

T.C.

YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

ESKİ TÜRK EDEBİYATINDA MENSUR
YÛSUF U ZÜLEYHÂ HİKÂYELERİ VE
MUHAMMED B. İBRAHİM'İN YÛSUF U ZÜLEYHÂ'SI

DOKTORA TEZİ

MEHMET ŞAHİN

Danışman

Doç. Dr. Mustafa ERDOĞAN

ARALIK - 2015

ESKİ TÜRK EDEBİYATINDA MENSUR YÛSUF U ZÛLEYHÂ
HİKÂYELERİ VE MUHAMMED B. İBRAHİM'İN
YÛSUF U ZÛLEYHÂ'SI

MEHMET ŞAHİN

TARAFINDAN

YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜNE
SUNULAN TEZ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
DOKTORA TEZİ

ARALIK 2015

T.C.
YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Tez Adı
ESKİ TÜRK EDEBİYATINDA MENSUR YÛSUF U ZÛLEYHÂ HİKÂYELERİ
VE MUHAMMED B. İBRAHİM'İN YÛSUF U ZÛLEYHÂ'SI

Tez Yazarının Adı
MEHMET ŞAHİN

Doktora Tezi

Tez Savunma Sınav Tarihi

15.12.2015

Tez Danışmanı Adı
Doç. Dr. Mustafa ERDOĞAN

Jüri Üyelerinin Adı
Prof. Dr. Ahmet MERMER
Doç. Dr. Mustafa ERDOĞAN
Doç. Dr. Sait OKUMUŞ
Doç. Dr. Mustafa ARSLAN
Doç. Dr. Bilal ÇAKICI

Okuduğumuz ve Savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir Yüksek Lisans/Doktora derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Tezi Onaylayanın Adı

Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans/Doktora derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

Bu tez içerisindeki bütün bilgilerin akademik kurallar ve etik davranış çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca bu kurallar ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmada orijinal olmayan her tür kaynak ve sonuçlara tam olarak atıf ve referans yaptığımı da beyan ederim; aksi takdirde tüm yasal sorumluluğu kabul ediyorum.

Adı Soyadı : Mehmet Şahin

İmza :

ÖZET

ESKİ TÜRK EDEBİYATINDA MENSUR YÛSUF U ZÜLEYHÂ HİKÂYELERİ VE MUHAMMED B. İBRAHİM'İN YÛSUF U ZÜLEYHÂ'SI

Şahin, Mehmet

Doktora: Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü/Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa ERDOĞAN

Aralık 2015, 758 sayfa

Konusunu kutsal kitaplardan alan Yûsuf u Züleyhâ hikâyesi Klasik Türk Edebiyatı, Modern Türk Edebiyatı ve Türk Halk Edebiyatında sıkça ele alınmış bir konudur. Arap, Fars ve Türk edebiyatında çoğunluğu manzum olarak kaleme alınmış pek çok örneği vardır. Manzum örneklerinin yanında gerek müstakil gerekse tefsir ve Kısas-ı Enbiyalar içerisinde olmak üzere çok kıymetli mensur örnekleri de vardır.

Yûsuf u Züleyhâ hikâyesi, İran ve Arap Edebiyatlarıyla, Batı edebiyatında da büyük rağbet görmüştür. Renan'ın bu hikâye için söylediği, “Değil sadece en eski, belki bu ana kadar hiç eskimemiş roman” sözleri, konunun Batı edebiyatındaki yerini göstermesi bakımından önem taşır.

Eski Türk Edebiyatı'nda çoğunlukla manzum eserler ön planda olduğundan manzum Yûsuf u Züleyhâ'lar daha çok tanınmış ve yayılmıştır. Haliyle yapılan ilmî çalışmalar da bu yönde olmuştur. Bugüne kadar 50 adet manzum örneği tespit edilmiştir. Halbuki Eski Türk Edebiyatı'nda yazılmış mensur Yûsuf u Züleyhâ hikâyeleri de bulunmaktadır. Bu eserler, bazıları üzerinde münferit ilmî çalışmalar olsa da, toplu bir şekilde değerlendirilmemiştir.

İşte bu düşünceyle başladığımız çalışmamız, Eski Türk Edebiyatı'nda mensur Yûsuf u Züleyhâ'lar ve Muhammed b. İbrahim'in Yûsuf u Züleyhâ'sı olmak üzere iki temel bölümden oluşmuştur. İlk önce Mensur Yûsuf u Züleyhâ Hikâyeleri ile ilgili kaynak taraması ve bu kaynaklarda yer alan bilgiler bilgisayarda fişleme metodu ile bir araya getirilmiştir. Yazarlar ve eserleri hakkında bilgi aktaran ana kaynaklar olan tezkirelere, edebiyat ve tarih kaynaklarına başvurulmuştur. Sonraki aşama olarak ise bu konuya değinen bütün yayınlar gözden geçirilmiştir. Bütün bu veriler ışığında Yûsuf u Züleyhâ çalışmaları hakkında doğru ve güvenilir bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır.

İkinci aşamada ise Muhammed bin İbrahim'in eserinin nüsha tavsifleri yapılmıştır. Tespit edilen nüshalardan hareketle esas metnin temeli oluşturulmuştur. Nüshalar metin karşılaştırma yöntemi ile incelenip, nüsha farklılıkları ortaya konulmuştur. Eksik, yanlış veya anlaşılmas yerleri ise metin tamiri yöntemleri ile düzelterek gerekli yerleri izah edilmiştir. Böylece tenkitli bir metin ve günümüz harflerine aktarılan sağlam bir nüsha elde edilmiştir.

Çalışmamızın sonunda Muhammed b. İbrahim'in Yûsuf u Züleyhâ'sının nüshaları tespit edilmiştir. Bunlar Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi 4178 ve 074 numaralarda, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi 424 ve 593 numaralarda, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 2149 ve 2316 numaralarda,

Milli Kütüphane 2908 numarada ve Manisa İl Halk Kütüphanesi 1400 numarada kayıtlıdır. Tarafımızdan yapılan değerlendirmede YB, MO, İS ve İÜ nüshalarının istinsah tarihlerinin eskiliği, metnin sağlamlığı ve hacim itibarıyla diğerlerinden daha ön planda olduğu görülmüştür. Bu nedenle eserin tenkitli metni kurulurken bu dört nüsha esas alınmıştır.

Eserin başında Allah'ın büyüklük ve kudretinin övüldüğü giriş, medh-i Resûl, medh-i padişâh ve sebep-i telif kısımları yer almaktadır. Eserde 51 adet konu başlığı bulunmaktadır. Yûsuf u Züleyhâ'da 197 adet manzûme kullanılmıştır. Bu manzûmeler genelde hikâyenin bölümlerini ayıran başlıklardan sonra, başlıklardan önce ve bölüm sonlarında ayetlerden hemen önce yer almıştır. Manzûmelerin 56'sı Kemalpaşa-zâde'ye, 49'u Yahyâ Bey'e, 14'ü Hamdî'ye, 3'ü Fuzûlî'ye, 3'ü Lâmiî'ye aittir. Geriye kalan 72 manzûmeden kesin olarak tespit edilebilen ikisi Muhammed b. İbrahim'e aittir. Ancak diğer 70 manzûmenin hangi şaire ait olduğu tespit edilememiştir.

Muhammed b. İbrahim, Mehmed b. Pûlâd, Muhammed b. Altıparmak, Celâl-zâde Koca Nişancı Mustafa Çelebi, Bilal Efendi, Seyyid Hüseyin Arif, Şem'î, Hacı Sâlih-zâde Halil Hâcibî, Giritli Sırrı Paşa, Süleyman Tevfik Özzorluoğlu, Re'fet Efendi, Nurm Muhammed Andalıp. Bunların dışında müellifi tespit edilemeyen Yûsuf u Züleyhâ'lar da bulunmaktadır. Tezimizde, bütün bu mensur Yûsuf u Züleyhâ'lara ait toplam 48 adet el yazması Yûsuf u Züleyhâ nüshası tarafımızca tespit ve tavsif edilmiştir. Bu eserlerden bazıları üzerinde ilmî ve akademik çalışma yapılmışken, bazıları ilk defa tarafımızca tespit edilmiştir.

Muhammed b. İbrahim eserini yazarken, Hamdî ve Kemalpaşa-zâde'nin yöntemini kullanmakla beraber tamamen ona bağlı kalmamıştır. Eserini kaleme alırken manzum hikâyelerdeki rivayetleri esas almış, ancak nesrin verdiği ifade rahatlığı ile hikâyesini daha geniş bir şekilde kelimelere dökmüştür. Bazı durumlarda Hamdî'nin şiirde kullandığı kelimeleri bire bir alarak cümleleştirmiştir. Metin içerisinde deyim, atasözü ve darb-ı meselleri çok yerinde kullanarak anlatımı zenginleştirmiştir.

Yûsuf u Züleyhâ Arapça, Farsça ve Türkçe cümlelerle örülü ve şiirsellikle dolu bir eserdir. Muhammed b. İbrahim âhengi, akıcılığı ve hareketi sağlamak amacıyla seci'lerden faydalanmakla yetinmemiş, edebî sanatların birçoğunu kullanarak özgün bir üslûp oluşturmuştur. Türkçeyi yermesine rağmen eserinde Türkçe, Arapça ve Farsça dillerinin imkanlarını kullanmaktan geri durmamıştır. Arapça ve Farsça sözcükleri kullanmada gösterdiği mahareti Türkçede de göstermiştir. Eserde seciler ve simetrik cümleler çoğunluktadır. Cümleler anlaşılır, üslubu akıcı ve coşkundur.

Bu çalışmamızda, Muhammed b. İbrahim ve eseri hakkında ilk defa bu kadar geniş ve ayrıntılı bir inceleme yapılmıştır. Ayrıca mensur Yûsuf u Züleyhâ'nın tam metni bilim dünyasının istifadesine sunulmuş olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yûsuf u Zuleyha, Mensur, Muhammed b. İbrahim, Klasik Türk Edebiyatı.

ABSTRACT

THE STORIES OF YÛSUF AND ZULEYHÂ WRITTEN IN PROSE AND MUHAMMED B. IBRAHIM'S YÛSUF AND ZULEYHÂ

Sahin, Mehmet

PhD: Turkish Language and Literature Department / Department of Old Turkish
Literature

Thesis advisor: Assoc. Dr. Mustafa ERDOĞAN

December 2015, xiii+750 pages

The story of Yusuf and Zuleyha whose subject area is from the holy books is an issue often discussed in Classical Turkish Literature, Modern Turkish Literature and Turkish Folk Literature. There are many examples, the majority of which were written verse in Arabic, Persian and Turkish Literature. Besides the example in verse there are precious examples of prose in both separate and exegesis and Measure-Anbiya.

The story of Yusuf and Zuleyha has always been in demand in Persian and Arabic Literature. What Renan Mentioned about this story is: "Not only the oldest, perhaps so far never aged novel. This words are important in terms of showing the location of the subject in Western Literature.

Since Works in verse are forefront in old Turkish Literature the stories of Yusuf and Zuleyha are more prominent and widespread. So far 50 samples of verse were determined. However, there are also prose written in Old Turkish Literature Yusuf u Züleyha stories. It works, though some on individual scientific studies have not been evaluated in a collective manner.

That's when we started to work with this in mind, prose in Old Turkish Literature and Muhammad ibn Yusuf u Züleyha. Ibrahim Yusuf consisted of two main parts, namely the Zuleyhâ's. Yusuf u Züleyha first prose stories and literature about the method was combined with the information from these sources to plug in the computer. Authors and works that are the main source of biographical information on the transfer is referenced to the source literature and history. Next stage as if all were revised publications addressing this issue. Accurate and reliable information on all this data in the light of Yusuf u Zuleyha studies have attempted to obtain.

In the second stage of the Mohammed bin Ibrahim ihas been made copies work defining moment. Copies of the motion detected the fundamentals of the text was created. Copies examined by text comparison method are disclosed copies differences. Missing, incorrect or incomprehensible if the place were explained wherever necessary, correcting the text repair methods. Thus, a robust copy transferred to a text and present criticizing the letters were obtained.

At the end of our study, Muhammad b. Ibrahim Yusuf u Zuleyha 's copies have been identified. These are registered at Suleymaniye Manuscript Library in 4178 and 074

numbers, Ankara University in Language, History and Geography Faculty Library, 424 and 593 numbers, Istanbul University Rare Books Library in 2149 and 2316 numbers, the National Library in 2908 number and Manisa Public Library in 1400 numbers. The assessment made by us in VB, MO, antiquity of Business and the copy of the copied date, the text of the strength and volume as the others were found to be more prominent. Therefore, these four copies is based on the work of establishing a Criticizing text.

He praised the work of the early entry of God's greatness and power, His Messenger-i praises, praises and cause-i-i sultan copyright section is located. There are 51 topics in the work. in Yusuf u Züleyha it is used 197 Manzûme. After these studies usually separates the parts of the story in verse title, it took place just before the end of the chapter and verse before the title. Gulab-zade of malaria in verse 56, 49 Yahya Bey, 14 Hamdî'y, 3 with Fuzûlî'y to belong to 3 Lâmiî'y. The remaining 72 verse can be determined with certainty until both Muhammad b. Abraham All rights reserved. However, in verse 70 other mania which has not been identified as belonging to the poet.

Muhammad b. Ibrahim Ahmad b. Pûlâd, Muhammad b. Altıparmak, Big Sniper Celal-zade Mustafa Çelebi, Bilal Lord, Sayyid Hussein Arif, Şem'î Hacı Salih Khalil-zade Hâcib, Cretan Sirri Pasha Suleman Taufiq Özzorluoğlu of Re'fet Lord, Nurmuhammed Andalip. In addition undetectable author Yusuf u Zuleyha are also available. Our contention is that all this prose Yusuf u total of 48 manuscripts belonging to Züleyha Yusuf u Züleyha copy has been characterized and identified by us. This work was done on some of the scientific and academic studies, while others have been identified by us for the first time.

While Muhammad b. Ibrahim writing the book, along with use of praise and gulab-Zade is completely out of the way bound by it. Narrated in mind while writing the story was based on work in verse, but has put the story with the convenience of a wider statement given to the words of prose. In some cases, use words that Hamdî'n poetry is taking. Statement in the text, proverbs and parables then blow-enriched expression using appropriate.

Yusuf u Züleyha Arabic, Persian and Turkish sentence is a work filled with a braid and poetry. Muhammad b. Ibrahim harmony, fluency and selection to ensure that the movement has not only benefited from has created a unique style using many of the literary arts. Although Turkish, Turkish vilification of work, has not refrained from using the possibility of Arabic and Persian languages. Skill demonstrated by the use of words in Turkish, Arabic and Persian, also showed. In this work, selection and symmetrical sentences are common. Sentences clear, fluent style and enthusiasm.

In this study, Muhammad b. Ibrahim and his work for the first time on such broad and thorough investigation was carried out. In addition, the full text of the Züleyhâ'n science prose Yusuf is presented to the benefit of the world.

Keywords: Yusuf and Zuleyha, Prose, Muhammed b. Ibrahim, Classical Turkish Literature.

ÖNSÖZ

Eski Türk Edebiyatı'nın yaygın hikâyelerinden birisi de Yûsuf u Züleyhâ'dır. Daha çok Kur'an kaynaklı olan bu hikâye eski edebiyatta umumiyetle manzum şekilde eserlere konu olmuştur. Bununla birlikte kimi zaman mensur Yûsuf u Züleyhâ'ların da yazıldığı görülmektedir. Manzum Yûsuf u Züleyhâ'lar üzerine birçok akademik çalışma yapıldığı halde, mensur Yûsuf u Züleyhâ'larla ilgili hâlâ derli toplu bir çalışma yapılmamıştır. Halbuki mensur Yûsuf u Züleyhâ hikayeleri de olmalı, hatta yaygın olmalıdır. Diğer taraftan Muhammed b. İbrahim'in Yûsuf u Züleyhâ hikayesinin Osmanlı devrinde yazılmış mensur Yûsuf u Züleyhâ hikayeleri içinde en önde gelenlerden olduğu bilinmektedir..

İşte bu düşünceyle başladığımız çalışmamız, Eski Türk Edebiyatı'nda mensur Yûsuf u Züleyhâ'lar ve Muhammed b. İbrahim'in Yûsuf u Züleyhâ'sı olmak üzere iki temel bölümden oluşmuştur. İlk önce Mensur Yûsuf u Züleyhâ Hikâyeleri ile ilgili kaynak taraması ve bu kaynaklarda yer alan bilgiler bilgisayarda fişleme metodu ile bir araya getirilmiştir. Yazarlar ve eserleri hakkında bilgi aktaran ana kaynaklar olan tezkirelere, edebiyat ve tarih kaynaklarına başvurulmuştur. Sonraki aşama olarak ise bu konuya değinen bütün yayınlar gözden geçirilmiştir. Bütün bu veriler ışığında Yûsuf u Züleyhâ çalışmaları hakkında doğru ve güvenilir bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. İkinci aşamada ise Muhammed bin İbrahim'in eserinin nüsha tavsifleri yapılmıştır. Tespit edilen nüshalardan hareketle esas metnin temeli oluşturulmuştur. Nüshalar metin karşılaştırma yöntemi ile incelenip, nüsha farklılıkları ortaya konulmuştur. Eksik, yanlış veya anlaşılmas yerleri ise metin tamiri yöntemleri ile düzelterek gerekli yerleri izah edilmiştir. Böylece tenkitli bir metin ve günümüz harflerine aktarılan sağlam bir nüsha elde edilmiştir.

Tezimiz bir giriş ve dört ana bölümden meydana gelmektedir. Giriş'te "Yûsuf Kıssası ile İlgili Genel Bilgiler" ana başlığı altında Kutsal Kitaplarda Yûsuf Kıssası, İsimlendirme, Türk Edebiyatında Yazılmış Yûsuf Kıssaları ele alınmıştır. 1. Bölümde "Eski Türk Edebiyatında Mensur Yûsuf u Züleyhâlar" incelenmiştir. 2. Bölümde "Muhammed b. İbrahim'in Hayatı ve Edebî Kişiliği" ortaya

konulmuştur. 3. Bölümde “Muhammed b. Yûsuf u Züleyhâ’sında Muhteva, Dil ve Üslup” başlığı altında, Muhteva, Dil ve Üslup, Edebî Sanatlar alt başlıkları yer almaktadır. Tezimizin 4. Bölümünde ise “Muhammed b. İbrahim’in Yûsuf u Züleyhâ’sının Tenkitli Metni” sunulmuştur. Tenkitli metinden sonra ise Özel İsimler Sözlüğü ve Özel İsimler İndeksi yer almaktadır.

Çalışmamızın ilk üç bölümü inceleme, 4. Bölümü ise metinden oluşmaktadır.

Bu tezde, bilim dünyasında pek fazla tanınmayan Muhammed b. İbrahim tanıtılmış ve eserinin tam metni ortaya konulmuştur. Çalışmanın ilgililere faydalı olmasını temenni ederiz.

Tüm araştırma boyunca rehberlikleri, tenkitleri ve destekleri için hocam Doç. Dr. Mustafa Erdoğan’a sonsuz teşekkür ve şükranlarımı sunarım. Görüş ve önerilerinden yararlandığım Prof. Dr. Ahmet Mermer, Doç. Dr. İsrail Babacan, Doç. Dr. Sait Okumuş, Doç. Dr. Mustafa Arslan ve Doç. Dr. Bilal Çakıcı’ya, çalışmalarımın her aşamasında bana destek olan Emrah Gökçe’ye ve Kerim Akar’a çok teşekkür ederim.

Son söz olarak zorlu çalışma sürecinde yanımda olan sevgili eşim Nejla’ya, kendilerine vakit ayıramadığım çocuklarım Taha, Mina ve Akdeniz’e ne kadar teşekkür etsem azdır.

Mehmet ŞAHİN

Ankara 2015

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
GİRİŞ.....	xiii
YÛSUF KISSASIYLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER	1
1. Yûsuf u Züleyhâ Kıssasının Kaynağı	1
1.1. Yûsuf İsmi	1
1.2. Züleyhâ İsmi	2
2. Kutsal Kitaplarda “Yûsuf u Züleyhâ”	2
2.1. Kutsal Kitaplarda Yûsuf Kıssası.....	2
2.2. Kur’ân-ı Kerîm’de Yûsuf Kıssası.....	5
2.3. Yûsuf Kıssası Açısından Tevrat ve Kur’ân’ın Karşılaştırılması.....	16
3. İsimlendirme.....	18
3.1. Kıssa-Kasas-Kısas	19
3.2. Ahsen	20
3.3. Züleyhâ	20
4. Türk Edebiyatında Yazılmış Yûsuf Kıssaları.....	21
5. Yûsuf Kıssası Üzerinde Yapılmış Çalışmalar	26
5.1. Kitaplar	26
5.2. Makaleler	28
5.3. Bildiriler	32
5.4. Tezler.....	33
5.4.1. Doçentlik Tezi	33
5.4.2. Doktora Tezleri	33
5.4.3. Yüksek Lisans Tezleri	34
I. BÖLÜM	38
ESKİ TÜRK EDEBİYATINDA MENSUR YÛSUF U ZÜLEYHÂLAR.....	38
1. Eski Türk Edebiyatında Nesir ve Mensur Eserlere Genel Bir Bakış	38
2. Mensur Yûsuf u Züleyhâ’lar, Şerh ve Tercümelere	62
3. KISAS-I ENBİYÂLAR’DA YÛSUF U ZÜLEYHÂ KISSALARI	98

II. BÖLÜM	106
MUHAMMED BİN İBRAHİM'İN HAYATI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ	106
2.1. HAYATI	106
2.2. MUHAMMED B. İBRAHİM'İN EDEBİ KİŞİLİĞİ	109
2.1.1. Eseri	109
2.1.2. Edebî Kişiliği	112
III. BÖLÜM	117
MUHAMMED B. İBRAHİM'İN YÛSUF U ZÜLEYHÂ'SINDA MUHTEVA, DİL VE ÜSLUP	117
3.1. Muhteva	117
3.2. Hikâyenin Özeti	160
3.3. Dil ve Üslûp	175
3.3.1. Dili.....	175
3.3.2. Arkaik Şekiller.....	179
3.3.3. Deyimler, Atasözleri ve Özlü Sözler.....	183
3.3.4. Arapça ve Farsça Unsurlar	194
3.4. Edebî Sanatlar	216
3.4.1. Sözcüğe Dayalı Sanatlar	217
3.4.2. Müşterek Malzemeyi Kullanmaya Dayalı Sanatlar	227
3.4.3. Anlama Dayalı Sanatlar	229
SONUÇ	232
KAYNAKLAR	236
IV. BÖLÜM	249
MUHAMMED BİN İBRAHİM'İN YÛSUF U ZÜLEYHÂ'SININ TENKİTLİ METNİ	249
4.1. NÜSHALARIN TAVSİFİ, DEĞERLENDİRİLMESİ VE NÜSHA AİLESİ	249
4.1.1. Nüshalar ve Tavsifleri.....	249
4.1.2. Nüshaların Değerlendirilmesi	257
4.1.3. Nüsha Âilesi/Şecere.....	264
4.2. METNİN KURULUŞUNDA VE YAZIMINDA DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR	265
4.3. TENKİTLİ METİN	268
HÂZÂ KİTÂBU YÛSUF U ZÜLEYHÂ BE-NÂM-I AĦSEN-İ KAŞAŞ-I ŞERİFE ..	268
Emmâ ba'd bu faşl sebab-i te'lîf-i kitâb beyânundadır ki zikr olunur	271

Āgāz-ı kışsa-i Yūsuf u Züleyhā.....	283
Bu faşl Ya'küb'ün 'İş'den hazeri ve Şām tarafına seferi beyânındadır	288
Bu faşl 'âlem-i mişâlde Hâzret-i Ādem Yūsuf'ı müşâhedede du'â itdügüdür	292
Bu faşl Hâzret-i Ya'küb'un 'aleyhi's-selâm Şâm'dan Ken'ân'a 'avdet ve yolda 'İş'le vuşlat itdügüdür.....	293
Bu faşl ibn-i Yâmin'ün vilâdeti ve Râhil'ün rişleti beyânındadır.....	295
Bu faşl Hâzret-i Ya'küb'ün 'aleyhi's-selâm Yūsuf'la ülfeti ve keşret-i mahabbeti sebab-i fitne olduğudur	298
Bu faşl bâ'ış-i 'adâvet-i ihvân-ı 'aşâ' bâğ-ı cinân-ı 'atâ' kâziyyü'l-hâcât olduğudur.....	301
Bu faşl rü'yâda şems ü kamer ve on bir ahter cüd-ı vedüd ile vücüd-ı Yūsuf 'aleyhi's-selâm'a sücüd itdükleridir.....	306
Bu faşl ihvet-i Yūsuf 'aleyhi's-selâm birbiriyle meşveret itdügüdür.....	311
Bu faşl ihvet-i Yūsuf'a 'aleyhi's-selâm mazarratı maşlahat görüp seyr için pederlerinden taleb-i icâzetleridir	318
Bu faşl Hâzret-i Ya'küb'ün seyr-i yūsuf'a 'adem-i rızâsıdır.....	320
Bu faşl Ya'küb'ün 'aleyhi's-selâm evlâdı yüz bulmayacak dübdüz Yūsuf 'aleyhi's-selâm yüz tutup bahâne-i seyr ile izlâl itdükleridir	325
Bu faşl Ya'küb 'aleyhi's-selâm nâ-çâr icâzeti ihtiyâr ve naşîhat dürlerin işâr itdügüdür.....	327
Bu faşl Yūsuf ihvân ile seyrâne revâne olup şânlarına revâne ise zuhûr ve yolda Yūsuf'ı pür-fütûr itdükleridir Hâzret-i Allâh hayırlar vire kullarına	332
Bu faşl ihvân-ı Yehüdâ'nuñ himâyetin iz'ân itmekle tecâvüzden ibâ itmişler iken iblîs anlara igvâ ve şerri ilkâ itdügüdür	337
Bu faşl ihvân-ı bed-h'âh ol mâh-ı bî-günâh çâha atdıklarıdır ki zîkr olunur	342
Bu faşl 'avn-ı Mu'în ile Cebrâ'îl-i Emîn çâh içre Yūsuf'a hem-nişîn olduğudur	345
Bu faşl çâh-ı Yūsuf'ı Şeddâd bünyâd ve 'Ādî'lerden bir 'âbid ânı 'ibâdetle âbâd itdügüdür.....	349
Bu faşl ihvân dehân-ı çâhdan 'itâb ve Yūsuf anlara cevâb-ı bâ-şavâb virdügüdür	352
Bu faşl evlâd-ı Ya'küb hün renginle Yūsuf'ün gömlegin hâzret-i pîr huzûrına getürdükleridir.....	358
Bu faşl ihvet-i Yūsuf pederlerine kızbe cür'et itdükleridir	364

Bu faşl evlād-ı Ya'kūb pīr-i mergūb katında mağlūb ev āşūb-ı maḥcūb olduklarıdır.....	368
Bu faşl Ya'kūb Yūsuf'uñ ḥālin su'āl yemīn itmişiken rū'yāda Cibrīl-i emīn icāret Rabbū'l-ālemīn getürdigidür	373
Bu faşl İsrā'īl ḥayāt-ı Yūsuf'ı Cebrā'īl'den su'āl itdükde ṭaraf-ı Ḥudā'dan mazḥar-ı 'itāb olduğudur	377
Bu faşl evlād-ı Ya'kūb bir kurd tıutup getürdükleridir.....	382
Bu faşl Yehūdā'nuñ Yūsuf'a āşār-ı merḥameti ve ihvāna naşīḥatidir.....	392
Bu faşl pend-i Yehūdā ile ihvān peşīmān olmışiken iğvā-yı şeyṭānla ḥalleri perīşān olduğudur	394
Bu faşl Mālik Yūsuf'ı çāhdan çıkarup karındaşlarından işterā itdügüdür.....	397
Bu faşl ihvān-ı Yūsuf'uñ bahāsını Mālik'den alup ḳavl itdükleridir	408
Bu faşl Yūsuf ihvānıyla vedā' idüp kārbanla Mışr'a revān olduğudur	412
Bu faşl Yūsuf anası Rāḥīl ḳabrine vāşıl olduğudur.....	416
Bu faşl kārban Mışr'a revān olup Nāblus şehrine geldikleridir.....	422
Bu faşl kārban şehir-i Biyān ve şoñra 'Asḳalān'a geldikleridir ahāli-i 'Asḳalān cemāl-i Yūsuf'a ḥayrān olduklarıdır.....	425
Bu faşl kārban-ı şehir-i 'Ariş'e nā'il ve menzilleri kenār-ı Nil olduğudur.....	428
Bu faşl Mışr'uñ a'yanı vaşf-ı māh-ı Ken'an'ı iz'an ve cemāli seyrine revān olduklarıdır.....	431
Bu faşl Yūsuf'uñ ḥüsninüñ nūrı lāmi' ve cümle 'āleme şāyi' olduğudur	437
İbtidā'-ı 'ışḳ-ı Züleyḥā raḍiya'llāhu 'anhā.....	441
Bu faşl dāye Züleyḥā gūşına naşīḥat dūrlerin aşup Züleyḥā'nuñ ḥitābına cevāb virdügüdür.....	448
Bu faşl Ṭaymūs'uñ Züleyḥā'ya naşīḥati ve āḥir-i cünūnla tōhmetidir	454
Bu faşl nevbet-i şāniyede Züleyḥā 'ālem-i ma'nāda cemāl-i Yūsuf'ı müşāhede itdügüdür.....	457
Bu faşl Züleyḥā rū'yā görüp Yūsuf aña Mışr'ı ilḳā itdügüdür	463
Bu faşl Züleyḥā ḥulḳ-ı 'azīm ile meşḥūr heft-ıḳlīm olmağın yidi şāhdan resūl gelüp ṭaleb-i icāb u ḳabūl itdükleridir.....	469
Bu faşl şāh-ı Mağrib 'azīz-i Mışr'a ḳāşıdla nāme gönderdügüdür	472
Bu faşl Mışr'dan resūl 'avdet ve şitābla Züleyḥā Mışr'a 'azīmet itdügüdür... 477	
Bu faşl 'azīz-i Mışr ḳudūm-ı Züleyḥā'ya muṭṭali' olduğudur ve Züleyḥā anı görüp āh u vāh itdügüdür	481

Bu faşl Züleyhâ firķat beresine řabr idüp rāh-ı maķşūda yüz řutduđıdur	486
Bu faşl Hāzret-i Monlā Cāmī tahrīr itdügi üzre diyār-ı Mışr'da Hāzret-i Yūsuf'ı temāşā itdigidür	492
4.4. Özel İsimler Sözlüğü	733
4.5. Özel İsimler İndeksi	740

KISALTMALAR

- 06 Mil : Ankara Milli Kütüphane
age : adı geçen eser
agm : adı geçen makale
agt : adı geçen tez
AKM : Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi
B : Beyit
bk. : bakınız
C. : Cilt
DTCF : Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Cografya Fakültesi
H. : Hicrî
Haz. : Hazırlayan/lar
İS : Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Cografya Fakültesi İsmail Saib Nüshası
İÜ : İstanbul Üniversitesi Nüshası
KB : Kültür Bakanlığı
Kt : Kıt'a
ktp. : kütüphane/kütüphanesi
M. : Miladî
MO : Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Cografya Fakültesi M.Özak Nüshası
s. : sayfa
S. : Sayı
SBE : Sosyal Bilimler Enstitüsü
SK : Süleymaniye Kütüphanesi
T : Tarih
TDEA : Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları.
TDK : Türk Dil Kurumu
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
TDVİA: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.
TTK : Türk Tarih Kurumu
vd. : ve diğerleri/ve devamı
vr. : varak (yaprak)
YB : Yazma Bağışlar Nüshası
Yz. : Yazma
/ : Ve, veya, virgül görevlerinde, iki farklı şekil arasında, şiirde dizeler arasında kullanılır.
[] : Metinde tamir ve eklemeleri gösterir.

GİRİŞ

YÛSUF KISSASIYLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1. Yûsuf u Züleyhâ Kıssasının Kaynağı

1.1. Yûsuf İsmi

Künyesi, Yûsuf b. Yâkub b. İshak b. İbrahim¹, annesi Râhil binti Leban'dır.²

Yûsuf, İbranice bir kelimedir. Bu ismin; uzun süre çocuğu olmayan Rahel'in³ Yûsuf'un doğumu ile anne olamamanın utancından kurtulduğuna işaret etmek üzere "ortadan kaldırmak" anlamındaki "asaf" kökünden geldiği⁴ veya Rahel'in, doğan çocuğuna daha sonra bir çocuğunun daha olması için "arttırmak, ilâve etmek" anlamındaki "yasaf" kökünden, "Tanrı arttıracak, bir tane daha verecek" anlamında Yosef adını verdiği,⁵ Yûsuf'tan sonra da ikinci çocuğu Bünyâmin'in doğduğuna⁶ işaret edilerek bu kökten türediği belirtilmektedir.

İslâmî kaynaklarda ise bu adın Yûsuf, Yûsef, Yûsif şeklinde üç farklı okunuşu söz konusudur⁷ ve menşei tartışmalıdır. Kelimenin Arapça olup "üzülmek" anlamındaki eseften türediği, ayrılığı ile babasını üzen Yûsuf'a "üzün" anlamında Yûsif, kardeşleri onu babalarından ayırarak kendisini üzdükleri için "üzülen" anlamında Yûsef denildiği ileri sürülmekteyse de⁸ bazı kaynaklarca ismin Arapça asıllı olmadığı umumiyetle kabul edilmektedir.⁹

¹ Sa'lebî, *Arâisü'l-Mecâlis*, s. 82.

² Sa'lebî, a.e.g., s. 102; M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi (I-II)*, TDV Yayınları, Ankara, 2004, s. 271.

³ *Tevrat*, Andaç Yayınları, İstanbul, 2015, Tekvîn, 29/31, 30/1.

⁴ *Tevrat*, Tekvîn, 30/23.

⁵ *Tevrat*, DB, III/2, s. 1655; IDB, II, 981.

⁶ *Tevrat*, Tekvîn, 30/24; 35/17, 18.

⁷ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, "esf" md., Beyrut, 1414/1994; Zebîdî, *Tâcü'l-arûs* (nşr. Abdüsettar Ahmed Ferrâc), "esf" md., Kuveyt, 1385/1965.

⁸ *Fîrûzâbâdî, Beşâiru Zevî't-Temyîz* (nşr. Abdülalim et-Tahavî), Beyrut, Tarihsiz, VI, 46.

⁹ Ömer Faruk Harman, "Yûsuf", *TDVİA*, C. 44, İstanbul, 2013, s. 1.

Kur'ân'da Yûsuf adı En'âm 6/84, Mü'min 40/34 ve 24 kere de Yûsuf sûresinde olmak üzere 26 yerde geçmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de Yûsuf kıssası, "kıssaların en güzeli" anlamına gelen Ahsenü'l-Kasas olarak nitelenmektedir.

1.2. Züleyhâ İsmi

Kur'ân'da Yûsuf sûresinde Mısır Azizinin eşi ve Yûsuf'a âşık olan kadın olarak yer almasına rağmen Züleyhâ'nın adı geçmez. Tevrat'ta da Mısır Azizinden Potifar adıyla söz edilirken eşinin adı verilmez, sadece İslam sonrası Yahudi literatüründe (Yashar wa-Yesheb) Züleyhâ diye anılır.¹⁰

2. Kutsal Kitaplarda "Yûsuf u Züleyhâ"

Yûsuf kıssası tarihte ilk olarak Mısır hiyerogliflerinin okunmasıyla ortaya çıkan "iki kardeş" masalındaki küçük kardeşin bahtsız serüveninin Yûsuf'un başına gelenlerle bağdaştırılmasıyla ortaya çıkmıştır.¹¹

Yûsuf Peygamber'in hikâyesi, Kur'ân-ı Kerîm'de Yûsuf Suresi'nde, Tevrat'ta (Eski Antlaşma) Yaratılış Kitabı 37. Bab'da,¹² İncil'de (Yeni Antlaşma) Elçilerin İşleri bölümünde¹³ ve Zebur'da 105. bölümde¹⁴ anlatılmaktadır. Tevrat'a göre Yûsuf, İbrahim'in oğlu İshak'ın oğlu Ya'kub'un diğer hanımlarından olan on oğlundan sonra doğan on birinci oğlu olup Rahel'den doğan ilk çocuğudur.¹⁵ Rahel, Ya'kub'un dayısı Laban'ın kızıdır.¹⁶ Kur'ân-ı Kerîm'e göre de Ya'kub'un on iki oğlu vardır. Yûsuf ile Bünyâmin ise öz kardeşidir.¹⁷

2.1. Kutsal Kitaplarda Yûsuf Kıssası Eski Ahit / Yaratılış Kitabı (Genesis)¹⁸

¹⁰ Zehra Öztürk, "Züleyhâ", *TDVİA*, C. 44, İstanbul, 2013, s. 552.

¹¹ Gönül Ayan, *Ahmed Yesevi Etkisiyle Yazılan İki Yûsuf u Züleyhâ*, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 3, Konya 1997, s. 31.

¹² *Kutsal Kitap, Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil)*, Orhan Matbaacılık, İstanbul, 2001, s. 46-66.

¹³ *Kutsal Kitap*, s. 1370-1420.

¹⁴ *Kutsal Kitap*, s. 702-703.

¹⁵ *Tevrat*, Tekvîn, 30/24, 32/9.

¹⁶ *Tevrat*, Tekvîn, 29/28.

¹⁷ *Kur'ân-ı Kerîm*, Yûsuf 12/4, 59.

¹⁸ <http://kutsalkitap.info/tr-gen50.html>.

Yûsuf kıssası;
37. bölümde, “Yûsuf’un Düşleri ve Kardeşleri Yûsuf’u Satıyor”, başlığı altında 36 maddede,
39. bölümde, “Yûsuf ve Potifar’ın Karısı” başlığı altında 23 maddede,
40. bölümde, “Yûsuf Tutsakların Düşünü Yorumluyor” başlığı altında 23 maddede,
41. bölümde, “Yûsuf Firavun’un Düşünü Yorumluyor, Yûsuf Mısır’ın Yöneticisi Oluyor” başlıkları altında 57 maddede,
42. bölümde, “Yûsuf’un Kardeşleri Mısır’a Gidiyor” başlığı altında 58 maddede,
43. bölümde, “Mısır’a İkinci Yolculuk” başlığı altında 34 maddede,
44. bölümde, “Kaybolan Kâse” başlığı altında 34 maddede,
45. bölümde, “Yûsuf’un Kardeşlerine Kim Olduğunu Açıklıyor” başlığı altında 28 maddede,
46. bölümde, “Yakup Mısır’a Gidiyor” başlığı altında 34 maddede,
47. bölümde, “Kıtlık” başlığı altında 43 maddede,
48. bölümde, “Yakub Efrayim’le Manaşşe’yi Kutsuyor” başlığı altında 22 maddede,
49. bölümde, “Yakub’un Son Sözleri” başlığı altında 33 maddede,
50. bölümde, “Yakub’un Gömülüşü, Yûsuf Kardeşlerine Güven Veriyor, Yûsuf’un Ölümü,” başlıkları altında 26 maddede,
anlatılmıştır.

İncil’de Yûsuf Kıssası¹⁹

Resullerin İşleri

Bab 7

Başkâhin, “Bu iddialar doğru mu?” diye sordu.

2-3. İstefanos şöyle karşılık verdi: “Kardeşler ve babalar, beni dinleyin. Atamız İbrahim daha Mezopotamya’dayken, Harran’a yerleşmeden önce, yüce Tanrı ona görünüp şöyle dedi: ‘Ülkeni, akrabalarını bırak, sana göstereceğim

¹⁹ <http://incil.info/kitap/act/7>.

ülkeye git.'

4. "Bunun üzerine İbrahim Kildaniler'in ülkesini bırakıp Harran'a yerleşti. Babasının ölümünden sonra da Tanrı onu oradan alıp şimdi sizin yaşadığınız bu ülkeye getirdi. 5. Burada ona herhangi bir miras, bir karış toprak bile vermemişti. Ama İbrahim'in o sırada hiç çocuğu olmadığı halde, Tanrı bu ülkeyi mülk olarak ona ve ondan sonra gelecek torunlarına vereceğini vaat etti. 6. Tanrı şöyle dedi: 'Senin soyun yabancı bir ülkede, gurbette yaşayacak. Dört yüz yıl köle olarak çalıştırılacak, baskı görececek. 7. Ama ben kölelik edecekleri ulusu cezalandıracağım. Bundan sonra oradan çıkacak ve bana bu yerde tapınacaklar.' 8. Sonra Tanrı onunla, sünnete dayalı antlaşmayı yaptı. Böylelikle İbrahim, İshak'ın babası oldu ve onu sekiz günlükken sünnet etti. Ve İshak Yakup'un, Yakup da on iki büyük atamızın babası oldu.

9-10. "Yusuf'u kıskanan atalarımız, onu köle olarak Mısır'a sattılar. Ama Tanrı onunlaydı ve onu bütün sıkıntılarından kurtardı. Ona bilgelik vererek Mısır Firavunu'nun gözüne girmesini sağladı. Firavun da onu Mısır ve bütün saray halkı üzerine yönetici atadı.

11. "Sonra bütün Mısır ve Kenan ülkesini kıtlık vurdu, büyük sıkıntılar başladı. Atalarımız yiyecek bulamadılar. 12. Mısır'da tahıl bulunduğunu duyan Yakup, atalarımızı oraya ilk yolculuklarına gönderdi. 13. Mısır'a ikinci gelişlerinde Yusuf kardeşlerine kimliğini açıkladı. Firavun böylece Yusuf'un ailesini tanımış oldu. 14. Yusuf haber yollayıp babası Yakup'u ve bütün akrabalarını, toplam yetmiş beş kişiyi çağırttı. 15. Böylece Yakup Mısır'a gitti. Kendisi de atalarımız da orada öldüler. 16. Kemikleri sonra Şekem'e getirilerek İbrahim'in Şekem'de Hamor oğullarından bir miktar gümüş karşılığında satın almış olduğu mezara konuldu.

17. "Tanrı'nın İbrahim'e verdiği sözün gerçekleşeceği zaman yaklaştığında, Mısır'daki halkımızın nüfusu bir hayli çoğalmıştı. 18. Sonunda Yusuf hakkında bilgisi olmayan yeni bir kral Mısır'da tahta çıktı. 19. Bu adam, halkımıza karşı haince davrandı, atalarımıza kötülük etti. Onları, yeni doğan çocuklarını açıkta bırakıp ölüme terk etmeye zorladı.

Zebur'da Yûsuf Kıssası²⁰

105. Mezmur

...

16. Ülkeye kıtlık gönderdi, bütün yiyeceklerini yok etti.
17. Önlerinden bir adam göndermişti, köle olarak satılan Yusuf tu bu.
18. Zincir vurup incittiler ayaklarını, demir halka geçirdiler boynuna,
19. Söyledikleri gerçekleşinceye dek, Rabbin sözü onu sınıdı.
20. Kral adam gönderip Yusuf u salıverdi, halklara egemen olan onu özgür kıldı.
21. Onu kendi sarayının efendisi, bütün varlığının sorumlusu yaptı;
22. Önderlerini istediği gibi eğitsin, ileri gelenlerine akıl versin diye.

2.2. Kur'ân-ı Kerîm'de Yûsuf Kıssası²¹

Yûsuf suresi, mushafta on ikinci, iniş sırasına göre ise elli üçüncü sûredir. Yahudilerin telkini ile Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber'e, "İsrâiloğulları Mısır'a niçin gittiler?" şeklindeki sorusuna cevap olarak veya Müslümanların Resûlullah'tan bir kıssa anlatmasını istemeleri üzerine indiği rivayet edilmiştir. Ancak Muhammed b. İshâk'a göre sûrenin nüzûl sebebi, kavmi tarafından zulme uğramış olan Hz. Peygamber'i teselli etmektir. Kavminin baskıları ve işkenceleri karşısında Resûl-i Ekrem ve arkadaşları bunalmışlardı; bu bunalımdan bir çıkış yolu arıyorlardı. Böyle sıkıntılı bir anda bu sûrenin inmesi, Müslümanlara bir teselli ve müjde olmuştur. Zira kıssanın kahramanı olan Hz. Yûsuf da Filistin'de kardeşlerinin bazı kötülüklerine mâruz kalmıştı. Fakat sonunda o, Mısır'da devlet yönetiminde söz sahibi oldu, kardeşleri de bu devletin yönetiminde görevlendirildiler. Bu sûrede anlatılan kıssa da, dolaylı olarak Hz. Muhammed ve arkadaşlarına, sabrettikleri takdirde Hz. Yûsuf'a verilmiş olan mükâfatın bir benzerinin verileceğini ve Kureyşliler'in kendilerine boyun eğeceğini müjdelemektedir. Nitekim kavminin baskısı neticesinde Medine'ye göç etmiş olan

²⁰ <http://www.kutsalkitap.com/kkitap/>

²¹ Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali, Haz. Ali Özek-vd., TDV Yayınları, Ankara, 1993; Kur'ân-ı Kerîm, 12/1-111, <http://www.kuranikerim.com/mdiyanet/Yûsuf.htm>.

Resûlullah sekiz sene sonra Mekke'yi fethetmiş ve Kureyşliler ona boyun eğmiştir. Ancak Hz. Peygamber Kureyşliler'e, Hz. Yûsuf'un Mısır'da kardeşlerine söylediği sözün aynısını söylemiş ve şöyle demiştir: "Bugün sizi kınamak yok, Allah sizi affetsin! O, merhametlilerin en merhametlisidir." "Gidiniz, hepiniz serbestsiniz!" Muhtevasına ve işaret ettiği konulara bakıldığında sûrenin, hicretin arifesinde meydana gelen olaylar esnasında, yani Kureyş'in Hz. Peygamber'i öldürme, sürgün etme veya hapsetme planlarını tasarladığı sırada ve bir defada inmiş olduğu anlaşılmaktadır. Sure Nübüvvetin 8-10. yılları arasında nâzil olmuştur. 111 âyettir. Sûrenin başından sonuna kadar Yûsuf Peygamber'den bahsedildiği için bu adı almıştır.²²

Rahmân ve Rahîm (olan) Allah'ın adıyla.

1. Elif. Lâm. Râ. Bunlar, apaçık Kitab'ın âyetleridir.
2. Anlayasınız diye biz onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik.
3. (Ey Muhammed!) Biz, sana bu Kur'ân'ı vahyetmekle geçmiş milletlerin haberlerini sana en güzel bir şekilde anlatıyoruz. Gerçek şu ki, sen bundan önce (bu haberleri) elbette bilmeyenlerden idin.
4. Bir zamanlar Yûsuf, babasına (Ya'kub'a) demişti ki: Babacığım! Ben (rüyamda) on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm; onları bana secde ederlerken gördüm.
5. (Babası:) Yavrucuğum! dedi, rüyayı sakın kardeşlerine anlatma; sonra sana bir tuzak kurarlar! Çünkü şeytan insana apaçık bir düşmandır.
6. İşte böylece Rabbin seni seçecek, sana (rüyada görülen) olayların yorumunu öğretecek ve daha önce iki atan İbrahim ve İshak'a nimetini tamamladığı gibi sana ve Ya'kub soyuna da nimetini tamamlayacaktır. Çünkü Rabbin çok iyi bilendir, hikmet sahibidir.
7. Andolsun ki Yûsuf ve kardeşlerinde, (almak) isteyenler için ibretler vardır.
8. (Kardeşleri) dediler ki: Yûsuf'la kardeşi (Bünyamin) babamıza bizden daha sevgilidir. Halbuki biz kalabalık bir cemaatiz. Şüphesiz ki babamız apaçık bir

²² Hayreddin Karaman-Mustafa Çağrıncı-İbrahim Kâfi Dönmez- Sadrettin Gümüş, *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri (I-V)*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2007, s. 209-210.

yanlışlık içindedir.

9. (Aralarında dediler ki:) Yûsufu öldürün veya onu (uzak) bir yere atın ki babanızın teveccühü yalnız size kalsın! Ondan sonra da (tevbe ederek) sâlih kimseler olursunuz!

10. Onlardan biri: Yûsufu öldürmeyin, eğer mutlaka yapacaksanız onu kuyunun dibine atın da geçen kervanlardan biri onu alsın (götürsün), dedi.

11. Dediler ki: "Ey babamız! Sana ne oluyor da Yûsuf hakkında bize güvenmiyorsun! Oysa ki biz onun iyiliğini istemekteyiz.

12. Yarın onu bizimle beraber (kıra) gönder de bol bol yesin (içsin), oynasın. Biz onu mutlaka koruruz."

13. (Babaları) dedi ki: Onu götürmeniz beni mutlaka üzer. Siz ondan habersizken onu bir kurdun yemesinden korkarım.

14. Dediler ki: Hakikaten biz (kuvvetli) bir topluluk olduğumuz hâlde, eğer onu kurt yerse, o zaman biz gerçekten âciz kimseler sayılırız.

15. Onu götürüp de kuyunun dibine atmaya ittifakla karar verdikleri zaman, biz Yûsufa: Andolsun ki sen onların bu işlerini onlar (işin) farkına varmadan, kendilerine haber vereceksin, diye vahyettik.

16. Akşamleyin ağlayarak babalarına geldiler.

17. Ey babamız! dediler, biz yarışmak üzere uzaklaştık; Yûsufu eşyamızın yanında bırakmıştık. (Ne yazık ki) onu kurt yemiş! Fakat biz doğru söyleyenler olsak da sen bize inanmazsın.

18. Gömleğinin üstünde sahte bir kan ile geldiler. (Yakub) dedi ki: Bilakis nefisleriniz size (kötü) bir işi güzel gösterdi. Artık (bana düşen) hakkıyla sabretmektir. Anlattığınız karşısında (bana) yardım edecek olan, ancak Allah'tır.

19. Bir kervan geldi ve suçularını (kuyuya) gönderdiler, o da (gidip) kovasını saldı, (Yûsufu görünce) "Müjde! İşte bir oğlan!" dedi. Onu bir ticaret malı olarak sakladılar. Allah onların yaptıklarını çok iyi bilir.

20. (Kafile Mısır'a vardığında) onu değersiz bir pahaya, sayılı birkaç dirheme sattılar. Onlar zaten ona değer vermemişlerdi.

21. Mısır'da onu satın alan adam, karısına dedi ki: "Ona değer ver ve güzel bak! Umulur ki bize faydası olur. Veya onu evlât ediniriz." İşte böylece (Mısır da

adaletle hükmetmesi) ve kendisine (rüyadaki) olayların yorumunu öğretmemiz için Yûsufu o yere yerleştirdik. Allah, emrini yerine getirmeye kadirdir. Fakat insanların çoğu (bunu) bilmezler.

22. (Yûsuf) erginlik çağına erişince, ona (isabetle) hükmetme (yeteneği) ve ilim verdik. İşte güzel davrananları biz böyle mükâfatlandırırız.

23. Evinde bulunduğu kadın, onun nefsinden murat almak istedi, kapıları iyice kapattı ve "Haydi gel!" dedi. O da" (Hâşâ), Allah'a sığınırım! Zira kocanız benim velinimetimdir, bana güzel davrandı. Gerçek şu ki, zalimler iflah olmaz!" dedi.

24. Andolsun ki, kadın ona meyletti. Eğer Rabbinin işaret ve ikazını görmeseydi o da kadına meyletmişti. İşte böylece biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için (delilimizi gösterdik). Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı.

25. İkisi de kapıya doğru koşular. Kadın onun gömleğini arkadan yırttı. Kapının yanında onun kocasına rastladılar. Kadın dedi ki: Senin ailene kötülük etmek isteyeninin cezası, zindana atılmaktan veya elem verici bir işkenceden başka ne olabilir!

26. Yûsuf: "Asıl kendisi benim nefsimden murat almak istedi" dedi. Kadının akrabasından biri şöyle şahitlik etti: "Eğer gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, bu ise yalancılardandır."

27. "Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir. Bu ise doğru söyleyenlerdendir."

28. (Kocası, Yûsuf'un gömleğinin) arkadan yırtılmış olduğunu görünce, (kadına): "Şüphesiz, dedi; bu, sizin tuzağınızdır. Sizin tuzağınız gerçekten büyüktür."

29. "Ey Yûsuf! Sen bundan (olanları söylemekten) vazgeç! (Ey kadın!) Sen de günahının affını dile! Çünkü sen günahkârlardan oldun"

30. Şehirdeki bazı kadınlar dediler ki: Aziz'in karısı, delikanlısının nefsinden murat almak istiyormuş; Yûsufun sevdası onun kalbine işlemiş! Biz onu gerçekten açık bir sapıklık içinde görüyoruz.

31. Kadın, onların dedikodusunu duyunca, onlara dâvetçi gönderdi; onlar için dayanacak yastıklar hazırladı. Herbirine bir bıçak verdi. (Kadınlar meyveleri

soyarken Yûsufa): "Çık karşılarına!" dedi. Kadınlar onu görünce, onun büyüklüğünü anladılar. (Şaşkınlıklarından) ellerini kestiler ve dediler ki: Hâşâ Rabbimiz! Bu bir beşer değil... Bu ancak üstün bir melektir!

32. Kadın dedi ki: İşte hakkında beni kınadığınız şahıs budur. Ben onun nefsinden murat almak istedim. Fakat o, (bundan) şiddetle sakındı. Andolsun, eğer o kendisine emredeceğimi yapmazsa mutlaka zindana atılacak ve elbette sürünenlerden olacaktır!

33. (Yûsuf:) Rabbim! Bana zindan, bunların benden istediklerinden daha iyidir! Eğer onların hilelerini benden çevirmezsen, onlara meyleder ve cahillerden olurum! dedi.

34. Rabbi onun duasını kabul etti ve onların hilesini uzaklaştırdı. Çünkü O çok iyi işiten, pek iyi bilendir.

35. Sonunda (aziz ve arkadaşları) kesin delilleri görmelerine rağmen (halkın dedikodusunu kesmek için yine de) onu bir zamana kadar mutlaka zindana atmaları kendilerine uygun göründü.

36. Onunla birlikte zindana iki delikanlı daha girdi. Onlardan biri dedi ki: Ben (rüyada) şarap sıkığımı gördüm. Diğeri de: Ben de başımın üstünde kuşların yemekte olduğu bir ekmek taşıdığımı gördüm. Bunun yorumunu bize haber ver. Çünkü biz seni güzel davrananlardan görüyoruz, dedi.

37. (Yûsuf) dedi ki: Size yedirilecek yemek gelmeden önce onun yorumunu mutlaka size haber vereceğim. Bu, Rabbimin bana öğrettiklerindedir. Şüphesiz ben Allah'a inanmayan bir kavmin dininden uzaklaştım. Onlar ahireti inkâr edenlerin kendileridir.

38. Atalarım İbrahim, İshak ve Ya'kub'un dinine uydum. Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmamız bize yaraşmaz. Bu, Allah'ın bize ve insanlara olan lütfundandır. Fakat insanların çoğu şükretmezler.

39. Ey zindan arkadaşlarım! Çeşitli tanrılar mı daha iyi, yoksa gücüne karşı durulamaz olan bir tek Allah mı?

40. Allah'ı bırakıp da taptıklarınız, sizin ve atalarınızın taktığı birtakım isimlerden başka bir şey değildir. Allah onlar hakkında herhangi bir delil indirmemiştir. Hüküm sadece Allah'a aittir. O size kendisinden başkasına ibadet

etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.

41. Ey zindan arkadaşlarım ! (Rüyalarınıza gelince), biriniz (daha önce olduğu gibi) efendisine şarap içirecek; diğeri ise asılacak ve kuşlar onun başından (beynini) yiyecekler. Yorumunu sorduğunuz iş (bu şekilde) kesinleşmiştir.

42. Onlardan, kurtulacağını bildiği kimseye dedi ki: Beni efendinin yanında an, (umulur ki beni çıkarır). Fakat şeytan ona, efendisine anmayı unutturdu. Dolayısıyla (Yûsuf), birkaç sene daha zindanda kaldı.

43. Kral dedi ki: Ben (rüyada) yedi arık ineğin yediği yedi semiz inek gördüm. Ayrıca, yedi yeşil başak ve diğerlerini de kuru gördüm. Ey ileri gelenler! Eğer rüya yorumluyorsanız, benim rüyamı da bana yorumlayınız.

44. (Yorumcular) dediler ki: Bunlar karmakarışık düşlerdir. Biz böyle düşlerin yorumunu bilenlerden değiliz.

45. (Zindandaki) iki kişiden kurtulmuş olan, uzun bir zaman sonra (Yûsufu) hatırlayarak dedi ki: Ben size onun yorumunu haber veririm, beni hemen (zindana) gönderin.

46. (Yûsufun yanına gelerek dedi ki:) Ey Yûsuf, ey doğru sözlü kişi! (Rüyada görülen) yedi arık ineğin yediği yedi semiz inek ile yedi yeşil başak ve diğerleri de kuru olan (başaklar) hakkında bize yorum yap. Ümit ederim ki, insanlara (isabetli yorumunla) dönerim de belki onlar da doğruyu öğrenirler.

47. Yûsuf dedi ki: Yedi sene âdetiniz üzere ekin ekersiniz. Sonra da yiyeceklerinizden az bir miktar hariç, biçtiklerinizi başağında (stok edip) bırakınız.

48. Sonra bunun ardından, saklayacaklarınızdan az bir miktar (tohumluk) hariç, o yıllar için biriktirdiklerinizi yeyip bitirecek yedi kıtlık yılı gelecektir.

49. Sonra bunun ardından da bir yıl gelecek ki, o yılda insanlara (Allah tarafından) yardım olunacak ve o yılda (meyvesuyu ve yağ) sıkacaklar.

50. (Adam bu yorumu getirince) kral dedi ki: "Onu bana getirin!" Elçi, Yûsufa geldiği zaman, (Yûsuf) dedi ki: "Efendine dön de ona: Ellerini kesen o kadınların zoru neydi? diye sor. Şüphesiz benim Rabbim onların hilesini çok iyi bilir."

51. (Kral kadınlara) dedi ki: Yûsufun nefsinden murat almak istediğiniz

zaman durumunuz neydi? Kadınlar, Hâşâ! Allah için, biz ondan hiçbir kötülük görmedik, dediler. Azizın karısı da dedi ki: "Şimdi gerçek ortaya çıktı. Ben onun nefisinden murat almak istemiştim. Şüphesiz ki o doğru söyleyenlerdendir."

52. (Yûsuf dedi ki): Bu, azizin yokluğunda ona hainlik etmediğimi ve Allah'ın hainlerin hilesini başarıya ulaştırmayacağını (herkesin) bilmesi içindir.

53. (Bununla beraber) nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü nefis aşırı şekilde kötülüğü emreder; Rabbim acıyıp korumuş başka. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayan, pek esirgeyendir.

54. Kral dedi ki: Onu bana getirin, onu kendime özel danışman edineyim. Onunla konuşunca: Bugün sen yanımızda yüksek makam sahibi ve güvenilir birisin, dedi.

55. "Beni ülkenin hazinelerine tayin et! Çünkü ben (onları) çok iyi korurum ve bu işi bilirim" dedi.

56. Ve böylece Yûsuf'a orada dilediği gibi hareket etmek üzere ülke içinde yetki verdik. Biz dilediğimiz kimseye rahmetimizi eriştiririz. Ve güzel davrananların mükâfatını zayi etmeyiz.

57. İman edip de (kötülüklerden) sakınanlar için ahiret mükâfatı daha hayırlıdır.

58. Yûsufun kardeşleri gelip onun huzuruna girdiler, (Yûsuf) onları tanıdı, onlar onu tanımıyorlardı.

59. (Yûsuf) onların yüklerini hazırlayınca dedi ki: "Sizin bababir kardeşinizi de bana getirin. Görmüyor musunuz, ben ölçeği tam dolduruyorum ve ben misafirperverlerin en iyisiyim.

60. Eğer onu bana getirmezseniz, artık benim yanımda size verilecek bir ölçek (erzak) yoktur, bana hiç yaklaşmayın!"

61. Dediler ki: Onu babasından istemeye çalışacağız, kuşkusuz bunu yapacağız.

62. (Yûsuf) emrindeki gençlere dedi ki: Sermayelerini yüklerinin içine koyun. Olur ki ailelerine döndüklerinde bunun farkına varırlar da belki geri gelirler.

63. Babalarına döndüklerinde dediler ki: Ey babamız! Erzak bize

yasaklandı. Kardeşimizi (Bünyamin'i) bizimle beraber gönder de (onun sayesinde) ölçüp alalım. Biz onu mutlaka koruyacağız.

64. Ya'kub dedi ki: Daha önce kardeşi (Yûsuf) hakkında size ne kadar güvendiysen, bunun hakkında da size ancak o kadar güvenirim! (Ben onu sadece Allah'a emanet ediyorum); Allah en hayırlı koruyucudur. O, acıyanların en merhametlisidir.

65. Eşyalarını açtıklarında sermayelerinin kendilerine geri verildiğini gördüler. Dediler ki: Ey babamız! Daha ne istiyoruz. İşte sermâyemiz de bize geri verilmiş. (Onunla yine) ailemize yiyecek getiririz, kardeşimizi koruruz ve bir deve yükü de fazla alırız. Çünkü bu (seferki aldığımız) az bir miktardır.

66. (Ya'kub) dedi ki: Kuşatılmanız (ve çaresiz kalma durumunuz) hariç, onu bana mutlaka getireceğinize dair Allah adına bana sağlam bir söz vermediğiniz takdirde onu sizinle beraber göndermem!" Ona (istediği şekilde) teminatlarını verdiklerinde dedi ki: Söylediklerimize Allah şahittir.

67. Sonra şöyle dedi: Oğullarım! (Şehre) hepimiz bir kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin. Ama Allah'tan (gelecek) hiçbir şeyi sizden savamam. Hüküm Allah'tan başkasının değildir. (Onun için) ben yalnız O'na dayandım. Tevekkül edenler yalnız O'na dayansınlar.

68. Babalarının kendilerine emrettiği yerden (çeşitli kapılardan) girdiklerinde (onun emrini yerine getirdiler. Fakat bu tedbir) Allah'tan gelecek hiçbir şeyi onlardan savamazdı; ancak Ya'kub içindeki bir dileği açığa vurmuş oldu. Şüphesiz o, ilim sahibiydi, çünkü ona biz öğretmiştik. Fakat insanların çoğu bilmezler.

69. Yûsuf'un yanına girdiklerinde öz kardeşini yanına aldı ve "Bilesin ki ben senin kardeşinim, onların yaptıklarına üzülme" dedi.

70. (Yûsuf) onların yükünü hazırladığı zaman maşrabayı kardeşinin yükü içine koydu! (Kafile hareket ettikten) sonra bir tellal: Ey kafile! Siz hırsızsınız! diye seslendi.

71. (Yûsuf'un kardeşleri) onlara dönerek: Ne arıyorsunuz? dediler.

72. Kralın su kabını arıyoruz; onu getirene bir deve yükü (bahşiş) var dediler. (İçlerinden biri:) Ben buna kefilim, dedi.

73. Allah'a andolsun ki, bizim yeryüzünde fesat çıkarmak için gelmediğimizi siz de biliyorsunuz. Biz hırsız da değiliz, dediler.

74. (Yûsuf'un adamları) dediler ki: Peki, siz yalancıysanız bunun cezası nedir?

75. "Onun cezası, kayıp eşya, kimin yükünde bulunursa işte o (şahsa el koymak) onun cezasıdır. Biz zalimleri böyle cezalandırırız" dediler.

76. Bunun üzerine Yûsuf, kardeşinin yükünden önce onların yüklerini (aramaya) başladı. Sonra da onu, kardeşinin yükünden çıkarttı. İşte biz Yûsufa böyle bir tedbir öğrettik, yoksa kralın kanununa göre kardeşini tutamayacaktı. Ancak Allah'ın dilemesi hariç. Biz kimi dilersek onu derecelerle yükseltiriz. Zira her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen birisi vardır.

77. (Kardeşleri) dediler ki: "Eğer o çaldıysa, daha önce onun bir kardeşi de çalmıştı." Yûsuf bunu içinde sakladı, onlara açmadı. (Kendi kendine) dedi ki: Siz daha kötü durumdasınız! Allah, sizin anlattığınızı çok iyi bilir.

78. Dediler ki: Ey aziz! Gerçekten onun çok yaşlı bir babası var. Onun yerine bizim birimizi alıkoy. Zira biz seni, iyilik edenlerden görüyoruz.

79. Dedi ki: Eşyamızı yanında bulduğumuz kimseden başkasını yakalamaktan Allah'a sığınırız, o takdirde biz gerçekten zalimler oluruz!

80. Ondan ümitlerini kesince, (meseleyi) gizli görüşmek üzere ayrılıp (bir kenara) çekildiler. Büyükleri dedi ki: "Babanızın sizden Allah adına söz aldığını, daha önce de Yûsuf hakkında işlediğiniz kusuru bilmiyor musunuz? Babam bana izin verinceye veya benim için Allah hükmedinceye kadar bu yerden asla ayrılmayacağım. O hükmedenlerin en hayırlısıdır.

81. Babanıza dönün ve deyin ki: "Ey babamız! Şüphesiz oğlun hırsızlık etti. Biz, bildiğimizden başkasına şahitlik etmedik. Biz gaybın bekçileri değiliz.

82. (İstersen) içinde bulunduğumuz şehire (Mısır halkına) ve aralarında geldiğimiz kabileye de sor. Biz gerçekten doğru söylüyoruz."

83. (Babaları) dedi ki: "Hayır, nefisleriniz sizi (böyle) bir işe sürükledi. (Bana düşen) artık, güzel bir sabırdır. Umulur ki, Allah onların hepsini bana getirir. Çünkü O çok iyi bilendir, hikmet sahibidir."

84. Onlardan yüz çevirdi, "Ah Yûsuf'um ah!" diye sızlandı ve kederini içine

gömmesi yüzünden gözlerine boz geldi.

85. (Oğulları:) "Allah'a andolsun ki sen hâla Yûsuf'u anıyorsun. Sonunda ya hasta olacaksın ya da büsbütün helâk olacaksın!" dediler.

86. (Ya'kub:) Ben sadece gam ve kederimi Allah'a arz ediyorum. Ve ben sizin bilemeyeceğiniz şeyleri Allah tarafından (vahiy ile) biliyorum, dedi.

87. Ey oğullarım! Gidin de Yûsuf'u ve kardeşini iyice araştırın, Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez.

88. Yûsuf'un yanına girdiklerinde dediler ki: Ey aziz! Bizi ve ailemizi kıtlık bastı ve biz değersiz bir sermaye ile geldik. Hakkımızı tam ölçerek ver. Ayrıca bize bağışta da bulun. Şüphesiz Allah sadaka verenleri mükâfatlandırır.

89. Yûsuf dedi ki: Siz, cahilliğiniz yüzünden Yûsuf ve kardeşine yaptıklarınızı biliyor musunuz?

90. Yoksa sen, gerçekten Yûsuf musun? dediler. O da: (Evet) ben Yûsufum, bu da kardeşim. (Birbirimize kavuşmayı) Allah bize lütfetti. Çünkü kim (Allah'tan) korkar ve sabrederse, şüphesiz Allah güzel davrananların mükâfatını zayi etmez, dedi.

91. (Kardeşleri) dediler ki: Allah'a andolsun, hakikaten Allah seni bize üstün kılmış. Gerçekten biz hataya düşmüşüz.

92. (Yûsuf) dedi ki: "Bugün sizi kınamak yok, Allah sizi affetsin! O, merhametlilerin en merhametlisidir."

93. "Şu benim gömleğimi götürün de onu babamın yüzüne koyun, (gözleri) görecek duruma gelir. Ve bütün ailenizi bana getirin."

94. Kafile (Mısır'dan) ayrılınca, babaları (yanındakilere): Eğer bana bunamış demezseniz inanın ben Yûsuf'un kokusunu alıyorum! dedi.

95. (Onlar da:) Vallahi sen hâla eski şaşkınlığındasın, dediler.

96. Müjdecî gelince, gömleği onun yüzüne koyar koymaz (Ya'kub) görür oldu. Ben size: "Allah tarafından (vahiy ile) sizin bilemeyeceğiniz şeyleri bilirim" demedim mi! dedi.

97. (Oğulları) dediler ki: Ey babamız! (Allah'tan) bizim günahlarımızın affını dile! Çünkü biz gerçekten günahkârlar idik.

98. (Ya'kub:) Sizin için Rabbimden af dileyebileceğim. Çünkü O çok bağışlayan, pek esirgeyendir, dedi.

99. (Hep beraber Mısır'a gidip) Yûsuf'un yanına girdikleri zaman, ana-babasını kucakladı, "Güven içinde Allah'ın iradesiyle Mısır'a girin!" dedi.

100. Ana ve babasını tahtının üstüne çıkartıp oturttu ve hepsi onun için (ona kavuştukları için) secdeye kapandılar. (Yûsuf) dedi ki: "Ey babacığım! İşte bu, daha önce (gördüğüm) rüyanın yorumudur. Rabbim onu gerçekleştirdi. Doğrusu Rabbim bana (çok şey) lütfetti. Çünkü beni zindandan çıkardı ve şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra sizi çölden getirdi. Şüphesiz ki Rabbim dilediğine lütfedicidir. Kuşkusuz O çok iyi bilendir, hikmet sahibidir."

101. "Ey Rabbim! Mülkten bana (nasibimi) verdin ve bana (rüyada görülen) olayların yorumunu da öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Sen dünyada da ahirette de benim sahibimsin. Beni müslüman olarak öldür ve beni sâlihler arasına kat!"

102. İşte bu (Yûsuf kıssası) gayb haberlerindedir. Onu sana vahy ediyoruz. Onlar hile yaparak işlerine karar verdikleri zaman sen onların yanında değildin (ki bunları bilesin).

103. Sen ne kadar üstüne düşsen de insanların çoğu iman edecek değillerdir.

104. Halbuki sen bunun için (peygamberlik görevini îfa için) onlardan bir ücret istemiyorsun. Kur'ân, âlemler için ancak bir öğüttür.

105. Göklerde ve yerde nice deliller vardır ki, onlar bu delillerden yüzlerini çevirip geçerler.

106. Onların çoğu, ancak ortak koşarak Allah'a iman ederler.

107. Allah tarafından kuşatıcı bir felâket gelmesi veya farkında olmadan kıyametin ansızın kopması karşısında kendilerini emîn mi gördüler?

108. (Resûlüm!) De ki: "İşte bu, benim yolumdur. Ben Allah'a çağırıyorum, ben ve bana uyanlar aydınlık bir yol üzerindeyiz. Allah'ı (ortaklardan) tenzih ederim! Ve ben ortak koşanlardan değilim."

109. Senden önce de, şehirler halkından kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını peygamber göndermedik. (Kâfirler) yeryüzünde hiç

gezmediler mi ki, kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görsünler! Sakınanlar için ahiret yurdu elbette daha iyidir. Hâla aklınızı kullanmıyor musunuz?

110. Nihayet peygamberler ümitlerini yitirip de kendilerinin yalana çıkarıldıklarını sandıkları sırada onlara yardımımız gelir ve dilediğimiz kimse kurtuluşa erdirilir. (Fakat) suçlular topluluğundan azabımız asla geri çevrilmez.

111. Andolsun onların (geçmiş peygamberler ve ümmetlerinin) kıssalarında akıl sahipleri için pek çok ibretler vardır. (Bu Kur'ân) uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat o, kendinden öncekileri tasdik eden, her şeyi açıklayan (bir kitaptır); iman eden toplum için bir rahmet ve bir hidayettir.

2.3. Yûsuf Kıssası Açısından Tevrat ve Kur'ân'ın Karşılaştırılması

Semavî kaynaklı dört kutsal kitapta da Yûsuf hikâyesi geçmektedir. Son semavî dinin kitabı olan *Kur'ân*'da genel hatlarıyla anlatılan kıssa, hikâyelerin en güzeli olarak adlandırılır: *"(Ey Muhammed!) Biz, sana bu Kur'ân'ı vahyetmekle geçmiş milletlerin haberlerini sana en güzel bir şekilde anlatıyoruz. Gerçek şu ki, sen bundan önce (bu haberleri) elbette bilmeyenlerden idin."*

Tevrat ve *Kur'ân*'daki kıssaların karşılaştırıldığı bir çalışmada şu tespitlerde bulunulmaktadır:²³

"1. Yûsuf Kıssası ana hatları ile *Tevrat*'ta ve *Kur'ân*'da aynıdır. Ancak bazı detaylarda farklılıklar bulunur.

2. Yûsuf Peygamberin *Tevrat*'ta gördüğü rüya *Kur'ân*'da gördüğü gibi tek değil, iki tanedir. İkinci gördüğü rüya *Kur'ân*'daki rüya ile aynıdır.

3. Yûsuf Peygamberin gördüğü rüyayı kardeşlerine anlattığına dair bir bilgi *Kur'ân*'da yer almazken *Tevrat*'ta yer alır. Kardeşleri bunun üzerine ona kızar ve kin tutarlar.

23 B. Yaşar Seyhan, *Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân'daki Kıssaların Karşılaştırılması*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2006.

4. Yûsuf Peygamber için Tevrat'ta anlatılanlara göre kardeşlerinin babalarından izin istemesinden bahsedilmez. Kur'ân'da ise kardeşlerinin tuzak kurarak Yûsuf'u kira beraberinde götürmeleri için babalarından izin istedikleri anlatılır.

5. Tevrat'a göre Yûsuf Peygamber kardeşlerinin yanına gelirken kardeşleri ona tuzak kurarlar ve onu kuyuya atarlar. Daha sonra da onu kuyudan çıkarıp oradan geçen kervana satarlar. Kur'ân'a göre kardeşleri onu öldürmeyi bile düşünürlerken sonunda kuyuya atarlar. Onu kuyudan çıkaranlar ise kervandaki sakilerdir.

6. Tevrat'ta Yûsuf'un kime kaç paraya satıldığı açıkça söylenirken Kur'ân böyle bir ayrıntıya girmez.

7. Tevrat'ta Yûsuf Efendisi'nin gözünde lütuf bulur. Ancak karısı Yûsuf'a göz diker ve yatmayı teklif eder. Yûsuf entarisini kadının yanında bırakır ve kaçır. Kur'ân'daki gibi gömleğinin arkadan yırtılması yoktur. Ancak Yûsuf'un aklanması Tevrat'ta yer almaz, bunun için zindana atılır. Kur'ân'da ise Yûsuf'un bir suçunun olmadığı anlaşılır.

8. Tevrat'ta Yûsuf'un şehir kadınlarının önüne çıkarılması yoktur. Kur'ân'da bu olay anlatılır ve Yûsuf kadınlardan kurtulmak için zindanı bile sevimli bulduğunu dile getirir.

9. Kur'ân'da Yûsuf zindana girince beraberinde iki kişi daha girer. Bundan Tevrat'ta da bahsedilir. Ancak bu iki kişinin gördüğü rüyalar Tevrat ve Kur'ân'a göre öz olarak aynıdır. Tevrat'ta bu rüyalardan teferruatlıca bahsedilir. Kur'ân bu rüyaları kısaca bahseder ve Yûsuf'un bu rüyalarla birlikte tevhid dinini tebliğ ettiği görülür.

10. Yûsuf Peygamber Tevrat'a göre iki sene zindanda kalır. Kur'ân'a göre kaç yıl kaldığı belli değildir. Firavun, ikinci yılının sonunda rüya görür. Bu rüya da Yûsuf'un başlangıçta gördüğü rüyalar gibi iki tanedir. Bu rüyalardan ikisi de Kur'ân'da bir rüya olarak bahsedilir.

11. Yûsuf'un evlilik hayatı Kur'ân'da bahsedilmemektedir. Tevrat ise onun Efendisi'nin kızı ile evlendiğinden bahseder. Bu evlilikten iki oğlu olur. Bu iki oğlunun da adı Tevrat'ta geçmektedir.

12. Yûsuf Peygamber Kur'ân ve Tevrat'a göre Firavun'dan sonra ülkenin en yetkili adamı olmuştur.

13. Tevrat ile Kur'ân arasındaki en önemli farklardan biri Yûsuf'un ailesini ve kardeşlerini Mısır'a getirme konusunda ortaya çıkar. Tevrat'a göre Yûsuf'un kardeşleri bir kere Mısır'a hareket etmişler ve Yûsuf ile tanışmışlardır. Fakat Kur'ân'a göre ise Yûsuf'un kardeşleri iki kere seyahat ederler ve ikincisinde ise kardeşleri Bünyamin'i Mısır'da bırakırlar.

14. Kur'ân'da Yakub'un iki oğlunu da kaybetmesi üzerine gözlerine ak düştüğü yazılıdır. Yûsuf da gömleğini babasına gönderir ve babası gözlerine sürer, gözleri açılır. Ancak Tevrat'ta bu bilgi yoktur.

15. Yûsuf ve ailesinin Mısır'a yerleştiklerini Kur'ân'dan ve Tevrat'tan anlamaktayız. Ancak Tevrat'ta Yûsuf ve Yakub'un kaç yaşına kadar yaşadığı ve nerede öldüğü bellidir. Kur'ân ise böyle ayrıntılara yer vermemiştir."²⁴

Türk Edebiyatında Züleyhâ ismine geniş yer verilmiş, bazı Yûsuf u Züleyhâ hikâyelerinde kurgu Züleyhâ'nın aşkı üzerine kurgulanmıştır. Klasik Türk edebiyatında Züleyhâ ismi bir mazmun olarak kullanılmıştır. Züleyhâ'nın aşkı, rüyaları, güzelliği, hilekârlığı, Yûsuf'u zindana attırması, Yûsuf'un gömleğinin yırtılması gibi olaylar birer mazmun hâlinde şiirlerde kullanılmıştır.²⁵

Batı kültüründe de yer alan Yûsuf u Züleyhâ hikâyesinde Züleyhâ'ya ya hiç yer verilmemiş ya da sönük kalmıştır. Doğu Edebiyatında Züleyhâ'ya daha fazla özen gösterilmiştir.²⁶

3. İsimlendirme

Türk edebiyatında en çok üzerinde durulan kıssaların başında gelen ve Kur'ân-ı Kerîm'de de (Yûsuf 12/3) "Ahsenü'l-Kasas" olarak anılan kıssa Yûsuf u Züleyhâ kıssasıdır. Yûsuf Peygamberin hayatını, başından geçenleri anlatan bu kıssalar yüz yıllar boyunca manzum mensur çeşitli formlarda pek çok şair ve yazar tarafından kaleme alınmıştır.

²⁴ Beyazıt Yaşar Seyhan, a.g.e., s. 50-56.

²⁵ Zehre Öztürk, a.g.e., s. 553.

²⁶ Gönül Ayan, a.g.e., s. 32.

Eser adlarında geçen ve farklılığa yol açan kısas, kasas, ahsen, Zelîhâ-Züleyhâ kelimeleri üzerinde kısaca durmakta fayda görülmektedir.

3.1. Kıssa-Kasas-Kısas

Kıssa²⁷ kelimesi, kassa-yakussu fiilinin mastarıdır. Kısas kelimesi ise kıssanın çoğuludur. Sözlükte, “bir kimsenin izini sürmek, ardınca gitmek; bir kimseye haber veya sözü bildirmek, göğüs, göğüs kemiği, bir şeyin ortası” gibi manalara gelmektedir. Bir kimse veya bir şeye ait hadiselerin adım adım, nokta nokta takip edilerek anlatılması, hikâyeye edilmesi ve bu niteliği taşıyan hikâyeyi ifade eder. Kelimenin bu etimolojik anlamı, kısas türü hikâyede olayın adım adım izlenecek nitelikte önemli ve ilginç olmasıyla doğru ve gerçekçi olması niteliklerini ön plana çıkarır. Kıssanın hikâyeden farkı da bu nitelikleri dolayısıyladır. Çünkü asıl anlamı “nakil” olan hikâyeye gerçekçi-hayalî, önemli-önemsiz başkalarına aktarılıp anlatılabilecek her tür olayı kapsar. Kur’ân’da yer alan kıssalar için hikâyeye kelimesinin kullanılmaması da bu ayrıma dayanır.²⁸

Kasas kelimesi tekildir ve çoğulu yoktur. Ahsenü’l-Kasas ifadesinde de tekildir. Bu kelimeye ancak başındaki elif-lam takısı “li’l-istiğrâk ale’l-cins” yani bütün cinsleri kapsayan olmasından dolayı çoğul anlamı verilmektedir.

Peygamberlerin hayat hikâyelerini ve tebliğ faaliyetlerini anlatan eserler genel olarak kısas-ı enbiya olarak adlandırılmışlardır. Kıssa ve nebî kelimelerinin çoğul şekillerinden oluşan kısas-ı enbiyâ ifadesi peygamberlerin kıssalarını anlatan terim anlamını ifade etmektedir.

Kur’ân’da kısas kelimesi geçmez. Ancak isim olarak “hikâyeye”, masdar olarak da “hikâyeye etmek” anlamında kasas ile (Âl-i İmrân 3/62; el-A’râf 7/176; Yûsuf 12/3; el-Kasas 28/25) aynı kökten türeyen fiiller kullanılır. Kassa fiili iki yerde (el-Kehf 18/64; el-Kasas 28/11) “bir kimsenin izini sürüp ardınca gitmek”, diğer birçok yerde ise “peygamberlerin hikâyelerini anlatmak, haber nakletmek, hakkı, âyeti, rüyayı açıklamak, anlatmak” gibi anlamlarda kullanılmıştır (en-Nisâ

²⁷ İbn-i Manzur, *Lisânu’l-‘Arab, kss maddesi*, Dâru’s-Sadr, Beyrut, 1414/1994; Wensinck, *el-Mu‘cem, kss maddesi*; İbn Fâris, *Mekâyisü’l-Lüga*, Mısır, 1969, C. I, s. 415.

²⁸ İdris Şengül, “Kıssa,” *TDVİA*, C. 25, İstanbul, 2002, s. 498.

4/164; el-En'âm 6/57, 130; el-A'râf 7/7, 35, 101; Hûd 11/100, 120; Yûsuf 12/35; en-Nahl 16/118; el-Kehf 18/13; Tâhâ 20/99; en-Neml 27/76; el-Mü'min 40/78). Aynı kökten gelen kısas kelimesinin asıl anlamı iki kişiden her birinin diğerinin izini takip etmesidir. Bir fiil ve cezanın iki taraf için de geçerli (izlenmiş) olması sebebiyle bir terim anlamı kazanmış olup Kur'ân'da dört yerde geçmektedir (el-Bakara 2/178, 179, 194; el-Mâide 5/45).²⁹

3.2. Ahsen

Ahsen, hüsn kelimesinin ism-i tafdilidir. "En güzel" anlamına gelmektedir. Ahsenü'l-Kasas ile Hz. Yûsuf'un Kur'ân-ı Kerîm'de anlatılan hayat hikâyesi kastedilmektedir. Yûsuf Peygamberin hikâyesi kıssaların en güzeli olarak Yûsuf suresinde anlatılmaktadır.

Hz. Yûsuf'un kıssası hem bir tek sûrede (Yûsuf sûresi) hem de bütün tafsilâtıyla anlatılması bakımından diğer peygamber kıssalarına göre farklılık arz etmektedir. Bu kıssaya "ahsenü'l-kasas" denmesi konusunda âlimler çeşitli görüşler ileri sürmüşlerdir. Kur'ân-ı Kerîm'de hiçbir kıssanın bu kadar ibret ve hikmet ihtiva etmemesi veya Hz. Yûsuf'un, kardeşlerinin eziyetlerine sabretmesi, onları affederek kendilerine iyilikte ve güzel muamelede bulunması yahut da kıssanın melekler, insan, cin, şeytan ve hayvanlar gibi her türlü varlık ile peygamberler, sâlihler, âlimler, cahiller, erkek ve kadınlar gibi birçok insan tipini ve bunların davranışlarını ele alması; tevhid, fıkıh, siyer, idare, siyaset, iktisat ve muaşeret gibi din ve dünya işleriyle ilgili temel konuları işlemesi sebebiyle "en güzel kıssa" şeklinde adlandırılmış olacağı ileri sürülmüştür. Bazı âlimler de bu tabirdeki "en güzel" ifadesinin "çok ilgi çekici" mânasında olduğunu belirtmişlerdir.³⁰

3.3. Züleyhâ

Türk Edebiyatında hem Zelîhâ hem de Züleyhâ ismi kullanılmıştır. Burhân-ı Katî'da "hâ-yı mu'cemeyle süveydâ vezninde. Nâm-ı zevce-i Hazret-i Yûsuf

²⁹ İdris Şengül, a.g.m., s. 499.

³⁰ Cemal Kırcı, "Ahsenü'l-Kasas," TDVİA, C. 2, İstanbul, 1989, s. 178.

aleyhi's-selâmdır. Arabîde feth-i zâ ile kıraat olunur"³¹ ibaresi geçmektedir. Farsça ve Türkçe mesnevilerde Zelîhâ ismi daha çok kullanılmıştır. Bazı mesnevilerde ise Zilha, Zelha olarak da harekelendiği görülmektedir.³² Tenkitli metne dâhil edilen MO nüshasının bazı varaklarında kelime, Züleyhâ şeklinde harekelendirilmiştir. Ancak diğer nüshalarda hareke mevcut değildir. Bu nedenle incelemede Züleyhâ ismi tercih edilmiştir.

4. Türk Edebiyatında Yazılmış Yûsuf Kıssaları

Konusunu kutsal kitaplardan alan Yûsuf u Züleyhâ hikâyesi Klasik Türk Edebiyatı, Modern Türk Edebiyatı ve Türk Halk Edebiyatında sıkça ele alınmış bir konudur. Arap, Fars ve Türk edebiyatında çoğunluğu manzum olarak kaleme alınmış pek çok örneği vardır. Manzum örneklerinin yanında gerek müstakil gerekse tefsir ve kısas-ı enbiyalar içerisinde olmak üzere çok kıymetli mensur örnekleri de vardır. Bugün bu eserlerin yüze yakını tespit edilmiş durumdadır.

Çift kahramanlı aşk hikâyelerinden olan Yûsuf u Züleyhâ hikâyesi, İran ve Arap Edebiyatlarıyla, Batı edebiyatında da büyük rağbet görmüştür. Renan'ın bu hikâye için söylediği, "Değil sadece en eski, belki bu ana kadar hiç eskimemiş roman" sözleri, konunun Batı edebiyatındaki yerini göstermesi bakımından önem taşır.³³

İlk örnek olarak kabul edilen Ali'nin Kıssa-i Yûsuf'unun yazıldığı dönemden, Muhammed b. İbrahim'in yaşadığı XVI. yüzyıla kadar pek çok Yûsuf u Züleyhâ hikâyesi yazılmıştır. Türk edebiyatında XIII-XIV. yüzyıllarda yazılmış Yûsuf kıssalarının, daha çok Kur'ân ve tefsirlere dayandığı, dinî kimliği ağır bastığı ve halka dinî bilgiler verme gayesi taşıdıkları için de dil bakımından sadelik gösteren eserler olduğu bilinmektedir.³⁴ XV. yüzyılda Molla Cami'nin de

³¹ Mütercim Âsım Efendi, *Burhan-ı Katı*, Hazl. Mürsel Öztürk-Derya Örs, TDK Yayınları, İstanbul, 2009, s. 849.

³² Zehra Öztürk, "Züleyhâ," *TDVİA*, C. 44, İstanbul, 2013, s. 552-553.

³³ İ. Hikmet Ertaylan, "Türk Dilinde Yazılan İlk Yûsuf ve Züleyhâ," *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul, 1948, s. 211.

³⁴ Ertaylan, a.g.m., s. 212.

büyük etkisiyle başta Hamdullah Hamdi olmak üzere edebî değeri yüksek eserler verilmeye başlanmıştır.

Türk Edebiyatında tespit edilebilen manzum Yûsuf u Züleyhâlar şunlardır:³⁵

XIII. Yüzyıl

1. Ali (Kul Gali) – Kıssa-i Yûsuf³⁶
2. Kırımlı Mahmud - Yûsuf u Züleyhâ³⁷
3. Haliloğlu Ali - Yûsuf u Züleyhâ³⁸

XIV. Yüzyıl

4. Şeyyâd Hamza - Dâsitân-ı Yûsuf Aleyhi's-selâm Ahsenü'l-Kasasi'l-Mübârek³⁹

5. Süle Fâkih - Yûsuf u Züleyhâ⁴⁰
6. Erzurumlu Darir - Kıssa-i Yûsuf⁴¹
7. Garîb - Yûsuf u Züleyhâ⁴²

³⁵ Listenin hazırlanmasında istifade edilen kaynaklar: Melike Gökcan Türkoğan, *Klasik Türk Edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ Mesnevileri Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma*, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10695,klasik-turk-edebiyatinda-Yusuf-u-zuleyha-mesnevileripdf.pdf?0>, Erişim Tarihi: 01.06.2015; Halide Dolu, *Menşeyinden Beri Yûsuf Hikâyesi ve Türk Edebiyatındaki Versiyonları*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1953; Agâh Sırrı Levend, "Divan Edebiyatında Hikâye", *TDAY Belleten*, Ankara, 1967, s. 71-117; Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, TTK Yayınları, Ankara, 1998, s. 81-110; Ahmet Atilla Şentürk-Ahmet Kartal, *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2005; <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.

³⁶ Ali Cin, *Türk Edebiyatının İlk Yûsuf u Züleyhâ Hikâyesi (Ali'nin Kıssa-i Yûsuf'u)*, TDK Yayınları, Ankara, 2011.

³⁷ Gönül Ayan, "Kırımlı Mahmud'a Atfedilen Yûsuf u Züleyhâ Kıssası," *TİKA I. Uluslararası Türkoloji Sempozyumu Bildirileri*, 31 Mayıs-4 Haziran 2004, Kırım-Ukrayna, s. 182.

³⁸ İsmail Hikmet Ertaylan, *Yûsuf u Züleyhâ*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1960 (Tıpkıbasım); Rasim Deniz, *Haliloğlu Ali'nin Yûsuf u Züleyhâ Kıssası*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ 1998; Şahin Köktürk, "Halil oğlu Ali'nin Yûsuf ile Zelîhâ Hikâyesi", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish Volume 2/4 Fall 2007*, s. 555-617.

³⁹ Osman Yıldız, *Şeyyâd Hamza Yûsuf u Züleyhâ (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2008; Dehri Dilçin, *Şeyyat Hamza, Yûsuf ve Zelîhâ*, TDK Yayınları, İstanbul, 1966; Korkmaz Şenol-Ümit Ö. Demirci, *Şeyyad Hamza, Yûsuf u Zelîhâ*, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2008; Emin Eminoğu, *Şeyyad Hamza Destân-ı Yûsuf*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008.

⁴⁰ Ramazan Salman, Süle Fakih: Yûsuf u Zelîhâ, İnönü Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Malatya 1989; Kâzım Köktekin, *Sule Fakih'in Yûsuf u Züleyhâ'sı (İnceleme-Metin-Dizin)*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 1994.

⁴¹ Leyla Karahan, "Kıssa-i Yûsuf u Züleyhâ," *TDK Yayınları*, Ankara, 1994.

8. Ahmed - Yûsuf u Züleyhâ⁴³

XV. Yüzyıl

9. Tebrizli Ahmedî - Yûsuf u Züleyhâ⁴⁴

10. Şeyhoğlu Mustafa - Yûsuf u Züleyhâ⁴⁵

11. Hamdullah Hamdî - Yûsuf u Züleyhâ⁴⁶

12. Çâkerî - Yûsuf u Züleyhâ⁴⁷

13. Abdülvehhab - Yûsuf u Zelihâ⁴⁸

14. Kırımlı Abdülmecid - Mûnisü'l-Uşşâk⁴⁹

15. Hatâyî-i Tebrîzî - Yûsuf u Züleyhâ⁵⁰

16. Bekâî - Yûsuf u Züleyhâ

17. Bihiştî Ahmed Sinan - Yûsuf u Züleyhâ⁵¹

18. Ahmedî - Dâstân-ı Hazret-i Yûsuf⁵²

19. Hamîdî-i Belhî - Yûsuf u Züleyhâ⁵³

⁴² Burcu Karakaya, "Garîb'in Yûsuf u Züleyhâ'sı," *TUBAR*, S. 31, 2012 Bahar, s. 129-168; Mehtap Kaşkaya, *Yûsuf u Zelihâ*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2004.

⁴³ Konya (Âsâr-ı Atîka) Mevlana Müzesi 2327/39 numarada kayıtlıdır.

⁴⁴ Salih Kayık, *Tebrizli Ahmedî Yûsuf u Zelihâ (1b-35b) İnceleme-Metin-Dizin*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007; Ahmet Çeri, *Tebrizli Ahmedî'nin Yûsuf u Zelihâ İsimli Eseri (35b-70b) İnceleme-Metin-Dizin*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010; Nihat Azamat, "Yeni Bir Ahmedî ve İki Eseri: Yûsuf u Zelihâ, Esrarnâme Tercümesi," *Osmanlı Araştırmaları VII-VIII*, s. 347-364.

⁴⁵ Eserin nüshası bulunamamıştır. Ağâh Sırrı Levend, a.g.m., s. 98.

⁴⁶ Naci Onur, *Yûsuf u Züleyhâ Hamdî*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1991; Zehra Öztürk, *Hamdullah Hamdî's Mesnevi Yûsuf u Zelihâ*, Sources of Oriental Languages and Literatures Turkish Sources XLII, Harvard University 2001; Mehmet Cihat Üstün, *Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf u Zelihâ Mesnevisi (Gramer-Metin-Dizin)*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 2014.

⁴⁷ Muhammet Nalbant, *15. Yy Şairi Çâkerî'nin Yûsuf u Züleyhâ'sı: Metin-İnceleme*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2012; Ayşe Yıldız, *Çâkerî Yûsuf u Züleyhâ*, Hitabevi Yayınları, Ankara, 2013.

⁴⁸ Topkapı Sarayı Müzesi Kitaplığı H 813'te kayıtlıdır.

⁴⁹ Nüshası bulunamamıştır.

⁵⁰ Recep Demir, *Hatâyî-i Tebrîzî ve Molla Câmî'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevileri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme (İnceleme-Metin)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Van 2006.

⁵¹ Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şuarâ*, C. 1, Hazl. İbrahim Kutluk, TTK Yayınları, Ankara, 1989, s. 225-226.

⁵² Fatih Şahin, *Ahmedî Dâstân-ı Hazret-i Yûsuf (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2010.

XVI. Yüzyıl

20. Kemal Paşazâde - Yûsuf u Züleyhâ⁵⁴
21. Abdurrahman Gubârî - Yûsuf u Züleyhâ⁵⁵
22. Şerif/Şerifî - Yûsuf u Zelîhâ⁵⁶
23. Yûsuf Ziyâî / Yûsuf Can - Yûsuf u Züleyhâ⁵⁷
24. Likâî - Yûsuf u Züleyhâ⁵⁸
25. Karamanlı Kâmî Mehmed - Yûsuf u Züleyhâ⁵⁹
26. Nimetullah - Yûsuf u Züleyhâ⁶⁰
27. Halife - Yûsuf u Züleyhâ⁶¹
28. Taşlıcalı Yahya - Yûsuf u Züleyhâ⁶²
29. Manastırlı Kadı Sinan - Yûsuf u Züleyhâ⁶³
30. Celîlî - Yûsuf u Züleyhâ⁶⁴
31. Şikârî - Yûsuf u Züleyhâ⁶⁵

⁵³ Şeyma Türk, *Hamîdî-i Belhî'nin Yûsuf u Züleyhâ Adlı Tercümesi ve Tahlili*, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014.

⁵⁴ Mustafa Demirel, *Kemal Paşazâde'nin Yûsuf u Zelîhâsı ve Dil Husûsiyetleri*, İstanbul Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1980; Mustafa Demirel, *Kemal Paşazade (Şemseddin Ahmed bin Süleyman) Yûsuf u Zelîhâ*, Sources of Oriental Languages and Literatures Turkish Sources LIV, Harvard University 2004.

⁵⁵ Hasan Aktaş, *Abdurrahman Gubârî, Yûsuf u Züleyhâ (İnceleme-Metin)*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2006.

⁵⁶ Zühal Kültürel, *Şerifî Yûsuf u Zelîhâ Metin-Sözlük-Tıpkıbasım*, Bayrak Basımevi, İstanbul, 2001; Halil Ay, *Şerif'in Yûsuf u Züleyhâsı*, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2015.

⁵⁷ Melike Gökcan Türkoğan, *Ziyâî Yûsuf/Yûsuf Can'ın Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisi (Metin-İnceleme)*, Kabcacı Yayınları, İstanbul, 2013.

⁵⁸ Likâî, Ahmedî'nin Yûsuf u Züleyhâ'sına nazire olarak yazmış ve Sultan Bayezid'e sunmuştur. Ancak menâkıb-ı enbiyâdaki hatalar nedeniyle Sultan Bayezid'in emriyle yakılmıştır. Latîfî, *Tezkire-i Latîfî*, İkdâm Matbaası, Dersaadet 1314, s. 304-305.

⁵⁹ Kâmî, Câmî'nin Yûsuf u Züleyhâ'sını manzum olarak Türkçeye çevirmiştir. Latîfî, *Tezkire-i Latîfî*, İkdâm Matbaası, Dersaadet 1314, s. 279.

⁶⁰ Nüşhası bulunamamıştır. Ancak Keşfü'z-Zünûn C. II/2055'de böyle bir eserden bahsedilmektedir.

⁶¹ Nüşhası bulunamamıştır. Ancak Keşfü'z-Zünûn C. II/2055'de böyle bir eserden bahsedilmektedir.

⁶² Mehmed Çavuşoğlu, *Yûsuf u Züleyhâ Yahya Bey*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1979.

⁶³ Nüşhası bulunamamıştır. Ancak Keşfü'z-Zünûn C. II/2055'de böyle bir eserden bahsedilmektedir.

⁶⁴ Ağâh Sırrı Levend, eserin bir fotokopisinin kendinde olduğunu bildirmektedir. Ağah Sırrı Levend, a.g.e., s. 99.

32. Bağdatlı Zihnî Abdüddelil - Yûsuf u Züleyhâ⁶⁶

XVII. Yüzyıl

33. Bursalı Hevâî Mustafa - Yûsuf u Züleyhâ⁶⁷

34. Şeyh Ömer Halvetî - Yûsuf u Züleyhâ⁶⁸

35. Rif'atî Abdülhay - Yûsuf u Züleyhâ⁶⁹

36. Hulvî Mahmud - Yûsuf u Züleyhâ⁷⁰

XVIII. Yüzyıl

37. Ahmedî-i Âmidî (Ahmed-i Mürşidî) - Yûsuf u Züleyhâ⁷¹

38. Bilal - Kısas-i Yûsuf Aleyhi's-selâm⁷²

39. Nurmuhammed Andelib - Yûsuf u Züleyhâ⁷³

40. Molla Hasan - Yûsuf u Züleyhâ⁷⁴

41. Kerküklü Mehmet Nevruzî - Yûsuf u Züleyhâ⁷⁵

42. Köprülüzâde Esat Paşa - Yûsuf u Züleyhâ⁷⁶

43. Hevâî Abdurrahman Efendi - Yûsuf u Züleyhâ⁷⁷

44. Müellifi Bilinmeyen Yûsuf u Züleyhâ⁷⁸

⁶⁵ Nüshası bulunamamıştır. Kınalızâde isminin Ahmed olduğunu belirtmiş ve 992/1584 yılında Yûsuf ile Züleyhâ mesnevisini bitiremeden vefat ettiğini yazmıştır. İbrahim Kutluk, *Kınalı-zade Hasan Çelebi Tezkiretü's-Şuarâ*, C. 1, TTK Yayınları, Ankara, 1989, s. 517-518.

⁶⁶ Ahmet Doğan, *Bağdatlı Zihnî Yûsuf u Züleyhâ*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2014.

⁶⁷ Nüshası bulunamamıştır.

⁶⁸ Nüshası bulunamamıştır. Ancak Keşfü'z-Zünûn C. II/2055'de böyle bir eserden bahsedilmektedir.

⁶⁹ Nüshası bulunamamıştır.

⁷⁰ Nüshası bulunamamıştır.

⁷¹ Ramadan Doğan, *Ahmedî-i Âmidî'nin Yûsuf u Züleyhâsı (Mein ve İnceleme)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.

⁷² Zehra Göre, *Bilâl Kısas-i Yûsuf*, Öncü Kitap, Ankara, 2009; Muhammet Kuzubaş, *Kısas-i Yûsuf u Züleyhâ-Oflu Bilal Efendi*, Karadeniz Dergisi Yayınları, İstanbul, 2010.

⁷³ Gönül Ayan, "Nurmuhammed Andelib ve Yûsuf Kısası," *Kazakistan ve Türkiye'nin Ortak Kültürel Değerleri Uluslararası Sempozyumu*, 21-23 Mayıs 2007, Almatı 2007; Geldi Nazarov, *Andalıp Yûsuf Züleyhâ (Eleştirel Metin)*, Aşgabat, İlim 1987.

⁷⁴ İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi nu. 264 numarada kayıtlıdır.

⁷⁵ Çoban Hıdır Uluhan, *Kerküklü Şair Mehmet Nevruzî Yûsuf u Züleyhâ İnceleme-Metin*, TDK Yayınları, Ankara, 2007.

⁷⁶ Tuba Öznür Akış, *Esad Paşa'nın Tercüme-i Yûsuf u Züleyhâ Adlı Eserinin Bilimsel Yayını ile Eserin Şekil ve Muhteva Bakımından İncelenmesi*, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003.

⁷⁷ Nüshası bulunamamıştır.

XIX. Yüzyıl

45. Re'fet - Tercüme-i Yûsuf u Züleyhâ⁷⁹
46. Âteşzâde Mehmed İzzet Paşa - Yûsuf u Züleyhâ⁸⁰
47. Tâ'ib (Mehmed Tâhir) - Yûsuf Züleyhâ⁸¹
48. Müellifi Bilinmeyen Yûsuf u Züleyhâ⁸²

Dönemi Belli Olmayan

49. Müellifi Bilinmeyen Yûsuf u Züleyhâ⁸³
50. Müellifi Bilinmeyen Yûsuf u Züleyhâ⁸⁴

Mensur Yûsuf u Züleyhâ'lar ise tezin ilgili kısmında detaylı olarak incelenmiştir.

5. Yûsuf Kıssası Üzerinde Yapılmış Çalışmalar

Yûsuf u Züleyhâ üzerinde yapılmış çalışmalardan tespit ettiklerimiz şunlardır:

5.1. Kitaplar

ATA, Aysu (1997), *Nâsırü'd-dîn Bin Burhânü'd-dîn Rabgûzî, Kısasü'l-Enbiyâ (Peygamber Kıssaları)*, 2 Cilt, TDK Yayınları, Ankara.

Cami, Nureddin Abdurrahman İbni Ahmedi (2003), *Beşinci Taht: Yûsuf u Züleyhâ*, Türkçeye Çeviren: Ali Nihad Tarlan, Hazırlayan: Günay Kut, Harvard Üniversitesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü.

⁷⁸ Didem Akyıldız, *18. Yüzyıla Ait Bir Kıssa-yı Yûsuf (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2012.

⁷⁹ Re'fet, *Tercüme-i Yûsuf u Züleyhâ*, Şeyhzade Fehmi Efendi Matbaası, İstanbul, 1873.

⁸⁰ Müjgan Çakır, "Erzurum-Erzincan-Diyarbakır ve Kars Yollarında Bir Paşa: Âteş-zâde Mehmed İzzet ve Yûsuf u Züleyhâsı," *IV. Van Gölü Havzası Sempozyumu, (12-14 Haziran)*, Ahlat 2008.

⁸¹ Gönül Ayan eserin özel kütüphanesinde bulunduğunu belirtmiştir. Gönül Ayan, "Tâ'ib ve Yûsuf u Züleyhâsı," *Osmanlı Araştırmaları*, XXVI (2005).

⁸² İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmalar nu. 2033'te kayıtlıdır.

⁸³ Ali Yarikkaya, *Meçhul Bir Şaire Ait Kitab-ı Yûsuf Hikâyesinin Transkripsiyonlu Metni*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2000.

⁸⁴ Mehtap Kaşkaya, *Yûsuf u Zelîhâ*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2004; Ali Cin, *İbn-i Abbas'tan Rivâyet Edilen Bir Yûsuf ve Züleyhâ Hikâyesi*, *Mediterranean Journal of Humanities*, I/2, 2011, s. 47-58.

Celâl Settârî, *Züleyhâ'nın Aşk Derdi*, Çev. Mehmet Kanar, İnsan Yayınları, İstanbul, 2010.

Cin, Ali (2011), *Türk Edebiyatında İlk Yûsuf u Züleyhâ Hikâyesi*, Ali, Kıssa-i Yûsuf, TDK Yayınları, Ankara.

Çavuşoğlu, Mehmed (1979), *Yahya Bey ve Yûsuf ve Zelîhâ*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Çetin, Nurullah (2004), *Yeni Türk Şiirinin Yûsuf ile Züleyhâ Hikâyesi Duyarlığı*, Hece Yayınları, Ankara.

Daşdemir, Özkan (2012), *Halk Hikâyesi Olarak Yûsuf ile Züleyhâ*, Fenomen yayınları, Erzurum.

Demirel, Mustafa (2004), *Kemal Paşazade Şemseddin Ahmed bin Süleyman, Yûsuf u Zelîhâ: Süleymaniye Lala İsmail Efendi 621, Çeviriyazı ve Tıpkıbasım*, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü.

Dilçin, Dehri (1946), *Şeyyad Hamza, Yûsuf ve Zelîhâ*, Klişecilik ve Matbaacılık Yayınevi, İstanbul.

Doğan, Ahmet (2014), *Bağdatlı Zihnî Yûsuf u Züleyhâ*, Kesit Yayınları, İstanbul.

Eminoğlu, Emin (2008), *Şeyyâd Hamza, Destân-ı Yûsuf*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

Ertaylan, İsmail Hikmet (1960), *Yûsuf ile Züleyhâ*, İÜEF Yayınları, İstanbul.

Göre, Zehra (2009), *Bilâl, Kıssa-i Yûsuf (İnceleme-Metin)*, Öncü Kitap Yayınları, Ankara.

Kadıoğlu, İdris (2005), *Diyarbakırlı Ahmedî Yûsuf u Züleyhâ, İnceleme, Metin, Dizin-Sözlük*, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Yayını.

Karahan, Leyla (1994), *Erzurumlu Darîr: Kıssa-i Yûsuf (Yûsuf u Züleyhâ)*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Kocatürk, Vasfi Mahir (1944), *Taşlıcalı Yahya, Yûsuf ile Zelîhâ*, İstanbul.

Kurtoğlu, Mehmet (2009), *Ben Yûsuf Sen Züleyhâ*, İstanbul Yayınları, İstanbul.

Kuzubaş, Muhammet (2010), *Kıssa-i Yûsuf u Zelîhâ, Oflu Bilâl Efendi*, Karadeniz Dergisi Yayınları, İstanbul.

Kültürel, Zuhâl (2001), *Şerifi, Yûsuf u Züleyhâ, Metin-Sözlük-Tıpkıbasım*, İstanbul.

Onur, Naci (1991), *Hamdullah Hamdi, Yûsuf u Züleyhâ*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Uluhan, Çoban Hıdır - Nevruzi, Muhammed (2007), *Yûsuf u Züleyhâ, İnceleme-Metin*, 2 Cilt, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Refet (1290), *Yûsuf u Züleyhâ Çevirisi*, İstanbul.

Sezer, Melek Özlem (2011), *Yûsuf ile Zelîhâ*, Kanguru Yayınları, Ankara.

Şakir, Ziya (1944), *Yûsuf ile Züleyhâ*, İstanbul.

Yıldız, Osman (2008), *Şeyyad Hamza: Yûsuf u Zelîhâ*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Yıldız, Ayşe (2013), *Çakerî Yûsuf u Züleyhâ*, Hitabevi, Ankara.

Yıldız, Abdullah (2009), *Yûsuf'un Üç Gömleği*, Pınar Yayınları, İstanbul.

Zeki Muharrem (1931), *Yûsuf ile Züleyhâ*, İstanbul.

5.2. Makaleler

Akar, Metin (1987), "Şeyyâd Hamza Hakkında Yeni Bilgiler-I", *Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türklük Araştırmaları Dergisi*, S. 2, İstanbul, 1987, s. 1-14.

Akyıldız, Didem (2013), "Ali Cin; Türk Edebiyatının İlk Yûsuf ve Züleyhâ Hikâyesi: Ali'nin Kıssa-yı Yûsuf'u", *Turkish Studies, Volume 8/9 Summer*, s. 2671-2675.

Aksoyak, İ. Hakkı (2007), "Manastırlı Celâl'in Hüsn ü Yûsuf'u", *Edebiyat ve Dil Yazıları*, Ankara, 2007, s. 7-16.

Ayan, Gönül, (2009), "Anadolu Sahasında Yazılan Bazı Yûsuf u Züleyhâ Mesnevilerinde Sebeb-i Telifler", *Turkish Studies, İlkbahar 2009 Sayısı*, s. 227-272.

Ayan, Gönül (2005), "Tâ'ib ve Yûsuf u Züleyhâsı", *Osmanlı Araştırmaları (Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'na Armağan-II)*, C. XXVI, s. 73-84.

Azamat, Nihat (1988), "Yeni Bir Ahmedî ve İki Eseri: Yûsuf u Zelîhâ, Esrarnâme Tercümesi", *Osmanlı Araştırmaları*, C. VII-VIII, s. 347-364, İstanbul.

Banarlı, Nihat Sami (2004), "Yûsuf ve Zelîhâ", *Edebiyat Sohbetleri*, İstanbul, s. 157-161.

Batıslam, Dilek (1997), "Tiyatro Eseri Hazret-i Yûsuf ve Misyonerlik", *Toplumsal Tarih*, Haziran 1997, sy. 42, s. 60-64.

Beysanoğlu, Şevket (1985), "Ahmedi'nin Yûsuf u Zelîhâ Mesnevisi Üzerine", *Ziya Gökalp Dergisi*, İstanbul.

Cin, Ali (2010), "Karışık Dilli Eserlerden Ali'nin Yûsuf u Züleyhâ Hikâyesi", *Turkish Studies, Volume 5/1, Winter 2010*, s. 139-176.

Cin, Ali (2010), "Rabguzi'nin Kısasü'l Enbiyasının Tahran Nüshası", *Turkish Studies, Volume 5/1, Winter 2010*, s. 237-245.

Cin, Ali (2011), "İbn-i Abbas'tan Rivayet Edilen Bir Yûsuf ve Züleyhâ Hikâyesi", *Mediterranean Journal of Humanities*, I/2, 2011, s. 47-58.

Çakır, Müjgan (2005), "Tahkiyede Benzeşme ve Farklılaşma: Türkçe Yûsuf u Züleyhâ Mesnevilerinde Ölümle İlgili Bazı Unsurların Mukayesesi", *Osmanlı Araştırmaları (Prof. Dr. Mehmed Çavuşoğlu'na Armağan-II)*, C. XXVI, s. 176-203.

Çavuşoğlu, Mehmed (1975), "Yahya Bey'in Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevisi", *Diriliş*, Ekim 1975, s. 22-37.

Çetin, Nurullah (2000), "Yeni Türk Şairinin Yûsuf ve Züleyhâ Hikâyesi Duyarlığı", *Türkoloji Dergisi*, C. XIII, S.1, s. 109-141.

Doğan, Muhammet Nur (2005), "Taşlıcalı Yahya'nın Yûsuf u Zelîhâsında Şiirin Şiiri", *Eski Şiirin Bahçesinde*, İstanbul, s. 110-144.

Dolu, Halide (1952) "Yûsuf Hikâyesi Hakkında Birkaç Söz ve Bazı Türkçe Nüshalar", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. IV, İstanbul.

Dolu, Halide (1954), "Yûsuf Hikâyesinde Aşk Temi", *Türk Düşüncesi*, C. I, S. 2, İstanbul.

Dolu, Halide (1953), "Sultan Hüseyin Baykara Adına Yazılmış Çağatayca Manzum Bir Yûsuf Hikâyesi", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 31 Aralık 1953, C. V, s. 51-58.

Ertaylan, İsmail Hikmet (1948), "Türk Dilinde Yazılan İlk Yûsuf ve Züleyhâ", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. III, İstanbul.

Haydar, Çoban Hıdır (1999), "Bilinmeyen Bir Yûsuf u Züleyhâ El Yazması", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1996*, TDK Yayınları, Ankara, s. 105-128.

İçli, Ahmet (2013), "Yûsuf Kıssası ve Beyrek Hikâyesinde Gömlek Sembolizmi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 6, S. 26, Bahar 2013, s. 267-274.

İnal, Güner (1979), "Nureddin Abdurrahman b. Ahmed Cami, Yûsuf ile Züleyhâ", *Hacettepe Üniversitesi Beşerî Bilimler Dergisi*, C. X, S. 2, s. 1-41.

Kabaklı, Ahmet (1991), "Kur'ân-ı Kerîm'de Züleyhâ", *Türk Edebiyatı*, Kasım 1991, S. 216, s. 5-7.

Karahan, Leyla (1988), "Darir'in Kıssa-i Yûsuf Mesnevisinin Bilinmeyen Bir Yazması", *Türk Kültürü Araştırmaları (Prof. Dr. Yaşar Önen'e Armağan)*, C. XXVI, S. 1, s.151-155.

Karakaya, Burcu (2012), "Garîb'in Yûsuf u Züleyhâ'sı", *TÜBAR-XXXI/2012-Bahar*, s. 129-168.

Kartal, Ahmet (2003), "Cami'nin Yûsuf u Züleyhâ'sı ile Hamdullah Hamdi'nin Yûsuf u Züleyhâ'sının Mukayesesi", *Diriözler Armağanı, Prof. Dr. Meserret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz Hatıra Kitabı*, Hazl.: M. Fatih Köksal, Ahmet Naci Baykoca, Ankara, s. 93-139.

Kavcar, Cahit (1968), "Hamdullah Hamdi'nin Yûsuf u Züleyhâ'sı", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1968*, TDK Yayınları, Ankara, s. 157-172.

Kavcar, Cahit (1989), "Kemal Paşazade'nin Şairliği ve Yûsuf u Züleyhâ'sı", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1969*, TDK Yayınları, Ankara, s. 227-249.

Korkmaz, Zeynep (1995), "Hüseyin Baykara Adına Yazılmış Çağatayca Yûsuf ve Züleyhâ Mesnevisinin Tanınmayan Bir Yazması ve Eserin Yazarı", *Türk Dili Üzerine Araştırmalar, Birinci Cilt*, TDK Yayınları, Ankara, s. 304-342.

Köktekin, Kazım (1996), "Bir Yûsuf u Züleyhâ Şairi Süle Fakih ve Eseri" *Ankara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 4, s. 176-179.

Köktürk, Şahin (2007), "Haliloğlu Ali'nin Yûsuf ile Züleyhâ Hikâyesi", *Turkish Studies, Sonbahar 2007*.

Kuzubaş, Muhammet (2010), "Kıssa-i Yûsuf u Zelîhâ, Oflu Bilâl Efendi", *Karadeniz Dergisi Yayınları, İstanbul*.

Kröger, Jens (2004), "On Mahmud b. İshaq al-Shihabi's Manuscript of Yûsuf va Zuleykha of 964 (1557)", *Maqarnas*, Nu. 21, s. 239-253.

Levend, Agah Sırrı (1964), "Ümmet Çağında Ahlak Kitaplarımız", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1963*, TDK Yayınları, Ankara, s. 89-115.

Levend, Agah Sırrı (1968), "Divan Edebiyatında Hikâye", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1967*, TDK Yayınları, Ankara, s. 71-117.

Levend, Agah Sırrı (1969), "Hamdi'nin Yûsuf u Züleyhâ'sı", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1968*, TDK Yayınları, Ankara, s. 173-211.

Levend, Agah Sırrı (1989), "Kemal Paşazade'nin Yûsuf u Züleyhâ'sı", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1969*, TDK Yayınları, Ankara, s. 251-281.

Mazıoğlu, Hasibe (2003), "Yûsuf u Züleyhâ Yazarı Sulu Fakih'in Adı Sorunu" *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1999 /I-II*, TDK Yayınları, Ankara, s.169-176.

Onur, M. Naci (1984), "Akşemseddinzâde Hamdullah Hamdi'nin Yûsuf ve Züleyhâ Mesnevisindeki Önemli Motifler", *Türk Kültürü*, S. 249, s. 651-658.

Onur, M. Naci (1985), "Hamdullah Hamdi'nin Yûsuf ve Züleyhâsındaki Bazı Milli Motifler", *Türk Dünyası Araştırmaları*, İstanbul, S. 38, s. 113-127.

Öztürk, Zehra (1999), "Akşemseddinzade Hamdullah Hamdi ve Yûsuf ve Zelihâ Mesnevisi", *İslami Edebiyat 2.devre*, S. 28, s. 39-42.

Şanlı, İsmet (2010), "Molla Cami'nin Yûsuf u Züleyhâ'sının Bilinmeyen İki Şerhi", *Turkish Studies*, Kış 2010, s. 1328-1345.

Sinanoğlu, Aydın (1950), "Tarihin Meşhur Yûsuf ve Züleyhâ Hikâyesi", *Resimli Tarih Mecmuası*, S.10, s. 372-374.

Türkdoğan, Melike Gökcan (2008), "Yûsuf u Züleyhâ Mesnevilerinde Sosyal Hayatın Yansımaları", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* S. 38, Erzurum, s. 51-70.

Türkdoğan, Melike Gökcan, Klâsik Türk Edebiyatında Kur'ân Kıssalarını Konu Alan Mesneviler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, V. 3, I. 15, Klasik Türk Edebiyatının Kaynakları Özel Sayısı, s. 64-92.

Üst, Sibel (2007), "Nahifi'nin Yûsuf u Zelîhâ Mesnevisi", *Turkish Studies*, Sonbahar 2007, s. 823-957.

5.3. Bildiriler

Ayan, Gönül, (1997), "Ahmed Yesevi Etkisiyle Yazılan İki Yûsuf u Züleyhâ", *Selçuk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 3, s. 31-38, Milletlerarası Katılımlı Hoca Ahmed Yesevi Sempozyumu, 16-17 Kasım 1993.

Ayan, Gönül (2003), "Gubari ve Yûsuf u Züleyhâsı", *I. Akşehir Sempozyumu*, 1618 Ekim 2003, Akşehir.

Ayan, Gönül (2007), "Nurmuhammed Andelip ve Yûsuf Kıssası", *Kazakistan ve Türkiye'nin Ortak Kültürel Değerleri Uluslar Arası Sempozyumu/Bildiri*, 2007.

Ayan, Gönül (2008), "Anadolu Sahasında Yazılan Bazı Yûsuf u Züleyhâ Mesnevilerinde Sebeb-i Telifler", *Turkish Studies, Internaional Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4/3, Spring 2008*.

Ayan, Gönül (2004), "Kırımlı Mahmud'a Atfedilen Yûsuf u Züleyhâ Kıssası", *TİKA I, Uluslararası Türkoloji Sempozyumu Bildirileri*, 31 Mayıs-4 Haziran 2004, Kırım-Ukrayna.

Cin, Ali (2004), "Ali'nin Kıssa-i Yûsuf Adlı Eserinin Türkiye Yazması", *V. Uluslararası Türk Dil Kurultayı, Cilt I, 20-26 Eylül 2004*, TDK Yayınları, Ankara, s. 611-656.

Hisamov, Nurmuhammet (2004), "Mahmud Kırımlı'nın Yûsuf ve Züleyhâ'sı: Kul Ali'nin Kıssa-i Yûsuf'una İlk Bir Nazire", *V. Uluslararası Türk Dil Kurultayı, Cilt I, 20-26 Eylül 2004*, TDK Yayınları, Ankara, s. 1373-1384.

Hisamov, Nurmuhammet (1996), "Orta Asya Türk Şiiriyatında Yûsuf u Züleyhâ", *III. Uluslararası Türk Dil Kurultayı, 23-27 Eylül 1996*, Ankara.

Hisamov, Nurmuhammet (2000), "XVI. Yüzyıl Türk Şairi Ahmedî'nin Yûsuf ile Züleyhâ Mesnevisi ve Onun Kul Gali'nin Kıssa-ı Yûsuf Destanına Alekesi", *IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, 22-29 Eylül 2000*, Çeşme.

Kavcar, Cahit (1987), "İbn-i Kemal'in Şairliği ve Yûsuf u Züleyhâsı", *Türk Tarihinde ve Türk Kültüründe Tokat Sempozyumu (2-6 Temmuz 1986)*, S. 587-593, Ankara.

Mazıoğlu, Hasibe (2000), "Yûsuf u Züleyhâ Yazarı Sulı Fakih'in Adı Hakkında", *IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, 22-29 Eylül 2000, Çeşme*.

Toska, Zehra (1999), "Metin Minyatür Bağlamında Yûsuf u Züleyhâ Hikâyesi", *XV. Sanat Tarihi Araştırma Haberleşme Sempozyumu, 31 Mayıs-4 Haziran 1999, İstanbul*.

Tökel, Dursun Ali (2003), "Mesnevilerde ve Bazı Eski Eserlerde Yûsuf'un Zindana Atılışı: Sebep ve Hikmet", *Uluslararası Hapishaneler Sempozyumu, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi, 4-5 Aralık 2003, İstanbul*.

5.4. Tezler

5.4.1. Doçentlik Tezi

Çavuşoğlu, Mehmed (1979), *Yahya Bey ve Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevisi*, İstanbul Üniversitesi.

5.4.2. Doktora Tezleri

Acar, Abdullah (2005), *Bir İctihad Kaynağı Olarak Kurban Kıssaları*, Selçuk Üniversitesi.

Cin, Ali (2004), *Ali, Kıssa-i Yûsuf (H.630/M.1233) İnceleme-Metin-Dizin*, Ankara Üniversitesi.

Çetinkaya, Ülkü (2008), *Aşk Mesnevîlerinde Kadın: Yûsuf u Züleyhâ ve Husrev ü Şirin Mesnevîleri*, Ankara Üniversitesi.

Çiftioğlu, Arzu (2006), *Muhammed B. Muhammed Altıparmak'ın Mensur Yûsuf ve Zelîhâ'sı, Transkripsiyonlu Metin - İnceleme - Sözlük*, Marmara Üniversitesi.

Demir, Recep (2006), *Hatayi-i Tebrizi ve Molla Cami'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevîleri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme*, İnceleme-Metin, Yüzüncü Yıl Üniversitesi.

Demirel, Mustafa (1980), *Kemal Paşazade'nin Yûsuf u Zelîhâ'sı ve Dil Hususiyetleri, Gramer-Sentaks-Sözlük-Metin*, İstanbul Üniversitesi.

Deniz, Rasim (1998), *Haliloğlu Ali'nin Yûsuf ve Zelîhâ Kıssası*, Fırat Üniversitesi.

Dinar, Süheyla (1949), *Zarir'in Yûsuf ve Zelîhâ'sının Gramer Hususiyetleri*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi.

Dolu, Halide (1953), *Menşeyinden Beri Yûsuf Hikâyesi ve Türk Edebiyatındaki Versiyonları*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Karahan, Leyla (1985), *Erzurumlu Mustafa Darir Kıssa-i Yûsuf (Yûsuf u Züleyhâ)*, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Köktekin, Kazım (1994), *Süle Fakihin Yûsuf ve Zelîhâsı, İnceleme-Metin-Dizin*, 2 Cilt, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Onur, M. Naci (1982), *Hamdullah Hamdi, Yûsuf u Züleyhâ, İnceleme, Metin*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Özkan, Taşdemir (2012), *Halk Hikâyesi Olarak Yûsuf ile Züleyhâ*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Öztürk, Zehra (1993), *Hamdullah Hamdi'nin Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevisinde Tipler ve Motifler*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Tahbazzade, Abdürresul (Hayyampur) (1945), *Türk ve İran Edebiyatlarında Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevisi*, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Türkdoğan, Gökcan Melike (2008), *Yûsuf u Züleyhâ Mesnevileri Üzerinde Mukayeseli Çalışma*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

5.4.3. Yüksek Lisans Tezleri

Çeri, Ahmet (2010), *Tebrizli Ahmedî'nin Yûsuf u Zelîhâ İsimli Eseri (vr. 35b-70b) (İnceleme-Metin-Dizin)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Akdeniz, Abdurrahman (1994), *Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân-ı Kerîmde Hazret-i Yûsuf*, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Akış, İbrahim (1993), *Kul Gali ve Yûsuf Züleyhâ Kıssası*, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

Aksoy, Eyyup (1996), *Yûsuf Kıssasının Sosyo-Psikolojik Tahlili*, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.

Aktaş, Hasan (2006), *Abdurrahman Gubari, Yûsuf u Züleyhâ*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Aktaş, Öznur Tuba (2003), *Köprülüzade Esad Paşa'nın Terceme-i Yûsuf u Züleyhâ Adlı Eserinin Bilimsel Yayını ile Eserin Şekil ve Muhteva Bakımından İncelenmesi*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.

Arıkboğa, Nazife Akgül (2005), *Kurban Kıssaları*, Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Arpacık, Emine (1998), *Yeni Uygur Türkçesi ile Yazılan Yûsuf Zilayxa Adlı Eserin Transkripsiyonu, Türkiye Türkçesine Aktarımı ve Dil İncelemesi*, Muğla Üniversitesi, Muğla.

Avcı, Ahmet (2005), *Din Eğitimi Açısından Yûsuf Sûresi*, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Ay, Halil (2015), *Şerîf'in Kıssa-i Yûsuf Mesnevîsi*, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

Ayyıldız, Saliha (2009), *Haber ve İnşâ Üslûbu'nun Yûsuf Sûresindeki Anlam Yansımaları*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

Baldan, Muslu (1998), *Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Hazreti Yûsuf*, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Çelik, Bayram (1998), *Fuzuli'nin Leyla vü Mecnun Mesnevisi ile Hamdullah Hamdi'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisinde İnsan Psikolojisi*, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Çoruh, Nesrin (2003), *XV. Yüzyıl Mesnevilerinden Hamdi'nin Yûsuf u Züleyhâ, Cem Sultan'ın Cemşid ü Hurşid ve Şeyhi'nin Hüsvrev u Şirini'nin Modern Roman Unsurları Açısından Değerlendirilmesi*, Trakya Üniversitesi, Edirne.

Dilmen, Aylin (2010), *Yûsuf (a.s.) Kıssası'nın Fıkhı*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

Dinçtürk, Emine (2008), *Yûsuf ile Züleyhâ Mesnevilerinde Allah Korkusu Motifleri Erzurumlu Darir, Hamdullah Hamdi, Yahya Bey Örnekleri*, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Doğan, Aydın (2001), *Kurban Çerçevesinde Yûsuf (AS) Kıssasından Çıkarılabilecek Mesajlar*, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Doğan, Ramadan (2005), *Ahmedi-i Amidi'nin Yûsuf u Züleyhâsı Metin ve İnceleme*, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Dweidri, Amani (2015), *Bir Yûsuf ve Züleyhâ Metni (Metin/İndeks)*, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.

Ekiz, Mehmet (2010), *Yûsuf ile Züleyhâ Kıssası'nın Divan Şiirine Yansımaları*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.

Elçin, Dilek (1984), *Çağatayca Yûsuf ve Züleyhâ Mesnevisi*, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Halıcı, Mete (2013), *Türk Edebiyatındaki Yûsuf u Züleyhâ Mesnevilerinde Anlatılan Konuların Kaynakları*, Nevşehir Üniversitesi, Nevşehir.

Irmak, Osman (1994), *Yûsuf Suresi Işığında İnsan Eğitimi*, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Kafi, Dunia (2015), *Bir Yûsuf ve Züleyhâ Metni (Metin/İndeks)*, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.

Karaman, Mehmet (2005), *Yahudi ve İslam Geleneğine Göre Hazreti Yûsuf*, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Kaşkaya, Mehtap (2004), *Yûsuf u Zelîhâ*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.

Kayık, Salih (2007), *Tebriqli Ahmedî, Yûsuf u Zelîhâ, 1b-35b İnceleme-Metin-Dizin*, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Kuzu, Fettah (2010), *15. Yüzyıl Şairlerinden Çâkerî Divânı'nın Tahlili*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

Muş, Züleyhâ (2000), *Arap ve Türk Edebiyatlarında Yûsuf u Züleyhâ Hikâyelerinin Mukayesesi*, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Özçam, Çimen (1993), *Şeyyad Hamza'nın Yûsuf u Züleyhâ Adlı Eserinin Dil Özellikleri*, Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Özer, Sündüz (2010), *Kıssas-ı Enbiyâ*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Öztürk, Melek (2005), *Taşlıcalı Yahya'nın Yûsuf ve Zelîhâ İsimli Mesnevisindeki Eğitim Unsurları*, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Salman, Ramazan (1989), *Süle Fakih: Yûsuf u Zelîhâ (XIV. Yüzyıl), Dil Özellikleri-Transkripsiyonlu Metin-Seçmeli Sözlük*, İnönü Üniversitesi, Malatya.

Saylan, Nesrişah (2009), *Yûsuf Suresinden Bireysel ve Toplumsal Mesajlar*, Fırat Üniversitesi, Elazığ.

Seyhan, Beyazıt Yaşar (2006), *Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân'daki Kıssaların Karşılaştırılması*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.

şahin, Fatih (2010), *Ahmedî Dâstân-ı Hazret-i Yûsuf, İnceleme - Metin - Sözlük*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Türk, şeyma (2015), *Hamîdî-i Belhî'nin Yûsuf u Züleyhâ Adlı Tercümesi ve Tahlili*, Fatih Üniversitesi, İstanbul.

Uygur, Sinan (2003), *Ali'nin Kıssa-i Yûsuf'u*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Yapıcı, Ali İhsan (2006), *Ahmedi'nin Yûsuf u Züleyhâsı*, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

Yarıkkaya, Ali (2000), *Meçhul Bir şaire Ait Kitab-ı Yûsuf Hikâyesinin Transkripsiyonlu Metni*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Yıldırım, Sevban (2002), *Yûsuf Kıssasının Ahlak Eğitimi Açısından Tahlili*, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

I. BÖLÜM

ESKİ TÜRK EDEBİYATINDA MENSUR YÛSUF U ZÜLEYHÂLAR

Mensur olarak yazılan Yûsuf u Züleyhâ hikâyelerine değinmeden önce Klasik Türk Edebiyatında nesir ve tarihî gelişimi hakkında kısaca bilgi vermek yerinde olacaktır.⁸⁵ Bu bölümde klasik Türk nesrinin özellikleri ile dil ve üslûp açısından gösterdiği farklılıklar ele alınacaktır.

1. Eski Türk Edebiyatında Nesir ve Mensur Eserlere Genel Bir Bakış

Edebiyatta duygu ve düşünceleri yazıya dökmekte kullanılan iki anlatım yolundan biri nesir, diğer ise nazımdır. Ancak bazı eserlerde bu iki anlatım yöntemi ortak olarak kullanılmıştır. XIV. yüzyılın başlarından başlayarak XIX. yüzyılın ortalarına kadar devam eden süreçte bu üç yöntemin kullanıldığı sayısız eser verilmiştir.

⁸⁵ Geniş bilgi için; Agah Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara, 2003; Agah Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, TDK Yayınları, Ankara, 1972; Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1994; Fahir İz, Günay Kut, "XV. Yüzyılda Nesir" *Büyük Türk Klasikleri II*, C. 1-8, İstanbul, 1985-1988; Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nesir (XIV. Yüzyıldan XIX. Yüzyıl Ortasına Kadar Yazmalardan Seçilmiş Metinler)*, C. I, "Önsöz", İstanbul, 1964, s. v-xxii; Ahmet Atilla Şentürk ve Ahmet Kartal, *Üniversiteler için Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları, İstanbul 2004; *Türk Dünyası El Kitabı-Edebiyat (Türkiye)*, III. C, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1998; Mustafa İsen, Osman Horata vd., *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2005; Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003; Mine Mengi, "Türk Edebiyatında Nesir: Gelişimi ve Kaynakçası", *TALİD (Eski Türk Edebiyatı II)*, C. 5, S. 10, s. 43-76; Mustafa İsen, *İlk Klasik Dönem (1543-1600)*, *Estetik Nesir*, C. 2, T.C.K.B Yayınları, İstanbul, 2007; Mustafa İsen, Filiz Kılıç vd., *Şair Tezkireleri*, Grafiker Yayınları, Ankara, 2002; *Büyük Türk Klasikleri, Divan Edebiyatında Nesir*, C. I, s. 239 vd.; "Divan Edebiyatı Nesri", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, C. II, s. 340 vd.; Serhan Alkan, "XIII-XV. Asırlarda Divan Nesrine Genel Bir Bakış", *Yedi İklim*, S. 51 Haziran 1994, C. VII, s. 8-11; Ali Rıza Özuygun, "XVI. ve XVII. Yüzyıl Divan Edebiyatında Nesir", *Yedi İklim*, S. 52 Temmuz 1994, C. VII, s. 11-16.; Amil Çelebioğlu, *Kanunî Devri Türk Edebiyatı*, MEB Yayınları, İstanbul, 1994; Haluk İpekten vd., "XVI. Yüzyıl Divan Nazmı ve Nesri", *Büyük Türk Klasikleri IV*, İstanbul, 1986a; Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri I-III*, İstanbul, 1333; Harun Tolasa, "Divan Nesri", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi II*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1977b; Şerife Yağcı, "Klasik Edebiyatımızda Nesir Geleneği", *DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Yıl 2, S.3, s. 101-109, İzmir 1993; A. Mertol Tulum, *Tazarru'nâme*, Ankara, 2001; Tâhirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lüğatı*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1984; Cihan Okuyucu-Ahmet Kartal-Fatih Köksal, *Klasik Dönem Osmanlı Nesri*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2011; Sait Okumuş, "Klasik Türk Edebiyatında XV. ve XVI. Yüzyıl nesir ve nâsirlerine bakış", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 4, S. 18, Yaz 2011; Gencay Zavotçu, *Eski Türk Edebiyatı (Yüzyıllara Göre Nazım ve Nesir)*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2005.

Arapça “nesr” kelimesi bir şeyi saçmak, serpmek, dağıtmak demektir.⁸⁶ Düğünlerde gelinin başından çiçek, badem, şeker ve para saçmak; tarlaya tohum saçmak gibi. Buna “nisar” da denir. Nesr ve nisâr kelimeleri, aynı zamanda bir şeyi çoğaltmak anlamını da ifade etmektedir. Meselâ, Arapça “Nesere’l-kelâm” cümlesi “sözü çoğalttı, uzattı” anlamına gelmektedir. Bu münasebetle manzum olmaksızın derli toplu söz söylemeye ve tabiî konuşma tarzındaki söze nesir denilir.⁸⁷ Nesir tarzında yazılan esere mensûr denilmektedir.

Nesir, ahenk ve belli bir ölçü ile sınırlanmayan, dilbilgisi kurallarına uygun manzum olmayan anlatım biçimidir. Klasik dönem Türk edebiyatında nesir yerine bazen inşâ ibaresi de kullanılmıştır. Ancak günümüzde düz yazı tabiri kullanılmaktadır.

Muhammed b. İbrahim’in eserinin yazıldığı dönem olan XVI. yüzyıla kadar Türk nesrinin gelişimine bakıldığında görülmektedir ki Karamanoğlu Mehmed Bey’in Türkçeyi resmî dil olarak kabul etmesinden sonra Türkçe eserlerin sayısının artmaya başladığı görülmektedir.

XIV. yüzyılda yazılan eserler büyük oranda dinî sahada verilmiştir. Bu dönemde özellikle ahlakî ve tasavvufî eserler Arapça ve Farsçadan çevrilmiştir. Kul Mesud’un *Kelîle ve Dimne’si*,⁸⁸ Şeyhoğlu Sadreddin Musafa’nın *Merzübannâme*,⁸⁹ *Kâbusnâme* ve *Kenzü’l-Küberâ*, *Mehekkü’l-Ulemâ*⁹⁰ ve Taberi Tarihi Tercümesi adlı eserleri; Kadı Darîr’in *Sîretü’n-Nebî*,⁹¹ Hamzavî’nin

⁸⁶ Tahir Olgun, *Edebiyat Lüğati*, Asar-ı İlmiye Kütüphanesi Neşriyatı, İstanbul, 1936, s. 99.

⁸⁷ Süleyman Çaldak, “Eski Türk Edebiyatında Nesir”, *Bilim ve Akıl Aydınlığında Eğitim*, Yıl 7, S.77-78, Temmuz-Ağustos 2006, s. 74.

⁸⁸ Zehra Toska, *Türk Edebiyatında Kelîle ve Dimne Çevirileri ve Kul Mesud Çevirisi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1989.

⁸⁹ Resul Özavşar, *Marzubanname Tercümesi (Metin-Çeviri-Art Zamanlı Anlam Değişmeleri, Dizin)*, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türk Edebiyatı Bölümü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır 2009; Zeynep Korkmaz, *Sadru’d-din Şeyhoğlu, Marzuban-nâme Tercümesi (inceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)*, Ankara, 1973.

⁹⁰ Kemal Yavuz, *Kenzü’l-Küberâ ve Mehekkü’l-Ulemâ (İnceleme-Metin-İndeks)*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi, Erzurum 1982.

⁹¹ Esra Egüz, *Erzurumlu Mustafa Darîr’in Sîretü’n-nebî’sindeki Türkçe Manzumeler*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2013; Mustafa Erkan, *Sîretü’n-Nebî (Tercümetü’z-Zarîr)*, Ankara Üniversitesi Sosyal

Hamzanâme,⁹² Yüz Hadis Tercümesi, Fütûhu'ş-şâm Tercümesi,⁹³ Kutbuddin b. Muhammed İznikî'nin Râhatu'l-Kulûb,⁹⁴ Müfredat-ı İbn Baytar Tercümesi; İshak b. Murad'ın Edviye-i Müfrede,⁹⁵ Celâleddin Hızır'ın Müntehabât-ı Şifâ,⁹⁶ Sa'lebî'nin Kısas-ı Enbiya tercümesi; Ferîdüddin-i Attar'ın Tezkiretü'l-Evliya tercümeleri; Abdal Musâ'nın Nasîhat-nâme, Muhammed b. Mustafa'nın Tebâreke ve İhlas sureleri tefsiri, müellifi belli olmayan Yâsîn Tefsiri, Tebâreke Tefsiri, Hadis Kitabı, İlm-i Hâl, Kısas-ı Enbiyâ Çevirisi, Tezkiretü'l-evliyâ Çevirisi, Taberî Tarihi Çevirisi, İbni Kesir Tarihi Çevirisi, Kabûs-nâme Çevirisi gibi daha pek çok mensur eser bulunmaktadır.

Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1986; M. Faruk Görtunca, *Kitâb-ı Siyer-i Nebî*, 3 c., İstanbul, 1977; Zeren Tanındı, *Siyer-i Nebî*, İstanbul, 1984; Yıldırım Kaplan, *Erzurumlu Kadı Mustafa Darir'in Kitab-ı Siyer-i Nebî'si*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006; Emine Kırıcı, *Erzurumlu Kadı Mustafa Darir'in Siretü'n-Nebî Adlı Eserinde Dini ve Tasavvufî Unsurlar*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1991.

⁹² Aysun Akyol, *Hamza'î Kıssa-i İskender Metin Sözlüğü ve Dilbilgisi Özellikleri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1990; Neşe Seçkin, *Hamza'î Kıssa-i İskender (101a-200bv.) Metin, Sözlüğü ve Dilbilgisi Özellikleri*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1991; Adem Balaban, *Hamzaname'de Geçen Zarf-Fiil Yapılı Cümleler (1-88 varak)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003; Yalçın Zengin, *Hamzaname (metin inceleme)*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2005; Arzu Yılmaz, *Hamzanâme: Metin-Dizin (158b-250b)*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2006; Nuran Kurtçu, *Hamza-nâme (16. Cilt) Hamza-nâme Kahramanlarının Türk Destan Edebiyatındaki Yeri*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2006; Nurhayat Şimşek Akın, *Hamzanâme (8. C, Yapı Kredi Sermet Çiftler Araştırma Kütüphanesi) Metin-İnceleme*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana 2006; Derya Kökyar, *Hamzaname'nin Otuzuncu Cildi (inceleme-metin)*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2009; Derya Datlı, *Hamzaname (metin-sözlük-İndeks)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009; Bihter Karahan, *Hamzaname: metin-dizin (14. Cilt)*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014.

⁹³ Nesrin Altun, *Erzurumlu Darir'in Fütûhu'ş-şâm Tercümesi: Giriş-metin, açıklamalı dizin, A-Z*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1996; Önal Kaya, *Fütûhu'ş-şâm Tercümesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1981; Mehmet Yiğit, *Fütûhu'ş-şâm Tercümesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1981.

⁹⁴ Ahmet Kartal, *Kutbuddin b. Muhammed İznikî (?-821 H.), "Râhatu'l-Kulûb (Mukaddime-i Kutbuddin) İsimli Eseri"*, *Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, nr. 1, 1996, s. 161-171.

⁹⁵ Mustafa Canpolat, "XIV. Yüzyılda Yazılmış Değerli Bir Tıp Eseri: Edviye-i Müfrede", *Türkoloji Dergisi*, C. V, nr. 1, Ankara, 1973, s. 21-47.

⁹⁶ Zafer Önler, *Celâlüddin Hızır (Hacı Paşa) Müntahaba-ı Şifâ-İnceleme-metin-dizinler*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ 1981; Adnan A. Rıza, *Hacı Paşa'nın Kitab-ı Şifâ'ül-Eskam ve Devâ'ül-Alam Adlı Eseri Üzerinde İncelemeler*, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1987.

XV. yüzyıl siyasi kargaşalara rağmen Türk dilinin sadece halk arasında konuşulan bir dil olmaktan kurtulup devlet dili, edebiyat ve kültür dili olarak varlık göstermeye başladığı bir dönemdir. Bu yüzyılda edebî eserlerin yanı sıra vakfiye, ferman gibi resmi yazılarda da Türkçenin tercihen kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Bu yüzyılda nesir; sade, kısa ve tercüme kokan cümleleriyle konuşma diline yakın bir yerdedir. Buna rağmen artistik nesrin ilk örneklerine az da olsa bu yüzyılda rastlamaktayız. Bu dönemde çoğu tercüme olan pek çok eser kaleme alınmıştır.⁹⁷

XV. ve XVI. yüzyıllarda Türk nesri şu türlerde ürünler vermiştir:

Dinî metinler (tefsir, hadis, fıkıh, akâid, tasavvuf vb. konulu eserler)

İslâm târihi (siyer, kısâs-ı enbiyâ, tezkiretü'l-evliyâ, maktel-i Hüseyin vb. kitaplar)

Dinî-destânî metinler (menâkıb-nâmeler, velâyet-nâmeler, battal-nâmeler, hamza-nâmeler, dânisimend-nâmeler vb. eserler)

Hikâyeler (Kelîle ve Dimne, Kırk Vezir, el-Ferec Ba'de's-ş-şidde vb.)

Destânî Târihler (Selçuk-nâme, Gazavât-nâme, Tevârîh-i Âl-i Osmân vb.)

Tarihler (Kemal Paşa-zâde, Selânikli Mustafa vb. zevâtın eserleri)

Tezkire-i şu'arâlar ve diğer hâl tercümeleri (Sehî, Latîfî, Hasan Çelebi vb.)

Münşe'ât mecmuaları (Feridûn Bey Münşe'ât'ı gibi)

Seyahat-nâmeler (Seydî Ali Reîs'in Mir'âtü'l-memâlik'i gibi)

Ahlâk ve siyaset kitapları (pend-nâme, siyaset-nâme, nasihat-nâme, nasihatü's-selâtin)

⁹⁷ Süleyman Çaldak, a.g.m., s. 85

Resmî yazışmalar ve mektuplar (Padişahların, sadrazam, kaptanpaşa, beylerbeyi, kadı gibi yüksek devlet memurlarına gönderdikleri biti, fermân, hüküm, buyuruldu vb. eserler, sadrazamların padişahlara sundukları telhisler).⁹⁸

XV. yüzyılda kaleme alınan mensur eserler şunlardır:

Ahmed-i Dâ'î: Tercüme-i Tefsîr-i Ebu'l-leys-i Semerkandî,⁹⁹ Miftâhu'l-Cenne,¹⁰⁰ Tercüme-i Ta'bir-nâme,¹⁰¹ Tercüme-i Eşkâl-i Nâsır-ı Tûsî, Tercüme-i

⁹⁸ Sait Okumuş, a.g.m., s. 89.

⁹⁹ Yasemin Özdemir, *Ahmed-i Dâ'î Tefsir-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî (1a-44a) Giriş-Metin-Sözlük*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2000; Hatice Koç, *Tercüme-i Tefsir-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî (En'am Suresi) (Giriş-metin-dizin-tıpkı basım)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002; Sema Gonca, *Ahmed-i Dâ'î'nin Tercüme-i Tefsir-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî adlı eserinin A'raf suresi (Giriş-metin-dizin-tıpkı basım)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002; Birgül Yılmaz, *Ahmed-i Dâ'î'nin Tercüme-i Tefsir-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî adlı eserinin Âl-i İmran suresi (Giriş-metin-dizin-tıpkı basım)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002; Ayşe Nur Alakese, *Ahmed-i Dâ'î'nin Ebu'l-Leys Tefsiri Tercümesi (197b-231b yaprakları arası) Mâ'ide Suresi (Dil incelemesi, metin, dizin)*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002; Elif Topaloğlu, *Ahmed-i Dâ'î'nin Tefsir-i Ebu'l-Leys es-Semerkandî: Nisa Suresi (Giriş-metin-dizin-tıpkı basım)*, Mimar Sinan Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003; Rabia Aksu, *Ahmed-i Dâ'î Tercüme-i Tefsir-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî (68b/19-114b-11) Giriş-metin-dizin-tıpkı basım*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006; Hasan Dalkıran, , *Ahmed-i Dâ'î Tercüme-i Tefsir-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî Yûsuf-Ra'd-İbrahîm Sureleri*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006; Yasemin Ay, , *Ahmed-i Dâ'î Tercüme-i Tefsir-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî (143/50a-103b) Giriş-metin-dizin-tıpkı basım*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007; Mehmet Ertik, *Ahmed-i Dâ'î Tercüme-i Tefsir-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî (106b-154b) Giriş-metin-dizin-tıpkı basım*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007; Ulviye Uğursal, , *Ahmed-i Dâ'î Tercüme-i Tefsir-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî (114b/12-151b/01) Giriş-metin-dizin-tıpkı basım*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007; Güven Sarı, *Ahmed-i Dâ'î Tercüme-i Tefsir-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî (142/35a-82b) Giriş-metin-dizin-tıpkı basım*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007; Ömer Daşdelen, , *Ahmed-i Dâ'î Tercüme-i Tefsir-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî Hicr, Nahl, İsrâ Sureleri (189b-233a) Giriş-metin-dizin-tıpkı basım*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008; Pınar Vursun, , *Ahmed-i Dâ'î Tercüme-i Tefsir-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî (142/188b-195b-143/01a-50a) Giriş-metin-dizin-tıpkı basım*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008; Yûsuf Aktaş, , *Ahmed-i Dâ'î Tercüme-i Tefsir-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî (141/233a-243a-142/1a-35a) Giriş-metin-dizin-tıpkı basım*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008; Şehabettin Gedik, , *Ahmed-i Dâ'î Tercüme-i Tefsir-i Ebu'l-Leys-i Semerkandî (142/82b-142/132a) Giriş-metin-dizin-tıpkı basım*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008; Mustafa Özkan, "Ahmed-i Dâ'î'nin Tercüme-i Tefsir-i Ebu'l-Leys es-Semerkandî Mukaddimesi", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, sy. 29, 2000, s.117-88.

Tezkiretü'l-Evliyâ, Tercüme-i Tıbb-ı Nebevî,¹⁰² Vesîletü'l-Mülûk li-Ehli's-Sülûk,¹⁰³ Müfredât,¹⁰⁴ Cevâhirü'l-Me'ânî,¹⁰⁵ Teressül,¹⁰⁶ Tercüme-i Hısnu'l-Hasîn.

Mahmud-ı Şirvânî: Tuhfe-i Murâdî,¹⁰⁷ Kemâliyye,¹⁰⁸ İlyâsiyye, Sultâniyye,¹⁰⁹ Mürşid,¹¹⁰ Kitâbu't-tabîh,¹¹¹ Tarih-i İbni Kesîr Tercümesi.¹¹²

Ali Kuşçu: Şerhu Risâleti'l-Vaz'ıyye, Risâle Fi'l-Mecâz ve'l-İsti'âre,¹¹³ Şerhu't-Tecrîdi'l-Kelâm,¹¹⁴ Unkûdu'z-Zevâhir.¹¹⁵

¹⁰⁰ Gürer Gülsevin, *Ahmed-i Dâ'î, Miftâhu'l-Cenne [Dil Özellikleri-Metin-Söz Dizini]*, İnönü Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Malatya 1989; Kemal Kahramanoğlu, *Ahmed-i Dâ'î Miftâhu'l-Cenne inceleme,tenkidli metin, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1989.*

¹⁰¹ Erkan Demir, *Ahmed-i Dâ'î, Ta'bir-nâme, (100NB-208B) Giriş çevriyazılı metin-indeks-tıpkıbasım*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2004.

¹⁰² Önder Çağırın, *Ahmed-i Dâ'î Tıbb-ı Nebevî: imla-fonetik-morfoloji-karşılaştırmalı metin-indeks ve sözlük (3 cilt)*, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Malatya 1992.

¹⁰³ Orhan Pekçetin, *Ahmed-i Dâ'î'nin Vesîletü'l-Mülûk adlı eseri (1b-58b) (Metin-inceleme-sözlük)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010; Serap Gacsi, *Ahmed-i Dâ'î'nin Vesîletü'l-Mülûk adlı eseri (60a-115b) (Metin-kelime grupları incelemesi)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2011.

¹⁰⁴ Abdulkaki Çetin, *Ahmed-i Dâ'î, Müfredât (Giriş-metin-tenkitli metin-dizin-tıpkıbasım)*, Fenomen yayıncılık, Erzurum 2008.

¹⁰⁵ Zeki Kaymaz, "Ahmed-i Dâ'î'nin Bilinmeyen Bir Eseri: Cevâhirü'l-ma'ânî", *TDAY-Belleten* 2003/2, s. 107-117.

¹⁰⁶ İ. Çetin Derdiyok, "Ahmed Dâ'î'nin Teressülü", *Toplumsal Tarih*, C. 1, nr. 6, 1994, s. 56-59.

¹⁰⁷ Mustafa Argunşah, *Muhammed bin Mahmud Şirvanî Tuhfe-i Murâdî (İnceleme-metin-dizin)*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1989; Orhan Balcı, *Şirvanlı Mehmed bin Mahmud Tuhfe-i Murâdî fi-ilmî'l-cevâhir (İnceleme-metin-sözlük)*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995.

¹⁰⁸ Şirvanlı Mahmud, *Kemâliyye (Giriş-inceleme-cümle bilgisi-metin-sözlük)*, haz. Muhammed Yelten, İstanbul, 1993.

¹⁰⁹ Ferhat Kurba, *Şirvanî Mahmud Sultaniye (giriş-metin-sözlük)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1990.

¹¹⁰ Necdet Okumuş, *Muhammed bin Mahmud Şirvânî'nin (XV. yy) Göz Hastalıklarına Ait Mürşid Adlı Eseri: İnceleme-metin-sözlük-indeks*, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir 1998.

¹¹¹ Sami Türk, *Kitabü't-Tabih Tercümesi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1999.

¹¹² Mehmet Mehdi Ergüzel, *Şirvanlı Mahmud Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi (IV. Cild 219b-435b)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1991; Arslan Tekin, *Şirvanlı Mahmud Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi (4. Cilt, 1b-219a)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1991; Muhammed Yelten, *Şirvanlı Mahmud, Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi (giriş-inceleme-metin-sözlük)*, TDK Yayınları, Ankara, 1998; Abdurrahman Özkan, *Şirvanlı Mahmud, Tarih-i İbn-i Kesir Tercümesi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2009.

Ali b. Hüseyin Hüsameddin Amasî: Risâle-i Aruz,¹¹⁶ Tâcü'l-Edeb,¹¹⁷ Risâle fî İlmi'n-Nücûm, Terceme-i Kasîdetü'l-Bürde, Dürerü'l-Ferâid ve Gurerü'l-Fevâid, Hâşiye alâ Envâri't-Tenzîl ve Esrâri't-Te'vil, Kitâb-ı Resm-i Osmânî, Risâle-i Tecvîd.

Âşıkpaşa-zâde: Tevârih-i Âl-i Osmân¹¹⁸

Oruç Bey: Oruç Bey Tarihi.¹¹⁹

Neşrî: Neşrî Tarihi.¹²⁰

Dursun Bey: Tarih-i Ebu'l-Feth.¹²¹

Kaygusuz Abdal: Budala-nâme,¹²² Kitâb-ı Miglâte, Vücûd-nâme.¹²³

¹¹³ Murat Sula, *Trabzon İl Halk Kütüphanesi'ndeki Arap Dili ve Belegatı Alanındaki Yazmalar ve Ali Kuşçu'nun "Risale fi'l-Mecaz ve'l-İsti'âre'sinin Edisyon Kritiği*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2000; Musa Yıldız, *Bir Dilci Olarak Ali Kuşçu ve Risâle Fi'l-İsti'âre'si*, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara, 2002.

¹¹⁴ Mehmet Fatih Soysal, *Ali Kuşçu'nun Şerhu Tecrîdi'l-Kelâm'ından Usûl-i Selâse Konularının Tahkiki ve İlâhiyat Meselelerinin Tahlili*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Kelam Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2014.

¹¹⁵ Abdullah Yıldırım, *Vaz İlmi ve Unkûdu'z-Zevâhir/Ali Kuşçu*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007; Musa Alp, *Arap Dili ve Belegatı Açısından Ali Kuşçu ve Unkudu'z-Zevâhir fi Nazmi'l-Cevâhir Adlı Eseri*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir 2006.

¹¹⁶ Menderes Coşkun, "Edebî Terimler ve Aruzla İlgili Bir Eser: Ali b. Hüseyin Hüsameddin Amasî'nin Risâletün Mine'l-Aruz ve Istilahâtı'ş-şî'rî", *Türk Kültürü İncelemeleri*, sy. 8, İstanbul, 2003, s.97-130.

¹¹⁷ Ahmet Akpınar, *Ali b. Hüseyin Amasî (Alaaddin Çelebi) Kitâb-ı Tâcü'l-Edeb (giriş-metin-inceleme-gramatikal dizin)*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat 2010; Orhan Şen, *Ali el-Amasî Tarîkü'l-Edeb Üzerine İnceleme*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002.

¹¹⁸ İbrahim Kaya Şahin, *Tarihçi Olarak Aşıkpaşa-zâde Tevârih-i Âl-i Osman Üzerine Bir İnceleme*, Sabancı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2000; Necdet Öztürk, *Arşıkpaşazâde Tarihi*, Bilgi Kültür Sanat yaynevi, İstanbul, 2013; Kemal Yavuz, M. A. Yekta Saraç, *Aşıkpaşazâde, Osmanlılarının Tarihi*, İstanbul, 2003.

¹¹⁹ Selami Karaduman, *Oruç Beg Tarihi Manisa Nüshası*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2010; Belgin Eraydın, *Don Juan de Persia (Oruç Bey)'nin eseri ve Türk Tarihi Açısından Önemi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1989; F. Babinger, *Oruc b. Âdil el-kazâz Kâtibü'l-Edrenevî, Tevârih-i Âl-i Osman*, Hannover 1925; Nihal Atsız, *Oruç Beğ Tarihi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2012.

¹²⁰ Necdet Öztürk, *Mevlâna Mehmed Neşrî Cihânnümâ (Osmanlı Tarihi)*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2014; Mehmed Neşrî, *Kitâb-ı Cihânnümâ Neşrî Tarihi*, Ankara, 1949-1957.

¹²¹ Tursun Bey, *Târih-i Ebu'l-Feth*, İstanbul, 1330; Mertol Tulum, *Tursun Bey, Târih-i Ebu'l-Feth*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1974.

Dede Korkut Kitabı¹²⁴

Ahmed-i Bîcân: Envârü'l-âşîkîn,¹²⁵ Dürr-i Meknûn,¹²⁶ Acâ'ibü'l-Mahlûkât, Müntehâ, Rûhu'l-Ervâh, Bostânü'l-Hakâyık.

İbn-i Arabşâh: Câmi'ü'l-Hikâyât Tercümesi, Tercemânü'l-Mütercem, Kur'ân Tefsiri, Acâibu'l-Makdûr fi Nevâib-i Timur.¹²⁷

Arif Ali: Danişmend-nâme.¹²⁸

Eşrefoğlu Rûmî: Müzekki'n-nüfûs,¹²⁹ Tarîkat-nâme,¹³⁰ Tâc-nâme, Delâilü'n-nübüvve, Şerh-i Kaside-i Seyyid Şâfî.

¹²² Burcu Erdem Yıldırım, *Kaygusuz Baba (Abdal)'nın Budalanâme Adlı Eserinin İncelenmesi*, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2011.

¹²³ Abdurrahman Güzel, *Kaygusuz Abdal'ın Vücûdnâme'si Üzerine*, Türk Kültürü, nr. 197, 1979, s. 276-282.

¹²⁴ Metin Ekici, *Dede Korkut Hikayeleri Tesiri ile Teşekkül Eden Halk Hikayeleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edeyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1989; Reşide Gürses, *Dede Korkut Grameri-Fiil*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1992; Nazan Hikmet, *Dede Korkut Öyküleri Kitap Tasarımı Belgesel Kaynak Araştırması (2 cilt)*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1994; Duran Yıldız, *Dede Korkut Kitabı: Transkripsiyon, tercüme, sözlük*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 1996; Orhan Şaik Gökyay, *Dem Korkud'un Kitabı*, İstanbul, 1973; Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı (giriş-metin-faksimile)*, Ankara, 1997; Gürol Pehlivan, *Dede Korkut Kitabında yapı, ideoloji ve yaratım*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir 2014; Elif Boyraz, *Dede Korkut Kitabı'nın Vatikan Nüshasının Tarihi ve Etimolojik Sözlüğü*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2014.

¹²⁵ Yazıcıoğlu Ahmed Bican, *Envârü'l-Âşîkîn (Âşıkların Nurları)*, Huzur Yayınevi, İstanbul, 2011; Yazıcıoğlu Ahmet Bican, *Aşıkların Nurları-Envârü'l-Âşîkîn*, Tercüme: Ahmet Metin Şahin, Merve Yayınları, İstanbul, 2013.

¹²⁶ Ahmet Demirtaş, *Dürr-i Meknûn (inceleme-çevriyazı-dizin-tpkibasım)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir 2003; Duygu Yıldırım, *Sonun Düşleri: Dürr-i Meknûn'da Kozmoloji ve Apokalips*, Sabancı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013.

¹²⁷ İbni Arabşâh, *Acâibu'l-Makdûr (Bozkırdan Gelen Bela)*, Çeviren: D. Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul, 2012.

¹²⁸ Necati Demir, *Danişmend-nâme'nin Dil Özellikleri (gramer-metin-sözlük) 2 cilt*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Konya 1996.

¹²⁹ Abdullah Bağdemir, *Müzekki'n-Nüfûs, giriş-metin-sözlük*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1997.

¹³⁰ Esra Keskinliç, *Eşrefoğlu Rumî Tarikatnâme*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996; Hanifi Vural,

Nişancı Mehmed Paşa: Tarih-i Nişancı Mehmed Paşa.¹³¹

Küçük Abdal: Velâyet-nâme-i Otman Baba.¹³²

Sinan Paşa: Tazarru'-nâme,¹³³ Tazarru'ât, Ma'ârif-nâme,¹³⁴ Tezkiretü'l-Evliyâ.¹³⁵

Molla Lutfî: Har-nâme.¹³⁶

Mesîhî: Gül-i Sad Berg.¹³⁷

Mü'min bin Mukbil: Miftâhu'n-Nûr,¹³⁸ Hazâ'inü's-Surûr, Zâhire-i Murâdiyye.¹³⁹

Eşrefoğlu Rumi Tarikat-nâmesinin cümle yapısı, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Tokat 1996; Güner Oymak, *Eşrefoğlu Abdullah Tarikat-nâme (inceleme-karşılaştırmalı metin)*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kayseri 2000.

¹³¹ Nişancı Mehmed Paşa, *Tarih-i Nişancı Mehmed Paşa*, Tabhane-i Amire, İstanbul, 1279.

¹³² Yunus Yalçın, *Türk Edebiyatında Velâyetnâmeler ve Otman Baba Velâyetnâmesi*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 2009; Gökhan Yurtoğlu, *XV. Yüzyılda Rumeli'de Heteredoks Bir Türk Sûfisi: Otman Baba ve Velâyetnâmesi*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2012; Filiz Kılıç-Mustafa Arslan-Tuncay Bülbül, *Otman Baba Velâyetnâmesi (Tenkitli Metin)*, Grafiker Ofset Yayınları, Ankara, 2007.

¹³³ Mertol Tulum, *Sinan Paşa Yakarışlar Kitabı (Tazarru-nâme)*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2011; Mertol Tulum, *Tazarru'nâme Yakarışlar Kitabı (inceleme-metin-ıtkıbasım)*, Yazma Eserler Kurumu Yayınları, İstanbul, 2014; Esmâ Şahin, *Sinan Paşa'nın Tazarru'namesindeki Benzetme Unsurları ve Edebî Tasvirler*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.

¹³⁴ Ayhan Şen, *Sinan Paşa'nın Maârifnâme'sinde Beyan ve Bedî Kapsamındaki Edebî Sanatların Tahlili*, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2010; Semra Baysal, *Sinan Paşa'nın Maarif-nâme Adlı Eseri Üzeine Bir Gramer Çalışması*, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2001; İ. Hikmet Ertaylan, *Maârifnâme*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1961.

¹³⁵ Emine Görsoy Naskali, *Sinan Paşa Tezkiretü'l-Evliya*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987.

¹³⁶ Orhan Şaik Gökyay, *Tokatlı Molla Lutfî'nin Hâr-nâmesi*, Türk Folkloru, Belleten I/1, İstanbul, 1986.

¹³⁷ İbrahim Çetin Derdiyok, *15. Yüzyıl Şairlerinden Mesihî'nin Gül-i Sad-Berg'i*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Adana 1994.

¹³⁸ Mehmet Ünal Şahin, *Mü'min bin Mukbil, Miftâhü'n-Nûr ve Hazâinü's-Sürûr (Dil özellikleri-metin-söz dizini) 2 cilt*, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Malatya 1994; Nurcan Cinaz, *Mü'min bin Mukbil Sinobî/Miftâhu'n-Nûr Hazâ'inü's-Sürûr*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2005; Mutlu Kılıç, *Onbeşinci Yüzyıl Bilim Adamlarından Mü'min bin Mukbil ve Eseri Miftah en-Nur ve Hazain es-Sürûr*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002.

Eşref bin Muhammed: Hazâinü's-sa'âdât.¹⁴⁰

Kasım b. Mehmed: el-Ferec Ba'de's-Şidde.¹⁴¹

Şeyh Hasan b. Mahmud Bayatî: Câm-ı Cem-Âyin¹⁴²

Kasım b. Seydî el-Hâfız Ankaravî: Enîsü'l-Celîs.¹⁴³

Sabuncuoğlu Şerefeddin: Mücerreb-nâme,¹⁴⁴ Terceme-i Akrabâdîn,¹⁴⁵
Cerrahiyetü'l-Haniyye.¹⁴⁶

Mercimek Ahmed: Kâbus-nâme Tercümesi.¹⁴⁷

Mansûr Bahşî: Bahtiyâr-nâme (On Vezir Hikâyesi).¹⁴⁸

¹³⁹ Hüseyin Demir, *Zahire-i Muradiyye, Mü'min bin Mukbil Sinobî (inceleme-metin 1-80. Varaklar arası, dizin)*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002.

¹⁴⁰ Nadir İlhan, *Eşref bin Muhammed, Hazâinü's-Sa'âdât (inceleme-metin-dizin)*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ 1998.

¹⁴¹ Hasan Kavruk-Süleyman Çaldak-Kazım Yoldaş, *el-Ferec Ba'de's-Şidde (Karşılaştırmalı metin)*, 2 cilt., Özserhat Yayıncılık, Malatya 2000; Ahmet Turan Doğan, *el-Ferec Ba'de's-Şidde'de Birleşik Fiiller*, Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman 2011; Orhan Yavuz, Bilge Seyidoğlu, *Ferec Ba'de's-Şidde Hikâyeleri- Güçlükten Kolaylığa Kederden Sevince*, Büyüyen Ay Yayınları, İstanbul, 2000.

¹⁴² Hasan b. Mahmûd- Bayâtî, *Câm-ı Cem-âyîn*, Neşreden Ali Emîrî, İstanbul, 1311; Bayatlı Mahmud oğlu Hasan, *Câm-ı Cem-âyîn*, sadeleştiren: Kırzioğlu Fahreddin, Osmanlı Tarihleri I, İstanbul, 1949, s. 371-403.

¹⁴³ A. Azmi Bilgin, *Kâsım bin Seydî el-hâfız Ankaravî, Enîsü'l-Celîs*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2008.

¹⁴⁴ Ünal Şenel, *Amasyalı Hekim Sabuncuoğlu Şerefeddin'in Eseri-Mücerreb-nâme- (İnceleme-metin-transkripsiyon-İndeks)*, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Deontoloji ve Tıp Tarihi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1988; Şerefeddin Sabuncuoğlu, *Mücerreb-nâme (İlk Türkçe Deneysel Tıp Eseri-1468)*, Hazırlayan: İlter Uzun-Kenan Süveren, Ankara, 1999.

¹⁴⁵ Şaban Doğan, *Terceme-i Akrabâdîn, Sabuncuoğlu Şerefeddin (giriş-inceleme-metin-dizinler)*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Sakarya 2009; Kenan Süveren, *İbni Sina (980-1037)'nin Akrebâdîn Eseri ile Şerefeddin Sabuncuoğlu (1385-1468)'nin Akrebâdîn Eserinin Tıp ve Bilim Tarihi Açısından Karşılaştırılması*, GATA/Tıp Fakültesi, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1991.

¹⁴⁶ Ümüt Emrah Kurt, *Hekim Şerafeddin Sabuncuoğlu'nun Cerrahiyetü'l-Haniyye Adlı Eserinde Yer Alan Cerrahî Aletlerin Tanımlanması, Çizimi, Sınıflanması ve Karşılaştırılması*, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Temel Tıp Bilimleri Bölümü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2012.

¹⁴⁷ Orhan Şaik Gökyay, *Kabusname*, Kabcacı Yayınları, İstanbul, 2007; İlyasoğlu Mercimek Ahmed, *Kabusname 2 cilt*, Hazl. Atilla Özkırımlı, Tercüman Yayınları, İstanbul.

¹⁴⁸ Hasan Kavruk, *Bahtiyâr-nâme (inceleme-metin)*, Malatya 1998; Muhammed Ruşen, *Lüm'atü's-Sırac li-Hazreti't-tâc (Bahtiyâr-nâme)*, Çev: Abdusselam Bilgen-Betül Bilgen, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994.

Firdevsî-i Rûmî: Süleymân-nâme,¹⁴⁹ Kıssa-nâme-i Süleyman Aleyhisselam, Da'âvât-nâme,¹⁵⁰ Firâset-nâme, Münazara'-i Eflâtun, Silahşör-nâme, Satranç-nâme-i Kebir,¹⁵¹ Câme-şûy-nâme, Hayât ü Memât, Tuhfetü'l-Hâdî.

Tâcî-zâde Ca'fer Çelebi: Münşe'ât, İstanbul Fetih-nâmesi.

Haliloğlu Yahyâ: Fütüvvet-nâme.

Ebu'l-Hayr-ı Rûmî: Saltuk-nâme.

Yazıcızâde Ali: Selçuk-nâme.¹⁵²

Kıvâmî: Fetih-nâme-i Sultan Mehmed.¹⁵³

Yahyâ b. Mehmed el-Kâtib: Menâhicü'l-inşâ.

Sıdkî Seyyid Ahmed b. Hasan Bâlî: Hikâye-i U'cûbe ve Mahcûbe.¹⁵⁴

¹⁴⁹ Asuman Akay, *Firdevsi Süleyman-nâme (44. C) metin ve filler üzerine bir deneme*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1990; Hamdi Güleç, *Firdevsi-i Rumî'nin Süleymannamesi -42. Cilt- Dasitan-ı Ceng-i Aheng-i Efrasiyab-ı Türk- üzerinde bir metin incelemesi*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir 1994; Halil İbrahim Usta, *Firdevsi-i Rumi, Süleyman-nâme-i Kebir: inceleme-metin-sözlük*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1995; Gülnaz Genç, *Firdevsi-i Rumî Süleyman-nâme (25 ve 26. Ciltler)*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1995; İlhama Jafarova, *Firdevsî-i Rûmî'nin Süleyman-nâme-i Kebîr'i (63. Cilt), inceleme-metin-dizin*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2010; Murat Vanlı, *Firdevsî-i Rûmî, Süleyman-nâme-i Kebîr (8.9. ciltler), inceleme-metin*, Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan 2012; Yaşar Şimşek, *Firdevsi-i Rumi, Süleyman-nâme-i Kebir (76. Cilt), giriş, ses bilgisi, tenkitli metin, sözlük*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2013.

¹⁵⁰ Fatma Büyükkarcı, *Firdevsi Taviil ve Davet-nâmesi: inceleme-metin-dizinler*, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1993.

¹⁵¹ M. Ata Çatıkkaş, "Firdevsî-i Rûmî'nin Satranc-nâme-i Firdevsî'si", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, nr. 37, 1985, s. 186-198.

¹⁵² Abdullah Bakır, *Yazıcızâde Ali'nin Selçuk-nâme isimli eserinin edisyon kritiği*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Tarih Bölümü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2008.

¹⁵³ Ceyhun Vedat Uygur, Ceyhun Vedat Uygur, *Kıvâmî'nin Fetih-nâme-i Sultan Mehmed'i ve Dil Özellikleri (imla-gramer-metin ve lügat)*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1991.

¹⁵⁴ Eflak Malgaca, *Sıdkî'nin Hikâye-i Ucûbe vü Mahcûbe Adlı Eseri ve Eserdeki Eğitimle İlgili Unsurların Tespiti*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2006.

Abdî Musa: Elfü'l-Leyle ve'l-Leyle.

Şeyh Ahmed: Erba'în Subh u Mesâ.

Muhlis b. Hâfız el-Kâdî: Câmi'ü'l-Hikâyât.¹⁵⁵

Musa bin Mesud: Bâh-nâme.

Muhammed b. Hamza: Mâidetü'l-Hayât.

Cerrah Mesud: Hülâsa.¹⁵⁶

Eşrefzâde İznikî: Mecmû'atü'l-Mücerrebât fi'l-kimyâ.

Cemal-i Halvetî: Âdâbu't-tâlibîn.

XV. yüzyılda yazarı bilinmeyen Menâkıb-ı Mahmûd Paşa,¹⁵⁷ Hacı Bektaş-ı Velî Velâyet-nâmesi, Eşrefoğlu Abdullah Rûmî'nin hayatını ve kerametlerini anlatan Eşrefoğlu Menâkıb-nâmesi gibi menakıb-nâmeler yazılmıştır.¹⁵⁸

XVI. yüzyılda manzum eserlerle birlikte, mensur eserlerde de bir artış ve konular açısından bir çeşitlilik görülmektedir. Nesir alanında tarihler, tezkireler, biyografi kitapları, dinî eserler, latifeler, tasavvuf kitapları, menâkıb-nâmeler, şerhler, ahlâk kitapları, siyâset-nâmeler, tıp, coğrafya ve matematik gibi bilimsel eserler, çeviriler ve telif eserler büyük bir zenginlik göstermektedir.¹⁵⁹ Hemen bütün eserlerin giriş kısımlarında yer alan "hamdele" ve "salvele" bölümleri ile başlayan giriş yahut "mukaddime" olarak isimlendirilebilecek başlangıç bölümleri dışında; çoğu zaman sade ve akıcı bir dil tercih edilmiştir. Nesir dilinde sanatlı ve

¹⁵⁵ Meriç Harmancı, *Muhlis İbnü'l-Hafızu'l-Kadî'ya Ait Câmi'ü'l-Hikâyât Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi*, Kocaeli Üniversitesi, SEB, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli 2001.

¹⁵⁶ Melek Külcü, *Cerrah Mesud Hülâsa (dil özellikleri-metin-dizin)*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Doktora Tezi, Çanakkale 2009.

¹⁵⁷ Neşe Çelik, *Menâkıb-ı Mahmut Paşa*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998.

¹⁵⁸ Cihan Okuyucu-Ahmet Kartal-Fatih Köksal, a.g.e., s. 54

¹⁵⁹ Sait Okumuş, a.g.m., s. 101.

secili bir üslûp oluşturma amacıyla, Arapça ve Farsça asıllı kelimelerin kullanımı bu yüzyılda bir öncekine nazaran daha artmış görünmektedir.¹⁶⁰

XVI. yüzyılda kaleme alınan mensur eserler şunlardır:

Rûhî: Tevârîh-i Âl-i Osman.¹⁶¹

Kemal Paşa-zâde: Tevârîh-i Âl-i Osman,¹⁶² Nigâristân,¹⁶³ Selim-nâme,¹⁶⁴ Câmi'ü'n-Nesâyih,¹⁶⁵ Dakâyiku'l-Hakâyık,¹⁶⁶ Câmi'u'l-Fürs, Kasîde-i Hamriyye Şerhi,¹⁶⁷ Galatatü'l-Avâm, Risâle fi-İ'câzi'l-Kur'ân,¹⁶⁸ Tefsirü'l-Fâtîha,¹⁶⁹ Şerhu Tağyîri'l-Miftâh.¹⁷⁰

Zâtî: Letâyif.¹⁷¹

Ladikli Mehmed Çelebi: Zübdetü'l-Beyân.¹⁷²

¹⁶⁰ Cihan Okuyucu-Ahmet Kartal-Fatih Köksal, a.g.e., s. 57.

¹⁶¹ *Rûhî Tarihi*, Oxford Nüshası Değerlendirme, Tıpkıbasım ve Yeni Harflerle Neşr, Yaşar Yücel-Halil Erdoğan Cengiz, TTK Yayınları, Ankara, 1992.

¹⁶² Abdullah Satun, *Kemalpaşazâde, Tevârîh-i Âl-i Osman, III. Defter (Değerlendirme-metin)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Tarih Bölümü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009; Şerefettin Severcan, *Kemal Paşa-zâde Tevârîh-i Âl-i Osman X. Defter*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 1991.

¹⁶³ Mustafa Çiçekler, *Kemal Paşa-zâde ve Nigaristan'ı*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1994.

¹⁶⁴ Ali Kökoğlu, *Kemal Paşa-zâde'nin Selim-nâmesi*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 199.

¹⁶⁵ Yunus Türkyılmaz, *Kemalpaşazâde'nin Nesâyih Adlı Eserinin Transkiribi ve Felsefî Tahlili*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Felsefesi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2009.

¹⁶⁶ Abdullah Karaca, *Kemalpaşazâde'nin Dekâyiku'l-Hakâyık'ı (metin-indeks)*, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2002.

¹⁶⁷ Himmət Konur, *Kemal Paşa-zâde'nin Kasîde-i Hamriyye Şerhi (Edisyon kritik ve tahlil)*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1992.

¹⁶⁸ Mehmet Mahfuz Ata, *İbn Kemal (v.940/1533) ve Risâle fi İ'câzi'l-Kur'ân Adlı Eserinin Tahkiki*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1992.

¹⁶⁹ Murat Ustakurt, *İbn Kemal Paşa'nın Tefsirü'l-Fâtîha Adlı Eseri*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tefsir Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.

¹⁷⁰ Musa Alak, *Kemalpaşazâde'nin Şerhu Tağyîri'l-Miftâh Adlı Eserinin Tahkik ve Tahlili*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili ve Belagatı Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2009.

¹⁷¹ Mehmet Çavuşoğlu, *Zâtî'nin Letâif'i I*, TDED, C. XVIII. İstanbul, 1970.

¹⁷² Havva Kızılcırdak, *Ladikli Mehmet Çelebi'nin Türkçe Zübdetü'l-Beyân Adlı Mantık Eseri Üzerine Bir İnceleme*, Marmara Üniversitesi, İslam Felsefesi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.

Lâmi'î Çelebi: Nefehâtü'l-Üns,¹⁷³ Şerefü'l-insan,¹⁷⁴ İbret-nümâ, Letâ'if-nâme,¹⁷⁵ Şevâhidü'n-Nübüvve Tercümesi,¹⁷⁶ Hüsn ü Dil, Münâzara-i Sultân-ı Bahâr bâ-Şehriyâr-ı Şitâ,¹⁷⁷ Şerh-i Dibâce-i Gülistan,¹⁷⁸ Menâkıb-ı Veysel Karânî, Münşeât,¹⁷⁹ Şerh-i Muammeyât Alâ Esmâ-i Hüsnâsı.¹⁸⁰

Pîrî Reis: Kitâb-ı Bahriye.¹⁸¹

Sehî Bey: Heşt Behişt.¹⁸²

Fuzûlî: Divân'ının mukaddimesi, Hadikatü's-süedâ,¹⁸³ Mektûbât.

Seydî Ali Reîs: Kitâbu'l-Muhît fî İlmi'l-Eflâk ve'l-Ebhur, Mir'ât-ı Kâ'inât, Hülâsatü'l-Hey'e, Mir'âtü'l-Memâlik.

Lutfî Paşa: Âsaf-nâme,¹⁸⁴ Tevârih-i Âl-i Osman.¹⁸⁵

¹⁷³ Lâmi'î Çelebi, *Nefehâtü'l-Üns min Hadarati'l-Kuds, Evliya Menkibeleri*, Marifet Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 1993; Süleyman Uludağ-Mustafa Kara, Süleyman Uludağ-Mustafa Kara, *Abdurrahman Câmî, Nefehâtü'l-Üns-Evliya Menkibeleri, Terc. Lami'î Çelebi*, Marifet Yayınları, İstanbul, 1995.

¹⁷⁴ Sadettin Eğri, *Lâmi'î Çelebi Şerefü'l-İnsân*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1997.

¹⁷⁵ Nurdoğan Savran, *Bursalı Lamii Çelebi'nin Lefâifi'nin Erzurum Nüshasının Halk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1989.

¹⁷⁶ Erdem Can Öztürk, *Lâmi'î Çelebi'nin Şevâhidü'n-Nübüvve Tercümesi: İnceleme-metin-dizin*, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Manisa 2014.

¹⁷⁷ Sadettin Eğri, *Lâmi'î Çelebi, Bir Bursa Efsanesi (Münâzara-i Sultân-ı Bahâr bâ-Şehriyâr-ı Şitâ)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2001.

¹⁷⁸ Hülya Canpolat, *Lami'î Çelebi'nin Şerh-i Dibâce-i Gülistan'ı*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2000; İbrahim İmran Öztahtalı, *Lami'î Çelebi Şerh-i Dibâce-i Gülistan (İnceleme-metin)*, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 1997.

¹⁷⁹ Hüseyin Karaman, *Lami'î Çelebi'nin Münşeâtı*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2001.

¹⁸⁰ Münire Kevser Baş, *Lami'î Çelebi'nin Şerh-i Muammeyât Alâ Esmâ-i Hüsnâ'sı*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1999.

¹⁸¹ Pîrî Reis, *Kitâb-ı Bahriye*, TTK Yayınları, 2. baskı, Ankara, 2002; Pîrî Reis, *Kitâb-ı Bahriye*, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 2013.

¹⁸² Musafa İsen, *Sehi Bey Tezkiresi, Heşt Behişt*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000; Harun Akar, *Heşt-Behişt (inceleme-transkripsiyonlu metin-sözlük)*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Tokat 2010.

¹⁸³ Şeyma Güngör, *Fuzûlî'nin Hadikatü'l-Seüde'si*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1985.

Ebussuud Efendi: İrşâdü'l-Aklî's-Selîm ila-Mezâyâ'î'l-Kur'ânî'l-Azîm, Du'â-nâme, Mektupları,¹⁸⁶ Fetâvâ.¹⁸⁷

Gelibolulu Musluhiddin Sürûrî: Bahrü'l-Ma'ârif,¹⁸⁸ Ahkâm-ı Nücûm, el-Hikâyetü'l-Garîbe, Beyzâvî Tefsiri, Buhârî'nin Câmi'u's-Sahîh'inin şerhi, Tefsîr-i Sûre-i Yûsuf, Kitâbü'ş-şehâde, Şerh-i Mu'ammâyât, el-Hidâye, Şerhu'l-Misbâh,¹⁸⁹ Şerh-i Mesnevî,¹⁹⁰ Şerh-i Bostan, Şerh-i Gülistan, Şerh-i Divan-ı Hafız,¹⁹¹ Şerhu'l-Binâ,¹⁹² Şerh-i Emsile, Şerh-i Şebistan-ı Hayâl,¹⁹³ Terceme-i Risâle-i Penç Çini, Terceme-i Zâhiretü'l-Mülûk.

Celâl-zâde Salih Çelebi: Târîh-i Sultan Süleyman,¹⁹⁴ Târîh-i Mısır-ı Cedîd,¹⁹⁵ Cevâmî'ü'l-Hikâyât ve Levâmî'ü'r-rivâyât, Kıssa-i Fîrûz-şah, Dürer-i Nesâyih ve Şerhi,¹⁹⁶ Münşe'ât.

¹⁸⁴ Lütü Paşa, *Âsafnâme*, Hazl. Ahmet Uğur, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.

¹⁸⁵ Kayhan Atik, *Lütü Paşa ve Tevârih-i Âl-i Osman*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 1996.

¹⁸⁶ Abdülkadir Dağlar, *Şeyhülislam Ebussuud Efendi'nin Türkçe Mektupları*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2001.

¹⁸⁷ Pehlül Düzenli, *Osmanlı Hukukçusu Ebussuud Efendi ve Fetvaları*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Hukuku Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Konya 2007.

¹⁸⁸ Yakup Şafak, *Sürûrî'nin Bahrü'l-Maârif'i ve Enîsü'l-Uşşâk ile Mukayesesi*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 1991; İsmail Güleç, *Bahrü'l-Maârif'e Göre Edebî Kavramlar*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1997.

¹⁸⁹ Hüseyin Okur, *Musluhiddin Mustafa b. Şaban Sürûrî'nin Şerhu'l-Misbâh Adlı Eserinin Edisyon Kitiği*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili ve Belagatı Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2011.

¹⁹⁰ Orhan Baştürk, *Sürûrî'nin Mesnevî Şerhi (tamım-indeks-tenkitli metin)*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1997.

¹⁹¹ Ahmet Faruk Çelik, *Sürûrî'nin Hâfız Divanı Şerhi'nin İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fars Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1996; Meral Ortaç Oğuz, *Sururî'nin Şerh-i Divan-ı Hafız'ı*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1998.

¹⁹² Rashadat Hidayatov, *Gelibolulu Musluhiddin Mustafa b. Şaban Sürûrî'nin Şerhu'l-Binâ Adlı Eserinin Tahkiki*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili ve Belagatı Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.

¹⁹³ Bilal Elbir, *Sururî'nin Şerh-i Şebistan-ı Hayal, metin-inceleme*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir 2003.

¹⁹⁴ Seyid Ali Topal, *Celâl-zâde Salih Çelebi'nin Tarih-i Sultan Süleyman İsimli Eseri*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008.

Celâl-zâde Mustafa Çelebi: *Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik*,¹⁹⁷
Cevâhirü'l-Ahbâr fî Hasa'ili'l-Ahyâr.¹⁹⁸

Ramazan Çelebi: *Târîh-i Ramazan-zâde*.

Kınalı-zâde Ali Çelebi: *Münşeât-ı Kınalızâde, Târih-i Kınalızâde, Ahlâk-ı Alâî*,¹⁹⁹ *Risâle-i Vücûd, İnşâ-i atîk*.

Küçük Nişancı Mehmed Paşa b. Ramazan Çelebi: *Nişancı Tarihi*.

Ali Vâsî: *Hümâyun-nâme*.

Birgivi Mehmed Efendi: *Vasiyet-nâme*,²⁰⁰ *İnkâzü'l-Hâlikîn Tercümesi, Fetvâlar, ed-Dürretü'l-Mültekâti'r-Rûmiye Tercümesi, Kanuni Sultan Süleyman'ın Vasiyeti Hakkında Mektup, Avâmil ve İzhâru'l-Esrâr*,²⁰¹ *Risâle-i Ahvâl-i Etfâl-i Müslimîn*,²⁰² *et-Tarikatü'l-Muhammediyye*²⁰³, *Zuhru'l-Mülûk ve İrşâdu'l-Mülûk*.

¹⁹⁵ Nevzat Erkan, *Celâlzade Salih ve Tarih-i Mısır-ı Cedîd (Edisyon Kritik)*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2002.

¹⁹⁶ Ebubekir Gündoğdu, *Divân-ı Salih Çelebi ve Dürer-i Nesâyih*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 1997.

¹⁹⁷ Funda Demirtaş, *Celâl-zâde Mustafa Çelebi, Tabakatü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 2009.

¹⁹⁸ Burhan Baran, *Celâl-zâde Koca Nişancı Mustafa Çelebi: Cevâhirü'l-Ahbâr fî Hasaili'l-Ahya: inceleme-metin-dizin*, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Diyarbakır 2011.

¹⁹⁹ Ayşe Sıdika Oktay, *Kınalızâde Ali Efendi ve Ahlâk-ı Alâî*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1998.

²⁰⁰ Songül Tanboğa, *Birgivi'nin Vasiyetname Adlı Eseri Üzerine Bir Gramer, Metin ve İndeks Çalışması*, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2006.

²⁰¹ Halit Yenen, *İmam Birgivi'nin Avâmil ve İzhâru'l-Esrâr'ının İncelenmesi*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana 2010.

²⁰² Ömür Türkmen, *İmam Birgivi (ö.981/1573) ve Risâle Ahvâl-i Etfâl-i Müslimîn Adlı Eserin Tahkik ve Tahrici*, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kelam Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa 1995.

²⁰³ Huriye Martı, *Birgivi Mehmed Efendi'nin Hadisçiliği ve et-Tarikatü'l-Muhammediye (tahkik ve tahlil)*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hadis Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Konya 2005.

Âşık Çelebi: Meşâ'irü'ş-Şu'arâ,²⁰⁴ Ravzatü'ş-Şüdehâ Tercümesi, Şakâyıku'n-Nu'mâniyye Tercümesi, et-Tıbru'l-Mesbûk fi Nasîhati'l-Mülûk Tercümesi, Şerh-i Ehâdîs-i Erbâ'in, Ravzü'l-Ahyâr, Mecmûa-i Sükûk, Miracu'l-İyâle ve Minhâcu'l-Adale.²⁰⁵

Ferîdun Ahmed Bey: ²⁰⁶ Münşe'âtü's-Selâtin, Miftâh-ı Cennet, Nüzhetü'l-Ezhâr fi Fethi Kal'a-i Sigetvâr, Münşeâtü's-Selâtin.

Mecdî Mehmed Efendi: Hadâyıku'ş-Şakâyık,²⁰⁷ el-Cevâhirü'l-Muz'ıyye fî Tabakâti'l-Hanefiyye, Şem'iyye Risâlesi,

Mustafa b. Muhammed Cinânî: Bedâyi'ü'l-Âsâr,²⁰⁸ Letâ'if-i Cinânî.

Şemseddin Ahmed Sivâsî: Hallu Maakıdı'l-Kavâid, Dürerü'l-Akâ'id, Menâkıb-ı Çehâr Yâr-ı Güzîn, Menâzilü'l-Ârifîn,²⁰⁹ Nakdü'l-Hâtır, Şerh-i Kavâidü'l-İ'râb li-ibni Hişâm, Şerh-i Muhtasarü'l-Menâr,²¹⁰ Şerh-i Terceme-i Ecvibe Ali bin Ebi Talib li-Es'ileti Kümeyl bin Ziyâd, Şerh-i Gazel-i Mevlânâ, Es-Safâyıh fi-Tercemeti'l-Levâyıh.

²⁰⁴ Filiz Kılıç, *Meşâ'irü'ş-Şuarâ: İnceleme-Tenkitleli Metin*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1994; Muhsine Börekci, *Âşık Çelebi Tezkiresi'nin Sentaks Bakımından İncelenmesi*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1988.

²⁰⁵ Ahmet Çelik, *Âşık Çelebi'nin Miracu'l-İyale ve Minhâcu'l-Adale Adlı Eserindeki Siyaset Düşüncesi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, İslam Hukuk Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014.

²⁰⁶ Abdulkadir Özcan, *Ferîdun Ahmet Bey*, DİA, XII, s. 396-397.

²⁰⁷ Abdulkadir Özcan, *Mecdî Mehmed Efendi, Şakaik-i Nu'maniye ve Zeyilleri, Hadaiku'ş-Şakaik (1-5)*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1989.

²⁰⁸ Osman Ünlü, *Cinânî'nin Bedâyiü'l-Âsâr'ı, inceleme ve metin*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir 2008; Nurgül Yıldız, *Cinânî'nin Bedâyiü'l-Âsâr'ı (1b-175b) Tenkitli metin-dizin*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2009; Mehmet Kocakaplan, *Cinânî'nin Bedâyiü'l-Âsâr'ı (175b-301a) Tenkitli metin-dizin*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2010.

²⁰⁹ Yüksel Göztepe, *Şemseddin Ahmed es-Sivâsî'nin Menâzilü'l-Ârifîn Adlı Eserinin Sadeleştirilerek Marifetullah Konularınının Değerlendirilmesi*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1996.

²¹⁰ Yakup Takıcı, *Şemseddin Sivâsî'nin Zübdetü'l-Esrâr fî Şerhi Muhtasari'l-Menâr Adlı Eserinin Tahlil ve Tahkiki*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas 1999.

Ahmed Sûdî: Risâle-i Sûdî, Şerh-i Divân-ı Hâfız,²¹¹ Şerh-i Gülistan,²¹² Şerh-i Mesnevî, Şerh-i Lügat-i Şâhidî, Şerh-i Kâfiye, Şerh-i Şâfiye, Tercüme-i Takrîrât alâ Hutbeti Ferîdu'd-dîn, Ed-Dav'ın Tercümesi, Hâşiye alâ Şerhi Hidâyeti'l-Hikme.

Bâkî: Fezâ'ilü'l-Cihâd,²¹³ Fezâ'il-i Mekke,²¹⁴ Me'âlimü'l-Yakîn fi Sîreti Seyyidi'l-Mürselîn.²¹⁵

Muhyî-i Gülşenî: Lügat ve Kavâ'id-i Bâlibilen,²¹⁶ Mesâdir-i Elsine-i Erba'a, Menâkıb-ı İbrahim Gülşenî,²¹⁷ Bünyâd-ı Şi'r-i Ârif.²¹⁸

Hazînî: Cevâhirü'l-Ebrâr min Emvâci'l-Bihâr, Menba'u'l-Ebhâr fi-Riyâzi'l-Ebrâr.²¹⁹

İdris-i Bitlisî: Selim-nâme.²²⁰

İshak b. İbrahim: Selim-nâme.²²¹

²¹¹ İbrahim Kaya, *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız (Sûdî): Kelimeler-remizler-kavramlar*, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Malatya 2008; Yasemin Morkoç (Ertek), *Sudi-i Bosnavî'nin Şerh-i Divan-ı Hafız'ı*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İzmir 1994; Sibel Özer, *Sûdî-i Bosnavî'nin Şerh-i Dîvân-ı Hafız'ın Bilgi Dökümü ve İspata Dayandırılması*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.

²¹² Ozan Yılmaz, *16. Yüzyıl Şârihlerinden Sûdî-i Bosnevî ve Şerh-i Gülistân'ı (İnceleme-tenkitli metin)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2008.

²¹³ Cevdet Dadaş, *Bakî Fezâilü'l-Cihâd*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Edirne 1995.

²¹⁴ Halil Sercan Koşık, *Bâkî'nin Arapçadan Tercüme Mensur Bir Eseri: Fezâ'il-i Mekke Yahut el-İlâmi Beledillâhi'l-Harâm Tercümesi*, Dil ve Edebiyat Araştırmaları, Sayı. 10, Yaz 2014.

²¹⁵ Ayhan Tergip, *Bâkî'nin Meâlimü'l-Yakîn Adlı Eseri Üzerinde Dil İncelemesi (metin-sözlük)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Dili Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2010; Mustafa Uluçay, *Me'âlimü'l-Yakîn, giriş-metin-notlar-sözlük*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1999; Ruşen Deniz, *Bâkî'nin Me'âlimü'l-Yakîn fi Sîreti Seyyidi'l-Mürselîn Adlı Eserindeki Tümleme Birleşik Cümleler*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1993.

²¹⁶ Muhyî-i Gülşenî, *Bâleybelen (İlk Yapma Dil)*, Haz. Mustafa Koç, Klasik Yayınları, İstanbul, 2005.

²¹⁷ Muhyî-i Gülşenî, *Menâkıb-ı İbrahim-i Gülşenî ve Şemleli-zâde Ahmed Efendi Şive-i Tarikat-ı Gülşeniye*, Yayınları, Tahsin Yazıcı, TTK Yayınları, Ankara, 1982.

²¹⁸ Murat Aşıcı, *Bünyâd-ı Şi'r-i Ârif-trankripsiyon, gramer incelemesi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1989.

²¹⁹ Mehmet Mahur Tulum, *Menba'u'l-Ebhâr fi Riyâzi'l-Ebrâr: İyilerin Bahçelerindeki Suların Kaynağı (Giriş, dil notları, özet, faksimile, transkripsiyonlu metin, özel adlar indeksi)*, İstanbul, 2009.

²²⁰ Bahattin Yalçın Hatunoğlu, *İdris-i Bitlisi Selim-nâmesinde Doğu Anadolu'nun Fethi*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1998.

Çerkesler Kâtibi Yûsuf: Selim-nâme.²²²

Keşfî Mehmet Çelebi: Selim-nâme.²²³

Sucudî: Selim-nâme.²²⁴

Ada'î-yi Şirâzî: Selim-nâme.²²⁵

Şükrî: Selim-nâme.²²⁶

Hoca Sa'deddin Efendi: Tâcü't-Tevârih,²²⁷ Selim-nâme, Mir'âtü'l-Edvâr ve Mirkâtü'l-Ahbâr, Risâle-i Kuşeyriye, Behcetü'l-Esrâr.

Bergamalı Kadri: Müyessiretü'l-Ulûm.²²⁸

Pîrî Reis: Kitâb-ı Bahriyye.²²⁹

Seydî Ali Reis: Mir'âtü'l-Memâlik,²³⁰ Kitâbu'l-Muhît,²³¹ Hülâsa el-Hey'e.²³²

²²¹ Burhan Keskin, *Selim-nâme (İshak b. İbrahim)*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1998; Hamdi Savaş, *İshak Çelebi ve Selim-nâmesi*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 1986.

²²² Mehmet Doğan, *Çerkesler Kâtibi Yûsuf'un Selim-nâmesi'nin Mukayeseli Metin Tenkidi ve Değerlendirilmesi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1997.

²²³ Abdurrahman Sağırlı, *Keşfî Mehmet Çelebi Selim-nâme veya Bâğ-ı Firdevs-i Guzat ve Ravza-i Ehl-i Cihâd*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1993; Şefaettin Severcan, *Keşfî'nin Selim-nâmesi*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1988.

²²⁴ İbrahim Hakkı Çuhadar, *Sucudî'nin Selim-nâmesi*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri 1988.

²²⁵ Abdüsselam Bilgen, *Ada'î-yi Şirazi ve Selim-nâmesi (Araştırma, metin ve çeviri)*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1987.

²²⁶ Mustafa Argunşah, *Şükrî'nin Selim-nâmesi ve Eserdeki Doğu Türkçesi Unsurları*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1986.

²²⁷ Hoca Sadeddin Efendi, *Tâcü't-Tevârih (5 cilt)*, Hazl. İsmet Parmaksızoğlu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 1999.

²²⁸ Uğur Avşar, *Müyessiretü'l-Ulûm (Bergamalı Kadri)*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana 1996.

²²⁹ Pîrî Reis, *Kitâb-ı Bahriyye*, TTK Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2002.

²³⁰ Mehmet Kiremit, *Mir'âtü'l-Memalik (Seydi Ali Reis) (inceleme-metin-indeks)*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1990.

²³¹ Himmet Büke, *Seydi Ali Reis Kitabı'l-Muhît*, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2010.

Matrakçı Nasuh: Mecma'ü't-Tevârih, Fetih-nâme-i Karabuğdan, Selîm-nâme, Târîh-i Sultan Bayezid, Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Hân,²³³ Süleyman-nâme,²³⁴ Tuhfetü'l-Guzât,²³⁵ Târîh-i Feth-i Sikloş ve Estergon ve Estolnibelgrad.²³⁶

Gelibolulu Mustafa Âlî: Künhü'l-Ahbâr,²³⁷ Enîsü'l-Kulûb, Nasîhatü's-Selâtîn,²³⁸ Menâkıb-ı Hünerverân,²³⁹ Mevâidü'n-Nefâis fi Kavâ'idi'l-Mecâlis,²⁴⁰ Hâlâtü'l-Kâhire mine'l-Âdâti'z-Zâhire,²⁴¹ Nusret-nâme, Hilyetü'r-Ricâl,²⁴² Mirkâdü'l-Cihât fi Târîhi Melik Danişmend Ahmed, Füsûl-i hall ü Akd ve Usûl-i

²³² Tuba Uymaz, *Seydî Ali Reis'in Hülâsa el-Hey'e (Astronominin Özeti) Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.

²³³ Nasuhu's-Silâhi (Matrakçı), *Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman Han*, Mönch Türkiye Yayıncılık, Ankara, 2000.

²³⁴ Sinan Çukuryurt, *Matrakçı Nasuh'un Süleymannâmesi (1a-95b) (Transkripsiyon ve Değerlendirme)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Tarih Bölümü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003; Ahmet Toklucu, *Matrakçı Nasuh'un Süleymannâmesi, (Beşinci bölüm/Arkeoloji Müzeleri Kt. Nr. 379, vr. 96a-185b) (Değerlendirme ve Transkripsiyon)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010; Davut Erkan, *Matrakçı Nasuh'un Süleyman-nâmesi (1520-1537)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.

²³⁵ Ümran Kara, *Matrakçı Nasuh ve Eseri Tuhfetü'l-Guzât*, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Manisa 2013.

²³⁶ Nasûhu's-Silahi (Matrakçı), *Tarih-i Feth-i Sikloş ve Estergon ve Estolnibelgrad, Tarih-i Sultan Bayezid*, Mönch Türkiye Yayıncılık, Ankara, 2001.

²³⁷ Mustafa İsen, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı (inceleme-metin)*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 1979; Ahmet Aydın, *Gelibolulu Mustafa Âli'nin Künhü'l-Ahbar'ının IV. Rükününün Kaynakları*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 1993; Faris Çerçi, *Künhü'l-Ahbar'a Göre II. Selim, III. Murad, III. Mehmed Devirleri ve Ali'nin Tarihçiliği*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 1996; Hilal Nayır, *Künhü'l-Ahbar'ın Tezkire Kısmında İstitrâd*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana 2010.

²³⁸ Kasım Ertaş, *Gelibolulu Mustafa Âli'nin Nasîhatü's-Selâtîn İsimli Eserinin Tenkitli Metni*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.

²³⁹ Müjgan Cunbur, *Menâkıb-ı Hünerverân, Hattatların ve Kitap Sanatçılarının Destanları*, Büyüyenay Yayınları, İstanbul, 2012.

²⁴⁰ Mehmet Şeker, *Gelibolulu Mustafa Âli ve Mevâidü'n-Nefâis fi Kavâidi'l-Mecâlis*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 1978.

²⁴¹ Gelibolulu Mustafa Âlî, *Hâlâtü'l-Kâhire mine'l-Âdâti'z-Zâhire*, Sadeleştiren: Orhan Şaik Gökyay, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1984.

²⁴² Muna Yüceol Özezen, *Gelibolulu Mustafa Ali'nin Hilyetü'r-Ricâl'i metin-gramer-dizin*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana 1994.

Harcı u Nakd,²⁴³ Nâdirü'l-Mehârib,²⁴⁴ Heft-Meclis,²⁴⁵ Menşeu'l-İnşâ,²⁴⁶ Mehâsinü'l-Edeb, Nevâdirü'l-Hikem, Münşeât,²⁴⁷ Zübdetü't-Tevârih,²⁴⁸ Teşrifat-nâme.²⁴⁹

Nev'î: Keşfü'l-Hicâb min-Vechi'l-Kitâb,²⁵⁰ Netâyicü'l-Fünûn ve Mehâsinü'l-Mütûn (giriş-metin-dizinler),²⁵¹ Nevâ-yı Uşşâk.

Latîfî: Tezkiretü'ş-Şu'ârâ,²⁵² Risâle-i Evsâf-ı İstanbul, Füsûl-i Erba'în, Sübhatü'l-Uşşâk, Vasf-ı Âsaf-nâme, Enisü'l-Füsehâ,²⁵³ Esmâü's-Süveri'l-Kur'ân, Risâle-i Esrâr-nâme.²⁵⁴

İznilikli Bakâyî: Hikâye-i Şirvan Şâh ve Şemâ'il-i Bânû.

Selânikli Mustafa Efendi: Tarîh-i Selânikî.²⁵⁵

²⁴³ Ebubekir Sıddık Yücel, *Füsul-i Hall ü Akd, Usul-i Harc ü Nakdi (Gelibolulu Mustafa Âli)*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1990.

²⁴⁴ Gülhizar Kara, *Gelibolulu Mustafa Âli'nin Nâdirü'l-Mehârib Adlı Eserinin Edisyon Kitiği ve Muhtevasının Değerlendirilmesi*, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2001

²⁴⁵ Cemal Göçmen, *Gelibolulu Mustafa Âli'nin Heft Meclis'i*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni ve Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar 2009.

²⁴⁶ İsmail Hakkı Aksoyak, *Menşeu'l-İnşâ*, Bizim Büro Yayınları, Ankara, 2007.

²⁴⁷ Ebru Boztürk, *Gelibolulu Âli (ö.1600) ve Nev'î-zâde Atâ'i'nin (ö.1636) Münşeâtları Üzerine Mukayeseli Sentaks İncelemesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2009.

²⁴⁸ Muhammed Fatih Duman, *Gelibolulu Mustafa Âli'nin Zübdetü't-Tevârih Adlı Eserinin 1-111. Varaklar Arası Edisyon Kitiği*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Programı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2006.

²⁴⁹ Esra Keskinçınar Akdaş, *Gelibolulu Mustafa Âli Teşrifatname*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2009.

²⁵⁰ Fatma Nur Yürük, *Malkaralı Nev'î Yahya'nın Keşfü'l-Hicâb ve Vechi'l-Kitâb Adlı Füsûsu'l-Hikem Şerhinin Tahkik ve Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tasavvuf Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.

²⁵¹ Nadir İlhan, *Nev'î Efendi: Netâyicü'l-Fünûn ve Mehâsinü'l-Mütûn (giriş-metin-dizinler)*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1992.

²⁵² Rıdvan Canım, *Latîfî Tezkiretü'ş-Şuarâ ve Tabsiratü'n-Neuzama*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 1991; Mustafa İsen, *Latîfî Tezkiresi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000.

²⁵³ Ahmet Sevgi, *Latîfî'nin Kayıp İki Risalesi: Enîsü'l-Füsehâ ve Evsâf-ı İbrahim Paşa*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1984.

²⁵⁴ Ersin Savaş, *Risâle-i Esrâr-nâme*, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ağrı 2013.

Kınalı-zâde Hasan Çelebi: Tezkiretü'ş-Şu'arâ.²⁵⁶

Carullah Mustafa Beyânî: Tezkiretü'ş-Şu'arâ.²⁵⁷

Taşköprülüzâde Ahmed Efendi: eş-Şakâikü'n-Nu'maniyye fî-Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye.²⁵⁸

Ahdî: Gülşen-i Şu'arâ.²⁵⁹

Vâhidî: Menâkıb-ı Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân.²⁶⁰

Za'îfî Pir Mehmed b. Evrenus b. Nûreddin: Münşe'ât, Kitâb-ı Sergüzeşt-i Za'îfî,²⁶¹ Sabrû'l-Mesâyib, Sûret-i Vakfiye-i İbn-i Mihal Ali Bey, Risâle-i İmtihâniyye, Risâle-i Vücûdiyye, Gülşen-i Mülûk,²⁶² Işkî ve Ma'şûk Kıssası, Risâle-i Cevâhir-nâme.²⁶³

Hüseyin Enîsî: Menâkıb-ı Akşemseddin.

²⁵⁵ Mehmet İpşirli, *Selanikî Mustafa Efendi Tarih-i Selanikî I-II*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999.

²⁵⁶ Aysun Eydurhan Sungurhan, *Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiretü'ş-Şu'arâ (İnceleme-Tenkitli Metin) (2 cilt)*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1999; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, Hazl. İbrahim Kutluk, Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul, 2000; Abdurrahman Tarikdaroğlu, *Kınalızade Hasan Çelebi'nin Tezkiretü'ş-Şu'arâ'sı Üzerine Bir Sentaks Çalışması*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1988.

²⁵⁷ Aysun Sungurhan, *Beyânî Tezkiresi İnceleme, Tenkitli Metin*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1994; Beyânî Mustafa bin Carullah, *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, Hazl. İbrahim Kutluk, TTK Yayınları, İstanbul, 2000.

²⁵⁸ A. Suphi Furat, *Taşköprülüzade Ahmed Efendi, Eş-Şakâikü'n-Nu'maniyye fi Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye*, İstanbul, 1985; Muharrem Tan, *Taşköprülüzâde, Osmanlı Bilginleri (Şakâikü'n-Numaniyye fi Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye)*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2007.

²⁵⁹ Süleyman Solmaz, *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1996.

²⁶⁰ Volkan Akça, *Menâkıb-ı Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas 2009; Turgut Karabey, Bülent Şığva, Yusuf Babür, *Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2015.

²⁶¹ Mehmet Ali Üzümcü, *Kitâb-ı Sergüzeşt-i Zâ'îfî (inceleme-metin-nesre çeviri-indeks)*, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli 2008.

²⁶² Abdulhekim Koçin, *Za'îfî, Gülşen-i Mülûk*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005.

²⁶³ Fatma Sabiha Kutlar, *Klâsik Dönem Metinlerinde Değerli Taşlar ve Risâle-i Cevâhir-nâme*, Öncü Kitap, Ankara, 2005.

Muhammeb b. Abdülkerim b. Muhammed: Tuhfetü'l-Ahyâr ve Kitâb-ı Sindbâd-nâme.²⁶⁴

Vahdî Ca'fer Çelebi: Hikâyet-i Anabacı.

Derviş Hasan Medhî: Hikâyet-i Ebû Ali Sinâ ve Ebu'l-Hâris,²⁶⁵ Şîr-i Dilîr bâ-Mihr-i Münîr,²⁶⁶ Tercüme-i Şâhnâme-i Firdevsî, Hikâye-i Rıdvân Şâh.

Hüsâm-ı Şahrâvî el-Gülûgî: Har-nâme.

Sirâc b. Abdullah: Mecma'ü'l-Letâ'if.

Eyyübî: Tûtî-nâme, Tercüme-i Şeh-nâme, Hâtem-nâme.

Şem'î: Mesnevî şerhi,²⁶⁷ Şerh-i Gülistan,²⁶⁸ Şerh-i Bostan,²⁶⁹ Şerh-i Mantıku't-Tayr,²⁷⁰ Hafız Divanı şerhi, Şerh-i Subhatü'l-Ebrar,²⁷¹ Tuhfetü'l-Ahrar şerhi, Şerh-i Dîvân-ı Şâhî.²⁷²

²⁶⁴ Gülşah Gaye Fidan, *Türk Edebiyatında Sindbâd-nâme Çevirileri: Tuhfetü'l-Ahyâr ve Kitâb-ı Sindbâd-nâme (İnceleme-Çeviri Yazılı Metin-Tıpkı Basım)*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 2012.

²⁶⁵ İbrahim Öztürk, *Türk Tarihinde İbn-i Sinâ Destânları ve Derviş Hasan Medhî'nin Dâstân-ı Ebû Ali Sinâ ve Ebu'l-Hâris Adlı Eserinin Transkripsiyon ve Tahlili*, Bozok Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Yozgat 2013.

²⁶⁶ Müjgan Çakır-Hanife Koncu, *XVI. Yüzyıldan Bir Aşk Hikayesi, Medhî'nin Şîr-i Dilîr bâ-Mihr-i Münîr'i*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2010.

²⁶⁷ Şeyda Öztürk, *Şem'î'nin (15.-16. Yüzyıl) Mesnevî Şerhi (İlk Türkçe Tam Mesnevî Şerhi)*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tasavvuf Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2007; Abdülkadir Dağlar, *Şem'î Şem'ullah Şerh-i Mesnevî (I. Cilt) (inceleme-tenkitli metin-sözlük)*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 2009; Turgut Koçoğlu, *Şem'î Şem'ullah Şerh-i Mesnevî (II. Cilt) (inceleme-tenkitli metin-sözlük)*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 2009; Oğuzhan Şahin, *Şem'î Şem'ullah, Şerh-i Mesnevî (III-IV. Ciltler) (inceleme-tenkitli metin-sözlük)*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 2012.

²⁶⁸ Seyhan Düner, *Şem'î Şem'ullah'ın Şerh-i Gülistan'ı*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1998.

²⁶⁹ Hidayet Verim, *Şem'î Mustafa Efendi'nin Şerh-i Bostân'ı (Transkripsiyonlu Metin) (1b-200b)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2014; Mutlu Metin, *Şem'î Mustafa Efendi'nin Şerh-i Bostân'ı (Transkripsiyonlu metin) (200b-321a)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Samsun 2014.

²⁷⁰ Muhittin Turan, *Şem'î Şem'ullah Şerh-i Mantıku't-Tayr*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Adana 2014; Muhammet İnce, *Şem'î'nin Mantıku't-Tayr Şerhi: inceleme-metin*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2012.

Çorlulu Senâ'î Mehmed Efendi: Neyistân-ı Zülâl.

Şeyh Beşir Efendi: Bürhânü'l-Elhân.

Mimar Sinan: Tezkiretü'l-Ebniye, Tezkiretü'l-Bünyân.

Trabzonlu Mehmed Âşık: Menâziru'l-Avâlim,²⁷³ Ahbâr-ı Mekkiye, İhtisârü'l-Hulâsa, Şerh-i Şemâil-i Tirmizî.

Mehmed Yûsuf el-Herevî: Târîh-i Hind-i Garbî.

Garîbî: Tezkire-i Mecâlis-i Şu'arâ-yı Rum.²⁷⁴

Bu dönemde yazılmış anonim ve yazarı bilinmeyen çok sayıda eser de bulunmaktadır: Târîh-i Osman Paşa, Gazavât-ı Hasan Paşa, Kânûn-nâme-i Âl-i Osmân, Tevârîh-i Âl-i Osmân,²⁷⁵ Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman²⁷⁶ gibi.

XV. ve XVI. yüzyılda yukarıda örneklerini verdiğimiz üzere hemen her alanda birçok eser verilmiştir. Bu eserler zengin bir dil ve edebiyat geleneğinin olduğunu göstermektedir. Bu gelenekten beslenen oldukça zengin ve çeşitli manzum ve mensur eser ortaya konulmuştur. Mensur eser sayısının fazlalığı ve çeşitliliği güçlü bir nesir anlayışının döneme hâkim olduğunu göstermektedir. Ancak kütüphanelerde araştırılmayı bekleyen çok fazla mensur yazmanın olduğu da muhakkaktır. Bu eserler incelendikçe güçlü bir nesir geleneğinin olduğu kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

²⁷¹ Taner Gök, *Şem'î Şem'ullah ve Şerh-i Subhatü'l-Ebrâr'ı (inceleme-tenkitli metin)*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Çanakkale 2014.

²⁷² Mehmet Nuri Çınarcı, *Mustafa Şem'i'nin Şerh-i Dîvân-ıŞâhî Adlı Eseri (inceleme-tenkitli metin-sözlük)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Van 2011.

²⁷³ Mahmut Ak, *Âşık Mehmed ve Menâziru'l-Avâlim'i*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1990.

²⁷⁴ İsrail Babacan, *Tezkire-i Mecâlis-i Şu'arâ-yı Rum (Garîbî Tezkiresi)*, Ankara Vizyon Yayınevi, Ankara, 2010.

²⁷⁵ Şamil Can, *XVI. Yüzyıla Ait Anonim bir Tevârîh-i Âl-i Osman (gramer incelemesi-metin-dizin)*, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2006.

²⁷⁶ Faruk Söylemez, *Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman (1481-1512)*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 1995.

2. Mensur Yûsuf u Züleyhâ'lar

Eski Türk Edebiyatında hem sade hem süslü nesir tarzında pek çok Yûsuf u Züleyhâ eseri bulunmaktadır. Bunların bir kısmı incelemeye tâbi tutulmuştur. Ancak önemli bir kısmı araştırmacıları beklemektedir. Bu eserler yazıldığı dönemde Türk dilinin gösterdiği gelişimi yansıtması ve nesir dilinin yazım özelliklerini vermesi bakımından önem arz etmektedir.

Eski Türk Edebiyatında nesir alanında yazılan eserler içinde Yûsuf kıssaları önemli bir yer tutmaktadır. Burada edebî yönü ön planda olan, müstakil ve mensur olarak yazılan Yûsuf kıssaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Tarafımızdan tespit edilebilenler alfabetik olarak şunlardır:

1. Bilâl Efendi'nin "Kıssa-i Yûsuf u Zelîhâ"sı

Klâsik Türk Edebiyatı 18. yüzyıl şairlerinden olan Bilal Efendi'nin "Kıssa-i Yûsuf u Zelîhâ" adlı bir mesnevisi bulunmaktadır. Trabzon'un Of ilçesinde dünyaya gelen Bilâl Efendi H. 1204/M. 1790 tarihinde vefat etmiştir.²⁷⁷ Bilâl Efendi'nin, mesnevî şeklinde olan eseri 1636 beyitten oluşmaktadır.²⁷⁸

Bu eserin 4 nüshası bulunmaktadır. Bu nüshalardan; Milli Kütüphane Türkçe Yazmalar Bölümü'nde bulunan, 06 Mil Yz B 1052 arşiv numaralı nüsha ile 06 Mil Yz A 8421 arşiv numaralı nüshası yazmadır. Üçüncü nüsha ise Ali Emîrî Efendi Manzum Eserler Bölümü'nde, 7175/1 numarası ile kayıtlıdır. Bu nüsha ise matbudur.²⁷⁹

Eserin dördüncü nüshası ise Tunus Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü'nde 12004 arşiv numarasıyla ve Kıssa-i Yûsuf ismiyle kayıtlıdır. Bu eser, www.yazmalar.gov.tr adresinde "Hâzâ Kitâb-ı Hazret-i Yûsuf Tasnif-i Bilâl Efendi" adıyla ve 126 varak olarak kayıtlıdır. Yrd. Doç. Dr. Selami Turan ve Arş.

²⁷⁷ Ahmed Câvid; *Hadîka-i Vekâyi'*, (Haz. Adnan Baycar), TTK Yayınları, Ankara, 1998, s. 175-178; Muhammet Kuzubaş; *Oflu Bilal Efendi Yûsuf u Zeliha*, Karadeniz Yayınları, İstanbul, 2010, s. 25-29.

²⁷⁸ Muhammet Kuzubaş, a.g.e., s. 31; Selami Turan-Kamile Çetin, *Bilâl Efendi'nin Kıssa-i Yûsuf u Zelîhâ'sının Tunus Nüshası*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 2010/1, sayı. 11, s. 197-206.

²⁷⁹ Muhammet Kuzubaş, a.g.e., s. 58-59.

Gör. Kâmile Çetin'in yaptıkları çalışma neticesinde, bu nüshanın Bilâl Efendi'nin Kıssa-i Yûsuf u Zelîhâ'sının mensur bir şekilde düzenlenmiş yeni bir yazması olduğu ortaya çıkmıştır.²⁸⁰ 126 varak olan eserin her sayfası 11 satırdır. Harekeli nesih hattıyla kaleme alınan nüshanın istinsah tarihi eserin sonunda, H. 1215/M. 1800 olarak kayıtlıdır. İnebolulu Birincioğlu Halil Yazıcı tarafından yazılmıştır. Yûsuf kıssası 2b'de başlamaktadır. Yazma nüshanın başında (1a), rik'a hattıyla sonradan eklendiği anlaşılan kısımda, eserin ilk varacağındaki cümlelerin bir kısmı kayıtlıdır. 2a'da ise, Tunus Kütüphanesi'ne ait bir kayıt mevcuttur. Eser reddadelidir. Metnin son kısmında yer alan ketebe kaydından müstensihin Halil adında biri olduğu, İnebolulu olduğu, Birincioğlu lakabıyla anıldığı ve yazıcı olduğu anlaşılmaktadır.²⁸¹

Nüshası

Tunus Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü, nu. 12004

Eser 126 varak ve 11 satırdır. Harekli nesih hattıyla yazılmıştır. 1215/1800 tarihinde Birincioğlu Halil Yazıcı tarafından istinsah edilmiştir.

Cilt Baş : Hâzâ kitâb-ı hazret-i Yûsuf taşnîf-i Bilâl Efendi.
Bismi'llâh...rivâyet olunur ki bizüm beyğamberimizden Muhammed Muştafâ...
(vr.25)

Son : ...âhîrleri ve 'âkıbetleri hayr ola târihi sene 1215 (vr. 126a)²⁸²

2. Celâl-zâde Koca Nişancı Mustafa Çelebi'nin "Yûsuf u Züleyhâ"sı²⁸³

²⁸⁰ Selami Turan-Kamile Çetin, a.g.m., s. 202.

²⁸¹ Selami Turan-Kamile Çetin, a.g.m., s. 202.

²⁸² Selami Turan-Kamile Çetin, a.g.m., s. 205-206.

²⁸³ Eser doktora tezi olarak çalışılmıştır. Burhan Baran, *Celâl-zâde Koca Nişancı Mustafa Çelebi, Cevâhirü'l-Ahbâr fî-Hasâili'l-Ahyâr, İnceleme-Metin-Dizin*, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Diyarbakır, 2011.

Celâl-zâde Koca Nişancı Mustafa Çelebi, Ebu Hafs Ömer bin İbrahim Ensari'nin Zehrü'l-Kimam adlı Arapça eserini 16. yüzyılın ikinci yarısında Cevahirü'l-Ahbar fi Hasaili'l-Ahyar adıyla tercüme etmiştir.²⁸⁴

“Tosyalı Kadı Celâleddin'in üç oğlunun en büyüğü olup Koca Nişancı lakabı ile şöhret bulmuştur. Celâl-zâde, Selim-nâme adlı eserinde H. 964, M. 1557'de nişancılıktan emekli olduğunda yaşının yetmişe yaklaştığını belirtir. Buna göre H. 895-896, M. 1490-1491 yıllarında doğduğu kabul edilebilir.

İlk medrese tahsilini memleketinde gördükten sonra İstanbul'a gelmiş, yüksek tahsil derecesine kadar çıkmış ve divani yazıdaki maharetinden dolayı Veziriazam Piri Mehmet Paşa ile Nişancı Seydi Bey'in kendisini himaye etmeleriyle medrese hayatını bırakarak H. 922, M. 1516'da, Yavuz Sultan Selim zamanında divan-ı hümayun katipliğine alınmıştır.

Yavuz Sultan Selim, gizli tutmak istediği işlere ait yazıları da Mustafa Çelebi'ye yazdırmıştır. Piri Paşa ve 1523'te onun yerine geçen İbrahim Paşa'nın tezkireciliğini de yapmış, Veziriazam İbrahim Paşa ile birlikte 1524'te Mısır'a gitmiştir.

Celâl-zâde, Mısır dönüşünde 1525'te reisülküttaplığa tayin edildi. Reisülküttap olarak Kanuni Sultan Süleyman'ın İrakeyn Seferi'ne katıldı. Bu sefer esnasında, 1534'te vefat eden Nişancı Seydi Bey'in yerine nişancı olarak tayin edildi. XVI. yüzyılda bir nişancıda aranan başlıca iki özellik, resmi yazışmaların inşasında ustalık ve devlet kanunlarında uzmanlıktı. Yirmi üç yıl nişancılık hizmetinde bulunan Mustafa Çelebi, bu niteliklerin ikisine de tam olarak sahipti. Padişah adına çıkarılan yazılarda Celâl-zâde'nin kullandığı hitaplar ve ifade biçimleri en az XVII. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Osmanlı bürokrasisinde örnek tutulmuştur. Kendisinden sonra düzenlenen birçok kanunnameye kanunların geçerliliği için Celâl-zâde'nin yetkili merci olarak anıldığı görülmektedir. Sağlam bir medrese öğrenimi görmüş olan Celâl-zâde, Osmanlı örfî hukukunu oluşturan kanunların yalnız birbiriyle değil aynı zamanda şeriatla bağdaşmaları yolunda çok emek vererek bu konuda Şeyhülislam Ebussuûd Efendi ile iş birliği yapmıştır.

²⁸⁴ Burhan Baran, a.g.e., s. I.

Osmanlı kanunlarının tutarlı ve kullanılışlı bir hukuk sistemi olarak geliştirilmesinde Nişancı'ya müftî-i kanun denilecek kadar bu hukukun itibarının artmasında, hatta Sultan Süleyman'a Kanunî lakabının verilmesinde Celâl-zâde Mustafa'nın büyük payı vardır. Hizmetleri padişah tarafından takdir edilerek hasları o zamana kadar hiçbir nişancıya nasip olmayan üç yüz bin akçeye çıkarıldı.

1557 yılına kadar nişancılık görevini sürdüren Mustafa Çelebi bu tarihte emekli oldu. Emeklilik dönemini telif ve tercümelemlerle geçirdi. 1566'da Sigetvar Seferi esnasında Nişancı Eğri Abdizade Mehmed'in ölümü üzerine ikinci defa nişancılık görevine getirildi. Bu göreve getirilişi sırasında Kanunî Sultan Süleyman da vefat etmiş ve vefatı sefer boyunca gizli tutulmuştur. Celâl-zâde'nin ikinci nişancılık görevi II. Selim zamanında on üç ay sürmüştür, H.975, M. 1567'de ölümüyle son bulmuştur.

Eyüp'te yapmış olduğu caminin bahçesine ve kendisinden önce vefat etmiş olan kardeşi Salih Çelebi'nin yanına defnedilmiştir."²⁸⁵

Celâl-zâde'nin eserleri şunlardır:

1. Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik
2. Mohaç-nâme
3. Fetih-nâme-i Rodos
4. Fetih-nâme-i Karaboğdan
5. Selim-nâme
6. Mevâhibü'l-Hallâk fî-Merâtibi'l-Ahlâk (Enîsü's-Selâtin ve Celîsü'l-Havâkîn)
7. Delâilü'n-Nübüvvet-i Muhammedi ve Şemâil-i Fütüvvet-i Ahmedî
8. Hediyyetü'l-Müminîn
9. Kanun-nâme
10. Târîh-i Kale-i İstanbul ve Mabed-i Ayasofya
11. Cevâhirü'l-Ahbâr fi Hasâyili'l-Ahyâr.²⁸⁶

Nüshaları

a. İstanbul Üniversitesi, nu. 787

²⁸⁵ Burhan Baran, a.g.e., s. 11-12.

²⁸⁶ Burhan Baran, a.g.e., s. 13.

Eserin sırtı ve mıklep bağlantı noktası kahverengi meşin, deffeleri ebru kağıt kaplı mukavva bir cildi vardır. İç deffeleri sarı kağıt kaplıdır. Ölçüsü 193x140 mm'dir. Selim tarafından 19 Zilhicce 1190/29 Ocak 1777 tarihinde istinsah edilmiştir.

Eser 144 varak, 15 satırdır. Ayetler sözbaşları ve bazı keşideler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Nohudî renkli kağıdı vardır.

Baş : Bismi'llāh...hamdu şenā vü hazret-i Hakk'a...

Son : ...hayru'l-enām zāhir oldı hamdu li'llāh ey hümām temmet. Fî 19 Z. sene 1190.

Bu nüshada manzum kısımlar yoktur. Manzum kısımlar, bağımsız dini kıssalardan oluştuğu için metnin bağlamını etkilememektedir. Diğer nüshanın son sayfasında yer alan tarih manzumesi de bu nüshada yoktur. 1a'da kırmızı mürekkeple *Kıssa-i Hazret-i Yûsuf, Nişanî Mustafa bin Celâl* yazmaktadır. Metnin ilk sayfasının başında besmeleden önce kırmızı mürekkeple *Hâzâ Kıssa-i Hazret-i Yûsuf aleyhisselam* yazmaktadır. Sayfa numaraları sonradan, muhtemelen müstensih dışında biri tarafından verilmiş olmalıdır. Çünkü sayfa numaraları düzenli olarak devam etmesine rağmen sayfalar karışmıştır.²⁸⁷

b. Nuruosmaniye Kütüphanesi, nu. 2356

Nüsha *Cevahirü'l-Ahbâr fi Fezâilü'l-Ahyâr* adıyla kayıtlıdır. *Hasâyil* yerine yanlış olarak *Fezâil* yazılmıştır. İç ve dışı kahverengi meşin, şemseli, miklepli bir cildi vardır. Nüsha 175 yaprak, 19 satırdır. Dış çerçeve 323x200, yazı alanı 200x105 mm'dir. Metnin ilk sayfası besmeleyle birlikte 15 satırdır. Son sayfa ise 17 satırdır. Cetveller yaldızlı, başlık tezhipli, sözbaşları yaldızlıdır. 1. Yaprakta III. Osman'ın tuğralı mührü, son yaprakta II. Selim'in küçük kıtada zat mührü ve II. Süleyman'ın kırmızı mürekkeple yazılı tuğrası vardır.

Ayetler ve diğer Arapça ibareler parlak yeşil renklidir. Abadî kağıda güzel nesih hatla yazılmıştır. Harfler özenle ve oldukça okunaklı yazılmıştır. Metin, çoğunlukla harekesiz yazılmıştır. Bu nüshanın yaklaşık üçte ikisi mensur, üçte biri

²⁸⁷ Burhan Baran, a.g.e., s. 23.

manzumdur. Aslına uygun olarak on yedi meclis hâlinde yazılmıştır. Mensur kısımda Yûsuf kıssası, ayetler, hadisler, küçük dini kıssalar, manzum kısımda ise sadece dini hikâyeler vardır. 12, 15 ve 17. meclislerde manzum hikâyeye yoktur. 11. mecliste iki manzum hikâyeye vardır. Bunun dışında her mecliste bir manzum hikâyeye bulunur. Manzum hikâyelerin sayısı on beştir. Eserin sonunda mütercime ait bir tarih manzumesi de vardır.²⁸⁸

3. Giritli Sırrı Paşa ve “Ahsenü'l-Kısas”ı

Ahsenü'l-Kısas eserinin müellifi Sırrı Paşa (1844-1895) Girit'in Kandiye şehrinde doğmuştur. Asıl adı Sırrı'dır. “Kaynaklarda Sırrî-i Girîdî, Giritli Sırrı Paşa ve Selim Sırrı Paşa olarak da geçmektedir. Babası, Konya'dan göç ederek Girit'e yerleşmiş ailelerden birine mensup olan Helvacızâde Tosun Efendi'dir.

On iki yaşındayken babasını kaybetti. İlk tahsil ve gençlik yıllarını dedesinin yanında geçirdi. On altı yaşında memuriyete başladı ve Kandiye Mahkeme-i Şer'iyesi'nde kâtip oldu. Ardından Hanya'da evkaf kâtipliğine geçti (1860). Bir süre İstanbul'da kaldıktan sonra o dönemde Teselya'nın en önemli yerleşim merkezi olan Yenişehir-i Fener'e (Larissa) gitti. Önce bu şehrin Merkez-i Meclis Kitâbeti'nde çalıştı, daha sonra Vezir Tepedelenli İsmâil Paşa ile Hasan Tahsin Paşa'nın divan efendiliklerinde bulundu. Tepedelenli İsmâil Paşa'nın Hudâvendigâr valiliği sırasında bu defa Bursa'da onun divan efendiliğini yürüttü. Sadrazam İbrâhim Edhem Paşa Yanya valisi iken onun Kalem-i Mahsûs'unda çalıştı (1867). Aynı yıl bu vilâyetin mektupçu muavinliğine getirildi. İbrâhim Edhem Paşa tarafından dönemin İzmir valisi Hekim İsmâil Hakkı Paşa'ya takdim edilen Sırrı Efendi, Aydın vilâyetinin mektupçu muavinliği görevine tayin edildi (1868). Bu sırada Hekim İsmâil Hakkı Paşa'nın küçük kızı şair ve mûsikişinas Leylâ Hanım ile evlendi. Bu evlilikten Yûsuf Razi (Bel), (Mimar) Vedat (Tek), Nezihe (Beler) ve Feride (Ayni) adlarını taşıyan dört çocuğu oldu. Ardından Prizren vilâyetinin teşkili sırasında burada mektupçu unvanıyla birkaç yıl görev

²⁸⁸ Burhan Baran, a.g.e., s. 22-23.

yaparak İstanbul'a döndü. 1872'de Tuna vilâyeti mektupçuluğu görevine getirilen Sırrı Paşa sırasıyla Rusçuk, Bihke (Bihaç), Banyaluka, İzvornik ve Vidin'de mutasarrıflık yaptı. Doksanüç Harbi'nin sonunda Rusya ile imzalanan Ayastefanos Antlaşması'nın bazı hükümlerini icra etmek üzere Şumnu-Varna komiseri unvanıyla görevlendirildi. Ardından Karesi (Balıkesir) mutasarrıflığına tayin edildi. Daha sonra Trabzon, Kastamonu, tekrar Trabzon, Ankara, Sivas, Diyarbakir, Adana ve Bağdat'ta valilik yaptı. Birinci rütbe Osmânî ve Mecîdî nişanlarına sahip olan Sırrı Paşa, vezir rütbesiyle yürüttüğü Bağdat valiliğinin ardından yeniden Diyarbakir valiliği görevine becayiş suretiyle getirildi (1892). Sırrı Paşa'nın Diyarbakir ve Bağdat valilikleri sırasında ikinci bir evlilik yaptığı, bu evlilikten de çocuklarının olduğu, kızı Feride Aynî'nin torunu olan Nezih Halim Neyzî tarafından kaydedilmektedir. Sırrı Paşa, Diyarbakir valisi iken tedavi görmek üzere geldiği İstanbul'da uzun süreden beri mustarip olduğu kalp hastalığından kurtulamayarak öldü (12 Aralık 1895). II. Abdülhamid'in irâde-i seniyyesi gereğince II. Mahmud Türbesi hazîresine defnedildi."²⁸⁹

Ahsenü'l-Kasas Tefsir-i Sûre-i Yûsuf Aleyhi's-selâm adlı eser 3 bölüm halinde 1309 yılında İstanbul'da Şirket-i Mürettibiye Matbaasında basılmıştır. Bu eser kısaltılarak Tahir Galip Seratlı tarafından sadeleştirilmiş ve "Hikâyelerin En Güzeli, Ahsenü'l-Kasas, Güzel İnsan Yûsuf, Yûsuf Sûresi Tefsiri" başlığıyla yayınlanmıştır.²⁹⁰ Eser üzerinde İsmail Kılıç tarafından "Giritli Sırrı Paşa'nın Ahsenü'l-Kasas İsimli Eseri ve Tefsir İlmindeki Yeri" başlıklı Yüksek Lisans tezi hazırlanmıştır.²⁹¹

²⁸⁹ Cemal Kurnaz, "Sırrı Paşa", *TDVİA*, C. 37, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009, s. 127-129.

²⁹⁰ Tahir Galip Seratlı, *Güzel İnsan Yûsuf, Ahsenü'l-Kasas: Yûsuf Sûresi Tefsiri*, Elest Yayınları, İstanbul, 2005.

²⁹¹ İsmail Kılıç, *Giritli Sırrı Paşa'nın Ahsenü'l-Kasas İsimli Eseri ve Tefsir İlmindeki Yeri*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2000.

Eser matbu olduğu için birçok kütüphane katalogunda yer almaktadır.²⁹² Eser hakkındaki bilgilerin elde edilmesinde Beyazıt Devlet Kütüphanesi nr. BM 390'da kayıtlı nüsha kullanılmıştır.

4. Hacı Sâlih-zâde Halil Hâcibî'nin "Şerh-i Yûsuf u Züleyhâ"sı

Hâcibî (ö.1240/1824) mahlaslı divan şairi Kars'ta doğmuştur. Öğrenimini Kars'ta yapmıştır. Birçok ilimde yüksek seviyede bilgi sahibi olmuştur. Bu nedenden dolayı devrinin İbn-i Hâcib'i olarak anılmıştır. Divan, Hediyyetü's-Sıbyân, Risale-i Fenn-i Ferâiz, Şerh-i Cilâu'r-Rûh, Şerh-i Manzûme-i Lâmi'î, Şerh-i Yûsuf u Züleyhâ, Terceme-i Cihân-nümâ, Terceme-i Dürre-i Nâdire eserleridir.²⁹³ Şerh-i Yûsuf u Züleyhâ, İsmet Şanlı tarafından bir makaleyle tanıtılmıştır.²⁹⁴

Nüshası

Süleymaniye Kütüphanesi (Esad Efendi), nu. 02829

Eserin deffe içleri mavi renkli kâğıt kaplıdır. Zahriyede eserin kayıt numarası ve mühür vardır. Mührü içi silik olduğu için okunamamıştır. Eserin serlevhası vardır. Serlevhasının içi kırmızı, dışı yeşil yıldızlı bordürle çevrilidir. Ser-levhanın içi sarı, mavi, kırmızı mürekkeplerle çiçek deseniyle müzeyyendir. Dış çerçeve 243x139, yazı alanı 177x79 mm'dir.

Eser 179 varak, 25 satırdır. İlk 2 yaprağı içi yeşil yıldız bordürlü, diğer varaklar ise çift çizgili mavi mürekkepli çerçevelidir. Krem renkli kağıda nesih hatla yazılmıştır.

Baş : Bismi'llâh...el-ḥamdü li'llâhi rabbi'l-‘âlemîn...ḡoncasını aç...

Son : ...her ne dirsın ḡamuşluk andan iyüdüdür...efḡalu'l-enâm temme.

²⁹² Sırrı Paşa, *Ahsenü'l-Kasas Tefsîr-i Sûre-i Yûsuf Aleyhi's-selâm (1-3)*, Mürettebiye Matbaası, İstanbul, 1309.

²⁹³ Müjgan Cunbur, "Hâcibî", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, C. IV, AKM Yayınları, Ankara, 2004, s. 325; Mehmet Arslan, "Hâcibî, Hacı Sâlih-zâde Halil Hâcibî", <http://www.turkedebiyat isimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4198>; Erişim tarihi: 07.02.2015

²⁹⁴ İsmet Şanlı, a.g.m., s. 1329-1345.

Zahriyede “Şerh-i Yûsuf u Züleyhâ li'l-Câmî” ibaresi vardır. Eserde Molla Câmî'ye ait olan şiirlerin üzeri kırmızı keşidelidir. Nesr, nazm kelimeleri, başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Eserde müş'ir bulunmaktadır. Eser sayfa sistemiyle numaralanmıştır.

5. Mehmed b. Pûlâd'ın “Terceme-i Yûsuf u Züleyhâ”sı²⁹⁵

Mehmed bin Pûlâd ve eseri hakkında, ilgili doktora tezinde şu şekilde bilgi verilmiştir: “Eserin müellifi Mehmed Bin Pûlâd hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Mehmed bin Pûlâd, eserin başında kendini “fakir ü hakîr mevlânâ Mehmed İbn Pulâd” olarak tanıtmaktadır ve daha sonra “Fakir Derviş” nâmıyla anıldığını da belirtmektedir. Yine ilk sayfada, eserin Farsçadan Türkçeye yapılan bir çeviri olduğu ifade edilmektedir. Buna göre eser, İmamlardan, Hâce İmâm Tâceddin Seyfeddin Cemâl Ebûbekr Ahmed Muhammed ibn-i Zeyd el-Tûsî'nin nasihatlerle dolu Farsça kitabından Türkçeye çevrilmiştir. Yine ilk sayfada, eserin asıl adı “Hâzâ Kitâbu Yûsuf” olarak yazılmıştır.”

“Mehmed bin Pûlâd, eseri yazma sebebini ise şöyle açıklamaktadır: “Bu kıssa pür-fevâid sâyir kıssalardan âyet-i kerîme muktezâsınca güzîde olduğu ecluden terkîb ve terceme olındı tâ ki okuyup dinleyen mü'mîn kardaşlar hatt idüp bu fakîr dervîş-nâm ve nihâdı hayr duâdan ferâmûş buyurmayalar”. Son sayfalarda eserin Yûsuf kıssasında verilen nasihatler örnek alınması istendiği için yazıldığı belirtilir ve telif edenin Mehmed bin Pûlâd olduğu söylenir. “Yûsufun kıssasun öğredün oglancıklarunuza zîr(â) bunun içinde ilm-i hikmet ü pend ü nasihat var dinleyüp ve okuyup amel ide ama bu kitâb yazan ve telif eden Dervîş Mehmed'ün ruhuna fâtiha okıya”

²⁹⁵ Eser doktora tezi olarak çalışılmıştır. Mehtap Alper, *Mehmed bin Pûlâd'ın Terceme-i Yûsuf u Züleyhâ Adlı Eserinin Ses ve Biçim Yapısı*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Samsun 2011.

“Eserin yazılış tarihi eserin son sayfalarında 1516 olarak geçmektedir. Ayrıca ‘Abdurrahim İbn Hâkim tarafından Cemâziye’l-âhir ayında Cumartesi günü iki namaz arasında tamamlandığı belirtilmektedir:”

“ Tarih: sene 516

“Bu nüsha-i şerîfin tahriri Allahın rahmetine muhtaç Abdurrahim İbn Hâkim tarafından Cemâziye’l-âhir ayında Cumartesi günü iki namaz arasında tamamlandı” Yine aynı sayfada şu ifadeler yer almaktadır:

“çok emek çekdüm gördüm [çok] elem
uş bugün temmet deyüp sildüm kalem
sahibi mâlikihî

Hadimi Ali Mustafâ Çelebî” Şairin Dervîş lakabı dört yerde geçmektedir.”²⁹⁶

Nüshası

Milli Kütüphane, MK Yz A 6122.

Sırtı siyah, şemseli, zencirekli, miklepli koyu kahverengi meşin bir cilt içerisindedir. Dış çerçeve 200x140, yazı alanı 160x115 mm’dir. İstinsah tarihi Cemâziye’l-âhir 1516’dır. Müstensihî Abdurrahman ibn Hâkim’dır. Yazma 80 varak, 16-20 muhtelif satırlıdır. Mantar filigranlı kağıda nesih hatla yazılmıştır.

Baş : Bismi’llâh...ve şükr-i bî-ķiyâs ol Hâlikü'l-eḫade ki cümle eşyâ anuñ şafında ḫayrân u ser-gerdândur ki bu yüce gökleri...

Son : ...ammâ Peyğamber ḫazret buyurmuşdur ki...Allah kâtibinin etini ateşe ḫarâm kılsın.

Eser, Tâceddin Ebu Bekr Ahmed b. Zeyd et-Tusî’nin Farsça eserinin çevirisidir. H. 916/M. 1510’da çevrilmiştir.²⁹⁷

6. Muhammed b. İbrahim’in “Yûsuf u Züleyhâ”sı

²⁹⁶ Mehtap Alper, a.g.e., s. 8-9.

²⁹⁷ Mehtap Alper, a.g.e., s. 26.

Muhammed b. İbrahim'in mensur Yûsuf u Züleyhâ'sı bu çalışmanın konusu olup müellif ve eserle ilgili ileride geniş bilgi verilecektir.

7. Muhammed bin Muhammed Altıparmak'ın "Yûsuf u Zelîhâ"sı²⁹⁸

"Türk mutasavvıf ve âlimi olan Altıparmak Mehmed Efendi (ö.1033/1623-24) Üsküp'te doğmuştur. Babası Mekke ve Medine kadılıklarında bulunmuş olan Mehmed Efendi'dir. "Çıkırıkçızâde" ve "Altıparmak" lakaplarıyla tanınmışsa da daha çok ikincisiyle meşhur olmuştur. Bu lakabın ona verilme sebebi, ilim alanındaki kudreti, becerikliliği ve üstün yeteneğidir. Eserlerinde ismini "Muhammed bin Muhammed Altıparmak" şeklinde yazmıştır.

Altıparmak, ilk, orta ve yüksek tahsilini Üsküp'te tamamladıktan sonra, tasavvufa merak sarmış ve Bayramiyye tarikatı şeyhi Cafer Efendi'nin müridi olarak İstanbul'a gelmiştir. On iki yıl Fatih Camiinde hadis, tefsir, fıkıh dersleri okutmuş ve geniş halk topluluklarına vaaz ve nasihat vermiş; oradan gittiği Mısır'da kırk yıldan fazla hocalık yaparak âlimlerin takdirini kazanmıştır. Hac görevini yerini getirmek için bir süre Hicaz'da kalmış ve Kahire'ye dönünce tasavvuf ilmiyle uğraşmaya devam etmiştir.

Devrinin önde gelen âlimlerinden olan Altıparmak, 1033 yılında vefat edince Kahire'de, kendi adına yaptırılan caminin avlusuna gömülmüştür.

Bütün ömrünü tedris, vaaz ve nasihat dersleri vererek ve eserlerini yazarak geçiren Altıparmak, Arapça, Farsça ve Türkçe yazılmış eserler bırakmıştır. Bilgin ve faziletli ediplerdendir. Zamanının ilimlerini iyi bildiği, özellikle belagat, tarih ve din bilgisinin sağlam olduğu eserlerinden anlaşılmaktadır. Bursalı Mehmed Tahir Bey'in Osmanlı Müellifleri adlı eserinde onun iki beytine yer verilmesi, şairliğinin de olduğunu göstermektedir."²⁹⁹

²⁹⁸ Eser Doktora Tezi olarak çalışılmıştır. Arzu Çiftoğlu, *Muhammed b. Muhammed Altıparmak'ın Mensur Yûsuf ve Zelîhâ'sı Transkripsiyonlu Metin-İnceleme-Sözlük*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Dili Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2006.

²⁹⁹ Arzu Çiftoğlu, a.g.e., s. 2.

“Eser H. 1031 yılı Ramazan ayının basında (10-20 Temmuz 1622) tercüme edilmeye başlanmıştır. Kur’ân’daki Yûsuf suresinin birçok ayetinin yanı sıra, diğer surelerden ayetlere de yer verilmiş; bu ayetlerde belirtilen olaylar, Hz. Muhammed’in yakınlarından ve İslam büyüklerinden hikâye, rivayet ve nakiller de getirilerek geniş bir şekilde açıklanmıştır. Eser, 60 meclis ve bir hatimeden oluşmaktadır.”³⁰⁰

Nüshaları

a. Süleymaniye Kütüphanesi (Damad İbrahim Paşa), nu. 767

Kapağı, deri, bordo rekli, bordürlü ve zencirekli, gömme salbekli, şemselidir. Miklepli ve süslemeli bir cildi vardır. Dış çerçeve 195x130 mm, yazı alanı 157x85 mm’dir. Eser 192 varak, 19 satırdır. İlk sayfanın başı lacivert-bordo renk tezhipli, 1b-2a sayfaları altın yaldızlı, diğer sayfalar kırmızı cetvellidir. Nesih hatla yazılmıştır. Meclis başlıkları kırmızı mürekkeplidir.

Baş : Hamd-i bi-ḥadd ve şenâ-yı lâ-yu‘add ol Ḥālîk-ı kevn ü mekân...

Son : ...ḥaḫâsı olan yirlerden taşḫîḥ idüp ḥayr du‘âdan ferâmûş itmeyeler.

Eser, 60 meclistir; ancak 48. meclis başlığı silinmiştir. Metin kısmen harekelidir. İlk iki sayfada satır aralıkları altın güllerle, diğer sayfalarda kırmızı noktalarla süslüdür. Meclis başlıkları, latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

b. Süleymaniye Kütüphanesi (Hacı Mahmud), nu. 1924

Kahverengi meşin cilt olan kapağın üst yüzünde, salbekli şemse ve köşebentler vardır. Bu köşebentlerden birinin yarısı silinmiştir. Köşebentlerle şemse arasında nokta şeklinde benekler mevcuttur. 1a’da temellük kaydı mevcuttur. 1b’nin üst kısmında altın yaldızlı tıgı bordo-pembe mihrabiye vardır ve üç tarafı bordürlüdür. 1b-2a sayfaları altın, diğer sayfalar kırmızı cetvel içindedir.

³⁰⁰ Arzu Çiftoğlu, a.g.e., s. 5.

Kitap 188 varak 21 satırdır ve yazı türü nesihdir. Dış çerçeve 190x120 mm, yazı alanı 130x165 mm'dir. İstinsah tarihi hakkında bilgi yoktur.

41'e kadar olan meclis başlıkları ile latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir. 58 meclistir.

c. Süleymaniye Kütüphanesi (Hasan Hüsnü), nu. 97

Meşin deri ve kahverengi olan kapağın üst yüzünde gömme salbekli şemse ile köşebentler mevcuttur. Kapak mikleplidir ve iç kısmı ebruludur.

Kitap 145 varak, 25 satırdır ve yazı türü taliktir. Dış çerçeve 255x140 mm., yazı alanı 190x80 mm'dir. İstinsah tarihi H. 1111'dir.

1a'da temellük kaydı vardır. 2b sayfa başında tezhibli mihrabiyye bulunur. Bu mihrabiyyenin içinde altın yaldızlı yeşil zemin üzerinde çiçek motifleri vardır. Başlık yeri yaldızla boş bırakılmıştır. 1b-2a sayfaları altın, diğer sayfalar kırmızı cetvel içindedir.

Meclis başlıkları, latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir. 60 meclistir; ancak 58. ve 60. meclis başlığı silinmiştir.

d. Süleymaniye Kütüphanesi (Hasan Hüsnü), nu. 97

Cilt orijinal değildir. Kapağın miklebi ve üstünde hiçbir süslemesi yoktur. Kitap 111 varak, 29 satırdır ve yazı türü nesihdir. Dış çerçeve 285x200 mm, yazı alanı 130x65 mm'dir.

1/b'nin üstünde kartuş içinde "Hâzâ Kitâb-ı Altıparmak" yazılıdır. Metnin tamamı kırmızı cetvellidir. Meclis başlıkları, latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

e. Süleymaniye Kütüphanesi (Hacı Mahmud), nu. 1627

Meşin bordo renk olan cilt orijinal değildir, üzerinde rumîlerden oluşan süslü köşebentler mevcuttur. Kapak miklepsizdir. Cildin dip kısmı beş kartuştan oluşmaktadır. Üstten ikinci kartuşta Altıparmak risalesi yazısı altın yaldızla yazılmıştır.

Kitap 192 varak, 21 satırdır ve yazı türü nesihdir. Dış çerçeve 220x150 mm, yazı alanı 180x95 mm'dir. İstinsah tarihi hakkında bilgi yoktur. Sayfa numaraları

hatalıdır; 1/b olması gereken sayfaya numara verilmemiş, numaralama bir sonraki sayfadan başlamıştır. Bu sayfanın başında kırmızı çerçeve içinde kırmızı renkte Altıparmak risalesi yazmaktadır.

Kitap 58 meclistir ve bütün sayfalar kırmızı cetvellidir. Meclis başlıkları, latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

f. Süleymaniye Kütüphanesi (Hafid Efendi), nu. 234

Kahverengi meşin cilt olan kapağın üst yüzünde, şemse ve zencirek vardır. Miklebin üstünde bir küçük şemse bulunur. 1a'da temellük ve vakıf mühürleri mevcuttur.

Kitap 162 varak, 19 satırdır ve yazı türü nesihdir. Dış çerçeve 190x130 mm, yazı alanı 145x87 mm'dir. 1b-2a sayfaları altın, diğer sayfalar kırmızı cetvel içindedir.

Meclis başlıkları, latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

g. Süleymaniye Kütüphanesi (Yazma Bağışlar), nu. 639

Orijinal olmayan cilt meşin bordo renktir ve süslemesi yoktur. İlk sayfada Eyüp Camii Baş İmamı Hüsrev Paşa Kütüphanesi Vakfiyesi mührü mevcuttur.

Kitap 85 varaktır ve yazı türü nesihdir. Satır sayısı 24 ile 30 arasında değişmektedir. Dış çerçeve 285x200 mm, yazı alanı 250x180 mm'dir. İstinsah tarihi hakkında bilgi yoktur. 57 meclistir.

h. Süleymaniye Kütüphanesi (Yazma Bağışlar), nu. 3355

Orijinal olmayan mukavva cilt gri renktedir. 1a'da temellük kaydı mevcuttur. 2b'nin üstünde, mihrabiye yerine, beş kırmızı çizgiden oluşan yarım kubbe şekli vardır.

Kitap 83 varak 25 satırdır ve yazı türü nesihdir. Dış çerçeve 305x210 mm, yazı alanı 240x150 mm'dir.

Meclis başlıkları ile latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir. 59 meclistir.

i. Köprülü Kütüphanesi (Asım Bey), nu. 357

Orijinal olmayan kahverengi meşin bir cildi vardır. 1a'da temellük kaydı vardır.

Kitap 157 varak, 25 satırdır ve yazı türü taliktir. Dış çerçeve 150x235 mm., yazı alanı 90x60 mm'dir. İstinsah tarihi H. 1132/1719-20'dir. Kitap 59 meclis görünmekle birlikte, 56. ve 59. meclisler eksiktir. Meclis başlıkları, latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.

j. Köprülü Kütüphanesi (Hafız Ahmed Paşa), nu. 286

Meşin deri ve kahverengi olan kapağın üst yüzünde gömme olarak bitki desenli açık kahverengi bir şemse vardır. Miklepte gömme olarak bitki desenli açık kahverengi bir salbek mevcuttur. Dış çerçeve 200x120 mm., yazı alanı 140x70 mm'dir. İstinsah tarihi hakkında bilgi yoktur.

Kitap 198 varak, 21 satırdır ve yazı türü nesihtir. 156. varaktan sonra yazının el değiştirdiği, çok güzel bir nesihle başlayan kitabın bu varaktan sonra daha iri bir nesihle yazıldığı görülmektedir. 1a'da sayfa ortasında yuvarlak içinde altın yaldızlı olarak kitabın ve müellifin adı yazılıdır. 1b'de sayfanın bas tarafında lacivert ve altın yaldızlı süslemeli güzel bir mihrabiye vardır. Bu mihrabiye içinde altın yaldızlı yeşil zemin üzerinde çiçek motifleri vardır. Sayfalar altın yaldız cetvellidir. 60 meclis olan eserde meclis başlıkları, latife, nükte, hikâye gibi alt başlıklar kırmızı mürekkeptir.³⁰¹

8. Nurm Muhammed Andalıp'ın "Yûsuf u Züleyhâ" sı

Nurm Muhammed Andalıp (1710-1770), 18. Yüzyıl Türkmen edebiyatının önde gelen şahsiyetlerindendir. Andalıp, Yusup-Züleyhâ ve Risaleyi-Nesimi adlı eserlerinin girişinde, adının Nurm Muhammet Garıp, mahlasının da Andalıp olduğunu söyler. Ayrıca şehrinin Ürgenç, hamisinin de Şah Gazi olduğunu belirtir. Andalıp'ın, 18. yüzyılda tahminen 1710-1770 yılları arasında yaşadığı kabul edilmektedir. Bu görüşü savunanlar yukarıdaki mısralarda adı geçen Şah

³⁰¹ Eserin nüshaları için bkz., Arzu Çiftoğlu, a.g.e., s. 5-8.

Gazi Han'dan (1766-1767) yola çıkarak Andalıp'ın doğum tarihini 1710 olarak kabul etmişlerdir. Bu hususta ikinci bir görüş ise, Andalıp'ın 17. yüzyılda doğduğu ve yaşadığıdır. Başta Gurbannazar Nazarov olmak üzere bazı Türkmen araştırmacılar, İlimler Akademisi El Yazmaları Enstitüsünde 1228 nolu nüshadan yola çıkarak, şairin doğum tarihinin 1665-70 yılları olduğunu söyler. G. Nazarov, 1976 yılında Andalıp'ın Yûsuf-Züleyhâ adlı eseri üzerine yaptığı çalışmada, şairin 1720 yılında Şirgazi Han devrinde 55 yaşında olduğunu söyler. Onun tahminine göre şair 1665-70 yıllarında doğmuştur. Nazarov'un bu görüşüne A. Bekmıradov gibi birçok akademisyen destek verir. Andalıp'ın yaşadığı dönem hakkındaki bu iki farklı görüşten henüz herhangi birisi kesinlik kazanmamıştır. Andalıp, 18. yüzyıl Türkmen edebiyatında destan yazma geleneğinin en önemli temsilcisidir. Şairin Leyli-Mecnun, Yusup-Züleyhâ, Baba Rövsen, Zeynel-Arap adlı destanları ile Risale-i-Nesimi, Oguznama, Sagdı-Vakgas, Kıssa-yı Firgaun adlı poemaları bulunmaktadır. Bu eserlerin dışında Farsçadan tercümeleleri de olan Andalıp'ın "Melike Mehrinigar" adlı povesti de vardır.³⁰²

Nüshası

Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nu. 06 Mil Yz A 8481

Cilt Özellikleri	: Eserin sırtı desenli, kırmızı bez ile tamir edilmiş, kapakları desenli kağıt kaplı yıpranmış mukavva bir cildi vardır.
Ölçüler	: 260x160-185x105 mm.
Yaprak Sayısı	: 67.
Satır Sayısı	: 17.
Cetvel	: -
Yazı	: Talik.
Kağıt	: Saykallı âbadî kağıda yazılmıştır.
İstinsah Tarihi	: -

³⁰² Soner Sağlam, "Nurmuhammet Andalıp", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5041>. Erişim tarihi: 31.06.2015; *Nurmuhammet Andalıp*, http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/11726_nurmuhammetandalippdf.pdf?0. Erişim tarihi: 31.06.2015.

Müstensih :-
Baş : Bi'smi'llāh...ammā rāviyān-ı aḥbār ve nāḳilān-ı āṣār
Muḥammed ṣān-ı dāstān-ı bŭstān-ı kühen her ki sŭḥan-rā
Son : ḥalkı Zŭleyhā'yı i'zāz u ikrām birle eyleyŭp ḥazret-i Yŭsuf
'aleyhi's-selamıñ yanında defn ḳıldılar...

Baştarafıta 1-3 varaklarında çeşitli manzum nakiller vardır. Ancak bu manzumelerin bazıları varakların yırtılması sebebiyle okunamayacak durumdadır. Eser oldukça deforme olmuş, bazı varaklar yırtılma ve yıpranma dolayısı ile okunamaz duruma gelmiştir. Şirazesı bozulmuştur. Varak uçları yıpranmıştır.

Mihrabiye, serlevha kırmızı ve siyah renkli desenli, ilk iki sayfa cetvelleri kırmızı ve siyahtır. Başlıklar kırmızıdır. Müş'ir vardır. Eser manzum-mensur karışıktır.

9. Re'fet Efendi'nin "Terceme-i Yŭsuf u Zŭleyhā" sı

Atatürk Kitaplığı, nu. Bel_Osm_O.02681

Eser 16 sayfa, 27 satırdır. Çift sütunlu olarak basılmıştır. 24x16 cm ebadındadır.

Eser Molla Cāmı'nın eserinin Rafet Efendi tarafından yapılmış tercümesidir. Eser iki sütun halinde olup sağ sütunda Farsça, sol sütunda ise Osmanlı Türkçesi metni vardır. Eserin iç kapağında yirmi dört cüz olacağı, her haftada bir cüz çıkarılacağı belirtilmiştir. Ancak eser tamamlanamamıştır.

Eser İstanbul Şeyhzāde Fehmi Efendi Matbaasında 1290/1873 tarihinde 1. Cüz olarak basılmıştır. Eserin sırtı yeşil, deffeleri desenli mukavva bir cildi vardır. Kitabın baş kısmında eserin ismi "Molla Cāmı'nın Fārisiyyü'l-İbāre Manzum Yŭsuf u Zŭleyhā Tercemesi" şeklinde geçmektedir.

Eserin başı: ilāhī ḡonca-i ŭmīd be-ḡüşā – ilāhī ŭmīd ḡoncasını aç

Eserin sonu: ırnağ kâsesiniñ devrinden halka-i kapu üzerin.

10. Seyyid Hüseyin Arif'in "Ahsenü'l-Kısas"ı

Eserin müellifi es-Seyyid Hüseyin Arif'dir. Müellif hakkında detaylı bilgi bulunamamıştır. Eserin nüshalarının baş kısmında "bu fakîr-i şikeste-derûn es-Seyyid Hüseyin Arif sâbıkâ tezkire-i evvel-i rikâb-ı hümâyun" (vr. 3a) şeklinde kendini tanıtmaktadır. Bu ifadelerden Seyyid Hüseyin Arif'in Osmanlı devlet teşkilatında görevli olduğu ve Arz Odası'nda tezkireci olduğu anlaşılmaktadır. Müellif eserin ismini ve yazılış gayesini ise, "alâ kadri't-tâka siyer ve tefâsir-i şerîfe ve tevârih-i münîfe ve kütüb-i latifeyi tetebbu' ve esahh-ı akvâli cem' idüb efâdil-i mütekaddimîn ü ekâbir-i müteahhirîn rahimehumullahın nesik tertipleri üzre istiârât-ı bedîa ve escâ'-ı garibeden muarrâ hâlisân li-vechi'llâh madde madde tahrîr ü tebyîn ve Ahsenü'l-Kısas nâmı ta'yîn kılındı." (vr. 3a) şeklinde açıklamaktadır. Seyyid Hüseyin Arif'in eserinde Yûsuf u Züleyhâ kıssası 68 konu başlığı altında incelenmiştir.

Nüshaları

a. Süleymaniye Kütüphanesi (Ali Nihat Tarlan Koleksiyonu), nu. 99

Sırtı kahverengi meşin, deffeleri kırmızı bez kaplı, avrupa tarzı, köşelerde ve ortada soğuk baskı süsleri olan bir cildi vardır. Deffe içleri ebru kağıt kaplıdır. Dış çerçeve 225x148, yazı alanı 180x92 mm'dir. Eser 74 varak, 25 satırdır. Mustafa Nureddin tarafından Rebiü'l-âhir 1269/1853 tarihinde istinsah edilmiştir. Aharlı krem renkli kağıt rika hatla yazılmıştır. Başlıklar ile beyt ve nesir kelimeleri kırmızıdır.

Baş : Bismi'llâh...na't-h'ân maḥfil-i feşâḥat ḳaddesa'llâh'u esrârehum ḥadîş-i şaḥîḥ...

Son : ...el-ḥamdü li'llâhi Rabbi'l-âlemîn ve şalla'llâhu 'alâ seyyidinâ Muḥammed ve 'alâ sâ'iri'l-enbiyâi ve âlihîm ve şaḥbihîm ecma'în...sene 1269.

Eserin baş tarafında “îd-ı fıtr” ve “îd-i adhâ” başlıkları altında hadis nakilleri vardır. Bu nakillerin altında 19 Cemaziye'l-âhir 1281 tarihli bir dua ve Arapça bir manzume yer almaktadır. Eserin metninden önce fihrist bulunmaktadır. Eser içerisinde 68 konu başlığı bulunmaktadır.

Eserin sonunda İmam Bûsîrî'nin İlhaniye ve Muhammediye kasideleri vardır. Muhammediye kasidesinin altında “ketebe el-fakîr Bekr fî 15 Zi'l-hicce sene 1297” ibaresi bulunmaktadır. Eserin son varlığında ikisi “es-Seyyid Ebû Bekr”, bir tanesinde ise “Ebû Bekr bende-i Hudâ” yazılı üç adet mühür bulunmaktadır. Varak sistemine göre numaralanmıştır. Eserin diğer nüshaları ise şunlardır:

b. Süleymaniye Kütüphanesi (Hacı Selim Ağa), nu. 793

Kahverengi meşin, miklepli, kenarları yıldız çerçevesi bir cildi vardır. Deffe içleri sarı karton kaplıdır. Zahriyede eserin ismi yer almaktadır. Zahriyede, 66a, 93a yapraklarında ve eserin sonunda Hacı Selim Ağa vakfına ait büyükçe bir vakfiye mührü bulunmaktadır. Eser, krem renkli kağıda yazılmıştır.

Yazma 123 varak, 23 satırdır. Yazı türü nesihdir. Dış çerçeve 207x122, yazı alanı 142x62 mm'dir. Müstensih Mustafa Nureddin tarafından Zi'l-hicce 1185 tarihinde istinsah edilmiştir. Müstensih istinsah tarihini, yazmanın sonunda bir manzume ile ifade etmiştir.

Başlıklar, beyt ve nesr kelimeleri, bazı durak işaretleri kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eser ve müellif isminin üzerinde siyah keşide vardır.

c. Süleymaniye Kütüphanesi (Atıf Efendi), nu. 1735

Kahverengi meşin, miklepli, şemseli, köşebentli bir cildi vardır. Cilt sırtı tamir edilmiştir. Deffe içleri kahverengi kağıt kaplıdır. Miklep bağlantı noktası yıpranmıştır. Miklep üzerinde küçük şemse vardır. Nohudî renkli kağıt üzerine yazılıdır.

Yazma 127 varak, 17 satırdır. Yazı türü taliktir. Müstensih ve istinsah tarihi hakkında bilgi yoktur.

Zahriyede el-Hac Mustafa Atif Efendi Vakfına ait 17 Şevval 1186 tarihli temellük kaydı vardır. 2a, 12a, 30a, 42a, 72a, 83a, 127b varaklarında ise H. 1153 tarihli el-Hac Mustafa Atif Efendi vakıf mührü bulunmaktadır. Serlevhası çiçeklerle müzeyyen, altın yaldızlıdır. 1b-2a yaprakları altın yaldızlı, diğer yapraklar kırmızı cetvel içindedir. Başlıklar, söz başları, kelime sonu keşideleri, satırüstü keşideleri ile beyt, şiir ve nesr kelimeleri kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserde müş'ir bulunmaktadır.

**d. Milli Kütüphane, Tokat İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu,
nu. 60 Hk 296**

Vişne rengi yıpranmış meşin, zencirekli, miklepli, şemseli bir cildi vardır. Şemse sarı renkli ve müzehheptir. Cildin deffe uçları yıpranmıştır. Miklepte sarı renkli, müzehhep şemse ve zencirek vardır. Deffe içleri sert mukavva karton kaplıdır.

Yazma 124 varak, 17 satırdır. Yazı türü nestaliktir. Kağıt türü kum ve taç arma filigranlı nohudî renklidir. Dış çerçeve 217x165, yazı alanı 170x90 mm'dir. İstinsah tarihi hakkında bilgi yoktur.

Zahriyede eserin ismi vardır. Yine zahriyede Kandiye Vezir Camisi müderrisi Hasan Fenni'nin sahiplik kaydı ve mührü bulunmaktadır. Bu kaydın altında ise 1317 tarihli, Hattat Ömer Necati Efendi'nin mahdumlarından ve Evkâf-ı Hümayun Nezâret-i Celilesi azasından İsmail Paşa'nın vakıf kaydı vardır. Eserin serlevha kısmı boştur. Varakları kırmızı cetvel içindedir.

Başlıklar, söz başları, keşideler ile beyt, nesr kelimeleri kırmızıdır. Eserde müş'ir bulunmaktadır.

Eserin sonunda şeytan ve cinle ilgili alıntılar, hadisler, Arapça manzumeler, huruf-ı mukattaa beyitleri bulunmaktadır.

e. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, nu. 37 Hk 3706

Eserin cildi yoktur. Dış çerçeve 217x162, yazı alanı 170x90 mm'dir. Eser varakları oldukça yıpranmıştır. Bazı varaklar rutubetlidir ve ciltten kopmuştur.

Zahriyede “Ahsenü’l-Kıyas li-Hüseyin el-Ârif el-Kastamonî ve’l-İslambol” kaydı ile 2 adet manzume vardır. Eserin başında ise “Hâzâ’l-Hitâbu Yûsuf u Zelîhâ” yazılıdır.

Yazma 125 varak, 17 satırdır. Yazı türü taliktir. Kağıdı, beyaz üzüm filigranlı nohudî renklidir. İstinsah tarihi hakkında bilgi yoktur.

Eserin 1b-2a varakları çift çizgili, diğer varaklar ise tek çizgili kırmızı cetvel içindedir. Başlıklar, söz başları, keşideler ile beyt, nesr kelimeleri kırmızıdır. Eserde müş’ir bulunmaktadır.

Eserin sonunda sonradan yazıldığı anlaşılan bir adet manzume, 38a varağında İsmail Hakkı’ya ait bir değerlendirme bulunmaktadır.

f. Koyunoğlu Müzesi ve Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, nu. 10203

Eserin kahverengi meşin, oldukça yıpranmış bir cildi vardır. Deffe üzerleri ve deffe uçlarında yırtılma ve kopmalar vardır. Eserin cilt sırtı yırtılmıştır. Eserin cilt sırtı bant ile tutturulmuştur. Cildin eserle bağlantısı kopuktur.

Yazma 131 varak, 17 satırdır. Yazı türü nesihdir. Kağıdı nohudî renklidir. İstinsah tarihi hakkında bilgi yoktur.

Önyüz zahriyede 1262 tarihli bir not yer vardır. Zahriyeden sonraki boş sayfada ve 1b yaprağında eserin ismi sonradan kurşun kalemle yazılmıştır. 1b ve 2a yaprakları altın yaldızlı bordürlüdür. Başlıklar, söz başları, keşideler ile beyt ve nesr kelimeleri kırmızıdır. Eserde müş’ir bulunmaktadır. Bazı varak uçları yanmış, bazıları ise rutubet almıştır. Son beyazda bir mühür, çeşitli tarihler ve mürekkeple karalanmış bir bölüm bulunmaktadır.

g. İstanbul Üniversitesi, nu. 01407

Eserin, yeşil bez kaplı mukavva, sırtı ve köşebentleri vişne çürüğü renkli, köşebentler arasında altın yaldız bordürlü bir cildi vardır. Deffe içleri kahverengi sert mukavva kaplıdır. Ser-levhası çiçeklerle tezyin edilmiştir. Çiçeklerin etrafında

ise biri kırmızı içerisinde beyaz yıldızlarla süslü bordür, ikincisi ise mavi bordür içerisinde beyaz çizgilerle süslü çerçeve vardır. Ebadı 112x195 mm'dir.

Yazma 102 varak, 19 satırdır. Yazı türü taliktir.

1b ve 2a varakları altın yıldız bordürlü diğer varaklar ise çift çizgi cetvelle çevrilidir. Kelime ve satır üstü keşideleri, başlıklar ile beyit, nesir kelimeleri kırmızı mürekkeple yazılıdır. Eserde müş'ir bulunmaktadır.

Eserin sonunda ketebe kaydı vardır. Eser es-Seyyid el-Hac Ahmed Rüşdi tarafından H. 1245 tarihinde istinsah edilmiştir.

Son boş sayfada Sahibi Monla Kütüphanesi, Ahsenü'l-Kısas, Tezkire-i Evvel-i Dergâh-ı Hümayun Hüseyin Arif kaydı mevcuttur.

h. İstanbul Üniversitesi, nu. 01814

Eserin şemseli, salbekli, miklepli, zencirekli, bordo meşin bir cildi vardır. Salbek ve şemselerde sarı çiçek desenleri mevcuttur. Deffe içleri sarı karton kağıt kaplıdır. Zahriyede eserin ismi kayıtlıdır. Ebadı 202x120 mm'dir.

Yazma 121 varak, 23 satırdır. Yazı türü taliktir. H. Ramazan 1185 tarihinde Mustafa Nureddin tarafından yazılmıştır.

Eserin sonundaki boş sayfada Rıza Paşa Kütüphanesi kaydı ve "Ahsenü'l-Kasas Der-Beyân-ı Kıssa-i Yûsuf Aleyhi's-selâm" ibaresi mevcuttur.

i. İstanbul Üniversitesi, nu. 02184

Eserin sarı zencirekli, sarı yeşil karışımı meşin bir cildi vardır. Cildin sırtı kahverengi ve sonradan tamir edilmiştir. Deffe içleri beyaz mukavva kartondur. Ebadı 223x150 mm'dir.

Yazma 109 varak, 19 satırdır. Yazı türü nesihtir. Eserin istinsah tarihi hakkında bilgi yoktur.

Eserde serlevha vardır. 1b ve 2a yaprakları altın yaldızlı bordörlü diğer varaklar kırmızı çizgili cetvellidir. Başlıklar, keşideler, beyit ve nesir kelimeleri kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserde müş'ir bulunmaktadır.

j. İstanbul Üniversitesi, nu. 02958

Eserin siyah meşin, miklepli bir cildi vardır. Cildin sırtı ve cilt yüzeyi yıpranmıştır. Deffe içleri kahverengi kâğıt kaplıdır. Ebadı 262x258 mm'dir.

Yazma 78 varak, 29 satırdır. Yazı türü rikadır. İstinsah tarihi H. 1273'tür.

Zahriyede eserin ismi ile Halis Efendi Kütüphanesi kaydı vardır. Başlıklar ile nesir, şiir ve beyt kelimeleri kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

k. İstanbul Üniversitesi, nu. 10595

Eserin ebru desenli, mukavva bir cildi vardır. Cilt sırtı kahverengi meşindir. Eserin miklebi yoktur. Deffe içleri yeşil mukavva kartondur.

Yazma 169 varak, 15 satırdır. Yazı türü taliktir. Ebadı 208x135 mm'dir.

Zahriyede İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal kütüphanesi 3149 demirbaş numarası kayıtlıdır. Yine zahriyede "Ahsenü'l-Kasas Tezkireci Arif Efendi rahimehu'l-mevla" kaydı vardır.

Eserde serlevha vardır. Serlevha çiçek desenli, altın yaldızlı, çok hoş müzeyyen edilmiştir. 1b ve 2a yapraklarında içi altın yaldızlı dışı kırmızı cetvelli bordür vardır. Diğer varaklar da ise dışı mavi cetvelle çevrili içi altın yaldızlı bordür vardır. Eserde müş'ir bulunmaktadır.

Başlıklar, ayetler, keşideler ile "beyt" ve "nesr" kelimeleri kırmızıdır. Eserin sonunda çiçek desenli bir alan içerisinde bir beyt yer almaktadır.

l. İstanbul Üniversitesi, nu. 09734

Eserin yeşil desenli, sarı renkli zencirekli, miklepli, dış çerçevesi kahverengi mukavva bir cildi vardır. İç deffeleri turuncu karton kâğıt kaplıdır. Zahriyede Ahmed İzzî b. Mehmed Lütfî'nin temellük kaydı ve mührü vardır.

Yazma 102 varak, 21 satırdır. Yazı türü taliktir. İstinsah tarihi H. 1256'dır. Ebadı 210x115 mm'dir.

Serlevhası çiçek desenlidir ve çok güzel tezyin edilmiştir. Serlevhadaki çiçek desenlerinin etrafında yeşil, sarı içleri desenli bordürler vardır. 1b ve 2a yaprakların dışı kırmızı, içleri altın yaldızlı bordürlüdür. Diğer varaklar çift çizgili kırmızı çerçvelidir. 1a yaprağında cümle sonu keşideleri altın yaldızlıdır.

Başlıklar, ayetler, keşideler ile beyt ve nesr kelimeleri kırmızıdır.

11. Süleyman Tefvik Özzorluoğlu'nun "Yûsuf u Zelihâ"sı

Süleyman Tefvik, 1861'de İstanbul'da doğmuş ve 1939'da İstanbul'da vefat etmiştir. Mabeyn kâtiplerinden Zorluzâde Hacı Hüsnü Bey'in oğludur. Antep'te Fransızca öğretmenliği ile Halep ve Selanik'te de çeşitli memuriyetlerde bulunmuştur. 1897 yılında Sabah gazetesi muhabiri olarak Osmanlı-Yunan Savaşı'na katılmıştır. 1906 yılında Meclis-i Kebîr-i Maârif üyesi olmuş, Cumhuriyet'in ilan edilmesinin ardından ise çeşitli gazete ve dergilerin yönetiminde yer almıştır.³⁰³

Eserleri: Devlet-i Aliyye-i Osmaniye ve Yunan Muharebesi (1897), Tesalya'da Bir Cevlan ve Dört Aylık Seyahatim (1897), Şah ile Âşık (1917), İncili Çavuş (1918), Baba Hasan'ın Sihirbazlığı (1923), İskender'in Aynası (1923), Şehzade Cihangir (1923), Şahreman Hikâyesi (1925, 1931), Bolu Bey'inin Gelini (1925), Arzu ile Kamber (1930), Asuman ile Zeycan (1930), Ferhat ile Şirin (1930), Derdiyok ile Zülfü Siyah (1930), Hurşit ile Mahmiri (1930), Elif ile Mahmut (1930), Leyla ile Mecnun (1930), Melek Şah ile Güllü Hanım (1930), Razmihan ile Mahfiruze (1930), Seyfilmülük (1930), Köroğlu (1930), Yûsuf ile Züleyhâ (1930),

³⁰³ Süleyman Tefvik, *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Elli Yıllık Hatıralarım*, Hazırlayanlar: Tahsin Yıldırım ve Şaban Özdemir, DBY Yayınları, İstanbul, 2011, s. 13; Eshabil Bozkurt (Yrd. Doç. Dr.), Ayşe Banu Karadağ (Doç.Dr.), "Türk Kültür ve Edebiyat Dizgesinde Çok Kimlikli Bir Mütercim: Süleyman Tefvik", *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 2014.1 (Ekim), s. 41; Süleyman Tefvik (Özzorluoğlu), <http://www.kultur.gov.tr/EN,38789/suleyman-tevfik-ozzorluoglu.html>; Erişim tarihi: 02.02.2015

Avcu Behram (1931), Behmen Şahın Hikâyesi (1931), Hayber Kalesi Gazası ve Fethi (1931), Mahanın Felaketleri (1931), Çoban Kızı Ayşe (1931), Sihirbaz Sultan (1931), Şah İsmail (1931), Yemlihanın Karısı (1931), Esirci Şahin (1931), Veysel Karani Hikâyesi (1933), Kerbelâ (1933), Dürrü Yekta (1933), Gül ile Sitemkâr (1933), Tahir ile Zühre (1936), Âşık Ömer Divanı (1932), Yunus Emre Divanı (1937). Kendi Kendine Konservecilik (1918), Güzel Mektup Numuneleri, Letaif Cüzdanı (1930), Kahraman Katil (1930), Yedi Âlimler (1931), Muhiddin Arabi Ta'birnamesi, (1932), Yeni Mektup Örnekleri (1932), Serencam (1933), Vasiyetname (1933), Hürriyet ve Mahmure, Kamil'ul- Kelam ve Bânû Cihan (1997), Tûtîname (1997).

Nüshası³⁰⁴

Eser 1331/1915 tarihinde Resimli Kitap Matbaasında basılmıştır. Eserin adı “Yûsuf u Zelîhâ, Hazret-i Yûsuf Aleyhi's-selâmın sergüzeşt-i meşhuru” şeklindedir. Eserin baş tarafında “Hazret-i Kur'ân'dan Muktebes Kısas Kütüphanesi, aded: 1” ibaresi vardır.

Eser 6 bölümden ve 62 sayfadan oluşmaktadır. Eserin farklı yayınevlerinden yayınlanmış nüshaları mevcuttur.

Eserin başı: Ya'kûb 'aleyhi's-selâm arz-ı Ken'ân denilen mahalle gelüp yerleştiği zamân onu ilk zevcesinden ve ikisi şoñ zevcesinden olmak üzere on iki erkek evlâda mâlikdi.

Eserin sonu: Yûsuf 'aleyhi's-selâmın cesed-i şerîflerini de ber-â-ber alup götürmüşdi.

12. Şem'î'nin “Şerh-i Yûsuf u Züleyhâ”sı

Eserin müellifi Şem'î³⁰⁵ (ö. 1011/1602)'dir.

³⁰⁴ Süleyman Tevfik, *Yûsuf u Zelîhâ hazret-i Yûsuf aleyhi's-selâmın sergüzeşt-i meşhûru*, Resimli Kitap Matbaası, 1331.

³⁰⁵ Şeyda Öztürk, “Şem'î”, *TDVİA*, C. 38, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2010, s. 503-504.

Şem'î 16. yüzyılın ikinci yarısında Farsçadan yaptığı tercüme ve şerhlerle tanınmış âlim ve şârihtir. Kaynaklarda adı ve lakabıyla ilgili farklı bilgiler yer alır. Kendisi eserlerinin çoğunda Şem'î mahlasını zikretmekle yetinmiştir. Bununla birlikte Tuhfetü'l-âşikîn'de Şem'ullah, Mesnevî Şerhi'nde Muhammed b. Mustafa eş-Şehîr Şem'î Halife isimleri kayıtlıdır. Bağdatlı İsmâil Paşa adını Mustafa b. Mehmed diye zikreder.³⁰⁶ Şem'î hakkındaki bilgiler, Esrar Dede'nin Tezkire-i Şuârâ-yı Mevleviyye'sinden itibaren Prizrenli şair Şem'î'ninkiyle (ö. 936/1529-30) karıştırılmıştır.³⁰⁷

Şem'î Efendi'nin hayatı ve âilesi hakkında detaylı bir bilgi mevcut olmayıp; Bağdatlı İsmâil Paşa; Hediyyetü'l-İhvân adlı eserinde "Şem'î er-Rûmî Mustafa Çelebi bin Muhammed el-Kostantînîyye" başlığını kullanarak, Şem'î Efendi'nin babasının adının Mehmed, memleketinin İstanbul, mezhebinin Hanefî olduğunu kısaca belirtmektedir. Şerh-i Gülistan, Şerh-i Dîvân-ı Hâfız, Şerh-i Dîvân-ı Şâhî, Şerh-i Bahâristan, Şerh-i Pend-i Attar, Tuhfetü'l-Âşikîn, Şerh-i Bostân, Şerh-i Mesnevî, Şerh-i Tuhfetü'l-Ahrâr, Şerh-i Mantık-ı Tayr, Şerh-i Subhatü'l-Ebrâr, Şerh-i Mahzen-i Esrâr, Terceme-i Akâid-i Lâmiyye alâ Mezhebi Mâturidiyye, Terceme-i Kasîde-i Nûniyye, Terceme-i Şurûtü's-Salât adlı eserleri vardır.³⁰⁸

Abdurrahman Câmî³⁰⁹ (ö. 1492)'nin, Câmî'nin Silsiletü'z-zeheb, Selâmân ü Ebsâl, Tuhfetü'l-ahrâr, Subhatü'l-ebrâr, Yûsuf u Züleyhâ, Leylâ vü Mecnûn, Hirednâme-i İskenderî adlı yedi mesnevisinden oluşan Heft-Evrenç adlı eseri içerisinde yer alan Tuhfetü'l-Ahrâr, Subhatü'l-Ebrâr ve Yûsuf u Züleyhâ Şem'î tarafından şerh edilmiştir.

Nüshası

³⁰⁶ Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetü'l-ârifîn ve Esmâü'l-Müellifîn ve Âsâru'l-Musannifîn (I-II)*, İstanbul, MEB Yayınları 1951-5, II, 438.

³⁰⁷ Şeyda Öztürk, a.g.e., s. 503.

³⁰⁸ Şeyda Öztürk, *Şem'î'nin (15. – 16. YY.) Mesnevî Şerhi (İlk Türkçe Tam Mesnevî Şerhi)*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2007, s. 57-61.

³⁰⁹ Ömer Okumuş, "Câmî, Abdurrahman", *TDVİA*, C. 7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, s. 94-99.

İstanbul Üniversitesi, nu. 03516

Eserin gülkurusu rengi, zencirekli, miklepli, deffe üzeri gül desenli, yıpranmış bir cildi vardır. İç deffeleri kendinden desenli sarı kağıt kaplıdır. Miklep bağlantı yeri gridir. Süheyl Bey Medresesi müderrisi Abdülaziz bin Mehmed eş-Şehîr be-Mü'min-zâde tarafından 27 Rebiü'l-âhir 1130/30 Mart 1718 tarihinde istinsah edilmiştir.

Eser 254 varak ve 19 satırdır. Ebadı 213x140 mm'dir. Krem renkli kağıda talik hat ile yazılmıştır. Yazmada kitap adı, başlıklar, satır üstü keşideleri ve cümle sonu keşideleri ile beyt kelimeleri kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Baş : Bismi'llâh...el-ḥamdü li'llâhi Rabbi'l-'âlemîn ve's-şalâtü ve's-selâmu 'alâ ḥayri ḥalkihi Muḥammed ve âlihi ve şaḥbihi ecma'in ilâhî ḡonca-i ümîd be-ḡüşâ...

Son : ...sükût itmeklik yegrek oldı ḡuli'l-ḡayra ve illâ fe'skut ḡadîs-i şerîfine işâretdür. Temme el-ḡamdü li'llâhi te'âlâ...ni'me'l-merci'i ve'l-me'âb.

Zahriyede "Şerh-i Yûsuf u Züleyhâ li-Mevlana Şem'î aleyhi rahmetü'l-bârî" ibaresi vardır. 1a varağında eserin adı, "Hâzâ Kitâbu Şerh-i Yûsuf u Züleyhâ" şeklinde kayıtlıdır.

Varak kenarlarında iktibaslar ve kısa şerhler yer almaktadır. Eserde müş'ir bulunmaktadır.

Eser İstanbul Üniversitesi kayıtlarında, Şem'ullah Prizrenli Şem'î'ye ait olarak gösterilmektedir. Prizrenli Şem'î (ö.1529-30) de Türk Edebiyatında "Şem'î" mahlasını kullanan on şairden biridir.³¹⁰ Ancak Prizrenli Şem'î'ye ait gösterilen bu kayıt hatalıdır. Çünkü Prizrenli Şem'î'nin Divan'ı dışında tespit edilebilen bir eseri bulunmamaktadır.³¹¹

³¹⁰ Murat Ali Karavelioğlu, "Şem'î, Prizrenli", *TDVİA*, C. 7, TDV Yayınları, İstanbul, 2010, s. 505-506.

³¹¹ Murat Ali Karavelioğlu, *On Altıncı Yüzyıl Şairlerinden Prizrenli Şem'î'nin Divanı'nın Edisyon Kritiği ve İncelenmesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, 2005, s. 32.

Bu konu ile ilgili İsmet Şanlı tarafından “Molla Câmî'nin Yûsuf u Züleyhâ'sının Bilinmeyen İki Türkçe Şerhi” isimli bir makale yazılmıştır.³¹² Makalede, “İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan Şerh-i Yûsuf u Züleyhâ'nın târihi bilinmemektedir. 1030H/1620M'de istihzah edilmiş olan eserin müstensihî Abdü'l-Azîz bin Mehmed eş-Şehîr be-Mü'min-zâde'dir (yk. 273b) Keşfü'z-Zünûn'da, Ömer el-Halvetî el-Manisavî'nin Câmî'nin Yûsuf u Züleyhâ'sını 1030H/1620M'de II. Osman (ö. 1031H/1622M) için Türkçeye tercüme ettiği belirtilmektedir. Kâtip Çelebi'nin verdiği bu bilgiler dikkate alınır ve zayıf bir kanıt olmakla birlikte istihzah tarihi de göz önünde bulundurulursa, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindeki Yûsuf u Züleyhâ Şerhi, Ömer el-Halvetî el-Manisavî'nin hazırlayıp II. Osman'a sunduğu eser olmalıdır.” görüşü ileri sürülmüştür. Ancak eserin sonunda geçen “fi'l-yevmi's-sâbi' ve'l-'işrîn min-rebî'i'l-âhir min-şuhûri sene şeleşûn ve mi'e ba'de'l-elf” ibareden de anlaşılacağı üzere eserin istihzah tarihi 1030 değil 1130'dur. Bu durumda eserin Ömer el-Halvetî el-Mağnisavî'ye ait olma ihtimali bulunmamaktadır.

13. Müellifi Bilinmeyen “Kıssa-i Yûsuf”

Atatürk Kitaplığı, nu. Bel_Yz_K0475

Cilt Özellikleri	: Deffe üzerleri ebru kağıt kaplı, sırtı kahverengi meşin bir cildi vardır.
Ölçüler	: 180x125-130x80 mm.
Yaprak Sayısı	: 41.
Satır Sayısı	: 17.
Cetvel	: -
Yazı	: Nesih.
Kağıt	: Krem renkli kağıt.
İstihzah Tarihi	: -
Müstensih	: -

³¹² İsmet Şanlı, *Molla Câmî'nin Yûsuf u Züleyhâ'sının Bilinmeyen İki Türkçe Şerhi*, Turkish Studies, Cilt 5/1 Winter 2010, s. 1328-1345.

Baş : Bismi'llāh...besmele ile başlayalım söze biz / Bir hikāyet idelüm biz ey 'azīz

Son : Yūsuf'dan şoñra ¼ardaşları peygamber oldılar şalāvatu'llāhi 'āleyhim ecma'īn sene 1248.

Eser 1248/1832 tarihinde kaleme alınmıştır. Eserin müellifi tespit edilememiştir. Eser Atatürk Kitaplığı kataloğunda “Yūsuf Peygamber Kasidesi ve şerhi” ismiyle kayıtlıdır.

Zahriyede Kıssa-i Yūsuf ibaresi sonradan yazılmıştır. Eserde müş'ir bulunmaktadır. Ayet, hadis ve konu başlıkları siyah keşidelidir.

Eser yukarıya aldığımız manzume ile başlamaktadır. Manzumeden sonra Yūsuf kıssası mensur olarak devam etmektedir.

14. Müellifi Bilinmeyen “Kıssa-i Yūsuf u Zelihâ”

Süleymaniye Kütüphanesi (Nuruosmaniye), nu. 03292-004

Cilt Özellikleri : -

Ölçüler : 190x102 mm.

Yaprak Sayısı : 3.

Satır Sayısı : 21.

Cetvel : Yeşil yaldızlı bordürle çevrilidir.

Yazı : Talik.

Kağıt : Krem renkli kağıt.

İstinsah Tarihi : -

Müstensih : -

Baş : çün Züleyhā Yūsuf 'aleyhi's-selām ile teferrüc-i zīnet serāy-ı hāşsu'l-hāş eyledi.

Son : inne'llahe yağfiru'z-zünübe cemi'an innehu hüve'l-ğafūru'r-raḫīm.

Eser Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Nuruosmaniye Koleksiyonunda yer alan 03292 demirbaş numaralı mecmuanın içerisinde 292-295 varakları arasında yer almaktadır. Bu mecmuanın dördüncü risalesidir. 292. Yaprakta “Kıssa-i Yûsuf u Zelîhâ” başlığı bulunmaktadır. Eserin başında “Zehretü’r-Riyâz’dan terceme eylemişler” ibaresi vardır.

Bu eser manzum-mensur karışıktır. Eser Farsçadan çeviridir. Farsça şiirlerin kime ait olduğu tespit edilememiştir. Farsçadan çeviri olduğu başlıkta belirtilmiştir. 5 adet manzume bulunmaktadır.

Kitabın ana başlığı, şiir kelimeleri, cümle sonu keşideleri kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Ser-levhalıdır. Ser-levhada yazı bulunmamaktadır. Ser-levhası çiçek desenli, iç bordürü kırmızı dış bordürü yeşil yaldızlıdır.

Bu nüshanın bir kopyası Milli Kütüphane Mikrofilm Arşivi numara A-340’da kayıtlıdır. Buradaki katalog kaydında Veysî eserin mütercimi, eser adı da Kıssa-i Yûsuf ve Zelîhâ olarak gösterilmektedir. Ancak eser içerisinde müellif, mütercim, istinsah kaydı gibi kayıtlara rastlanılmamıştır.

15. Mütercimi Bilinmeyen “Terceme-i Sure-i Yûsuf”

Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, nu. 37 HK 2077

Cilt Özellikleri : Kahverengi, şemseli, zercirekli, miklebli deri bir cildi vardır. Cilt sırtı ve deffe uçları yıpranmıştır. Cilt üzerinde kurt yenikleri ve delikleri vardır.

Ölçüler : 155x107-105x66 mm.

Yaprak Sayısı : 32.

Satır Sayısı : 15.

Cetvel : -

Yazı : Nesih. Sözbaşları, âyet ve hadisler, kırmızıdır.

Kağıt : Nohudî renkli filigranlı kağıt.

İstinsah Tarihi : -

Müstensih : -
Baş : Ya'küb Yûsuf'ı kendü katında dutardı 'ilm öğredürdi.
Son : imdi siz dağı geliñ bize kul oluñ didilerdi...kışşa-i Yûsuf
bunda temâm oldı. Va'llāhu a'lem.

Eserin baş tarafı eksiktir. Bazı varaklarda metin harekelidir. Eserin başında "Sure-i Yûsuf Tercemesi" ibaresi vardır. Eserin eksik olması sebebiyle yazar ve müstensihi tespit edilememiştir.

Eserin ön yüz iç deffesinde yazılar vardır; fakat yazı üzerine kağıt yapıştırıldığından okunamamaktadır. Eserin bazı varakları tamir edilmiştir. Eserde varaklar iplikle ortadan tutturulmuştur. Müş'ir vardır. Müş'irden hareketle eserin muhtelif varaklarından sonra eksiklikler olduğu görülmektedir. 27. varaktan sonra eserin yazı tipi değişmektedir. Son iki varak esere sonradan ilave edilmiştir. Eserin muhtelif yapraklarında mühür vardır; ancak silik olduğundan yazıları okunamamıştır.

16. Müellifi Bilinmeyen "Yûsuf u Züleyhâ"

Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, nu. Yz. A 423

Cilt Özellikleri : Eser kırmızı pandizot kaplı karton bir cildi vardır.
Ölçüler : 200x15-160x100 mm.
Yaprak Sayısı : 49.
Satır Sayısı : 17.
Cetvel : -
Yazı : Harekeli Nesih. Sözbaşları kırmızıdır.
Kağıt : Arma ve harf filigranlı krem renkli kağıt.
İstinsah Tarihi : -
Müstensih : -
Baş : râviyân-ı ahbâr ve nâkılan-ı âşâr...Ken'an diyârında qarâr
kıldı.

Son : Yûsuf'ũñ abrini grũnce kendini üzerine atup rhını Hud'ya teslm eyledi *radiya'llhu 'anh* ve hüve 'al külli Şey'in adr temme.

Varaklar ortadan dikiŐle birleştirilmiştir. Dış kapak üzerinde Ysuf ile Zleyh yazmaktadır. Zahriyede ise "Ysuf Aleyhi's-selm ile Zleyh radiya'llhu anhumu hazretlerinin menkibe-i Őerifleridir" ibaresi vardır. Eserin ilk üç varağı harekelidir. Varak uları olduka yıpranmıştır. Bazı varaklar rutubet almıştır. Bazı varaklar ciltten ayrılmıştır. Muhtelif varaklarda "vakf" ibaresi vardır. Varak kenarlarında anlatılan konuya ait kck notlar bulunmaktadır. Eserde mŐ'ir vardır.

Eserin 2a yaprağında ZıŐtovili Hacı Said'in temellük kaydı, sonunda ise el-Hac Seyyid Mehmed'in 1290/1873 tarihli temellük kaydı ve mührü vardır. Varak kenarlarında kck notlar bulunmaktadır.

17. Müellifi Bilinmeyen "Kıssa-i Ysuf"

Milli Kütüphane, Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, nu. 06 Hk 3800

zellikleri : Siyah pamuksu bez bir cildi vardır.

ller : 192x121 mm.

Yaprak Sayısı : 23.

Satır Sayısı : Muhtelif.

Cetvel : -

Yazı : Rika.

Kağıt : Nohud renk izgili defter.

stinsah Tarihi : -

Müstensih : -

Baş : ma'lm-ı ehl-i yan olduğı üzre Ya'b 'aleyhi's-selam en kck ferzend-i mkerremi Bnymin ile onuñ byği Ysuf

Son : Yūsuf ‘*aleyhi's-selām* teraḥḥum idüp kendisini tezevvüc eyledi. Şoñ.

Eserin müellifi tespit edilememiştir. Yaprakların a yüzleri boş bırakılmış, eserin sonunda ise on beş boş yaprak vardır.

Eser içerisinde Vehbî, Haletî, Memduh Paşa, Rağıp Paşa, Nazım Herevi, Camî, Zeyd b. Ömer b. Fazıl'dan şiirlere yer verilmiştir.

18. Müellifi Bilinmeyen “Kıssa-i Yūsuf”

Milli Kütüphane, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nu. 06 Mil

Yz A 3352/1

Cilt Özellikleri : Eserin siyah mukavva bir cildi vardır. Cildi oldukça yıpranmıştır. Deffe uçları deforme olmuştur. Bazı varaklar tamir görmüştür.

Ölçüler : 210x145-150x110 mm.

Yaprak Sayısı : 28.

Satır Sayısı : 13.

Cetvel :-

Yazı : Nesih.

Kağıt : Nohudî-krem renkli kağıt.

İstinsah Tarihi : 1269/1853

Müstensih : Ali ez-Zihnî b. el-Hâc İbrahim

Baş : çün Cebrâ'îl ol on bir melek ile Lûṭ şehrine gitdiler İbrâhîm ben daḥî gideyüm didi

Son : imdi geliñ sizler daḥî bizüm ni'metlerimizi yeñ ve daḥî bize kulluḳ idiñ didiler idi. Temmetü'l-kitâb bi-'avni'llâhi'l-meliki'l-vehhâb...ve'ş-şeref.

Başlıklar, ayetler kırmızıdır. 2a'da Hasib Efendi'nin sahiplik kaydı vardır. Eserde müş'ir vardır. Bazı ayetlerin üzeri siyah keşidelidir. Eserin müellifi tespit edilememiştir.

19. Müellifi Bilinmeyen "Hikâyet-i Yûsuf u Züleyhâ"

Milli Kütüphane, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, nu. 06 Mil
Yz A 3812/6

Cilt Özellikleri : Eserin bordo meşin, şirazesı dağınık bir cildi vardır. Yazma rutubet almıştır. Cildi sonradan takılmıştır.

Ölçüler : 223x150-140x75 mm.

Yaprak Sayısı : 36.

Satır Sayısı : 15.

Cetvel :-

Yazı : Nesih.

Kağıt : Üzüm salkımı filigranlı nohudî renkli kağıt.

İstinsah Tarihi :-

Müstensih :-

Baş : Ya'küb peygamber Ya'küb İshâk oğlıydı Lûṭ kızından doğmuşdı Ya'küb

Son : imdi siz dağı geliñ bizüm ni'metümüz yiñ bize kul oluñ didi temmet temmet...bi-ḥürmeti ḥamleti'l-'arş.

Aynı cilt içerisinde 6 farklı eser yer almaktadır. Zahriyede bu eserlerin isimleri yazılıdır. Baştaki boş beyaz sayfada Sabire Hanım'ın sahiplik kaydı mevcuttur. Başta ve muhtelif sayfalarda vakf ibaresi vardır. Eserde müş'ir bulunmaktadır. Başlıklar, söz başları, ayetler kırmızıdır. Eserin müellifi tespit edilememiştir.

20. Müellifi Bilinmeyen "Yûsuf u Züleyhâ"

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi (Hacı Mahmud Efendi), nu. 04321-001

Cilt Özellikleri :-

Ölçüler : 247x168-170x88 mm.

Yaprak Sayısı	: 37.
Satır Sayısı	: 21.
Cetvel	: Çift çizgili kırmızı çerçevelidir.
Yazı	: Rika. Ayetler siyah keşidelerle gösterilmiştir.
Kağıt	: Krem renkli kağıt.
İstinsah Tarihi	: -
Müstensih	: -
Baş	: Hâzâ kitâb-ı hazret-i Yûsuf ‘aleyhi’s-selâm ve Züleyhâ. Bismi’llâh...celle celâluhu ve ‘amme nevâluhu...
Son	: cümlesiniñ şefâ’atlerini cümlemize naşîb eyleye âmîn...burada Yûsuf ‘aleyhi’s-selâm kıssası tamâm oldu bundan sonra Diğyanosu’uñ ve aşhâb-ı Kehf’iñ ne vechle oldukların beyân ider.

Eserin müellifi belirlenememiştir. Ketebe, temellük, ferağ kaydı ve istinsah tarihi bulunmamaktadır. Eserin tamamı 54 varaktır. Yûsuf u Züleyhâ kıssası ilk 37 varakta, diğr varaklarda ise Arapça Ashâb-ı Kehf kıssası bulunmaktadır.

Serlevhada eserin ismi “Hâzâ Kitâbu Hazret-i Yûsuf Aleyhi’s-selâm ve Züleyhâ” şeklinde ifade edilmiştir. Kıssanın bittiği yerde ise ara vermeden, aynı satır içerisinde ikinci kıssa olan “Diğyanos ve Ashâb-ı Kehf” kıssası başlamaktadır.

Eserin 1b varağının en alt satırında “bu sahifenin aşığı köşesinden bir satır eksik yazılmış, ma’lum ola” ibaresi eserden bir parçaymış gibi yazılmıştır.

Eser serlevhalıdır. Serlevhada kırmızı mürekkeple üçgen tarzı 3 adet şekil vardır. Müş’ir bulunmaktadır.

21. Müellifi Bilinmeyen “Hikâye-i Yûsuf Aleyhi’s-selâm ile Zelihâ”

Hikâye-i Yûsuf Aleyhi’s-selâm ile Zelihâ adlı eserin müellifi belirlenememiştir. Ancak eserin ketebe kaydında “Ketebehu el-fakîru’l-hâfız Hasan Hulkî min-telâmîzi es-Seyyid Yasin Şevki Hafîzu’l-Kur’ân tûle’llâhu umrehu âmîn. Li-sene sitte ve seb’în ve mieteyn ve elf.” ibaresi vardır.

Nüshaları

a. Süleymaniye Kütüphanesi (Yazma Bağışlar), nu. 04078

Özellikleri	: Eserin cildi mukavva karton üzeri ebru kaplıdır.
Ölçüler	: 197x135-135x75 mm.
Yaprak Sayısı	: 68
Satır Sayısı	: 13
Cetvel	: -
Yazı	: Nestalik. Başlıklar, ayet-i kerimeler, metin keşideleri, hadisler kırmızı mürekkeple yazılmıştır.
Kağıt	: Nohudî renkli kağıt.
İstinsah Tarihi	: -
Müstensih	: -
Baş	: hikâye-i Yûsuf ‘aleyhi’s-selâm ile Zeliḥâ. Râviyân-ı aḥbâr ve nâḳilân-ı esrâr ve cümle ‘âlimler
Son	: bunlarıñ kıṣṣalarında ‘ibretler vardır ‘aklı olan kişilere bu ḥaber...ṣaḥbihi ecma‘în temâm.

Cildin üzerinde “Hâza el-Kitâbu Hikâyetü Yûsuf Aleyhi’s-selâm ma‘a Zeliḥâ” ismi kayıtlıdır. Eserin iç kapağında ise eserin ismi “Hikâye-i Yûsuf Aleyhi’s-selâm ile Zeliḥâ” şeklinde kayıtlıdır.

Eserin 68b yaprağında ketebe kaydı vardır. Bu kayda göre Hafız es-Seyyid Yâsin Şevkî’nin öğrencilerinden Hâfız Hasan Hulki tarafından 1276 senesinde yazılmıştır.

Metin harekelidir. Sayfa altlarında müs’ir vardır. Varak numaraları latin harfli rakamlarla belirtilmiştir. Eserin diğer nüshaları şunlardır:

b. Matbu nüshaları

Eserin farklı baskıları mevcuttur. Üç farklı baskı tespit edilmiştir. Bunlardan birinde yazma “Hikâye-i Zeliḥâ ile Yûsuf Aleyhi’s-selâm” adıyla

basılmıştır. Bu eserin sonunda yazma nüshada olmayan Derviş Yunus'a ait "Ağlar Yakub ağlar Yûsufum deyu" redifli şiir bulunmaktadır.

Diğer baskı nüshasında ise eser adı "Hâzâ Terceme-i Kıssa-i Yûsuf Aleyhi's-selâm ma'a Zelihâ" şeklinde geçmektedir. Eserin başında yazma nüsha ve diğer baskı nüshada olmayan "el-hamdü li'l-lâhi Rabbi'l-âlemîn ve's-salâtu alâ resûlihi Muhammedin ve âlihi ve sahbihi ecma'în" ibaresi vardır. Sonunda ise Şeyh Cemâlî, Niyâzî-i Mısırî'ye ait manzumeler mevcuttur. Bu baskı içerisinde yazma nüshada olmayan ifadeler yer almaktadır. Buradan hareketle farklı bir yazma nüshanın daha olduğu açıktır. Ancak bu nüsha tespit edilememiştir.

Üçüncü baskıda ise ikinci baskı ile aynı özelliklere sahiptir. Ancak bu baskıda eserin birinci ve ikinci baskısında olan farklı şiirler, birleştirilerek verilmiştir.

c. Türk Dil Kurumu, nu. DilN/1052

Türk Dil Kurumu DilN/1052 arşiv numarası ile kayıtlı nüsha da matbudur. Bu nüshanın diğer nüshalardan farkı ise eserin haşiye kısmında "Meb'as-ı İbrahim Aleyhi's-selâm" kıssası yer almaktadır. Metin harekelidir. Eserin sonunda 1287 senesi kaydı mevcuttur.

3. KISAS-I ENBİYÂLAR'DA YÛSUF U ZÛLEYHÂ KISSALARI

Müstakil olarak yazılmış Yûsuf u Zûleyhâ kıssaları yanında kısas-ı enbiyalar içerisinde yer almış eserler de mevcuttur. Bu bölümde, tespit edebildiğimiz eserler tanıtılacaktır.

Kısas kelimesi Arapça kıssa kelimesinin, enbiya kelimesi ise Arapça nebî kelimesinin çoğuludur. Kısas-ı Enbiyâ, kısasu'l-enbiyâ, kasasu'l-enbiyâ tabirleri ise peygamberlerin hayat hikâyelerini, yaşadıklarını, tarihlerini, tebliğlerini anlatan eserlere verilen bir isimdir.

Kısas-ı enbiyâ türündeki eserlerin en meşhurları Sa'lebî'nin 'Arâ'isü'l-Mecalis'i ile Kisâî'nin Kısasü'l-Enbiyâ adlı kitabıdır. Daha sonra yazılan eserlerin birçoğu ya bunların tercümesi veya kısaltılmış şeklidir. Ebu Rifâa Ammârre el-

Fârisî'nin Bed'ü'l-Halk ve Kasasü'l-Enbiyâ, Ali b. Hamza el-Kisaî'nin el-Mübtede fî Kasasü'l-Enbiyâ, Muhammed b. Abdullah el-Kisaî'nin Kasasü'l-Enbiyâ, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Kinanî et-Tarafî'nin Kısas-ı Enbiyâ, İbn Kesîr'in Kasasü'l-Enbiyâ, M. Ahmed Cadelmevlâ ve arkadaşlarının Kasasü'l-Kur'ân, Ni'metullah el-Cezâirî'nin Kasasü'l-Enbiyâ, Abdülvehhab en-Neccar'ın Kasasü'l-Enbiyâ adlı eserleri bu türün başlıca örneklerindedir. Türkçe yazılmış birçok kısas-ı enbiya mevcuttur. Çoğu Sa'lebî ve Kisâî'ye dayanan bu kitaplar arasında en eskisi Rabgûzî'nin eseridir. Cevdet Paşa'nın Kısas-ı Enbiyâ ve Tevarih-i Hulefâ'sı ayrıca zikre değer bir kitaptır.³¹³ Tespit edilebilenler alfetik sırayla şunlardır:

1. Ahmed Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiya ve Tevârîh-i Hülefâ³¹⁴

Eserde Hz. Âdem ve Hz. Muhammed arasındaki peygamber kıssalarından, İslamın ortaya çıkışından, Hz. Muhammed'den ve Osmanlı Devleti'nin 1439 yılına kadar olan devirlerinden bahseder. Ahmed Cevdet Paşa eseri halkın inancının korunması ve eğitim-öğretim amacıyla yazmıştır. 12 cüzden oluşmaktadır.³¹⁵

2. Dânişzâde Şevket Gavsî, Manzum Târîh-i Enbiyâ³¹⁶

Mesnevî tarzında yazılmıştır. 46 sayfadır. Kitabın kapağında birinci kısım ibaresi vardır.

3. Hamzavî, Kıssa-i İskender

14. asır müelliflerinden Hamzâvî'nin mensur İskendernâme'sinin içerisinde Kıssa-i Yûsuf adıyla yer almaktadır. Bu eser Râif Yelkenci'nin özel kütüphanesinde bulunan nüshanın 226 ile 316. sayfalar arasında yer almaktadır.³¹⁷

³¹³ M. Süreyya Şahin, "Kısas-ı Enbiya", *TDVİA*, C. 25, İstanbul, 2002, s. 495-496.

³¹⁴ Yûsuf Halaçoğlu-Mehmet Âkif Aydın, "Cevdet Paşa", *TDVİA*, C. 7, İstanbul, 1993, s. 449.

³¹⁵ Ahmet Cevdet, *Kısas-ı Enbiyâ ve Tevârîh-i Hulefâ (I-VI)*, Hazl. Mahir İz, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2000; Ahmed Cevdet Paşa, *(Kısas-ı Enbiyâ ve Tevârîh-i Hulefâ) Peygamberler ve Halifeler Tarihi (I-II)*, Sadeleştiren, Metin Muhsin Bozkurt, Çile Yayınları, İstanbul; Ahmet Cevdet Paşa, *Kısas-ı Enbiyâ ve Tevârîh-i Hulefâ (2 C)*, Bedir Yayınları, İstanbul, 2012.

³¹⁶ Danişzâde Mahmud Şevket Gavsî, *Manzûme-i Târîh-i Enbiyâ*, İstapan Matbaası, İstanbul, 1313; Seçil Gökmen, *Danişzade Mahmud Şevket Gavsî'nin Manzume-i Tarihi-i Enbiya'sı*, İstanbul Üniversitesi, Bitirme tezi, İstanbul, 2012.

Eserin Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Türkçe Yazmaları bölümünde 442 yaprakтан oluşаn ve Yz. A 150 arşiv numarası ile kayıtlı bir nüshası da bulunmaktadır.

4. Hindî Mahmûd, Kısas-ı Enbiyâ

Kısas-ı Enbiyâ, Hindî Mahmûd'un ömrünün sonlarında (987/1579) yazdığı toplam 7852 beyitlik mesnevîsidir. Eser konusu itibariyle şimdilik İslâmî Türk edebiyâtının ilk manzum kısas-ı enbiyâsı özelliğini taşımaktadır.³¹⁸ Yûsuf kıssası eserde 2710-4018 beyitleri arasında yer almaktadır.

5. Manastırlı Mehmed Rif'at, Kısas-ı Enbiyâ

Manzum olarak yazılan eser, çocukların yararlanması amacıyla yazılmıştır. 377 beyitten oluşаn eser kısas-ı enbiya ve sîre-i Muhammediye'den oluşmaktadır.³¹⁹ Ya'kûb ve Yûsuf peygamber kıssaları onuncu hikâye olarak yer almaktadır.

6. Mehmed b. Yûsuf el-Çerkezî, Kısas-ı Enbiyâ

Ebû İshak Ahmed b. Muhammed es-Sa'lebî'nin (ö.427/1035) peygamberler tarihine dair olan 'Arâ'isü'l-Mecâlis adlı Arapça eserin Mehmed b. Yûsuf el Çerkezî tarafından İstanbul'da 1282 tarihinde Türkçeye çevrilmiş hâlidir.

Eserin adı matbu nüshalarda "Kasasü'l-Enbiyâ ve el-Müsemma 'Arâ'isü'l-Mecâlis" olarak geçerken yazma nüshalarda ise "Nefâ'isü'l-'Arâ'is ve Yvâkitü't-Ticân fî Kısasi'l-Kur'ân" ve "en-Nefâ'is fî Mebde'î'd-Dünyâ ve'l-'Arâ'is fî Kısasi'l-Enbiyâ" olarak geçmektedir.³²⁰

Eser, meclis-bâb düzeni ile yazılmıştır. Kitapta otuz iki meclis vardır. Eserin ayrıca Musa b. Hacı Hüseyin el-İznikî'ye (ö. 833/1429-30) ait bir tercümesi

³¹⁷ Halide Dolu, a.g.m, s. 423.; Leylâ Karahan, *Erzurumlu Mustafa Darîr Kıssa-i Yûsuf (Yûsuf u Züleyhâ)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1985, s. 22-23.

³¹⁸ Ahmet Karataş, *Hindî Mahmud Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Kısas-ı Enbiyâ'sının Tenkidli Metni*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2011, s. 191.

³¹⁹ Manastırlı Mehmed Rifat, *Tuhfetü'l-İslâm*, Cemal Efendi Matbaası, Dersââdet 1315.

³²⁰ Günay Tümer, "Arâisü'l-Mecâlis", *TDVİA*, C. 3, İstanbul, 1991, s. 265.

daha bulunmaktadır. Bu tercümenin birinci cildinden iki nüsha Süleymaniye Kütüphanesi'nde mevcuttur.³²¹

Bu eser Halide Dolu'nun "Yûsuf Hikâyesi Hakkında Birkaç Söz ve Bazı Türkçe Nüshalar" adlı makalesi ile Melike Gökcan Türkdoğan'ın "Yûsuf Hikâyesi Hakkında Birkaç Söz ve Bazı Türkçe Nüshalar" adlı doktora çalışmasında Aydınoglu Mehmet Bey'in hazırlattığı nüsha olarak geçmektedir.³²²

"Kıssa-i Yûsuf" Kısas-ı Enbiyâ içinde yer alan bir bölümdür. Hikâye Rabguzi ve Hamzavi kıssalarına benzemektedir.³²³

7. Muhammed bin Yûsuf, Kıyasu'l-Enbiyâ³²⁴

Eser Yûsuf el-Kerekî'nin eserinin Muhammed bin Yûsuf tarafından Türkçeye çevirisidir. Eserin, Manisa, Bağdatlı Vehbi ve Marmara Üniversitesi nüshaları olmak üzere üç nüshası bulunmaktadır. Eserde, kutsal kitaplarda adı geçen peygamberlerin öyküleri gerçek ve gerçeküstü unsurlara dayandırılarak akıcı bir üslupla anlatılmıştır.

8. Mustafa Asım Köksal, Peygamberler Tarihi³²⁵

Hz. Adem'den Hz. Muhammed'e kadar otuz beş peygamberin hayat ve mücadelesini anlatmaktadır. Ayrıca manzum Peygamberler adlı bir eseri de bulunmaktadır.³²⁶

9. Rabgûzî, Kıyasu'l-Enbiyâ

³²¹ Günay Tümer, a.g.m., s. 266; Süleymaniye Kütüphanesi nüshaları Şâzeli Tekkesi, nr. 126 ve Yozgat, nr. 431'de kayıtlıdır.

³²² Halide Dolu, "Yûsuf Hikâyesi Hakkında Birkaç Söz ve Bazı Türkçe Nüshalar", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul, 1952, C.: 4, S. 423; Melike Gökcan Türkdoğan, a.g.e., s. 49.

³²³ Melike Gökcan Türkdoğan, a.g.e., s. 49.; Emine Yılmaz, Nurettin Demir, *Bir Sa'lebî Çevirisi (Kısas-ı Enbiyâ: TDK Nüshası)*, International Journal of Central Asian Studies, Volume 10-1 2005, s. 1-4.

³²⁴ Mehtap Eldemir, *Muhammed bin Yûsuf Kıyasu'l-Enbiya I İnceleme-Metin-Dizin*, Çanakkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2011; Süleyman Menek, *Muhammed bin Yûsuf Kıyasu'l-Enbiya II İnceleme-Metin-Dizin*, Çanakkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 2011.

³²⁵ A. Cüneyt Köksal, "Mustafa Âsım Köksal", *TDVİA*, C. 26, İstanbul, 2002, s. 235-236.

³²⁶ Mustafa Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi I-II*, TDV Yayınları, İstanbul, 1989.

Rabgûzî Ribat Oğuz kasabasından olduğu için Rabgûzî mahlasını almıştır.³²⁷ “İzlegen bat tapkay işitken bat bilgey tep Kısas-ı Rabguzi at berdük” olarak adlandırdığı bu eserini, Çağatay Hanı Tarmaşirin’in emirlerinden aslı Moğol olan ve sonradan Müslümanlığı kabul eden Nasırüddin Tok Buga’ya sunmuştur.³²⁸

Eser, İslamiyeti yeni kabul etmiş Türk kitlelerinin dînî yönden ihtiyaçlarını karşılamak üzere kaleme alınmıştır. Kısasü’l-Enbiya, Hz. Muhammed başta olmak üzere İslam dininin doğruladığı diğer peygamberlerin kıssaları ile Harut ve Marut, ‘Avac bin ‘Annak gibi kıssalardan da bahsetmiştir. Eserde sanatkârca ve akıcı bir nesir ile yazılan kıssaların arasına münasebet düşürülerek gazellere ve Arapça ile karışık manzumelere de yer verilmiştir.³²⁹

Rabgûzî’nin 1311’de kaleme aldığı Kutadgu Bilig etkisini yansıtan eser, nesir yapısı içerisinde dörtlüklerin de yer aldığı görülür. Dil örgüsü, cümle yapısı bakımından folklorik üslûba yakındır.³³⁰

Kısas-ı Rabgûzî, 249 varaktır. Yûsuf kıssası 65-111’inci varaklar arasında yer almaktadır.³³¹ Konumuzla alakalı olan ve eser içerisinde yer alan Yûsuf hikâyesinden, Abdürraûf Fıtrat Özbek Edebiyatı Numuneleri³³² adlı eserinde manzum ve mensur birer bölüm olarak bahsetmiştir. Fıtrat’ın eserine aldığı bu

³²⁷ Aysu Ata, “Kısas-ı Rabgûzî (Giriş-Metin-Dizin), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, s. V; Aysu Ata, Rabgûzî Kısasü’l-Enbiyâ I. (Giriş-Metin-Tıpkıbasım), Türk Dil Kurumu Yayınları: 681-1, XL+616s., Ankara, 1997; Rabgûzî Kısasü’l-Enbiyâ II .Dizin, Türk Dil Kurumu Yayınları: 681-2, 820s., Ankara, 1997.; Melike Gökcan Türkdoğan, Klasik Türk Edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ Mesnevileri Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi 2008, s. 49; Ahmet Atilla Şentürk, Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Dergah Yayınları, İstanbul, 2004, s. 107.

³²⁸ Aysu Ata, Adı geçen doktora tezi, s. V.

³²⁹ Aysu Ata, Adı geçen doktora tezi, s. V.

³³⁰ Melike Gökcan Türkdoğan, a.g.e., s. 49.

³³¹ Aysu Ata, a.g.e., s. VII.

³³² Abdürrauf Fıtrat, *Özbek Edebiyatı Numuneleri*, Şark Neşriyatı, Taşkent, 1928, s. 104-112.

bölümleri Saadet Çağatay, Türk Lehçeleri Örnekleri adlı eserinde örnek metin olarak vermiştir.³³³

10. Müellifi Bilinmeyen Kısas-ı Enbiyâ³³⁴

Bu, eser, tek nüsha olup Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Bölümü 4367 numarada kayıtlı 1645 yılına ait bir Kısas-ı Enbiyadır. Eser herkesin anlayabileceği nesir diliyle yazılmış veya tercüme edilmiştir. Nesih hattıyla yazılmış olan kitap harekeli ve okunaklıdır. 236 varak olan bu yazmanın her sahifesinde 13 satır vardır.³³⁵ Eserde Yûsuf kıssası 55b-82a varakları arasında yer almaktadır. Eserin müellifi tespit edilememiştir.

11. Müellifi Bilinmeyen Kısas-ı Enbiyâ³³⁶

Sa'lebî'nin eserinin çevirisidir. TDK Kütüphanesi 145 numarada kayıtlıdır. Eser üzerinde varaklar halinde Binnur Erdağı, Arzu Oyarkılıçgil, Nesrin Bayraktar, Bülent Gül, Şefika Füsün Halıcı tarafından yüksek lisans tezleri yapılmıştır. Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik yazı ve dil özelliklerini taşımaktadır. Türk edebiyatında oraya çıkan kısas-ı enbiya örneklerinin ilklerindedir. Eserin müellifi bilinmemektedir.

12. Müellifi Bilinmeyen Kısas-ı Kur'ân³³⁷

Ankara Milli Kütüphanede bulunan, 06 Mil Yz B 948 arşiv numaralı Kısas-ı Kur'ân adlı eserin müellifi ve telif tarihi belli değildir. Ancak eserin istinsah tarihi

³³³ Aysu Ata, a.g.e., s. XI.

³³⁴ Ümit Akdemir, *Kısas-ı Enbiya (v.1a-80b) Transkripsiyon-inceleme-indeks*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2006; Halil Özer, *Kısas-ı Enbiyâ (v.81a-159b)*, *Transkripsiyon-inceleme-indeks*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2006.

³³⁵ Ümit Akdemir, a.g.e., s. III.

³³⁶ Sündüz Özer, *Kısas-ı Enbiyâ*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

³³⁷ Hidayet Kuruoğlu, *Kısas-ı Kur'ân (1a-84b) İnceleme-metin-dizin*, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2012; Semra (Semerci) Şentürk, *Kısas-ı Kur'ân (172a-270b) İnceleme-Metin-Dizin*, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2015;

1558'dir. Eserin dili Eski Anadolu Türkçesidir. Metin harekeli nesihle yazılmış olup her sayfada 13 satır vardır. Metin 274 varaktan oluşmaktadır.

13. Müellifi Bilinmeyen Kısas-ı Enbiyâ³³⁸

Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye 980'de kayıtlı bulunan Kısas-ı Enbiyâ, Sa'lebi'nin Kısasü'l-Enbiyâ eserinin Farsça istinsah edilmiş bir nüshasıdır. İstinsah tarihi belli olmayan eser 360x240 (235x135) mm ölçülerinde ve 21 satırdan, 173 varaktan oluşur. Ayrıca eser, takdim tasvirleriyle birlikte 27 resim içerir. Metin ve resim alanı altın, turuncu ve açık yeşil renk çizgiler çekilmiş cetveller ile sınırlanmaktadır. Eserde kullanılan kâğıt; aharlı, kalın ve samanidir. Talik hatla nesir yazılan eserin metin aralarındaki Kur'ân'dan ayetlerin ve sözlerin altın ile yazıldığı görülür. Eserde, Âdem Peygamberden Hz. Muhammed'e kadar gelen peygamberlerin, Hz. Osman (d. 580-ö.656) hilafeti dönemini de içine alan önemli kişilerin ve Yezid b. Muaviye'den (646 – 683) sonra Haccac b. Yûsuf'un (662- 714) (y. 172b) hikâyesi ile son bulan, Emevi Devrinin (661–750) önemli kişilerinin hikâyeleri anlatılır.³³⁹

Eserde Hz. Ömer'in Hz. Muhammed ile Yûsuf kıssasının niçin kitapta yer almadığını konuştuğu, Hz. Yûsuf'un kuyudan çıkarıldığı, Hz. Yûsuf'un satılması esnasında altın keselerinin tartılması, Züleyhâ'nın haremde meyve soyarken Hz. Yûsuf'u gören kadınların ellerini kesmeleri, Hz. Yûsuf'un kardeşlerine buğday vermesi, Hz. Yûsuf'un gömleğinin Hz. Yakub'un gözlerini açması, Hz. Yakub ile Hz. Yûsuf'un kavuşmaları anlarını tasvir eden resimler yer almaktadır.

14. Diğer Peygamber Kıssa ve Hilyeleri

³³⁸ Necla Kaplan, *Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye 980 Numaralı Kısas-ı Enbiyâ Nüshası ve Tasvirleri*, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2013

³³⁹ Necla Kaplan, a.g.e., s. 13.

Yûsuf kıssası bu eserler dışında Bursa Eski Eserler ve Yazmalar Kütüphanesi'nde bulunan Kısasu'l-Enbiyâ'da³⁴⁰ "Kıssa-i İbrahim Aleyhisselâm" başlığı altında 66-95 varakları arasında yer almaktadır. Yine Târîh-i İbn Kesir'in Şirvanlı Mahmud tarafından yapılan tercümesinde de 79-86 varakları arasında "Kıssa-i Yûsuf Aleyhisselâm" başlığı altında da geçmektedir.³⁴¹ Ayrıca Neşâtî Ahmed Dede'nin Hilye-i Enbiyâ'sı, Dursunzâde Abdülbâkî'nin Evsâf-ı Peygamberân-ı Mürsel'i, Nûrî'nin Hilye-i Peygamberân'ı gibi eserler de peygamber kıssaları açısından önemlidir.

³⁴⁰ İsmet Cemiloğlu, *Kısas-ı Enbiyâ Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi*, TDK Yayınları, Ankara, 1994.

³⁴¹ Muhammet Yelten, *Târîh-i İbn-i Kesir Tercümesi*, TDK Yayınları, Ankara, 1998.

II. BÖLÜM

MUHAMMED BİN İBRAHİM'İN HAYATI VE EDEBÎ KİŞİLİĞİ

2.1. HAYATI

Müellifin hayatıyla ilgili yaşadığı dönemde yazılan kaynaklarda bilgi geçmemektedir. Bu bağlamda 1586'da yazılan Kınalızâde Tezkiresi'nde ve onun muhtasarı olan 1597-1598 yıllarında yazılmış olan Beyânî Tezkiresi'nde müellifle ilgili bilgi mevcut değildir. Yine 1609'da yazılan Riyâzî Tezkiresi'nde ve sonraki dönem kaynaklarından Keşfü'z-Zünûn ve Hediyyetü'l-Ârifin'de de bilgi mevcut değildir.

Adı Muhammed b. İbrahim'dir.³⁴² Nitekim bu husus, Yûsuf u Züleyhâ adlı eserinin Yazma Bağışlar nüshasının 2b yaprağında geçen "Bu 'abd-i fakîrû'l-mu'terif bi'z-zenbi ve't-takşîr Muhammed bin İbrâhîm" ibaresinden açıkça anlaşılmaktadır. Ancak Bursalı Mehmed Tahir'in Osmanlı Müellifleri adlı eserinde adı Galatalı Muhammed Efendi olarak geçmektedir. Halide Dolu'nun "Menşeyinden Beri Yûsuf Hikâyesi ve Türk Edebiyatındaki Versiyonları" adlı eserinde de Galatalı Mehmed Efendi olarak tanıtılmıştır. Ancak incelediğimiz YB, MO, İS ve İÜ nüshalarında ismin Mehmed ile karıştırılmaması için Muhammed olarak şedde ile harekelendiği görülmektedir.

Muhammed b. İbrahim eserinde kendinden "'abd-i fakîrû'l-mu'terif bi'z-zenbi ve't-takşîr" şeklinde bahsetmektedir.

Muhammed b. İbrahim'in doğum tarihiyle ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur. Ancak eserin yazılış tarihi bellidir. Eserin 27 Rebî'ü'l-evvel 994 – 18 Mart 1586 tarihinde yazımı bitirilmiştir.³⁴³ Bu tarihten yaklaşık otuz yıl önce

³⁴² Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri I-III*, Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1333, C. 1, s. 390; Halide Dolu, *Menşe'inden Beri Yûsuf Hikâyesi ve Türk Edebiyatındaki Versiyonları*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1953, s. 299; Ömer Nasuhî Bilmen, *Büyük Tefsir Tarihi (Tabakâtü'l-Müfessirîn)*, Bilmen Yayınevi, Ankara, 1960, s. II/502.

³⁴³ İÜ nüshası vr. 4a.

doğduğu farz edilirse 1556 yılı ortaya çıkar ki, buradan çok genel bir ifadeyle müellifin 1550’li yıllarda doğmuş olduğu tahmin edilebilir.

Eserde “*Ve devām-ı devlet-i pādişāh-ı zamān zıllu’llāhi fi’d-devrān nāşıru’l-‘adl ve’l-ihsān bāsiṭu’l-emni ve’l-emān sultān-ı selāṭīn-i cihān güzīde-i Āl-i ‘Osmān nişāne-i inna’llāhe ye’muru bi’l-‘adli ve’l-ihsān burhān-ı havākīn-i devrān es-sultān ibnü’s-sultān Sultān Murād Hān ibnü’s-sultān Selīm Hān ki silsile-i ‘Osmāniyāndan on ikinci sultān-ı ‘adālet-nişāndur edāma’llāhu saltānatahu ve ‘ammera bi’l-‘adli memleketehü İlhāhī sālḥā’-i bisyār vüçüd-ı şerīf-rā pāyendedār bi-ḥaḳḳı Muḥammed ve ālihi’l-aḫyār*” ibaresi geçmektedir. Bu ibareden müellifin 12. Osmanlı padişahı olan III. Murad döneminde eserini yazdığı anlaşılmaktadır. Osmanlı padişahlarından III. Murad II. Selim’in oğludur. 1546’da Manisa’da doğmuş, 1574 yılında tahta çıkmış ve 21 yıl hükümdarlık yaptıktan sonra 1595’te vefat etmiştir. Müellif ise eserini 1586 yılında tamamlamıştır. Muhammed b. İbrahim’in 1550’li yıllarda doğduğu farzedilirse, Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim, III. Murad dönemlerinde yaşadığını ve hayatta olduğunu ileri sürebiliriz.

Yazma nüshaların hiçbirinde olmamakla birlikte basma nüshada, eserin Silahdâr-ı Şehriyâr Halil Ağa’nın namına yazıldığı ifade edilmektedir.³⁴⁴ Silahdârlık ünvanı Osmanlı Devletinde sultanın silahlarından ve silahhanesinden sorumlu saray görevlisini ifade etmek için kullanılmaktadır.³⁴⁵ Eserin bitirildiği tarih olan 1586’da Halil Ağa Yeniçeri Ağalığı görevine başlamış, üç yıl bu görevi sürdürmüştü ve 1589 yılında azledilmiştir.³⁴⁶

Muhammed b. İbrahim’in doğum yeri ile ilgili kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Ancak müellif hakkında tek bilgi kaynağı olan Osmanlı Müellifleri’nde Galatalı Muhammed Efendi olarak bahsetmesi onun Galatalı olduğunu göstermektedir. Yine eserin sebab-i telif bölümünde şu ifade geçmektedir: “...bir gece maḥmiye-i Ġalaṭa’da kendü ğam-ḥānemde miḥmān

³⁴⁴ Basma nüsha, s. 5.

³⁴⁵ Şerafettin Turan, “Silâhdâr”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2009, C. 37, s. 191-193.

³⁴⁶ Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, *Târîh-i Râşid ve Zeyli (I-III)*, Haz. Abdülkadir Özcan-vd., Klasik Yayınları, İstanbul, 2013, s. 265.

olup”(MO2b). Buradan hareketle müellifin Galata’da oturduğu ortaya çıkmaktadır. Müellif Galata’daki kendi yaşadığı evi gam yuvasında misafir olarak kalıyorum şeklinde tanımlamıştır.

Galata; İstanbul’da bir semttir. Osmanlılar devrinde İstanbul şehri, İstanbul ve bilâd-ı selâse (Eyüp, Galata, Üsküdar) olarak idarî-adlî bölgelere ayrılmıştı. Galata bugünkü Tünel-Galatasaray arası kuzey sınırını, bugünkü Kasımpaşa batı sınırını, Tophane ise doğu sınırını meydana getirmekteydi. O dönemde Galata surlarıyla çevrili bölge Pera diye bilinmekteydi.³⁴⁷

Ancak İS nüshası 1b’de “Muhammed bin İbrâhîm el-Endülüsî” ibaresi geçmektedir. Bu künye başka hiçbir kaynakta geçmemektedir. Ayrıca müellifin yaşadığı döneme en yakın dönemde kaleme alınan YB nüshasında böyle bir bilginin olmaması da bu künyenin doğru olmadığı kanaatini ortaya çıkarmaktadır. Endülüslü anlamına gelen Endülüsî ifadesi manaca ve mantıken de bize çok uygun gelmemektedir.

Muhammed b. İbrahim’in ailesiyle ilgili elimizde bilgi bulunmamaktadır. Müellifin evlenip evlenmediği, çocuğu olup olmadığı konusunda elimizde bilgi yoktur. Müellifin tahsil hayatı ve hocaları hakkında da kaynaklarda bilgi mevcut değildir. Ancak Osmanlı Devleti’nin en ihtişamlı yüzyılında, devletin merkezi ve en eski yerleşim birimlerinden birisi olan Galata’da yaşamış olması göz önüne alındığında, onun dönemin eğitimlerinden uzak kaldığını söyleyemeyiz. Onun medresede sarf, nahiv, Kur’ân, fıkıh, hadis, tefsir, mantık, tasavvuf ve ahlak, belagat gibi döneminde tahsil edilen ilimleri tahsil ettiğini tahmin edebiliriz.³⁴⁸ Ayrıca Muhammed b. İbrahim’in Yûsuf sûresi, Hûd sûresi ve Ra’d sûresine ayrı ayrı tefsir yazdığı düşünülürse Arapçayı ve dînî ilimleri iyi derecede bildiği anlaşılmaktadır.

³⁴⁷ Ortaylı, İlber, “Galata”, *TDVİA*, C. 13, İstanbul, 1996, s. 303-307.

³⁴⁸ Konuyla ilgili bk. *Osmanlı Medreselerinde İlim I-II*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 69-99; İsmail Hakkı Uzun Çarşılı, “Osmanlı Medreselerinde Okutulan Derslere Dair”, *Osmanlı Devleti’nin İlmîye Teşkilatı*, TTK Yayınları, Ankara, 1988, s. 39-43.

Muhammed b. İbrahim, “el-ḥakīrū'l-mütevelli ‘alā-Evkāfi Ahî Çelebi” ibaresinden anlaşılacağı üzere Ahi Çelebi vakıfları mütevellisi olarak görev yapmıştır. Müteveli sözlükte “bir vakfı vakfedenin koyduğu şartlara göre yöneten kimse” şeklinde anlamlandırılmaktadır. Ahi Çelebi Vakfı Fatih, II. Bayezid, Yavuz ve Kanûnî dönemlerinde yaşayan ve iki defa hekimbaşılık yapan bir Türk tabibi olan Mehmed b. Tabib Kemal Ahi Can Tebrizî tarafından kurulmuştur.³⁴⁹

Ahî Çelebi hem babasından miras kalan ve hem kendisinin elde ettiği Çorlu, Edirne, Hayrabolu ve Şile’de kırktan fazla köy ile İstanbul’da bir hamam ve çok sayıda dükkândan meydana gelen büyük bir servete sahip olmuştur. Bu serveti, Edirne’de yaptırdığı medrese ve mektep ile İstanbul’da Yemiş İskelesi’nde yaptırdığı, Kanlı Fırın Mescidi diye de tanınan camiine vakfetmiş, ayrıca vakıflarının gelir fazlasının da (zevâid-i evkaf) Medine fakirlerine gönderilmesini vasiyet etmiştir. Bugün İstanbul’da bir mahalle, Edirne’de bir köy ve Bulgaristan’da bir yayla Ahî Çelebi’nin adını taşımaktadır.³⁵⁰

Muhammed b. İbrahim’in müteveli olarak görev yaptığı Ahî Çelebi vakfı ve camii, İstanbul Fatih ilçesinde, Haliç kıyısında, Zindan Hanı’nın batısındadır.

Muhammed b. İbrahim’in doğum tarihi tam olarak bilinemediğinden, vefat tarihi ile ilgili bir kayıt da olmadığından kaç yıl yaşadığını söylemek mümkün değildir. Muhammed b. İbrahim’in vefat tarihiyle ilgili elimizde hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Sadece eseri Yûsuf u Züleyhâ’yı 1586’da tamamlamasından hareketle onun bu tarihten sonra vefat ettiği söylenebilir.

2.2. MUHAMMED B. İBRAHİM’İN EDEBÎ KİŞİLİĞİ

2.1.1. Eseri

Muhammed b. İbrahim’in elimizde mevcut tek eseri Yûsuf u Züleyhâ’sıdır. Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri’nde matbu nüshaya dayanarak Yûsuf u Züleyhâ ile birlikte üç eserinin olduğundan bahsetmektedir.³⁵¹ Bursalı Mehmet Tahir’in atıf yaptığı kısım matbu nüshada, “üç sûre nakl eyledüm

³⁴⁹ Ali Haydar Bayat, “Ahî Çelebi, Mehmed”, *TDVİA*, C. 1, İstanbul, 1988, s. 528.

³⁵⁰ Ali Haydar Bayat, a.g.e., s. 528.

³⁵¹ Bursalı Mehmet Tahir, a.g.e., s. 319.

(süre-i evvel Hüd) (süre-i vasaḥ Yūsuf) (süre-i şāliḥ Ra'd'dur)" şeklinde geçmektedir. Bu bilgiden hareketle müellifin üç eserinin olduğu bilgisini vermektedir. Ancak bu ifade elimizde mevcut sekiz nüshada geçmemektedir. Var olduğu söylenen bu eserlerle ilgili katalog taraması da yapılmış ancak herhangi bir sonuç elde edilememiştir. Müellif kendi eserini "Hāzā Kitābu Yūsuf u Züleyhā be-Nām-ı Aḥsen-i Kaşāş-ı Şerīfe" olarak nitelemesine rağmen Bursalı Mehmet Tahir eseri Yūsuf Sûresi tefsiri olarak nitelemektedir. İhtiyatlı yaklaşmakla birlikte incelemesini yaptığımız eserden hareketle bu bilgilerin doğru olmadığını düşünüyoruz. Bu nedenle Muhammed b. İbrahim'in şimdilik bilinen tek eserinin Yūsuf u Züleyhâ olduğu sonucuna ulaşıyoruz.

Tenkitli metnini hazırladığımız Yūsuf u Züleyhâ; Medh-i Resûl, Der-medh-i Pâdişâh-ı Âlem-penâh ve Sebeb-i Te'lif ile 48 fasıldan oluşmaktadır. Eserde 197 adet manzume bulunmaktadır.

2.1.1.1. Eserinin Kaynakları

Eser çift kahramanlı bir aşk hikâyesidir. Tevrat, İncil ve Kur'ân'da yer almaktadır. Bu nedenle hikâyenin kaynağı kutsal kitaplar, özellikle de Kur'ân-ı Kerîm'dir. Eserde kaynak olarak Kur'ân'ın Yūsuf sûresindeki ayetler kullanılmıştır. Hikâye anlatılırken konu ile ilgili ayetin tamamı veyahut bir kısmı metne dahil edilmiştir:

"Çü her dem muhtelifdür hükmi evkât

Dimişlerdür ki fi't-te'hîri âfât

Ḳāle ḳā'ilün minhüm lā taḳtulū Yūsufe ve elḳūhu fī ḡayābeti'l-cübbi yelteḳiḥü ba'zu's-seyyārati in küntüm fā'ilîn. Yehūdā ki cümleden 'âḳıl ü dānā idi." [YB18a] örneğinde olduğu gibi.

Burada Yūsuf Sûresinin 10 âyeti tamamen iktibas edilmiştir.

Çün ol bedr-i kâmil Züleyhâ'ya vâşıl ve murâdı ḥāşıl oldu. *Ekrimî meşvāhu* emrin Züleyhâ güş itmekle şevḳ-i ḥamrın nüş ve ol zevḳle derün-ı cāndan cüş u

hurüş itdi [YB82a-b]. Burada ise Yûsuf Sûresinin 21. âyetinden bir kısmı iktibas edilmiştir.

Muhammed b. İbrahim'in Kur'ân-ı Kerîm'en sonraki ikinci kaynağı ise hadislerdir.

“Ve şalavât-ı bî-hadd u teslîmât-ı lâ-yu'ad ol habîb-i ekrem ve resûl-i mufahham a'nî hâdî-i her güm-râh Muḥammed Resûlu'llâh şalla'llâhu 'a.m. üzerine olsun ki *şümme haleka'l-eşyâ'e min nûrî* feḥvâsınca rûḥ-ı şerîfin...” [YB01b] ifadesinde olduğu gibi yazar zaman zaman hadislerden yararlanmıştır.

Muhammed b. İbrahim eserini yazarken kimi yerde eser ve müellif ismi vermek yerine “Râvî eydür, Mervîdür ki, Râvî-i gülzâr-ı sühândan ve aḥvâl-i aḥbâr-ı kühendin mervîdür ki, Kışaş-ı sâlifeden rivâyet iden eydür, Ba'zî râvî eyitdi” gibi ifadelerle konuyu anlatmıştır. Ancak bu rivayetlerin hangi kaynaklardan olduğunu belirtmemiştir.

Muhammed b. İbrahim'in eserinde bazı râvilerin nakillerini de kullanmıştır:

“İbn-i 'Abbâs³⁵² *raḍiya'llâhu 'anh* eydür Yûsuf'dan bu kelâm şâdır olduḡda Cebrâ'îl *'aleyhi's-selâm* ḥâzır olup eyitdi ferâmüş itme ol gün ki senden kaçd-ı mülâyemet şâdır oldı.” [YB137a]

“İbni Cüreyyh'den mervîdür ki Yûsuf qarındaşlarına şordı ki Yûsuf sizden ne aldı ki aña sâriḡ isnâdını lâyiḡ görürsüz eyitdiler ceddesinüñ zer-i ḥâlişden bir şanemin uğurılayın alup zîr-i zemînde defn itdi.” [YB160b]

“Vehb ibn Münebbih'den³⁵³ mervîdür ki kaçan Yûsuf gömleḡin Ya'ḡûb'a irsâl itmek diledi.” [YB170b]

³⁵² İbn Abbas, Hz. Muhammed'in amcasının oḡlu, tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite kabul edilen ve çok hadis rivayet edenler arasında yer alan bir sahabîdir. Geniş bilgi için bkz., İ. Lütfi Çakan-Muhammed Eroḡlu, “Abdullah b. Abbas b. Abdülmuttalib”, *TDVİA*, İstanbul, 1988, C. 1, İstanbul, 1988, s. 76-79.; Ali Akbıyık, *Abdullah b. Abbâs Hayatı ve Şahsiyeti*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Esntitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007, s. 4-56.

³⁵³ Vehb b. Münebbih, asıl adı Ebû Abdillâh Vehb b. Münebbih b. Kâmil es-San'ânî (ö. 114/732)'dir. Yemenli tâbiîdir. Özellikle peygamberler tarihi ve İsrâîlî haberleri nakletmekle meşhur olmuştur.

“Ḥasan-ı Basrî'den³⁵⁴ mervîdür ki Ya'kûb müdâm sözlerini pinhân tütüp seksen yıl temâm firâk-ı Yûsuf'la maḥzûn ve gözlerinin yaşu ceyḥûn oldu ve gönçe-i lâlevâr va'de-i nev-behâra intizâr çeküp ber-ḳarâr tûrdı.” [YB164b]

Muhammed b. İbrahim; Monlâ Câmî, Mevlânâ İbn-i Kemâl Pâşâ, Hamdî, Yahyâ ve Çâkerî'nin eserlerini okumuştur. Bunları kaynak olarak almış, bu eserlerden etkilenmiştir. Ancak bu eserlerin nazm olduğunu, nesr olarak eserlerin ise yetersiz olduğunu belirtmiştir: “Mevlânâ İbn-i Kemâl Pâşâ ve Ḥamdî ve Yahyâ ve Çâkerî raḥimehumu'llâhu te'âlâ her biri Türkî 'ibâretle birer risâle-i dil-pezîr ve maḳâle-i lâ-naẓîr nazm idüp bî-ḥadd me'ânî-i bedî'a ilḥâḳ ve bî-'add şanâyi'-i 'acîbe ilşâḳ itmişlerdür ki kemâl-i belâgat ve isti'ârâtınuñ ḥallinde 'uḳûl müzmaḥîl olur ammâ nesr üzre olan Türkî nüşhalarda bu ḥaḳîr anı dürüst bulmaduğuma binâ'en.”

Ancak eserine temel olarak Hamdî'nin eserini örnek almış ve Hamdî'nin üslûbunu benimsemiştir: “Mevlânâ Ḥamdî raḥimehu'llâh işrince gidüp te'lîfleri olan kitâbuñ elfâz-ı dürer-bârın vesîle idüp 'alâ-vechi'l-iḥtişâr encâmına iḳdâm ve itmâmına ihtimâm olındı.”

Yine Monlâ Câmî'nin eserini incelemiş ve onun eserinde geçen bir konuyu kendi eserine dâhil etmiştir. Bu durumu şu şekilde ifade etmiştir. “Bu Faşl Ḥazret-i Monlâ Câmî Taḥrîr İtdüğü Üzre Diyâr-ı Mışr'da Ḥazret-i Yûsuf'ı Temâşâ İtdügidür”.

2.1.2. Edebî Kişiliği

Muhammed b. İbrahim'in şairliği ve şiiirleriyle ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ancak Yûsuf u Züleyhâ'nın sonunda geçen şu iki manzûme müellife aittir.

Geniş bili için bkz., Mahmut Demir-Mehmet Emin Özafşar, “Vehb b. Münebbih”, *TDVİA*, C. 42, İstanbul, 2012, s. 608-610; Saliha Ünal, *Hemmâm b. Münebbih ve Vehb b. Münebbih'in Hadis İlimindeki Yeri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Esntitüsü, Konya 2008, s.17-29.

³⁵⁴ Hasan Basrî, asıl adı Ebû Saîd el-Hasen b. Yesâr el-Basrî (ö. 110/728)'dir. Basralı meşhur tâbiî, alim ve zâhittir. Geniş bilgi için bkz., Süleyman Uludağ, “Hasan-ı Basrî”, *TDVİA*, C. 16, İstanbul, 1997, s. 291-293; Musa Eroğlu, *el-Hasenu'l-Basrî'nin Arap Dilindeki Yeri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Esntitüsü, Konya 2008, s. 19-33.

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Çün aḥsendür didi bu kıṣṣaya Ḥaḳ

Tamām itmege itdüm cehd-i muṭlaḳ

Buña aḥsen diyicek Ḥaḳ te‘ālā

Kimüñ ne zehresi var kim diye lā

Ümīd-i maḡfiret idüp Ḥudā'dan

Tamām itdüm bunu ber-vech-i aḥsen

[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]

Her ki bu neṣri oḳuyup seyr ide

Umaram ki bir du‘ā-yı ḥayr ide

Raḥmet-i Ḥaḳ iriṣe ol ṣāliḥe

Neṣr idene oḳuya bir Fātiḥa

Buradan hareketle Muhammed b. İbrahim'in hem bir yazar hem de şair olduğu sonucunu çıkarabilmek mümkündür. Ancak şairliği ile ilgili elimizdeki kaynaklarda hiçbir bilgi mevcut değildir.

Muhammed b. İbrahim “kıssa-i zîbâ” ve “hikâye-i bî-hemtâ” diye tarif ettiği Yûsuf kıssası ile ilgili olarak Arap belagat sahiplerinin, İran fasihlerinin ve belagate sahip kalemlerin tüm ilim ve fen çeşitlerini kapsayan, farklı, güzel, insanı aciz bırakan eserler verdiklerini söyler. Mevlana İbn-i Kemal Paşa, Hamdi, Yahya ve Çâkerî'nin de Türkçe eşsiz birer eser verdiğini, ancak bunların nazm olduğundan, neṣr olarak yazılanların ise yetersiz olduğundan bahseder. Bu nedenle kendisinin Türkçe bir eser vermek istediğini, ancak Türkçenin estetikte, belagat ve fesahatten uzak olduğunu kemal erbabının nefret ettiğini ve hatalarla dolu olduğunu anlatır. Ancak Türkçenin tüm bu olumsuz yanlarına rağmen öyle bir eser meydana getireyim ki halk ve havas ehli yanında makbul bir eser olsun

der: “nazm u neşre a’lem olan büleğā-yı ‘Arab ve füṣahā-yı ‘Acem ve büleğā-yı aşhāb-ı kalem envā’-ı fūnūnı müştemil ṭavr-ı ‘acīb risāleler taṣnīf ve ṭarz-ı ġarīb üzre sihr u i’cāza qarīb maḳāleler te’līf idüp gerçi fūnūn-ı belāğat ve fūsūn-ı feṣāhat üzre mü’ellefāta ġāyet ü muṣannefāta nihāyet yokdur. Bā-ḥuṣūṣ Mevlānā İbn-i Kemāl Pāṣā ve Ḥamdī ve Yahyā ve Çākerī raḥimehumu’llāhu te’ālā her biri Türkī ‘ibāretle birer risāle-i dil-peṣīr ve maḳāle-i lā-naṣīr nazm idüp bī-ḥadd me‘ānī-i bedī‘a ilḥāḳ ve bī-‘add ṣanāyi‘-i ‘acībe ilṣāḳ itmişlerdür ki kemāl-i belāğat ve isti‘ārātınuñ ḥallinde ‘uḳūl müzmaḥil olur. Ammā neşr üzre olan Türkī nüshalarda bu ḥaḳīr anı dürüst bulmaduğıma binā’en ilhām-ı Rabbānī ve işāret-i Subḥānī ile dil dā‘ī ve cānum sā‘ī oldı ki ol ḥikāyet-i bā-dirāyeti Türkī ‘ibāretle neşr idem. Gerçi elfāz-ı Türkī-‘ibāret melāḥat ve ṣarāfetden dür ve belāğat u feṣāhatden mehcürdür ve erbāb-ı kemāl ḳatında menfūr u pür-ḳuṣūrdur. Ve bu bende-i efkende bu fende ḳalīlū’l-bizā’a ve zelīl-i bī-istiṭā‘ayam ve miṣāl-i ḥāme-i ṣikeste-zebān ve mānend-i devāt beste-deḥānam. ‘Ayāndur ki piyāde-i bī-pervā her ne deñlü ziyāde-pūyān olsa fāris-i meydān ile hem-‘inān ve ṭūṭī-i ġüyā ne ḳadar faṣīḥū’l-lisān ise bü’l-fevāris meydān ile hem-beyān olımaz. Ḥuṣūṣan siyāḳat-ı ‘ibāretde ve ḥurūf-ı isti‘āretde ḳişi ne deñlü zū-fūnūn olsa zurefā-yı zamān ve ‘urefā-yı cihān ḥarf atup ṭa’n u levme sebeb olur. Pes bu bende-i za‘īf nice risāle tesvīd ve ne ġüne maḳāle temhīd idem ki memdūḥ-ı cümle-i enām ve maḳbūl-i ḥaṣ u ‘ām ola.”

Muhammed b. İbrahim, “ṭarz-ı müceddede ḥizmet” diye nitelediği Yūsuf u Züleyhā eserini inceleyenlerden ve dinleyenlerden beklentisinin, yazı kaleminden kaynaklanan hataları afv kalemi ile ıslah etmeleri, ayıbını lutf ile kapatmaları ve keremle mazur tutmaları olduğunu söyler. Ardından eserin adını ve yazılış tarihini verdikten sonra, bu kıssayı dinleyenlerin sonsuza kadar mutlu ve mesut olmaları için dua eder: “Ve bu nüshaya nāzır ve istimā’ına ḥāzır olan ihvān-ı keremden mütevaḳḳı’ ve yārān-ı pür-himemden mütezarrı’dur ki elṭāf-ı kerīme ve a’ṭāf-ı ‘amīmelerin mebzūl buyurup bu ‘abd-i muḥṭācı ve marīz-i bī-‘ilācı du‘ā-i ḥayrla yād ve rūḥ-ı revānum ṣād buyurup sehevāt-ı kalem birle vāḳi’ olan ḥaṭāsın kalem-i ‘afv ile ıslāḥ idüp ‘aybını zeyl-i lutf ile mestūr ve neyl-i

keremle ma‘zūr dutalar ve bu risālenüñ nāmı ve tārīhī 994 Aḥsen-i Kaşaş-ı Şerīfe olup ümīzdür ki muḥibb u muḥiklerüñ nihādı bu kışşanuñ semā‘ıyla ilā-āḥiri'd- devrān mesrūr u ḥandāñ ola innehu veliyyü't-tevfik.”

Bu duadan sonra asıl konuya giriş yapan yazar eserinin sonunda ise bu eseri tamamlamak için Allah’a gece gündüz dua ettiğini söylemektedir. Sonunda dua okunun hedefine ulaştığını ve eseri bitirerek maksuduna erdiğini ifade eder ve bu eseri okuyanlardan kendisini anmaları ve bir Fatıha okumaları için dua eder: “Ve bi'l-cümle Ḥudā-yı bī-hem-tādan bi'ş-şubḥ u ve'l-mesā du‘ā ve temennā iderdüm ki bu risālenüñ itmāmın müyesser ve ihtitāmın muḥarrer ideydi. Şükr-i lā-yuḥşā ve sipās-ı bilā-intihā ol Ḥayy u Ḳayyüm tevānā ḥazretine ki niyyet-i nihādum ve emniyyet-i mā-fi'l-fuādum muḳtezāsınca dergāh-ı mu‘allāsında tīr-i du‘ā hedef-i icābetine yetdi ve murğ-ı recā evc-i rağbete irdi ki Aḥsen-i Kaşaş-ı Şerīf'e 994 āḥir olduğı rüz-ı pīrüzü gözlerüm gördi. Fi'l-cümle bu dil-i ğam-dīde maḳşūdına irdi. İḥvān-ı bā-keremden mütevaḳḳı‘ ve yārān-ı pūr-himmetden mutaḫarri‘dür ki bu ‘abd-i muḫtācı ve marīz-i bī-‘ilācı du‘ā-yı ḥayrdan ferāmūş itmeyüp te’līfe muḫāla‘a kılduḳlarınca vech-i aḥsen birle nāmumı yād ve rūḥ-ı revānum şād kılarlar.

NAZM

[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]

Her ki bu neşri okuyup seyr ide

Umaram ki bir du‘ā-yı ḥayr ide

Raḫmet-i Ḥaḳ irişe ol şāliḥe

Neşr idene okuya bir Fātiḥa”

Muhammed b. İbrahim’i üslubu oturmuş, güçlü bir yazar olarak değerlendirmek gerekir. Eserinde kullandığı dil, kendisinin sebep-i telif kısmında da belirttiği üzere halkın ve aydın kesimin anlayacağı bir yapıdadır. Anlamayı zorlaştıran, zincirleme isim tamlamalarını kullanmaktan kaçınmıştır. Her ne kadar yazar o devirdeki umûmî geleneğe uyarak Türkçeyi belagat ve fesahatten uzak bir

dil olarak tanımlasa da eserinde Türkçeye tam hâkim olduğu, hikâyenin akıcılığından ve düşüncelerini aktarırken kullandığı ifadelerdeki kelime hazinesinin zenginliğinden anlaşılabilir. Döneminin dil ve edebiyat anlayışına uygun olarak, eserinde secilere sıkça yer vermiştir. Hikâye anlatmadaki üslûbu akıcı, sürükleyici ve oldukça canlıdır.

III. BÖLÜM

MUHAMMED B. İBRAHİM'İN YÛSUF U ZÜLEYHÂ'SINDA MUHTEVA, DİL VE ÜSLUP

3.1. Muhteva

Muhammed b. İbrahim'in Yûsuf u Züleyhâ'sı Allah'a övgü ile başlar. Burada insanın yaratılışı ve Allah'ın kudreti anlatılır: "Meḥāmid-i firāvān u medāyih-i bī-pāyān ol Ḳādir [u] Subḥān ve Nāşır u Müste'ān üzerine olsun ki vücūd-ı insānı bir avuc türāb ve bir kaçre āb iken *leḳad haleḳna'l-insāne fī aḥseni taḳvīm* ta'zīmiyle mevcūd kırup şadef-i erḥām-ı kāffe-i enāmda *hüvel'lezi yuṣavvirüküm fi'l-erḥāmi keyfe yeşā'* muḳtezāsınca ḳudret eliyle taşvīr u ḥikmet ḳalemiyle taḥrīr idüp subḥānehu te'ālā şānuhu *ve leḳad kerremnā benī ādeme* ḥızānesinden başına tāc-ı kerāmet ve ḳāmetine ḥil'at-i istiḳāmet geydürüp serīr-i 'izzetde ervāḥ-ı ḳudse serdār ve mesned-i rif'atde eşbāh-ı ünse şehryār itdi."

[fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün]

Ey kemāl-i şun'uña eşkāl-i 'ālem 'ayn-ı dāl

Ḥatt-ı dest-i ḳudretüñden naḳş-ı ādem bir mişāl

Kā'ināt aḥvālını ser-tā-ḳadem 'ilmüñ muḥiṭ

İde mi bu bir avuc toprak saña 'arz-ı kemāl"

Sonra eserde Hz Muhammed'in övüldüğü kısım gelmektedir. Hz. Muhammed'in nuruyla yeryüzünün aydınlandığı, Kur'an ile de Müslümanların yüce makamlara ulaştırıldığı anlatılır: "Ve şalavāt-ı bī-ḥadd u teslīmāt-ı lā-yu'ad ol ḥabīb-i ekrem ve resül-i mufahḥam a'nī hādī-i her güm-rāh Muḥammed Resū'llāh şalla'llāhu 'a.m. üzerine olsun ki *şümme haleḳa'l-eşyā'e min nūrī* feḥvāsınca rūḥ-ı şerīfin ve nūr-ı laṭīfin cemī'-i ḥaḳāyık-ı ekvāna maşdar ve ol nūr-ı pür-sürürla zemīn ü zamānı münevver kırup ḳā'il-i nazm-ı Ḳur'ān-ı mu'ciz-nizām olmaḡla cümle-i ehl-i İslām'ı ḥazīz-i tedennüsden evc-i teḳaddüse ḳıḳardı.

MEDḤ-İ RESÛL

[fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün]

Ey çerāğ-ı hāne-i İslām [u] dīn
Melce'ü'l-āfākı hatmü'l-mürselīn
Nūr-ı zātuñdan münevver mihr ü mäh
Hāk-i pāyüñden mürettebdür zemīn
Hüsni Yūsuf hūb-ısa zāhirde ger
Hüsni ma'nī sende hatm oldı hemīn
Vaşf-ı hulkuñ kim senüñ Qur'an ola
Niçe vaşf ider bu halk 'ayne'l-yakīn"

Bundan sonra İslam'ın peygamberden hemen sonra gelen dört halifesi Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali'ye övgüler yer almaktadır: "Ve selām-ı maḥmidet u ta'zīm-i midḥat 'alā āl ü evlād-ı güzīn ve bākī-i aşḥāb u tābi'īn ḥuṣūṣan cümle-i aşḥābuñ efdali Ebū Bekr ü 'Ömer ü 'Osmān u 'Alī ki her biri şırāt-ı müstakīme mühtedī ve gürūh-ı evliyāya muḳtedīdür rıdvānu'llāhi te'ālā 'aleyhim ecma'īn"

Daha sonra ise dönemin padişahu III. Murad'a övgü ve dua bulunmaktadır. Allah'ın, padişahu insanlara rahmet olarak yarattığını söyler: "Ve devām-ı devlet-i pādişāh-ı zamān zıllu'llāhi fi'd-devrān nāşiru'l-'adl ve'l-iḥsān bāsiṭu'l-emni ve'l-emān sultān-ı selāṭīn-i cihān güzīde-i Āl-i 'Osmān nişāne-i *inna'llāhe ye'muru bi'l-'adli ve'l-iḥsān* burhān-ı ḥavākīn-i devrān es-sultān ibnü's-sultān Sultān Murād Hān ibnü's-Sultān Selīm Hān ki silsile-i 'Osmāniyāndan on ikinci sultān-ı 'adālet-nişāndur edāma'llāhu salṭanatahu ve 'ammera bi'l-'adli memleketehü İllāhī sālḥā'-i bisyār vücūd-ı şerīf-rā pāyendedār bi-ḥaḳḳı Muḥammed ve ālihi'l-aḫyār.

DER-MEDḤ-İ PĀDİŞĀH-I 'ĀLEM-PENĀH

[fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün]

Ey penāh-ı mülk ü devlet nāşır-ı şer'-i mübīn

Şehryār-ı rub'-ı meskūn ḥusrev-i rüy-ı zemīn

Bulsa devrānuñda revnaḳ ṭañ mı şer'-i Muştafā

Ẓātuñi rahmet yaratdı halka Rabbü'l-‘âlemîn

Ṣābit oldukça zemîn devr itdügince āsmân

Ola tapuñ şehryâr-ı devlet ü sulţân-ı dîn”

Bu kısımlardan sonra ise eserin yazılış sebebini anlatan kısım gelmektedir. Muhammed b. İbrahim bu bölümde, bugüne kadar birçok Yûsuf u Züleyhâ hikâyesinin yazıldığını, bu kıssaların Arap ve Fars diliyle kaleme alındığını, bu eserlerin belagat ve fesahat açısından eşsiz olduğunu, bununla birlikte İbn-i Kemal Pâşâ, Hamdî, Yahyâ ve Çâkerî'nin de Türkçe olarak eser verdiklerini söyler. Ancak bu durumu kendisinin tasvip etmediğini, dürüst bulmadığını söyledikten sonra Türkçe mensur bir Yûsuf u Züleyhâ yazmaya karar verdiğini anlatır. Ancak Türkçenin zarafet, belagat ve fesahatten uzak bir dil olması sebebiyle bunu yapmanın kolay olmadığını söyler. Kendisinin ne kadar fasih bir lisanla yazsa bile yine de Farsça kadar olamayacağını, eleştiriye uğrayacağını izah eder. Ancak bu duruma rağmen her ağaçta bir meyve, her meyvede bir renk ve koku olduğu gibi, her şerbette bir lezzet var düsturundan hareketle yeni başlayacaklar için yeni bir üslûpla eseri yazmaya karar verdiğini ifade eder. Bunu yaparken de Hamdî'nin üslûp ve yöntemini takip edeceğini ilan eder. Bütün bunlara rağmen hata yapması durumunda bunun olgunlukla karşılanarak hatalarının mazur görülmesi gerektiğini belirttikten sonra dua ederek sebeb-i telif kısmını sonlandırır.

Muhammed b. İbrahim sebeb-i telif kısmından sonra Yûsuf sûresinin nüzul sebeplerini sıralar. Burada tefsirlerden alıntılacağı sekiz nüzul sebebini izah eder. Bu izahlardan sonra Āğâz-ı Kışşa-i Yûsuf u Züleyhâ başlığı ile hikâyeye giriş yapar.

Müellif kıssayı Medh-i Resûl, Der-Medh-i Pâdişâh-ı ‘Âlem-Penâh, Emmâ Ba‘d Bu Faşl Sebeb-i Te'lîf-i Kitâb Beyânındadır ki Zîkr Olnur, Faşl, Āğâz-ı Kışşa-i Yûsuf u Züleyhâ bölümlerinden sonra 46 fasıl halinde kaleme almıştır. Bu fasıllar şöyledir:

S.NO	KONU BAŞLIĞI
------	--------------

1	MEDH-İ RESÛL
2	DER-MEDH-İ PÂDİŞÂH-I ‘ÂLEM-PENÂH
3	EMMÂ BA‘D BU FAŞL SEBEB-İ TE‘LİF-İ KİTÂB BEYÂNUNDADUR Kİ ZİKİR OLINUR
4	FAŞL
5	ÂĞÂZ-I KİŞŞA-İ YÛSUF U ZÛLEYĖÂ
6	BU FAŞL YA‘ĖÛB‘UNĖ İŞ‘DEN ĖAZERİ VE ŞÂM TARAFINA SEFERİ BEYÂNINDADUR
7	BU FAŞL ‘ÂLEM-İ MİŞÂLDE ĖAZRET-İ ÂDEM YÛSUF‘I MÛŞÂHEDEDE DU‘Â İTDÛGİDÛR
8	BU FAŞL ĖAZRET-İ YA‘ĖÛB‘UN ‘ALEYĖİ‘S-SELÂM ŞÂM‘DAN KEN‘ÂN‘A ‘AVDET VE YOLDA ‘İŞ‘LE VUŞLAT İTDÛGİDÛR
9	BU FAŞL İBN-İ YÂMIN‘UNĖ VİLÂDETİ VE RÂHİL‘UNĖ RİĞLETİ BEYÂNINDADUR
10	BU FAŞL ĖAZRET-İ YA‘ĖÛB‘UNĖ ‘ALEYĖİ‘S-SELÂM YÛSUF‘LA ÛLFETİ VE KEŞRET-İ MAĞABBETİ SEBEB-İ FİTNE OLDUĞIDUR
11	BU FAŞL BÂ‘İŞ-İ ‘ADÂVET-İ İĞVÂN-I ‘AŞÂ‘ BÂĞ-I CİNÂN-I ‘AĞÂ‘ ĖÂZİYYÛ‘L-ĖÂCÂT OLDUĞIDUR
12	BU FAŞL RÛ‘YÂDA ŞEMS Ü ĖAMER VE ON BİR AĞTER CÛD-I VEDÛD İLE VÛCÛD-I YÛSUF ‘ALEYĖİ‘S-SELÂM‘A SÛCÛD İTDÛKLERİDÛR
13	BU FAŞL İĞVET-İ YÛSUF ‘ALEYĖİ‘S-SELÂM BİRBİRİYLE MEŞVERET İTDÛGİDÛR
14	BU FAŞL İĞVET-İ YÛSUF‘A ‘ALEYĖİ‘S-SELÂM MAĞARRATI MAŞLAĞAT GÖRÛP SEYR İÇÛN PEDERLERİNDEN TALEB-İ İCÂZETLERİDÛR
15	BU FAŞL ĖAZRET-İ YA‘ĖÛB‘UNĖ SEYR-İ YÛSUF‘A ‘ADEM-İ RİZÂSIDUR
16	BU FAŞL YA‘ĖÛB‘UNĖ ‘ALEYĖİ‘S-SELÂM EVLÂDİ YÛZ BULMAYICAĞ DÛBDÛZ YÛSUF ‘ALEYĖİ‘S-SELÂM YÛZ TÛTUP BAHÂNE-İ SEYR İLE

	İDLÂL İTDÜKLERİDÜR
17	BU FAŞL YA'KÛB 'ALEYHİ'S-SELÂM NÂ-ÇÂR İCÂZETİ İHTİYÂR VE NAŞİHAT DÜRLERİN İŞÂR İTDÜGİDÜR
18	BU FAŞL YÛSUF İHVÂN İLE SEYRÂNE REVÂNE OLUP ŞÂNLARINA REVÂNE İSE ZUHÛR VE YOLDA YÛSUF'I PÛR-FÛTÛR İTDÜKLERİDÜR HÂZRET-İ ALLÂH HAYIRLAR VİRE KULLARINA
19	BU FAŞL İHVÂN-I YEHÛDÂ'NUÑ HİMÂYETİN İZ'ÂN İTMEKLE TECÂVÛZDEN İBÂ İTMİŞLER İKEN İBLİS ANLARA İGVÂ VE ŞERRİ İLKÂ İTDÜGİDÜR
20	BU FAŞL İHVÂN-I BED-HÂH OL MÂH-I Bİ-GÛNÂH ÇÂHA ATDIKLARIDUR Kİ ZİKR OLINUR
21	BU FAŞL 'AVN-I MU'İN İLE CEBRÂ'İL-İ EMİN ÇÂH İÇRE YÛSUF'A HEM-NİŞİN OLDUĞIDUR
22	BU FAŞL ÇÂH-I YÛSUF'I ŞEDDÂD BÛNYÂD VE 'ÂDİ'LERDEN BİR 'ÂBİD ÂNİ 'İBÂDETLERİ ABÂD İTDÜGİDÜR
23	BU FAŞL İHVÂN DEHÂN-I ÇÂHDAN 'İTÂB VE YÛSUF ANLARA CEVÂB-I BÂ-ŞAVÂB VİRDÜGİDÜR
24	BU FAŞL EVLÂD-I YA'KÛB HÛN RENGİNLE YÛSUF'UN GÖMLEGİN HÂZRET-İ PİR HUZÛRINA GETÜRDÜKLERİDÜR
25	BU FAŞL İHVET-İ YÛSUF PEDERLERİNE KIZBE CÛR'ET İTDÜKLERİDÜR
26	BU FAŞL EVLÂD-I YA'KÛB PİR-İ MERGÛB KATINDA MAĞLÛB EV AŞÛB-I MAHCÛB OLDUKLARIDUR
27	BU FAŞL YA'KÛB YÛSUF'UN HÂLİN SU'ÂL YEMİN İTMİŞİKEN RÛ'YÂDA CİBRİL-İ EMİN İCÂRET RABBÛ'L-'ÂLEMİN GETÜRDİGİDÜR
28	BU FAŞL İSRÂ'İL HAYÂT-I YÛSUF'I CEBRÂ'İL'DEN SU'ÂL İTDÜKDE TÂRAF-I HUDÂ'DAN MAZHAR-I 'İTÂB OLDUĞIDUR
29	BU FAŞL EVLÂD-I YA'KÛB BİR KURD TUTUP GETÜRDÜKLERİDÜR

30	BU FAŞL YEHŪDĀ'NUÑ YŪSUF'A ĀŞĀR-I MERĤAMETĪ VE İĤVĀNA NAŞĪHATĪDUR
31	BU FAŞL PEND-İ YEHŪDĀ İLE İĤVĀN PEŞĪMĀN OLMİŞĪKEN İĠVĀ-YI ŞEYŤĀNLA ĤALLERİ PERİŞĀN OLDUĠIDUR
32	BU FAŞL MĀLİK YŪSUF'I ÇĀHDAN ÇIKARUP KĀRINDAŞLARINDAN İŞTERĀ İTDŪĠIDŪR
33	BU FAŞL İĤVĀN-I YŪSUF'UÑ BAHĀSINI MĀLİK'DEN ALUP KĀVL İTDŪKLERİDŪR
34	BU FAŞL YŪSUF İĤVĀNIYLA VEDĀ' İDŪP KĀRBĀNLA MIŞR'A REVĀN OLDUĠIDUR
35	BU FAŞL YŪSUF ANASI RĀĤĪL KĀBRİNE VĀŞIL OLDUĠIDUR
36	BU FAŞL KĀRBĀN MIŞR'A REVĀN OLUP NĀBLUS ŞEHRİNE GELDİKLERİDŪR
37	BU FAŞL KĀRBĀN ŞEHR-İ BİYĀN VE ŞONRA 'AŞKĀLĀN'A GELDİKLERİDŪR AHĀLİ-İ 'AŞKĀLĀN CEMĀL-İ YŪSUF'A ĤAYRĀN OLDUĠLARIDUR
38	BU FAŞL KĀRBĀN-I ŞEHR-İ 'ARİŞ'E NĀ'İL VE MENZİLLERİ KENĀR-I NİL OLDUĠIDUR
39	BU FAŞL MIŞR'UÑ A'YĀNI VAŞF-I MĀH-I KEN'ĀN'I İZ'ĀN VE CEMĀLİ SEYRİNE REVĀN OLDUĠLARIDUR
40	BU FAŞL YŪSUF'UÑ ĤŪSNİNŪÑ NŪRİ LĀMİ' VE CŪMLE 'ĀLEME ŞĀYİ' OLDUĠIDUR
41	İBTİDĀ-İ 'İŞK-I ZŪLEYĤĀ RADİYA'LLĀHU 'ANHĀ
42	BU FAŞL DĀYE ZŪLEYĤĀ GŪŞINA NAŞĪHAT DŪRLERİN AŞUP ZŪLEYĤĀ'NUÑ ĤİŤĀBINA CEVĀB VİRDİĠIDŪR
43	BU FAŞL ŤAYMŪS'UÑ ZŪLEYĤĀ'YA NAŞĪHATĪ VE ĀĤİR-İ CŪNŪNLA TŪHMETİDŪR
44	BU FAŞL NEVBET-İ ŞĀNİYEDE ZŪLEYĤĀ 'ĀLEM-İ MA'NĀDA CEMĀL-İ YŪSUF'I MŪŞĀHEDE İTDŪĠIDŪR
45	BU FAŞL ZŪLEYĤĀ RŪ'YĀ GŪRŪP YŪSUF AÑA MIŞR'I İLĤĀ

	İTDÜGİDÜR
46	BU FAŞL ZÜLEYHÂ HULK-I ‘AZİM İLE MEŞHÜR HEFT-İKLİM OLMAGIN YİDİ ŞÂHDAN RESÛL GELÛP TALEB-İ İCÂB U KABÛL İTDÜKLERİDÜR
47	BU FAŞL ŞÂH-I MAGRİB ‘AZİZ-İ MIŞR'A KÂŞİDLA NÂME GÖNDERDÜGİDÜR
48	BU FAŞL MIŞR'DAN RESÛL ‘AVDET VE ŞİTÂBLA ZÜLEYHÂ MIŞR'A ‘AZİMET İTDÜGİDÜR
49	BU FAŞL ‘AZİZ-İ MIŞR KUDÛM-I ZÜLEYHÂ'YA MUṬṬALİ‘ OLDUĞIDUR VE ZÜLEYHÂ ANI GÖRÛP ÂH U VÂH İTDÜGİDÜR
50	BU FAŞL ZÜLEYHÂ FIRKAT BERESİNE ŞABR İDÛP RÂH-I MAKŞÛDA YÛZ TÛTDUĞIDUR
51	BU FAŞL HÂZRET-İ MONLÂ CÂMİ TAHRİR İTDÜĞİ ÜZRE DİYÂR-I MIŞR'DA HÂZRET-İ YÛSUF'I TEMÂŞÂ İTDÜGİDÜR

Muhammed b. İbrahim, Yûsuf u Züleyhâ kıssasını anlatırken eserinde 197 adet manzûme kullanmıştır. Bu manzûmeler genelde hikâyenin bölümlerini ayıran başlıklardan sonra, başlıklardan önce ve bölüm sonlarında ayetlerden hemen önce yer almıştır. Manzûmelerin 56’sı Kemalpaşa-zâde’ye, 49’u Yahyâ Bey’e, 14’ü Hamdî’ye, 3’ü Fuzûlî’ye, 3’ü Lâmiî’ye aittir. Geriye kalan 72 manzûmeden kesin olarak tespit edilebilen ikisi Muhammed b. İbrahim’e aittir. Ancak diğer 70 manzûmenin hangi şaire ait olduğu tespit edilememiştir. Tespit edilen iki şiirden ve konunun akışından hareketle bu şiirlerin de Muhammed b. İbrahim’e ait olması muhtemeldir. Eserde yer alan şair-şiir dağılımı ve buna ilişkin tablo şu şekildedir:

S.NO	ŞİİRİN İLK BEYTİ/BENDİ	ŞAİRİ
------	------------------------	-------

1	Ey kemāl-i şun‘uña eşkāl-i ‘ālem ‘ayn-ı dāl Haṭṭ-ı dest-i kudretünden naḫş-ı ādem bir mişāl	-
2	Ey çerāğ-ı hāne-i İslām [u] dīn Melce’ü'l-āfākı ḥatmü'l-mürselīn	-
3	Ḥubb-ı iṣān delīl-i şıdḳ [u] vifāḳ Buğz-ı iṣān nişān-ı küfr ü nifāḳ	-
4	Ey penāh-ı mülk ü devlet nāşır-ı şer‘-i mübīn Şehryār-ı rub‘-ı meskūn Ḥusrev-i rüy-ı zemin	-
5	Mā-cerā-yı Yūsuf’ı ‘ālemde her dem yād idüñ Ṭab‘ıñuz ol zıkr-i rif‘at-baḫş-ıla mu‘tād idüñ	-
6	Lezzet-i endüh idrāk itmeyen İşret-i dünyādan ikrāh eylemez	-
7	Er-iseñ ‘avrata inanma aḫı ‘Avrat āl itdi enbiyāya daḫı	Hamdî
8	Peder çün gördi ferzendi cemālin Aña şükrāne virdi bunca mālın	Hamdî

9	Her ne kim anlara lâyıkdur tamâm Eylediler birbirine ve's-selâm	-
10	Şol binānuñ ki ‘āmiri Hâkdur Yıķmaķ isteyen anı aķmaķdur	Hamdî
11	Dıraht-ı kîne çünkim oldı zâhir Nedâmet oldı berg ü bār âhir	Kemalpaşa- zâde
12	Şaķın sır sözin izhâr itme bî-bâk Ki olur gevher izhârî haţarnâk	Kemalpaşa- zâde
13	Dil-i ‘âlim yanar dâ’im hâsedden ‘İmâretler yıķılır çeşm-i bedden	-
14	Kişi râz açmağa hem-dem gerekdür Ĝamın fehm itmege maķrem gerekdür	-
15	Olacağın bilür gibi haķîķat Bu söz sırrında çok itdi naşîhat	Kemalpaşa- zâde
16	Kişiye bir gerekdür yâr u sırdaş İki olsa biri elbet ider fâş	-
17	Yaķar bed-hüyuñ için âteş-i ĝam Kişinüñ kendü hüyüdür cehennem	Kemalpaşa- zâde
18	Çü her dem muhtelifdür hük-m-i evķât Dimişlerdür ki fi't-te’ħiri âfât	-
19	Ne kim alnuña yazdı dest-i taķdîr Olmaz tâ ebed bir nokta tağyîr	-

20	Dağı itmezse bir dem ‘arz-ı dīdār Bihıştūñ şahn-ı pūr-nūrı olur nār	-
21	Şu gül kim hārı vire cāna zaḥmet Açılmasun olursa verd-i cennet	Kemalpaşa- zāde
22	Atılsa çün kazādan tīr-i taḳdīr Siper olmaz aña hīç re’y ü tedbīr	-
23	Bu söz kim söylenür ḥaḳdur ḥaḳīḳat Kazā irdükde bağlanur başīret	Kemalpaşa- zāde
24	Tapuñdan umaruz virüp icāzet Emānetde idevüz şarf-ı himmet	
25	Kazā-yı nā-gehānī nice irdi Ki eliyle kızısın ḳurda virdi	Kemalpaşa- zāde
26	Naḳş-ı ādem derūndur ey yār Sūret-i levḫi sāde olsa ne var	
27	Taşarruf ḥazret-i Ḥaḳḳuñdur ey pīr Burada aşşı itmez re’y ü tedbīr	Yahyâ
28	Atamızla durursın oturursın Seni ḳoduḳ uyur düşde görürsın	Yahyâ
29	Zālimlere izhār-ı kerāmet eşer itmez	
30	Ḥasūd egriolur dāl-i ḥasedvār Anı doḡrudımaḳ tenbīh-i aḫyār	Yahyâ
31	Şedīdü'l-ḳalb olur ḡāyetde zālim Mülāyim idemez ḳavl-i mülāyim	Yahyâ
32	Ne başa kim ura Ḥaḳ tāc-ı devlet Olur menzilgehi taḫt-ı sa‘ādet	Kemalpaşa- zāde

33	Belâdur cânib-i Hâk imtiḥânı Erenler bir ğanîmet bildi anı	Kemalpaşa- zâde
34	Felek yağdursa ger seng-i belâyı Başından düşmez ol tâc-ı Hudâyî	Kemalpaşa- zâde
35	Yaşı çok olsa âdemüñ hâzer it Yaşına bakma işine nazar it	Hamdî
36	Olur bir tâze ğam her şubḥ peydâ Anuñçün didiler el-leylü ḥublâ	Kemalpaşa- zâde
37	Yalancıya ne tâlib ol ne râġib Siyeh-rûdur mişâl-i şubḥ-ı kâzib	Yahyâ
38	Dime ḥaġkuñ kazâsını şavayın Aña ne çâre el-maġdûru kâ'in	Kemalpaşa- zâde
39	Ecel tîrine olmaz çünkü ḥâ'il Vücûdı şıġmayan 'âlemde yoġ bil	Yahyâ
40	Ḥalâş olmaz ecelden bende vü şâh Ölüme çâre yoġ el-ḥükmü li'llâh	Yahyâ
41	Ḥâzer kıլ eyleme mazlûmı giryân Gelür yoluña seyl olur o bārân	Yahyâ
42	Egerçi şabr olur bir ḥaşlet-i ḥüb Velî Ya'kûb ider mi şabr-ı Eyyûb	-
43	Asâ en tekrahû dan olma ğâfil Ne kim Hû'dan gelür ol aña ḳâ'il	Yahyâ

44	Meşakkatle olur kurbiiyet-i Hâk Bu 'âlem hikmet-ender-hikmet ancak	Yahyâ
45	Enbiyâ hâlidür bu kışşa ey yâr Şağın itme bu kışşayı inkâr	Hamdî
46	Qalısar zulm iden nedâmetde Vay anuñ hâline kıyâmetde	Hamdî
47	Şağın zulm ü cefâya mâ'il olma İden bulur meşeldür gâfil olma	Yahyâ
48	Devâdan olsa bîmâruñ naşîbi Ayağına gelür hâzık tabîbi	Yahyâ
49	Ne başda kim sa'âdet efseri var Gül-i ter gibi başlarda yiri var	Kemalpaşa- zâde
50	Belî girse kişinüñ eline genc Nihân itmezse ilden çok çeker renc	Kemalpaşa- zâde
51	Degme hayvân ne bilür insânı Hızır'a şor qadr-i âb-ı hayvânı	Hamdî
52	Kâşif-i râz-ı rumûz-ı hikmet olmaz her kişi	-
53	Her ki bir cevher-i mücerred ola Aña lâyıq mıdur muqayyed ola	Hamdî
54	Çü mekşûf olmaya envâr-ı dîdâr Olur 'uşşâka cennet vâdî-i nâr	Kemalpaşa- zâde
55	Meşeldür söylenür dillerde düpdüz Ki yunmağile ağarmaz qara yüz	Kemalpaşa- zâde
56	Aña kim virdi kudret bağbânı Sa'âdet gül-sitânında mekânı	Kemalpaşa- zâde

57	Dükenmiş şabrum olmuş tākātüm tāk Çararmış düd-ı āhumdan bu ne tāk	-
58	İki ‘ālemde birdür yoğ Şeriki Olur kāfir aña kim dirse iki	-
59	Çılır Zü'n-nūna maħbes baṭn-ı ħūṭı Kim añlar sırr-ı ħayyun lā-yemüṭı	-
60	Ĥudā birdür bu ħalkuñ ħālīkidür Çamu erbāb-ı rızķuñ rāzıķidür	-
61	Güli cān bülbülinüñ gül yüziydi Göñül ṭūṭisinüñ ķandı söziydi	-
62	Şunuñ kim ķisesi pür sım u zerdür Ne yüzden ‘işret itse ħübterdür	-
63	Bulanlar yāre ķurbet olmayup dūr Ne eylerse olur ol vaķt ma‘zür	-
64	Şu kim ‘iŐķ āteŐinde cān eridür Ĥüner vaķtinde ol meydān eridür	-
65	Şaķın aldanma dünyā zīnetine Ki degmez Őevķ u zevķi miħnetine	-
66	Eyā ħüsn ilinüñ tāze civānı Eyā dil mülkünüñ genc-i nihānı	Yahyā

67	Ne deñlü şaklasa ‘ışk ehli rāzı Tuyurur rāzını āh u niyāzı	Kemalpaşa- zâde
68	Egerçi ‘ışk içinde şabr olur ‘ār Velikin şabrla hāşıl olur kār	Kemalpaşa- zâde
69	Cānuma oğ urıldı yāresi yok ‘İşkuñ ölmekden özge çāresi yok	Hamdî
70	Yüri dün u gün sa‘adet yolın izle Bu genci şöyle kim cān içre gizle	-
71	Dil ü cān bülbülin ‘ışk itdi huffāş Neler göre dağı bu oñmaduğ baş	Kemalpaşa- zâde
72	Egerçi şabr olur ağudan acı Velî derd ehlinüñ oldur ‘ilācı	Kemalpaşa- zâde
73	Leb-i yāķütü oldı la‘l-i asfar Sirişki dürleri yāķüt aķmer	-
74	Kim ğamuñdan dilde yağum ķalmadı Sinede nūr-ı çerāğum ķalmadı	Yahyâ
75	Dil-i ‘āşık kim olmışdur ğam-ābād Düşle ya hayalle olur şād	-
76	Cānumuñ eyā mekānı ķandedür Bilmem ‘anķā āşiyānı ķandedür	-
77	Benem bāğ-ı cemālüñ bāğbānı Taħammül eyle kim vardur zamānı	Yahyâ

78	Yeli esdürmeyince kudretu'llāh Çımıldamaz bir hirmen içre bir gāh	Yahyâ
79	Kişi sengin gerek mēnend-i kühsār Gerekmez yıl gibi olmağ sebükbār	Kemalpaşa- zāde
80	İlāhī derdmendüm eyle ihsān Tapuñdan özge yokdur baña dermān	Yahyâ
81	Beyān olmaz anuñ hüsni-i kitābı Dil-ile şerh olunmaz faşl u bābı	Kemalpaşa- zāde
82	Baña bildür nedür nām ü nişānuñ Ne gülşende biter serv-i revānuñ	Kemalpaşa- zāde
83	İyü olmuş çiger-güşem mizacı Hakīm-i lā-yezāl itmiş 'ilācı	Yahyâ
84	Yine 'izz u şeref kandīli yandı Yine bezm-i şafā şem'î uyandı	-
85	Yaraşur eşk-i 'āşık olsa cārī Biñāruñ şu iledür i'tibārı	Yahyâ
86	Senüñ göñlüñ olupdur Mısr'a māyil Açılmaz ğayrı bağda ğonca-i dil	Kemalpaşa- zāde

87	Yeter 'izzet cihānda bu kenīze K'ide hizmet ölince sen 'Azīz'e	Kemalpaşa- zāde
88	Kām hāşıl eyledi tedbīrle Zürbāzū itmedin şemşīrle	-
89	Kimūñ kim dehre peyker bir kıızı var Felek olsa hilālī boynuzı var	-
90	Şaz kıyāmet kopdı çalğandı cihān Hep ayāğ üstine geldi ins ü cān	-
91	Firāvān eylediler şükr-i Yezdān Virüp her bire nezīrin itdi qurbān	-
92	Yüzüñ sever kim harīm-i pāke irdiñ Uyandı t̄ālī'üñ eflāke irdiñ	-
93	Gül isterdüm yirüm hār itdi devrān Beni bülbül gibi zār itdi devrān	Kemalpaşa- zāde
94	Egerçi bu degül göñlüñ murādı Velī ansuz açılmaz bāb-1 şādī	Kemalpaşa- zāde
95	Çāre yokdur çünkü taqdīrūñdür iş Olacaq āhır olur yüz biñ düriş	Lāmīî
96	Güneş oldu bulutdan āşikāre Görüñdi ol cemāl-i 'ālem-ārā	-
97	Hudā dercine bir kufl eylemiş derc Ki fetḥ olmaz cihānı eyleseñ harac	Yahyâ
98	Zuhūra gelmeyince emr-i taqdīr İrişmez menzil-i maqşuduna tīr	Yahyâ

99	Nā-mübārek ṭali‘üm bir laḥẓa güldürmez beni Cān virirsem beni öldür deyü öldürmez beni	-
100	Taḥammüldür bir iki gün ‘ilacı Virür āşimā seyrin şabr ağacı	-
101	‘Acebdür ol benüm māhum degülse Göñül tahtındaki şāhum degülse	Kemalpaşa- zāde
102	Sa‘ādet ğurresi alında ṭali‘ Leṭāfet pertevi yüzinde lāmi‘	Kemalpaşa- zāde
103	Şalāḥ envāri sīmāsında zāhir Felāḥ āşarı gün yüzinde bāhir	Kemalpaşa- zāde
104	Ḥelālin gösteren bir nev-cevāne Ne var dönse ‘aceb mi gergedane	Yahyâ
105	Bu ruḥ-ı zerdümde çün gördüñ sirişkũñ ālumi Vālidüm bīmāra bu reng-ile bildür ḥālumi	-
106	Merddür ol kim ola şabra mā’il Şabrla her murād olur ḥāşıl	-
107	Yaraşur baña ağlarsam ğarībem Atamuñ vuşlatından bî-naşībem	Yahyâ
108	Olur ‘avratlaruñ mekri ziyade Mübāşir olsalar kaçd-ı fesada	Yahyâ
109	‘Aceb olmaz bu deñlü re’y-i tedbîr İder ‘ışķ ādemi çübān-ı ḥunzîr	Yahyâ

110	Kāşki hergiz �oğmayaydum m�der-i eyy�mdan	-
111	Bu devr�nuŋ elinden d�d u fery�d Ki c�num olmamışdur bir nefes ş�d	Yahy�
112	Budur b�ğ-ı vef�da verd-i ağmer Ki �amrında �ız�r-ı y�re beŋzer	Yahy�
113	�den oldur �amu idr�ki talan �ilur ins�nı �ayv�nile yeks�n	Yahy�
114	�ararur yüzi kim n�ş itse anı Urur yüzine her �ayb-ı nih�nı	Yahy�
115	�urur mı y�rsuz ğurbetde �dem Olur dild�rsuz cennet cehennem	Yahy�
116	Bu taşvir�n gelirse y�r-ı c�nı �Ay�n its�n burada bir niş�nı	Yahy�
117	O ş�liğde kim ola �işmet-i �ağ Olur izl�l-i ş�lim pend-i muğlağ	Yahy�
118	Ne kim emr itse �ağ ferm�n anuŋdur Cih�nda �ul anuŋ �urb�n anuŋdur	Fuz�l�
119	C�nla bizden eger r�zi� ola c�n�numuz C�na minnetdür hem�n �urb�nı olsun c�numuz	Fuz�l�
120	C�numı c�n�n eger isterse minnet c�numa C�n ned�r kim anı �urb�n itmiyem c�n�numa	Fuz�l�
121	Cef�sı �azret-i �ađđ'uŋ vef�dur Bel�sı imtiĥ�n-ı enbiy�dur	Yahy�

122	Hevāya tābi‘ olur dūd-ı memdūd İder yüzi qarası anı merdūd	Yahyâ
123	Belādur ‘ışk işi başa belādur Bilür bu hâli ol kim mübtelādur	Kemalpaşa- zâde
124	Belî böyle-durur dehr içre ‘âdet Kişi bulduğına kılmaz kanâ‘at	Yahyâ
125	Dost odur kim saña toğrusın diye Ol degül kim saña toğrusın diye	-
126	Dükendi t̄akatüm kaldum ‘amelden Meded irgürmez iseñ düşdim elden	Lâmiî
127	Bî-vefâ olmak yaraşmaz erlere Hiç degülse bî-vefādur dirlere	-
128	Bu olmaz kim uyam mekr-i zenāna İhānet kaçd idem bu hanedāna	Yahyâ
129	Ağlama ağlamak baña yaraşur Gül ki gülmek hem̄in saña yaraşur	Hamdî
130	Şabır kıl kim her işüñ başıdur şabr Maḥabbet ḥastesinüñ aşıdur şabr	Kemalpaşa- zâde
131	Göge irgürse bende qadr-ıla baş Efendisi çanağından yemez aş	Kemalpaşa- zâde

132	‘İbādet aña lāyıkdur cihanda Ki fermānı revāndur ins ü cānda	Kemalpaşa- zāde
133	Mürüvvet kânısın ihsân senüñdür Ġarīb ü bî-kesüm fermān senüñdür	Lâmiî
134	Vaġārum şîşesini ıaşa çalma Yüzimüñ şuyını ıopraġa şalma	Yahyâ
135	Beni sen eyledüñ derde giriftār Sen eyle kendü bîmāruña tîmār	Yahyâ
136	Şabāveş ‘işmetüm dāmenin açma Kerem eyle daġı artuġa geçme	Yahyâ
137	Göge irgürse bende ġadr-ıla baş Efendisi çanaġından yemez aş	Kemalpaşa- zāde
138	Kemāl-i ġayret-i Ġaġ ‘aġlın aldı Ġalāş olmaġa cānı ġılca ġaldı	Yahyâ
139	Neler eyler baña dün ġün budur dem Elümle ayaġuma balta urdum	-
140	Bāġbānı uyur bulan uġrı Ola mı mîve almada ıoġrı	Hamdî
141	Çü küfrān-ile küfrüñ şıġması bir Şıġar mı bu şıfat İslām'a āġır	Kemalpaşa- zāde

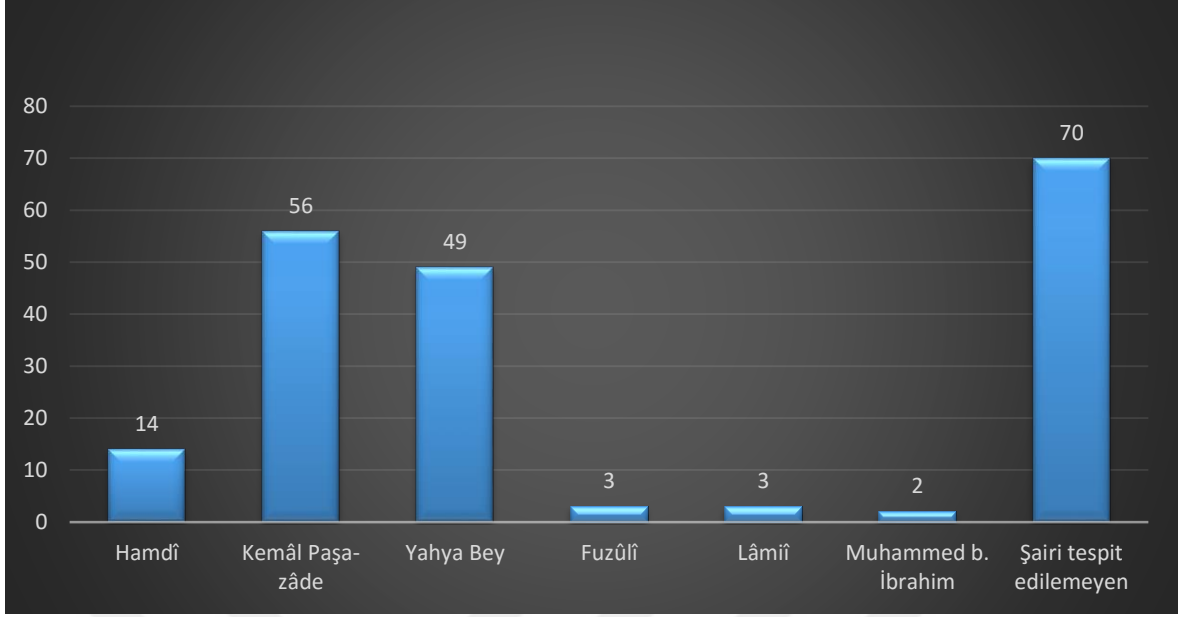
142	Nisā hakkında sultānū'n-nebiyyīn Dimişdür nāķışātü'l-‘aķlı ve'd-dīn	Kemalpaşazâde
143	Hem ider da‘veti hem iķer andı Sen ol bī-‘aķlı eri gör kim inandı	Kemalpaşazâde
144	Bilmezüm kendü ziyān u sūdumu Pādişāhum yek bilür maķşūdumu	-
145	Ger sa‘ādetmende devlet yār ola Vāķıf-ı sır kāşif-i esrār ola	-
146	Yaraşmaz erlere bī-ğayret olmak Çü ğayret olmaya yeg ‘avrat olmak	Kemalpaşazâde
147	Beyān almaz anuñ hüsni-ı kitābı Dil-ile şerħ olunmaz faşl u bābı	Kemalpaşazâde
148	O bir kuşdur ki ķonmaz degme dala İrem bāğında bitmiş bir nihāle	Kemalpaşazâde
149	Hāzer kıl dām-ı Şeytān'ıñ sözinden Gözünü şaķla nā-maħrem yüzinden	Kemalpaşazâde
150	Yok vefāsı şafāsı ögme Anı nerm it şovuk demür dögme	Hamdî
151	Çıkar başdan kişi yavuzluğıla Çıkar taşdan güher hoş uzluğıla	Kemalpaşazâde

152	Ne ola ‘avratuñ ‘aqlı sözi ne Er oldur uymaya ‘avrat sözine	Kemalpaşa- zâde
153	Ger kazâdan oldı ise mübtelâ-yı derd ü bîm Ėam degüldür dür şadef oldıysa ol dürr-i yetîm	-
154	Ne yirde olsa bir gül yüzlü dildâr Eger külhan olursa ola gülzâr	Kemalpaşa- zâde
155	Ṭutar mı ‘âşık olan şabrıla hû Yanar od-ıla cem‘ olmaz aqar su	Kemalpaşa- zâde
156	Çü vuşlat qadrini bilmezdi ol mâh O ni‘met şükrini kılmazdı ki gâh	Kemalpaşa- zâde
157	İdüp zindânı gül yüzi gülistân Olur ol Ėonçe-lebsüz bâğ zindân	Kemalpaşa- zâde
158	Merd olan ma‘şûqa cevri itmez meger nâ-merd ola	-
159	Yiri od olmasun mı ol Ėarîbüñ Yüzün görmez anuñ gibi Ėabîbüñ	-
160	Ḥakîm-i lâ-yezâlüñdür taşarruf Bilinmez Ėikmet-i ağvâl-i Yûsuf	Yahyâ
161	Bu ‘ahdi anuñ ile muğkem itdi Vefâ hengâmı geldükde unutdı	Kemalpaşa- zâde
162	Qaçan ‘âlî maqâma irse ednâ Qulağı şağır olur gözi a‘mâ	Kemalpaşa- zâde
163	Ḥayr u şer ehline elbet ecr olur Bunda ger luṭfise anda zecr olur	-
164	Tevekkül eyleyen zât-ı Ḥudâ'ya Elini açmaq olmaz mâ-sivâya	Yahyâ

165	Hakīm-i lā-yezālūñdür taşarruf Bilinmez hikmet-i ahvāl-i Yūsuf	Yahyâ
166	Şular kim her işüñ kaydın yimişler Er ol baş yâr tek iş bitür dimişler	Kemalpaşa- zâde
167	Zilletiyle lezzeti olmaz hayātuñ dostum	-
168	Geldi ol dem kim dil-i ğam-dīdeyi şād idesin Mışr-ı dilde bir binâyı ‘işret-âbād idesin	-
169	Mekr bünyâdı üstüvâr olmaz Hîle âşarı pâydar olmaz	-
170	Çatı müşkildür olmağ kişi bed-nâm Gerekse yiri Mışr olsun gerek Şâm	-
171	Bende kılmışdı sehâsı âdemi Lutfi ma‘mûr itmişidi ‘âlemi	-
172	Ne gücdür devlete öğrenmiş âdem Düşe devletden ola h̄âr u pür-ğam	Kemalpaşa- zâde
173	Vişâle ol ki kendin lâyıķ eyler Şoñında sevdüğini ‘âşık eyler	Yahyâ
174	İrişdi birbirine ol iki yâr Ne mekr-i müdde‘î ne havf-i ağyâr Yuyup ‘ışķ-ı mecâziden elin pāk Haķîķî ‘ışķ yolında oldılar h̄āk	Kemalpaşa- zâde
175	İdüp bir bürci iki meh-liķâ zeyn Çırân itdi şeref bürcinde sa‘deyn	Yahyâ
176	Çeküp her kişiden dest-i recâyı Ferâğat ‘âlemine başdı pâyı	Yahyâ
177	N'ola ger en‘âm-ı ‘âmından yir ise h̄aş u ‘âm Maţbah-ı ğaybuñ ta‘âmı hiç dükenmez şubh u şâm	-

178	Didi irsāl idüñ aña peyāmum Dağı vaşf eyleñ ecdād-ı kirāmum	Yahyâ
179	Zahîrümsin n'ola bārum götürseñ Gülümsin rāhdan hārum götürseñ	-
180	Artursın ey felek evlād-ı peygām-ber ğamın Tāze eylersin dem-ā-dem beytü'l-hazān mātemin	-
181	Ayağda qalmış idim ben faķırüñ Elüm alduñ Hāķ olsun destgîrüñ	-
182	Dil-i ğam-ġinüm eyle luţfla şād ‘Ömr ü devlet hemişe ķāyim bād	Hamdî
183	Her kesüñ āhı sirāyetsüz degül Ĝam yiter pāyāna ğāyetsüz degül	-
184	Şabr kılsuñ seng-i la‘l-i nāb olur Gülşen-i ebr şabrdan sîr-āb olur	-
185	Du‘ālar müstecāb oldu orada Niçe bî-çāreler irdi murāda	Yahyâ
186	Ne hoş ‘āķıl-durur şol kişi bāri Ki hāl-i dehre itmez i‘tibāri	Kemalpaşa- zāde
187	Kimdür ol kim ‘arşa-i dünyāya geldi gitmedi Kimdür ol kim bu ecel tahtını vîrān itmedi	-
188	Felek cellādı ğāyet bî-emāndur Ki mihri birle tev’emāndur	-
189	Āh kim dünyāda bir yār-ı muvāfiķ qalmadı Ĝam-ġüsār u mūnis ü ğam-h‘ār u müşfik qalmadı	-
190	Hāsretüz vaşluña mekānuña gel Murġ-ı cennetsin āşyānuña gel	Hamdî

191	Gitdi ol kim dil-ārāmuñdı Rāhat-ı sīne-i dil-ārāmuñdı	-
192	Budur ‘adet ezelden kim bu devrān İde her genci bir topraqda pinhān	-
193	Bu aḥvāl-ile naql itdi Züleyhā ‘Aleyhā raḥmetu'llāhi te‘ālā	Yahyā
194	Ne gülbün dikdi dehrüñ bağbānı Ki devr-i çarḥ yile virdi anı	Kemalpaşa- zāde
195	Böyledür ḥāli cihānuñ her zamān İnqılāb üstindedür kevn ü mekān	-
196	Çün aḥsendür didi bu kışşaya Hāq Tamām itmege itdüm cehd-i muṭlaq	Muhammed b. İbrahim
197	Her ki bu neşri oquyup seyr ide Umaram ki bir du‘ā-yı ḥayr ide	Muhammed b. İbrahim

Şiir dağılımı şairler arasında farklılık arzettiği gibi nüshalar arasında da farklılık mevcuttur. Bütün şiirler her nüshada geçmemektedir. Hangi şiirin hangi nüshada geçtiğini gösteren tablo şu şekildedir:

S.NO	ŞİİRİN BAŞI	YB	MO	İÜ	İS
1	Ey kemâl-i şun'uña eşkâl-i 'âlem 'ayn-ı dâl Haft-ı dest-i kudretünden naş-ı âdem bir mişâl	+	+	-	+
2	Ey çerâğ-ı hâne-i İslâm [u] dîn Melce'ül-âfâkı hatmü'l-mürselîn	+	+	+	+
3	Hubb-ı işân delîl-i şıdık [u] vifâk Buğz-ı işân nişân-ı küfr ü nifâk	+	+	+	+
4	Ey penâh-ı mülk ü devlet nâşır-ı şer'-i mübîn Şehryâr-ı rub'-ı meskûn Husrev-i rüy-ı zemin	-	+	-	-
5	Mâ-cerâ-yı Yûsuf'ı 'âlemde her dem yâd idüñ Tab'ıñuz ol zıkr-i rif'at-bağş-ıla mu'tâd idüñ	+	+	+	-

6	Lezzet-i endüh idrāk itmeyen İşret-i dünyādan ikrāh eylemez	+	+	-	+
7	Er-iseñ ‘avrata inanma ahlı ‘Avrat āl itdi enbiyāya dağı	+	+	+	+
8	Peder çün gördi ferzendi cemālin Aña şükrāne virdi bunca mālın	+	+	+	+
9	Her ne kim anlara lāyıkdur tamām Eylediler birbirine ve's-selām	-	-	+	-
10	Şol binānuñ ki ‘āmiri Hāğdur Yıkmağ isteyen anı ahmağdur	+	+	+	+
11	Dıraht-ı kīne çünkim oldı zāhir Nedāmet oldı berg ü bār āhir	+	+	+	+
12	Şağın sır sözün izhār itme bī-bāk Ki olur gevher izhārı hağarnāk	+	+	+	+
13	Dil-i ‘ālim yanar dā'im ḥasedden ‘İmāretler yıkılır çeşm-i bedden	-	-	+	-
14	Kişi rāz açmağa hem-dem gerekdür Ġamın fehm itmege mağrem gerekdür	-	-	+	+
15	Olacağın bilür gibi hağıqat Bu söz sırrında çok itdi naşıhat	+	+	+	+
16	Kişiye bir gerekdür yār u sırdaş İki olsa biri elbet ider fāş	+	+	+	-
17	Yağar bed-ğūyuñ için āteş-i ğam Kişinüñ kendü ħūyudur cehennem	+	+	+	-

18	Çü her dem muhtelifdür hük-m-i evkât Dimişlerdür ki fi't-te'hîri âfât	+	+	+	-
19	Ne kim alnuña yazdı dest-i taqdîr Olmaz tâ ebed bir noқта tağyîr	+	+	-	-
20	Dağı itmezse bir dem 'arz-ı dîdâr Bihîştüñ şah-n-ı pür-nûrı olur nâr	-	-	+	-
21	Şu gül kim hârı vire câna zağmet Açılmasun olursa verd-i cennet	+	+	+	-
22	Atılsa çün kazâdan tîr-i taqdîr Siper olmaz aña hiç re'y ü tedbîr	-	-	+	+
23	Bu söz kim söylenür hağdur hağkîkat Kazâ irdükde bağlanur başîret	+	+	+	+
24	Tapuñdan umaruz virüp icâzet Emânetde idevüz şarf-ı himmet	-	-	+	-
25	Kazâ-yı nâ-gehânî nice irdi Ki eliyle kızısın kırda virdi	+	+	+	-
26	Nağş-ı âdem deründür ey yâr Sûret-i levhi sâde olsa ne var	+	+	-	+
27	Taşarruf hazret-i Hağkuñdur ey pîr Burada aşşı itmez re'y ü tedbîr	+	+	+	-
28	Atamızla durursın oturursın Seni kodusun uyur düşde görürsün	+	+	+	-
29	Zâlimlere izhâr-ı kerâmet eşer itmez	+	+	+	+
30	Hasûd egri olur dâl-i hasedvâr Anı doğruldımaz tenbîh-i ahyâr	+	+	+	-
31	Şedîdü'l-ı-ğalb olur gâyetde zâlim Mülâyim idemez qavl-i mülâyim	+	+	+	-

32	Ne başa kim ura Hâk tâc-ı devlet Olur menzilgehi taht-ı sa'adet	+	+	+	+
33	Belâdur cânib-i Hâk imtihânı Erenler bir ganîmet bildi anı	+	+	+	+
34	Felek yağdursa ger seng-i belâyı Başından düşmez ol tâc-ı Hudâyî	+	+	+	+
35	Yaşı çok olsa âdemüñ hâzer it Yaşına bakma işine nazâr it	+	+	+	-
36	Olur bir tâze gam her şubh peydâ Anuñcün didiler el-leylü hublâ	+	+	+	-
37	Yalancıya ne tâlib ol ne râgıb Siyeh-rûdur mişâl-i şubh-ı kâzib	+	+	+	-
38	Dime haqquñ kazâsını şavaym Aña ne çâre el-mağdûru kâ'in	+	+	+	-
39	Ecel tîrine olmaz çünkü hâ'il Vücûdı şıgmayan 'âlemde yok bil	-	-	+	-
40	Halâş olmaz ecelden bende vü şâh Ölüme çâre yok el-hükmü li'llâh	+	+	+	+
41	Hâzer kıl eyleme mazlûmı giryân Gelür yoluña seyl olur o bârân	+	+	+	-
42	Egerçi şabr olur bir haşlet-i hûb Velî Ya'kûb ider mi şabr-ı Eyyüb	+	+	+	-
43	Asâ en tekrahû dan olma gâfil Ne kim Hû'dan gelür ol aña kâ'il	+	+	+	-
44	Meşakkatle olur kurbıyyet-i Hâk Bu 'âlem hikmet-ender-hikmet ancak	+	+	+	-

45	Enbiyā hālidür bu kışşa ey yār Şaķın itme bu kışşayı inkār	+	+	+	-
46	Qalısar zūlm iden nedāmetde Vay anuñ hāline kıyāmetde	+	+	+	-
47	Şaķın zūlm ü cefāya mā'il olma İden bulur meşeldür ğāfil olma	+	+	+	-
48	Devādan olsa bīmāruñ naşibi Ayağına gelür hāzık tabibi	+	+	+	-
49	Ne başda kim sa'adet efseri var Gül-i ter gibi başlarda yiri var	+	+	+	-
50	Belī girse kişinüñ eline genc Nihān itmezse ilden çok çeker renc	-	-	-	+
51	Degme hayvān ne bilür insānı Hızır'a şor qadr-i āb-ı hayvānı	+	+	+	+
52	Kāşif-i rāz-ı rumüz-ı hikmet olmaz her kişi	+	+	+	-
53	Her ki bir cevher-i mücerred ola Aña lāyık mıdur muqayyed ola	+	+	+	-
54	Çü mekşūf olmaya envār-ı dīdār Olur 'uşşāka cennet vādī-i nār	+	+	+	-
55	Meşeldür söylenür dillerde düpdüz Ki yunmağile ağarmaz qara yüz	+	+	+	-
56	Aña kim virdi qudret bađbānı Sa'adet gül-sitānında mekānı	+	+	+	-
57	Dükenmiş şabrum olmuş tākātüm tāk Qararmış düd-ı āhumdan bu ne tāk	-	-	+	-
58	İki 'ālemde birdür yok şeriki Olur kāfir aña kim dirse iki	-	-	+	-

59	<p> Kılur Zü'n-nūna maḥbes baṭn-ı ḥūtī Kim añlar sırr-ı ḥayyun lā-yemūtī </p>	-	-	+	-
60	<p> Ḥudā birdür bu ḥalkuñ ḥālīkidür Kāmu erbāb-ı rızkuñ rāzīkidür </p>	+	+	+	-
61	<p> Güli cān bülbülinüñ gül yüziydi Göñül tūṭışinüñ ḳandı söziydi </p>	-	-	+	-
62	<p> Şunuñ kim kīsesi pür sīm u zerdür Ne yüzden 'işret itse ḥübterdür </p>	-	-	+	-
63	<p> Bulanlar yāre ḳurbet olmayup dūr Ne eylerse olur ol vaḳt ma'zūr </p>	-	-	+	-
64	<p> Şu kim 'ışḳ āteşinde cān eridür Hüner vaḳtinde ol meydān eridür </p>	-	-	+	-
65	<p> Şaḳın aldanma dünyā zīnetine Ki degmez şevḳ u zevḳi miḥnetine </p>	-	-	+	-
66	<p> Eyā ḥüsn ilinüñ tāze civānı Eyā dil mülkünüñ genc-i nihānı </p>	+	+	+	+
67	<p> Ne deñlü şaḳlasa 'ışḳ ehli rāzı Tıyurur rāzını āh u niyāzı </p>	+	+	+	+
68	<p> Egerçi 'ışḳ içinde şabr olur 'ār Velīkin şabrla ḥāşıl olur kār </p>	-	-	+	-
69	<p> Cānuma oḳ urıldı yāresi yoḳ 'ışḳuñ ölmekden özge çāresi yoḳ </p>	+	+	+	+
70	<p> Yüri dün u gün sa'adet yolın izle Bu genci şöyle kim cān içre gizle </p>	+	+	+	-

71	Dil ü cān bülbülin ‘ışk itdi huffāş Neler göre daħı bu oñmaduķ baş	+	+	+	-
72	Egerçi şabr olur ağudan acı Velī derd ehlinüñ oldur ‘ilācı	+	+	+	-
73	Leb-i yāķütı oldı la‘l-i asfar Sirişki dürleri yāķüt aħmer	+	+	+	-
74	Kim ğamuñdan dilde yağum ҡalmadı Sīnede nūr-ı çerāğum ҡalmadı	+	+	+	+
75	Dil-i ‘āşık kim olmuşdur ğam-ābād Düşle ya hayälle olur şād	+	+	+	+
76	Cānumuñ eyā mekānı ҡandedür Bilmem ‘anķā āşiyānı ҡandedür	+	+	+	+
77	Benem bāğ-ı cemālüñ bāğbānı Taħammül eyle kim vardur zamānı	+	+	+	+
78	Yeli esdürmeyince ҡudretu’llāh Қımıldamaz bir ħirmen içre bir ğāh	-	-	+	-
79	Kişi sengin gerek mānend-i kühsār Gerekmez yıl gibi olmaķ sebükbār	+	+	+	+
80	İlāhī derdmendüm eyle iħsān Tapuñdan özge yoķdur baña dermān	+	+	+	+
81	Beyān olmaz anuñ ħüsn-i kitābı Dil-ile şerħ olunmaz faşl u bābı	-	-	+	-
82	Baña bildür nedür nām ü nişānuñ Ne ğülşende biter serv-i revānuñ	+	+	-	+

83	İyü olmuş çiger-güşem mizacı Hakīm-i lā-yezāl itmiş 'ilacı	+	+	+	+
84	Yine 'izz u şeref kıandīli yandı Yine bezm-i şafā şem'ī uyandı	-	-	+	-
85	Yaraşur eşk-i 'aşık olsa cārī Bıñaruñ şu iledür i'tibārı	-	-	+	-
86	Senüñ göñlüñ olupdur Mısr'a māyil Açılmaz ğayrı bāğda ğonca-i dil	-	-	+	+
87	Yeter 'izzet cihānda bu kenīze K'ide hizmet ölince sen 'Aziz'e	+	+	+	+
88	Kām hāşıl eyledi tedbirle Zürbāzū itmedin şemşirle	-	-	+	-
89	Kimüñ kim dehre peyker bir kıızı var Felek olsa hilālī boynuzı var	-	-	+	-
90	Şaz kıyāmet kıopdı çalkandı cihān Hep ayāğ üstine geldi ins ü cān	-	-	+	-
91	Firāvān eylediler şükr-i Yezdān Virüp her bire nezīrin itdi kıurbān	-	-	+	-
92	Yüzüñ sever kim hārīm-i pāke irdiñ Uyandı şalı'üñ eflāke irdiñ	-	-	+	-
93	Gül isterdüm yirüm hār itdi devrān Beni bülbül gibi zār itdi devrān	+	+	+	+
94	Egerçi bu degül göñlüñ murādı Velī ansuz açılmaz bāb-ı şādī	+	+	+	+
95	Çāre yokdur çünkü taqdīrüñdür iş Olacak āhir olur yüz bıñ dürīş	+	+	+	+

96	Güneş oldu bulutdan āşikāre Göründi ol cemāl-i ‘ālem-ārā	-	-	+	-
97	Ḥudā dercine bir kufıl eylemiş derc Ki fetḥ olmaz cihānı eyleseñ ḥarac	-	-	+	-
98	Zuhūra gelmeyince emr-i taḳdīr İrişmez menzil-i maḳşuduna tīr	+	+	+	+
99	Nā-mübārek ṭali‘üm bir laḫza güldürmez beni Cān virirsem beni öldür deyü öldürmez beni	-	-	+	-
100	Taḥammüldür bir iki gün ‘ilacı Virür āşimā seyrin şabr ağacı	+	+	+	+
101	‘Acebdür ol benüm māhum degülse Göñül taḫtındaki şāhum degülse	+	+	+	+
102	Sa‘ādet ğurresi alnında ṭali‘ Leṭāfet pertevi yüzinde lāmi‘	+	+	+	-
103	Şalāḫ envāri sīmāsında zāhir Felāḫ āşarı ğün yüzinde bāhir	+	+	+	-
104	Ḥelālin gösteren bir nev-cevāne Ne var dönse ‘aceb mi gergedane	+	+	+	+
105	Bu ruḫ-ı zerdümde ğün gördüñ sirişküñ ālümi Vālidüm bīmāra bu reng-ile bildür ḫālümü	+	+	+	+
106	Merddür ol kim ola şabra mā’ıl Şabrla her murād olur ḫāşıl	+	+	+	-
107	Yaraşur baña ağlarsam ğarībem Atamuñ vuşlatından bī-naşībem	+	+	+	+

108	Olur ‘avratlaruñ mekri ziyāde Mübāşir olsalar aşd-ı fesāda	+	+	+	+
109	‘Aceb olmaz bu deñlü re’y-i tedbīr İder ‘ıř ādemi ūbān-ı unzīr	+	+	+	+
110	Kāřki hergiz oğmayaydum māder-i eyyāmdan	+	+	+	+
111	Bu devrānuñ elinden dād u feryād Ki cānum olmamışdur bir nefes řād	+	+	+	+
112	Budur bāđ-ı vefāda verd-i ağmer Ki amrında ‘ızār-ı yāre beñzer	+	+	+	+
113	İden oldur amu idrāki talan ılur insānı ayvānile yeksān	+	+	+	+
114	ararur yūzi kim nūř itse anı Urur yūzine her ‘ayb-ı nihānı	-	+	+	+
115	urur mı yārsuz ğurbetde ādem Olur dildārsuz cennet cehennem	+	+	+	+
116	Bu tařvīrūñ gelürse yār-ı cānı ‘Ayān itsün burada bir niřanı	+	+	+	+
117	O řālīhde kim ola ‘işmet-i ağ Olur izlāl-i zālīm pend-i muğlağ	+	+	+	+
118	Ne kim emr itse ađ fermān anuñdur Cihānda ul anuñ urbān anuñdur	+	+	+	+
119	Cānla bizden eger rāzī ola cānānumuz Cāna minnetdür hemān urbānı olsun cānumuz	+	+	+	+
120	Cānumı cānān eger isterse minnet cānuma Cān nedür kim anı urbān itmiyem cānānuma	+	+	+	+

121	Cefâsı hâzret-i Hakk'ın vefâdur Belâsı imtihân-ı enbiyâdur	+	+	+	+
122	Hevâya tâbi' olur dūd-ı memdūd İder yüzi qarası anı merdūd	+	+	+	+
123	Belâdur 'ışık işi başa belâdur Bilür bu hâli ol kim mübtelâdur	+	+	+	+
124	Belî böyle-durur dehr içre 'âdet Kişi bulduğına kılmaz kanâ'at	-	-	-	+
125	Dost odur kim saña toğrusın diye Ol degül kim saña toğrusın diye	+	+	+	+
126	Dükendi t̄akatüm kaldum 'amelden Meded irgürmez iseñ düşdim elden	+	+	+	+
127	Bî-vefâ olmağ yaraşmaz erlere Hiç degülse bî-vefâdur dirlere	+	+	+	-
128	Bu olmaz kim uyam mekr-i zenâna İhânet kaşd idem bu hânedâna	+	+	+	+
129	Ağlama ağlamağ baña yaraşur Gül ki gülmek hemîn saña yaraşur	+	+	+	+
130	Şabır kıl kim her işüñ başıdur şabr Mağabbet hastesinüñ aşıdur şabr	+	+	+	+
131	Göge irgürse bende kâdr-ıla baş Efendisi çanağından yemez aş	+	+	+	+

132	‘İbādet aña lāyıǵdur cihānda Ki fermānı revāndur ins ü cānda	-	-	-	+
133	Mürüvvet kânısın ihsān senüñdür Ġarīb ü bī-kesüm fermān senüñdür	+	+	+	+
134	Vaǵārum şīşesini taşa çalma Yüzimüñ şuyını topraǵa şalma	+	+	+	+
135	Beni sen eyledüñ derde giriftār Sen eyle kendü bīmāruña tīmār	+	+	+	+
136	Şabāveş ‘işmetüm dāmenin açma Kerem eyle daǵı artuǵa geçme	+	+	+	+
137	Göge irgürse bende ǵadr-ıla baş Efendisi çanaǵından yemez aş	-	-	-	+
138	Kemāl-i ğayret-i Hāǵ ‘aǵlın aldı Ġalāş olmaǵa cānı ǵılca ǵaldı	+	+	+	+
139	Neler eyler baña dün gün budur dem Elümle ayaǵuma balta urdum	+	+	+	-
140	Bāǵbānı uyur bulan uǵrı Ola mı mīve almada toǵrı	+	+	+	+
141	Çü küfrān-ile küfrüñ şıǵması bir Şıǵar mı bu şıfat İslām'a āǵır	+	+	+	-
142	Nisā haǵǵında sultānü'n-nebiyyīn Dimişdür nāǵışātü'l-‘aǵlı ve'd-dīn	+	+	+	+
143	Hem ider da‘veti hem içer andı Sen ol bī-‘aǵlı eri gör kim inandı	+	+	+	-

144	Bilmezüm kendü ziyān u sūdumu Pādişāhum yek bilür maqşūdumu	+	+	+	-
145	Ger sa'ādetmende devlet yār ola Vākıf-ı sır kāşif-i esrār ola	+	+	+	-
146	Yaraşmaz erlere bī-ğayret olmağ Çü ğayret olmaya yeg 'avrat olmağ	+	+	+	+
147	Beyān almaz anuñ hüsni-ki kitābı Dil-ile şerh olunmaz faşl u bābı	-	-	-	+
148	O bir kuşdur ki konmaz degme dala İrem bāğında bitmiş bir nihāle	+	+	+	+
149	Hāzer kıl dām-ı Şeytān'ın sözinden Gözünü şakla nā-mahrem yüzünden	+	+	+	+
150	Yok vefāsı şafāsı öğme Anı nerm it şovuk demür döğme	-	-	-	+
151	Çıkar başdan kişi yavuzluğıla Çıkar taşdan güher hoş uzluğıla	-	-	-	+
152	Ne ola 'avratuñ 'aklı sözi ne Er oldur uymaya 'avrat sözine	+	+	+	-
153	Ger kazādan oldı ise mübtelā-yı derd ü bīm Ġam degüldür dür şadef oldıysa ol dürr-i yetim	+	+	+	-
154	Ne yirde olsa bir gül yüzlü dildār Eger külhan olursa ola gülzār	+	+	+	+
155	Țutar mı 'āşık olan şabrıla hū Yanar od-ıla cem' olmaz aqar su	+	+	+	+
156	Çü vuşlat qadrini bilmezdi ol māh O ni'met şükriini kılmazdı ki gāh	+	+	+	-

157	İdüp zindānı gül yüzi gülistān Olur ol gönçe-lebsüz bāğ zindān	+	+	+	-
158	Merd olan ma‘şūka cevri itmez meger nā-merd ola	+	+	+	+
159	Yiri od olmasun mı ol ġarībūñ Yüzün görmez anuñ gibi ġabībūñ	+	+	+	-
160	Ĥakīm-i lā-yezālūñdür taşarruf Bilinmez ġikmet-i aġvāl-i Yūsuf	+	+	+	-
161	Bu ‘ahdi anuñ ile muġkem itdi Vefā hengāmı geldükde unutdı	+	+	+	+
162	Kačan ‘ālī maķāma irse ednā Ĥulaġı şaġır olur gözi a‘mā	-	-	-	+
163	Ĥayr u şer ehline elbet ecr olur Bunda ger luġfise anda zecr olur	+	+	+	-
164	Tevekkül eyleyen zāt-ı Ĥudā'ya Elini açmaķ olmaz mā-sivāya	+	+	+	+
165	Ĥakīm-i lā-yezālūñdür taşarruf Bilinmez ġikmet-i aġvāl-i Yūsuf	+	+	+	-
166	Şular kim her işüñ kaydın yimişler Er ol baş yār tek iş bitür dimişler	+	+	+	-
167	Zilletiyle lezzeti olmaz ġayātuñ dostum	+	+	+	+
168	Geldi ol dem kim dil-i ġam-dīdeyi şād idesin Mışr-ı dilde bir bināyı ‘işret-ābād idesin	+	+	+	-
169	Mekr bünyādı üstüvār olmaz Ĥīle āşarı pāydār olmaz	+	+	+	-
170	Ĥatı müşkindür olmaķ kişi bed-nām Gerekse yiri Mışr olsun gerek Şām	+	+	+	-

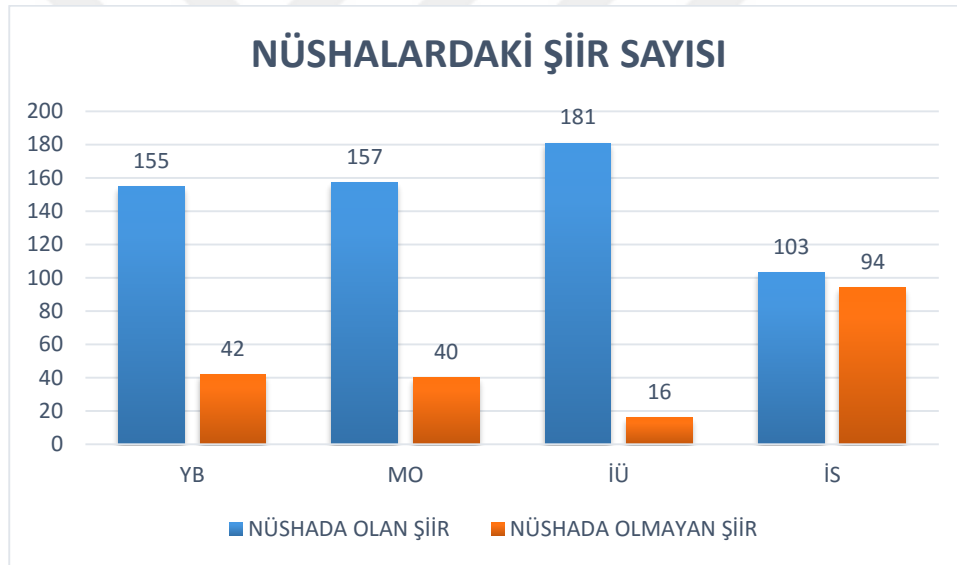
171	Bende kılmışdı seḥāsı ādemi Lutfı ma‘mūr itmişidi ‘ālemi	-	-	-	+
172	Ne gücdür devlete öğrenmiş ādem Düşe devletden ola ḥ‘ār u pür-ḡam	+	+	+	-
173	Vişāle ol ki kendin lāyık eyler Şoñında sevdüğini ‘āşık eyler	-	-	-	+
174	İrişdi birbirine ol iki yār Ne mekr-i müdde‘ī ne ḥavf-i aḡyār	+	+	+	+
175	İdüp bir bürci iki meh-liḡā zeyn Kırān itdi şeref bürcinde sa‘deyn	+	+	+	-
176	Çeküp her kişiden dest-i recāyı Ferāḡat ‘ālemine başdı pāyı	+	+	+	+
177	N'ola ger en‘ām-ı ‘āmından yir ise ḥāş u ‘ām Maṭbah-ı ḡaybuñ ṭa‘āmı ḥiç dükenmez şubḡ u şām	+	+	+	-
178	Didi irsāl idüñ aña peyāmum Daḡı vaşf eyleñ ecdād-ı kirāmum	+	+	+	+
179	Zahīrüsün n'ola bārum götürseñ Gülimsin rāhdan ḡarum götürseñ	+	+	+	-
180	Artursın ey felek evlād-ı peyḡam-ber ḡamın Tāze eylersin dem-ā-dem beytü'l-ḡazān mātemin	+	+	+	-
181	Ayaḡda ḡalmış idim ben faḡirüñ Elüm alduñ Ḥaḡ olsun destḡirüñ	+	+	+	-
182	Dil-i ḡam-ḡinüm eyle luṭfla şād ‘Ömr ü devlet hemişe ḡayim bād	+	+	+	+

183	Her kesüñ āhı sirāyetsüz degül Ġam yiter pāyāna ġāyetsüz degül	+	+	+	-
184	Şabr kılsuñ seng-i la'1-i nāb olur Ġülşen-i ebr şabrdan sīr-āb olur	+	+	+	+
185	Du'ālar müstecāb oldı orada Niçe bī-çāreler irdi murāda	+	+	+	+
186	Ne hoş 'āqıl-durur şol kişi bāri Ki hāl-i dehre itmez i'tibāri	+	+	+	-
187	Kimdür ol kim 'arşa-i dünyāya geldi gitmedi Kimdür ol kim bu ecel tahtını virān itmedi	+	+	+	-
188	Felek cellādı ġāyet bī-emāndur Ki mihri birle tev'emāndur	-	-	+	-
189	Āh kim dünyāda bir yār-ı muvāfiq qalmadı Ġam-ġüsār u mūnis ü ġam-ħ'ār u müşfik qalmadı	+	+	+	+
190	Ĥasretüz vaşluña mekānuña gel Murġ-ı cennetsin āşyānuña gel	+	+	+	+
191	Gitdi ol kim dil-ārāmuñdı Rāhat-ı sīne-i dil-ārāmuñdı	+	+	+	+
192	Budur 'ādet ezelden kim bu devrān İde her genci bir topraqda pinhān	+	+	+	+
193	Bu aḥvāl-ile naql itdi Züleyhā 'Aleyhā raḥmetu'llāhi te'ālā	+	+	+	+
194	Ne ġülbün dikdi dehrüñ bağbānı Ki devr-i çarḥ yile virdi anı	+	+	+	-
195	Böyledür ḥāli cihānuñ her zamān İnqılāb üstindedür kevn ü mekān	+	+	+	-

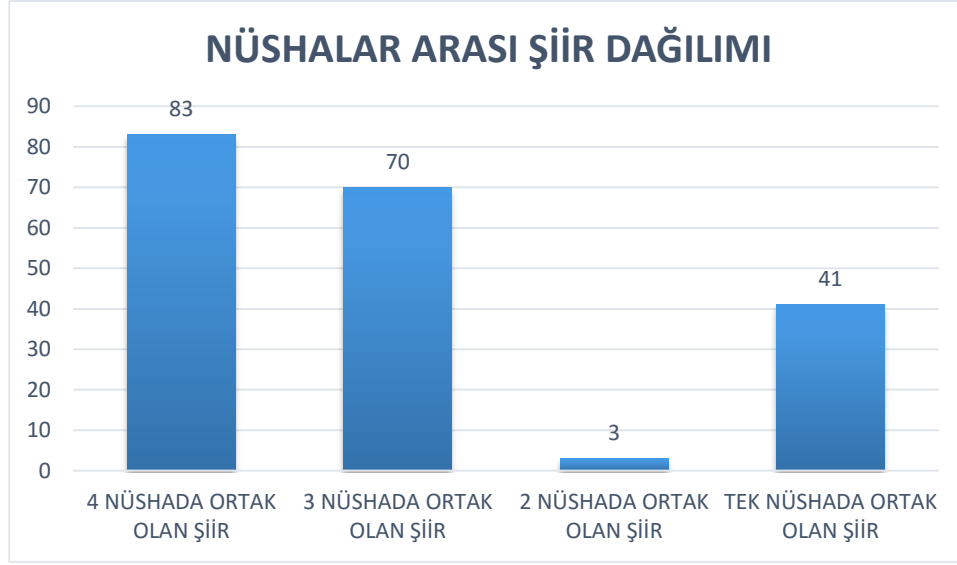
196	Çün ahsendür didi bu kışşaya Hâk Tamâm itmege itdüm cehd-i muṭlaḳ	+	+	+	+
197	Her ki bu neşri oḳuyup seyr ide Umaram ki bir du‘â-yı ḥayr ide	+	+	+	+

Hazırladığımız tenkitli metinde bulunan 197 manzûme; metin kurmada kullandığımız YB nüshasında 155, MO nüshasında 157, İÜ nüshasında 181, İS nüshasında 103 manzume olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablodan da anlaşılacağı üzere bütün şiirlerin tamamının yer aldığı bir nüsha bulunmamaktadır. Bu durumun grafiksel dağılımı aşağıdaki gibidir.

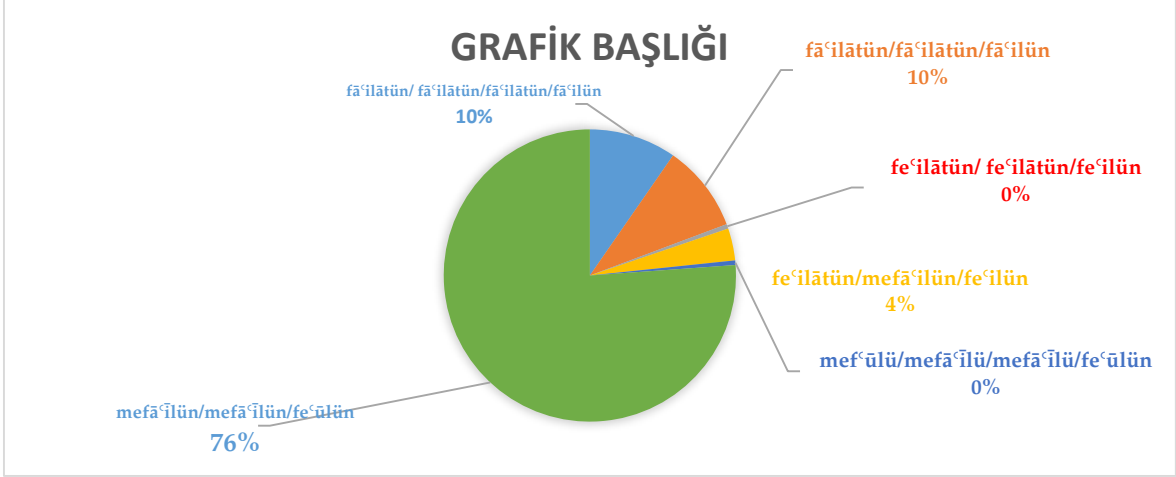
197 adet şiirden 41'i tek bir nüshada geçerken, iki nüshada ortak olan şiir sayısı 3, 3 nüshada ortak olan şiir sayısı 70 ve 4 nüshada ortak olan şiir sayısı ise 83'tür. Nüshalardaki ortak şiir durumunu gösterir grafik aşağıdaki gibidir.

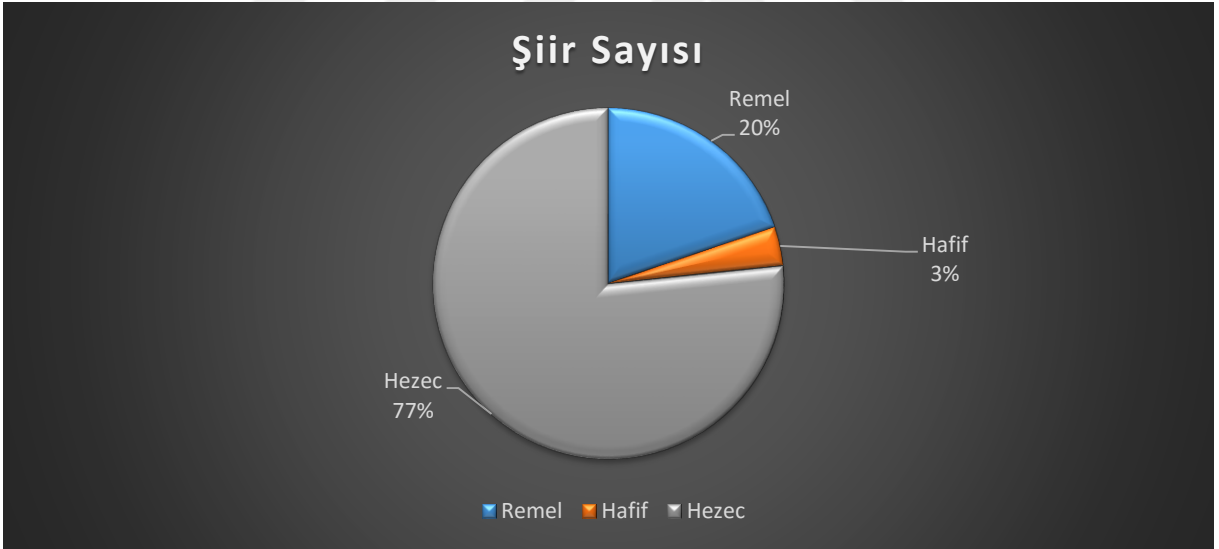
Eserde kullanılan şiirlere vezinleri açısından bakıldığında, aruz vezninin 6 farklı bahirin tercih edildiği görülmüştür. Bu kalıplar şiir sayısına göre şu şekildedir:

Bahir	Kalıp	Şiir Sayısı
Remel	fa'îlâtün/fa'îlâtün/ fa'îlâtün/fâ'îlün	19
Remel	fâ'îlâtün/fâ'îlâtün/fâ'îlün	19
Remel	fe'îlâtün/fe'îlâtün/fe'îlün	1
Hafif	fe'îlâtün/mefâ'îlün/fe'îlün	7
Hezec	mef'ülü/mefâ'îlü/ mefâ'îlü/fe'ülün	1
Hezec	mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün	150

Bu tabloya göre şiirlerde, en fazla sırasıyla mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün, fa'îlâtün/fa'îlâtün/fa'îlâtün/fâ'îlün, fâ'îlâtün/fâ'îlâtün/fâ'îlün, fe'îlâtün/mefâ'îlün/fe'îlün, fe'îlâtün/ fe'îlâtün/ fe'îlün, mef'ülü/ mefâ'îlü/ mefâ'îlü/fe'ülün kalıplarının olduğu görülmüştür.

Diğer taraftan aruz bahirleri içerisinde en fazla hezec bahrine uygun olan şiirler tercih edilmiştir. Hezec bahrini remel ve hafif bahirleri takip etmiştir.

3.2. Hikâyenin Özeti

Allah önce Hz. Âdem'i sonra Havva'yı yaratmıştır. Şeytanın aldatmacası neticesinde dünyaya gönderilen Âdem peygamberin evladından nicesi peygamber olmuştur. Âdem peygamberi Şit, İdris, Nuh, İbrahim, İshak, İsmâil, Lut peygamberler takip etmiştir. İshak peygamber Lut nebini kızını ile evlenmiştir. Evlendiği yıl eşi hamile kalmış İs ve Ya'kub olmak üzere ikiz çocukları dünyaya

gelmiştir. İS ile Ya'kub arasında, Ya'kub'a peygamberliğin hile ile geçmesi meselesinden sorun çıkmış ve Ya'kub peygamber evini terkederek Şam'a halasının yanına gitmiştir. Burada halasının kızları Rahil ve Leyya ile evlenmiştir. Ya'kub peygamberin Leyya'dan Şem'un, Rubil, Yehuda, Lavi, Zebulun, Yestacer adlı altı çocuğu, Zülfe isimli cariyeden Dan ve Neftal adlı iki çocuğu, Bülhe'den Aşer ve Cad adlı iki çocuğu olmuştur. Râhil'den on birinci çocuk olarak Yûsuf doğmuştur. Rahil'den on ikinci çocuk olan İbn Yamin doğmuştur. Ancak doğum esnasında Rahil'in vefat etmesi ile Yûsuf iki yaşında yetim kalmıştır. Yedi yaşına kadar Yûsuf'a halası İnas bakmıştır. Hz. Ya'kub hasretine dayanamayıp Yûsuf'ı almak istediğinde İnas bu duruma çok üzülür ve Yûsuf'ı vermek istemez. İnas Yûsuf'ı Ya'kub'a vermemek için, İshak peygamberin diktiği ve kendisine miras yoluyla kalan kemeri Yûsuf'un beline bağlar ve babasına gönderir. O dönemin hukukuna göre bir kişi birinin malını çalarsa o kişinin kölesi olur, hükmü sahibi verirdi. İnas, kemerin Yûsuf'da çıkması üzerine, bu hükme dayanarak Yûsuf'u alıkoydu ve evine gitti. Ta ki İnas ölünce Yûsuf özgür kaldı ve babasının yanına gidebildi.

Kardeşlerinin Yûsuf'a düşman olmalarının sebepleri:

1. Bir bayram günü Hz. Ya'kub'un Yûsuf'a Cebrâîl'in cennetden getirdiği gömleği giydirip, üstüne de İshak peygamberden kalma kemeri kuşatması ve bu durumu kadeşlerinin kıskanmışları.

2. Ya'kub peygamberin hanesinde bir ağaç vardı ki bu ağaçtan her doğan çocuk için bir dal çıkardı. Bu dal büyüyünce de onu asa yaparlar ve bu asa ile her belayı def ederlerdi. Yûsuf doğduğunda ağaç dal vermedi. Bu duruma üzülen Yûsuf, babasına dua etmesini ve cennetten kendisi için bir asa getirilmesini istedi. Duasının kabul olması ve cennetten bir asa gelmesi, kardeşlerinin hasedlerinin artmasına sebep olması.

3. On iki yaşına girdiğinde Yûsuf'un rüya görmesi ve rüyasında güneşin, ayın ve on bir yıldızın kendisine secde ettiklerini görmesi, kardeşlerinin bunu işitmeleri ve kıskançlıklarının şiddetlenmesi.

Yûsuf'un rüyasını dinleyen Ya'kub, rüyayı kardeşlerine anlatmaması için nasihat eder. Ancak Yûsuf'un bir kardeşine anlatması neticesinde rüyayı bütün kardeşleri duyar ve Yûsuf'a olan kinleri ve nefretleri artar ve iyice öfkelenirler. Babalarının Yûsuf'la Yamin'i her geçen gün daha çok sevdiğini, kendilerini ihmal ettiklerini söylerler. Yûsuf'un yalan söylediğini, rüyasının uydurma olduğunu iddia ederler ve toplantı yaparlar. Gözü açılmadan Yûsuf'u katledelim derler. Şem'un Yûsuf'un öldürülmesini ve babalarının kendilerine kalmasını ister. Buna karşılık Rubil Yûsuf'un Müslüman olduğunu, öldürülmemesi gerektiğini, uzak bir mağaraya atılmasını söyler. Yehuda ise katletmek yerine bir kuyuya atılmasını, belki kuyudan su alan birilerinin onu bulup uzak memleketlere götürürse bu beladan kurtulacaklarını söyler. Kardeşler Yehuda'nın bu fikrini kabul ederler ve bu plan üzerinde anlaşır.

Planlarını uygulamak için önce Yûsuf'u, bahar geldiği için gül ve sümbülleri seyretmek için dışarıya çıkarım diyerek ikna ederler. Sonra babaları Ya'kub'u zorla da olsa Yûsuf'u dışarı çıkarmak için ikna ederler. O gece Ya'kub peygamber Yûsuf'u, Cebrâil'in cennetten getirdiği ve İsmâ'il'in yerine kurban edilen koçun kanını akıttığı leğende yıkayıp, süsler. Sonra Halil (Hz. İbrahim) peygamberin ateşe atıldığında, ateşin yakmaması için Cebrâil'in cennetten getirdiği gömleği Yûsuf'un bazusına bağlar.

Sonra büyük oğlu Rubil'e, sen büyük oğlumsun, sana teslim ettim, geri getirip bana teslim edesin diye söyler. Yûsuf'la giderlerken babalarının gözünden kayboluncaya kadar omuzlarında, izzet ü ikramla götürürler. Gözden uzaklaşınca türlü eziyetlere başladılar. Yûsuf kanlı yaşlar akıdıp kardeşlerine yalvarsa da, kardeşleri yalan rüya ile babamızı kandırdın, bakalım seni elimizden kim kurtaracak diyerek eziyetlerine devam ettiler.

Bir kuyunun yanına geldiklerinde, Yûsuf'ı soyarlar ve ellerini bağlarlar. Şiddet ve tekmelerle Yûsuf'u yüz seksen zira' derinliğindeki kuyuya iple sarkıtırlar. Kuyunun yarısına geldiğinde, düşüp ölmesi için Şem'ûn ipi keser. Yûsuf düşerken Cebrâil gelir yakar ve yavaşça kuyunun dibine indirir. Yûsuf

inince kuyunun suyu tatlanır ve etrafı aydınlanır. Kuyu yılanla doludur, birisi Yûsuf'u sokmak istediğinde Cebrâîl nara vurunca, bütün yılanlar sağır olur ve yılanların sağırlığı bu olaya nisbet edilir. Cebrâîl Yûsuf'un bazusındaki gömleği alır ve ona giydirir, cennetten getirdiği yemeği yedirir. Yûsuf'a Allah'ın selamını getirdiğini söyleyip sabretmesini, Allah'a tevekkül etmesini, kısa zamanda kurtulacağını, Mısır'a sultan olacağını ve kardeşlerinin çaker olacağı müjdesini verir.

Kuyuyu Şeddâd ibn-i Âd yapmış ve bu kuyu ile Ürdün diyarı abad olmuştur. Yûsuf kuyuya düşünce kardeşleri ölüp ölmediğini kontrol için seslenirler, ölmediğini duyunca taşla öldürmek isterler ancak Yehûda izin vermez.

Geri dönerlerken babalarına ne diyeceklerini tartışır ve kurt yedi diyelim diye karar alırlar. Bir oğlağı keserler ve Yûsuf'dan aldıkları gömleğe kanını sürerler. Eve vardıklarında gözlerinden yaşlar akıtarak ve yakalarını yırtarak babalarına Yûsuf'u kurdun yediğini söylerler. Ya'kûb çocuklarının anlattıklarına inanmaz ve bana onu yiyen kurdu yakalayıp getirin der. Bir kurdu yakalayıp getirdiklerinde kurt dile gelip, bizim neslimize lahm-ı nebî yemek haramdır der.

Yûsuf kuyuda üç gün üç gece kalır. Medyen'den Mısır'a giden bir kervan bir gün sabah vakti kuyunun yanında konaklar. Kervanın sahibi Malik bin Za'r'dır. Malik'in köleleri Büşra ve Unkud su çekmek için kuyuya kova salarlar. Cebrâîl Yûsuf'a gelir ve kurtuluş vaktidir, kovaya gir der. Mâlik Yûsuf'u görünce, Büşra kuyudan çocuk çıktığını kervana söyleme yoksa bizimle hissedar olurlar der. Kervandakilere bu çocuğu bir dostum verdi, onun adına satacağım der. Ancak bunlar olup biterken Yehûdâ uzaktan onları seyredir. Yûsuf'un kardeşleri hemen gelirler ve bu bizim kölemizdi, birkaç gündür kayıptı, isterseniz size onu satarız derler. Yûsuf'u Malik'e satıp parasını ikişer akçe bölüşürler ve Yûsuf'u sattıklarına dair Yehuda'nın yazdığı bir bey'-name verirler.

Kervan Mısır'a giderken Nablus şehrine varır. Şehirde Yûsuf'un güzelliğini gören, hayran olup, güzelliğinin kaynağını sorarlar. Aldıkları cevap

üzerine o güzelliği yaradana inanıp hepsi Müslüman olurlar. Kervan sırasıyla Niyan, Askalan ve Ariş şehirlerine uğrar. Yûsuf'u gören herkes güzelliğine hayran kalır. Mısır'a yaklaştıklarında Yûsuf Nil nehrinde yıkanır ve Malik'in verdiği kaftan ve kemeri giyip süslenir. Yûsuf'in güzelliği o kadar meşhur olur ki tüm Mısır halkı görmek için Malik'in evine gelirler. Malik bir taht yaptırıp tavuslarla süsler. Yûsuf tahta oturduğunda taht hareket edip etrafa güzel kokular saçar. Malik Yûsuf'u görmeye gelenlerden ücret almaya başlar.

Bu dönemde Mısır'ın azizi Kıtîr'di. Ancak görünürde Kıtîr, ama gerçek anlamda padişahı Reyyân idi.

Muhammed b. İbrahim burada Yûsuf'un kıssasına ara vererek Züleyhâ'nın hikâyesine başlamaktadır.

Magrib'de Taymus ibn-i Tavus ibn-i Alkam adında bir padişah vardı. Ancak çocuğu olmuyordu. Uzun yıllar sonra bir çocuğu olur ve ona Züleyhâ ismini verir. Züleyhâ büyüdüğünde bir gece rüyasında Yûsuf'u görür ve âşık olur. Rüyasında gördüğü Yûsuf'a aşkı günden güne artar ve hastalanıp yatağa düşer. Dâyeleri Züleyhâ'nın derdine çare bulmak için, ondan derdini anlatmasını isterler. İki yılın sonunda yine bir gece rüya görür ve âşık olduğu kişinin Mısır Aziz'i olduğunu öğrenir. Uyanınca hastalıklı, kederli gider ve eski haline döner. Ancak bu sevinç hali uzun sürmez. Çünkü sürekli âşık olduğu Mısır Aziz'ini düşünmektedir. Yûsuf gibi Züleyhâ'nın da güzelliği meşhur olduğundan şahlar, padişahlar hediyelerle elçiler göndererek Züleyhâ ile evlenmek isterler. Taymus kızına, gelen elçilerden kimi isterse onunla evlendireceğini söyler. Ancak Züleyhâ gelen elçiler arasında Mısır Aziz'i olmadığını görünce, âşık olduğu kişinin Mısır Aziz'i olduğunu söyler. Taymus Mısır Aziz'ine hediyelerle elçi gönderip durumu izah eder. Mısır Aziz'i teklif mektubunu görünce sevincinden gelen elçilere türlü türlü hediyeler verir. Züleyhâ Mısır Aziz'inin teklifini kabul etmesinin ardından yanında develer yükü hediyelerle Mısır'a gelir.

Mısır'da âdet olduğu üzere, saray duvarlarının üzerine padişahların heykelleri yapılmış, Züleyhâ Aziz'in sarayına yaklaştığında, sevdiğini bir an

önce görmenin heyecanıyla duvar kapısının üzerindeki tasvire bakınca hayal kırıklığına uğrar. Çünkü bu kişi rüyasında gördüğü kişi değildir. Züleyhâ talihine ağlarken gaibten bir ses işitir. Sabretmesini, maksudına erişeceğini söyler. Züleyhâ saraya girer ancak Aziz'i sevmez, çünkü sürekli rüyada gördüğü kişiyi düşünmektedir. Ancak Aziz Züleyhâ'nın her istediğini yerine getirir.

Mısır'da Yûsuf'un güzelliğini halkın seyredip mest olması ve bu durumun saraya ulaşması üzerine Aziz Malik'e adam göndererek hemen o çocuğu bana arz etsin der. Züleyhâ Yûsuf'u gördüğünde kendinden geçer, kanı kaynar ve rüyasında gördüğü kişinin bu çocuk olduğunu anlar.

Mâlik Yûsuf'u satmak için pazarda tellallar dolaştırır. Bu güzelliği herkes almak ister. Züleyhâ Yûsuf'u almak isteyenlerin ödediğinin iki katını verir. Bu parayı karşılamak için Aziz'e kendi hazinesinden mücevher ve mallarını verir.

Şeddâd ibn Âd neslinden Bâzigâ isimli güzelliği ile meşhur zengin bir kız vardır. Bir gün eline ayna alıp bakarak, gidip Yûsuf'a şu güzelliği seyran ettireyim, cihanda güzel kimmiş görsün, hayran olsun der. Güzel elbiselerini giyip, yanına bin kese dinar, sayısız inci ve yüz hizmetçi olarak Yûsuf'ı görmeye gider. Pazara girdiğinde Yûsuf'un güzelliğinin yanında kimse Bâzigâ'ya itibar etmez. Baziga Yûsuf'u görür görmez güzelliği karşısında kendinden geçer ve bayılır. Kendine geldiğinde Yûsuf'la konuşup müslüman olur. Kendini ibadete verir ve tüm mal varlığını Allah yolunda bağışlar.

Züleyhâ Yûsuf'u satın aldıktan sonra şükür için kurbanlar kesip halka türlü hediyeler dağıtır. Yûsuf'a her gün birbirinden farklı elbiseler giydirerek süsler. Kendisini bu işe adar. Ancak sevdiği yanında olup da ona kavuşamama bir müddet sonra Züleyhâ'yı iyice üzer. Dayesi ile Yûsuf'a haber gönderip onunla birlikte olmak istediğini söyler. Ancak Yûsuf reddeder.

Yûsuf bir gün ticaret için gelen Arabî ile karşılaşır. Ondan babasının durumunu sorar. Arabî, babasının Beytü'l-Ahzan'da günlerini ah u vah ile geçirdiğini söyler. Yûsuf Arabî'ye yirmi bin akçe değerinde bir yakut hediye eder ve babasına kendisinden haber götürmesini ister.

Bu ruḥ-ı zerdümde çün gördüñ sirişkũñ ālümi

Vālidüm bīmāra bu reng-ile bildür ḥālümü

Arabî haberi ulaştırmak için gitmek istediğinde bindiği deve hareket etmez. Deve dile gelerek Yûsuf'a bakıp Lâ ilâhe illa'llâh der. Arabî Yûsuf'un haberini süratle Ya'kûb'a ulaştırır. Ya'kûb bu haberi alınca, Allah'a Őukr eder ve Arabî'ye bir isteği olup olmadığını sorar. Arabî cennetliklerden olmak istediğini söyler. Bunun üzerine Ya'kûb peygamber Allah'a dua eder. Dua kabul olur ve Arabî ile devesi cennetliklerden olurlar.

Arabî Ya'kûb peygamberin hüznünü Yûsuf'a haber verdiği zaman Yûsuf çok üzüdür ve sürekli ağlar. Bu hali gören Züleyhâ Yûsuf'a üzüntüsünün sebebini sorar ve Yûsuf başından geçenleri anlatır. Züleyhâ Yûsuf'un bu sırrını öğrenince muradına ermek için Yûsuf'dan kendisi için dua etmesini ister. Ancak Yûsuf dua etmeyi ihmal eder. Züleyhâ Yûsuf'un kendisine olan ilgisizliğinin sebebini vatan hasretinden olduğunu düşünür ve bu durumu gidermek için çareler arar. Sonra Ya'kub peygamberden haber getirmesi için hemen birini Ken'an diyarına gönderir. Gidip gelen elçi ailesinin perişan halini haber verince Yûsuf iyice üzüdür. Züleyhâ Yûsuf'un gamını dağıtmak ve muradına ermek için işret meclisi hazırlar. İşret gecesi eline bâde alarak Yûsuf'a Şöyle der:

Budur bâğ-ı vefāda verd-i aḥmer

Ki ḥamrında 'ızār-ı yāre beñzer

Cihānda bā'is-i luşf u keremdür

Melāli olana cārũb-ı ğamdur

Yûsuf buna Şu cevabı verir:

İden oldur ḳamu idrāki talan

Ḳıllur insānı ḥayvānile yeksān

Kararur yüzi kim nüş itse anı

Urur yüzine her ‘ayb-ı nihānı

Züleyhâ isteğine erişemeyince bir gün dâyesini Yûsuf’a gönderir ve Yûsuf’un kendini reddetmemesini ister. Yûsuf, beni satın alan, eğiten, bana evini veren Aziz’in haremine hainlik yapmayacağını, Züleyhâ’nın kendisini mazur görmesini ve uzak durmasını söyler.

Bu olmaz kim uyam mekr-i zenāna

İhānet kaçd idem bu hanedāna

Murād idinme bu emr-i muḥālî

Unut gitsün bu fikr ü bu ḥayālî

Bu haberi duyunca Züleyhâ aklını yitirir ve kavuşamamanın verdiği hasretle sürekli ah u vah ederek ağlar. Bu hali gören Yûsuf Züleyhâ’ya şöyle der:

Ağlama ağlamak baña yaraşur

Gül ki gülmek hemîn saña yaraşur

Güli gülmek için yaratdı İlāh

Yaraşur bülbül itse nāle vü āh

Yûsuf, Züleyhâ’nın üzüntülü halini görmemek için sarayın bahçesinde bahçıvanlık yapmak istediğini söyler. Züleyhâ bu isteğini kabul eder. Züleyhâ güzelliği dillere destan olmuş cennet gibi bahçesine Yûsuf’ı bahçıvan yapar ve hizmet için en güzel cariyeleri tahsis eder. Cariyelere Yûsuf’un tüm hizmetlerini görmelerini, eğer can u dilden birinize meyl ederse hemen kendisine haber vermelerini söyler. Cariyelerin baştan çıkarma gayretleriyle ilgilenmeyen Yûsuf onları imana davet edip nasihat eder. Cariyelerin hepsi Lât ve Menât’ı bırakıp Müslüman olurlar.

Züleyhâ dâyesinden derdine çare bulmasını söyler. Dâyesi Cennet kadar güzel, Yûsuf’un tasvirleriyle dolu bir saray yaptırmasını söyler. İşinde mahir bir

usta bulurlar ve sarayın temelini atarlar. Usta kısa sürede Frenk diyarı gibi rengârenk yedi haneli sarayı tamamlar. Usta tüm sarayı Yûsuf ve Züleyhâ'nın tasvirleriyle süsler. Züleyhâ sarayı döşetip, buhurlar yaktırır. Kendisi de süslenip Yûsuf'ı davet eder. Yûsuf geldiğinde sarayın kapısını Semerkand kilidi ile kitler, elini eline alır ve sana kavuşmak için artık sabrım kalmadı, beni vuslatınla mesrur et der. Yûsuf Züleyhâ'yı reddedip etrafa baktığında duvar ve tavanların kendi resimleriyle tasvir edildiğini görüp şaşırır ve şöyle der:

Vaḳārum şīşesini ṭaşa ḳalma

Yüzümüñ şuyını ṭopraḡa şalma

Ol işi baña teklīf itme māh

Ki benden gelmez ol estaḡfiru'llāh

Züleyhâ her odada yalvarma ve yakarmalarını artırır ancak Yûsuf bu durumun hiçbirine razı olmaz. Züleyhâ'ya şeytana uymamasını, gûnahtan kaçınmasını ve nefesine uymamasını söyler. Yedinci haneye geldiklerinde Züleyhâ hançerle kendini öldürmek ister. Yûsuf bileğini tutup hançeri yere atar. Yûsuf'un yanına yaklaşmasını fırsat bilen Züleyhâ Yûsuf'ı yataḡa oturtur ve yaklaşmak ister. Yûsuf yataktaki tasvirleri görünce Züleyhâ'ya meyl eder. Ancak muradını elde etmeye iki engel vardır, biri Aziz'in kahrı diğeri ise Kahhar'ın hışmı der. Züleyhâ, eğer ilahının hışmından korkuyorsan saray içinde inci ve cevherle dolu bir hazinem var, onu baḡışlanmak için hibe ederim der. Aziz'i ise sarhoş edip uyuturum, ondan korkma der. Züleyhâ Yûsuf'un uçkurunu çözeceḡi sırada Cebrâ'îl gelir ve Yûsuf'a görünüp göḡsünü sıvazlar ve şehvet isteḡi kaybolur. Yûsuf hata yaptığını anlar, içinde bulunduğu durumdan utanıp hemen yedinci hanenin kapısına doğru koşar. Züleyhâ Yûsuf'un peşine koşar ve yedinci kapı önünde yakalayarak gömleḡinin arkasından tutar. Yûsuf'un gömleḡi yırtılır ve parçası elinde kalır. Yûsuf aslandan kaçır gibi dışarı çıktığında kapıda Aziz'i görür. Aziz Yûsuf'un bu halini görünce, ne oldu diye sorar. Yûsuf, Aziz'i sırrını açıklamadan savar. Aziz Yûsuf'un elini eline alıp konuşarak saraya girerler. Züleyhâ'nın yanına vardıklarında, Züleyhâ Yûsuf'un durumu Aziz'e söylediğini

sanıp, bağırmağa başlar: “Ben uyurken, oğul edindiğın bu gulam, beni dudağımından öperken uyandım. Kendisinin kafasını tutmak istediğimde benden kurtuldu, gömleğı yırtıldı.” der. Yûsuf’un cezalandırılmasını ister. Yûsuf suçsuz olduğunu, onun sözüne inanmaması gerektiğini, sabretmesini, tez karar vermemesini söyler. Züleyhâ bu sözleri duyunca bağırmasını artırır ve binlerce yeminler eder. Aziz Züleyhâ’nın ağlama ve yeminlerini görünce gazabla celladlarına, had vurduktan sonra zindana atmalarını emreder. Yûsuf çaresiz kaldığını görünce Allah’tan yardım ister ve bu yalanı ortaya çıkarması için dua eder. O sırada Züleyhâ’nın akrabası olup sarayda bulunan bir kadın bu kavgaya rast gelir. Kadının kucağındaki üç aylık oğlu dile gelip Aziz’e “ Ey Kıtîr bu günahsıza azabını ertele, zira Yûsuf bu cezaya müstehak değil bilakis Aziz’in merhametine layıktır.” der. Aziz o zaman bu olayın aslını söyle der. O da: “Yûsuf’un gömleğı önden yırtılmışsa, Züleyhâ iddiasında haklıdır. Eğer gömlek arkadan yırtılmışsa Züleyhâ yalan söylüyordur.” der. Gömleğın arkasından yırtıldığını görünce Züleyhâ’nın yalan söylediğı ortaya çıktır. Aziz Yûsuf’tan özür diler ve Züleyhâ’ya pişman olup tevbe et der.

Zamanla bu olaydan Mısır’ın kadınları haberdar olurlar ve Züleyhâ’yı ayıplarlar. Bu dedikoduları duyan Züleyhâ, kendini kınayan kadınlardan öç almak ister. Kadınları saraya davet eder. Yemekten sonra Züleyhâ kadınlara turunç ile bıçak verip tatlı bir dille, “beni neden kınıyorsunuz, eğer onun yüzünü görmüş olsaydınız benim halimi anlar ve beni mazur tutardınız.” der. Bunun üzerine kadınlar, “uzaktan yüzünü görmeden kulaktan âşık olduk, bir kere gül yüzünü görelim” derler. Züleyhâ dâyesiyle haber gönderip Yûsuf’un gelmesini ister. Züleyhâ Yûsuf’u tezyin edip eline gümüşten ibrik verip kadınların yanına getirir. Yûsuf kapıdan içeri ayak bastığı an, onu gören kadınlar şaşkınlıklarından turunç yerine ellerini keserler. Hepsi bu insan olamaz olsa olsa melektir derler. Yûsuf kapıdan çıktıktan sonra ellerini kestiklerini farkedirler. Kadınlar Züleyhâ’ya hak verirler ve Yûsuf’a, “Züleyhâ senin yolunda bağı çak oldu, ay yüzlü olduysan nola, güzelliğın gitmeden muradına er, gençken dünya lezzetlerinden gafil olma. Züleyhâ’yı istemezsen eğer bizimle zevk ü safa sür”

derler. Yûsuf kabul etmeyince, güzeldir ama vefasızlıkta eşsizdir diye söyleyip, Züleyhâ'ya yola gelmesi için Yûsuf'ı zindana attırmasını söylerler. Züleyhâ, Aziz'e, "Yûsuf yüzünden adının kötüye çıktığını, el diline düştüğünü" söyler. El dilinden kurtulmak için Yûsuf bize hıyanet etti diye münadiler dolaştır ve onu zindana attır der. Aziz: "Yûsuf'ı sana bırakıyorum, ister öldür, ister bırak." cevabını verir. Züleyhâ Yûsuf'ı zindana attırır.

Züleyhâ bir müddet sonra yaptığına pişman olur. Yûsuf'un hasretine dayanamaz. Kılık değiştirerek zindana gider, gizlice Yûsuf'u izler. Yemeden içmeden kesilir. Bir gün bu acıya dayanamayarak hançeri göğsüne saplayıp intihar edeceği sırada dâyesin yetişip hançeri alır. Hastalığı sebebiyle bir gün Züleyhâ'nın kanı alınırken kanı yere saçılır ve Yûsuf yazar. Yûsuf ise zindanı gül bahçesine çevirmiş, mahpuslarla sohbet etmektedir. Bu durum Züleyhâ'yı sinirlendirir. Bağından birkaç asa kestirip gizlice zindana gönderir ve Yûsuf'a şiddetle yüz tane sopa vurulmasını emreder.

Yûsuf'a Allah tarafından rüya yorumlama bilgisi verilir ve zindanda mahpusların rüyalarını yorumlar. Bir gün zindana Reyyan mülkünden Eşkem ve Ebkam adında bir saki ile bir çasnigir başı gelir. Bu iki arkadaş rüya görürler ve gördükleri rüyayı Yûsuf'a anlatırlar. Yûsuf rüyayı firasetle anlayıp yorumlamadan önce onları imana davet eder, sonra rüyalarını yorumlar. Yûsuf birine asılacağını, diğerine ise eski görevine döneceğini söyledikten sonra, şahın yanına vardığında kendi durumundan şaha bahsetmesini söyler. Ancak görev yerine dönen kişi bu sözü unuttur ve şaha söylemez.

Bu 'ahdi anuñ ile muhkem itdi

Vefâ hengâmı geldükde unutdı

Kaçan 'âlî maqâma irse ednâ

Qulağı şağır olur gözi a'mâ

Bir gece Mısır padişahı Reyyan bin Velîd, rüyasında Nil ırmağında yedi öküz görür. Sonra Nil'in suyu çekilir, içinden çıkan yedi zayıf öküz, dışarıdaki

semiz öküzleri yer. Sonra yedi kuru başağın yedi yeşil başağı sarıp kuruttuğunu görür. Reyyân rüyasının yorumlanmasını ister, ancak kâhinlerin yaptıkları yorumları beğenmez. Mısır'ın her tarafının araştırılmasını ve rüyayı yorumlayacak birilerini bulmaları için emreder. Bu söz üzerine sâkî, zindandaki Yûsuf'u hatırlar ve zindanda rüya tabirinde mahir birisinin olduğunu Reyyân'a söyler. Padişah sâkîyi zindana göndererek rüyayı yorumlatmasını ister. Yûsuf, "öküzlerin semiz, başakların dolgun olması bolluk ve berekete, öküzlerin ve başakların zayıf olması ise kıtlığa işarettir. Yedi yıl bolluk olacak, yedi yıl da kıtlık olacak der. Sâkî bu rüya yorumunu padişaha söyler. Reyyân Yûsuf'ı zindandan çıkarmak istediğinde, Yûsuf, haksız yere zindanda yattığını, Mısırlı kadınları çağırarak dinlemesini ve suçsuzluğunun ispatlanmasını ister. Dileği yerine getirilir. Padişah gördüğü rüyanın yorumunu Yûsuf'un ağzından dinler ve tedbir alınması için onu görevlendirir.

Bolluk yılları bittiğinde Mısır padişahı ölür. Kocasının ölümünden sonra Züleyhâ'nın ikbali söner, ihtiyarlar ve gözleri kör olur. Halk arasında unutulup gider. Züleyhâ Yûsuf'dan haber almak uğrunda bütün malını mülkünü tüketir. Yûsuf'un haberini alabilmek için yol kenarına bir ev yapar. Gelen geçenden Yûsuf'u sorar, ancak insanlar onunla dalga geçerler. Bir gün Yûsuf'un geldiğini görünce yola çıkar, ağlayarak ondan af diler. Ancak Yûsuf tanıyamaz. Haciblerine bu garibin ne derdi varsa halledin der. Ancak Züleyhâ derdini sadece Yûsuf'a söyleyeceğim der ve onu alıp saraya getirirler. Yûsuf onun Züleyhâ olduğunu anlar. Konuşmalardan sonra Züleyhâ'ya isteğini sorar. O da "gençleşmeyi, yeniden görmeyi ve eski güzelliğine kavuşmak istediğini" söyler. Yûsuf'un duası kabul olur ve Züleyhâ'nın istekleri yerine gelir. Yûsuf tekrar isteğinin olup olmadığını sorduğunda, "Senden başka muradım yoktur." der. Bu sırada Cebrâîl gelir ve Allah'ın Züleyhâ'yı affettiğini ve Yûsuf'la nikâhladığını söyler. Yûsuf Allah'ın emri ile Züleyhâ ile evlenir.

Yûsuf Züleyhâ ile birlikte olmak istediğinde Züleyhâ kaçar. Yûsuf yakalamak istediğinde eteği elinde kalır. Bunun üzerine "Ben senin gömleğini yırtmıştım sen de benimkini," der. Züleyhâ'nın Yûsuf'dan Mişa, İbrahim ve

Rahime adlı üç çocuğu olur. Züleyhâ tüm isteklerine kavuşmanın verdiği huzurla Allah'a şükreder ve kendini ibadete verir. Yûsuf Züleyhâ için bir ibadethane yaptırır. Züleyhâ'nın bundan sonraki ömrü ibadetle geçer.

Kuraklık yıllarının sonlarında Ya'kûb çocuklarına yiyeceğimiz azaldı, Mısır'da bir aziz varmış, varanlara ihsanlar edermiş, gidip nimet alıp gelin der. Bu söz üzerine on kardeş Mısır'a gittiler. Üç gün izzet ü ikramdan sonra dördüncü gün Yûsuf'un huzuruna çıktılar ancak Yûsuf'u tanıyamadılar. Yûsuf onlara, "Buğday almak için iki kişi yeterken siz neden hepiniz geldiniz, yoksa siz casus musunuz?" der. Onlar neseblerinden, yaşlı ve mahzun babalarından bahsedip yiyecek için geldiklerini söylediler. Yûsuf babalarının niçin mahzun olduğunu sorar. Onlar, bir kardeşlerini kurt yediğini, bundan sonra babalarının mahzun ve üzgün olduğunu, küçük kardeşleri İbn Yâmin'in de babalarına bakmak için yanında kaldığını anlatırlar. Bunun üzerine Yûsuf her birine bir yük verip gönderirken eğer söylediğiniz doğru ise biriniz burada kalsın, diğeriniz gidip küçük kardeşinizi buraya getirsin der. Dokuz kardeş yüklerle dönüp durumu babalarına söylerler. Ya'kûb çocuklarından muhkem yemin alıp, İbn Yamin'i sağ ve salim geri getireceksiniz diyerek izin verir. Kardeşler tekrar Mısır'a varıp huzura çıktıklarında, Yûsuf onlara itibar etmeyip İbn Yamin'e ilgi gösterir. Yamin'in üzerindeki Yûsuf yazılığı elbiseyi görüp, hikâyesini sorar. İbn Yâmin olanları anlatırken, kardeşler bu kırk yıllık bir efsanedir, Yûsuf kardeşimizi kurt yedi derler.

Yûsuf on kardeşin özelliklerini tek tek sayar. Bütün kardeşler hayret edip bu şah bizim özelliklerimizi kimden haber almış derler. Akşam Yûsuf İbn Yâmin'le beraber kalır ve kendisinin Yûsuf olduğu sırrını açıklar. Yâmin başından geçenleri ve on iki çocuğunun adlarını tek tek Yûsuf'a anlatır. İbn Yâmin, Yûsuf'tan ayrılmak istemez. Bunun üzerine aralarında anlaşarak İbn Yâmin'in yükünün içine altından bir tahıl ölçeği saklarlar. Dönemin hukuku gereği kim birinin malını çalarsa onun kölesi olur. Sabah kardeşler yola çıkıp giderlerken Beşir arkalarından bağırır, tahıl ölçeği kayıp, yüklerinizde arama yapacağız der. Tek tek tüm yükleri arayıp en son İbn Yamin'in yükünü ararlar ve tahıl ölçeğini

bulurlar. Bunun üzerine kardeşler bir araya toplanıp, babamızın yanına ne suretle gideceğiz, İbn Yâmin'i geri getireceğiz diye ona söz verdik, ona ne sebep söyleyelim derler. Babamıza haber salalım eğer izin verirse Mısır'ı harap edip kardeşimizi alalım derler. Yûsuf bu sözleri duyunca oğlu Mîşâ'ya işaret eder. Mîşâ bir eliyle Yehûdâ'yı bir eliyle Şem'ûn'u alıp kırk adım ileriye atar. Yûsuf meydanda bulunan bir taşı işaret eder ve kaldırın der. Uğraşmalarına rağmen kimse o taşı kaldıramaz. Yûsuf bir ayağıyla taşı meydanın sonuna kadar fırlatır. Karşılarında bu gücü görünce savaştan vazgeçip Ken'an diyarına babalarının yanına giderler.

Ya'kûb, geri dönen çocuklarının arasında İbn Yâmin'i göremeyince, onlara benden uzak durun ve sohbetime gelmeyin der. Bir müddet sonra çocuklarına, tekrar Mısır'a gidin, iki kardeşinizi de arayın deyip, Mısır şahına verilmek üzere ellerine bir mektup verir. Yûsuf mektubu okur ve yüreği dağlanır. Sonra kardeşlerine bakıp kendi satış sözleşmesi olan belgeyi kastederek, hazinemde İmran dili üzere bir evrak bulundu, aranızda bunu okuyabilecek var mı diye sorar. Yehûdâ'yı gösterirler. Yehûda evrakı görünce "Bu benim el yazım." der. Yûsuf biraderlerine dönerek, kardeşinizi köle diye yok pahaya sattınız, şimdi intikam zamanı deyip cellatlara emreder. Kardeşleri bize acımazsan babamıza acı, bir oğlu için bunca yandı. Tüm evladı için hali nice olur, derler. Yûsuf onlara eğer tevbe ve insaf ederseniz, babanız hürmetine sizi affederim der. Bu söz üzerine kardeşleri karşılındakinin Yûsuf olduğunu kesin olarak anlayıp, gözlerinden kanlı yaş dökerler. Yaptıklarına pişman olup, bizim günahımızı ve aybımızı bağışla, bizi rezil etme, babamıza ulaştığımızda halimizi iyi olarak an derler. Yûsuf Rabbimizden sizin için mağfiret diliyorum, benden korkmayın der. Kardeşlerine ziyafet verip, güzel elbiselerle süsler. Sonra beşâret gömleğini Yehûdâ'ya verip bunu babamıza götür, yüzüne örtüp gözüne sürerse gözüne nur gelir der. Ya'kûb'a sekiz günlük yol kaldığında, sabah rüzgârı Yûsuf'un kokusunu Ya'kûb'a ulaştırır.

Diğer bir rivâyette ise gömleği Yûsuf'un sütkardeşi Beşîr'in götürdüğü hikâyesi anlatılmaktadır.

Ya'kûb ailesinden yetmiş üç kişi ile birlikte Yûsuf'u görmek için Mısır'a gider. Mısır'a girişte büyük bir kalabalıkla Yûsuf babasını karşılar. Ya'kûb Cebrâîl'e Yûsuf nerede diye sorar. Cebrâîl Yûsuf'u gösterir. İki birbiri koşarak birbirine sarılırlar. Kavuşma hürmetine Yûsuf bir bölük askeri azad eder. Ya'kûb Mısır'da bir rivayette 10 yıl, bir rivayette 24 yıl, diğer bir rivayette ise 40 yıl kalır.

Ömrünün sonunu Ken'an'da geçirmek isteyen Ya'kûb, bunu Yûsuf'a söyler ve yola çıkar. Ya'kûb'a kırılıp Rûm tarafına gidip yüz yıl kalmış olan kardeşi İ's'de aynı anda Ya'kûb'la görüşmek üzere Ken'an'a hareket eder. Ken'an'a vardığında Mısır'da olduğunu haber alıp görüşmek üzere Mısır tarafına yola çıkar. Yol ortasında kervanla karşılaşan İ's Ya'kûb'u göremeyince nerede olduğunu sorar. Mağarada olduğunu haberini alır ve o da peşine mağaraya gider. Ya'kub'u mağarada uyurken bulur ve yüzünü yüzüne yaslayıp yanına yatar. Bir müddet sonra kervan halkı onları almak için mağaraya gittiklerinde ikisinin de vefat etmiş olduklarını görür. Yûsuf ikisini de Beytü'l-Makdes'e defneder.

Yûsuf Mısır'a azîz olduktan sonra Rabbinden korkusundan gündün güne erir ve hastalanır. Yûsuf dünya zevklerinden uzak durur. Etrafındakiler "Gizli bir hastalığınız mı var. Size doktor bakıp ilaç versin." derler. Yûsuf da vücudunun zayıflığı açıklıktandır zira ben Mısır'a azîz olduktan sonra sadece arpa ekmeği yedim der.

Yûsuf babası vefat ettikten sonra 23 yıl ömür sürüp 92 yıl Mısır'a padişah olur. 120 yaşına girdiğinde bir gece rüyasında anne ve babasını görür, onlar üç gün sonra enbiya ruhlarına karışsın derler:

Hasretüz vaşluña mekânuña gel

Murğ-ı cennetsin âşyânuña gel

Yûsuf bu rüyaya çok sevinir ve rüyasını açıklar. Züleyhâ rüyayı ve yorumunu duyunca ağlayıp feryat eder. Yûsuf bir gün atına binmek için adım attığında Cebrâîl gelir ve bu at yerine ecel atına binesin der. Yûsuf, kardeşi Yehûda'yı veliaht tayin edip çeşitli vasiyetler ve hikmetler söyleyip veda için

Züleyhâ'yı davet eder. Ancak etrafındakiler Züleyhâ'nın huzuruna gelmeğe takati yok derler. O sırada Cebrâîl cennet bağından bir elma getirir. Yûsuf onu koklar ve ruhunu teslim eder. Züleyhâ Yûsuf'un vefatından sonra zehir içmiş gibi yatıp yas tutar. Sonra başındaki yetmiş iki bölük saçını kesip Yûsuf'un tabutuna bağlar ve parmaklarıyla gözlerini çıkarıp tabutun üzerine koyar. Yâri görmeyen göz kimseyi görmesin der.

İsrâîl kavmi ile Mısır halkı Yûsuf'un nereye defnedileceği konusunda ihtilafa düşer. Sonunda anlaşarak Ümmü'l-Kıyas'a defnederler. Züleyhâ üç gün sonra kendine geldiğinde Yûsuf'un mezarına gider ve mezar başında vefat eder.

Muhammed b. İbrahim eserin sonunda, kıssadan hisse alınmasını söyleyip, nasihat eder. Eser şu beyitlerle sona ermektedir:

Her ki bu neşri okuyup seyr ide

Umaram ki bir du'â-yı hayr ide

Rahmet-i Hâk irişe ol şâlihe

Neşr idene okuya bir Fâtiha

3.3. Dil ve Üslûp

3.3.1. Dili

Muhammed b. İbrahim XVI. yüzyıl yaşamıştır. Bu yüzyılın genel özelliklerini şu şekilde özetlemek mümkündür: "Bu dönem nesrinin en bariz özelliği secidir. Bu bir nevî nesir kafiyesidir. Arka arkaya ritmik bir şekilde değişerek devam edip giden bu kafiyeli söyleyiş, cümleye mûsikîli bir ahenk ve ifade gücü verir. Bu tesir, birbirini, muvazî bir şekil içerisinde kuvvetlendirerek takip eden ve değişen ölçülü cümle ya da cümleciklerle daha da artar. Başta teşbih ve mecazlar gelmek üzere, çeşitli mana ve söz sanatlarının, parlak ve renkli tasvirlerin ihmal edilmeksizin her vesilede bolca kullanılması, bu nesrin özelliklerinden bir diğerini teşkil eder. Bu özelliklerin hemen her üçü de esas itibariyle nesre değil, şiire ait olmakla birlikte, o devrin edebî faaliyet ve anlayışına şiirin hâkim bulunması dolayısıyla nesirde de kendini göstermiştir. Yazar, bir

taraftan, üslubunu, belirtildiği şekilde ahenkli ve sanatlı yapabilmek, bu vesileyle diğer taraftan sahibi olduğu edebî bilgi ve kültürü de göstermiş olmak için, Arapça ve Farsça bu tür eserlere başvurmak, dolayısıyla, bu dillerden en duyulmamış ve görülmemiş olanına kadar kelimeler, sözler ve terkipler almak mecburiyetini duyar. Böylece dili, yabancı kelime, terkip ve kaidelerle doldurmuş olur. Türkçemizin kelime ve cümle yapısıyla, söz hazinesini doğrudan doğruya ilgilendiren, daha doğrusu onu bu yönlerde, tabîî gelişiminden ayırıp zorlayan (ve zamanla bozan) bu durum sanatkârane nesirin dördüncü özelliğini teşkil eder. Bir beşincisi ise, nesir cümleleri arasına, duruma ve manaya uygun olarak, Arapça, Farsça (ve nadiren de olsa Türkçe) beyitler, mısralar, başka manzum parçalar; âyetler, hadisler, Arap atasözleri ve deyimleri, İslâm'ın ve Şark'ın büyüklerine ait sözler, vecizeler serpiştirmeye dayanır."³⁵⁵

XVI. yüzyılda "Dilin içyapısı bakımından eskinin izleri silinmiş ve yeni gramer şekillerinin hâkimiyeti tamamlanmıştır. Dış yapıda ise Arapça ve Farsça terkiplerin hem kesâfeti hem de zincirlemesi âzamî haddine varmıştır."³⁵⁶

Nesirde "çoğu zaman sade ve akıcı bir dil tercih edilmiştir. Nesir dilince sanatlı ve secili bir üslup oluşturma amacıyla, Arapça ve Farsça asıllı kelimelerin kullanımı bu yüzyılda bir öncekine nazaran daha da artmış görünmektedir."³⁵⁷

"XVI. yüzyılda Osmanlı Türkçesi de klasik biçimini almış, Eski Anadolu Türkçesi özelliklerinden sıyrılarak birçok Türkçe kelime yerine Arapça ve Farsçadan deyimler, kelimeler ve uzun tamlamalar kullanılmaya başlanmış, Türkçe yeni bir biçime dönüşmüştü. Kısacası, bu yüzyılın dili önceki yüzyıllardan oldukça farklı, daha süslü ve ağıdalı bir dildir. Bir yandan İran şiirinin süregelen tesiriyle, bir yandan da dili aruz kalıplarına daha kolay uygulayabilmek için alınan Arapça ve daha çok Farsça kelimelerin çoğalmasıyla, sonradan (Cumhuriyet döneminde), "Osmanlıca" denilen, zor anlaşılır bir dil meydana

³⁵⁵ Divan Nesri, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları, İstanbul, 1977, C. II, s. 340.

³⁵⁶ Muharrem Ergin, "Osmanlıca", *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1992, C. 2, s. 146.

³⁵⁷ Cihan Okuyucu-Ahmet Kartal-Fatih Köksal, *Klasik Dönem Osmanlı Nesri*, Kesit Yayınları, 2011, s. 57.

gelmiştir. Bu dilde Türkçe kelimeler azalmış, bunların yerini yabancı kelimeler doldurmuştur.”³⁵⁸

“Bu asırda konusu aşk olan manzum eserler içerisinde en çok Yûsuf u Züleyhâ hikâyesinin işlendiği dikkat çekmektedir. Bunda Kur’ân-ı Kerîm’de bu hikâyeden “ahsenü’l-kasas” yani kıssaların en güzeli diye bahsedilmesinin etkili olduğu düşünülebilir.”³⁵⁹

Muhammed b. İbrahim’in dili de bu çerçevede değerlendirilebilir. Eserde Arapça ve Farsça kelimelere ve uzun tamlamalara yer vermiştir. Yazar, eserinde uzun tamlamaları manayı kuvvetlendirmek için tercih etmektedir. Aşağıdaki örneklerde olduğu gibi:

şadef-i erhâm-ı kâffe-i enâmda *hüvel’lezî yuşavvirüküm fi’l-erhâmi keyfe yeşâ*
muktezasınca (YB1b)

sultân-ı selâîin-i cihân güzîde-i Âl-i ‘Osmân nişâne-i *inna’llâhe ye’muru bi’l-*
‘adli ve’l-ihsân (YB2b)

mişâl-i hâme-i şikeste-zebân ve mânend-i devât-ı beste-dehânüm (YB3b)

Râvî-i dâstân-ı devr-i kadîm ve nâkil-i kışaş-ı enbiyâ-i pür-tekrîm (YB8a)

Eserde dikkati çeken bazı dil özellikleri

ı-d değişimi ve ikilemine eserde sıkça rastlanmaktadır:

Ol hod söz diñlemeyüp ırmaz şayıklardı (YB64b)

Haqq’a şükr ü minnet ki ol aya irdüm durma başumda ğavğası artup
sevdâsı beni dîvânesi itdi. (YB75b)

³⁵⁸ Haluk İpekten-Mustafa İsen, “XVI. Yüzyıl Divan Edebiyatı”, *Türk Dünyası El Kitabı*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1992, C. 3, s. 144.

³⁵⁹ Ahmet Kartal, *Doğu’nun Uzun Hikâyesi Türk Edebiyatında Mesnevî*, Doğu Yayınevi, İstanbul, 2013i s. 418.

h-k harflerinin kelime sonu ve ortasında kullanılmasında da ikilem görülmektedir.

Yā Rabb hayālim mi bu hāl h'āb mıdur yoħsa bu rüz vişāl çün gözden ol perī-zād tölündi. (YB74a)

Yoħsa taħķiķ sen misin Yūsuf-ı Şiddiķ (YB168b)

cünüd-ı aķrabādan ırağ olup kıuyūd-ı mā-sivādan ferāğ buldı (YB41a)

nazar ider ıraқdan görür ki birāderler zühür itdiler ammā Yūsuf aralarında ğā'ib (YB31a)

Eserde Eski Anadolu Türkçesi döneminden kalma kande, kanı kelimeleri sık sık kullanılmıştır:

Ol yalan düşle bu řāli'-i bed kande gitdi ki bu demde saña meded irişe. (YB28b)

ey evlād-ı 'aql-ı zamān řāvus-ı 'aķluñuz kande cevelān ider (YB42b)

ey Züleyhā kanı hüsñ ü cemāl ve bunca māl ü menāl (YB142b)

Bildirme eki olarak -dur, -dür yanında durur yardımcı fiili de kullanılmıştır:

Belī böyle-durur dehr içre 'ādet (YB99b)

Ne hoş 'āķıl-durur şol kişi bāri (YB175a)

Қuşūrı yoқ-durur çün bedr-i kāmil (YB77b)

İraқ kelimesi ıraқ, ırağ, yıraқ ve yırağ olarak dört farklı şekilde kullanılmıştır:

anuñla mülāķātdan ibā' ve ıraқdan merħabā idesiz (YB24b)

derhāl yıraқdan seyr idüp gördi ki nāķa üzre hüsñ ü hulkla pür-kemāl bir zibā-cemāl gelür (YB52b)

velī pederinden yırağmış ve ol pīri dem-be-dem đarīr ü ĥaste ve ĥıznlē ĥātır-şikeste iden bunlar imiş (YB161b)

cünūd-ı akrabādan ırağ olup kıuyūd-ı mā-sivādan ferāğ buldı (YB41a)

Eserde bazı sözcükler bitişik yazılmıştır. Çok fazla geçen ne+içün sözcükleri çoğunlukla bitişik yazılmıştır. Dağı sözcüğü, anuñ, ben, ol, sen sözcükleriyle bazen bitişik, bazen ayrı yazılmıştır:

dağı: ben+dağı (YB111a), sen+dağı (YB143b), ol+dağı (YB163a)

deñlü: ol+deñlü (YB23b)

ki: itdi+ki (YB111a), didi+ki (YB49b)

ol-dem: ol+dem (YB12a)

ne-içün: ne+içün (YB32b),

ol-kim: ol+kim (YB90b)

Muhammed b. İbrahim'in eserinde konuşma diline mahsus kalıp sözler içeren cümleler de kullanılmıştır.

3.3.2. Arkaik Şekiller

Yûsuf u Züleyhâ'da Eski Anadolu Türkçesi devresine ait günümüzde kullanımdan düşmüş birçok unsur bulunmaktadır. Bu arkaik unsurların tespitinde bugünkü yazı dili esas alınmıştır. Aşağıdaki tabloda arkaik ifadelerin anlamları verilmiş ve hikâyede yer aldığı şekiller gösterilmiştir.³⁶⁰ Kelimelerin metinde geçtiği yerlerin tespiti için YB nüshasının varak numarası esas alınmıştır.

Kelime	Manası	Metinde Geçtiği Yer
anca	O kadar, öyle	YB13a, YB16b, YB144a...
anda	Orada	YB14b, YB38a, YB39a...
anı	Onu	YB15b, YB36b, YB37b...

³⁶⁰ Arkaik kelimelerin tespiti ve anlamlandırılmasında Yeni Tarama Sözlüğü'nden yararlanılmıştır. Düzenleyen: Cem Dilçin, TDK Yayınları, Ankara, 1983.

aña	Ona	YB15b, YB35b, YB36a...
ayru	Ayrı, ayrıca	YB29b, YB35b
ayruķ	Başka, artık, bundan sonra	YB17b, YB145b
berü	Bu ana, buraya, beriye	YB30b
beliñlemek	Korku ile birden sıçramak, irkilmek	YB15b
bile	Birlikte, beraber	YB14b, YB34b, YB44b...
buñ	Zaruret, felaket, sıkıntı, şiddetli ihtiyaç	YB119b, YB136b
çalma	Kesmek üzere sürmek, kesmek	YB108b
deñlü	Kadar, denli	YB3b, YB23b, YB29b...
deprenmek	Hareket etmek, davranmak	YB31a, YB44a
deyü	Diye	YB59a, YB61a, YB63a...
dögmek	Dövmek	YB86a, YB122a
durur	dur, dür anlamında bildirme yardımcı fiili	YB77b, YB99b, YB175a...
dün	Gece	YB18b, YB61a, YB113b
emsem	İlaç, devam, çare	YB83a
eşme	Azıcık eşilmekle su çıkan kuyu	YB19b, YB56b, YB71a
eyitmek	Söylemek, demek, anlatmak	YB4b, YB5a, YB6a...
eyü	İyi	YB122b, YB146b
gice	Gece	YB2b, YB6a, YB122a...
girü	Geri	YB19a, YB23a, YB24b...
göyünmek	Yanmak	YB14a, YB39a, YB154a...
göynüklü	Acı, yanık, keder	YB100b

irak	Uzak	YB24b, YB31a, YB31b...
iñen	Çok, daha çok	YB24b, YB157b, YB184a...
il	El, yabancı	YB42b, YB117a, YB122a...
irgürmek	Ulaştırmak, eriştirmek	YB111a, YB141a, YB170b...
issi	Sahip, malik	YB13a, YB84b, YB144b...
kaçan	Ne zaman, ne zaman ki	YB9a, YB13b, YB14b...
ķande/ķanda	Nereye, nerede	YB28b, Yb31a, YB32a...
ķanı	Hani, nerede	YB35a YB38b, YB142a
ķanķı	Hangi	YB12a, YB50b, YB60b...
ķarķu	Karķu	YB42b, YB53a, YB70b
ķatı	Çok, çok fazla, gayet	YB117b, YB137b, YB167a...
kendüzi	Kendisi, zati, şahsı	YB168b, YB173b, YB176b...
kendü	Kendi	YB177b, Yb179b, YB183a...
kendüyi	Kendini, Kendisini	YB12b, YB58b, YB104b...
key	Çok, pek çok, gayet	YB141b
kim	ki	YB148b, YB168a, YB177a...
kimesne	Kimse	YB86a, YB131b, YB141b...
ķoñ	Bırakın, koyun	YB33b, Yb38a
nice	Nasıl	YB38b, YB42b, YB43b...
niçe bir/nice bir	Ne vakte kadar, daha ne kadar	YB19a

niçeye dek	Ne vakte kadar	YB152a
ol	o, teklik üçüncü şahıs zamiri	YB154b, YB155a, YB156b...
olıcağ	Olduğı zaman	YB71a, YB20a, YB21a...
olmayıcağ	Olmadığı zaman, olmadığında	YB64b, YB108b, YB141a
şanmağ	İstemek, dilemek, düşünmek	YB45a, YB45b, YB159a...
şavulmağ	Savuşturulmak, geçiştirilmek, atlatılmak, dağılmak	YB142a
şayru	Hasta	YB29b
şımağ	Kırmak, bozmak, yenmek	YB115a
söyündürmek	Söndürmek	YB30a, YB59b, YB95b...
şimden girü	Bundan sonra, bundan böyle	YB123a, YB144b, YB168b...
şoğulmağ	Suyu çekilmek, kaynağı kaybolmak	YB132b, YB133a, YB164b
şol	Şu, o	YB21b, YB134b, YB175a
şañlamağ	Şaşmak, şaşırmağ, ayıplamağ, kınamağ	YB33b
şapu	Huzur, makam, kat	YB20b, YB27b, YB36a
şaşra	Dışarı	YB44b, YB113b, YB119a...
şolunmağ	Ay ve güneşin batması, çok sevinmek, ayın dolunay durumuna gelmesi	YB23a
şurmağ	Vurmak	YB88a, YB92a, YB124b

vaz gelmek	Vaz geçmek	YB18a
yarağ	Hazırlık	YB57b, YB68a, YB167b
yeñile	Yeni, henüz, pek yeni	YB108b
yügrişmek	Koşuşmak	YB75b
yügrük	Yürük, hızlı giden, çok koşan	YB158b
yav kılmak	yitirmek	YB99b

3.3.3. Deyimler, Atasözleri ve Özlü Sözler

3.3.3.1. Deyimler

Deyimler ve atasözleri günlük yaşamın kültürel referanslarını içinde barındırmaktadır. Atasözleri, geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğmuşlardır.³⁶¹ Sözlü kültürümüzün en önemli folklorik unsurları olan atasözlerinde hem nasihat kültürü yaşatılmakta hem de kültür aktarımı sağlanmaktadır. Her ulusun kendi deneyimleriyle, bilgeliğiyle oluşturduğu atasözleri bir dil birliğinin dünya görüşünü, yaşayış biçimini yansıttığı gibi o toplumun kültür tarihiyle ilgili, önemli ipuçları da vermektedir.³⁶²

Muhammed b. İbrahim'in üslûbunu önemli kılan en önemli hususlardan biri de anlatımda deyim ve atasözlerinden sıklıkla yararlanmış olmasıdır. Deyim ve atasözlerinin sık sık kullanılması eseri hem özgünleştirmiş hem de müellifin üslûbunun bir ögesi haline gelmiştir. Müellifin konuşulan dildeki anlatım biçimlerinden, hatta kalıp sözlerden yararlanması, eserine belli bir içtenlik kazandırdığı gibi kalıcılık açısından da olumlu bir etken olarak ortaya çıkmaktadır.³⁶³

³⁶¹ Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri Sözlüğü*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1993, C. 1, s. 15.

³⁶² Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil*, 5. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2009, C. 3, s. 38.

³⁶³ Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yayınları, Ankara, 1999, s. 274.

Yûsuf'un kardeşleri kıra çıkmak için babalarından izin istediklerinde, Ya'kûb rıza göstermeyip, onları engellemeye çalışmış ve beni ondan ayırmayın demiştir.

Hatta korkarım ki siz onu yalnız bırakırsınız ve bir kurt onu yer ve beni derde koyarsınız dedikten sonra bugün kullanılmayan *uğrıya taş andurmak* deyimini kullanmıştır:

Çün Ya'kûb *'aleyhi's-selâm* kurdı anlaruñ güşına koydı şanasın uğrıya taş añdurdı. (YB19b)

Yûsuf'un kardeşleri kanlı gömlek ile eve geldiklerinde, önceden anlaştıkları üzere yüksek sesle ağlaşmaya ve feryat etmeye başlamışlardır. Burada "Ayinesi iştir kişinin, lafa bakma işine bak" atasözü eserde şu şekilde geçmektedir.

Yaşına bakma işine nazar it (YB30b)

Burada "yaşına bakma" ile aynı zamanda "gözünün yaşına bakma" anlamı da verilmiştir.

Eserde, birini aldatmaya çalışmak anlamında kullanılan "tavşan uykusu vermek" deyimi kullanılmıştır. Bugün "ayakta uyutmak" şeklinde kullanılmaktadır. Uyuyormuş gibi yaparak fırsat kollamak anlamına gelen tilki uykusuna yatmak deyimi ile benzerlik göstermektedir. Kurdu Yûsuf'ı öldürmediğini bildikleri hâlde, sanki kurt onu yemiş gibi kurt avına çıkmışlardı:

Çün tavşan uyhusın pedere virmekcün gurg şaydına sefere gitdiler. Kûh u deşt-i Ken'an'ı ve mişezâr u beyâbânı gezerken anda bir kurdı gördiler ki feryâd idüp ulur (YB38a)

Muhammed b. İbrahim'in eserinde geçen tüm deyimler tespit edilmeye çalışılmış, deyim olup olmadığı şüpheli olanlar ise alınmamıştır.³⁶⁴

³⁶⁴ Eserde yer alan deyimlerin tespitinde şu eserlerden yararlanılmıştır: Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara, 1971-1977, 3 C.; E. Kemal Eyüboğlu, *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, İstanbul, 1973-1975, 2 C.; M. Ali Tanyeri, *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000.

Acı diller vir: (YB116b)

Ādem deñizi: (Yb70b)

adını añmamak: (YB117b)

adını yād itmek: (YB22a, YB74b)

ağız birliği etmek: (YB34b)

ağzının tadını bilmek: (YB117a, YB117b)

ağzı yamulmak: (YB24a)

āhı göklere ağmak: (YB71a, YB102a)

aqlını almak: (YB83b, YB113a)

aqlını başına cem' itmek: (YB116a)

al itmek: (YB9b, YB13a)

ardına düşmek: (YB158b)

‘ār perdesi yırtılmak: (YB82b)

ayağına gelmek: (YB44b, YB52a, YB58b)

ayağına düşmek: (YB51a)

ayağına dolaşmak: (YB110a, YB114b)

ayağ başmak: (YB119b, YB123b)

ayağda kalmak: (YB166a)

bağrına başmak: (YB21b)

bağrının yağı erimek: (YB61a)

bağrı hūn olmak: (YB67b)

bağrına dāğ urmak: (YB68a)

bağrın delmek: (YB98b, Yb107b)

bahtı kara: (YB72a)

baş egmek: (YB67a, YB122b)

baş koşmak: (YB101a)

baş koymak: (YB103b)

baş olmak: (YB24a)

başdan çıkmak: (YB45b)

başdan aşmak: (YB50b, Yb62a, YB119b, Yb139b)

başına üşmek: (YB64a, YB94a)

başı hoş olmak: (Yb105b)

baş vermek: (YB146b)

başını ezmek: (YB155a)

başına devlet konmak: (YB49b)

bāzārı germ olmak: (YB77a)

bıçaq üstüḥāna degmek: (YB120b)

bil bağlamak: (YB17a, YB18b, YB72b, YB103a, YB169a)

biñde bir: (YB56b)

bir avuç: (YB1b, YB35b, YB93a)

bir bir: (YB6b, YB42b, YB60b, YB68b, YB83b, YB90b, YB113b, YB129b, YB132a, YB133a, YB135b, YB164a)

bir içim şu: (YB100b)

boynın egmek: (YB51a)

cān atmak: (YB9a, YB39b, Yb42b, YB44b, YB104b, YB113b, Yb141b, YB147b, YB156b, YB163b, YB177a, YB179a)

cān virmek: (YB18a, YB47a, YB101a, Yb104a, YB11b, YB134a, YB140a)

cān almak: (YB35b)

cān fedā etmek: (YB124a)

cān gözinden bī-reyb gitmek: (YB65a)

cān u dilden: (YB13b, YB47a, YB48a, YB51b, YB53b, YB57b, YB66b, YB80b, YB87b, YB90b, YB100a, YB104b, YB110a, YB113a, YB119a, YB121b, YB125b, YB131a, YB134a, YB142b, YB145b, YB147b, YB152b, YB182a)

cān virmek: (YB18a, YB47a, YB74a, YB101a, YB104a, YB111b)

cāna kār itmek: (YB72a)

cānı ağızına gelmek: (YB32b)

cānı yerine gelmek: (YB38a)

cānını sebīl itmek: (YB43b, YB68a)

cānı kılca kılma: (YB58b, YB113a, YB133a)

cānı dehāna gelmek: (YB62a)

cānına minnet: (YB82a)

cānına kār kılma: (YB94b)

cānına kār itmek: (YB103a, YB105b, YB133a, YB154a, YB179b)

cānına od düşmek: (YB118b)

cānına kaşd itmek: (YB120b, YB125a)

cānından uşanma: (YB120b, YB178b)

cigerin dağlama: (YB24b, YB29b, YB167b)

ciger kebāb olma: (YB167b)

dehān açma: (YB75b, YB77b, YB87b)

dehre bünyād urmak: (YB48a, YB143a)

dem sürmek: (YB107b)

derde girigtār olmak: (YB61a, YB61b, YB109a)

derde devā olmak: (YB71a)

dil ucuyla: (YB21a, YB98a, YB123b)

dil dolaşmak: (YB33b)

dil virmek: (YB102b)

dil üşürmek: (YB120a)

dil uzatmak: (YB160b)

dili tutulmak: (YB24a)

dile almak: (YB117a)

dile düşürmek: (YB122a)

dile getürmek: (YB108a, YB165b)

diş bilemek: (YB77b)

döşege düşmek: YB122b)

el açmak: (YB87a)

el bir itmek: (YB17b, YB12a)

el çekmek: (YB92a, YB110b, YB145b, YB178b)

el yumak: (YB63b, Yb64b, YB120b)

elden gitmek: (YB95b, YB105a, YB110a, YB125a)

eli ayağı ‘amelden kalma: (YB74a)

el yumak: (YB63b, YB120b)

ele girmek: (YB72b, YB100b, YB111a, YB122a)

etegin tıtmak: (YB22b)

feryād koptmak: (YB74a)

đam yimemek: (YB38b)

đam çekmek: (YB127a)

gice gündüz: (YB65a)

göñli gözi açılmak: (YB19a, YB27a, YB72b)

göñül almak: (YB58b)

göñül bağlamak: (YB40a)

göñül eglemek: (YB70a)

göz yummak: (YB63a, YB180a)

gözi açık: (YB36a, YB64b)

gözi açılmak: (YB19a, YB27a, YB72b)

gözi kararmak: (YB83a)

đurbete düşmek: (YB77a)

güşına girmemek: (YB123a)

güşına koymak: (YB19b)

haber almak: (YB36a, YB39b, YB78a, YB140a, Yb160b, YB161b, YB166b)

haber virmek: (YB6a, YB12a, YB18b, YB36b, YB50a, YB90b, YB93a, YB127a, YB127b, YB129b, YB133a, YB139b, YB147a, YB148a, YB161a, YB163a, YB164a)

haber göndermek: (YB128b, YB163a)

haber şalmak: (YB80a)

haddini bilmek: (YB79a)

hāk ile yeksān olmak: (YB177b)

ħarf atmak: (YB3b)

ħatırını Őormak: (YB142a)

ħelâl olsun: (YB104b)

ħelallik dilemek: (YB159a)

her ne kadar: (YB17b, YB73a, YB84a, YB133a)

ħoŐ geĀmek: (YB51b, YB175a)

işi bitmek: (YB57a)

ħan ağlamak: (YB36b, YB36b, YB140b)

ħan dökmeğ: (YB107b)

ħanlı yaş ağıtmak/dökmeğ: (YB23b, YB31a, YB169a)

ħanı Āaynamađ: (YB58b, YB75b)

ħan dökmeğ: (YB111b)

kef aĀmak: (YB11b)

ķıŐŐadan ĩŐŐe almak: (YB7b, YB184a)

ķiyâmet gibi: (YB31b)

ķiyâmet Āopmak: (YB69b, YB111a)

ķiyâm göstermek: (YB177a)

ķulađı Āınlamak: (YB67a)

ķulak urmak: (YB161a)

ķurı bühtân: (YB33b, YB115b, YB182a)

ķulâhu göge atmak: (YB70b)

mâtem itmek: (YB61b, YB116b, YB171b, YB177a)

niĀe bir: (YB19a)

ni‘met h akkı: (YB120b)

 ninde y z yire urma : (YB172b)

post y zd rme : (YB17b)

sel m itmek: (YB24a, YB26b, YB75a, YB90b, YB132a, YB143a, YB178a)

s z  stine s z dimek: (YB67b)

 eref virme : (YB104b, YB174a)

 ağ  sti b ğ olma : (YB70a)

 ağlar kadar: (YB117b)

 a larla d g nmek: (YB62a)

var ise: (YB38b, YB80b, YB99a, YB107a, YB142b)

y d itmek: (YB22a, YB24b, YB74b, YB110a, YB115b, Yb125a, YB142a, YB154a)

yağlu ballu olma : (YB117a)

yanıp yağılmak: (YB32b)

ya  d kmek: (YB31a)

yile virme : (YB50b, YB181a)

yire urma : (YB52a, YB92a, YB123a, YB141b, YB172b)

yol azıtma : (YB44a)

yol alma : (YB49b)

yol bulma : (YB84a, YB114a)

yoldan  ıkmak: (YB29a)

y regi oynamak: (YB107a)

y z  g z  a ılmak: (YB17a)

yüz bulmak: (YB99a, YB99b)

yüz tıtmak: (YB20a, YB20b, YB57b, YB100b, YB125b, YB132b, YB171b, YB180a)

yüz urmak: (YB24a, YB40b, YB50a, YB51a, YB69a, YB141b, YB168a, YB177a)

yüz çevirmek: (YB28b)

yüz sürmek: (YB38b, YB55b, YB84a, YB107b, YB118b, YB161b)

yüz yirde: (YB52a, YB55a)

yüzi şuyına: (YB136b)

yüz döndürmek: (YB66b, YB120b)

yüzüne gülmek: (YB71b)

yüz göstermek: (YB92b)

yüz çevirmek: (YB109a, YB121a, YB139b)

yüzün yırtmak: (YB31b, YB115b)

zamān el virmek: (YB120b)

3.3.3.2. Atasözleri ve Özlü Sözler

Muhammed b. İbrahim'in eserinde azımsanmayacak ölçüde atasözü ve özlü sözler bulunmaktadır. Tespit edilenler şu şekildedir:

Su ile ateş bir arada olmaz:

Yanar od-ıla cem' olmaz açar şu (YB125b)

Kişi kendi huysuzluğundan cehennem ateşini bulur:

Kişinüñ kendü hūyıdur cehennem (YB17a)

Gönülden gönüle yol vardır:

gönülden gönüle rāh vardır (YB83b)

Her işin başı sabırdır:

Şabır kıl kim her işüñ başıdır şabr (YB103)

Kara yüz yunmak ile ağarmaz:

Ki yunmağile ağarmaz kıara yüz (YB50b)

Kaza gelince basiret bağlanır:

Kazā irdükde bağlanur başīret (YB20a)

Fırsat ganîmettir:

ol bize fırsat bulmadın biz fırsatı ğanīmet bilelüm (YB17b)

fırsatı ğanīmet bil deyü dīde-i mestle³⁶⁵ işāret iderlerdi (YB105a)

Takdir olunan alın yazısı (kader) deĝişmez:

Ne kim alnuña yazdı dest-i taqdīr

Olmaz tā ebed bir nokta tağyīr (YB18b)

Soğuk demir dövme:

Anı nerm it şovuk demür dögme (YB122a)

³⁶⁵ dīde-i mestle: gözleriyle İS

Süngü çuvala sığmaz:

Süni āhir çuvala ve mevc-i deryā sifāle şığmayup (YB59b)

Güneş balçıkla sıvanmaz:

Güneşi balçığla şaklamak ve tevseni bir kılla bağlamak diledi (YB59b)

3.3.4. Arapça ve Farsça Unsurlar

Kur'ân kaynaklı olan eserde, doğal olarak ayetlere sıkça yer verilmiştir. Kimi zaman ayetin tamamı, kimi zaman ise ayetin ilgili birkaç kelimesi iktibas edilmiştir. Ancak nüshalarda âyetler yer yer yanlış harekelenmiş ve bazı kelimeler hatalı yazılmıştır. Ancak tezde bu hatalar dipnotta belirtilmiş, metin kısmına ayetin doğru şekli yazılmıştır. Metinde geçen âyetlerin bulunduğu sureler ve ayet numaraları tespit edilerek anlamları verilmiştir.

3.3.4.1. Âyetler

Geçtiği yer	Meali	Âyet	Âyet no	Sûre
YB1b	Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık.	Leḳad ḥaleḳna'l-insāne fī-aḥseni taḳvīm	4	Tin
YB1b	O, sizi rahimlerde, dilediği gibi şekillendirendir.	hüvel'lezi yuṣavviruküm fi'l-erḥāmi keyfe yeṣā'	6	Âl-i İmrân
YB1b	Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık.	ve leḳad kerremnā benī ādeme	70	İsrâ
YB1b	Dikkat edin, yaratmak da, emretmek de yalnız O'na mahsustur. Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı yücedir.	elā lehü'l-ḥalḳu ve'l-emru tebāreke'llāhu Rabbü'l-ālemīne	54	A'râf

YB2b	Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı emreder.	inna'llāhe ye'muru bi'l-'adli ve'l-iḥsān	90	Nahl
YB2b	Biz, sana kıssaların en güzelini anlatıyoruz.	naḥnü nekaşşu 'aleyke aḥsene'l-kaşş	3	Yûsuf
YB6b	Sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: "Ruh, Rabbimin emrindedir	yes'elüneke 'ani'r-rūḥi ḳuli'r-rūḥu min emri rabbī	85	İsrâ
YB7a	Elif Lâm Râ. Bunlar, apaçık Kitabın âyetleridir.	elif lâm rā tilke âyätü'l-kitabi'l-mübîn	1	Yûsuf
YB7a	Biz onu, akıl erdiresiniz diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik.	İnnā enzelnāhu Kur'anen 'arabiyyen le'alleküm ta'ḳilün	2	Yûsuf
YB7a	Sana bu Kur'an'ı vahyetmekle kıssaların en güzelini anlatıyoruz. Halbuki daha önce sen bunlardan habersiz idin.	Naḥnu nekaşşu 'aleyke aḥsene'l-kaşşā bimā evḥayna ileyke hāzā'l-Ḳur'an ve in künte min ḳablihi lemīne'l-gāfilīne	3	Yûsuf
YB15b	Hani Yûsuf babasına "Babacığım! Gerçekten ben (rüyada) on bir yıldız, güneşi ve ayı gördüm. Gördüm ki onlar bana boyun eğiyorlardı.	İz ḳāle Yûsufu li-ebīhi yā ebeti innī ra'eytü eḥade 'aşara kevkeben ve's-şemse ve'l-ḳamera ra'eytühüm lī sācidīne	4	Yûsuf
YB16a	Babası, şöyle dedi: "Yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma. Yoksa, sana tuzak kururlar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır.	Ḳāle yā büneyye lā taḳşuş rü'yāke 'alā iḥvetike fe-yekidū leke keyden inne's-şeyṭāne li'l-insāni 'adüvvün mübîn	5	Yûsuf
YB16a,b	İşte Rabbin seni böylece seçecek, sana (rüyada görülen) olayların yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ve İskak'a nimetlerini tamamladığı gibi sana ve Yakub	Ve kezālike yectebīke rabbūke ve yu'allimūke min te'vīli'l-eḥādīşi ve yütimmü ni'metehü 'aleyke ve 'alā āli Ya'ḳūbe kemā etemmehā 'alā	6	Yûsuf

	soyuna da tamamlayacaktır. Şüphesiz Rabbin hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.	ebeveyke min kablü İbrāhīme ve İshāka inne rabbeke ‘alīmün ḥakīmün		
YB16b	Andolsun, Yûsuf ve kardeşlerinde (hakikati arayıp) soranlar için ibretler vardır.	Leḳad kāne fī Yûsufe ve ihvetihi āyātün li's-sā'ilīne	7	Yûsuf
YB16b	Kardeşleri dediler ki: "Biz güçlü bir topluluk olduğumuz hâlde Yûsuf ve kardeşi (Bünyamin) babamıza bizden daha sevgilidir. Doğrusu babamız açık bir yanıldı içindedir.	İz ḳālū le-Yusūfu ve eḥūhu eḥabbū ilā ebīnā minnā ve naḥnu ‘uşbetün inne ebānā lefī ḍalālin mübīnin	8	Yûsuf
YB17a,b	Yûsuf'u öldürün veya onu bir yere atın ki babanız sadece size yönelsin. Ondan sonra (tövbe edip) salih kimseler olursunuz.	Uḳtulū Yûsufe evi'traḥūhu arzan yaḥlu leküm vechü ebīküm ve tekünū min ba'dihi ḳavmen şālīḥin	9	Yûsuf
YB18a	Onlardan bir sözcü, "Yûsuf'u öldürmeyin, onu bir kuyunun dibine bırakın ki geçen kervanlardan biri onu bulup alsın. Eğer yaparsanız böyle yapın." Dedi.	Ḳāle ḳā'ilün minhüm lā taḳtulū Yûsufe ve elḳūhu fī ḡayābeti'l-cübbi yelteḳıthü ba'zu's-seyyārati in küntüm fā'ilīn	10	Yûsuf
YB18b	Babalarına şöyle dediler: "Ey babamız! Yûsuf hakkında bize neden güvenmiyorsun? Halbuki biz onun iyiliğini isteyen kişileriz."	Ḳālū yā ebānā mā leke lā te'mennā 'alā Yûsufe ve innā lehü le-nāşihüne	11	Yûsuf
YB18b	"Yarın onu bizimle beraber gönder de gezip oynasın. Şüphesiz biz onu koruruz."	Ersilhü ma'anā ḡaden yerta' ve yel'ab ve innā lehü le-ḥāfizüne	12	Yûsuf
YB19a	Babaları "Doğrusu onu götürmeniz beni üzer, siz ondan habersiz iken onu kurt yer diye	Ḳāle innī le-yaḥzününī en tezhebū bihi ve eḥāfü en ye'külehü'z-zı'bü ve	13	Yûsuf

	korkuyorum.	entüm ‘anhü gāfilün		
YB20a	Onlar da, “Andolsun biz kuvvetli bir topluluk iken onu kurt yerse (o takdirde) biz gerçekten hüsrana uğramış oluruz” dediler.	Qālū le-in ekelehü'z-zī'bü ve naḥnu ‘usbetün innā izen le-ḥāsirün	14	Yûsuf
YB25a	Yûsuf’u götürüp kuyunun dibine bırakmaya karar verdikleri zaman biz de O’na “Andolsun, (senin Yûsuf olduğunun) farkıda değillerken onların bu işlerini sen kendilerine haber vereceksin” diye vahyettik.	Fe-lemmā zehebū bihi ve ecme‘ü en yec‘alūhu fī ğayābeti'l-cübbi ve evḥaynā ileyhi letünebbi’ ennehüm bi-emrihim hāzā ve hüm la yeş‘urün	15	Yûsuf
YB20a, YB30a	Gerçekten Rabbin istediğini yapar.	fa‘ālün li-mā yürīd	107	Hud
YB31a	(Yûsuf’u kuyuya bırakıp) akşamleyin ağlayarak babalarına geldiler.	Ve cā’ü ebāhüm ‘işā’en yebküne	16	Yûsuf
YB31b	Ey babamız! Biz yarışa girmiştik. Yûsuf’u da eşyamızın yanında bırakmıştık. (Bir de ne görelim) O’nu kurt yemiş. Her ne kadar doğru söylesek de sen bize inanmazsın” dediler.	Qālū yā ebānā innā zehebnā nestebiḳu ve tereknā Yûsufe ‘inde metā‘inā fe-ekelehü 'z-zī'bü ve mā ente bi-mü’minin lenā ve lev künnā şādiḳin	17	Yûsuf
YB33a	Bir de üzerine, sahte bir kan bulaştırılmış gömleğini getirdiler. Yakub dedi ki: “Hayır! Nefisleriniz sizi aldatıp böyle bir işe sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımı istenilecek de ancak Allah’tır.	Ve cā’ü ‘alā kamīsihibi-demin kezibin qāle bel sevvelet leküm enfüsüküm emran fe-şabrun cemīlün va'llāhu'l-müste‘ānu ‘alā mā taşifüne	18	Yûsuf
YB44b	Bir kervan gelmiş suçularını suya göndermişlerdi. Sucu kovasını kuyuya salınca	Ve cā’et seyyāratün fe-erselū vāridehüm fe-edlā delvehü qāle yā büşrā hāzā	19	Yûsuf

	“Müjde! Müjde, İşte bir oğlan” dedi. O’nu alıp bir ticaret malı olarak sakladılar. Oysa Allah, onların yaptıklarını biliyordu.	ğulāmun ve eserrūhu bizā‘aten vallāhu alīmün bi-mā ya‘melūn		
YB46b	O’nu ucuz bir fiyata, birkaç dirheme sattılar. Zaten ona değer vermiyorlardı.	Ve şeravhü bi-semenin baħsin derāhime ma‘dūdetin ve kānū fīhi mine'z-zāhidīn	20	Yūsuf
YB46b	“...Kim Allah’a tevekkül ederse, O kendisine yeter...”	“ve men yetevekkele ‘ala'llāhi fe-hüve ħasbuhu	3	Talak
YB81b	O’nu satın alan Mısırlı kişi hanımına dedi ki: “Ona iyi bak. Belki bize yararı dokunur veya onu evlat ediniz.” İşte böylece biz Yūsuf’u o yere (Mısır’a) yerleştirdik ve ona (rüyadaki) olayların yorumunu öğretelim diye böyle yaptık. Allah işinde galiptir, fakat insanların çoğu bunu bilmezler.	Ve k̄āle ellezī iřterāhū min mıřra li-imra’etihi ekrimī meřvāhu ‘asā en yenfe‘anā ev netteħizehū veleden ve kezālike mekkennā li-Yūsufe fi'l-arđi ve li-nu‘allimehū min te’vīli'l-eħādīři vallāhu ġālibūn ‘alā emrihi ve lākinne ekřera'n-nāsi lā ya‘lemūn	21	Yūsuf
YB96b	“...Babacığım, emrolunduğuşeyi yap...”	yā ebeti if‘āl mā-tu’meru	102	Saffat
YB97b	Gördüğün rüyanın hükmünü yerine getirdin.	ķad řaddaķte’r-ru’yā	105	Saffat
YB92a	Olgunluk çağına erişince O’na hikmet ve ilim verdik. İşte biz, iyi davrananları böyle mükāfatlandırırız.	Ve lemmā beleġa eřuddehū āteynāhu ħukmen ve ‘ilmen ve kezālike neczi'l-muħsinīn	22	Yūsuf
YB109b	Evinde bulunduğuşkadın (gönlünü ona kaptırıp) ondan arzuladığı şeyi elde etmek istedi ve kapıları kilitleyerek "Haydi gelsene!" dedi. O	Verāvedethu'lletī huve fī-beytihā ‘an-nefsihi ve ġalleķati'l-ebvābe ve ķālet heyte leke ķāle ma‘āza'llāhi innehu rabbī aħsene	23	Yūsuf

	ise, "Allah'a sığınırım, çünkü o (kocan) benim efendimdir, bana iyi baktı. Şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler" dedi.	meşvāye innehu lā yufliḥu'z-zālimūn		
YB112a	Andolsun kadın ona (göz koyup) istek duymuştu. Eğer Rabbinin delilini görmemiş olsaydı Yûsuf da ona istek duyacaktı. Biz ondan kötülüğü ve fuhşu uzaklaştırmak için işte böyle yaptık. Çünkü o, ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandı.	Ve leḳad hemmet biḥī ve hemme biḥā lev lā en ra'ā burhāne Rabbihi kezālike li-naşrife 'anhu's-sū'e ve'l-faḥşā'e inneḥū min-'ibādina'l-muḥleşin	24	Yûsuf
YB113b	İkisi de kapıya koştular. Kadın Yûsuf'un gömleğini arkadan yırttı. Kapının yanında hanımın efendisine rastladılar. Kadın dedi ki: "Senin ailene kötülük yapmak isteyeninin cezası, ancak zindana atılmak veya can yakıcı bir azaptır.	Vestebeḳā'l-bābe ve ḳaddet ḳamīşahu min dubūrin ve elfeyā seyyidehā ledā'l-bābi. Ḳālet mā cezā'u men erāde bi-ehlīke sū'en illā en yuscene ev 'azābun elīm	25	Yûsuf
YB116a	Yûsuf, "O benden arzusunu elde etmek istedi" dedi. Kadının ailesinden bir şahit de şöyle şahitlik etti: "Eğer onun gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, O (Yûsuf) yalancılardandır."	Ḳāle hiye rāvedetnī 'an-nefsī ve şehide şāhidun min-ehlihā in kāne ḳamīşuhu ḳudde min-ḳubulin fe-şadaḳat ve huve mine'l-kāzibin	26	Yûsuf
YB116a	"Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa kadın yalan söylemiştir. O (Yûsuf) ise, doğru söyleyenlerdendir."	Ve in kāne ḳamīşuhu ḳudde min-duburin fe-kezebet ve huve mine's-şadiḳin	27	Yûsuf
YB116b	Kadının kocası Yûsuf'un gömleğinin arkadan yırtıldığını görünce dedi ki: "Şüphesiz bu, siz kadınların tuzağıdır. Şüphesiz sizin tuzağınız	Fe-lemmā ra'ā ḳamīşahu ḳudde min-duburin ḳāle innehu min-keydikunne inne keydekunne 'azīm	28	Yûsuf

	çok büyüktür.			
YB116b	Ey Yûsuf! Sen bundan sakın kimseye bahsetme. (Ey Kadın,) sen de günahının bağışlanmasını dile. Çünkü sen günah işleyenlerdensin.	Yûsufu a'riğ 'an-hāzā ve'stağfirī li-zenbiki inneki kunti mine'l-hāṭi'īn	29	Yûsuf
YB117a	Şehirde bir takım kadınlar, "Aziz'in karısı, (hizmetçisi olan) delikanlısından murad almak istemiş. Ona olan aşkı yüreğine işlemiş. Şüphesiz biz onu açık bir sapıklık içinde görüyoruz" dediler.	Ve kâle nisvetun fi'l-medīnetimrā'etü'l-'azīzi turāvidu fetāhā 'an-nefsihī ḳad şeğafe-hā ḫubba innā le-nerāhā fī-đalālin mübīn	30	Yûsuf
YB117b, YB118b	Kadın, bunların dedikodularını işitince haber gönderip onları çağırdı. (ziyafet düzenleyip) onlar için oturup yaslanacakları yer hazırladı. Her birine birer de bıçak verdi ve Yûsuf'a, "Çık karşılarna" dedi. Kadınlar Yûsuf'u görünce onu pek büyüttüler ve şaşkınlıkla ellerini kestiler. "Haşa! Allah için, bu bir insan değil, ancak şerefli bir melektir" dediler.	Fe-lemmā semī'at bi-mekrihinne erselet ileyhinne ve a'tedet lehunne mutteke'en ve ātet kulle vāḫidetin minhunne sikkīnen ve ḳāleti'ḫruc 'aleyhinne. Fe-lemmā ra'eynehū ekbernehu ve ve ḳaṭṭa'ne eydiyehunne ve ḳulne ḫāşeli'llāhi mā hāzā beşerā in hāzā illā melekun kerīm	31	Yûsuf
YB119a	Bunun üzerine kadın onlara dedi ki: "İşte bu, beni hakkında kınadığınız kimsedir. Andolsun, ben ondan murad almak istedim. Fakat o iffetinden dolayı bundan kaçındı. Andolsun, eğer emrettiğimi yapmazsa mutlaka zindana atılacak ve zillate uğrayanlardan olacak.	Ḳālet fe-zāliku'n-nellezī'lumtunnenī fīhi ve leḳad rāvedtuhu an-nefsihī festa'şam ve le in lem yef'al mā āmuruhu le-yuscenenne ve le yekūnen mine'ş-şāğirīn	32	Yûsuf
YB121a	Yûsuf, "Ey Rabbim!	Ḳāle rabbi's-sicnu	33	Yûsuf

	Zindan bana, bunların beni dâvet ettiği şeyden daha sevimidir. Onların tuzaklarını benden uzaklaştırmazsan onlara meyleder ve cahillerden olurum" dedi.	eḥabbu ileyye mimmā yed'ünenī ileyhi ve illā taşrif 'annī keydehunne aşbu ileyhinne ve ekun mine'l-cāhilīn		
YB121b	Rabbi onun duasını kabul etti ve kadınların tuzaklarını ondan uzaklaştırdı. Şüphesiz ki o, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.	Festecābe lehu Rabbuhu fe-şarafe 'anhu keydehunne innehu huve's-semī'u'l-'alīm	34	Yûsuf
YB123b	Sonra onlar, Yûsuf'un suçsuzluğunu ortaya koyan delilleri gördükten sonra yine de mutlaka onu bir süre zindana atmayı uygun buldular.	Şumme bedālehum min-ba'di mā-ra'evu'l-āyāti le-yescununnehu ḥattā ḥīn	35	Yûsuf
YB128b, YB129a	Onunla beraber zindana iki delikanlı daha girdi. Biri, "Ben rüyamda şaraplık üzüm sıkığımı gördüm" dedi. Diğeri, "Ben de rüyamda başımın üzerinde, kuşların yediği bir ekmek taşıdığımı gördüm. Bize bunun yorumunu haber ver. Şüphesiz biz seni iyilik yapanlardan görüyoruz" dedi.	Ve deḥale me'ahu's-sicne feteyāni Kāle eḥaduhumā innī erānī a'şıru ḥamran Ve kāle'l-āḥaru innī erānī aḥmilu fevka ra'sī ḥubzen te'kulu't-ṭayru minhu nebbi'nā bi-te'vīlihī innā nerāke mine'l-muḥsinīn	36	Yûsuf
YB129b	Yûsuf dedi ki: "Sizin yiyeceğiniz yemek size gelmeden önce onun ne olduğunu bildiririm. Bu, bana Rabbimin öğrettiklerindedir. Ben, Allah'a inanmayan ve ahireti inkâr eden bir milletin dinini bıraktım.	Kāle lā-ye'tikumā ṭa'āmun turzeḳānihī illā nebbe'tukumā bi-te'vīlihī ḳable en ye'tiyekumā zālikumā mimmā 'allemenī rabbī innī teraktu millete kavmin lā yu'minūne billāhi ve hum bi'l-āḥiratihum kāfirūn	37	Yûsuf
YB130a	Atalarım İbrahim, İshak ve Yakub'un dinine	Ve't-teba'tu millete ābā'ī İbrāhime ve	38	Yûsuf

	uydum. Bizim Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmamız (söz konusu) olamaz. Bu, bize ve insanlara Allah'ın bir lütfudur, fakat insanların çoğu şükretmezler.	İşhâka ve Ya'kûb mâ-kâne lenâ en-nuşrike bi'llâhi min-şey'in zâlike min-fadli'llâhi 'aleynâ ve 'alâ'n-nâsi ve lâkinne ekşere'n-nâsi lâ-yeşkurûn		
YB130b	Ey zindan arkadaşlarım! Aynı ayrı ilahlar mı daha iyidir, yoksa mutlak hakimiyet sahibi olan tek Allah mı?"	Yâ şâhibeyi's-sicnie erbâbun muteferriķüne ĥayrun emi'llâhu'l-vâĥıdu'l-ķahhâr	39	Yûsuf
YB130b	Siz Allah'ı bırakıp; sadece sizin ve atalarınızın taktığı bir takım isimlere (düzmece ilahlara) tapıyorsunuz. Allah onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Hüküm ancak Allah'a aittir. O, kendisinden başka hiçbir şeye tapmamanızı emretmiştir. İşte en doğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.	Mâ ta'budüne mindünihi illâ esmâ'en semmeytumühâ entum ve âbâ'ukum mâ-enzel-Allâhu bihâ min-sultân ini'l-ĥukmu illâ li'llâh emere ellâ ta'budü illâ iyyâhu zâlike'd-dînu'l-ķayyimu ve lâkinne ekşere'n-nâsi lâ-ya'lemûn	40	Yûsuf
YB131b, YB132a	"Ey zindan arkadaşlarım! (Rüyanızın yorumuna gelince,) biriniz efendisine şarap sunacak, diğeri ise asılacak ve kuşlar başından yiyecektir. Yorumunu sorduğunuz iş böylece kesinleşmiştir."	Yâ şâhibeyi's-sicni emmâ eĥadukumâ fe-yesķi Rabbehu ĥamren Ve emmâ'l-aĥâru fe-yuşlebu fe-te'kulu't-ĥayru min-ra'sihî ķuĥiye'l-emrullezî fihi testeftiyâni	41	Yûsuf
Yb132b	Yûsuf, onlardan kurtulacağını düşündüğü kişiye, "Efendinin yanında beni an", dedi. Fakat şeytan O'nu efendisine hatırlatmayı unutturdu da bu yüzden o, birkaç yıl daha zindanda kaldı.	Ve ķâle li'llezî zanne ennehu nâcin min-humâ'zķur-nî 'inde-Rabbi-ke fe-ensâhu'ş-şeyĥânu zikre Rabbihî fe-lebişe fi's-sicni biĥ'a sinîn	42	Yûsuf
YB132b	Kral, "Ben rüyamda yedi semiz ineği, yedi zayıf	Ve ķâle'l-meliku innî erâ seb'a baķarâtin	43	Yûsuf

	ineğin yediğini; ayrıca yedi yeşil başak ve yedi de kuru başak görüyorum. Ey ileri gelenler! Eğer rüya yorumluyorsanız, rüyamı bana yorumlayın" dedi.	simānin ye'kuluhunne seb'un 'icāfun ve seb'a sunbulātin ḥuḍrin ve uḥara yābisāt yā eyyuhāl mele'u eftūnī fī-ru'yāye in-kuntum li'r-ru'yā ta'burūn		
YB133a	Dediler ki: "Bunlar karma karışık düşlerdir. Biz böyle düşlerin yorumunu bilmiyoruz.	Ḳālū adḡāsu aḥlām ve mā-naḥnu bi-te'vīli'l-aḥlāmi bi'ālimin	44	Yūsuf
YB133b	Zindandaki iki kişiden kurtulmuş olanı, nice zamandan sonra (Yūsuf'u) hatırladı ve, "Ben size onun yorumunu haber veririm, hemen beni (zindana) gönderin" dedi.	Ve ḳāle'llezī necā minhumā ve'ddekere ba'de ummetin ene unebbi'ukum bi-te'vīlihī fe-ersilūni	45	Yūsuf
YB134a	(Zindana varınca), "Yūsuf! Ey doğru sözlü! Rüyada yedi semiz ineği yedi zayıf ineğin yemesi, bir de yedi yeşil başakla diğer yedi kuru başak hakkında bize yorum yap. Ümid ederim ki (vereceğin bilgi ile) insanlara dönerim de onlar da (senin değerini) bilirler" dedi.	Yūsufu eyyuhā's-siddīku eftinā fī-seb'ı baḳarātin simānin ye'kuluhunne seb'un 'icāfun ve seb'ı sunbulātin ḥuḍrin ve uḥare yābisātin le'allī erci'u ilā'n-nāsi le'allehum ya'lemūn	46	Yūsuf
YB134a	Yūsuf dedi ki: "Yedi yıl âdetiniz üzere ekin ekeceksiniz. Yiyeceğiniz az bir miktar hariç, biçtiklerinizi başağında bırakın.	Ḳāle tezra'üne seb'a sinine de'eben fe-mā-ḥaşadtum fe-zerūhu fī-sunbulihī illā ḳalīlen mimmā te'külūn	47	Yūsuf
YB134b	Sonra bunun ardından yedi kurak yıl gelecek, saklayacağınız az bir miktar hariç bu yıllar için biriktirdiklerinizi yiyip bitirecek.	Ṣumme ye'tī min-ba'di zālīke seb'un ṣidādun ye'kulne mā-ḳaddemtum lehunne illā ḳalīlen mimmā tuḥşinūn	48	Yūsuf
YB134b	Sonra bunun ardından	Ṣumme ye'tī min-	49	Yūsuf

	insanların yağmura kavuşacağı bir yıl gelecek. O zaman (bol rızka kavuşup) sıra ve yağ sıkacaklar.	ba'di zālīke 'āmun fīhi yuğāşu'n-nāsu ve fīhi ya'şırūn		
YB135a	Kral, "Onu bana getirin" dedi. Elçi Yûsuf'a gelince (Yûsuf) dedi ki: "Efendine dön de ellerini kesen o kadınların derdi ne idi, diye sor. Şüphesiz Rabbim onların hilesini hakkıyla bilendir."	Ve kâle'l-meliku'tünî bihî fe-lemmâ câ'ehu'r-resûlu Kâle'rci' ilâ-rabbike fes'elhu mâ bâlu'n-nisveti'letî kaţta'ne eydiyehunne inne rabbî bi-keydihinne 'alim	50	Yûsuf
YB135b	Kral kadınlara, "Yûsuf'tan murad almak istediğiniz zaman derdiniz ne idi?" dedi. Kadınlar, "Haşa! Allah için, biz onun bir kötülüğünü bilmiyoruz" dediler. Aziz'in karısı ise, "Şimdi gerçek ortaya çıktı. Ondan ben murad almak istedim. Şüphesiz Yûsuf doğru söyleyenlerdendir" dedi.	Kâle mâ haţbukunne iz râvedtunne Yûsufe 'an nefsihî kulne hâşe li'llâhi mâ-'alimnâ 'aleyhi min-sû'in kâlet-imrâ'etu'l-'azîzil-âne haşhaşa'l-ħaḡḡu ene râvedtuhu 'an-nefsi-hî ve innehu le-mine'ş-şâdikîn	51	Yûsuf
YB136b	(Yûsuf), "Benim böyle yapmam, Aziz'in; yokluğunda, benim kendisine hainlik etmediğimi ve Allah'ın, hainlerin tuzaklarını başarıya ulaştırmayacağını bilmesi içindi" dedi.	Zālīke li-ya'leme ennî lem-eḡun-hu bi'l-ğaybi ve enn'allāhe lâ-yehdî keyde'l-ħā'inin	52	Yûsuf
YB137a	Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" dedi.	Ve mâ-uberriu nefsi inne'n-nefse le-emmâretun bi's-sû'i illâ mâ-raḡīme Rabbî inne Rabbî ġafûrun raḡīm	53	Yûsuf
YB137b	Kral, "Onu bana getirin, onu özel olarak yanıma	Ve kâle'l-meliku'tünî bihî estaḡlişhu li-nefsî	54	Yûsuf

	alayım", dedi. Onunla konuşunca dedi ki: "Şüphesiz bugün sen yanımızda yüksek makam sahibi ve güvenilir bir kişisin.	fe-lemmā kellemehu kālē inneke'l-yevme ledeynā mekinun emīn		
YB138b	Yûsuf, "Beni ülkenin hazinelerine bakmakla görevlendir. Çünkü ben iyi koruyucu ve bilgili bir kişiyim" dedi.	Qālec'alnī 'alā ḥazāini'l-arḍ innī ḥafīzun 'alīm	55	Yûsuf
Yb147a	Böylece Yûsuf'a, dilediği yerde oturmak üzere ülkede imkan ve iktidar verdik. Biz rahmetimizi istediğimize veririz ve iyi davrananların mükâfatını zayi etmeyiz.	Ve kezālike mekkennā li-Yūsufe fī'lḍardi yetebevve'u minhā ḥayṣu yeṣā'u nuṣību bi-raḥmetinā men-neṣā'u ve lā- nuḍī'u ecre'l- muḥsinīn	56	Yûsuf
YB147a	Elbette ki, ahiret mükâfatı, inananlar ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha iyidir.	ve le-ecru'l-āḥirati ḥayrun li'l-lezīne āmenū ve kânū yetteḵūn	57	Yûsuf
YB149a	(Derken) Yûsuf'un kardeşleri çıkageldiler ve yanına girdiler. Yûsuf onları tanıdı, onlar ise Yûsuf'u tanımıyorlardı.	Ve cā'e ihvetu Yūsufe fe-deḥālū 'aleyhi fe- 'arafehum ve hum lehu munkirūn	58	Yûsuf
YB151a	Yûsuf onların yüklerini hazırlatınca dedi ki: "Sizin baba bir kardeşinizi de bana getirin. Görmüyor musunuz, ölçeği tam dolduruyorum ve ben misafir ağırlayanların en iyisiyim.	Ve lemmā cehhezehum bi- cehāzihim kāle'tunī bi-aḥin lekum min- ebīkum elā-terevne ennī ūfī'l-keyle ve ene ḥayru'l-munzilīn	59	Yûsuf
YB151a	Eğer onu bana getirmezseniz, artık benim yanımda size verilecek tek ölçek (zahire) bile yoktur ve bir daha da bana yaklaşmayın.	Fe-in-lem te'tunī bi-hī fe-lā keyle lekum 'indī ve lā-taḥrabūni	60	Yûsuf
YB151a	Dediler ki: "Onu	Qālū se-nurāvidu ق	61	Yûsuf

	babasından isteyeceğiz ve muhakkak bunu yaparız.	‘anhu ebāhu ve innā le-fā‘ilūn		
YB151b	Yûsuf adamlarına dedi ki: "Onların ödedikleri zahire bedellerini yüklerinin içine koyun. Umulur ki ailelerine varınca onu anlarlar da belki yine dönüp gelirler.	Ve kâle li-fityāni-hi'c‘alū biđā‘atehum fī-riḥāli-him le‘allehum ya‘rifūne-hā izā'nḳalebū ilā-ehlihîm le‘allehum yerci‘ūn	62	Yûsuf
YB151b	Onlar, babalarına döndüklerinde, "Ey babamız! Bize artık zahire verilmeyecek. Kardeşimizi (Bünyamin'i) bizimle gönder ki zahire alalım. Onu biz elbette koruruz" dediler.	Fe-lemmā race‘ū ilā ebîhim ḳālū yā ebā-nā muni‘a minnā'l-keylu fe-ersil me‘anā eḫānā nektel ve innā lehu le-ḫāfiżūn	63	Yûsuf
YB152a	Yakub onlara, "Onun hakkında size ancak, daha önce kardeşi hakkında güvendiğim kadar güvenebilirim! Allah en iyi koruyandır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir" dedi.	Ḳāle hel-āmenu-kum ‘aleyhi illā kemā emintukum ‘alā aḫîhi min-ḳablu f‘allāhu ḫayrun ḫāfiżā ve huve erḫamu'r-rāḫimîn	64	Yûsuf
YB152b	Yüklerini açıp zahire bedellerinin kendilerine geri verildiğini gördüler. "Ey babamız! Daha ne isteriz? İşte ödediğimiz bedeller de bize geri verilmiş. Onunla yine ailemize yiyecek getirir, kardeşimizi korur ve bir deve yükü zahire de fazladan alırız. Çünkü bu getirdiğimiz az bir zahiredir" dediler.	Ve lemmā fetaḫū metā‘a-hum vecedū biđā‘ate-hum ruddet ileyhim [İS193a] ḳālū yā ebā-nā mā-nebgî ḫāziḫî biđā‘atunā ruddet ileynā ve nemîru ehlenā ve naḫfazū eḫānā ve nezdādu keyle be‘îr zālike keylun yesîr	65	Yûsuf
YB152b	Babaları, "Kuşatılıp çaresiz durumda kalmanız hariç, onu bana geri getireceğinize dair Allah adına sağlam bir söz vermedikçe, onu sizinle	Ḳāle len-ursile-hu me‘akum ḫattā tu’tūni mevşîḳan min-Allāhi le-te’tunne-nî bi-hî illā en-yuḫāḫa bikum fe-lemmā ātevhu mevşîḳahum	66	Yûsuf

	göndermeyeceğim" dedi. Ona güvencelerini verdiklerinde, "Allah söylediklerimize vekildir" dedi.	ḳāl'allāhu 'alā-mā-neḳūlu vekīl		
YB153a	Sonra da, "Ey oğullarım! Bir kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin. Ama Allah'tan gelecek hiçbir şeyi sizden uzaklaştıramam. Hüküm ancak Allah'ındır. Ben ona tevekkül ettim. Tevekkül edenler de yalnız ona tevekkül etsinler" dedi.	Ve ḳāle yā beniyye lā-tedḫulū min-bābin vāḫidin vedḫulū min-ebvābin muteferriḳatin ve mā-uḡnī 'ankum min-Allāhi min-şey'in ini'l-ḫukmu illā li'llāh 'aleyhi tevekkeltu ve 'aleyhi fe-l'yetevekkeli'l-mutevekkilūn	67	Yūsuf
YB153b	Babalarının emrettiği şekilde (ayrı kapılardan) girdiklerinde (bile) bu, Allah'tan gelecek hiçbir şeyi onlardan uzaklaştıracak değildi. Sadece Yakub içindeki bir dileği ortaya koymuş oldu. Şüphesiz o, biz kendisine öğrettiğimiz için bilgi sahibidir. Fakat insanların çoğu bilmezler.	Ve lemmā deḫalū min-ḫayṣu emerehum ebūhum mā-kāne yuḡnī 'anhum min-Allāhi min-şey'in illā ḫāceten fī-nefsi Ya'ḳūbe ḳaḫā-hā ve innehu le zū-'ilmin limā 'allemnā-hu ve lākinne ekşere'n-nāsi lā-ya'lemūn	68	Yūsuf
YB156a	Yūsuf'un huzuruna girdiklerinde; o, kardeşi Bünyamin'i yanına bağrına bastı ve (gizlice) "Haberin olsun ben senin kardeşinim, artık onların yaptıklarına üzülme" dedi.	Ve lemmā deḫalū a'lā-Yūsufe āvā ileyhi eḫā-hu ḳāle innī ene aḫū-ke fe lā-tebte'is bi-mā kānū ya'melūn	69	Yūsuf
YB15a,b	Yūsuf onların yüklerini hazırlarken su kabını kardeşinin yüküne koydurdu. Sonra da bir çağırıcı şöyle seslendi: "Ey kervancılar! Siz hırsızısınız.	Fe-lemmā cehhezehum bi cehāzihim ceales sikāyete fī rahli ahīhi şumme ezzene mu'ezzınun eyyetu-hā'l-īru innekom le-sāriḳūn	70	Yūsuf

YB159a	Yûsuf'un kardeşleri onlara dönerek, "Ne yitirdiniz?" dediler.	Qālû ve aq̄belû ‘aleyhim mâzâ tef̄kidûn	71	Yûsuf
YB159a	Onlar, "Hükümdar'ın su kabını yitirdik. Onu getirene bir deve yükü ödül var. Ben buna kefilim" dediler.	Qālû nef̄kıdu şuvâ‘a'l- meliki ve li-men câ'e bi-hî hımlu be‘îrin ve ene bihî za‘îm	72	Yûsuf
YB159a	Dediler ki: "Allah'a andolsun, siz de biliyorsunuz ki biz bu ülkede fesat çıkarmaya gelmedik, hırsız da değiliz.	Qālû tallâhi leqad ‘alimtum mâ-ci'nâ li- nufside fî'l-arđı ve mâ-kunnâ sâriqîn	73	Yûsuf
YB159a	Onlar, "Eğer yalancı iseniz, hırsızlığın cezası nedir?" dediler.	Qālû fe mâ-cezâ'uhû in-kuntum kâzibîn	74	Yûsuf
YB159a,b	Onlar da: "Cezası, su kabı kimin yükünde bulunursa o kimsenin kendisi(nin alıkonması) onun cezasıdır. Biz zalimleri böyle cezalandırırız" dediler.	Qālû cezâ'u-hu men- vucide fî-raḥlihi fe- huve cezâ'u-hu kezâlike neczî'z- zâlimîn	75	Yûsuf
YB159b, YB160a	Bunun üzerine Yûsuf, kardeşinin yükünden önce onların yüklerini aramaya başladı. Sonra su kabını kardeşinin yükünden çıkardı. İşte biz Yûsuf'a böyle bir plan öğrettik. Yoksa kralın kanunlarına göre kardeşini alıkoyamazdı. Ancak Allah'ın dilemesi başka. Biz dilediğimiz kimsenin derecelerini yükseltiriz. Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır.	Fe bede'e bi-ev‘ıyeti- him q̄able vi‘â'i aḥî-hi şumme'staḥrace-hâ min-vi‘âi aḥî-hi Kezâlike kidnâ li- Yûsuf mâ-kâne li- ye'ḥuze eḥâ-hu fî- dîni'l-meliki illâ en- yeşâ'Allâhu nerfe‘u deracâtin men-neşâ'u ve fevqa kulli zî- ‘ilmin ‘alîm	76	Yûsuf
YB160b	Dediler ki: "Eğer o çalmışsa, daha önce onun bir kardeşi de çalmıştı." Yûsuf bunu içinde sakladı ve onlara belli etmedi.	Qālû in-yesriq fe-qad seraqa aḥun lehu min-qablu fe-eserra- hâ Yûsufu fî-nefsihî ve lem yubdi-hâ	77	Yûsuf

	İçinden, "Siz kötü bir durumdasınız; anlattığınızı Allah çok daha iyi biliyor" dedi.	lehum kâle entum şerrun mekânen v'allâhu a'lemu bimâ taşifûn		
YB161b	Onlar, Yûsuf'a: "Ey güçlü vezir! Bunun çok yaşlı bir babası var. Onun yerine bizden birini alıkoy. Şüphesiz biz senin iyilik edenlerden olduğunu görüyoruz" dediler.	Kâlû yâ eyyuhâ'l- 'azîzu inne lehû eben şeyhan kebîran fe huẓ eḥade-nâ mekânehu innâ nerâke mine'l- muhsinîn	78	Yûsuf
YB162a	Yûsuf, "Malımızı yanında bulduğumuz kimseden başkasını tutmaktan Allah'a sığınırız. Şüphesiz biz o takdirde zulmetmiş oluruz" dedi.	Kâle ma'âz'Allâhi enne'huze illâ men-vecednâ metâ'anâ [İS207a] 'indehû innâ izen le-zâlimûn	79	Yûsuf
Yb162b	Ondan ümitlerini kesince, kendi aralarında konuşmak üzere bir kenara çekildiler. Büyükleri dedi ki: "Babanızın Allah adına sizden söz aldığını, daha önce de Yûsuf hakkında işlediğiniz kusuru bilmiyor musunuz? Artık babam bana izin verinceye veya Allah, hakkımda hükmedinceye kadar buradan asla ayrılmayacağım. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır.	Fe-lemmâstey'esû min-hu ḥalaşû neciyyâ kâle kebîruhum e-lem ta'lemû enne ebâkum kad eḥaze 'aleykum mevşîkan mina'llâhi ve min-ḳablu mâ-ferraṭtum fî-Yûsufe fe-len ebraḥa'l-arḍa ḥattâ ye'zene lî-ebî ev yaḥkuma'llâhu lî ve huve ḥayru'l-ḥâkimîn	80	Yûsuf
YB163b	Siz babanıza dönün ve deyin ki: "Ey babamız! Şüphesiz oğlun hırsızlık etti, biz ancak bildiğimize şahitlik ettik. (Sana söz verdiğimiz zaman) gaybı (oğlunun hırsızlık edeceğini) bilemezdik.	Irci'û ilâ ebî-kum fe-ḳülû yâ ebâ-nâ inne'bneke sereḳa ve mâ-şehid-nâ illâ bimâ 'alimnâ ve mâ-künnâ li'l-ğaybi ḥâfîẓîne	81	Yûsuf
YB163b	Bulduğumuz kent halkına ve aralarında olduğumuz kervana da	Ves'eli'l-ḳaryete'l-letî künnâ fihâ ve'l- 'îra'lletî aḳbelnâ fî-hâ	82	Yûsuf

	sor. Şüphesiz biz doğru söyleyenleriz.	ve innā le-şādikūne		
YB164a	Yakup, "Nefisleriniz sizi bir iş yapmağa sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Umulur ki Allah onların hepsini bana getirir. Çünkü O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir" dedi.	Qāle bel sevvelet lekum enfusu-kum emren fe şabrun cemīlun 'asā' llāhu en ye'tiye-nī bi-him cemī'an innehu huve'l-'alīmu'l-ḥakīm	83	Yûsuf
YB164b	Onlardan yüz çevirdi ve, "Vah! Yûsuf'a vah!" dedi ve üzüntüden iki gözüne ak düştü. O artık acısını içinde saklıyordu.	Ve tevellā 'an-hum ve qāle yā esefā 'alā Yūsufe ve'byaḍḍat 'ayna-hū mine'l-ḥuzni fe-huve kazīm	84	Yûsuf
YB164b	Oğulları, "Allah'a yemin ederiz ki, sen hâlâ Yûsuf'u anıp duruyorsun. Sonunda üzüntüden eriyip gideceksin veya helâk olacaksın" dediler.	Qālū t'allāhi tefte'u tezkuru Yūsufe ḥattā tekūne ḥaraḍan ev tekūne mine'l-hālikīn	85	Yûsuf
YB165a	Yakub, "Ben tasa ve üzüntümü ancak Allah'a arz ederim. Ben Allah tarafından sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim" dedi.	Qāle innemā eşkū beşsi ve ḥuznī ilā'llāhi ve a'lemu min- Allāhi mā-lā-ta'lemūn	86	Yûsuf
YB166a	Ey oğullarım! Gidin Yûsuf'u ve kardeşini araştırın. Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümidini kesmez.	Yā beniyye'zhebū fe teḥassesū min-Yūsufe ve aḥī-hi ve lā-tey'esū min-ravḥi'llāh innehu lā-yey'esu min-ravḥi'llāhi illā'l-ḳavmu'l-kāfirūn	87	Yûsuf
Yb167a	Bunun üzerine (Mısır'a dönüp) Yûsuf'un yanına girdiklerinde, "Ey güçlü vezir! Bize ve ailemize darlık ve sıkıntı dokundu. Değersiz bir sermaye ile geldik. Zahiremizi tam ölç, ayrıca bize sadaka ver. Şüphesiz Allah sadaka verenleri	Fe-lemmā deḥalū 'aleyhi qālū yā eyyuhā'l-'azīzu messenā ve ehlenā'ḍ-ḍurru ve ci'nā bi biḍā'atin muzcātin fe-evfi lenā'l-keyle ve teşaddaḳ 'aleynā inna'llāhe yeczi'l-muteşaddiḳīn	88	Yûsuf

	mükafatlandırır" dediler.			
YB168b	Yûsuf dedi ki: "Siz (henüz) cahil kimseler iken Yûsuf ve kardeşine neler yaptığınızı biliyor musunuz?"	Qāle hel 'alimtum mā fe'altum bi-Yūsufe ve aḥī-hi iz entum cāhilūn	89	Yûsuf
YB168b	Kardeşleri, "Yoksa sen, sen Yûsuf musun?" dediler. O da, "Ben Yûsuf'um, bu da kardeşim. Allah bize iyilikte bulundu. Çünkü, kim kötülükten sakınır ve sabrederse şüphesiz Allah iyilik yapanların mükafatını zayi etmez" dedi.	Qālū e inne-ke le-ente Yûsuf qāle ene Yûsufu ve hāzā aḥī qad menn'allāhu 'aleynā inne-hu men-yetteki ve yaşbir fe-innallāhe lā-yudī'uce-re'l-muḥsinīn	90	Yûsuf
YB169a	Dediler ki: "Allah'a andolsun, gerçekten Allah seni bize üstün kıldı. Gerçekten biz suç işlemiştik.	Qālū tallāhi leqad aşerekellāhu 'aleynā ve in-kunnā le-ḥāṭī'in	91	Yûsuf
YB169b	Yûsuf dedi ki: "Bugün size kınama yok. Allah sizi bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir."	Qāle lā-teşrībe 'aleykumu'l-yevme yağfiru'llāhu lekum ve huve erḥamu' r-rāḥimīn	92	Yûsuf
YB169b	Bu gömleğimi götürün de babamın yüzüne koyun ki, gözleri açılsın ve bütün ailenizi bana getirin" dedi.	İzhebū bi-kaḡmīşī hāzā fe-elqū-hu 'alā vechi ebī ye'ti başīrān ve'tūnī bi ehli-kum ecma'in	93	Yûsuf
YB170a	Kervan (Mısır'dan) ayrılınca babaları, "Bana bunak demezseniz, şüphesiz ben Yûsuf'un kokusunu alıyorum" dedi."	Ve lemmā faşalati'l-iru qāle ebū-hum innī le-ecidu rīḡa Yūsufe lev-lā en tufennidūni	94	Yûsuf
YB170b	Onlar da, "Allah'a yemin ederiz ki sen hâlâ eski şaşkınlığındasın" dediler.	Qālū tallāhi inne-ke le-fī ḡalālike'l-kaḡdīm	95	Yûsuf
YB172a	Müjdeci gelip gömleği Yakub'un yüzüne koyunca gözleri açılıverdi. Yakup, "Ben	Fe lemmā en-cā'e'l-beşīru elqā-hu 'alā vechi-hī fertedde başīran Qāle elem	96	Yûsuf

	size, Allah tarafından, sizin bilemeyeceğiniz şeyleri bilirim demedim mi?" dedi.	eḳul lekum in-nī a'lemu min-Allāhi mā-lā-ta'lemūn		
YB172b	Oğulları, "Ey babamızı! Allah'tan suçlarımızın bağışlanmasını dile. Biz gerçekten suçlu idik" dediler.	Ḳālū yā ebānāstaḡfir lenā zunūbe-nā innā kunnā ḡaṡī'īn	97	Yūsuf
YB172b	Yakub, "Rabbimden sizin bağışlanmanızı dileyeceğim. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir" dedi."	Ḳāle sevfe estaḡfiru lekum Rabbī inne-hu huve'l-ḡafūru'r-raḡīm	98	Yūsuf
YB174a	(Mısır'a gidip) Yūsuf'un huzuruna girdiklerinde; Yūsuf ana babasını bağrına bastı ve "Allah'ın iradesi ile güven içinde Mısır'a girin" dedi."	Fe-lemmā deḡalū a'lā Yūsufe āvā-ileyhi ebeveyhi ve ḡāle'dḡulū mıṡra inṡā'allāhu āminīn	99	Yūsuf
YB174a, b	Ana babasını tahtın üzerine çıkardı. Hepsi ona (Yūsuf'a) saygı ile eğildiler. Yūsuf dedi ki: "Babacığım! İşte bu, daha önce gördüğüm rüyanın yorumudur. Rabbim onu gerçekleştirdi. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra; Rabbim beni zindandan çıkararak ve sizi çölden getirerek bana çok iyilikte bulundu. Şüphesiz Rabbim, dilediği şeyde nice incelikler sergileyendir. Şüphesiz O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."	Ve rafe'a ebeveyhi' alā'l-'arşı ve ḡarrū lehu succeden Ve ḡāle yā ebeti ḡāzā te'vīlu ru'yāye min-ḡablu ḡad ce'ale-hā Rabbī ḡaḡḡan ve ḡad aḡsene bī iz aḡrace-nī mine's-sicni ve cā'e bi-kūm mine'l-bedvi min-ba'di en-nezeḡa'ṡ-ṡeyṡānu beynī ve beyne iḡvetī inne Rabbī laṡīfun li-mā-yeṡā'u inne-hu huve'l-'alīmu'l-ḡaḡīm	100	Yūsuf
YB177b	Rabbim! Gerçekten bana mülk verdin ve bana sözlerin yorumunu öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada ve ahirette sen benim	Rabbī ḡad āteyte-nī mine'l-mulki ve 'allemte-nī min-te'vīli'l-eḡādīṡi fāṡıra's-semāvāti ve'l-arḡı ente veliyyī fī'd-	101	Yūsuf

	velimsin. Benim canımı müslüman olarak al ve beni iyilere kat."	dunyā ve'l-āhırati teveffe-nī muslimen ve elhıķ-nī bi'ş-şāliħin		
YB181b	İşte bu (kıssa), gayb haberlerindedir. Onu sana biz vahiy yolu ile bildiriyoruz. Yoksa onlar tuzak kurarak işlerine karar verdikleri zaman sen onların yanında değildin.	Zālike min enbā'i'l-ğaybi nūhī-hi ileyke ve mā-kunte ledeyhim iz ecma'ū emrehum ve hum yemkurūn	102	Yūsuf
YB181b	Sen ne kadar şiddetle arzu etsen de insanların çoğu inanacak değillerdir.	Ve mā ekşeru'n- nāsi ve lev hāraşte bi-mu'minīn	103	Yūsuf
YB182a	Halbuki sen buna karşılık onlardan bir ücret de istemiyorsun. O (Kur'ân) âlemler içinde ancak bir öğüttür.	Ve mā-tes'eluhum 'aleyhi min-ecrin inhuve illā zıkrun li'l-âlemin	104	Yūsuf
YB182a	Göklerde ve yerde nice deliller vardır ki yanlarına uğrarlar da onlardan yüzlerini çevirerek geçerler.	Ve ke'eyyin min-āyetin fi's-semāvāti ve'l-arđı yemurrūne 'aleyhā ve hum an-hāmu'riđūn	105	Yūsuf
YB182b	Onların çoğu Allah'a ancak ortak koşarak inanırlar.	Ve mā-yu'minu ekşeru-hum bi'llāhi illā ve hum-muşrikūn	106	Yūsuf
YB182b	Yoksa Allah tarafından kendilerini kuşatacak bir azabın gelmeyeceğinden veya onlar farkında olmadan kıyametin ansızın gelip çatmayacağından emin mi oldular?	Efe eminū en te'tiyehum gāşiyetun min-azābi'llāhi ev te'tiyehumu's-sā'atu bađteten ve hum lā-yeş'urūn	107	Yūsuf
YB182b	De ki: "İşte bu benim yolumdur. Ben ve bana uyanlar bilerek Allah'a çağırırız. Allah'ın şanı yücedir. Ben Allah'a ortak koşanlardan değilim."	Kul hāzihi sebīlī ed'ū ilā'llāhi 'alā başiratin ene ve men-ittebe'a-nū ve subhān'allāhi ve mā-ene mine'l-muşrikīn	108	Yūsuf
YB183a	Biz senden önce de, memleketler halkından ancak kendilerine vahyettiğimiz birtakım	Ve mā-erselnā min kabli-ke illā ricālen nūhī ileyhim min-ehli'l-ķurā e fe-lem-	109	Yūsuf

	erkekleri peygamber olarak gönderdik. Yeryüzünde dolaşp da, kendilerinden önce gelenlerin akıbetlerinin nasıl olduğuna bakmadılar mı? Elbette ahiret yurdu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha iyidir. Hâlâ aklınızı kullanmıyor musunuz?	yesîrû fî'l-arđı fe-yanzurû keyfe kâne 'âkıbetu'l-lezîne min-ķabli-him ve le-dâru'l-âhıratı ĥayrun li'llezîne'tteķav efe-lâ-ta'ķılûn		
YB183b	Nihayet peygamberler ümitlerini kesecek hale gelip yalanlandıklarını düşündükleri sırada, onlara yardımımız geldi de, böylece dilediğimiz kimseler kurtuluşa erdirildi. Azabımız ise, suçlular topluluğundan geri çevrilemez.	Ĥattâ izâstey'ese'r-rusulu ve zannû enne-hum ķad kuzibû câ'e-hum naşru-nâ fe nucciye men neşâ'u ve lâ-yureddu be'su-nâ 'ani'l-ķavmi'l-mucrimîn	110	Yûsuf
YB183b	Andolsun ki, onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır. Kur'ân uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat kendinden öncekileri tasdik eden, her şeyi ayrı ayrı açıklayan ve inanan bir toplum için de bir yol gösterici ve bir rahmettir.	Leķad kâne fî-ķasası-him 'ibratun li ulî'l-elbâbi mâ-kâne ĥadîsen yufterâ ve lâkin taşdıķ'allezî beyne yedey-hi ve tafşîle kulli şey'in ve huden ve rahmeten li ķavmin yu'minûn	111	Yûsuf

3.3.4.2. Hadîsler

Muhammed b. İbrahim eserine aldığı hadislerin kaynaklarını belirtmemiştir. Çoğunlukla Abdullah ibn Mes'ud, İbn Abbâs, Vehb ibn Münebbih, İbn Cüreyc'den rivayetler aktarılmış, ancak bunların hadis olduğu vurgulanmamıştır.

Geçtiği yer	Anlamı	Hadîs
YB2a	Sonra eşyaları benim nurumdan yarattı.	şümme haleka'l-eşyâ'e min nūrî
YB4a	Başarıya ulaştırın O'dur (Allah'tır).	innehu veliyyü't-tevfîk
YB50a	"Mazlumun duası kabul olunur..."	Da'vetü'l-mazlûmi müstecâbetün

3.3.4.3. Diğer Arapça İbâreler

Geçtiği yer	Anlamı	Diğer İbareler
YB20a	Kaza (Allah'ın bir insanın başına gelmesini kesin olarak hükmettiği şey) geldiği zaman göz kör olur.	izâ câ'e'l-każâ 'amiye'l-başaru
YB31a	Gece gebedir.	el-leylü ħublâ
YB35b	Sana tevbe ettim, ey tevbeleri çokça kabul eden.	tübtü ileyke yâ tevvâb
YB68b	Göz kamaştırın şimşek ve şiddetli esen fırtına gibi.	Ke'l-berķi'l-ĥâṭifi ve'r-rîḫi'l-'âşifi
YB81a	Kıyamet gününe kadar her gün (ona) selam ederim.	nüsellimü ilâ yevmi'l-mî'âdi yevmen fe-yevmen
YB105a	Dünya ve onun içindekiler	dünyâ ve mâ-fihâ
YB105b	Allah'dan başka ilah yoktur.	lâ ilâhe illa'llâh
YB108b	Ey lütufları gizli olan Allah'ım, bizi korktuklarımızdan emin eyle.	yâ ĥafiiyye'l-eltâf neccinâ mimmâ neĥâf
YB128a	Evde ondan (Allah'tan) başka kimse yoktur.	leyse fi'd-dâri ġayruhu deyyâr
YB146a	Ey halklar az yiyin. Çünkü Allah kılığı size yedi yıl musallat kılacak.	yâ ma'şere'l-ĥalâyiķ cū'ü fe-inne Allâh'e sallâta'l-ķaḫṫi 'aleyküm seb'a sinîne
YB179a	Bütün yaratılmışlar ölecektir.	küllü maḫlûķin yemût
YB179a	Her nimet, rızık yok olur.	küllü merzûķin yefût

YB180b	Yüce Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun	‘Aleyhā raḥmetu'llāhi te‘ālā
YB182a	Rızık Allah'ın üzerinedir.	Er-rızku ‘ale'llāh
YB184b	Bizi mahşerde salihler topluluğu ile haşr eyle	va'hşurnī fī-zümreti's-şāliḥin

3.4. Edebî Sanatlar

Sözlü ya da mensur ifadelerin estetik değerlerini ve kusurlarını açığa çıkaran bir bilim olan inşa, sözlüklerde, “yapma, meydana getirme, yaratma, kaleme alma, icad” gibi anlamlara gelirken, bir edebiyat terimi olarak, belli kurallara, fesahat ve belâgat ölçülerine göre söylenmiş ya da yazılmış her çeşit söz ya da nesir karşılığı “güzel nesir yazma” anlamında kullanılır. Bir fıkıh terimi olarak inşa, “sözle gerçekleştirilen fiiller” anlamında değerlendirilerek bir taraftan naslarla söylenmeleriyle bir fiilin gerçekleştirildiği ve gerçekleşen eylemin teklifi bir unsur da içerdiği emir ve yasaklama kipleri gibi, diğer yandan söylenmeleriyle bir eylemin gerçekleştirildiği ifadeler (inşâî ifadeler) şeklinde ele alınmıştır.³⁶⁶

Divan nesrine verilen ad olan inşa, bazılarınca sade ve açık inşa, mutedil ve anlaşılır inşa, edebî ve muğlak inşa olmak üzere üç kısma ayrılır. Sade ve anlaşılır inşa, halk tarafından anlaşılması amacıyla açık bir Türkçeyle yazılan nesirlerdir. XIV. yüzyılın ilk yarısında Kul Mesud'un “Kelile ve Dimne” tercümesi bu tarz nesrin en eski örnekleridir. Mutedil ve anlaşılır inşa, bir şeyi öğretmek için didaktik amaçla yazılmış, çeşitli ilmî eserler için kullanılan inşadır. XVI. yüzyılda Ali Çelebi'nin “Ahlâk-ı Alâî'si, XVII. yüzyılda Kâtip Çelebi'nin eserleri bu tarzdadır. Divan Edebiyatında mutedil inşalı nesrin en zengin sahası tarih kitaplarında görülür. Edebî inşa, Divan Edebiyatı'nın asıl nesir üslûbudur.³⁶⁷

Klasik Türk Edebiyatında nazım, nesir veya nazm ve nesir karışık olarak eserler verilmiştir. Bu dönemin edebî nesrinin en önemli üslûp özelliği ise

³⁶⁶ Ayşe Yıldız, *Eski Türk Edebiyatında Seci*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002, s. 10.

³⁶⁷ Ayşe Yıldız, a.g.e., s. 11.

secidir.³⁶⁸ Seci, bir edebiyat terimi olarak mensur metinlerde cümle ya da cümleciklerin sonundaki nesir kafiyesini ifade eden ses uyumu olmasının yanında Divan nesri, Klâsik Türk nesri ya da bedîî nesir olarak da adlandırılan nesrimizin en önemli üslup elemanlarından biridir.³⁶⁹

Metinde seçilen kelimeler, bunların kullanma sıklıkları, cümlelerin yapısı ve söz dizimleri, cümlelerin uzunluğu ve kısalığı, sözcüklerin ahengi ve ses değerleri, konuya göre akıcılık ve durağanlaşma, hikemî söyleyişler Muhammed b. İbrahim'in üslubunu belirleyen faktörlerdir. Muhammed b. İbrahim XVI. yüzyıl yazı diline uygun olarak eserinde edebî sanatları başarılı bir şekilde kullanmış ve bu durumu kendine ait özgün bir üslup haline getirmiştir. Şimdi tespit edebildiğimiz edebî sanatları aşağıya alıyoruz.³⁷⁰

3.4.1. Sözcüğe Dayalı Sanatlar

3.4.1.1. Seci

Kelime manası kumru, güvercin gibi kuşların belli fâsılalarla ötüşü anlamına gelmektedir.³⁷¹ Edebiyatta ise nesir içindeki kafiye anlamına gelmektedir. Şiirin ahengini sağlayan vezin gibi, seci de nesirde ahengi sağlamakta ve nesri şiire yakınlaştırmaktadır. Şiirdeki ahenk unsurları ve biçim içerik ilkelerine paralel bir sistem nesir için de geçerlidir. Nesre ait vezin, şiirinki kadar ahenkli değildir.³⁷² Nesirde vezni temin etmek için, seslerin belirli bir düzen

³⁶⁸ Ayşe Yıldız, a.g.e., s. 23; Harun Tolasa, "Divan Nesri", "seci", TDEA, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1977, C. II, s. 340-344; Cihan Okuyucu-vd., *Klasik Dönem Osmanlı Nesri*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2011, s. 16-19; Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Sözlüğü I-III*, MEB, İstanbul, 1993; Yekta Saraç, *Klasik Edebiyat Bilgisi: Belâgat*, Re Yayınları, İstanbul, 2000; Tahir Olgun, *Edebiyat Lügati*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1994; İsmail Durmuş, "Seci", *TDVİA*, C. 36, İstanbul, 2009, s. 273-275; Mustafa Uzun, "seci", *TDVİA*, C. 36, İstanbul, 2009, s. 275-276.

³⁶⁹ Ayşe Yıldız, *Bazı Belâgat Kitaplarına Göre Secinin Tanım ve Tasnifi Üzerine Düşünceler*, <http://www.turkishstudies.net/sayilar/sayi6/sayi6pdf/58.pdf>, sayı 6, s. 1055.

³⁷⁰ Edebî sanatların tespitinde şu kaynaklardan istifade edilmiştir: Ahmed Cevdet Paşa, *Belâgat-ı Osmaniye*, Haz. Turgut Karabey-Mehmet Atalay, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000; M. Kaya Bilgegil, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâgat)*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1989; Menderes Coşkun, *Sözün Büyüsü / Edebî Sanatlar*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2007; İsa Kocakaplan, *Edebî Sanatlar*, Damla Yayınevi, İstanbul, 1998; A. Yekta Saraç, *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, 3F Yayınevi, İstanbul, 2007; Ayşe Yıldız, a.g.m., s.1064; Ahmet Kartal, "Türk Edebiyatında Belâgat Çalışmaları ve Tezad ve Telmih Sanatlarına Eleştirel Bir Bakış", *ÇÜ SBED*, C. 16. S. 1, s. 413-428.

³⁷¹ İlhan Ayverdi, "Seci", *Misalli Büyük Türkçe Sözlük (3 C.)*, 4. Baskı, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 2011.

³⁷² Süleyman Fehmi, *Edebiyat*, Hilâl Matbaası, İstanbul, 1325, s. 159.

dahilinde bulunması, kısa ve uzun hecelerın uyumlu bir birlik sergıleyecek şekilde tertip edilmesi, cümle ve ibarelerin uygunluğu gibi ifade araçlarına başvurulur. Aynı zamanda kelimeler kuvvet ve şiddetlerine göre bir araya getirilmiş ve cümle en yankılı kelimeyle bitirilmiş olmalıdır.³⁷³

Muhammed b. İbrahim'in eserinde büyük oranda cümleyi oluşturan sözcükler ile metni oluşturan cümleler kendi aralarında ahenklidir. Bu ahenk sebebiyle, ifadeler güçlü, verilmek istenilen mesaj kuvvetli ve etkili bir şekilde okuyucuya sunulmaktadır.

Seci, fasıla sonlarında aynı harfin bulunması olarak kabul edilir. Fasıla tabiriyle temel cümlelerin sonu kastedildiği gibi edat veya bağlaçlarla bağlanmış yan cümlecik ve söz öbeklerinin sonu da kastedilmektedir. Seciden murat, ifade sonunda kafiye teşkil eden son harftir ki buna revî de denilmektedir. Son harften önceki harfte de benzerlik söz konusu ise buna iltizam denilir. Redifler ise seci olarak kabul edilmez.³⁷⁴

Nesirde kafiye olan kelimeler cümle sonunda bir kelime ile bağlanmayıp kendi hallerine bırakılmışlarsa mutlak seci', şayet seci'li kelimeler aynı yüklemle birleşirse mukayyed seci', redifli kafiye şeklinde olursa mefruk seci', kelimelerin vezinleri tam uygunluk gösterirse mütevâzî seci', kelime vezinleri bir taraftan uyuşursa mutarraf seci', cümledeki bütün kelimelerin vezin ve kafiye bakımından birbirine uygun olmasına murassa seci' denilmektedir.³⁷⁵

Yûsuf u Züleyhâ'da bu sanata ilişkin tespit edilen bazı örnekler:

Meḥâmid-i firâvân / medâyiḥ-i bî-pâyân (YB1b)

bir avuc türâb / bir kaçre âb (YB1b)

ḥabîb-i ekrem / resûl-i mufahḥam (YB1b)

ilhâm-ı Rabbânî / işâret-i Subḥânî (YB2b)

³⁷³ Süleyman Fehmi, a.g.e., s. 160.

³⁷⁴ A. Yekta Saraç, a.g.e.s, s. 257

³⁷⁵ İsa Kocakaplan, *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 2011, s. 122-123.

fünūn-ı belāgat / füsūn-ı feṣāhat (YB2b)

ṭavr-ı ‘acīb risāleler taṣnīf ve ṭarz-ı ġarīb üzre sihr u i‘cāza ḡarīb maḡāleler (YB3a)

ilhām-ı Rabbānī ve işāret-i Subḡānī ile dil dā‘ī ve cānum sā‘ī oldı ki (YB3a)
melāhat u ṣarāfetden dūr ve belāgat u feṣāhatden mehcūrdur ve erbāb-ı kemāl ḡatında menfūr u pūr-ḡuşūrdur (YB3b)

meydān ile hem-beyān (YB3b)

nice risāle tesvīd ve ne ġüne maḡāle temhīd idem ki (YB3b)

birini zehrle helāk ve birinüñ baġrını tıġla ḡāk ideler (YB5b)

kerāmāt-ı ṣerīfin fikr ve mu‘cizāt-ı laṭīfin zıkr idüp risāletine māyil ve nübüvvetine ḡāyil oldılar (YB6a)

varuñ aña üç müşkil mesāyil şoruñ eger izḡār-ı fazāyil idüp cevāb-ı şāfī virürse nübüvvetine kāfī ve risāletine vāfīdür didi (YB6a)

Mıṣr'a ne sebeble irtihāl ve ne vechle intıḡāl itmişlerdür ḡün aşḡāb u āl bu aḡvālī su’āl itdiler. Der-ḡāl peyk-i Zü’l-celāl sūre-i Yūsuf’ı inzāl itdi. (YB6b-7a)

dürlü ‘işvelere ve ġüne ġüne nāz u şīvelere (YB106a)

yārinüñ bār-ı melālī ol serv-ḡadd-i nihālī dāl-ı derd gibi iki ḡat idüp ġayretinden ol māhuñ hilālī oldı (YB106b)

envār-ı siyādet tābān ve ḡehresinde āṣār-ı sa‘ādet firāvān olup (YB138b)

Metindeki seci sanatının daha iyi anlaşılması için metinden bir parçayı buraya alıyoruz.

Meḡāmid-i firāvān
u medāyiḡ-i bī-pāyān

ol Kādir [u] Subhān
ve Nāşır u Müste‘ān üzerine olsun ki
vücūd-ı insānı bir avuc türāb
u bir kaṭre āb iken (YB01b)

**

Müfessirīn-i ‘izām
ve muḥaḳḳikīn-i zevi'l-kirām
Ḳur‘ān-ı ‘Azīm-i
vācibü't-ta‘zīmde

Süre-i Yūsuf ‘*aleyhi's-selāmuñ* sebeb-i nüzülüne birkaç dürlü rivāyet beyān
iderler. Meşelā [YB4b]

bir sebeb-i nüzül budur ki ḳavm-i Yehūd'dan

bir cehūd

bir gün Ḥabīb-i Ekrem

ve Resül-i Efham

şalla'llāhu ‘aleyhi ve sellem

ḥuzūr-ı pür-ḥubūrında Tevrāt'da mastūr olan āyātdan

ḳışsa-i Yūsuf'dan

birkaç āyet

‘İberī ‘ibāretle ḳirā’at

ve ḥüsn-i şavtla tilāvet

iderken peyk-i ḥazret

semādan nāzil olup ve Süre-i Yūsuf'ı ‘a.m Resülü'llāh'a *şalla'llāhu*
‘aleyhi ve sellem vāşıl

itdükde der-ḥāl

Ḥabīb-i Zü'l-celāl

daḥı ‘Arabī ‘ibāretle

ve lisān-ı feşāḥatla

tilāvet-i Ḳur‘ān'a mübāşeret idüp ḥuzzār-ı meclis gördiler ki

Tevrāt'a muṭābıḳ

ve münderic olan āyāta muvāfıkdur.

Ol [İS4a] cehūd eyitdi yā Muḥammed bu sūre-i pūr-iḥtirāmı

cenābuña kim i'lām

itdi ki bu dem

tilāvete iḳdām

itdün faḥrū'l-enām

buyurdı ki ol 'alīm u 'allām

ālā anı baña ilhāmla i'lām

itdi.

Pes hem̄in ol cehūd

mefḥar-i her mevcūddan

bu kelāmı istimā'

idicek ve ḳavm-i yehūdla ittifāḳ u ictimā'

idüp eyitdi ey ḳavm-i Kelīmu'llāh

ben güvāhum [İÜ4b] siz daḫı āgāh oluñ ki Muḥammed *ṣalla'llāhu*
'aleyhi ve sellem Kelāmı'llāh

oḳur anı bugün taḫbīḳ

idüp taḫḳīḳ

bildüm ve Tevrāt'da taḫrīr olan muḥkemāta muvāfıḳ

ve āyāt-ı beyyināta muḫābıḳ

buldum. Andan [YB5a] ol cehūd

ḫā'ife-i Yehūdla mev'ūd

olup resūl-i pūr-cūd

ḫuzūrında ḳu'ūd

itdiler belāḡat ü feṣāḫatin gūṣ idüp

müteḫayyir ve medhūṣ oldılar.

Bir sebeb-i nüzūl budur ki bir gün

'Ömer İbnü'l-Ḥaḫḫāb *raḫīya'llāhu* 'anh kendi bāb-ı 'izzet-me'ābında

sākin

iken Yehūd-ı melā'ın

[MO4a] mübāḥaṣe-i dīn

idüp eyitdiler ki yā 'Ömer senüñ dīnünden bizüm āyīnümüz
efḍaldür

ki bize münzel olan Tevrāt mükemmeldür

zīrā sūre-i Yūsuf ki ḥikāyet-i aṣfiyānuñ güzīdesi

ve kıṣaṣ-ı enbiyānuñ zübdesidür

Tevrātumuzda mersüm u merķüm

ammā sizüñ kitābuñuzda ğayr-i merķümdür

çün Ḥazret-i 'Ömer

ol ṭā'ife-i pür [İS4b] -şūr

u şerden bu resme ḥaber

işitdi mizācı mükedder

ve ḥāṭırı ğāyet muḗtarr

olup der-ḥāl

Resül-i Zü'l-celāl

ḥazretine bu ḥālī işāl

itdi ol ḥazret anı ğuṣ

idüp biraz murāķıb ve ḥāmūṣ

olduķda emr-i Celāl

ile Cebrā'ıl

ol ḥінде nāzil

olup bu sūreyi Resūlu'llāh'a vāşıl itdi.

**

Rāvi-i dāstān-ı devr-i ḳadīm

ve nāķil-i kıṣaṣ-ı enbiyā-i pür-tekrīm

şöyle ḥikāyet

ve bu resme rivāyet

iderler ki çün ḥazret-i Rabb-i 'izzet

'azze şānuhu Ādem nebī 'aleyhi's-selāmla ḳarīni Ḥavvā'yı

halk idüp cennetü'l-me'vâyı

anlara me'vâ kıldı.

Bir niçe müddetden

şoñra nā-gāh haṭāyla ravza-i cennetden

dür

ve devlet ü salṭanatdan mehcür

olmağla kendülerin nefsanī [İS7b] hevāyla memkür

ve şeyṭanī iğvāyla mağrür

olup cenāb-ı Rabb-i ğafürdan me'mür

oldılar ki

ol gül-şen-i şafādan bu küllhan-ı cefāya nüzül

ve ol maḡarr-ı bālādan bu mesken-i belāya duḡül

[İÜ7b] ideler.

**

Bu yañada Ya'küb-ı ğam-ḡār

intizārla dil-figār

ve efkārla bī-ḡarār

olup

Yūsuf seyrāna

gidelden berü mest ü ḡayrāna

dönmişdi ve [İS33a] tende ḡuzür

uçup cānda büy-ı sürür

ḡalmamışdı

ve ḡalbi baḡr-i fikre ṭalmış

ve ḡāṭırını ḡasret odında yanıp kül olmuşdı.

Gāh oturup āh ü vāh

ve gāh ṭurup yollara nigāh

iderdi çeşm-i intizārla

baḡup [YB031a] bu resme zārla

ağlardı ki

eyā ciger gūşeme ne dürlü belā

geldi ki va‘de itdügi ‘ahde vefā

itmeyüp böyle gic deprendi

[İÜ32b] ve ‘acabā

ne gūne kaçā

nāzil oldı ki tiz eve ‘avdet itmeyüp hılāf-ı ‘ādet bilmem kaçande eglendi.

3.4.1.2. Cinas

Şekil ve söyleniş bakımından aynı veya birbirine çok yakın, fakat manaları farklı iki kelimeyi şiirde bir araya getirmek veya kafiye olarak kullanmaktır.³⁷⁶ Cinas manzum veya mensur bir metinde geçen farklı sözcükler arasındaki yazılış ve söyleyiş benzerliği şeklinde tarif edilmektedir. Cinas için en az iki sözcükte benzerlik olması gereklidir.³⁷⁷

böyle **kibr ü riyā** ‘azamet-i **kibriyāya** (YB37a)

Yūsuf eline **āyīne** alup cemāli **ayına** nazar iderken (YB37a)

hūnī gurgı **şikār** ve gizlü hāli **āşikār** (YB38a)

anuñ **rūyın** gördikçe Yūsuf’uñ **būyın** (YB38a)

Buğz-ı **īşān nişān-ı** küfr ü nifāk (Yb2a)

tarz-ı **ğarīb** üzre sihr u i‘cāza **karīb** (YB3a)

Mālik bunca māla **mālik** (YB80a)

şubha degin uyhu **yüzün** görmedi gāh **yüzün** yüzine urup (YB21a)

Bizden **yüz** mi çevirdüñ ki bu söze **yüzüñ** ve cevāba sözüñ kalmadı
(YB28b)

³⁷⁶ İsa Kocakaplan, a.g.e., s. 23.

³⁷⁷ M. Yekta Saraç, a.g.e., s. 245-247.

3.4.1.3. İştikak

Aynı kökten türemiş kelimeleri bir arada kullanmaya iştikak denir. Bu da cinas gibi bir ses ve söz oyunudur. Aynı kökten türeyen kelimelerde bulunan benzer sesler söze ahenk verir.³⁷⁸

nice def'a **ma'sûk** u 'aşık (YB59b)

Eger cânla cemâlûme 'âşık ve da'vâ-yı 'ışık içre şâdık iseñ (YB63b)

mülk-i Ken'an'dan dūr ve **hicrle mehcūr** idüp diyâr-ı Mısr'a atdılar (YB102b)

ehl-i **kerem** olıcağ ne ğam ki le'ime tã'at itmeden **kerîme** cinâyet itmek yegdür (YB111b)

Şimden girü 'Azîz 'izzetüñ yire urup siyâsetüñ baña virdi (YB123a)

Rahmân'dan ümîd kesmeñ ki andan size **rahmet** ve luğfindan nazâr-ı 'inâyet irişe (YB166b)

Biri **kahr-ı** 'Azîz ve biri hışm-ı **Qahhâr**'dur (YB111a)

dâr-ı ğurbet olup **ücretle** hizmet ide aña muvâfağat için adını **Ecîr** kodum (YB158a)

bir **mesâlik-i** mehâlikle **sâlik** ola (YB48b)

Rabb-i 'izzet **vağdâniyyetin** taşdığ ve sırr-ı **tevğîdi** 'alâniyete tağkığ kıldı (YB105b)

tâc-ı kerâmet ve kâmetine hil'at-i istikâmet (YB1b)

ârzü-yı vaşl-ı **cânânla** teslîm-i nağd-i **cân** (YB91b)

Çü **küfrân-ile küfrüñ** şığması bir (YB115a)

'âlem-i fânîden göz yumup **tağtından tağtaya** yüz tutdı (YB180a)

ola ki yevmü 'l-hisâb ecr ü **sevâbla müşâb** olavüz (YB45a)

³⁷⁸ İsa Kocakaplan, a.g.e., s.84.

3.4.1.4. Tekrir (Aliterasyon ve Asonans)

Bir cümlede veya mısradaki art arda sıralanan sözcüklerde ünsüz seslerin tekrarlanmasına aliterasyon, ünlülerin tekrarlanmasına ise asonans denir. Zira çoğu zaman hecelerde ünlü ve ünsüz sesler bir arada bulunurlar. Bu nedenle aliterasyon ve asonans sanatı aynı anda meydana gelir.³⁷⁹

Meḥāmīd-i firāvān u medāyih-i bī-pāyān ol Ḳādir [u] Subḥān ve Nāşır u Müste‘ān üzerine olsun (YB1b). Burada “ā” sesinin tekrarıyla asonans sanatı yapılmıştır.

eger ol cān-āver gerek böyle ḥıyānet itdiyse muḳarrer ise emr-i Ḥaḳla müyesser ve ḳazā ve ḳaderde muḳadderdür (YB19a). Cümlede “r” sesinin tekrarı belirgindir.

taẓarru‘ u zārī idüp āḥir bi’z-ẓarūrī (YB21a) “z”, “r” ünsüzleri tekrarlanarak aliterasyon sanatı yapılmıştır.

‘Āḳıl oldur ki bir nefes ḡāfil olmayup emr-i Ḥudā'ya ḳāyil ve dāyim ‘ibādetine māyil ola (YB22a). “ā” sesi tekrarlanmıştır.

3.4.1.5. Reddū'l-Acüz Ale's-Sadr

Sözün başındaki kelimeyi, sözün sonunda da kullanmak manasına gelmektedir. Bu sanat altı farklı şekilde kullanılmaktadır. Aynı anlamı taşıyan kelime, sözün başında ve sonunda bulunması; cinaslı iki kelimenin, sözün başında ve sonunda bulunması; aynı kökten türemiş iki kelimenin başta ve sonda bulunması; aynı kökten türemiş gibi görünen iki kelimenin başta ve sonda bulunması şeklinde kullanılmaktadır.³⁸⁰

muḥkem ḳufl urasın bu ikisi muḳaffel ṭurup tā ki benüm keşfüm evvel ola (YB63b). “ḳufl” ve “muḳaffel” sözcükleri kökteştirler.

Zirā anuñ aḳşā-yı maḳşadı ḳāşid ‘Azīz ve ḡayrılardan ol azīz idi. Ehl-i ‘iṣḳa seg-i maḥalle-i yār dil ü cāndan ṣād bār ‘azīz olur. (YB67a). Cümlede geçen ilk

³⁷⁹ İsa Kocakaplan, a.g.e., s. 20-22.

³⁸⁰ İsa Kocakaplan, a.g.e., s. 116-118.

Aziz kelimesi “Mısır padişahı”, ikincisi ise “değeri yüksek” anlamında kullanılmıştır.

3.4.2. Müşterek Malzemeyi Kullanmaya Dayalı Sanatlar

3.4.2.1. İktibas

Nazım ve nesirde ifadeyi süsleyip, manayı kuvvetlendirmek için ayet ve hadis kullanmaya denir.³⁸¹

Ḳālū yā ebānā mā leke lā te'mennā 'alā Yūsufe ve innā lehü le-nāşihūne. Ersilhü ma'anā ğaden yerta' ve yel'ab ve innā lehü le-ḥāfizūne. (YB18b). (“Babalarına şöyle dediler: “Ey babamız! Yûsuf hakkında bize neden güvenmiyorsun? Halbuki biz onun iyiliğini isteyen kişileriz.” “Yarın onu bizimle beraber gönder de gezip oynasın. Şüphesiz biz onu koruruz.”) Yûsuf Sûresinin 11. ve 12. âyetlerinin tamamı iktibas edilmiştir.

leḳad ḥaleḳna'l-insāne fī-aḥseni taḳvīm (YB1b) (“Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık”), Tin Sûresinin 4. âyeti iktibas edilmiştir.

şümme ḥaleḳa'l-eşyā'e min nūrī (YB2a). (Sonra eşyaları benim nurumdan yarattı) hadisi iktibas edilmiştir.

Da'vetü'l-mazlūmi müstecâbetün (YB50a). (Mazlumların duası kabul olunur) anlamındaki hadisin baş kısmı iktibas edilmiştir.

3.4.2.2. İrsâl-i Mesel

Yazılı ve sözlü anlatımlarda atasözü ve vecize kullanma sanatıdır. İrâd-ı mesel olarak da bilinmektedir. İktibaslardan farkı, âyet ve hadis yerine atasözü ve vecize kullanmasıdır. Zekâ gösterme ve karşıdakini ikna etme maksadıyla yapılmaktadır. Kelimelerin manaları ön plandadır.³⁸²

Çün Ya'ḳûb 'aleyhi's-selām ḳurdı anlaruñ gūşına ḳoydı şanasın uğrıya taş añdurdı. (YB19b), “uğrıya taş andurmak” deyimini kullanılmıştır.

Yaşına bakma işine nazar it (YB30b). Burada “Ayinesi iştir kişinin, lafa bakma işine bak” atasözü kullanılmıştır.

Su ile ateş bir arada olmaz: Yanar od-ıla cem' olmaz aḳar şu (YB125b)

³⁸¹ İsa Kocakaplan, a.g.e., s. 59.

³⁸² İsa Kocakaplan, a.g.e., s. 65.

Kişi kendi huysuzluğundan cehennem ateşini bulur: Kişinüñ kendü hūyıdur cehennem (YB17a)

Gönül den gönüle yol vardır: gönülden gönüle rāh vardır (YB83b)

Her işin başı sabırdır: Şabır kıl kim her işün başıdır şabr (YB103)

Kara yüz yunmak ile ağarmaz: Ki yunmağile ağarmaz kara yüz (YB50b)

Kaza gelince basiret bağlanır: Kazā irdükde bağlanur baş̄iret (YB20a)

Fırsat ganîmettir: ol bize fırsat bulmadın biz fırsatı ganîmet bilelüm (YB17b)

Takdir olunan alın yazısı (kader) değişmez: Ne kim alnuña yazdı dest-i taqd̄ir/Olinmaz tā ebed bir nokta tağȳir

Soğuk demir dövme: Anı nerm it şovuk demür dögme (YB122a)

Süngü çuvala sığmaz: Süñi āhir çuvala ve mevc-i deryā sıfāle şığmayup (YB59b)

Güneş balçıkla sıvanmaz: Güneşi balçığla şaklamak ve tevseni bir kılla bağlamak diledi (YB59b)

3.4.2.3. Telmih

Söz arasında meşhur bir olaya, temsil yolu ile bilinen bir olaya, meşhur bir fıkraya, yaygın bir nükteye, bir hikâye veya çeşitli inanışlara, ayet ve hadislerle işaret etmek şeklinde tarif edilmektedir.³⁸³

her birin kendü eliyle yudı ve iledüp **Beytü'l-makdis'de** ikisin bir kabrde defn itdi (YB177b). Burada Hz. Ya'kûb'un defnedildiği yer olarak Beytü'l-Makdes ifadesi geçmektedir. Beytü'l-Makdes ile Mescid-i Aksa kastedilmektedir.

bu nücüm içinde mähveş bir kubb-i nūr **beyt-i Ma'mūr** gibi etrāfın melekler tavāf iderler (YB71a). Yedinci kat semada, Kâ'be'nin hizasında bulunan

³⁸³ İsa Kocakaplan, a.g.e., s. 149; M. Kaya Bilgegil, a.g.e., s.267.

ve meleklerin tavaf ettiği ve meleklerin ka'besini ifade eden mekana telmih yapılmıştır.

Leylâ-şüret âdemî-zâd olup Hüsrev-i dehr olursa Mecnûn-şîfat leb-i şîrînüñe anı Ferhâd kılam (YB60b). Hüsrev ile âdil bir hükümdar olarak zikredilen Sâsânî hükümdarına, Mecnûn ile Leylâ ve Mecnûn adlı aşk hikâyesinin erkek kahramanına, Ferhâd ile Ferhâd ile Şirin adlı aşk hikâyesinin erkek kahramanına telmih yapılmıştır.

3.4.3. Anlama Dayalı Sanatlar

3.4.3.1. Tenasüp

Kelimesi manası uygunluk demektir. Tenasüb, zıt anlamlı olanlar dışında anlamca birbiriyle ilgili kelimelerin bir arada –en az iki kelimeyi– kullanmak sanatıdır.³⁸⁴

“firāvân **ķumâşlar** ve **zîbâ firâşlar** ve **zerrîn dîbâ** ve **la'lin ķabâlar** ve bî-pâyân ser-â-ser şîb **ķil'atler** ve ġarâ'ib tuhfeler ve reng-â-reng **ķâlîler** ve zerķeş **nîhâlîler**” cümlesinde ortak çağrışım yapan kelimeler bir araya getirilmiştir. (YB69b)

“Pes şeref-i dîn ü erkânla ve ķil'at-i İslâm u îmânla dâr-ı dünyâda ser-efrâz ve niķe mükâfâtla mülk-i 'uķbâda mümtâz olduġı gibi ķüfr ü dâlâletden i'râz idüp”(YB147b). Din, İslam, iman, mülk-i ukba, ķüfr, dalalet gibi inanca ait kavramlar bir arada zikredilmiştir.

Yine metinde bir arada kullanılan ķeşm, ķatre, eşk, aġlamak, maķzûn sözcükleri uygunluk göstermektedir. (YB90b)

Şâh, leşker, sipâh, ķılıc, taķt, cülûs gibi kavramlar padişah ve askerliġe ait kavramlar olmaları yönüyle aralarında uygunluk vardır. (YB149b)

Nazar-ı bed, mekr ve ķased kelimeleri anlam açısından kendi aralarında uygunluk göstermektedir. (YB15a)

³⁸⁴ İsa Kocakaplan, a.g.e., s. 152-156.

Eşk, göz yaşları, nemnāk sözcükleri arasında uygunluk sanatı vardır. (YB69b)

3.4.3.2. Teşabüh-i Atraf

Bir ifadeyi anlam bakımından ilk sözlerine uygun olarak bitirme olarak tarif edilmektedir.³⁸⁵

Kimi Şām u ‘Irāk u Hind u ‘Aden şāhı kimi Rūm u Efrenc u Yemen pādişāhıdır. (YB67a). Şah kelimesini çağrıştıran pādişāh kelimesi ile sonlanmıştır.

Andan risālete kâbil bir merd-i fāzil ve hıredmend ehl-i dil ve şāhib-i firāset ve kāmil kimseyi elçi ta’yīn itdi (YB68a). Elçi olma anlamındaki risālet kelimesi ile elçi tayin etmek ibareleri anlam olarak birbirini tamamlamaktadır.

3.4.3.3. Tezat

Ortak yanları bulunan iki zıt kavramı, biri gerçek, diğeri mecazî manada olmak üzere aynı konu etrafında toplamak sanattır.³⁸⁶

cümleñüzi merdūd u mağlūb idüp ol maḥbūb u maṭlūb ola (YB24b). Burada merdud ve mağlub kelimeleri ile mahbub ve matlub kelimeleri birbirine zıt kavramlar cümleñiz sözcüğünde birleştirilmiştir.

Ġavr, geñ, țar (YB25a). Burada ortak nokta mağaradır. Zıt kavramlar ise geniş ve tar’dır.

Sā’ir hevām birbirinüñ āvāzın gūş idüp ammā yılan işitmez oldı. (YB26a). Gūş etmek ve işitmez olmak birbirine zıt kavramlardır. Birleştikleri ortak nokta ise hevâm kelimesidir.

3.4.3.4. Sürekli Niteleme

Metinde bir şahsı veya bir nesneyi art arda gelen sıfatlarla niteleme sanattır.³⁸⁷

rūy-ı zemīne yüz urup eyitdi ey semī’ ü başīr u ḥayy ü ‘alīm (YB50a). Allah’ın sıfatları sıralanmıştır.

³⁸⁵ M. Yekta Saraç, a.g.e., s. 160.

³⁸⁶ İsa Kocakaplan, a.g.e., s. 187.

³⁸⁷ M. Yekta Saraç, a.g.e., s. 184.

Meḥāmid-i firāvān u medāyih-i bī-pāyān ol Kādir [u] Subḥān ve Nāşır u Müste‘ān üzerine olsun (YB1b). Allah’ın sıfatları peş peşe sıralanmıştır.

Ve devām-ı devlet-i pādişāh-ı zamān zıllu’llāhi fi’d-devrān nāşuru’l-‘adl ve’l-iḥsān bāsiṭu’l-emni ve’l-emān sultān-ı selāṭin-i cihān güzīde-i Āl-i ‘Osmān nişāne-i *inna’llāhe ye’muru bi’l-‘adli ve’l-iḥsān* burhān-ı ḥavākīn-i devrān (YB2a-b). Osmanlı padişahının sıfatları ve tavsif edici ifadeleri sıralanmıştır.

3.4.3.5. Tevriye

Birden fazla gerçek anlamı olan bir kelimeyi herkesçe bilinen anlamında değil de uzak anlamını kastederek kullanmak sanattır. Fikre dayalı bir sanattır. Sanatkarın bir düşünce faaliyeti sonucunda meydana gelir. Sanatkar kelimenin uzak anlamını kasteder ama okuyucuyu kelimenin yakın anlamı da etkiler.³⁸⁸

“naḫş-ı pür-ḥayāl temāşā idüp Beyt-i Ma’mūr gibi eṭrāfın münevver ve yemīn ü yesārın muşavver gördi” (Yb107b) cümlesinde Beyt-i Ma’mūr ibaresi tevriyeli kullanılmıştır. Kelime olarak imar edilmiş bina manasına gelmekte iken terim olarak meleklerin semada tavaf ettiği özel bir mekan, Ka’be anlamına gelmektedir.

Felek cellādı gāyet bī-emāndur (YB177b). Burada felek celladı, tevriyeli kullanılmıştır. Felek celladı hem göğün celladı Azrail anlamında hem de Merih yıldızı anlamıyla kullanılmıştır.

Anı görüp çarḥ-ı felek inleyüp cümle melek bile ağladı (YB34b). Çarḥ-ı felek ibaresi tevriyeli kullanılmıştır.

3.4.3.6. Mübalağa

Bir olayın, heyecanın etkisiyle büyütülmesi veya küçültülmesi demektir.³⁸⁹ Mübalağada iddia olunanın akla ve genel kabullere uygun olmasına tebliğ, akla yatkın ancak toplumsal ölçülere uygun değilse iğrāk, hem akılla hem gelenekle ters düşüyorsa gülüvv olarak adlandırılmaktadır.³⁹⁰

³⁸⁸ İsa Kocakaplan, a.g.e., s. 183.

³⁸⁹ İsa Kocakaplan, a.g.e., s. 107.

³⁹⁰ M. Yekta Saraç, a.g.e., s. 220.

biñ cānla rızāsına gönül virüp (YB73a). Bir kişi bin canlı olarak nitelenerek mübalağa sanatı yapılmıştır.

eger yirlü bir taş görüp bir depme ursa ayağı dize degin o kayaya gömülürmiş (YB155a). Ayağın kayaya gömülmesi akla göre mümkün değildir.

na'ra ursa güş idenler medhüş olup zehreleri çāk ve cesedleri helāk olurmuş ve ol şadā heybetinden hāmīl 'avretler veledin düşürürlerimiş (YB154b). Bir insanın yüksek sesle bağırması neticesinde insan bedenlerinin helak olması, hāmīlelerin çocuğunu düşürmesi akla ve genel kabullere uygun değildir.

3.4.3.7. Tecâhül-i Ârif

Bilinen bir hususun bir nükte gözetilerek bilmezlikten gelinmesidir. Heyecanın tesiriyle soru sorularak yapılan tecâhül-i ârif ile bir düşünce mahsulü olarak ve bir maksat gözetilerek sorulan soruya cevap verilirken yapılan tecâhül-i ârif olmak üzere iki kısma ayrılır.³⁹¹

Yā Rabb hayālim mi bu hāl h'āb mıdır (YB74a).

Yoğsa taḥkīk sen misin Yūsuf-ı Şiddīk (YB168b)

Ey tıfl-ı 'ayyār sen ol nā-bekār ü sitemkār degül misin ki atamuzı ālle aldayup düşümde on bir nücūmla şems u kamer bendeveş baña secde itdiler deyü h'ile ile yalan söyledüñ (YB23b)

3.4.3.8. Hüsn-i Ta'lil

Kelime anlamı güzel sebep gösterme anlamına gelmektedir. Belagatta ise bir olayın gerçek sebebini inkar ederek, bu gerçek sebep yerine hayalî bir sebebe bağlayarak gösterme sanatıdır.³⁹²

Güli gülmek için yarattı İlāh (YB102b)

SONUÇ

Eski Türk Edebiyatı'nda çoğunlukla manzum eserler ön planda olduğundan manzum Yūsuf u Züleyhâ'lar daha çok tanınmış ve yayılmıştır.

³⁹¹ İsa Kocakaplan, a.g.e., s. 139.

³⁹² İsa Kocakaplan, a.g.e., s. 45-46; M. Yekta Saraç, a.g.e., s. 231.

Haliyle yapılan ilmî çalışmalar da bu yönde olmuştur. Halbuki Eski Türk Edebiyatı'nda yazılmış mensur Yûsuf u Züleyhâ hikayeleri de bulunmaktadır. Bunlar, bazıları üzerinde münferit ilmî çalışmalar olsa da, toplu bir şekilde değerlendirilmemiştir. İşte bu düşünceyle başladığımız çalışmamız, Eski Türk Edebiyatı'nda mensur Yûsuf u Züleyhâ'lar ve Muhammed b. İbrahim'in Yûsuf u Züleyhâ'sı olmak üzere iki temel bölümden oluşmuştur. İlk bölümde araştırmalarımız sonunda, tespit edilebildiğimiz kadarıyla, Eski Türk Edebiyatı'nda toplam 21 adet mensur Yûsuf u Züleyhâ'nın yazıldığını gördük. Elimizdeki bilgilere göre mensur Yûsuf u Züleyhâ yazan isimler şunlardır: Muhammed b. İbrahim, Mehmed b. Pûlâd, Muhammed b. Altıparmak, Celâl-zâde Koca Nişancı Mustafa Çelebi, Bilal Efendi, Seyyid Hüseyin Arif, şem'î, Hacı Sâlih-zâde Halil Hâcibî, Giritli Sırrı Paşa, Süleyman Tefvik Özzorluoğlu, Re'fet Efendi, Nurm Muhammed Andalıp. Bunların dışında müellifi tespit edilemeyen Yûsuf u Züleyhâ'lar da bulunmaktadır. Tezimizde, bütün bu mensur Yûsuf u Züleyhâ'lara ait toplam 48 adet el yazması Yûsuf u Züleyhâ nüshası tarafımızca tespit ve tavsif edilmiştir. Bu eserlerden bazıları üzerinde ilmî ve akademik çalışma yapılmışken, bazıları ilk defa tarafımızca tespit edilmiştir. Muhammed b. İbrahim, Seyyid Hüseyin Arif, şem'î, Hacı Sâlih-zâde Halil Hâcibî, Giritli Sırrı Paşa, Süleyman Tefvik Özzorluoğlu, Re'fet Efendi ve Nurm Muhammed Andalıp'ın eserleri ile 9 adet müellifi bilinmeyen Yûsuf u Züleyhâ eseri ilmî ve akademik çalışmayı beklemektedir.

Çalışmamızın konusu olan eserin müellifi Muhammed b. İbrahim'dir. Bazı kaynaklarda Mehmed b. İbrahim olarak geçse de bu bilginin yanlış olduğu, yazma nüshada adının Muhammed olarak harekelenmesinden anlaşılmaktadır. Muhammed b. İbrahim'in doğum tarihi hakkında kaynaklarda hiçbir bilgi yoktur. Eserdeki bazı ipuçlarından hareketle müellifin 1550'li yıllarda doğduğu tahmin edilmektedir. Muhammed b. İbrahim'in doğum yeri bilinmemekle birlikte eserinde de belirttiği üzere İstanbul'un en eski semti olan Galata'da yaşamıştır. Müellif eserini 1586 yılında tamamlamıştır. Eserini yazdığı tarihten hareketle Muhammed b. İbrahim'in 1550'li yıllarda doğduğu farzedilirse, Kanuni Sultan

Süleyman, II. Selim, III. Murad dönemlerinde yaşadığını ve hayatta olduğunu ileri sürebiliriz.

Muhammed b. İbrahim'in ailesiyle ilgili elimizde bilgi bulunmamaktadır. Müellifin evlenip evlenmediği, çocuğu olup olmadığı konusunda elimizde bilgi yoktur. Müellifin tahsil hayatı ve hocaları hakkında da kaynaklarda bilgi mevcut değildir. Ancak Osmanlı Devleti'nin en ihtişamlı yüzyılında, devletin merkezi ve en eski yerleşim birimlerinden birisi olan Galata'da yaşamış olması göz önüne alındığında, onun dönemin eğitimlerinden uzak kaldığını söyleyemeyiz. Onun medresede sarf, nahiv, Kur'ân, fıkıh, hadis, tefsir, mantık, tasavvuf ve ahlak, belagat gibi döneminde tahsil edilen ilimleri tahsil ettiğini tahmin edebiliriz. Ayrıca Muhammed b. İbrahim'in Yûsuf sûresi, Hûd sûresi ve Ra'd sûresine ayrı ayrı tefsir yazdığı düşünülürse Arapçayı ve dînî ilimleri iyi derecede bildiği anlaşılmaktadır.

Muhammed b. İbrahim, Ahi Çelebi vakıfları mütevellisi olarak görev yapmıştır. Müteveli olarak görev yaptığı Ahî Çelebi vakfı ve camii, İstanbul Fatih ilçesinde, Haliç kıyısında, Zindan Hanı'nın batısındadır.

Muhammed b. İbrahim'in doğum tarihi tam olarak bilinemediğinden, vefat tarihi ile ilgili bir kayıt da olmadığından kaç yıl yaşadığını söylemek mümkün değildir. Muhammed b. İbrahim'in vefat tarihiyle ilgili elimizde hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Sadece eseri Yûsuf u Züleyhâ'yı 1586'da tamamlamasından hareketle onun bu tarihten sonra vefat ettiği söylenebilir.

Muhammed b. İbrahim'in şimdilik mevcut tek eseri Yûsuf u Züleyhâ'sıdır.

Çalışmamızın sonunda Muhammed b. İbrahim'in Yûsuf u Züleyhâ'sının toplam 8 elyazması nüshasının olduğu tespit edilmiştir. Bunlar Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi 4178 ve 074 numaralarda, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi 424 ve 593 numaralarda, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 2149 ve 2316 numaralarda, Milli Kütüphane 2908 numarada ve Manisa İl Halk Kütüphanesi 1400 numarada kayıtlıdır. Tarafımızdan yapılan değerlendirmede YB, MO, İS ve İÜ nüshalarının

istinsah tarihlerinin eskiliği, metnin sağlamliğı ve hacim itibariyle diğerlerinden daha ön planda olduğu görülmüştür. Bu nedenle eserin tenkitli metni kurulurken bu dört nüsha esas alınmıştır.

Eserin başında Allah'ın büyüklük ve kudretinin övüldüğü giriş, medh-i Resûl, medh-i padişâh ve sebep-i telif kısımları yer almaktadır. Eserde 51 adet konu başlığı bulunmaktadır. Tarafımızdan tenkitli metni hazırlanan Yûsuf u Züleyhâ'da 197 adet manzûme kullanılmıştır. Bu manzûmeler genelde hikâyenin bölümlerini ayıran başlıklardan sonra, başlıklardan önce ve bölüm sonlarında ayetlerden hemen önce yer almıştır. Manzûmelerin 56'sı Kemalpaşa-zâde'ye, 49'u Yahyâ Bey'e, 14'ü Hamdî'ye, 3'ü Fuzûlî'ye, 3'ü Lâmiî'ye aittir. Geriye kalan 72 manzûmeden kesin olarak tespit edilebilen ikisi Muhammed b. İbrahim'e aittir. Ancak diğer 70 manzûmenin hangi şaire ait olduğu tespit edilememiştir. Tespit edilen iki şiirden ve konunun akışından hareketle bu şiirlerin de Muhammed b. İbrahim'e ait olması muhtemeldir. 197 adet şiirden 41'i tek bir nüshada geçerken, iki nüshada ortak olan şiir sayısı 3, 3 nüshada ortak olan şiir sayısı 70 ve 4 nüshada ortak olan şiir sayısı ise 83'tür.

Muhammed b. İbrahim eserini yazarken, Hamdî ve Kemalpaşa-zâde'nin yöntemini kullanmakla beraber tamamen ona bağlı kalmamıştır. Eserini kaleme alırken manzum hikâyelerdeki rivayetleri esas almış, ancak nesrin verdiği ifade rahatlığı ile hikâyesini daha geniş bir şekilde kelimelere dökmüştür. Bazı durumlarda Hamdî'nin şiirde kullandığı kelimeleri bire bir alarak cümleleştirmiştir. Metin içerisinde deyim, atasözü ve darb-ı meselleri çok yerinde kullanarak anlatımı zenginleştirmiştir.

Yûsuf u Züleyhâ Arapça, Farsça ve Türkçe cümlelerle örülü ve şiirsellikle dolu bir eserdir. Muhammed b. İbrahim âhengi, akıcılığı ve hareketi sağlamak amacıyla seci'lerden faydalanmakla yetinmemiş, edebî sanatların birçoğunu kullanarak özgün bir üslûp oluşturmuştur. Türkçeyi yermesine rağmen eserinde Türkçe, Arapça ve Farsça dillerinin imkanlarını kullanmaktan geri durmamıştır. Arapça ve Farsça sözcükleri kullanmada gösterdiği mahareti Türkçede de

göstermiştir. Eserde seciler ve simetrik cümleler çoğunluktadır. Cümleler anlaşılır, üslubu akıcı ve coşkundur.

Bu çalışmamızda, Muhammed b. İbrahim ve eseri hakkında ilk defa bu kadar geniş ve ayrıntılı bir inceleme yapılmıştır. Ayrıca mensur Yûsuf u Züleyhâ'nın tam metni bilim dünyasının istifadesine sunulmuş olmaktadır.

Şimdilik tespit edilebilen tek eseri olan Muhammed b. İbrahim'in, ortaya çıkması muhtemel yeni bilgilerle, hem hayatının bilinmeyen tarafları ve eserleri aydınlanacak hem de bu bilgiler neticesinde edebiyat alanındaki asıl yerini alması sağlanmış olacaktır.

KAYNAKLAR

- ACAR, Abdullah, *Bir İctihad Kaynağı Olarak Kur'ân Kıssaları*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 2005.
- Ahmet Cevdet Paşa, *Kıssas-ı Enbiyâ*, 6 C., Hzl. Mahir İz, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2000.
- Belâgat-ı Osmâniyye*, (Haz. Turgut Karabey, Mehmet Atalay, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000.
- AKALIN, L. Sami, *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1966.
- AKAR, Metin, "Şeyyâd Hamza Hakkında Yeni Bilgiler-I", *Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türklük Araştırmaları Dergisi*, S. 2, İstanbul, 1987, s. 1-14.
- AKDEMİR, Hikmet, *Belâgat Terimleri Ansiklopedisi*, Nil Yayınları, İzmir 1999.
- AKIŞ, İbrahim, *Kul Gali ve Yûsuf Züleyhâ Kıssası*, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 1993.
- AKIŞ, Öznur Tuba, *Köprülüzade Esad Paşa'nın Terceme-i Yûsuf u Züleyhâ Adlı Eserinin Bilimsel Yayını ile Eserin Şekil ve Muhteva Bakımından İncelenmesi*, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2003.
- AKSAN, Doğan, *Anadilimizin Söz Denizinde*, İstanbul, 2006.
- AKSOY, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, 1994.
- AKSOYAK, İ. Hakkı, "Manastırlı Celâl'in Hüsn ü Yûsuf'u", *Edebiyat ve Dil Yazıları*, Ankara, 2007, s. 7-16.

- AKSOYAK, İ. Hakkı, "Osmanlı Şairlerinin 'Aruz Tasarrufları' ve Araştırmacıların Gereksiz Müdahaleleri", *Turkish Studies*, Volume 3/6, Fall 2008, s. 388-403.
- AKTAŞ, Hasan, *Abdurrahman Gubârî, Yûsuf u Züleyhâ (İnceleme-Metin)*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2006.
- AKYÜZ, Kenan, "Türkler (Türk Edebiyatı)", *İslâm Ansiklopedisi* 12/II, MEB Yayınları, İstanbul, 1988.
- ALKAN, Serhan, "XIII-XV. Asırlarda Divan Nesrine Genel Bir Bakış", *Yedi İklim*, S. 51 (Haziran) , İstanbul, 1994, s. 8-11.
- ATA, Aysu, *Nâsirü'd-dîn Bin Burhânü'd-dîn Rabgûzî, Kısasü'l-Enbiyâ (Peygamber Kıssaları)*, 2 C., TDK Yayınları, Ankara, 1997.
- ATEŞ, Ahmed, "Leylâ ile Mecnûn", *İslâm Ansiklopedisi*, C. 7, MEB Yayınları, Eskişehir, 1997, s. 49-55.
- AY, Halil, *Şerif'in Kıssa-i Yûsuf Mesnevîsi*, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya 2015.
- AYAN, Gönül; "Gubari ve Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisi", I. Akşehir Sempozyumu/Bildiri, Konya, 2003.
- ; "Nurmuhammed Andelip ve Yûsuf Kıssası", Kazakistan ve Türkiye'nin Ortak Kültürel Değerleri Uluslar Arası Sempozyumu/Bildiri, 2007.
- ; "Anadolu Sahasında Yazılan Bazı Yûsuf u Züleyhâ Mesnevîlerinde Sebebi Telifler", *Turkish Studies, İnternaional Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 4/3, Spring 2008.
- ; "Kırımlı Mahmud'a Atfedilen Yûsuf u Züleyhâ Kıssası", TİKA I, Uluslararası Türkoloji Sempozyumu Bildirileri, 31 Mayıs-4 Haziran 2004, Kırım-Ukrayna.
- ; "Nurmuhammed Andelip ve Yûsuf Kıssası", Kazakistan ve Türkiye'nin Ortak Kültürel Değerleri Uluslararası Sempozyumu, Almatı 2007.
- AYVERDİ, İlhan ve Topaloğlu Ahmet, *Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2007.
- AZAMAT, Nihat; "Yeni Bir Ahmedî ve İki Eseri: Yûsuf u Zelîhâ, *Esrar-nâme Tercümesi*", *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, S. VII-VIII, 1988, s. 347-364.
- BANARLI, Nihad Sami, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, I-II, İstanbul, 1998.
- BAYRAKTAR, Nesrin; *Kısas-ı Enbiyâ*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1996.

- BİLGİN, Mehmet; *Abdullah ibn-i Abbas'ın Siyasî Hayatı*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2007.
- BİLGEGİL, Kaya, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri (Belâgat)*, Enderûn Kitabevi, İstanbul, 1989.
- BURSALI MEHMED TAHİR; *Osmânlı Müellifleri*, 3 C., Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1333-1342.
- CEMİLOĞLU, İsmet; "Kıyas-ı Enbiyâ ve Türkiye Kütüphanelerindeki Kıyas-ı Enbiya Nüshaları", *Türk Kültürü Araştırmaları*, XXVI/2, Ankara, 1988, s. 235-242.
- CİN, Ali, "Karışık Dilli Eserlerden Ali'nin Yûsuf u Züleyhâ Hikâyesi", *Turkish Studies*, Volume 5/1, Winter 2010, s. 139-176.
- ; "Rabguzi'nin Kıyasü'l Enbiyasının Tahran Nüshası", *Turkish Studies*, Volume 5/1, Winter 2010, s. 237-245.
- ; *Türk Edebiyatında İlk Yûsuf u Züleyhâ Hikâyesi*, Ali, *Kıssa-i Yûsuf*, TDK Yayınları, Ankara, 2011.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar, *Ötüken Türkçe Sözlük, I-V*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2007.
- ÇAVUŞOĞLU, Mehmed; *Yahya Bey, Yûsuf ve Zelîhâ*, İÜEF Yayınları, İstanbul, 1979.
- ÇELEBİOĞLU, Amil, *Türk Edebiyatında Mesnevi (XV. yy.'a kadar)*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1999.
- ; *Kanunî Devri Türk Edebiyatı*, MEB Yayınları, İstanbul, 1994.
- ÇERİ, Ahmet; *Tebrizli Ahmedî'nin Yûsuf u Zelîhâ İsimli Eseri (vr. 35b-70b) (İnceleme-Metin-Dizin)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.
- ÇETİNKAYA, Ülkü, *Aşk Mesnevilerinde Kadın- Yûsuf u Züleyhâ ve Hüsrev ü Şirin Mesnevileri*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008.
- ÇETİN, Nurullah, *Yeni Türk Şairinin Yûsuf ile Züleyhâ Hikâyesi Duyarlığı*, Hece Yayınları, Ankara, 2004.
- ÇİFTOĞLU, Arzu, *Muhammed b. Muhammed Altıparmak'ın Mensur Yûsuf ve Zelîhâ'sı*, *Transkripsiyonlu Metin-İnceleme-Sözlük*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2006.
- DAŞDEMİR, Özkan, *Halk Hikâyesi Olarak Yûsuf ile Züleyhâ*, Fenomen Yayınları, Erzurum, 2012.

- De Vaux, Roland, "Yahudi Kaynaklarına Göre İsrail Oğullarının Mısır'a Yerleşmesi ve Yûsuf Kısası", (çev. Sıddık Yüksel), *OMÜ İF Dergisi* 3, Samsun, 1989, s. 166-217.
- DEMİR, Recep, *Hatâyî-i Tebrizî ve Mollâ Câmî'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevîleri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir İnceleme (İnceleme-Metin)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Van, 2006.
- DEMİREL, Mustafa, *Kemalpaşa-zâde'nin Yûsuf ve Zelîhâ'sı ve Dil Hususiyetleri*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1979.
- DENİZ, Rasim; Halil Oğlu Ali'nin *Yûsuf ve Zelîhâ Kısası*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Elazığ, 1998.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, İstanbul, 2005.
- DİLÇİN, Dehri, *Şeyyad Hamza, Yûsuf ve Zelîhâ*, TDK Yayınları, İstanbul, 1946.
- DİLÇİN, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara, 2009.
- ; *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara, 1983.
- Diyarbakırlı Ahmedî, *Yûsuf u Züleyhâ (İnceleme-Metin-Dizin-Sözlük)*, Hzl. İdris Kadioğlu, www.kulturturizm.gov.tr, Ankara, 2009.
- DOĞAN, Ramadan, *Ahmedî-i Âmidî'nin Yûsuf u Züleyhâ'sı (Metin ve İnceleme)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.
- DOĞAN, Ahmet, *Bağdatlı Zihnî Yûsuf u Züleyhâ*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2014.
- DOLU, Halide, "Yûsuf Hikâyesi Hakkında Birkaç Söz ve Bazı Türkçe Nüshalar", *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. IV, Mayıs 1952, s. 419-445.
- ; *Menşe'inden Beri Yûsuf Hikâyesi ve Türk Edebiyatındaki Versiyonları*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1953.
- ; "Yûsuf Hikâyesinde Aşk Temi", *Türk Düşüncesi*, 1 Ocak 1954, s. 105-109.
- DURMUŞ, İsmail, "inşâ", *TDVİA*, C. 20, TDV Yayınları, İstanbul, 2000.
- EKİZ, Mehmet, *Yûsuf ile Züleyhâ Kısası'nın Divan Şiirine Yansımaları*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş, 2010.

- EMİNOĞLU, Emin, *Şeyyâd Hamza, Destân-ı Yûsuf*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- ERDAĞI, Binnur, *Kıyas-ı Enbiyâ*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1993.
- EREN, Hasan, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, 1. Baskı, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1990.
- ERŞAHİN, Seyfettin, "Türklerin Hz. Muhammed Hakkındaki İlk Bilgi Kaynaklarından Kıyas-ı Enbiyâlar: Kıyas-ı Rabguzi Örneği", *Diyanet İlmî Dergi (Peygamberimiz Hz. Muhammed Özel Sayı)*, Ankara, 2003, s.197-224.
- ERTAYLAN, İsmail Hikmet, *Yûsuf ile Züleyhâ*, İÜEF Yayınları, İstanbul, 1960.
- ERTEM, Retkin, "İnşa", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, C. 4, İstanbul, 1981.
- FURAT, Ahmed Suphi, "Yûsuf", *İslâm Ansiklopedisi*, C. 13, MEB Yayınları, Eskişehir, 1997, s. 441-443.
- GÖRE, Zehra, Bilâl, *Kıssa-i Yûsuf (İnceleme-Metin)*, Öncü Kitap Yayınları, Ankara, 2009.
- GÜL, Bülent, *Kıyas-ı Enbiyâ*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1998.
- GÜN, Salih, *Çâkerî Divanı İnceleme-Metin*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1998.
- HACIYEVA, Naile, "Rabguzi'nin Kıyasü'l-Enbiya Eserinin Bakü Yazması", *Türk Dili*, S. 514, 1994, s. 292-296.
- HAKSEVER, Halil İbrahim, *Eski Türk Edebiyatında Münşeatlar ve Nergisî'nin Münşeatı*, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Malatya, 1995.
- HALEFULLAH, Muhammed Ahmed, *Kur'ân'da Anlatım Sanatı*, Terc. Şaban Karataş, Ankara Okulu Yayınları, Ankara, 2002.
- HALICI, Şefika Füsün, *Kıyas-ı Enbiyâ (Yazı Çevrimi, Dilbilgisi İncelemesi, Sözlük-Dizin)*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2001.
- HALICI, Mete, *Türk Edebiyatındaki Yûsuf u Züleyhâ Mesnevilerinde Anlatılan Konuların Kaynakları*, Nevşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir, 2013.

- HAYYAMPUR, Abdürresul Tahbazzade, *Türk ve İnan Edebiyatlarında Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1945.
- HAZER, Dursun, "Kur'ân-ı Kerîm Kıssalarının Edebî Değeri", *İslâmî İlimler Dergisi: I. Kur'ân Sempozyumu 2006*, Çorum, 2007, s. 205-218.
- Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ I-V*, (Haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz), Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006.
- İbn Kemal Ahmed b. Şemseddin Kemalpaşa-zâde, *Yûsuf u Züleyhâ, Seçmeler*, Hazl. Mustafa Demirel, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1983.
- İÇLİ, Ahmet, "Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisinde Mekân", *FÜ İF Dergisi*, XIII (2), 2008, 339-351.
- İPEKTEN, Haluk, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2004.
- ; "XVI. Yüzyıl Divan Nazmı ve Nesri", *Büyük Türk Klasikleri IV*, İstanbul, 1986.
- İSEN, Mustafa, *Künhü'l-Ahbar'ın Tezkire Kısmı*, AKM Yayınları, Ankara, 1995.
- İZ, Fahir - Kut, Günay, "XV. Yüzyılda Nesir", *Büyük Türk Klasikleri II*, İstanbul, 1985.
- İZ, Fahir, *Eski Türk Edebiyatında Nesir*, Akçağ Yayınları, Ankara 1994.
- KABAKLI, Ahmet, "Kur'ân-ı Kerîm'de Züleyhâ", *Türk Edebiyatı*, Kasım 1991, s. 5-7.
- KADIOĞLU, İdris, "Kıssadan Hisse: Diyarbakirli Ahmedî'nin Yûsuf ile Züleyhâ Hikâyesi", *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 1, S. 2, Diyarbakır, 2009, s. 104-115.
- KALAY, Özlem Özdeğ, *Kısas-ı Enbiyâ*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1992.
- KANAR, Mehmet, *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul, 2011.
- KARAHAN, Leyla, *Erzurumlu Darîr, Kıssa-i Yûsuf/Yûsuf u Züleyhâ*, TDK Yayınları, Ankara, 1994.
- KARAKAYA, Burcu, "Garîb'in Yûsuf u Züleyhâsı", *TUBAR*, S. 31, Bahar 2012.
- KARAHAN, Abdülkadir, *Türk Kültürü ve Edebiyatı*, MEB Yayınları, İstanbul, 1988
- KARAMAN, Mehmet, *Yahudi ve İslam Geleneğine Göre Hz. Yûsuf*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2005.

- KARATAY, Fehmi Edhem, *Topkapı Sarayı Müzesi Kitaplığı Türkçe Yazmalar Kataloğu*, C. II, İstanbul, 1961. 857
- KARTAL, Ahmet, "Türkçe Mesnevilerin Tertip Özellikleri", *Şiraz'dan İstanbul'a Türk Fars Kültür Coğrafyası Üzerine Araştırmalar*, Kurtuba Kitap, Ankara, 2011.
- ; "Câmî'nin Yûsuf u Züleyhâ'sı ile Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâ'sının Mukayesesi", *Diriözler Armağanı*, (Hazl. M. Fatih Köksal-Ahmet Naci Baykoca), Ankara 2003.
- KAŞKAYA, Mehtap, *Yûsuf u Zelîhâ*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2004.
- Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zünûn an esâmî'l-Kütüb ve'l-Fünûn*, Çev. Rüştü Balcı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2007.
- KAVCAR, Cahit, "Hamdullah Hamdi'nin Yûsuf ve Zelîhâ'sı", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara, 1968, s. 157-172.
- KAVCAR, Cahit, "Kemal Paşazade'nin Şairliği ve Yûsuf u Züleyhâ'sı", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara, 1969, s. 227-249.
- KAVRUK, Hasan, *Eski Türk Edebiyatında Mensûr Hikâyeler*, MEB Yayınları, İstanbul, 1998.
- KAYIK, Salih, *Tebrizli Ahmedî, Yûsuf u Zelîhâ (1B-35B İnceleme-Metin-Dizin)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.
- Kemal Paşa-zâde Şemseddin Ahmed b. Süleymân, *Yûsuf u Zelîhâ*, Hzl. Mustafa Demirel, Harvard University: The Department of Near Eastern and Civilizations, 2004.
- KILIÇ, Filiz, *Meşâ'irü'ş-Şuara, İnceleme-Tenkitli Metin*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1995.
- Kitâbı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit-Tevrat, Zebur ve İncil, Kitâbı Mukaddes Yayınları, İstanbul, 2012.
- KOCAKAPLAN, İsa, *Açıklamalı Edebî Sanatlar*, MEB Yayınları, İstanbul, 1992.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir, *Taşlıcalı Yahya Yûsuf ile Zelîhâ*, Işık Basım ve Yayınevi, İstanbul, 1944.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir, *Dukagîn-zâde Yahyâ Bey, Yûsuf ile Zelîhâ*, İstanbul, 1944.
- KONCU, Hanife, "Yûsuf ve Züleyhâ Bibliyografyası", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, V (10), 2007, 617-630.

- KORKMAZ, Şenol-Ümit Özgür DEMİRCİ, *Şeyyâd Hamza, Yûsuf u Zelîhâ*, Kaknüs Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- KORKMAZ, Zeynep, "Hüseyin Baykara Adına Yazılmış Çağatayca Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisinin Tanınmayan Bir Yazması ve Eserin Yazarı", *Ankara Üniversitesi DTCTF Türkoloji Dergisi*, C. 3, S. 1, 1968.
- KÖKSAL, M. Fatih, "Metin Tamiri (Usul ve Esaslar, Uygulamalar ve Bazı Teklifler)", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 1, İstanbul, 2008, s. 169-190. 858
- KÖKSAL, M. Fatih, "Metin Neşrinde Vezinle İlgili Problemler, Bazı Tespit ve Teklifler", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 3, İstanbul, 2009, s. 63-86.
- KÖKSAL, M. Fatih, "Nesir ve Seci'", *Klâsik Dönem Osmanlı Nesri*, Kriter Yayınları, İstanbul, 2009, s. 11-35.
- KÖKTEKİN, Kazım, "Bir Yûsuf ve Zelîhâ Şairi Süle Fakih ve Eseri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 4, Erzurum, 1996, s. 173-179.
- KÖKTEKİN, Kazım, *Süle Fakih'in Yûsuf ve Zelîhâ'sı (İnceleme-Metin-Dizin)*, 2 C., Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1994.
- KÖKTÜRK, Şahin, "Halil Oğlu Ali'nin Yûsuf ile Zelîhâ Hikâyesi", *Turkish Studies*, Volume 2/4, Fall 2007, s. 555-617.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1980.
- Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli, Hzl. Hayrettin Karaman-vd., Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2009.
- KURNAZ, Cemal-Mustafa Tatçı, *Nail Tuman, Tuhfe-i Nailî, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2001.
- KURT, Yaşar, *Hiz. Yûsuf'un Tarihsel Hayatı-Mukayese ve Değerlendirme*, Araştırma Yayınları, Ankara, 2005.
- KURTOĞLU, Mehmet, *Ben Yûsuf Sen Züleyhâ*, İstanbul Yayınları, İstanbul, 2009.
- KUT, Günay, "British Museum'daki Bazı Önemli Türkçe Yazmalar ve Tevâ'if-i 'Aşere'den Tâ'ife-i Bektaşiyân", *Yazmalar Arasında: Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları I*, Simurg Yayınları, İstanbul, 2005, s. 49-70.
- KUTLAR, OĞUZ, Fatma Sabiha, Müjgan Çakır, Hanife Koncu, *Mehmet Tevfik Kâfile-i Şu'ârâ*, Doğu Kütüphanesi Edebiyat Dizisi, İstanbul, 2012.
- Kutsal Kitap, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2009.

- KUZUBAŞ, Muhammet, *Kıssa-i Yûsuf u Zelîhâ, Oflu Bilâl Efendi*, Karadeniz Dergisi Yayınları, İstanbul, 2010.
- KUZU, Fettah, *15. Yüzyıl Şairlerinden Çâkerî Divânı'nın Tahlili*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2010.
- KÜLTÜRAL, Zuhâl, *Şerîfî, Yûsuf u Züleyhâ*, Bayrak Basımevi, İstanbul, 2001.
- KÜLTÜRAL, Zuhâl, "Şerîfî'nin Yûsuf u Zelîhâ Hikâyesi ve Dil Özellikleri", *Turkish Studies*, Volume 4/7, Fall 2009, s. 424-437.
- LEVEND, Agâh Sırrı, "Divan Edebiyatında Hikâye", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara, 1967, s. 71-117.
- ; "Hamdi'nin Yûsuf u Züleyhâ'sı", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara, 1968, s. 173-211.
- ;"Kemal Paşa-zade'nin Yûsuf u Züleyhâ'sı", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, Ankara, 1969, s. 251-281.
- ; *Türk Edebiyatı Tarihi*, I. C, TTK Yayınları, Ankara, 1973.
- ; *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, TDK Yayınları, Ankara 1972.
- ; *Türk Edebiyatı Tarihi I*, TDK Yayınları, Ankara 1988.
- MACDONALD, D.B., "Kıssa", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1977, VI, s. 771-774.
- MAZIOĞLU, Hasibe, "Yûsuf u Züleyhâ Yazarı Sulu Fakîh'in Adı Sorunu", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, C. I-II, S. 42, Ankara, 1999, s. 169-176.
- Mehmed Bahaeddin, *Yeni Türkçe Lügat*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997.
- Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmanî yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmaniyye* (Haz. Mustafa Keskin vd.), Sebil Yayınları, İstanbul, 1996.
- MUŞ, Züleyhâ, *Arap ve Türk Edebiyatlarında "Yûsuf u Züleyhâ" Hikâyelerinin Mukayesesi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2000.
- OKUYUCU, Cihan-vd., *Klasik Dönem Osmanlı Nesri*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2011.
- ONUR, M. Naci, *Akşemseddinzâde Hamdullah Hamdî, Yûsuf u Züleyhâ, İnceleme-Metin*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1982.
- ONUR, M. Naci, *Yûsuf u Züleyhâ, Hamdî*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1991.

- OYARKILIÇGİL, Arzu, *Kıyas-ı Enbiyâ*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1994.
- ÖKTEN, Meriç, *Sa'lebi'nin Kıyasu'l-enbiya'sının XIV. Yüzyılda Türkçe Tercümesi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2000.
- ÖZÇAM, Çimen, *Şeyyâd Hamza'nın "Yûsuf u Züleyhâ" Adlı Eserinin Dil Özellikleri*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 1993.
- ÖZDEDE, Sebiha Taştekin, *Kıyas-ı Enbiyâ*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.
- ÖZER, Sündüz, *Kıyas-ı Enbiyâ*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.
- ÖZKAN, Taşdemir, *Halk Hikâyesi Olarak Yûsuf ile Züleyhâ*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2012.
- ÖZTÜRK, Zehra, "Akşemseddinzade Hamdullah Hamdi ve Yûsuf ve Zelîhâ Mesnevisi", *İslami Edebiyat*, S. 28, 1999, s. 39-42.
- ÖZTÜRK, Zehra, *Hamdullah Hamdi's Mesnevi, Yûsuf ve Zelîhâ İndroduction, Text, Analysis and Facsimile*, Harvard University, 2001.
- ÖZUYGUN, Ali Rıza, "XVI. ve XVII. Yüzyıl Türk Edebiyatında Nesir", *Yedi İklim*, S. 52 (Temmuz), İstanbul, 1994, s. 11-16.
- PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB Yayınları, İstanbul, 1993.
- PALA, İskender, *Divan Edebiyatı*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2014.
- ; *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, L&M Yayınları, İstanbul, 2002.
- POLATER, Kadir, "Kur'ân ve Kitab-ı Mukaddes'e Göre Yûsuf Kıssası", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, (3), 2007, 9-50.
- Redhouse, S. J., *Turkish and English Lexicon*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2006.
- SAKAOĞLU, Saim, *Masal Araştırmaları*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007.
- SETTARÎ, Celâl, *Züleyhâ'nın Aşk Derdi*, Hz. Yûsuf Kıssası, (çev. Mehmet Kanar), İnsan Yayınları, İstanbul, 2010.
- SEZER, Melek Özlem, *Yûsuf ile Zelîhâ*, Kanguru Yayınları, Ankara, 2011.

- SOLMAZ, Ali Osman, *Tutmacı'nın Gül ü Hüsvv Adlı Eseri (İnceleme-Metin-Dizin)*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2007.
- SUNGUR, Yüksel, *Müellifi Meçhul Dâsitân-ı Yûsuf Aleyhi's-selâm Mesnevisi Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Bitirme Tezi, İstanbul, 1963.
- ŞAHİN, Hatice, *Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003.
- ŞANLI, İsmet, "Molla Câmî'nin Yûsuf u Züleyhâ'sının Bilinmeyen İki Türkçe Şerhi", *Turkish Studies*, Volume 5/1, Winter 2010, s. 1328-1345.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ-Ahmet KARTAL, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2006.
- Şemseddin Sâmi, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2007.
- TAŞ, İbrahim, *Şeyyâd Hamza, Yûsuf ve Zelîhâ*, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 42, İstanbul, 2008.
- TAŞDELEN, İshak, *Peygamber Kıssalarının Klasik Türk Şiirine Yansımaları*, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2008.
- TEKİN, Talat, *13. Asır Anadolu Şairlerinden Şeyyâd Hamza'nın Destan-ı Yûsuf Mesnevisi Üzerinde Dil Tetkikleri*, Türkiyat Enstitüsü, Bitirme Tezi, İstanbul, 1981.
- TEZCAN, Semih, "Anadolu Türk Yazınının Başlangıç Döneminde Bir Yazar ve Çarh-name'nin Tarihlendirilmesi Üzerine", *Türk Dilleri Araştırmaları*, C. 4, Ankara, 1994, s. 75-88.
- TİMURTAŞ, Faruk K.; *Eski Türkiye Türkçesi (XV. Yüzyıl, Gramer-Metin-Sözlük)*, İÜEF Yayınları, İstanbul, 1977.
- TOLASA, Harun, "Divan Nesri", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi II*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1977.
- ; *Sehî, Latîfî, Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi I*, İzmir, 1983, XII+423s.
- ; "15. Yüzyıl Türk Edebiyatı Anadolu Sahası Mesnevileri", *Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C. 1, İzmir, 1982.
- TÖKEL, Dursun Ali, *Yûsuf'un Zindana Atılışı*, Hapishane Kitabı, (Editörler: Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun), Altun, Kitabevi, İstanbul, 2010, 413-433.
- TURAN, Lokman-Rıfat KÜTÜK, "Türk Mesnevi Geleneğinde Gazelin Kullanımı", *Turkish Studies*, Volume 4/7, Fall 2009, s. 636-682.

TURAN, Selami-Kamile ÇETİN, “Bilâl Efendi’nin Kıssa-i Yûsuf u Zelîhâ’sının Tunus Nûshası”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 11, 2010, s. 197-206.

Türkçe Sözlük, 2 C., TDK Yayınları, Ankara, 2005.

TÜRK, Şeyma, *Hamîdî-i Belhî’nin Yûsuf u Züleyhâ Adlı Tercümesi ve Tahlili*, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015.

TÜRKDOĞAN, Melike Gökcan, *Klasik Türk Edebiyatında Yûsuf u Züleyhâ Mesnevileri Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2008.

Turkish And English Lexicon, Edited by: Sır James W. Redhouse, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2006.

ULUHAN, Çoban Hıdır, *Muhammed Nevruzi, Yûsuf u Züleyhâ, İnceleme-Metin*, 2 C., TDK Yayınları, Ankara, 2007.

UYGUR, Sinan, *Ali’nin Kıssa-i Yûsuf’u*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2003.

ÜNLÜ, Osman, “Abdurrahman Gubârî Efendi ve Kıssa-i Yûsuf’u”, *Erciyes*, S. 333, 2005, s.16-20.

ÜNVER, İsmail, “Mesnevi”, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, S. 415-416-417, 1986, s. 430-463.

; “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *AÜDTCF Türkoloji Dergisi*, C. XI, S.1, Ankara, 1993, s. 51-90.

ÜST, Sibel, “Nahîfî’nin Yûsuf u Zelîhâ Mesnevisi”, *Turkish Studies*, Volume 2/4, Fall 2007, s. 823-957.

ÜNVER, Mustafa, “Yûsuf Kıssası Açısından Ahd-i Âtik ve Kur’ân-ı Kerîm’e Karşılaştırmalı Bir Bakış”, *Diyanet Dergisi*, XXXVII (2), Nisan-Mayıs-Haziran 2001, 73-108.

YAĞCI, Şerife, “Klasik Edebiyatımızda Nesir Gelenegi”, *DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Yıl: 2, S. 3, İzmir 1993, s. 101-109.

Yahya Kemal, *Edebiyata Dair*, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1997.

YAPICI, Ali İhsan, *Ahmedî’nin Yûsuf u Züleyhâ’sı*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2006.

Yeni Tarama Sözlüğü, Düzenleyen: Cem Dilçin, TDK Yayınları, Ankara, 2009.

YILDIZ, Ayşe, *Çakerî Yûsuf u Züleyhâ*, Hitabevi Yayınları, Ankara, 2013.

YILDIZ, Abdullah, *Yûsuf'un Üç Gömleği*, Pınar Yayınları, İstanbul, 2009.

YILDIZ, Osman, *Yûsuf u Züleyhâ*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2008.

YILDIRIM, Suat, "Kur'ân-ı Kerîm'de Kıssalar", *Atatürk Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi Dergisi*, S. 3, Ankara 1979, s. 37-63.

YILMAZ, Emine-Nurettin DEMİR, "Sa'lebî'nin Kitābu Arā'isi'l-Mecālis fî-Kıssasi'l-Enbiyā'sının Anadolu Sahasında Yapılmış Çevirileri", *Journal of Turkish Studies*, Volume 33/II, Festschrift in Honor of Cem Dilçin, Guest ed. Zehra Toska, Harvard University, 2009, s. 357-370.

YILMAZ, Emine-Nurettin DEMİR, "Bir Sa'lebi Çevirisi: Kıssas-ı Enbiya", *International Journal of Central Asian Studies*, Volume 10/1, Mustafa Canpolat Armağanı, 2005, s. 1-8.

www.isam.org.tr

www.kultur.gov.tr

www.mkutup.gov.tr

www.tdk.gov.tr

www.turkishstudies.net

www.turkoloji.cu.edu.tr

www.yok.gov.tr

IV. BÖLÜM

MUHAMMED BİN İBRAHİM'İN YÛSUF U ZÜLEYHÂ'SININ TENKİTLİ METNİ

4.1. NÜSHALARIN TAVSİFİ, DEĞERLENDİRİLMESİ VE NÜSHA AİLESİ

4.1.1. Nüshalar ve Tavsifleri

Türkiye'deki kütüphanelerin ve yabancı ülke kütüphanelerinin kataloglarının araştırılması neticesinde eserin yedi yazma, bir adet de basma nüshasının olduğu tespit edilmiştir. Basma nüsha gözden geçirilmiş olmakla birlikte, hatalarla dolu olması, yazma nüshalara benzememesi, sadeleştirilerek asıl metinden uzaklaşılması nedeniyle tenkitli metne dâhil edilmemiştir.³⁹³ Yazma nüshalar ve özellikleri şu şekildedir:³⁹⁴

1. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, Yz. 4178 (Kısaltması YB).

Cilt Özellikleri	: Şirazeli, sırtı siyah deri kaplı, yan kapakları karton kapak, dışları baskılı ebru kaplı, sırt kısmı yıpranmış bir cilt.
Ölçüler	: 182x115-130x70 mm.
Yaprak Sayısı	: 185.
Satır Sayısı	: 17.
Cetvel	: Altın yaldızlı bordür ve cetvelli.
Yazı	: Nesih, başlıklar, matlaplar, nazm ve nesr ibareleri kırmızı.
Kağıt	: Aharlı nohudî renkli, filigranlı bir kağıt.

³⁹³ Muhammed b. İbrahim, *Ahsenü'l-Kasas*, Şevki Efendi Matbaası, İstanbul, 1293.

³⁹⁴ Nüshaların özellikleri konusunda bkz. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yazma Eserler Kataloğu Üniversite A-B Koleksiyonları*. (2006). Hazl.: Derya Örs, Kemal Tuzcu ve Muhammet Hekimoğlu, Ankara, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları; *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yazma Eserler Kataloğu (II/1) Mustafa Con AB Koleksiyonları*. (2008). Hazl.: Derya Örs, Kemal Tuzcu ve Muhammet Hekimoğlu, Ankara Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları; *Milli Kütüphane Yazmalar Kataloğu III: İslam Dini, Kur'an Bilimleri, Tefsir* (1992). Hazl.: Müjgan Cunbur, Altınay Sernikli ve Dursun Kaya, Ankara, Milli Kütüphane Başkanlığı; *Milli Kütüphane Yazmalar Kataloğu VIII*. (2005). Hazl.: Dursun Kaya, Niyazi Ünver ve E. Selma Kutlu, Ankara, Milli Kütüphane Başkanlığı; *Süleymaniye Kütüphanesi Türkçe Yazmalar İndeks Kataloğu*. (1975). [İstanbul]: [Süleymaniye Kütüphanesi].; *Süleymaniye Kütüphanesi Nuri Arlasez Koleksiyonu Yazmalar İndeks Kataloğu*, (1991), İstanbul, Bedir Yayınevi; <https://www.yazmalar.gov.tr>.

İstinsah Tarihi : Receb 1077 – Ocak 1667
Müstensih : Abdülbâkî b. Ali
Baş : Meḥâmid-i firâvân u medâyiḥ-i bî-pâyân ol Ḳâdir [u]
Subḥân ve Nâşır u Müste‘ân (1b)
Son : Raḥmet-i Ḥaḳ iriše ol şâliḥe
Neşr idene oḳuya bir Fâtiḥa (185b)

Yazmanın cildi oldukça yıpranmıştır. Sırt kısmı ve deffe uçları yırtılmıştır. Bazı varaklar ciltten ayrılmış ancak tamir edilmiştir. Yazmanın varakları nem almış, bazı varaklarda nem dolayısı ile okunamaz duruma gelmiştir. Zahriyede Fenni ve İzzetî'nin şiiri vardır. 1b'de 3, 2a'da 2 adet okunamayan mühür bulunmaktadır. Serlevhası çiçek desenlidir. Çiçek desenleri bordürle çerçvelidir. Serlevhada altın yıldız, kırmızı ve mavi mürekkep kullanılmıştır. Eserde rakabe vardır. Eserin varak numaraları onarlı sayfalar halinde verilmiştir. Eserin sonunda bir takvim hesap tablosu, "kızımın ve oğlumun doğum tarihleri" diye iki kayıt bulunmaktadır. Nüshanın ferağ kaydı şu şekildedir:

El-ḥamdü-li'llâhi ‘alâ na‘maihi bu nüṣṣa-i şerîf mu‘teber ve ḳaşaş-ı laṭîf-i pür-‘iber bi't-tamâm taḥrîr müyesser oldı. Be-ḥâme-i berîde-zebân ez‘afü'l-‘ibâd ‘Abdu'l-bâḳî bin ‘Alî der-evâḥir-i Recebü'l-mürecceb li-sene seb‘a ve seb‘în ve elf min hicreti men-lehu'l-‘izzu ve’ş-şeref ‘alâ na‘mâihi. El-ḥamdü-li'llâh [YB185b].

[Receb 1077 – Ocak 1667]

2. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, M.OZAK I 424 (Kısaltması: MO).

Cilt Özellikleri : Mavi bez kaplı, çiçek desenli şemseli, miklebli, zencirekli, sertab ve sırtı kırmızı meşin, deffe içleri mor kağıt kaplı bir cilt.

Ölçüler :

Yaprak Sayısı : 152.

Satır Sayısı	: 21.
Cetvel	: Altın yaldızlı bordür.
Yazı	: Talik, başlıklar, matlaplar, nazm ve nesr ibareleri kırmızı.
Kağıt	: Aharlı, tamamı renkli kağıt.
İstinsah Tarihi	: 22 Zilkade 1138 – 22 Temmuz 1726.
Müstensih	: Abdullah İsâzâde
Baş	: Meḥâmid-i firāvân u medâyiḥ-i bî-pâyân ol Kâdir [u] Subḥân ve Nâşır u Müste‘ân (1b)
Son	: Raḥmet-i Ḥaḳ iriše ol şâliḥe

Neşr idene okuya bir Fâtiḥa (152a)

Yazmanın cildi yıpranmıştır. Şemsenin üst yarısı yırtılmıştır. Cilt sırtında yırtılmalar mevcuttur. Eser rutubet almıştır. 123-129, 135-143 varaklarında sayfaların üst kısmında rutubetten dolayı mürekkepler dağılmıştır. Zahriyede “yâ Kebîkec”, “Ahsen-i Kasas li-ibn Muhammed bâ-hatt-ı ta’lîk, satır 21”, “Ser-vezne-i Dâr-ı Hazîne-i Celîle-i Mâliye atufetlü Halid beyefendi hazretlerinin yadigar-ı hâlisânemdir. Fi 25 Cemaziyelevvel sene 1324” tarihli Muhammed Halis bin Muhammed’in temellük kaydı ve mührü vardır. Serlevhası barok tarzında ve tezhiplidir. Rakabe kaydı vardır. Nüshanın ferağ kaydı şu şekildedir:

Ḳad vaḳa‘a'l-ferāġ min-hâzihi'n-nüşhati'l-laṭîfe fi'l-yevmi's-şânî ve'l-işrîn min zî'l-ḳa‘deti's-şerîfe li-sene şemânin ve şelâşin ve mi'e ve elf. Sene 1138. [22 Temmuz 1726]

Ḥurrirehu el-ḥaḳîrû'l-müzñib ‘Abdu'llâh eş-şehîr bi-‘İsâ-zâde el-müderris ġafere zünûbehumâ ve setera ‘uyûbehumâ. [MO152a]

3. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, İsmail Saib 593 (Kısaltması: İS).

Cilt Özellikleri : Deffeleri ebru kaplı, sırtı kahverengi, bezle tamir edilmiş, yıpranmış bir cilt.

Ölçüler :

Yaprak Sayısı	: 239.
Satır Sayısı	: 13.
Cetvel	: 1b ve 2a cetvelleri çift, diğerleri tek kırmızı çizgili.
Yazı	: Nesih, başlıklar, matlaplar, Yûsuf, Züleyhâ, nazm ve nesr kelimeleri kırmızı.
Kağıt	: Aharlı krem renkli kağıt.
İstinsah Tarihi	: 15 Cemaziyelevvel 1215 – 4 Ekim 1800.
Müstensih	: -
Baş	: Hâzret-i Hâllâk-ı kevn u mekân ve Rezzâk-ı ins ü cân olan Hânnân u Mennân hâzretlerine hâmd u şenâ-yı lâ-yuḥşâ ve cenâb-ı habîb-i Hudâ ve resûl-i kibriyâ (1b)
Son	: Raḥmet-i Hâk irişe ol şâliḥe Neşr idene oḡuya bir Fâtiḥa (239a)

Yazmanın cildi yıpranmıştır. Deffe içleri yeşil karton kağıt kaplıdır. Sol deffe ciltten ayrılmıştır. 1b ve 2a yaprakları ile eser içinde geçen ayetler harekelidir. Zahriyede “min kütübi'l-fakîr eş-şehîr bi-Hatîbi Mevlâ Monla Hüsrev” ibaresi ve iki adet mavi mürekkebli mühür bulunmaktadır. Rakebe vardır. Eserin yaprakları ciltten ayrılmıştır. Serlevhası kırmızı cetvelle çizilmiş ancak içerisi boştur. Nüşanın ferağ kaydı şu şekildedir:

Ḳad vaḡa'a'l-ferâġ min-te'lîfi hâzîhi'r-risâleti's-şerîfeti ve'l-maḡâleti'l-laṡîfeti'l-müsemmâ bi-Aḡseni'l-Ḳaşaşı's-şerîfeti fi'l-yevmi's-sâbi' ve'l-ıšrîn min şehri Rebî'i'l-evvel 'an yedi eḡ'afe 'ibâdü'r-raḡîm el-faḡîr Muḡammed bin İbrâḡîm el-mütevelli' 'alâ evḡâfı Aḡî Çelebi. [27 Rebî'i'l-evvel 994 – 18 Mart 1586]

Ḳad vaḡa'a'l-ferâġ min taḡrîr hâzâ'l-kitâb bi-'avni'llâhi'l-meliki'l-ġafûr. Sene ḡamse ve 'aşara ve mi'eteyni ve elf. 15 Cemâziye'l-evvel Sene 1215 [4 Ekim 1800] [İS239a].

4. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, T 2149 (Kısaltması: İÜ).

Cilt Özellikleri	: Deffeleri siyah, sırtı kahverengi meşin, kırmızı gömme şemse ve salbekli bir cilt.
Ölçüler	: 234x169 mm.
Yaprak Sayısı	: 178.
Satır Sayısı	: 19.
Cetvel	: 1b ve 2a yaprakları altın yaldızlı bordür, diğer sayfalar kırmızı çizgili.
Yazı	: Nesih, başlıklar, matlaplar, nazm ve nesr kelimeleri kırmızı.
Kağıt	: Aharlı, nohudî renkli.
İstinsah Tarihi	: 28 Zilkade 1240 – 14 Temmuz 1825.
Müstensih	: -
Baş	: Meḥāmid-i firāvān ve medāyih-i bī-pāyān ol ḥālīk-i kevn ü mekān ve rāziḳ-i ins ü cān (1b)
Son	: Raḥmet-i Ḥaḳ iriše ol şāliḩe Neşr idene oḳuya bir Fātiḩa (178a)

Zahriyede kırmızı çizgili içi boş bir tablo vardır. Serlevhası mavi, kırmızı mürekkepli, tezhiplidir. Serlevhada eser ismi yazılıdır. Rakabe kaydı vardır. Ayetler harekeli nesihdir. 113b, 114b'de eserle ilgisi olmayan, sonradan yazıldığı anlaşılan Farsça şiir mevcuttur. Eserin sonunda "Halis Efendi Kütüphanesi" ibaresi ve mühür vardır. Eserin sonunda kırmızı çizgili, boş 3 sayfa bulunmaktadır. Nüshanın ferağ kaydı şu şekildedir:

Ketebehu fī 28 Zi'l-ka'de 1240 [14 Temmuz 1825]. [IÜ178a]

5. Manisa İl Halk Kütüphanesi, 45 Hk 1400.

Cilt Özellikleri	: Sırtı, sertabı ve sağ deffe kenarı koyu vişne rengi meşin, miklebi ve desenleri kağıt kaplı mukavva bir cilt.
Ölçüler	: 187x113-138x63 mm.
Yaprak Sayısı	: 194.

Satır Sayısı	: 17.
Cetvel	: Kırmızı çizgili.
Yazı	: Nesta'lik, söz başları, duracaklar ve keşideler kırmızı.
Kağıt	: Daire haç filigranlı, nohudî renkli kağıt.
İstinsah Tarihi	: -
Müstensih	: -
Baş	: Gerçi fünûn-ı belâgat ve füsûn-ı feşâhat üzre mü'ellefâta ğayet ve muşenna'âta nihâyet yokdur (2a)
Son	: İrişüp müddet-i medîd ol fırka-i 'anîd ve zümre-i Yezîd'e muhkem tehdîd (294a)

Eser baştan 3 varak, sondan 3 varak eksiktir. Eserin cildi, şirazesı dağınıktır. Sertabı yırtılmıştır. Varaklar rutubet almıştır. Bazı varaklar tamir edilmiştir. Zahriyede Ali Efendi adına vakıf kaydı vardır. Baştaki boş sayfada ise göz ağrısı tedavisi için ilaç tarifi mevcuttur. 7-10 varakları arası sayfalar ortak yırtılmıştır. 7a, 10b'de yazının üzerini kapatan bir bant yapıştırılmıştır. 193 ve 194. varaklar yırtılmış, sayfa ortasında yazılar okunamaz duruma gelmiştir. 194. varakta sayfanın ortasına büyükçe bir bant yapıştırılmış ve üzerine "T.C. Manisa Genel Kitaplık Müdürlüğü" mührü basılmıştır. Şiirler kırmızı çerçeve içine alınmış ve sütun şeklinde yazılmıştır. Bazı konu başlıkları haşiye kısmına kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Kenarda ağıklamalar mevcuttur. Rakabe kaydı vardır.

6. Milli Kütüphane, 06 Mil Yz A 2908.

Cilt Özellikleri	: Sırtı yeşil bez, deffeler siyah renkli kağıt kaplı mukavva bir cilt.
Ölçüler	: 220x145-150x80 mm.
Yaprak Sayısı	: 208.
Satır Sayısı	: 13.
Cetvel	: Kırmızı çizgili.
Yazı	: Nesih, söz başları, ayetler, beyt, nesr, rivayetdür ki ibareleri kırmızıdır.

Kağıt	: Üzüm salkımı filigranlı, nohudî renkli kağıt.
İstinsah Tarihi	: -
Müstensih	: -
Baş	: anlar üzerine olsun rıd̄vānu'llāhi 'aleyhim ecma'īn emmā ba'd bu 'abd-i fakīr (1a)
Son	: Raḥmet-i Ḥaḳ iriše ol şāliḥe Neşr idene okuya bir Fātiḥa (208a)

Yazma baştan 2 varak eksiktir. Bazı varaklar ciltten ayrılmıştır. Rakabe kaydından hareketle 38, 40, 47, 65, 96, 108, 170, 201, 207, 208. varaklardan sonra eksik sayfalar vardır. 51. varaktan sonraki sayfalarda cetvel yoktur. Rakabe kaydı vardır.

7. Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Osman Huldi, 074.

Cilt Özellikleri	: Deffeleri, sırtı meşin kahverengi bir cilt.
Ölçüler	: 200x155 mm.
Yaprak Sayısı	: 96.
Satır Sayısı	: 19.
Cetvel	: 1b ve 2a yaprakları çift, diğer varakları tek kırmızı çizgili.
Yazı	: Nesih, başlıklar, ayetler, matlaplar, nazm ve nesr kelimeleri kırmızı.
Kağıt	: Krem renkli.
İstinsah Tarihi	: -
Müstensih	: -
Baş	: Meḥāmid-i firāvān u medāyiḥ-i bī-pāyān ol ḳādir u ḳadīm ve nāşır u ḥakīm (1b)
Son	: fazl-ı keremiyle tevfiḳini bize yoldaş eyleye āmin yā Rabbe'l- 'ālemīn ve yā ḥayra'n-nāşirīn (96b)

Cildin şirazesini dağılmıştır. Bazı varaklar ciltten ayrılmıştır. Zahriyede H. 1254 tarihli es-Seyyid Muhammed Rıfat adına bir mühür ile içi okunmayan ikinci bir mühür vardır.

8. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY02316.

- Cilt Özellikleri : Gül rengi meşin bir cildi vardır. Cilt üzerinde sarı yaldızlı köşebentler ve 4x9 küçük kareler mevcuttur. Deffe içleri yeşil karton kaplıdır.
- Ölçüler : 191x125 mm.
- Yaprak Sayısı : 187.
- Satır Sayısı : 17.
- Cetvel : 1b ve 2a varakları altın yaldızlı bordürlüdür. Diğer varaklar ise altın yaldızlı ince çizgili çerçevesindedir.
- Yazı : Nesih.
- Kağıt : Bazı varaklar nohudî renkli bazıları ise krem renklidir. Sonradan ilave edildiği anlaşılan bazı varaklar ise yeşil renklidir.
- İstinsah Tarihi : 1238/1822.
- Müstensih : Sadr-ı âlî kethüda katibi Süleyman Nazif.
- Baş : tîz bir qarnda ikiz iki sülâle-i maħbûb toğırup evvel Ğıs ba'de'l-'akab Ya'ķûb vücûda geldi (1b)
- Son : Raħmet-i Haķ iriše ol şâliħe
- Neşr idene oğuya bir Fâtiħa (187b)

Katalogda adı "Kıssa-i Yûsuf aleyhi's-selam" olarak geçmektedir. Zahriyede ise Kıssa-i Yûsuf aleyhi's-selam ibaresi sonradan yazılmıştır. Serlevhanın içerisinde ise eserin adı Kıssa-i Yûsuf li-Hâkânî ibaresi vardır. Hâkânî Mehmed Bey (1015/1606), Tük edebiyatında ilk ve önemli örneği olan Hilye eseriyle tanınan divan şairidir.³⁹⁵ İstanbul'da doğmuş olup babası Mahmud veya

³⁹⁵ Mustafa Uzun, "Hâkânî Mehmed Bey", *TDVİA*, C. 15, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1997, s. 166-168.

Abdülcelil Efendi'dir.³⁹⁶ Hilye-i Saadet, Divan ve Miftâhu'l-Fütuhât adlı bilinen üç eseri mevcuttur. Kaynaklarda Kıssa-i Yûsuf adlı eseri geçmemektedir. Eserin baş kısmına ismi yanlışlıkla yazılmıştır.

Ser-levhası üçgen şeklindedir. Eserde müş'ir vardır. Keşideler altın yaldızlıdır. Eser kurt yeniklidir. Bazı varaklar yırtıktır ve yazılar okunamamaktadır.

4.1.2. Nüshaların Değerlendirilmesi

Tespit edilen sekiz nüshadan 4 tanesi tenkitli metnin hazırlanmasında kullanılmıştır. Bu nüshalar içerisinde müellif nüshası bulunmamaktadır. Tenkitli metne dahil edilen nüshaların hepsinin istinsah tarihleri mevcuttur. YB nüshası müellifin yaşadığı döneme en yakın nüshadır. Muhammed b. İbrahim eserini 18 Mart 1586 tarihinde bitirmiştir. YB nüshası ise 1667 yılında istinsah edilmiştir. Müellifin yaşadığı dönem de dikkate alındığında bu nüsha eserin yazıldığı dönemin dil özelliklerini en fazla yansıtan nüshadır denilebilir.

Ancak YB nüshasında müstensihin eseri yazarken çok dikkatli davranmadığı, yer yer tutarsızlık ve yanlışlıklar yaptığı, h-ğ, d-z, s-ş, c-ç, z-z, d-ğ harflerini içeren kelimelerin yazılmasında sürekli hatalar yaptığı farkedilmiştir.

97a'da 'uzlet-ğâneñe kelimesinin 'uzlet-ğâneñe, 152a'da hırâset kelimesinin hırâset, 147b'de ðalâletden kelimesinin şalâletden, 147a'da âzâd kelimesinin âzâd, 86a'da hîbe kelimesinin hibe, 95b'de haberden kelimesinin haberden şeklinde hatalı yazımları olduğu görülmektedir. Nüshada d-ğ değişikliği konusunda daha çok d kullanıldığı görülmüştür. YB'de ayetlerin geçtiği yerler kırmızı keşide ile belirtilmiştir. Ancak nüshada ayetlerin yazımında hata yapıldığı görülmektedir. Örneğin 44b'de *Ve cā'et seyyāratün fe-erselū vāridehüm fe-edlā delvehü kâle yā büşrā hāzā ğulāmun ve eserrūhu bizā'aten vallāhu alīmün bi-mā ya'melūn* ayetindeki *ya'melūn* kelimesi *yaşna'un* şeklinde yanlış yazılmıştır. Yine 135a'daki *Ķāle'rci' ilā-rabbike fes'elhu mā bālu'n-nisveti'letī kaṭṭa'ne eydiyehunne inne rabbī bi-keydihinne*

³⁹⁶ İskender Pala (Prof.Dr), "Hâkânî, Mehmed Bey", <http://www.turkedebiyatisimlersonzlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3904>, Erişim tarihi: 07.02.2015.

‘alīm ayetindeki “elletī” kelimesi “ellātī” şeklinde yanlış yazılmıştır. Nüshanın özelliklerinden birisi de metinde geçen tüm isimlerin üzerine kırmızı keşide çekilmiştir.

MO nüshası da YB nüshası gibi düzenli ve tam bir nüshadır. 22 Temmuz 1726 tarihinde istinsahı bitirilmiştir. MO nüshasının YB nüshası ile büyük oranda örtüştüğü, nüsha farkının çok az olduğu görülmektedir. Örneğin 2a’daki *burhān-ı havākīn-i devrān* ibaresi bu iki nüshada bulunmamasına rağmen diğer nüshalarda bulunmaktadır. Yine 3a’daki *her şecerde bir dürlü şemer ve her şemerde bir nev’ renk ve büy u çāšnī muḳarrer olup* ibaresi yine bu iki nüshada yoktur. Nüshada 35b *Ve cā’et seyyāratün fe-erselū vāridehüm fe-edlā delvehü kâle yā büşrā hāzā ğulāmun ve eserrūhu bizā’aten vallāhu alīmiün bi-mā ya’melūn* ayetindeki *ya’melūn* kelimesi *yaşna’ün* şeklinde yanlış yazılmıştır. Yine aynı ayette *alīmiün* kelimesi *a’lemu* şeklinde yanlış yazılmıştır. Bu nüshada bazı ayetler harekelenmiştir. Ancak harekelemede hata yapıldığı göze çarpmaktadır. Örneğin Yûsuf Sûresi 19. ayetinde geçen *bizā’aten* kelimesi *bizā’atin* şeklinde harekelenmiştir. Aralarında pek çok kelime ve ibarede ortak yanlış ve eksik, yine pek çok müştereklik olduğu görüldüğünden, YB ve MO nüshalarının aynı koldan geldiği anlaşılmaktadır. Ancak bu nüshada YB’deki ḥ-ḥ, d-z, s-ş, c-ç, z-z, d-ḫ harflerini içeren kelimelerin yazılmasındaki hataların asgari düzeye indiği gözlemlenmiştir.

İÜ nüshasında 14 Temmuz 1825 tarihli istinsah kaydı bulunmaktadır. Bu nüshada ayetlerde yanlışlıklar yapılmıştır. Yine diğer iki nüshada hata yapılan Yûsuf Sûresi 19. ayette yanlışlık yapılmış ancak sonra tashih edilmiştir. Bu tashihe ait sah kaydı bulunmamaktadır. Yine 159a’da yer alan *Ve tevellā ‘an-hum ve kâle yā esefā ‘alā Yūsufe ve’byaḏḏat ‘ayna-hū mine’l-ḥuzni fe-huve kazīm* ayetinde “ve tevellā” ibaresi “fe-tevallā” şeklinde yanlış yazılmıştır. Bu nüshayı diğer nüshalardan ayıran iki temel özellik bulunmaktadır. Bunlardan birisi konu başlıklarının olmasıdır. Diğer nüshalarda pes veya el-kıssa şeklinde konu geçişi yapılırken, bu nüshada açıkça başlık yazılmıştır. Diğer ayıran bir özelliği ise, isimlerden sonra aleyhi’s-salam ve radiya’llāhu anh ibarelerinin eklenmesidir. Bu özellikleri

yönünden bu nüsha YB ve MO nüshalarından ayrılmaktadır. Nüshada tamlamalar esre işaretiyle gösterilmiştir.

İS nüshası da diğer üç nüsha gibi mürettep ve tamdır. 1800 yılında istinsah edilmiştir. Bu nüsha tenkitli metne dahil edilen diğer üç nüshadan ayrılmaktadır. Farklı bir koldan geldiği söylenebilir. Bu nüshada metne müstensih tarafından çok fazla müdahalede bulunulmuştur. Bu nüshada da ayetlerin yazımında ve harekelenmesinde hata yapılmıştır. Örneğin 190b'de geçen *Ve lemmā cehhezehum bi-cehāzihim kāle'tünī bi-aḥin lekum min-ebīkum elā-tereṣne ennī ūfī'l-keyle ve ene ḥayru'l-munzilīn* ayetinde geçen "Ve lemmā" ibaresi, "Fe-lemmā" şeklinde yanlış yazılmıştır. En fazla nüsha farkı bu nüshada oluşmuştur. Bu nüshada diğer nüshalardan farklı olarak şiirlerin kime ait olduğu belirtilmiştir. Ancak bunda da hata yapılmıştır. Örneğin 130a yaprağında yer alan *Bāḡbānī uyur bulan uğrı/Ola mi mīve almada ṭoḡrı* şiirinin başında *nazm-ı Yahyâ* yazmasına rağmen Yahya'nın eserinde şiir bulunamamıştır. Ancak şiir Hamdī'nin eserinde geçmektedir. Yine 182b'de yer alan *Çeküp her kişiden dest-i recāyı/Ferāḡat 'ālemine başdı pāyı* şiirinin başında *li-İbni Kemâlpâşâ* yazmasına rağmen incelememizde Kemâlpaşa-zâde'nin eserinde bu şiire rastlanılamamıştır. Ancak Yahyâ'nın eserinde geçtiği tespit edilmiştir. Bu nüshanın diğer bir özelliği ise, konularda sık sık takdim tehir yapıldığı yönündedir. Örneğin 85b'de "Şeddād ibn 'Ād" kıssası ile "Züleyhâ'da mezād āḥir olup" şeklinde başlayan bölüm takdim tehir yapılmıştır.

Manisa, Milli Kütüphane ve İstanbul Üniversitesi nu. 2316 nüshaları nüsha tavsifi konusunda değinildiği üzere eksiktir. Osman Huldi nüshası ise eserin özeti şeklinde kaleme alınmıştır. Basma nüsha ise hatalarla doludur. Bu nedenlerle bu nüshalar tenkitli metne dahil edilmemiştir.

Tenkitli metne dahil edilen nüshaların dördü de harekesizdir. Ancak karıştırılma ihtimali olan kelimeler kimi zaman müstensihler tarafından harekelendirilmiştir.

Şem'ün شَمْعُونُ (İS10b)

diñledi دِنْلَدَى (İS67a)

evvel	أَوَّل	(İS68)
söyündürüp	سُوِيْنْدُرُوْب	(İÜ98a)
münzel	مُنْزَل	(İÜ4b)
gürg	كُرْك	(MO32a)
melik	مَلِك	(MO36b)
güler	كُلز	(YB144a)
sürdi	سُرْدِي	(YB179a)

Nüşalarda Arapça ve Farsça kelimelerde üzerine geldiği harfi çift okutan şedde işareti kullanılmıştır.

mükemmel	مَكْمَل	(İÜ4b)
Yusavviru	يُصَوْر	(İÜ1b)
Rabb-i ‘izzetden	رَبِّ عَزْتَدِن	(YB14a)
Ğuşşa	غُصْه	(YB15a)
zıll	ظَل	(MO2a)
münevver	مَنْوَر	(MO2a)
taşavvir	تَصَوْر	(İS5a)
müteveccih	مُتَوَجِّه	(İS6a)

Nüşalarda, aşağıdaki örneklerde olduğu gibi, bazı kelimeler müstensihler tarafından yanlış harekelenmiştir.

eyitdi	أَيْتْدِي	(İS66b)
cihān	جِهَان	(İS66b)
añlamadıñ	اَكْلَمَدِك	(MO22b)
Rubil	رُوْبِيْل	(İÜ30a)

dūr دُورُ (İÜ72a)

ķāfileye قَافِلَهِيَه (YB166b)

Nüshalarda bazı durumlarda kelimenin belirtme halini oluşturmak için esre kullanılmıştır.

şem'i شَمْع (İÜ86b)

Sözcüklerde sesli harlerin yazımı konusunda nüshalar arasında farklar bulunmaktadır. Hatta aynı nüsha içinde bile bu farklar göze çarpmaktadır:

muşla مِشْتَلَه (YB23b) muş ile مِشْت ايله (MO17b)

birin بِيرِين (YB23b) birisin بَرِيسِين (İS25a)

olduğın اولدوغنی (İÜ99b) olduğın اولدوغین (YB99b)

diledi ki دلديکه (YB99b) diledi ki ديلديکه (İÜ99a)

nicesi نجهسى (İS107b) niçesi نيچهسى (İÜ98b)

itdiler ايتديلر (YB5b) itdiler ايتديلر (İÜ5a)

itdiler ايتديلر (YB5b) itdiler ايتدلر (YB6b)

ķomayup قومايوب (YB30b) ķomayup قومايوب (İÜ32a)

gördüğü كوردوگی (İS44b) gördüğü كوردیگی (MO33a)

Nüshalarda "i" ünlüsü bazı yerlerde bitişik bazı yerlerde ise ayrı yazılmıştır.

Yūsuf-çün يوسفچون (YB36b) Yūsuf için يوسف ايجون (İÜ37b)

var idi وار ایدی (MO19b) vardı واردی (İS26b)

yoğ-ken يوغکن (İÜ31a) yoğ-iken يوغيکن (YB29b)

anuñ ile انك ايله (MO109b) anuñ-ile انوكيله (YB132a)

Nüshalarda aynı kelimedeki ünlü harfin farklı yazıldığı durumlar söz konusudur.

kendü	کندو	(YB6a)	kendi	کندى	(MO3b)
çoğrı	طوغرى	(İÜ35a)	çoğru	طوغرو	(YB33b)
gizlü	کزلو	(İS40b)	gizli	کزلى	(İÜ39a)

Arapça ve Farsça kelimelerin yazımlarında sıkça hatalar olduğu gözlemlenmiştir.

āzād	آزاد	(İÜ99a)	āzād	آزاد	(YB99a)
maḥzūn	مخزون	(YB40b)	maḥzūn	محزون	(MO32b)
ḥāṭır	خاطر	(MO32b)	ḥāṭır	حاطر	(YB40b)
pedere	پدره	(MO33a)	bedere	بدره	(İS44b)

Nüshalarda hemzenin kullanımında farklar bulunmaktadır. Bu konuda gerek aynı nüsha içinde gerekse nüshalar arasında birlik yoktur. Bazı kelimelerde hiç gösterilmezken bazı kelimelerde hem hemzeli hem ye'li şekliyle yazılmıştır. Kelime ortasındaki hemzeler ye'li yazılmıştır. Kelime sonundaki hemzeler ise Türkçe yapıya uygun olarak yazılmamıştır.

ḥā'in	-	ḥāyin	خاين	(YB101b)
dā'im	-	dāyim	دايم	(YB103a)
fā'ıḳ	-	fāyıḳ	فايق	(YB103a)
ḳā'im	-	ḳāyim	قايم	(YB103a)
fenā'	-	fenā	فنا	(İÜ103b)
mā'il	-	māyil	مايل	(İS126b)
kā'ināt	-	kāyināt	كاينات	(İÜ47a)
cā'iz	-	cāyiz	جايز	(YB97a)
beḳā'	-	beḳā	بقا	(MO6a)
du'ā'	-	du'ā	دعا	(YB141b)

Farsça tamlamalar hemze ile gösterilmiştir.

d̄ide-i cān	-	ديدهٔ جان	(YB143a, İS180a)
ğarka-i baħr	-	غرقهٔ بحر	(YB25b, MO2b, İS2a)
cer̄ide-i nübüvvet	-	جريدةٔ نبوت	(İÜ78b, MO62b, YB75a, İS82b)
fırka-i ašfiyā	-	فرقهٔ اصفيا	(YB75a, MO62b, İS82b)

Eldeki nüshalar arasındaki yazım özellikleri dikkate alındığında YB ile MO nüshasının bir koldan, İÜ nüshasının başka bir koldan, İS nüshasının da farklı bir koldan geldiği anlaşılmaktadır. İÜ nüshası 76b-77b arasında yer alan “*H̄azret-i Cāmī bu Gūlistān’ı nazm idüp bu maħalde bu hoş dāstānı bu vechle taħrīr itmiş ki ittifāk ol vaqt Yūsuf’la Mālikgöñlü ki Cebrāyil’e ümīdvārdur ki yāre vāşıl ve şabrladıir maqşūdı hāşıl kılasın*

NAZM

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Taħammüldür bir iki gün ‘ilācı

Virür āşimā seyrin şabr ağācı

Çün bu yüzen dāye naşīhat dūrlerin ol meh-likāya şaçdı. Nā-çār Züleyhā’ya bir miqdār sükün u qarār geldi ammā H̄amdī nazm itdi ki kitāb-ı dil-pezirinde bu maħalde şöyle taħrīr itmiş ki çün, kısmı YB, MO ve İS nüshasında yer almazken sadece İÜ nüshasında yer almaktadır. Bu durum İÜ nüshasının farklı bir koldan geldiğini göstermektedir. Yine konu başlıklarının sadece bu nüshada geçmesi de bu görüşü desteklemektedir.

YB, MO, ve İÜ nüshasında olmayan, “*ümīzdür ki lutfından ol ‘alīm u habīr ... müşevvişu’l-ahvāl oldı ve derūnında āteş-i ğam istikbāl*” bu kısmı, sadece İS nüshasında yer almaktadır. Bu ise bu nüshanın diğer üç nüshadan farklı bir koldan geldiğini göstermektedir. Yine “*Aħsenü’l-kaşaş işāretin mev‘izeyi hikmet idineler ve Yūsuf’uñ ... idenlere vefā idüp le’im olanlara hüs-n-i hulkla kerīm olalar ve*

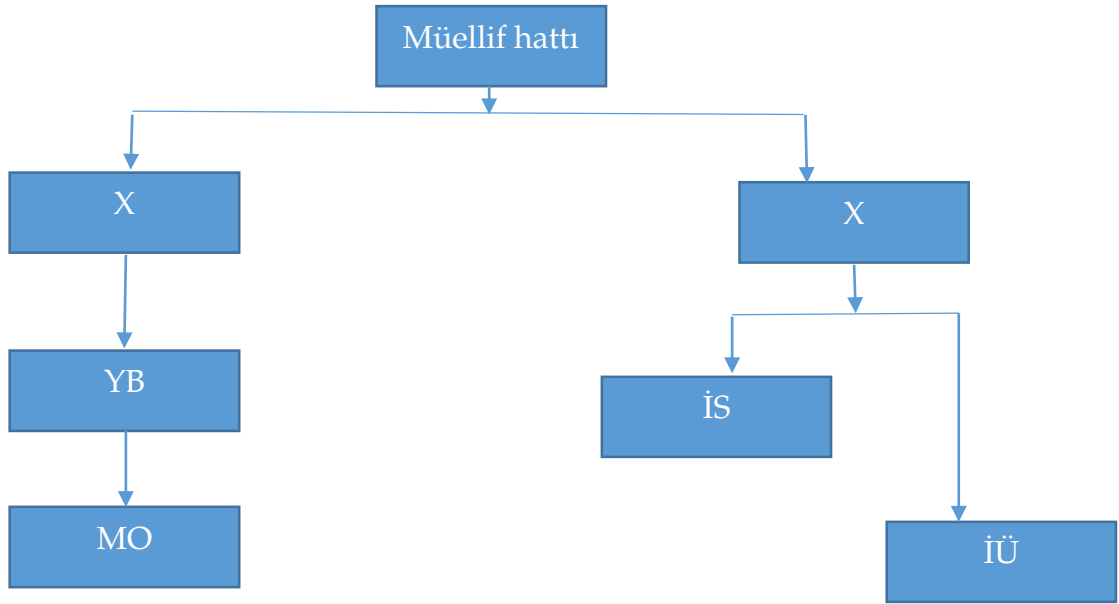
iñende” ifadesi diğ er üç nüshada varken sadece İS nüshasında bulunmamaktadır. Bu durum da İS nüshasının farklı bir koldan geldiğine işaret etmektedir.

Muhammed bin İbrahim’in eseri çok nüshalı bir yazma olmamakla birlikte, zaman zaman nüshalar arasındaki farklar artmaktadır. Örneğ in *Mış r* kelimesi YB nüshasında *Mış r*, İÜ nüshasında *memleket-i Mış r*, MO nüshasında *mülk-i Mış r*, İS nüshasında ise *memleket* olarak yazılmış tır. Yine nüshalar arasındaki farka ilginç bir örnek de *Mekke-i Müş errefe’den* ibaresidir. YB ve MO nüshalarında aynı ifade geçerken, İÜ nüshasında *Ummu’l-kura’dan* şeklinde, İS nüshasında ise *Ka’be-i ş erif’den* şeklinde yazılmış tır. Bu örneklerden başka nüshalarda birçok fark ve ilaveler ortaya çıkmış tır. Tenkitli metinde bu farklar, ilaveler ve eksikliklerin tamamı dipnotta gösterilmiştir.

Eserin nüshalarının tespitinde bütün ç abalarımıza rağmen müellif nüshası bulunamamış tır. Bununla birlikte nüshaların genel durumundan bugün ortaya çıkmamış ya da kaybolmuş nüshaların bulunduğu anlaşılmaktadır. Eserde yer alan 197 adet şiirden 41 adedinin sadece tek nüshada olup diğ erlerinde olmaması ya da nüsha farklarında gösterdiğimiz bazı bölümlerin sadece bir tek nüshada olup diğ er nüshalarda olmaması bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Nüshalar arasında bu denli çok farkın olması, farklı nüshaların da olduğunu ve belki de bu farkların o nüshalardan kaynaklandığını göstermektedir.

4.1.3. Nüsha Âilesi/Şecere

Nüshaların değ erlendirilmesi kısmında verilen bilgiler ve yapılan değ erlendirmeler ış ığında Muhammed b. İbrahim’in eserinin nüsha âilesi aş ağıdaki gibi gösterilebilir:

4.2. METNİN KURULUŞUNDA VE YAZIMINDA DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR

1. Tenkitli metin oluşturulurken hiçbir nüsha tam olarak esas alınmamış, nüshalar karşılaştırılmak suretiyle metin oluşturulmuştur.
2. Tenkitli metne dâhil edilen tüm nüshaların varak numaraları metinde köşeli parantez içerisinde gösterilmiştir.
3. Nüshalar arasında fark bulunan yerlerde; anlam, dönemin dil özellikleri, bütünlük ve akıcılık dikkate alınarak tercih yapılmıştır. Manzum kısımlarda vezin, kafiye ve redif de göz önüne alınmıştır. Metne alınmayan kısım dipnotta fark olarak gösterilmiştir.
4. Farklar gösterilirken önce metne alınan şekil yazılmış, peşinden iki nokta üst üste (:) konularak karşılarına tercih edilmeyen kısım ve bu farkın geçtiği nüshanın kısaltması yazılmıştır. Aynı yerde birden fazla nüsha varlığı olduğu durumlarda bu farklar eğik çizgiyle (/ /) birbirinden ayrılmıştır.
5. Metne tarafımızdan yapılan ilave kısımlar köşeli parantez içerisinde gösterilmiş, emin olunamayan şüpheli kelimelerin sonuna ise soru işareti konulmuştur.
6. Nüsha farklarının çok olduğu yerler dipnotta gösterilirken metinde kısaltma yöntemi seçilmiş ve bu durum sıra noktalarla (...) gösterilmiştir.

7. Tenkitli metnin oluşturulmasında genel olarak Prof. Dr. İsmail Ünver'in "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler"³⁹⁷ başlıklı makalesinde belirtilen kurallara uyulmuştur.
8. Metinde geçen manzumelerde, aslında uzunluk bulunup da vezin gereği kısa olması gereken â, î, û sesleri, Tunca Kortantamer tarafından "Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlıları"³⁹⁸ yazısında belirtildiği gibi metinde kısa olarak gösterilmiştir.
9. Metinde geçen Arapça ve Farsça ibarelerin Türkçe anlamları dipnotta gösterilmiştir. Ancak kimi zaman, birebir kelime anlamı olarak çeviri yapılmamış, mana esaslı bir çeviri yapılmıştır.
10. Metinde geçen özel adların ilk harfleri büyük olarak yazılmıştır. Metinde noktalama işareti kullanılmıştır.
11. Çevriyazıda başvuru kaynağı olarak şu sözlükler kullanılmıştır: Ahmed Âsım, *Burhân-ı Kâti'*; Redhouse, James W, *Turkish and English Lexicon*; Steingass, F., *A Comprehensive Persian-English Dictionary*; Ziya Şükün, *Farsça-Türkçe Lügat, Genîne-i Güftâr Ferheng-i Ziyâ*; Cem Dilçin, *Yeni Tarama Sözlüğü*; Şemseddin Sami, *Kamûs-ı Türkî*; İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*; Muhammed Mu'în, *Ferheng-i Fârisî (A Persian Dictionary)*,
12. Metnin yazımında aşağıda gösterilen çevriyazı (transkripsiyon) işaretleri kullanılmıştır:

³⁹⁷ İsmail Ünver, "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Türkoloji Dergisi*, C. XI, S. 1, 1993, s. 51-89.

³⁹⁸ Tunca Kortantamer, "Genç Edebiyat Araştırmacısının Yanlıları", *MÜFEF Türklük Araştırmaları Dergisi [Amil Çelebioğlu Armağanı]*, S. 7, İstanbul, 1993.

ا	A, E	a, e
آ	Ā, A	a, ā
ب	B	b
پ	P	p
ت، تہ	T	t
ث	Ṣ	ṣ
ج	C	c
چ	Ç	ç
ح	Ḥ	ḥ
خ	Ḫ	ḫ
د	D	d
ذ	Ḍ	ḏ
ر	R	r
ز	Z	z
ژ	J	j
س	S	s
ش	Ş	ş
ص	Ş	ş
ض	Ḍ, Ḍ̣	ḏ, ḏ̣
ط	Ṭ	ṭ
ظ	Ḍ̣	ḏ̣
ع	‘	‘
غ	Ğ	ğ
ف	F	f
ق	Q	q
ك	K, G, Ñ	k, g, ñ
ل	L	l
م	M	m
ن	N	n
و	V, O, Ö, U, Ū, Ü	v, o, ö, u, ū, ü
ه	H (E, A)	h (e, a)
ی	Y, I, İ, Ī	y, ı, i, ī

4.3. TENKİTLİ METİN

[YB1b] [MO1b] [İÜ1b]

Bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm³⁹⁹

HĀZĀ KĪTĀBU YŪSUF U ZŪLEYḤĀ BE-NĀM-I AḤSEN-İ QAŞAŞ-I ŞERİFE⁴⁰⁰

Meḥāmid-i firāvān u medāyiḡ-i bī-pāyān ol Kādir [u] Subḥān ve Nāşır u Müste'ān üzerine olsun⁴⁰¹ ki vücūd-ı insāni bir avuc türāb ve bir қаtre āb iken *leḡad haleḡna'l-insāne fī-aḡseni taḡvīm*⁴⁰² ta'zīmiyle mevcūd kılup şadef-i erḡām-ı kaffe-i enāmda *hūvel'lezī yuşavviruküm fi'l-erḡāmi keyfe yeşā*⁴⁰³ muḡtezāsınca⁴⁰⁴ ḡudret eliyle⁴⁰⁵ taşvīr ve ḡikmet ḡalemiyle⁴⁰⁶ taḡrīr idüp subḡānehu te'ālā şānuhu *ve leḡad kerremnā benī ādeme*⁴⁰⁷ ḡızānesinden başına tāc-ı kerāmet ve ḡāmetine ḡil'at-i istiḡāmet geydürüp serīr-i 'izzetde ervāḡ-ı ḡudse ser-dār ve mesned-i rif'atde eşbāḡ-ı ünse şehryār itdi *elā lehü'l-ḡalḡu ve'l-emru tebāreke'llāhu Rabbü'l-ālemīne*.⁴⁰⁸

Şİ'R⁴⁰⁹

[fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün]

Ey kemāl-i şun'uña⁴¹⁰ eşkāl-i ālem 'ayn-ı dāl

Ḥaḡḡ-ı dest-i ḡudretüñden naḡş-ı ādem bir mişāl

³⁹⁹ Bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm: -YB, -MO, -İÜ.

⁴⁰⁰ Hāza Kitābu Yūsuf u Zūleyḡā be-nām-ı Aḡsen-i Қаşaş-ı Şerīfe: -YB; Hāza Kitābu Yūsuf u Zūleyḡā raḡimehuma'llāhu te'ālā MO; Hāzā Aḡsen-i Қаşaş Kışşā-i Yūsuf 'aleyhi's-selām İÜ

⁴⁰¹ ol kādir u subḡān ve nāşır u müste'ān üzerine olsun: ol ḡālīḡ-ı kevn ü mekān ve rāzīḡ-ı ins ü cān ḡāzretine İÜ

⁴⁰² "Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık." Kur'ān-ı Kerīm, 95/4.

⁴⁰³ "O, sizi rahimlerde, dilediḡi gibi şekillendirendir." Kur'ān-ı Kerīm, 3/6.

⁴⁰⁴ muḡtezāsınca: mefhūmınca İÜ

⁴⁰⁵ ḡudret eliyle: yed-i ḡudretle İÜ

⁴⁰⁶ ḡikmet ḡalemiyle: ḡalem-i ḡikmetle İÜ

⁴⁰⁷ "Andolsun, biz insanoḡlunu şerefli kıldık." Kur'ān-ı Kerīm, 17/70.

⁴⁰⁸ "Dikkat edin, yaratmak da, emretmek de yalnız O'na mahsustur. Ālemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı yücedir." Kur'ān-ı Kerīm, 7/54.

⁴⁰⁹ Şi'r: -İÜ

⁴¹⁰ şun'uña: ḡüsnüñe İÜ

Kā'ināt aḥvālını ser-tā-ḳadem 'ilmüñ muḥîṭ

İde mi bu bir avuc toprak saña 'arz-ı kemāl [İÜ2a]

NEŞR⁴¹¹

Ve⁴¹² şalavāt-ı bî-ḥadd u teslīmāt-ı lā-yu'add ol ḥabīb-i ekrem ve resūl-i mufahḥam a'nî hādî-i her güm-rāh [YB2a] Muḥammed resūlu'llāh şalla'llāhu 'a.m. üzerine olsun ki *şümme haleḳa'l-eşyā'e min nūr⁴¹³* feḥvāsınca rūḥ-ı şerīfin ve nūr-ı laṭīfin⁴¹⁴ cemî'-i ḥaḳāyık-ı ekvāna maşdar [MO2a] ve ol nūr-ı pür-sürürla⁴¹⁵ zemīn ü zamānı münevver kı lup ḳā'il-i nazm-ı Ḳur'ān-ı mu'ciz-nizām olmağla cümle-i⁴¹⁶ ehl-i İslām'ı ḥazīz-i tedennüsdan⁴¹⁷ evc-i teḳaddüse çıkardı.

MEDḤ-İ RESŪL⁴¹⁸

[fā'ilātün/fā'ilātün/ fā'ilün]

Ey çerāğ-ı ḥāne-i İslām [u] dīn

Melce'ü'l-āfāḳı ḥatmü'l-mürselīn

Nūr-ı zātuñdan münevver mihr ü māh

Ḥāk-i pāyüñden müzeyyendür⁴¹⁹ zemīn

Ḥüsn-i Yūsuf ḥüb-ısa⁴²⁰ zāhirde ger

Ḥüsn-i ma'nî sende ḥatm oldı hemīn

Vaşf-ı ḥulḳuñ kim senüñ Ḳur'ān ola⁴²¹

⁴¹¹ neşr: -İÜ.

⁴¹² ve: -İÜ

⁴¹³ "Sonra eşyaları benim nurumdan yarattı." Hadis; Muhammed Bâkır el-Meclisî, Bihâru'l-Envâr, s. 24, hadis nu: 42.

⁴¹⁴ nūr-ı laṭīfin: -İÜ

⁴¹⁵ ol nūr-ı pür-sürürla: -İÜ

⁴¹⁶ cümle-i: -YB, -MO

⁴¹⁷ tedennüsdan: tedennīden İÜ

⁴¹⁸ Medḥ-i Resūl: Na't İÜ

⁴¹⁹ Müzeyyendür: mürettebdür YB, MO

⁴²⁰ ḥüb-ısa: ḥüb ise MO

Niçe vaşf ider bu halk ‘ayne'l-yaķın⁴²²

NEŞR⁴²³

Ve selām-ı maħmidet ve ta‘zīm-i midħat⁴²⁴ ‘alā-āl u evlād-ı güzīn ve bākī-i aşhāb u tābi‘īn ħuşuşan cümle-i⁴²⁵ aşhābuñ efdali Ebū Bekr ü ‘Ömer u ‘Oşmān u ‘Alī ki her biri şırāt-ı müstaķīme mühtedī ve gürüh-ı evliyāya⁴²⁶ muķtedīdür rıdvanu'llāhi te‘ālā ‘aleyhim ecma‘īn.

BEYT

[fe‘ilātün/mefā‘ilün/fe‘ilün]

Hubb-ı işān delīl-i şıdķ [u] vifāk⁴²⁷

Buğz-ı işān nişān-ı küfr ü nifāk

NEŞR⁴²⁸

Ve devām⁴²⁹-ı devlet-i pādişāh-ı zamān zıllu'llāhi fi'd-devrān nāşuru'l-‘adl ü ve'l-işsān⁴³⁰ bāşıtu'l-emni ve'l-emān sulţān-ı [YB2b] selāţīn-i [İÜ2b] cihān güzīde-i Āl-i ‘Oşmān nişāne-i *inna'llāhe ye'muru bi'l-‘adli ve'l-işsān*⁴³¹ burhān-ı ħavākīn-i devrān⁴³² es-sulţān ibnü's-sulţān Sulţān Murād Hān ibnü's-sulţān Selīm Hān ki silsile-i ‘Oşmāniyyāndan⁴³³ on ikinci sulţān-ı ‘adālet-nişāndur *edāma'llāhu*

⁴²¹ ola: dur İÜ

⁴²² Niçe vaşf ider bu halk ‘ayne'l-yaķın: Halk-ı ‘ālem seni ögmek ne mümkin YB, MO

⁴²³ Neşr: -İÜ

⁴²⁴ Ve selām-ı maħmidet ve ta‘zīm-i midħat: ve teslīm-i midħat ve ta‘zīm-i maħmidet İÜ

⁴²⁵ cümle-i: cemī‘-i İÜ

⁴²⁶ evliyāya: etķiyāya İÜ

⁴²⁷ vifāk: vefā İÜ

⁴²⁸ Neşr: -İÜ

⁴²⁹ devām: dām MO

⁴³⁰ nāşuru'l-‘adl ü ve'l-işsān: -YB, - MO

⁴³¹ “Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı emreder.” *Kur’ân-ı Kerîm*, 16/90. // güzīde-i Āl-i ‘Oşmān nişāne-i *inna'llāhe ye'muru bi'l-‘adli ve'l-işsān*: -İÜ

⁴³² burhān-ı ħavākīn-i devrān: -YB, -MO

⁴³³ ‘Oşmāniyyāndan: āl-i ‘Oşmān İÜ

*salṭanatahū ve ‘ammaera bi’l-‘adli memleketehū. İlähî sālḥā’-i bisyār vücūd-ı şerîf-râ⁴³⁴
pâyendedâr bi-ḥaḳḳı Muḥammed ve âlihi’l-aḥyâr.⁴³⁵*

DER-MEDḤ-İ PÂDİŞÂH-İ ‘ÂLEM-PENÂH⁴³⁶

[fâ‘ilâtün/fâ‘ilâtün/fâ‘ilâtün/fâ‘ilün]

Ey penâh-ı mülk ü devlet nâşır-ı şer‘-i mübîn

Şehryâr-ı rub‘-ı meskûn ḥusrev-i rûy-ı zemîn

Bulsa devrânũnda revnaḳ ṭañ mı⁴³⁷ şer‘-i Muştafâ

Zâtuñı rahmet yaratdı ḥalka Rabbü’l-‘âlemîn

Sâbit olduḳca⁴³⁸ zemîn devr itdügince âsmân

Ola ṭapuñ şehryâr-ı devlet u sulṭân-ı dîn⁴³⁹ [İS1b]

EMMÂ BA‘D BU FAŞL SEBEB-İ TE’LİF-İ KİTÂB BEYÂNINDADUR Kİ ZİKR OLINUR⁴⁴⁰

Bu ‘abd-i faḳîrũ’l-mu‘terif⁴⁴¹ bi’z-zenbi ve’t-taḳşîr Muḥammed bin İbrâhîm
[MO2b] el-[İS2a] ḥaḳîrũ’l⁴⁴²-mütevellî ‘alâ Evḳâf-ı Aḥî Çelebî⁴⁴³ *ğafera’llâhu
zünûbehũ ve setera ‘uyûbehũ* bir gice maḥmiye-i Ğalaṭa’da⁴⁴⁴ kendü ğam-ḥânemde
mihmân olup cānum⁴⁴⁵ ḥâl-i cihânı taşavvur iderken⁴⁴⁶ ‘aḳlum ğarḳa-i baḥr-i

⁴³⁴ rā: -MO; şerîf-rā: şerîfeş-rā İÜ

⁴³⁵ bi-ḥaḳḳı Muḥammed ve âlihi’l-aḥyâr: -İÜ

⁴³⁶ ‘âlem-penâh: -YB, -İÜ

⁴³⁷ ṭañ mı: n’ola İÜ

⁴³⁸ olduḳca: olduḳca İÜ

⁴³⁹ Hâza Kitābu Yūsuf u Züleyḥâ ... Ola ṭapuñ şehryâr-ı devlet u sulṭân-ı dîn: ḥazret-i Ḥallâḳ-ı kevn u mekân ve Rezzâḳ-ı ins ü cān olan Ḥannân u Mennân ḥazretlerine ḥamd u şenâ-yı lâ-yuḥşâ ve cenâb-ı ḥabîb-i Ḥudâ ve resûl-i kibriyâ Muḥammed el-Muştafâ şalla’llāhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem teslîmen keşîran ḥazretlerine şalavât u selâm vuşûl-i encām ve şefâ‘at-i peygām ke-‘adedi nücümü’s-semâ’ ithâf ve ihdâ ve âl u evlād ve ezvâc-ı ṭāhirât ve etbâ‘-ı ṭayyibât üzerlerine olsun ve daḥı şeref-i meclis şerîf-i nebevî ile şeref-yâb olmuşlardır anlar üzerine olsun rıḍvānu’llāhi ‘aleyhim ecma‘in İS.

⁴⁴⁰ Bu faşl sebab-ı te’lif-i kitâb beyânındadır ki zikr olunur: -YB, -MO, -İS.

⁴⁴¹ mu‘terif: ma‘rûf İS

⁴⁴² el-ḥaḳîrũ’l: -İS, el-Endülüsî İS

⁴⁴³ evḳâf-ı Aḥî Çelebi: -MO, ‘Alî bin Muḥammed MO

⁴⁴⁴ maḥmiye-i Ğalaṭa’da: -MO, -İS

⁴⁴⁵ kendü ğam-ḥânemde mihmân olup cānum: küşe-i ğam-ḥânemde taşaddur İÜ

tahayyür ve gönlüm⁴⁴⁷ giriftâr-ı emvâc-ı tefekkür iken albüme ilhâm-ı Rabbânî ve işâret-i Subhânî⁴⁴⁸ oldu ki *nahnü neaşşu ‘aleyke asene’l-aşaş*⁴⁴⁹ fehvâsınca menâkıb-ı enbiyâdan tefsîr-i sûre-i [YB3a] Yûsuf ‘*aleyhi’s-selâm*⁴⁵⁰ ki⁴⁵¹ bî-reyb u taallüf⁴⁵² bir ışsa-i zîbâ ve hikâyet-i bî-hem-tâdur ki⁴⁵³ nazm u neşre⁴⁵⁴ a‘lem olan⁴⁵⁵ bülegâ-yı⁴⁵⁶ ‘Arab ve fûşahâ-yı⁴⁵⁷ ‘Acem ve bülegâ-yı aşhâb-ı alem⁴⁵⁸ envâ‘-ı fûnûnı müşt Emil tavr-ı ‘acîb risâleler taşnîf ve tarz-ı⁴⁵⁹ arîb üzre⁴⁶⁰ sihr ü i‘câza arîb [IÜ3a] maâleler⁴⁶¹ te‘lîf idüp geri fûnûn-ı belâat ve fûsûn-ı feşâhat üzre mü‘ellefâta âyeyet ü muşannefâta nihâyet yokdur bâ-uşuş Mevlânâ İbn-i Kemâl Pâşâ ve Hamdî ve Yahyâ ve Çâkerî *rahimehumu’llâhu* te‘âlâ her biri Türkî ‘ibâretle birer⁴⁶² risâle-i dil-pezîr ve maâle-i lâ-nazîr nazm idüp bî-add me‘ânî-i bedî‘a ilhâ ve bî-‘add şanâyî‘-i ‘acîbe ilşâ itmişlerdür ki [İS2b] kemâl-i⁴⁶³ belâat ve isti‘ârâtınun allinde ‘uûl müzmail olur. Ammâ neşr üzre olan Türkî⁴⁶⁴ nüşhalarda bu aîr anı dürüst bulmaduıma⁴⁶⁵ binâ‘en ilhâm-ı Rabbânî ve işâret-i⁴⁶⁶ Subhânî ile⁴⁶⁷ dil⁴⁶⁸ dâ‘î ve cânım sâ‘î oldu ki ol hikâyet-i bâ-dirâyeti Türkî ‘ibâretle neşr idem. Geri elfâz-ı⁴⁶⁹ Türkî-‘ibâret⁴⁷⁰ melâat u zârâfetden⁴⁷¹ dür ve

⁴⁴⁶ mamiye-i alaa‘da kendü am-ânemde mihmân olup cânım âl-i cihânı taşavvur iderken: - İS

⁴⁴⁷ gönlüm: -İS

⁴⁴⁸ iken albüme ilhâm-ı rabbânî ve işâret-i subhânî: -YB, -MO, -IÜ.

⁴⁴⁹ “Biz, sana kıssaların en güzelini anlatıyoruz.”Kur‘ân-ı Kerîm, 12/3.

⁴⁵⁰ ‘aleyhi’s-selâm: -YB, -MO, ‘a.m İS

⁴⁵¹ ki: -YB, -MO, -IÜ.

⁴⁵² bî-reyb u taallüf: -İS

⁴⁵³ ki: -İS

⁴⁵⁴ nazm u neşre: neşr ü nazmla İÜ, neşr üzre İS

⁴⁵⁵ a‘lem olan: -İS

⁴⁵⁶ olan bülegâ-yı: fûşahâ-i İÜ

⁴⁵⁷ fûşahâ-yı: -YB, -MO, -IÜ

⁴⁵⁸ ve bülegâ-yı aşhâb-ı alem: -YB, -MO, -İS

⁴⁵⁹ tarz-ı: üslûb-ı İS

⁴⁶⁰ üzre: belki İÜ

⁴⁶¹ sihr u i‘câza arîb maâleler: sihr u i‘câza lâ-muâle arîb maâleler İS

⁴⁶² birer: bir YB, MO

⁴⁶³ kemâl-i: -YB, -MO

⁴⁶⁴ Türkî: -IÜ, -İS

⁴⁶⁵ bulmaduıma: görmedigüme İÜ.

⁴⁶⁶ işâret-i: işâret-ı İÜ.

⁴⁶⁷ ilhâm-ı rabbânî ve işâret-i subhânî ile-İS.

⁴⁶⁸ dil: gönlüm İÜ

⁴⁶⁹ geri elfâz-ı:elfâz-ı -İS.

⁴⁷⁰ ‘ibâret: -YB, -MO, -IÜ.

⁴⁷¹ zârâfetden: leâfetden İÜ.

belāğat u feşāhatden⁴⁷² mehcürdur⁴⁷³ ve erbāb-ı kemāl atında menfūr⁴⁷⁴ [YB3b] u pür-uşırdur⁴⁷⁵ ve bu bende-i efkende⁴⁷⁶ bu fende⁴⁷⁷ alīlū'l-bizā'a ve zelīl-i bī-istiā'ayum ve mişāl-i hāme-i şikeste-zebān ve mānend-i devāt-ı beste-dehānum.⁴⁷⁸ 'Ayāndur ki⁴⁷⁹ piyāde-i bī-pervā her ne deñlū⁴⁸⁰ ziyāde-pūyān olsa fāris-i meydān ile⁴⁸¹ hem-inān ve ūī-i gūyā ne adar faşīhū'l-lisān ise bū'l-fevāris meydān ile⁴⁸² hem-beyān⁴⁸³ [MO3a] olmaz. Hıuşuşan siyāat-ı 'ibāretde ve hūrūf⁴⁸⁴-ı isti'āretde kişi ne deñlū⁴⁸⁵ zū-fünūn olsa zurefā-yı zamān ve 'urefā-yı cihān harf atup [IÜ3b] a'n u levme sebep olur. Pes bu bende-i za'if⁴⁸⁶ nice risāle⁴⁸⁷ tesvīd ve ne gūne maāle temhīd idem ki memdūh-ı cümle-i⁴⁸⁸ enām ve mabūl-i hāş u 'ām ola ammā her şecerde bir dürlü şemer ve her şemerde bir nev' renk u būy u āşnī muarrer olup⁴⁸⁹ ve her şerbetde bir lezzet ve her kāsede [İS3a] bir melāhat olup⁴⁹⁰ mübtedīler istimā'ından temettu' bulma⁴⁹¹ ābil⁴⁹² mülāhazasıyla mazā⁴⁹³ bu tarz-ı müceddede hizmet⁴⁹⁴ 'add idüp 'adem-i istiā'at ve illet-i bizā'atdan itirāz u ictināb itmeyüp fazl-ı Hā'a tevessül ve luf-ı Hudā'ya⁴⁹⁵ tevekkül idüp edā-yı merām ve sev-i kelāmda Mevlānā Hamdī *rahimehu'llāh*⁴⁹⁶ işrince gidüp te'līfleri

⁴⁷² feşāhatden: leafetden İS.

⁴⁷³ mehcürdur: mehcür İS

⁴⁷⁴ menfūr: menfürdur İS

⁴⁷⁵ ve pür-uşırdur-İS

⁴⁷⁶ efkende: ser-efkende MO, ser-figende İS

⁴⁷⁷ bu fende: -MO

⁴⁷⁸ ve mişāl-i hāme-i şikeste-zebān ve mānend-i devāt-ı beste-dehānum: -İS

⁴⁷⁹ 'ayāndur ki: ma'lūmdur ki İS

⁴⁸⁰ deñlū: adar İÜ.

⁴⁸¹ meydān ile: meydānla İS

⁴⁸² meydān ile: meydānla İÜ.

⁴⁸³ ve ūī-i gūyā ne adar faşīhū'l-lisān ise bū'l-fevāris meydān ile hem-beyān: -İS

⁴⁸⁴ hūrūf: harf YB, İS; hıref İÜ

⁴⁸⁵ ne deñlū: -İÜ.

⁴⁸⁶ bende-i za'if: 'abd-i mecīd İÜ, bende-i zelīl İS.

⁴⁸⁷ risāle: risāleler dahil İÜ

⁴⁸⁸ cümle-i: -YB, -İS

⁴⁸⁹ her şecerde bir dürlü şemer ve her şemerde bir nev' renk ve būy u āşnī muarrer olup: -YB, -MO// olup: olduğundan gayrı İS

⁴⁹⁰ olup: bulunup İÜ

⁴⁹¹ bulma: bulmaa İS

⁴⁹² temettu' bulma ābil: intifā' alma İÜ.

⁴⁹³ mazā: nev'ā İÜ

⁴⁹⁴ müceddede hizmet: bu hizmeti sa'adet İS

⁴⁹⁵ luf-ı Hudā'ya: feyyāz-ı Mula'a İÜ

⁴⁹⁶ rahimehu'llāh: -İÜ

olan kitābuñ⁴⁹⁷ elfāz-ı dūrer-bārın [YB4a] vesīle idüp ‘alā-vechī’l-iḥtişār encāmına⁴⁹⁸ iḳdām ve itmāmına ihtimām olındı. Ümīzdür ki esrār-ı kerāmāt-ı evliyā ve himmet-i şulahā’-i etkıyā itmāmına mu‘āvenet ve encāmına müsā‘adet kıla. *Allāhümme’rzuḳnā ed‘iyyete’ş-şālihīn inneke ente’l-mucībū’s-sā’ilīn*. Ve bu nüshaya⁴⁹⁹ nāzır ve istimā‘ına ḥāzır olan ihvān-ı keremden mütevaḳḳı‘ ve yārān-ı⁵⁰⁰ pür-himemden mütezarrı‘dur ki elṭāf-ı kerīme ve a‘ṭāf-ı ‘amīmelerin⁵⁰¹ mebzül buyurup bu ‘abd-i muḥtācı⁵⁰² ve marīz-i bī‘ilācı du‘ā-i ḥayrla⁵⁰³ yād ve rūḥ-ı revānum şād buyurup sehevāt-ı ḳalem birle⁵⁰⁴ vāḳı‘ olan ḥaṭāsın⁵⁰⁵ ḳalem-i ‘afv ile⁵⁰⁶ [İS3b] işlāḥ idüp ‘aybını⁵⁰⁷ zeyl-i luṭf ile⁵⁰⁸ [İÜ4a] mestūr ve neyl-i keremle ma‘zūr dutalar⁵⁰⁹ ve bu risālenüñ⁵¹⁰ nāmı ve tārīḥi 994⁵¹¹ *Aḥsen-i Ḳaşaş-ı Şerīfe* olup ümīzdür⁵¹² ki muḥıbb u muḥıḳlerüñ⁵¹³ nihādı bu ḳışşanuñ semā‘ıyla ilā-āhiri’d-devrān [MO3b] mesrūr u ḥandāñ ola. *İnnehu veliyyü’t-tevfık*.⁵¹⁴

FAŞL⁵¹⁵

Müfessirīn-i ‘izām ve muḥaḳḳıḳīn-i zevi’l-kirām Ḳur’ān-ı ‘Azīm-i⁵¹⁶ vācibü’t-ta‘zīmde⁵¹⁷ Sūre-i Yūsuf ‘aleyhi’s-selāmuñ sebeb-i nüzūline⁵¹⁸ birḳaç⁵¹⁹

⁴⁹⁷ te’līfleri olan kitābuñ: ol kitāb-ı müşḳīn-nıḳābuñ İS

⁴⁹⁸ encāmına: encām MO

⁴⁹⁹ nüsha: YB

⁵⁰⁰ yārān-ı: ḥullān-ı İS

⁵⁰¹ elṭāf-ı kerīme ve a‘ṭāf-ı ‘amīmelerin: elṭāf-ı ‘amīme ve a‘ṭāf-ı kerīmelerin İS

⁵⁰² muḥtācı: muḥtāc İÜ

⁵⁰³ ḥayrla: ḥayr ile MO, İÜ, ḥayr birle İS

⁵⁰⁴ birle: -İS

⁵⁰⁵ ḥaṭāsın: ḥaṭāsını İÜ, yirlerin İS

⁵⁰⁶ ‘afv ile: ‘afv birle İS

⁵⁰⁷ ‘aybını: -YB, -MO, -İÜ

⁵⁰⁸ luṭf ile: luṭfla MO, İÜ, İS

⁵⁰⁹ dutalar: ṭuṭalar MO, İÜ.

⁵¹⁰ risālenüñ: risāle-i laṭīfenüñ İÜ, kitāb-ı ferḥunde-me’ābuñ İS

⁵¹¹ 994: -YB

⁵¹² ümīzdür: ümīddür MO, mercüdur İÜ

⁵¹³ muḥıḳlerüñ: enbiyānuñ İÜ

⁵¹⁴ “Başarıya ulaştırın O’dur (Allah’tır)”, Nesaî, Fey’, 15.

⁵¹⁵ faşl: -İÜ, -İS.

⁵¹⁶ Ḳur’ān-ı ‘Azīm: Ḳur’ān-ı pür-iḥtirām İÜ, Ḳur’ān-ı ‘Azīm ve furḳān-ı kerīm: -İS

⁵¹⁷ vācibü’t-ta‘zīmde: vācibü’l-ıkrāmı İÜ.

⁵¹⁸ Sūre-i Yūsuf ‘aleyhi’s-selāmuñ sebeb-i nüzūline: -İS

⁵¹⁹ birḳaç: bir nice İS

dürlü rivāyet beyān⁵²⁰ iderler. Meşelā⁵²¹ [YB4b] bir sebab-i nüzül budur ki kavm-i Yehūd'dan bir cehūd bir gün Ḥabīb-i Ekrem ve Resül-i Efham *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem* ḥuzūr-ı pür-ḥubūrında⁵²² Tevrāt'da maştūr olan āyātdan kışşa-i⁵²³ Yūsuf'dan birkaç āyet-i 'İberī-'ibāretle kırā'at⁵²⁴ ve ḥüsn-i şavtla⁵²⁵ tilāvet iderken peyk-i ḥazret semādan nāzil olup⁵²⁶ ve⁵²⁷ Sūre-i Yūsuf'ı 'a.m.⁵²⁸ Resūlu'llāh'a *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem*⁵²⁹ vāşıl itdükte der-ḥāl Ḥabīb-i⁵³⁰ Zü'l-celāl daḥı 'Arabī-'ibāretle⁵³¹ ve lisān-ı feşāḥatla⁵³² tilāvet-i Qur'an'a⁵³³ mübāşeret idüp ḥuzzār-ı meclis⁵³⁴ gördiler ki Tevrāt'a muṭabıḳ ve münderic⁵³⁵ olan āyāta muvāfiḳdur. Ol [İS4a] cehūd eyitdi yā Muḥammed bu sūre-i pür-iḥtirāmı cenābuña⁵³⁶ kim i'lām itdi ki bu dem tilāvete⁵³⁷ iḳdām itdüñ. Faḥrū'l-enām buyurdı ki⁵³⁸ ol 'Alīm u 'Allām⁵³⁹ ḥālā⁵⁴⁰ anı baña ilhāmla⁵⁴¹ i'lām⁵⁴² itdi. Pes⁵⁴³ hemīn⁵⁴⁴ ol cehūd mefḥar-i her mevcüddan⁵⁴⁵ bu kelāmı istimā' idicek⁵⁴⁶ ve kavm-i yehūdla ittifaḳ u⁵⁴⁷ ictimā' idüp eyitdi⁵⁴⁸ ey kavm-i Kelīmu'llāh ben güvāhum [İÜ4b] siz daḥı⁵⁴⁹ āgāh oluñ ki

⁵²⁰ beyān: i'lām İS

⁵²¹ meşelā: -İÜ.

⁵²² ḥuzūr-ı pür-ḥubūrında: ḥuzūrına gelüp İS

⁵²³ āyātdan kışşa-i: sūre-i İS

⁵²⁴ kırā'at: Qur'an İS

⁵²⁵ ḥüsn-i şavtla: ḥüb āvāzla İS

⁵²⁶ olup: -İS

⁵²⁷ ve: -MO, -YB

⁵²⁸ 'a.m.: -MO, -İÜ, -İS

⁵²⁹ şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: -YB, -İÜ, -İS

⁵³⁰ Ḥabīb-i: resül-i İS

⁵³¹ 'Arabī 'ibāretle: 'Arabiyyet ile İS

⁵³² ve lisān-ı feşāḥatla: -İS

⁵³³ tilāvet-i Qur'an'a: tilāvete İS

⁵³⁴ ḥuzzār-ı meclis: ḥazır olanlar İS

⁵³⁵ münderic: anda İS

⁵³⁶ cenābuña: saña İS

⁵³⁷ tilāvete: kırā'ete İS

⁵³⁸ faḥrū'l-enām buyurdı ki: buyurdı ki faḥrū'l-enām İS

⁵³⁹ ol 'alīm u 'allām: -İS

⁵⁴⁰ ḥālā: -YB, -MO, -İÜ

⁵⁴¹ ilhāmla: ilhām ile MO

⁵⁴² ilhāmla i'lām: ilhām İS

⁵⁴³ pes: -YB, -MO, -İÜ

⁵⁴⁴ hemīn: -İS

⁵⁴⁵ mefḥar-i her mevcüddan: faḥr-i 'ālemden İS

⁵⁴⁶ idicek: -YB, -MO, -İÜ

⁵⁴⁷ ittifaḳ ve: -YB, -MO, -İÜ

⁵⁴⁸ eyitdi: ḥaber virdi ki İS

⁵⁴⁹ ben güvāhum siz daḥı: -İS

Muhammed *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem*⁵⁵⁰ Kelāmu'llāh okur. Anı⁵⁵¹ bugün taḥbīk idüp taḥkīk bildüm⁵⁵² ve Tevrāt'da taḥrīr⁵⁵³ olan muḥkemāta⁵⁵⁴ muvāfīk ve āyāt-ı beyyināta⁵⁵⁵ muṭābīk buldüm.⁵⁵⁶ Andan [YB5a] ol cehūd ṭā'ife-i Yehūdla⁵⁵⁷ mev'ūd olup Resül-i pür-cūd ḥuzūrında ku'ūd itdiler⁵⁵⁸ belāğat ü feṣāhatin gūş idüp müteḥayyir ü medhūş oldılar. Bir sebab-i nüzül budur ki bir gün 'Ömer İbnü'l-Ḥaṭṭāb⁵⁵⁹ *raḍiya'llāhu 'anh*⁵⁶⁰ kendi⁵⁶¹ bāb-ı 'izzet-me'ābında sākin⁵⁶² iken Yehūd-ı melā'īn [MO4a] mübāḥaşe-i dīn idüp eyitdiler ki⁵⁶³ yā 'Ömer senüñ dīnünden bizüm āyīnümüz efdaldür ki bize münzel olan Tevrāt⁵⁶⁴ mükemmeldür.⁵⁶⁵ Zīrā sūre-i⁵⁶⁶ Yūsuf ki ḥikāyet-i aşfiyānuñ⁵⁶⁷ güzīdesi ve kışaş-ı enbiyānuñ⁵⁶⁸ zübdesidür Tevrāt'umuzda⁵⁶⁹ mersüm u merķüm⁵⁷⁰ ammā sizüñ kitābuñuzda ğayr-i merķümdür.⁵⁷¹ Çün Ḥazret-i⁵⁷² 'Ömer ol ṭā'ife-i pür⁵⁷³ [İS4b] - şūr u şerden bu resme ḥaber⁵⁷⁴ işitdi mizācı mükedder ve ḥātırı ğāyet⁵⁷⁵ muṣṭarr olup⁵⁷⁶ der-ḥāl⁵⁷⁷ Resül-i Zü'l-celāl ḥazretine⁵⁷⁸ bu ḥāli⁵⁷⁹ işāl⁵⁸⁰ itdi. Ol ḥazret anı

550 *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem*: -YB, -İÜ, -İS

551 anı: -İS

552 taḥkīk bildüm: gördüm ki İS

553 taḥrīr: -MO, -YB, -İS

554 muḥkemāta: āyāta İS

555 muvāfīk ve āyāt-ı beyyināta: -İS

556 buldüm: ve Kur'ān itdügi taḥkīkdür İS

557 yehūdla: yehūd ile İÜ

558 resül-i pür-cūd ḥuzūrında ku'ūd itdiler: ḥuzūr-ı ḥazrete geldiler İS

559 İbnü'l-Ḥaṭṭāb: -İS

560 *raḍiya'llāhu 'anh*: -YB, -MO, rd İÜ

561 kendi: kendinüñ İÜ, İS

562 bāb-ı 'izzet-me'ābında sākin: ḥānesi ḳapūsında mütemekkin İS

563 ki: -YB, -MO

564 Tevrāt: kitāb MO, YB

565 efdaldür ki bize münzel olan Tevrāt mükemmeldür: mu'teberdür ve evlā idügi muḳarrerdür İS

566 sūre-i: kışşa-i İS

567 ḥikāyet-i aşfiyānuñ: ḥikāyetlerüñ İÜ, rivāyetlerüñ İS

568 kışaş-ı enbiyānuñ: ḥikāyetlerüñ İS

569 Tevrātumuzda: kitābumuzda İÜ

570 ve merķüm: -YB, -MO, -İÜ

571 ğayr-i merķümdür: ma'düm nā-ma'lümdür İS

572 Ḥazret-i: -İS

573 pür: -YB, -MO

574 resme ḥaber: ḥaberi İS

575 ğāyet: -MO

576 işitdi mizācı mükedder ve ḥātırı ğāyet muṣṭarr olup: -İS

577 der-ḥāl: der-'aḳab İS

578 resül-i Zü'l-celāl ḥazretine: resülu'llāhu İS

579 ḥāli: aḥvāli İÜ

güş idüp biraz murākıb u hāmūş⁵⁸¹ olduḡda emr-i Celīl ile⁵⁸² Cebrā'īl⁵⁸³ ol ḡinde⁵⁸⁴ nāzil olup bu sūreyi⁵⁸⁵ Resūlu'llāh'a vāşıl itdi.⁵⁸⁶ **Bir sebep-i nüzūl** budur ki İmām Rūkne'd-dīn raḡimehu'llāhü te'ālā⁵⁸⁷ *Terceme-i*⁵⁸⁸ *Sūre-i Yūsuf*⁵⁸⁹ da beyān ider ki⁵⁸⁹ bir ḡün Resūlü's-şāḡaleyn ve imāmü'l-ḡaremeyn⁵⁹⁰ şaḡ yanına İmām ḡasan'ı ve şol [İÜ5a] cānibine⁵⁹¹ İmām ḡüseyn'i dizi üstine⁵⁹² alup dīdār-ı [YB5b] pür-envārı⁵⁹³ müşāhedesinde iken ḡazret-i Cebrā'īl⁵⁹⁴ selām-ı Rabb-i Celīl ile nāzil olup ḡasan ve ḡüseyn'e işāret kırup eyitdi bu iki māh-peyker ḡaḡkında⁵⁹⁵ mihrüñüz⁵⁹⁶ ber-ā-ber midür⁵⁹⁷ ol server⁵⁹⁸ buyurdı ki *ne'am lā farḡa beynehümā*.⁵⁹⁹ Ol peyk aña eyitdi āḡāḡ ol yā Resūla'llāh ki birini zehrle⁶⁰⁰ helāk ve birinüñ baḡrını⁶⁰¹ tıḡla⁶⁰² çāk ideler. ḡazret-i Peyḡamber *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem*⁶⁰³ eyitdi ey birāder bu zararı⁶⁰⁴ anlara⁶⁰⁵ kim ider.⁶⁰⁶ Eyitdi ümmetüñden bī-vefā olanlar.⁶⁰⁷ Pes ol server⁶⁰⁸ bu belā⁶⁰⁹ ile ibtilā olmaḡı⁶¹⁰ kendüye [İS5a] maḡşuş mutaşavver⁶¹¹

⁵⁸⁰ işāl: āḡāḡ İS

⁵⁸¹ biraz murākıb ve hāmūş: kudüretten ḡalb-i şerīfi birhüş İS

⁵⁸² emr-i Celīl ile: hemīn Rabbü'l-'ālemīn emr idüp İS

⁵⁸³ Cebrā'īl: Cibrīl İÜ, Cibrīl-i Emīn İS

⁵⁸⁴ ḡinde: ḡin YB, MO, -İS

⁵⁸⁵ nāzil olup bu sūreyi: bu sūre ile nāzil İS

⁵⁸⁶ Resūlu'llāh'a vāşıl itdi: ḡazret-i peyḡam-bere vāşıl oldı İS

⁵⁸⁷ raḡimehu'llāhü te'ālā: raḡmetu'llāhi 'aleyh İÜ

⁵⁸⁸ Terceme-i: -İS

⁵⁸⁹ ider ki: kırup ki İÜ, kırup İS

⁵⁹⁰ imāmü'l-ḡaremeyn: ve imāmü'l-ḡaremeyni's-şerīfeyn İÜ

⁵⁹¹ şol cānibine: şolına İS

⁵⁹² dizi üstine: -İS

⁵⁹³ pür-envārı: pür-envārları MO, İÜ

⁵⁹⁴ Cebrā'īl: Cibrīl İÜ, İS

⁵⁹⁵ ḡaḡkında: şānında İÜ

⁵⁹⁶ mihrüñüz: maḡabbetüñüz İÜ

⁵⁹⁷ bu iki māh-peyker ḡaḡkında mihrüñüz ber-ā-ber midür: bunları sever misin ve maḡabbetüñüz ikisine yeksān midür İS

⁵⁹⁸ ol server: resūl-i ekrem İS

⁵⁹⁹ "Evet, ikisi arasında fark yoktur."; *ne'am lā farḡa beynehümā*: *ne'am* severim ve maḡabbtümde *lā farḡa beynehümā* İS

⁶⁰⁰ zehrle: zehr ile MO

⁶⁰¹ baḡrını: baḡrın YB, MO

⁶⁰² baḡrını tıḡla: tıḡla baḡrın İS

⁶⁰³ *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem*: -YB, -MO; ḡazret-i Peyḡamber *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem*: ol server İS

⁶⁰⁴ zarar: cefāları İÜ

⁶⁰⁵ bu zarar anlara: bunlara anı İS

⁶⁰⁶ ider: idiser İÜ; idiserdür İS

⁶⁰⁷ ümmetüñden bī-vefā olanlar: senüñ ümmetüñüñ bī-vefāları İS

⁶⁰⁸ ol server: ḡazret-i resūl İS

kılıp maḥzūn ve muḏḏarrı⁶¹² olduḑda ḥāḏır-ı Őeriflerin⁶¹³ tesellā itmek-içün⁶¹⁴ Ḥudā-yı bī-hem-tā⁶¹⁵ sūre-i Yūşuf'ı ḥabībine i'tā itdi.⁶¹⁶ **Bir sebep-i nüzūl** budur ki çün ol [MO4b] Őefi'-i 'uşāt-ı ümmet⁶¹⁷ muḥācirin ile kıble-i erbāb-ı ḥācet olan⁶¹⁸ Mekke-i müşerrefe'den⁶¹⁹ hicret ve Medīne-i münevvere'ye rıḥlet itdiler. Bile gelen āl u aşḥāb emvāl u eşbāb⁶²⁰ terkin urup aḥbāb u ensābları⁶²¹ Ka'betu'llāh'da ḳalmaḑla⁶²² muḏḏaribü'l-ḥāl ve münkesirü'l-bāl olup⁶²³ ḥabīb-i⁶²⁴ Zü'l-celāl ḥuzūrında⁶²⁵ eyitdiler ey vücūd-ı laḏif n'ola Ḳur'ān-ı vācibü't-teşrifde bir kışşā-i Őerife⁶²⁶ veyā bir nüşā-i münife⁶²⁷ olaydı⁶²⁸ ki her vaḑt tilāvet⁶²⁹ ve her sā'at kıra'at⁶³⁰ idüp ḥāḏır-ı nā-murādumuz ber-murād ve dil-i [İÜ5b] nā-şādumuz⁶³¹ [YB6a] ḑamdan āzād olaydı. Hemān dem Resūl-i Ekrem *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem*⁶³² müteveccih-i dergāh-ı Ḥudā-yı 'ālem olup,⁶³³ Ḥudā'dan⁶³⁴ temennā ve⁶³⁵ kışşā-ı enbiyādan bir menāḑıb recā itdükte der-'aḑab⁶³⁶ peyk-i Ḥāzret-i Rab bu

⁶⁰⁹ belā: belā-yı İÜ, İS

⁶¹⁰ ile ibtilā olmaḑı: -İÜ, -İS

⁶¹¹ muḏaşavver: taşavvur İÜ, İS

⁶¹² maḥzūn ve muḏḏarr: bī-ḥuzūr İS

⁶¹³ Őeriflerin: Őerifin İÜ

⁶¹⁴ ḥāḏır-ı Őeriflerin tesellā itmekiçün: anuñ teselli-i ḥāḏır-ıçün İS

⁶¹⁵ Ḥudā-yı bī-hem-tā: -İS

⁶¹⁶ sūre-i Yūşuf'ı ḥabībine i'tā itdi: sūre-i Yūşuf nāzil oldu İS

⁶¹⁷ ol Őefi'-i 'uşāt-ı ümmet: -İS

⁶¹⁸ kıble-i erbāb-ı ḥācet olan: -İS

⁶¹⁹ Mekke-i Müşerrefe'den: Ummu'l-kura'dan İÜ, Ka'be-i Őerifden İS

⁶²⁰ eşbāb: eşvāb MO, esyābın İÜ

⁶²¹ emvāl ve eşbāb terkin urup aḥbāb ve ensābları: ve cümle aḥbāb ve ensāb emvāl ve esbābın İS

⁶²² terkin urup aḥbāb ve ensābları Ka'betu'llāh'da ḳalmaḑla: terk idüp her biri eşḑālın Ka'betu'llāh'da ḳoyup gitmekle İÜ; Ka'betu'llāh'da ḳalmaḑla: Mekke-i Müşerrefe'de ḳoyup gitmekle İS

⁶²³ olup: -İS

⁶²⁴ ḥabīb-i: resūl-i İS

⁶²⁵ ḥuzūrında: ḥuzūrına gelüp İS

⁶²⁶ Şerif: Şerife İÜ

⁶²⁷ münif: münife İÜ

⁶²⁸ olaydı: olsaydı İS

⁶²⁹ ki her vaḑt tilāvet: ḑāḥi kıra'at İS

⁶³⁰ her sā'at kıra'at: dem-be-dem tilāvet İS

⁶³¹ ḥāḏır-ı nā-murādumuz ber-murād ve dil-i nā-şādumuz: dil-i ḑamḑinimiz şād ve ḥāḏır-ı ḥāzīnümüz ol İS

⁶³² *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem*: -YB, -İÜ, -İS

⁶³³ dergāh-ı Ḥudā-yı 'ālem olup: du'ā olup İÜ; müteveccih-i dergāh-ı Ḥudā-yı 'ālem olup: du'āya el ḳaldırup İS

⁶³⁴ Ḥudā'dan: Ḥak'dan İS

⁶³⁵ Ḥudā'dan temennā ve: -YB, -MO

⁶³⁶ der-'aḑab: der-'aḑıb MO

süreyi müretteb lisân-ı ‘Arab üzre inzâl itdi.⁶³⁷ **Bir sebab-i nüzûl** dağı⁶³⁸ budur⁶³⁹ ki çün hazret-i risâlet-penâh risâletin⁶⁴⁰ şâyi‘ ve cümle-i ‘âleme nûr-ı nübüvvetin⁶⁴¹ lâmi‘ itdi rāhibler kendü⁶⁴² re’isleri⁶⁴³ çatına cem‘ olup server-i kâ’inātuñ⁶⁴⁴ [İS5b] kerāmât-ı şerîfin fikr ve mu‘cizât-ı laţîfin zıkr idüp risâletine⁶⁴⁵ mâyil ve nübüvvetine⁶⁴⁶ kıyıl oldılar. Re’isleri olan cāhil da‘vâ-yı bâtl idüp⁶⁴⁷ eyitdi.⁶⁴⁸ Varuñ⁶⁴⁹ aña üç müşkil mesâyl⁶⁵⁰ şoruñ eger izhâr-ı fazâyil idüp cevâb-ı şâfi virürse nübüvvetine kâfi⁶⁵¹ve risâletine vâfidür didi.⁶⁵² Ol gice hemân⁶⁵³ Cibrîl-i⁶⁵⁴ Yezdân⁶⁵⁵ ol sulţân-ı dîn ü îmân huzûrında⁶⁵⁶ süre-i Yûsuf’la Kışsa-i Kehf’i beyân idüp⁶⁵⁷ irtte bir niçe⁶⁵⁸ ruhbân⁶⁵⁹ seni üç su’âl⁶⁶⁰ ile imtiḥân ideler bir bir haber vir didi. Çün rāhibler Ḥazret-i Peyğamber huzûrına gelüp [MO5a] bu kışşalardan⁶⁶¹ haber şordılar. Ol server bu süreleri ezber okuyup anlar mağlûb u muğber oldılar ve dağı⁶⁶² üçüncü su’allerinde⁶⁶³ rûḥdan eşer isteyüp [YB6b] anlara Qur’ân’la şâfi

⁶³⁷ itdi: eyledi İÜ

⁶³⁸ dağı: -YB, -MO, -İS

⁶³⁹ budur: oldur İÜ

⁶⁴⁰ hazret-i risâlet-penâh risâletin: ol server-i kâ’inât nübüvvetin İS

⁶⁴¹ nübüvvetin: risâleti ile İS

⁶⁴² kendü: kendi İÜ, MO

⁶⁴³ rāhibler kendi re’isleri: rāhibler gönderüp ‘ammileri İÜ

⁶⁴⁴ server-i kâ’inātuñ: ol şāhib-i şerî‘atüñ İS

⁶⁴⁵ risâletine: şefâ‘atine İS

⁶⁴⁶ nübüvvetine: risâletine İÜ

⁶⁴⁷ da‘vâ-yı bâtl idüp: -İS

⁶⁴⁸ eyitdi: -YB, -MO

⁶⁴⁹ varuñ: -İS

⁶⁵⁰ mesâ’il: mes’ele İÜF

⁶⁵¹ kâfi: kâfidür İS

⁶⁵² didi: -İÜ; ve risâletine vâfidür didi: -İS

⁶⁵³ ol gice hemân: hemîn ol gice İS

⁶⁵⁴ Cibrîl-i: Cebrâ’îl MO, -İÜ

⁶⁵⁵ Yezdân: Emîn İS

⁶⁵⁶ huzûrında: huzûrına gelüp İÜ; ü îmân huzûrında: dîn-i güzîne gelüp İS

⁶⁵⁷ beyân idüp: beyân idüp eyitdi İS

⁶⁵⁸ bir niçe: -YB, -MO

⁶⁵⁹ ruhbân: cemâ‘at-i ruhbân İÜ

⁶⁶⁰ su’âl: mes’ele İÜ, İS

⁶⁶¹ bu kışşalardan: bu iki kışşadan İÜ

⁶⁶² ve dağı: -YB, -MO; ideler bir bir haber vir didi çün rāhibler Ḥazret-i Peyğamber huzûrına gelüp bu kışşalardan haber şordılar ol server bu süreleri ezber okuyup anlar mağlûb ve muğber oldılar ve dağı: iderler iki su’allerine cevâb iş bu iki süre-i şerîfedür İS

⁶⁶³ su’allerinde: su’alleri İS

haber virdi ki⁶⁶⁴ *yes'elūneke 'ani'r-rūhi kuli'r-rūhu min emri rabbī.*⁶⁶⁵ **Bir sebab-i nüzül** [İÜ6a] daḥı⁶⁶⁶ budur ki bir vaqt 'Āyişe-i şiddīka *raḍıya'llāhu 'anhā* server-i enbiyā ile sefer-i ğazāda⁶⁶⁷ iken bir zamān⁶⁶⁸ gönli ıtarilup ḥātır-perişān oldu. [İS6a] Hemān faḥr-i cihān ḥuzūrında süḥan-dān oldu ki⁶⁶⁹ n'ola Rabb-i kerīmden şefā'at buyursañız⁶⁷⁰ ki Kur'ān-ı 'azīmden⁶⁷¹ bize⁶⁷² bir hikāyet veyā⁶⁷³ bir kışşa 'ināyet⁶⁷⁴ itse ki kırā'at itmekle āyine-i⁶⁷⁵ ḳalbümüzde olan kudūret gidüp⁶⁷⁶ pür-nūr ve dil-i maḥzūnumuz⁶⁷⁷ mesrūr olaydı⁶⁷⁸ nā-ġāḥ ḥazret-i risālet-penāḥ müteveccih-i der-ġāḥ olup bi-izni'llah semādan⁶⁷⁹ peyk-i ilāḥ sūre-i Yūsuf'ı⁶⁸⁰ inzāl ve Resūlu'llaha⁶⁸¹ iṣāl itdi. **Bir sebab-i nüzül daḥı**⁶⁸² budur ki tā'ife-i Yehūd'dan bir ḳaç merdūd birbiriyle⁶⁸³ mev'ūd olup⁶⁸⁴ aṣḥāb-ı Resūl-i pür-cūd ḥuzūrında söze vücūd bulup eyitdiler. Siz Muḥammed'e *şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem*⁶⁸⁵ 'arz-ı ḥāl ve ebnā-yı Ya'ḳūb'dan su'āl idüñ⁶⁸⁶ ki arz-ı Ken'ān'dan zemīn-i⁶⁸⁷ Mışr'a ne sebeble

⁶⁶⁴ eşer isteyüp anlara Ḳur'ān'la şāfi ḥaber virdi ki: olsa gerekdür anı ol 'alīm u ḥabīr bilür diyessin İS

⁶⁶⁵ "Sana ruh hakkında soru soruyorlar. De ki: "Ruh, Rabbimin emrindedir..." Kur'ān-ı Kerīm, 17/85; irtesi ol rāhibler ḥazret-i peygām-berḥuzūrına gelüp evvelā sūre-i Yūsuf'dan şāniyen kışşa-i Kehf'den ḥaber şorup şālişan ruḥuñ aşlından eşer istedüklerinde sezāvar anlara Ḳur'ān-ı 'azīmle şāfi ḥaber virdi İS, Bu kısım diġer nüshalarda aynı düzen ve sıra içerisinde iken İS nüshasında diġer nüshalarla aynı ibareler olmasına raġmen kelimeler takdim tehir yapıldıġından bu kısım dipnotta gösterilmiştir.

⁶⁶⁶ daḥı: -YB, -MO, -İS

⁶⁶⁷ sefer-i ğazāda: seferde İS

⁶⁶⁸ bir zamān: -İS

⁶⁶⁹ faḥr-i cihān ḥuzūrında süḥan-dān oldu ki: resūl-i Yezdān ḥuzūrına revān olup eyitdi İS

⁶⁷⁰ buyursañız: itseñüz İÜ; şefā'at buyursız: recā itzeñüz ki İS

⁶⁷¹ oldu ki n'ola Rabb-i kerīmden şefā'at buyursız ki Kur'ān-ı 'azīmden: -MO

⁶⁷² bize: -İÜ

⁶⁷³ veyā: ve YB, MO

⁶⁷⁴ bir kışşa 'ināyet: bir kışşa 'aḫā ve 'ināyet İS

⁶⁷⁵ āyine-i: -İS

⁶⁷⁶ olan kudūret gidüp: -İS

⁶⁷⁷ dil-i maḥzūnumuz: ḥātır-ı nā-şādumuz İS

⁶⁷⁸ olaydı: ola idi İÜ

⁶⁷⁹ semādan: -İÜ, -İS

⁶⁸⁰ peyk-i ilāḥ sūre-i Yūsuf'ı: bu sūreyi İS

⁶⁸¹ resūlu'llaha: resūle İS

⁶⁸² daḥı: -YB, -MO, -İS

⁶⁸³ merdūd birbiriyle: merdūdla YB, MO, merdūd İS

⁶⁸⁴ birbiriyle mev'ūd olup: -İS

⁶⁸⁵ şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem: -YB, -İÜ, -İS

⁶⁸⁶ idüñ: eyleñ İS

⁶⁸⁷ zemīn-i: diyār-ı İS

irtihāl ve ne vechle intikāl itmişlerdür. Çün aşhāb u āl⁶⁸⁸ bu aḥvālī su'āl itdiler.⁶⁸⁹ Der-ḥāl [YB7a] peyk-i Zü'l-celāl sūre-i Yūsuf'ı inzāl itdi. **Bir sebeb-i nüzūl daḥı**⁶⁹⁰ budur ki bir gün⁶⁹¹ aşhāb-ı⁶⁹² güzīn rıdḩvānu'llahi te'ālā⁶⁹³ 'aleyhim ecma'īn ḥazret-i ḥātemü'n-nebbiyyīn ḥuzūrında cem' olup recā itdiler⁶⁹⁴ ki Ḥaḩ celle ve 'alā kıṣaṣ-ı enbiyādan⁶⁹⁵ anlara bir sūre-i şerīf⁶⁹⁶ in'ām ide ki anda emr u nehy ve ḥudūd u aḥkām [İS6b] olmaya. Muḥaṣṣıl-ı kelām⁶⁹⁷ ol 'Alīm u 'Allām⁶⁹⁸ [MO5b] ḥabībīne [İÜ6b] ḥiṭābında⁶⁹⁹ ve aña münzel olan kitābında buyurur ki⁷⁰⁰ *elif lām rā tilke āyātü'l-kitabī'l-mübīn. İnnā enzelnāhu Kur'ānen 'arabiyen le'alleküm ta'kilün. Naḥnu nekuṣṣu 'aleyke aḥsene'l-kaṣaṣi bimā evḥayna ileyke hāzā'l-Ḳur'ān ve in künte min ḳablihi lemīne'l-ġāfilīne.*⁷⁰¹ Kıṣaṣ⁷⁰² u aḥbāra vāḳıf ve aḥvāl-i rüzgāra 'ārif olan erbāb-ı firāsete ḥafī ve aşhāb-ı dirāsete maḥfī degildürki kelām-ı ḳadīm-i Rabbānī ve furḳān-ı 'azīm-i Sübhānīnün fehvā-yı 'ibret-muṭāvīsī ki muḥayyir-i⁷⁰³ 'uḳūldur bir 'ummān-ı bī-pāyāndur ki dü-cihān andan bir nemdür ve bir baḥr-ı bī-kerāndur ki aña nisbet yidi deryā bir ḳatre-i şeb-nemdür.⁷⁰⁴ Pes bu 'ibāret-i 'ibret-encāmuñ⁷⁰⁵ mazmūn-ı şerīfinde⁷⁰⁶ [YB7b] lāmi⁷⁰⁷ olan āf-tāb-ı sırr-ı ḥikmet ve bu āyet-i ḥikmet-erḳāmuñ⁷⁰⁸ mefhūm-ı laṭīfinden tereṣṣuḥ⁷⁰⁹ ḳılan⁷¹⁰ zülāl-i ma'rifetu'llāh

⁶⁸⁸ u āl: -İÜ

⁶⁸⁹ itdiler: ideler İS

⁶⁹⁰ daḥı: -YB, -MO, -İS

⁶⁹¹ bir gün ibaresi İS nüshasında ecma'īn kelimesinden sonra gelmektedir.

⁶⁹² aşhāb-ı: ṣaḥābe-i İS

⁶⁹³ te'ālā: -YB, -İÜ, -İS

⁶⁹⁴ recā itdiler: ārzū ḳıldılar İS

⁶⁹⁵ Ḥaḩ celle ve 'alā kıṣaṣ-ı enbiyādan: kıṣaṣ-ı enbiyādan Ḥaḩ te'ālā İS

⁶⁹⁶ şerīf: şerīfe İÜ, -İS

⁶⁹⁷ Muḥaṣṣıl-ı kelām: Muḥaṣṣıl-ı kelām ḥazret-i Ma'būd-ı bi'l-ḥaḩ İS

⁶⁹⁸ 'alīm u 'allām: feyyāz-ı muṭlaḩ İS

⁶⁹⁹ ḥiṭābında: ḥiṭābında İÜ

⁷⁰⁰ ki: -YB, -MO

⁷⁰¹ " Elif Lām Rā. Bunlar, apaçık Kitabın âyetleridir. Biz onu, akıl erdiresiniz diye Arapça bir Kur'ân olarak indirdik. Sana bu Kur'ân'ı vahyetmekle kıssaların en güzelini anlatıyoruz. Halbuki daha önce sen bunlardan habersiz idin.", Kur'ân-ı Kerîm, 12/1-3.

⁷⁰² Kıṣaṣ: Ya'nī yā Muḥammed ben ol Ḥudā-yı bī-hem-tāyum İS. Bu kısım diğēr nüshalarda müşterek olarak daha sonra verileceğinden burada dipnota alınması uygun görülmüştür.

⁷⁰³ muḥayyir-i: müteḥayyir-i İÜ

⁷⁰⁴ Kıṣaṣ u aḥbāra vāḳıf ... bir ḳatre-i şeb-nemdür: -İS

⁷⁰⁵ 'ibāret 'ibret encāmuñ: 'ibāretüñ İS

⁷⁰⁶ mazmūn-ı şerīfinde: mazmūnunda İS

⁷⁰⁷ lāmi: lāyih İÜ

⁷⁰⁸ bu āyet-i ḥikmet erḳāmuñ: bu āyetüñ İS

⁷⁰⁹ tereṣṣuḥ: terṣih İS

a‘lem oldur ki ya‘nī ey mef‘har-i enbiyā ve zübde-i aşfiyā ben ol Һudā-yı bī-hem-tā ve Һayy u⁷¹¹ Ҙayyūm-ı түvānāyūm ki⁷¹² kitāb-ı kerīm⁷¹³ ve Ҙur‘ān-ı ‘azīm-i⁷¹⁴ vācibu't-ta‘zīm cenābuña mükemmel⁷¹⁵ vaħy-i münzel⁷¹⁶ olmazdan⁷¹⁷ evvel⁷¹⁸ sen⁷¹⁹ kışsa-i Yūsuf‘dan ğāfil iken Ҙur‘ān-ı pür-‘ibreti⁷²⁰ lisān-ı ‘Arabiyyetle nāzil olmağı⁷²¹saña va‘d itdüm⁷²² ki bu süre-i mübīn kışas-ı enbiyānuñ⁷²³ aħseni⁷²⁴ve hikāyet-i⁷²⁵ aşfiyānuñ aħkemidür.⁷²⁶

BEYT⁷²⁷

[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]

Mā-cerā-yı Yūsuf‘ı ‘ālemde her dem yād idüñ

Ṭab‘uñuz ol zıkr-i rif‘at-baħş-ıla mu‘tād idüñ

NEŞR⁷²⁸

Pes bu āyet-i kerīme feħvāsından ‘āmmе-i ‘ibāda işāret ve bu kelimāt-ı tayyibe imāsından kaffe-i ‘aql u reşāda beşāret [İÜ7a] [İS7a] budur ki bu hikāye-i⁷²⁹ [MO6a] pür-leṭāfeti ve bu kışsa-i bā-ħikmeti⁷³⁰ tilāvet idüp göreler ki fırқа-i

⁷¹⁰ kılan: қalan İS

⁷¹¹ ve: -YB, -İÜ

⁷¹² ya‘nī ey mef‘har-i enbiyā ve zübde-i aşfiyā ben ol Һudā-yı bī-hem-tā ve Һayyun ve Ҙayyūm tevānāyūm ki: -İS

⁷¹³ kerīm: ‘azīm İS

⁷¹⁴ Ҙur‘ān-ı ‘azīm: -İÜ, -İS

⁷¹⁵ cenābuña mükemmel: saña İS

⁷¹⁶ Vaħy-i münzel: vaħy ve münzel İÜ

⁷¹⁷ olmazdan: olmaқdan İÜ

⁷¹⁸ münezzel olmazdan evvel: vaħy olmazdan muқaddem İS

⁷¹⁹ sen: siz İÜ, -İS

⁷²⁰ ‘ibreti: ħikmeti İÜ

⁷²¹ Ҙur‘ān pür-‘ibreti lisān-ı ‘Arabiyyetle nāzil olmağı: lisān-ı‘Arabī ile Ҙur‘ān-ı bir ħikmeti vaħy itmegi İS

⁷²² va‘d itdüm: va‘de қıldum İS

⁷²³ enbiyānuñ: enbiyā-i ğüzīnūñ İÜ

⁷²⁴ bu süre-i mübeyyin kışas-ı enbiyānuñ aħseni: hikāyetlerüñ aħseni İS

⁷²⁵ hikāyet-i: menākıb-ı İÜ

⁷²⁶ hikāyet-i aşfiyānuñ aħkemidür: kışsalaruñ muħkemidür İS

⁷²⁷ Beyt: -İS

⁷²⁸ Neşr: -İÜ, -İS

⁷²⁹ hikāye-i: hikāyeti İÜ

⁷³⁰ pür-leṭāfeti ve bu kışsa-i bā-ħikmeti: bilmek āyeti kırā‘at ve bu rivāyet-i pür-‘ibreti İÜ

enbiyā-i mükerrerem miḥneti rāḥatdan muḳaddem bilüp iḳbāl-i⁷³¹ teḳarrub bulduḳları gibi bunlar daḥı kıṣṣadan ḥiṣṣe alup terk-i ta‘alluḳāt-ı fānī ve nefy-i tena‘umāt-ı dūnyevī ile taḥṣīl-i⁷³² murādāt-ı uḥrevī ideler. Fi'l-vāḳi‘⁷³³ belā ve miḥnetden efḍal dūnyāda bir ‘amel olaydı. Resūlu'llāh⁷³⁴ [YB8a] aña rāḡīb olaydı ve ‘anā⁷³⁵ ve meṣaḳḳatden enfa‘ n'ola⁷³⁶ bulaydı⁷³⁷ ḥavāṣṣ-ı bārgāh-ı ḳurb-ı İllāh olanlar⁷³⁸ aña ḫālib olaydı.

ḲİṬ‘A⁷³⁹

[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]

Lezzet-i endūh idrāk itmeyen

‘İṣret-i⁷⁴⁰ dūnyādan ikrāh eylemez

Kim beḳā ḥüsnin temāṣā eyleye

Fāni dehrī⁷⁴¹ temāṣāgāh eylemez⁷⁴²

ĀĠĀZ-I ḲİṢṢA-İ YŪSUF U ZŪLEYḤĀ⁷⁴³

Rāvi-i dāstān-ı devr-i⁷⁴⁴ ḳadīm ve nāḳil-i ḳıṣaṣ-ı enbiyā-i pür-tekrīm⁷⁴⁵ ṣöyle ḥikāyet⁷⁴⁶ ve bu resme rivāyet⁷⁴⁷ iderler ki çün ḥazret-i⁷⁴⁸ Rabb-i ‘izzet ‘azze

⁷³¹ iḳbāl-i: iḳbāle İÜ

⁷³² taḥṣīl-i: taḥṣṣul-i YB, İS

⁷³³ fi'l-vāḳi‘: vāḳi‘ā İÜ

⁷³⁴ resūlu'llāh: resūlu'llāh olanlar İÜ

⁷³⁵ ‘anā: -İÜ, -İS

⁷³⁶ n'ola: nevāle MO, İÜ

⁷³⁷ bulaydı: olaydı İÜ

⁷³⁸ olanlar: -YB, -MO

⁷³⁹ Ḳiṭ‘a: -İÜ

⁷⁴⁰ ‘İṣret-i: ‘usret-i İÜ

⁷⁴¹ Fāni dehrī: bu fenāda İÜ

⁷⁴² Bu mısırada vezin bozulmaktadır.

⁷⁴³ Āġāz-ı Ḳiṣṣa-i Yūsuf u ZūleyḤā: Bu Faṣl Ḳiṣṣa-i Ḥazret-i Yūsuf ‘Aleyhi’s-Selāma Ṣurū‘ Olınuğudur İÜ

şānuhu Ādem nebī⁷⁴⁹ ‘aleyhi’s-selāmla⁷⁵⁰ qarīni Ḥavvā’yı halk idüp cennetü'l-me’vāyı anlara me’vā kıldı. Bir niçe⁷⁵¹ müddetden soñra nā-gāh⁷⁵² haṭāyla⁷⁵³ ravza-i cennetden dūr ve devlet ü salṭanatdan⁷⁵⁴ mehcūr olmağla⁷⁵⁵ kendülerin⁷⁵⁶nefsānī [İS7b] hevāyla memkūr ve şeyṭānī iğvāyla mağrūr olup⁷⁵⁷ cenāb-ı⁷⁵⁸ Rabb-i ğafūrdan me’mūr oldılar⁷⁵⁹ ki ol gül-şen-i şafādan bu küllhan-ı cefāya nüzül ve ol maḡarr-ı bālādan bu mesken-i belāya duḡūl [İÜ7b] ideler.⁷⁶⁰ Pes ḡalbleri⁷⁶¹ pūr-fütūrla⁷⁶² ‘ālem-i lāhūtdan güzer ve menzil-i nāsūta seyr u sefer itdüklerinden⁷⁶³ soñra Ḥudā’nuñ emriyle anuñ evlādından niçe enbiyā zuhūr ve bunca evliyā şudūr⁷⁶⁴ bulup çün ḡazret-i⁷⁶⁵ Ādem hemān dem ki⁷⁶⁶ mihrāb-ı ‘ālemden raḡtın götürdi. Yirine Şīt ‘aleyhi’s-selam [YB8b] gelüp [MO6b] andan İdrīs ḡayim-maḡām oldı. Soñra Nūḡ ‘aleyhi’s-selām niçe⁷⁶⁷ eyyām ders-i taḡdīs-i Rabbü'l-enām idüp niçe⁷⁶⁸ eyyām u şuhūr murūr ve bunca a’vām u duhūr-ı pūr-ğurūr⁷⁶⁹ ‘ubūr itdükden soñra⁷⁷⁰nevbet-i velādet⁷⁷¹ ḡazret-i⁷⁷² İbrāḡīm ‘aleyhi’s-

⁷⁴⁴ devr-i: rüy-ı YB

⁷⁴⁵ pūr-tekrīm: pūr-tekrīm ḡāl-i māzīden İÜ

⁷⁴⁶ ḡikāyet: rivāyet İÜ

⁷⁴⁷ ve bu resme rivāyet: ve mā-cerā-yı sābıkdan böyle ḡikāyet İÜ

⁷⁴⁸ ḡazret-i: -YB, -MO, -İÜ

⁷⁴⁹ nebī: -İS

⁷⁵⁰ ‘aleyhi’s-selāmla: ‘aleyhi’s-selām ile MO, -İÜ

⁷⁵¹ bir niçe: anca eyyām u şuhūr murūr ve bunca a’vām u duhūr ‘ubūr idüp İS

⁷⁵² nā-gāh: -YB, -MO, -İÜ

⁷⁵³ haṭāyla: ḡiṭāb ile MO

⁷⁵⁴ dūr ve devlet ve salṭanatdan: -İS

⁷⁵⁵ olmağla: olup İÜ

⁷⁵⁶ kendülerin: -YB, -MO, -İS

⁷⁵⁷ olup: idüp İÜ

⁷⁵⁸ cenāb-ı: -YB, -MO, -İÜ

⁷⁵⁹ oldılar: oldur İS

⁷⁶⁰ duḡūl ideler: duḡūl itdüklerinde ideler İS

⁷⁶¹ ḡalbleri: ḡalb İÜ

⁷⁶² pūr-fütūrla: fütūrile İS, pūr-fütūr ile İÜ

⁷⁶³ güzer ve menzil-i nāsūta seyr u sefer itdüklerinden: kudūreti dūr ve devlet-i salṭanatdan İS

⁷⁶⁴ zuhūr ve bunca evliyā şudūr: vücūd bulup İS

⁷⁶⁵ ḡazret-i: -YB, -MO

⁷⁶⁶ hemān dem ki: -İÜ

⁷⁶⁷ niçe: nice YB, MO, İS

⁷⁶⁸ niçe: anca YB, MO

⁷⁶⁹ pūr-ğurūr: -YB, -MO

⁷⁷⁰ çün ḡazret-i Ādem hemān dem ki mihrāb-ı ‘ālemden raḡtın götürdi yirine Şīt ‘aleyhi’s-selam gelüp andan İdrīs ḡā’im-maḡām oldı soñra Nūḡ ‘aleyhi’s-selām nice eyyām ders taḡdīs rabbü'l-enām idüp niçe eyyām u şuhūr murūr ve bunca a’vām u duhūr pūr-ğurūr ‘ubūr itdükden soñra: -İS

*selāma*⁷⁷³ geldi.⁷⁷⁴ Ol daḥı⁷⁷⁵ ‘ākıbet dār-ı āhirete rıḥlet idüb⁷⁷⁶ emr-i Rabb-i ‘izzetle⁷⁷⁷ nübüvvet oğulları⁷⁷⁸ İshāk ve İsmā‘īl’e ‘ināyet oldu.⁷⁷⁹ Pes biri⁷⁸⁰ Ümmü'l-kurā'da⁷⁸¹ karar ve birisi diyār-ı Ken‘ān'ı ihtiyār kıldı. Andan⁷⁸² Şām halkına şubḥ u şām ḥazret-i⁷⁸³ İshāk da‘veti ḥ‘ānın⁷⁸⁴ infāk itmekle⁷⁸⁵ āfāk lezzet-i imāna istihkāk buldı⁷⁸⁶ ve⁷⁸⁷ Lūt nebīnūñ⁷⁸⁸ duḥterine ‘aḳd-i⁷⁸⁹ nikāḥ idüb bi-emri Fettāḥ ol yıl ḥāmil⁷⁹⁰ oldu. Çün⁷⁹¹ müddet-i ḥamlin⁷⁹² tekmil kıldı⁷⁹³ hemīn⁷⁹⁴ tiz bir karnda⁷⁹⁵ ikiz⁷⁹⁶ iki sülāle-i maḥbüb⁷⁹⁷ toḡırup evvel⁷⁹⁸ ‘İş soñra⁷⁹⁹ [İS8a] Ya‘küb vücūda⁸⁰⁰ geldi. Çün bu ḥāl üzre bir niçe sāl geçüp ol tev‘emān⁸⁰¹ olan⁸⁰² iki nihāl büyüyüp⁸⁰³ serv-ḳad mişāl oldılar. İshāk bī-ihtiyār⁸⁰⁴ ‘İş'i kendüye yār ve şayd u şikārını⁸⁰⁵ [İÜ8a] aña kār⁸⁰⁶ ve Yā‘küb'ı gelebān-ı⁸⁰⁷ diyār⁸⁰⁸ idüp bu karar üzre⁸⁰⁹

771 vilādet: velāyet MO, -İS

772 ḥazret-i: -İS

773 İbrāhīm ‘aleyhi’s-selāma: İbrāhīm'e YB, MO, İÜ

774 geldi: gelüp İS

775 ol daḥı: -İS

776 idüb: itdükde İS

777 emr-i rabb-i ‘izzetle: -İS

778 oğulları: -İS

779 İshāk ve İsmā‘īl’e ‘ināyet oldu: İsmā‘īl ve İshāk nam iki oḡlına müyesser oldu İS

780 birisi: biri YB, MO, İÜ

781 Ümmü'l-ḳurā'da: Mekke'de İS

782 andan: -İS

783 ḥazret-i: -İS

784 ḥ‘ānın: ḥ‘ānı ile İÜ, ḥūnın YB

785 itmekle: idüp İS

786 āfāk lezzet-i imāna istihkāk buldı: lezzet-i imānla āfāk pür oldu İS

787 ve: ve anda İS

788 nebīnūñ: nebīye ilḥāḥ ve İÜ

789 ‘aḳd-i: -İS

790 ḥāmil: ḥāmile İS

791 çün: -İS

792 müddet-i ḥamlin: müddetin İS

793 kıldı: itdükde İS

794 hemīn: -İS

795 karnda: günde İS

796 ekiz: -İÜ

797 maḥbüb: ḥüb İÜ

798 evvel: evvelā İS

799 soñra: sāniyā İS

800 vücūda: zuhūra İS

801 tev‘emān: -İS

802 olan: -İS

803 Nihāl büyüyüp: nihāl YB, MO, İÜ

804 bī-ihtiyār: her bār İÜ, -İS

805 şikārını: şikārı YB, MO, İS

806 aña kār: aña kār kıldı İS

bir⁸¹⁰ niçe⁸¹¹ ruzgār⁸¹² geçdi. Āhîr-i kār⁸¹³ hâzret-i⁸¹⁴ İshâk nebînüñ⁸¹⁵ ‘ömri âhîre⁸¹⁶ irüp⁸¹⁷ kıatı pîr u kuvveti eksilüp [YB9a] dârîr⁸¹⁸ olmağın ve dem-be-dem zârî ile ağlamağdan ‘aynınuñ iki bîñârı şoğulmağın her kaçan ‘ıyâli kıatına gelüp⁸¹⁹ hâli hâzretine şorılsa gelen Ya‘kûb veyâ⁸²⁰ ‘İş idügin teşhîş itmeyüp şoñra⁸²¹ şadâlarından bilürdi.⁸²² Bir gün şikâr âhûsınuñ biryânın özleyüp nâ-gâh ‘İş’i ol hâle âgâh itdi ve risâlet du‘âsın ‘ahd idüb benüm intikâlümünden⁸²³ şoñra yirüme veliyy-i ‘ahd olasın ve fırka-i enbiyâ merâtibin bulasın⁸²⁴ didi. Zıkr olunur ki hâzret-i Hudâ-yı dâñâ cümle enbiyâya birer mucîb du‘â luğf ve ‘ağâ [MO7a] itmegin ba‘zı enbiyâ nübüvvetini oğlı-yiçün⁸²⁵ recâ idüp da‘vetini dâr-i⁸²⁶ dünyâda bir hâcet içün tedbîr itdi. İllâ Aħmed⁸²⁷ mülk-i⁸²⁸ ‘uğbâda ümmetini şefâ‘at-içün⁸²⁹ te’hîr kıldı. Pes ‘İş şikâr⁸³⁰ şaydına revân olduğda [İS8b] anası⁸³¹ hîle kıaydına cân atdı. Zîrâ pederün⁸³² meyli ‘İş’a ziyâde idi ammâ mâderinün⁸³³ göñli gözi Ya‘kûb’a güşâde idi. Ol eclden revân irüp⁸³⁴ hemân mâ-cerâyı Ya‘kûb’a beyân itdi ki netîce-i du‘â-i pîr-i ‘âlî-şân Ya‘kûb hakkında ‘ayân ola. Ya‘kûb fi'l-hâl kıuzı biryânın bilâ-

⁸⁰⁷ gelebân: gülistân İÜ

⁸⁰⁸ gelebân-ı diyâr: gelebân İS

⁸⁰⁹ bu kıarâr üzre: çün İS

⁸¹⁰ bir: -YB, -MO

⁸¹¹ niçe: nice İS

⁸¹² ruzgâr: leyl ü nehâr İÜ, zamân İS

⁸¹³ âhîr-i kâr: ‘âkıbet İS

⁸¹⁴ hâzret-i: -YB, -MO, -İÜ

⁸¹⁵ nebînüñ: nebî ‘aleyhi’s-selâm İÜ

⁸¹⁶ ‘ömri âhîre: erzeli ‘ömre İÜ

⁸¹⁷ nebînüñ ‘ömri âhîre irüp: -İS

⁸¹⁸ dârîr: marîz İÜ

⁸¹⁹ gelüp: gelür İÜ

⁸²⁰ veyâ: yâ MO

⁸²¹ şoñra: meger İÜ

⁸²² bilürdi: fark ide idi İÜ

⁸²³ benüm intikâlümünden: benden İÜ

⁸²⁴ ve fırka-i enbiyâ merâtibin bulasın: -YB, -MO

⁸²⁵ oğlıçün: ebnâsına İÜ

⁸²⁶ dâr-i: -İÜ

⁸²⁷ Aħmed: hâzret-i Muħammedü'l-Muştafâ’ya MO, İS

⁸²⁸ mülk-i: -İÜ

⁸²⁹ şefâ‘at-çün: şefâ‘at içün MO, İÜ

⁸³⁰ şikâr: âhü İÜ

⁸³¹ anası: ana YB, MO

⁸³² pederün: atasınuñ İÜ

⁸³³ mâderinün: ananıñ İÜ

⁸³⁴ ol ecilden revân irüp: tîz hîle emrinden perhîz itmeyüp İS

[İÜ8b] imhâl tedârük idüp âlle⁸³⁵ [YB9b] İshâk'a îşâl itdi. Çün İshâk biryân geldügin işitdi helâline biryānuñ⁸³⁶ aşlın su'âl itdi. Hâtün cevâb virüb biryân özledüñ idi oğluñ varup getürdi didi. İshâk biryân getüreni 'İş⁸³⁷ şanup biryānın⁸³⁸ yidükden şoñra der-gāh-ı refi'ü'd-derecāta şıdqla münacāt u tazarru⁸³⁹ ve niyāzla⁸⁴⁰ 'arz-ı hācāt itdi ki yā Mucībe'd-da'avāt kerem-i bī-'illetüñden ve vücūd-ı bī-minnetüñden⁸⁴¹ baña va'd idüp du'āñı kabül ve bir oğluñı bu diyāra resül idem dimiş idüñ. İşbu biryân getüren 'ıyālime Hudā'yā⁸⁴² risāletüñ temennā iderem ki 'aṭā idesin. Hemān⁸⁴³ Hudāvend-i cihān du'āsını⁸⁴⁴ kabül ve Ya'küb'ı ol diyāra resül kıldı ve ol sa'āt āsar-ı nübüvvet Ya'küb'a 'ināyet olduğı beşāretle İshâk'a işāret oldı. Bir iki günden⁸⁴⁵ şoñra çün 'İş gelüp biryân [İS9a] getürdi İshâk bu hāli añlayup⁸⁴⁶ bildi ki ālı helāli eylemiş.⁸⁴⁷

BEYT

[fe'ilātün/mefā'ilün/fe'ilün]

Er-iseñ 'avrata inanma ahı

'Avrat āl itdi enbiyāya dağı⁸⁴⁸ [MO7b]

NESR⁸⁴⁹

Nā-çār ol biryāndan dağı yiyüp⁸⁵⁰ ve āḫir-i kār⁸⁵¹ mā-cerāyı [YB010a] 'İş'a diyüp⁸⁵² aña da⁸⁵³ bu⁸⁵⁴ du'āyı itdi ki⁸⁵⁵ ey Semī'ü'n-nidā' ve'l-hācāt⁸⁵⁶

⁸³⁵ bilā-imhāl tedārik idüp âlle: tedārik idüp bilā-imhāl ve ihmāl anı İÜ

⁸³⁶ Biryānuñ: biryān kelimenüñ YB, MO, İS

⁸³⁷ 'İş: 'İş'i İÜ

⁸³⁸ biryānın: biryānı İÜ

⁸³⁹ tazarru': tazarru'la İÜ

⁸⁴⁰ niyāzla: niyāz ile MO, -İÜ

⁸⁴¹ ve vücūd-ı bī-minnetüñden: -YB, -MO

⁸⁴² Hudāyā: -İÜ

⁸⁴³ hemān: -İÜ

⁸⁴⁴ Hudāvend-i cihān du'āsını: Hudā ol du'āsın İÜ

⁸⁴⁵ bir iki günden: bir zamāndan İÜ

⁸⁴⁶ añlayup: fehm idüp İÜ

⁸⁴⁷ ālı helāli eylemiş: anı helāli āl eyleyüp aldemiş İÜ

⁸⁴⁸ Onur, M. Naci. Hamdullah Hamdî Yūsuf u Züleyhâ (İnceleme-Metin) I. Bölüm, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum: Erzurum Üniversitesi, 1982. b. 387, s. 60

⁸⁴⁹ Neşr: -İÜ

h azret nden⁸⁵⁷ dilerem⁸⁵⁸ ki nesl-i⁸⁵⁹  İş'a berek t vir p kerem nden ekşerin ř h-ı cih nd r ve dev m-ı devletle ber-şar r ve [  9a] r z-ı haşre degin⁸⁶⁰ p yd r idesin ki her biri bir beg ve g ni g nden yeg ola. Rabb 'l- zzet⁸⁶¹ bu h cetin dağı ic bet id p sırr-ı İş k'a işaret oldu zıkr olunur ki el- n g zide-i řehr-y ran-ı⁸⁶² cih n olan p diş h-ı zam nuń ya'n  nesl-i⁸⁶³  l-i  Ořm n'uhn  zzeti ve c mle R miler n vefreti  İş'uhn nesli keşretid r.⁸⁶⁴

BU FAşL YA'K B'UŞ  İŐ'DEN H ZERİ VE ş M  ARAFINA SEFERİ BEY NINDADUR⁸⁶⁵

El-kışşa  n n b vvet h le-i řer'iyye ile Ya'k b'a hid yet⁸⁶⁶ oldu  İş bu haberi alup⁸⁶⁷ řatl-i Ya'k b'a h riş oldu. Ya'k b dağı  İş'dan ziy n irişmek [ S9b] h vfından r z u řeb pinh n olurdu.  n İş k'a mevt eşeri g rin p cen b-ı H k 'a⁸⁶⁸ seferi l zım geldi h tunına⁸⁶⁹ eyitdi. Eger  İş'uhn mekr u⁸⁷⁰ zararından Ya'k b h zer iderse ř m  arafına sefer id p h l  katında  alsun ve mehrle⁸⁷¹ kızlarınıń birin alsun. İş k d r-ı be aya rışlet itd kde Ya'k b g rdi ki  İş'uhn [YB010b] yaramaz  aşdı g nden g ne ziy de olup d rl  fes da m b şeret itdi anuń b yle c r'etin g ricek pederin n vaşıyyetin dutup⁸⁷² nih n  diy r-ı ř m'a⁸⁷³ gitdi ve h l 

⁸⁵⁰ yiy p: iş r   

⁸⁵¹  h r-i k r: -  

⁸⁵² diy p: iş' r id p   

⁸⁵³ da: dağı   

⁸⁵⁴ bu: bu nev'le   

⁸⁵⁵ du' y  itdi ki: du' -g y oldu ki   

⁸⁵⁶ ve'l-h c t: ve'l-h c t der-g h-ı   

⁸⁵⁷ h zret nden: h zret ne   

⁸⁵⁸ dilerem: m n c t iderem   

⁸⁵⁹ nesl-i: -MO

⁸⁶⁰ degin: dek   

⁸⁶¹ rabb 'l- zzet: rabb-i  zzet   

⁸⁶² şehr-i y ran-ı: ş h n-ı   

⁸⁶³ nesl-i: -YB, -MO

⁸⁶⁴ ki zıkr olındı: MO,   ,  S, -YB.

⁸⁶⁵ Bu faşl Ya' b'uhn  İş'den h zeri ve ş m  arafına seferi bey nındadır: -YB, -MO

⁸⁶⁶ Ya'k b'a hid yet: Ya'k b peyġambere  n yet   

⁸⁶⁷  İş bu haberi alup:  İş işid p   

⁸⁶⁸ H k 'a: H k YB, MO

⁸⁶⁹ h tunına: hemserine   

⁸⁷⁰ mekr ve: mekri   

⁸⁷¹ mehrle: mehr ile MO,   

⁸⁷² dutup: şutup MO,   

yanına varup ser-güzeştin⁸⁷⁴zıkr itdi. Ol dahı anuñ ğamın⁸⁷⁵ def^c idüp maqdemın hoş gördi ve bî-had ikrām ve bî-‘add⁸⁷⁶ [İÜ9b] ihtirām idüp müştāk idüm⁸⁷⁷ cemālūne bi-ħamdi'llāh vişālūne irdüm⁸⁷⁸ didi. Pes ħālīnūñ [MO8a] iki duħter-i kamer-aħteri var idi ki⁸⁷⁹ kebīrine Leyyā ve şaġīrine Rāħil dirlerdi⁸⁸⁰ Ya‘ķūb anlaruñ birini nikāħ-ıla almaġa ilħaħ idüp [İS10a] ħālī eyitdi senūñ derc olınmuş mālūñ var mıdur ki ħelālūñ için⁸⁸¹ ħarc idesin. Ya‘ķūb eyitdi māl u devlet ‘aṭā-i Rabb-i ‘izzetdür⁸⁸² iftaħ Allāh ammā⁸⁸³ bedende kuvvet oldıkça⁸⁸⁴ ve fermān olınan⁸⁸⁵ her ne ħızmet varsa⁸⁸⁶ cānuma minnet.⁸⁸⁷ Ĥālī eyitdi imdi⁸⁸⁸ ey Ya‘ķūb⁸⁸⁹ koyunlaruma yidi yıl⁸⁹⁰ ħobān olmaħ senūñ mehrūñ olsun.⁸⁹¹ Pes⁸⁹² Ya‘ķūb nikāħ-ile⁸⁹³ Rāħil'i almaħ üzre⁸⁹⁴ ol ħızmeti se‘ādet bilüp⁸⁹⁵ ħobānlıġa mübāşeret kıldı. Her vaħt⁸⁹⁶ şuħuf-ı İbrāħīm'i tilāvet ve icrā-yı sünnet⁸⁹⁷ idüp temāmet ‘aħd olınan müddet murūrından soñra⁸⁹⁸ ħālī⁸⁹⁹ Ya‘ķūb'a Rāħil'i virmeyüp⁹⁰⁰ Leyyā'yı [YB011a] tezvīc⁹⁰¹ kıldı.⁹⁰² Ya‘ķūb münāza‘a idüp bu muħāda‘a şartımuza

⁸⁷³ Şām'a: Şām tarafına İÜ

⁸⁷⁴ ser-güzeştin: mā-cerāsın kemā cerā İÜ

⁸⁷⁵ ğamın: ğamını İÜ

⁸⁷⁶ bî-‘add: bî-‘aded İÜ

⁸⁷⁷ müştāk idüm: müştākum İÜ

⁸⁷⁸ vişālūne irdüm: irdüm vişālūne İÜ

⁸⁷⁹ var idi ki: vardı YB, MO

⁸⁸⁰ dirlerdi: dirler idi MO, İÜ

⁸⁸¹ ħelālūñ için: -YB, -MO

⁸⁸² māl u devlet ‘aṭā-i Rabb-i ‘izzetdür: bende māl u cāh YB, MO, İS

⁸⁸³ iftaħ Allāh ammā: mādām ki İÜ

⁸⁸⁴ bedende kuvvet olduġa: cān bu tende emānetdür maħall-i furşat bir ġanīmetdür İÜ

⁸⁸⁵ ve fermān olınan: -YB, -MO

⁸⁸⁶ varsa: var ise MO, ise İÜ

⁸⁸⁷ cānuma minnet: edāsı cānuma minnetdür İÜ

⁸⁸⁸ eyitdi: eyitdi imdi: İÜ

⁸⁸⁹ ey Ya‘ķūb: ey Ya‘ķūb eger şabr ile murāda irmek maṭlūb ise İÜ

⁸⁹⁰ koyunlaruma yedi yıl: yedi yıl koyunlarım İÜ

⁸⁹¹ olmaħ senūñ mehrūñ olsun: olmaġla ħimmet idesin ki bu ħıdmet Leyyā'yı ħatuña delālet idüp mehrūne vesīlet ve tezevvūcūne ‘illet ola İÜ

⁸⁹² Pes: Pes ħaķīķat İÜ

⁸⁹³ nikāħ-ile: nikāħla İÜ

⁸⁹⁴ Rāħil'i almaħ üzre: Rāħil'e muķārenet recāsına İÜ, Rāħil'i tezvīc ħavliyle İÜ

⁸⁹⁵ ol ħızmeti se‘ādet bilüp: -İS

⁸⁹⁶ Her vaħt: dā'imā İS

⁸⁹⁷ icrā-yı sünnet: icrā-yı sünnet-i nübüvvet ve āyīn-i dīn-i Ĥālī'e muvāzebet İÜ

⁸⁹⁸ temāmet ‘aħd olınan müddet murūrından soñra: ol ħızmet üzre müddet tamām olduġda İS

⁸⁹⁹ ħālī: ħālī Leyyān ol kıızı İS

⁹⁰⁰ Rāħil'i virmeyüp: -İS

⁹⁰¹ tezvīc: tezevvūc YB, MO

muḥālifdür⁹⁰³ didi. Ḥālī eyitdi ey Ya‘kūb kebīr ʔururken⁹⁰⁴ ʔaġīre ʔālīb olmaq münāsib midür eger⁹⁰⁵ [İÜ10a] yidi yıl daḡı ḡizmet iderseñ bī-minnet⁹⁰⁶ Rāḡil nikāḡuñda dāḡil olsun.⁹⁰⁷ Zikr olunur ki⁹⁰⁸ ol ‘aşrda cem‘-i uḡteyn⁹⁰⁹ [İS10b] kābil idi. Ammā devr-i⁹¹⁰ ḡazret-i Mūsā'da⁹¹¹ Tevrāt nāzil ve⁹¹² cem‘-i uḡteyn bāḡil oldı. El-kıḡḡa⁹¹³ Ya‘kūb ol ʔavl u ʔarār üzre tekrār ḡizmetde ber-ʔarār olub rüzġār sürdükdē⁹¹⁴ nikāḡla⁹¹⁵ Rāḡil'i aldı⁹¹⁶ ve her bir kıza ḡizmet için pederleri Zülfe ve Bülhe nām birer cāriye⁹¹⁷ virmişdi.⁹¹⁸ Ol cāriyeleri her biri Ya‘kūb'a nesl için ḡibe itdiler.⁹¹⁹ Pes⁹²⁰ Leyyā'dan Ya‘kūb'uñ⁹²¹ altı evlādı⁹²² ve bir kıızı⁹²³ vüçüda gelüp⁹²⁴ ‘İmrān dili üzre nāmları⁹²⁵ bunlardur ki zikr olunur⁹²⁶ Şem‘ün ve Rübīl Yehūdā Lāvī Zebālün Yestācer⁹²⁷ ve Deyne⁹²⁸ nām duḡter. Ve [MO8b] Zülfe adlu⁹²⁹

⁹⁰² kıldı: eyledi İÜ

⁹⁰³ ʔartımuza muḡālifdür: ʔartımuзда var ise sem‘ān ve ʔā‘ā İÜ, sen benümle muḡāda‘a kılduñ bizüm ḡod ʔartımuđ Rāḡil üzre İS

⁹⁰⁴ kebīr ʔururken: kebīrden evvel İÜ

⁹⁰⁵ münāsibmidür eger: münāsib degüldür ʔöyle ki ġirü İÜ, münāsib degüldür ammā eger İS

⁹⁰⁶ daḡı ḡizmet olsun iderseñ bī-minnet: ḡizmete ʔā‘il olasın bī-tereddüd İÜ, daḡı ḡizmete rızā ġösterirseñ bu def‘a saña İS

⁹⁰⁷ Rāḡil nikāḡuñda dāḡil olsun: Rāḡil'i taḡt-ı nikāḡuñda dāḡil olasın İÜ, Rāḡil'i virdüm İS

⁹⁰⁸ zikr olunur ki: naḡıldür ki İÜ

⁹⁰⁹ ol ‘aşrda cem‘-i uḡteyn: ol zamān iki hemşīreyi bir er almak İÜ, ol ‘aşrda iki hemşīreyi bir er cem‘ itmek İS

⁹¹⁰ ammā devr-i: -YB, -MO

⁹¹¹ Mūsā'da: Mūsā'ya YB, MO

⁹¹² ammā devr-i ḡazret-i Mūsā'da Tevrāt nāzil ve: tā Mūsā zamānına gelince ki Tevrāt nāzil olup İS

⁹¹³ El-kıḡḡa: -YB, -MO

⁹¹⁴ ol ʔavl u ʔarār üzre tekrār ḡizmetde ber-ʔarār olub rüzġār sürdükdē: yidi yıl daḡı ḡizmete iḡdām idüp müddet tamām olduḡda İS

⁹¹⁵ nikāḡla: nikāḡ ile MO, -İS

⁹¹⁶ nikāḡla Rāḡil'i aldı: Rāḡil'i daḡı nikāḡla aldı İÜ, Rāḡil nā kıızı daḡı aldı İS

⁹¹⁷ cāriye: cāriyeler YB, İÜ, İS

⁹¹⁸ virmişdi: virmişidi MO

⁹¹⁹ ve her bir kıza ḡizmet için pederleri Zülfe ve Bülhe nām birer cāriyeler virmişdi ol cāriyeleri her biri Ya‘kūb'a nesl için ḡibe itdiler: -YB, -MO, -İS

⁹²⁰ Pes: -İÜ

⁹²¹ Leyyā'dan Ya‘kūb'uñ: Ya‘kūb'uñ Leyyā'dan İÜ, İS

⁹²² evlādı: ‘ıyāli İÜ, İS

⁹²³ ve bir kıızı: -İÜ, -İS

⁹²⁴ gelüp: geldi İÜ

⁹²⁵ nāmları: adı YB, MO, adları İS

⁹²⁶ bunlardur ki zikr olunur: budur İS

⁹²⁷ Şem‘ün ve Rübīl Yehūdā Lāvī Zebālün Yestācer: Şem‘ün Yehūdā Lāvī Zebālün Rübīl İS

⁹²⁸ Şem‘ün ve Rubīl Yehūdā Lāvī Zebālün Yestācer ve Deyne: Şem‘ün Yehūdā Lāvī Zebālün Rubīl Yestācer ve Deyne İÜ

⁹²⁹ her bir kıza ḡizmet için anaları başka birer cāriye temlīk idüp Rāḡil ‘āḡil olmaġla bir ʔac yıl ḡāmīl olmaġın Zülfe nām cāriyesin Ya‘kūb'a nesl için ḡibe itdi ol İÜ // ve ḡizmet için babaları her bir kıza cāriye temlīk idüp Rāḡil ‘āḡir olmaġla bir niḡe yıl ʔoġırmamaġın kendünüñ Zülfe adlu

cāriyeden iki ‘ıyāl zūhūra gelüp biri Dān ve biri Neftāl⁹³⁰ ve⁹³¹ Bülhe⁹³² nām⁹³³ kenīz⁹³⁴ ol daḥı Ya‘kūb'dan⁹³⁵ iki ehl-i temīz ṭoḡırup⁹³⁶ biri Āşer ve biri Cād. Ammā Rāḥil bir niçe yıl ‘ākır olup āḥir⁹³⁷ Ya‘kūb'uañ⁹³⁸ on nefer evlādı vücūda geldükden⁹³⁹ soñra⁹⁴⁰ nā-gāh⁹⁴¹ Rāḥil bi-izni'llāh ḥāmīl olup⁹⁴² bir sa‘d sā‘atde hemān⁹⁴³ Yūsuf-ı Ken‘ān mānend-i mihr-i [YB011b] raḥşān ‘ayān oldı⁹⁴⁴ [İS11a] ve ḥānedān-ı Ḥalīl anuañ⁹⁴⁵ cemāli⁹⁴⁶ nūriyla ṭoldı. Pes bu⁹⁴⁷ on bir sülāle zūhūr itmekle on sekiz biñ ‘ālemi nūr ḳaplayup⁹⁴⁸ gerçi ḥüsn için⁹⁴⁹ [İÜ10b] her biri ma‘mūr idi. Lākin Rabb-i ḡafūr Yūsuf'ı⁹⁵⁰ bir mertebe bī-ḳuşūr ḥalḳ itdi ki⁹⁵¹ başdan ayaḡa degin muṭlaḳ nūrdı⁹⁵² ve ḡāyet güzel idi.⁹⁵³

BEYT⁹⁵⁴

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Peder çün gördi ferzendi cemālin

cāriyesini nesl için Yā‘kūb'a hibe itdi İS.Bu kısım diğēr nüshalarda hikayenin akışına uygun olarak üç satır önce geçmektedir. Asıl metne ilgili yerinde dāhil edildiğinden burada metne ayrıca ilave edilmemiştir.

⁹³⁰ cāriyeden iki ‘ıyāl zūhūra gelüp biri Dān ve biri Neftāl: Dān ve Neftāl nam iki ‘ıyāl vücūda gelüp İÜ, andan daḥı Dān ve Neftāl iki ‘ıyāl vücūda gelüp İS

⁹³¹ ve: -İÜ, -İS

⁹³² Bülhe: Leyyā'dan daḥı Bülhe İÜ, İS

⁹³³ nām: adlu İÜ, İS

⁹³⁴ kenīz: kenīz virüp İÜ, kenīz bağışlayup İS

⁹³⁵ virüp ol daḥı Ya‘kūb'dan: -YB, -MO

⁹³⁶ ṭoḡırup: ṭoḡırdı İÜ, İS

⁹³⁷ emmā Rāḥil bir niçe yıl ‘ākır olup āḥir: -İÜ, -İS

⁹³⁸ Ya‘kūb: çün Ya‘kūb şulbünden İÜ, İS

⁹³⁹ vücūda geldükden: zūhūr buldı İÜ, evlād zūhūr bulup İS

⁹⁴⁰ soñra: bir zamān murūr itdükden İÜ, bir ḳaç yıl murūr itdükden İS

⁹⁴¹ nā-gāh -İÜ

⁹⁴² olup: olup bir İS

⁹⁴³ hemān: -YB, -MO

⁹⁴⁴ Yazma Bağışlar nüshasına sayfanın üst tarafına muhtemelen sonradan ve farklı bir yazıyla şöyle bir cümle ilave edilmiştir: “Ve bir seneden soñra Yāmin ‘ayān oldı. İbn Yāmin diyü ad virildi.”

⁹⁴⁵ anuañ: ol āyuñ İÜ, -İS

⁹⁴⁶ cemāli: -İÜ

⁹⁴⁷ bu: -İÜ

⁹⁴⁸ ḳaplayup: iḥāṭa idüp İÜ

⁹⁴⁹ için: içre MO, içinde İÜ, İS

⁹⁵⁰ Yūsuf'ı: vücūd-ı Yūsuf'ı İÜ

⁹⁵¹ ḥalḳ itdi ki: ḥalḳ itmiş idi ki İS

⁹⁵² nūrdı: nūr idi MO, İÜ, İS

⁹⁵³ ḡāyet güzel idi: -YB, -MO, -İS

⁹⁵⁴ Hamdullah Hamdî, Leylâ ve Mecnûn, Hazırlayan Zülfü Güler, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 1982, b. 245.

Aña şükürâne virdi bunca mālın.⁹⁵⁵

**BU FAŞL ‘ALEM-İ MİŞÂLDE HAZRET-İ ÂDEM YÛSUF’I
MÛŞÂHEDEDE DU‘Â İTDÛGİDÛR⁹⁵⁶**

Rivāyetdür ki hazret-i Hudā Âdem'i halk idüp⁹⁵⁷ ‘aynına⁹⁵⁸ nûrını‘aṭā itdükte der-hāl mişāl iklîmine ol nûr⁹⁵⁹ başar açup nesli ervâhına nazār kıldı.⁹⁶⁰ Gördi ki her birine nücûm gibi bir maḳâm-ı ma‘lûm ta‘yîn olup⁹⁶¹ bir yaña aşfiyâ şaf şaf tırub her biri bir niyāza kef açmış ve bir yaña⁹⁶² fırқа-i enbiyâ muḳarreb-i ḳurb-ı Mevlâ olmuş⁹⁶³ bir cānibde⁹⁶⁴ şufûf-ı evliyâ heb bāy u gedā müretteb yir yir ‘alem çekmiş. Bi'l-cümle sü‘edā sa‘adetde ve eşḳiyâ şeḳâvetde ḳarār itmiş.⁹⁶⁵ Bu sır Âdem'e⁹⁶⁶ hüveydā olup her birinüñ hālın temāşâ iderken nā-gāh şafiiyyu'llāh rüy-ı Yûsuf'a niğāh [İS11b] idüp mihr ü māh-mişāl bir pâdişāh-ı bā-kemāl⁹⁶⁷ ve ḥüsni-ḥulḳla⁹⁶⁸ māl-a-māl ve⁹⁶⁹ bir zībā cemāl⁹⁷⁰ seyr itdi ki ḥüb-rûlar içinde⁹⁷¹ ol nûr-ı⁹⁷² muşavver nücûm arasında şems u ḳamer gibi⁹⁷³ cemâlle mümtāz [YB012a] ve kemâl⁹⁷⁴ ser-efrāz.⁹⁷⁵ Âdem-i şafî ta‘accüb idüp⁹⁷⁶ nidā-yı⁹⁷⁷ ḥafî itdi ki İlahî⁹⁷⁸ bu

⁹⁵⁵ Peder çün gördi ferzendi cemālın / Aña şükürâne virdi bunca mālın: Peder gördi ‘iyālün çün cemālın / Aña şükürâne virdi cümle mālın İÜ, Peder gördi ‘iyālün çün cemālın / Aña şükürâne virdi bunca mālın İS

⁹⁵⁶ Bu faşl ‘alem-i mişâlde hazret-i Âdem Yûsuf’ı müşâhedede du‘â itdigidür: -YB, -MO

⁹⁵⁷ Rivāyetdür ki hazret-i Hudā Âdem'i halk idüp: râvî eydür ol-dem ki Âdem'i Hudā-yı ‘alem vücûd ‘âlemine getirüp İÜ

⁹⁵⁸ ‘aynına: -MO

⁹⁵⁹ nûr⁹⁵⁹: nûr ile MO, dīde-i İÜ

⁹⁶⁰ kıldı: şaldı İÜ

⁹⁶¹ ta‘yîn olup: var İÜ

⁹⁶² yaña: tarafda İÜ

⁹⁶³ olmuş: olup YB, MO, İÜ

⁹⁶⁴ cānibde: cānibden YB

⁹⁶⁵ itmiş: tütmiş İÜ

⁹⁶⁶ Âdem'e: Âdem nebīye İÜ

⁹⁶⁷ pâdişāh-ı bā-kemāl: bir zībā cemāl İS

⁹⁶⁸ ḥulḳla: ḥulḳ-ile İS

⁹⁶⁹ ve: -MO, -İÜ

⁹⁷⁰ bir zībā cemāl: pâdişāh-ı bā-kemāl İS

⁹⁷¹ içinde: içre İÜ

⁹⁷² nûr-ı: rûḥ-ı İÜ

⁹⁷³ şems u ḳamer gibi: çün şems u ḳamer İÜ

⁹⁷⁴ mümtāz ve kemâl: -MO

⁹⁷⁵ ser-efrāz: ser-efrāz idi pes İS

⁹⁷⁶ Âdem-i şafî ta‘accüb idüp: Âdem-i şafî anı göricek ta‘accüb idüp İS

⁹⁷⁷ nidā-yı: şadefi kimdür bilmeyüp nidā-yı İÜ

⁹⁷⁸ ilahî: yâ Rabb İS

ne burcuñ māhı ve ankı⁹⁷⁹ [MO9a] eşmüñ [İÜ11a] temāşāgāhı⁹⁸⁰ ve ne gülistānuñ güli ve ankı⁹⁸¹ büstānuñ bülbüldür.⁹⁸² Vaħy olındı⁹⁸³ ki bu⁹⁸⁴ senüñ⁹⁸⁵ nūr-ı dīdeñ ve şadef-i şulbuñe⁹⁸⁶ ferīdüñdür.⁹⁸⁷ Niçeler cemāline ‘aşı olup⁹⁸⁸ kemāline reşk iderler.⁹⁸⁹ Āħir zemīn-i Mışr'a ‘azīz ve ol ‘aşra dād-engīz ola. Gerekdür ki yüzi cemālüñden⁹⁹⁰ eşer olmağ-ıçün bu dem⁹⁹¹ kemālüñden aña baħş idesin.⁹⁹² Ādem⁹⁹³ ‘aleyhi’s-selām⁹⁹⁴ bu⁹⁹⁵ hıtābı güş idicek⁹⁹⁶ ol dem miħri⁹⁹⁷ cüş idüp ben aña kemālümü ve şülüşān-ı cemālümü virdüm diyüp⁹⁹⁸ anı sīnesine başdı ve dil-i bī-kīnesine şafā virüp aña⁹⁹⁹ derün-ı dilden¹⁰⁰⁰ du‘ā kıldı. alan alka cemālinüñ bir baħşın taqsīm ve her birine naşībın teslīm itdi.

BU FAŞL HAZRET-İ YA‘KŪB'UN ‘ALEYHİ'S-SELĀM ŞĀM'DAN KEN‘ĀN'A ‘AVDET VE YOLDA ‘İŞ'LE VUŞLAT İTDÜGİDÜR¹⁰⁰¹

El-ışsa [İS12a] çün Ya‘kūb ‘aleyhi’s-selām¹⁰⁰² hālī atında bir niçe¹⁰⁰³ yıl sākin olup meger¹⁰⁰⁴ ‘İş’uñ¹⁰⁰⁵ şerr u şürından¹⁰⁰⁶ azer iderdi. Ammā vaan

⁹⁷⁹ ankı: niçe İÜ

⁹⁸⁰ temāşāgāhı: temāşāgāhıdur MO, İÜ

⁹⁸¹ ankı: niçe YB, MO

⁹⁸² bu ne bürcük māhı ve ankı eşmüñ temāşāgāhı ve ne gülistānuñ güli ve ankı büstānuñ bülbüldür: bu ne gülistān güli ve nice büstān bülbüldür ve ne bürcük māhı ve nice eşmüñ temāşāgāhıdur didi İS

⁹⁸³ olındı: oldı YB

⁹⁸⁴ bu: ol İÜ

⁹⁸⁵ senüñ: -İS

⁹⁸⁶ şulbuñe: ‘āleme İÜ

⁹⁸⁷ ferīdüñdür: ferzendüñdür MO

⁹⁸⁸ cemāline ‘aşı olup: cemāline arşu gözlerinden eşk döküp İÜ

⁹⁸⁹ iderler: ideler MO, İÜ

⁹⁹⁰ cemālüñden: cemālünde İÜ

⁹⁹¹ bu dem: -İÜ

⁹⁹² idesin: idesiz MO

⁹⁹³ Ādem: azret-i Ādem İÜ

⁹⁹⁴ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

⁹⁹⁵ bu: hemān ol dem bu İÜ

⁹⁹⁶ idicek: -İÜ

⁹⁹⁷ ol dem miħri: ve baħr-i maħabbeti İÜ

⁹⁹⁸ diyüp: diyü İS

⁹⁹⁹ aña: -İS

¹⁰⁰⁰ dilden: cāndan İÜ

¹⁰⁰¹ Bu faşl azret-i Ya‘kūb'un ‘aleyhi’s-selām Şām'dan Ken‘ān'a ‘avdet ve yolda ‘İş'le vuşlat itdügıdür: -YB, -MO

¹⁰⁰² ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁰⁰³ niçe: nice YB, MO, İÜ

arzūsi¹⁰⁰⁷ mizācına keder virüp bir gün¹⁰⁰⁸ hālını hāline haber virdi ki¹⁰⁰⁹ irtihāline icāzet vire.¹⁰¹⁰ Ol daḥı anı maşlahat görüp¹⁰¹¹ niçe māl ve eşkāl anuñ¹⁰¹² yolına pāy-māl itdi. Andan Ya'qūb 'aleyhi's-selām¹⁰¹³ ol kadar ni'met u ḡanīmetle¹⁰¹⁴ ve bunca [YB012b] cem'iyet ü cemā'atle¹⁰¹⁵ mülk-i Ken'an'a 'avdet¹⁰¹⁶ itdi. Gerçi¹⁰¹⁷ 'İş'den ḥayr ummayup [İÜ11b] dā'im ḥavf u bīm üzre idi.¹⁰¹⁸ 'İş ḥod Ya'qūb'ı 'aleyhi's-selāmı¹⁰¹⁹ arzū itmekle¹⁰²⁰ qaşd-ı aşūbı terk itmişdi. Çün vaṭan diyārına irüp 'İş'ün şikārına¹⁰²¹ uğradılar. Ya'qūb 'aleyhi's-selām¹⁰²² nā-gāh¹⁰²³ 'İş'e nigāh idüp¹⁰²⁴ ḥavfdan¹⁰²⁵ kendüyi penāh¹⁰²⁶ itdi.¹⁰²⁷ Ve hem¹⁰²⁸ etbā'ına muḥkem ısmarladı ki¹⁰²⁹ şol ādem kimdür¹⁰³⁰ bu ḥayl u ḥaşem kimüñdür diyu eger¹⁰³¹ sizden¹⁰³² ḥaber şorarsa bu cemā'ate server olan ezelden 'İş'e hemşir¹⁰³³ imiş diyersiz didi. 'İş şorup¹⁰³⁴ bu ḥaberi bildükde¹⁰³⁵ başarı yaşla ṭolup derün-ı

¹⁰⁰⁴ yıl sākin olup meger: eyyām u leyālī geçirüp ḥizmetinde 'ömrinüñ bir kaç sāli geçdi. Gerçi şām u seḥer İÜ, İS

¹⁰⁰⁵ 'İş'ün: birāderi 'İş'ün İS

¹⁰⁰⁶ şerr u şürıdan: şerrinden YB, MO, İS

¹⁰⁰⁷ vaṭan arzūsi: arzū-yı ḥānedān-ı peder İÜ

¹⁰⁰⁸ gün: seḥer İÜ

¹⁰⁰⁹ ḥaber virdi ki: i'lām itdi ki İS

¹⁰¹⁰ icāzet vire: çāreger ola İÜ, destūr vire İS

¹⁰¹¹ anı maşlahat görüp: icāzete meyyāl olup İÜ

¹⁰¹² anuñ: -İS

¹⁰¹³ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁰¹⁴ ni'met u ḡanīmetle: māl u ni'metle İS

¹⁰¹⁵ cem'iyet ve cemā'atle: cemā'at ve cem'iyetle İÜ

¹⁰¹⁶ 'avdet: 'azīmet İÜ, İS

¹⁰¹⁷ gerçi: ammā İS

¹⁰¹⁸ dā'im ḥavf u bīm üzre idi: -YB, -MO, -İS

¹⁰¹⁹ 'aleyhi's-selāmı: -YB, -MO, -İS

¹⁰²⁰ itmekle: idüp İÜ, İS

¹⁰²¹ şikārına: şikārgāhına İÜ

¹⁰²² 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁰²³ nā-gāh: -İS

¹⁰²⁴ idüp: idicek İS

¹⁰²⁵ ḥavfdan: ḥavfıdan İÜ, İS

¹⁰²⁶ penāh: pinhāñ İÜ

¹⁰²⁷ itdi: eyledi İÜ

¹⁰²⁸ hem: -YB, -MO, -İS

¹⁰²⁹ muḥkem ısmarladı ki: tenbīh idüp İS

¹⁰³⁰ kimdür: -YB, -MO, eger İS

¹⁰³¹ eger: -İÜ, -İS

¹⁰³² sizden: -İS

¹⁰³³ hemşir: hem-sır İÜ, MO, İS

¹⁰³⁴ şorup: -İÜ

¹⁰³⁵ bildükde: aldıkdā İÜ

cāndan¹⁰³⁶ [MO9b] [İS12b] āh itdi. Çün bu kışşadan āgāh olup¹⁰³⁷ Ya‘kūb ‘*aleyhi's-selām* nā-gāh¹⁰³⁸ aña¹⁰³⁹ nigāh itdi. Vaşlına¹⁰⁴⁰ iştīyākın bilüp¹⁰⁴¹ bī-ihtiyār perdeden çıķup āşikār oldukda riķkatle¹⁰⁴² şarmaşup¹⁰⁴³ görüşdiler ve şafā-yı hātırla¹⁰⁴⁴ birbiriyle¹⁰⁴⁵ barışup ser-güzeştlerin¹⁰⁴⁶ şoruşdılar. Andan ol iki¹⁰⁴⁷ birāderler¹⁰⁴⁸ h̄ān-ı¹⁰⁴⁹ vuşlatdan behre alup zevķ u şevķle¹⁰⁵⁰ şehre geldiler.¹⁰⁵¹

[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]

Her ne kim anlara lāyıkdur tamām

Eylediler birbirine ve's-selām.¹⁰⁵²

BU FAŞL İBN-İ YĀMİN'ÜŃ VİLĀDETİ VE RĀHİL'ÜŃ RIHLETİ BEYĀNINDADUR¹⁰⁵³

Ol yıl Yūsuf'uñ ‘*aleyhi's-selām*¹⁰⁵⁴ anası¹⁰⁵⁵ Rāhīl *rađiya'llāhu* ‘*anhā*¹⁰⁵⁶ İbn¹⁰⁵⁷ Yamin'e hāmīl olup müddet-i hāml munķazı oldukda¹⁰⁵⁸ hāmlin vaz‘ iderken rūhın teslīm kıldı ve¹⁰⁵⁹ ol dürr-i deryā-yı melāhat¹⁰⁶⁰ Yūsuf iki yaşında¹⁰⁶¹ yetīm

¹⁰³⁶ derün-ı cāndan: -YB, -MO, -İS

¹⁰³⁷ bu kışşadan āgāh olup: -YB, -MO, -İS

¹⁰³⁸ ‘*aleyhi's-selām* nāgāh: -YB, -MO, -İS

¹⁰³⁹ aña: o cānibe İÜ

¹⁰⁴⁰ vaşlına: vişāline İÜ

¹⁰⁴¹ bilüp: fehm idüp İÜ

¹⁰⁴² riķkatle: riķkat ile MO, -İS

¹⁰⁴³ şarmaşup: birbirine şarı olup İÜ, ağlayu şarmaşup İS

¹⁰⁴⁴ şafā-yı hātırla: -YB, -MO, -İS

¹⁰⁴⁵ birbiriyle: -İÜ

¹⁰⁴⁶ ser-güzeştlerin: ser-güzeştler YB

¹⁰⁴⁷ şoruşdılar andan ol iki: şoruşdılar pes ol iki İS

¹⁰⁴⁸ birāderler: birāder İÜ

¹⁰⁴⁹ h̄ān-ı: h̄ūn İS, YB

¹⁰⁵⁰ zevķ u şevķle: şevķ u zevķle İÜ, şevk u zevk-ile İS

¹⁰⁵¹ geldiler: girdiler İÜ, geldiler ol zamān ki Ya‘kūb diyār-ı Ken‘ān'a riħlet itdi İS

¹⁰⁵² Her ne kim anlara lāyıkdur tamām / Eylediler birbirine ve's-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁰⁵³ Bu faşl ibn-i Yāmin'üñ vilādeti ve Rāhīl'üñ riħleti beyānındadır: -YB, -MO, -İS

¹⁰⁵⁴ ‘*aleyhi's-selām*: -YB, -MO, -İS

¹⁰⁵⁵ Ol yıl Yūsuf'uñ ‘*aleyhi's-selām* anası: Yūsuf iki yaşında iken anası İS

¹⁰⁵⁶ *rađiya'llāhu* ‘*anhūmā*: -YB, -MO, -İS

¹⁰⁵⁷ ibn: bin MO, İS

¹⁰⁵⁸ müddet-i hāml munķazı oldukda: -YB, -MO

¹⁰⁵⁹ kıldı ve: idüp İS

kaldu. ‘Ammesi Īnās¹⁰⁶² anı¹⁰⁶³ yanına¹⁰⁶⁴ alup bī-ķıyās ri‘āyet¹⁰⁶⁵ ve her hāline şefkatle¹⁰⁶⁶ [İÜ12a] rağbet itdi.¹⁰⁶⁷ Tā yidi yaşına degin [YB013a] besleyüp hıdmetde bir mertebe iķdām¹⁰⁶⁸ ve maħabbet-i tām ile sa‘y u ihtimām¹⁰⁶⁹ itmiş idi ki¹⁰⁷⁰ ansız bir nefes ārām itmezdi.¹⁰⁷¹ Gerçi ‘ammesinüñ yāri idi ammā pederinüñ ğam-ğüsārı olmağın Ya‘ķüb anuñ¹⁰⁷² firākına tākāt getürmeyüp ‘ammesinden¹⁰⁷³ almağ iltimās itdükte Īnās anı¹⁰⁷⁴ zāhiren¹⁰⁷⁵ teslīme beyne'n-nās¹⁰⁷⁶ rızā virüp¹⁰⁷⁷ lākin cānundan ayrılmağ¹⁰⁷⁸ Īnās'a¹⁰⁷⁹ [İS13a] müşkil belā olmağın yüregın¹⁰⁸⁰ tasa¹⁰⁸¹ ve keder¹⁰⁸² dutup¹⁰⁸³ melāl ħalbin lāl¹⁰⁸⁴ ve ħaddın dāl itmegin¹⁰⁸⁵ fi'l-hāl fikr-i mekr u āl itdi ki¹⁰⁸⁶ meger pederi İshāk peyğamber ‘aleyhi's-selām¹⁰⁸⁷ dünyādan güzer itdükte¹⁰⁸⁸ aña irşle¹⁰⁸⁹ bir kemer diküp Perverdigār o¹⁰⁹⁰ yādigārda¹⁰⁹¹ bir hāşşiyet¹⁰⁹² ħomuş idi ki¹⁰⁹³ meşelā¹⁰⁹⁴ her bār ki¹⁰⁹⁵ ħaste¹⁰⁹⁶

¹⁰⁶⁰ ol dürr-i deryā-yı melāhat: -YB, -MO, ol dürr-i deryā-yı nübüvvet İÜ

¹⁰⁶¹ Yūsuf iki yaşında: -İS

¹⁰⁶² ‘ammesi Īnās: Īnās nām ‘ammesi İS

¹⁰⁶³ anı: Yūsuf'ı İS

¹⁰⁶⁴ yanına: -İÜ

¹⁰⁶⁵ bī-ķıyās ri‘āyet: küllī ri‘āyet itdi İS

¹⁰⁶⁶ her hāline şefkatle: şānına lāyık ecnās İÜ

¹⁰⁶⁷ ve her hāline şefkatle rağbet itdi: -İS

¹⁰⁶⁸ iķdām: ithimām İS

¹⁰⁶⁹ besleyüp hıdmetde bir mertebe iķdām ve maħabbet-i tām ile sa‘y u ihtimām: tertībinde idi şarf-ı iķdām idüp hıdmetinde bir güne ihtimām ve bir mertebe maħabbet-i tām İÜ

¹⁰⁷⁰ ile sa‘y u ihtimām itmiş idi ki: itmiş idi ki İS

¹⁰⁷¹ itmezdi: itmez idi İÜ

¹⁰⁷² Ya‘ķüb anuñ: -İÜ, Ya‘ķüb Yūsuf'ıñ İS

¹⁰⁷³ ‘ammesinden: Īnās'dan İS

¹⁰⁷⁴ anı: -YB, -MO

¹⁰⁷⁵ zāhiren: -İÜ

¹⁰⁷⁶ beyne'n-nās: -YB, -MO

¹⁰⁷⁷ Īnās anı zāhiren teslīme beyne'n-nās rızā virüp: nā-çār olup teslīme rızā gösterdi İS

¹⁰⁷⁸ ayrılmağ: cüdā olmağ İÜ

¹⁰⁷⁹ Īnās'a: -İÜ

¹⁰⁸⁰ yüregın: ħalb İÜ

¹⁰⁸¹ tasa: Īnās'a şiddet-i tasa İÜ, İS

¹⁰⁸² vü keder: -YB, -MO

¹⁰⁸³ dutup: ħutup MO, virüp İÜ. // Īnās'a şiddet-i tasa vü keder dutup: nāsa dutup İS

¹⁰⁸⁴ melāl-i ħalbin lāl: -İÜ

¹⁰⁸⁵ ve ħaddın dāl itmegin: ħaddi nihāl iken dāl oldu İÜ. // ve ħaddın dāl itmegin: -İS

¹⁰⁸⁶ fikr-i mekr u āl itdi ki: mekr u āl fikrine iştiğāl idüp İÜ, ħile tedbīrine iştiğāl itdi İS

¹⁰⁸⁷ ‘aleyhi's-selām: -YB, -MO; // İshāk peyğamber ‘aleyhi's-selām: -İS

¹⁰⁸⁸ güzer itdükte: gider olduğda İÜ

¹⁰⁸⁹ aña irşle: irşle Īnās'a İÜ, -İS

¹⁰⁹⁰ bir kemer diküp Perverdigār o: bir kemeri mīrāş diküp ol İS

¹⁰⁹¹ Perverdigār o yādigārda: ol yadigārda Perverdigār İÜ

¹⁰⁹² bir hāşşiyet: hāşşiyet-i bī-şumār İÜ, pür hāşşiyet İS

kuşansa¹⁰⁹⁷ şihhat¹⁰⁹⁸ bulurdu.¹⁰⁹⁹ Pes Īnās¹¹⁰⁰ beyne'n-nās iftirāka¹¹⁰¹ biraz¹¹⁰² yas iderek¹¹⁰³ Yūsuf'a¹¹⁰⁴ libās geydürürken miyānına nihānī kuşadup anı¹¹⁰⁵ Ya'kūb'a¹¹⁰⁶ 'aleyhi's-selām¹¹⁰⁷ gönderdi. Kemer-bendle Yūsuf giderken bār-ı te'essüf Īnās'uañ bilin büküp¹¹⁰⁸ enbiyā-i qadīmden baña¹¹⁰⁹ irşle intikāl iden kemer-bend¹¹¹⁰ nā-bedīd oldı¹¹¹¹ diyu efgān iderek¹¹¹² hīle ile¹¹¹³ [MO10a] evvelā¹¹¹⁴ anda hāzır¹¹¹⁵ [İÜ12b] olanlaruñ miyānlarını anca teftiř ve¹¹¹⁶ bunca diķkatle arayup¹¹¹⁷ nevbetle Yūsuf miyānına¹¹¹⁸ gelicek¹¹¹⁹ kemer¹¹²⁰ 'ayān oldı.¹¹²¹ Ol zamān¹¹²² řer^c-i Resūlde uřul¹¹²³ uęrı metā^c issine ķul olurdu.¹¹²⁴ [YB013b]

1093 ki: -İÜ

1094 meşelā: -YB, -MO, -İS

1095 bār ki: -YB, -MO, -İS

1096 haste: bir bīmār anı İÜ, hasteler İS

1097 kuşansa: kuşansalar İS

1098 şihhat: şihhat u qarār İÜ

1099 bulurdu: bulurlardı İS

1100 Pes Īnās: Pes Īnās ciddün bī-ķıyās idüp İÜ

1101 iftirāka: -YB, -MO

1102 biraz: -İÜ

1103 iderek: ider gibi İÜ

1104 Pes Īnās beyne'n-nās iftirāka biraz yas iderek Yūsuf'a: Yūsuf'ı yanına alup biraz yas çekdükdün soñra egnine İS

1105 miyānına nihānī kuşadup anı: anı pā-bendle yanına bend idüp İÜ, nihānī cāmesi altına anı kuşadup İS

1106 Ya'kūb'a: hıdmet-i Ya'kūb'a İS

1107 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

1108 belin büküp: tākatin tāk idüp ihtirāz-ı feryāda āgāz itdi ki İÜ, belin büküp feryāda başladı ki İS

1109 baña: -İS

1110 kemer-bend: miyān-bend İÜ, kuşak İS

1111 nā-bedīd oldı: gitdi pes İÜ. Bunun mukabilinde İS'de muhtemelen "zāyi^c oldı" yazılmak istenmiş fakat yazım yanlışlığı yapılarak şu ifade yazılmıştır: [صانع اولك](#)

1112 diyu efgān iderek: -İÜ, -İS

1113 hīle ile: bu bend ol derdmende sūdmend olmaę-içün ol arayı sū-be-sū cüst ü cū ider gibi teftiřle sırnan hīle idüp İÜ

1114 hīle ile evvelā: evvelā hīle idüp İS

1115 hāzır: -YB, -MO, -İS

1116 anca teftiş ve: -İÜ

1117 arayup: yoklayup İÜ, bir bir arayup İS

1118 miyānına: miyāna YB, İÜ, İS

1119 gelicek: gelincek YB

1120 kemer: bu bahāne ile miyān-ı bend İÜ, kemer āhir İS

1121 'ayān oldı: Yūsuf belinde bulundu İS

1122 zamān: zamānda İS

1123 řer^c-i resūlde uřul: řer^c-i resūl bu idi ki İS

1124 olurdu: olmaķ idi İÜ

Kemer bahānesine vaşla irüp Yūsuf'ı¹¹²⁵ hānesine¹¹²⁶ alup gitdi. Dār-ı ğamdan¹¹²⁷ [İS13b] āzād olunca hātırın Yūsuf'la¹¹²⁸ şād itdi.¹¹²⁹

BU FAŞL HAZRET-İ YA'KŪB'UŦ 'ALEYHİ'S-SELĀM YŪSUF'LA ŪLFETİ VE KEŞRET-İ MAĦABBETİ SEBEB-İ FİTNE OLDUĞIDUR¹¹³⁰

Bir zamān geçdikde¹¹³¹ çün İnās¹¹³² bu cihān taşarrufını ğodı.¹¹³³ Ya'kŭb 'aleyhi's-selām¹¹³⁴ giru Yūsuf'ını¹¹³⁵ 'aleyhi's-selām¹¹³⁶ aldı.¹¹³⁷ Vardukça¹¹³⁸ ol māha¹¹³⁹ mihri¹¹⁴⁰ ğālib olup¹¹⁴¹ ve rŭz u şeb¹¹⁴² ol zībā¹¹⁴³ cemālin¹¹⁴⁴ görmege rāğıb ve cān u dilden 'ale't-tevālī¹¹⁴⁵ muşāhib olup her kārı ve cümle bāzārı anuñ temāşā-yı dīdārı idi.¹¹⁴⁶ Her ne yirde evlādın ańsa¹¹⁴⁷ Yūsuf'uñ 'aleyhi's-selām¹¹⁴⁸ adın cān u dilden yād idüp¹¹⁴⁹ ey ciger-ġuşe-yi ħayru'l-beşer ve ey evlād-ı peyġamber dir idi ve¹¹⁵⁰ her kaçan anlara¹¹⁵¹ nazār iderdi Yūsuf'a¹¹⁵² cān göziyle bakardı. Çün ol cennet ġŭlzārınuñ verdi¹¹⁵³ māh-peyker¹¹⁵⁴ yidi yaşına irdi āyuñ

¹¹²⁵ vaşla irüp Yūsuf'ı: Yūsuf 'ammesine vāşıl olup İÜ

¹¹²⁶ kemer bahānesine Yūsuf 'ammesine vāşıl olup hānesine: ol hātun bu tezvīrle vaşla irüp kemer bahānesine Yūsuf'ı hānesine İS

¹¹²⁷ dār-ı ğamdan: tā dār-ı ğamdan İÜ, dār-ı ğamdan tā İS

¹¹²⁸ hātırın Yūsuf'la: vaşl-ı Yūsuf'la İÜ

¹¹²⁹ itdi: iderdi İS

¹¹³⁰ Bu faşl ħazret-i Ya'kŭb'uñ 'aleyhi's-selām Yūsuf'la ūlfeti ve keşret-i maĥabbeti sebep-i fitne olduġudur: -YB, -MO

¹¹³¹ Bir zamān geçdikde: -YB, -MO, -İS

¹¹³² İnās: -YB, -MO, -İS

¹¹³³ ğodı: ħoyup İS

¹¹³⁴ ğodı Ya'kŭb 'aleyhi's-selām: ħoyup YB, MO

¹¹³⁵ Yūsuf'ını: Yūsuf'ı MO

¹¹³⁶ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO

¹¹³⁷ Ya'kŭb 'aleyhi's-selām giru Yūsuf'ını 'aleyhi's-selām aldı: girü Yūsuf'ını Ya.kŭb aldı İS

¹¹³⁸ vardukça: vardukça YB, İÜ

¹¹³⁹ ol māha: -YB, -MO

¹¹⁴⁰ vardukça ol māha mihri: mihri vardukça İS

¹¹⁴¹ olup: -MO, -İÜ, -İS

¹¹⁴² rŭz u şeb: eyyām u leyālī İÜ

¹¹⁴³ ol zībā: -YB, -MO, -İS

¹¹⁴⁴ cemālin: cemālī İÜ, rŭyın İS

¹¹⁴⁵ 'ale't-tevālī: -YB, -MO, -İS

¹¹⁴⁶ anuñ temāşā-yı dīdārı idi: anuñla idi İS

¹¹⁴⁷ ańsa: zıkr itse İÜ

¹¹⁴⁸ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹¹⁴⁹ idüp: iderdi YB, MO

¹¹⁵⁰ ey ciger-ġuşe-yi ħayru'l-beşer ve ey evlād-ı peyġamber dir idi ve: -YB, -MO

¹¹⁵¹ anlara: sā'ir ebnāsına İÜ

¹¹⁵² Yūsuf'a: Yūsuf'uñ 'aleyhi's-selām rŭy-ı zībāsına İÜ

¹¹⁵³ cennet ġŭlzārınuñ verdi: -YB, -MO, -İS

on dördü gibi hüsni ü zîbâsı¹¹⁵⁵ pür-nür ve kadd-i bälâsı güyâ serv-i¹¹⁵⁶ bâğ-ı sürür oldu. Gerçi¹¹⁵⁷ Ya'küb'ün 'aleyhi's-selâm¹¹⁵⁸ cümle evlâdı 'aleyhimü's-selâm¹¹⁵⁹ 'ilm oğumağa¹¹⁶⁰ müdâvim idi ve¹¹⁶¹ mişâl-i encüm¹¹⁶² cemâl ü hüsne ma'den ve her biri bir dürr-i 'Aden idi.¹¹⁶³ Lâkin Yûsuf¹¹⁶⁴ 'aleyhi's-selâm¹¹⁶⁵ cümleden [İÜ13a] ahsen olup şânında¹¹⁶⁶ kâbiliyyet ziyâde olmağın¹¹⁶⁷ Ya'küb 'aleyhi's-selâm¹¹⁶⁸ dergâh-ı 'İzzetden¹¹⁶⁹ hâcet diledi ki kendüden şoñra nevbet-i¹¹⁷⁰ nübüvvet Yûsuf'a 'aleyhi's-selâm¹¹⁷¹ 'inâyet ola. Zîrâ¹¹⁷² kademi pek¹¹⁷³ mübârek olmağın mâl u ğanemi¹¹⁷⁴ Hâk tebareke te'âlâ¹¹⁷⁵ Ya'küb'a 'aleyhi'-selâm¹¹⁷⁶ [İS14a] mübâlağa virüp günden güne ziyâde olırdı.¹¹⁷⁷ Birbirinden bir an¹¹⁷⁸ münfekk olmayup¹¹⁷⁹ ve her zamân¹¹⁸⁰ râz-ı Hâk'dan¹¹⁸¹ kelâm-ı 'ilm-i hikmet söyleşürlerdi.¹¹⁸² Az yaşında Yûsuf'ün 'aleyhi's-selâm¹¹⁸³ 'irfânı¹¹⁸⁴ çok olmağla¹¹⁸⁵ cemâl-i hûbına başiret dide-i

1154 mäh-peyker: -İÜ

1155 âyuñ on dördü gibi hüsni ü zîbâsı: hüsni ü zîbâsı âyuñ on dördü gibi İS

1156 serv-i: -YB, -MO, -İS

1157 gerçi: egerçi İS

1158 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

1159 'aleyhimü's-selâm: -YB, -MO, -İS

1160 'ilm oğumağa: mu'tala'a-i 'ilme İÜ

1161 'ilm oğumağa müdâvim idi ve: -İS

1162 encüm: encün İS

1163 ve mişâl-i encüm cemâl-i hüsne ma'den ve her biri bir dürr-i 'aden idi: -YB, -MO

1164 lâkin Yûsuf: ammâ Yûsuf'da YB, MO, lâkin Yûsuf'da İS

1165 'aleyhi's-selâm: -

1166 'aleyhi's-selâm cümleden ahsen olup şânında: -YB, -MO, kamudan a'lâ ve ahsen idi ve her bir oğul 'ilm oğumağa meşğül idi lâkin Yûsuf'da İS

1167 kâbiliyyet ziyâde olmağın: keşret-i kâbiliyyet fehmi olınmağın İÜ

1168 'aleyhi's-selâm: -İÜ, -İS

1169 dergâh-ı 'İzzetden: -YB, -MO

1170 nevbet-i: -YB, -MO, -İS

1171 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

1172 zîrâ: ve hem İÜ, ve hem Yûsuf'ün İS

1173 pek: -YB, -MO, -İS

1174 mâl u ğanemi: Ya'küb'ün mâl u ğanemi İS

1175 te'âlâ: -YB, -İÜ, -İS

1176 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

1177 günden güne ziyâde olırdı: -İÜ

1178 birbirinden bir an: bir an birbirinden İÜ

1179 olmayup: olmazlar idi İÜ

1180 ve her zamân: -YB, -MO

1181 Hâk'dan: rabb-i 'izzetden İÜ

1182 mübâlağa virüp günden güne ziyâde olırdı birbirinden bir an münfekk olmayup ve her zamân râz-ı Hâk'dan kelâm-ı 'ilm-i hikmet söyleşürlerdi: mübâlağa olup dâyimâ ikisi birbiriyle râz-ı Hâk'dan kelâm-ı 'ilm-i hikmet söyleşürlerdi İS

1183 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO

[YB014a] Ya'küb 'aleyhi's-selām¹¹⁸⁶ bir mertebe vālih ü medhüş oldu ki¹¹⁸⁷ sāyir evlādın 'aleyhimü's-selām¹¹⁸⁸ ferāmüş itdi. Pes Yā'küb 'aleyhi's-selām¹¹⁸⁹ ol gül-i ḥandānı¹¹⁹⁰ cümleden yeg¹¹⁹¹ anı¹¹⁹² sevmekle iḥvānı ḥasedlerinden¹¹⁹³ fitneye ğulüv¹¹⁹⁴ idüp ḥīleye rü¹¹⁹⁵ döndürdiler¹¹⁹⁶ ki Ya'küb 'aleyhi's-selām¹¹⁹⁷ Yūsuf'a 'aleyhi's-selām¹¹⁹⁸ 'adū ola.¹¹⁹⁹

[MO10b] NAZM¹²⁰⁰

[fe'ilatün/mefā'ilün/fe'ilün]

Şol binānuñ ki 'āmiri Ḥaḫdur

Yıkmaḫ isteyen anı aḫmaḫdur

Şem'î kim Ḥaḫ yaḫa nice söyünür

Her ki püf dirse sebleti göyünür¹²⁰¹

¹¹⁸⁴ az yaşında Yūsuf'uñ 'aleyhi's-selām 'irfānı: sāyir iḥvān anlaruñ ḳıl u ḳālin añlayumayup ırāḳdan baḫarlardı ve'l-ḥāşıl Yūsuf'uñ az yaşında 'irfānı İS

¹¹⁸⁵ olmaḫla: olmaḫa İS

¹¹⁸⁶ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO

¹¹⁸⁷ cemāl-i ḥübina başıret dīde-i Ya'küb 'aleyhi's-selām bir mertebe vālih ü medhüş oldu ki: Ya'küb anı cümleden yek sevüp cemālî āyine bir mertebe vālih ü medhüş oldu ki İS

¹¹⁸⁸ 'aleyhimü's-selām: -YB, -MO, -İS

¹¹⁸⁹ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO

¹¹⁹⁰ ol gül-i ḥandānı: -YB, -MO

¹¹⁹¹ yek: pek İÜ

¹¹⁹² anı: -YB, -MO

¹¹⁹³ Pes Yā'küb 'aleyhi's-selām ol gül-i ḥandānı cümleden yek anı sevmekle iḥvānı ḥasedlerinden: ḥasedlerinden iḥvānı İS

¹¹⁹⁴ ğulüv: ḳaşd İS

¹¹⁹⁵ rü: yüz MO

¹¹⁹⁶ döndürdiler: tıtdılar İÜ

¹¹⁹⁷ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹¹⁹⁸ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹¹⁹⁹ 'adū ola: 'adū ola. Ammā gör ki ḫazret-i Yūsuf'uñ 'aleyhi's-selām başına ne ser-encām gelecekdür: İÜ.

¹²⁰⁰ Nazm: beyt İÜ, Ḥamdī İS

¹²⁰¹ M. Naci Onur, a.g.e. s. 73.

BU FAŞL BĀ'İŞ-İ 'ADĀVET-İ İHVĀN-I 'AŞĀ' BĀĞ-I CİNĀN-I 'AṬĀ'
KĀZİYYÜ'L-ĤĀCĀT OLDUĞIDUR¹²⁰²

NEŞR¹²⁰³

Rāvī eydür¹²⁰⁴ evlād-ı Ya'kūb Yūsuf'a 'aleyhi's-selām¹²⁰⁵ mekr u āşūb itmege
'illet ve dilleri pür-kīn olup¹²⁰⁶ 'adāvet¹²⁰⁷ itmelerine¹²⁰⁸ bir kaç mādde sebab-i
hikmet¹²⁰⁹ vāki'¹²¹⁰ olmuşdur. Ol cümleden biri bir vaqt-i sa'īdde¹²¹¹ rüz-ı 'īd
olduğda¹²¹² Ya'kūb Yūsuf'ı 'aleyhi's-selām¹²¹³ zeyn idüp¹²¹⁴ gül-āb-ı müşk-nābla¹²¹⁵
[İÜ13b] sünbülün tarayup¹²¹⁶ nergis-i şehlāsın [İS14b] mūkahhal ve zīneti emrin
mükemmel itdi¹²¹⁷ ve hāzret-i¹²¹⁸ İbrāhīm Nebīye¹²¹⁹ 'aleyhi's-selām¹²²⁰ nār-ı 'azīm
gülşen olduğda Cibrīl'e Rabb-i 'İzzet'den¹²²¹ emr olup bāğ-ı Cennet'den getürdüğü
kamīşi ki ol ana degin Ya'kūb 'aleyhi's-selām hıfz itmiş idi. Yūsuf'a 'aleyhi's-
selām¹²²² geydürüp¹²²³ İshāk nebīnüñ kemerin kuşatdı. Yūsuf'uñ ihvānı
'aleyhimü's-selām¹²²⁴ bu zīnetle anı gördüklerinde cesedlerinde olan fitne-i¹²²⁵

¹²⁰² Bu Faşl Bā'ış-i 'Adāvet-i İhvān-ı 'Aşā' Bāğ-ı Cinān-ı 'AṬā' Kāziyyü'l-Ĥacāt Olduğudur: -YB, -MO, -İS

¹²⁰³ Neşr: -YB, -MO, -İS

¹²⁰⁴ Rāvī eydür: -YB, -MO, rivāyetdür ki İS

¹²⁰⁵ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹²⁰⁶ dilleri pür-kīn olup: dilleri şıfat-ı hasedle ārāste ve pīrāye-i reşk u şama'la pīrāste olup İS

¹²⁰⁷ 'adāvet: şiddet-i 'adāvet İÜ

¹²⁰⁸ 'adāvet itmelerine: 'adāvete İÜ, 'adāvet kinlerine İS

¹²⁰⁹ mādde sebab-i hikmet: mādde-i hikmet İÜ, İS

¹²¹⁰ vāki': -YB, -MO, sebab İS

¹²¹¹ sa'īde: -YB, -MO, -İS

¹²¹² olduğda: irdükde İÜ, irüşdükde İS

¹²¹³ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹²¹⁴ idüp: için İÜ

¹²¹⁵ müşk-nābla: müşk-nāb ile MO, İÜ

¹²¹⁶ tarayup: şāneleyüp İÜ

¹²¹⁷ mūkahhal ve zīneti emrin mükemmel itdi: mūkahhal itdi İS

¹²¹⁸ hāzret-i: -YB, -MO

¹²¹⁹ İbrāhīm Nebīye: İbrāhīm'e İÜ, İS

¹²²⁰ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹²²¹ Cibrīl'e Rabb-i 'İzzet'den: Rabb-i 'İzzet'den Cibrīl-i Emīn'e 'aleyhi's-selām İÜ

¹²²² ol ana degin Ya'kūb 'aleyhi's-selām hıfz itmiş idi Yūsuf'a 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹²²³ giydürüp: giydirüp MO

¹²²⁴ 'aleyhimü's-selām: -YB, -MO, -İS

¹²²⁵ olan fitne-i: -YB, -MO

ḥased artup¹²²⁶ her biri bir esed oldı.¹²²⁷ Pes dillerin şıfat-ı ḥasedle ārāste ve pīrāye-i reşk ü ṭama‘la pīrāste itdüklerinde ol āfetler ṭa‘n-āmīr sözlere dīkḫatler idüp¹²²⁸ birbirine eyitdiler çün¹²²⁹ aşl u neslümüz belki cins ü fażlumuz birdür ya işbu yetīm ne ḥadde irdi ki¹²³⁰ atamız ḫatında kerīm olup peder anıñçün¹²³¹ bizi terk ve ḫarındaşıyla [YB014b] aña maḥabbetin¹²³² berk ide¹²³³ ve bir daḫı¹²³⁴ ḥasedlerine bahāne budur ki ṣaḥn-ı sarāy-ı Ya‘ḫūb'da ‘aleyhi’s-selām¹²³⁵ bir dıraḫt-ı ṭübā-ḫāmet¹²³⁶ ḫalk olmuş idi ki¹²³⁷ Rabb-i Ḥakīm¹²³⁸ ol şecere bir kerāmet-i ‘azīm virüp¹²³⁹ her ḫaçan Ya‘ḫūb’uñ ‘aleyhi’s-selām¹²⁴⁰ bir oğlı ṭoğsa¹²⁴¹ ol şecerüñ¹²⁴² daḫı¹²⁴³ bir tāze vü ter budağı biterdi ve ḫaddine berāber¹²⁴⁴ neşv ü nemāda hem-ser olup ‘āḫıbet anı¹²⁴⁵ ‘aşā idinürlerdi ve ḫadd-i bülūğa¹²⁴⁶ yitdüklerinde her biri bir ‘aşāyı elde dutup¹²⁴⁷ her belāyı anuñla def‘ iderlerdi.¹²⁴⁸ Yūsuf vüçüda gelicek¹²⁴⁹ [İÜ14a] bu ‘ādet anda taḥallüf idüp emr-i Ḥudāvendle¹²⁵⁰ güstāḫ olmadı ve¹²⁵¹ ḫadd-i Yūsuf’a¹²⁵² ‘aleyhi’s-selām¹²⁵³ mānend-şāḫ [İS15a] virmedi.¹²⁵⁴

¹²²⁶ cesedlerinde olan fitne-i ḥased artup: ḥasedlerinden İS

¹²²⁷ esed oldı: esed olup birbirine eyitdiler İS

¹²²⁸ Pes dillerin şıfat-ı ḥasedle ārāste ve pīrāye-i reşk ve ṭama‘la pīrāste itdüklerinde ol āfetler ṭa‘n emīr sözlere dīkḫatler idüp: -YB, -MO

¹²²⁹ Pes dillerin şıfat-ı ḥasedle ārāste ve pīrāye-i reşk ve ṭama‘la pīrāste itdüklerinde ol āfetler ṭa‘n-āmīr sözlere dīkḫatler idüp birbirine eyitdiler çün: çün ki İS

¹²³⁰ irdi ki: irişdi ki İS

¹²³¹ anıñçün: -YB, -MO

¹²³² maḥabbetin: mihrin İÜ

¹²³³ pederi anıñçün bizi terk ve ḫarındaşıyla aña maḥabbetin berk ide: atamız bizi ḫoyup ḫarındaşıyla anı bizden yek seve İS

¹²³⁴ daḫı: -YB, -MO, -İS

¹²³⁵ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

¹²³⁶ bir dıraḫt-ı ṭübā-ḫāmet: mānend-i ṭübā berdaḫt-ı müntehā İÜ, ṭübāveş bir şecer zāhir İS

¹²³⁷ ḫalk olmuş idi ki: olmuş idi ki İS

¹²³⁸ Ḥakīm: Kerīm İÜ

¹²³⁹ virüp: ‘aṭā ḫılmış idi ki İS

¹²⁴⁰ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

¹²⁴¹ ṭoğsa: ṭoğardı İÜ, vüdüda gelse İS

¹²⁴² şecerüñ: ağacuñ İS

¹²⁴³ daḫı: -YB, -MO

¹²⁴⁴ biterdi ve ḫaddine berāber: zuhūr idüp İS

¹²⁴⁵ hem-ser olup ‘āḫıbet anı: ve ‘āḫıbet ḫaddine berāber bitüp İS

¹²⁴⁶ bülūğa: bulūğiyete İS

¹²⁴⁷ dutup: ṭutup MO, İÜ

¹²⁴⁸ iderlerdi: iderdi İS

¹²⁴⁹ Yūsuf vüçüda gelicek: ‘ālem-i vüçüda Yūsuf ‘aleyhi’s-selām İÜ, ammā ḫadd-i Yūsuf vüçüda geldükde İS

¹²⁵⁰ Ḥudāvendle: Ḥudāvend birle İÜ

¹²⁵¹ güstāḫ olmadı ve: -YB, -MO

Gerçi bu hâlet zımnında¹²⁵⁵ özge hikmet vardı.¹²⁵⁶ [MO11a] Lâkin¹²⁵⁷ bu gayret Yûsuf'a¹²⁵⁸ 'aleyhi's-selâm¹²⁵⁹ gâyet kâr idüp dem-i fırsatda¹²⁶⁰ atasına hâlvet itdi. Ey fâtiḥ-i bâb-ı sırr-ı¹²⁶¹ hikmet n'ola¹²⁶² Rabb-i 'izzetden dileseñ¹²⁶³ ki bâğ-ı Cennet'den baña bir 'aşâ¹²⁶⁴ 'atâ kılsa ki dem-i miḥnetde¹²⁶⁵ bār¹²⁶⁶ u guşsa vaktinde ğam-güsâr olup tâ ki maḥallinde¹²⁶⁷ çare-sâz¹²⁶⁸ ve¹²⁶⁹ iḥvetüm¹²⁷⁰ katında¹²⁷¹ ser-firâz¹²⁷² olaydum.¹²⁷³ Ya'küb Yûsuf'uñ 'aleyhi's-selâm¹²⁷⁴ murâdın bildükde¹²⁷⁵ kabûl-i hâcet için du'âya el kaldurup¹²⁷⁶ tazarru' itdi¹²⁷⁷ ve Ḥudâ'dan¹²⁷⁸ bir 'aşâ tevaḳḳu'¹²⁷⁹ idüp Hâk Te'âlâ ḥazreti¹²⁸⁰ [YB015a] hâcetin¹²⁸¹ revâ kıldı. Hemîn Cibrîl-i¹²⁸² Emîn 'aleyhi's-selâm¹²⁸³ mülk-i sermedden yek-pâre¹²⁸⁴ zebercedden bir 'aşâ-yı mücellâ¹²⁸⁵ getirüp¹²⁸⁶ bu¹²⁸⁷ tuḥfe-i ilâhî¹²⁸⁸ ve¹²⁸⁹

1252 bu 'âdet anda taḥallüf idüp emr-i Ḥudâvendle güstâḥ olmadı ve kâdd-i Yûsuf'a: güstâḥ olup Yûsuf'a İS

1253 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

1254 şâḥ virmedi: şâḥ virmede güstâḥ olmadı İÜ

1255 bu hâlet zımnında: bunda YB, MO, bu hâlinde İS

1256 vardı: var idi MO, varıdı İÜ

1257 lâkin: ammâ İÜ

1258 bu gayret Yûsuf'a: gayret aña İS

1259 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, İS

1260 dem-i fırsatda: -YB, -MO, nihânî İS

1261 bâb-ı sırr-ı: ebvâb-ı esrâr-ı İÜ

1262 Ey fâtiḥ-i bâb-ı sırr-ı hikmet n'ola: n'ola İS

1263 dileseñ: dileseñüz İÜ

1264 'aşâ: -MO

1265 dem-i miḥnetde: miḥnet deminde İÜ

1266 bār: yâr İÜ, İS

1267 tâ ki maḥallinde: her emrde İÜ, her işde İS

1268 çare-sâz: çare-sâz olmağla ben daḥı İÜ, çare-sâz ve iḥvetüm üzre İS

1269 ve: -İÜ

1270 olmağla ben daḥı ve iḥvetüm: ve iḥvetüm üzre İS

1271 iḥvetüm katında: iḥvânum üzre İÜ

1272 ser-firâz: ser-efrâz MO

1273 olaydum: ola idüm İÜ, olam İS

1274 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

1275 bildükde: fehm itdükde İÜ

1276 kaldurup: kaldırup MO, götürüp İÜ

1277 itdi: -İÜ

1278 kabûl-i hâcet için du'âya el kaldurup tazarru' itdi ve: Ḥudâ'dan İS

1279 tevaḳḳu': temennî İS

1280 ḥazreti: -YB, -MO, -İS

1281 hâcetin: du'âsın İS

1282 Cibrîl-i: Cebrâ'îl

1283 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

1284 sermedden yek-pâre: sermedden nâzil olup yek-pâre İS

1285 mücellâ: ilâhî İÜ, -İS

1286 getirüp: getürt YB, getürdi İS

bendeye¹²⁹⁰ faẓl-ı pādişāhīdūr¹²⁹¹ didi.¹²⁹² Yūsuf ‘aleyhi’s-selām¹²⁹³ bu ‘aşādan¹²⁹⁴ kavī-dest ve ḥasūdlar¹²⁹⁵ gūşşadan şikest oldı ve bu ‘aşā¹²⁹⁶ dīde-i a‘dāya tīr¹²⁹⁷ ve cigerlerine şemşīr¹²⁹⁸ olup her biri ḥased nazarın dikdi.¹²⁹⁹

BEYT¹³⁰⁰

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Dıraht-ı kīne çünkim oldı zāhir

Nedāmet oldı berg ü bār āḥir¹³⁰¹

NEŞR¹³⁰²

Bir daḥı¹³⁰³ bā‘iş-i nazar-ı bed ve sebeb-i mekr ü¹³⁰⁴ ḥased budur ki Yūsuf ‘aleyhi’s-selām¹³⁰⁵ yidi yaşında iken rü’yāsında görür ki bir gün¹³⁰⁶ elindeki¹³⁰⁷‘aşāsın¹³⁰⁸ zemīne diküp¹³⁰⁹ [İÜ14b] der-‘aḳab ol ‘aşā¹³¹⁰ neşv ü nemā bulup ve berg ü bārla ṭolup sidreveş bālā vü ḳadd ü ḳāmetde müntehā olur ve ḳarındaşları daḥı¹³¹¹ ‘aşāların yire diküp bī-berg ü bār ṭururken muḥālif rüzgār

¹²⁸⁷ bu: bu bir İS

¹²⁸⁸ ilāhī: pādişāhī İÜ

¹²⁸⁹ ve: -İÜ

¹²⁹⁰ bendeye: bendesine İÜ

¹²⁹¹ pādişāhīdūr: nā-mütenāhīdūr İÜ

¹²⁹² didi: di YB

¹²⁹³ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO

¹²⁹⁴ Yūsuf ‘aleyhi’s-selām bu ‘aşādan: bu ‘aşādan Yūsuf şafā idüp İS

¹²⁹⁵ ḥasūdlar: ḥussād İÜ, ḥasūdlar bili İS

¹²⁹⁶ bu ‘aşā: -İÜ

¹²⁹⁷ dīde-i a‘dāya tīr: gözlerine tīr İS, u tīr İÜ

¹²⁹⁸ şemşīr: şemşīr u nişter İÜ

¹²⁹⁹ ḥased nazarın dikdi: daḥı bed-ter bed-bīn ve bed-nazar oldılar İÜ

¹³⁰⁰ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 3067, s. 102.

¹³⁰¹ Nedāmet oldı berg ü bār āḥir: Nedāmet viridi berg ü bārī āḥir İÜ

¹³⁰² Neşr: -İÜ

¹³⁰³ daḥı: -YB, -MO

¹³⁰⁴ nazarbed ve sebeb-i mekr u: -YB, -MO

¹³⁰⁵ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO

¹³⁰⁶ bir gün: -İÜ

¹³⁰⁷ elindeki: -YB, -MO

¹³⁰⁸ ‘aşāsın: ḳadd-i ‘aşāyı YB, MO, İS

¹³⁰⁹ diküp: vaż‘ idüp İÜ

¹³¹⁰ ol ‘aşā: -YB, -MO

¹³¹¹ ve ḳarındaşları daḥı: sā‘ir ihvān İÜ

eser ve ‘aşâyı yirden¹³¹² kıparup deryāya atar. Yūsuf ‘aleyhi’s-selām¹³¹³ uyħudan¹³¹⁴ bīdār olup rü’yāsın izhār itdükde ihvān-ı cefākār hezār¹³¹⁵ serzenişler idüp cesedlerinde biten nihāl-i¹³¹⁶ ħased bir dıraħt-ı bülend oldı. Ya‘kıb Yūsuf’a ‘aleyhi’s-selām¹³¹⁷ eyitdi ey cevher-i¹³¹⁸ gencine-i lāhūt rü’yā esrār-ı¹³¹⁹ melekūt ve ħazā’in-i ceberütdur. Egerçi āħir-i kār¹³²⁰ Perverdigār [MO11b] seni [YB015b] şah-ı cihandār idiser¹³²¹ zinhār bu esrārı izhār itme ki rāzuñ ifşāsında bunca āfet¹³²² ve zımnında çok renc ü miħnet vardur.¹³²³

BEYT¹³²⁴

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Şakın sır sözün izhār itme bī-bāk

Ki olur gevher izhārı ħaħarnāk

Bilürsin söz güherdür şakla anı

Ki çıkmaya elüñden nā-gehānī.¹³²⁵

¹³¹² ‘aşâyı yirden: ‘aşaların İÜ

¹³¹³ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO

¹³¹⁴ uyħudan: -İÜ

¹³¹⁵ hezār: -YB, -MO

¹³¹⁶ nihāl-i: -YB

¹³¹⁷ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO

¹³¹⁸ cevher-i: -rāz-ı İÜ

¹³¹⁹ esrār-ı: defā’in-i İÜ

¹³²⁰ egerçi āħir-i kār: -YB, -MO

¹³²¹ idiser: ider İÜ

¹³²² āfet: āfet müyesser İS, İÜ

¹³²³ vardur: muħarrerdür İÜ

¹³²⁴ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 3114, 3115, s. 103.

¹³²⁵ nā-gehānī ibaresi Kemal Paşazāde’nin Yūsuf u Züleyhâ adlı eserinde rüyğāmī şeklinde geçmektedir.

BU FAŞL RÜ'YĀDA ŞEMS Ü KAMER VE ON BİR AĖTER CŪD-I
VEDŪD İLE VŪCŪD-I YŪSUF 'ALEYHİ'S-SELĀM'A SŪCŪD
İTDŪKLERİDŪR¹³²⁶

İz¹³²⁷ *kāle Yūsufu li-ebīhi yā ebeti innī ra'eytü eḥade 'aşara keḳeben ve'ş-şemse ve'l-ķamera ra'eytühüm lī sācidīne.*¹³²⁸ Rāvī eydür¹³²⁹ çün¹³³⁰ Yūsuf on iki yaşına irüp¹³³¹ esrār-ı taşavvuf aña [İS15b] keşf¹³³² oldu. Bir Cum'a gicesi kendü ḥālinde¹³³³ fāriğü'l-bāl uyurken¹³³⁴ 'ālem-i¹³³⁵ ḥ'āb u ḥayāli seyr iderken seyrinde¹³³⁶ görür ki¹³³⁷ on bir aḥter¹³³⁸ ü¹³³⁹ şems ü kamer ta'zīm ü iclāliyle¹³⁴⁰ [İÜ15a] bende-mişāl¹³⁴¹ aña secde iderler. Yūsuf¹³⁴² 'aleyhi's-selām¹³⁴³ bu ḥ'ābı¹³⁴⁴ 'ayān göricek¹³⁴⁵ ḳorḥusından¹³⁴⁶ beliñleyüp uyḥusından uyandı ve ol gül-i ḥandānuñ cism-i¹³⁴⁷ laṭīfi¹³⁴⁸ çün berg-i ḥazān¹³⁴⁹ lerzān olup bu vāqı'aya¹³⁵⁰ ḥayrān ḳaldı.¹³⁵¹ Ya'ḳüb 'aleyhi's-selām¹³⁵² anuñ bu varṭa-i¹³⁵³ izṭırābın görüp 'illetin şorduḳda¹³⁵⁴ Yūsuf

¹³²⁶ Bu faşl rü'yāda şems u kamer ve on bir aḥter cūd-ı vedūd ile vŭcūd-ı Yūsuf 'aleyhi's-selām'a sŭcūd itdŭkleridŭr: -YB, -MO, -İS

¹³²⁷ Beyt....İz: -İS

¹³²⁸ "Hani Yūsuf babasına "Babacığım! Gerçekten ben (rüyada) on bir yıldız, güneşi ve ayı gördüm. Gördüm ki onlar bana boyun eğiyorlardı" demişti". Kur'an-ı Kerim, 12/4.

¹³²⁹ rāvī eydür: -YB, -MO, -İS

¹³³⁰ çün: -İÜ

¹³³¹ irüp: irüp çün İÜ, girüp İS

¹³³² keşf: mekşŭf İÜ

¹³³³ kendü ḥālinde: -İÜ

¹³³⁴ uyurken: -İÜ

¹³³⁵ 'ālem-i: -YB, -MO

¹³³⁶ ḥ'āb u ḥayāli seyr iderken seyrinde: ḥ'āb u ḥayāl YB, MO

¹³³⁷ Bir Cum'a gicesi kendü ḥālinde fāriğü'l-bāl uyurken 'ālem-i ḥ'āb u ḥayāli seyr iderken seyrinde görür ki: bir gice düşünde gördi ki meger İS

¹³³⁸ aḥter: nŭcŭm İS

¹³³⁹ ü: ile İÜ

¹³⁴⁰ iclāliyle: iclāl ile MO, İÜ

¹³⁴¹ ta'zīm ü iclāliyle bende-mişāl: mānend-i çāker İS

¹³⁴² Yūsuf: Yūsuf-ı Ken'an İS

¹³⁴³ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹³⁴⁴ ḥ'ābı: ḥāli İS

¹³⁴⁵ göricek: göricek ḡāyet: İS, İÜ

¹³⁴⁶ ḳorḥusından: ḳorḳusından İÜ

¹³⁴⁷ cism-i: binā-yı a'zā-yı İÜ

¹³⁴⁸ laṭīfi: ḥazān gibi YB, MO

¹³⁴⁹ berg-i ḥazān: -YB, -MO

¹³⁵⁰ vāqı'aya: rŭ'yā efkārında İÜ

¹³⁵¹ ḡāyet ḳorḥusından belikleyp uyḥusından uyandı ve ol gül-i ḥandānuñ cism-i laṭīfi ḥazān gibi berg-i ḥazān lerzān olup bu vāqı'aya ḥayrān ḳaldı: ḥayrān ve gül gibi ḥandān oldu İS

¹³⁵² 'aleyhi's-selām: -YB, -MO

‘aleyhi’s-selām¹³⁵⁵ rü’yâsı hikâyetin idüp¹³⁵⁶ ta‘bîrine¹³⁵⁷ himmet istedi.¹³⁵⁸ Ya‘kûb
‘aleyhi’s-selām¹³⁵⁹ nûr-ı firâset¹³⁶⁰ ve kemâl-i kuvvet-i nübüvvetle¹³⁶¹ bildi ki¹³⁶²
Yûsuf¹³⁶³ ‘aleyhi’s-selām¹³⁶⁴ [YB016a] merâtib-i ‘ulyâya¹³⁶⁵ vâşıl¹³⁶⁶ ve maqâm-ı¹³⁶⁷
bâlâya dâhil olacaqdur.¹³⁶⁸ Lâkin¹³⁶⁹ ihvânı¹³⁷⁰ anı işidür¹³⁷¹ ise¹³⁷² cânı¹³⁷³ hâsed
nârına yakup¹³⁷⁴ vardıkça ‘adâvetleri¹³⁷⁵ müştâ olmağ¹³⁷⁶ havfından maḥfî Yûsuf
‘aleyhi’s-selâma nuş u pend idüp¹³⁷⁷ eyitdi.¹³⁷⁸

BEYT

[mefâ‘ilün/mefâ‘ilün/fe‘ülün]

Dil-i ‘âlim yanar dâ‘im ḥasedden

‘İmâretler yıkılır çeşm-i bedden¹³⁷⁹

*Ḳāle yâ büneyye lā taḳşuş rü’yâke ‘alâ ihvetike fe-yekîdû leke keyden inne’s-şeytâne
li’l-insâni ‘adiuvvün mübîn¹³⁸⁰ Ey¹³⁸¹ şem‘i ḥandân-ı ḥânedân-ı peder bu*

¹³⁵³ varḫa-i: -YB, -MO

¹³⁵⁴ ‘illetin şordukda: sebebin şordı İÜ

¹³⁵⁵ ‘aleyhi’s-selâm: -YB, -MO

¹³⁵⁶ rü’yâsı hikâyetin idüp: rü’yâsın hikâyet idüp İÜ

¹³⁵⁷ Ya‘kûb ‘aleyhi’s-selâm anuñ bu varḫa-i ıztırâbin görüp ‘illetin şordukda Yûsuf ‘aleyhi’s-selâm rü’yâsı hikâyetin idüp ta‘bîrine: irtesi çünki bu vâḳı‘ayı Ya‘kûb’a hikâyet idüp ta‘bîrine İS

¹³⁵⁸ istedi: diledi İÜ

¹³⁵⁹ ‘aleyhi’s-selâm: -YB, -MO, -İS

¹³⁶⁰ firâset: nübüvvetle İÜ

¹³⁶¹ kemâl-i kuvvet-i nübüvvetle: kemâl-i ‘ilm ve firâsetle İÜ, kuvve-i nübüvvet ile İS

¹³⁶² bildi ki: fehm itdi ki İÜ

¹³⁶³ Yûsuf: Yûsuf’a İS

¹³⁶⁴ ‘aleyhi’s-selâm: -YB, -MO, -İS

¹³⁶⁵ ‘ulyâya: a‘lâya İÜ, ‘alî İS

¹³⁶⁶ vâşıl: naşîb olup İS

¹³⁶⁷ maqâm-ı: menâşîb-ı İÜ

¹³⁶⁸ dâhil olacaqdur: nâ‘il oliserdür İÜ. // ve maqâm-ı bâlâya dâhil olıcaqdur: ‘izzet u sa‘âdet buliserdür İS

¹³⁶⁹ lâkin: velî İÜ

¹³⁷⁰ ihvânı: sâyir ihvânı İS

¹³⁷¹ işidür: işidüp İÜ, işidürler İS

¹³⁷² ise: -İÜ

¹³⁷³ cânı: cânları İÜ

¹³⁷⁴ yakup: yanup İÜ

¹³⁷⁵ ‘adâvetleri: vardıkça ‘adâvetleri İÜ, buğz u ‘adâvetleri İS

¹³⁷⁶ müştâ olmağ: artmağ İS

¹³⁷⁷ maḥfî Yûsuf ‘aleyhi’s-selâma nuş u pend idüp: -YB, -MO

¹³⁷⁸ havfından maḥfî Yûsuf ‘aleyhi’s-selâma nuş u pend idüp eyitdi: -İS

¹³⁷⁹ Beyt. Dil-i ‘âlim yanar dâ‘im ḥasedden / ‘İmâretler yıkılır çeşm-i bedden: -YB, -MO, -İS

gördiğün¹³⁸² h̄'āb h̄übterdür¹³⁸³ bu rāzı kimseye 'ayān ve ehl-i destāna dāsītān itme ki sırruñ ifşāsında çok ziyān [MO12a] vardır ve sen uyursun düşmen bīdārdur.¹³⁸⁴ İfşā-yı sır sebebiyle kāse-i ser belki tācla [İS16a] efser¹³⁸⁵ çoğ¹³⁸⁶ olmuşdur ki yoğ olmuşdur.¹³⁸⁷ Cā'iz ki uḥuvvetüñ 'aleyhimü's-selām¹³⁸⁸ bu esrārdan haberdār ve h̄'ābdan¹³⁸⁹ fitne- bīdār¹³⁹⁰ olup me-bādā¹³⁹¹ saña¹³⁹² mekr ü [İÜ15b] keyd ile¹³⁹³ helāküñe¹³⁹⁴ kaşd ideler. Yūsuf 'aleyhi's-selām¹³⁹⁵ eyitdi ey peder evlād-ı peygamber 'aleyhimü's-selām¹³⁹⁶ mekr ü zarar fikr ider mi¹³⁹⁷ ve Ḥudā emr itmedüğü rāha¹³⁹⁸ gider mi.¹³⁹⁹ Ya'qūb 'aleyhi's-selām¹⁴⁰⁰ eyitdi ey ferzend-i güzīn¹⁴⁰¹ İblīs-i¹⁴⁰² la'īn ādeme¹⁴⁰³ āşikāre 'adüvv-i mübīndür.¹⁴⁰⁴ Vākı'an eger İblīsüñ şahs-ı ḥasīs¹⁴⁰⁵ ve cūsse-i ḥabīşin kerrātle yaqūp kül ideler ve ḥākisterin āb-ı çeşme-i ḥayvān ve enhār-ı cinān ile¹⁴⁰⁶ yuyalar tıynet-i şüm ve sīret-i mezmümü karar-ı aşlīden müteğayyir olmağ muḥāl ve fāhir olmağ maḥz-ı

1380 "Babası, şöyle dedi: "Yavrucuğum! Rüyanı kardeşlerine anlatma. Yoksa, sana tuzak kururlar. Çünkü şeytan, insanın apaçık düşmanıdır." Kur'an-ı Kerim, 12/5.

1381 ey: eyitdi ey İS

1382 gördiğün: gördüğün İS

1383 h̄übterdür: ziyāde h̄übterdür İS

1384 bu rāzı kimseye 'ayānve ehl-i destāna dāsītān itme ki sırruñ ifşāsında çok ziyān vardır ve sen uyursun düşmen bīdārdur: Perverdigār seni şah-ı cihāndār idiser. Zinhār bu esrārı kimseye ızhār ve ehl-i destāna āşikār itme ki sırruñ ızhārında çok zarar ve zāmgında nice fitne vü şer vardır İS

1385 tācla efser: tāt u efser İS

1386 çoğ: çok İS

1387 İfşā-yı sır sebebiyle kāse-i ser belki tācla efser çoğ olmuşdur ki yoğ olmuşdur: -YB, -MO. // ki yoğ olmuşdur: -İS

1388 'aleyhimü's-selām: -YB, -MO, -İS

1389 h̄'ābdan: -İÜ

1390 fitne-bīdār: fitne-i ḥufte-bīdār İÜ

1391 me-bādā: mebzāā İS

1392 saña: -İÜ

1393 mekr ü keyd ile: keyd ü mekr idüp İS

1394 helāküñe: helākle İÜ

1395 'aleyhi's-selām: -YB, -MO

1396 'aleyhimü's-selām: -YB, -MO, -İS

1397 mekr ü zarar fikr ider mi: mekr ü ḥased mi ider İS

1398 rāha: yire nice İS

1399 mi: -İS

1400 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

1401 ey ferzend-i güzīn: -YB, -MO, -İS

1402 İblīs-i: şeytān-ı İÜ, İS

1403 ādeme: -YB, -MO, bir ādem oğullarına İS

1404 mübīndür: mübīndür ki İS

1405 ḥasīs: ḥasīsın İS

1406 ile: birle İS

hayâldür. Zîrâ hem muzıll u hem zâldür ki eyyâm u leyâl aqvâl ü ef'âli¹⁴⁰⁷ 'alâ külli hâl¹⁴⁰⁸ halkı ızlâl¹⁴⁰⁹ ve igvâ vü yâldür.¹⁴¹⁰

BEYT

[mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün]

Kişi râz açmağa hem-dem gerekdür

Ġamın fehm itmege maḥrem gerekdür¹⁴¹¹

NAZM¹⁴¹²

[mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün]

Olacağın bilür gibi ḥaḳîḳat

Bu söz¹⁴¹³ sırrında çok¹⁴¹⁴ itdi naḫîḫat

Velîkin çün¹⁴¹⁵ muḫâlif oldı taḳdîr

Müfid olmadı ol itdüğü tedbîr¹⁴¹⁶

Ve¹⁴¹⁷ kezâlike yectebîke rabbüke ve yu'allimüke min te'vîli'l-eḫâdîşi ve yütimmü ni'metehü 'aleyke ve 'alâ âli Ya'ḳûbe kemâ etemmehâ 'alâ ebeveyke [YB016b] min ḳablü İbrâhîme ve İshâḳa inne rabbeke 'alîmün ḥakîmün¹⁴¹⁸ ve bu gördüğün¹⁴¹⁹ rü'yânuñ¹⁴²⁰

¹⁴⁰⁷ zîrâ hem muzıl ve hem zâldür ki eyyâm u leyâl aqvâl ü ef'âli: ve eyyâm u leyâl hem muzıl ve hem zâl ve ef'âl u aqvâli İS

¹⁴⁰⁸ 'alâ külli hâl: 'ale'l-ittişâl İS

¹⁴⁰⁹ ızlâl: ızlâldür İS

¹⁴¹⁰ ve ağvâ vü yâldür: -İS

¹⁴¹¹ Ya'ḳûb 'aleyhi's-selâm eyitdi maḥrem gerekdür: -YB, -MO

¹⁴¹² Nazm: Beyt İÜ; Bu nazm YB ve MO nüshalarından farklı olarak İÜ nüshasında 16a varağında Yûsuf Sûresinin 7. âyetinden hemen önce yer almaktadır.

¹⁴¹³ söz: sır İÜ

¹⁴¹⁴ çok: çoğ İÜ

¹⁴¹⁵ Velîkin çün: velî çünkim İÜ

¹⁴¹⁶ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 3100, 3101, s. 103.

¹⁴¹⁷ Beyt.....ve: -İS

¹⁴¹⁸ "İşte Rabbin seni böylece seçecek, sana (rüyada görülen) olayların yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ve İskak'a nimetlerini tamamladığı gibi sana ve Yakub soyuna da tamamlayacaktır. Şüphesiz Rabbin hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." Kur'an-ı Kerim, 12/6.

¹⁴¹⁹ gördüğün: gördüğün MO

¹⁴²⁰ rü'yânuñ: vâḳı'anuñ İS

ta'bir ü [İS16b] te'vili budur ki ol vâcibü'l-vücüd¹⁴²¹ seni¹⁴²² ebnâ-i Âdem'e¹⁴²³ güzide ve şadef-i 'âleme feride idüp ni'metin müyesser ve nübüvvetin muqadder kıla ve rü'yâ te'viline 'alim¹⁴²⁴ ve kerâmetle kerim idüp her işüñ gâyetin¹⁴²⁵ ve her cünbüşüñ nihâyetin¹⁴²⁶ bilesin¹⁴²⁷ ve hüsni cemâl¹⁴²⁸ ü hüb-huşâl ehli¹⁴²⁹ olup dâyim¹⁴³⁰ maḥbûbu'l-ḳulûb ve vâşıl-ı her maḥlûb¹⁴³¹ olasin ve hil'at-i İslâm [İÜ16a] u¹⁴³² imân ve ni'met-i dîn¹⁴³³ u erkân ile¹⁴³⁴ âbâ vü ecdâduñı¹⁴³⁵ muḥterem ḳılduğı gibi seni daḥı mükerrem¹⁴³⁶ ol¹⁴³⁷ dîn-i mübîn üzre şâbit-ḳadem ü râsiḥ-dem eyleye.¹⁴³⁸ *Leḳad kâne fî Yûsufe ve ihvetihi âyâtün li's-sâ'ilîne.*¹⁴³⁹ Çün İsrâ'îl Yûsuf'uñ 'aleyhi's-selâm¹⁴⁴⁰ ḥ'âbın¹⁴⁴¹ bu resme¹⁴⁴² te'vîl itdi. Yûsuf 'aleyhi's-selâm¹⁴⁴³ bu sırrı bir hem-sırrına diyüp¹⁴⁴⁴ ol daḥı [MO12b] ihvân-ı bî-vefâya keşf idüp¹⁴⁴⁵ ve Ya'ḳûb'uñ 'aleyhi's-selâm¹⁴⁴⁶ ḥelâli daḥı¹⁴⁴⁷ ol geḳen¹⁴⁴⁸ ḥ'âb u ḥayâli cümle 'ıyâli

¹⁴²¹ ol vâcibü'l-vücüd: Ḥudâvend İÜ, Ḥaḳ te'âlâ İS

¹⁴²² seni: her âferide seni İÜ

¹⁴²³ ebnâ-i Âdem'e: -YB, -MO, -İS

¹⁴²⁴ rü'yâ te'viline 'alim: hüb te'vîlin ta'lim İS

¹⁴²⁵ gâyetin: nihâyetini İS

¹⁴²⁶ nihâyetin: gâyeti İS

¹⁴²⁷ bilesin: yine müncer olduğın dilesin İS

¹⁴²⁸ hüsni cemâl: hüsni ü cemâl İÜ

¹⁴²⁹ ehli: şâhibi İS

¹⁴³⁰ dâyim: dâyimâ İS

¹⁴³¹ vâşıl-ı her maḥlûb: vâşıla ber-maḥlûb İS

¹⁴³² İslâm ve: -İS

¹⁴³³ dîn: islâm İS

¹⁴³⁴ erkân ile: erkânkıyla İS

¹⁴³⁵ ecdâduñı: ecdâdıñı MO

¹⁴³⁶ daḥı mükerrem: -YB, -MO

¹⁴³⁷ ve erkânıyla âbâ vü ecdâduñı muḥterem ḳılduğı gibi seni daḥı mükerrem ol: ile ecdâd-ı 'ızâmuñ İbrâhîm ve İşhâḳ 'aleyhi's-selâmı müşteref ḳılduğı gibi seni daḥı ol İS

¹⁴³⁸ râsiḥ-dem eyleye: ve muḥterem ve müstahkem eyleye İS

¹⁴³⁹ "Andolsun, Yûsuf ve kardeşlerinde (hakikati arayıp) soranlar için ibretler vardır." Kur'ân-ı Kerîm, 12/7.

¹⁴⁴⁰ 'aleyhi's-selâm: YB, -MO, -İS

¹⁴⁴¹ ḥ'âbın: rü'yâsın İÜ, vâḳı'asın İS

¹⁴⁴² bu resme: bu nev'le İÜ, bu nev'e İS

¹⁴⁴³ 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

¹⁴⁴⁴ diyüp: açup İÜ

¹⁴⁴⁵ keşf idüp: anı geḳüp İÜ

¹⁴⁴⁶ 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO

¹⁴⁴⁷ daḥı: -YB, -MO

¹⁴⁴⁸ ol geḳen: -İÜ

katında ifşâdan hâlî olmamağın¹⁴⁴⁹ cesedlerinde deryâ-yı hâsedleri temevvüce gelüp¹⁴⁵⁰ şabra mecâlleri muhâl oldu.¹⁴⁵¹

BEYT

[mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün]

Kişiye bir gerekdür yâr u sırdaş

İki olsa biri elbet ider fâş¹⁴⁵²

BU FAŞL İHVET-İ YÛSUF 'ALEYHİ'S-SELÂM BİRBİRİYLE MEŞVERET İTDÜGİDÜR¹⁴⁵³

*İz kâlû le-Yusûfu ve eḥûhu eḥabbü ilâ ebînâ minnâ ve naḥnu 'uṣbetün inne ebânâ lefî ḍalâlin mübînin.*¹⁴⁵⁴ Pes ihvân-ı 'aleyhimü's-selâm¹⁴⁵⁵ bî-emân¹⁴⁵⁶ [YB017a] envâ'-ı şedâ'ide [İS17a] ve eşnâf-ı mekâ'ide bil bağlayup ve müşâvere-i ta'n-âmîz ile¹⁴⁵⁷ birbirine hâllerin¹⁴⁵⁸ pek¹⁴⁵⁹ ağladılar ki¹⁴⁶⁰ bu Yûsuf¹⁴⁶¹ karındaşı¹⁴⁶² İbn-i Yâmin'le¹⁴⁶³ ne hadde irdiler ki her bâr¹⁴⁶⁴ pederimüz katında¹⁴⁶⁵ günden güne¹⁴⁶⁶

¹⁴⁴⁹ cümle 'iyâli katında ifşâdanhâlî olmamağın: birbir nakl itmegin YB, MO

¹⁴⁵⁰ ol daḥı ihvân-ı bî-vefâya keşf idüp ve Ya'kûb'uñ 'aleyhi's-selâm helâli daḥı ol geçen ḥ'âb u ḥayâli cümle 'iyâli katında ifşâdan hâlî olmamağın cesedlerinde deryâ-yı hâsedleri temevvüce gelüp: andan sâyir ihvânı işidüp Yûsuf hakkında 'âdâveteleri hâdden birün oldu. Yâ'kûb'uñ ḥâtûnu daḥı Yûsuf'uñ ol geçen ḥâbını birâderlerine bir bir haber virüp cesedlerinde hâsedleri bir hadde irişdi ki İS

¹⁴⁵¹ deryâ-yı hâsedleri temevvüce gelüp şabra mecâlleri muhâl oldu: olan kaṭre-i hâsed mâ-i deryâ gibi bî-ḥad oldu İÜ

¹⁴⁵² Beyt. Kişiye bir gerekdür yâr u sırdaş / İki olsa biri elbet ider fâş: -İS

¹⁴⁵³ Bu faşl ihvet-i Yûsuf 'aleyhi's-selâm birbiriyle meşveret itdügüdür: -YB, -MO, -İS

¹⁴⁵⁴ "Kardeşleri dediler ki: "Biz güçlü bir topluluk olduğumuz hâlde Yûsuf ve kardeşi (Bünyamin) babamıza bizden daha sevgilidir. Doğrusu babamız açık bir yanıldı içindedir." Kur'ân-ı Kerim, 12/8.

¹⁴⁵⁵ 'aleyhimü's-selâm: -YB, -MO

¹⁴⁵⁶ ihvân-ı 'aleyhimü's-selâm bî-emân: -İS

¹⁴⁵⁷ ve müşâvere-i ta'n-âmîz ile: ta'n-âmîz muḥâvere ile 'alâ ṭarîki'l-müşâvere İÜ

¹⁴⁵⁸ hâllerin: ḥâlin YB, MO

¹⁴⁵⁹ pek: -YB, -MO

¹⁴⁶⁰ *İz kâlû le-Yusûfu ve eḥûhu eḥabbü ilâ ebînâ minnâ ve naḥnu 'uṣbetün inne ebânâ lefî ḍalâlin mübînin.* Pes ihvân-ı 'aleyhimü's-selâm bî-emân envâ'-ı şedâ'ide ve eşnâf-ı mekâ'ide bel bağlayup ve müşâvere-i ta'n-âmîz ile birbirine hâllerin pek ağladılar ki: Pes envâ'-ı şedâ'ide ve eşnâf-ı mekâ'ide bil bağlayup müşâvere ṭarîkiyle bir birine ṭıgla itdiler. *İz kâlû le-Yusûfu ve eḥûhu eḥabbü ilâ ebînâ minnâ ve naḥnu 'uṣbetün inne ebânâ lefî ḍalâlin mübînin* İS

¹⁴⁶¹ Yûsuf: Yûsuf'la İÜ

¹⁴⁶² karındaşı: -YB, -MO

¹⁴⁶³ İbn-i Yâmin'le: İbn-i Yâmin ile MO, İS, Bünyâmîn 'aleyhi's-selâm İÜ

i'tibār bulup bizüm üzerimize peder anları¹⁴⁶⁷ ihtiyār ider.¹⁴⁶⁸ Miskin peder p̄ir ü b̄i-fer¹⁴⁶⁹ olup nef^c ü zarar fark itmez oldu. Yūsuf ḥod¹⁴⁷⁰ [İÜ16b] ol yalan düşünce p̄iri¹⁴⁷¹ inandırurup¹⁴⁷² zu'ımı oldur ki kendi¹⁴⁷³ refi'ü'l-ḳadr ve āsmān-ı kemāle bedr ola ve vücūdı¹⁴⁷⁴ ehl-i 'izzet olup anuñ sücūdı bize¹⁴⁷⁵ lāzım gele. Biz¹⁴⁷⁶ ne'yüz¹⁴⁷⁷ belki māderle¹⁴⁷⁸ peder anuñ pāyine ser ḳoyup cümlemizi çāker¹⁴⁷⁹ idinmek ve şimdiden başumuza binmek ister. Biz ḥod¹⁴⁸⁰ dā'im¹⁴⁸¹ atamuza ḥādım ve her ḥizmeti emrine¹⁴⁸² mülāzım olup her ḳaçan düşmene ḳaşd itse¹⁴⁸³ leşkeriyüz ve dostları arasında¹⁴⁸⁴ mefhariyüz ve gündüz yazılarda¹⁴⁸⁵ kendü¹⁴⁸⁶ ḳoyunlarına çoban ve şebistānında¹⁴⁸⁷ şubḥa degin¹⁴⁸⁸ pāsbān oluruz.¹⁴⁸⁹ Andan kizb-i şarīḥden [İS17b] ḡayrı bir şaḥīḥ söz¹⁴⁹⁰ şādır olmaz iken¹⁴⁹¹ anı bizden yā niçün¹⁴⁹² terciḥ

¹⁴⁶⁴ her bār: -YB, -MO

¹⁴⁶⁵ ne ḥadde irdiler ki her bār pederimiz ḳatında: -İS

¹⁴⁶⁶ günden güne: -İÜ

¹⁴⁶⁷ bizüm üzerimize peder anları: atamız bizüm üzerimize anları İS

¹⁴⁶⁸ ider: ḳıldı İS

¹⁴⁶⁹ b̄i-fer: marīz İÜ, b̄i-ḳarār İS

¹⁴⁷⁰ Yūsuf ḥod: -YB, -MO, -İÜ

¹⁴⁷¹ p̄iri: anı İS

¹⁴⁷² inandırurup: inandırurup MO

¹⁴⁷³ kendi: kendüsi İÜ

¹⁴⁷⁴ vücūdı: vücūd MO

¹⁴⁷⁵ anuñ sücūdı bize: bize anuñ sücūdı İÜ

¹⁴⁷⁶ biz: biz ḥod İÜ

¹⁴⁷⁷ ne'yüz: ne'iz YB

¹⁴⁷⁸ māderle: māder ki MO, māder ile İÜ

¹⁴⁷⁹ çāker: kendüye çāker İS

¹⁴⁸⁰ ḥod:- İÜ

¹⁴⁸¹ dā'im: -YB, -MO, -İS

¹⁴⁸² ḥizmeti emrine: ḥizmetine İS

¹⁴⁸³ itse: ider olsa İS

¹⁴⁸⁴ arasında: mecma'ında İÜ

¹⁴⁸⁵ yazılarda: yazılarda MO

¹⁴⁸⁶ kendü: -İÜ, -İS, ḫurup kendü İÜ

¹⁴⁸⁷ şebistānda: giceler İS

¹⁴⁸⁸ degin: degin evinde İS

¹⁴⁸⁹ oluruz: olurken İÜ

¹⁴⁹⁰ bir şaḥīḥ söz: nesne İÜ

¹⁴⁹¹ iken: iken pes İÜ

¹⁴⁹² anı bizden yā niçün: yā niçün anı bizden İÜ

ide. Taḥkīk bizi koyup¹⁴⁹³ hemīn anları sevicek¹⁴⁹⁴ pederūñ işi ḍalāl-i mübīn oldu didiler. Ve biraz ḡamnāk ve endūhnāk olup ṭurdılar.¹⁴⁹⁵

BEYT¹⁴⁹⁶

[mefā^ḥīlün/mefā^ḥīlün/fe^ḥūlün]

Yaḡar bed-ḡūyuñ için āteş-i ḡam

Kişinūñ kendü ḡūyudur cehennem¹⁴⁹⁷

[MO13a] *Uḡtulū Yūsufe evi'traḡūhu arzan yaḡlu leküm [YB017b] vechü ebīküm ve tekūnū min ba^ḥdihī ḡaḡmen šāliḡīñ.*¹⁴⁹⁸ ‘Āḡıbet ‘urūḡ-ı ḡased cesedlerinde müteḡarrık olup girü birbirine eyitdiler.¹⁴⁹⁹ İmdi biz¹⁵⁰⁰ bu yetīmūñ niḡe¹⁵⁰¹ bir ḡuşşasın¹⁵⁰² yiyüp ḡahrın yudalum¹⁵⁰³ ḡelūñ yüzi ḡözi açılmadıñ var ḡuvveti bāzūya ve rāz-ı ser-beste-i rūya ḡetürelüm ve miḡdārımızı terāzūye urup¹⁵⁰⁴ ḡayr u şer her ne [İÜ17a] ise muḡarrer idelüm ve sizūñle el bir ve mażarrat def^ḥinde bir¹⁵⁰⁵ tedbīr idüp anuñ işini¹⁵⁰⁶ bitürelüm ve emrin bu def^ḥa¹⁵⁰⁷ ber-ṡaraf idüp aramızdan yitürelüm¹⁵⁰⁸ ve re’y-i şavāb-nümā budur ki ol bize fuṡşat bulmadıñ biz fuṡşatı ḡanīmet bilelüm ve nīşter-i intiḡamla ol bizden ḡaşd itmedin biz tiḡ-i ḡūn-āşām ile¹⁵⁰⁹ anuñ ḡatline ḡaşd idelüm. Belki bir dürlü¹⁵¹⁰ nikbet yitürelüm ki

¹⁴⁹³ taḥkīk bizi koyup: eger bizden yüz çevirüp taḥkīk İÜ

¹⁴⁹⁴ hemīn anları sevicek: anları kendüye refīk iderse İÜ, anları sevicek hemīn İS

¹⁴⁹⁵ Ve biraz ḡamnāk ve endūhnāk olup ṭurdılar: -YB, -MO, -İS

¹⁴⁹⁶ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6565, s. 211.

¹⁴⁹⁷ Beyt. Yaḡar bed-ḡūyuñ için āteş-i ḡam / Kişinūñ kendü ḡūyudur cehennem: -İS

¹⁴⁹⁸ “Yūsuf’u öldürün veya onu bir yere atın ki babanız sadece size yönelsin. Ondan sonra (tövbe edip) salih kimseler olursunuz.” Kur’ân-ı Kerīm, 12/9.

¹⁴⁹⁹ ‘Āḡıbet ‘urūḡ-ı ḡased cesedlerinde müteḡarrık olup girü birbirine eyitdiler: -YB, -MO, -İS

¹⁵⁰⁰ imdi biz: -İÜ

¹⁵⁰¹ niḡe: biz niḡe İÜ

¹⁵⁰² ḡuşşasın: ḡuşşasını İÜ

¹⁵⁰³ yudalum: yutalum İÜ

¹⁵⁰⁴ ve rāz-ı ser-beste-i rūya ḡetürelüm ve miḡdārımızı terāzūye urup: ve miḡdārımızı terāzūye ve rāz-ı ser-beste-i rūya ḡetürüp İS

¹⁵⁰⁵ bir: özge İÜ

¹⁵⁰⁶ işini: işin İÜ

¹⁵⁰⁷ bu def^ḥa: -YB, -MO, -İS

¹⁵⁰⁸ emrin ber-ṡaraf idüp aramızdan yitürelüm: -YB

¹⁵⁰⁹ ḡūn-āşām ile: ḡūn-āşāmı İS

¹⁵¹⁰ dürlü: nev^ḥ İS

anuñ nām u nişānın rüy-ı cihāndan götürelüm.¹⁵¹¹ Şem‘ün eyitdi bu emrde¹⁵¹² re‘y-i mu‘teber ve tedbīr-i muqarrer¹⁵¹³ oldur ki¹⁵¹⁴ bu¹⁵¹⁵ püser [İS18a] aramuzdan¹⁵¹⁶ tarh olup¹⁵¹⁷ vech-i peder bize hālī kıala. Zīrā¹⁵¹⁸ kıavl-i dürüst budur ki ol¹⁵¹⁹ bize¹⁵²⁰ dost mıdur kıādir olsa¹⁵²¹ belki¹⁵²² cümlemüzden post yüzdürür.¹⁵²³ Kışı düşmene fırsat bulıcaq gerekdür ki fevt itmeyüp¹⁵²⁴ def‘i mażarrat¹⁵²⁵ için kıanın döke¹⁵²⁶ baş gidüp dil kesilmek ile¹⁵²⁷ ayruq¹⁵²⁸ peder-i ‘azīz anı¹⁵²⁹ añmaz¹⁵³⁰ olur. Rübīl eyitdi bu işde¹⁵³¹ naşihatüm işidüñ ve aşlumıza¹⁵³² lāyık iş idüñ ki her ne kıadar fitne ise henüz oğlandı ve nā-ħaķ nice kıatl¹⁵³³ idersiz ki müslümāndur. Bārī¹⁵³⁴ buradan¹⁵³⁵ dūr bir mağāra-i ba‘īdü'l-ğavr buluñ tā ki¹⁵³⁶ ol ġaruñ içine şalup¹⁵³⁷ bī-kes¹⁵³⁸ ü mehcūr ol ġār içinde¹⁵³⁹ kıala¹⁵⁴⁰ ve bu ġāletle bir niçe ġün belā vü şiddetle ġeçinüp¹⁵⁴¹ ġamdan özge zād

¹⁵¹¹ ve re‘y-i şavāb-nümā ...cihāndan götürelüm: -YB, -MO

¹⁵¹² bu emrde: -YB, -MO

¹⁵¹³ bu emrde re‘y-i mu‘teber ve tedbīr-i muqarrer: vech-i İS

¹⁵¹⁴ oldur ki: budur ki İÜ, odur ki İS

¹⁵¹⁵ bu: bir İS

¹⁵¹⁶ aramuzdan: -İÜ, aradan İS

¹⁵¹⁷ olup: olıcaq İÜ, gidüp İS

¹⁵¹⁸ zīrā: -İÜ, zīrā bize İS

¹⁵¹⁹ kıavl-i dürüst budur ki ol: -YB, -MO, -İS

¹⁵²⁰ bize: -İS, bu bize YB, MO

¹⁵²¹ mıdur kıādir olsa: degüldür bulsa belki İÜ

¹⁵²² belki: -İS

¹⁵²³ cümlemüzden post yüzdürür: cümlemüzüñ postın yüzer İÜ

¹⁵²⁴ fevt itmeyüp: -YB, -MO, -İS

¹⁵²⁵ mażarrat: żarūret İS

¹⁵²⁶ döke: revān ide İÜ

¹⁵²⁷ kesilmek ile: kesilmekle İS

¹⁵²⁸ ayruq: -İÜ. // herġiz: İÜ

¹⁵²⁹ peder-i ‘azīz anı: anı peder YB, MO, -İS

¹⁵³⁰ añmaz: kimse añmaz İS

¹⁵³¹ bu işde: -YB, -MO, -İS

¹⁵³² aşlumıza: aşlumuz dīnine İS

¹⁵³³ kıatl: -İS

¹⁵³⁴ bārī: eger İÜ, ammā İS

¹⁵³⁵ buradan: bu yirden MO. // buradan merd iken añā ‘azīm cevri ise ‘ale'l-fevr bir mağāra-i muzīķu'd-dūr veyā İÜ

¹⁵³⁶ buradan dūr bir mağāra-i ba‘īdü'l-ğavr buluñ tā ki: bir çāh-ı ba‘īdü'l-ğavr buluñ ki buradan dūr ola İÜ

¹⁵³⁷ ol ġaruñ içine şalup: -YB, -MO

¹⁵³⁸ ba‘īdü'l-ğavr buluñ tā ki ol ġaruñ içine şalup bī-kes: ba‘īdü'l-ğavra iledüñ ki bī-kes İS

¹⁵³⁹ ol ġār içinde: -İÜ, -İS

¹⁵⁴⁰ kıala: kıalup İS

¹⁵⁴¹ ġeçinüp: dirilüp İÜ

bulmayacak bir gün¹⁵⁴² ecel ‘ömrini ber-bād itdükde¹⁵⁴³ babamız [İÜ17b] bizüm sözüümüze güş dutup¹⁵⁴⁴ anı ferāmūş ide.¹⁵⁴⁵ Andan [YB018a] biz bu kāra hezār nedāmetle¹⁵⁴⁶ istiğfār idüp zümre-i ebrār¹⁵⁴⁷ gibi tevbekār olavüz. El-kışşa bu emrde kı̄l u kı̄l hadde i‘tidālden tecāvüz idüp miyānlarında āteş-i cidāl işti‘āl buldı. Mekr-i şeytān ile ašlā bīm-i cān ve hațar u zarar u ziyān hātırlarına huțūr itmeyüp¹⁵⁴⁸ kaşd¹⁵⁴⁹ [İS18b] itdiler ki zemīn-i hānedān-ı Ya‘kūb ‘aleyhi’s-selām¹⁵⁵⁰ āşüb-ı belā tohmın şaçalar ve kilīd-i endiše-i ğadr ile¹⁵⁵¹ fesād u fitne bābın açalar.¹⁵⁵² Ve ‘avķ u te’ħire rızā virmeyüp birbirine eyitdiler.¹⁵⁵³

BEYT

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Çü her dem muhtelifdür hükmi evkāt

Dimişlerdür ki fi't-te'ħiri āfāt¹⁵⁵⁴

[MO13b] *Kāle kār'ilün minhüm lā taķtulū Yūsufe ve elķuhu fī ğayābeti'l-cübbi yelteķtühü ba'zu's-seyyārati in küntüm fā'ilin.*¹⁵⁵⁵ Yehūdā ki¹⁵⁵⁶ cümleden¹⁵⁵⁷ ‘āķıl ü dānā idi. İhvetinüñ ‘aleyhi’s-selām¹⁵⁵⁸ bu nā-şāyeste¹⁵⁵⁹ hareketlerinden ziyāde münfa‘il ve āteş-i hışmı be-ğāyet müştā‘il olmuşıdı.¹⁵⁶⁰ Nā-gāh¹⁵⁶¹ anlardan¹⁵⁶² bu

¹⁵⁴² bir gün: -İÜ

¹⁵⁴³ ecel ‘ömrini ber-bād itdükde: ecel irüp ‘ömrünü ber-bād itdükden soñra İS

¹⁵⁴⁴ dutup: tutup MO, İÜ

¹⁵⁴⁵ ide: eyleye İS

¹⁵⁴⁶ hezār nedāmetle: -YB, -MO, -İS

¹⁵⁴⁷ zümre-i ebrār: şālih kıllar İS

¹⁵⁴⁸ mekr-i şeytān ile ašlā bīm-i cān ve hațar u zarar u ziyān hātırlarına huțūr itmeyüp: -İS

¹⁵⁴⁹ kaşd: şöyle kaşd İS

¹⁵⁵⁰ ‘aleyhi’s-selām: -İS

¹⁵⁵¹ ğadr ile: ğadrla İS

¹⁵⁵² El-kışşa bu ... fitne bābın açalar: -YB, -MO

¹⁵⁵³ Ve ‘avķ u te’ħire rızā virmeyüp birbirine eyitdiler: -Yb, -Mo, -İS

¹⁵⁵⁴ Beyt. Çü her dem muhtelifdür hükmi evkāt / Dimişlerdür ki fi't-te'ħiri āfāt: -İS

¹⁵⁵⁵ “Onlardan bir sözcü, “Yūsuf’u öldürmeyin, onu bir kuyunun dibine bırakın ki geçen kervanlardan biri onu bulup alsın. Eğer yapacaksınız böyle yapın.” Dedi.”, Kur’ân-ı Kerīm, 12/10.

¹⁵⁵⁶ ki: -YB

¹⁵⁵⁷ cümleden: cümlesinden İS

¹⁵⁵⁸ ‘aleyhi’s-selām: -İS

¹⁵⁵⁹ bu nā-şāyeste: -İS

¹⁵⁶⁰ olmuşıdı: olmuşıdı İS

¹⁵⁶¹ ihvetinüñ ‘aleyhi’s-selām bu nā-şāyeste hareketlerinden ziyāde münfa‘il ve āteş-i hışmı be-ğāyet müştā‘il olmuşıdı nā-gāh: -YB, -MO

ķavli gūş idicek baħr-i Őefķati¹⁵⁶³ cūş idüp eyitdi. Siz ki ‘aķl u kiyāsetde bī-naẓīr ve fikr u firāsetde iŐābet-peẓīr olasız. Pes¹⁵⁶⁴ niķün mühimmātīñuzı ķanūn-ı ‘aķla taṭbīķ ve bu ķāziyyeyi re’y-i Őāyible taħķīķ itmeyesiz. Bu endīŐe-i nā-Őavābdan bilā-irtiyāb¹⁵⁶⁵ vaz gelūñ ve binā-yı umūrīñuzı eŐās-ı ħikmet üzre ķılıñ ve Őöyle bilūñ ki nefsiñüze [İÜ18a] uyup ħilāf-ı Őer‘ a‘māli ve neseb ve dīne lāyık olmayan ef‘āli kesb itmek Őalāħ-ı ħāl degüldür kelāmumuñ me‘āli budur ki bārī Yūsuf‘ı ‘aleyhi‘s-selāmu bu vilāyetden irtiħāl ve bir maķāma daħı intiķāl idesiz. Zīrā anuñ ħaķķında fikr itdigüñüz iŐ ve mülāħaza ķıldıģuñuz teŐvīŐ¹⁵⁶⁶ anı öldürmekden daħı beddür¹⁵⁶⁷ ölüm bundan çok yegdür¹⁵⁶⁸ kiŐi¹⁵⁶⁹ teŐne ve bī-nān bir gūşede¹⁵⁷⁰ cān virmekden deŐne đarbyıla bī-cān olmaķ efdaldür.¹⁵⁷¹ ĤuŐūŐā ķatl-i nefsi itmek günāh-ı kebā‘ir¹⁵⁷² iken¹⁵⁷³ ol ħaṭā-yı nā-Őavābdan ictināb itmeyenler bilā-irtiyāb müsteħaķķ-ı ‘iķāb olduģın siz bilürken¹⁵⁷⁴ kendü¹⁵⁷⁵ cüz‘üñüz ķatline¹⁵⁷⁶ nice cür‘et idebilürsüz.¹⁵⁷⁷ Dünyāda sebeb-i sū‘-i zān ve bā‘iŐ-i daħl u ṭa‘n vāķi‘ ola ve ‘uķbāda ħayr u Őer her ne ise cezā ve sezāsın bula. ĤuŐūŐān ‘ulemā-yı ħikmet intisāb bu bābda bī-ħad u bī-ħisāb te‘kīdāt-ı ādāb iķün cevāb buyurmuşlardur ki ber-muķtezā-yı islām inķiyād-ı dīnde ihtimām lā-büddür. Lāvī daħı bu aħvāle ķīl u ķāl itdi ki ħaķīķat buyurduģuñ minvāl üzredür ammā me‘āl budur ki eger siz aña emān u zamān virürseñüz āħir peŐīmān yiyüp engüŐt-i nedāmeti dendān-ı

¹⁵⁶² anlardan: bu kerre anlardan İS

¹⁵⁶³ baħr-i Őefķati: dilde baħr-i Őefķatini İS

¹⁵⁶⁴ Pes: -İS

¹⁵⁶⁵ bilā-irtiyāb: -İS

¹⁵⁶⁶ ‘aķl u kiyāsetde ... ķıldıģuñuz teŐvīŐ: -YB, -MO. // ki nefsiñüze uyup ħilāf-ı Őer‘ a‘māli ve neseb ve dīne lāyık olmayan ef‘āli kesb itmek Őalāħ degüldür kelāmumuñ me‘āli budur ki bārī Yūsuf‘ı ‘aleyhi‘s-selāmu vilāyetden irtiħāl ve bir maķāma daħı intiķāl idesiz zīrā anuñ ħaķķında fikr itdigüñüz iŐ ve mülāħaza ķıldıģuñuz teŐvīŐ: -İS

¹⁵⁶⁷ anı öldürmekden daħı beddür: aña bu işi itmek öldürmekden bedterdür ki YB, MO, aña bu iş öldürmeden maķbüldür ki İS

¹⁵⁶⁸ ölüm bundan çok yegdür: ölümünden bu çok artuķdur İÜ, ölüm bu işden çok ma‘ķüldür İS

¹⁵⁶⁹ kişi: ħayvān ve insān İÜ

¹⁵⁷⁰ bir gūşede: -YB, -MO, -İS

¹⁵⁷¹ efdaldür: āsāndur İÜ, yegdür İS

¹⁵⁷² kebā‘ir: kebāyir MO

¹⁵⁷³ ħuŐūŐā ķatl-i nefsi itmek günāh-ı kebā‘ir iken: ve günāh-ı kebā‘irüñ biri ki ķatl-i nefsi irtikābdur İÜ

¹⁵⁷⁴ ol ħaṭā-yı nā-Őavābdan ictināb itmeyenler bilā-irtiyāb müsteħaķķ-ı‘iķāb olduģın siz bilürken: -YB, -MO, -İS

¹⁵⁷⁵ kendü: kendi MO

¹⁵⁷⁶ cüz‘üñüz ķatline: cüz‘üñüzi ħarāb itmegi İÜ

¹⁵⁷⁷ nice cür‘et idebilürsüz: nice irtikāb idersüz ki İÜ

melâmetle çiyneyesiz ve çehre-i hayreti nâhûn gayretle hırâşa [İÜ18b] âgâz kılasız ve müddet-i 'ömriñüzde maḥzûn u melûl cez' u fez'a meşgûl olasız. Yehûdâ 'aleyhi's-selâm bildi ki anlar tenhâ Yûsuf'a 'aleyhi's-selâm 'azîm belâ ideceklerdür. Cümle birâderlere nidâ itdi ki eger anuñ helâki bâbında kelâmiñuz taḥbîk idüp¹⁵⁷⁸ [İS19a] eger gerçekden kaşduñuz¹⁵⁷⁹ anı ḳatlı itmek ise¹⁵⁸⁰ yegdür ki¹⁵⁸¹ öldürmedin bir çâha şalasuz.¹⁵⁸² Şâyed każâyıla¹⁵⁸³ kârbân uğrayup şu içenlerden biri ki ḥab'-ı müstaḳîme mâlik ola ḥarîḳ-i ḥayrâta sâlik olup¹⁵⁸⁴ ol yetîmi miḥnet-i çâhdan ölmedin ḳurtarup¹⁵⁸⁵ ve dūr u ba'îd bir¹⁵⁸⁶ âḥar vilâyete götüre.¹⁵⁸⁷ Nâ-bedîd ola¹⁵⁸⁸ isterse¹⁵⁸⁹ ḳul ve yâḥud oğul idinüp¹⁵⁹⁰ ol daḥı¹⁵⁹¹ muḳadder olanı göre tek hele bundan¹⁵⁹² gitsün dilerse varsun Mışır'a sulṫân olsun. Babamız gözünden ğâyib olıcaḳ maḥabbeti bize¹⁵⁹³ ğâlib olup¹⁵⁹⁴ biz daḥı peder ḥizmetine¹⁵⁹⁵ bir mertebe ḫalîb olavuz ki ol daḥı¹⁵⁹⁶ bi'z-zarûri¹⁵⁹⁷ bizden şâkir [YB018b] ve râzî ola.¹⁵⁹⁸ Pes cümlesi bu 'ahd üzre ḳarâr¹⁵⁹⁹ ve bu bedkârı ihtiyâr idüp sözlerin¹⁶⁰⁰ bir¹⁶⁰¹ araya getürdiler ki teferrüc¹⁶⁰² bahânesiyle Yûsuf'ı 'aleyhi's-selâm¹⁶⁰³ mağrûr

¹⁵⁷⁸ dünyâda sebep-i sū'-i zan ... taḥbîk idüp: -YB, -MO, -İS

¹⁵⁷⁹ kaşduñuz: kaşduñuz MO

¹⁵⁸⁰ eger gerçekden kaşduñuz anı ḳatlı itmek ise: kaşduñuz taḥḳîk ise İÜ, eger anı ḳatlı itmekde kaşduñuz şahîḥ ise İS

¹⁵⁸¹ yegdür ki: evlâ budur ki İÜ, şalâḥ oldur ki İS

¹⁵⁸² öldürmedin bir çâha şalasuz: öldürmeyüp bir çâha atasız İÜ

¹⁵⁸³ şâyed każâyıla: każâyıla şâyed İÜ

¹⁵⁸⁴ şu içenlerden biri ki ḥab'-ı müstaḳîme mâlik ola ḥarîḳ-i ḥayrâta sâlik olup: -YB, -MO, -İS

¹⁵⁸⁵ ol yetîmi miḥnet-i çâhdan ölmedin ḳurtarup: yetîmi sağ ve sâlim miḥnet-i çâhdan ḥalâş ide İÜ, ölmedin sağ ve sâlim ol yetîmi miḥnet-i çâhdan ḳurtarup İS

¹⁵⁸⁶ ve dūr u ba'îd bir: -YB, -MO, -İS

¹⁵⁸⁷ götüre: götürüp İÜ

¹⁵⁸⁸ nâ-bedîd ola: -YB, -MO, -İS

¹⁵⁸⁹ isterse: dilerse İÜ, -İS

¹⁵⁹⁰ idinüp: idüp İÜ

¹⁵⁹¹ ḳul ve yâḥud oğul idinüp ol daḥı: yâ anı ḳul veyâḥud oğul idinüp ol daḥı İS

¹⁵⁹² tek hele bundan: hele tek bu yirden İÜ, -İS

¹⁵⁹³ bize: bizüm üzerimize İS

¹⁵⁹⁴ olup: -İÜ

¹⁵⁹⁵ peder ḥizmetine: ḥizmet-i pedere İÜ, atamız ḥizmetine İS

¹⁵⁹⁶ ol daḥı: -YB, -MO, -İS

¹⁵⁹⁷ bi'z-zarûri: -İS

¹⁵⁹⁸ bi'z-zarûri bizden şâkir ve râzî ola: bi'z-zarûre bize râğîb ola İÜ, bizden şükri vâcib ola İS

¹⁵⁹⁹ cümlesi bu 'ahd üzre ḳarâr: ol 'ayyârlar bu iḳrâr üzre ḳarâr İÜ

¹⁶⁰⁰ sözlerin: ḳavl u ḳarârı İÜ

¹⁶⁰¹ bir: bu İÜ, İS

¹⁶⁰² teferrüc: seyr ü sürür İÜ

¹⁶⁰³ 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

ve vaþanından dūr¹⁶⁰⁴ idüp seyr için¹⁶⁰⁵ pederlerinden¹⁶⁰⁶ destūr alalar. Tā ki dillerinde¹⁶⁰⁷ mestūr olan¹⁶⁰⁸ işleri¹⁶⁰⁹ zuhūr bula. Hāzret-i¹⁶¹⁰ Ya'kūb'uñ müdām 'ādet-i me'lūfesi¹⁶¹¹ idi ki her şenbe günü¹⁶¹² şavma'asına girüp¹⁶¹³ hālvat-i Rabb-i 'izzete 'ibādet¹⁶¹⁴ ve dün u gün tāt [İÜ19a] iderdi. İhvet-i Yūsuf 'aleyhi's-selām¹⁶¹⁵ ol güne tevaqquf itdiler [MO14a] tā ki pederlerine hezār telaṭṭuf birle¹⁶¹⁶ bildükleri gibi bilā tehallūf niçe nā-hemvār¹⁶¹⁷ söz¹⁶¹⁸ söyleyeler.¹⁶¹⁹

BEYT

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ulün]

Ne kim alnuña yazdı dest-i taqdīr

Olmaz tā ebed bir nokṭa tağyīr¹⁶²⁰

BU FAŞL İHVETİ YŪSUF'A 'ALEYHİ'S-SELĀM MAZARRATI MAŞLAḤAT GÖRŪP SEYR İÇŪN PEDERLERİNDEN ṬALEB-İ İCĀZETLERİDŪR¹⁶²¹

*Kālū yā ebānā mā leke lā te'mennā 'alā Yūsufe ve innā lehü le-nāşihüne. Ersilhü ma'anā ğaden yerta' ve yel'ab ve innā lehü le-ḥāfiżüne.*¹⁶²² Pes çin seher¹⁶²³ zulm ve

¹⁶⁰⁴ ve vaþanından dūr: -YB, -MO

¹⁶⁰⁵ seyr için: -İÜ

¹⁶⁰⁶ seyr için pederlerinden: atalarından seyr için İS

¹⁶⁰⁷ dillerinde: -YB, -MO, -İS

¹⁶⁰⁸ olan: -YB, -MO, -İS

¹⁶⁰⁹ işleri: fikr itdükleri tedbirleri İS

¹⁶¹⁰ hāzret-i: -YB, -MO

¹⁶¹¹ Ya'kūb'uñ müdām 'ādet-i me'lūfesi: Ya'kūb 'aleyhi's-selām 'ādet idi ki İÜ

¹⁶¹² her şenbe günü: her yevmü's-sebt İÜ

¹⁶¹³ şavma'asına girüp: şavma'asında İÜ

¹⁶¹⁴ 'ibādet: 'ibādāt İÜ

¹⁶¹⁵ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO

¹⁶¹⁶ pederlerine hezār telaṭṭuf birle: tenhā pederlerine YB, MO

¹⁶¹⁷ bilā tehallūf niçe nā-hemvār: -YB, -MO

¹⁶¹⁸ söz: -YB, güftār İÜ

¹⁶¹⁹ söyleyeler: ideler İÜ. // hāzret-i Ya'kūb'uñ müdām 'ādet-i me'lūfesi idi ki her şenbe günü şavma'asına girüp hālvat-i rabb-i 'izzete 'ibādet ve dün u gün tāt iderdi ihvet-i Yūsuf 'aleyhi's-selām ol güne tevaqquf itdiler tā ki pederlerine hezār telaṭṭuf birle bildükleri gibi bilā tehallūf niçe nā-hemvār söz söyleyeler: -İS

¹⁶²⁰ Beyt. Ne kim alnuña yazdı dest-i taqdīr / Olmaz tā ebed bir nokṭa tağyīr: Şoñun fikr eylemek hoşdur bu kārūñ / Ki çokdur inḳılābı rüzgārūñ İÜ, -İS

¹⁶²¹ Bu faşl ihvet-i Yūsuf'a 'aleyhi's-selām mazarrati maşlaḤat görüp seyr için pederlerinden ṭaleb-i icāzetleridūr: -YB, -MO, -İS

hayfa bil bağlayup dilleri pür-‘adāvetle¹⁶²⁴ pederleri hizmetine¹⁶²⁵ geldiler ki ser menzil-i [İS19b] huşūl-i maqşūda vuşūl bulalar.¹⁶²⁶ Ya‘kūb ‘aleyhi’s-selām¹⁶²⁷ bunlara¹⁶²⁸ rü döndürüp eyitdi. Bugün benüm halvetüm günü idügin¹⁶²⁹ bilürdiñüz yā¹⁶³⁰ ne zarūret düşdi ki bunda gelmege cür’et¹⁶³¹ itdiñüz. Anlar bunu ‘illet idüp¹⁶³² eyitdiler. Bugün yazıdan çobanlar gelüp şöyle haber virdiler ki sürilere gice ile düzd-i çālāk gibi¹⁶³³ kırtlar¹⁶³⁴ girüp¹⁶³⁵ bī-bāk yüz ‘aded ğanem helāk itmişler.¹⁶³⁶ Añsızdan bu haber-i sehmāk¹⁶³⁷ bizi kıatı ğamnāk idüp¹⁶³⁸ idrāk itmedük ki halvetüñüz gününden¹⁶³⁹ ğazernāk olayduq.¹⁶⁴⁰ Ya‘kūb ‘aleyhi’s-selām¹⁶⁴¹ eyitdi [YB019a] eger ol cān-āver¹⁶⁴² gerek¹⁶⁴³ böyle ğıyānet itdiyse¹⁶⁴⁴ muqarrer ise¹⁶⁴⁵ emr-i Ğaqla müyesser ve kıazā ve kıaderde muqadderdür. Siz¹⁶⁴⁶ fāriğu’l-bāl oluñ ki bu cān ü māl ve emlāk ü eşkāl¹⁶⁴⁷ emānet-i Zü’l-celāl’dür.

¹⁶²² “Babalarına şöyle dediler: “Ey babamız! Yûsuf hakkında bize neden güvenmiyorsun? Halbuki biz onun iyiliğini isteyen kişileriz.” “Yarın onu bizimle beraber gönder de gezip oynasın. Şüphesiz biz onu koruruz.”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/11-12.

¹⁶²³ çın seher: -İÜ

¹⁶²⁴ pür-‘adāvetle: pür-‘adāvet MO

¹⁶²⁵ pederleri hizmetine: çin-i seher bahāne-i hizmetle ğuzūr-ı pīre İÜ

¹⁶²⁶ ki ser menzil-i huşūl-i maqşūda vuşūl bulalar: -YB, -MO. // Pes çin-i seher zulm ve hayfa bil bağlayup dilleri pür-‘adāvetle pederleri hizmetine geldiler ki ser-i menzil-i huşūl-i maqşūda vuşūl bulalar: çin-i seher ihvet-i Yûsuf ser-i menzil huşūl-i maqşūda vuşūl ümidiyle zulm u hayfa bil bağlayup dilleri bir ‘adāvetle pederleri hizmetine geldiler İS

¹⁶²⁷ Ya‘kūb ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO

¹⁶²⁸ bunlara: bunlardan İÜ

¹⁶²⁹ günü idügin: gününü siz bellü İÜ

¹⁶³⁰ yā: -YB, -MO

¹⁶³¹ cür’et: dikqat İÜ

¹⁶³² anlar bunu ‘illet idüp: -YB, -MO

¹⁶³³ gice ile düzd-i çālāk gibi: -YB, -MO

¹⁶³⁴ kırtlar: kırt YB, MO

¹⁶³⁵ girüp: girüp gice ile YB, MO, İS

¹⁶³⁶ itmişler: itmiş YB, MO

¹⁶³⁷ añsızdan bu haber sehmāk: bu haberden YB, MO

¹⁶³⁸ idüp: olduğumuzdan YB, MO, İS

¹⁶³⁹ gününden: rüzından İÜ

¹⁶⁴⁰ olayduq: ola idük İÜ

¹⁶⁴¹ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO

¹⁶⁴² ol cān-āver: -YB, -MO

¹⁶⁴³ gerek: -İÜ

¹⁶⁴⁴ ğıyānet itdiyse: zarar itdügi İÜ

¹⁶⁴⁵ muqarrer ise: -YB, -MO

¹⁶⁴⁶ emr-i Ğaqla müyesser ve kıazā vü kıaderde muqadderdür siz: emr-i rabb-i ‘izzetle itdi siz YB, MO

¹⁶⁴⁷ ve emlāk ü eşkāl:-İÜ

[İÜ19b] Dilerse fi'l-hāl alur ve dilerse¹⁶⁴⁸ niçe sāl alıķor. Pes Ya'ķūb¹⁶⁴⁹ vech-i ma'ķülle¹⁶⁵⁰ cevāb¹⁶⁵¹ virüp girü tã'ate meşġūl olmaķ¹⁶⁵² şadedinde¹⁶⁵³ iken evlādı¹⁶⁵⁴ pāy-ı hizmetle¹⁶⁵⁵ karşıusunda tırup zārāfetle¹⁶⁵⁶ söz ķapusın açdılar ve hışma hılmi libās ve ķahra mihri esās idüp sevķ-i kelāmla 'arz-ı şevķ itdiler ve belāġatla muşāħabete cür'et idüp¹⁶⁵⁷ münāsebetle eyitdiler. Hālā vaķt-i seyr-i bahār gül ü sūnbūl ve temāşā-yı çemenzār ü ezhār¹⁶⁵⁸ [MO14b] ve feryād-ı būlbūldür. Nazār ehline 'ibret için şahn-ı şahrā ser-ā-ser seyr ü temāşā olmuşdur. N'ola Yūsuf'a 'aleyhi's-selām¹⁶⁵⁹ ruħşat ve¹⁶⁶⁰ teferrüce gitmege icāzet virseñüz ki gül-i ħandān gibi 'ālemi seyrān idüp¹⁶⁶¹ ġöñli ġözi açılsun. Niçe bir ġonçeveş mestūr ve seyr-i ġülşenden dūr olsun. Hāne ħabsinden āzād eyle ki¹⁶⁶² seyr-i ġülşenden¹⁶⁶³ ħātırı şād ve dil-i nā-murādı ġül gibi¹⁶⁶⁴ ġüşād ola ki ħālā cihān envā'-ı reyāħīnle ārāste ve bihişt-i berīn gibi enhār-ı şīrīnle pīrāste olmuşdur.¹⁶⁶⁵

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Daĥı itmezse bir dem 'arz-ı dīdār

Bihiştüñ şahn-ı pūr-nūrı olur nār¹⁶⁶⁶

BU FAŞL ĤAZRET-İ YA'ĤŪB'UNĤ SEYR-İ YŪSUF'A 'ADEM-İ RIZĀSIDUR¹⁶⁶⁷

¹⁶⁴⁸ dilerse: isterse İÜ

¹⁶⁴⁹ Ya'ķūb: ol pīr İÜ

¹⁶⁵⁰ vech-i ma'ķülle: vech-i ma'ķül ile MO, bu nev'le İÜ

¹⁶⁵¹ cevāb: cevāb-ı ma'ķül İÜ, İS

¹⁶⁵² olmaķ: olmaġa İÜ

¹⁶⁵³ şadedinde: müterāķıb İÜ

¹⁶⁵⁴ Ya'ķūbiken evlādı -İS

¹⁶⁵⁵ hizmetle: -İS

¹⁶⁵⁶ zārāfetle: belāġatle İS

¹⁶⁵⁷ belāġatla muşāħabete cür'et idüp: muşāħabete mübāşeret idüp İS

¹⁶⁵⁸ gül ü sūnbūl ve temāşā-yı çemenzār ü ezhār: gül ü zamān İS

¹⁶⁵⁹ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁶⁶⁰ Yūsuf'a 'aleyhi's-selām ruħşat ve: Yūsuf'ı bizümle İS

¹⁶⁶¹ gül-i ħandān gibi 'ālemi seyrān idüp: eţrāfı seyr itmekle İS

¹⁶⁶² eyle ki: eyleñ ki MO

¹⁶⁶³ seyr-i ġülşenden: temāşā-yı ġülzārı İÜ, teferrücden İS

¹⁶⁶⁴ dil-i nā-murādı ġül gibi: ġöñli ġözi İS

¹⁶⁶⁵ olmuşdur: -İS

¹⁶⁶⁶ ki ħālā cihān envā'-ı riyāħatıyla ārāste ve behişt-i berīn gibi enhār-ı şīrīnle pīrāste olmuşdur. Daĥı itmezse bir dem 'arz-ı dīdār / Behiştüñ şahn-ı pūr-nūrı olur nār: -YB, -MO, -İS

Ḳāle innī le-yahzününī en tezhebū bihi ve eḥāfū en ye'külehü'z-zī'bü ve entüm
*‘anhü ḡāfilün.*¹⁶⁶⁸ [İS20a] Ya‘ḳūb ‘aleyhi’s-selām¹⁶⁶⁹ bī-ḥuzūr olup¹⁶⁷⁰ [İÜ20a] eyitdi.
[YB019b] Bu sözi¹⁶⁷¹ söylemeñüz ki Yūsuf’uñ ‘aleyhi’s-selām¹⁶⁷² yüzi gözümnden dūr
olduḡın dilemezem¹⁶⁷³ ve¹⁶⁷⁴ ol çeşme-i nūr-ı maḥabbetde beni ma‘zūr ṭutuñ ki
ıztırārīdür.¹⁶⁷⁵ Meger siz¹⁶⁷⁶ benüm göñlümde¹⁶⁷⁷ mestūr¹⁶⁷⁸ olan mihr ü
maḥabbetden siz¹⁶⁷⁹ ḡāfilsiz ki bu yüzden¹⁶⁸⁰ böyle¹⁶⁸¹ teferrüce māyilsiz. Kerem
eyleñ beni andan ayırmañ ve benümle anuñ ortasına girmeñ¹⁶⁸² ki bir dem anuñ
yüzün¹⁶⁸³ görmesem ruḥ-ı ‘ālem bī-iḥtiyār¹⁶⁸⁴ çeşmüme tār ve çeşmüm eşmesi
çeşmesār¹⁶⁸⁵ olur.¹⁶⁸⁶ Ḳorḳaram ki anı ḡafletle yazıda¹⁶⁸⁷ ḥalvet¹⁶⁸⁸ koyup siz¹⁶⁸⁹
andan dūr¹⁶⁹⁰ oyuna meşḡül¹⁶⁹¹ iken gürk-ı merdüm-ḥār¹⁶⁹² aña yol bula¹⁶⁹³ ve
ben pür-fütürü¹⁶⁹⁴ bir oñulmaz derd ü hicrāna şala.¹⁶⁹⁵

¹⁶⁶⁷ Bu faşl ḥazret-i Ya‘ḳūb’uñ seyr-i Yūsuf’a ‘adem-i rızāsıdır: -YB, -MO, -İS

¹⁶⁶⁸ “Babaları “Doğrusu onu götürmeniz beni üzer, siz ondan habersiz iken onu kurt yer diye korkuyorum.”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/13.

¹⁶⁶⁹ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁶⁷⁰ bī-ḥuzūr olup: -YB, -MO, -İS

¹⁶⁷¹ bu sözi: menfūr olan mezkūr sözi bir daḡı İÜ, bu sözi baña İS

¹⁶⁷² ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁶⁷³ dilemezem: istemezem İS

¹⁶⁷⁴ olduḡın dilemezem ve: ola beni mehcūr ider İÜ

¹⁶⁷⁵ ıztırārīdür: iḥtiyārī degüldür İÜ, İS

¹⁶⁷⁶ meger siz: -YB, -MO

¹⁶⁷⁷ göñlümde: derūnumda İÜ

¹⁶⁷⁸ mestūr: -YB, -MO

¹⁶⁷⁹ siz: -İÜ

¹⁶⁸⁰ bu yüzden: -YB, -MO

¹⁶⁸¹ böyle: -İÜ

¹⁶⁸² meger siz benüm göñlümde mestūr olan mihr ü maḥabbetden siz ḡāfilsiz ki bu yüzden böyle teferrüce mā’ilsiz kerem eyleñ beni andan ayırmañ ve benümle anuñ ortasına girmeñ: kerem eyleñ beni andan ayırmañ ve benümle anuñ ortasına girmeñ zīrā benüm göñlümde olan mihr ü maḥabbetden siz ḡāfilsiz eger İS

¹⁶⁸³ yüzün: cemālini İS

¹⁶⁸⁴ bī-iḥtiyār: -İS

¹⁶⁸⁵ çeşmesār: çeşme-sāz İS

¹⁶⁸⁶ kerem eyleñ beni andan ayırmañ ve benümle anuñ ortasına girmeñ ki bir dem anuñ yüzün görmesem ruḥ-ı ‘ālem-i bī-iḥtiyār çeşmüme nār ve çeşmüm eşmesi çeşmesār olur: -İÜ

¹⁶⁸⁷ anı ḡafletle yazıda: ḡafletle yazıda anı İÜ, ḡafletle anı yazıda İS

¹⁶⁸⁸ ḥalvet: yalıñuz İS

¹⁶⁸⁹ siz: her biriñüz İÜ

¹⁶⁹⁰ andan dūr: -YB, -MO, -İS

¹⁶⁹¹ meşḡül: maḡrūr İÜ

¹⁶⁹² merdüm-ḥār: -YB, -MO

¹⁶⁹³ yol bula: zūr ide

¹⁶⁹⁴ ben pür-fütürü: beni YB, MO, İS

BEYT¹⁶⁹⁶

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Şu gül kim h̄arı vire cāna zaḥmet

Açılmasun olursa verd-i cennet¹⁶⁹⁷

NEŞR¹⁶⁹⁸

İhvet-i Yūsuf ol deme degin ḳurd ādem yidügin¹⁶⁹⁹ bilmezlerdi.¹⁷⁰⁰ Çün Ya‘ḳüb ‘aleyhi’s-selām¹⁷⁰¹ ḳurdı anlaruñ gūşına ḳoydı¹⁷⁰² şanasın¹⁷⁰³ uğrıya taş aḥdurdı. Ya‘ḳüb ‘aleyhi’s-selām¹⁷⁰⁴ gurg-ı merdum-h̄arı¹⁷⁰⁵ ‘illet itmege ḥikmet bu idi ki menāmında bu vāḳı‘a-i pür-vaḥşet görüp¹⁷⁰⁶ [MO15a] düş görüp¹⁷⁰⁷ ‘aynı yā mişāli vāḳi‘ olacağın¹⁷⁰⁸ bilürdi. Meger h̄ābda¹⁷⁰⁹ görmiş idi ki¹⁷¹⁰ bir kūh-ı¹⁷¹¹ ‘azīm ḳurbında Yūsuf ṭurup¹⁷¹² eṭrāfi seyrān¹⁷¹³ [İS20b] iderken nā-gehān bir nice¹⁷¹⁴ ḳurd¹⁷¹⁵ bī-emān irüp¹⁷¹⁶ Yūsuf’a ‘aleyhi’s-selām¹⁷¹⁷ ḥamle idüp¹⁷¹⁸

¹⁶⁹⁵ derd ü hicrāna şala: derde uğradup İÜ, gūşşaya şala İS

¹⁶⁹⁶ Beyt: -İÜ, -İS

¹⁶⁹⁷ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 3151, s. 104. // Şu gül kim h̄arı vire cāna zaḥmet / Açılmasun olursa verd-i cennet: -İS

¹⁶⁹⁸ Neşr: -İÜ, -İS

¹⁶⁹⁹ yidügin: yidüginini İÜ

¹⁷⁰⁰ bilmezlerdi: bilmemişler idi İÜ

¹⁷⁰¹ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁷⁰² ḳoydı: ḳodı İÜ

¹⁷⁰³ şanasın: şanki İÜ

¹⁷⁰⁴ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁷⁰⁵ merdum-h̄arı: -İÜ. // gerek merdum-h̄arı: ḳurdı İS

¹⁷⁰⁶ ḳorḳulu: ḳorḳulu MO

¹⁷⁰⁷ bu idi ki menāmında bu vāḳı‘a-i pür-vaḥşet görüp: bir gāyet ḳorḳulu düş görüp YB, MO, İS

¹⁷⁰⁸ vāḳi‘ olacağın: vāḳı‘a olacağınını İÜ

¹⁷⁰⁹ h̄ābda: h̄ābında İÜ

¹⁷¹⁰ görmiş idi ki: -İÜ

¹⁷¹¹ kūh-ı: gün YB

¹⁷¹² ṭurup: -İÜ

¹⁷¹³ bir kūh-ı ‘azīm ḳurbında Yūsuf ṭurup eṭrāfi seyrān: ol yirde bir ulu tağ vardı meger Yūsuf ol tağ

eteginde İS

¹⁷¹⁴ nā-gehān bir nice: on ‘aded İS

¹⁷¹⁵ ḳurd: gurg İÜ

¹⁷¹⁶ bī-emān irüp: -YB, -MO, -İS

¹⁷¹⁷ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁷¹⁸ ḥamle idüp: -İÜ, hücüm idüp İS

yapışdılar ve loğma gibi birbirinden kapışdılar. Ol arada Yūsuf¹⁷¹⁹ ‘aleyhi’s-selām¹⁷²⁰ [YB020a] [İÜ20b] mütevaqqıf-ı dermān¹⁷²¹ iken hemān¹⁷²² zemīn şakķ olup¹⁷²³ Yūsuf ‘aleyhi’s-selām¹⁷²⁴ nihān oldu. Ya’ķüb ‘aleyhi’s-selām¹⁷²⁵ bu havfla uyħudan¹⁷²⁶ bīdar olup¹⁷²⁷ çün ru’yā idügin bildi.¹⁷²⁸ Dergāh-ı Rabb-i ‘izzete¹⁷²⁹ yüz tıutup¹⁷³⁰ çok şükr ü minnet kıldı. İbn-i ‘Abbās rağiya’llāhu ‘anh¹⁷³¹ eydür¹⁷³² Ya’ķüb ‘aleyhi’s-selām¹⁷³³ ru’yāsı ta’bīrine¹⁷³⁴ dānā iken¹⁷³⁵ Yūsuf’ı ihvetine virüp hasretine rızā göstermemek¹⁷³⁶ gerek idi.¹⁷³⁷ Lākin ādeme¹⁷³⁸ Hāķ’dan bir belā gelse¹⁷³⁹ başarı¹⁷⁴⁰ a’mā olur. Zīrā taķdīr-i ilāhīye tedbīri ne¹⁷⁴¹ müfīd olur ve każā-yı rabbānīye zıhn u zekā¹⁷⁴² ne çāre kıılır ki¹⁷⁴³ zīra izā cā’e’l-każā ‘amiye’l-başaru¹⁷⁴⁴ hükmi¹⁷⁴⁵ muķarrer ve hadīş-i mu‘teberdür ki ol ‘alīmü dānā bir mühimmi ‘āleme icrā itmek dilese ehl-i başīretüñ dīdesini¹⁷⁴⁶ ğafletle remed kıılır. Ol¹⁷⁴⁷ vaķt ne

¹⁷¹⁹ Ol arada Yūsuf: Yūsuf ol arada İS

¹⁷²⁰ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁷²¹ mütevaqqıf-ı dermān: dermāna mutevaqqıf İÜ, İS

¹⁷²² hemān: nā-gehān İS

¹⁷²³ zemīn şakķ olup: yer yarılıp İÜ, İS

¹⁷²⁴ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁷²⁵ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁷²⁶ uyħudan: ħ’abdan MO, ħ’abından İÜ

¹⁷²⁷ bīdar olup: bilikleyüp İÜ

¹⁷²⁸ çün ru’yā idügin bildi: çünkim vāķı’a imiş bildi İS

¹⁷²⁹ Rabb-i ‘izzete: Hāķ’a İS

¹⁷³⁰ tıutup: urup İÜ, İS

¹⁷³¹ rağiya’llāhu ‘anh: -YB, -MO, r.z. İS

¹⁷³² eydür: gerçi İS

¹⁷³³ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁷³⁴ ru’yāsı ta’bīrine: ta’bīr-i rü’yāya İÜ, vāķı’asınüñ ta’bīr ve te’vīlin İS

¹⁷³⁵ dānā iken: bilür ki İS

¹⁷³⁶ göstermemek: virmemek İÜ

¹⁷³⁷ idi: -MO

¹⁷³⁸ ādeme: nāsdan İÜ, -İS

¹⁷³⁹ bir belā gelse: bir belā gelmelü olsa İS

¹⁷⁴⁰ başarı: ādemüñ başarı İS

¹⁷⁴¹ ne: neyi İS

¹⁷⁴² zıhn u zekā: rehn ve aña İS

¹⁷⁴³ zīrā taķdīr-i ilāhīye tedbīrine müfīd olur ve każā-yı rabbānīye zıhn u zekā ne çāre kıılır ki: -YB, -MO

¹⁷⁴⁴ “Kaza (Allah’ın bir insanın başına gelmesini kesin olarak hükmettiği şey) geldiği zaman göz kör olur.” Arap darb-ı meseli. Zeynüddin Muhammed Abdür-rauf b. Tacü’l-ârifin b. Ali Münavi, Feyzü’l-kadīr şerhü’l-camii’s-sagīr min ehadiş-i’l-beşiri’n-nezir, el-Mektebetü’t-ticâriyetü’l-kübâ, Mısır 1356, c.II, s.201.

¹⁷⁴⁵ hükmi: hüküm MO, İÜ, İS

¹⁷⁴⁶ dīdesini: dīdesi YB, MO, dīdesin İS

¹⁷⁴⁷ ol vaķt: fī hāza’l-vaķt İÜ

aşhâb-ı¹⁷⁴⁸ ‘irfānuñ re’y ü tedbîri te’sîr kıılır ve ne erbâb-ı mekr ü destānuñ hîle vü tezvîri [İS21a] şüret-pezîr olur.

NAZM¹⁷⁴⁹

[mefâ‘îlün/mefâ‘îlün/fe‘ülün]

Atılsa çün kazâdan tîr-i taqdîr

Siper olmaz aña hiç re’y ü tedbîr¹⁷⁵⁰

Bu söz kim söylenür haqdur haqîkat

Kazâ irdükde bağlanur başîret¹⁷⁵¹

*Ķālū le-in ekelehü’z-zî’bü ve nahnu ‘usbetün innā izen le-hāsirün.*¹⁷⁵² Ķurdı Ya‘ķüb ‘aleyhi’s-selām¹⁷⁵³ tezekkür itdükde¹⁷⁵⁴ ol¹⁷⁵⁵ zümre-i āşüb eyitdiler. Ey peder iñende sen¹⁷⁵⁶ ğamnâk ve Yūsuf ‘aleyhi’s-selām¹⁷⁵⁷ içün hazernâk olma ki¹⁷⁵⁸ bizümle olıcaķ aña çi bāk. Bilürsin bizüm ne mertebe ķuvvet ü heybetümüz [İÜ21a] ve ne ğüne¹⁷⁵⁹ şalâbet¹⁷⁶⁰ ü şecâ‘atümüz¹⁷⁶¹ vardır ki darbumuza şîr-i jiyân ve dîv-i cihân tākāt getürmez. Bu ķuvvetle eger bizüm¹⁷⁶² [YB020b] aramızdan ķurd anı alursa¹⁷⁶³ [MO15b] cümlemüzüñ

¹⁷⁴⁸ aşhâb-ı: aşhâbuñ MO

¹⁷⁴⁹ Nazm: Beyt YB, MO, İÜ

¹⁷⁵⁰ Atılsa çün kazâdan tîr-i taqdîr / Siper olmaz aña hiç re’y ü tedbîr: -YB, -MO

¹⁷⁵¹ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 3264, s. 108; Şiirin ikinci beyti Kemâl Pâşâzâde’nin Yūsuf u Zelîhâ adlı eserinde yer alırken ilk beyti bulunmamaktadır. İS nüshasında ikinci beyitin başında “Li-ibni Kemâl Pâşâ” ibaresi bulunmaktadır.

¹⁷⁵² “Onlar da, “Andolsun biz kuvvetli bir topluluk iken onu kurt yirse (o takdirde) biz gerçekten hüsrana uğramış oluruz” dediler.” Kur’ân-ı Kerîm, 12/14.

¹⁷⁵³ ‘aleyhi’s-selâm: -YB, -MO

¹⁷⁵⁴ tezekkür itdükde: añduķda İÜ

¹⁷⁵⁵ Ķurdı Ya‘ķüb ‘aleyhi’s-selâm tezekkür itdükde ol: çün ol hâlde Ya‘ķüb böyle cevâb virdi ol İS

¹⁷⁵⁶ sen: -İS

¹⁷⁵⁷ ‘aleyhi’s-selâm: -YB, -MO, -İS

¹⁷⁵⁸ içün hazernâk olma ki: -İS

¹⁷⁵⁹ ne ğüne: -YB, -MO

¹⁷⁶⁰ şalâbet: cür’et İÜ

¹⁷⁶¹ heybetümüz ve ne ğüne şalâbet ve şecâ‘atümüz: ve şecâ‘atümüz ve ne ğüne heybetümüz şalâbetümüz İS

¹⁷⁶² eger bizüm: -İÜ

¹⁷⁶³ aramızdan ķurd anı alursa: aramızdan anı ķurd alup yirse İS

cānı za‘îf¹⁷⁶⁴ olup ziyānı bize itmiş¹⁷⁶⁵ olur. Umaruz ki ol bize muķārin ve biz aña mu‘āvin olup her anda aña şefķat ve deminde küllī naşîhat¹⁷⁶⁶ idevüz.¹⁷⁶⁷

BEYT

[mefā‘îlün/mefā‘îlün/fe‘ülün]

Tapuñdan umaruz virüp icāzet

Emānetde idevüz şarf-ı himmet¹⁷⁶⁸

BU FAŞL YA‘KŪB’UŃ ‘ALEYHİ’S-SELĀM EVLĀDI YŪZ BULMAYICAĶ DŪBDŪZ YŪSUF ‘ALEYHİ’S-SELĀM YŪZ ŐUTUP BAHĀNE-İ SEYR İLE İZLĀL İTDŪKLERİDŪR¹⁷⁶⁹

El-ķışsa¹⁷⁷⁰ ve'l-hāşıl bu resme¹⁷⁷¹ hezār dürlü¹⁷⁷² dāstān¹⁷⁷³ oķuyup illā destūra imķān olmadı. Pes¹⁷⁷⁴ pederlerinden yüz¹⁷⁷⁵ bulmayicaķ düpdüz Yūsuf’a ‘aleyhi’s-selām¹⁷⁷⁶ yüz dutup¹⁷⁷⁷ dil-pezîr güftār ile¹⁷⁷⁸ eyitdiler. Biz bu nehār ķaşd-ı¹⁷⁷⁹ seyr ü şikār¹⁷⁸⁰ itdük ki nev-bahār bu ‘ālemi¹⁷⁸¹ zînet-i¹⁷⁸² ezhār¹⁷⁸³ ve fûrat-ı enhār-ı¹⁷⁸⁴ sebzearla¹⁷⁸⁵ nev-behār rüzgārı¹⁷⁸⁶ pür-envār¹⁷⁸⁷ ve şalā-yı ‘ayş için

¹⁷⁶⁴ za‘îf: -MO

¹⁷⁶⁵ itmiş: -YB, -MO, -İS

¹⁷⁶⁶ naşîhat: raĝbet İÜ

¹⁷⁶⁷ Umaruz ki ol bize muķārin ve biz aña mu‘āvin olup her anda aña şefķat ve deminde küllī naşîhat idevüz.: -İS

¹⁷⁶⁸ Beyt. Tapuñdan umaruz virüp icāzet / Emānetde idevüz şarf-ı h immet: -YB, -MO, -İS

¹⁷⁶⁹ Bu faşl Ya‘ķüb’uñ ‘aleyhi’s-selām evlādı yüz bulmayicaķ dübdüz Yūsuf ‘aleyhi’s-selām yüz Őutup bahāne-i seyr ile izlāl itdükleridür: -YB, -MO, -İS

¹⁷⁷⁰ El-ķışsa: -YB, -MO, -İS

¹⁷⁷¹ ve'l-hāşıl bu resme:-İÜ

¹⁷⁷² dürlü: -YB, -MO

¹⁷⁷³ dāstān: destān İÜ

¹⁷⁷⁴ Pes: -YB, -MO

¹⁷⁷⁵ yüz: henüz yüz İÜ

¹⁷⁷⁶ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁷⁷⁷ dutup: Őutup MO

¹⁷⁷⁸ güftār ile: güftārla İÜ. // dil-pezîr-güftār ile: -İS

¹⁷⁷⁹ bu nehār ķaşd-ı: biz bugün İS

¹⁷⁸⁰ şikār: şikār niyyetin İS

¹⁷⁸¹ nev-bahār bu ‘ālemi: -İÜ, nev-bahār cümle cihāmı İS

¹⁷⁸² zînet-i: -YB, -MO, -İS

¹⁷⁸³ ezhār: ezhārla İS

¹⁷⁸⁴ fûrat-ı enhār: -YB, -MO

çemenzâr içre¹⁷⁸⁸ murğ-ı gülzâr feryâd ü zâr itmekdedür. Sen de¹⁷⁸⁹ bizümle [İS21b] reftâr ve ihtiyâr-ı¹⁷⁹⁰ geşt ü güzâr eyle¹⁷⁹¹ ki âhûlar şayd u şikâr idelüm¹⁷⁹² ve şahrâ ve mişezâra gidelüm ki cihānuñ hayli ra'nālîğî ve gülistānuñ 'acāyib zībālîğî vardır. Pes¹⁷⁹³ bu vechle temāşâyı¹⁷⁹⁴ şol kadar¹⁷⁹⁵ vaşf¹⁷⁹⁶ itdiler ki¹⁷⁹⁷ Yūsuf'uñ 'aleyhi's-selām¹⁷⁹⁸ kalbi şāfî ve luţf u¹⁷⁹⁹ keremi vāfî olmağın bu evşāfı diñleyüp¹⁸⁰⁰ [IÜ21b] anlaruñ şirîn sözlerinde¹⁸⁰¹ nifāk añlamayup güft u gûlarına mâ'il ve seyre gitmege kâ'il oldı.¹⁸⁰² Hemân-dem¹⁸⁰³ cenâb-ı¹⁸⁰⁴ hazret-i pîre gelüp eyitdi. Ey bahr-i luţf u kân-ı kerem h'ân-ı¹⁸⁰⁵ şefkatüñle¹⁸⁰⁶ her dem cümle 'âlem¹⁸⁰⁷ halkı¹⁸⁰⁸ toplayup icâzetüñle¹⁸⁰⁹ [YB021a] beni bu gün hurrem eyle ki¹⁸¹⁰ ihvetümle hem-dem¹⁸¹¹ olup eţrâfı¹⁸¹² geşt ü seyr ve küh u deşt ideyüm ve yazılar seyr idüp¹⁸¹³ mişezâr ü beyâbâna gideyüm.¹⁸¹⁴ Ya'küb 'aleyhi's-selām¹⁸¹⁵ eyitdi ey enîs-i dil nâ-şādum ve celîs-i şecere-i fu'ādum şeref-i muşâhabet ü münâsebetüñden gayrı bir murādum ve sa'âdet-i muşâdaķat u muvâfaķatüñden özge ümîdüm

¹⁷⁸⁵ sebzezârla: sebzezâr ile

¹⁷⁸⁶ nev-behâr rüzgârı: -YB, -MO

¹⁷⁸⁷ ve fûrat-ı enhâr-ı sebzezârla nev-behâr rüzgârı pür-envâr: pür-envâr İS

¹⁷⁸⁸ çemenzâr içre: -İS

¹⁷⁸⁹ de: dahı İS

¹⁷⁹⁰ ve ihtiyâr-ı: -İS

¹⁷⁹¹ ve ihtiyâr-ı geşt ü güzâr eyle: ihtiyâr it YB, MO

¹⁷⁹² u şikâr idelüm: -YB, -MO

¹⁷⁹³ Pes: -YB, -MO, diyü İÜ

¹⁷⁹⁴ temāşâyı: temāşâyı ta'rîf ve şahrâyı İÜ

¹⁷⁹⁵ şol kadar: bir güne İÜ, ol kadar İS

¹⁷⁹⁶ vaşf: tavşif İÜ.

¹⁷⁹⁷ vaşf itdiler ki: ögdiler ki İS

¹⁷⁹⁸ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁷⁹⁹ luţf u: -İÜ, -İS

¹⁸⁰⁰ bu evşāfı diñleyüp: -YB, -MO, -İS

¹⁸⁰¹ sözlerinde: kelâmlarında İÜ

¹⁸⁰² güft u gûlarına mâ'il ve seyre gitmege kâ'il oldı: bî-ihtiyâr seyre mâyil İS

¹⁸⁰³ hemân-dem: -İÜ, ol hemîn İS

¹⁸⁰⁴ cenâb-ı: hazret-i İÜ

¹⁸⁰⁵ h'ân-ı: hûn-ı YB

¹⁸⁰⁶ şefkatüñle: şefkate İS

¹⁸⁰⁷ her dem cümle 'âlem: -YB, -MO, -İS

¹⁸⁰⁸ halkını: halkı YB, MO

¹⁸⁰⁹ icâzetüñle: icâzetüñle bu dem İÜ

¹⁸¹⁰ eyle ki: itmege İÜ

¹⁸¹¹ hem-dem: -İS

¹⁸¹² eţrâfı: eţrâfı 'âlemi İÜ

¹⁸¹³ seyr idüp: gezüp İÜ

¹⁸¹⁴ ve yazılar seyr idüp mişezâr ü beyâbâna gideyüm: -İS

¹⁸¹⁵ 'aleyhi's-selām: -İS

yokdur. Mâdem ki çerâğ-ı rûhum şu'le-i hayâtla efrûhte ola pervânevâr şem'î cemâlûñ 'ışkına giriftârum tâ-girîbân-ı câme-i hayâtum çeng-i hâdimü'l-lezzâtle¹⁸¹⁶ çâk ve çeşm-i cihân-bînüm şarşar-ı merg ile pür-hâk olmayınca [İS22a] dest-i irâdetüm dâmen-i şohbetüñden ayrılmak muhâl ve dîde-i dil ü cânüm müşâhede-i meyl ü maḥabbetüñden dür olmak ne ihtimâldür didi.¹⁸¹⁷

BU FAŞL YA'KÛB 'ALEYHI'S-SELÂM NÂ-ÇÂR İCÂZETİ İHTİYÂR VE NAŞİḤAT DÛRLERİN İŞÂR İTDÛGİDÛR¹⁸¹⁸

El-kışşa Yûsuf 'aleyhi's-selâm¹⁸¹⁹ bu resme¹⁸²⁰ yalvarı yalvarı¹⁸²¹ vâfir¹⁸²² tazarru' u zârî idüp âhir¹⁸²³ bi'z-zarûrî Ya'kûb 'aleyhi's-selâm¹⁸²⁴ aña dil ucıyla¹⁸²⁵ izn¹⁸²⁶ virdi¹⁸²⁷ ammâ ol gice Yûsuf'la¹⁸²⁸ 'aleyhi's-selâm¹⁸²⁹ itdüğü va'deye te'essüfle şubḥa¹⁸³⁰ degin uyḥu yüzün görmedi¹⁸³¹ gâh yüzün yüzine urup âh u girye ile du'â [İÜ22a] iderdi¹⁸³² gâh ey nûr-ı dîde ve nuṭfe-i¹⁸³³ [MO16a] ber-güzide ḥâzret-i¹⁸³⁴

¹⁸¹⁶ hâdimü'l-lezzetle: hedmu'l-lezzâtle İS

¹⁸¹⁷ Ya'kûb 'aleyhi's-selâm eyitdi ey enîs-i dil nâ-şâdum ve celîs-i şecere-i fu'âdum şeref-i muşâḥabet ve münâsebetüñden ğayrı murâdum ve sa'âdet-i muşâdaḳat ve muvâfaḳatüñden özge ümîdüm yokdur mâdem ki çerâğ-ı rûhum şu'le-i hayâtla efrûhte ola pervânevâr şem'î cemâlûñ 'ışkına giriftârum tâ-girîbân-ı câme-i hayâtum çeng-i hâdimü'l-lezzetle çâk ve çeşm-i cihân bînem şarşar-ı merg ile pür-hâk olmayınca dest-i irâdetüm dâmen-i şohbetüñden dür olmak ne ihtimâldür didi: -YB, -MO // ihtimâldür didi: ihtimâldür Yûsuf tekrâr ḥâdden bîrün minnetler ve kıyâsdan efzûn diḳḳatler ile tîr-i niyâzı şâdef-i murâda bir bâb ve tenevvür ta'arruzı per-tâb idüp ve 'âkıbet İS

¹⁸¹⁸ Bu faşl Ya'kûb 'aleyhi's-selâm nâ-çâr icâzeti ihtiyâr ve naşîḥat dÛrlerin işâr itdügüdÛr: -YB, -MO, -İS

¹⁸¹⁹ El-kışşa Yûsuf 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO

¹⁸²⁰ bu resme: -İÜ

¹⁸²¹ yalvarı: -YB, -MO

¹⁸²² Yûsuf 'aleyhi's-selâm bu resme yalvarı yalvarı vâfir: şol ḳadr İS

¹⁸²³ idüp âhir: itdi ki İS

¹⁸²⁴ 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

¹⁸²⁵ aña dil ucıyla: -İS

¹⁸²⁶ izin: rızâ İÜ, icâzet İS

¹⁸²⁷ virdi: virüp MO, İÜ

¹⁸²⁸ Yûsuf'la: Yûsuf'la eglenüp İS

¹⁸²⁹ 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

¹⁸³⁰ şubḥa: şabâḥa İS

¹⁸³¹ uyḥu yüzün görmedi: gözlerin yummadı İS

¹⁸³² âh u girye ile du'â iderdi: âh u enîn iderdi İÜ, âh u girye ile şenâ ḳılurdu İS

¹⁸³³ nuṭfe-i: ferzend-i İÜ

¹⁸³⁴ ḥâzret-i: -İÜ

hüdāvend-i her-āferīde dār-ı dünyāda¹⁸³⁵ destgīrūñ ve havf-ı¹⁸³⁶ hařarda mu'īn ü zahīrūñ olsun dir idi.

BEYT¹⁸³⁷

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Kažā-yı nā-gehānī nice irdi

Ki eliyle kızısın qurda virdi¹⁸³⁸

NEŞR¹⁸³⁹

Bu yaña birāderler hıřmla pür-āzerler¹⁸⁴⁰ bir yere cem' olup sürūrlarından¹⁸⁴¹ řubħa¹⁸⁴² degin gözlerin¹⁸⁴³ yummadılar¹⁸⁴⁴ cın¹⁸⁴⁵ seħer¹⁸⁴⁶ eřer zāhir olıcaķ pīr-i rūřen-zamīr¹⁸⁴⁷ Ya'ķūb 'aleyhi's-selām¹⁸⁴⁸ cāme-ħ'ābından durup¹⁸⁴⁹ řitābından¹⁸⁵⁰ āh itdi ve girye ile¹⁸⁵¹ biraz Yūsuf'ın qocup¹⁸⁵² zīneti tekellūfin qayırdı ve sūnbūlin derdle¹⁸⁵³ řarayup [İS22b] mā'-i verdle¹⁸⁵⁴ řol¹⁸⁵⁵ legende yudı ki emr-i Celīl ile¹⁸⁵⁶ Ĥalīl¹⁸⁵⁷ ođlı İsmā'īl'i 'aleyhi's-selām¹⁸⁵⁸ qurbān

¹⁸³⁵ dār-ı dünyāda: -İÜ. // hüdāvend-i her-āferīde dār-ı dünyāda: -İS

¹⁸³⁶ havf-ı: rāh-ı İÜ

¹⁸³⁷ Tekin, şınası ve Tekin, A. T., a.g.e, b. 3270, s. 108.

¹⁸³⁸ Kažā-yı nā-gehānī nice irdi / Ki eliyle kızısın qurda virdi: Kažā-yı nā-gehānī cūnki irdi / Eliyle kızısın qurda virdi İÜ, -İS

¹⁸³⁹ neşr: -İÜ, -İS

¹⁸⁴⁰ birāderler hışmla pür-āzerler: hışmla pür-āzer olan birāderler İS

¹⁸⁴¹ sürūrlarından: -YB, -MO, řādılıđdan İS

¹⁸⁴² řubħa: řabāħa İS

¹⁸⁴³ gözlerin: göz İÜ

¹⁸⁴⁴ gözlerin yummadılar: uyħu yüzün görmediler İS

¹⁸⁴⁵ cın: -YB, -MO, vaķt-i İS

¹⁸⁴⁶ seħer: seħerden MO, seħer irdükde İS,

¹⁸⁴⁷ eřer zāhir olıcaķ: -İÜ. // eřer zāhir olıcaķ pīr-i rūřen-zamīr: -İS

¹⁸⁴⁸ Ya'ķūb 'aleyhi's-selām: -YB, -MO. // 'aleyhi's-selām: -İS

¹⁸⁴⁹ durup: şurup MO, İÜ

¹⁸⁵⁰ řitābından: felek řitābından İS

¹⁸⁵¹ girye ile: ağlayu İS

¹⁸⁵² āh itdi ve girye ile biraz Yūsuf'ın qocup: Yūsuf'ın 'aleyhi's-selām qocub āh u enīn ile İÜ

¹⁸⁵³ derdle: derdile MO, İÜ. // sūnbūlin derdle: derdle sūnbūlin İS

¹⁸⁵⁴ verdle: verd ile MO, İÜ

¹⁸⁵⁵ şol: ol İÜ

¹⁸⁵⁶ emr-i celīl ile: -İÜ, -İS

¹⁸⁵⁷ Ĥalīl: ĥāzret-i Ĥalīl'e İS

¹⁸⁵⁸ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

itmek diledüğü¹⁸⁵⁹ dem¹⁸⁶⁰ Cibrîl Cennet'den bir legen getirüp fedâ-yı İsmâ'îl için gelen¹⁸⁶¹ çoçuñ [YB021b] kanını Hâlîl ol legene aqıtmuşdı.¹⁸⁶² Āl-i İbrâhîm¹⁸⁶³ aña¹⁸⁶⁴ hürmet-i 'azîm idüp¹⁸⁶⁵ ol âna degin¹⁸⁶⁶ şaqlarlardı.¹⁸⁶⁷ Çün Yûsuf'uñ 'aleyhi's-selâm¹⁸⁶⁸ semeni yunmaq için¹⁸⁶⁹ ol legeni yire qodı. Hemân evrâq-ı hazân gibi¹⁸⁷⁰ lerzân olup Ya'qûb 'aleyhi's-selâm¹⁸⁷¹ aña 'ibretle¹⁸⁷² nigâh idicek yine¹⁸⁷³ rikqatle¹⁸⁷⁴ âh itdi lerze-i legeni hayr añlamayup cân ü tenini¹⁸⁷⁵ ra'se tütüdü¹⁸⁷⁶ ve sünbûlin¹⁸⁷⁷ şol yağla yağladı ki Cebrâ'îl getirüp İsmâ'îl 'aleyhi's-selâm¹⁸⁷⁸ anı¹⁸⁷⁹ dürtinürdü¹⁸⁸⁰ ve nergisin¹⁸⁸¹ mûkahhal ve zîneti emrin mükemmel idüp¹⁸⁸² ve¹⁸⁸³ endâm-ı münevverin¹⁸⁸⁴ mülevven câmelerle¹⁸⁸⁵ müzeyyen itdükden şofra eyitdi. Ey çeşmüme¹⁸⁸⁶ ziyâ ve yüregüm derdine devâ olan [İÜ22b] ciger-güşem ol zamân ki Cebrâ'îl berây-ı ceddüm¹⁸⁸⁷ Hâlîl fidâ-yı Rabb-i Celîl ile¹⁸⁸⁸ Cennet'den bir

¹⁸⁵⁹ diledüğü: dilediği MO

¹⁸⁶⁰ itmek diledüğü dem: emr-i Celîl olduqda İS

¹⁸⁶¹ için gelen: olan İS

¹⁸⁶² aqıtmuşdı: aqıtmuş idi MO

¹⁸⁶³ İsmâ'îl'i 'aleyhi's-selâm qurbân itmek diledüğü dem Cibrîl cennetden bir legen getirüp fedâ-yı İsmâ'îl için gelen çoçuñ kanını Hâlîl ol legene aqıtmuşdı âl-i İbrâhîm:İsmâ'îl 'aleyhi's-selâm için fedâ-yı Rabb-i Celîl olan çoçi qurbân itdigi dem Cebrâ'îl cennetden getürdüğü ol legene demin aqıtmağla ol deme degin âl-i İbrâhîm 'aleyhi's-selâm İÜ

¹⁸⁶⁴ aña: ol legene İÜ, İS

¹⁸⁶⁵ idüp: iderlerdi İÜ

¹⁸⁶⁶ degin: gelince İS

¹⁸⁶⁷ ol âna degin şaqlarlardı: -İÜ

¹⁸⁶⁸ 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

¹⁸⁶⁹ yunmaq için: yunmağıçün İÜ

¹⁸⁷⁰ evrâq-ı hazân gibi: çün berg-i hazân İÜ, varaq-ı hazân gibi İS

¹⁸⁷¹ 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

¹⁸⁷² 'ibretle: -YB, -MO

¹⁸⁷³ idicek yine: -İÜ

¹⁸⁷⁴ Ya'qûb 'aleyhi's-selâm aña 'ibretle nigâh idicek yine rikqatle: nâ-gâh Yâ'qûb anı göricek İS

¹⁸⁷⁵ tenini: teni YB, MO, İS

¹⁸⁷⁶ ra'se tütüdü: ditredi İS

¹⁸⁷⁷ sünbûlin: -İS

¹⁸⁷⁸ 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

¹⁸⁷⁹ anı: -İS

¹⁸⁸⁰ dürtinürdü: -YB, dürtinür idi İÜ

¹⁸⁸¹ ve nergisin: sünbûlin bağlayup nergisin İS

¹⁸⁸² idüp: -YB, -MO

¹⁸⁸³ ve: -İÜ

¹⁸⁸⁴ münevverin: lañfin İS

¹⁸⁸⁵ câmelerle: câmeler ile İS

¹⁸⁸⁶ çeşmüme: çeşmüme nûr u İÜ

¹⁸⁸⁷ berây-ı ceddüm: -İS

¹⁸⁸⁸ Rabb-i Celîl ile: Rabb-i Celîl alup geldi bile anuñla İS

1889 *ka*mîş¹⁸⁸⁹ *ge*türüp¹⁸⁹⁰ *İsmâ*'il 'aleyhi's-selâm¹⁸⁹¹ *sen* yaşında¹⁸⁹² *iken*¹⁸⁹³ *ge*yüp
 1894 *şo*ñra¹⁸⁹⁴ *ben* daħı¹⁸⁹⁵ *ge*ymişidüm *diler*üm *ki*¹⁸⁹⁶ *sen* de¹⁸⁹⁷ *ge*yüp [MO16b] *bu*¹⁸⁹⁸
 1899 *dem* *seni* ol pîrehenle¹⁸⁹⁹ *görem* bilmezem *ki*¹⁹⁰⁰ *bir* daħı *göl* yüzün [İS23a] *görmek*
 1901 *ve* *sükker*¹⁹⁰¹ *sözün*¹⁹⁰² *güş* itmek müyesser *ola* mı. *Pes*¹⁹⁰³ *Yüsuf* ol pîraheni
 1904 *ge*ydükde *şüret-i*¹⁹⁰⁴ *hüsni* *hüra* ta'n *idüp* *favus-ı* *cinân*¹⁹⁰⁵ *aña* reşk *itdi*¹⁹⁰⁶ *ba*'zı
 1907 *rāvī* *eyitdi*¹⁹⁰⁷ *Ya*'küb *Yüsuf'a* 'aleyhi's-selâm¹⁹⁰⁸ *ge*ydirdüğü¹⁹⁰⁹ *bir* *gayrı* *ka*mîş *idi*.
 1910 *Cennet* *ka*mîşini¹⁹¹⁰ *bir* *heykele* *ko*yup *pinhānī* *Yüsuf'uñ* *şağ* *bāzūsına* *bağladı*¹⁹¹¹
 1912 *ve* *yine* *yüzün*¹⁹¹² *göl* yüzine *urup* *anı*¹⁹¹³ *mu*ħkem¹⁹¹⁴ *bağrına* *başdı* [YB022a] *ve*
 1915 *na*şihat *dürlerin* *mengüş* yerine¹⁹¹⁵ *güşına* *aşdı* *ki* *ey* *serv-i* *cüybār-ı* *cennet* *ve*
 1916 *şüküfe-i* *nev-bahār-ı* 'izzet *saña* *pend ü* *na*şihatla¹⁹¹⁶ *bu* *gevher* *sözlerin*¹⁹¹⁷ *va*şiyet
 1918 *iderüm* *ki*¹⁹¹⁸ *cān* *kulağıyla* *güş* *ve* 'ilm-i¹⁹¹⁹ *ħikmet* *şarābıdur* *nüş* *idesin*. *Her* *dem*

1889 *ka*mîş: pîrahēn İS

1890 *Cebra*'il *berāy-ı* *ceddüm* *Ĥalīl* *fidā-yı* *Rabb-i* *Celīl* *ile* *cennetden* *bir* *ka*mîş *ge*türüp: *ceddüm* *Ĥalīl'e* *Cebra*'il 'aleyhi's-selām *hidāyet-i* *Rabb-i* *Celīl* *olan* *ka*mîşi *cennetden* *ge*türüp İÜ

1891 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

1892 *ya*şında: *ya*şda MO, *sālde* İÜ

1893 *iken*: *sen* *deñlü* *iken*: İÜ, İS, MO

1894 *şo*ñra: -YB, -MO

1895 *daħı*: -İÜ

1896 *ki*: -İÜ

1897 *sen* *de*: *ol* pîrahēni *sen* *de* İS

1898 *bu*: *bir* İS

1899 *ol* pîrehenle: *anuñla* İS

1900 *ki*: -İÜ

1901 *sükker*: *şirīn* İÜ, *ta*tlı İS

1902 *sözün*: *sözün* *mükerrer* İÜ

1903 *Pes*: -YB, -MO, -İS

1904 *şüret-i*: *vech-i* İÜ

1905 *cinân*: *cennet* İS

1906 *itdi*: *eyledi* İÜ

1907 *rāvī* *eyitdi*: *rivāyetde* İÜ

1908 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

1909 *ge*ydürdüğü: *ge*ydürdüğü İÜ

1910 *ka*mîşini: *ka*mîşi İS

1911 *bir* *heykele* *ko*yup *pinhānī* *Yüsuf'uñ* *şağ* *bāzūsına* *bağladı*: *şağ* *bāzūsına* *heykel* *itdi* İÜ

1912 *yüzün*: *yüzünü* İS

1913 *anı*: -İÜ, *bī-ihtiyār* *anı* İS

1914 *mu*ħkem: -YB, -MO, -İS

1915 *mengüş* yerine: -YB, -MO

1916 *na*şihatla: *na*şihatla *birle* İÜ

1917 *sözlerin*: *sözleri* İÜ

1918 *na*şihat *dürlerin* *mengüş* yerine *güşına* *aşdı* *ki* *ey* *serv-i* *cüybār-ı* *cennet* *ve* *şüküfe-i* *nev-bahār-ı* 'izzet *saña* *pend ü* *na*şihatla *bu* *gevher* *sözlerin* *va*şiyet *iderüm* *ki*: *na*şihat *yüzünden* *aña* *lu*ṭfla *eyitdi* *ey* *püser* *ve* *ey* *pāre-i* *ciger* *saña* *pend* *eylerüm* *ki* İS

1919 'ilm-i: -İÜ

Һudā adını yād itmege dilüñ mu‘tād ve¹⁹²⁰ her işde¹⁹²¹ anuñ¹⁹²² yādıyla Һatırın¹⁹²³
 şād eyle ki Rabbü'l-‘ibādı¹⁹²⁴ dā'im sen yād itmekle¹⁹²⁵ ol seni yād itmez ve¹⁹²⁶
 başuña nā-gāh¹⁹²⁷ bir belā gelse *hasbiya'llāh* diyesin ki ceddüñ Һalilü'r-raħmān¹⁹²⁸
 ‘aleyhi's-selām¹⁹²⁹ bunı her bār ve her gāh¹⁹³⁰ vird-i zebān itmegin¹⁹³¹ āteş-i
 sūzān¹⁹³² aña gülistān oldı. ‘Āqıl oldur ki¹⁹³³ bir nefes ğāfil olmayup emr-i
 Һudā'ya¹⁹³⁴ k̄ayil ve dāyim¹⁹³⁵ ‘ibādetine¹⁹³⁶ [IÜ23a] māyil ola¹⁹³⁷ dönüp sār
 evlādına¹⁹³⁸ diĳkatle dürlü vaşiyet itdi ki¹⁹³⁹ [İS23b] zinhār bu gülzārı zār ve seyr-
 i bahārdan bīzār¹⁹⁴⁰ itmeyüp emānetüme emīn olmağa ‘ahd u¹⁹⁴¹ yemīn idüñ
 nazarıñuz andan¹⁹⁴² ayırmayup yanıñuzdan ayırmayasuz.¹⁹⁴³ Şöyle ki¹⁹⁴⁴ selāmetle
 anı girü¹⁹⁴⁵ katıma getüresüz. Cümleñüz¹⁹⁴⁶ du‘ā ve himmetüme iresüz. Bir gül-i
 nā-residedür ki¹⁹⁴⁷ anı Һārdan ve nūr-ı didemi ğubārdan şāķınuñ. Anlar eyitdiler

¹⁹²⁰ itmege dilüñ mu‘tād ve: -İS

¹⁹²¹ işde: işüñde İS

¹⁹²² anuñ: rabbü'l-‘ibād IÜ

¹⁹²³ Һatırın: Һatırüñ IÜ

¹⁹²⁴ rabbü'l-‘ibādı: anı IÜ

¹⁹²⁵ sen yād itmekle: anı yād itmek ile IÜ

¹⁹²⁶ şād eyle ki rabbü'l-‘ibādı dā'im sen yād itmekle ol seni yād itmez ve: tā ki Һaĳĳ dahı saña yād olmayup seni yād kıla ve İS

¹⁹²⁷ başuña nā-gāh: nā-gāh başuña İS

¹⁹²⁸ Һalilü'r-raħmān: Һalilü'llāh IÜ, -İs

¹⁹²⁹ ‘aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁹³⁰ her bār ve her gāh: -YB, -MO, -İS

¹⁹³¹ itmegin: itmekle İS

¹⁹³² āteş-i sūzān: āteş İS

¹⁹³³ oldur ki: -IÜ

¹⁹³⁴ emr-i Һudā'ya: -fermān-ı Rabb-i ‘İzzet'e IÜ

¹⁹³⁵ dā'im: -YB, -MO

¹⁹³⁶ ‘ibādetine: ‘ibādete IÜ

¹⁹³⁷ ola: gerekdür IÜ

¹⁹³⁸ evlādına: ‘iyāline IÜ

¹⁹³⁹ ğāfil olmayup emr-i Һudā'ya k̄ā'il ve dā'im ‘ibādetine mā'il ola dönüp sār evlādına diĳkatle dürlü vaşiyet itdi ki: ğāfil Һurmayup dāyim Һaĳĳ'a i'timād ve ğam deminde zikru'llāh ile Һalbini şād kıla bu pend ü naşihatden şoñra dönüp evlādına vaşiyet kıldı ki İS

¹⁹⁴⁰ ve seyr-i bahārdan bīzār: -İS

¹⁹⁴¹ ‘ahd u: -IÜ

¹⁹⁴² idüñ nazarıñuz andan: idüñüz ki Yūsuf'dan nazaruñuz İS

¹⁹⁴³ nazarıñuz andan ayırmayup yanıñuzdan ayırmayasız: yanıñuzdan ayırmayup nazarıñuzdan ayırmasız IÜ

¹⁹⁴⁴ şöyle ki: eger IÜ

¹⁹⁴⁵ girü: -YB, -MO. // selāmetle anı girü: anı selāmetle İS

¹⁹⁴⁶ Cümleñüz: -İS

¹⁹⁴⁷ ki: -YB, -MO, -İS

ey peder anuñ¹⁹⁴⁸ mihri sizde gâlib ise anı sevmek [MO17a] bize de¹⁹⁴⁹ vâcibdür. Cümlemüz ol gülzâra¹⁹⁵⁰ hevâdâr ve vuşlatı şoĥbetine ĥarîdârız umaruz ki bizden âzâr ve yüzümüzden [YB022b] bî-zâr olmaya¹⁹⁵¹ gerçi zâhirleri şadâkat idi¹⁹⁵² illâ bâtınları şadâkat olmamağın¹⁹⁵³ ĥurd pençesine¹⁹⁵⁴ düşmiş ĥazâl gibi pederlerine ĥarşu el ele¹⁹⁵⁵ yapışdılar ve dürlü ĥayâl ile¹⁹⁵⁶ birbirinden ĥapışdılar.

BEYT

[fe‘ilâtün/mefâ‘ilün/fe‘ilün]

Naĥş-ı âdem deründur ey yâr

Sûret-i levĥi sâde olsa ne var¹⁹⁵⁷

**BU FAŞL YÛSUF İĤVÂN İLE SEYRÂNE REVÂNE OLUP ŞÂNLARINA
REVÂNE İSE ZUHÛR VE YOLDA YÛSUF'I PÛR-FÛTÛR İTDÛKLERİDÛR
ĤAZRET-İ ALLÂĤ ĤAYIRLAR VİRE ĤULLARINA**¹⁹⁵⁸

NEŞR¹⁹⁵⁹

Zıkr olunur ki¹⁹⁶⁰ diyâr-ı Ken‘ân'da ĥazret-i Ĥudâvend tûbâ-mânend bir dıraĥt-ı bâlâ-bülend ĥalk itdi¹⁹⁶¹ ki ĥadd ü ĥâmetde bî-mânend idi. Her ĥaçan ehl-i Ken‘ân'dan bir kimse¹⁹⁶² sefere ‘azm itse sâye-i şecere¹⁹⁶³ [İÛ23b] gelüp anda¹⁹⁶⁴

¹⁹⁴⁸ anuñ: Yûsuf'uñ ‘aleyhi's-selam İÛ

¹⁹⁴⁹ anı sevmek bize de: bize daĥı anı sevmek İS

¹⁹⁵⁰ ol gülzâra: anuñ YB, MO, aña İS

¹⁹⁵¹ ĥarîdârız umaruz ki bizden âzâr ve yüzümüzden bî-zâr olmaya: ĥarîdârız diyü Yûsuf'ı aldılar İS

¹⁹⁵² idi: üzre idi İS

¹⁹⁵³ olmamağın: olmağın YB

¹⁹⁵⁴ ĥurd pençesine: gurg eline İS

¹⁹⁵⁵ el ele: el ile el şunup İÛ

¹⁹⁵⁶ el ele yapışdılar ve dürlü ĥayâl ile: âl idüp İS

¹⁹⁵⁷ Beyt. Naĥş-ı âdem deründur ey yâr / Sûret-i levĥi sâde olsa ne var: -İÛ

¹⁹⁵⁸ Bu faşl Yûsuf iĥvân ile seyrâne revâne olup şânlarına revâne ise zuhûr ve yolda Yûsuf'ı pür-fütûr itdükleridür ĥazret-i Allâĥ ĥayırlar vire ĥullarına: -YB, -MO, -İS

¹⁹⁵⁹ neşr: -İÛ, İS

¹⁹⁶⁰ Zıkr olunur ki: meger İÛ, rivâyetdür ki İS

¹⁹⁶¹ itdi: itmiş İÛ

¹⁹⁶² bir kimse: bir kimesne MO, biri İÛ, İS

¹⁹⁶³ sâye-i şecere: aĥrabâsı ol şecere degin İS

¹⁹⁶⁴ anda: -İÛ

tevābi'iyile¹⁹⁶⁵ vedā' iderlerdi.¹⁹⁶⁶ Ya'kūb 'aleyhi's-selam¹⁹⁶⁷ daḥı evlādıyla¹⁹⁶⁸ ol
 şecer-i sāye-dārda iken¹⁹⁶⁹ [İS24a] Deyne-nām duḥter ki¹⁹⁷⁰ Yūsuf'uñ 'aleyhi's-
 selam¹⁹⁷¹ hemşire-i vefādārı idi.¹⁹⁷² Uyḥuda bulunup rü'yā¹⁹⁷³ görür ki¹⁹⁷⁴ Yūsuf
 'aleyhi's-selām¹⁹⁷⁵ bir niçe gurg-ı hūn-ḥ'āra giriftār olmuş. Ḥavfla¹⁹⁷⁶ bīdār ve ḥāl-
 i¹⁹⁷⁷ Yūsuf'dan 'aleyhi's-selām¹⁹⁷⁸ ḥaberdār olduḡda feryād ü zār ile¹⁹⁷⁹ irişüp¹⁹⁸⁰
 gördi ki Ya'kūb Yūsuf'la 'aleyhi's-selām¹⁹⁸¹ vedā' itmekdedür. Pāyine¹⁹⁸² düşüp
 tazarru' itdi ki ey peder dostı düşmene inanmaḡdan ḥazer eyle ki bu def'a perīşān
 vāḳı'a gördüm. Yūsuf'a 'aleyhi's-selām¹⁹⁸³ icāzet ve 'azīmetine ruḥşat virme ki
 müfāraḳatına¹⁹⁸⁴ bende¹⁹⁸⁵ şabra¹⁹⁸⁶ ṭāḳat yokdur.¹⁹⁸⁷ Gerçi¹⁹⁸⁸ Ya'kūb'uñ berk
 etegin ṭutup envā'-ı tazarru' ve¹⁹⁸⁹ eşnāf-ı tevaḳḳu' itdi.¹⁹⁹⁰ Lākin¹⁹⁹¹ iḳtizā-yı
 ḥūkm-i ḳazā fesh-i 'azīmete rızā virmeyüp nā-ḳār¹⁹⁹² Yūsuf 'aleyhi's-selām¹⁹⁹³
 [YB023a] hemşire-i vefādārı¹⁹⁹⁴ [MO17b] daḥı¹⁹⁹⁵ vedā' idüp ihvān-ı cefākār ile¹⁹⁹⁶

¹⁹⁶⁵ tevābi'iyile: -YB, -MO, -İS

¹⁹⁶⁶ iderlerdi: iderler idi İÜ

¹⁹⁶⁷ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁹⁶⁸ evlādıyla: cümle evlādıyla İS

¹⁹⁶⁹ sāye-dārda iken: sāye-dāra geldükde İÜ, sāyesine geldüklerinde meger İS

¹⁹⁷⁰ Deyne-nām duḥter ki: Deyne-nām YB, MO, İS

¹⁹⁷¹ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁹⁷² hemşire-i vefādārı idi: hemşiresi YB, MO, İS

¹⁹⁷³ rü'yā: vāḳı'a İÜ

¹⁹⁷⁴ rü'yā görür ki: vāḳı'asında gördi ki İS

¹⁹⁷⁵ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁹⁷⁶ ḥavfla: ḥavfdan İÜ, hemīn ḳorḳudan İS

¹⁹⁷⁷ ḥāl-i: -İS

¹⁹⁷⁸ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO

¹⁹⁷⁹ zār ile: zārı İÜ, İS

¹⁹⁸⁰ irişüp: şehrden çıkup İS

¹⁹⁸¹ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁹⁸² pāyine: ayaḡına İS

¹⁹⁸³ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁹⁸⁴ müfāraḳatına: müfāraḳata YB

¹⁹⁸⁵ bende: -İÜ

¹⁹⁸⁶ şabra: -İS

¹⁹⁸⁷ yokdur: yokdur el-ḳışsa İS

¹⁹⁸⁸ Gerçi: gerçi envā' birle İÜ, İS

¹⁹⁸⁹ envā'-ı tazarru' ve: -İÜ

¹⁹⁹⁰ itdi: eyledi İÜ

¹⁹⁹¹ Gerçi envā'ı birle Ya'kūb'uñ berk etegin ṭutup envā'-ı tazarru' ve eşnāf-ı tevaḳḳu' itdi lākin: -İS

¹⁹⁹² nā-ḳār: bī-iḥtiyār İÜ, -İS

¹⁹⁹³ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁹⁹⁴ vefādārı: vefādār ile İÜ

¹⁹⁹⁵ daḥı: -MO

¹⁹⁹⁶ cefākār ile: cefākārı İS

reftār itdükdē¹⁹⁹⁷ Ya‘ķüb ‘aleyhi’s-selām¹⁹⁹⁸ Rübīl’e eyitdi. Sen ekber evlādumsın Yūsuf’ı ‘aleyhi’s-selām¹⁹⁹⁹ saña teslīm itdüm. Girü²⁰⁰⁰ senden bilürem ve aḥşam irişince²⁰⁰¹ bunda ārām idüp cümleñüze²⁰⁰² muntazır dururam²⁰⁰³ tā ki getürüp girü ol yetīmi²⁰⁰⁴ baña teslīm idesin²⁰⁰⁵ ki *el-kerīmu izā ‘ahide vefā.*²⁰⁰⁶ Ğālibā²⁰⁰⁷ Perverdigāra²⁰⁰⁸ ışmarladum dimeyüp²⁰⁰⁹ bu sehvdēn ötürī²⁰¹⁰ bunca firāķa sezāvār²⁰¹¹ ve bu belālara giriftār oldı.

[İÜ24a] **BEYT**²⁰¹²

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Taşarruf ḥazret-i Ḥaḳķuñdur ey pīr

Burada aṣşı itmez re’y ü tedbīr²⁰¹³

NEŞR²⁰¹⁴

[İS24b]

El-ķıřsa Yūsuf ‘aleyhi’s-selām²⁰¹⁵ ihvānla ḥandān ü řādmān²⁰¹⁶ yola revān oldı. Ammā Ya‘ķüb ‘aleyhi’s-selām²⁰¹⁷ nāle ile²⁰¹⁸ giryān u ḥayrān²⁰¹⁹ ardlarınca²⁰²⁰

¹⁹⁹⁷ reftār itdükdē: revān olduķda İS

¹⁹⁹⁸ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

¹⁹⁹⁹ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

²⁰⁰⁰ girü: -İÜ, tekrīmen İÜ, İS

²⁰⁰¹ irişince: irince İÜ

²⁰⁰² cümleñüze: size YB, -M

²⁰⁰³ dururam: şururam MO, İÜ

²⁰⁰⁴ girü ol yetīmi: bu dürr-i yetīmi girü İÜ

²⁰⁰⁵ idesin: idesiz İÜ

²⁰⁰⁶ İyi insan, verdiği sözü tutar; el-kerīmu izā ‘ahide vefā: -YB, -MO

²⁰⁰⁷ tekrīmin girü senden bilürüm ve aḥşam irişince bunda ārām idüp cümleñüze muntazır dururam tā ki getürüp girü ol yetīmi baña teslīm idesin ki *el-kerīmu izā ‘ahide vefā* ğālibā: ben aḥşama değin bunda muntazır şururam Yūsuf’ı yine senden isterim ğālibā İS

²⁰⁰⁸ Perverdigāra: Allah’a İS

²⁰⁰⁹ dimeyüp: dimedüğine bināen İS

²⁰¹⁰ bu sehvdēn ötürī: bu sehv için İÜ

²⁰¹¹ sezāvār: ser-efrāz MO

²⁰¹² Beyt: -İÜ

²⁰¹³ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 736, s. 26. // Beyt. Taşarruf ḥazret-i Ḥaḳķuñdur ey pīr / Burada aṣşı itmez re’y ü tedbīr: -İS

²⁰¹⁴ Neşr: -İÜ, -İS

²⁰¹⁵ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

²⁰¹⁶ ü řādmān: -İÜ

²⁰¹⁷ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO

nigerân oldu. Tâ ol mâh ٲolonunca anda zâr u bî-ķarâr ƙaldı.²⁰²¹ Ammâ²⁰²² ihvân-ı bî-vefâ²⁰²³ yolda giderlerken²⁰²⁴ Yûsuf'a ‘aleyhi’s-selâm²⁰²⁵ nazâr-ı²⁰²⁶ luٲfla²⁰²⁷ kelâm u iltifât ve²⁰²⁸ omuzlarında götürüp ikrâm u raĝbet iderlerken²⁰²⁹ ĉün bir miĝdâr mürûr idüp ĉeşm-i pederden dür ve nazardan mestür²⁰³⁰ oldılar. Hemîn pây-ı²⁰³¹ zulme ƙadem başıp²⁰³² cevri elin²⁰³³ Yûsuf'a ‘aleyhi’s-selâm²⁰³⁴ uzatdılar ve omuzlarında²⁰³⁵ götürürken²⁰³⁶ sâyeveş mezellet hâkine²⁰³⁷ atdılar²⁰³⁸ ve ƙuvvet-i ƙalbde²⁰³⁹ olan kînelerin fi’le götürüp ve perde-i müdürâtı²⁰⁴⁰ aradan götürüp dostlığı ‘adâvete ve maĝabbeti miĝnete mübeddel ƙıldılar.²⁰⁴¹ Yûsuf ‘aleyhi’s-selâm²⁰⁴² şabâvet ‘âleminde²⁰⁴³ olmaĝın gezüp oyuna doymayup²⁰⁴⁴ ve anlaruñ²⁰⁴⁵ keĝ-niyetlerin²⁰⁴⁶ ٲuymayup²⁰⁴⁷ âĝir bunca vâfir²⁰⁴⁸ yol yürimekten bî-ĉâre yorulup

²⁰¹⁸ nâle ile: -YB, -MO

²⁰¹⁹ u ĝayrân: -İÜ

²⁰²⁰ El-ķışşa Yûsuf ‘aleyhi’s-selâm ihvânla ĝandân ü şâdmân yola revân oldu ammâ Ya’ķüb ‘aleyhi’s-selâm nâle ile giryân u ĝayrân ardlarınca: El-ķışşa ƙazâ-yı nâ-ĝehânî nice irdi ki kendü eliyle ƙuzusın ƙurda viridi. Pes anlar revân u şâdmân ammâ Ya’ķüb Yûsuf ardınca İS

²⁰²¹ anda zâr u bî-ķarâr ƙaldı: ƙurb-ı râhda âh u vâh itdi İÜ, anda zâr u ĝayrân ƙaldı İS

²⁰²² ammâ: pes İÜ, İS

²⁰²³ ihvân-ı bî-vefâ: Yûsuf’uñ ihvânı İS

²⁰²⁴ yolda giderlerken: -İÜ, -İS

²⁰²⁵ ‘aleyhi’s-selâm: -YB, -MO, -İS

²⁰²⁶ nazâr-ı: -İS

²⁰²⁷ luٲfla: iltifâtla İÜ

²⁰²⁸ ve: ve anı İS

²⁰²⁹ ve iltifât ve omuzlarında götürüp ikrâm ve raĝbet iderlerken: idüp giderlerken İÜ

²⁰³⁰ ĉeşm-i pederden dür ve nazardan mestür: pederleri gözinden dür YB, MO

²⁰³¹ pây-ı: cây-ı MO

²⁰³² başup: ƙoyup İÜ

²⁰³³ elin: elini İÜ

²⁰³⁴ Yûsuf’a ‘aleyhi’s-selâm: -YB, -MO

²⁰³⁵ omuzlarında: düşlerinde İÜ

²⁰³⁶ bir miĝdâr mürûr idüp ĉeşm-i pederden dür ve nazardan mestür oldılar hemîn pây-ı zulme ƙadem başup cevri elin Yûsuf’a ‘aleyhi’s-selâm uzatdılar ve omuzlarında götürürken: iki fersaĝ yir ĝitdiler hemîn anaları gözinden dür olup der-ĝâl cevri elin uzatdılar ve arĝalarında götürürken İS

²⁰³⁷ mezellet hâkine: ĝâk-i mezellete İÜ, İS

²⁰³⁸ ve omuzlarında götürürken sâyeveş mezellet hâkine atdılar: -YB

²⁰³⁹ ƙuvvet-i ƙalbde: ƙalblerinde İÜ, ƙuvvet u ƙudretde İS

²⁰⁴⁰ müdürâtı: müdürâyı MO

²⁰⁴¹ mübeddel ƙıldılar: tebdîl itdiler İÜ, tebdîl ƙıldılar İS

²⁰⁴² ‘aleyhi’s-selâm: -YB, -MO, -İS

²⁰⁴³ şabâvet ‘âleminde: ‘âlem-i şabâvetde İÜ, oĝlancık İS

²⁰⁴⁴ doymayup: ٲoymayup MO, İÜ

²⁰⁴⁵ anlaruñ: ihvânıñ İÜ

²⁰⁴⁶ keĝ-niyetlerin: keĝ-niyetlerin MO, İÜ

²⁰⁴⁷ ٲuymayup: ٲuymadı İÜ, duymayup İS

²⁰⁴⁸ bunca vâfir: bu ƙadar İS

bir pāre [YB023b] diñlenmek diledükde kimi tabanca ve kimi muşta²⁰⁴⁹ ururlardı.²⁰⁵⁰ Çün giru²⁰⁵¹ kalduğın görürlerdi muhkem darb idüp²⁰⁵² [MO18a] şaçından sürürlerdi. Eger ilerü²⁰⁵³ geçe kafāsından biri atup²⁰⁵⁴ nā-çār²⁰⁵⁵ birine şıgınurdu girye ile²⁰⁵⁶ her birinüñ dizin öpdükçe anlar qahrıla yüzün yire²⁰⁵⁷ deperdi.²⁰⁵⁸ Gül yüzi ğarīk-i hūn ve bī-mecāl [İS25a] ü zebūn oldu. Her ne deñlü Yūsuf müdārā itdi ise²⁰⁵⁹ a‘dā²⁰⁶⁰ yüz ol deñlü zulme māyil olup arada hīç birin²⁰⁶¹ kendüye [İÜ24b] müşfik ve yār ü refīk²⁰⁶² bulmadı. Her biri²⁰⁶³ bī-bāk şeyle²⁰⁶⁴ ğazabnāk oldılar ki aralarındaYūsuf ‘aleyhi’s-selām²⁰⁶⁵ az qaldı²⁰⁶⁶ kim²⁰⁶⁷ helāk ola.²⁰⁶⁸ Yūsuf ‘aleyhi’s-selām²⁰⁶⁹ gördi ki cefāları füzūn ve ezāları hadden bīrūn oldu. Gözlerinden kanlı yaşlar aqıdup²⁰⁷⁰ ey qarındaşlar²⁰⁷¹ baña ne günāh²⁰⁷² isnād idersüz ki ‘ömrümi berbād²⁰⁷³ itmek dilersüz ve hāsidiñ fikr-i fāsidi yine kendüye ‘āyid idüğünü siz bilürken²⁰⁷⁴ Hūdā-yı bī-niyāz havfın açmaz koyup atamızdan ihtirāz itmezsüz didi.²⁰⁷⁵ Evlād-ı bedkār²⁰⁷⁶ hışmla dil-āzār olup²⁰⁷⁷ eyitdiler. Ey

²⁰⁴⁹ muşta: muşt ile MO

²⁰⁵⁰ kimi tabanca ve kimi muşta ururlardı: kimi müştla ururlardı kimi tabanca ile İÜ

²⁰⁵¹ giru: geri YB

²⁰⁵² muhkem darb idüp: cevr eliyle anı İS

²⁰⁵³ ilerü: ilerüye İS

²⁰⁵⁴ atup: itüp İÜ

²⁰⁵⁵ biri atup nā-çār: muşta biri urup İS

²⁰⁵⁶ girye ile: giryele YB, ağlayu İS

²⁰⁵⁷ yere: -İÜ

²⁰⁵⁸ deperdi: deperlerdi MO

²⁰⁵⁹ ise: -YB, -MO. // itdi ise: itdiyse İS

²⁰⁶⁰ a‘dā: -İÜ

²⁰⁶¹ birin: birisin İS

²⁰⁶² ve yār ü refīk: -İS

²⁰⁶³ her biri: -YB, -MO

²⁰⁶⁴ şeyle: şöyle İÜ

²⁰⁶⁵ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO

²⁰⁶⁶ az qaldı: -İÜ

²⁰⁶⁷ Her biri bī-bāk şeyle ğazabnāk oldılar ki aralarındaYūsuf ‘aleyhi’s-selām az qaldı kim: şol qadr darb itdiler yaqın qaldı ki İS

²⁰⁶⁸ ola: ola yazdı İÜ

²⁰⁶⁹ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

²⁰⁷⁰ aqıdup: aqıdup eyitdi İS

²⁰⁷¹ qarındaşlar: qardaşlar YB

²⁰⁷² günāh: cürm İÜ

²⁰⁷³ baña ne günāh isnād idersüz ki‘ömrümi berbād: ben ne günāh itdüm ki zulmle katl İS

²⁰⁷⁴ hāsidiñ fikr-i fāsidi yine kendüye ‘āid idüğünü siz bilürken: -YB, -MO

²⁰⁷⁵ idüğünü siz bilürken Hūdā-yı bī-niyāz havfın açmaz koyup atamızdan ihtirāz itmezsüz didi: idüğün bilürken teñri te‘ālādan havf itmeyüp babamızdan niçün utanmazsız İS

²⁰⁷⁶ evlād-ı bedkār: ihvānı İÜ

tıfl-ı ‘ayyār sen ol nā-bekār ü²⁰⁷⁸ sitemkār degül misin ki atamuzı älle²⁰⁷⁹ aldayup
düşümde²⁰⁸⁰ on bir nücūmla²⁰⁸¹ şems u kamer bendeveş²⁰⁸² baña secde itdiler deyü
hîle ile²⁰⁸³ yalan söyledüñ²⁰⁸⁴ ya‘nî bizden havf u²⁰⁸⁵ hāzer itmeyüp peder
katında²⁰⁸⁶ maqbūl mı²⁰⁸⁷ olmak diledüñ. İmdi²⁰⁸⁸ lâ-cerem²⁰⁸⁹ biz senüñ
vücūdıñı²⁰⁹⁰ helāk ve hālā²⁰⁹¹ tīgla²⁰⁹² bağruñı²⁰⁹³ şad²⁰⁹⁴ çāk iderüz²⁰⁹⁵ görelüm
[YB024a] elimüzden seni²⁰⁹⁶ kim alur ve ğazabumuz belāsından²⁰⁹⁷ kim kırtarur.

BEYT²⁰⁹⁸

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Atamuzla durursın²⁰⁹⁹ oturursın

Seni koduk uyur düşde²¹⁰⁰ görürsin²¹⁰¹

**BU FAŞL İHVÂN-I YEHŪDÂ'NUŪ ĞİMĀYETİN İZ‘ĀN İTMEKLE
TECĀVŪZDEN İBĀ İTMIŞLER İKEN İBLİS ANLARA İĞVĀ VE ŞERRİ İLKĀ
İTDŪĞİDŪR²¹⁰²**

²⁰⁷⁷ hışma dil-āzār olup: hışma gelüp İS

²⁰⁷⁸ nā-bekār ü: -İÜ

²⁰⁷⁹ älle: āl ile İÜ, hîle ile İS

²⁰⁸⁰ düşümde: seyrümde İÜ

²⁰⁸¹ nücūmla: nücūm ile MO

²⁰⁸² bendeveş: bende gibi İS

²⁰⁸³ hîle ile: -İS

²⁰⁸⁴ hîle ile yalan söyledüñ: kızble hîle-i muqarrer eyledüñ İÜ

²⁰⁸⁵ havf u: -YB, -MO

²⁰⁸⁶ bizden havf u hāzer itmeyüp peder katında: atamuz katında bizden İS

²⁰⁸⁷ mı: -İÜ

²⁰⁸⁸ imdi: -YB, -MO

²⁰⁸⁹ lâ-cerem: -İÜ

²⁰⁹⁰ biz senüñ vücūdıñı: biz seni YB, MO

²⁰⁹¹ hālā: -İÜ

²⁰⁹² tīgla: tīg ile MO

²⁰⁹³ hālā tīgla bağruñı: bağruñı tīg-i intikāmı İÜ

²⁰⁹⁴ şad: -YB, -MO

²⁰⁹⁵ İmdi lâ-cerem biz senüñ vücūdıñı helāk ve hālā tīgla bağruñı şad çāk iderüz: hālā biz seni katl iderüz İS

²⁰⁹⁶ seni: -İÜ

²⁰⁹⁷ ğazabumuz belāsından: şerrimüzden İÜ. // seni kim alur ve ğazabumuz belāsından: -İS

²⁰⁹⁸ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 774, s. 28.

²⁰⁹⁹ durursun: turursun MO, İÜ

²¹⁰⁰ düşde: düşdi İÜ

²¹⁰¹ Beyt. Atamuzla durursın oturursın / Seni koduk uyur düşde görürsin: -İS

NEŞR²¹⁰³

Yūsuf ‘aleyhi’s-selām²¹⁰⁴ anlardan²¹⁰⁵ katl cevābın²¹⁰⁶ gūş [İÜ25a] itdükde bî-hūş olup Yehūdā’nuñ pāyine düşdi.²¹⁰⁷ [İS25b] içlerinden bir kardeş²¹⁰⁸ fitneye baş olup²¹⁰⁹ katl-i Yūsuf ‘aleyhi’s-selām niyyetiyle²¹¹⁰ eline bir büyük taş aldı ki atup²¹¹¹ Yūsuf’ı ‘aleyhi’s-selām²¹¹² [MO18b] nāzik tenin çarbnāk sesmeyüp²¹¹³ helāk ide. Ol taş eline²¹¹⁴ yapışup kıddi nihālken²¹¹⁵ dāl oldı²¹¹⁶ ve biri şetm-i ğalīz²¹¹⁷ iderken²¹¹⁸ dili dutilup²¹¹⁹ ağız yumuldu ve biri kabza-i hancere dest²¹²⁰ urup ol püsere²¹²¹ kaşd²¹²² itdükde hancer kından²¹²³ çıkmak²¹²⁴ müyesser olmadı. İhvān bu kerāmātı ‘ayān gördiklerinde işlerine biraz²¹²⁵ peşimān oldılar ammā²¹²⁶ ayīne-i kalblerinden jeng-i küdüret-i hased açılmayup intikāma meded isterlerdi.

MİŞRA^c

[mef‘ülü/mefā‘ilü/ mefā‘ilü/fe‘ülün]

²¹⁰² Bu faşl ihvān-ı Yehūdā’nuñ himāyetin iz‘ān itmekle tecāvüzden iyyā itmişler iken anlara iğvā ve şerri ilkā itdügidür: -YB, -MO, -İS

²¹⁰³ Neşr: -İS

²¹⁰⁴ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

²¹⁰⁵ anlardan: -İS

²¹⁰⁶ anlardan katl cevābın: anlarıñ katle diğkatlerin İÜ

²¹⁰⁷ bî-hūş olup Yehūdā’nuñ pāyine düşdi: ayağına düşüp bî-hūş oldı. Yehūdā eyitdi ey birāderler siz benümle ittifāk itdünüz ki Yūsuf’ı katl itmeyesiz İS

²¹⁰⁸ kardeş: karındaş MO, İÜ, karındaşı İS

²¹⁰⁹ fitneye baş olup: -İÜ

²¹¹⁰ katl-i Yūsuf ‘aleyhi’s-selām niyyetiyle:-YB, -MO, -İS

²¹¹¹ atup: -İÜ

²¹¹² Yūsuf’ı ‘aleyhi’s-selām -YB, -MO, -İS

²¹¹³ atup Yūsuf’ı ‘aleyhi’s-selām nāzik tenin çarbnāk sesmeyüp: urup helāk ide İS

²¹¹⁴ eline: eline tutkal gibi İÜ, İS

²¹¹⁵ nihālken: nihāl iken MO, İÜ

²¹¹⁶ Ol taş eline tutkal gibi yapışup kıddi nihālken dāl oldı: hemīn kıddi iki bükleyüp ol taş eline yapışdı İS

²¹¹⁷ ğalīz: -İÜ

²¹¹⁸ şetm-i ğalīz iderken: dil-āzārılık ile Yūsuf’ı şetm iderken İS

²¹¹⁹ dutilup: tutilup İÜ

²¹²⁰ kabza-i hancere dest: hancere el İS

²¹²¹ ol püsere: -İÜ, -İS

²¹²² kaşd: tığ-ı intikāmın niyāmından çekmek İÜ, İS

²¹²³ kından: niyāmından İÜ

²¹²⁴ niyāmından çekmek kaşd itdükde hancer kından çıkmak: niyāmından çekdükte hancer niyāmına yapışup çıkarmak İS

²¹²⁵ İhvān bu kerāmātı ‘ayān gördiklerinde işlerine biraz: Pes ihvān bu kadar mu‘cizātı ‘ayān görüp biraz işlerine İS

²¹²⁶ oldılar ammā: olup lākin İÜ

Zālimlere izhār-ı kerāmet eſer itmez

NEŒR²¹²⁷

Yūsuf ‘aleyhi’s-selām²¹²⁸ her gāh²¹²⁹ zikru’llāh idüp²¹³⁰ aĝlardı ve feryādı göklere aĝup pederinüñ yādı²¹³¹ cigerin²¹³² taĝlardı²¹³³ çün kendüy²¹³⁴ ĝarīb u bī-kes görüp²¹³⁵ kimseler feryād-res olmadı. Pes²¹³⁶ Cenāb-ı Rabbü'l-e‘nāma yüz urup²¹³⁷ tazarru‘-ı tām²¹³⁸ itdi ki ey ‘alīm ü ‘allām ol Hālil’üñ haĝkı ki aña nārı berd²¹³⁹ ü selām idüp Nemrüd-ı bed-nām²¹⁴⁰ iztırābından ĝalāſı in‘ām itdün²¹⁴¹ baña daĝı bu ser-encāmdan necāt [YB024b] müyesser²¹⁴² it. Hemīn luĝ-ı Rabbü'l-[İS26a] ‘ālemīn mu‘īn olup bu āh u enīn Yehūdā’nuñ derünin yaĝup maĝfī²¹⁴³ Yūsuf’a ‘aleyhi’s-selām²¹⁴⁴ eyitdi. Ey birāder anlarün ſerlerinden²¹⁴⁵ ĝazer itme²¹⁴⁶ ki²¹⁴⁷ gerçi cebbārlarla [İÜ25b] iĝtilātdan iĝtiyāt lā-büddür.²¹⁴⁸ Lākin iñende ĝamnāk ve endühnāk olma ki²¹⁴⁹ benüm beĝā-yı ĝayātumdan eſer var iken saña kimseden zarar²¹⁵⁰ yitmez. Sā’ir iĝvān Yehūdā’nuñ ĝimāyetin iz‘ān idüp hemān²¹⁵¹ birbirine eyitdiler. Œimden girü bu yetīme ta‘zīm ve girü atamuza teslīm idüp

²¹²⁷ NeŒr: -İÜ, -İS

²¹²⁸ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

²¹²⁹ her gāh: -İS

²¹³⁰ idüp: idüp zārı İÜ

²¹³¹ yādı: -İÜ

²¹³² cigerin: cigerin MO

²¹³³ ve feryādı göklere aĝup pederinüñ yādı cigerin taĝlardı: gāhī atasın yād idüp cigerin taĝlardı İS

²¹³⁴ kendüy: kendüye İÜ

²¹³⁵ görüp: bulup İS

²¹³⁶ Pes: hemān İS

²¹³⁷ yüz urup: -İÜ, dergāhına yüz urup İS

²¹³⁸ tazarru‘-ı tām: münacāt İS

²¹³⁹ aña nārı berd: āteſi aña berd İS

²¹⁴⁰ bed-nām: -İS

²¹⁴¹ ĝalāſı in‘ām itdün: ārām virdün İÜ, necāt virdün İS

²¹⁴² baña daĝı bu ser-encāmdan necāt müyesser: beni daĝı bu ĝadiſeden ĝalāſ İS

²¹⁴³ Yehūdā’nuñ derünin yaĝup maĝfī: Yehūdā’ya te’ſir idüp nihānī İS

²¹⁴⁴ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

²¹⁴⁵ anlarün ſerlerinden: anlardan YB, MO

²¹⁴⁶ ĝazer itme: ĝazernāk olma İÜ

²¹⁴⁷ Ey birāder anlarün ſerlerinden ĝazer itme ki: ey birāder-i pāk eykende ĝamnāk u endühnāk olup anlardan tevehhüm itme İS

²¹⁴⁸ lā-büddür: lāzımdur İS

²¹⁴⁹ ki gerçi cebbārlarla iĝtilātdan iĝtiyāt lā-büddür lākin iñende ĝamnāk ve endühnāk olma ki: -YB, -MO. // lākin eykende ĝamnāk ve endühnāk olma ki: -İS

²¹⁵⁰ ĝayātumdan eſer var iken saña kimseden zarar: ĝayātumda eſer olduĝça saña zarar u fenā İS

²¹⁵¹ hemān: -İS

tevbeye müdâvim²¹⁵² olalum. Ola ki Rabb-i kerîm dergâhında²¹⁵³ ‘özrimüz maḳbûl ola ve recâmuz²¹⁵⁴ derece-i ḳabûl bula ve Yûsuf ‘aleyhi’s-selâm²¹⁵⁵ îmân-ı şeddâd ile ḳasem-yâd itsün ki pederi ḳatında zebân-dirâz ve²¹⁵⁶ [MO19a] açmazdan ğammâz olup aşla²¹⁵⁷ kimseye²¹⁵⁸ bu²¹⁵⁹ re’y-i güzîn ta’yîn oldı. Hemîn²¹⁶⁰ İblîs-i la’în²¹⁶¹ tebdîl-i şüret ve taġyîr-i ḳıyâfetle²¹⁶² irişüp²¹⁶³ eyitdi.²¹⁶⁴ Ey ḳavm-i ‘âciz bu fikrle²¹⁶⁵ siz²¹⁶⁶ ferzend-i Nûh’a dönersiz ve²¹⁶⁷ bu²¹⁶⁸ endîşe-i bâtil ve sevdâ-yı bî-hâşıl sizi ğâfil belki lâ ya’ḳıl itmiş ki²¹⁶⁹ Yûsuf ‘aleyhi’s-selâm²¹⁷⁰ bu fırsatla²¹⁷¹ ‘aybuñuzı kâşif ve pederüñüz²¹⁷² sırruñuza²¹⁷³ vâḳif olursa muḳaḳḳaḳ²¹⁷⁴ cümleñüzi merdûd u maġlûb²¹⁷⁵ idüp ol²¹⁷⁶ maḳbûb u maḳlûb²¹⁷⁷ ola ve²¹⁷⁸ ḳaşre deġin her biriñüz²¹⁷⁹ ḳor u ma’yûb ḳala.²¹⁸⁰ Bu ġavġa şulḳ olur²¹⁸¹ dav‘â²¹⁸² ve

²¹⁵² tevbeye müdâvim: cân u dilden nâdim İÜ, tevbeye meşġul İS

²¹⁵³ rabb-i kerîm dergâhında: ḳuzûr-ı Ḳaḳ’da İS

²¹⁵⁴ ricâmuz: tevbemüz İÜ

²¹⁵⁵ ‘aleyhi’s-selâm: -YB, -MO

²¹⁵⁶ pederi ḳatında zebân-dirâz ve: -YB, -MO

²¹⁵⁷ aşla: -YB, -MO

²¹⁵⁸ kimseye: -İÜ

²¹⁵⁹ bu: râz açmaya çün ihvet bu re’y-i pür işâbete cür’et ve tevbe ve inâyete himmet itdiler İÜ, İS

²¹⁶⁰ bu re’y-i güzîn ta’yîn oldı hemîn: -İÜ

²¹⁶¹ İblîs-i la’în: İblîs-i bed-sîret İÜ

²¹⁶² ḳıyâfetle: ḳıyâfet birle İÜ

²¹⁶³ irişüp: yitüp İÜ

²¹⁶⁴ ve ricâmuz derece-i ḳabûl bula ve Yûsuf ‘aleyhi’s-selâm îmân-ı şiddâd ile ḳasem-yâd itsün ki pederi ḳatında zebân-dirâz ve açmazdan ğammâz olup aşla kimseye râz açmaya çün uḳuvvet bu re’y-i pür işâbete cür’et ve tevbe ve inâyete himmet itdiler bu re’y-i güzîn ta’yîn oldı hemîn İblîs-i la’în tebdîl-i şüret ve taġyîr-i ḳıyâfetle irişüp eyitdi: ve aña yemîn virelüm ki ğammâz olup bu râzı kimseye açmaya bu re’y-i güzîn muḳarrer olıcaḳ İblîs-i la’în tebdîl şüretle gelüp eyitdi İS

²¹⁶⁵ fikrle: fikr ile MO, sū’-i tedbîr ile İÜ, olan işle İS

²¹⁶⁶ siz: siz hemân İS

²¹⁶⁷ ve: -İÜ, -İS

²¹⁶⁸ bu: beñzer ki bu İÜ

²¹⁶⁹ ğâfil belki lâ ya’ḳıl itmiş ki: ğâfil itmiş ḳuşuşan itmiş ki İS

²¹⁷⁰ ‘aleyhi’s-selâm: -YB, -MO, -İS

²¹⁷¹ bu fırsatla: eger İS

²¹⁷² pederüñüz: pederiñüz MO, İÜ, peder İS

²¹⁷³ sırruñuza: sırriñuza MO, İÜ, bu aḳvâliñüze İS

²¹⁷⁴ muḳaḳḳaḳ: ‘ayândur ki İÜ, muḳarrerdür ki İS

²¹⁷⁵ maġlûb: maġdûb İS

²¹⁷⁶ ol: -MO

²¹⁷⁷ maḳbûb u maḳlûb: maḳbûbu’l-ḳulûb İÜ

²¹⁷⁸ ol maḳbûb u maḳlûb ola ve: -İS

²¹⁷⁹ her biriñüz: -İS

²¹⁸⁰ ḳala: olursuz İS

²¹⁸¹ olur: olurdu İÜ

²¹⁸² dav‘â: ġavġa İS

ferāgatuñuz evlā degüldür dürüst²¹⁸³ niyyetüñüzden ferāgat²¹⁸⁴ [İS26b] itmek sefāhat ve aña emān ve mühlet virmek [İÜ26a] ‘ayn-ı kabāhatdür. Re’-y-i şavāb-nümā²¹⁸⁵ budur ki mümkün oldukça anuñla mülākātdan ibā’ ve ırakdan merhabā idesiz deyü ol bed-liķānuñ tır-i tezviri ve bu kelimāt-ı dil-peziri anlaruñ ħalb-i şulbına te’sir itdi.²¹⁸⁶ Çün ol libās-ı nāsda olan nesnās-ı pür-vesvās anlara bu vesvese-i delālet [YB025a] idüp rāh-ı dālālet gösterdi ve fikr-i şeytanet birle dürlü²¹⁸⁷ ma’şiyet ilķā idüp²¹⁸⁸ ħatl-i Yūsuf için²¹⁸⁹ iğvā virdi. Hemān²¹⁹⁰ hevādan ra’d u berķ ‘ayān²¹⁹¹ olup ħavf-ı Yezdān’dan ħayrān ü ser-gerdān²¹⁹² ħaldılar ve²¹⁹³ ferāgate imkān bulmayup²¹⁹⁴ ħātır-perişān²¹⁹⁵ oldılar.

BEYT²¹⁹⁶

[mefā’ilün/mefā’ülün/fe’ülün]

Ĥasūd egriolur dāl-i ħasedvār

Anı doğrudımaz²¹⁹⁷ tenbīh-i²¹⁹⁸ ahyār²¹⁹⁹

²¹⁸³ dürüst:-YB, -MO

²¹⁸⁴ dürüst niyyetüñüzden ferāgat: bu niyyetden rücū’ İS

²¹⁸⁵ Re’-y-i şavāb-nümā: şavāb İS

²¹⁸⁶ re’-y-i şavāb-nümā budur ki mümkün oldukça anuñla mülākātdan ibā’ ve ırakdan merhabā idesiz deyü ol bed-liķānuñ tır-i tezviri ve bu kelimāt-ı dil-peziri anlaruñ ħalb-i şulbine te’sir itdi.: -YB, -MO

²¹⁸⁷ şeytanet birle dürlü: -YB, -MO

²¹⁸⁸ anlara bu vesvese-i delālet idüp rāh-ı dālālet gösterdi ve fikr-i şeytanet birle dürlü ma’şiyet ilķā idüp: bu vesvese-i ma’şiyet idüp rāh-ı dālālet gösterdi ve fikr-i fāsīd ile ħaşd-ı ma’şiyet ilķā idüp İS

²¹⁸⁹ için: için anlara İS

²¹⁹⁰ Hemān: der-ħāl İS

²¹⁹¹ ‘ayān: peydā İS

²¹⁹² ü ser-gerdān: -İÜ

²¹⁹³ ħavf-ı Yezdān’dan ħayrān ü ser-gerdān ħaldılar ve: Ĥaķ te’ālādan ħavflarından zār u ħayrān ve İS

²¹⁹⁴ bulmayup: ħalmayup İS

²¹⁹⁵ ħātır-perişān: perişān İÜ

²¹⁹⁶ Çavuşoğlu, M. (1979), Yahyā Bey Yūsuf ve Zeliĥā Tenkidli Basım, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi, b. 819. Beyt: -İÜ

²¹⁹⁷ doğrudımaz: ħođrudımaz MO

²¹⁹⁸ tenbīh-i: dünyada İÜ

²¹⁹⁹ ahyār: -MO. // Beyt. Ĥasūd egriolur dāl-i ħasedvār / Anı doğrudımaz tenbīh-i ahyār: -İS

BU FAŞL İHVÂN-I BED-ĤĀH OL MĀH-I BĪ-GÜNĀH ÇĀHA
ATDIĞLARIDUR KĪ ZĪKR OLINUR²²⁰⁰

*Fe-lemmā zehebū bihi ve ecme‘ū en yec‘alūhu fī ġayābeti’l-cübbi ve evĥaynā ileyhi le-tünebbi’ ennehüm bi-emrihim hāzā ve hüüm la yeş‘urün.*²²⁰¹ nā-gāh²²⁰² vādī-i ĥayretde rāh ü bī-rāh her yaña²²⁰³ nigāh iderlerken²²⁰⁴ yolları bir vādīye irdi ki adı çāh-ı Cehennem idi. Anda²²⁰⁵ meger bir çāh-ı ba‘īdü’l-ġavr vardı²²⁰⁶ ki aşağısı genñ²²⁰⁷ ağzı tar idi [MO19b] ve yüz seksen zirā‘ ‘umkı var idi.²²⁰⁸ Ya‘kūb’uñ ‘aleyhi’s-selām²²⁰⁹ evlādı²²¹⁰ [İS27a] zūlm ü ta‘addī²²¹¹ itmege müteşaddī olup muĥarrer²²¹² itdiler ki²²¹³ bu māhı ol çāha atalar. Pes²²¹⁴ bu ittifaĖla dehān-ı çāha geldüklerinde [İÜ26b] şanki dehrüñ cānı dehāna gelüp Yūsuf’uñ ‘aleyhi’s-selām²²¹⁵ feryād ü²²¹⁶ fiġānı āsmāna irdi ve teraĥĥum ümīdine her cānibe nigāha başlayup ħolların

²²⁰⁰ Bu faşl ihvān-ı bed-ĥāh ol māh-ı bī-günāh çāha atdığlarıdır ki zıkr olunur: -YB, -MO, -İS

²²⁰¹ “Yūsuf’u götürüp kuyunun dibine bırakmaya karar verdikleri zaman biz de O’na “Andolsun, (senin Yūsuf olduğunun) farkıda deĖillerken onların bu işlerini sen kendilerine haber vereceksin” diye vahyettik.”, Kur’ān-ı Kerīm, 12/15.

²²⁰² Çün ol libās-ı nāsda olan nesnās-ı pür-vesvās anlara bu vesvese-i delalet idüp rāh-ı đalālet gösterdi ve fikr-i şeytanet birle dürlü ma‘şiyet ilĖā idüp ħatl-i Yūsuf için iĖvā virdi hemān hevādan ra‘d u berĖ ‘ayān olup ĥavf-ı Yezdān’dan ĥayrān ü ser-gerdān ħaldılar ve ferāĖate imĖān bulmayup ĥātır-perişān oldılar. **Beyt.** Ĥasūd egrı olur dāl-i ĥasedvār / Anı doĖrudımaz tenbīh-i aĥyār. **Bu faşl ihvān-ı bed-ĥāh ol māh-ı bī-günāh çāha atdıĖlarıdır ki zıkr olunur.***Fe-lemmā zehebū bihi ve ecme‘ū en yec‘alūhu fī ġayābeti’l-cübbi ve evĥaynā ileyhi le-tünebbi’ ennehüm bi-emrihim hāzā ve hüüm la yeş‘urün.* nā-gāh : Ĥasūd egrı olur dāl-i ĥasedvār / Anı doĖrudımaz tenbīh-i aĥyār. **Bu faşl ihvān-ı bed-ĥāh ol māh-ı bī-günāh çāha atdıĖlarıdır ki zıkr olunur.***Fe-lemmā zehebū bihi ve ecme‘ū en yec‘alūhu fī ġayābeti’l-cübbi ve evĥaynā ileyhi le-tünebbi’ ennehüm bi-emrihim hāzā ve hüüm la yeş‘urün.* Çün ol libās-ı nāsda olan nesnās-ı pür-vesvās anlara bu vesvese-i delalet idüp rāh-ı đalālet gösterdi ve fikr-i şeytanet birle dürlü ma‘şiyet ilĖā idüp ħatl-i Yūsuf için iĖvā virdi hemān hevādan ra‘d u berĖ ‘ayān olup ĥavf-ı Yezdān’dan ĥayrān ü ser-gerdān ħaldılar ve ferāĖate imĖān bulmayup ĥātır-perişān oldılar nā-gāh İÜ

²²⁰³ her yaña: yemin u yesāra İÜ

²²⁰⁴ her yaña nigāh iderlerken: gezerlerken İS

²²⁰⁵ çāh-ı cehennem idi anda: cehennem çāhı idi ol vādīde İS

²²⁰⁶ vardı: var idi İÜ

²²⁰⁷ aşağısı genñ: devīr vāsī‘

²²⁰⁸ var idi: vardı İS

²²⁰⁹ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO

²²¹⁰ Ya‘kūb’uñ ‘aleyhi’s-selām evlādı: cümlesi İS

²²¹¹ zūlm ü ta‘addī: ĥayf-ı ta‘abbudī İÜ

²²¹² muĥarrer: bu günāhı irtikāb İÜ,İS

²²¹³ bu günāhı irtikāb itdiler ki: re‘y gördiler ki İS

²²¹⁴ Pes: -YB, -MO, -İÜ

²²¹⁵ ‘alehi’s-selām: -YB, -MO

²²¹⁶ feryād ü: -İÜ

dehān-ı çāha gerdi²²¹⁷ ve derd ü firākla²²¹⁸ anlara²²¹⁹ yalvardı²²²⁰ ki el-ḥaḳ²²²¹ ey birāderler muṭlaḳ bu²²²² zūlm-i²²²³ şariḥe ve nā-ḥaḳ bu emr-i ḳabīḥa²²²⁴ ne Ḥaḳ ve ne enbiyāsı rāzīdur. Ḥāşā ki [YB025b] bu zūlmüñ belāsı size rāci^c olmaya. Ḳarındaşlık ḥaḳkın bāṭıl²²²⁵ ve neslümüz ‘ırzın²²²⁶ zāyil itmeñ ve ṭarīḳ-i ḥaḳḳı²²²⁷ ḳoyup rāh-ı ḳalālete²²²⁸ gitmeñ²²²⁹ didi.²²³⁰

BEYT²²³¹

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Şedīdü'l-ḳalb olur ğāyetde zālim

Mülāyim idemez ḳavl-i mülāyim²²³²

NEŞR²²³³

Aşlā²²³⁴ anlar²²³⁵ Yūsuf’uñ ‘aleyhi’s-selām²²³⁶ feryād u fiğānından²²³⁷ alınmayup²²³⁸ nāzūk teninden²²³⁹ cāmelerin şoydılar ḥattā gömlegin²²⁴⁰ çıkarup

²²¹⁷ ve teraḥḥum ümīdine her cānibe nigāha başlayup ḳolların dehān-ı çāha gerdi ve: -İÜ

²²¹⁸ derd ü firākla: der-def‘aten İÜ

²²¹⁹ anlara: her birine İÜ

²²²⁰ yalvardı: ‘arz-ı iştiyāk İÜ

²²²¹ dehān-ı çāha geldüklerinde şanki dehrüñ cāni dehāna gelüp Yūsuf’uñ ‘alehi’s-selām feryād ü fiğāni āsmāna irdi ve teraḥḥum ümīdine her cānibe nigāha başlayup ḳolların dehān-ı çāha gerdi ve derd ü firākla anlara yalvardı ki el-ḥaḳ: aşup itdüklerinde Yūsuf yemīn ü yesāra baḳup zāra geldi ve ol çāh ağzına ḳolların gerüp hemīn feryād u enīn ile eyitdi İS

²²²² bu: baña itdügüñüz İS

²²²³ zūlm-ı: ḥayf-ı İÜ

²²²⁴ nā-ḥaḳ bu emr-i ḳabīḥa: -İS

²²²⁵ bāṭıl: zāyi^c İS

²²²⁶ ‘ırzın: ‘ırz YB, MO, ‘ırzını İÜ

²²²⁷ ṭarīḳ-i ḥaḳḳı: ṭoğrı yolu S

²²²⁸ rāh-ı ḳalālete: egri İS

²²²⁹ ḳarındaşlık ḥaḳkın bāṭıl ve neslümüz ‘ırz zāyil itmeñ ve ṭarīḳ-i ḥaḳḳı ḳoyup rāh-ı ḳalālete gitmeñ: ḥaḳḳ-ı uḥuvveti izā‘aya mā’il ve ceddümüz ‘ırzını izāleye ḳā’il olmañ ve rāh-ı ḳalālet gözleyüp benüm için ‘uḳūbet bulmañ İÜ

²²³⁰ didi: -YB, -MO, -İS

²²³¹ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 820.

²²³² Beyt. Şedīdü'l-ḳalb olur ğāyetde zālim / Mülāyim idemez ḳavl-i mülāyim: -İS

²²³³ Neşr: -İÜ, -İS

²²³⁴ Aşlā: -İS

²²³⁵ anlar: -YB, -MO

²²³⁶ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO

²²³⁷ feryād u fiğānından: efgānından YB, MO, feryādına İS

²²³⁸ alınmayup: iltifāt itmeyüp İS

²²³⁹ teninden: endāmından İÜ

ellerin²²⁴¹ bend itmek şadedinde iken²²⁴² Yūsuf ‘aleyhi’s-selām²²⁴³ yemīn ü yesāra bakup zāra²²⁴⁴ geldi ki pīrehenümi virüñ bārī²²⁴⁵ sağ²²⁴⁶ olursam bu çāh içre cismümi²²⁴⁷ penāh idem²²⁴⁸ ve eger²²⁴⁹ bi-izni’llāh²²⁵⁰ ‘ömrüm tebāh olursa bu ten-i za’ifüme²²⁵¹ kefen ola kaṭ’ā ibrām u iltiyāmdan fāyide bulmadı ve²²⁵² hiç birinden²²⁵³ rāyiḥa-i murād²²⁵⁴ istiṣmām itmedi. Bī-muḥābā²²⁵⁵ beden-i laṭīfin gonçavār pīrehenden mu‘arrā kıldılar ve²²⁵⁶ serzenişler [İS27b] idüp ol rü’yāda²²⁵⁷ gördüğüñ aḥter u şems u kamer saña mu‘īn²²⁵⁸ ü hem-ser olsunlar dirlerdi.²²⁵⁹ Yūsuf ‘aleyhi’s-selām²²⁶⁰ yalvarup anlaruñ dizin [MO20a] öper ağlardı²²⁶¹ anlar ayağla²²⁶² gül yüzün deper [İÜ27a] ve miyānına ipin berk bağlardı. Ol sā‘at emān u mühlet virmeyüp²²⁶³ hıṣm ü ḥiddet ve ‘unf u şiddet ile²²⁶⁴ ḥ‘āh u nā-ḥ‘āh bu māhı ol çāha şaldılar.²²⁶⁵ Çāh²²⁶⁶ ortasına varduğda Şem‘ün irüp²²⁶⁷ silsile-i rābıṭa-i

2240 gömlegin: pīrāhenin İS

2241 ellerin: muḥkem ellerin İS

2242 şadedinde iken: esnāsında girü İÜ

2243 ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO

2244 zāra: zāh YB

2245 pīrehenümi virüñ bārī: bārī pīrehenümi virüñ İÜ

2246 sağ: bu çāh içre ger sağ İÜ, İS

2247 şadedinde iken Yūsuf ‘aleyhi’s-selām yemīn ü yesāra bakup zāra geldi ki pīrehenümi virüñ bārī bu çāh içre ger sağ olursam bu çāh içre cismümi: diledüklerinde girü feryāda gelüp ey birāderler pīrāhenümi pāri virüñ ki bu çāh içinde eger sağ olursam kendümi İS

2248 idem: eyleyem İS

2249 eger: eger nā-gāh İÜ

2250 bi-izni’llāh: bi-emri’llāh İÜ

2251 za’ifüme: bī-çāre cānuma İÜ

2252 fā’ide bulmadı ve: ārām bulmayup İÜ

2253 ‘ömrüm tebāh olursa bu ten-i za’ifüme kefen ola kaṭ’ā ibrām u iltiyāmdan fā’ide bulmadı ve hiç birinden: helāk olursam bedenüme kefen olan anlara aşla tazarru’dan fā’ide bulmayup ve bir cānibden İS

2254 murād: merām MO

2255 itmedi bī-muḥābā: kılmayup İS

2256 ve: ve aña İS

2257 rü’yāda: ḥābda İS

2258 saña mu‘īn: gelüp saña mūnis İS

2259 dirlerdi: didiler İÜ, diyü biline resen dağdılar İS

2260 ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

2261 ağlardı: ağlar idi İÜ

2262 ayağla: dizleriyle İÜ

2263 emān u mühlet virmeyüp: -YB, -MO

2264 ile: birle İÜ

2265 şaldılar: atdılar İÜ

2266 Çāh: Yūsuf ‘aleyhi’s-selām cenāb-ı dergāh-ı İllāha göz yaşıyla nigāha başlayup kolların dehān-ı çāha gerdi aşlā müfīd olmayup çāh İÜ, İS

2267 irüp: idüp YB

maḥabbetleri gibi ipin kaṭ' itdi ki hemīn²²⁶⁸ düşüp helāk veya zehresi çāk [YB026a] ola. Ol ḥurşīd ğayrdan²²⁶⁹ ümīd kesüp hemān dem²²⁷⁰ kendüzin²²⁷¹ fa'ālīn li-mā yūrīde²²⁷² teslim kıldı.

BU FAŞL 'AVN-I MU'İN İLE CEBRĀ'İL-İ EMİN ÇĀH İÇRE YŪSUF'A HEM-NİŞİN OLDUĞIDUR²²⁷³

Pes²²⁷⁴ yirde bu resme²²⁷⁵ fesād olıcaḡ²²⁷⁶ gökde melāyik²²⁷⁷ feryād idüp²²⁷⁸ Rabbü'l-'ibād dergāhından istimdād itdiler ki Yūsuf'a 'aleyhi's-selām²²⁷⁹ bī-dād ve vücūdını²²⁸⁰ berbād itmeyeler.²²⁸¹ Derḡāl Ḥudā-yı Zü'l-celāl Cebrā'īl'i²²⁸² 'aleyhi's-selām²²⁸³ irsāl buyurup 'ale'l-isti'cāl irişdi ve şuya irmedin²²⁸⁴ Yūsuf'uñ 'aleyhi's-selāmıñ²²⁸⁵ ayaḡı²²⁸⁶ altına ḡanadın döşeyüp mülāyemetle²²⁸⁷ ḡa'r-ı çāha²²⁸⁸ indirdi ve ğavr-ı çāhda²²⁸⁹ bir seng-i 'azīm²²⁹⁰ vardı.²²⁹¹ Ḳudret-i Rabb-i kerīm²²⁹² ile şunuñ²²⁹³ yüzine gelüp Cebrā'īl Yūsuf'ı ol mermer üstine²²⁹⁴ vaz' itdi²²⁹⁵ ve

2268 hemīn: -İÜ

2269 ğayrdan: ğayrdan YB, İÜ

2270 hemān dem: -YB, -MO

2271 yalvarup anlaruñ ... kendüzin: anlara yalvarup aḡlardı anlar miyānuna ibi berk şarup baḡlardı. Pes ḡışma bu māhi ol çāha şalup çün ḡah u nā-ḡah ol çāh ortasına irişdi hemīn Şem'un irüp silsile-i rābiṭa-i maḥabbetleri gibi ibi kesdi tā ki düşüp zehresi çāk sesmeyüp helāk ola. Ol ḥurşīd ğayrdan ümīd kaṭ' idüp kendüzin İS

2272 "Gerçekten Rabbin istediğini yapar.", Kur'an-ı Kerīm, 11/107.

2273 Bu faşl 'avn-i mu'İN ile Cebrā'īl-i emīn çāh içre Yūsuf'a hem-nişin olduğıdur.: -YB, -MO, -İS

2274 Pes: çün İÜ

2275 bu resme: böyle İÜ

2276 olıcaḡ: oldı İÜ

2277 melāyik: melā'ike İÜ, -İS

2278 idüp: idüp yā İS

2279 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

2280 vücūdını: 'ömrini YB, MO

2281 dergāhından istimdād itdiler ki Yūsuf'a 'aleyhi's-selām bī-dād ve vücūdını berbād itmeyeler: Yūsuf'a ziyān u belā irmesün diyü du'ā kıldılar İS

2282 Cebrā'īl'i: Cibrīl'i İS

2283 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

2284 şuya irmedin: yire düşmedi İS

2285 'aleyhi's-selāmıñ: -YB, -MO, -İS

2286 ayaḡı: ḡademi İÜ

2287 mülāyemetle: nezāketle İS

2288 çāha: çāha deḡin İS

2289 ğavr-ı çāhda: ol çāh-ı ġarīb ğavrında İÜ, meḡer ol çāh-ı ğavrında İS

2290 'azīm: meḡīb İÜ

2291 vardı: var idi MO

2292 kerīm: mucīb İÜ

2293 şunuñ: şuyuñ İÜ

2294 mermer üstine: ḡacer üzre İÜ, taş üzerine İS

kanadıyla [İS28a] eṭrāf-ı²²⁹⁶ çāha²²⁹⁷ degüp²²⁹⁸ bir nice²²⁹⁹ fersah vāsi' olduğdan²³⁰⁰ şoñra şuyı²³⁰¹ sükker ve ḥāki²³⁰² [İÜ27b] 'anber oldu ve 'ufūneti gidüp içi²³⁰³ nūrla²³⁰⁴ ṭoldı.²³⁰⁵ Rāvī eydür bunca rüzgār ol çāhda bī-şumār ejderhā²³⁰⁶ ve mūr u mār karar ṭutmuşdı.²³⁰⁷ İhvān-ı cefākārYūsuf'ı 'aleyhi's-selāmı²³⁰⁸ çāha atduklarında yılanuñ biri²³⁰⁹ Yūsuf'a 'aleyhi's-selām²³¹⁰ kaşd²³¹¹ itdi. Emr-i Rabb-i²³¹² Celīl²³¹³ ile Cebrā'īl na'ra urup²³¹⁴ her yılan sağır oldu. Cins-i yılanda sağırılık ile'l-ān bākī [MO20b] kaldı. Sā'ir hevām²³¹⁵ birbirinüñ āvāzın gūş idüp ammā yılan işitmez oldu.²³¹⁶ El-kışşa Cebrā'īl'e Rabb-i 'izzetden²³¹⁷ nidā geldi ki ey ṭāvus-ı mürğzār-ı cennet biraz müddet vuşlat-ı²³¹⁸ Yūsuf'la 'aleyhi's-selāmla²³¹⁹ ülfet ve biraz dem²³²⁰ [YB026b] ve²³²¹ ihtiyār-ı muvāneset kıl ki ğarīb-i ğurbetdür ve aña²³²² selāmum yitürüp müjde-i necātla²³²³ pejmürde cismine ḥayāt vir. Cebrā'īl eyitdi ilāhī ḥazretüñden²³²⁴ dilerüm baña icāzet viresin ki²³²⁵ kendümi Yūsuf 'aleyhi's-

²²⁹⁵ vāz' itdi: kodı İS

²²⁹⁶ eṭrāf-ı: kenār-ı İÜ, eṭrāfını İS

²²⁹⁷ çāha: çāhı İÜ, -İs

²²⁹⁸ degüp: mesh idüp İÜ, urup İS

²²⁹⁹ nice: niçe MO

²³⁰⁰ olduğdan: kıldıkdan İS

²³⁰¹ şuyı: ābı İÜ, şu İS

²³⁰² ḥāki: tūrābı İÜ, ṭoprağı

²³⁰³ içi: -İÜ

²³⁰⁴ nūrla: nūr ile MO

²³⁰⁵ 'ufūneti gidüp içi nūrla ṭoldı: ve içi rüşen olup envārla ṭoldı İS

²³⁰⁶ ejderhā: ejdehā İÜ

²³⁰⁷ ṭutmuşdı: ṭutmuşdı İÜ

²³⁰⁸ 'aleyhi's-selāmı: -YB, -MO, -İS

²³⁰⁹ yılanuñ biri: bir mār İÜ, yılanuñ YB

²³¹⁰ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO

²³¹¹ kaşd: kaşdla hücüm İÜ, İS

²³¹² rabb-i: -YB, -MO

²³¹³ Celīl: Cebbār İÜ

²³¹⁴ Cibrā'īl na'ra urup: Cibrā'īl'den na'ra şadır İÜ

²³¹⁵ hevām: ḥaşerāt İÜ

²³¹⁶ āvāzın gūş idüp ammā yılan işitmez oldu: sesin olduğu gibi yılan cinsi sesin almaz oldu İÜ

²³¹⁷ Cebrā'īl'e rabb-i 'izzetden: -YB, -MO. // Rāvī eydür..... rabb-i 'izzetden: /İS

²³¹⁸ vuşlat-ı: -YB, -MO

²³¹⁹ 'aleyhi's-selāmla: -YB, -MO

²³²⁰ ve biraz dem: -YB, -MO

²³²¹ ve: -İÜ

²³²² nidā geldi ki ey ṭāvus-ı mürğzār-ı cennet biraz müddet vuşlat-ı Yūsuf'la 'aleyhi's-selāmla ülfet ve biraz dem ve ihtiyār-ı muvāneset kıl ki ğarīb-i ğurbetdür ve aña: nidā geldi ki yā Cebrā'īl biraz müddet Yūsuf'a muvāneset ihtiyār it ki ğarībdür ve aña benüm İS

²³²³ necātla: necāt ile İS

²³²⁴ ḥazretüñden: -YB, -MO, -İS

*selāma*²³²⁶ Ya‘kūb şeklinde²³²⁷ gösterem. Zīrā bilürüm ki²³²⁸ gāyet müştākdur. Perverdigār izn virüp Yūsuf ‘*aleyhi's-selām*²³²⁹ h‘āb-ı²³³⁰ dehşetden bīdār ve sekr-i miñnetden huşyār olduğda Cebrā‘īl'i şüret-i Ya‘kūb'da ‘*aleyhi's-selām*²³³¹ görüp²³³² feryāda geldi ki yā ebetāh gördüñ mi ihvān-ı bī-vefā baña ne resme cefā²³³³ ve ne ‘uķūbetle bu zindān-ı belāya ve zehdān-ı ‘anāna²³³⁴ mübtelā [İÜ28a] kıldılar.²³³⁵ Cebrā‘īl ‘*aleyhi's-selām*²³³⁶ bu ıztırāba tākāt getürmeyüp eyitdi.²³³⁷ Ey sülāle-i hūb²³³⁸ ben hāzret-i Ya‘kūb²³³⁹ degülem. Cibrīl-i²³⁴⁰ Emīn ve peyk-i vahy-i Rabbü'l-‘ālemīnem didi.²³⁴¹ Hemīn²³⁴² Yūsuf'uñ ‘*aleyhi's-selām*²³⁴³ bāzūsından²³⁴⁴ heykelin²³⁴⁵ açup içinde olan²³⁴⁶ gömlegin²³⁴⁷ çıkarup²³⁴⁸ geydürdi ve cennetden getürdigi ni‘meti tenāvül itdirüp²³⁴⁹ [İS28b] anuñla ünsiyyet²³⁵⁰ ve emr-i Rabbü'l-‘izzetle²³⁵¹ muhāfazat kıldı ve envā‘-ı kerāmet²³⁵² ve²³⁵³ beşāretle eyitdi. Ey nūr-ı hānedān-ı hālīl saña²³⁵⁴ selām idüp Rabb-i celīl buyurur ki hükümüne inķiyād ve

²³²⁵ dilerüm baña icāzet viresin ki: baña icāzet vir tā ki İS

²³²⁶ ‘*aleyhi's-selāma*: aña YB, MO, -İS

²³²⁷ Ya‘kūb şeklinde: Ya‘kūb şekilde YB, şekl-i Ya‘kūb'da İÜ, şüretinde İS

²³²⁸ zīrā bilürüm ki: -İS

²³²⁹ ‘*aleyhi's-selām*: -YB, -MO

²³³⁰ Perverdigār izin virüp Yūsuf ‘*aleyhi's-selām* h‘āb-ı: Pes Yūsuf ol h‘āb-ı İS

²³³¹ ‘*aleyhi's-selām*: -YB, -MO, -İS

²³³² Cebrā‘īl'i şüret-i Ya‘kūb'da ‘*aleyhi's-selām* görüp: Cibrīl'i göricek Ya‘kūb şanup İS

²³³³ cefā: cefālar kaçd idüp İS

²³³⁴ zehdān- ‘anāna: zehdān-ı ‘anāna MO, -İÜ

²³³⁵ bu zindān-ı belāya ve zehdān-ı ‘anāna mübtelā kıldılar: beni bu zindān-ı belā ve zehdān-ı ‘anāna şaldılar İS

²³³⁶ ‘*aleyhi's-selām*: -YB, -MO, -İS

²³³⁷ eyitdi: -İÜ

²³³⁸ hūb: güzīn İS

²³³⁹ hāzret-i Ya‘kūb: Ya‘kūb-ı hāzīn İS

²³⁴⁰ Cibrīl-i: Cebrā‘īl-i İÜ

²³⁴¹ didi: -YB, -MO, -İS

²³⁴² hemīn: -İÜ, -İS

²³⁴³ ‘*aleyhi's-selām*: -YB, -MO, -İS

²³⁴⁴ bāzūsından: bāzūsınıñ İS

²³⁴⁵ heykelin: heyākilin İÜ, heykeli İS

²³⁴⁶ olan: -İÜ

²³⁴⁷ gömlegin: gömlegi İS

²³⁴⁸ çıkarup: -YB, -MO

²³⁴⁹ ni‘meti tenāvül itdürüp: ta‘āmı yidürüp İÜ, İS

²³⁵⁰ anuñla ünsiyyet: aña müvāneset İS

²³⁵¹ Rabbü'l-‘izzetle: emr-i Hāķķ‘la İS

²³⁵² kerāmet: kerāmāt İÜ

²³⁵³ ve: -İÜ

²³⁵⁴ saña: tapuña İÜ

ceddi yolına ictihād itsün ve haḫḫa tevekkül²³⁵⁵ ve rence taḫammül²³⁵⁶ idüp²³⁵⁷ gence irsün ki²³⁵⁸ ‘izzetüm haḫḫıçün eger belâlaruma²³⁵⁹ şabr idüp ve²³⁶⁰ ḫazâlaruma²³⁶¹ rızâ virüp²³⁶² tîz zamânda ḫalâşı müyesser ve mülk-i Mısr’ı aña musaḫḫar [YB027a] ve niçe seyyidler [MO21a] çâker idem. Şöyle ki bunca şâhib-i tâc anuñ ni‘metine muḫtâc olup zebün u ac düşmenleri ḫapusına²³⁶³ iḫtiyâc çekeler.²³⁶⁴ Çün Yūsuf Cebrâ’îl’den²³⁶⁵ ‘aleyhi’s-selâm²³⁶⁶ bu beşâret ḫaberin işitdi göñli gözi açılıp Allâh’a tevekkül itdi tâ bu belâdan ḫalâş olunca Cebrâ’îl aña²³⁶⁷ hem-dem-i ḫâş oldı ve²³⁶⁸ gökden bir melek nâzil olup²³⁶⁹ Yūsuf’uñ²³⁷⁰ ‘aleyhi’s-selâm²³⁷¹ başı üzre her gice²³⁷² nürdan bir ḫandîl vaz‘ idüp²³⁷³ her dem²³⁷⁴ aña hem-dem ve yâr u maḫrem²³⁷⁵ oldı.²³⁷⁶

NAZM²³⁷⁷

[mefâ‘îlün/mefâ‘îlün/fe‘ülün]

Ne başa kim ura²³⁷⁸ Ḥaḫ²³⁷⁹ tâc-ı devlet [İÜ28b]

Olur menzilgehi taḫt-ı sa‘âdet

²³⁵⁵ haḫḫa tevekkül: -İS

²³⁵⁶ taḫammül: şabr İS

²³⁵⁷ idüp: olup İÜ

²³⁵⁸ ki: -YB, -MO

²³⁵⁹ belâlaruma: belâlarıma MO, belâlara İÜ

²³⁶⁰ gence irsün ki ‘izzetüm haḫḫıçün eger belâlaruma şabr idüp ve: -İS

²³⁶¹ ḫazâlaruma: ḫazâlarıma İÜ

²³⁶² virüp: virürse MO, İÜ, gösterirse İS

²³⁶³ düşmanları ḫapusına: ḫapusına düşmenleri İÜ

²³⁶⁴ iḫtiyâc çekeler: geleler İS

²³⁶⁵ Cebrâ’îl’den: Cebrâ’îl’den İÜ

²³⁶⁶ ‘aleyhi’s-selâm: -YB, -MO, -İS

²³⁶⁷ aña: Yūsuf’a İS

²³⁶⁸ ve: ve bir rivâyetde İÜ

²³⁶⁹ nâzil olup: gelüp İÜ, inüp İS

²³⁷⁰ Yūsuf’uñ: her gice Yūsuf’uñ İÜ, İS

²³⁷¹ ‘aleyhi’s-selâm: -YB, -MO, -İS

²³⁷² her gice: -İÜ, -İS

²³⁷³ vaz‘ idüp: yaḫup İÜ, nürânî yaḫup İS

²³⁷⁴ her dem: dâ’im İÜ

²³⁷⁵ hem-dem ve yâr u maḫrem: ve her emrine lâzım İÜ

²³⁷⁶ oldı: ola MO, olurdu İÜ, İS

²³⁷⁷ Nazm: İÜ

²³⁷⁸ ura: uracaḫ YB, MO

²³⁷⁹ Ḥaḫ: -YB, -MO

Zarar kaşđına biñ sa'y aşşı kılmaz

Anı kim teñri yapmışdur yıķılmaz²³⁸⁰

NEŞR²³⁸¹

**BU FAŞL ÇĀH-I YŪSUF'I ŞEDDĀD BŪNYĀD VE 'ĀDĪ'LERDEN BİR
'ĀBĪD ĀNĪ 'ĪBĀDETLĒ ĀBĀD İTDŪGĪDŪR²³⁸²**

Çāh-ı YŪsuf '*aleyhi's-selām*²³⁸³ hikāyetin yazan eydür ki ol çāhı kıazan Şeddād ibn-i²³⁸⁴ 'Ād idi ki ol çāhı bŷnyād itmekle²³⁸⁵ Ūrdŷn²³⁸⁶ diyārın²³⁸⁷ ābād itmişdi.²³⁸⁸ Ol²³⁸⁹ zamānda nesl-i 'Ādī'lerden Hŷd Nebī'ye²³⁹⁰ [İS29a] ĩmān getŷrenlerden Yehŷda nām meşhŷr-ı enām bir 'ābid-i nĳk-nām ve zāhid-i 'ālĳ- maķām var idi ki dā'imŷd-dehr şāyim ve rŷz u şeb 'ĳbādetle kıāyim²³⁹¹ olup bir niçe mŷddet şol kıadar riyāzetle 'ĳbādet ve Rabb-i 'izzete iķā'atle ķā'at²³⁹² itdi ki²³⁹³ da'veti mŷstecāb-ı ģazret oldı ve kerāmetle şŷhret ve velāyetle²³⁹⁴ raĳbet²³⁹⁵ buldı ve cŷmle nās ģizmet-i zāhid-i²³⁹⁶ şeb-libāsa gelŷp enfās-ı nefisinden himmet iltimās iderlerdi.²³⁹⁷ Pes²³⁹⁸ bir seķer²³⁹⁹ ol merd-i hŷner Şĳt peyĳām-ber şuķufına

²³⁸⁰ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 3080-3081, s. 102; Şiirin, "Zarar kaşđına biñ sa'y aşşı kılmaz" ŷçŷncŷ beyti, Kemāl Paşa-zāde'nin Yŷsuf u Zelĳhā'sında "Anuñ def'ine biñ sa'y aşşı itmez" şeklinde geķmektedir.

²³⁸¹ Neşr: -İŪ. // nazm. ne başaneşr: -İS

²³⁸² Bu faşl çāh-ı Yŷsuf'ı Şeddād ve 'Ādī'lerden bir 'ābidānĳ 'ĳbādetle ābād itdŷgidŷr: -YB, -MO, -İS

²³⁸³ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

²³⁸⁴ ibn-i: bin İŪ

²³⁸⁵ itmekle: ve İS

²³⁸⁶ Ūrdŷn: Erden YB. Yazma Baĳışlar nŷshasında kelime Erden şeklinde harekelenmiştir.

²³⁸⁷ Ūrdŷn diyārın: ardın ŷñin İŪ

²³⁸⁸ itmişdi: itmişdŷr İŪ

²³⁸⁹ Ol: meger ol İS

²³⁹⁰ Nebī'ye: peyĳām-bere İS

²³⁹¹ dā'imŷd-dehr şā'im ve rŷz u şeb 'ĳbādetle kıā'im: dā'im ol 'ālim ģiceler kıā'im ve gŷndŷzler şā'im İŪ

²³⁹² riyāzetle 'ĳbādet ve rabb-i 'izzete iķā'atle ķā'at: ķā'at ve riyāzet YB, MO

²³⁹³ bir niçe mŷddet şol kıadar riyāzetle 'ĳbādet ve rabb-i 'izzete iķā'atle ķā'at itdi ki: ol kıadr ķā'at ve riyāzat kıldı ki İS

²³⁹⁴ velāyetle: velāyete YB

²³⁹⁵ ve velāyetle raĳbet: -İs

²³⁹⁶ cŷmle nās ģizmet-i zāhid: herkes ģidmeti zāhidin İS

²³⁹⁷ ve cŷmle nās ģizmet-i zāhid şeb libāsa gelŷp enfās-ı nefisinden himmet iltimās iderlerdi: -YB, -MO

²³⁹⁸ Pes: -İŪ

²³⁹⁹ himmet iltimās iderlerdi. Pes bir seķer: himmet ider oldı bir ģŷn İS

nazar iderken²⁴⁰⁰ Yūsuf'uñ²⁴⁰¹ 'aleyhi's-selām²⁴⁰² kışsa-i ātiyesine²⁴⁰³ ve ihveti cevriyle guşşası²⁴⁰⁴ [YB027b] hikāyesine²⁴⁰⁵ rāst gelüp görmedin şüret-i bî-hem-tāsına²⁴⁰⁶ 'aşıq oldı. Hemîn ol merd-i şādık²⁴⁰⁷ dergāh-ı bî-niyāza niyāz ve şıdık u ihlāşla namāz kıldı ki²⁴⁰⁸ aña²⁴⁰⁹ 'ömr-i dirāz [MO21b] müyesser olup²⁴¹⁰ Yūsuf'uñ 'aleyhi's-selām²⁴¹¹ müşāhede-i dīdārıyla²⁴¹² muhterem²⁴¹³ ve şöhet-i [İÜ29a] ruhsār-ı pür-envārıyla²⁴¹⁴ muğtenem²⁴¹⁵ ola. Cenāb-ı²⁴¹⁶ Hudā'da²⁴¹⁷ nidāsı maqbül olup²⁴¹⁸ du'āsı derece-i qabül bulup hātifden gūşına²⁴¹⁹ bir şadā geldi ki²⁴²⁰ ey şüret-i Yūsuf'la²⁴²¹ 'aleyhi's-selām²⁴²² murād-ı şöhet²⁴²³ ve²⁴²⁴ arzū-yı vuşlat²⁴²⁵ iden zāhid ü²⁴²⁶ 'ābid²⁴²⁷ çāh-ı Şeddād içinde qā'id ve rüz u şeb sācid ü hāmīd²⁴²⁸ ol ki zamān-ı va'd²⁴²⁹ ba'īd olup müddet-i medīd mürürundan soñra²⁴³⁰ ol hürşīd-i şeb-i qadr ve rüz-ı 'īd gibi bir gün²⁴³¹ [İS29b] bedīd olup²⁴³² ve 'ināyet-i²⁴³³ vuşlat *hel min*

2400 iderken: iderken Ya'qūb'la İÜ, anda İS

2401 Yūsuf'uñ: Yūsuf İÜ

2402 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

2403 kışsa-i ātiyesine: hikāyetine İÜ

2404 guşşası: guşşa MO

2405 guşşası hikāyesine: şikāyetine İÜ

2406 şüret-i bî-hem-tāsına: şüretine İÜ, İS

2407 Hemîn ol merd-i şādık: Pes İS

2408 niyāz ve şıdık u ihlāşla namāz kıldı ki: niyāz itdi ki İS

2409 aña: Yūsuf'uñ zamānına degin İS

2410 müyesser olup: virüp İÜ

2411 'aleyhi's-selām: -YB, -MO

2412 müşāhede-i dīdārıyla: vuşlat-ı gülzār dīdārı ile İÜ, vuşlat-ı gülzār İS

2413 muhterem: hürrem İÜ

2414 pür-envārıyla: pür-envār ile YB, İS

2415 muğtenem: bî-gam İÜ

2416 cenāb-ı: dergāh-ı İÜ

2417 Yūsuf'uñ 'aleyhi's-selām vuşlat-ı gülzār müşāhede-i dīdārıyla muhterem ve şöhet-i ruhsār-ı pür-envār ile muğtenim ola cenāb-ı Hudā'da: cemāliyle muhterem ve şöhetleriyle muğtenim ola Hāq te'ālā katında İS

2418 olup: ve İS

2419 gūşına: -YB, -MO, -İS

2420 bir şadā geldi ki: bu nidā-yı pür hikmet irdi ki İÜ, şadā irişdi ki İS

2421 Yūsuf'la: Yūsuf ile İS

2422 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

2423 şöhet: vuşlat İÜ

2424 murād-ı şöhet ve: -İS

2425 vuşlat: şöhet İÜ

2426 zāhid ü: -İÜ, -İS

2427 'ābid: 'ābid mücāhid İS

2428 ü hāmīd: -İÜ

2429 va'd: va'īd MO, YB.

2430 zamān-ı va'īd ba'īd olup müddet-i medīd mürürundan soñra: zamānla İS

2431 bir gün: başuñ üzre İS

*mezîd*²⁴³⁴ müyesser²⁴³⁵ ola. Pes varup²⁴³⁶ ol zâhid-i nîk-nâm²⁴³⁷ çâh-ı benâm²⁴³⁸ içinde²⁴³⁹ maķâm tutup giceler kıyâm ve gündüzler şıyâm ile²⁴⁴⁰ tamâm²⁴⁴¹ biñ iki yüz yıl ârâm itdi.²⁴⁴² Ğaybdan her şeb²⁴⁴³ bir enâr ve âb-ı kevşer gibi²⁴⁴⁴ bir bînar âşikâr olup esrâr-ı Perverdigâr bir ķandîl-i pür-envârı sitârevâr izhâr itdi.²⁴⁴⁵ Ğün taķdîr-i Rabbânî ile Yûsuf'uñ 'aleyhi's-selâm²⁴⁴⁶ ihvânı cevr ile²⁴⁴⁷ anı ol çâha atdılar. Ol 'aşıķ u şâdıķ²⁴⁴⁸ anuñ kemâline lâyıķ 'izzetler idüp tâze²⁴⁴⁹ güller²⁴⁵⁰ gibi tutdı ve luţf u mülâyemetle²⁴⁵¹ eyitdi. Ey bāğ-ı 'ömrüme hâşıl tapuñ baña vâşıl [YB028a] olmaķ recâsıyla bunca ay u yıl cemâlünüñ müştâķı ve hüşnüñüñ²⁴⁵² kemterîñ 'uşşâķı²⁴⁵³ idüm. Şükr u minnet ki bahâne-i uĥuvvetle 'avn-ı mu'în irüp bu bende-i kemterîñ vuşlatuña ķarîñ²⁴⁵⁴ oldu. Ey nev-bahâr-ı bāğ-ı 'işmet zinhâr²⁴⁵⁵ ihvetüñden şikâyet ve ķalbüñi pür-melâlet itme ki seni Rabb-i [İÜ29b] 'izzete emânet virdüm didi ve yüz yire ķoyup teslîm-i rûĥ itdi.²⁴⁵⁶

2432 olup: -İÜ

2433 ve 'inâyet-i: -YB, -MO, -İS

2434 "...daha var mı?...", Kur'ân-ı Kerîm, 50/30.

2435 müyesser: -İÜ

2436 Pes varup: -İÜ

2437 zâhid-i nîk-nâm: -YB, -MO

2438 benâm: tebâh İÜ

2439 zâhidinüñ nâm-ı çâh benâm içinde: merd-i benâm varup ol çâh içinde İS

2440 şıyâm ile: şıyâmla İÜ

2441 maķâm tutup giceler kıyâm ve gündüzler şıyâm ile tamâm: maķâm ve gice ve gündüz şıyâm ve kıyâm ve İS

2442 itdi: ķaldı İS

2443 şeb: gice İS

2444 gibi: mişâl İS

2445 âşikâr olup esrâr-ı Perverdigâr bir ķandîl-i pür-envârı sitârevâr izhâr itdi: zühür idüp üzerinde bir ķandîl peydâ oldu İS

2446 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

2447 cevr ile: cevrlerle İÜ, cevrle İS

2448 u şâdıķ: -İS

2449 tâze: anı bir tâze İS

2450 güller: gül İÜ, İS

2451 luţf u mülâyemetle: luţfla İS

2452 müştâķı ve hüşnüñüñ: müştâķ ve hüşnüñe İS

2453 'uşşâķı: 'uşşâķ İS

2454 ķarîñ: ķurbın İÜ

2455 Şükr u minnet ki bahâne-i uĥuvvetle 'avn-ı mu'în irüp bu bende-i kemterîñ vuşlatuña ķarîñ oldu ey nev-bahâr-ı bāğ-ı 'işmet zinhâr: bi-ĥamdi'llâh ki 'avn-ı mu'în ihvetüñi bahâne idüp hemîñ bu 'aşıķ-ı miskîn vaşluña ķarîñ oldu. Şaķın İS

2456 pür-melâlet itme ki seni rabb-i 'izzete emânet virdüm didi ve yüz yere ķoyup teslîm-i rûĥ itdi: pür-melâmet itme diyü yüz yire ķoyup cân-ı şîrîni teslîm itdi İS

NAZM²⁴⁵⁷

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

[MO22a]

Belādur cānib-i Hāq imtiḥānı

Erenler bir²⁴⁵⁸ ğanīmet bildi anı

Belā çoğ²⁴⁵⁹ irmekile evliyāya

Liyākat kesb ider qurb-ı Hūdā'ya²⁴⁶⁰

NESR²⁴⁶¹

BU FAŞL İHŪVĀN DEHĀN-I ÇĀHDAN 'İTĀB VE YŪSUF ANLARA CEVĀB-I BĀ-ŞAVĀB VİRDÜGİDÜR²⁴⁶²

Rivāyetdür ki kaçan ol māh ka'r-ı çāhı menzilgāh itdi. Ya'kūb'uñ evlādı²⁴⁶³ ḥayāt-ı Yūsuf'ı bilmek ve²⁴⁶⁴ şiddet-i aḥvālin²⁴⁶⁵ ve keşret-i ehvālin²⁴⁶⁶ fehmi itmek murād idinüp dehān-ı çāhdan²⁴⁶⁷ [İS30a] aşağı āvāz irişdürdiler.²⁴⁶⁸ Yūsuf 'aleyhi's-selām²⁴⁶⁹ endişe itdi ki anlaruñ²⁴⁷⁰ şekāvetleri sa'ādete mübeddel olup cā'iz ki ḥāline²⁴⁷¹ şefkat ve itdükleri muḥālif işden nedāmet itmiş olalar.²⁴⁷² Bu mülāḥaza ile²⁴⁷³ aşağıdan anlara²⁴⁷⁴ cevāb virdi. Çün birāderler Yūsuf'uñ 'aleyhi's-selām²⁴⁷⁵

²⁴⁵⁷ Nazm: beyt İÜ

²⁴⁵⁸ bir: bil İÜ

²⁴⁵⁹ çoğ: çok MO

²⁴⁶⁰ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 836, 838 s. 30; Şiirin üçüncü mısrasındaki "evliyāya" kelimesi, Yahyâ Bey'in Yūsuf u Zelihâ adlı eserinde "enbiyāya" şeklinde geçmektedir.

²⁴⁶¹ Neşr: -İÜ. // nazm.....neşr: -İS

²⁴⁶² Bu faşl ihvān dehān-ı çāhdan 'itāb ve Yūsuf anlara cevāb-ı bā-şavāb virdügidür: -YB, -MO, -İS

²⁴⁶³ Ya'kūb'uñ evlādı: evlād-ı Ya'kūb İS

²⁴⁶⁴ ḥayāt-ı Yūsuf'ı bilmek ve: Yūsuf'uñ İÜ

²⁴⁶⁵ aḥvālin: aḥvālin bilmek İÜ

²⁴⁶⁶ keşret-i aḥvālin: -YB

²⁴⁶⁷ murād idinüp dehān-ı çāhdan: için ol çāh ağzından İS

²⁴⁶⁸ āvāz irişdürdiler: āvāzla şadā yitürdiler İS

²⁴⁶⁹ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

²⁴⁷⁰ anlaruñ: -YB, -MO

²⁴⁷¹ cā'iz ki ḥāline: aña YB, MO

²⁴⁷² endişe itdi ki anlaruñ şekāvetleri sa'ādete mübeddel olup cā'iz ki ḥāline şefkat ve itdükleri muḥālif işden nedāmet itmiş olalar: -İS

²⁴⁷³ mülāḥaza ile: mülāḥazayla MO

²⁴⁷⁴ aşağıdan anlara: ka'r-ı çāhdan ḥiṭāblarına İÜ, aşağıdan İS

²⁴⁷⁵ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

şadāsın²⁴⁷⁶ gūş idüp²⁴⁷⁷ şemme-i hayātından eşer fehm itdiler. Bir büyük hācer getirüp istediler²⁴⁷⁸ ki bī-ḥazer²⁴⁷⁹ atup Yūsuf'ı helāk ve şübheden dillerin²⁴⁸⁰ pāk ü bī-bāk ideler. Yehūda'nuñ 'aleyhi's-selām²⁴⁸¹ zātında olan şefkat-i [YB028b] cibillet müteḥarrrik olup ellerin tıtdı. 'Ahdi ferāmūş itmeñ ki 'ömrünüñ²⁴⁸² beķası²⁴⁸³ bellüdüdü didi.²⁴⁸⁴ Şem'ün dehān-ı çāhdan²⁴⁸⁵ eyitdi. Bi-ḥamdi'llāh ey merd-i²⁴⁸⁶ kāzib Ḥaķ²⁴⁸⁷ bizi saña ğālib idüp fetḥ ü zafer bize müyesser oldı ki²⁴⁸⁸ çeşm-i [IÜ30a] peder seni görmez oldı. Ol yalan düşle²⁴⁸⁹ bu ḫālī-i bed ḳande gitdi ki²⁴⁹⁰ bu demde²⁴⁹¹ saña meded irişe.²⁴⁹² Bu ḫiḫābı ol meftün işidüp *el-ḫükmü li'llāh*.²⁴⁹³ [İS30b] Ey Şem'ün ki baña Ḥaķ'dan luḫf irüp yüzüñüze²⁴⁹⁴ baķmaķdan fāriğ oldum rüy-ı 'adūya²⁴⁹⁵ niğāh itmekden²⁴⁹⁶ cāna belā-yı vaḫdet-i çāh yegdür ki nāmı evliyādan olanuñ baḫşışi belādan olur didi. Bu cevābı Şem'ün işidüp²⁴⁹⁷ dilde²⁴⁹⁸ buğz u [MO22b] ḫasedi²⁴⁹⁹ füzün oldı. Rübīl eyitdi bu²⁵⁰⁰ yalan düşüñi

²⁴⁷⁶ şadāsın: āvāzın İÜ

²⁴⁷⁷ cevāb virdi çün birāderler Yūsuf'ıñ 'aleyhi's-selām şadāsın gūş idüp: cevāb irişdüdü ki şeķāvetleri sa'ādete mübeddel olup birāderleri aña şefkat ve itdükleri muḫālif işden nedāmet itmiş olalar çün birāderler Yūsuf'ıñ İS

²⁴⁷⁸ istediler: dilediler İÜ

²⁴⁷⁹ istediler ki bī-ḥazer: dilediler ki İS

²⁴⁸⁰ dillerin: göñüllerin İS

²⁴⁸¹ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

²⁴⁸² 'ömrünüñ: müddet-i İÜ

²⁴⁸³ Yehūda'nuñ 'aleyhi's-selām zātında olan şefkat-i cibillet müteḥarrrik olup ellerin tıtdı 'ahdi ferāmūş itmeñ ki'ömrünüñ beķası: Ammā Yehūda 'āķil u dānā idi. İrişüp ellerin tıtdı 'ahdi şaķlañ ki anuñ ne ḳadar bāķī olacağı İS.

²⁴⁸⁴ nazm: [mefā'ülün/mefā'ülün/fe'ülün] Felek yağdursa ger seng-i belāyı/Başından düşmez ol tāc-ı Ḥudāyī/Nażar eylerse toprāğa zer eyler/Elini taşa şunsa gevher eyler: Bu nazm İÜ nüsyasında 31b'de, YB nüshasında 30a'da MO nüshasında 23b'de hikayenin örtüştüğü yerde geçmektedir. Bu nedenle burada dipnotta gösterilmiştir.

²⁴⁸⁵ dehān-ı çāhdan: ol çāh ağızına gelüp İS

²⁴⁸⁶ merd-i: -YB, -MO

²⁴⁸⁷ bi-ḫamdi'llāh ey merd-i kāzib Ḥaķ: el-ḫamdüli'llāh ey kāzib ki Ḥaķķ İS

²⁴⁸⁸ bize müyesser oldı ki: müyesser itdi ki İS

²⁴⁸⁹ düşle: düş ile MO

²⁴⁹⁰ ḳande gitdi ki: ḳandedür ki İÜ

²⁴⁹¹ demde: dem İS

²⁴⁹² irişe: idelerdi İÜ, irişdüdü İS

²⁴⁹³ "Hüküm Allah'ındır." Kur'ân-ı Kerīm'de bu ifade doğrudan olmamakla birlikte hükmün yalnızca Allah'a ait olduğunu ifade eden ayetler bulunmaktadır. Bu ibare bu ayetlere atfen söylenilmektedir. Kur'ân-ı Kerīm, 6/57.

²⁴⁹⁴ yüzüñüze: yüziñüze MO, İÜ

²⁴⁹⁵ 'adūya: 'adū yüzine İS

²⁴⁹⁶ itmekden: itmeden İÜ

²⁴⁹⁷ işidüp: işidicek İS

²⁴⁹⁸ dilde: -İÜ, -İS

gör ki senüñ işüñi bu²⁵⁰¹ teşvîşle²⁵⁰² nice müşkil itdi.²⁵⁰³ Sözünde kâzib olanuñ²⁵⁰⁴ zillet belâsı²⁵⁰⁵ ğâlib olur. Ben ki²⁵⁰⁶ Rubil'em yemîn iderem ki şahîh sen bu düşde²⁵⁰⁷ kız-bi şarih idersin. Sende ne hadd ü ne vücüd ola ki seyyârât²⁵⁰⁸ saña sücüd kıla. Yûsuf 'aleyhi's-selâm²⁵⁰⁹ sükûtı şavâb bilüp²⁵¹⁰ anuñ bu nüktesine cevâb virmeyicek girü Rübîl eyitdi. Bizden²⁵¹¹ yüz mi çevirdüñ ki bu²⁵¹² söze yüzüñ ve cevâba sözüñ kalmadı. Yûsuf 'aleyhi's-selâm²⁵¹³ eyitdi size sükût [YB029a] haqdur. Zîrâ tınmamaq cevâb-ı ahmaqdur ki²⁵¹⁴ Hudâ-yı bî-niyâz maħabbetle ser-efrâz itdüğü merdi derd ü miħnetle mümtâz ider ve ba'zı zâta ol mu'în 'inâyet itse²⁵¹⁵ tıfl iken anı [İS31a] ehl-i yakîn eyler. Sen cihânda hemîn²⁵¹⁶ şüret-bîn olup bu ma'nâdan²⁵¹⁷ nesne anlamadıñ ey miskîn didi. [İÜ30b] Lâvî eyitdi kendü zu'muñda 'aceb yalan düş düzmege²⁵¹⁸ sebep ne idi ya'nî fikrüñ bu mıydı²⁵¹⁹ ki Rabb-i 'izzet²⁵²⁰ seni 'azîz-i baht ve burc-ı²⁵²¹ şevketde şâhib-i²⁵²² taht idüp sen mîr-i cünûda²⁵²³ biz bendeveş²⁵²⁴ sücüd idevüz. Bi-ħamdi'llâh ol deme ırmeyüp menzilgâhuñ²⁵²⁵ çâh oldı câh olmadı.²⁵²⁶ Yûsuf 'aleyhi's-selâm²⁵²⁷ eyitdi²⁵²⁸ ey²⁵²⁹

²⁴⁹⁹ ħasedi: ħased dilinde İS

²⁵⁰⁰ bu: ol İÜ

²⁵⁰¹ bu: bunca İÜ

²⁵⁰² bu teşvîşle: -İS

²⁵⁰³ itdi: eyledi İÜ

²⁵⁰⁴ olanuñ: olana İS

²⁵⁰⁵ belâsı: belâsı üzerinde İÜ

²⁵⁰⁶ ki: kim İÜ

²⁵⁰⁷ sen bu düşde: bu düşde sen İÜ

²⁵⁰⁸ eyyârât: nüsûmla şems u kamer İS

²⁵⁰⁹ 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

²⁵¹⁰ bilüp: görüp İS

²⁵¹¹ bizden: -YB, -MO

²⁵¹² bu: -YB, -MO

²⁵¹³ 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

²⁵¹⁴ ki: -İS

²⁵¹⁵ ol mu'în 'inâyet itse: 'avn-ı mu'în irse İÜ

²⁵¹⁶ cihânda hemîn: hemîn cihânda İÜ

²⁵¹⁷ ma'nâdan: ma'nâ-yı renginden İÜ

²⁵¹⁸ düş düzmege: düşüñe İS

²⁵¹⁹ bu mıydı: bu mı idi İÜ

²⁵²⁰ Rabb-i 'izzet: Haqq İS

²⁵²¹ burc-ı: serîr-i İÜ

²⁵²² şâhib-i: ehl-i İS

²⁵²³ cünûda: cünüd İÜ

²⁵²⁴ bendeveş: bende YB, MO

²⁵²⁵ menzilgâhuñ: menzilüñ İS, menzilgâh İÜ

²⁵²⁶ câh olmadı: -İÜ

Lāvī-i dūn-himmet albũnde zerre adar meramet²⁵³⁰ olaydı beni yandurup taba ve bu²⁵³¹ bel-y ba almazdu. Malũmdur ki albũ acerden²⁵³² eed ve derũnu pũr-mekr ũ aseddũr ki İblīs seni yoldan ıkarup²⁵³³ fitneye reis itmi ki²⁵³⁴ avl-i tai²⁵³⁵ telbīs aladu Rabb-i mũntaim azerin yd iden vaiyyet-i [MO23a] pederin yd ider mi yũz bi ũkr ũ minnet ki baa zkr-i ead ve size mekr ũ ased naib oldu. anduuz²⁵³⁶ siz²⁵³⁷ ki bu ar-ı²⁵³⁸  baa cy-ı bel vũ h ola.²⁵³⁹ Ben od bunda af-y insu'llh buldum ve bua-i zulumt iken ar-i [İS31b] envr-ı [YB029b] ilh oldum. ae li'llh ki sende mezak²⁵⁴⁰ ola ey gũmrh didi. Amm Yehũddan²⁵⁴¹ 'aleyhi's-selm²⁵⁴² biraz adakat ve nında nev²⁵⁴³ efat fehm olunup²⁵⁴⁴ alvet-i²⁵⁴⁵ Yũsuf'a²⁵⁴⁶ 'aleyhi's-selm²⁵⁴⁷ izhr-ı maabbet idũp ũret-i²⁵⁴⁸ merametle²⁵⁴⁹ eyitdi. Ey peder obetinden ayru ve iveti zulmiyle ayru olan yetim elebũm²⁵⁵⁰ mũnkesir albũu li²⁵⁵¹ ve mecrũ cismũu infili²⁵⁵² nicedũr ki²⁵⁵³ bu a baırlu ardeler²⁵⁵⁴ dest-i cevrlere²⁵⁵⁵ saa

²⁵²⁷ 'aleyhi's-selm: -YB, -MO, -İS

²⁵²⁸ eyitdi: eyitdi dile İÜ, İS

²⁵²⁹ ey: -İÜ

²⁵³⁰ meramet: efat İÜ

²⁵³¹ bu: -YB, -MO

²⁵³² acerden: acer MO

²⁵³³ yoldan ıkarup: -İÜ, yoldan ıkarımı İS

²⁵³⁴ fitneye reis itmi ki: -YB, -MO, -İS

²⁵³⁵ tai: ta MO

²⁵³⁶ anduuz: anduuz MO, İÜ

²⁵³⁷ siz: -YB, -MO

²⁵³⁸ ar-ı: -İS

²⁵³⁹ ola: olup ch olmaya İÜ

²⁵⁴⁰ mezak: firak İS

²⁵⁴¹ Yehũddan: Yehũd İÜ, -İS

²⁵⁴² 'aleyhi's-selm: -YB, -MO, -İS

²⁵⁴³ nev: -YB, -MO

²⁵⁴⁴ fehm olunup: olmala İÜ, olmaın İS

²⁵⁴⁵ alvet-i: afiyeye-i İÜ

²⁵⁴⁶ Yũsuf'a: ol mha İS

²⁵⁴⁷ 'aleyhi's-selm: -YB, -MO, -İS

²⁵⁴⁸ ũret-i: -YB, -MO

²⁵⁴⁹ ũret-i merametle: -İS

²⁵⁵⁰ elebũm: alim MO, İS, nesrin-rũ İÜ

²⁵⁵¹ li: infili İÜ

²⁵⁵² infili: li İÜi avli İS

²⁵⁵³ ki: -YB, -MO

²⁵⁵⁴ ardeler: arındalar MO, İÜ, İS

²⁵⁵⁵ cevrlere: cevriyle MO, cevr ile İÜ

taşlar [İÜ31a] urup ey mäh sende zerre kadar günâh yoĝken²⁵⁵⁶ menzilüñ çâh eylediler.²⁵⁵⁷ Baña ĝâyetle ĝuşşa vü renc irdi ki²⁵⁵⁸ senüñ gibi genc mâr²⁵⁵⁹ içine girdi. Yûsuf ‘aleyhi’s-selâm²⁵⁶⁰ eyitdi ey birâder-i pâk bu çeşm-i nemnâkum²⁵⁶¹ görüp²⁵⁶² sen ĝamnâk olma ki luţf-ile Hudâ-yı Kerîm ka‘r-ı çâhı²⁵⁶³ dâr-ı na‘îm idüp mûr u mârı²⁵⁶⁴ târ u mâr ve hârı gidüp lâlezâr oldı ve hevâsı i‘tidâl bulup fezâsı ziyâ-yı nûrla²⁵⁶⁵ taldı. Ğuşşam oldur ki pîr-i za‘îf²⁵⁶⁶ hasretümden ziyâde nahîf olup ağlamağdan gözleri bî-nûr ve ĝuşşadan şîhhatine fütür²⁵⁶⁷ ire.²⁵⁶⁸ Senden ey birâder²⁵⁶⁹ recâm budur ki çün peder katına vâşıl ve²⁵⁷⁰ şöhetine²⁵⁷¹ dâhil olasın²⁵⁷² [İS32a] ve her biriñüz yirlü yiriñüz bilüp benüm yerüm boş bulasız.²⁵⁷³ Ümîzdür ki²⁵⁷⁴ göricek²⁵⁷⁵ ben ĝarîb tenhâyı añasın²⁵⁷⁶ ve kaçan bir yetimüñ ağladuĝın ve miñnet odıyla ciger taĝladuĝın göresin.²⁵⁷⁷ Benüm ağladuĝumu yâd ve ol²⁵⁷⁸ hâzîni²⁵⁷⁹ [MO23b] dâdla²⁵⁸⁰ şâd idesin²⁵⁸¹ ki²⁵⁸² bu gün [YB030a] benüm için ey kardeş²⁵⁸³ gözleriñden yaş akarsa²⁵⁸⁴ yarın ol yaş cehennem odın söyündürmek muğarrerdür ki bir mazlûma vaqt-i hâcetde şefkat

²⁵⁵⁶ yoĝken: yoĝiken her gün âhla İÜ

²⁵⁵⁷ eylediler: itdiler İÜ

²⁵⁵⁸ ĝuşşa vü renc irdi ki: bu renc ü ĝuşşa virdi ki İS

²⁵⁵⁹ mâr: ĝâr-ı çâh İÜ, genc-i mârâ içine İS

²⁵⁶⁰ ‘aleyhi’s-selâm: -YB, -MO, -İS

²⁵⁶¹ çeşm-i nemnâkum: cism-i nemnâkum YB, cism-i nemnâk İÜ

²⁵⁶² bu çeşm-i nemnâkum görüp: benüm ecelumden İS

²⁵⁶³ çâhı: çâhı baña İS

²⁵⁶⁴ mârı: mârı anuñ İS

²⁵⁶⁵ ziyâ-yı nûrla: nûr-ı ziyâ ile İÜ, İS

²⁵⁶⁶ pîr-i za‘îf: pîr u za‘îf YB

²⁵⁶⁷ fütür: pür-fütür İÜ

²⁵⁶⁸ ire: ola İÜ

²⁵⁶⁹ senden ey birâder: cenâbuñdan İÜ

²⁵⁷⁰ vâşıl ve:varup cümleñüz İS

²⁵⁷¹ şöhetine: şöheti hâreme İÜ

²⁵⁷² olasın: olasız İÜ. // dâhil olasın: cem‘ olasız İS

²⁵⁷³ ve her biriñüz yerlü yeriñüz bilüp benüm yerüm boş bulasız: -YB, -MO

²⁵⁷⁴ Ümîzdür ki: -YB, -MO, -İS

²⁵⁷⁵ göricek: ol câyı bî-hem-tâyı görüp İÜ

²⁵⁷⁶ añasın: añasız İÜ, İS

²⁵⁷⁷ göresin: göresiz İÜ, veyâ bir miskîn cevri-i zâlimden zâr u hâzîn olduĝın göresiz İS

²⁵⁷⁸ ol: -MO

²⁵⁷⁹ hâzîni: mañzûnı İÜ

²⁵⁸⁰ dâdla: dâd ie MO

²⁵⁸¹ idesin: idesiz İÜ

²⁵⁸² ki: eger İS

²⁵⁸³ kardeş: karındaş İÜ, İS

²⁵⁸⁴ gözleriñden yaş akarsa: ağlarsañ İS

rūz-ı zaḥmetde Ḥudā'dan bā'ış-i neyl-i²⁵⁸⁵ rahmetdür ve bu derd-i sırrı bildirüp pederi zinhār²⁵⁸⁶ zār itmeñ²⁵⁸⁷ ki²⁵⁸⁸ sizden āzār olup²⁵⁸⁹ Perverdigāra²⁵⁹⁰ feryād u rāz iderse²⁵⁹¹ siz şermsār olasız²⁵⁹² baña²⁵⁹³ eger²⁵⁹⁴ [İÜ31b] derdle miḥnet diler²⁵⁹⁵ ve benden nefret²⁵⁹⁶ iderseñüz²⁵⁹⁷ ben size²⁵⁹⁸ 'uķūbet²⁵⁹⁹ dilemezem. Belki luṭf-ı Rabb-i 'izzetden 'ināyet isterem.²⁶⁰⁰ Pes du'āya el ƣaldırup²⁶⁰¹ münācāt itdi ki ey Ƙāzī'l-ḥācāt bu zūhūr bulan ḥādīṣāt²⁶⁰² baña taqđirüñden irdi²⁶⁰³ kime feryād ve mededi kimden istimdād²⁶⁰⁴ [İS32b] ideyüm ḥiṭāb-ı Rabbü'l-erbāb irdi ki²⁶⁰⁵ sen²⁶⁰⁶ ıztırāb çekme *fa'ālün li-mā yürīd*²⁶⁰⁷ benem²⁶⁰⁸ rızā-yı şerīfüm ƣazāya müte'alliķdür. Eger ƣazāya rızā virürseñ ben de senden rāzī olmaķ muḥaķķaķdur.²⁶⁰⁹

NAZM²⁶¹⁰

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Felek yağdursa ger seng-i belāyı

²⁵⁸⁵ bā'ış-i neyl-i: -YB, -MO, -İS

²⁵⁸⁶ zinhār: -YB, -MO

²⁵⁸⁷ itmeñ: itmeyesiz İÜ

²⁵⁸⁸ ve bu derd-i sırrı bildirüp pederi zinhār zār itmeñ ki: zinhār bu dūr sırrı pedere bildürüp zār itmeñ ki İS

²⁵⁸⁹ olup: olup eger İÜ

²⁵⁹⁰ Perverdigāra: -YB, -MO

²⁵⁹¹ iderse: iderse Perverdigār ƣatında siz İÜ

²⁵⁹² olasız: olmayasız İÜ, İS

²⁵⁹³ baña: -İÜ

²⁵⁹⁴ eger: eger uḥuvvet-i 'alışānlarum baña İÜ

²⁵⁹⁵ diler: dilerse İÜ, dileseñüz İS

²⁵⁹⁶ nefret: nefretle ƣaşd-ı ihānet İÜ

²⁵⁹⁷ iderseñüz: iderse İÜ

²⁵⁹⁸ size: anlara İÜ

²⁵⁹⁹ 'uķūbet: 'uķūbet olduĝın İS

²⁶⁰⁰ isterüm: dilerüm İÜ

²⁶⁰¹ du'āya el ƣaldırup: mucību'd-de'āvāt dergāhına yüz urup İÜ

²⁶⁰² bu zūhūr bulan ḥādīṣāt: bu iş İS

²⁶⁰³ baña taqđirüñden irdi: baña senüñ taqđirüñle oldı İS

²⁶⁰⁴ kime feryād ve mededi kimden istimdād: kimden necāt isteyem ve kime feryād ve istimdād İÜ, gibi feryād ve kimden meded istimdād İS

²⁶⁰⁵ ḥiṭāb-ı Rabbü'l-erbāb irdi ki: cenāb-ı Rabbü'l-erbābdan ḥiṭāb irdi ki İÜ, cenāb-ı Rabbü'l-erbābdan ḥiṭāb-ı müsteṭāb irdi ki İS

²⁶⁰⁶ sen: ey Yūsuf 'aleyhi's-selām İÜ, ey Yūsuf İS

²⁶⁰⁷ "Şüphesiz Rabbin istediĝini yapandır.", Kur'ân-ı Kerīm, 11/107.

²⁶⁰⁸ ıztırāb çekme *fa'ālün li-mā yürīd* benem: -İÜ, ²⁶⁰⁸ ıztırāb çekme *fa'ālün li-mā yürīd* İS

²⁶⁰⁹ rızā-yı şerīfüm ƣazāya müte'alliķdür eger ƣazāya rızā virürseñ ben de senden rāzī olmaķ muḥaķķaķdur: -YB, -MO

²⁶¹⁰ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6949, 6952, s. 223.

Başından düşmez ol t̄ac-ı Hudāyī

Nazar eylerse ʔoprāğa zer eyler

Elini ʔaşa şunsa gevher eyler²⁶¹¹

**BU FAŞL EVLĀD-I YA‘KŪB HŪN RENGİNLE YŪSUF’UŅ GÖMLEGİN
HAZRET-İ PİR HUZŪRINA GETŪRDŪKLERİDŪR²⁶¹²**

NEŞR²⁶¹³

Rivāyetdür ki²⁶¹⁴ Yūsuf ‘*aleyhi’s-selām*²⁶¹⁵ çāha atilup²⁶¹⁶ Allāh’a tevekkülde ve belālara taḥammülde²⁶¹⁷ iken evlād-ı²⁶¹⁸ Ya‘kūb ‘*aleyhi’s-selām*²⁶¹⁹ bu sevdādan meczūb olup her biri noḡsānın²⁶²⁰ ma‘lūm itmekle²⁶²¹ dilleri²⁶²² maḡmūm ve²⁶²³ birbiri yanında mezmūm oldılar. Her²⁶²⁴ ne deñlü²⁶²⁵ ʔaş baḡırlular ise²⁶²⁶ hele ʔardaşdur²⁶²⁷ firāk-ı Yūsuf ‘*aleyhi’s-selām*²⁶²⁸ içūn gözlerinden yaş yerine ʔan revān itdiler²⁶²⁹ ve²⁶³⁰ ḡah sırların fāş ḡāh birbiriyle şavāş itdiler. Āḡir bir yire gelūp²⁶³¹ birbirine²⁶³² eyitdiler. [YB030b] Hāḡır-ı pīr ziyāde mūnkesirdūr aña ne²⁶³³ tedbīr

²⁶¹¹ Bu şiir İS nüshasında 30a yapraḡında geçmektedir.

²⁶¹² Bu faşl evlād-ı Ya‘kūb hūn renginle Yūsuf’uñ gömlegin ḡazret-i pīr ḡuzūrina getūrdūkleridūr: -YB, -MO, -İS

²⁶¹³ Neşr: -İÜ, -İS

²⁶¹⁴ Rivāyetdür ki: -MO

²⁶¹⁵ ‘*aleyhi’s-selām*: -YB, -MO

²⁶¹⁶ çāha atilup: çāhda MO, çāha atıldıkda İÜ

²⁶¹⁷ ve belālara taḥammülde: -YB, -MO

²⁶¹⁸ evlād-ı: -YB

²⁶¹⁹ ‘*aleyhi’s-selām*: -YB, -MO

²⁶²⁰ noḡsānın: noḡsānını İÜ

²⁶²¹ itmekle: idinmekle İÜ

²⁶²² dilleri: -YB, -MO

²⁶²³ Rivāyetdür ki Yūsuf ‘*aleyhi’s-selām* çāha atilup Allāh’a tevekkülde ve belālara taḥammülde iken evlād-ı Ya‘kūb ‘*aleyhi’s-selām* bu sevdādan meczūb olup her biri noḡsānın ma‘lūm itmekle dilleri maḡmūm ve: Rivāyetdür ki evlād-ı Ya‘kūb Yūsuf’ı çāha atduḡlarında bu sevdā anları meczūb ve maḡmūm idūp her biri noḡsānını ma‘lūm idinmekle İS

²⁶²⁴ her: -İS

²⁶²⁵ ne deñlü: ne deñlü iḡvān İS

²⁶²⁶ ʔaş baḡırlular ise: baḡırları ʔaş ise İÜ, ʔaş baḡırlu ise İS

²⁶²⁷ hele ʔardaşdur: hele ʔarındaşdur İÜ, -İS

²⁶²⁸ ‘*aleyhi’s-selām*: -YB, -MO, -İS

²⁶²⁹ gözlerinden yaş yerine ʔan revān itdiler: ʔanlı yaş dökūp İÜ, ʔan aḡladılar İS

²⁶³⁰ ve: -İÜ

²⁶³¹ ḡah sırların fāş ḡāh birbiriyle şavāş itdiler āḡir bir yire gelūp: -YB, -MO, -İS

²⁶³² birbirine: -İÜ

²⁶³³ aña ne: ne İÜ, İS

[İÜ32a] idelüm ve²⁶³⁴ kanı Yūsuf²⁶³⁵ ‘aleyhi’s-selām²⁶³⁶ deyü bize hitāb iderse biz aña ne yüzle²⁶³⁷ cevāb [MO24a] virelüm. Bārī gömleginüñ²⁶³⁸ nısfına kan sürüp yalan yere efgān²⁶³⁹ idelüm ve²⁶⁴⁰ Yūsuf’uñ endāmın qurd pāre pāre itdi ve bir pāresin qomayup hep yutdı diyelüm ve hūnla²⁶⁴¹ rengin gümlegin pīrūñ önünde qoyalum ola ki bu itdügümüz²⁶⁴² ‘ö-zr-i nā-ma‘kūli²⁶⁴³ qatında²⁶⁴⁴ maqbūl görüp²⁶⁴⁵ mātemine meşgūl ola. Pes Ya‘qūb’uñ āli ol²⁶⁴⁶ fāsīd hayāli muqarrer idüp bir oğlağı²⁶⁴⁷ boğazladılar ve Yūsuf’uñ pīrehenin²⁶⁴⁸ ol kan ile²⁶⁴⁹ rengin idüp hemīn²⁶⁵⁰ evden yaña müteveccih oldılar çün şeh-r-i Ken‘ān’a yaqīn geldiler hemīn²⁶⁵¹ vaqt-i feryād u enīndür deyü birbirine çok nefrīn idüp āvāz-ı na‘raların²⁶⁵² ‘ayyūka çıkardılar.²⁶⁵³

BEYT²⁶⁵⁴

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Yaşı çok olsa ādemūñ hāzer it

²⁶³⁴ ve: ve eger bize İS

²⁶³⁵ Yūsuf: oğlum İS

²⁶³⁶ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

²⁶³⁷ yüzle: -İÜ

²⁶³⁸ gömleginüñ: gömlegi İS

²⁶³⁹ efgān: figān İÜ

²⁶⁴⁰ ve: -İÜ

²⁶⁴¹ hūnla: -YB, -MO

²⁶⁴² itdügümüz: -İÜ

²⁶⁴³ nā-ma‘kūli: nā-ma‘kūl İÜ

²⁶⁴⁴ qatında: -İÜ

²⁶⁴⁵ görüp: -İÜ

²⁶⁴⁶ ol: bu İÜ

²⁶⁴⁷ oğlağı: büzgāleyi İÜ

²⁶⁴⁸ pīrehenin: gömlegin İÜ

²⁶⁴⁹ kan ile: kanla YB, İÜ

²⁶⁵⁰ hemīn: -YB, -MO

²⁶⁵¹ hemīn: -İÜ

²⁶⁵² āvāz-ı na‘raların: na‘raların İÜ

²⁶⁵³ ‘ayyūka çıkardılar: uzatdılar İÜ. // yalan yere efgān idelüm ve Yūsuf’uñ endāmın qurd pāre pāre itdi ve bir pāresin qomayup hep yutdı diyelüm ve hūnla rengin gümlegin pīrūñ önünde qoyalum ola ki bu itdügümüz ‘ö-zr-i nā-ma‘kūli qatında maqbūl görüp mātemine meşgūl ola. Pes Ya‘qūb’uñ āli ol fāsīd hayāli muqarrer idüp bir oğlağı boğazladılar ve Yūsuf’uñ pīrehenin ol kan ile rengin idüp hemīn evden yaña müteveccih oldılar çün şeh-r-i Ken‘ān’a yaqīn geldiler hemīn vaqt-i feryād u enīndür deyü birbirine çok nefrīnidüp āvāz-ı na‘raların ‘ayyūka çıkardılar: Yūsuf’uñ cismini qurd tālān itdi diyü nālān olalum ola ki anuñ mātemine meşgūl olup bu ‘ö-zr nā-ma‘kūli maqbūl göre hemīn bir oğlağı boğazlayup Yūsuf’uñ gömlegin kana buladılar İS

²⁶⁵⁴ Beyt: Nazm İÜ

Yaşına bakma işine nazar it²⁶⁵⁵

NEŞR²⁶⁵⁶

Bu yañada²⁶⁵⁷ Ya‘küb ‘aleyhi’s-selām²⁶⁵⁸ ğam-hār intizārla dil-figār ve efkārla bī-ķarār²⁶⁵⁹ olup Yūsuf seyrāna gidelden berü²⁶⁶⁰ mest ü ħayrāna dönmişdi²⁶⁶¹ ve [İS33a] tende²⁶⁶² ħuzūr uçup cānda²⁶⁶³ bŷy-ı sürŷr ķalmamışdı²⁶⁶⁴ ve ķalbi²⁶⁶⁵ baħr-i fikre²⁶⁶⁶ ıalmış ve ħātrı²⁶⁶⁷ ħasret odında²⁶⁶⁸ yanup kül olmuşdı.²⁶⁶⁹ Gāħ oturup āħ ü vāħ ve gāħ ıurup²⁶⁷⁰ yollara nigāħ iderdi ķeşm-i intizārla baķup²⁶⁷¹ [YB031a] bu resme zārla aĝlardı ki²⁶⁷² eyā²⁶⁷³ ciger ğüşeme ne dürlü²⁶⁷⁴ belā geldi ki²⁶⁷⁵ va‘de itdüĝi²⁶⁷⁶ ‘ahde vefā itmeyŷp böyle ĝic deprendi [İÜ32b] ve ‘acabā ne ĝüne ķazā nāzil oldu ki tiz eve ‘avdet itmeyŷp ħilāf-ı ‘ādet²⁶⁷⁷ bilmem ķande eĝlendi.²⁶⁷⁸

²⁶⁵⁵ Mehmet Cihat Üstün, a.g.e, b. 1103, s.313. // Beyt. Yaşı çok olsa ādemŷñ ħazer it/ Yaşına bakma işine nazar it : -İS

²⁶⁵⁶ Neşr: -İÜ, -İS

²⁶⁵⁷ yañada: yaña YB, MO

²⁶⁵⁸ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO

²⁶⁵⁹ ve efkārla bī-ķarār: -YB, -MO

²⁶⁶⁰ berü: -İÜ

²⁶⁶¹ dönmişdi: dönmişidi İÜ

²⁶⁶² tende: dilinden eşer-i İÜ

²⁶⁶³ cānda: cānından İÜ

²⁶⁶⁴ ķalmamışdı: gitmişidi İÜ

²⁶⁶⁵ ķalbi: ‘aklı İÜ

²⁶⁶⁶ fikre: ħayrete İÜ

²⁶⁶⁷ ħātrı: fikri İÜ

²⁶⁶⁸ odında: nārına İÜ

²⁶⁶⁹ olmuşdı: olmuşıdı İÜ

²⁶⁷⁰ Bu yañada Ya‘küb ‘aleyhi’s-selām ğam-hār intizārla dil-fikār ve efkārla bī-ķarār olup Yūsuf seyrāna gidelden berü mest ü ħayrāna dönmişdi ve tende ħuzūr uçup cānda bŷy-ı sürŷr ķalmamışdı ve ķalbi baħr-i fikre ıalmış ve ħātrı ħasret odında yanup kül olmuşdı gāħ oturup āħ ü vāħ ve gāħ ıurup: Pes ol ĝün ki Yūsuf seyrāna gitmişdi. Ya‘küb mest ü ħayrāna dönŷp teninde ħuzūr ve sīnesinde bŷy-ı sürŷr ķalmamışdı ķalbi deryā-yı fikre ıalmış ve cānı ħasret odında ķalmışdı. Gāħ ĝirŷp ħānesine āħ ki ķıķup İS

²⁶⁷¹ baķup: aĝlayup İÜ, ĝezŷp İS

²⁶⁷² zārla aĝlardı ki: zārlık iderdi ki İÜ, dirdi ki İS

²⁶⁷³ eyā: ‘acabā İS

²⁶⁷⁴ dürlü: -YB, -MO

²⁶⁷⁵ geldi ki: irdi ki İÜ

²⁶⁷⁶ va‘de itdüĝi: -İÜ

²⁶⁷⁷ böyle ĝic deprendi ve ‘acabā ne ĝüne ķazā nāzil oldu ki tiz eve ‘avdet itmeyŷp ħilāf-ı ‘ādet: -YB, -MO

²⁶⁷⁸ bilmem ķande eĝlendi: ne yerde eĝlendi İÜ. // ne dürlü belā geldi ki va‘de itdüĝi ‘ahde vefā itmeyŷp böyle ĝic deprendi ve ‘acabā ne ĝüne ķazā nāzil oldu ki tiz eve ‘avdet itmeyŷp ħilāf-ı ‘ādet bilmem ķande eĝlendi: n‘oldı ki tiz ĝelem diyŷ va‘de itmişken ‘ahd u ķarāra ıurmayup eĝlendi diyŷ aĝlardı ve derd-i iştıyākla baĝrın ıaĝlardı İS

BEYT²⁶⁷⁹

[mefā^ḥilün/mefā^ḥilün/fe^ḥülün]

Olur bir taze²⁶⁸⁰ ğam her şubḥ peydā

Anuñçün didiler *el-leylü ḥublā*²⁶⁸¹

*Ve cā'ū ebāhüm'işā'en yebküne*²⁶⁸² evlād-ı Ya'küb'ün 'aleyhi's-selām²⁶⁸³ müdām 'ādetleri idi ki²⁶⁸⁴ aḥşam olmadın²⁶⁸⁵ eve gelürlerdi²⁶⁸⁶ ol gice²⁶⁸⁷ [MO24b] vaqt-i işā ve rüy-ı dünyā bī- ziyā olduğda Yūsuf'ün 'aleyhi's-selām²⁶⁸⁸ vücūdı nā-bedīd ve müddet-i ğaybeti medīd²⁶⁸⁹ ve 'avdet ihtimāli ba'īd görünmegin²⁶⁹⁰ Ya'küb'ün 'aleyhi's-selām²⁶⁹¹ cismini firkat odı mūm ve yavuz endişeler hücum idüp bī-şabr ü bī-ḳarār²⁶⁹² ve bed-'alāmetler āşikār olmağa başladı. Deyne²⁶⁹³ nām duḥter anlara²⁶⁹⁴ nazar ider ıraḳdan²⁶⁹⁵ görür ki birāderler zuhūr itdiler²⁶⁹⁶ ammā²⁶⁹⁷ Yūsuf aralarında²⁶⁹⁸ ğā'ib²⁶⁹⁹ a'zāsına lerze düşüp muḫtarib olduğda

²⁶⁷⁹ Beyt: Naẓm İÜ; Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6767, s. 217. Kemal Paşa-zāde'nin Yūsuf u Zelihā'sında ilk musrada "ğam" kelimesi yerine "dāğ" kelimesi geçmektedir.

²⁶⁸⁰ taze: táz YB

²⁶⁸¹ "Gece gebedir." Arap atasözü. // Beyt. Olur bir taze ğam her şubḥ peydā/ Anuñçün didiler *el-leylü ḥublā* : -İS

²⁶⁸² "(Yūsuf'u kuyuya bırakıp) akşamleyin ağlayarak babalarına geldiler.", Kur'ân-ı Kerīm, 12/16.

²⁶⁸³ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO

²⁶⁸⁴ 'ādetleri idi ki: 'ādetleriydi ki YB

²⁶⁸⁵ olmadın: irmedin İÜ

²⁶⁸⁶ eve gelürlerdi: eve gelmege iḳdām iderlerdi İÜ

²⁶⁸⁷ *Ve cā'ū ebāhüm'işā'en yebküne* evlād-ı Ya'küb'ün 'aleyhi's-selām müdām 'ādetleri idi ki aḥşam olmadın eve gelürlerdi ol gice: müdām 'ādetleri idi ki aḥşam olmadın eve gelürlerdi *Ve cā'ū ebāhüm'işā'en yebküne* ol gice İS

²⁶⁸⁸ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

²⁶⁸⁹ ğaybeti medīd: ğaybı İS

²⁶⁹⁰ Yūsuf'ün 'aleyhi's-selām vücūdı nā-bedīd ve müddet-i ğaybeti medīd ve 'avdet ihtimāli ba'īd görünmegin: -YB, -MO

²⁶⁹¹ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO, -İS

²⁶⁹² bī-şabr ü bī-ḳarār: bī-şabr bī-ḳarār YB

²⁶⁹³ Deyne: Dīnā YB, İÜ, MO

²⁶⁹⁴ anlara: -İÜ

²⁶⁹⁵ nazar ider ıraḳdan: ıraḳdan nazar ider İÜ

²⁶⁹⁶ zuhūr itdiler: göründi İÜ

²⁶⁹⁷ ammā: -YB, -MO

²⁶⁹⁸ Yūsuf aralarında: aralarında Yūsuf İÜ

²⁶⁹⁹ anlara nazar ider ıraḳdan görür ki birāderler zuhūr itdiler ammā Yūsuf aralarında ğā'ib: gördi ki evlād-ı Ya'küb ıraḳdan gözükdiler ammā Yūsuf aralarında yok İS

Ya'küb 'aleyhi's-selâm²⁷⁰⁰ anı lertzân²⁷⁰¹ görüp hemân²⁷⁰² ra'senüñ²⁷⁰³ 'illetin şordı Deyne²⁷⁰⁴ [İS33b] eyitdi ey peder menzil-i ba'iddeden²⁷⁰⁵ evlâduñ bedîd olup²⁷⁰⁶ ammâ²⁷⁰⁷ bilmezem²⁷⁰⁸ ne hikmetdür ki²⁷⁰⁹ Yūsuf 'aleyhi's-selâm²⁷¹⁰ aralarında²⁷¹¹ nâ-bedîd²⁷¹² bu hâle muķārın birâderler²⁷¹³ bildiler ki pederleri henüz şecerü'l-vedâ' sāyesinde muntazırdur her bir ķardaş²⁷¹⁴ ellerinde birer taş ile sînelerin dögüp ve sırların fâşla gözlerinden ķanlı yaş döküp²⁷¹⁵ bulutlar gibi yaķaların päre päre ve şadrın yare yare²⁷¹⁶ itdiler ve na'ra ile²⁷¹⁷ yerleri delüp şadâ-yı vâveylaları āsumāna çıkup yüzlerin päre päre itdiler²⁷¹⁸ şol resme²⁷¹⁹ feryād u fiğân itdiler ki²⁷²⁰ ve²⁷²¹ [YB031b] nâle-i firāvan²⁷²² ile²⁷²³ [İÜ33a] zemîn ü zamân²⁷²⁴ tıldı güyâ rüz-i²⁷²⁵ kıyāmetden bir nişân oldu. Pes²⁷²⁶ ıraķdan²⁷²⁷ bād-ı kıyāmet gibi

²⁷⁰⁰ 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

²⁷⁰¹ lertzân: -YB, -MO

²⁷⁰² hemân: -YB, -MO

²⁷⁰³ ra'senüñ: -İÜ

²⁷⁰⁴ Deyne: Dînâ YB, İÜ, İS

²⁷⁰⁵ menzil-i ba'iddeden: -YB, -MO

²⁷⁰⁶ olup: -İÜ

²⁷⁰⁷ ammâ: -YB, -MO

²⁷⁰⁸ bilmezem: bilmem İÜ

²⁷⁰⁹ Ya'küb 'aleyhi's-selâm anı lertzân görüp hemân ra'senüñ 'illetin şordı Deyne eyitdi ey peder menzil-i ba'iddeden evlâduñ bedîd olup ammâ bilmezem ne hikmetdür ki: Ya'küb eyitdi ey da'ife bu ra'se nedür ol mażlūma eyitdi ey peder evlâduñ görindi bilmeze ne hikmetdür ki İS

²⁷¹⁰ 'aleyhi's-selâm: -YB, -MO, -İS

²⁷¹¹ aralarında: -YB, -MO, -İS

²⁷¹² nâ-bedîd: görünmez İS

²⁷¹³ birâderler: ihvet-i Yūsuf 'aleyhi's-selâm İÜ, evlād-ı Ya'küb İS

²⁷¹⁴ ķardaş: ķarındaş İÜ

²⁷¹⁵ ve sırların fâşla gözlerinden ķanlı yaş döküp: -İÜ

²⁷¹⁶ ve şadrın yare yare: -İÜ

²⁷¹⁷ na'ra ile: na'raları İÜ

²⁷¹⁸ çıkup yüzlerin päre päre itdiler: çıkıdı YB, MO. // sāyesinde muntazırdur her bir ķardaş ellerinde birer taş ile sînelerin dögüp ve sırların fâşla gözlerinden ķanlı yaş döküp bulutlar gibi yaķaların päre päre ve şadrın yare yare itdiler ve na'ra ile yerleri delüp şadâ-yı vâveylaları āsumāna çıkup yüzlerin päre päre itdiler: ķurbındadır hîle ile giribânların çāk ve mekrle dîdelerin nemnāk idüp cümlesi İS

²⁷¹⁹ şol resme: -İÜ

²⁷²⁰ itdiler ki: -İÜ

²⁷²¹ ve: -YB, -MO

²⁷²² nâle-i firāvan: nâle YB, MO

²⁷²³ ve nâle-i firāvan ile: āvâzlarıyla İS

²⁷²⁴ zemîn ü zamân: zemîn zamân YB

²⁷²⁵ rüz-ı: -YB, -MO

²⁷²⁶ Pes: çün İÜ

²⁷²⁷ ıraķdan: yıraķdan YB

gerd-i melāmet kōpup²⁷²⁸ ḥāzret-i pīr²⁷²⁹ bu yüzden²⁷³⁰ āh ü nefīr²⁷³¹ işidicek kaddi
yaya dönmiş iken tīr gibi²⁷³² atıldı çün²⁷³³ muşībet şadāsın fehm itdi²⁷³⁴ ḥadden
bīrūn maḥzūn olup gözlerinden eşk-i gülgūn aķıtdı²⁷³⁵ ve derūn-ı cāndan bir²⁷³⁶ āh
idüp kendüzinden²⁷³⁷ geçdi Ya'ķūb'uañ 'aleyhi's-selām²⁷³⁸ āli pederlerinde bu ḥāli
göricek herbirinūñ kāle mecāli kalmayup ḥilāf-ı 'ādet²⁷³⁹ gözlerinden eşk-i²⁷⁴⁰ āli
[MO25a] revān itdiler ve özlerin yerlere²⁷⁴¹ urup²⁷⁴² yüzlerin yırttdılar ve
başlarından 'imāmelerin zemīne atup cāmelerin rīze rīze itdiler²⁷⁴³ ve pederleri
ōñünde āvāzların eflāka çıkardılar.²⁷⁴⁴

BEYT²⁷⁴⁵

[mefā'īlūn/mefā'īlūn/fe'ūlūn]

Yalancıya ne ḫālib ol ne rāğīb

Siyeh-rūdur mişāl-i şubḫ-ı kāzīb²⁷⁴⁶

²⁷²⁸ kōpup: kōpdı İÜ

²⁷²⁹ ḥāzret-i pīr: pīr-i münīr İÜ

²⁷³⁰ bu yüzden: böyle İÜ

²⁷³¹ āh ü nefīr: na'ra-i nefīr İÜ: // gūyā rūz-ı kıyāmetden bir nişān oldı. Pes ırakdan bād-ı kıyāmet gibi gerd-i melāmet kōpup ḥāzret-i pīr bu yüzden āh ü nefīr: ve ellerinde birer ḫaşla sīnelerin dōgerek na'ralarıyla yirleri delüp şadā-yı vāveylāların göklere āğdurdılar. Ḥāzret-i pīr bu figānı gūş İS

²⁷³² tīr gibi: çün tīr İÜ

²⁷³³ çün: ve İÜ

²⁷³⁴ itdi: idicek İÜ

²⁷³⁵ aķıtdı: dōkdi İÜ

²⁷³⁶ bir: -İÜ. // şadāsın fehm itdi ḥadden bīrūn maḥzūn olup gözlerinden eşk-i gülgūn aķıtdı ve derūn-ı cāndan bir: şadāsı idügin bildi derūndan İS

²⁷³⁷ kendüzinden: kendüsinden İÜ

²⁷³⁸ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO

²⁷³⁹ ḥilāf-ı 'ādet: -İÜ

²⁷⁴⁰ eşk-i: sirişk-i İÜ

²⁷⁴¹ yerlere: yere İÜ

²⁷⁴² geçdi Ya'ķūb'uañ 'aleyhi's-selām āli pederlerinde bu ḥāli göricek herbirinūñ kāle mecāli kalmayup ḥilāf-ı 'ādet gözlerinden eşk-i āli revān itdiler ve özlerin yerlere urup: yavi kavildi ebnāsı anı bu halle görüp yaş yerine gözlerinden kōn revān etdiler ve kendülerin yerlere urup İS

²⁷⁴³ ve başlarından 'imāmelerin zemīne atup cāmelerin rīze rīze itdiler: ve cāmelerin rīze rīze idüp 'imāmelerin ḥāke bırāķdılar İÜ, ve cāmelerin çāk idüp başlarından 'imāmelerin ḥāk-i mezellete attdılar İS

²⁷⁴⁴ ve pederleri ōñünde āvāzların eflāka çıkardılar: -YB, -MO, -İS

²⁷⁴⁵ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 920, s. 33.

²⁷⁴⁶ Beyt. Yalancıya ne ḫālib ol ne rāğīb / Siyeh-rūdur mişāl-i şubḫ-ı kāzīb: -İS

BU FAŞL İHVET-İ YŪSUF PEDERLERİNE KİZBE CŪR'ET İTDŪKLERİDŪR²⁷⁴⁷

[İS34a] *Ḳālū yā ebānā innā zehebnā nestebiḳu ve tereknā Yūsufe 'inde metā'inā fe-
ekelehū 'z-zī'bū ve mā ente bi-mū'minin lenā ve lev künnā ṣādiḳīn²⁷⁴⁸* Ya'ḳūb 'aleyhi's-
selām²⁷⁴⁹ ğamnāk olup²⁷⁵⁰ yaturken biraz 'aql u idrāki²⁷⁵¹ yerine geldükde girü
evlādınıñ ğuşşaların şorup anlar yalan kışşaların beyān ve ḥūnīn²⁷⁵² gömlegi
nişān idüp eyitdiler²⁷⁵³ ey peder-i 'ālī-şān²⁷⁵⁴ çün ol²⁷⁵⁵ gül-i ḥandān mesrūr ü
şādān²⁷⁵⁶ eṭrāf u eknāfi²⁷⁵⁷ seyrān idüp²⁷⁵⁸ birbirimizle²⁷⁵⁹ cān koşdurduḳ²⁷⁶⁰ ve
[İÜ33b] ḳan ḳarışdurduḳ²⁷⁶¹ ve oyuna başlayup²⁷⁶² biraz oḳ yarışdırdıḳ şoñra²⁷⁶³
şoyunup Yūsuf'ı [YB032a] eşvāba²⁷⁶⁴ bekçi ḳoyup biz pertāba başladıḳ²⁷⁶⁵ taḳdīr
Yūsuf'ı²⁷⁶⁶ ḳurda yidürüp²⁷⁶⁷ birimiz yanında ḥāzır ve yıraḳdan²⁷⁶⁸ mu'āvenete
ḳādir olmadıḳ imdi²⁷⁶⁹ şarf-ı himmetde fevt-i daḳāyık itmeyüp²⁷⁷⁰ muṭlak biz bu

²⁷⁴⁷ Bu faşl ihvet-i Yūsuf pederlerine kızbe cür'et itdükleridür: -YB, -MO, -İS

²⁷⁴⁸ "Ey babamız! Biz yarışa girmiştik. Yūsuf'u da eşyamızın yanında bırakmıştık. (Bir de ne görelim) O'nu kurt yemiş. Her ne kadar doğru söylesek de sen bize inanmazsın" dediler." Kur'an-ı Kerim, 12/17.

²⁷⁴⁹ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO

²⁷⁵⁰ olup: -İÜ

²⁷⁵¹ idrāki: idrāk YB, MO

²⁷⁵² ḥūnīn: ḥūn YB, ḳanlı İÜ

²⁷⁵³ gömlegi nişān idüp eyitdiler: -YB

²⁷⁵⁴ *Ḳālū yā ebānā innā zehebnā nestebiḳu ve tereknā Yūsufe 'inde metā'inā fe-ekelehū 'z-zī'bū ve mā ente bi-
mū'minin lenā ve lev künnā ṣādiḳīn.* Ya'ḳūb 'aleyhi's-selām ğamnāk olup yaturken biraz 'aql u idrāki
yerine geldükde girü evlādınıñ ğuşşaların şorup anlar yalan kışşaların beyān ve ḥūnīn gömlegi
nişān idüp eyitdiler ey peder-i 'ālī-şān: Ya'ḳūb anlara ğuşşaların şordıḳda yalan kışşaların beyān
ve ḳanlı gömlegi nişān idüp eyitdiler. *Ḳālū yā ebānā innā zehebnā nestebiḳu ve tereknā Yūsufe 'inde
metā'inā fe-ekelehū 'z-zī'bū ve mā ente bi-mū'minin lenā ve lev künnā ṣādiḳīn* İS

²⁷⁵⁵ çün ol: -YB

²⁷⁵⁶ şādān: şādımān İÜ

²⁷⁵⁷ eṭrāf u eknāfi: eṭrāf eknāfi YB, ola deyü eṭrāfi İS

²⁷⁵⁸ seyrān idüp: seyrān iderken İÜ, seyrān iderek İS

²⁷⁵⁹ birbirimizle: birbirimiz ile İS

²⁷⁶⁰ koşdurduḳ: yarışdurup İÜ, koşdurup İS

²⁷⁶¹ ve ḳan ḳarışdurduḳ: -YB, -MO, -İS

²⁷⁶² ve oyuna başlayup: -İS

²⁷⁶³ şoñra: āḥir İÜ

²⁷⁶⁴ Yūsuf'ı eşvāba: esbāba Yūsuf'ı İS

²⁷⁶⁵ şoyunup Yūsuf'ı eşvāba bekçi ḳoyup biz pertāba başladıḳ: biz pertāba başlayup Yūsuf'ı
'aleyhi's-selām esbāb üzre nāzır ḳoyduğumuzda İÜ. // başladıḳ: başladığımızda İS

²⁷⁶⁶ Yūsuf'ı: anı İÜ

²⁷⁶⁷ yidürüp: yidürdi İS

²⁷⁶⁸ yıraḳdan: ıraḳdan İÜ

²⁷⁶⁹ imdi: pes İÜ

cevāb-ı muṭābıkda²⁷⁷¹ şādık²⁷⁷² ve ḥimāyete lāyık olduğumuz²⁷⁷³ ḥâlde sen²⁷⁷⁴ bize sū³-i ḡann itme²⁷⁷⁵ deyü pīreheni reng-i gülgünla²⁷⁷⁶ ālūde-i ḥūn pederleri öñünde vaż⁶ itdiler²⁷⁷⁷ nā-mevzūn ‘özrlerin füzūn itdiler²⁷⁷⁸ pīr-i miskīn böyle rengīn kışşa işidüp²⁷⁷⁹ ifrāṭ-ı ğuşşa cānına kār itdi ve mürdvār²⁷⁸⁰ nefsi bağlanup cān²⁷⁸¹ kafesi murġ-ı cāndan müberrā gibi²⁷⁸² mebhūt ve lāl ḡaldı.²⁷⁸³ Ya‘ḡūb’uñ²⁷⁸⁴ ‘aleyhi’s-selām²⁷⁸⁵ ‘iyāli²⁷⁸⁶ anda bu ḡālī ‘ayān göricek hemān [MO25b] ol ān²⁷⁸⁷ teslīm-i cān itdi²⁷⁸⁸ şanup ḡamu işlerinden uşanup peşīmān oldılar²⁷⁸⁹ o sā‘at diyār-ı²⁷⁹⁰ Ken‘ān’da²⁷⁹¹ olan ḡālet rüz-ı kıyāmetden bir ‘alāmet idi²⁷⁹² biraz müddet mürūr idüp²⁷⁹³ pīrūñ ‘aḡlı²⁷⁹⁴ ‘avdet itdükde riḡḡat ile²⁷⁹⁵ aġlayup²⁷⁹⁶ eyitdi. Ey nev-res nihāl ercümend ve şīrīn maḡāl²⁷⁹⁷ ‘acabā²⁷⁹⁸ [İS34b] ḡande ḡalduñ ey Yūsuf ki²⁷⁹⁹

²⁷⁷⁰ şarf-ı himmetde fevt-i daḡāyık itmeyüp: -YB, -MO

²⁷⁷¹ birimiz yanında ḡāzır ve yırāḡdan mu‘āvenete ḡādir olmaduḡ imdi şarf-ı himmetde fevt-i daḡāyık itmeyüp muṭlaḡ: -İS

²⁷⁷² muṭlaḡ biz bu cevāb-ı muṭābıkda şādık: ḡavlimüzde İÜ

²⁷⁷³ lāyık olduğumuz: müsteḡaḡ iken İÜ

²⁷⁷⁴ sen: -İÜ

²⁷⁷⁵ bize sū³-i ḡann itme: bizi sū³-i ḡanna şanma İÜ

²⁷⁷⁶ pīreheni reng-i gülgünla: reng-i gülgün ile gömlegi İÜ

²⁷⁷⁷ pederleri öñünde vaż⁶ itdiler: pederlerine gösterüp İÜ

²⁷⁷⁸ nā-mevzūn ‘özrlerin füzūn itdiler: -YB, -MO

²⁷⁷⁹ biz bu cevāb-ı muṭābıkda şādık ve ḡimāyete lāyık olduğumuz ḡâlde sen bize sū³-i ḡann itme deyü pīreheni reng-i gülgünla ālūde-i ḥūn pederleri öñünde vaż⁶ itdiler nā-mevzūn ‘özrlerin füzūn itdiler pīr-i miskīn böyle rengīn kışşa işidüp: deyü rengīn gömlegi ḡāzret-i pīr öñünde ḡodılar ḡāl bu ki bu sözde şādıkḡar ve ḡimāyete lāyıkḡar iken sen bize inanmayup sūy-ı ḡan itme didiler. Pīr-i miskīn bu rengīn kışşayı ġuş idüp İS

²⁷⁸⁰ mürdvār: -YB, -MO

²⁷⁸¹ cān: ten İÜ

²⁷⁸² murġ-ı cāndan müberrā gibi: mürde gibi YB, MO

²⁷⁸³ mebhūt ve lāl ḡaldı: gözlerin dikdi YB, MO. // ifrāṭ-ı ğuşşa cānına kār itdi ve mürdvār nefsi bağlanup cān kafesi murġ-ı cāndan müberrā gibi mebhūt ve lāl ḡaldı: ifrāḡ-ı ğuşşadan düşüp bī-hūş yatdı ve nefsi bağlanup mürde gibi gözlerin göġe dutdı İS

²⁷⁸⁴ Ya‘ḡūb’uñ: -İS

²⁷⁸⁵ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

²⁷⁸⁶ ‘iyāli: āli İÜ, evlādı İS

²⁷⁸⁷ ol ān: -İÜ

²⁷⁸⁸ anda bu ḡālī ‘ayān göricek hemān ol ān teslīm-i cān itdi: anı bu ḡālle göricek cān virdi şanup İS

²⁷⁸⁹ uşanup peşīmān oldılar: uşandılar İS

²⁷⁹⁰ diyār-ı: -YB, -MO

²⁷⁹¹ o sā‘at diyār-ı Ken‘ān’da: olġun Ken‘ān’da İS

²⁷⁹² ḡālet rüz-ı kıyāmetden bir ‘alāmet id: figān ġūyā kıyāmetde bir nişān idi İS

²⁷⁹³ biraz müddet mürūr idüp: biraz vaḡṡ geḡüp İÜ, bir iki sā‘at geḡüp İS

²⁷⁹⁴ pīrūñ ‘aḡlı: ‘aḡlı başına İS

²⁷⁹⁵ riḡḡat ile: riḡḡatle İÜ

²⁷⁹⁶ aġlayup: aġlamaya başlayup İS

²⁷⁹⁷ eyitdi ey nev-res nihāl ercümend ve şīrīn maḡāl: -YB, -MO, -İS

²⁷⁹⁸ ‘acabā: çün İÜ

beni²⁸⁰⁰ böyle²⁸⁰¹ nār-ı firqate şalduñ cānum²⁸⁰² muntazır-ı devlet-i dīdāruñ ve
çeşmüm müştāk-ı pertev-i ruhsāruñ iken yaman²⁸⁰³ gümānlarımı iş‘ār²⁸⁰⁴ ve
yavuz nişānlarımı izhār²⁸⁰⁵ itmekle²⁸⁰⁶ qorqulu düşlerüm aşikār oldı. Ağuyı kendü
elümle qatdum aşuma ki havf itdügüm²⁸⁰⁷ belā başuma geldi²⁸⁰⁸ ğam-güsārum
senüñ [YB032b] cemāl-i [İÜ34a] bā-kemālüñ ve rāhat-ı cānum vişāl-i bī-melālüñ
iken ‘adūlar²⁸⁰⁹ seni benden ayırıp murādlarına irdiler ve vuşlatuñdan beni
mahrūm ve nār-ı²⁸¹⁰ firqatüñle yaqup mūm eylediler.²⁸¹¹ Pes nā-çār ol qamīşi
tekrār istifsār idüp andağı qanı göricek²⁸¹² cānı ağızına²⁸¹³ geldi bu kerre²⁸¹⁴ şayha
ile na‘ra urup²⁸¹⁵ şubha degin qalıp²⁸¹⁶ bī-cān gibi²⁸¹⁷ yatdı āl ü²⁸¹⁸ evlādı²⁸¹⁹ qatına
gelüp anuñ bu hāletine yanup yaqıldılar²⁸²⁰ cānı²⁸²¹ tenden²⁸²² nüfūr itdi şanup
hemīn²⁸²³ birbirine çok nefrīn itdiler. Hālümüz ziyān ve²⁸²⁴ dürlü dürlü qan²⁸²⁵ oldı
didiler. Şem‘ün eyitdi ey birāderler bu sözlerde²⁸²⁶ peder bizi kazīb añlar. [İS35a]

2799 ey Yūsuf ki: -İÜ

2800 beni: cānumı İÜ

2801 böyle: -İÜ. // acabā qande qalduñ ey Yūsuf ki beni böyle: acabā ey Yūsuf qande qalduñ ki beni bu İS

2802 cānum: cismüm İÜ

2803 yaman: yalan YB, MO, benüm İS

2804 iş‘ār: izhār İÜ, gerçek itmeñle İS

2805 izhār: iş‘ār İÜ

2806 itmekle: ve İS

2807 itdügüm: itdügüm MO, İÜ

2808 Ağuyı kendü elümle qatdum aşuma ki havf itdügüm belā başuma geldi: havf itdügüm belā başuma geldi ağuyı kendü elümle qatdum aşuma İS

2809 cemāl-i bā-kemālüñ ve rāhat-ı cānum vişāl-i bī-melālüñ iken ‘adūlar: cemālüñ ve cānumuñ rāhatı vişālüñ iken düşmenleri İS

2810 nār-ı: -YB, -MO

2811 nār-ı firqatüñle yaqup mūm eylediler: ve hasretüñle Ya‘qūb mūm eylediler İS

2812 eylediler. Pes nā-çār ol qamīşi tekrār istifsār idüp andağı qanı göricek: eylediler deyü tekrār ol gömleği istifsār itdi götürüp anı eline virdüklerinde ol qanı görüp hemīn İS

2813 ağızına: dehāna İÜ

2814 geldi bu kerre: geldi ve İS

2815 na‘ra urup: na‘ra urup tā İÜ, na‘ralar urup yıkılıp İS

2816 qalıp: -YB, -MO, -İS

2817 gibi: -YB, -MO

2818 āl ü: -İÜ

2819 āl ü evlādı: cümle oğulları İS

2820 yanup yaqıldılar: qan ağıladılar İS

2821 cānı: cān YB, MO

2822 cānı tenden: cān teninden İS

2823 hemīn: ol hīn İÜ, -İS

2824 ve: ve işimüz İS

2825 qan: qan üzre qan İÜ

2826 bu sözlerde: -İÜ, sözde İS

Gelün²⁸²⁷ sizünle çaha gidelüm ve Yüsuf'ı²⁸²⁸ çıkarup vücudın²⁸²⁹ päre päre idelüm ve ba'zı 'uzvın²⁸³⁰ alup²⁸³¹ [MO26a] pedere gösterelüm²⁸³² zâhir ol endâmı göricek ibrâmı kalmayup²⁸³³ bir miqdâr²⁸³⁴ arâm ide.²⁸³⁵ Yehüdâ anlardan bu²⁸³⁶ zulm-i şarih²⁸³⁷ cür'etlerin²⁸³⁸ ve emr-i kabîha²⁸³⁹ re'yini²⁸⁴⁰ güş itdükde²⁸⁴¹ deryâ-yı²⁸⁴² hışmı cüş itdi ve çeşmünüñ ağı kan tabağı gibi rengin²⁸⁴³ olup eyitdi.²⁸⁴⁴ Yâ ihvetâ siz niçün²⁸⁴⁵ gâfil ve zulme böyle²⁸⁴⁶ mâ'ilsiz ve²⁸⁴⁷ nice²⁸⁴⁸ nesl-i enbiyâ olasız ki kendü²⁸⁴⁹ cüz'ünüze böyle cefâ kılasız ve zulme böyle mâ'il olasız²⁸⁵⁰ cehd ü cedd²⁸⁵¹ idün ceddinüz [YB033a] yolına gidün ve aşluñuz²⁸⁵² adına yarar iş idün ki Rabb-i celîl ve cedd-i a'zam Halîl haqqıçün her kim Yüsuf'ün bir kılm [İÜ34b] keserse²⁸⁵³ ben anuñ cânında kılcâ eşer kıomazam ve her kim anuñ 'uzvundan bir parmak kaṭ' iderse²⁸⁵⁴ ben anuñ başını kalemveş iki şaḫ iderüm²⁸⁵⁵ bu verhemi²⁸⁵⁶ Yehüdâ'dan²⁸⁵⁷ güş itdüklerinde havfdan²⁸⁵⁸ hamüş oldılar zîrâ Yehüdâ'nuñ

2827 Gelün: gelünüz İS

2828 Yüsuf'ı: Yüsuf'ı çâhdan İÜ

2829 vücudın: a'zâsın İÜ

2830 'uzvın: a'zâsın İS

2831 alup: getirüp İÜ

2832 pedere gösterelüm: yine pederün katuna gelelüm İS

2833 kalmayup: kesüp İÜ, -İS

2834 bir miqdâr: bize inanup kalbi İS

2835 arâm ide: arâmı revâ göre İÜ

2836 anlardan bu: anlarıñ böyle İÜ, karındaşlarından bu nev'a İS

2837 zulm-i şarih: zulm-i şariha İÜ

2838 cür'etlerin: -YB, -MO, bu resme İS

2839 emr-i kabîh: emr-i kabîha İÜ

2840 re'yini: niyyetlerin İÜ

2841 güş itdükde: güş ve İÜ

2842 deryâ-yı: baḫr-ı İÜ

2843 rengin: hünin İÜ

2844 güş itdükde deryâ-yı hışmı cüş itdi ve çeşmünüñ ağı kan tabağı gibi rengin olup eyitdi: güş idicek çeşmi kan ṭolup çeşmi cüş itdi İS

2845 siz niçün: niçe İS

2846 böyle: böyle niçün İS

2847 niçün gâfil ve zulme böyle mâ'ilsiz ve: -İÜ

2848 nice: siz nice İS

2849 kendü: kendi İÜ

2850 ve zulme böyle mâ'il olasız: -YB, -MO

2851 cehd ü cedd: cedd ü cehd İÜ, İS

2852 aşluñuz: aşl u neslünüz İS

2853 keserse: keser İÜ

2854 kılcâ eşer kıomazam ve her kim anuñ 'uzvundan bir parmak kaṭ' iderse: -İÜ

2855 iderüm: iderüm didi İS

2856 bu verhemi: bu sözi İÜ, bu sözleri İS

2857 bu verhemi Yehüdâ'dan: Yehüdâ'dan bu sözi İÜ

hiddetin naql²⁸⁵⁹ iden [İS35b] anuñ hikâyetin şöyle ider ki her zamân²⁸⁶⁰ ki²⁸⁶¹ ol pehlevân-ı cihân²⁸⁶² ğazab itse²⁸⁶³ hemân gözleri²⁸⁶⁴ kan tolardı²⁸⁶⁵ ve iki döşinde yedi²⁸⁶⁶ müy var idi²⁸⁶⁷ ğazab deminde²⁸⁶⁸ aña hüy bu²⁸⁶⁹ idi ki ol kıllar nâvek-i tîz olup biz gibi câmesin delerdi ve²⁸⁷⁰ ol²⁸⁷¹ demde bir kaç kan atmayınca hışmı sâkin olmağa imkân yoğdı²⁸⁷² meger âl-i Ya'kûb'dan bir âdem varup²⁸⁷³ aña o²⁸⁷⁴ dem elin degireydi.²⁸⁷⁵

BEYT²⁸⁷⁶

[mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün]

Dime haqquñ kazâsını şavayın

Aña ne çâre *el-mağdûru kâ'in*²⁸⁷⁷

BU FAŞL EVLÂD-I YA'KÛB PİR-İ MERĠÛB KATINDA MAĠLÛB EV ÂŞÛB-I MAHCÛB OLDUĠLARIDUR²⁸⁷⁸

*Ve câ'û 'alâ kamîsihibi-demin kezîbin kâle bel sevvelet leküm enfüsüküm emran fe-şabrun cemîlün va'llâhu'l-müste'ânu 'alâ mâ taşîfûne.*²⁸⁷⁹ Çın seher pîr-i Ken'ân'ı

²⁸⁵⁸ itdüklerinde havfdan: idicek cümlesi havfından İS

²⁸⁵⁹ naql: rivâyet İÜ, vaşf İS

²⁸⁶⁰ zamân: kaçan İÜ, İS

²⁸⁶¹ ki: -İÜ, -İS

²⁸⁶² pehlevân-ı cihân: pehlevân cihâna İS

²⁸⁶³ itse: iderdi İÜ

²⁸⁶⁴ gözleri: iki gözleri İÜ

²⁸⁶⁵ kan tolardı: tobtolu kan olurdu İS

²⁸⁶⁶ yedi: yedi dâne İS

²⁸⁶⁷ var idi: vardı YB, İS

²⁸⁶⁸ ğazab deminde: hîn-i ğazabında İS

²⁸⁶⁹ bu: böyle İS

²⁸⁷⁰ câmesin delerdi ve: kaftânların delüp taşra çıkardı İS

²⁸⁷¹ ol: o İS

²⁸⁷² yoğdı: yoğdı İÜ

²⁸⁷³ varup: -İÜ

²⁸⁷⁴ o: ol İÜ

²⁸⁷⁵ degireydi: süreydi İS

²⁸⁷⁶ Beyt: -İÜ; Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 3102, s. 103.

²⁸⁷⁷ "Ne yazıldıysa o olur, İlâhî takdir ne ise yerine gelir." // Beyt. Dime haqquñ kazâsını şavayın/
Aña ne çâre *el-mağdûru kâ'in*: - İS

²⁸⁷⁸ Bu faşl evlâd-ı Ya'kûb pîr-i merĠûb katında maĠlûb ev âşûb-ı mahcûb olduklarıdır: -YB, -MO, -İS

‘aleyhi’s-selām²⁸⁸⁰ şabrla [MO26b] dīdeden kanı silüp demle²⁸⁸¹ pīreheni gördükde yine rikḳatle āh itdi. Çün diḳḳatle²⁸⁸² nigāh itdi²⁸⁸³ gördi ki bulaşmış kan çok²⁸⁸⁴ velī ḍarb-ı pençe vü dendān²⁸⁸⁵ yok. Nūr-ı firāset²⁸⁸⁶ ve kuvvet-i nübüvvetle²⁸⁸⁷ bildi ki gömlekdeki²⁸⁸⁸ kan şariḥaten [YB033b] yalandur. Ol ān kendinüñ aḥvāl-i perişānına²⁸⁸⁹ ağlarken hemān²⁸⁹⁰ evlādınun eṭvār-ı ‘acībū’ş-şānına²⁸⁹¹ tebessüm idüp²⁸⁹² biraz²⁸⁹³ baña yārān teraḥḥümle²⁸⁹⁴ [İS36a] dīdemi bu dem firāk-ı ḳurrete’l-‘aynumla giryān [İÜ35a] ve ḳalbümi āteş-i hicrān ciger gūşemle büryān itmeñ didi²⁸⁹⁵ anlar eyitdiler ey peder²⁸⁹⁶ beyne’l-‘uḳalā ḥande ile bükā kār-ı süfehādur ki ‘aḳl-ı selīmden dūr²⁸⁹⁷ ve muḳteżā-yı ṭab‘-ı mustaḳīmden²⁸⁹⁸ be-ḡāyet mehcürdur. Egerçi cenābuñdan şādır olmaḳ ḳatımızda ma‘zürdur²⁸⁹⁹ Yaḳūb ‘aleyhi’s-selām²⁹⁰⁰ eyitdi ey ‘iyāl-i bī-kerem ben²⁹⁰¹ aña gülerüm ki eger Yūsuf’uñ ‘aleyhi’s-selām²⁹⁰² bedenin ḳurd yiseydi²⁹⁰³ muḳaddem²⁹⁰⁴ pīrehenin yırtardı²⁹⁰⁵

2879 “Bir de üzerine, sahte bir kan bulaştırılmış gömleğini getirdiler. Yakub dedi ki: “Hayır! Nefisleriniz sizi aldatıp böyle bir işe sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımı istenilecek de ancak Allah’tır.”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/18.

2880 ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

2881 demle: -İÜ, ol yalan kanla İS

2882 diḳḳatle: diḳḳat ile İS

2883 itdi: eyledi İÜ

2884 çok: çün İÜ. // gördi ki bulaşmış kan çok: gerçi üstine kan bulaşmış çok İS

2885 dendān: dendān yeri İÜ

2886 firāset: nübüvvet İÜ

2887 nübüvvetle: firāsetle İÜ

2888 gömlekdeki: pīrahendeki İS

2889 ol ān kendinüñ aḥvāl-i perişānına: -YB, -MO, -İS

2890 hemān: -İS

2891 evlādınun eṭvār-ı ‘acībū’ş-şānına: -YB, -MO

2892 tebessüm idüp: tebessümle gülüp eyitdi İÜ, tebessüm idüp ebnāsına eyitdi İS

2893 biraz: -İÜ, -İS

2894 baña yārān teraḥḥümle: baña teraḥḥüm idüp İS

2895 baña yārān teraḥḥümle dīdemi bu dem firāk-ı ḳurrete’l-‘aynumla giryān ve ḳalbümi āteş-i hicrān ciger gūşemle büryān itmeñ didi: baña teraḥḥüm idüp çok ağlatmañ didi YB, MO. // didi: -İS

2896 peder: ata İÜ

2897 beyne’l-‘uḳalā ḥande ile bükā kār-ı süfehādur ki ‘aḳl-ı selīmden dūr: ağlamak ile sürür gülmek bir arada ‘aḳl-ı selīmānedür İS

2898 mustaḳīmden: müste‘ānedür İS

2899 beyne’l-‘uḳalā ḥande ile bükā kār-ı süfehādur ki ‘aḳl-ı selīmden dūr ve muḳteżā-yı ṭab‘-ı mustaḳīmden be-ḡāyet mehcürdur egerçi cenābuñdan şādır olmaḳ ḳatımızda ma‘zürdur: giryā ile ḥande bir arada kār-ı ‘uḳalā ve efkār-ı fużalā degüldür YB, MO. // Egerçi cenābuñdan şādır olmaḳ ḳatımızda ma‘zürdur: -İS

2900 ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

2901 ey ‘iyāl-i bī-kerem ben: -İS

2902 ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

ne²⁹⁰⁶ ‘akil ¼urd imiş ki ¼ulme m̄’il olmayup²⁹⁰⁷ ol t̄aze tene m̄’il olup²⁹⁰⁸ dend̄an
urmiş ve²⁹⁰⁹ p̄irehene şefkat idüp b̄i-hicr̄an²⁹¹⁰ dend̄an²⁹¹¹ ¼omiř²⁹¹² k̄aşki p̄irehene
olan iħs̄an ř̄aħibi ř̄anında²⁹¹³ ‘aȳan olaydı.²⁹¹⁴ Ya‘lemu’llāh c̄ümleñüz yalan
s̄öyleyüp²⁹¹⁵ ¼urda ¼urı büht̄an idersiz. Kızbi ¼oñ Ĥud̄a’yı²⁹¹⁶ ȳad ve tođrı²⁹¹⁷ s̄özle
beni²⁹¹⁸ ř̄ad idüñ²⁹¹⁹ Ȳusuf’ı n’itd̄ügüñüzi beȳan ve bu sırrı²⁹²⁰ gizlemeyüp ‘aȳan
eyleñ. Çün²⁹²¹ evl̄ad-ı Ya‘ķüb ‘aleyhi’s-sel̄am²⁹²² çün p̄irüñ bu²⁹²³ ‘it̄abını²⁹²⁴
diñleyüp bu²⁹²⁵ ĥüccetini añladılar fir̄aseti²⁹²⁶ tañlayup gömlek b̄i-yare olduğuna
dillerin şad-p̄are itdiler²⁹²⁷ derȳa-yı²⁹²⁸ ĥac̄alet taşup başdan ‘aķılları²⁹²⁹
şaşduğından ĥün̄in²⁹³⁰ gömlek gibi yüzleri renḡin olup ađlamađa²⁹³¹ dil
dolařup²⁹³² d̄iv̄aneveř²⁹³³ bu resme yabana s̄öylemeđe²⁹³⁴ [İS36b] başladılar ki ey

²⁹⁰³ yiseydi: yiyeydi İÜ

²⁹⁰⁴ muķaddem: evvelā İS

²⁹⁰⁵ yırtardı: yırtaydı YB, MO, -İS

²⁹⁰⁶ ne: meger ¼atı İS

²⁹⁰⁷ ¼ulme m̄’il olmayup: -YB, -MO

²⁹⁰⁸ m̄’il olup: -İÜ

²⁹⁰⁹ ¼ulme m̄’il olmayup ol t̄aze tene m̄’il olup dend̄an urmiş ve: ğāfil olmayup İS

²⁹¹⁰ b̄i-hicr̄an: b̄i-hicr̄an YB, b̄i-zaħm İÜ

²⁹¹¹ dend̄an: -YB, -MO

²⁹¹² şefkat idüp b̄i-hicr̄an dend̄an ¼omiř: şefkat itdi ve ¼arb-ı dend̄anla ol t̄aze tene ‘illet irişd̄ürüp şikeşt ¼ıldı İS

²⁹¹³ ř̄aħibi ř̄anında: hem̄an gömlek issinde İS

²⁹¹⁴ olaydı: ola idi İÜ

²⁹¹⁵ c̄ümleñüz yalan s̄öyleyüp: siz c̄ümleñüz ‘iřȳan ve İS

²⁹¹⁶ Ĥud̄a’yı: Ĥud̄a’yı YB

²⁹¹⁷ toğrı: toğru YB

²⁹¹⁸ toğrı s̄özle beni: beni toğrı s̄özle İS

²⁹¹⁹ ř̄ad idüñ: ř̄az idüp İS, ř̄ad idüñ ve İÜ

²⁹²⁰ bu sırrı: ĥ̄alini İS

²⁹²¹ çün: -YB, -MO

²⁹²² ‘aleyhi’s-sel̄am: -YB, -MO

²⁹²³ bu: -YB, -MO

²⁹²⁴ evl̄ad-ı Ya‘ķüb ‘aleyhi’s-sel̄am çün p̄irüñ bu ‘it̄abını: Ya‘ķüb’uñ s̄özini İS

²⁹²⁵ bu: böyle İÜ

²⁹²⁶ fir̄aseti: fir̄asetini YB, İÜ

²⁹²⁷ itdiler: ¼ıldılar İS

²⁹²⁸ derȳa-yı: baħr-ı İÜ

²⁹²⁹ taşup başdan ‘aķılları: taşduğından ve ‘aķl u fir̄aset İÜ

²⁹³⁰ ĥün̄in: ĥün̄in YB

²⁹³¹ ağlamağa: -YB, -MO. // ĥac̄alet taşup başdan ‘aķılları şaşduğından ĥün̄in gömlek gibi yüzleri renḡin olup ağlamağa: ĥac̄aletden yüzleri ¼ızarup İS

²⁹³² dil dolaşup: tolaşdırup İÜ

²⁹³³ d̄iv̄aneveş: ceyħünv̄ar İÜ

²⁹³⁴ s̄öylemeğe: çağlamağa İÜ

peder-i ‘ālīṣān²⁹³⁵ çün biz űoyunup ‘üryān ve űayd u űikār kaűdına²⁹³⁶ revān olduķ
eűvābumuz²⁹³⁷ kaűında [MO27a] ol gül-i ḥandān oturup ol ān²⁹³⁸ yalnıř²⁹³⁹
[YB034a] eṭrāfı [İÜ35b] seyrān iderken ḥarāmiler hemān fırsat²⁹⁴⁰ bulup
merḥūmı²⁹⁴¹ űehīd ve vücūdından eűer űomayup ol mazlūmı²⁹⁴² nā-bedīd itmiűler
biz gelüp²⁹⁴³ zemīn üzre gōmlegin bōyle ḥūnīn bulduķ.²⁹⁴⁴

NAZM²⁹⁴⁵

[mefā‘īlün/mefā‘īlün/fe‘ūlün]

Ecel tīrine olmaz çünkü ḥā’il

Vücūdı űıřmayan ‘ālemde yok bil²⁹⁴⁶

Ḥalāű olmaz ecelden bende vü űāh

Ölüme çāre yok *el-ḥūkmü li’llāh*²⁹⁴⁷

NEűR²⁹⁴⁸

Ya ‘ķūb ‘aleyhi’s-selām²⁹⁴⁹ anlardan bōyle ḥaber iűitdükde²⁹⁵⁰ kizb itdüklerine
dilde űübheden eűer²⁹⁵¹ kalmayup eyitdi. Bu ķavl²⁹⁵² daḥı ğayr-i maķbūldür²⁹⁵³ zu’l-

²⁹³⁵ ey peder-i ‘ālīṣān: -YB, -MO, -İS

²⁹³⁶ ‘üryān ve űayd u űikār kaűdına: űikār űaydına İS

²⁹³⁷ eűvābumuz: eűbābumuz YB, espābumuz İÜ, ol an esbābumuz İS

²⁹³⁸ ol ān: -İS

²⁹³⁹ yalnış: yalnışuz İÜ

²⁹⁴⁰ hemān fırsat: ol arayı ḥālī İS

²⁹⁴¹ merḥūmı: ol ḥūbı İÜ, ol bedr-i āyı İS

²⁹⁴² vücūdından eűer űomayup ol mazlūmı: ve vücūdın İS

²⁹⁴³ biz gelüp: biz daḥı iriűüp İÜ, el-ḥaķ cümlemüz gelüp İS

²⁹⁴⁴ zemīn üzre gōmlegin bōyle ḥūnīn bulduķ: pīrāhenin ḥūna müstağraķ bulduķ İS

²⁹⁴⁵ Nazm: Beyt YB, MO, nazm-ı Yahyā İS

²⁹⁴⁶ Ecel tīrine olmaz çünkü ḥā’il / Vücūdı űıřmayan ‘ālemde yok bil: -YB, -MO, -İS; Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 4937, s. 174. Manzumenin ikinci beyti Yahyā Bey’in Yūsuf ve Zelīhā’sında “Vücūdun űıřrını ‘ālemde yok bil” űeklinde geçmektedir.

²⁹⁴⁷ “Hüküm Allah’ındır” anlamındaki bu söz “Kur’ān-ı Kerīm’de geçen *el-ḥūkmü illa lillah* ayetine atıftır. Kur’ān-ı Kerīm, 6/57; Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 957, s. 34.

²⁹⁴⁸ Neűr: -YB, -MO

²⁹⁴⁹ ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO, -İS

²⁹⁵⁰ bōyle ḥaber iűitdükde: bu ḥaberi iűidicek İS

²⁹⁵¹ űübheden eűer: űübhe eűeri İS

²⁹⁵² ķavl: söz İS

²⁹⁵³ maķbūldür: ma‘ķūldür İÜ

‘uḳūl²⁹⁵⁴ bu maḳūle ḳāl u ḳīlī ḳabūl ider mi ḫarāmīnūñ ṣānı bu mıdur ki bir oḅlanı tenhā bulıcaḳ ḳatlı idüp gömleḡin almadın gıde uḅrı²⁹⁵⁵ ḫod²⁹⁵⁶ ādemūñ eṣbāb ve²⁹⁵⁷ ḳumaṣın alur eger ‘inād idüp virmezse baṣın alur. Sizüñcümle²⁹⁵⁸ eṣbābuñuz yerlü²⁹⁵⁹ yerinde tamām iken kelām-ı durūḅla²⁹⁶⁰ beni aldamaḅa ne yüzle²⁹⁶¹ iḳdām idersiz. Ben size hemān bu sözle²⁹⁶² inanmazamki [İS37a] nefsuñüze itā‘at ile²⁹⁶³ kim bilür ne ṣenā‘at itdiñüz çün Rabb-i celīl²⁹⁶⁴ nūr-ı çeṣm-i ḫānedān-ı Ḥalīl'i benden ayurup ṣabr-ı cemīl emir itdi umaram siz pinhān itdüḅüñüzi²⁹⁶⁵ ol müste‘ān luḫfiyla²⁹⁶⁶ ‘ayān ve sizüñ²⁹⁶⁷ düzme sözleriñüze baña ṣabr u taḫammül²⁹⁶⁸ iḫsān eyleye.²⁹⁶⁹ Pes pīr-i merḅūbuñ²⁹⁷⁰ öñünde evlādı maḫcūb ṫurup²⁹⁷¹ [YB034b] Ya‘ḳūb ‘aleyhi’s-selām²⁹⁷² anları vech-i ma‘ḳülle maḅlūb ve anlarıñ düzme sözlerini²⁹⁷³ ilzām ü ma‘yūp itdükde bir āḫar²⁹⁷⁴ [İÜ36a] cevāba dillerinde dād²⁹⁷⁵ ḳalmayup girü evvelki sözi [MO27b] bünyād ve günāhı ḳurda isnād itdiler ve aḅız bir idüp ḫāh ü nā-ḫāh anı ḳurd yidi diyü yemīn bi’llāh itdüklerinde Ya‘ḳūb'a bir²⁹⁷⁶ ḫāl gelüp biraz fāriḅu'l-bāl oldu.

²⁹⁵⁴ zu'l-‘uḳūl: zevi'l-‘uḳūl İÜ. // ḅayr-i maḳbūldür zu'l-‘uḳūl: maḳbūl degüldür ‘āḳil olan İS

²⁹⁵⁵ almadın gıde uḅrı: almaya İS

²⁹⁵⁶ ḫod: ḫod YB

²⁹⁵⁷ eṣbāb ve: -YB, -MO

²⁹⁵⁸ cümle: -İÜ

²⁹⁵⁹ yerlü: -YB, -MO

²⁹⁶⁰ kelām-ı durūḅla: -İÜ, yalan ile İS

²⁹⁶¹ ne yüzle: nice İS

²⁹⁶² Ben size hemān bu sözle: İmdi hemān bu söziyle ben size İS

²⁹⁶³ itā‘at ile: itā‘atla İÜ, itā‘at idüp İS

²⁹⁶⁴ rabb-i celīl: -İÜ

²⁹⁶⁵ itdüḅüñüzi: itdigüñüzi MO, İÜ

²⁹⁶⁶ ṣenā‘at itdiñüz çün rabb-i celīl nūr-ı çeṣm-i ḫānedān-ı Ḥalīl'i benden ayurup ṣabr-ı cemīl emir itdi umaram siz pinhān itdüḅüñüzi ol müste‘ān luḫfiyla: ṣefā‘at ḳılduñuz Ḥudā-yı müste‘āndan isti‘ānet ṫaleb iderem ki sizüñ ḫāl-i pinhānuñuzı İS

²⁹⁶⁷ sizüñ: -YB, -MO

²⁹⁶⁸ ṣabr u taḫammül: ṣabr-ı cemīl İÜ

²⁹⁶⁹ eyleye: ide İÜ

²⁹⁷⁰ pīr-i merḅūbuñ: pīrūñ YB, MO

²⁹⁷¹ ṫurup: olup İÜ

²⁹⁷² ‘aleyhi’s-selām: -YB, -MO

²⁹⁷³ anlarıñ düzme sözlerini: kendü sözleriyle İÜ

²⁹⁷⁴ bir āḫar: ḅayrı İÜ

²⁹⁷⁵ dād: i‘timād İÜ. // Pes pīr-i merḅūbuñ öñünde evlādı maḫcūb ṫurup [YB034b] Ya‘ḳūb ‘aleyhi’s-selām anları vech-i ma‘ḳülle maḅlūb ve anlarıñ düzme sözlerini ilzām ü ma‘yūp itdükde bir āḫar cevāba dillerinde dād: Bu sözler anları maḅlūb ve maḫcūb idüp vech-i ma‘ḳülle ilzām olduklarında dillerinde ḅayrı cevāba iḳdām İS

²⁹⁷⁶ bir: özge İÜ

NAZM²⁹⁷⁷

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Ḥazer kıl eyleme mazlūmı giryān

Gelür yoluña²⁹⁷⁸ seyl olur o²⁹⁷⁹ bārān

‘Ayāndur yirde qalmaz nāle vü āh

Ziyāde intikām ıssıdur Allāh²⁹⁸⁰

NESR²⁹⁸¹

BU FAŞL YA'KŪB YŪSUF'UŅ ḤĀLİN SU'ĀL YEMĪN İTMİŞİKEN RŪ'YĀDA CİBRİL-İ EMĪN İCĀRET RABBŪ'L-‘ĀLEMĪN GETŪRDİGİDŪR²⁹⁸²

Çün²⁹⁸³ Ya'kŭb'a ğuşşa kār ve fikr-i Yŭsuf dilin fikār itdi. Mu'āşereti miḥnete ve rāḥatı firqate²⁹⁸⁴ tebdīl idüp²⁹⁸⁵ şabr u ārām işi tamām ve şādlık²⁹⁸⁶ aña²⁹⁸⁷ ḥarām oldı tamām²⁹⁸⁸ yedi eyyām²⁹⁸⁹ şubḥu şām aşlā²⁹⁹⁰ ta'ām yimeyüp 'ale'd-devām ol rāḥat-ı cānı taḥşīl için²⁹⁹¹ deşt-i Ken'ān'ı geşt iderdi ve bir yirde karar itmeyüp ḥasretle ḥaste²⁹⁹² vü zār ve rikqatle çok ağlardı²⁹⁹³ 'ākıbet derdle nevmīd ve Yŭsuf'uñ nām ü nişānı nā-bedīd olduqda Ya'kŭb'uñ [İS37b] āh ü fiġānı

²⁹⁷⁷ Nazm: -İÜ

²⁹⁷⁸ yoluña: yola İÜ

²⁹⁷⁹ o: -YB

²⁹⁸⁰ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 1081, 1084, s. 38.: // **Nazm.** Ḥazer kıl eyleme mazlūmı giryān/ Gelür yoluña seyl olur o bārān/ 'Ayāndur yirde qalmaz nāle vü āh/Ziyāde intikām ıssıdur Allāh: -İS

²⁹⁸¹ Neşr: -İÜ, -İS

²⁹⁸² Bu faşl Ya'kŭb Yŭsuf'uñ ḥālın su'āl yemīn itmişiken rŭ'yāda Cibrīl-i Emīn icāret RabbŪ'l-‘ālemīn getürdügidür: -YB, -MO, -İS

²⁹⁸³ Çün: çünki İS

²⁹⁸⁴ firqate: kaşāvete İS

²⁹⁸⁵ idüp: kılup İS

²⁹⁸⁶ şādlık: şādilik YB, İÜ, İS

²⁹⁸⁷ aña: gönlüne İS

²⁹⁸⁸ tamām: -YB, -MO

²⁹⁸⁹ eyyām: gün İS

²⁹⁹⁰ aşlā: -İS

²⁹⁹¹ için: itmek-içün İS

²⁹⁹² ḥaste: ḥaste YB

²⁹⁹³ ve rikqatle çok ağlardı: yürürdi İS

‘ayyūka çıkdı. Anı görüp çarḥ-ı felek iñleyüp cümle²⁹⁹⁴ melek bile ağladı. Āḥir resūl-i Rabb-i Celīl a‘nī²⁹⁹⁵ bülbül-i bāğ-ı Ẕuds Cebrā’īl semādan nāzil olup²⁹⁹⁶ eyitdi [YB035a] yā nebiyya’llāh yir ve gök ve²⁹⁹⁷ mihrle²⁹⁹⁸ māh senüñ āhuñ odiyla²⁹⁹⁹ ẓutuşup³⁰⁰⁰ cümle melekler³⁰⁰¹ fiğānuñ için ağlaşırılar. Ya‘ķüb eyitdi [İÜ36b] ey Resūl-i emīn nice āh ü enīn itmeyeyin³⁰⁰² ki ḥasret³⁰⁰³ firāķla³⁰⁰⁴ ķalmışım³⁰⁰⁵ ve nār-ı³⁰⁰⁶ iştıyāķla ẓolmuşım³⁰⁰⁷ eger bu derde³⁰⁰⁸ bir dermān varise anı öğret ki fiğān itmeyem³⁰⁰⁹ ḥazret-i³⁰¹⁰ Cebrā’īl şabr ü taḥammüle³⁰¹¹ delīl olup Ya‘ķüb³⁰¹² ‘azm-i şabr-ı cemīl [MO28a] itdi ve yāre irmeyüp³⁰¹³ dil ü cānın şad-pāre ve bağrın hezār-pāre itdi³⁰¹⁴ ve Allāh’dan³⁰¹⁵ özge püşt ü penāh bulmayup³⁰¹⁶ bir püşte üzre menzilgāh ẓıtdı. Her kaçan ğuşşa vü ğam nā-gāh cūşa gelse³⁰¹⁷ ḥasbiya’llāhu lā ilāhe sivāhu diyüp ‘ömri olduķça³⁰¹⁸ Yūsuf’uñ aberin şormamağa ve³⁰¹⁹ derd-i sırrın kimseye dimemege³⁰²⁰ ‘ahd ü yemīn itdi. Āḥir-i ķār nice³⁰²¹

²⁹⁹⁴ cümle: ve cümle İS

²⁹⁹⁵ a‘nī: -İS

²⁹⁹⁶ semādan nāzil olup: nāzil olup Ya‘ķüb’a İS

²⁹⁹⁷ ve: -İS

²⁹⁹⁸ mihrle: mihr ile İÜ

²⁹⁹⁹ odiyla: odı ile İÜ, odına İS

³⁰⁰⁰ ẓutuşup: yanup İS

³⁰⁰¹ melekler: -İÜ

³⁰⁰² itmeyeyin: itmeyem İS

³⁰⁰³ ḥasret: -İÜ

³⁰⁰⁴ firāķla: ü ğarīķ-i baḥr-i firāķla İÜ

³⁰⁰⁵ ķalmışım: -İÜ, ķıluḫ İS

³⁰⁰⁶ ḥarīķ-i: ḥarīķ-i nār: İÜ

³⁰⁰⁷ iştıyāķla ẓolmuşım: iştıyāķ olmuşım İÜ

³⁰⁰⁸ bu derde: derdüme İS

³⁰⁰⁹ itmeyem: eylemeyem İS

³⁰¹⁰ ḥazret-i: -YB, -MO

³⁰¹¹ şabr ü taḥammüle: şabra İS

³⁰¹² Ya‘ķüb: İsrā’īl İÜ, ol daḫı İS

³⁰¹³ irmeyüp: irmedüğinden İÜ

³⁰¹⁴ ve bağrın hezār-pāre itdi: ķıldı İÜ, İS

³⁰¹⁵ Allāh’dan: Ḥaķķ’dan İS

³⁰¹⁶ bulmayup: bulmayıcaķ İS

³⁰¹⁷ bir püşte üzre menzilgāh ẓıtdı her kaçan ğuşşa vü ğam nā-gāh cūşa gelse: -İÜ

³⁰¹⁸ ‘ömri olduķça: ‘ömri olduķca YB; ‘ömri āḥir olunca İÜ, ḥayāti olduķça İS

³⁰¹⁹ şormamağa ve: şormayup YB, MO, şorup İS

³⁰²⁰ dimemege: bildürmememege İÜ, söylemememege İS

³⁰²¹ nice: müncer İÜ

olacağıın³⁰²² efkār idüp bu³⁰²³ ‘ahd üzre karar tutdı ve halk ihtilātından³⁰²⁴ ferāgat³⁰²⁵ ve [İS38a] her dem³⁰²⁶ ‘uzletle tã‘ate müdāvemem itdi.³⁰²⁷

BEYT

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Egerçi şabr olur bir haşlet-i hūb

Velī Ya‘kūb ider mi şabr-ı Eyyūb³⁰²⁸

NEŞR³⁰²⁹

Bir gice Ya‘kūb ğam dizine³⁰³⁰ yaşıdanup murākabede ve ber-ā-ber³⁰³¹ ımızğanup ‘ālem-i ru’yāda gördi ki³⁰³² Yūsuf³⁰³³ sebze-pūş ve hāli āh u ğıriv-cūş³⁰³⁴ olmuş Ya‘kūb’uñ kenārına gelicek³⁰³⁵ yüregi³⁰³⁶ nārına şu sepilüp firķatle³⁰³⁷ [YB035b] yaķasın çāk ve haşretle³⁰³⁸ āh-ı derdnāk itdi ve girye ile eyitdi ey cān zāruma şafā ve dil-i bīmāruma şifā olan ciger-ġüşem senden ayru³⁰³⁹ düşeli çok demdür ki haşretüñle³⁰⁴⁰ gözlerüm pür-nemdür cemālüñi görmez ve hālüñi bilmez iken³⁰⁴¹ şükr ü minnet Zü’l-celāle³⁰⁴² ki beni rüz-ı [İÜ37a] vişāle irġürdi bu sözler³⁰⁴³ tamām olmadın ve³⁰⁴⁴ bu lezzetden nūş-ı cān almadın³⁰⁴⁵ ol hāzretten

³⁰²² olacağıın: olacağıını İÜ

³⁰²³ efkār idüp bu: gözleyüp ol İS

³⁰²⁴ halk ihtilātından: ihtilāt-ı halkdan İÜ

³⁰²⁵ ferāgat: ferāgat idüp İS

³⁰²⁶ her dem: -İÜ

³⁰²⁷ tã‘ate müdāvemem itdi: ‘uzlete ve rüz u şeb tã‘ate meşġül oldı İS

³⁰²⁸ Beyt. Egerçi şabr olur bir haşlet-i hūb/ Velī Ya‘kūb ider mi şabr-ı Eyyūb: -İS

³⁰²⁹ Neşr: -İÜ, -İS

³⁰³⁰ dizine: dizini İÜ

³⁰³¹ ber-ā-ber: biraz İÜ

³⁰³² ‘ālem-i ru’yāda gördi ki: vāķı‘ada görür ki İÜ

³⁰³³ murākabede ve ber-ā-ber³⁰³³ ımızğanup ‘ālem-i ru’yāda gördi ki Yūsuf: biraz ımızġandıkda h‘ābda Yūsuf’ı gördi ki İS

³⁰³⁴ ğıriv-cūş: ‘arī ve hūş İÜ

³⁰³⁵ gelicek: gelincek İS

³⁰³⁶ yüregi: yireginüñ İÜ

³⁰³⁷ sepilüp firķatle: saculup haşretle İS

³⁰³⁸ haşretle: -İS

³⁰³⁹ ayru: ayrı İÜ

³⁰⁴⁰ haşretüñle: haşretle İÜ

³⁰⁴¹ bilmez iken: bilmez olmuşken İÜ, bilmez oldum İS

³⁰⁴² Zü’l-celāle: ol Zü’l-celāle İS

³⁰⁴³ sözler: kelām İÜ

Cebrā'îl nâzil olup eyitdi yâ İsrâ'îl³⁰⁴⁶ Ʒanı Perverdigâr³⁰⁴⁷ ‘ahd ü Ʒarâr ki gônül ğamın ızhâr ve nâm-ı Yûsuf'ı dilde tekrâr³⁰⁴⁸ [MO28b] itmeyeyin dimiş idük ŷimdi aña lezzetle³⁰⁴⁹ ızhâr-ı melâl ve³⁰⁵⁰ ŷikâyetle ‘arz-ı hâl³⁰⁵¹ idersin. Dil-i Ya‘Ʒûb'a bu ‘itâb gelicek³⁰⁵² cevâb³⁰⁵³ yerine gözleri âb Ʒoldı *tübtü ileyke yâ tevvâb* ³⁰⁵⁴ diyü³⁰⁵⁵ cismi yaprağ gibi ditreyüp ağızına bir avuç Ʒoprağ Ʒoydı³⁰⁵⁶ ve ol sehv için mağv olup³⁰⁵⁷ [İS38b] vâcibü'l-vücûda³⁰⁵⁸ sücûd³⁰⁵⁹ ve Ʒaleb-i ‘afv-ı ħazret cûd u dūd³⁰⁶⁰ itdi. Emr-i Rabb-i mu‘în³⁰⁶¹ ile ol dem içre hemîn³⁰⁶² yine rûĥ-ı emîn³⁰⁶³ gelüp eyitdi ey güzîn-i ehl-i belâ ħazret-i³⁰⁶⁴ Ĥudâ saña selâm u ŷenâ³⁰⁶⁵ idüp buyurur ki başın yirden³⁰⁶⁶ götürsün ammâ ağsun gözi³⁰⁶⁷ yaşın silmesün ve ŷefƷatle³⁰⁶⁸ Yûsuf'uñ nâmin yâd ve miĥnetle eyyâmın ħarâb-âbâd itsün³⁰⁶⁹ anuñçün³⁰⁷⁰ [YB036a] ben aña ŷekl-i Yûsuf'da³⁰⁷¹ bir melek gönderüp ħayâlde ħ'âb

³⁰⁴⁴ bu sözler tamâm olmadın ve: dirken İS

³⁰⁴⁵ almadın: olmadın İÜ

³⁰⁴⁶ yâ İsrâ'îl: İsrâyl YB, -İÜ, yâ Ya‘Ʒûb İS

³⁰⁴⁷ Perverdigâr: ilahla bunca İS

³⁰⁴⁸ tekrâr: aşikâr İS

³⁰⁴⁹ ızhâr ve nâm-ı Yûsuf'ı dilde tekrâr itmeyeyin dimiş idük ŷimdi aña lezzetle: -İÜ

³⁰⁵⁰ ızhâr-ı melâl ve: söyleyüp İS

³⁰⁵¹ ‘arz-ı hâl: ‘arz İS

³⁰⁵² gelicek: iricek İÜ

³⁰⁵³ cevâb: ħ'âb İS

³⁰⁵⁴ “Sana tevbe ettim, ey tevbeleri çokça kabul eden.” anlamında dua cümlesi.

³⁰⁵⁵ cevâb yerine gözleri âb Ʒoldı *tübtü ileyke yâ tevvâb* deyü: *tübtü ileyke yâ tevvâb* diyüp cevâb yerine gözleri âb Ʒoldı İÜ

³⁰⁵⁶ Ʒoydı: aldı İÜ

³⁰⁵⁷ mağv olup: -İS

³⁰⁵⁸ vâcibü'l-vücûda: Ĥudâ'ya İS

³⁰⁵⁹ sücûd: secde MO

³⁰⁶⁰ u dūd: -İÜ

³⁰⁶¹ rabb-i mu‘în: rabbü'l-‘âlemîn İÜ

³⁰⁶² Rabb-i mu‘în ile ol dem içre hemîn: Ĥağğ'la hemîn ol dem icre yine İS

³⁰⁶³ rûĥ-ı emîn: rûĥu'l-emîn İÜ

³⁰⁶⁴ ħazret-i: -İS

³⁰⁶⁵ selâm u ŷenâ: selâm ŷenâ YB, selâm İÜ

³⁰⁶⁶ başın yirden: yirden başın İÜ, sücûddan başını İS

³⁰⁶⁷ ağsun gözi yaşın: ammâ gözleri yaşını İS

³⁰⁶⁸ ŷefƷatle: -İS

³⁰⁶⁹ ammâ ağsun gözi yaşın silmesün ve ŷefƷatle Yûsuf'uñ nâmin yâd ve miĥnetle eyyâmın ħarâb-âbâd itsün: ve gözleri yaşın silmeyüp ağıtsun ve eyyâmın miĥnetle geçirüp Yûsuf'uñ ‘aleyhi's-selâm nâmin ŷefƷatle yâd itsün İÜ

³⁰⁷⁰ yâd ve miĥnetle eyyâmın ħarâb-âbâd itsün anuñçün ben aña: terk itmeyüp anuñ yâdıyla eyyâmın miĥnetle gecürsün ben aña anuñçün İS

³⁰⁷¹ ben aña ŷekl-i Yûsuf'da: ŷekl-i Yûsuf'da ‘aleyhi's-selâm ben aña İÜ

gösterdümki³⁰⁷² bünyād-ı ‘ahdi şanup ħarāb ola zinhār fitne şanmasun.³⁰⁷³ Bu ħ‘ābı Yā‘ķūb³⁰⁷⁴ bil ki anuñ ħāli³⁰⁷⁵ bu ħ‘āb ile³⁰⁷⁶ ħūb oldı. İmdi ey Ya‘ķūb³⁰⁷⁷ Rabb-i ġafūr ħapuña³⁰⁷⁸ destūr virdi ki³⁰⁷⁹ āşikāre vü mestūr zıkr-i Yūsuf’dan dūr olmayup³⁰⁸⁰ dil-i vīrānuñı anuñ³⁰⁸¹ yādıyla ma‘mūr³⁰⁸² idesin.³⁰⁸³

NAZM³⁰⁸⁴

[mefā‘īlün/mefā‘īlün/fe‘ūlün]

Asā en tekrahū ³⁰⁸⁵dan olma ġāfil

Ne kim Hū’dan gelür ol aña ķā’il³⁰⁸⁶

*Başīrün bi’l-‘ibād*³⁰⁸⁷ dur Rabb-i rahmān [İÜ37b]

Gözi açuqlara olur nıgehbān³⁰⁸⁸

BU FAŞL İSRĀ’İL ĤAYĀT-I YŪSUF’I CEBRĀ’İL’DEN SU’ĀL İTDŪKDE TARAF-I ĤUDĀ’DAN MAZHAR-I ‘İTĀB OLDUĖIDUR³⁰⁸⁹

Rivāyetdür ki kaçan Ya‘ķūb³⁰⁹⁰ Yūsuf’ı seyrāna gönderüp³⁰⁹¹ Rubil’e ışmarladı Rabb-i Celīle ħavāle itmemegin³⁰⁹² Ĥaķ te‘ālā’ya ħoş gelmeyüp³⁰⁹³ bir

³⁰⁷² gösterdümki: göstermişem tā ki İS

³⁰⁷³ fitne şanmasun: -İS

³⁰⁷⁴ Yā‘ķūb: -YB, -MO

³⁰⁷⁵ bil ki anuñ ħāli: ki anuñ ħāli bil ki İÜ, bil ki anuñ işi İS

³⁰⁷⁶ ħ‘āb ile: ħ‘ābla İÜ

³⁰⁷⁷ Ya‘ķūb: pīr-i şabūr İÜ

³⁰⁷⁸ Rabb-i ġafūr ħapuña: ħazret-i ġafūr saña İS

³⁰⁷⁹ virdi ki: virmişdür ki İS

³⁰⁸⁰ zıkr-i Yūsuf’dan dūr olmayup: nām-ı Yūsuf’ı yād ve İS

³⁰⁸¹ anuñ: onuñ MO

³⁰⁸² yādıyla ma‘mūr: zikriyle ābād İS

³⁰⁸³ idesin: ve rüz u şeb derün-ı dilde mezķūr idesin İÜ

³⁰⁸⁴ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 1102, 1098 s. 39. Yahyā Bey’in Yūsuf ve Zelīhā’sında ikinci beyit “Başīrün bi’l-‘ibād ü Rabb-i insān / Gözi açuqlara olur nıgehbān” şeklinde geçmektedir.

³⁰⁸⁵ “...siz onu hoşgörmezsiniz...”, Kur’ān-ı Kerīm, 2/216.

³⁰⁸⁶ ķā’il: ķābil YB

³⁰⁸⁷ “...kullarını hakkıyla görendir.”, Kur’ān-ı Keīm, 40/44.

³⁰⁸⁸ Nazm. *Asā en tekrahū* dan olma ġāfil/ Ne kim Hū’dan gelür ol aña ķā’il/ *Başīrün bi’l-‘ibād* dur rabb-i rahmān/ Gözi açuqlara olur nıgehbān: -İS

³⁰⁸⁹ Bu faşl İsrā’İL Ĥayāt-ı Yūsuf’ı Cebrā’İL’den su’āl itdükde taraf-ı Ĥudā’dan mazhar-ı ‘itāb olduğudur: -YB, -MO, -İS

³⁰⁹⁰ kaçan Ya‘ķūb: evlād-ı Ya‘ķūb İS

³⁰⁹¹ gönderüp: gönderdi İÜ, iletmek kaçd itdüklerinde İS

vaqit Cebrā'îl'e İsrā'îl hayāt-ı Yūsuf'dan haber şorup³⁰⁹⁴ Cebrā'îl eyitdi [İS39a] ey³⁰⁹⁵ Ya'qūb Settārü-l-'uyūb³⁰⁹⁶ buyurur ki Yūsuf'ı [MO29a] kime emānet virdise şihhatin³⁰⁹⁷ yine³⁰⁹⁸ andan şorsun.³⁰⁹⁹ Ya'qūb bu cevābdan³¹⁰⁰ bildi ki Rabbü'l-erbāb aña 'itāb itdi.³¹⁰¹ Pes zārīsin³¹⁰² artup taleb-i fetḥ-i bāb itdi.³¹⁰³ Yine bir vaqt Ya'qūb Cebrā'îl'e eyitdi ey kāşif-i esrār-ı gūyūb cenābuñdan³¹⁰⁴ dilerüm ki 'Azrā'îl'den şorup Yūsuf'uñ rūḥın qabz itdüğinden haber alasin. Bir vaqt³¹⁰⁵ [YB036b] Cebrā'îl yine İsrā'îl qatına gelüp eyitdi³¹⁰⁶ melekü'l-mevt³¹⁰⁷ haber virüp daḥı Yūsuf fevt olmamış didi.³¹⁰⁸ Ya'qūb çün bu³¹⁰⁹ beşāret haberin aldı³¹¹⁰ tende³¹¹¹ cānı rāḥat eşerin³¹¹² bulup bu ümīd ile³¹¹³ qaldı. Rāvī eydür³¹¹⁴ Ya'qūb'uñ³¹¹⁵ bunca belā vü ta'bına³¹¹⁶ sebep budur ki çün Rāḥil dār-ı dünyādan³¹¹⁷ mülk-i 'uqbāya³¹¹⁸ rihlet itdi.³¹¹⁹ İsrā'îl Yūsuf-çün³¹²⁰ bir qābil³¹²¹

³⁰⁹² Rubil'e ısmarladı Rabb-i Celīle ḥavāle itmemegin: Rabb-i Celīl'e ḥavāle itmeyüp Rubil'e ısmarladığı için İÜ, Ya'qūb Rubil'e itmiş idi ki sen ekber evlādumsın Yūsuf'ı saña ısmarladum girü senden isterüm bu söz İS

³⁰⁹³ Haq te'ālā'ya hoş gelmeyüp: -YB, -MO

³⁰⁹⁴ Cebrā'îl'e İsrā'îl hayāt-ı Yūsuf'dan haber şorup: Ya'qūb Cebrā'îl'e Yūsuf'dan haber şorduğda İS
³⁰⁹⁵ ey: yā İS

³⁰⁹⁶ Settārü-l-'uyūb: Haqq celle ve 'alā İS

³⁰⁹⁷ emānet virdise şihhatin: ısmarladise İS

³⁰⁹⁸ yine: gene YB

³⁰⁹⁹ şorsun: istesün İS

³¹⁰⁰ bu cevābdan: hemīn İS

³¹⁰¹ itdi: itdükde İÜ

³¹⁰² zārīsin: zārılığın İÜ, İS

³¹⁰³ fetḥ-i bāb itdi: taleb-i mağfiret kıldı İS

³¹⁰⁴ cenābuñdan: -İÜ. // ey kāşif-i esrār-ı gūyūb cenābuñdan dilerüm ki: ey peyk-i Rabb-i celīl dilerüm senden ki İS

³¹⁰⁵ bir vaqt: -İÜ, -İS

³¹⁰⁶ yine İsrā'îl qatına gelüp eyitdi: -İÜ, Cebrā'îl n'ola diyüp bir gün yine İsrā'îl ḥuzūrına geldükde eyitdi İS

³¹⁰⁷ melekü'l-mevt: Azrā'îl'den 'aleyhi's-selām İÜ

³¹⁰⁸ melekü'l-mevt haber virüp daḥı Yūsuf fevt olmamış didi: yā Ya'qūb 'Azrā'îl'e şorup haber aldum ki Yūsuf'uñ rūḥını qabz itmemiş İS

³¹⁰⁹ haber virüp daḥı Yūsuf fevt olmamış didi Ya'qūb çün bu: -İÜ

³¹¹⁰ beşāret haberin aldı: şihhati haberin alup İÜ

³¹¹¹ tende: çün İsrā'îl hayāt-ı Yūsuf'ı 'aleyhi's-selām bildi tende İÜ

³¹¹² tende cānı rāḥat eşerin: teninde cāndan hayāt eşerin İÜ

³¹¹³ ümīd ile: ümīdle YB, İÜ, İS

³¹¹⁴ Rāvī eydür: rivāyetdür ki İS

³¹¹⁵ Ya'qūb'uñ: Ya'qūb İS

³¹¹⁶ ta'bına: ta'b cekdüğine İS

³¹¹⁷ Rāḥil dār-ı dünyādan: dünyādan Rāḥil İÜ

³¹¹⁸ mülk-i 'uqbāya: -İÜ, -İS

³¹¹⁹ rihlet itdi: gitdi İS

³¹²⁰ Yūsuf-çün: Yūsuf 'aleyhi's-selām için İÜ

dāye iştirā idüp³¹²² meger dāye ile³¹²³ dört beşer bir püser³¹²⁴ vardı³¹²⁵ hem³¹²⁶ Yūsuf'ı 'a.m.³¹²⁷ hem anı emzirirdi.³¹²⁸ Ya'küb 'a.m.³¹²⁹ aña rāzī olmayup³¹³⁰ [İÜ38a] Yūsuf'a süd çok olmasın diledi ve anasından ol veledi ayırup³¹³¹ āhara bey'e eyledi.³¹³² Hemān ol nā-tüvān³¹³³ nāle vü [İS39b] efgān³¹³⁴ idüp ciger-güşesiçün³¹³⁵ kan ağladı ve dergāh-ı Hūdā'ya³¹³⁶ yüz urup bu nev'le³¹³⁷ nidā ve Ya'küb'ı añup bed-du'ā itdi ki ey kamu³¹³⁸ halka 'adl iden sulţān nitekim baña Ya'küb zulm ü ziyān kırup nūr-ı dīdemden beni³¹³⁹ dūr ve ciger-güşeme³¹⁴⁰ ḥasretle³¹⁴¹ mehcūr itdi.³¹⁴² Dilerüm ki ey Rabb-i ğafūr sen³¹⁴³ anı daḥı serverinden³¹⁴⁴ dūr ve ağlamağdan gözlerin³¹⁴⁵ bī-nūr idesin. Emr-i Rabb-i³¹⁴⁶ mücīb ile³¹⁴⁷ [MO29b] ol ğarībe maṭlūbı³¹⁴⁸ virilüp³¹⁴⁹ Ya'küb'ı Hūdā Yūsuf'dān cüdā itdi.³¹⁵⁰ [YB037a] Tā ol dāye³¹⁵¹ ḥasretine irince Ya'küb daḥı³¹⁵² Yūsuf'uñ firkatine yandı. 'Āķıbet³¹⁵³

³¹²¹ kâbil: -İS

³¹²² idüp: itdi İS

³¹²³ dāye ile: dāyenüñ İÜ

³¹²⁴ püser: veledi İÜ

³¹²⁵ vardı: var idi İÜ

³¹²⁶ meger dāye ile dört beşer bir püser vardı hem: ol dāyenüñ bir oğlanı vardı hem İS

³¹²⁷ 'a.m.: -İS

³¹²⁸ emzirirdi: emzirdi YB, MO

³¹²⁹ 'a.m.: -İS

³¹³⁰ rāzī olmayup: -İÜ, anı görüp İS

³¹³¹ Yūsuf'a süd çok olmasın diledi ve anasından ol veledi ayırup: anasından ol veledi ayırup Yūsuf'a 'aleyhi's-selām süd çok olmasın diledi İÜ

³¹³² āhara bey'e eyledi: -İÜ

³¹³³ nā-tüvān: cāriye İS

³¹³⁴ nāle vü efgān: figān İS

³¹³⁵ ciger-güşesiçün: ciger-pāresiçün İÜ

³¹³⁶ dergāh-ı Hūdā'ya: cenāb-ı ḥazrete İS

³¹³⁷ bu nev'le: -YB, -MO, -İS

³¹³⁸ kamu: -YB, -MO, -İS

³¹³⁹ beni: -İÜ

³¹⁴⁰ ciger-güşeme: -İS

³¹⁴¹ ḥasretle: ḥasretiyle İÜ

³¹⁴² itdi: kıldı İS

³¹⁴³ ey Rabb-i ğafūr sen: -YB, -MO, -İS

³¹⁴⁴ serverinden: sevdüğinden İS

³¹⁴⁵ gözlerin: gözlerini İÜ

³¹⁴⁶ rabb-i: -İÜ. // Emr-i Rabb-i: bi-emri'llāh İS

³¹⁴⁷ mücīb ile: mücibiyle İÜ, -İS

³¹⁴⁸ maṭlūbı: maṭlūmı MO

³¹⁴⁹ virilüp: 'aṭā olup İÜ

³¹⁵⁰ Ya'küb'ı Hūdā Yūsuf'dān cüdā itdi: Yūsuf'dan Ya'küb'ı Hūdā ayırup İS

³¹⁵¹ dāye: kenizüñ İS

³¹⁵² daḥı: -İÜ, -İS

³¹⁵³ 'Āķıbet: ol püser āḥir Ya'küb'a gelüp İS

Yūsuf'uñ beşāretin Ya'kūb'a ol veled virdi³¹⁵⁴ ammā Yūsuf'uñ bunca³¹⁵⁵ zillet ü ta'bına³¹⁵⁶ ba'zı³¹⁵⁷ rāvī bunı sebep eydürler³¹⁵⁸ ki bir gün Yūsuf eline āyīne alup cemālī ayına nazar iderken³¹⁵⁹ ol mäh-cemāl³¹⁶⁰ ħod-bīn olup bā-lisān-ı ħāl itdi³¹⁶¹ 'acabā aḥsen³¹⁶² içinde cemālūme mişāl kim görmışdür ki³¹⁶³ eger kul olup mälla³¹⁶⁴ şatılsam veyā bende-var kıymete tütulsam añlarum ki ħ'āce-i³¹⁶⁵ 'ālem cem' olup bu seri'ü'z-zevāl cemālūme dünyāca māl virelerdi ħaķıķat-ı ħāl ol āfitāb-ı cismünün tābı şöyle³¹⁶⁶ münevver idi ki güyā bir³¹⁶⁷ rüĥ-ı muşavver idi her kaçan kim envā'-ı³¹⁶⁸ ta'am tenāvül iderdi gerdān üstünde³¹⁶⁹ kemāl-i şafāsından her loķmanuñ³¹⁷⁰ levni 'ayān [İS40a] görünürdi Yūsuf'uñ 'aleyhi's-selām³¹⁷¹ [İÜ38b] ħātırına ħuṭūr iden³¹⁷² böyle³¹⁷³ kibr ü riyā 'azamet-i kibriyāya³¹⁷⁴ muĥālif-i edā olup³¹⁷⁵ hātifden nidā belki 'itāb-ı Ĥudā irdi ki³¹⁷⁶ ey Yūsuf çün³¹⁷⁷ cemālūne nazar idüp³¹⁷⁸ baña³¹⁷⁹ şükr ü minnetler³¹⁸⁰ itmedüñ ve cism-i za'ifüñi³¹⁸¹ nazaruñ³¹⁸²

³¹⁵⁴ virdi: getürdi İÜ. // Ya'kūb'a ol veled virdi: zāhir itdi İS

³¹⁵⁵ bunca: -YB, -MO, bu İS

³¹⁵⁶ ta'bına: ta'b çekdüğine İÜ

³¹⁵⁷ ba'zı: ba'zı İÜ

³¹⁵⁸ eydürler: kılurlar İÜ

³¹⁵⁹ iderken: eyledi İÜ

³¹⁶⁰ mäh-cemāl: cāh-cemāl İS

³¹⁶¹ itdi: -YB, -MO, -İS

³¹⁶² 'acabā aḥsen: ḥüsn MO, İS, 'acabā ḥüsn İÜ

³¹⁶³ ki: -YB, -MO. // cemālūme mişāl kim görmışdür ki: baña mişāl varmıdır İS

³¹⁶⁴ mälla: kıymete İS

³¹⁶⁵ ħ'āce-i: ħ'ācegān-ı İÜ

³¹⁶⁶ şöyle: ol-ķadr İÜ

³¹⁶⁷ bir: -İÜ

³¹⁶⁸ kim envā'-ı: -İÜ

³¹⁶⁹ gerdān üstünde: -İÜ

³¹⁷⁰ kemāl-i şafāsından her loķmanuñ: -YB, -MO

³¹⁷¹ Yūsuf'uñ 'aleyhi's-selām: -YB, -MO

³¹⁷² ħātırına ħuṭūr iden: -YB, -MO

³¹⁷³ böyle: -İÜ

³¹⁷⁴ 'azamet-i kibriyāya: dergāh-ı kibriyā katında güyā İÜ

³¹⁷⁵ olup: olmağın İÜ

³¹⁷⁶ veyā bende-var kıymete tütulsam añlarum ki ħ'āce-i 'ālem cem' olup bu seri'ü'z-zevāl cemālūme dünyāca māl virelerdi ħaķıķat-ı ħāl ol āfitāb-ı cismünün tābı şöyle münevver idi ki güyā bir rüĥ-ı muşavver idi her kaçan kim envā'-ı ta'am tenāvül iderdi gerdān üstünde kemāl-i şafāsından her loķmanuñ levni 'ayān görünürdi Yūsuf'uñ 'aleyhi's-selām ħātırına ħuṭūr iden böyle kibr ü riyā 'azamet-i kibriyāya muĥālif-i edā olup hātifden nidā belki 'itāb-ı Ĥudā irdi ki: semenüne ol ķadr māl ü menāl bulunmaya didi. Ĥaķıķatü'l-ĥāl Yūsuf ol deñlü ħüb-cemāl idi ki her kaçan ta'am tenāvül iderdi kemāl-i şafāsından ma'idesine giden loķmaların levni taşrada bir bir görünürdi. Bu maķüle kibr ü riyā ħazret-i Kibriyā'ya ħuş gelemüp 'itābla buyurdu ki İS

³¹⁷⁷ ey Yūsuf çün: -İÜ

³¹⁷⁸ cemālūne nazar idüp: dāde-i başar açup İÜ, cemālūñ göricek İS

bülend idüp bî-mânend³¹⁸³ şanduñ ‘izzetüm haqqı-çün bendevâr seni³¹⁸⁴ bey‘ itdirüp qadr ü kıymetüni saña bildürem tâ ki zümre-i benî Âdem belki cemî‘-i ehl-i³¹⁸⁵ ‘âlem³¹⁸⁶ āgāh olalar³¹⁸⁷ ki her mā-siva’llāh özin gāh u bî-gāh³¹⁸⁸ sermāye-i ḥüsn ve bahā-yı bāzār-ı dünyāda bir naqd bî-beqā ve bir metā‘-ı kem-bahā olup az zamānda māye vü sūd elden gidecegin ve bād-ı fenā bünyād-ı vücūdın hebā idecegin bilüp cemāllerine meftün olmayalar ki ol mezmümdür³¹⁸⁹ zî-kıymet ‘add ide [YB037b] ol her vaqt³¹⁹⁰ bî-kıymetdür şemen³¹⁹¹ oldur ki anı ben taqdîr idüben³¹⁹² ki hîç³¹⁹³ teğayyür itmen³¹⁹⁴ Yūsuf’a³¹⁹⁵ bu ‘itāb iricek yüz yire koyup³¹⁹⁶ didi³¹⁹⁷ ki³¹⁹⁸ yā tevvāb tevbe olsun³¹⁹⁹ bir daḥı enāniyyetle özümü gözlemeyem ve her dem³²⁰⁰ ḥod-nümālıqdan ictināb [MO30a] idüp ḥod-rū olmayam ve fāniyi terk idüp³²⁰¹ beqā-bîn ve ḥod-bîn olmayup Ḥüdā-bîn³²⁰² olam.

³¹⁷⁹ baña: ḥazretüme İÜ

³¹⁸⁰ minnetler: minnet İÜ

³¹⁸¹ za‘îfüni: za‘îfüne İÜ

³¹⁸² nazaruñ: himmetüñ İÜ

³¹⁸³ şükr ü minnetler itmedüñ ve cism-i za‘îfüni nazaruñ bülend idüp bî-mânend: şükr itmeyüp kendüni bî-bahā İS

³¹⁸⁴ bendevâr seni: seni YB, MO, İÜ

³¹⁸⁵ cemî‘-i ehl-i: cümle İS

³¹⁸⁶ belki cemî‘-i ehl-i ‘âlem: -İÜ

³¹⁸⁷ olalar: ola YB, MO

³¹⁸⁸ gāh u bî-gāh: gāh bî-gāh MO

³¹⁸⁹ sermāye-i ḥüsnve bahā-yı bāzār-ı dünyāda bir naqd bî-beqā ve bir metā‘-ı kem-bahā olup az zamānda māye ve sūd elden gidecegin ve bād-ı fenā bünyād-ı vücūdın hebā idecegin bilüp cemāllerine meftün olmayalar ki ol mezmümdür: -YB, -MO

³¹⁹⁰ zî-kıymet ‘add ide ol her vaqt: -İÜ

³¹⁹¹ bî-kıymetdür şemen: bahā-i lâ-nazîr İÜ

³¹⁹² idüben: idem İÜ

³¹⁹³ ki hîç: -YB, -MO

³¹⁹⁴ teğayyür itmen: tağyîr itmem İÜ

³¹⁹⁵ her mā-siva’llāh özin gāh u bî-gāh sermāye-i ḥüsn ve bahā-yı bāzār-ı dünyāda bir naqd bî-beqā ve bir metā‘-ı kem-bahā olup az zamānda māye ve sūd elden gidecegin ve bād-ı fenā bünyād-ı vücūdın hebā idecegin bilüp cemāllerine meftün olmayalar ki ol mezmümdür zî-kıymet ‘add ide ol her vaqt bî-kıymetdür şemen oldur ki anı ben taqdîr idüben ki hîç teğayyür itmen Yūsuf’a: her gāh bir kimesne kendüzin zî-kıymet ‘add ide ol benüm qadumda bî-kıymetdür şemen oldur ki anı ben taqdîr eyleyem Yūsuf’a İS

³¹⁹⁶ yüz yere koyup: yüzün turāba koyup İÜ

³¹⁹⁷ didi: ḥitāb İÜ

³¹⁹⁸ didi ki: eyitdi ki İS

³¹⁹⁹ olsun: olsun ki İS

³²⁰⁰ her dem: -İÜ. // gözlemeyem ve her dem: görüp İS

³²⁰¹ ḥod-rū olmayam ve fāniyi terk idüp: idem ve her dem fāniyi gözlemeyüp İS

³²⁰² Ḥüdā-bîn: Ḥüdā-bîn YB

BEYT³²⁰³

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Meşakkatle olur kurbıyyet-i Hâk

Bu 'âlem hikmet-ender-hikmet ancak³²⁰⁴

**BU FAŞL EVLÂD-I YA'KÛB BİR KURD TUTUP
GETÜRDÜKLERİDÜR³²⁰⁵**

NEŞR³²⁰⁶

Çün ihvet-i Yûsuf³²⁰⁷ pederlerin aldamağ kaşdı ile³²⁰⁸ düzme haberlerin beyân itdiler Ya'kûb³²⁰⁹ anlarıñ âşikâre³²¹⁰ yalanlarına inanmayıcağ âteş-i ğam cânlarına kâr idüp nâ-çâr tedbîr-i âhara³²¹¹ bünyâd urdılar ki pîr-i rûşen-nihâd³²¹² anlara i'timâd ide.³²¹³ Yine bu kerre [İÜ39a] huzûr-ı hâzret-i pîre gelüp³²¹⁴ ittifâkla³²¹⁵ eyitdiler ey peder sen bizüm kavlimüzi râst sanmazsın ve Yûsuf'ı kurd yedi didüğümüze [İS40b] inanmazsın çün gördüñ ki bu³²¹⁶ dîde-i nem-dîdeden dem gelür âhla ağlarsın ve cânuñı nâr-ı hasret-i Yûsuf'la tağlarsın³²¹⁷ ve dem-be-dem bu bâr-ı ğam³²¹⁸ gül yüzüñi şoldurıyor³²¹⁹ ve keşret-i feryâd ü mâtem³²²⁰ âşikâre seni öldürüyor³²²¹ esir- gedigümüzden toğrı sözi koyup ol ecilden³²²²

³²⁰³ Beyt: -İÜ

³²⁰⁴ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 1155, s. 41. // Beyt. Meşakkatle olur kurbıyyet-i Hâk/ Bu 'âlem hikmet-ender-hikmet ancak: -İS

³²⁰⁵ Bu faşl evlâd-ı Ya'kûb bir kurd tutup getürdükleridür.: -YB, -MO, -İS

³²⁰⁶ Neşr: -İÜ, -İS

³²⁰⁷ Çün ihvet-i Yûsuf: el-kışşa Yûsuf'ıñ ihvâmı İS

³²⁰⁸ aldamağ kaşdı ile: aldamağa YB, MO

³²⁰⁹ kaşdı ile düzme haberlerin beyân itdiler Ya'kûb: içün ol keşret-i haberlerin düzdüklerinde Ya'kûb İS

³²¹⁰ âşikâre: -İS

³²¹¹ nâ-çâr tedbîr-i âhara: bir âhar tedbîre İS

³²¹² rûşen-nihâd: -YB, -MO, -İS

³²¹³ i'timâd ide: i'tikâd eyleye İS

³²¹⁴ Yine bu kerre huzûr-ı hâzret-i pîre gelüp: Pes İS

³²¹⁵ ittifâkla: re'y ü tedbîrle İÜ

³²¹⁶ bu: -YB, -MO

³²¹⁷ tağlarsın: dağlarsın İÜ

³²¹⁸ bu bâr-ı ğam: keşret-i feryâd ve mâtem İÜ

³²¹⁹ şolduruyor: şolduruyor İÜ

³²²⁰ keşret-i feryâd ve mâtem: bu bâr-ı ğam İÜ

³²²¹ öldürüyor: öldüreyor İÜ

³²²² ol ecilden: -İÜ

 ar am i  old urdi³²²³ did uk³²²⁴ buyuru n³²²⁵ ol³²²⁶ h un i gurg i  ik ar ve gizl u³²²⁷
 [YB038a] h ali  a ik ar idel um. Ya'k ub eyitdi varu n  ayd id un³²²⁸ anı get uru n ki  am-
 g s ar u ma rem um ve  apumda³²²⁹ ba layup³²³⁰ halvet umde³²³¹ hem-dem ola ve
 d a'im³²³² anu n r y n g rdik e Y suf'u n b y n andan alup  ayed a a³²³³ nazar
 itmekle derd-i ciger tesk n bula³²³⁴  un  av an uy hus n pedere³²³⁵ virmek un gurg
  aydına sefere gitdiler.³²³⁶ K h u de t-i [MO30b] Ken'an'ı ve m  ez ar u bey b n 
 gezerken³²³⁷ anda bir  urdı g rdiler ki fery d id p³²³⁸ ulur ve y zin g ge  utup³²³⁹
  ir v   n le k lur. Hem n  a dla ol³²⁴⁰  urdı³²⁴¹  ayd ve  hen n bendle³²⁴² mu kem
  ayd itdiler ve ke ret-i  arb ile³²⁴³ ol  asteyi³²⁴⁴ beste ve³²⁴⁵ c mle dend n n³²⁴⁶
  ikeste id p³²⁴⁷  ahrla s r y  p r n  uz rına³²⁴⁸ get rdiler ey peder-i ru en-
 nazar³²⁴⁹ b d-ı  ar ar gibi³²⁵⁰ b g-ı  omr n nih lini ve  a -ı³²⁵¹ h ned nu n³²⁵²

³²²³  old urdi:  atlı itdi I 

³²²⁴ bu d de-i nem-d deden dem gel r  hla a lars n ve c nu n  n r-ı  asret-i Y suf'la  a lars n ve dem-be-dem bu b r-ı  am g l y z n   olduruyor ve ke ret-i fery d   m tem  a ik are seni  old r yor esirgedi um zden  o r  s zi  oyup ol ecilden  ar m i  old rdi did uk buyuru n ol h un i gurg i  ik ar ve gizl u h ali  a ik ar idel um: g rd n seni ki d y m  h id p a lars n ve c nu n   te   azret-i Y suf'la  a lars n ol ecilden  o r  s zi  oyup  ar m i  atlı itdi dey  egri s ze b ny d urdu  I 

³²²⁵ buyuru n: buyursu uz I 

³²²⁶ ol: -I 

³²²⁷ gizl u: gizli I 

³²²⁸ id n: id p I 

³²²⁹  apumda:  atumda I 

³²³⁰ ba layup: ba lu I 

³²³¹ halvet umde: m d m halvet umde I 

³²³² ve d a'im: dem-be-dem I 

³²³³ a a: y zine I 

³²³⁴ tesk n bula: bir mi d r no  an bula I 

³²³⁵  un  av an uy hus n pedere:  un pederlerine  av an uy hus n I 

³²³⁶ sefere gitdiler:  azm-i  ahr  I 

³²³⁷ gezerken: seyr iderken I 

³²³⁸ fery d id p: -YB, -MO, -I 

³²³⁹ g ge  utup: g k y zine  utmu  I 

³²⁴⁰  a dla ol:  a d id p I 

³²⁴¹  a dla ol  urdı: ol  urdı  a dla I . // ol  urdı: anı I 

³²⁴² ve  hen n bendle: dutup I 

³²⁴³  arb ile:  arbla I 

³²⁴⁴  asteyi:  asteyi YB

³²⁴⁵ itdiler ve ke ret-i  arb ile ol  asteyi beste ve: eylediler ve ol  a' fi bendle beste ve I 

³²⁴⁶ dend n n: end m n I 

³²⁴⁷ id p: -I ,  ilup I 

³²⁴⁸  uz rına: ken rına YB, MO. // p r n  uz rına:  azret-i Ya'k b'a I 

³²⁴⁹ ru en-nazar: -YB, -MO

³²⁵⁰ b d-ı  ar ar gibi: -I . // ru en-nazar b d-ı  ar ar gibi: -I 

³²⁵¹  a -ı: -I , -I 

³²⁵² h ned nu n: h ned nu n YB

ğazālini ki³²⁵³ bu gül-rüy [İÜ39b] u sünbül-büy idi³²⁵⁴ bu yedi didiler. Ya‘küb eyitdi [İS41a] imdi³²⁵⁵ bendin aluñ. Biraz koñ anı³²⁵⁶ diñlensün³²⁵⁷ ve anı³²⁵⁸ incitmeñ tã ki cãnu yerine gelsün.³²⁵⁹ Pes³²⁶⁰ kendüsi³²⁶¹ namāza kıyām idüp³²⁶² ol bī-niyāza bu vechle³²⁶³ tazarru‘-i³²⁶⁴ tãm itdi ki³²⁶⁵ ey cemāda cãn ve seng ü hãke³²⁶⁶ zebãn ihsãn iden³²⁶⁷ Hıyy-ı Yezdãn kudret-i bī-pāyānuñdan³²⁶⁸ recā-yı firāvān iderem ki³²⁶⁹ bu qurda³²⁷⁰ nuṭq-ı faşih³²⁷¹ viresin ki³²⁷² şahih-i³²⁷³ Yūsuf serencāmın taşrih³²⁷⁴ ide der-‘aḳab³²⁷⁵ emr-i Rabb-i ‘izzetle Yūsuf³²⁷⁶ haberin şormağıçün³²⁷⁷ [YB038b] şefkatle qurduñ arḳasın şıgayup nūr-ı nübüvvetle vahşetin giderdi ey hayvān-ı şādık³²⁷⁸ bu³²⁷⁹ dem baña muvāfık³²⁸⁰ ve emr-i³²⁸¹ hālİK ile³²⁸² nāṭık ol didi qurd bu buyuruğı güş idüp³²⁸³ fi'l-hālturdu ve kıyruğı üstine³²⁸⁴ gelüp fāriğu'l-bāl oturdu ve rüy-ı Resüle³²⁸⁵ nigāh idüp faşih ‘Arabī

3253 ki -YB, -MO, -İS

3254 bu gül-rüy ve sünbül-bür idi: -YB, -MO, -İS

3255 Ya‘küb eyitdi imdi: Ya‘küb ol qurda nazar idüp İS

3256 anı: -İÜ

3257 diñlensün: biraz diñlensün İÜ

3258 anı: -YB, -MO

3259 koñ anı diñlensün ve anı incitmeñ tã ki cãnu yerine gelsün: koñ ki cãnu diñlensün didi ve İS

3260 pes: -İS

3261 kendüsi: pīr-i nīk-nām İÜ

3262 idüp: -İÜ. // kıyām idüp: ṭurup İS

3263 bu vechle: -YB, -MO

3264 tazarru‘-ı: taşarru‘-ı YB

3265 bu vechle tazarru‘-ı tãm itdi ki: itdi ki İS

3266 seng ü hãke: seng hãke YB

3267 ihsãn iden: viren YB, MO

3268 kudret-i bī-pāyānuñdan recā-yı firāvān iderem ki: dilerüm kudretüñden YB, MO

3269 cemāda cãn ve seng ü hãke zebãn ihsãn iden Hıyy-ı Yezdãn kudret-i bī-pāyānuñdan recā-yı firāvān iderem ki: cümle-i cemādāta cãn ve quru toprağa ve taşa ziyān virici hayy-i yezdãn dilerem İS

3270 qurda: hayvāna İÜ

3271 nuṭq-ı faşih: zebãn İÜ

3272 ki: tã ki İÜ

3273 şahih-i: edā-yı melih ve nuṭq-ı faşih ile şahih-i İÜ

3274 taşrih: -YB, -MO

3275 der-‘aḳab: -İÜ

3276 Yūsuf: Yūsuf’uñ İÜ

3277 şormağıçün: şormağa İÜ

3278 ey hayvān-ı şādık: ey hayvān baḳ İÜ

3279 bu: bir İÜ

3280 baña muvāfık: şādık İÜ

3281 emr-i: fermān-ı İÜ

3282 ile: birle İÜ

3283 güş idüp: işidüp İÜ

3284 üstine: üzre İÜ

dille³²⁸⁶ *lā ilāhe illa'llāh* didi. Ba'de ez-ān ey³²⁸⁷ resūl-i Yezdān³²⁸⁸ ne su'ālūñ var ise³²⁸⁹ eyle hemān ki cemālūñ adrine y z s rmek³²⁹⁰ ve³²⁹¹ viřāl ñ idine [MO31a] irmek³²⁹² g yetle m b rekd r.³²⁹³ Ya'k b eyitdi Y suf'um anı ki senden iv nı Ő kr n get rmey p³²⁹⁴ anı yedi didiler³²⁹⁵ Őed d 'l-'iabuñ³²⁹⁶ az bından ve r z-ı hařr es bından ictin b³²⁹⁷ itmed ñ mi ki g m yimey p cism ne uvvet [I 40a] i n ol c nı [IS41b] yimege nie³²⁹⁸ c r'et itd ñ. H  kat-i h l³²⁹⁹ eger anı yiy p m rde-miř l³³⁰⁰ alnı mihrine zev l vird nse³³⁰¹ ařlaruñ³³⁰² gibi ten ñ hil l ve bend ñ sel sil   aql l olsun ve eger³³⁰³ ama' ñ ol g lz ra izh r³³⁰⁴ itd nse³³⁰⁵ Perverdig r³³⁰⁶ seni berd r id p d r-ı d ny 'i g dd rda³³⁰⁷ berh rd r olmayasın g ř-i gurga bu it b iricek³³⁰⁸ rikatle b yle cev b³³⁰⁹ virdi ki y  Nebiyya'll h ben bu iřřadan  g h deg l m. [YB039a] H ř  li'll h ki ařlumuzdan b yle³³¹⁰ g n h ř dır ola evl duñ³³¹¹ s z ne uyup³³¹² bu fes d  bize isn d itme ki cins m ze³³¹³

³²⁸⁵ Y suf ser-enc m n taşr h ide der-ak b emr-i rabb-i izzetle Y suf haberin Őormađı n Şefkatle urduñ arasın Şıgayup n r-ı n b vvetle vaşşetin giderdi ey hayv n-ı ş dık bu dem baña muv fık ve emr-i h lik ile n tık ol didi urd bu buyuruğı g ř id p fi'l-h lturdi ve uyruğı  stine gel p f riğu'l-b l oturdi ve r y-ı res le:Y suf' ñ haberin ed -y  mel h ile taşr h eyleye. Pes c nver baña muv fık ve emr-i H lik ile bu dem n tık ol didi. Bu buyuruğı urd işidicek urdi fi'l-h l uyruğı  stine gel p oturdi ve Ő ret-i Ya'k b'a IS

³²⁸⁶ faşih Arab  dille: lafz-ı ibr n  ile I , faşih Arab  dil-ile IS

³²⁸⁷ ey: eyitdi IS

³²⁸⁸ Yezd n: em n IS

³²⁸⁹ ne su' l ñ var ise: ne su' l idersen I 

³²⁹⁰ y z s rmek: irmek I 

³²⁹¹ hem n ki cem l ñ adrine y z s rmek ve: hem n ki m b rek cem l ñ g rmek ve IS

³²⁹² idine irmek: idini g rmek I 

³²⁹³ g yetle m b rekd r: baña ayn sa' detd r IS

³²⁹⁴ iv nı Ő kr n get rmey p: -IS

³²⁹⁵ anı yedi didiler: urd yedi anı didiler I 

³²⁹⁶ Őed d 'l-'iabuñ: H ' ñ IS

³²⁹⁷ ictin b: avf IS

³²⁹⁸ nie: nice I , IS

³²⁹⁹ H  kat-i h l: -IS

³³⁰⁰ m rde-miş l: cismini p y-m l IS

³³⁰¹ vird nse: irg rd ñ ise I , IS

³³⁰² ařlaruñ: aşları I 

³³⁰³ eger: aña IS

³³⁰⁴ g lz ra izh r: g lz r h ında izh r I 

³³⁰⁵ itd nse: itd ñ ise I 

³³⁰⁶ ol g lz ra izh r itd nse Perverdig r: oldısa H d  IS

³³⁰⁷ d r-ı d ny 'i g dd rda: añı cih nda IS

³³⁰⁸ iricek: irişicek IS

³³⁰⁹ rikatle b yle cev b: bu resme it ba rikatle cev b IS

³³¹⁰ b yle: bunuñ gibi IS

³³¹¹ evl duñ: evl d YB, MO

lahm-ı nebî yemek³³¹⁴ harām olmağın ol edebi gözleyüp and içerüm ki ben anı yemedüm ve bu³³¹⁵ diyāra³³¹⁶ ğarīb ü āvāre³³¹⁷ gelüp vādī-i hayretde³³¹⁸ hayrān ve rāh-ı ferāğatde³³¹⁹ ser-gerdān olup³³²⁰ derd-i ḥasretle perişān ve pür-efġān iken³³²¹ evlāduñ hemān³³²² beni³³²³ tıutup qurı³³²⁴ bühtān itdiler ben anlardan baġrum yaresine³³²⁵ bir çāre umarken³³²⁶ anlar yarem üstine yare urup ni‘met yerine bī-‘illet³³²⁷ dişlerümi birbir çekdiler³³²⁸ ve döge söge süriyü süriyü³³²⁹ uş qatuña³³³⁰ getirüp bir hoş³³³¹ ḥazretüñe ḥilāfın‘arz itdiler. Ya‘kūb [MO31b] bu sözi diñleyüp qurda³³³² özi göyüñdi kizble³³³³ ḥīle [İS42a] āşikār ve cümle ebnāsı şermsār³³³⁴ oldu yine³³³⁵ Resūl-i emīn qurda şefkat nazārın [İÜ40b] idüp meskenüñ qandedür ey miskīn ve bu rāh-ı pür-ta‘bda³³³⁶ ne taleb iderdüñ³³³⁷ ‘aceb didi. Qurd eyitdi vaṭanum şahrā-yı Mışr idi ki anda benüm bir işüm ve ana ata bir³³³⁸ qardaşum vardı³³³⁹ bir dem anı yalñız³³⁴⁰ qomayup³³⁴¹ ḥüsn-i zindeġānī iderdüm³³⁴² ve inişe

3312 sözüne uyup: süzine i‘timād ve İÜ

3313 cinsümüze: -İS

3314 yemek: -İÜ, -İS

3315 ve bu: ḥattā İÜ

3316 diyāra: yere İS

3317 ü āvāre: -İS

3318 ḥayretde: ḥayretde YB

3319 hayrān ve rāh-ı ferāğatde: -İS

3320 olup: -İS

3321 rāh-ı ferāğatde ser-gerdān olup derd-i ḥasretle perişān ve pür-efġān iken: ser-gerdānvāra firqate munṭazır-ı dermān iken İÜ. // derd-i ḥasretle perişān ve pür-efġān iken: derd-i ḥasretle fiġān iderken İS

3322 hemān: -İS

3323 evlāduñ hemān beni: evlād-ı bī-emān beni İÜ

3324 qurı: -İS

3325 baġrum yaresine: derdüme İS

3326 umarken: umar iken İÜ

3327 bī-‘illet: -İS

3328 dişlerümi birbir çekdiler: dişlerüm şikest itdiler İÜ

3329 süriyü: -YB, -MO. // süriyü süriyü: sürüyüp İS

3330 uş qatuña: hoş ḥuzūriña İÜ

3331 bir hoş: -İÜ

3332 qurda: qurduñ aḥvāline İS

3333 kizble: -İS

3334 şermsār: maḥcūb ve şermsār İS

3335 yine: yine ol İS

3336 bu rāh-ı pür-ta‘bda: bu memleketde İS

3337 iderdüñ: itmege geldüñ İS

3338 işüm ve ana ata bir: -YB, -MO, -İS

3339 vardı: varıdı İÜ

3340 yalñız: yalñız YB, İÜ

3341 bir dem anı yalñız qomayup: -İS

yoğuşa bile segirdüp³³⁴³ [YB039b] ava kuşa anuñla giderdüm her dem ki³³⁴⁴ ol hem-şîr benümle hem-dem olsa şerrimizden şîr bî-dem olurdu dâ'im³³⁴⁵ oynaşı³³⁴⁶ talaşı ve birbirimizle ağız yalaşı dirilürken āhir Mısr iqlîmin terk itdi ve³³⁴⁷ şahrâ-yı³³⁴⁸ Şâm³³⁴⁹ tarafına göçüp gitdi³³⁵⁰ bu diyâr anuñ hevāsına³³⁵¹ hevādâr olmağın bunca rûzgâr bunda qarâr tıtdı ben anda yalnız³³⁵² niçe³³⁵³ zamân ansız lâ-mekân olup hâlüm hemân it dirliğıyle yeksân oldı.³³⁵⁴ Pes qarındaşı ziyâretine varanuñ cānı teñri rahmetine irişür³³⁵⁵ ve her adımına on ħasenāt ve bunca³³⁵⁶ derecāt bulur diyü ululardan ve 'ilmle sînesi³³⁵⁷ tölulardan ħaber aldığuma³³⁵⁸ binā'en vişâlin arzü ider³³⁵⁹ cemâlin görmegi derd-iser itdüm [İS42b] çün tırup³³⁶⁰ bu diyâra sefer³³⁶¹ ve anuñ hâlinden ħaber şormağ müyesser oldı.³³⁶² İtlerine pâreletmek³³⁶³ içün şehriyâr³³⁶⁴ ol ħarîbi şikâr³³⁶⁵ itdi didiler.³³⁶⁶ Yedi gündür ki anuñ ħasretinden uyĥu³³⁶⁷ uyımadum³³⁶⁸ ve yemek yerine ħuşşasın yemege kayğı yedüm her bâr³³⁶⁹

3342 iderdüm: idüp İS

3343 ve inişe yoğuşa bile segirdüp: -İS

3344 dem ki: kaçan İS

3345 bî-dem olurdu dâ'im: nefret iderdi İS

3346 oynaşı: anuñla oynaşı İS

3347 āhir Mısr iqlîmin terk itdi ve: Mısr iqlîmin āhir terk idüp İÜ

3348 şahrâ-yı: -YB, -MO

3349 itdi ve şahrâ-yı Şâm: terk idüp Şâm İS

3350 Şâm tarafına göçüp gitdi: Şâm'da misâfir oldı İÜ

3351 hevāsına: mizâcına İÜ, gönlüne İS

3352 yalnız: yalnız YB, İÜ

3353 niçe: nice MO

3354 hevādâr olmağın bunca rûzgâr bunda qarâr tıtdı ben anda yalnız niçe zamân ansız lâ-mekân olup hâlüm hemân it dirliğıyle yeksân oldı: ħoş gelüp nice müddetdür ki bunda tavaṭṭun itdi ben anda nice zamân ansız qalup hâlüm hemân it dirliğine döndi İS

3355 irişür: irişüp İS

3356 ve her adımına on ħasenāt ve bunca: nice derecāt ve her adımına on ħasenāt İS

3357 'ilmle sînesi: sînesi 'ilmle İS

3358 ħaber aldığuma: işitdügüme İS

3359 ider: idüp İÜ, İS

3360 tırup: -İÜ. // itdüm çün tırup: ve qalkup İS

3361 sefer: sefer kılamak İÜ, sefer kıldum İS

3362 anuñ hâlinden ħaber şormağ müyesser oldı: çün diyâr-ı Ken'an'ı görüp andan ħaber şordum İS

3363 pâreletmek: depeletmek İS

3364 şehriyâr: pâdişâh -İS

3365 şikâr: şayd İS

3366 şikâr itdi didiler: şikâr itmiş İÜ

3367 uyĥu: -İÜ, yatup İS

3368 uyımazam: uyımadum MO

3369 yemek yerine ħuşşasın yemege kayğı yedüm her bâr: ve ħuşşasın yiyüp yimek yimedüm İS

[İÜ41a] firkatle³³⁷⁰ āvāre gezüp rāhatla bir pāre yatmazam gözlerüme rüy-ı āfāk³³⁷¹ zulümātla nüh tāk görünüp ğamdan tākātüm³³⁷² tāk oldu.³³⁷³ El-kışsa çün³³⁷⁴ Yaçküb o cānavardan böyle haber³³⁷⁵ [YB040a] işitdi³³⁷⁶ [MO32a] derünunda ciger kıanla tölup yine āh ü rikkatle³³⁷⁷ cüş itdi ve³³⁷⁸ cerāhati tāze ve harāreti bī-endāze olup³³⁷⁹ āvāz ile³³⁸⁰ na‘rāya āġāza cür’et³³⁸¹ itdi ki³³⁸² vāveylā ayrılık³³⁸³ miḥneti ne tūrfa belādur ki bir ḥayvān gurg için böyle fiġān idüp³³⁸⁴ aġlıyacaķ ve ķarındaşına bu resme ġoñül baġlıyacaķ ya ben ancılayın³³⁸⁵ ‘iyālüm ve ķadd-i Yūsuf gibi nihālüm için nice yanmayayın ve añun firākına³³⁸⁶ve nār-ı iştiyākına³³⁸⁷ hīç dayanmayayın³³⁸⁸ ve³³⁸⁹ dönüp ebnāsına ‘itāb³³⁹⁰ ve serzenişlerle³³⁹¹ ḥiṭāb³³⁹² itdi ki ey tā’ife-i ġaddār³³⁹³ ve ķavm-i sitemkār ḥışm-ı cabbār ve ķahr-ı ķahhārdan firār³³⁹⁴ itmeyüp niçün bu gurga³³⁹⁵ iftirā ve bī-ġünāha cefā idesiz. Yūsuf’ı ḥod bu ġarīb³³⁹⁶ yememiş iken³³⁹⁷ buña belā-yı [İS43a] ġarībī vācib bilesüz³³⁹⁸ bu fāsīd

3370 firkatle: firkatıyla İÜ

3371 āfāk: cihān İS

3372 zulümātla nüh tāk görünüp ġamdan tākātüm: zulümāt olup tākātüm YB, MO

3373 zulümātla nüh tāk görünüp ġamdan tākātüm tāk oldu: zulümāt olup her tārıfıdan āh u fiġān kııuram İS

3374 Çün: El-kışsa çün İS, -İS

3375 o cānavardan böyle haber: bu ḥaberi ol ḥayvāndan İS

3376 işitdi: ġüş itdi İÜ, alup İS

3377 rikkatle: rikkatı YB, MO

3378 ve: ki İÜ

3379 derünunda ciger kıanla tölup yine āh ü rikkatle cüş itdi ve cerāhati tāze ve: cigeri kıanla töldü rikkatı yine cüş idüp harāreti bī-endāze ve cerāhati tāze oldu İS

3380 āvāz ile: āvāzla İÜ

3381 āġāza cür’et: āġāz YB, MO

3382 āvāz ile na‘rāya āġāza cür’et itdi ki: na‘ralar urup eyitdi İS

3383 ayrılık: ayrılık İÜ

3384 idüp: ile İS

3385 ancılayın: buncılayın İS

3386 firākına: firkatı odına İÜ

3387 nār-ı iştiyākına: iştiyākı derüne İÜ

3388 hīç dayanmayayın: niçün boyanmayayın İÜ, niçe bir şabr idüp kıatlanayın İS

3389 ve: pes İS

3390 ‘itāb: ḥiṭāb İS

3391 serzenişlerle: serzeniş birle İÜ, serzeniş İS

3392 ḥiṭāb: çitāb İS

3393 ġaddār: ‘addār YB

3394 firār: ihtirāz İS

3395 gurga: kıurda İS

3396 Yūsuf’ı ḥod bu ġarīb: bu ġarīb ḥod kıurratı’l-‘aynımı İÜ, bu ġarīb ḥod Yūsuf’ı İS

3397 yememiş iken: ġörmemiş İÜ

3398 vācib bilesüz: nice revā ġöürsüz İÜ, kıaşd idersüz İS

fikrle³³⁹⁹ vāy size daḥı neler eyler göresüz³⁴⁰⁰ bu re'y size³⁴⁰¹ anlar eyitdiler ey peder deşt-i Ken'ān'da yırtıcı cānavar çokdur velī³⁴⁰² Yūsuf'ı ḳurd yidügünde şübhe-i şā'ibemüz yokdur³⁴⁰³ yine Ya'ḳüb ḳurda³⁴⁰⁴ nazar idüp ḥāl-i³⁴⁰⁵ Yūsuf'dan ḥaber³⁴⁰⁶ şordukda eyitdi eger bilsem de açmazam³⁴⁰⁷ bu rāzı zīrā bilmez misin³⁴⁰⁸ günāh ḡammāzı ki eger³⁴⁰⁹ melek daḥı ḡammāz olsa evc-i raḥmete pervāz idemez [YB040b] çün ol [IÜ41b] gurg ḥikāyetini söyleyüp Ya'ḳüb anuñ berā'etini bildi.³⁴¹⁰ Hemīn ḳardaşını³⁴¹¹ buldırup³⁴¹² ikisin³⁴¹³ āzād ḳıldı. Pes ol ḥayvān murādına iricek³⁴¹⁴ hemān merdānavār dergāh-ı Perverdigāra³⁴¹⁵ yüz urup eyitdi³⁴¹⁶ ey vāḳıf-ı esrār-ı rüzgār³⁴¹⁷ nitekim Ya'ḳüb baña³⁴¹⁸ raḥm idüp³⁴¹⁹ murādum ḥāşıl itdi.³⁴²⁰ dilerüm ki Yūsuf'ını³⁴²¹ aña vāşıl³⁴²² idesin ḳurd bu du'āyı itdükden şoñra³⁴²³ hemān [MO32b] bir püşte üzre revān oldı ve na'ra ile³⁴²⁴ öyle³⁴²⁵ çağırdı ki āvāzile her yazı ḥoldı. Ey ḥayvān³⁴²⁶ maḡāra-i Ken'ān³⁴²⁷ resül-i yezdān sizden ḥātır³⁴²⁸-perīşān oldı.³⁴²⁹ Gürūh-ı sibā' bu ḥiḥābı istimā' idicek³⁴³⁰ ḳurduñ yanına

3399 fikrle: fikrler ile İS

3400 eyler göresüz: eyelüyorsuz İÜ

3401 bu re'y size: -İÜ, bu re'y size didi İS

3402 velī: ve YB, MO, lākin İS

3403 ḳurd yidügünde şübhe-i şā'ibemüz yokdur: ḳurd yedi şüphemüz yokdur İÜ, İS

3404 ḳurda: peyker-i gurga İÜ

3405 ḥāl-i: ḥaber-i İÜ

3406 ḥaber: eşer İÜ

3407 açmazam: açmam İÜ

3408 bilmez misin: bilmez müysser İS

3409 eger: -İÜ

3410 Ya'ḳüb anuñ berā'etini bildi: anuñ berā'etini Ya'ḳüb bildi İÜ

3411 ḳardaşını: ḳarındaşın İÜ

3412 buldırup: buldurup İS

3413 ikisin: ikisini İÜ, -İS

3414 iricek: irişecek İS

3415 merdānavār dergāh-ı Perverdigāra: der-gāh-ı Ḥaḳḳ'a İS

3416 yüz urup eyitdi: zār itdi ki İÜ

3417 ey vāḳıf-ı esrār-ı rüzgār: yā Raḥmān İS

3418 Ya'ḳüb baña: ben bīmāra Ya'ḳüb İÜ

3419 raḥm idüp: mededkār olup İÜ

3420 itdi itdise İS

3421 Yūsuf'ını: Yūsuf'ı İÜ, Yūsuf'ın İS

3422 vāşıl: ve te'essüfünü bāḥıl İÜ

3423 itdükden şoñra: idüp İÜ, -İS

3424 na'ra ile: na'ra urup İS

3425 öyle: -YB, -MO

3426 ḥayvān: ḥayvānāt İÜ

3427 maḡāra-i Ken'ān: vādi-i Ken'ān İÜ

3428 ḥātır: ḥātır YB

ictimā' itdiler.³⁴³¹ [İS43b] Kurd anlara nigāh idüp³⁴³² eyitdi³⁴³³ āgāh oluñ ki³⁴³⁴ Resūlu'llāh³⁴³⁵ Yūsuf'ın nāgāh yitürüp evlādi³⁴³⁶ anı gurg³⁴³⁷ aldı dimekle dil-i nā-murādı maḥzūn³⁴³⁸ oldı³⁴³⁹ qorqaram ki³⁴⁴⁰ bed-du'āsı qabūl olup nesliñüzi du'ā-i Resūl qaṭ' ide³⁴⁴¹ çäre budur ki³⁴⁴² anuñ qatına cem' olup³⁴⁴³ ḥālüñüzi ḥazretine 'arz idüp yalvarasuz³⁴⁴⁴ çün ol qurduñ bu sözin³⁴⁴⁵ işitdiler cümleten³⁴⁴⁶ cānib-i şehre³⁴⁴⁷ cān atdılar³⁴⁴⁸ ve şehru³⁴⁴⁹ bāzār³⁴⁵⁰ içine girüp ḥalkı qoyun gibi tağıtdılar.³⁴⁵¹ Herkes³⁴⁵² [YB041a] bu ḥālden ḥaberdār olup qorḥudan qapuların dīvār itdiler³⁴⁵³ tā cemāl-i Ya'qūb'ı görince qaşd-ı āşūbı qoyup³⁴⁵⁴ dīdārına nigāh [İÜ42a] itdüklerinde³⁴⁵⁵ yā nebiyya'llāh Yūsuf'uñ ihvānı senden³⁴⁵⁶ ol rūḥ-ı revānı³⁴⁵⁷ alup kurd yidi anı dimişler ebnā dūrūğına inanup³⁴⁵⁸ bize bed-du'ā itme ki be-ḥaḥk-ı Ḥudā³⁴⁵⁹ ol söz bize iftirādur bizde anı yemiş yoqdur. And³⁴⁶⁰ içerüz

³⁴²⁹ oldı: olmuş didi İS

³⁴³⁰ Gürūh-ı sibā' bu ḥiṭābı istimā' idicek: bu ḥiṭābı cümle ol eṭrāfıñ ḥayvānları güş idüp İS

³⁴³¹ yanına ictimā' itdiler: üstine üşdiler İS

³⁴³² nigāh idüp: -İS

³⁴³³ eyitdi: -YB, -MO

³⁴³⁴ ki: -İÜ

³⁴³⁵ resūlu'llāh: resūl-i ilāh YB, MO

³⁴³⁶ resūlu'llāh Yūsuf'ın nāgāh yitürüp evlādi: nā-gāh nebiyya'llāh Yūsuf'uñ yitürüp ebnāsı İS

³⁴³⁷ gurg: kurd İÜ

³⁴³⁸ maḥzūn: maḥzūn MO

³⁴³⁹ dil-i nā-murādı maḥzūn oldı: dil-i muşaffāsı pür-ğam olmuş İS

³⁴⁴⁰ qorqaram ki: qorqum budur ki İÜ

³⁴⁴¹ bed-du'āsı qabūl olup nesliñüzi du'ā-i resūl qaṭ' ide: size bed-du'ā idüp resūl du'āsıyla nesliñüz munqaṭ' ola İS

³⁴⁴² budur ki: oldur ki İS

³⁴⁴³ cem' olup: varasuz İÜ, varup İS

³⁴⁴⁴ 'arz idüp yalvarasuz: 'arz idesüz YB, MO, 'arz eylesesüz İS

³⁴⁴⁵ bu sözin: böyle güftārın İÜ, bu nev'a sözin İS

³⁴⁴⁶ cümleten: cümlesi İS

³⁴⁴⁷ cümleten cānib-i şehre: hemān şehir cānibine İÜ

³⁴⁴⁸ cān atdılar: gitdiler İS

³⁴⁴⁹ şehir u: -İÜ

³⁴⁵⁰ şehri bāzār: şehriñ İS

³⁴⁵¹ tağıtdılar: perişān oldılar İÜ

³⁴⁵² herkes: şıgār u kibār İÜ

³⁴⁵³ Herkes bu ḥālden ḥaberdār olup qorḥudan qapuların dīvār itdiler: -İS

³⁴⁵⁴ qoyup: terk idüp İS

³⁴⁵⁵ itdüklerinde: itdüklerinde didiler ki İS

³⁴⁵⁶ senden: cenābuñdan İÜ

³⁴⁵⁷ rūḥ-ı revānı: cānı İS

³⁴⁵⁸ ebnā dūrūğına inanup: evlāduñ sözine uyup İS

³⁴⁵⁹ Ḥudā: Ḥudā-yı dānā İÜ

³⁴⁶⁰ And: and daḥı İÜ

ve yiyeni³⁴⁶¹ bulsavüz iki biçerüz. Ya'küb bu gürühuñ ³⁴⁶² nuṭkın³⁴⁶³ işitdükde³⁴⁶⁴ eyitdi. Size bühtân olduğu gündən 'ayāndur³⁴⁶⁵ biraz zamān³⁴⁶⁶ şabr idüp³⁴⁶⁷ bu sırruñ³⁴⁶⁸ me'ālin ve neye³⁴⁶⁹ müncer olur ḥālin³⁴⁷⁰ gözlerem. Çün ol cumhūr³⁴⁷¹ Ya'küb'uñ³⁴⁷² bu sözün³⁴⁷³ işitdiler³⁴⁷⁴ hemān vedā' idüp³⁴⁷⁵ cümlesi vaṭanlarına³⁴⁷⁶ [İS44a] gitdiler³⁴⁷⁷ bu ğuşşa pîr-i nā-murādı³⁴⁷⁸ çü görüp³⁴⁷⁹ [MO33a] şöhetinde çerāğ-ı şem'-i şādı inṭifā' buldı. Evlādına³⁴⁸⁰ sū'-i³⁴⁸¹ ihtimāli ve rüy-ı celāli 'ale't-tevālî³⁴⁸² teraḳḳî idüp ihtilāṭ-ı āşinādan ve mekân-ı rüşenādan³⁴⁸³ ḥālî oldı ve cünüd-ı aḳrabādan³⁴⁸⁴ ırağ olup kıyūd-ı mā-sivādan ferāğ buldı ve³⁴⁸⁵ hemçü nāka bir deriye şarılup i'tikāfa girdi.

BEYT³⁴⁸⁶

[mefā'îlün/mefā'îlün/fe'ülün]

Enbiyā ḥālidür bu kışşa ey yār

Şaḳın itme bu kışşayı inkār³⁴⁸⁷

³⁴⁶¹ ve yiyeni: ve aña kaşd ideni İÜ

³⁴⁶² gürühuñ: gürüh-ı sibā'uñ böyle İÜ, cumhūrın İS

³⁴⁶³ nuṭkın: cevābın İS

³⁴⁶⁴ işitdükde: istima' itdükde İÜ

³⁴⁶⁵ gündən 'ayāndur: baña ma'lümdür İS

³⁴⁶⁶ biraz zamān: hemān İS

³⁴⁶⁷ biraz zamān şabr idüp: bir zamān taḥammül idüp İÜ

³⁴⁶⁸ sırruñ: ḥālüñ İÜ

³⁴⁶⁹ neye: āḥarına İÜ

³⁴⁷⁰ neye müncer olur ḥālin: -İS

³⁴⁷¹ ol cumhūr: ol cumhūr sibā' İÜ, -İS

³⁴⁷² Ya'küb'uñ: ḥazret-i Ya'küb'uñ İS

³⁴⁷³ bu sözün: böyle kelāmın İÜ, bu kelāmın İS

³⁴⁷⁴ işitdiler: istimā' itdiler İÜ

³⁴⁷⁵ hemān vedā' idüp: destür alup YB, MO

³⁴⁷⁶ vaṭanlarına: meskenlerine İÜ

³⁴⁷⁷ hemān vedā' idüp cümlesi vaṭanlarına gitdiler: zümre-i sibā'uñ cümlesi dönüp meskenlerine gitdiler İS

³⁴⁷⁸ nā-murādı: nā-tüvānı İÜ

³⁴⁷⁹ çü görüp: çü görüp bî-şafā oldı ve İÜ

³⁴⁸⁰ evlādına: 'iyāline İÜ

³⁴⁸¹ sū'-i: -YB, -MO, -İS

³⁴⁸² 'ale't-tevālî: -İS

³⁴⁸³ mekân-ı rüşenādan: zevḳ u şafādan İS

³⁴⁸⁴ cünüd-ı aḳrabādan: cünüd u aḳrabādan MO

³⁴⁸⁵ ve: -İÜ

³⁴⁸⁶ Beyt: -İÜ

BU FAŞL YEHÜDÄ'NUÑ YÜSUF'A ĀŞĀR-I MERĤAMETİ VE İĤVĀNA
NAŞĪĤATİDUR³⁴⁸⁸

NEŞR³⁴⁸⁹

Rivāyetdür ki Yūsuf [YB041b] firķatle³⁴⁹⁰ ĉāh içre ve Ya'ķüb ĥasretle āh içre
tururken ki³⁴⁹¹ gāh³⁴⁹² gāh Yehūdā'nuñ mihri cūş idüp ĉāhda³⁴⁹³ [İÜ42b] Yūsuf'ı
göre gelürdi ve nihānī anuñla kelām idüp biraz ta'ām virürdi.³⁴⁹⁴ Bir vaķt diñeyüp
gördi ki ĉāh içre ol māh³⁴⁹⁵ 'izz ü ĉāh içre pür-sürür bir serīr üzre 'izz ü nāzla
oturur³⁴⁹⁶ ve bir ķamer-peyker ol mihr-i envere³⁴⁹⁷ nedīm olup 'ilm ü ĥikmet
ta'līm ider³⁴⁹⁸ ve gāh gāh³⁴⁹⁹ Yūsuf aña³⁵⁰⁰ dir ki³⁵⁰¹ ey³⁵⁰² kāşki bu ĉāh bi-
izni'llāh³⁵⁰³ baña cāh olduĝuna³⁵⁰⁴ pederüm³⁵⁰⁵ āĝāh olaydı.³⁵⁰⁶ Derdle³⁵⁰⁷ her gün
āh itmeyeydi.³⁵⁰⁸ Yehūdā bu sırra āĝāh olduĝda ķarındaşların intibāh idüp³⁵⁰⁹
eyitdi bugün Yūsuf'ı³⁵¹⁰ ĥoş-ĥāl üzre gördüm. [İS44b] Zannum budur ki
gördüĝi³⁵¹¹ düş āşikār ve devleti pāyidār ola. Eger siz de ĥākim-i dīvān-ı ķazā
'adline i'tikād varise 'avāķib-ı umūrı yād idüñ ve nihādıñuzda olan yalan yañlış

³⁴⁸⁷ M. Naci Onur, a.g.e, s. 358. //Beyt. Enbiyā ĥālidür bu ķışşa ey yār/ Şaķın itme bu ķışşayı inkār:
-İS

³⁴⁸⁸ Bu faşl Yehūdā'nuñ Yūsuf'a āşār-ı merĥameti ve iĥvāna naşīĥatidur: -YB, -MO, -İS

³⁴⁸⁹ Neşr: -İÜ, -İS

³⁴⁹⁰ firķatle: firāķle İÜ, derdle İS

³⁴⁹¹ tururken ki: iken İÜ, ķalduĝda İS

³⁴⁹² gāh: -YB, -MO

³⁴⁹³ idüp ĉāhda: eyleyüp İS

³⁴⁹⁴ biraz ta'ām virürdi: şarāb u ta'ām getirirdi İS

³⁴⁹⁵ ol māh: Yūsuf İS

³⁴⁹⁶ serīr üzre 'izz ü nāzla oturur: serīr üzre oturur ve 'izz ü nāzla mānend-i nūr turur İÜ

³⁴⁹⁷ envere: ĥāvere İS

³⁴⁹⁸ ider: kıılır İS

³⁴⁹⁹ gāh gāh: -YB, -MO

³⁵⁰⁰ aña -İÜ

³⁵⁰¹ dir ki: eydür ki İS

³⁵⁰² ey: -İÜ

³⁵⁰³ bi-izni'llāh: bi-emri'llāh İÜ

³⁵⁰⁴ olduĝuna: olduĝundan İÜ, İS

³⁵⁰⁵ pederüm: peder YB, MO

³⁵⁰⁶ olaydı: ola idi İÜ

³⁵⁰⁷ Derdle: -İS

³⁵⁰⁸ itmeyeydi: itmeye idi İÜ

³⁵⁰⁹ idüp: için İÜ. // bu sırra āĝāh olduĝda ķarındaşların intibāh idüp: bu ĥāle nażar itdükde
varup ķarındaşlarına ĥaber virüp İS

³⁵¹⁰ bugün Yūsuf'ı: Yūsuf'ı ol ĉāh içre İS

³⁵¹¹ gördüĝi: gördüĝi MO

hayâli ve³⁵¹² mekr ü alı terk idüp ol ‘iyâli çâhdan³⁵¹³ ve nefsi³⁵¹⁴ çâh-ı³⁵¹⁵ günâhdan çıkaruñ³⁵¹⁶ ve ol pîre³⁵¹⁷ ne hayf³⁵¹⁸ itdüñüzse³⁵¹⁹ pedere³⁵²⁰ dimemege kâsem yâd [MO33b] itdürüñ³⁵²¹ ve anı pîr-i za‘ife³⁵²² vâşıl ve murâd-ı cân ü dil³⁵²³ hâşıl idüñ görmezmişüz³⁵²⁴ ki nice figân ve göz yaşların revân idüp [YB042a] dem-be-dem dilinde zikri nâm-ı Yûsuf ve dâ’im fikri aña te’essüfdür. Şâyed ağlamakdan gözlerine zarar irüp³⁵²⁵ nûr-ı başarı³⁵²⁶ zâ’il ola³⁵²⁷ ‘iķâb-ı ‘uķbâdan³⁵²⁸ kaçup Hudâ-yı dâñadan³⁵²⁹ havfuñuz yok mıdur ki [İÜ42a] sizden evvel pîrle bu yetim böyle yanıcaķ kôrķarum ki³⁵³⁰ size Hâķ’dan ‘azab-ı elîm gelüp firķa-i âl-i Fir‘avn’ı ğarķa-i seyl-i Nîl itdüği gibi³⁵³¹ ve aşhâb-ı fîli³⁵³² mağlûb-ı hüçûm-ı tayran Ebâbîl olduğı³⁵³³ gibi siz dağı mübtelâ-yı hışm-ı³⁵³⁴ Rabb-i celîl olasız ve³⁵³⁵ câ’iz ki ol iki mecrûh seyl-âb-ı³⁵³⁶ eşk-i dîde ile ümmet-i³⁵³⁷ Nûh gibi [İS45a] sizi³⁵³⁸ ğarķ idüp³⁵³⁹ cezâñuz bulasız ve ceddüñüz³⁵⁴⁰ Halîl ve neslüñüz İsrâ’îl³⁵⁴¹ iken nefsuñuze uyup

3512 ve: ve nihâdîñuzda olan İÜ

3513 çâhdan: câhdan İS

3514 nefsi: nefsiñuzı İÜ

3515 çâh-ı: câh-ı İS

3516 çıkaruñ: çıkarup İÜ

3517 pîre: püsere İS

3518 ve ol pîre ne hayf: ve her ne hayf ki ol pesere İÜ

3519 itdüñüzse: itdüñüz ise MO, İS, itdüñüz ise anı İÜ

3520 pedere: bedere İS

3521 itdürüñ: itdürüñ MO, itdürüñüz İÜ

3522 anı pîr-i za‘ife: pîr-i za‘ife anı İÜ

3523 dimemege kâsem yâd] itdürüñ ve anı pîr-i za‘ife vâşıl ve murâd-ı cân ü dil: dimemek için and içürüñ ve peder-i pîre anı vâşıl ve ol da‘ifüñ murâdın İS

3524 görmezmişüz: görmezsüz İS

3525 irüp: irişüp İS

3526 başarı: başar YB, MO

3527 zâ’il ola: zâyil ola ve pederüñüz nesl-i İsrâ’îl iken nefsuñüz sizi niçün zelîl kıla İS

3528 ‘iķâb-ı ‘uķbâdan: ‘itâb u ‘iķâbdan İÜ

3529 Hudâ-yı dâñadan: Hâķķ te‘âlâdan İS

3530 kôrķarum ki: tañ mıdur ki İÜ

3531 itdüği gibi: -İÜ, -İS

3532 fîli: fîl YB, MO

3533 olduğı: itdüği İÜ, İS

3534 hışm-ı: -İÜ

3535 siz dağı mübtelâ-yı hışm-ı rabb-i celîl olasız ve: size de hışm ide İS

3536 seyl-âb-ı: -İS

3537 ümmet-i: kavm-i İÜ

3538 sizi: -YB, -MO

3539 idüp: eyleye İS

3540 ceddüñüz: ceddîñüz İÜ

3541 İsrâ’îl: İsrâyl YB

niçün zelîl olasız³⁵⁴² bâ-ħuşuş bilürsüz ki rüz-ı³⁵⁴³ ‘araşât her kişinüñ zulmi kendüye zulumât olıserdür.

BEYT³⁵⁴⁴

[mefâ‘îlün/mefâ‘îlün/fe‘ülün]

Qalısar zulum iden nedâmetde

Vay anuñ hâline kıyâmetde³⁵⁴⁵

BU FAŞL PEND-İ YEHÛDÂ İLE İHVÂN PEŞİMÂN OLMİŞİKEN İGVÂ-YI ŞEYTÂNLA HALLERİ PERİŞÂN OLDUĞIDUR³⁵⁴⁶

Rāvî eydür³⁵⁴⁷ Yehūdâ anlara bu resme pend ve bu peyvendle dillerin bend itdükde dîde-i³⁵⁴⁸ dîdelerinden perde-i ğaflet gidüp şüret-i i‘mâllerin mülâhaza itdiler ve seyl-i eşk-i nedâmet revân idüp bir miqdâr peşimân olmağa müteveccih oldılar ve³⁵⁴⁹ zulmi terk idüp ‘adl-i hâşşa ve çâh-ı miħnetden Yûsuf’ı hâlâşa niyyet³⁵⁵⁰ itdiler. Hemân taraf-ı râha revân olup cümlesi qurb-ı³⁵⁵¹ çâha [YB042b] cân atduklarında³⁵⁵² girü³⁵⁵³ şeytân qarşu gelüp anları meftûn itmeğiçün şekl-i³⁵⁵⁴ âdemîde ol mel‘ün [İÜ42b] eyitdi ey³⁵⁵⁵ benî Ya‘qûb Yûsuf’uñ³⁵⁵⁶ size maṭlûb

³⁵⁴² cezâñuz bulasız ve ceddüñüz Ħalîl ve neslünüz İsrâ’îl iken nefsünüze uyup niçün zelîl olasız: - İS

³⁵⁴³ rüz-ı: -İS

³⁵⁴⁴ Beyt: -YB, -MO

³⁵⁴⁵ Mehmet Cihat Üstün, Hamdullah Hamdî’nin Yûsuf u Zelîhâ Mesnevisi (Gramer-Metin-Dizin), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2014, b. 1476, s.342.// Beyt. Qalısar zulum iden nedâmetde/ Vay anuñ hâline kıyâmetde: -İS

³⁵⁴⁶ Bu faşl pend-i Yehūdâ ile ihvân peşimân olmışiken igvâ-yı şeytânla halleri perişân olduğudur: - YB, -MO, -İS

³⁵⁴⁷ Rāvî eydür: -YB, -MO, -İS

³⁵⁴⁸ dîde-i: -YB, -MO

³⁵⁴⁹ ve: -İS

³⁵⁵⁰ niyyet: ‘azm İÜ

³⁵⁵¹ qurb-ı: -YB, -MO

³⁵⁵² cân atduklarında: revân olduklarında İÜ

³⁵⁵³ Hemân taraf-ı râha revân olup cümlesi qurb-ı çâha cân atduklarında girü: nâ-gâh cümlesi ‘azm-i râha ve taraf-ı çâha revân olduklarında İS

³⁵⁵⁴ şekl-i: şüret-i İÜ, İS

³⁵⁵⁵ ey: yâ İS

³⁵⁵⁶ Yûsuf’uñ: baña Yûsuf’uñ İS

[MO34a] olan hālını beyān ve³⁵⁵⁷ gizlemeyüp me'ālını³⁵⁵⁸ bir bir taqrīr³⁵⁵⁹ ve meknūn-ı hātırıñuzı³⁵⁶⁰ ve mazmūn-ı mā fi'z-zamīr gözi taşvīr idüñ³⁵⁶¹ tā ki ben daħı³⁵⁶² naşihatūmi size derc ü dürc-i³⁵⁶³ hikmetūmi açup yoluñuza³⁵⁶⁴ harc idem.³⁵⁶⁵ Anlar³⁵⁶⁶ İblīs'i bir rāhib-i ehl-i deyr ve şer işini hayr şanup eyitdiler biz anı çāha ve cānı ka'r-ı günāha atup [İS45b] pedere qurd yidi diyü ol pīri bunca derd-i sere şalmuş idük şimdi ol haṭādan bize hidāyet ve ef'al-i nā-sezādan³⁵⁶⁷ nedāmet irüp ma'şiyetden cānı hālāş için dilerüz ki³⁵⁶⁸ anı çāh-ı miḥnetden kırtaravüz. Zümre-i eşkiyāya re'īsolan İblīs-i pür-telebbüs³⁵⁶⁹ eyitdi³⁵⁷⁰ ey evlād-ı 'aql-ı zamān ṭāvus-ı³⁵⁷¹ 'aqluñuz kande³⁵⁷² cevelān ider.³⁵⁷³ Hiç bir 'ākil gayra rāhat için kendüye cerāhat revā görür mi. Ya'küb ḥod sizüñ şıdķ u emānetiñuzı defā'atle görüp kemāl-i istikāmetiñuzı niçe niçe³⁵⁷⁴ işitmiş ve re'y-i şavāb-nümāñuz ile ve fikr-i müşkil-güşāñuz ile bī-kıyās iş itmiş iken³⁵⁷⁵ ve bu def'a³⁵⁷⁶ ḥod³⁵⁷⁷ size³⁵⁷⁸ inanmışdur³⁵⁷⁹ ve Yūsuf'ı qurd alup³⁵⁸⁰ yidi şanmış³⁵⁸¹ iken ve bu

³⁵⁵⁷ ve: -İÜ

³⁵⁵⁸ me'ālını: mişālını MO

³⁵⁵⁹ bir bir taqrīr: 'ayān eyleñ İS

³⁵⁶⁰ hātırıñuzı: hātır-ı hātırıñuzı İS

³⁵⁶¹ bir bir taqrīr ve meknūn-ı hātırıñuzı ve mazmūn-ı mā fi'z-zamīr gözi taşvīr idüñ: 'ayān idüñ YB, MO. // taşvīr idüñ: gözü baña birbir taqrīr idüñ İS

³⁵⁶² daħı: daħı dīde-i tedbīrle kemāl-i İÜ, daħı zübde-i tedbīrle İS

³⁵⁶³ dürc-i: ḥazīne-i İÜ

³⁵⁶⁴ yoluñuza: -YB, -MO

³⁵⁶⁵ idem: eyleyem İÜ, İS

³⁵⁶⁶ Anlar: bunlar İS

³⁵⁶⁷ ef'al-i nā-sezādan: ol iş için İS

³⁵⁶⁸ ki: -YB, -MO

³⁵⁶⁹ pür-telebbüs: -MO, pür-telbīs İÜ

³⁵⁷⁰ Zümre-i eşkiyāya re'īsolan İblīs-i pür-telebbüs eyitdi: İblīs eyitdi İS

³⁵⁷¹ evlād-ı 'aql-ı zamān-ı ṭāvus-ı: ey miskīnler İS

³⁵⁷² 'aql-ı zamān-ı ṭāvus-ı 'aqluñuz kande: Ya'küb zamān-ı ṭāvus 'aqluñuz ne mekānda İÜ

³⁵⁷³ cevelān ider: gitdi İS

³⁵⁷⁴ kemāl-i istikāmetiñuzı niçe niçe: -İS

³⁵⁷⁵ bī-kıyās iş itmiş iken: niçe niçe iş itmeñüz İS

³⁵⁷⁶ Hiç bir 'ākil gayra rāhat için kendüye cerāhat revā görür mi. Ya'küb ḥod sizüñ şıdķ u emānetiñuzı defā'atle görüp kemāl-i istikāmetiñuzı niçe niçe işitmiş ve re'y-i şavāb-nümāñuz ile ve fikr-i müşkil-güşāñuz ile bī-kıyās iş itmiş iken ve bu def'a: -YB, -MO

³⁵⁷⁷ ḥod: ḥod YB, ki peder-i ḥod İÜ

³⁵⁷⁸ size: kelāmuñuza İÜ, kelāmuñuz netdür İS

³⁵⁷⁹ inanmışdur: tamām inanmış İÜ, İS

³⁵⁸⁰ alup: -YB, -MO

³⁵⁸¹ şanmış: şanmış İÜ, şanmıken İS, şanmıdır YB

bābda yanup³⁵⁸² ağlamış ve³⁵⁸³ şimden girü artuḡ fiḡān itmeyüp³⁵⁸⁴ göñlin hemān size³⁵⁸⁵ bağlamışken³⁵⁸⁶ ve cümle ‘ālem kıṣṣaṣıñuzı işidüp bu mātem ve ḡuşṣaṣıñuzı [IÜ43a] gerçēk şanmışken³⁵⁸⁷ ve ṭa‘n-ı ḡussād ve şemātet-i a‘dādan rehā³⁵⁸⁸ bulmuş iken³⁵⁸⁹ ḡafletle şimdi Yūsuf’uñ ḡālını ‘ayān iderseñüz³⁵⁹⁰ kızbiñüz ḡalkā dāsītān olur³⁵⁹¹ ve’l-ḡaṣıl ne atañuz ne³⁵⁹² il size inanmayup ḡatlarında³⁵⁹³ ḡacl ve ḡor [YB043a] ü zelīl olursuz ve cümle aḡbāb ü ensāb³⁵⁹⁴ her biriñüze³⁵⁹⁵ ḡāyin ü kezzāb diyüp ilā yevmi’l-ḡisāb³⁵⁹⁶ size bu ‘ār ve Yūsuf’a [İS46a] faḡr u i‘tibār yiter.³⁵⁹⁷ Vāveylā ki āḡir-i kār dūnyā-yı ḡaddār şad feraḡla³⁵⁹⁸ sizden kenār çizüp devlet-i nā-pāyidār firār ve her biriñüzden bī-zār ola³⁵⁹⁹ ve atañuz her yirde³⁶⁰⁰ serzenişler idüp ve³⁶⁰¹ diledüḡi yere Yūsuf’la gidüp sizi merdūd ü ma‘yüb³⁶⁰² ve anı mergüb ü maṭlūb ide ebnā-i Ya‘ḡūb la‘inūñ³⁶⁰³ egri sözini³⁶⁰⁴ ṭoḡrı şanup inandılar ve dürüst³⁶⁰⁵ niyyetlerinden ferāḡat idüp³⁶⁰⁶ [MO34b] giru³⁶⁰⁷ döndiler. Nā-çār işlerinden³⁶⁰⁸ bī-zār ve Yūsuf’uñ devr-i³⁶⁰⁹ ḡabsi çihār olup leyl ü nehār çāḡ içinde³⁶¹⁰ ḡarār itdi.³⁶¹¹

3582 yanup: yeter İS

3583 iken ve bu bābda yanup ağlamış ve: -YB, -MO

3584 artuḡ fiḡān itmeyüp: -IÜ, İS

3585 göñlin hemān size: ve göñlüni size IÜ

3586 bağlamışken: bağlamışiken MO, IÜ, İS

3587 şanmışken: bilmiş iken IÜ, İS

3588 rehā: riyā İS

3589 ve ṭa‘n-ı ḡussād ve şemātet-i a‘dādan rehā bulmuş iken: -YB, -MO

3590 iderseñüz: idicek İS

3591 olur: olup IÜ, İS

3592 ne: ve ne IÜ

3593 ḡatlarında: -Yb, -MO

3594 ḡacl ve ḡor ü zelīl olursuz ve cümle aḡbāb ü ensāb: -İS

3595 her biriñüze: size IÜ

3596 ilā yevmi’l-ḡisāb: tā kıyāmete deḡin İS

3597 yiter: olur IÜ, yite İS

3598 şad feraḡla: şudūr-ı hülle İS

3599 vāveylā ki āḡir-i kār dūnyā-yı ḡaddār şad feraḡla sizden kenār çizüp devlet-i nā-pāyidār firār ve her biriñüzden bī-zār ola: -YB, -MO

3600 her yirde: her bār IÜ, İS

3601 ve: -IÜ, -İS

3602 ma‘yüb: maḡḡūb İS

3603 la‘inūñ: ol bed-girdār u şūm dīdāruñ IÜ

3604 egri sözini: ḡüftār-ı hemvārını IÜ

3605 dürüst: -İs

3606 ferāḡat idüp: fāriḡ olup IÜ

3607 giru: geri MO, İS

3608 işlerinden: ḡamu işlerinden IÜ, işden İS

BEYT³⁶¹²

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Şaķın zulm ü cefāya mā'il olma

İden bulur meşeldür ğāfil olma³⁶¹³

NEŞR³⁶¹⁴

BU FAŞL MĀLİK YŪSUF'I ÇĀHDAN ÇIKARUP KARINDAŞLARINDAN İŞTERĀ İTDÜGİDÜR³⁶¹⁵

Diyār-ı³⁶¹⁶ Medyen'ün kārbanı meger raht u bahtla Mışr'a sefer idüp³⁶¹⁷ bir seher çāha³⁶¹⁸ geldiler. Anlara sālār-ı kārban ve ehl-i tedbīr ü kārđān olan h'ācenün nāmı Mālik bin Zār idi ki dāyimā [İÜ43b] eyyāmı kesble hoş³⁶¹⁹ geçerdı ve kadem-i 'azmle mesālik-i memālike sālīk ve biđā'at-i ticāretle envā'-ı ticārete mālīk olmuş idi.³⁶²⁰ Rāvī eydür 'ālem-i şabāvetde³⁶²¹ Mālik bir³⁶²² 'aceb rü'yā³⁶²³ görür ki meger Ken'an diyārına irmiş ve anda yiñine bir güneş [İS46b] girmiş çün yiñinden bu nūr³⁶²⁴ çıkup³⁶²⁵ 'ālemde³⁶²⁶ zūhur ider hemān-dem şekl-i ādem olup kenārında³⁶²⁷ tırur ve andan görür ki ğaybdan bir ebr-i sepīd³⁶²⁸ başı üzre bedīd

³⁶⁰⁹ devr-i: rüz-ı İÜ

³⁶¹⁰ içinde: içre İÜ, İS

³⁶¹¹ karar itdi: karar tutdı İÜ

³⁶¹² Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 1083, s. 38.

³⁶¹³ Beyt. Şaķın zulm ü cefāya mā'il olma/ İden bulur meşeldür ğāfil olma: -İS

³⁶¹⁴ Neşr: -İÜ, -İS

³⁶¹⁵ Bu faşl Mālik Yūsuf'ı çāhdan çıkarup karındaşlarından işterā itdügüdür: -YB, -MO, -İS

³⁶¹⁶ Diyār-ı: pes diyār-ı İS

³⁶¹⁷ idüp bir: iderken İÜ, kılup İS

³⁶¹⁸ bir seher çāha: bir seher nā-gāh kurb-ı çāha İÜ, ol sehergāh anlar nā-gāh çāh-ı Yūsuf'a İS

³⁶¹⁹ hoş: -YB, -MO

³⁶²⁰ ve kadem-i 'azmle mesālik-i memālike sālīk ve biđā'at-i ticāretle envā'-ı ticārete mālīk olmuş idi: -YB, -MO

³⁶²¹ 'ālem-i şabāvetde: tıfl iken İÜ, İS

³⁶²² bir: bir gece bir İS

³⁶²³ rü'yā: ru'yāya mālīk olup menāmında İÜ

³⁶²⁴ bu nūr: -İÜ

³⁶²⁵ çıkup: -İS

³⁶²⁶ 'ālemde: 'āleme İÜ, cihāna İS

³⁶²⁷ hemān-dem şekl-i ādem olup kenārında: hemān bir ādemī şekl olup önünde İS

³⁶²⁸ sepīd: sebīd YB. // ğaybdan bir ebr-i sepīd: bir ebr-i sepīd ğaybdan İS

olup üstine dürr ü cevāhir³⁶²⁹ [YB043b] şaçar ve³⁶³⁰ Mālik³⁶³¹ anı dizüp³⁶³² bir dürce derc³⁶³³ ider çün³⁶³⁴ ḥ'ābından ṭurup s̄inesi d̄ürcin p̄ür-şafā gördi. Hemīn³⁶³⁵ bir mu'abbire varup ḥ'ābınıñ³⁶³⁶ ta'b̄irin şordı. Pes ol h̄allāl-ı müşkilāt anuñ cevābını 'ale't-ta'c̄il bu nev'le ta'b̄ir ü te'v̄il ü bu şeklle taqr̄ir u tafş̄il itdi ki³⁶³⁷ ey Mālik sen bir ğulāma mālīk olasın ki bünyādı fahr̄ü'l-enām ve seyyid iken nāmı³⁶³⁸ ğulām ola³⁶³⁹ ve beķā-yı devletüñe 'illet ü sebep devām-ı 'izzü ü rif'at³⁶⁴⁰ olup bunuñ ucından niçe h̄azāyin ü gence ve māl-ı b̄i-h̄ad ve³⁶⁴¹ mülk-i b̄i-rence irüp dār-ı³⁶⁴² dünyāda berekāt ve mülk-i³⁶⁴³ 'uķbāda derecāt³⁶⁴⁴ bulasın ve³⁶⁴⁵ liķasıyla [MO35a] evvelüñ h̄üb ve du'āsıyla āhirüñ merḡüb olup h̄ayrla³⁶⁴⁶ meşh̄ur ve maṭl̄ub olasın³⁶⁴⁷ ve mülk-i Ken'an'a³⁶⁴⁸ sefer idüp³⁶⁴⁹ bu murāda anda³⁶⁵⁰ zafer [İÜ44a] bulasın. Bu te'v̄il Mālik'üñ ğuşına³⁶⁵¹ girdükde 'ale't-ta'c̄il sefer-i Şām'a cānın seb̄il itdi³⁶⁵² ve diyār-ı³⁶⁵³ Ken'an'a vuş̄ul bulup sağla şol gözedürken hātifden³⁶⁵⁴ [İS47a] h̄iṭāb³⁶⁵⁵ irdi ki³⁶⁵⁶ ey ṭālib netīce-i ḥ'āb şimdi ol emre vāşıl olımazsın³⁶⁵⁷ ki³⁶⁵⁸

³⁶²⁹ cevāhir: sultānī İS

³⁶³⁰ ve: -İS

³⁶³¹ Mālik: Mālik ṭurup İÜ

³⁶³² anı dizüp: -İÜ, derc idüp İS

³⁶³³ derc: cem' İS

³⁶³⁴ çün: çünkü Mālik bu İS

³⁶³⁵ Hemīn: hemān dem İS

³⁶³⁶ ḥ'ābınıñ: gördüğü düşüñ İS

³⁶³⁷ Pes ol h̄allāl-ı müşkilāt anuñ cevābını 'ale't-ta'c̄il bu nev'le ta'b̄ir ü te'v̄il ve bu şeklle taqr̄ir u tafş̄il itdi ki: mu'abbir eyitdi YB, MO, mu'abbir aña eyitdi İS

³⁶³⁸ nāmı: -İÜ

³⁶³⁹ seyyid iken nāmı³⁶³⁹ ğulām ola: adı seyyid iken ğulām ola İS

³⁶⁴⁰ 'izzü ü rif'at: 'izzet İS

³⁶⁴¹ ve: -İS

³⁶⁴² dār-ı: mülk-i İS

³⁶⁴³ mülk-i: dār-ı İS

³⁶⁴⁴ derecāt: rif'at ve derecāt İS, İÜ

³⁶⁴⁵ ve: şöyle ki İS

³⁶⁴⁶ h̄ayrla: h̄ayr ile MO

³⁶⁴⁷ meşh̄ur ve maṭl̄ub olasın: añılasın İS

³⁶⁴⁸ mülk-i Ken'an'a: cānib-i Şām'a İÜ

³⁶⁴⁹ idüp: itdüğünde İS

³⁶⁵⁰ bu murāda anda: anda bu merāma İÜ

³⁶⁵¹ bu te'v̄il Mālik'üñ ğuşına: Mālik'üñ ğuşına bu te'v̄il İÜ, ³⁶⁵¹ bu te'v̄il Mālik'üñ kulağına İS

³⁶⁵² itdi: kıldı İS

³⁶⁵³ diyār-ı: mülk-i İS

³⁶⁵⁴ hātifden: hātif-i ğaybdan İS

³⁶⁵⁵ h̄iṭāb: h̄iṭāb daḣı İÜ

³⁶⁵⁶ irdi ki: irişdi ki İS

³⁶⁵⁷ olımazsın: -İÜ

murād hāşıl³⁶⁵⁹ olmağa³⁶⁶⁰ elli yıl gerekdür. Bu nidâyı Mâlik işitdi³⁶⁶¹ elli yıl ol yola sâlik oldı şabrla³⁶⁶² müddet temâm olduqda³⁶⁶³ yine ‘azm-i diyâr-ı Şâm itdi ve hizmetde çüst ve hoş-ra bir kulu var idi ki³⁶⁶⁴ adı Büşrâ idi. Aña eyitdi³⁶⁶⁵ ey Büşrâ Hudâ-yı bî-hemtâ³⁶⁶⁶ va‘de itdügi³⁶⁶⁷ [YB044a] ‘ahd-i vefâ irmişdür.³⁶⁶⁸ Umarum ki bu yıl³⁶⁶⁹ anı hāşıl idüp³⁶⁷⁰ maqşūdıma vāşıl olam. Eger fâli‘üm yıldızımı sa‘d iderse seni āzād idüp kızımı saña³⁶⁷¹ virem. Meger ol demde³⁶⁷² mäh-ı³⁶⁷³ Ken‘ân’ı zulmle ihvânı çaha atmışlardı.³⁶⁷⁴ Mâlik ol yıl Şâm seferinden dönüp³⁶⁷⁵ yolu Ken‘ân’a uğradı. Karañu gicede yol azıdup azıdup³⁶⁷⁶ rāh-ı hayretde yemîn ü yesāra nigāh iderken³⁶⁷⁷ muqtezâ-yı³⁶⁷⁸ hikmetu’llāh³⁶⁷⁹ ile der-vaqt-i sehergāh bir vādīye irdiler ki bu mäh ol çāhı menzilgāh itmişdi.³⁶⁸⁰ Çün kərbān çāh-ı Yūsuf’a yaqîn irdi.³⁶⁸¹ Hemîn cümle develer ol çāhdan yaña yügürdi.³⁶⁸² [MO35b] Mâlik nāqa hāline nazār iderken³⁶⁸³ gönli düşi hayāline düşüp gālibā³⁶⁸⁴ murāduma rāh budur³⁶⁸⁵ [İS47b] diyü nāqasın cānib-i çāha [İÜ44b] sürdi.³⁶⁸⁶ Meger firiştehler kuş

³⁶⁵⁸ ki: ve ki ol İÜ

³⁶⁵⁹ murād hāşıl: murād-ı cān u dil hāşıl İÜ

³⁶⁶⁰ olmağa: olmağa dahı İÜ

³⁶⁶¹ işitdi: işidüp İÜ

³⁶⁶² şabrla: şabr ile MO. // işitdi elli yıl ol yola sâlik oldı şabrla: işitdükde şabr idüp elli yıl ol yola sâlik olmadı İS

³⁶⁶³ olduqda: bulduqda İÜ

³⁶⁶⁴ var idi ki: ki YB, MO, İÜ

³⁶⁶⁵ Aña eyitdi: eyitdi YB, MO, İÜ

³⁶⁶⁶ bî-hemtâ: dānâ İÜ

³⁶⁶⁷ va‘de itdügi: itdügi va‘deye İÜ

³⁶⁶⁸ ‘ahd-i vefâ irmişdür: vefâ idecek zamân irmişdür İÜ. // Hudâ-yı bî-hemtâ va‘de itdügi ‘ahd-i vefâ irmişdür: Teñri te‘ālâ va‘de ve itdügi vaqt irişmişdür İS

³⁶⁶⁹ yıl: sāl içre İS

³⁶⁷⁰ idüp: -İS

³⁶⁷¹ saña: -YB, -MO

³⁶⁷² ol demde: ol zamānda İÜ

³⁶⁷³ mäh-ı: mā-i YB

³⁶⁷⁴ atmışlardı: atmışlar idi İÜ

³⁶⁷⁵ dönüp: -İÜ

³⁶⁷⁶ azıdup: azup İÜ

³⁶⁷⁷ yemîn ü yesāra nigāh iderken: iken İS

³⁶⁷⁸ muqtezâ-yı: -İÜ

³⁶⁷⁹ hikmetu’llāh: hikmet-i ilāh İÜ

³⁶⁸⁰ itmişdi: itmişdi MO, itmiş idi İÜ. // ol çāhı menzilgāh itmişdi: ol çā içinde penāh idi İS

³⁶⁸¹ irdi: geldi İS

³⁶⁸² yügürdi: yürüdi İÜ. // ol çāhdan yaña yügürdi: ol çāha yöneldi İS

³⁶⁸³ nazār iderken: bakarken İÜ, nazār itdükde İS

³⁶⁸⁴ gālibā: nā-gāh İÜ, -İS

³⁶⁸⁵ budur: budur ola İÜ, bundadır İS

şüretinde dehân-ı³⁶⁸⁷ çâhı şavâf iderlerdi. Sırr-ı çâha irdükde³⁶⁸⁸ Mâlik bakup³⁶⁸⁹ gördi ki ol çâh³⁶⁹⁰kuşlara me'vâ olmuş. Pes³⁶⁹¹ melâ'ike-i Raḥmân şekl-i murğla Mâlik'e 'ayân olduğda şuya nişândur diyü cümle bâzârgân te'emmül itdi.³⁶⁹² Ol arada mihmân ve³⁶⁹³ Mâlik çâhdan yaña şu gibi revân oldı³⁶⁹⁴ ve kârbânun sârvânı daḥı³⁶⁹⁵ bu sırr-ı nihânı efkâr idüp bir miqdâr anda qarâr tutdı ba'zı³⁶⁹⁶ râvî eyitdi³⁶⁹⁷ sırr-ı çâha yaḳîn olan râha kârbân gelicek³⁶⁹⁸ cümle nâḳa hemân büy-ı Yûsuf'la mest ü ḥayrân³⁶⁹⁹ [YB044b] olup her biri pâlânın yere urdı ve sırr-ı çâha irüp yüzlerin³⁷⁰⁰ ḥâk-i râha sürdi.³⁷⁰¹

BEYT³⁷⁰²

[mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün]

Devâdan³⁷⁰³ olsa bîmâruñ naşîbi

Ayağına gelür³⁷⁰⁴ ḥâzîḳ ṭabîbi³⁷⁰⁵

*Ve câ'et seyyâratün fe-erselû vâridehüm fe-edlâ delvehü ḳâle yâ büşrâ hâzâ ḡulâmun ve eserrûhu bizâ'aten vallâhu alîmün bi-mâ ya'melün.*³⁷⁰⁶ Mâlik yerinden

³⁶⁸⁶ nâḳasın cânib-i çâha sürdi: merkebin çâhdan yaña şaldı İS

³⁶⁸⁷ dehân-ı: ol İS

³⁶⁸⁸ irdükde: zâhir olduğda İÜ, çâh anlara yaḳîn olduğda İS

³⁶⁸⁹ bakup: niḡâh idüp İÜ, İS

³⁶⁹⁰ çâh: -İÜ

³⁶⁹¹ Pes: -İÜ

³⁶⁹² te'emmül itdi: -İÜ, -İs

³⁶⁹³ ve: -İS

³⁶⁹⁴ ol arada mihmân ve Mâlik çâhdan yaña şu gibi revân oldı: -YB, -MO

³⁶⁹⁵ daḥı: -İÜ

³⁶⁹⁶ ba'zı: ba'zı İÜ: ve kârbânun sârvânı daḥı bu sırr-ı nihânı efkâr idüp bir miqdâr anda qarâr tutdı ba'zı: -İS

³⁶⁹⁷ eyitdi: eydür İÜ, İS

³⁶⁹⁸ sırr-ı çâha yaḳîn olan râha kârbân gelicek: kârbân ol çâha yaḳîn gelicek İS

³⁶⁹⁹ ḥayrân: ḥayrân YB

³⁷⁰⁰ sırr-ı çâha irüp yüzlerin: ve çâha 'azm idüp yüzlerini İS

³⁷⁰¹ sürdi: sürdiler İÜ

³⁷⁰² Beyt: nazm İÜ

³⁷⁰³ Devâdan: du'âdan YB, MO

³⁷⁰⁴ "gelür" kelimesi Yahyâ Bey'in Yûsuf ve Zeliḥâ'sında "şalar" şeklinde geçmektedir.

³⁷⁰⁵ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 1173, s. 41. //Beyt. Devâdan olsa bîmâruñ naşîbi/ Ayağına gelür ḥâzîḳ ṭabîbi: -İS

³⁷⁰⁶ Ayetin sonunda yer alan "ya'lemün" kelimesi yanlışlıkla "yaşna'un" şeklinde yazılmıştır. "Bir kervan gelmiş suçularını suya göndermişlerdi. Sucu kovasını kuyuya salınca "Müjde! Müjde, İşte bir oğlan" dedi. O'nu alıp bir ticaret malı olarak sakladılar. Oysa Allah, onların yaptıklarını

şıçrayup³⁷⁰⁷ hemān āb-ı revān gibi³⁷⁰⁸ çāha³⁷⁰⁹ revān³⁷¹⁰ ve delv gibi şuya cān atdı ve³⁷¹¹ beşāret ümīdine³⁷¹² Büşrā'yı ve Hābeşī bendesi ki hizmetinden hoşnūd ve adı 'Unķūd idi bile³⁷¹³ alup³⁷¹⁴ gitdi ve³⁷¹⁵ dehān-ı çāhdan aşığı³⁷¹⁶ nazar şalup³⁷¹⁷ gördi ki içinde āb-ı zülāl var³⁷¹⁸ çeşme-i hayvān ve nehr-i cinān gibi āb-ı revān olmuş³⁷¹⁹ kalbi rüşen olup hemīn³⁷²⁰ eline delv ü resen³⁷²¹ alup ol āba pertāb itdi.³⁷²² [İÜ45a] Hemīn³⁷²³ [MO36a] Cibrīl-i Emīn eyitdi ey şiddīķ-ı hāş delve³⁷²⁴ gir ki [İS48a] vaķt-i hālāş irdi.³⁷²⁵ Pes³⁷²⁶ bu kelimāt Cebrā'īl'den şadır olıcaķ³⁷²⁷ ol hoş hārekāt zülāl-ı hayāt gibi³⁷²⁸ sengden şıçrayup³⁷²⁹ delv içine girdi³⁷³⁰ ve bu vechle³⁷³¹ bāb-ı ümmīd feth olup ol hūrşīd-i bālāya teveccüh itdi. Büşrā ile 'Unķūd delvi³⁷³² çekerken³⁷³³ kıyāslarından ziyāde³⁷³⁴ sengin fehm³⁷³⁵ idüp³⁷³⁶ Büşrā ile

biliyordu.", Kur'ān-ı Kerīm, 12/19. Ayetin sonundaki "ya'melūn" kelimesi YB, İÜ, MO ve İS nüshalarında "yaşna'ūn" şeklinde yazılmıştır.

³⁷⁰⁷ şıçrayup: ırup İÜ

³⁷⁰⁸ gibi: -İÜ

³⁷⁰⁹ çāha: gitdi çāha İÜ

³⁷¹⁰ çāha revān: -İÜ

³⁷¹¹ yerinden şıçrayup hemān āb-ı revān gibi çāha revān ve delv gibi şuya cān atdı ve: -İS

³⁷¹² ümīdine: recāsına İÜ

³⁷¹³ Büşrā'yı ve Hābeşī bendesi ki hizmetinden hoşnūd ve adı 'Unķūd idi bile: ve hizmetinden hoşnūd ve nāmı 'unķūd bir Hābeşī ğulām hoş-rāyı bile İÜ, ve 'Unķūd nām bir Hābeşī ğulāmı bile İS

³⁷¹⁴ alup: uydurup İÜ

³⁷¹⁵ gitdi ve: -İÜ, çāha geldükde İS

³⁷¹⁶ aşığı: -İÜ. // dehān-ı çāhdan aşığı: der-hāl ol çāha İS

³⁷¹⁷ nazar şalup: nazar dıķķat şaldı İÜ

³⁷¹⁸ içinde āb-ı zülāl var: -İÜ

³⁷¹⁹ çeşme-i hayvān ve nehr-i cinān gibi āb-ı revān olmuş: -YB, -MO, -İS

³⁷²⁰ hemīn: -İÜ, -İS

³⁷²¹ delv ü resen: delv-i res YB

³⁷²² alup ol āba pertāb itdi: şaldı İS

³⁷²³ hemīn: -YB, -MO

³⁷²⁴ delve: delv içine İS

³⁷²⁵ irdi: irmişdür İS

³⁷²⁶ Pes: -İÜ

³⁷²⁷ bu kelimāt Cebrā'īl'den şadır olıcaķ: -YB, -MO, -İS

³⁷²⁸ zülāl-ı hayāt gibi: mişāl-i zülāl-i hayāt İÜ, İS

³⁷²⁹ şıçrayup: şıçrayup ihtimāl-i necātla māh gibi İÜ

³⁷³⁰ delv içine girdi: burc-ı delvi menzil kıldı İÜ, delvi menzil kıldı ve burc-ı delve māh gibi nāzil oldı İS

³⁷³¹ bu vechle: -İÜ

³⁷³² Büşrā ile 'Unķūd delvi: -YB, -MO

³⁷³³ ve bu vechle bāb-ı ümmīd feth olup ol hūrşīd-i bālāya teveccüh itdi. Büşrā ile 'Unķūd delvi çekerken: -İS

³⁷³⁴ ziyāde: -YB, -MO

³⁷³⁵ fehm: ihsās İÜ

³⁷³⁶ ziyāde sengin fehm idüp: ağır gelüp İS

‘Unķūd³⁷³⁷ kuvvet-i³⁷³⁸ zūr itdüklerinde hemān ol nūr-i³⁷³⁹ āb-ı hayāt gibi zulumātdan ol nūr taşra çıķdı³⁷⁴⁰ nā-gāh³⁷⁴¹ Mālik³⁷⁴² nigāh idüp gördi ki delv içinde³⁷⁴³ bir³⁷⁴⁴ māh oturur. Nice māh bir āfitāb-ı ‘ālem-sūzdur ki t̄ālī’i p̄irūz gibi t̄ulū’ [YB045a] idüp ruhsārı³⁷⁴⁵ nūr ile³⁷⁴⁶ ser-ā-ser ol eṭrāfı³⁷⁴⁷ mūnevver itdi³⁷⁴⁸ her kim d̄ide-i baṣar aṣup d̄idārına naṣar itdi³⁷⁴⁹ kendülerden³⁷⁵⁰ bī-ḥaber olup *mā hāzā beṣeran*³⁷⁵¹ didi.³⁷⁵² Yūsuf eyitdi ben nesl-i ādemīyim ve ūkūfezār-ı ādem ūbnemīyim ūnmañuz beni perī veya aṣl-ı ğayriyem³⁷⁵³ bu beṣāret deminde Mālik ḥoṣ-rā kesb-i ūfā idüp Būṣrā’ya³⁷⁵⁴ eyitdi *hāzā ğulāmun yā Būṣrā*³⁷⁵⁵ zinhār bu sırrı³⁷⁵⁶ ağyāra³⁷⁵⁷ izḥār itme³⁷⁵⁸ ki ifṣā’-i esrārda çoķ³⁷⁵⁹ zarar var.³⁷⁶⁰ Aramızda bīzā’at³⁷⁶¹ olup³⁷⁶² kavm-i k̄āfile ḥaberdār olursa³⁷⁶³ cāyiz ki bizümle ḥiṣṣedār olalar.³⁷⁶⁴ Eger su’āl ĩcāb iderse³⁷⁶⁵ sen³⁷⁶⁶ [İÜ45b] anlara cevāb vir ki ķurb-ı

³⁷³⁷ Būṣrā ile ‘Unķūd: -YB, -MO

³⁷³⁸ kuvvet-i: ile kuvvet-i İÜ

³⁷³⁹ nūr-ı: -YB, -MO

³⁷⁴⁰ ol nūr taşra çıķdı: zūhūr itdi İÜ

³⁷⁴¹ nā-gāh: -YB, -MO

³⁷⁴² kuvvet-i zūr itdüklerinde hemān ol nūr-ı āb-ı hayāt gibi zulumātdan ol nūr taşra çıķdı nā-gāh Mālik: zor ve kuvvetle çekdüklerinde Mālik İS

³⁷⁴³ gördi ki delv içinde: delv içre gördi ki İÜ

³⁷⁴⁴ içinde bir: delv içre māhī yirine bu bir İS

³⁷⁴⁵ ruhsārı: ruhsārı YB

³⁷⁴⁶ nūr ile: nūriyla İÜ. // t̄ulū’ idüp ruhsārı nūr ile: zāhir olup cemāliyle İS

³⁷⁴⁷ eṭrāfı: arayı İÜ

³⁷⁴⁸ itdi: eyledi İÜ, İS

³⁷⁴⁹ her kim d̄ide-i baṣar aṣup d̄idārına naṣar itdi: d̄idārına naṣar itdüklerinde İS

³⁷⁵⁰ kendülerden: özlerinden İÜ

³⁷⁵¹ “.....bu bir insan....”, Kur’ān-ı Kerīm, 12/31; Beṣeran: beṣer YB, MO

³⁷⁵² didi: didiler İS

³⁷⁵³ Yūsuf eyitdi ben nesl-i ādemīyim ve ūkūfezār-ı ādem ūbnemīyim ūnmañuz beni perī veya aṣl-ı ğayriyem: Yūsuf ol-dem cevāb virdi ki ben ādemī zādām melek degülem İS

³⁷⁵⁴ kesb-i ūfā idüp Būṣrā’ya: -YB, -MO, -İS

³⁷⁵⁵ “.....müje, işte bir oğlan....” Kur’ān-ı Kerīm, 12/19.

³⁷⁵⁶ sırrı: esrārı İÜ, bunu İS

³⁷⁵⁷ ağyāra: kimseye İS

³⁷⁵⁸ itme: itmeyesin İS

³⁷⁵⁹ çoķ: hezār İÜ

³⁷⁶⁰ ifṣā’-i esrārda çoķ³⁷⁶⁰ zarar var: -İS

³⁷⁶¹ bīzā’at: bīṣā’at YB, bīzā’atumuz İS

³⁷⁶² olup: olup yādigārdur İÜ

³⁷⁶³ olursa: olmasunlar İS

³⁷⁶⁴ ḥiṣṣedār olalar: ūrīk olmaķ isteyeler İS

³⁷⁶⁵ ĩcāb iderse: ĩcāb idüp nedir bu āfitāb deyü ba’zı aḥbāb bize ḥiṭāb iderse İÜ, bu ğulām nedür dirlerse İS

³⁷⁶⁶ sen: -İÜ, -İS

çāhda³⁷⁶⁷ ba‘z aḥbāb ü ensāb³⁷⁶⁸ bu şābb-ı ‘acāyibi³⁷⁶⁹ bize³⁷⁷⁰ virdiler ki³⁷⁷¹ Mıṣr'da anlar için³⁷⁷² şatup³⁷⁷³ yerine ğayri eşvāb³⁷⁷⁴ [MO36b] alıvirevüz.³⁷⁷⁵ Yüzlerinden ḥicāb itdügümüze binā‘en³⁷⁷⁶ bu³⁷⁷⁷ ḥizmeti irtikāb itdük³⁷⁷⁸ ola ki yevmü 'l-ḥisāb ecr ü şevābla müşāb olavüz.³⁷⁷⁹

BEYT³⁷⁸⁰

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Ne başda kim sa‘ādet efseri³⁷⁸¹ var

Gül-i ter gibi başlarda yiri var³⁷⁸²

Belī girse kişinüñ eline genc

Nihān itmezse ilden çok çeker renc³⁷⁸³

NEŞR³⁷⁸⁴ [İS48b]

Çün Mālik dil-i murādına irüp kārbanē şevkle revāne oldu erbāb-ı rāh³⁷⁸⁵ Yūsuf'a³⁷⁸⁶ niğāh itdüklerinde³⁷⁸⁷ gökden māh yire indi şanup³⁷⁸⁸ nā-gāh bu

³⁷⁶⁷ çāhda: ayda İÜ

³⁷⁶⁸ ba‘z aḥbāb ü ensāb: sākin olan aṣḥāb İÜ

³⁷⁶⁹ bu şābb-ı ‘acāyibi: -İÜ

³⁷⁷⁰ bize: bize bunu İÜ

³⁷⁷¹ anlara cevāb vir ki ḳurb-ı çāhda ba‘z aḥbāb ü ensāb bu şābb-ı ‘acāyibi bize bunu virdiler ki: ḳuyu şāḥibleri bize anuñ için virdiler ki İS

³⁷⁷² anlar için: -YB, -MO

³⁷⁷³ şatup: bey‘ idüp İS

³⁷⁷⁴ ğayri eşvāb: ğayrı esbāb İÜ, metā‘ İS

³⁷⁷⁵ alıvirevüz: alavüz İÜ, alıvire MO

³⁷⁷⁶ itdügümüze binā‘en: - İÜ

³⁷⁷⁷ bu: ve bu İÜ

³⁷⁷⁸ itdük: idüñ İÜ

³⁷⁷⁹ Yüzlerinden ḥicāb itdügümüze binā‘en bu ḥizmeti irtikāb itdük ola ki yevmü 'l-ḥisāb ecr ü şevābla müşāb olavüz.: -İS

³⁷⁸⁰ Beyt: naẓm İÜ

³⁷⁸¹ efseri: aḥteri İÜ

³⁷⁸² Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6946, s. 222.//Beyt. Ne başda kim sa‘ādet efseri var/ Gül-i ter gibi başlarda yiri var:-İS

³⁷⁸³ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 3398, s. 112.// Belī girse kişinüñ eline genc/ Nihān itmezse ilden çok çeker renc: -YB, -MO, -İÜ

³⁷⁸⁴ Neşr: -İÜ, -İS

³⁷⁸⁵ erbāb-ı rāh: ḳavm-i rāh İÜ

firişteyi ‘acabā³⁷⁸⁹ Mālik³⁷⁹⁰ kande buldı ve bu nūr-ı meh-cebīn ayā ne yirde³⁷⁹¹ karīn oldı didiler. Mālik hīleye cüst ü cūya³⁷⁹² dürüst deprenüp³⁷⁹³ bu bendeyi [YB045b] bir dost virdi³⁷⁹⁴ ki anuñçün şatavüz³⁷⁹⁵ ve dostluğ üzre dostluğ kätavüz.³⁷⁹⁶ H̄āceler eyitdiler ey Mālik beşer melege mālīk olmağ mutaşavver³⁷⁹⁷ degüldür. Bu serv-i āzāde yā melek veyā³⁷⁹⁸ melik-zādedür. Gerçi³⁷⁹⁹ sen bu isnāda cür’et³⁸⁰⁰ idersin ammā bizüm³⁸⁰¹ gümānumuz budur ki³⁸⁰² bu şehzādeyi h̄alvet³⁸⁰³ bulup k̄apduñ ve bize bu h̄ileyi³⁸⁰⁴ şūret itdüñ. Mālik gördi ki h̄iç aña inanmazlar ve yalan sözini gerçek şanmazlar. Cāyiz ki fitne artup şavaş olmağ³⁸⁰⁵ havfından k̄umāş içre Yūsuf’ı pinhān³⁸⁰⁶ itdi.³⁸⁰⁷ Meger ihvān-ı bed-h̄āh her şehergāh gelüp ol māh hālinden [IÜ46a] āgāh olurlar imiş. Çün³⁸⁰⁸ ol arada nā-gāh³⁸⁰⁹ bu ğavgā peydā olup eṭrāf-ı deşt³⁸¹⁰ şīt ü şadā ṭoldı. Yūsuf’uñ ihvānı gūş idüp anı³⁸¹¹ vehmle³⁸¹² cānı ol [İS49a] çāha atdılar ve nihānī Yūsuf’a³⁸¹³ nidā idüp k̄uyuda³⁸¹⁴ ğayri şadā bulmayıcağ³⁸¹⁵ her kande sezdiler [MO37a] sezdilerse

³⁷⁸⁶ murādına irüp k̄arbāne şevkle revāne oldı erbāb-ı rāh Yūsuf’a: murādını bulup bu ittifağla k̄arbāna geldiler cümle halk anlara İS

³⁷⁸⁷ itdüklerinde: idüp İÜ

³⁷⁸⁸ şanup: şandılar İÜ

³⁷⁸⁹ nā-gāh bu firişteyi ‘acabā: ‘acabā bu firişteyi nā-gāh İÜ

³⁷⁹⁰ nā-gāh bu firişteyi ‘acabā Mālik: firişteyi nā-gāh kande buldı İS

³⁷⁹¹ ayā ne yirde: aña nerden İÜ, ‘acabā aña nerden İS

³⁷⁹² Mālik hīleye cüst ü cūya: Mālik cevāba cüst ü hīleye İÜ

³⁷⁹³ hīleye cüst ü cūya dürüst deprenüp: hīle idüp İS

³⁷⁹⁴ virdi: virmişdür ki İS

³⁷⁹⁵ şatavüz: şatavüz didi İS

³⁷⁹⁶ ve dostluğ üzre dostluğ kätavüz: -İS

³⁷⁹⁷ mutaşavver: muşavver İS

³⁷⁹⁸ veyā: yāhūd İÜ

³⁷⁹⁹ Gerçi: egerçi İS

³⁸⁰⁰ sen bu isnāda cür’et: bu ki k̄avle isnād İS

³⁸⁰¹ bizüm: -YB, -MO

³⁸⁰² budur ki: budur ki sen İÜ, oldur ki İS

³⁸⁰³ h̄alvet: -İÜ

³⁸⁰⁴ bize bu h̄ileyi: bu h̄ileyi bize İÜ

³⁸⁰⁵ şavaş olmağ: ğavgā ola deyü İÜ. // fitne artup şavaş olmağ: şavaş ideler fitne arta deyü İS

³⁸⁰⁶ pinhān: penāh YB, MO

³⁸⁰⁷ k̄umāş içre Yūsuf’ı pinhān³⁸⁰⁷ itdi: Yūsuf’ı k̄umāş içre gizledi İS

³⁸⁰⁸ çün: -İÜ

³⁸⁰⁹ ol arada nā-gāh: nā-gāh ol arada İÜ. // nā-gāh: -İS

³⁸¹⁰ eṭrāf-ı deşt: eṭrāf u eknāfda İÜ

³⁸¹¹ idüp anı: itdüklerinde İS

³⁸¹² vehmle: vehm idüp İS

³⁸¹³ Yūsuf’a: -İÜ

³⁸¹⁴ k̄uyuda: çāhdan İÜ, ol k̄uyuda İS

gezdiler.³⁸¹⁶ Meger çāhdan Yūsuf'ı çāhdan³⁸¹⁷ çekerken Yehūdā yırağdan³⁸¹⁸ görmişdi³⁸¹⁹ cümlesi³⁸²⁰ şiddetle ol kārbanā gelüp hışm ü hiddetle³⁸²¹ eyitdiler³⁸²² bizüm bir gūlāmumuz yitdi. Bir kaç gündür ki³⁸²³ kaçup gitdi el-ān siz bulup pinhān³⁸²⁴ itmişsiz. İmdi başdan çıkmadın ol cānı çıkaruñ ve illā tīgümüz anı taşdan çıkarur [YB046a] bellüdür³⁸²⁵ ki anı el-ān baş ve cānın³⁸²⁶ oda yaqar³⁸²⁷ ve Cehennem'den nār³⁸²⁸ alup ne yirde yaqar bu nev'le³⁸²⁹ cidd-i gāyet³⁸³⁰ kimi da'vā ve kimi şehādet iderler. Çün³⁸³¹ Mālik anlardan bu 'itābı işitdi cānında³⁸³² ıztırābı füzün³⁸³³ olup ve³⁸³⁴ havf u vahşiyetle cānı³⁸³⁵ toplup mäh-ı Ken'ān'ı 'ayān itdi. Çün³⁸³⁶ ol gül-i handān³⁸³⁷ ihvānın gördi.³⁸³⁸ Çün³⁸³⁹ berg-i hazān lerzān ve çeşmi çeşme-i kan oldı. Yehūdā anuñ meh-cemālin gördükde³⁸⁴⁰ mihri cūş idüp işaretle yanına da'vet ve nezāketle biraz muşāhabet itdi³⁸⁴¹ ve³⁸⁴² 'İberī lügatle³⁸⁴³ mahfī hālin şorup naşihatle eyitdi cümle qardaşlar³⁸⁴⁴ seni pā-bendle bende eyledi.³⁸⁴⁵

³⁸¹⁵ şadā bulmayıcaq: şadā gūş itmeyicek İÜ, gāyırı bulmadıklarında anı İS

³⁸¹⁶ sezdilerse gezdiler: sezdiler segirdiler MO

³⁸¹⁷ çāhdan: -YB, -MO

³⁸¹⁸ yırağdan: ırağdan MO, İÜ

³⁸¹⁹ görmişdi: görmişidi MO

³⁸²⁰ cümlesi: -İÜ. // Meger çāhdan Yūsuf'ı çāhdan çekerken Yehūdā yırağdan görmişdi cümlesi: -İS

³⁸²¹ hiddetle: hiddet ile İÜ

³⁸²² hışm ü hiddetle eyitdiler: hışm-ı 'unf ve 'iddetle eyitdiler İS

³⁸²³ Bir kaç gündür ki: üç gün üç gicedür ki İS

³⁸²⁴ pinhān: pinhān İS

³⁸²⁵ bellüdür: -İS

³⁸²⁶ cānın: cānı İÜ

³⁸²⁷ yaqar: atar İÜ

³⁸²⁸ nār: bār YB, āteş İS

³⁸²⁹ bu nev'le: deyü İS, pes İÜ

³⁸³⁰ cidd-i gāyet: hiddet İÜ

³⁸³¹ çün: -İS

³⁸³² cānında: -İÜ

³⁸³³ füzün: çok İÜ

³⁸³⁴ ve: -İÜ

³⁸³⁵ bu 'itābı işitdi cānında ıztırābı füzün olup ve havf u vahşiyetle cānı: bu 'itāb-āmiz hiṭābı gūş itdükde ıztırabından cānı havfla İS

³⁸³⁶ çün: -İÜ

³⁸³⁷ gül-i handān: serv-i revān İS

³⁸³⁸ gördi: göricek İÜ

³⁸³⁹ çün: cün YB

³⁸⁴⁰ meh-cemālin gördükde: cemāline nazar şaldıkda İS

³⁸⁴¹ işaretle yanına da'vet ve nezāketle biraz muşāhabet itdi: şefkatle muşāhabet ve işaretle yanına da'vet itdi İS

³⁸⁴² ve: -İS

³⁸⁴³ lügatle: 'ibāretle İÜ, dilince İS

³⁸⁴⁴ qardaşlar: qarındaşlar İÜ, İS

İmdi eger şorarlarsa [İÜ46b] sen de [İS49b] öyle di şöyle ki³⁸⁴⁶ bu iftirâyı³⁸⁴⁷ taşdıķ itmeyüp bir³⁸⁴⁸ ğayri cevāba³⁸⁴⁹ ta'lik iderseñ taħķik bunlar seni baħr-i belāya ğarik ve nār-ı cefāya³⁸⁵⁰ ħarik iderler.³⁸⁵¹ Zīrā seni ħurd aldı³⁸⁵² diyeliden pedere dilleri nār-ı ğayret³⁸⁵³ ħazere düşüp şu³⁸⁵⁴ yerine ħanlar dökmeği anlar muħarrer itmişlerdür³⁸⁵⁵ bu işe ħāceler³⁸⁵⁶ ħayrān olup eyitdiler ey civān-merdān ħāşā ki bu civān bende-i aħrān³⁸⁵⁷ ola³⁸⁵⁸ bu melek-sīmāda³⁸⁵⁹ melik-zāde³⁸⁶⁰ ve ħadd-i bālāda serv-i āzāde [MO37b] beñzerken³⁸⁶¹ sizüñ gibi merde³⁸⁶² lāyık mıdır³⁸⁶³ ki bunuñ gibi³⁸⁶⁴ nāz-perverde bende³⁸⁶⁵ diyesüz. [YB046b] Anlar eyitdiler bu ğulāmuñ anası anamuza³⁸⁶⁶ cāriyedür ki ħānemüze ħizmet için³⁸⁶⁷ alınup³⁸⁶⁸ bu püser bize hem-ser ve kiçi yāşında³⁸⁶⁹ peder anı³⁸⁷⁰ başımuza beraber ħutup belki bizden bunu artuķ³⁸⁷¹ sevmekle³⁸⁷² mizānı buña meyl idüp³⁸⁷³ iħsānı'adl ile³⁸⁷⁴ itmez oldu. Pes

3845 seni pā-bendle bende eyledi: seni bunlara bendedür dimişler İS

3846 şöyle ki: eger İÜ

3847 iftirâyı: iftirāya İÜ

3848 bir: -YB, -MO

3849 cevāba: edāya İÜ

3850 cefāya: 'itāba İÜ

3851 öyle di şöyle ki bu iftirâyı taşdıķ itmeyüp bir ğayri cevāba ta'lik iderseñ taħķik bunlar seni baħr-i belāya ğarik ve nār-ı cefāya ħarik iderler: öyledür diyüp zinhār bu ğüftarı izhār ve bu ħararı inkār itmekden ħarār it şöyle ki eger bu da'veti taşdıķ itmeyicek olursañ taħķik bunlar seni helāk iderler İS

3852 aldı: yedi İS

3853 ğayret: ğayret ile İÜ

3854 şu: anlar şu İS

3855 anlar muħarrer itmişlerdür: irtikāb itmek muħarrerdür İS

3856 bu işe ħāceler: ħāceler bu işe İÜ

3857 aħrān: nā-tüvān İÜ

3858 ħāşā ki bu civān bende-i aħrān ola: -İS

3859 melek-sīmāda: melek-sīmā İÜ, melek-sīmāda ğulāma beñzeme İS

3860 melik-zāde: melik-zādeye İÜ, melik-zāde beñzer İS

3861 ve ħadd-i bālāda serv-i āzāde beñzerken: -İS

3862 merde: merdāne İÜ

3863 lāyık mıdır: sezā mıdır İÜ, lāyık degüldür İS

3864 bunuñ gibi: buncılayın İÜ

3865 bende: ħul İS

3866 anamuza: -YB, -MO

3867 ħizmetçün: ħizmet için MO

3868 alınup: alup İÜ, iştirā olunup İS

3869 yāşında: yāşından İÜ. // ve kiçi yāşında: olmağın İS

3870 anı: -YB, -MO, bunu İS

3871 bunu artuķ: anı ziyāde İÜ

3872 başımuza beraber ħutup belki bizden bunu artuķ sevmekle: oğullarından artuķ sevüp İS

3873 mizānı buña meyl idüp: -İÜ, mizānı buña meyl itmekle İS

3874 'adl ile: 'adlle İÜ

anamuzdan vekâletle ve atamuzdan³⁸⁷⁵ murād üzre icâzetle³⁸⁷⁶ anı bey'â ruḥşat bulduğumuzda³⁸⁷⁷ ser-keşlik idüp³⁸⁷⁸ bizden firâr ve gelüp yanuñuzda qarâr itmiş. Şüretâ gerçi bir³⁸⁷⁹ tâze civândur ammâ fi'li mekr ü destândur küllü min 'ayb şatup³⁸⁸⁰ bî-reyb³⁸⁸¹ 'aybını³⁸⁸² [İS50a] ٲođrı dirüz ki³⁸⁸³ uğrıdır ve kezzâb ve firâr idicidir.³⁸⁸⁴ Çün erbâb-ı³⁸⁸⁵ tüccâr³⁸⁸⁶ uğrı adın işitdiler bâzârdan³⁸⁸⁷ bî-zâr ve iştirâdan³⁸⁸⁸ firâr itdiler. Ol melek-sîmâ bir hûb-ı müsteşnâ³⁸⁸⁹ idi ki³⁸⁹⁰ bir baķımı biñ dünyâ değerdi ve hûsn-i şüretle [İÜ47a] andan eşbeh mâder³⁸⁹¹ eyyâmdan mütevellid olmamışdı³⁸⁹² ve andan emlah vücüd mülk-i 'ademden dâyire-i vücûda gelmemişdi.³⁸⁹³ Lâkin hûsn-i Yûsuf'da olan nûr anlaruñ çeşmine³⁸⁹⁴ mestûr olmağın bâzâr idemeyüp bî-zâr ve bârid³⁸⁹⁵ oldılar.

BEYT³⁸⁹⁶

[fe'îlâtün/ fe'îlâtün/ fe'îlün]

Degme ḥayvân ne bilür insânı

Hızır'a şor qadr-i âb-ı ḥayvânı³⁸⁹⁷

³⁸⁷⁵ atamuzdan: -YB, -MO

³⁸⁷⁶ murād üzre icâzetle: hûsn-i irâdetle İÜ

³⁸⁷⁷ ruḥşat bulduğumuzda: icâzet aldığımızda İÜ. // Pes anamuzdan vekâletle ve atamuzdan murād üzre icâzetle anı bey'â ruḥşat bulduğumuzda: ol ecilden anamuzdan icâzet alup vekâletle anı bey' itmege cür'et itdüğümüzde İS

³⁸⁷⁸ ser-keşlik idüp: ser-keş olup İÜ

³⁸⁷⁹ bir: -YB, -MO

³⁸⁸⁰ şatup: bey' idüp İÜ

³⁸⁸¹ bî-reyb: -YB, -MO. // küllü min 'ayb şatup³⁸⁸¹ bî-reyb: bu kuluñ biz 'aybını İS

³⁸⁸² 'aybını: 'uyubını İÜ

³⁸⁸³ dirüz ki: diyüp şataruz ki İS

³⁸⁸⁴ firâr idicidir: her bâr kâr-ı firâra râğıbdur İÜ. // kezzâb ve firâr idicidir: kaçgan ve yalancıdır İS

³⁸⁸⁵ erbâb-ı: -İÜ

³⁸⁸⁶ erbâb-ı tüccâr: kârbân ḥalkı İS

³⁸⁸⁷ bâzârdan: cümle tüccâr bâzârdan İS

³⁸⁸⁸ iştirâdan: ḥarîdâr olmağan İÜ

³⁸⁸⁹ ol melek-sîmâ bir hûb-ı müsteşnâ: ol melek-sîmâda şöyle hûb u müsteşnâ İÜ

³⁸⁹⁰ bir hûb-ı müsteşnâ idi ki: eyle ḥubdı ki İS

³⁸⁹¹ mâder: veled-i mâder İÜ

³⁸⁹² olmamışdı: olmamışdı MO, olmamış idi İÜ

³⁸⁹³ gelmemişdi: gelmemiş idi İÜ

³⁸⁹⁴ çeşmine: çeşm-i bed-bînlerine İS

³⁸⁹⁵ bârid: ve bârid sözlerinden âzâr İÜ

³⁸⁹⁶ Beyt: nazm İÜ, Ḥamdî İS

BU FAŞL İHVÂN-I YÛSUF'UÑ BAHÂSINI MÂLİK'DEN ALUP KAVL İTDÜKLERİDÜR³⁸⁹⁸

*Ve şeravhü bi-şemenin bahsin derāhime ma‘dūdetin ve kânū fihi mine‘z-zāhidīn*³⁸⁹⁹
Şahāif-i rûzgāra şebt olınan şüret erķām-ı ‘ibret encāmiñ mefhūmını ma‘lūm idinen erbāb-ı başirete mahfī degildür ki zerrāt-ı kâ’inātuñ harekātı haķķuñ irāde-i ezeliyyesi müte‘allik olmadın vukū‘a gelmek emr-i muḥāl ve muḥīt-i kâ’ināt ki müceddir-i cihāndur meşiyet-i lem-yezeliyyesi muķārenetiyle serī‘ü'l-intikāldür herkeski bir mesālik-i mehālikle sālik ola rızā-yı ilāhī kendüye delīl-i rāh idinmegi taķdīm zimām-ı umūrını bi'l-külliyeye dest-i każā ve kađere teslīm itmek lāzımdur mādām ki irādet-i ezeliyye ve meşiyet-i lem-yezeliyye müte‘allik olmaya hezār cidd ü ictihād māni‘ ve imdād eyā ve icdād-ı nāfi‘ degildür Yūsuf’uñ qarındaşları kendü ma‘āşlariçün mücidd ü sâ‘ī olup taḥşil-i esbāb zāhire şudūrında oldılarsa Yūsuf “*ve men yetevেকে ala‘llāhi fe-hüve ḥasbuhu*”³⁹⁰⁰ mefhūmınca cüz‘ī ve küllī umūrın [İÜ47b] cenāb-ı Ḥaķķ’a tefvīz itmişidi.³⁹⁰¹ Mālik Yūsuf’ı³⁹⁰² bāzāra³⁹⁰³ nerm iken yine³⁹⁰⁴ germ olup eyitdi bende naķdçe³⁹⁰⁵[YB047a] on yedi Mışrī aķçe vardır. Eger rāzī olup virürseñüz³⁹⁰⁶ alıvirin³⁹⁰⁷ ihvān bey‘a cān virüp³⁹⁰⁸ [MO38a] hemān³⁹⁰⁹ zulmle³⁹¹⁰ bir³⁹¹¹ kaç geçmez aķçeye³⁹¹² şatdılar ve ḥürken ol yetimi³⁹¹³ kul diyü Mālik’e teslīm idüp³⁹¹⁴ beynlerinde³⁹¹⁵ ikişer aķçe ḥişşe³⁹¹⁶ [İS50b] itdiler.

³⁸⁹⁷ Mehmet Cihat Üstün, a.g.e, b. 1655, s.355.

³⁸⁹⁸ Bu faşl ihvān-ı Yūsuf’uñ bahāsını Mālik’den alup kavlı itdükleridür: -YB, -MO, -İS

³⁸⁹⁹ “O’nu ucuz bir fiyata, birkaç dirheme sattılar. Zaten ona değer vermiyorlardı.”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/20.

³⁹⁰⁰ “.....Kim Allah’a tevekkül ederse, O kendisine yeter.....”, Kur’ân-ı Kerîm, 65/3.

³⁹⁰¹ Şahāif-i rûzgāracenāb-ı Ḥaķķ’a tefvīz itmişidi: -YB, -MO, -İS

³⁹⁰² Yūsuf’ı: -YB, -MO, -İS

³⁹⁰³ bāzāra: bāzār itmede İÜ

³⁹⁰⁴ yine: -YB, -MO

³⁹⁰⁵ naķdçe: naķdce MO

³⁹⁰⁶ rāzī olup virürseñüz: bāzār itmege meylñüz varısa goñlüm ḥaridārdur İÜ

³⁹⁰⁷ alıvirin: -İÜ

³⁹⁰⁸ cān virüp: rāzī olup İS

³⁹⁰⁹ hemān: -İS

³⁹¹⁰ ihvān bey‘a cān virüp hemān zulmle: ihvān zulm-i firāvān idüp hemān bey‘a cān atdılar ve İÜ

³⁹¹¹ bir: anı bir İS

³⁹¹² aķçeye: bāzār idüp naķdce İÜ

³⁹¹³ ḥürken ol yetimi: ol dürr-i yetim ḥür iken İÜ

³⁹¹⁴ idüp: -İÜ

³⁹¹⁵ beynlerinde: -YB, -MO

³⁹¹⁶ ḥişşe: taķsım İÜ, İS

Mâlik ol gün semere-i iktisâb naşîbi nişâba yitürdi ve cân u dil³⁹¹⁷ murâdın hâşıl³⁹¹⁸ idüp menziline getürdi.³⁹¹⁹ Yûsuf-ı şiddîk anlaruñ bu hâlin³⁹²⁰ ve³⁹²¹ böyle cefâ vü elem³⁹²² çekmekde şâbit-ka-dem olup bir dem³⁹²³ itâ'atden hâlî³⁹²⁴ olmazdı ve şerâ'it-i şabr u taḥammülde taḡayyür-i vaz' idüp³⁹²⁵ kaṭ'â taḡşîr kılmazdı.³⁹²⁶ Pes³⁹²⁷ Mâlik anlardan bey'-nâme istedükde Yehüdâ eline hâme alup imlâyı³⁹²⁸ ḥüccet itdi ki³⁹²⁹ ebnâ-yı Ya'kûb Mâlik-i Ḥazâ'î'ye bi-küllî 'uyûbin³⁹³⁰ Yûsuf nâm bir 'İberî³⁹³¹ ḡulâm bey' idüp teslîm ve tesellüm tamâm³⁹³² oldı.³⁹³³ Çün bey'-nâme bu 'ibâretle itmâm buldı³⁹³⁴ve³⁹³⁵ ḡâyetinde³⁹³⁶ niçe³⁹³⁷ güvâh ve 'âkıbetinde³⁹³⁸ kefâ bi'llâh ile mefhûm u ma'lûm olup³⁹³⁹ mühr-i³⁹⁴⁰ Ya'kûb'la³⁹⁴¹ maḡtûm Mâlik'üñ yedine³⁹⁴² vaz' itdiler³⁹⁴³ ve te'kîd ile³⁹⁴⁴ tenbîh³⁹⁴⁵ itdiler ki³⁹⁴⁶ [IÜ48a] bu bendeyi³⁹⁴⁷ muḡkem-bend ü kayda peyvend³⁹⁴⁸ idüp gey şaḡın şâyed ki saña³⁹⁴⁹

³⁹¹⁷ cân u dil: gönül İS

³⁹¹⁸ hâşıl: taḡşîl İS

³⁹¹⁹ itdiler Mâlik ol gün semere-i iktisâb naşîbi nişâba yitürdi ve cân u dil murâdın hâşıl idüp menziline getürdi: -YB, -MO

³⁹²⁰ anlaruñ bu hâlin: anlardan böyle taḡyîk İÜ, anlaruñ bu hâllerin İS

³⁹²¹ ve: görüp taḡdîk iderdi ve anlaruñ tedbîriyle kendü ḡaḡında vâki' olan taḡşîrden ḡatır-ı şerîfi aşlâ taḡyîr olmazdı ve İÜ

³⁹²² ve böyle cefâ vü elem: ve her-dem ḡuşsa vü ḡam İÜ

³⁹²³ dem: dem aña İÜ

³⁹²⁴ hâlî: hâlî YB

³⁹²⁵ taḡayyür-i vaz' idüp: -İS

³⁹²⁶ taḡayyür-i vaz' idüp kaṭ'â taḡşîr kılmazdı: kaṭ'â taḡşîr ve vaz'ın taḡyîr kılmazdı İÜ

³⁹²⁷ Pes: -YB, -MO

³⁹²⁸ imlâyı: imlâyı nâmeyi bu nev'le itmâma İÜ

³⁹²⁹ ḡüccet itdi ki: irüşdürdi ki İÜ, ḡüccet yazdı ki İS

³⁹³⁰ ebnâ-yı Ya'kûb Mâlik-i Ḥazâ'î'ye bi-küllî 'uyûbin: ebnâ-yı Ya'kûb min küllî vücûh ve'l-'uyûb Mâlik Ḥazâ'î'ye İÜ

³⁹³¹ 'İberî: ḡayrî YB

³⁹³² tamâm: vâki' İS

³⁹³³ oldı: olup YB, MO

³⁹³⁴ çün bey'-nâme bu 'ibâretle itmâm buldı: -YB, -MO

³⁹³⁵ ve: -İÜ

³⁹³⁶ ḡâyetinde: âhirinde İS

³⁹³⁷ niçe: nice YB, İS

³⁹³⁸ 'âkıbetinde: 'âkıbet İS

³⁹³⁹ ile mefhûm u ma'lûm olup: yazub İS

³⁹⁴⁰ mühr-i: ḡatm-i İÜ

³⁹⁴¹ Ya'kûbla: Ya'kûb ile MO

³⁹⁴² Mâlik'üñ yedine: yed-i Mâlik'e İÜ

³⁹⁴³ maḡtûm Mâlik'üñ yedine vaz' itdiler: memhûr ḡücceti eline virdiler İS

³⁹⁴⁴ te'kîd ile: te'kîdle İÜ, İS

³⁹⁴⁵ tenbîh: -İÜ, -İS

³⁹⁴⁶ ki: -MO, -İÜ, -İS

³⁹⁴⁷ bu bendeyi: ey Mâlik bu ḡulâmı İS

pā-bendi sezāvār görüp firār ide³⁹⁵⁰ fırsat bulıcağ³⁹⁵¹ metā‘uñ ala gide. Anlarıñ havfları bu idi ki Yūsuf³⁹⁵² kaçup ve bunca mestūr işlerin açup³⁹⁵³ kavm ü kabīle³⁹⁵⁴ içinde rüsvāy ü şermsār³⁹⁵⁵ olalar.³⁹⁵⁶ Mālik anlara hezār-āferīn diyüp³⁹⁵⁷ anlarıñ hātırını ri‘āyete mā‘il ve³⁹⁵⁸[YB047b] Yūsuf‘uñ bend ve zencīrin [İS51a] āhenin itmege k̄ā‘il oldı.³⁹⁵⁹

MİŞRĀ³⁹⁶⁰

[fa‘ilātün/ fa‘ilātün/ fa‘ilātün/ fā‘ilün]

Kāşif-i rāz-ı rumūz-ı hikmet³⁹⁶¹ olmaz her kişi³⁹⁶²

NEŞR³⁹⁶³

Çün Mālik o melege mālik olup dil murādını³⁹⁶⁴ tamām aldı ol sürürundan ol gice³⁹⁶⁵ ol maqāmda ārām idüp³⁹⁶⁶ kaldı.³⁹⁶⁷ Yūsuf‘uñ ihvānı dağı kaçā diyü anı muhkem³⁹⁶⁸ bekleyüp anda yatdılar [MO38b] ve şubha degin vehmle gözlerin yummayup gözetdiler.³⁹⁶⁹ Yūsuf bend ü zencīre girdükde kararını gidüp³⁹⁷⁰ bī-

³⁹⁴⁸ ü kaydla peyvend: -İS

³⁹⁴⁹ saña: -YB

³⁹⁵⁰ pā-bendi sezāvār görüp firār ide: pā-bend idüp YB, MO, hīle ide İS

³⁹⁵¹ fırsat bulıcağ: dem-i fırsatda İÜ

³⁹⁵² Yūsuf: nā-gāh Yūsuf İS

³⁹⁵³ işlerin açup: işleri açılıp İÜ

³⁹⁵⁴ kabīle: kabā‘il İÜ

³⁹⁵⁵ şermsār: hacel İÜ

³⁹⁵⁶ kavm ü kabīle içinde rüsvāy ü şermsār olalar: rüsvāy olalar İS

³⁹⁵⁷ anlara hezār-āferīn diyüp: -İÜ, āferīn İS

³⁹⁵⁸ anlarıñhātırını ri‘āyete mā‘il ve: berā-yı hātır YB, MO, -İS

³⁹⁵⁹ bend ve zencīrin āhenin itmege k̄ā‘il oldı: bendin āhenin itdi YB, MO, bendin āhenin idüp zevkınden ol gice anda sākin oldı İS

³⁹⁶⁰ mişrā‘: -İÜ

³⁹⁶¹ hikmet: -İÜ

³⁹⁶² Mişrā‘. Kāşif-i rāz-ı rumūz-ı hikmet olmaz her kişi: -İS

³⁹⁶³ neşr: -İÜ, -İS

³⁹⁶⁴ murādını: murādı YB

³⁹⁶⁵ sürürundan ol gice: ol aḥşām sürürula İÜ

³⁹⁶⁶ ārām idüp: -YB, -MO

³⁹⁶⁷ Çün Mālik o melege mālik olup dil murādını tamām aldı ol sürürundan ol gice ol maqāmda ārām idüp kaldı: -İS

³⁹⁶⁸ muhkem: -YB, -MO

³⁹⁶⁹ kaçā deyü anı muhkem bekleyüp anda yatdılar ve şubha degin vehmle gözlerin yummayup gözetdiler: şubha degin anı gözedüp kaldı İS

³⁹⁷⁰ kararını gidüp: -İS

ihtiyār feryād ü zār³⁹⁷¹ itdi.³⁹⁷² Mālik āgāh³⁹⁷³ olup efgānı iz‘ān itdükde³⁹⁷⁴ eyitdi³⁹⁷⁵ ey gūlām-ı bī-amān firār iden bendeye bende vü zindān³⁹⁷⁶ lāzımdur.³⁹⁷⁷ Niye³⁹⁷⁸ fiğān idersin. Yūsuf eyitdi bend ü zencirden feryād u nefir³⁹⁷⁹ itmezem³⁹⁸⁰ ammā yāduma şol³⁹⁸¹ gün³⁹⁸² geldi ki mālİKü'l-mülk mālİK-i nīrāna fermān³⁹⁸³ ide ki³⁹⁸⁴ itā‘atümden ħurūc³⁹⁸⁵ iden³⁹⁸⁶ ehl-i işyānı³⁹⁸⁷ zencire ur eyā ol günde³⁹⁸⁸ bu³⁹⁸⁹ cefākārlaruñ ħāli ne olur.³⁹⁹⁰ Mālik bu mü’essir³⁹⁹¹ ħaberden müte’essir olup eyitdi ey derdmend kelāmuñda eşer-i derd görinürsen³⁹⁹² bu nev‘a cefāya lāyık ve bu resme³⁹⁹³ belāya müsteħak degülsin. [İÜ48b] Ammā muşāhiblerüñ³⁹⁹⁴ ħātırıçün biraz dem³⁹⁹⁵ muqayyed³⁹⁹⁶ pür-ğam turup³⁹⁹⁷ şubĥ-dem³⁹⁹⁸ itlāk iderem ki sen bendden ve ben de gözetmekden ħalāş olam.³⁹⁹⁹

BEYT⁴⁰⁰⁰

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

³⁹⁷¹ zār: zārī İÜ

³⁹⁷² itdi: idüp İS

³⁹⁷³ āgāh: nigerān İÜ

³⁹⁷⁴ efgānı iz‘ān itdükde: -YB, -MO

³⁹⁷⁵ Mālik āgāh olup efgānı iz‘ān itdükde eyitdi: Mālik eyitdi İS

³⁹⁷⁶ ey gūlām-ı bī-amān firār iden bendeye bende vü zindān: gūlām bendeye zencir İS

³⁹⁷⁷ lāzımdur: erzān iken İÜ

³⁹⁷⁸ Niye: ne İS

³⁹⁷⁹ u nefir: -YB, -MO

³⁹⁸⁰ feryād u nefir itmezem: ağlamazam İS

³⁹⁸¹ şol: ol İS

³⁹⁸² gün: zamān İÜ

³⁹⁸³ mālİK-i nīrāna fermān: cehennem mālİKine ħükm İS

³⁹⁸⁴ ide ki: buyurup İÜ

³⁹⁸⁵ ħurūc: ‘işyān İÜ

³⁹⁸⁶ iden: idenlei İS

³⁹⁸⁷ ehl-i işyānı: nādānı İÜ, -İS

³⁹⁸⁸ günde: gün YB, MO, -İS

³⁹⁸⁹ bu: -MO

³⁹⁹⁰ ne olur: n'olur İÜ. // ħāli ne olur: ħālleri ol gün nice olur İS

³⁹⁹¹ mü’essir. -İS

³⁹⁹² görinürsen: dirsın İS

³⁹⁹³ resme: gūne bend İS

³⁹⁹⁴ muşāhiblerüñ: yārānlaruñ İÜ, ħa‘celerüñ İS

³⁹⁹⁵ biraz dem: bir dem İÜ

³⁹⁹⁶ muqayyed: kayd u bendle İÜ

³⁹⁹⁷ turup: pür-ğam turup İÜ

³⁹⁹⁸ şubĥ-dem: andan YB, MO. // pür-ğam turup şubĥ-dem: olduĥdan şoñra İS

³⁹⁹⁹ ki sen bendden ve ben de gözetmekden ħalāş olam: -YB, -MO

⁴⁰⁰⁰ Beyt: -İÜ

Her ki bir⁴⁰⁰¹ cevher-i mücerred ola

Aña lâyıķ mıdur muķayyed ola⁴⁰⁰²

NEŞR⁴⁰⁰³

**BU FAŞL YÛSUF İHVĀNIYLA VEDĀ' İDÛP KĀRBĀNLA MIŞR'A
REVĀN OLDUĖIDUR⁴⁰⁰⁴**

Şubĥ-dem çün⁴⁰⁰⁵ kūs-ı Raĥîl şadā virüp⁴⁰⁰⁶ mehd-i zemīnden ibn-i sebîl
turdı. Nāġāĥ kārban ĥalkı 'azm-i rāĥ [YB048a] ve māĥ-ı Ken'ān cigerden āĥ itdi ve
ve Mālik'e biraz cān u dilden 'arz-ı niyāz itdi ki⁴⁰⁰⁷ [İS51b] mestür iĥvetin vedā'
ide⁴⁰⁰⁸ eger⁴⁰⁰⁹ i'timāduñ yoġise⁴⁰¹⁰ bir çāker bile gönder⁴⁰¹¹ ki bekleyüp mürür u
'ubūruma nażar kıla.⁴⁰¹² Mālik müteĥayyir olup⁴⁰¹³ eyitdi ne temāşādur⁴⁰¹⁴ ki
anlaruñ hemişe işleri⁴⁰¹⁵ saña eza vü cefā⁴⁰¹⁶ ammā⁴⁰¹⁷ senüñ işüñ anlara luţf ü
vefā. Yūsuf eyitdi anlar benüm maĥdūmlarum olduĖı ma'lūmdur⁴⁰¹⁸ ben anlardan
nefret gördükce⁴⁰¹⁹ ĥalbümde⁴⁰²⁰ ülfet ziyāde [MO39a] olur. Pes⁴⁰²¹ Eflaĥ-nām⁴⁰²²
bir zişt şüret⁴⁰²³ ġulām⁴⁰²⁴ қоşup⁴⁰²⁵ Yūsuf zencirin sürüyü iĥvāna⁴⁰²⁶ mülĥaķ

⁴⁰⁰¹ "bir" kelimesi Hamdullah Hamdî'nin Yūsuf u Zelîhâ'sında "ol" olarak geçmektedir.

⁴⁰⁰² Mehmet Cihat Üstün, a.g.e, b. 1704, s.359. // Beyt. Her ki bir cevher-i mücerred ola/ Aña lâyıķ mıdur muķayyed ola: -İS

⁴⁰⁰³ Neşr: -İÜ, -İS

⁴⁰⁰⁴ Bu faşl Yūsuf iĥvāniyla vedā' idüp kārbanla Mışr'a revān olduğıdur: -YB, -MO, -İS

⁴⁰⁰⁵ Şubĥ-dem çün: çün şubĥ-dem İS

⁴⁰⁰⁶ şadā virüp: şadā virdi İÜ, çalınup İS

⁴⁰⁰⁷ Mālik'den destür diledi ki: ve Mālik'e biraz cān u dilden 'arz-ı niyāz itdi ki İÜ

⁴⁰⁰⁸ mestür iĥvetin vedā' ide: iĥvetiyle vedā' için aña rızā vire İÜ

⁴⁰⁰⁹ eger: eger baña İS

⁴⁰¹⁰ eger i'timāduñ yoġise: eger i'timād itmeyüp kaçır deyü iĥtirāz iderse İÜ

⁴⁰¹¹ bir çāker bile gönder: yā nice bir dīdbān göndere İÜ, bir çāker gönder İS

⁴⁰¹² ki bekleyüp mürür u 'ubūruma nażar kıla: -İÜ, ĥālūme nażar eyleye didi İS

⁴⁰¹³ müteĥayyir olup: ta'accüb idüp İS

⁴⁰¹⁴ ne temāşādur: ne temāşā YB, MO, -İS

⁴⁰¹⁵ anlaruñ hemişe işleri: hemişe anlaruñ işi İÜ

⁴⁰¹⁶ eza vü cefā: kaçd-ı cefā İÜ

⁴⁰¹⁷ ammā: -İS

⁴⁰¹⁸ maĥdūmlarum olduĖı ma'lūmdur: maĥdūmlarumdur İÜ, İS

⁴⁰¹⁹ gördükce: gördükçe YB

⁴⁰²⁰ ĥalbümde: derūnumda İÜ

⁴⁰²¹ pes: -İÜ

⁴⁰²² Eflaĥ-nām: el-kışşa Eflaĥ-nām İS

⁴⁰²³ zişt şüret: siyāĥ İS

⁴⁰²⁴ ġulām: ġulāmıla İÜ

⁴⁰²⁵ қоşup: -İÜ

olduğda anlar aña muqayyed olmayup kaçdılar. Der-‘ağab⁴⁰²⁷ Yūsuf qasem yād idüp dehre bünyād uran Rabb-i dānā ve⁴⁰²⁸ beni sizden cüdā iden Hūdā-yı bīnā⁴⁰²⁹ haqqıçün⁴⁰³⁰ bir dem şabr idüñ⁴⁰³¹ ki ğurbete giderem ve zararum yoğ size vedā‘ iderem. Üstimde haqq-ı nān u nemek çoğdur ki terbiyetde baña nice⁴⁰³² emek çekdüñüz⁴⁰³³ kim bilür [İÜ49a] bir dağı yüzüñüz görmek ve vuşlatuñuz ‘idine irmek Rabb-i ‘izzetden⁴⁰³⁴ müyesser⁴⁰³⁵ ola mı ki bunca⁴⁰³⁶ müddet⁴⁰³⁷ sizüñle hem-şoğbet olup⁴⁰³⁸ bir yirde ikāmet eylemişem didi.⁴⁰³⁹ Yūsuf’uñ⁴⁰⁴⁰ iğvānı anuñ sūz-ı dilden⁴⁰⁴¹ bu sözlerini ğuş⁴⁰⁴² idüp⁴⁰⁴³ nār-ı şefkat⁴⁰⁴⁴ özlerini [YB048b] [İS52a] yağdı ve her biri⁴⁰⁴⁵ rikqatle eyitdi⁴⁰⁴⁶ n’olaydı⁴⁰⁴⁷ bu teşvīş saña irmeyüp⁴⁰⁴⁸ bir ğayri dürlü iş olaydı ki aramuzdan seni⁴⁰⁴⁹ tarğ idüp yüzüñ gözümüzden dūr olalı ğöñlümüzden ğuzūr uçmuşdur. Gerçi bu işe ve bu resme teşvīşe nedāmetümüz hemīşe⁴⁰⁵⁰ bize pīşedür.⁴⁰⁵¹ Lākin ğāğıra-i⁴⁰⁵² ğacāletümüz bize⁴⁰⁵³ küllī

⁴⁰²⁶ iğvāna: varup qarındaşlara İS

⁴⁰²⁷ der-‘ağab: -İÜ, -İS

⁴⁰²⁸ ve: -İÜ. // Yūsuf qasem yād idüp dehre bünyād uran rabb-i dānā ve: Yūsuf aralarından çağırup and virdi ki İS

⁴⁰²⁹ bīnā: -İS

⁴⁰³⁰ haqqıçün: haqqı için İÜ

⁴⁰³¹ şabr idüñ: qatlanuñ ki İS

⁴⁰³² nice: bunca İÜ

⁴⁰³³ çekdüñüz: çekdiñüz MO, İÜ. // Üstimde haqq-ı nān u nemek çoğdur ki terbiyetde baña nice emek çekdüñüz: -İS

⁴⁰³⁴ rabb-i ‘izzetden: -YB, -MO, -İS

⁴⁰³⁵ müyesser: ‘ināyet İÜ

⁴⁰³⁶ bunca: niçe İÜ

⁴⁰³⁷ müddet: yıl İS

⁴⁰³⁸ olup: ve İS

⁴⁰³⁹ didi: -İS. // Üstimde haqq-ı nān u nemek çoğdur ki terbiyetde baña nice emek çekdüñüz: -YB, -MO, -İÜ. Bu cümle diğēr nüshalarda daha önce ğeçtiğı için tekrar metne dahil edilmemiştir.

⁴⁰⁴⁰ Yūsuf’uñ: -İS

⁴⁰⁴¹ sūz-ı dilden: -İS

⁴⁰⁴² ğuş: iz‘ān İS

⁴⁰⁴³ ğuş idüp: işidüp İÜ

⁴⁰⁴⁴ nār-ı şefkat: merğamet odı İS

⁴⁰⁴⁵ ve her biri: cümlesi İS

⁴⁰⁴⁶ eyitdi: aña dönüp eyitdiler İS

⁴⁰⁴⁷ n’olaydı: bu teşvīş qalbimizde müntakiş olalı biz de yaz u kış ‘işret u ‘iş qomayup İS

⁴⁰⁴⁸ n’olaydı bu teşvīş saña irmeyüp: -İÜ, n’olaydı saña bu iş olmayaydı İS

⁴⁰⁴⁹ aramuzdan seni: seni aramuzdan İÜ, İS

⁴⁰⁵⁰ bu işe ve bu resme teşvīşe nedāmetümüz hemīşe: bu işüñ nedāmeti İÜ, bu işe hemīşe nedāmetümüz İS

⁴⁰⁵¹ bize pīşedür: muğarrerdür İS

⁴⁰⁵² ğāğıra-i: -İÜ, -İS

⁴⁰⁵³ bize: her birimize İÜ

māni'dür⁴⁰⁵⁴ ve dem-be-dem⁴⁰⁵⁵ du'āmuz ve rüz u şeb⁴⁰⁵⁶ temennāmuz⁴⁰⁵⁷ budur ki her kande gitsek refiķiñ Hudā olup luţfunı senden cüdā itmeye⁴⁰⁵⁸ böyle⁴⁰⁵⁹ diyüp hep bir 'aceb⁴⁰⁶⁰ ağlaşdılar ve ol arada birbiriyle⁴⁰⁶¹ çok⁴⁰⁶² esenleşdiler. Pes müfāraķat-ı ensāb şa'bkār ve muhāceret-i aħbāb ķatı düşvār olmağın⁴⁰⁶³ Yūsuf'uñ⁴⁰⁶⁴ şabr ü ķarārı kalmayup Yehūdā'ya⁴⁰⁶⁵ muħkem şarmaşdı ve⁴⁰⁶⁶ rikķatle elin öpüp⁴⁰⁶⁷ dürlü vaşıyyet kıldı ve⁴⁰⁶⁸ aķrabāsına selām ve daħı⁴⁰⁶⁹ iħvān ile⁴⁰⁷⁰ bir kaç kelām [MO39b] iderken⁴⁰⁷¹ Eflaħ-ı bed-nām hışmla⁴⁰⁷² üstine yürüdi ve elinden çeküp muħkem sürüdi. Yeter söyledüñ kārban gitdi diyü⁴⁰⁷³ itdi ve hıddetle kaķıyup şıddetle taħķir itdi.⁴⁰⁷⁴ [İÜ49b] Ol melek dīve rām olup nā-ķār āh u zār ile⁴⁰⁷⁵ reftār⁴⁰⁷⁶ iderek gitdi.⁴⁰⁷⁷ Yolda⁴⁰⁷⁸ yürürken ħasretle⁴⁰⁷⁹ [İS52b] gözlerinüñ yaşı ceyħün⁴⁰⁸⁰ olup aķardı⁴⁰⁸¹ gāh dönüp firķatle ķardaşı⁴⁰⁸²

4054 küllī māni'dür: -İÜ, māni'dür İS

4055 ve dem-be-dem: der-şubħ u şām İÜ, -İS

4056 rüz u şeb: müdām İÜ

4057 ve rüz u şeb temennāmuz: -İS

4058 itmeye: kılmaya İS

4059 böyle: bu YB

4060 bir 'aceb: -YB, -MO

4061 birbiriyle: birbir ile YB

4062 çok: -İÜ

4063 Pes müfāraķat-ı ensāb şa'bkār ve muhāceret-i aħbāb ķatı düşvār olmağın: -YB, -MO

4064 böyle diyüp hep bir 'aceb ağlaşdılar ve ol arada birbiriyle çok esenleşdiler. Pes müfāraķat-ı ensāb şa'bkār ve muhāceret-i aħbāb ķatı düşvār olmağın Yūsuf'uñ: müfāraķat-ı ensāb şa'bkār ve muhāceret-i aħbāb ķatı düşvār olmağın cümlesi zār u zār ağlaşdı ve Yūsuf anlarla söyleşüp esenleşdi İS

4065 Yehūdā'ya: bī-iħtiyār Yehūdā'ya İS

4066 şarmaşdı ve: şarmaşup İS

4067 öpüp: öpüp dikķatle İÜ

4068 ve: daħı kelām İS

4069 daħı: -İÜ

4070 iħvān ile: -YB, -MO

4071 selām ve daħı iħvān ile bir kaç kelām iderken: selām itmek diledükde İS

4072 hışmla: hışmla ikdām idüp İÜ

4073 deyü: deyü hıddetle İÜ, İS

4074 hıddetle kaķıyup şıddetle taħķir itdi: ve bu nev'a ħaķāreti şıddetle itdi İÜ. // taħķir itdi: önüne ķatdı İS

4075 zār ile: zār İS

4076 reftār: reftār ikdām İÜ

4077 iderek gitdi: itdi İS

4078 yolda: -YB, -MO

4079 ħasretle: -YB, -MO.// Yolda yürürken ħasretle: gāh gidüp İS

4080 ceyħün: ceyħün MO

4081 gözlerinüñ yaşı ceyħün olup aķardı: mübārek gözleriniñ yaşı aķardı İS

4082 ķardaşı: ķarındaşı MO, iħveti İÜ, iħvetine İS

ardınca⁴⁰⁸³ bakardı. Tā ihvān nā-bedīd⁴⁰⁸⁴ olunca ol hūrşīd biñ dürlü zūr ile⁴⁰⁸⁵ efgān iderek⁴⁰⁸⁶ gitdi ve⁴⁰⁸⁷ kemāl-i fütürdan maḥāl-i⁴⁰⁸⁸ ‘ubūr müyesser olmayup āḥir⁴⁰⁸⁹ biñ belāyla⁴⁰⁹⁰ çün⁴⁰⁹¹ maḥmla yitdi. Mālik Yūsuf'ı bir bār üzre bindirüp⁴⁰⁹² Eflaḥ'ı bedkārı⁴⁰⁹³ ol қаtār üzre müvekkil қодı. Eflaḥ [YB049a] Mālik'e eyitdi ey mihter elli yıl idi ki⁴⁰⁹⁴ Şām'a⁴⁰⁹⁵ sefer idüp ğaražuñ⁴⁰⁹⁶ bu çākeri bulmaq ve bunuñla ehl-i sa‘adet olmaq idi. Sen⁴⁰⁹⁷ umduĝuñ kıymete bunu kim ala ve buncılayın metā‘dan ne ıŝŝı gele. Mālik eyitdi bu fikri bende iderem⁴⁰⁹⁸ ki bu naḥīfi hīç bilmezem n'iderem⁴⁰⁹⁹ bunu baña cūd-ı⁴¹⁰⁰ mu‘abbir ü remmāl vaşf⁴¹⁰¹ idüp ehl-i kemāl ve şāḥib-i ḥüsn⁴¹⁰² ve bir ḥüb-cemāl⁴¹⁰³ ola⁴¹⁰⁴ ve ḥulq⁴¹⁰⁵ u sīretde bī-ḥalel⁴¹⁰⁶ ve ḥüsn-i şüretde bī-bedel ve ğāyetde güzel⁴¹⁰⁷ ola⁴¹⁰⁸ dimişdi. Bedr umarken āḥir bilmezem bu⁴¹⁰⁹ hilāl-nizārı ve bī-cemāl ve ḥaste⁴¹¹⁰ vü zārı n'iderem.⁴¹¹¹ Yūsuf⁴¹¹² anlaruñ ğüft ü ğūlarını ğüş idüp⁴¹¹³ ve⁴¹¹⁴ nihānī ğüldi ve

4083 ardınca: -İS

4084 nā-bedīd: görünmez İS

4085 biñ dürlü zūr ile: -YB, -MO.// ol hūrşīd biñ dürlü zūr ile: -İS

4086 efgān iderek: -İÜ

4087 ve: -İS

4088 maḥāl-i: mecāl-i İS

4089 ve kemāl-i fütürdan maḥāl-i ‘ubūr müyesser olmayup āḥir: -YB, -MO.// āḥir: -İS

4090 belāyla: belā ile MO, İS, miḥnet-i firāvānla İÜ

4091 çün: ‘āķibet İS

4092 bindirüp: süvār idüp İÜ

4093 bedkārı: -YB, -MO, -İS

4094 yıl idi ki: yıldur ki İÜ, İS

4095 Şām'a: Dımaşķ'a İÜ, İS

4096 ğaražuñ: ğaraşuñ YB

4097 Sen: Sen imdi İS

4098 iderem: ideren YB, iderin İÜ, İS

4099 n'iderem: n'iderin YB, İÜ, İS

4100 cūd-ı: -MO, ḥod İS

4101 vaşf: medḥ İS

4102 ve şāḥib-i ḥüsn: -YB, -MO

4103 bir ḥüb-cemāl: cemāl İÜ

4104 ve şāḥib-i ḥüsn ve bir ḥüb-cemāl ola: -İS

4105 ḥulq: ḥüsn İÜ

4106 bī-ḥalel: bī-bedel İÜ

4107 ve ğāyetde güzel: -İS

4108 ola: -YB, -MO

4109 bu: bu bir İS

4110 ḥaste: ḥaste YB

4111 n'iderem: n'ideyim YB, ben neylerem İS

4112 Yūsuf: Yūsuf medḥuş olup ḥamüş ṭururken İÜ

4113 ğüft ü ğūlarını ğüş idüp: sözlerin işidüp İS

4114 ve: -YB, -İÜ

rüy-ı handānı⁴¹¹⁵ anlara ‘ayān olmaduğın bildi. Zīrā [İS53a] Hudā-yı dānā⁴¹¹⁶ Yūsuf’uñ hüsni-bi-hemtāsını⁴¹¹⁷ ba‘z insān çeşmine⁴¹¹⁸ [İÜ50a] mestür itdi.⁴¹¹⁹ Tā ki merd-i bi-idrāk dīde-i⁴¹²⁰ bed-bīn ile⁴¹²¹ aña⁴¹²² nazẓāre-i nā-pāk itmeyeler ol ecilden Yūsuf bedr-cemāl iken⁴¹²³ anlaruñ gözlerine hilāl-i naḥīf ve serv-i [MO40a] mişāl iken⁴¹²⁴ nihāl-i za‘īf görindi.

BEYT

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Çü mekşūf olmaya envār-ı dīdār

Olur ‘uşşāka cennet vādī-i nār⁴¹²⁵

BU FAŞL YŪSUF ANASI RĀḤİL ƐABRİNE VĀŞİL OLDUĞIDUR⁴¹²⁶

NEŞR⁴¹²⁷

El-kışşa⁴¹²⁸ Yūsuf kārbanla⁴¹²⁹ ceresvār fiğānla revān olup ve nergesi Ɛanla Ɛolup bi-çārenüñ⁴¹³⁰ seyl-āb-ı eşki yolları⁴¹³¹ lālezār ve menzilleri⁴¹³² birke ve biñar itdi. Çün küdüretle⁴¹³³ bir Ɛaç menzil⁴¹³⁴ ilerü⁴¹³⁵ gitdi. MaƐābir-i āl-i İşhāƐ’da⁴¹³⁶

⁴¹¹⁵ rüy-ı handānı: cemāli İS

⁴¹¹⁶ Hudā-yı dānā: Rabb-i ğafūr İÜ, ğazret-i Hudā İS

⁴¹¹⁷ bi-hemtāsını: pür-nürını İÜ

⁴¹¹⁸ çeşmine: çeşmine İS

⁴¹¹⁹ itdi: Ɛıldı İS

⁴¹²⁰ dīde-i: çeşm-i İS

⁴¹²¹ dīde-i bed-bīn ile: -YB, -MO

⁴¹²² ile aña: aƐup İS

⁴¹²³ bedr-cemāl iken: bedr-cemālken İÜ

⁴¹²⁴ mişāl iken: mişālken İÜ

⁴¹²⁵ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 4895, s. 159. “Çü mekşūf olmaya” ibaresi Kemal Paşa-zāde’nin Yūsuf u Zelihā adlı eserinde “Velī olmayıcak” şeklinde geçmektedir.//Beyt. Çü mekşūf olmaya envār-ı dīdār/ Olur ‘uşşāka cennet vādī-i nār:-İS

⁴¹²⁶ Bu faşl Yūsuf anası Rāḥil Ɛabrine vāşil olduğudur: -YB, -MO, -İS

⁴¹²⁷ Neşr: -İÜ, -İS

⁴¹²⁸ El-kışşa: pes İÜ

⁴¹²⁹ kārbanla: ol kārbanla İS

⁴¹³⁰ Ɛolup bi-çārenüñ: Ɛoldı İS

⁴¹³¹ yolları: çeşmi yolları İS

⁴¹³² menzilleri: her menzili İÜ, her yeri İS

⁴¹³³ küdüretle: -İS

⁴¹³⁴ menzil: ğaṭve İÜ

⁴¹³⁵ ilerü: yir İS

⁴¹³⁶ āl-i İşhāƐ’da: āl-i İşhāƐ ve İsrā’ıl’de İÜ

[YB049b] anası Rāhīl⁴¹³⁷ kabrine yetdi bī-ihtiyār kendüzin⁴¹³⁸ rāhileden mezār-ı⁴¹³⁹ Rāhīl üzre atdı⁴¹⁴⁰ ve kâfileden girü⁴¹⁴¹ alup kârbân gitdi ve ol mezârı der-âgûş idüp⁴¹⁴² bu güftârı didi ki⁴¹⁴³ ey mâder zulum⁴¹⁴⁴ idüp⁴¹⁴⁵ birâderlerini a‘r-ı aha atdılar ve pederümden⁴¹⁴⁶ ayırup ‘âkıbet⁴¹⁴⁷ esîr ü giriftâr-ı zencîr idüp⁴¹⁴⁸ diyâr-ı urbete şatdılar. Anlaruñ bunca âşûb-ı zehrin ve alebe-i ahrın yutmadan⁴¹⁴⁹ ise kâşki ben de⁴¹⁵⁰ fevt olup [İS53b] yanuñda⁴¹⁵¹ yatmuş⁴¹⁵² ve mezârüñda⁴¹⁵³ ara opraa batmış olaydum. Rāvî eydür hemîn ol mezâr ‘âşık-ı bî-arâr⁴¹⁵⁴ gibi zârî idüp ey gözüm nûrı rikatle bu hâk-i menşûrı odlara yakma. Saña beşâret olsun ki başuña devlet [İÜ50b] onup apuñ şehr-i Mışr'a şâh⁴¹⁵⁵ ve apuñ ihvetüñe secdegâh olup hâk-i pâyüñ başlarına⁴¹⁵⁶ tâc ideler ve zebûn u âc⁴¹⁵⁷ cenâbuña muhtâc gelüp şadaatuñ su‘âl ve apuñdan⁴¹⁵⁸ ‘arz-ı hâl dileyeler.⁴¹⁵⁹ Yûsuf bu hiabı gûş idüp⁴¹⁶⁰ [MO40b] derd ü firâla bî-hûş oldu⁴¹⁶¹ ve bu hâlde bir zamân anda yatup aldı. Çün kârbân⁴¹⁶² hayli yol aldı. Nâ-gâh Eflâ-ı siyâh Yûsuf'dan yaña⁴¹⁶³ nigâh idüp bâr üzre görmeyicek âh itdi ve şabrı oyup nâadan⁴¹⁶⁴

⁴¹³⁷ anası: anası Rāhīl İÜ

⁴¹³⁸ kendüzin: kendüsin İÜ

⁴¹³⁹ mezār-ı: -YB, -MO, -İS

⁴¹⁴⁰ üzre atdı: üzerinde şaldı İS

⁴¹⁴¹ girü: -YB, -MO

⁴¹⁴² der-âgûş idüp: ocup İÜ

⁴¹⁴³ kâfileden girü alup kârbân gitdi ve ol mezârı der-âgûş idüp bu güftârı didi ki: nâ-âr kâfileden ayrılıp aldı ve mâderi mezârını ocup yüz derdle nev‘a güftârını söyledi ki İS

⁴¹⁴⁴ zulum: baña zulum İS

⁴¹⁴⁵ idüp: idüp bu İÜ

⁴¹⁴⁶ pederümden: peder-i pîrden İÜ

⁴¹⁴⁷ ‘âkıbet: beni ‘âkıbet İS

⁴¹⁴⁸ esîr ü giriftâr-ı zencîr idüp: ul deyü İS

⁴¹⁴⁹ yutmadan: çekmekden İS

⁴¹⁵⁰ ben de: den daı İS

⁴¹⁵¹ yanuñda: mezârüñda İÜ

⁴¹⁵² yatmış: yatmış olaydum İÜ

⁴¹⁵³ mezârüñda: civârüñda İÜ, -İS

⁴¹⁵⁴ bî-arâr zâr İS

⁴¹⁵⁵ şâh: şâm MO

⁴¹⁵⁶ başlarına: anlara İS

⁴¹⁵⁷ zebûn u âc: -MO. // ideler ve zebûn u âc: -İS

⁴¹⁵⁸ apuñdan: apuña İÜ

⁴¹⁵⁹ dileyeler: ılalar İÜ, eyleyeler İS

⁴¹⁶⁰ Yûsuf bu hiabı gûş idüp: bu îl u âl gûş Yûsuf'a girüp İÜ

⁴¹⁶¹ derd ü firâla bî-hûş oldu: biraz fârîu'l-bâl oldu İÜ

⁴¹⁶² kârbân: -MO

⁴¹⁶³ Yûsuf'dan yaña: cânib-i Yûsuf'a İS

ğulām-ı⁴¹⁶⁵ ‘İbri kaçmış⁴¹⁶⁶ deyü fevrî⁴¹⁶⁷ [YB050a] Mâlik'e haber viridi.⁴¹⁶⁸ Mâlik hışma gelüp⁴¹⁶⁹ eyitdi⁴¹⁷⁰ ol civân-merdân⁴¹⁷¹ sözlerinde yalan olmamışlar didi.⁴¹⁷² Pes kârbân halkı hemân anda mihmân olup⁴¹⁷³ kaldılar ve her yaña⁴¹⁷⁴ bir iki bende şaldılar. Meger⁴¹⁷⁵ Eflah-ı siyâh-manzar⁴¹⁷⁶ ol arayı⁴¹⁷⁷ tecessüs⁴¹⁷⁸ ider görür ki⁴¹⁷⁹ [İS54a] bir mezâr üzre⁴¹⁸⁰ ol nür-ı başar⁴¹⁸¹ ey mâder deyü hezâr⁴¹⁸² nevha⁴¹⁸³ ider hemîn ol sitemkâr ve bî-dîn ve cefakâr⁴¹⁸⁴ ve dil-âzâr⁴¹⁸⁵ ve zulm-âyîn segirdüp⁴¹⁸⁶ gül melege şikence ider gibi ol⁴¹⁸⁷ gül-i ruhsârına bir kaç⁴¹⁸⁸ tabanca urdı⁴¹⁸⁹ ey bende-i ‘âşî tahkîk ma‘lûm oldu ki⁴¹⁹⁰ senüñ huşuşunda hâcelerüñ⁴¹⁹¹ şâdıķ imiş didi.⁴¹⁹² Yûsuf⁴¹⁹³ aña nigâh itmeyüp derd ü âhla⁴¹⁹⁴ müteveccih-i dergâh-ı ilâh⁴¹⁹⁵ oldu ve rûy-ı zemîne⁴¹⁹⁶ yüz urup eyitdi⁴¹⁹⁷ ey semî‘

⁴¹⁶⁴ nâkadan: -İÜ, -İS

⁴¹⁶⁵ ğulām-ı: bende-i İS

⁴¹⁶⁶ kaçmış: firâr itmiş İS

⁴¹⁶⁷ fevr: feryâd u zâr ile İS

⁴¹⁶⁸ haber viridi: iş‘âr itdi İS

⁴¹⁶⁹ hışma gelüp: -MO, -İS

⁴¹⁷⁰ eyitdi: eyitdi İÜ

⁴¹⁷¹ civân-merdân: civânlar İÜ

⁴¹⁷² olmamışlar didi: olmadılar MO.//didi: -İS

⁴¹⁷³ mihmân olup: -MO, -İS

⁴¹⁷⁴ her yaña: yemîn u yesâra İÜ

⁴¹⁷⁵ Meger: ‘Âķibet İS

⁴¹⁷⁶ manzar: muntazır İS

⁴¹⁷⁷ arayı: re‘yi MO

⁴¹⁷⁸ tecessüs: cüst u cü İÜ

⁴¹⁷⁹ ider görür ki: iderken gördi ki İS

⁴¹⁸⁰ mezâr üzre: kabr üzerinde İS

⁴¹⁸¹ başar: muşavver oturup İS

⁴¹⁸² hezâr: -MO, -İS

⁴¹⁸³ nevha: teveccüh İS

⁴¹⁸⁴ cefakâr: -İÜ

⁴¹⁸⁵ ve dil-âzâr: -MO

⁴¹⁸⁶ segirdüp: hücüm idüp İÜ

⁴¹⁸⁷ ol: -MO

⁴¹⁸⁸ bir kaç: bir iki İÜ

⁴¹⁸⁹ hemîn ol sitemkâr ve bî-dîn ve cefakâr ve dil-âzâr ve zulm-âyîn segirdüp gül melege şikence ider gibi ol gül-i ruhsârına bir kaç tabanca urdı: bî-muħâbâ meger gül-i ruhsârına ol çâker gül melege şikence ider gibi bir kaç tabanca urup İS

⁴¹⁹⁰ ma‘lûm oldu ki: -İÜ, -İS

⁴¹⁹¹ senüñ huşuşunda hâcelerüñ: hâcelerüñ senüñ huşuşunda İS

⁴¹⁹² didi: -İÜ. //şâdıķ imiş didi: şâdıķ oldukları ma‘lûm oldu İS

⁴¹⁹³ Yûsuf: ol mâh İÜ

⁴¹⁹⁴ derd ü âhla: derûndan âhla İÜ, derd ü âh ile İS

⁴¹⁹⁵ dergâh-ı ilâh: dergâh MO, İS

⁴¹⁹⁶ ve rûy-ı zemîne: ve ol-dem zemîne İS

ü baṣīr u ḥayy ü ‘alīm ger bu bendede⁴¹⁹⁸ günāh-ı ‘azīm olup⁴¹⁹⁹ bu cezā⁴²⁰⁰ baña anuñçün oldise⁴²⁰¹ ey ḳayyūm [İÜ51a] cümle ḥālüm cenābuña ma‘lūmdur⁴²⁰² cihān içinde⁴²⁰³ günāh itmeyenler ḥürmetine⁴²⁰⁴ ya Allāh⁴²⁰⁵ beni ‘afv idüp ecdādum ‘izzetine⁴²⁰⁶ bu siyeh-rūdan benüm dādum alıvir.⁴²⁰⁷ *Da‘vetü’l-mazlūmi müstecābetün*⁴²⁰⁸ muḳtezāsınca rūy-ı ḥākden⁴²⁰⁹ ol mäh yüz götürmedin semādan bir ebr-i siyāh zāhir olup⁴²¹⁰ hemān rüz-ı⁴²¹¹ ḳıyāmetden nişān virdi⁴²¹² ve şayḥadan⁴²¹³ zemīn ü zamān belki cümle cihān ditreyüp⁴²¹⁴ ve⁴²¹⁵ bir dem içre⁴²¹⁶ [YB050b] [MO41a] altı cihāt ra‘d ü berḳ ve şavā‘iḳ ü zulumāt ile⁴²¹⁷ ṭoldı ve kārban üzre⁴²¹⁸ ṭolular [İS54b] yağup dehşetden⁴²¹⁹ herkesün beñzi şoldı. Kimi ḳumaşın seyle ve kimi başın yile virüp ‘āḳıbet şu başdan aşdı ve her biri bir ṭarafa ḳaçup yolların şaşırđı⁴²²⁰ güyā zemīn u zamān mütezelzil ve kevn ü mekān mütebeddil oldı.⁴²²¹ Mālīk eyitdi ey ‘aceb ḳanḳı şerr ehli bu belāya sebep olup ne⁴²²² günāh-ı ‘azīm itdi ki bu⁴²²³ ‘azāb-ı elīm bize yetdi.⁴²²⁴ Kimseden cevāb ve kelām

⁴¹⁹⁷ eyitdi: -İS

⁴¹⁹⁸ ger bu bendede: bu bende de ger İS

⁴¹⁹⁹ olup: var ise İS

⁴²⁰⁰ cezā: cefā İÜ

⁴²⁰¹ anuñçün oldise: sezā ise İÜ

⁴²⁰² ey ḳayyūm cümle ḥālüm cenābuña ma‘lūmdur: -İS

⁴²⁰³ içinde: içre İÜ

⁴²⁰⁴ cihān içinde günāh itmeyenler ḥürmetine: dünyāda günāhı olmayanlar ‘izzetine İS

⁴²⁰⁵ Allāh: ilāhī İS

⁴²⁰⁶ ‘izzetine: ḥürmetine İS

⁴²⁰⁷ alıvir: alıvir hemīn İS

⁴²⁰⁸ “Mazlumun duası kabul olunur...”, Buhārî, Cihād, 180; Tirmizî, De‘avāt, 47.

⁴²⁰⁹ rūy-ı ḥākden: ḥāk-i rāhdan İÜ

⁴²¹⁰ olup: oldı İS

⁴²¹¹ hemān rüz-ı: -MO, -İS

⁴²¹² ḳıyāmetden nişān virdi: -İS

⁴²¹³ şayḥadan: şubḥa degin MO

⁴²¹⁴ ditreyüp: lertzān oldı İÜ, ditreyüp ḳıyāmetden nişān virdi İS

⁴²¹⁵ ve: -MO

⁴²¹⁶ içre: içinde İS

⁴²¹⁷ zulumāt ile: zulumātla İS

⁴²¹⁸ üzre: üstine İS

⁴²¹⁹ dehşetden: vahşet ve dehşetle İÜ

⁴²²⁰ şaşırđı: şaşırđılar İÜ. // bir ṭarafa ḳaçup yolların şaşırđı: her biri yolların ḳaçup bir ṭarafa ḳaçdı İS

⁴²²¹ güyā zemīn u zamān mütezelzil ve kevn ü mekān mütebeddil oldı: -MO, -İS

⁴²²² ne: -İS

⁴²²³ bu: bu dem İS

⁴²²⁴ bī-ḳarār gibibu ‘azāb-ı elīm bize yetdi: -YB

gelmedin⁴²²⁵ Eflaḥ-ı bed-nām ol araya geldi⁴²²⁶ gördiler ki gerdeninde⁴²²⁷ bir ejderhā-yı⁴²²⁸ ‘azīm ḥalkaveş ḥulḳını şıḳup⁴²²⁹ aña biñ dürlü⁴²³⁰ belā-yı elīm⁴²³¹ eyler. Çün bu cefāyla anı görüp⁴²³² ‘illetin⁴²³³ şordılar. Ol ḥāletle dili söylemeyüp işāretle Yūsuf’ı gösterdi. Mālik Yūsuf’uñ ḳatına gelüp ḥāzretine yalvardı ki⁴²³⁴ bu bende ger⁴²³⁵ saña zūlm itdise dilerüm sen de⁴²³⁶ şuçını baña bağışlayasın.⁴²³⁷ [İÜ51b]

BEYT

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Meşeldür söylenür dillerde düpdüz

Ki yunmağ-ile ağarmaz ḳara yüz⁴²³⁸

NEŞR⁴²³⁹

Yūsuf anuñ⁴²⁴⁰ recāsın⁴²⁴¹ revā ve yüzün göge tütüp⁴²⁴² du‘ā itdi. Hemīn Eflaḥ-ı bī-dīn⁴²⁴³ ejderhā⁴²⁴⁴ cefāsından emīn olup mācerānuñ⁴²⁴⁵ ḥaḳīḳatin⁴²⁴⁶

⁴²²⁵ cevāb ve kelām gelmedin: kelām şādır olmadın İÜ

⁴²²⁶ ol araya geldi: ḥāzır olup İÜ, ol araya çıḳa geldi İS

⁴²²⁷ gerdeninde: gerdanında İÜ, İS

⁴²²⁸ ejderhā-yı: erjdehā-yı YB, yılān-ı İS

⁴²²⁹ şıḳup: muḥkem şıḳup İS

⁴²³⁰ aña biñ dürlü: -YB, -MO, -İS

⁴²³¹ belā-yı elīm: belā İÜ, ‘azāb-ı cehennem İS

⁴²³² çün bu cefāyla anı görüp: bu siyāsetle anı görenler İÜ

⁴²³³ ‘illetin: ‘illetini İÜ, sebebin İS

⁴²³⁴ yalvardı ki: minnet itdi ki İÜ, yüz urdı ki İS

⁴²³⁵ bu bende ger: ger bu bende İÜ, eger bu siher İS

⁴²³⁶ sen de: -İS

⁴²³⁷ şuçını baña bağışlayasın: günāhından geçüp bu mücrimi ‘afv idesin İÜ

⁴²³⁸ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 7359, s. 236. “dillerde” kelimesi Kemal Paşa-zāde’nin Yūsuf u Zelīhā adlı eserinde “illerde” şeklinde geçmektedir.//Beyt. Meşeldür söylenür dillerde düpdüz/ Ki yunmağile ağarmaz ḳara yüz: -İS

⁴²³⁹ Neşr: -YB, -İÜ, -İS

⁴²⁴⁰ anuñ: Mālik’uñ İÜ

⁴²⁴¹ ricāsın: ḥaḫāsın İS

⁴²⁴² tütüp: dutup İÜ.// yüzün göge tütüp: tazarru‘ yüzün gök yüzüne dutup İS

⁴²⁴³ bī-dīn: bed-bīn İS

⁴²⁴⁴ ejderhā: ejdehā YB, İÜ

⁴²⁴⁵ mācerānuñ: mācerāsın kemā cerā İÜ, mācerānuñ İS

⁴²⁴⁶ ḥaḳīḳatin: -İÜ

söyledi. Kārbān halkı bu hāli görüp⁴²⁴⁷ Yūsuf'uñ [YB051a] üstine üşdiler ve çok aña⁴²⁴⁸ [İS55a] yalvarup⁴²⁴⁹ ayağına düşdiler. Ey civān-ı'ālī-şān āyīne-i devrān pür-küdūret oldı ve bulūtlar gibi⁴²⁵⁰ bizi perīşān kıldı. Luṭf ü iḥsān idüp bize meded ve bu belāyı üstümüzden redd eyle didiler. [MO41b] Mālik daḥı Eflaḥ'ı sürüyerek⁴²⁵¹ Yūsuf⁴²⁵² ḡatına getürdi. Ol seni ger⁴²⁵³ dögdise sen daḥı⁴²⁵⁴ döğ veya⁴²⁵⁵ sögdise sen daḥı⁴²⁵⁶ söğ. Tek bizi ḡarḡ-ı seyl-āb ve ḥālümüz ḥarāb itme didi.⁴²⁵⁷ Eflaḥ-ı bedkār Yūsuf kenārında⁴²⁵⁸ benefşevār⁴²⁵⁹ boynın egüp şermsār ṭurdi ve yüz ḡarasın dileyüp ḥāk-i pāyine yüz urdı.⁴²⁶⁰ Yūsuf anuñ⁴²⁶¹ ḡünāhın 'afv idüp⁴²⁶² cemāli māhın⁴²⁶³ göge ṭutdı ve⁴²⁶⁴ leb-i güher-feşānın du'āya depretdi.⁴²⁶⁵ Ol sā'at du'āsı icābet bulup 'ālem sürür u selvet birle⁴²⁶⁶ ṭoldı⁴²⁶⁷ ve yirden⁴²⁶⁸ zulmet ve hevādan küdüret gidüp⁴²⁶⁹ rüy-ı zemīn münevver oldı.⁴²⁷⁰ Cümle ehl-i kārbān⁴²⁷¹ ber-murād ve izdiyād-ı belādan⁴²⁷² āzād olduklarına ḡāyet şād olup⁴²⁷³ Mālik [İÜ52a] [İS55b] eyitdi ey veliyy-i zamān 'ayān bildüm ki⁴²⁷⁴ ḡadriñ 'azīmü's-şān

⁴²⁴⁷ bu hāli görüp: bu kışşayı görüp İÜ. // Kārbān halkı bu hāli görüp: bu hāli kārbān halkı görüp İS

⁴²⁴⁸ çok: çok aña İÜ, bī-ḥadd İS

⁴²⁴⁹ yalvarup: minnet idüp İS

⁴²⁵⁰ bulūtlar gibi: -İS

⁴²⁵¹ sürüyerek: sürüyü YB, MO, sürüyüp İS

⁴²⁵² Yūsuf: Yūsuf'uñ İS

⁴²⁵³ ger: -İÜ. // Ol seni ger: eger ol seni İS

⁴²⁵⁴ sen daḥı: sen de anı İÜ

⁴²⁵⁵ veya: ve eger İÜ

⁴²⁵⁶ sen daḥı: sen de YB, MO

⁴²⁵⁷ ḥālümüz ḥarāb itme didi: her birimiz nikbet-me'āb itme didi İÜ

⁴²⁵⁸ kenārında: önünde İS

⁴²⁵⁹ benefşevār: penefşevar MO

⁴²⁶⁰ urdı: sürdi İÜ

⁴²⁶¹ anuñ: anuñ āhın görüp İÜ

⁴²⁶² idüp: itdi ve İÜ

⁴²⁶³ māhın: māhı İÜ

⁴²⁶⁴ ṭutdı ve: dutup İÜ. // cemāli māhın göge ṭutdı ve: yine gök yüzine nazar itdükde ve İS

⁴²⁶⁵ depretdi: depretdükde İÜ, -İS

⁴²⁶⁶ u selvet birle: -İS

⁴²⁶⁷ icābet bulup 'ālem sürür u selvet birle ṭoldı: icābet ve cümle 'ālem sürür ve selvet bulup ḡasāvet gitdi İÜ

⁴²⁶⁸ yirden: bizden YB

⁴²⁶⁹ gidüp: götürilüp İÜ

⁴²⁷⁰ oldı: oldı Yūsuf'un du'āsı ḥuşūle mevşūl ve iltimāsı derece-i ḡabül bulup İS

⁴²⁷¹ cümle ehl-i kārbān: cümle kārbān ehli İÜ, kārbān halkı İS

⁴²⁷² murād ve izdiyād-ı belādan: ol belādan İS

⁴²⁷³ olup: oldılar İÜ

⁴²⁷⁴ 'ayān bildüm ki: şimdi bildüm ki İS

ve şadruñ refi'ü'l-mekândur.⁴²⁷⁵ Pes saña lâyıķ kemâl-ı 'izzet ve baña vâcib seni ri'âyetdür diyu⁴²⁷⁶ pā vü⁴²⁷⁷ destinden⁴²⁷⁸ bendin alup çeşm-i mestinden yaşın sildi⁴²⁷⁹ ve egnine⁴²⁸⁰ libās-ı [YB051b] nefis⁴²⁸¹ geydirüp kârbāna⁴²⁸² anı re'īs kıldı.

NAZM

[mefā'ılün/mefā'ılün/fe'ülün]

Aña kim virdi ķudret baġbānı

Sa'âdet gül-sitānında mekānı

Hemīşe verd-i aħmer gibi terdür

Başında tâc-ı māder-zādı vardır⁴²⁸³

**BU FAŞL KÂRBÂN MIŞR'A REVÂN OLUP NÂBLUS ŞEHRİNE
GELDİKLERİDÜR⁴²⁸⁴**

NEŞR⁴²⁸⁵

Çün Yūsuf ol belāyı anlardan⁴²⁸⁶ şavdı cümlesi⁴²⁸⁷ anı cān u dilden sevdi ve sālār-ı kârbān olmaġın önlerine⁴²⁸⁸ düşüp⁴²⁸⁹ yola revān oldı⁴²⁹⁰ ve ol ħurşid bu

⁴²⁷⁵ refi'ü'l-mekândur: refi'ü'l-mekān imiş İS

⁴²⁷⁶ diyu: -İÜ

⁴²⁷⁷ pā vü: pāy u İÜ

⁴²⁷⁸ pā vü destinden: dest ü pāsın İS

⁴²⁷⁹ bendin alup çeşm-i mestinden yaşın sildi: bendden mu'arrā itdi İS

⁴²⁸⁰ egnine: cism-i laṭifine İÜ

⁴²⁸¹ libās-ı nefis: nefis cāmeler İS

⁴²⁸² kârbāna: kârbān YB

⁴²⁸³ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6947, 6948, s. 222,223. "Hemīşe vird-i aħmer gibi terdür" mısraġı Kemal Paşa-zāde'nin Yūsuf u Zelihâ adlı eserinde "Hemīşe lāle gibi ħüb u terdür" şeklinde geçmektedir.// Nazm. Aña kim virdi ķudret baġbānı/Sa'âdet gül-sitānında mekānı/Hemīşe verd-i aħmer gibi terdür/Başında tâc-ı māder-zādı vardır: -İS

⁴²⁸⁴ Bu faşl kârbān Mışr'a revān olup Nāblus şehrine geldikleridür: -YB, -MO, -İS

⁴²⁸⁵ Neşr: -İÜ, -İS

⁴²⁸⁶ anlardan: ilden İÜ

⁴²⁸⁷ cümlesi: ħalk-ı 'alem İÜ

⁴²⁸⁸ olmaġın önlerine: olup önlerince İÜ

⁴²⁸⁹ düşüp: -İÜ

⁴²⁹⁰ Çün Yūsuf ol belāyı anlardan şavdı cümlesi anı cān u dilden sevdi ve sālār-ı kârbān olmaġın önlerine düşüp yola revān oldı: Yūsuf-ı Ken'ān sālār kârbān olıcaķ cümlesi anı cānla sevüp yola revān oldılar İS

4291 irmekle cemāli günden güne mezīd olup 4292 4292 anuñ [MO42a]
 pāyesinde yürüyüp 4293 sāyesinde hoş geçerdi 4294 ve taht-ı revān içre 4295 Yūsuf 4296 dil
 u cānla 4297 tekbir ü tehlil ile 4298 muvāzabet ve emr-i 4299 Celil 4300 ile 4301 şalāt-ı dīn-i
 Halīle müdāvet idüp 4302 her sâ‘at kelām-ı ‘ilm ü hikmet söylerdi 4303 ve pend ü
 naşihatle 4304 halkı 4305 irşād eylerdi 4306 eşnā-yı kelāmda 4307 Yūsuf’dan 4308 su’āl itdiler
 ki 4309 bu kadar ü kerāmetle nāka üstinden neden 4310 kaçduñ ve bu yüzden perde-i
 ‘aybuñı niçün açduñ. 4311 Yūsuf 4312 eyitdi hāşā ki ben firār 4313 idem. Lākin 4314
 vālidem mezārını 4315 gördüm 4316 bī-ihtiyār 4317 nār-ı 4318 [İÜ52b] hasret cānuma kār
 ve bār-ı hayret beni bī-ķarār idüp ol mezār üzre düşüp 4319 nice 4320 zār olduğum
 bilmedüm 4321 ve 4322 şevķi ben hasteyi 4323 söyle dem-beste itmiş 4324 idi 4325 ki [İS56a]
 feryād itmege 4326 bende isti‘dād 4327 kalmamışdı. 4328

4291 ol hūrşid bu kadar: bu kadere ol hūrşid İÜ

4292 halk: halk-ı ‘ālem İÜ

4293 yürüyüp: yürimekle İÜ

4294 geçerdi: geçerlerdi İÜ, İS

4295 taht-ı revān içre: tahtı üzre İS

4296 Yūsuf: māh-ı Ken‘ān İÜ

4297 dil u cānla: -YB, -MO, -İS

4298 tehlil ile: tehlile İÜ, tehlil İS

4299 emr-i: -MO, fermān-ı İÜ

4300 Celil: Yezdān İÜ

4301 muvāzabet ve emr-i Celil ile: -vādī-yi İS

4302 Halīle müdāvet idüp: Halil idüp İS

4303 her sâ‘at kelām-ı ‘ilm ü hikmet söylerdi: ‘ilm-i hikmet kelāmını söyledi İS

4304 pend ü naşihatle: nuş u pendle İÜ

4305 halkı: kārban halkın İÜ

4306 eylerdi: iderdi İÜ

4307 eşnā-yı kelāmda: -İÜ

4308 Yūsuf’dan: münāsebetle Yūsuf’dan İÜ

4309 su’āl itdiler ki: şordılar ki İÜ, İS

4310 nāka üstinden neden: nākadan niçün İÜ, İS

4311 kaçduñ ve bu yüzden perde-i ‘aybuñı niçün açduñ: kaçup perde-i ‘aybuñı açduñ İS

4312 Yūsuf: ol māh-ı ruhsār İÜ

4313 firār: firārı ihtiyār İÜ

4314 lākin: ammā İÜ, İS

4315 vālidem mezārını: mezār-ı māderimi İÜ

4316 gördüm: dördüğüm dem İÜ, gördüğümde İS

4317 bī-ihtiyār: -İÜ

4318 nār-ı: āteş-i İS

4319 bār-ı hayret beni bī-ķarār idüp ol mezār üzre düşüp: hayret irüp bī-‘aql u bī-ķarār nākadan düşdüm İS

4320 ol mezār üzre düşüp nice: -YB, -MO

4321 olduğum bilmedüm: olduğumdan haberdār olmadum İÜ, -İS

4322 ve: ve anuñ İS

NAZM⁴³²⁹

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Dükenmiş şabrum olmuş tākātüm tāk

Çararmış düd-ı āhumdan bu ne tāk

Bu āh-ı germi bilmez serd olanlar

Ne bilsün derd nedür bī-derd olanlar⁴³³⁰

NESR⁴³³¹

El-Çışışa bir seher řāhid-i [YB052a] ĥurřid cihāna nūr-ı cedid virüp ferr ü şevketle ol sitāre-i sa'id⁴³³² Nāblus şehrinde bedid oldı.⁴³³³ řehrün⁴³³⁴ cümle⁴³³⁵ kavmi ĥaberdār olup⁴³³⁶ bī-iĥtiyār⁴³³⁷ yüz süriyü ol řeh-süvār⁴³³⁸ ayağına geldiler ve gün⁴³³⁹ yüzün gördüklerinde aña řāni' ĥüsnin şordılar. Yūsuf anlara ĥikmet kelāmından vāfir sözler taqrir idüp⁴³⁴⁰ řāni'üm ol kādirdür ki řan'atında⁴³⁴¹ māhirdür ben anuñ kitāb-ı řun'ından⁴³⁴² bir nođta⁴³⁴³ ve⁴³⁴⁴ āfitāb-ı luşfundan bir

⁴³²³ ĥasteyi: ĥasteyi YB

⁴³²⁴ itmiş: kalmış İS

⁴³²⁵ idi: -YB, -MO

⁴³²⁶ feryād itmege: kimseden feryād-res talebine İÜ, ol mezār üzre feryād u zār itmege İS

⁴³²⁷ isti'dād: ses İÜ, iktidār İS

⁴³²⁸ kalmamışdı: kalmamış idi İÜ

⁴³²⁹ Nazm: -YB, -MO

⁴³³⁰ Dükenmiş şabrum olmuş tākātüm tāk / Çararmış düd āhumdan bu ne tāk / Bu āh-ı germi bilmez serd olanlar / Ne bilsün derd nedür bī-derd olanlar: -YB, -MO, -İS

⁴³³¹ Neşr: -YB, -İÜ, -İS

⁴³³² ferr u şevketle ol sitāre-i sa'id: ol sitāre-i sa'id ferr u şevketle İÜ

⁴³³³ El-Çışışa bir seher řāhid-i ĥurřid cihāna nūr-ı cedid virüp ferr ü şevketle ol sitāre-i sa'id Nāblus şehrinde bedid oldı: el-çışışa kārban naql-i mekānla yola revān olup ferr ü şevketle ol māh Nāblus şehrin menzilgāh itdi İS

⁴³³⁴ şehrün: -İS

⁴³³⁵ cümle: -İÜ

⁴³³⁶ olup: olduğda İÜ

⁴³³⁷ ĥaberdār olup bī-iĥtiyār: -İS

⁴³³⁸ ol şeh-süvār: -YB, -MO, -İS

⁴³³⁹ gün: -İS

⁴³⁴⁰ anlara ĥikmet kelāmından vāfir sözler taqrir idüp: söze gelüp YB, MO, anlara cevāb virdi ki İS

⁴³⁴¹ şan'atında: kamu şan'atında İS

⁴³⁴² şan'atında māhirdür ben anuñ kitāb-ı şun'ından: şan'atından İÜ

⁴³⁴³ noğta: noğtayum İS

⁴³⁴⁴ ve: -İÜ

zerreyüm ve kâ'inât içinde mevcûd olan vücûd-ı zerrât anuñ hüsni nûrına merrât olup merâtible bulmuşdur ve⁴³⁴⁵ kemâl ü cemâl ol Zü'l-celâle⁴³⁴⁶ maşşüşdur ki⁴³⁴⁷ şun'ına naşş u zevâl irmez⁴³⁴⁸ bu hikmet kelâmın ol kavm işitdükde⁴³⁴⁹ dide-i dillerinde nevm qalmayup⁴³⁵⁰ put-perest⁴³⁵¹ iken Hudâ-perest⁴³⁵² oldılar ve dîn-i haqdan âgâh olup *lâ ilâhe illa'llâh* [MO42b] didiler çün⁴³⁵³ [İÜ53a] Yûsuf'uñ⁴³⁵⁴ gün yüzinde berq uran nûra baqdılar⁴³⁵⁵ cümle aşnâmı terk idüp⁴³⁵⁶ şevkle⁴³⁵⁷ nâra yaqdılar.

NAZM⁴³⁵⁸

[mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün]

İki 'âlemde birdür yoq şerîki

Olur kâfir aña kim dirse iki⁴³⁵⁹

NEŞR⁴³⁶⁰

**BU FAŞL KÂRBÂN ŞEHR-İ BİYÂN VE ŞOÑRA 'AŞKALÂN'A
GELDİKLERİDÜR AHÂLİ-İ 'AŞKALÂN CEMÂL-İ YÛSUF'A HAYRÂN
OLDUĞLARIDUR⁴³⁶¹**

Pes⁴³⁶² andan dağı⁴³⁶³ kârbân⁴³⁶⁴ revân ve menzilleri Niyân⁴³⁶⁵ olup kavminden pîr ü civân her ki⁴³⁶⁶ ol hüsni-zîbâyı⁴³⁶⁷ ve rüy-ı bî-hemtâyı⁴³⁶⁸ bir

⁴³⁴⁵ ve kâ'inât içinde mevcûd olan vücûd-ı zerrât anuñ hüsni nûrına merrât olup merâtible bulmuşdur ve: -YB, -MO, -İS

⁴³⁴⁶ ol Zü'l-celâle: aña İS

⁴³⁴⁷ maşşüşdur ki: maşşüşdur olmuşdur ki İÜ

⁴³⁴⁸ irmez: irmez didi İÜ

⁴³⁴⁹ işitdükde: güş idicek İS

⁴³⁵⁰ qalmayup: qalmayup ol yevm İÜ

⁴³⁵¹ put-perest: büt-perest İS

⁴³⁵² Hudâ-perest: Hudâ-peres YB

⁴³⁵³ çün: ve İS

⁴³⁵⁴ Yûsuf'uñ: ol mâhuñ İÜ

⁴³⁵⁵ gün yüzinde berq uran nûra baqdılar: yüzi nûrına baqup İS

⁴³⁵⁶ terk idüp: -İÜ, -İS

⁴³⁵⁷ şevkle: -YB, -MO, -İS

⁴³⁵⁸ Nazm: -YB, -MO, -İS

⁴³⁵⁹ İki 'âlemde birdür yoq şerîki / Olur kâfir aña kim dirse iki: -YB, -MO, -İS

⁴³⁶⁰ Neşr: -MO, -İÜ, -İS

⁴³⁶¹ Bu faşl kârbân şehri Biyân ve şoñra 'Aşkalân'a geldikleridür ahâli-i 'Aşkalân cemâl-i Yûsuf'a hayrân olduklarıdır: -YB, -MO, -İS

nazar gördi. Dīn u dünyāyı terk idüp yüz yire urdı. Böyle cemāl-i mümtāz⁴³⁶⁹ insān u perīde olmaz. Hāşā ki bu āferīde evlādıdur didiler. Derhāl⁴³⁷⁰ ol [İS56b] cemā‘at-i dāl şekl-i Yūsuf’a mişāl-i muraşşa‘ bir şanem⁴³⁷¹ düzüp nice⁴³⁷² mäh ü sāl⁴³⁷³ aña tapmağa iştiğāl itdiler hikmet-i Zü‘l-celāldur ki⁴³⁷⁴ hüsni-i⁴³⁷⁵ [YB052b] Yūsuf‘la ba‘z insāna⁴³⁷⁶ hidāyet muqarrer⁴³⁷⁷ ve ba‘z kavme⁴³⁷⁸ dāl⁴³⁷⁹ müyesser olup şāni‘-i müte‘āl şun‘ında ber-kemāl ve lā-yezāl⁴³⁸⁰ bir pādīşāh-ı bī-mişāl ve bī-zevāldur ki her⁴³⁸¹ eşkāl anuñ şun‘ına nisbet-i za‘ifü‘l-hāldür.

NAZM⁴³⁸²

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Kılur Zü'n-nūna maḥbes baṭn-ı hütī

Kim añlar sırr-ı ḥayyun lā-yemütü⁴³⁸³

NEŞR⁴³⁸⁴

Andan daḥı feraḥ u şādīyle⁴³⁸⁵ gidüp⁴³⁸⁶ ve⁴³⁸⁷ şehri ‘Aşkalān’a⁴³⁸⁸ yetdiler. Ol-vaḫt⁴³⁸⁹ Yūsuf‘uñ⁴³⁹⁰ rüy-ı ḥandānı şol ḥadde⁴³⁹¹ nūrānī idi ki görenler nūrānī

⁴³⁶² Pes: -YB, -MO, -İS

⁴³⁶³ daḥı: -İÜ

⁴³⁶⁴ kārban: naql-i mekān idüp kārban İS

⁴³⁶⁵ Niyān: Biyān İÜ

⁴³⁶⁶ ki: kim İÜ

⁴³⁶⁷ hüsni-i zībāyı: rüy-ı zībāyı İÜ

⁴³⁶⁸ rüy-ı bī-hemtāyı: hüsni-i bī-hemtāyı İÜ, cemāl-i bī-hem-tāyı İS

⁴³⁶⁹ mümtāz: -İS

⁴³⁷⁰ Derhāl: Pes İS

⁴³⁷¹ mişāl-i muraşşa‘ bir şanem: derhāl bir muraşşa‘ şanem İS

⁴³⁷² nice: bunca İÜ, niçe İS

⁴³⁷³ mäh ü sāl: mähla sāl İÜ

⁴³⁷⁴ mäh ü sāl aña tapmağa iştiğāl itdiler hikmet-i Zü‘l-celāldur ki: peyk-i sāl ol şaneme tapdılar hikmetdür ki İS

⁴³⁷⁵ hüsni-i: cemāl-i İÜ

⁴³⁷⁶ ba‘z insāna: ba‘z nāsa İÜ, ba‘zıya İS

⁴³⁷⁷ muqarrer: -İÜ, -İS

⁴³⁷⁸ ba‘z kavme: ba‘zıya İÜ

⁴³⁷⁹ dāl: dālālet İÜ

⁴³⁸⁰ ber-kemāl ve lā-yezāl: fā‘il-i muḥtār İS

⁴³⁸¹ her: her dürlü İÜ

⁴³⁸² Nazm: -YB, -MO, -İS

⁴³⁸³ Nazm. Kılur Zü'n-nūna maḥbes baṭn-ı hütī/ Kim añlar sırr-ı ḥayyun lā-yemütü: -YB, -MO, -İS

⁴³⁸⁴ Neşr: -YB, -MO, -İÜ

⁴³⁸⁵ şādīyle: şād ile İÜ, şādī ile İS

şanurlardı.⁴³⁹² Şehr-i ‘Aşkalân'a⁴³⁹³ gulgulesi ʔolup⁴³⁹⁴ silsilesi ʔalkı dīvāne [İÜ53b] itdi. Sultān-ı ‘Aşkalân'a haber oldu ki şehre bir zībā⁴³⁹⁵ şanem belki rūḥ-ı muhterem geldi. Mīr-i ‘Aşkalân anı görmedin cānı⁴³⁹⁶ dermiyān idüp hemān dil ü cāndan niyyet⁴³⁹⁷ itdi ki kārbanı⁴³⁹⁸ ğārete cür’et⁴³⁹⁹ ve şüret-i Yūsuf’la şoḥbete himmet ide derḥāl⁴⁴⁰⁰ yıraḡdan⁴⁴⁰¹ seyr idüp⁴⁴⁰² gördi ki nāḡa⁴⁴⁰³ üzre ḥüsn ü ḥulḡla pür-kemāl bir zībā-cemāl gelür. Şöyle ki Ḥudā-yı lā-yemūt anuñ rūy-ı [MO43a] zībāsını⁴⁴⁰⁴ ḡaḡyık-ı ceberūt ve ḡadd-i bālāsını⁴⁴⁰⁵ ğüyā ḡadāyık-ı melekūt itmiş⁴⁴⁰⁶ bu nūr-ı [İS57a] cemāl aña görünmek ile⁴⁴⁰⁷ bir⁴⁴⁰⁸ nazarda fi’l-ḡāl sāye-mişāl⁴⁴⁰⁹ yire düşüp pāy-māl oldu ve tāc u taḡtın terk idüp ḡabā-yı dībāsın⁴⁴¹⁰ ḡāk ve āḡ-ı derdnāk ile⁴⁴¹¹ yolına⁴⁴¹² yüzün ḡāk itdi. Cümle ‘Aşkalāniler⁴⁴¹³ daḡı dem-beste ve meste müşābih⁴⁴¹⁴ cān ü⁴⁴¹⁵ dil şikeste olup⁴⁴¹⁶ her biri fi’l-ḡāl⁴⁴¹⁷ baş u mālī pāy-māl itdi.

⁴³⁸⁶ gidüp: naḡl-i mekān itdiler ve İÜ

⁴³⁸⁷ ve: -İS

⁴³⁸⁸ şehir-i ‘Aşkalân'a: ‘Aşkalân nām bir şehre İÜ

⁴³⁸⁹ vakt: zamān İÜ

⁴³⁹⁰ Yūsuf’uñ:māḡ-ı Ken’ān’uñ İÜ

⁴³⁹¹ rūy-ı ḡandānı şol ḡadde: dīdārı şol-deñlü İS

⁴³⁹² şanurlardı: şanurlar idi İÜ

⁴³⁹³ ‘Aşkalân'a: ‘Aşkalân içine İS

⁴³⁹⁴ ʔolup: dolup İS

⁴³⁹⁵ zībā: -İS

⁴³⁹⁶ cānı: yolına cānı İS

⁴³⁹⁷ dil ü cāndan niyyet: cür’et İS

⁴³⁹⁸ kārbanı: ol kārbanı İS

⁴³⁹⁹ cür’et: -İS

⁴⁴⁰⁰ şoḡbete himmet ide derḡāl: şoḡbet ide nā-geḡān İS

⁴⁴⁰¹ yıraḡdan: ırāḡdan MO, İÜ

⁴⁴⁰² derḡāl yıraḡdan seyr idüp: ırāḡdan seyr idüp derḡāl İÜ

⁴⁴⁰³ nāḡa: üştür İS

⁴⁴⁰⁴ Ḥudā-yı lā-yemūt anuñ rūy-ı zībāsını: yüzünñ nurı İS

⁴⁴⁰⁵ bālāsını: bālāsı İS

⁴⁴⁰⁶ itmiş: -İS

⁴⁴⁰⁷ görünmek ile: görünmekle İÜ, görüncek İS

⁴⁴⁰⁸ bir: bu İÜ

⁴⁴⁰⁹ sāye-mişāl: āḡ u āḡ ile sāye-mişāl İS

⁴⁴¹⁰ ḡabā-yı dībāsın: ḡabā-yı zībāsın İÜ, cübbesin İS

⁴⁴¹¹ āḡ-ı derdnāk ile: -İS

⁴⁴¹² yolına: -İÜ

⁴⁴¹³ ‘Aşkalāniler: ‘Aşkalāniler İÜ

⁴⁴¹⁴ meste müşābih: -YB, -MO

⁴⁴¹⁵ meste müşābih cān ü: -İS

⁴⁴¹⁶ olup: -İS

⁴⁴¹⁷ fi’l-ḡāl: bī-muḡāl İS

Üç [YB053a] rüz gice ve gündüz⁴⁴¹⁸ hayrân alup k rb n gir ⁴⁴¹⁹ ŐiŐhatle naql-i mek n id p⁴⁴²⁰ yola⁴⁴²¹ rev n oldu.

[mef ' l n/mef ' l n/fe' l n]

 ud  bird r bu halku n h liqid r

amu erb b-ı rızku n r zıqid r⁴⁴²²

BU FAŞL K RB N-I ŞEHR-İ 'ARİŞ'E N 'İL VE MENZİLLERİ KEN R-I NİL OLDUĐIDUR⁴⁴²³

Şehr-i 'Ar Ő'e geld klerinde dil-i Y suf'a⁴⁴²⁴ vesvese d Ődi ki c mle kiŐverde ber-g z ide ve Şadef-i ' lemdede⁴⁴²⁵ fer ide benem. Bu Őehru n de avmi⁴⁴²⁶ hem n h snu mi [  54a] g r p hayr n olalar. Bu fikrle⁴⁴²⁷ Şehre rev n olduĐda⁴⁴²⁸ deyy r kimse a a⁴⁴²⁹ niger n olmadı. Y suf 'Ar Ő' n halkını g rdi ki⁴⁴³⁰ amu⁴⁴³¹ firişte-miŐ l her biri mel hatle m l- -m lve h sn-i Ő retle ber-kem l ve anlara g re kend ⁴⁴³² h sni Şems u amere⁴⁴³³ arşu g y ⁴⁴³⁴ bir hil l Y suf⁴⁴³⁵ anları 'ay n⁴⁴³⁶ g rd kde hayr n olup amm  anlar aŐl ⁴⁴³⁷ niger n⁴⁴³⁸ olmadılar. H tifden⁴⁴³⁹ Y suf'a nid  v  b -cihet⁴⁴⁴⁰ 'it b-ı  ud  irdi ki ey y zini [ S57b] g zel

⁴⁴¹⁸  ç r z gice ve g nd z:  ç g n  ç g ce  S

⁴⁴¹⁹ gir : - S

⁴⁴²⁰ naql-i mek n id p ve: -  , - S

⁴⁴²¹ yola: ve yolına MO,  S

⁴⁴²²  ud  bird r bu halku n h liqid r/ amu erb b-ı rızku n r zıqid r: - S

⁴⁴²³ Bu faşl k rb n-ı Şehr-i 'Ar Ő'e n 'il ve menzilleri ken r-ı Nil olduğidur: -YB, -MO, - S

⁴⁴²⁴ dil-i Y suf'a: Y suf' n albine  S

⁴⁴²⁵ ' lemdede: ' leme  S

⁴⁴²⁶ avmi: halkı  S

⁴⁴²⁷ fikrle: efk rla   

⁴⁴²⁸ olduğda: olıcağ  S

⁴⁴²⁹ kimse a a: a a kimse  S

⁴⁴³⁰ Y suf 'Ar Ő' n halkını g rdi ki: 'Ar Ő' n halkını Y suf g rdi ki   , g rdi ki 'Ar Ő' n avmi  S

⁴⁴³¹ amu: amusı   , - S

⁴⁴³² kend : kendin n   ,  S

⁴⁴³³ Şems u cem le: Şems u amere   

⁴⁴³⁴ g y : -YB, -MO

⁴⁴³⁵ Y suf: m h-ı Ken' n   

⁴⁴³⁶ 'ay n: - S

⁴⁴³⁷ aŐl : -  

⁴⁴³⁸ niger n: y r n-ı cen b-ı Y suf'a niger n  S

⁴⁴³⁹ H tifden: aybdan  S

⁴⁴⁴⁰ Y suf'a nid  v  b -cihet: nid  v  b -cihet Y suf'a   

ve hüsni⁴⁴⁴¹ bî-bedel şanan Yūsuf⁴⁴⁴² dünyāda Ḥudā ol kadar şüret-i⁴⁴⁴³ zībā ve ruhsār-ı bî-hemtā⁴⁴⁴⁴ yaratmışdur⁴⁴⁴⁵ ki eger her biri saña ‘arz-ı ‘arız itseydi⁴⁴⁴⁶ anlar daḥı⁴⁴⁴⁷ nigāra göre⁴⁴⁴⁸ senüñ naḫsuñ biḥāra göre bir қаtre olaydı.⁴⁴⁴⁹ Bu ‘itābdan Yūsuf ḥicāb idüp⁴⁴⁵⁰ [MO43b] yā tevvāb tevbe olsun ki bir daḥı enāniyetle böyle cevāb itmeyem didi ve başın⁴⁴⁵¹ kaldırıp gördi ki cümle şehriñ ḥalkı vecde gelüp anuñ⁴⁴⁵² hüsni⁴⁴⁵³ karşı secde itdiler. Zihī cemāl ü cemīl ki kemāl-i şun‘ına delīldür didiler ve cümlesini⁴⁴⁵⁴ hizmetinde⁴⁴⁵⁵ [YB053b] çāker ve cān u dilden emrine⁴⁴⁵⁶ müsahḥar oldılar. Andan göçüp bir nice menzilden soñra bir gün Nīl-i Mışr’uñ kenārına irdiler.⁴⁴⁵⁷ Mālik eyitdi ey şiddīk⁴⁴⁵⁸ bunca gün bu gubār-ı tariḫ mizāc-ı şerīfüñe keder virüp ḥarāretle ter-i⁴⁴⁵⁹ cism-i laṭīfüñe eşer itmişdür. [İÜ54b] Dāḥil-i āb-ı Nīl ol ki nūr-ı Ḥalīl zātuñda⁴⁴⁶⁰ lāmi‘ vaz‘-ı celīl cāmi‘⁴⁴⁶¹ ola. Pes ol mihr-i enver⁴⁴⁶² miyānına⁴⁴⁶³ mīzer tütüp⁴⁴⁶⁴ evvel nazarda bî-iḥtiyār⁴⁴⁶⁵ kārban ḥalkında kılca qarār kalmadı.⁴⁴⁶⁶ Cümleñüñ⁴⁴⁶⁷ [İS55a] şabr u ārāmı gidüp ol gül-endāmı teferrüce geldiler. Yūsuf ol demde yā settār beni setr

⁴⁴⁴¹ hüsni: özini İÜ

⁴⁴⁴² Yūsuf: -İÜ

⁴⁴⁴³ şüret-i: dīdar-ı İÜ

⁴⁴⁴⁴ ve ruhsār-ı bî-hemtā: -İS

⁴⁴⁴⁵ yaratmışdur: ḥalk itmişdür İÜ

⁴⁴⁴⁶ itseydi: itse İS

⁴⁴⁴⁷ anlar daḥı: -İÜ

⁴⁴⁴⁸ nigāra göre: anlara göre İÜ

⁴⁴⁴⁹ olaydı: olurdu İS

⁴⁴⁵⁰ Bu ‘itābdan Yūsuf ḥicāb idüp: bu ‘itāb Yūsuf’a iricek yüz yire koyup İS

⁴⁴⁵¹ enāniyetle böyle cevāb itmeyem didi ve başın: ‘enāniyetle yüzümi açayum pes yüzümi yerden İS

⁴⁴⁵² anuñ: -İÜ

⁴⁴⁵³ vecde gelüp anuñ hüsni: aña karşı İS

⁴⁴⁵⁴ cümlesini: cümlesi MO, İÜ, İS

⁴⁴⁵⁵ hizmetinde: aña bende ve İS

⁴⁴⁵⁶ emrine: -İÜ

⁴⁴⁵⁷ Nīl-i Mışr’uñ kenārına irdiler: kenār-ı Mışr’a geldiler İÜ

⁴⁴⁵⁸ şiddīk: veliyy-i şiddīk İS

⁴⁴⁵⁹ ter-i: dürr-i İÜ, -İS

⁴⁴⁶⁰ zātuñda: -YB, -MO, ile İS

⁴⁴⁶¹ cāmi‘: şifatuñda cāmi‘ İS

⁴⁴⁶² mihr-i enver: cenāb-ı münevver İÜ

⁴⁴⁶³ miyānına: biline İS

⁴⁴⁶⁴ tütüp: dutup İS

⁴⁴⁶⁵ bî-iḥtiyār: -İS

⁴⁴⁶⁶ qarār kalmadı: eşer kalmayup bî-iḥtiyār ve bî-qarār oldılar İS

⁴⁴⁶⁷ cümleñüñ: cümle ḥāşla ‘āmuñ İÜ

eyle ki⁴⁴⁶⁸ cismümi ağyār görmesün didi. Bu du‘ā pâyāna⁴⁴⁶⁹ irmedin Nîl'den bir ejderhâ⁴⁴⁷⁰ peydâ olup cüssede tamām şan⁴⁴⁷¹ kıbbe-i hammāmdur mināre gibi uzayup mağāra gibi ağzın açdı. Halk ol ejderhānuñ⁴⁴⁷² kıdd-i bālāsın görüp⁴⁴⁷³ Yūsuf'uñ temāşāsın kıodılar⁴⁴⁷⁴ ve her bāy u kemter⁴⁴⁷⁵ ol ejder⁴⁴⁷⁶ heybetine nazar iderken bu rūḥ-ı muşavver⁴⁴⁷⁷ Nîl'e fer virüp tāze nîlüfer gibi gülden ter⁴⁴⁷⁸ tenin şuya⁴⁴⁷⁹ şaldı ve yol tozından bedeninde olan ğubārın pāk ve āyīneveş tābnāk idüp⁴⁴⁸⁰ Nîl şuyına yüz şuyın virmeğiçün⁴⁴⁸¹ bir kaç taldı. Pāsdan açılmış āyīne gibi ḥüsni āyīne fer virdi. Çün Nîl'den⁴⁴⁸² ol zībā kııkup dībā geydi⁴⁴⁸³ görinen ejderhâ⁴⁴⁸⁴ pā-būs-ı⁴⁴⁸⁵ ḥāk-i pā [YB054a] ve⁴⁴⁸⁶ nā-būd u nā-peydâ oldı.⁴⁴⁸⁷ [MO44a] Rāvī eydür Yūsuf ol dem eyle ḥüb-ı ‘ālem idi ki yūzi āyīneye nazar idenler⁴⁴⁸⁸ mānend-i āyīneye yüzlerin görürlerdi⁴⁴⁸⁹ ve bir dāra kıarşu dīdārın açsa der ü dīvārın⁴⁴⁹⁰ şu‘ledār iderdi. Būstān-ı ḥüsni nūr ve bilekleri⁴⁴⁹¹ pāre-i billūr ve cümle [İÜ55a] endāmı⁴⁴⁹² [İS55b] nūrun ‘alā nūr idi.

⁴⁴⁶⁸ setr eyle ki: sır eyle İS

⁴⁴⁶⁹ pâyāna: pâyānına İÜ

⁴⁴⁷⁰ ejderhâ: ejdehâ YB, İÜ, İS

⁴⁴⁷¹ tamām şan: başı şanki İS

⁴⁴⁷² ejderhānuñ: ejdehānuñ YB, İÜ, İS

⁴⁴⁷³ görüp: gördüklerinde İS

⁴⁴⁷⁴ kıodılar: kıoyup İS

⁴⁴⁷⁵ her bāy u kemter: her biri YB, MO, cümleis İS

⁴⁴⁷⁶ ejder: ejdehâ İÜ

⁴⁴⁷⁷ bu rūḥ-ı muşavver: ol dil-ber İS

⁴⁴⁷⁸ gülden ter: -İS

⁴⁴⁷⁹ şuya: āba İÜ

⁴⁴⁸⁰ yol tozından bedeninde olan ğubārın pāk ve āyīneveş tābnāk idüp: tozın cism-i pākinden yuyup ḥākinden YB, MO

⁴⁴⁸¹ ve yol tozından bedeninde olan ğubārın pāk ve āyīneveş tābnāk idüp Nîl şuyına yüz şuyın virmeğiçün: ve bedenin istirahatle yuyup sefer tozın gidermek için İS

⁴⁴⁸² Nîl'den: āb-ı Nîl'den İÜ

⁴⁴⁸³ dībā geydi: tāk u kıabāya girdi hemİN ol İS

⁴⁴⁸⁴ ejderhâ: ejdehâ YB, İÜ, İS

⁴⁴⁸⁵ pā-būs-ı: yüzün İS

⁴⁴⁸⁶ pā-būs-ı ḥāk-i pā ve: -İÜ

⁴⁴⁸⁷ ḥāk-i pā ve nā-būd u nā-peydâ oldı: ḥāk-i pāyine sürüp nā-bedīd oldı İS

⁴⁴⁸⁸ āyīneye nazar idenler: āyīne nazar itseler İÜ, āyīneye nazar olınsa İS

⁴⁴⁸⁹ görürlerdi: görünürdi İÜ, İS

⁴⁴⁹⁰ der ü dīvārın: dört dīvārın İÜ, derd-i dīvārın İS

⁴⁴⁹¹ bilekleri: bilekleri şanki İS

⁴⁴⁹² endāmı: a‘zāsı bī-kıuşūr İS

NAZM⁴⁴⁹³

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Güli cān bülbülinüñ gül yüziydi

Göñül tütüşinüñ kandı söziydi⁴⁴⁹⁴

BU FAŞL MIŞR'UÑ A'YĀNI VAŞF-I MĀH-I KEN'ĀN'I İZ'ĀN VE CEMĀLİ SEYRİNE REVĀN OLDUĞLARIDUR⁴⁴⁹⁵

Mālik bu hüsnle anı görüp⁴⁴⁹⁶ şevkle cānı tldı. Şanki⁴⁴⁹⁷ her memālike mālīk oldı.⁴⁴⁹⁸ Her günbir dürlü müzehheb cāmeler⁴⁴⁹⁹ ve Hindī ve Mışrī 'imāmeleri mükerrer idüp⁴⁵⁰⁰ zīnet⁴⁵⁰¹ emrin tamām ve gice ol⁴⁵⁰² maqāmında⁴⁵⁰³ ārām itdi. Çün⁴⁵⁰⁴ şubhdan nişān bulup ol⁴⁵⁰⁵ şeh-i hūbān⁴⁵⁰⁶ tebdīl-i mekān⁴⁵⁰⁷ idüp şehir-i⁴⁵⁰⁸ Mışr'a revān oldı hemān⁴⁵⁰⁹ ol seher bir münādī meger⁴⁵¹⁰ Mışr içinde nidā ider ki āgāh oluñ yā ehl-i Mışr⁴⁵¹¹ nāgāh⁴⁵¹² bi-emrillāh h'āce-i⁴⁵¹³ Mālik cānib-i Şām'a sālīk ve anda⁴⁵¹⁴ bir gūlām-ı hūba⁴⁵¹⁵ mālīk oldı ki her

⁴⁴⁹³ Nazm: -YB, -MO, -İS

⁴⁴⁹⁴ Güli cān bülbülinüñ gül yüziydi / Göñül tütüşinüñ kandı söziydi: -YB, -MO, -İS

⁴⁴⁹⁵ Bu faşl Mışr'ıñ a'yānı vaşf-ı māh-ı Ken'ān'ı iz'ān ve cemālī seyrine revān olduklarıdur: -Yb, -MO, -İS

⁴⁴⁹⁶ görüp: göricek ve İS

⁴⁴⁹⁷ Şanki: şānāsın ki İS

⁴⁴⁹⁸ her memālike mālīk oldı: heb memālik anuñ oldı İS

⁴⁴⁹⁹ cāmeler: cāmeleri İÜ

⁴⁵⁰⁰ Her günbir dürlü müzehheb cāmeler⁴⁵⁰⁰ ve Hindī ve Mışrī 'imāmeleri mükerrer idüp: dībā cāmeler ve zībā 'imāmeler ile Yūsuf'ı müzeyyen kılup İS

⁴⁵⁰¹ zīnet: zīneti İÜ

⁴⁵⁰² ol: -YB

⁴⁵⁰³ maqāmında: makāmda MO, İÜ

⁴⁵⁰⁴ çün: -YB, MO

⁴⁵⁰⁵ Çün şubhdan nişān bulup ol: irtesi ol İS

⁴⁵⁰⁶ hūbān: hūbānla İS

⁴⁵⁰⁷ tebdīl-i mekān: naql-i mekān İÜ, -İS

⁴⁵⁰⁸ şehir-i: ve şehir-i İS

⁴⁵⁰⁹ oldı hemān: olduklarında meger İS

⁴⁵¹⁰ meger: -İS

⁴⁵¹¹ āgāh oluñ yā ehl-i Mışr: yā ehl-i Mışr āgāh oluñ ki İÜ

⁴⁵¹² ider ki āgāh oluñ yā ehl-i Mışr nāgāh: itdi ki yā ehl-i Mışr āgāh oluñ ki İS

⁴⁵¹³ h'āce-i: -İS

⁴⁵¹⁴ sālīk ve anda: sālīk iken YB, MO

⁴⁵¹⁵ gūlām-ı hūba: gūlāma İÜ. // Şām'a sālīk ve anda bir gūlām-ı hūba: Şām'da bir bendeye İS

memālikde⁴⁵¹⁶ aña mişāl ḥüsn ü cemāl vücūda gelmek muḥāldür ki şun'-ı şāni' bī-zevāldür anuñ mübārek⁴⁵¹⁷ ḳademinde bu diyār-ı 'imāret üzre ḳarār tūtop⁴⁵¹⁸ ḡanīmetle pāyidār oliserdür. Her kim anuñ dīdārın bir kez⁴⁵¹⁹ göre gözlerinüñ envārın arturup⁴⁵²⁰ iki cihān sa'ādetine ire ḥalk bu nidāyı [YB054b] istimā' itdükde⁴⁵²¹ bölük bölük⁴⁵²² her yirde⁴⁵²³ ictimā' eylediler. Münādī kim idügin⁴⁵²⁴ bilmeyüp resül-i ḥākim şandılar hep⁴⁵²⁵ āsitān-ı Reyyān'a gelüp müretteb⁴⁵²⁶ ehl-i dīvāna nidādan⁴⁵²⁷ sebep⁴⁵²⁸ şordılar.⁴⁵²⁹ Anlar daḡı cevāb virüp⁴⁵³⁰ bu nidā bizden [IÜ55b] şādır⁴⁵³¹ olmadı. Ammā bunda daḡı ol şadā gūş⁴⁵³² olındı didiler. 'Āḳbet gökden [MO44b] beşāretle [İS59a] melek geldügin⁴⁵³³ firāsetle añlayup⁴⁵³⁴ fi'l-ḥāl⁴⁵³⁵ anları istikbāl için⁴⁵³⁶ ber-vech-i isti'cāl şaḡīr⁴⁵³⁷ ü kebīr ḡaniyy ü faḳīr bir iki fersaḡ yir ḳarşu gitdiler. Çün⁴⁵³⁸ kārbanuñ evveline yetdiler ḳarşudan⁴⁵³⁹ sālār-ı kārban olan taḡt-ı revān 'ayān olup üstinde⁴⁵⁴⁰ bir pāre aḳbulut sāyebān olmuş ve Mālik öñünce⁴⁵⁴¹ aña ḥācib ve her ḡizmetine⁴⁵⁴² rāḡīb olup perdedār için⁴⁵⁴³ öñüne

⁴⁵¹⁶ memālikde: memālik içre İÜ. // her memālikde: cihān ḥalk olalı İS

⁴⁵¹⁷ mübārek: -YB, -MO. // gelmek muḥāldür ki şun'-ı şāni' bī-zevāldür anuñ mübārek: gelmemüşdür İS

⁴⁵¹⁸ tūtop: ve İS

⁴⁵¹⁹ dīdārın bir kez: bir kerre dīdārın İÜ

⁴⁵²⁰ gözlerinüñ envārın arturup: -İS

⁴⁵²¹ itdükde: idicek İÜ, -İS

⁴⁵²² bölük bölük: fırḳa fırḳa İÜ, -İS

⁴⁵²³ her yirde: ve bir yere İS

⁴⁵²⁴ kim idügin: kimdür İÜ

⁴⁵²⁵ hep: cümlesi İS

⁴⁵²⁶ müretteb: -İS

⁴⁵²⁷ nidādan: nidāya İÜ

⁴⁵²⁸ nidādan sebep: -İS

⁴⁵²⁹ şordılar: nedür didiler İÜ.

⁴⁵³⁰ cevāb virüp: cevāba müteşaddī olup İÜ.

⁴⁵³¹ şādır: -YB, -MO, -İS

⁴⁵³² gūş: aşḡā İÜ.

⁴⁵³³ geldügin: nāzil oldugın İS

⁴⁵³⁴ añlayup: bilüp İÜ

⁴⁵³⁵ fi'l-ḥāl: hemīn biri birine işāretle fi'l-ḥāl İS

⁴⁵³⁶ anları istikbāl için: ol firişte ḡişāl için İÜ

⁴⁵³⁷ şaḡīr: istikbāl itdiler şaḡīr İS

⁴⁵³⁸ Çün: çün ol İS

⁴⁵³⁹ ḳarşudan: gördiler ki İS

⁴⁵⁴⁰ 'ayān olup üstinde: üstine İS

⁴⁵⁴¹ Mālik öñünce: Mālik 'aḳabince İÜ, öñünce Mālik İS

⁴⁵⁴² ḡizmetine: ḡizmetine YB

⁴⁵⁴³ perdedār için: perde olmaḡiçün İÜ

zār aşmış çün ahālī-i⁴⁵⁴⁴ Mışr anlara yaķın irdiler⁴⁵⁴⁵ ‘izzet u ikrāmla⁴⁵⁴⁶ Mālik'e⁴⁵⁴⁷ selām virdiler. Ba‘d ez-ān seferin tehniyet ve firāvān-ı ‘izzetle⁴⁵⁴⁸ dürlü minnet idüp perdeyi ac ki ol ser-tācı seyr⁴⁵⁴⁹ idelüm biz muhtāc didiler. Mālik eyitdi bende-i fermān u lutfuñuz ni‘metine mihmānam. Gerçi bu hilāl-ebrūnuñ⁴⁵⁵⁰ cemāli size tuħfe-i lā-yezālīdür.⁴⁵⁵¹ Lākin yol hevāsıyla mecāli ķalmayup ⁴⁵⁵² sefer libāsıyla aşlı⁴⁵⁵³ yoķdur.⁴⁵⁵⁴ [YB055a] řabr idüñ⁴⁵⁵⁵ ħammāma girüp⁴⁵⁵⁶ ol gül-endāmına dībā⁴⁵⁵⁷ cāme ve zībā⁴⁵⁵⁸ ‘imāme zīnet ü řafā⁴⁵⁵⁹ virdükde řafā-yı ħātır ile⁴⁵⁶⁰ tecellā idicek siz daħı temāřā idüp cān ü dilden tesellā bulasız.⁴⁵⁶¹ Anlar eyitdiler ey ħāce-i řādık⁴⁵⁶² [İS59b] kemāl-i keremüñe⁴⁵⁶³ lāyık oldur ki⁴⁵⁶⁴ ħizmetüñe gelen ‘aşık iħsānuñla⁴⁵⁶⁵ fā’ik olup⁴⁵⁶⁶ zümre-i ber-murāda lāyık idesin⁴⁵⁶⁷ bā-ħuřuř⁴⁵⁶⁸ cümle Mışr ehli⁴⁵⁶⁹ bunda ħāzır ve keremüñ dīdesine nāzır⁴⁵⁷⁰ [İÜ56a] iken yüzlerine nigāħ itmeyüp bu gün āh idenleri⁴⁵⁷¹ bī-günāħ ifteħa’llāħ kelāmıyla⁴⁵⁷² nāgāħ⁴⁵⁷³ bunca müřtāķı maħrüm göndermege⁴⁵⁷⁴ ħarem-i

⁴⁵⁴⁴ çün ahālī-i: ehl-i İS

⁴⁵⁴⁵ irdiler: irüp İS

⁴⁵⁴⁶ ‘izzet u ikrāmla: raġbet-i tamāmla YB, MO

⁴⁵⁴⁷ ‘izzet u ikrāmla Mālik'e: Mālik'e ‘izzetle selām İS

⁴⁵⁴⁸ dürlü ‘izzetle: dürlü raġbetle İÜ, -İS

⁴⁵⁴⁹ seyr: seyrin İÜ. // ser-tācı seyr: cemāli teferrüc İS

⁴⁵⁵⁰ hilāl-ebrūnuñ: bunuñ İS

⁴⁵⁵¹ lā-yezālīdür: lā-yezālī YB, MO

⁴⁵⁵² ķalmayup: gidüp YB, MO

⁴⁵⁵³ aşlı: luťfı İS

⁴⁵⁵⁴ sefer libāsıyla aşlı yoķdur: sefer libāsıyladır İÜ

⁴⁵⁵⁵ idüñ: idüñ ki İS

⁴⁵⁵⁶ girüp: varup İS

⁴⁵⁵⁷ dībā: zībā İS

⁴⁵⁵⁸ zībā: ‘imāme İS

⁴⁵⁵⁹ zīnet ü řafā: şeref YB, MO

⁴⁵⁶⁰ ħātır ile: ħātırı İÜ. // zīnet ü řafā virdükde řafā-yı ħātır ile: giydürüp luťfla İS

⁴⁵⁶¹ siz daħı temāřā idüp cān ü dilden tesellā bulasız: ħātırıñuz tesellā bula İS

⁴⁵⁶² řādık: fā’ik İÜ, -İS

⁴⁵⁶³ keremüñe: kereme YB, keremle İÜ, devletüñe İS

⁴⁵⁶⁴ lāyık oldur ki: lāyık mıdur ki İÜ

⁴⁵⁶⁵ iħsānuñla: iħsānuña İÜ

⁴⁵⁶⁶ fā’ik olup: lāyık olmaya İÜ

⁴⁵⁶⁷ zümre-i ber-murāda lāyık idesin: -İÜ

⁴⁵⁶⁸ bā-ħuřuř: -YB, -MO. // ‘aşık iħsānuñla fā’ik olup zümre-i ber-murāda lāyık idesin bā-ħuřuř: ber-murād gide İS

⁴⁵⁶⁹ Mışr ehli: Mışr’uñ a’yānı İÜ

⁴⁵⁷⁰ nāzır: nāzırđur İS

⁴⁵⁷¹ bu gün āh idenleri: -YB, -MO

⁴⁵⁷² ifteħa’llāħ kelāmıyla: kelām-ı ifteħa’llāħ ile İÜ

hürmetün⁴⁵⁷⁵ her dem bâkî ola. [MO45a] Bu müeşşir⁴⁵⁷⁶ sözler Mâlik'e eser idüp rüy-ı⁴⁵⁷⁷ Yûsuf'ı göstermege⁴⁵⁷⁸ muqarrer kılduğda⁴⁵⁷⁹ cümle halk⁴⁵⁸⁰ atdan⁴⁵⁸¹ inüp fütâde şâh önünde piyâde oldılar. Mâlik taht-ı⁴⁵⁸² revân perdesin açdığda cenâb-ı cennet me'âbdan niqâb ref' olup ol âfitâb-ı 'âlem-tâb şehâb altında⁴⁵⁸³ mâh-ı Ken'ân gün gibi⁴⁵⁸⁴ 'ayân oldı⁴⁵⁸⁵ ve ser-te-ser rüy-ı cihân dîdârınıñ envâriyla⁴⁵⁸⁶ tıldı. Meger⁴⁵⁸⁷ ol gün hevâ pür-sehâb olup âfitâb tâli' olmağa şehâb mâni' olmuşıdı.⁴⁵⁸⁸ Herkes gün toğdı şanup âsumâna⁴⁵⁸⁹ nazâr itdiler güneşi ebr içinde nihân görüp⁴⁵⁹⁰ ve⁴⁵⁹¹ şu'le-i⁴⁵⁹² mâh-ı Ken'ân⁴⁵⁹³ idügin⁴⁵⁹⁴ 'ayân gördüklerinde⁴⁵⁹⁵ hemân⁴⁵⁹⁶ vecde gelüp ol sitâre-i⁴⁵⁹⁷ sa'de yüz yirde⁴⁵⁹⁸ secde itdiler. Te'âlâ şânühü Allâhü ekber [YB055b] kelâmın dilde mükerrer idüp ol cemâl-i bî-mişâl şevkine [İS60a] 'âlem şadâ-yı celle celâl ile tıldı. Şehre gelince⁴⁵⁹⁹ bî-perde ol firişte-

⁴⁵⁷³ iken yüzlerine niğâh itmeyüp bu gün âh idenleri bî-günâh ifteha'llâh kelâmıyla nâgâh: bi-'izzeti'llâh ta'allel ile iftaha'llâh diyüp İS

⁴⁵⁷⁴ göndermege: gönderüp firâkı revâ görmege İÜ, itmege İS

⁴⁵⁷⁵ hürmetün: muhteremün İÜ, bahtuñ İS

⁴⁵⁷⁶ müeşşir: -YB, -MO

⁴⁵⁷⁷ Bu müeşşir sözler Mâlik'e eser idüp rüy-ı: Bu temennâdan Mâlik müteşşir olup bi'z-zarûrî bu dâr-ı İS

⁴⁵⁷⁸ göstermege: göstermegi İÜ

⁴⁵⁷⁹ muqarrer kılduğda: muqarrer itdükde İÜ, rızâ virdükde İS

⁴⁵⁸⁰ cümle halk: halk-ı 'âlem YB, MO, cümlesi İS

⁴⁵⁸¹ atdan: murâda irmege 'alâ tarîki'l-'âde atdan İÜ

⁴⁵⁸² taht-ı: taht-ı YB, MO

⁴⁵⁸³ açdığda cenâb-ı cennet me'âbdan niqâb ref' olup ol âfitâb-ı 'âlem-tâb şehâb altında: açup hemân niqâb altından YB, MO

⁴⁵⁸⁴ mâh-ı Ken'ân gün gibi: -İÜ

⁴⁵⁸⁵ açdığda cenâb-ı cennet me'âbdan niqâb ref' olup ol âfitâb-ı 'âlem-tâb şehâb altında mâh-ı Ken'ân gün gibi 'ayân oldı: açup hemân dîdâr-ı mâh-ı Ken'ân'dan niqâb def' itdükde ol âfitâb-ı 'âlem-tâb gün gibi 'ayân oldı İS

⁴⁵⁸⁶ dîdârınıñ envâriyla: dîdârı nûr ile YB, MO, ruhsârınıñ envâriyla İS

⁴⁵⁸⁷ Meger: ittifağ İS

⁴⁵⁸⁸ tâli' olmağa şehâb mâni' olmuşıdı: ebre girmişdi YB, MO

⁴⁵⁸⁹ âsumâna: semâya İÜ

⁴⁵⁹⁰ görüp: -YB, -MO

⁴⁵⁹¹ ve: -İÜ, -İS

⁴⁵⁹² şu'le-i: şu'le-i cemâl-i İÜ

⁴⁵⁹³ mâh-ı Ken'ân: Yûsuf İS

⁴⁵⁹⁴ idügin: idigin İÜ

⁴⁵⁹⁵ gördüklerinde: bildüklerinde İÜ. // 'ayân gördüklerinde: müşâhede kıldıklarında İS

⁴⁵⁹⁶ hemân: cümlesi İS

⁴⁵⁹⁷ sitâre-i: tâli'-i İÜ

⁴⁵⁹⁸ ol sitâre-i sa'de yüz yirde: hüsnüne karşı İS

⁴⁵⁹⁹ gelince: varınca İS

hişālũñ cemāline her yirde nazār idüp şāni'ine⁴⁶⁰⁰ firāvān taḥsīn ve ḥāliķine⁴⁶⁰¹ hezārān-āferīn didiler. Mālik Yūsuf'ı kendü dārına qondurup kamer 'izārına burqa⁴⁶⁰² aşdı ve rāḥat-ı rūḥ-ı güzīn için⁴⁶⁰³ başqa bir hücre ta'yiñ idüp setr için⁴⁶⁰⁴ qapusunda zār⁴⁶⁰⁵ ve tapusunda ḥizmetkār oldu. Gerçi ol nūr-ı mestūr⁴⁶⁰⁶ seyrine ḥalka [IÜ56b] destūr virmişdi. Lākin anlar⁴⁶⁰⁷ bir nefes dūr olmayup pīr⁴⁶⁰⁸ ü civān⁴⁶⁰⁹ üç gün üç gece⁴⁶¹⁰ ḥayrān ve perişān olup⁴⁶¹¹ gezerlerdi ve⁴⁶¹² ol dāruñ dīvārına yüzlerin sürerlerdi ve sa'ý idüp Ka'beveş ol hücreyi⁴⁶¹³ tavāf iderlerdi.⁴⁶¹⁴ [MO45b] Bir kerre⁴⁶¹⁵ görenler⁴⁶¹⁶ bir⁴⁶¹⁷ dahı görmek şafāsına⁴⁶¹⁸ iverlerdi. Anuñ meh-cemālinuñ şevķine⁴⁶¹⁹ şöyle düşdiler ki⁴⁶²⁰ Mālik'üñ sarāyına üşdiler. Dem-be-dem⁴⁶²¹ yalvarup 'alā külli ḥāl⁴⁶²² nemüz alursañ al tek görünsün bize o ḥüsn ü cemāl dirlerdi.⁴⁶²³ Mālik ḥalkun bu keşretini⁴⁶²⁴ görüp sarāyı⁴⁶²⁵ qapusına [IS60b] kufl urdı ve nāsuñ⁴⁶²⁶ izdiḥāmından qaçup sarāy tamından ḥiṭāb iderdi ki çün rüy-ı ḥandānına ṭālib ve⁴⁶²⁷ dīdārı [YB056a] envārınuñ seyrānına ṭālib ve gül-i

⁴⁶⁰⁰ şāni'ine: ḥāliķine IÜ, ḥüsnüne İS

⁴⁶⁰¹ ḥāliķine: şāni'ine IÜ

⁴⁶⁰² burqa': perde IÜ

⁴⁶⁰³ rāḥat-ı rūḥ-ı güzīn için: biraz ārām ve temkīn için IÜ, ol rūḥ-ı güzīn rāḥat olmağičün İS

⁴⁶⁰⁴ başqa bir hücre ta'yiñ idüp setr için: -IÜ

⁴⁶⁰⁵ zār: zār aşup IÜ

⁴⁶⁰⁶ nūr-ı mestūr: nūr İS

⁴⁶⁰⁷ anlar: herkes IÜ

⁴⁶⁰⁸ pīr: cümle Mışr ehli pīr İS

⁴⁶⁰⁹ civān: civān faķīr ü kāmran İS

⁴⁶¹⁰ üç gün üç gece: üç güne dek IÜ

⁴⁶¹¹ ve perişān olup: -YB, -MO

⁴⁶¹² ḥayrān ve perişān olup gezerlerdi ve: qalup İS

⁴⁶¹³ hücreyi: dārı IÜ

⁴⁶¹⁴ tavāf iderlerdi: tavāf itmeyenüñ şafası 'ömre sürerken IÜ

⁴⁶¹⁵ kerre: -İS

⁴⁶¹⁶ bir kerre görenler: bir kerre dīdārın gören IÜ

⁴⁶¹⁷ bir: varın virüp bir IÜ

⁴⁶¹⁸ görmek şafāsına: görmege IÜ

⁴⁶¹⁹ anuñ meh-cemālinuñ şevķine: ol bedr-i cemāl şevķine IÜ

⁴⁶²⁰ Anuñ meh-cemālinuñ şevķine şöyle düşdiler ki: Cümle ḥalk anuñ şevķine düşüp İS

⁴⁶²¹ dem-be-dem: eyyām u leyāl IÜ

⁴⁶²² 'alā külli ḥāl: -İS

⁴⁶²³ dirlerdi: dirler idi IÜ

⁴⁶²⁴ Mālik ḥalkun bu keşretini: bu keşreti Mālik IÜ, İS

⁴⁶²⁵ sarāyı: dārı IÜ, ḥānesi İS

⁴⁶²⁶ nāsuñ: ḥāş u 'āmuñ IÜ, anlaruñ İS

⁴⁶²⁷ rüy-ı ḥandānına ṭālib ve: -YB, -MO

güzlārınuñ ḥandānına⁴⁶²⁸ rāğıbsız.⁴⁶²⁹ İmdi bir kerre dīdār görmege her kim baña bir dīnār īṣār iderse⁴⁶³⁰ ne var⁴⁶³¹ ve illā māla kıymayan viṣāle vāşıl⁴⁶³² ve maqşūd-ı dil hergiz⁴⁶³³ ḥāşıl olmaz.⁴⁶³⁴ Anlar⁴⁶³⁵ eyitdiler bu cemāli tek bir nazār⁴⁶³⁶ görelüm bunca mālī degül⁴⁶³⁷ aña cān ile⁴⁶³⁸ ser virelüm.⁴⁶³⁹

BEYT⁴⁶⁴⁰

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Şunuñ kim kīsesi pür sīm u zerdür

Ne yüzden ‘iṣret itse ḥübterdür

Anuñ kim desti ni‘metden tehīdür

Çapınsa ‘iṣe devrūñ eblehidür⁴⁶⁴¹

[IÜ57a] Çün bir kez⁴⁶⁴² dīdār görmege⁴⁶⁴³ herkes bir dīnār virmege⁴⁶⁴⁴ ikrār itdi. Mālīk hemīn ol meh-cebīni tezyīn idüp zerrīn kürsī⁴⁶⁴⁵ üzre otururken burqa‘ın götürdi. Nāgāḥ ol şun‘-ı ilāḥ mānend-i mihr ü māḥ zuhūr itdükte⁴⁶⁴⁶ nigāḥ idenlerūñ ‘aql u fikri tebāḥ oldı. Bir kerre⁴⁶⁴⁷ dīdārın gören⁴⁶⁴⁸ ādem⁴⁶⁴⁹

⁴⁶²⁸ ṭālīb ve gül-i güzlārınuñ ḥandānına: -YB, -MO

⁴⁶²⁹ ḥiṭāb iderdi ki çün rüy-ı ḥandānına ṭālīb ve dīdārı envārınuñ seyrānına ṭālīb ve gül-i güzlārınuñ ḥandānına rāğıbsız: anlara ḥiṭāb ve bu resme cevāb iderdi ki çün aña böyle ṭālīb ve yüzün görmege rāğıbsız İS

⁴⁶³⁰ īṣār iderse: virürse İÜ, İS

⁴⁶³¹ ne var: fīḥā İS

⁴⁶³² vāşıl: herkez vāşıl İS

⁴⁶³³ dil hergiz: -İS

⁴⁶³⁴ maqşūd-ı dil hergiz ḥāşıl olmaz: murād-ı cān u dil ḥāşıl qalmaz İÜ

⁴⁶³⁵ Anlar: cümlesi İS

⁴⁶³⁶ bu cemāli tek bir nazār: tek bir nazār ol cemāli İÜ

⁴⁶³⁷ degül: n'idelüm İÜ

⁴⁶³⁸ ile: ve İS

⁴⁶³⁹ virelüm: virelüm dimezüz ki vaşlı güzlārına irelüm İÜ

⁴⁶⁴⁰ Beyt: -YB, -MO, -İS

⁴⁶⁴¹ Şunuñ kim kīsesi pür sīm u zerdür / Ne yüzden ‘iṣret itse ḥübterdür / Anuñ kim desti ni‘metden tehīdür / Çapınsa ‘iṣe devrūñ eblehidür: -YB, -MO, -İS

⁴⁶⁴² kez: nefes İÜ

⁴⁶⁴³ görmege: görmegi İÜ

⁴⁶⁴⁴ virmege: virmegi İS

⁴⁶⁴⁵ zerrīn kürsī: kürsī-i zerrīn İÜ, İS

⁴⁶⁴⁶ mānend-i mihr ü māḥ zuhūr itdükte: bir ḥüsnle zāḥir oldı ki İS

⁴⁶⁴⁷ Bir kerre: pes bir kez İS

⁴⁶⁴⁸ gören: görüp YB, MO, görmek dileyen İS

Mālik'e bir dīnārın⁴⁶⁵⁰ muḳaddem⁴⁶⁵¹ virürdi. Mālik ol gün bu ḳānūnı iḫrāc ve beyne'n-nās nidā-yı bāc ve ḥarāc itmekle⁴⁶⁵² hezār Ḳārūn'ı müflis ü ac ve herkesüñ mālını bu ālle tārāc⁴⁶⁵³ ve bir cübbeye muḥtāc itdi.⁴⁶⁵⁴ Zer virüp dīdārına nazār idenler zār u zer gibi zerd ü nizār oldılar.

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ūlün]

Bulanlar yāre ḳurbet olmayup dūr

Ne eylerse olur ol vaḳt ma'zūr⁴⁶⁵⁵

BU FAŞL YŪSUF'UÑ ḤŪSNİNÜÑ NŪRİ LĀMİ' VE CŪMLE 'ĀLEME ŞĀYİ' OLDUĞIDUR⁴⁶⁵⁶

Rivāyetdür [İS61a] İbn-i 'Abbās'dan ki⁴⁶⁵⁷ ḳaçan sa'adetle ol māh ṣehr-i Mıṣr'ı menzilgāh itdi. Ḳaḥṭdan ol diyāruñ ḥāli ḥarāb ve ḥalkı⁴⁶⁵⁸ [YB056b] [MO46a] nikbet-ma'āb olup Nīl ırmağı azalmıṣ ve biñde biri ḳalmıṣdı⁴⁶⁵⁹ ve cümle bŷstānlar⁴⁶⁶⁰ ḳurıyup bāḡ mīve-i cān bī-fer olmuṣıdı.⁴⁶⁶¹ Mıṣr ehli⁴⁶⁶² anuñ ḳudūmına⁴⁶⁶³ vāṣıl⁴⁶⁶⁴ ve keremine dāḥil⁴⁶⁶⁵ olmaḡla cümlesinüñ⁴⁶⁶⁶ belā vü ḡamı zā'il oldı ve ol iḳlīm anuñ berekātıyla⁴⁶⁶⁷ ṭoldı ve ni'met ü ḡanīmetle⁴⁶⁶⁸ ṣaḥrā vü

⁴⁶⁴⁹ ādem: -İS

⁴⁶⁵⁰ dīnārın: dīnārı İÜ, dīnār İS

⁴⁶⁵¹ muḳaddem: -İS

⁴⁶⁵² iḫrāc ve beyne'n-nās nidā-yı bāc v ḥarāc itmekle: icrā idüp YB, MO, iḫrāc ve beyne'n-nās ḥarāc İS

⁴⁶⁵³ ve herkesüñ mālını bu ālle tārāc: -YB, -MO. // hezār Ḳārūn'ı müflis ü ac ve herkesüñ mālını bu ālle tārāc: herkes mālını bu ālle tārāc itmege hezār Ḳārūn'ı müflis ü ac İS

⁴⁶⁵⁴ itdi: ḳıldı İS

⁴⁶⁵⁵ Bulanlar yāre ḳurbet olmayup dūr / Ne eylerse olur ol vaḳt ma'zūr.: -YB, -MO, -İS

⁴⁶⁵⁶ Bu faşl Yūsuf'ıñ ḥŷsninüñ nŷri lāmi' ve cümle 'āleme ṣāyi' olduḡıdur: -YB, -MO, -İS

⁴⁶⁵⁷ ki: r.z. ki İS

⁴⁶⁵⁸ ḥalkı: ahāli-i vilāyet İÜ

⁴⁶⁵⁹ ḳalmıṣdı: ḳalmıṣ idi İÜ

⁴⁶⁶⁰ bŷstānlar: bŷstān İÜ

⁴⁶⁶¹ olmuṣıdı: olmuṣdı İS

⁴⁶⁶² Mıṣr ehli: Mıṣr'ıñ ḳavmi İÜ, -İS

⁴⁶⁶³ ḳudūmına: ḳademine İÜ, ḳademi İS

⁴⁶⁶⁴ vāṣıl: iriṣmekle İS

⁴⁶⁶⁵ dāḥil: nā'il İÜ

⁴⁶⁶⁶ cümlesinüñ: cümleñ İÜ. // keremine dāḥil olmaḡla cümlesinüñ: Mıṣr ehlinüñ İS

⁴⁶⁶⁷ berekātıyla: ḡanīmeti berekātıyla İS

⁴⁶⁶⁸ ḡanīmetle: ḡallātla İÜ

cibāl māl-ā-māl olup ḥadden aşdı⁴⁶⁶⁹ ve her⁴⁶⁷⁰ yirden āb-ı zülāl⁴⁶⁷¹ kaynayup⁴⁶⁷² taşdı ve [İÜ57b] taşdan⁴⁶⁷³ ot ve otda mīve-i cān bitüp eşmeleri çeşme-i ḥayvān oldı. Mısr'da olan erbāb-ı iqbāl⁴⁶⁷⁴ ve aşhāb-ı iclāl⁴⁶⁷⁵ birbiriyle kıl ü kāl itdiler ki⁴⁶⁷⁶ eger bu şāhib-i cemāl bunda gelmeseydi⁴⁶⁷⁷ bu ḥāl bize işāl olmazdı.⁴⁶⁷⁸ Anuñ kademı⁴⁶⁷⁹ Mısr'a⁴⁶⁸⁰ ḥayāt ve mübārek demi⁴⁶⁸¹ hoş berekāt virdi⁴⁶⁸² diyüp cümlesi medḥ-ḥ'ān ve⁴⁶⁸³ Yūsuf'uñ rağbeti füzün⁴⁶⁸⁴ ve 'izzeti⁴⁶⁸⁵ ḥadden bīrūn oldı. İttifāk ol 'aşırda⁴⁶⁸⁶ diyār-ı Mısr'da meger⁴⁶⁸⁷ bir meydān-ı mu'teber⁴⁶⁸⁸ var idi.⁴⁶⁸⁹ Bir seher Mālik şevkle yirinden tırup ol ḥayrū'l-'ibādı [İS61b] mezād için meydān-ı mezbūrda⁴⁶⁹⁰ şāfī mermerden bir kaşr bünyād ve der ü dīvārın zer ü ziverle⁴⁶⁹¹ ābād itdi⁴⁶⁹² ve içinde⁴⁶⁹³ murabba⁴⁶⁹⁴ şāfī zerden⁴⁶⁹⁵ bir muraşsa⁴⁶⁹⁶ zibā⁴⁶⁹⁷ taht⁴⁶⁹⁸ ve çār⁴⁶⁹⁹ gūşesinde muşanna⁴⁷⁰⁰ ve dürr ü cevāhirle⁴⁷⁰⁰ mülemma⁴⁷⁰⁰ bir

⁴⁶⁶⁹ olup ḥadden aşdı: -İS

⁴⁶⁷⁰ ve her: ve İS

⁴⁶⁷¹ her yirden āb-ı zülāl: āb-ı zülāl her yerden İÜ

⁴⁶⁷² kaynayup: -İS

⁴⁶⁷³ taşdan: taşda İÜ, İS

⁴⁶⁷⁴ erbāb-ı iqbāl: erbāb-ı āmāl belki İÜ

⁴⁶⁷⁵ aşhāb-ı iclāl: aşhāb-ı cāh u celāl İÜ

⁴⁶⁷⁶ erbāb-ı iqbāl ve aşhāb-ı iclāl birbiriyle kıl ü kāl itdiler ki: ehl-i kemāl eyitdiler İS

⁴⁶⁷⁷ bunda gelmeseydi: yümñ ü iqbāl ile diyār-ı Mısr'a gelüp sāye-i zerrīn yāl şalmayaydı İÜ

⁴⁶⁷⁸ olmazdı: olmaḡ muḥālidi İÜ

⁴⁶⁷⁹ Anuñ kademı: ol gelmekle İS

⁴⁶⁸⁰ Mısr'a: bu vilāyete İÜ

⁴⁶⁸¹ mübārek demi: virüp ve anuñ kademidür İS

⁴⁶⁸² virdi: -İS

⁴⁶⁸³ ve: ve Mısr içre İS

⁴⁶⁸⁴ füzün: efzün İS

⁴⁶⁸⁵ 'izzeti: ḥürmei İS

⁴⁶⁸⁶ 'aşırda: zamānda İS

⁴⁶⁸⁷ diyār-ı Mısr'da meger: meger Mısr'uñ içinde İS

⁴⁶⁸⁸ meydān-ı mu'teber: şahrā-yı mu'teber İÜ

⁴⁶⁸⁹ var idi: varidi İÜ, vardı İS

⁴⁶⁹⁰ meydān-ı mezbūrda: ol vādide İÜ, ol meydān-ı 'alāda İS

⁴⁶⁹¹ ziverle: ziver ile İÜ

⁴⁶⁹² itdi: eyledi İS

⁴⁶⁹³ içinde: ortasında İÜ

⁴⁶⁹⁴ murabba⁴⁶⁹⁴: üstād murabba⁴⁶⁹⁴ İS

⁴⁶⁹⁵ şāfī zerden: -YB, -MO, -İS

⁴⁶⁹⁶ bir muraşsa⁴⁶⁹⁶: muraşsa⁴⁶⁹⁶ bir İÜ, İS

⁴⁶⁹⁷ zibā: -YB, -MO, -İS

⁴⁶⁹⁸ taht: taht MO

⁴⁶⁹⁹ çār: her İÜ

⁴⁷⁰⁰ muşanna⁴⁷⁰⁰ ve dürr ü cevāhirle: muşanna⁴⁷⁰⁰ dürr ü cevāhirle İÜ, -İS

‘uzzā⁴⁷⁰¹ dıraht ĩcād idüp⁴⁷⁰² üzerlerinde müzehheb⁴⁷⁰³ t̄avuslar düzerler ki⁴⁷⁰⁴ Yūsuf⁴⁷⁰⁵ tahtna cülūs itdükce⁴⁷⁰⁶ hareket idüp⁴⁷⁰⁷ kanad⁴⁷⁰⁸ açalar⁴⁷⁰⁹ ve üstine misk ü ‘anber saçalar⁴⁷¹⁰ tā ki Yūsuf'a bahā [YB057a] [MO46b] ‘arz idicek bu naqş u zeyn ile⁴⁷¹¹ gören⁴⁷¹² müştērilē güftārların⁴⁷¹³ nerm ve⁴⁷¹⁴ bāzārların⁴⁷¹⁵ germ ideler. Pes bī-bāk⁴⁷¹⁶ ol meydānı ğubār u⁴⁷¹⁷ hākden pāk ve gül-āb ile⁴⁷¹⁸ nemnāk itdükde⁴⁷¹⁹ her emīr ü vezīr⁴⁷²⁰ ol hūsni cemālī⁴⁷²¹ seyr için⁴⁷²² bir gūşede yir t̄utup⁴⁷²³ bārgāh-ı⁴⁷²⁴ ‘ālī tedbīr itdiler.⁴⁷²⁵ Meger ol [İÜ58a] ‘aşruñ dād-engīzine ya‘nī⁴⁷²⁶ şehri Mışır'ıñ ‘azīzine Kıt̄fīr dirlerdi⁴⁷²⁷ bir emīr-i kebīr idi ki şāh-ı cihāngīrūñ⁴⁷²⁸ hāzīnedārı ve mülket-i Mışır⁴⁷²⁹ anuñ hūkminūñ şikārı idi. Zāhir⁴⁷³⁰ şehriñ⁴⁷³¹ şehriyārı Reyynān idi. Velī ma‘nīde Kıt̄fīr sultāndı.⁴⁷³² Ol daħı nāgāh⁴⁷³³

⁴⁷⁰¹ bir ‘uzzā: -YB, -MO. // mülemma‘ bir ‘uzzā: -İS

⁴⁷⁰² dıraht ĩcād idüp: mücevher dıraht peydā idüp İS

⁴⁷⁰³ ĩcād idüp üzerlerinde müzehheb: ĩcād ider ve üzerinde zerden İÜ. // müzehheb: zerden İS

⁴⁷⁰⁴ düzerler ki: düzer tā ki İÜ. // t̄avuslar düzerler ki: birer t̄avus qodurmuşdı ki İS

⁴⁷⁰⁵ Yūsuf: qamer-peyker İÜ

⁴⁷⁰⁶ tahtna cülūs itdükce: ker ü ferle serīr üzerini teşrīf buyurduqda İÜ

⁴⁷⁰⁷ hareket idüp: mütezelzil olup İÜ

⁴⁷⁰⁸ kanad: bāl ü per İÜ

⁴⁷⁰⁹ açalar: açarlardı İS

⁴⁷¹⁰ saçalar: saçarlardı İS

⁴⁷¹¹ Yūsuf'a bahā ‘arz idicek bu naqş u zeyn ile: bu naqş u zīnetle Yūsuf'a bahā ‘arz olınuq İÜ, bu naqş u zeyn ile Yūsuf'a bahā ‘arz idicek İS

⁴⁷¹² gören: seyr iden İÜ, -İS

⁴⁷¹³ güftārların: güftārın İÜ

⁴⁷¹⁴ güftārların nerm ve: -İS

⁴⁷¹⁵ nerm ve bāzārların: bezm u bāzārın İÜ

⁴⁷¹⁶ bī-bāk: -İÜ, -İS

⁴⁷¹⁷ ğubār u: -İS

⁴⁷¹⁸ gül-āb ile: mā-i verdle İÜ

⁴⁷¹⁹ itdükde: itdüklerinde İÜ

⁴⁷²⁰ tezyīn idüp emīr ü vezīr: -YB

⁴⁷²¹ hūsni cemālī: cemāl-i bī-naẓīr İÜ

⁴⁷²² seyr için: seyrine İÜ, teferrüc için İS

⁴⁷²³ bir gūşede yir t̄utup: bir yir düzüp İS

⁴⁷²⁴ bārgāh-ı: birer bārgāh-ı İS

⁴⁷²⁵ tedbīr itdiler: qurdılar İS

⁴⁷²⁶ Meger ol ‘aşruñ dād-engīzine ya‘nī: ol zamānda İS

⁴⁷²⁷ dirlerdi: dirler İS

⁴⁷²⁸ şāh-ı cihāngīrūñ: şehriyārūñ İS

⁴⁷²⁹ mülket-i Mışır: memleket İS

⁴⁷³⁰ zāhir: zāhirde İÜ, şūretā İS

⁴⁷³¹ şehriñ: egerçi şehriñ İS

⁴⁷³² sultāndı: sultān idi İÜ

⁴⁷³³ Ol-daħı nā-gāh: nā-gāh ol-daħı İS

ķurb-ı ŧāh rāhda⁴⁷³⁴ bir ‘ālī⁴⁷³⁵ menzilgāh⁴⁷³⁶ peydā itdi ki ehli gelüp ol māha nigāh ide⁴⁷³⁷ ehli ħod mübālaġa māl ü cemāl ehli idi. ŧöyle ki⁴⁷³⁸ ħübluķ ‘āleminde bedr-i tamām olmaġın ol [İS62a] cān-fezāya⁴⁷³⁹ Züleyġā nām virilmiŧdi.⁴⁷⁴⁰ Bu ħaberden ol dil-ārām⁴⁷⁴¹ ġāyetle ŧād-kām olup ol gül-endāmı⁴⁷⁴² teferrüce⁴⁷⁴³ iķdām itdi.⁴⁷⁴⁴ Zīrā Yūsuf’uñ vaŧfın ilden⁴⁷⁴⁵ iŧitmiŧ ve ķulaķdan ‘āŧıķ olup arzū ile iŧi bitmiŧdi.⁴⁷⁴⁶ Ammā ol nūr-ı⁴⁷⁴⁷ mestūr [YB057b] ħānesinden bī-destūr çıķmaġa me’mūr olmamaġın bu ‘özr ile⁴⁷⁴⁸ ma’zūr olup⁴⁷⁴⁹ ŧururđı ki ŧāyed⁴⁷⁵⁰ ‘Azīz bī-ħuzūr ola. Ćün Kıŧfīr⁴⁷⁵¹ aña destūr⁴⁷⁵² virdi. Hemīn pūr-sürūr yirinden ŧurup seyre⁴⁷⁵³ mürūr itmek⁴⁷⁵⁴ yaraġın ġördi. Eger bu kıŧŧanuñ aŧlın ve evŧāf u fazīletin⁴⁷⁵⁵ bilmek dilerseñ ġüŧ cānla ġüŧ ve cān u dilden cūŧ u ħurūŧ eyle⁴⁷⁵⁶

NAZM⁴⁷⁵⁷

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

ŧu kim ‘ıŧķ āteŧinde cān eridür

⁴⁷³⁴ ķurb-ı ŧāh rāhda: der-ķurb-ı ŧāh rah İÜ

⁴⁷³⁵ ‘ālī: -YB, -MO

⁴⁷³⁶ ķurb-ı ŧāh rāhda bir ‘ālī menzilgāh: anda manzargāh peydā itdi ki İS

⁴⁷³⁷ ide: eyleye İS

⁴⁷³⁸ ŧöyle ki: -İÜ

⁴⁷³⁹ cān-fezāya: dil-ārāma İÜ

⁴⁷⁴⁰ virilmiŧdi: virilmiŧidi MO

⁴⁷⁴¹ dil-ārām: gül-endām İÜ

⁴⁷⁴² gül-endāmı: serv-i ħırām İÜ

⁴⁷⁴³ teferrüce: teferücüne İÜ

⁴⁷⁴⁴ Bu ħaberden ol dil-ārām ġāyetle ŧād-kām olup ol gül-endāmı teferrüce iķdām itdi: ‘Azīz-i Mıŧr Züleyġā’yı da‘vet-ı meydān itdi ki eyvāndan māh-ı Ken‘ān’ı seyrān eyleye ol dil-ber-ħübān bu ħaberi ġül gibi ħandān oldı İS

⁴⁷⁴⁵ ilden: evvelden İÜ

⁴⁷⁴⁶ bitmiŧdi: bitmiŧ idi İÜ

⁴⁷⁴⁷ nūr-ı: dil-ber-i İS

⁴⁷⁴⁸ ‘özr ile: ‘özrle İÜ

⁴⁷⁴⁹ olup: -İÜ

⁴⁷⁵⁰ me’mūr olmamaġın bu ‘özr ile ma’zūr olup ŧururđı ki ŧāyed: ħavf iderdi ki İS

⁴⁷⁵¹ Kıŧfīr: ‘Azīz İS

⁴⁷⁵² destūr: rızā İÜ

⁴⁷⁵³ seyre: -İÜ

⁴⁷⁵⁴ itmek: -İÜ. // pūr-sürūr yirinden ŧurup seyre mürūr itmek: sürürle ŧurup ġirmek İS

⁴⁷⁵⁵ aŧlın ve evŧāf u fazīletin: vaŧf u aŧlın ve bāb u faŧlın İÜ

⁴⁷⁵⁶ ġüŧ cānla ġüŧ ve cān u dilden cūŧ u ħurūŧ eyle: bāb u fazīletin ve birbirine vaŧlın ġüŧ it YB, MO. // Eger bu kıŧŧanuñ aŧlın ve evŧāf u fazīletin bilmek dilerseñ ġüŧ cānla ġüŧ ve cān u dilden cūŧ u ħurūŧ eyle: eger bu kıŧŧanuñ sebebin ŧorarsañ ħikāyeti budur İS

⁴⁷⁵⁷ Nazm: -YB, -MO, -İS

Hüner vaktinde ol meydân eridür

Halâvetden şu cân kim bî-ḥaberdür

Şükür şunsuñ helîlecden beterdür⁴⁷⁵⁸

İBTİDÂ'-I 'IŞK-I ZÜLEYḤÂ RADİYA'LLÂHU 'ANHÂ⁴⁷⁵⁹

Kıssaş u aḥbâra şâhib-i vukûf olan râvî-i aḥvâl-i ḳadîm ve nâkil-i aḥbâr-ı [İÜ58b] 'azîm şahâyif-i rûzgâra şöyle terkîm itmişler⁴⁷⁶⁰ ki mülk-i Mağrib'de Ṭaymûs⁴⁷⁶¹ ibn-i Ṭāvûs⁴⁷⁶² ibn-i 'Alḳam bir şehriyâr-ı [MO47a] mu'azzam⁴⁷⁶³ var idi⁴⁷⁶⁴ ki şâh-ı 'âdil⁴⁷⁶⁵ ve pâdişâh-ı⁴⁷⁶⁶ rûşen-dil olmağın mülk ü sipâh⁴⁷⁶⁷ emrine râm olmuş⁴⁷⁶⁸ ve⁴⁷⁶⁹ cümle 'âleme⁴⁷⁷⁰ 'adl ü himmetle ṭolmuşdı⁴⁷⁷¹ eban 'an ceddin şâh oğlı şâh-zâde ve kerem ü sehâda Ḥâtem-i Ṭay'den ziyâde idi. Gerçi hemîşe 'adl u dâdı pîşe ve âbâd-ı bilâdı endîşe idüp 'îş u 'işreti âmâde idi lâkin soñunda bir⁴⁷⁷² ferzendi ve nebîre-i⁴⁷⁷³ şâhîden bir ferdi aşlâ ḳalmmağın⁴⁷⁷⁴ bundan özge⁴⁷⁷⁵ bir [İS62b] derdi yoğidi ve bu efkârı leyl ü nehâr ḥasretle rûzgâr geçirirdi⁴⁷⁷⁶ ittifâḳ bahtınuñ kilîdi meftûḥ olmağa ve bâb-ı ümîdi feth ü fütûḥ bulmağa dergâh-ı

⁴⁷⁵⁸ Şu kim 'ışk âteşinde cân eridür / Hüner vaktinde ol meydân eridür / Halâvetden şu cân kim bî-ḥaberdür / Şükür şunsuñ helîlecden beterdür.: -YB, -MO, -İS

⁴⁷⁵⁹ İbtidâ-i 'ışk-ı Züleyḥâ radiya'llâhu 'anhâ: -YB, -MO, İbtidâ-i kıssa-i Züleyḥâ İS

⁴⁷⁶⁰ Kıssaş u aḥbâra şâhib-i vukûf olan râvî-i aḥvâl-i ḳadîm ve nâkil-i aḥbâr-ı 'azîm şahâyif-i rûzgâra şöyle terkîm itmişler: -YB, -MO, -İS

⁴⁷⁶¹ Ṭaymûs: şâhib-i nâmûs ve nâm Ṭaymûs İÜ, Ṭaymûs nâm bir pâdişâh be-nâm-ı İS

⁴⁷⁶² Ṭāvûs: Ṭāvûş İÜ

⁴⁷⁶³ bir şehriyâr-ı mu'azzam: -İS

⁴⁷⁶⁴ var idi: vardı İS

⁴⁷⁶⁵ şâh-ı 'âdil: pâdişâh-ı 'âdil İÜ, -İS

⁴⁷⁶⁶ pâdişâh-ı: şehin-şâh İÜ

⁴⁷⁶⁷ mülk ü sipâh: ḥâşş u 'âm İÜ

⁴⁷⁶⁸ olmuş: olmuşıdı İÜ

⁴⁷⁶⁹ ve pâdişâh-ı rûşen-dil olmağın mülk ü sipâh emrine râm olmuş ve: buyruğına mülk ü sipâh râm olup İS

⁴⁷⁷⁰ cümle 'âleme: cümle-i enâm İÜ

⁴⁷⁷¹ ṭolmuşdı: ṭolmuşıdı İÜ, ṭolup Mağrib zemîne şevket ü heybetle ḥükm iderdi İS

⁴⁷⁷² Gerçi hemîşe 'adl u dâri pîşe ve âbâd-ı bilâdı endîşe idüp 'îş u 'işreti âmâde idi lâkin soñunda bir: Ammâ ol pâdişâh-ı bî-mânendüñ İS

⁴⁷⁷³ nebîre-i: benî-i İS

⁴⁷⁷⁴ aşlâ ḳalmmağın: olmamağla İS

⁴⁷⁷⁵ özge: gayrı İS

⁴⁷⁷⁶ gerçi hemîşe 'adl u dâri pîşe ve âbâd-ı bilâdı endîşe idüp 'îş u 'işreti âmâde idi lâkin soñunda bir ferzendi ve nebîre-i şâhîden bir ferdi aşlâ ḳalmmağın bundan özge bir derdi yoğidi ve bu efkârı leyl ü nehâr ḥasretle rûzgâr geçirirdi: -YB, -MO. // ve bu efkârı leyl ü nehâr ḥasretle rûzgâr geçirirdi: -İS

Ḥaḳḳ'a yüz tıttup dübdüz⁴⁷⁷⁷ bir gün⁴⁷⁷⁸ Ḥudā-yı bī-hemtādan⁴⁷⁷⁹ bir ḥalef-i⁴⁷⁸⁰ pākīze-liḳā ve şeref-i⁴⁷⁸¹ ferzend-i leṭāfet-fezā temennā itdükde Ḥudā-yı⁴⁷⁸² ekber⁴⁷⁸³ ol server-i şāhib-şadra bir⁴⁷⁸⁴ duḫter-i⁴⁷⁸⁵ melek-manzar⁴⁷⁸⁶ ve yüzi āyīne-i müşteri-ahter⁴⁷⁸⁷ müyesser itdi ki ṭaraf-ı Mağrib'de ol ḫurşīd⁴⁷⁸⁸ sitāre-i sa'īd gibi bedīd ve⁴⁷⁸⁹ fitne-i sā'at ol dem bedīd⁴⁷⁹⁰ oldı⁴⁷⁹¹ meşelā gülzār-ı ḫüsnde⁴⁷⁹² ol nigār şöyle ḫüb u dil-fikār⁴⁷⁹³ idi ki rüzgār⁴⁷⁹⁴ envār-ı āfitāb ruḫsārı çehre-i rüzgārı münevver ve bŷy-ı zŷlf-i 'anber-bārı⁴⁷⁹⁵ meşām-ı [İÜ59a] leyl ü nehārı⁴⁷⁹⁶ mu'aṭṭar itmişidi.⁴⁷⁹⁷ Pes ol dil-ārām serv-i ḫırāma⁴⁷⁹⁸ Zŷleyḫā⁴⁷⁹⁹ nām virilŷp dāye⁴⁸⁰⁰ ol nāzenīni nāz ile⁴⁸⁰¹ besleyŷp [YB058a] gün yüzini⁴⁸⁰² sāyeden şaḳlardı varduḳça⁴⁸⁰³ ol verd-i ḫandānuñ⁴⁸⁰⁴ ḫüsni beyāna sığmayup çŷn⁴⁸⁰⁵ yedi yaşına irdi.⁴⁸⁰⁶ Ayuñ on dördi gibi gün yüzü⁴⁸⁰⁷ münevver olup⁴⁸⁰⁸ ḡulgulesi yedi iḳlīmi müsahḫar ve

⁴⁷⁷⁷ baḫtınuñ kilīdi meftŷh olmağā ve bāb-ı ŷmīdi feth ŷ fŷtŷh bulmağā dergāh-ı Ḥaḳḳ'a yüz tıttup dübdüz: -YB, -MO, -İS

⁴⁷⁷⁸ bir gün: ḡice ve gündüz İÜ

⁴⁷⁷⁹ Ḥudā-yı bī-hemtādan: Ḥudā-yı dānādan İÜ, Ḥudā'dan İS

⁴⁷⁸⁰ ḫalef-i: ḫalef-i MO

⁴⁷⁸¹ şeref-i: -İS

⁴⁷⁸² Ḥudā-yı: Ḥudāvend-i İÜ

⁴⁷⁸³ Ḥudā-yı ekber: Ḥaḳḳ te'ālā İS

⁴⁷⁸⁴ ol server-i şāhib-şadra bir: ol servere bir duḫter-i ḫurşīd-peyker İS

⁴⁷⁸⁵ duḫter-i: -İS

⁴⁷⁸⁶ bir duḫter-i melek-manzar: ḫurşīd-peyker İÜ

⁴⁷⁸⁷ bir duḫter-i melek-manzar ve yüzi āyīne müşteri-ahter: ḫurşīd-peyker ve yüzi āyīne müşteri-ahter duḫter-i melek-manzar İÜ

⁴⁷⁸⁸ ḫurşīd: ḫurşīd vŷcŷda geldŷkde İS

⁴⁷⁸⁹ sitāre-i sa'īd gibi bedīd ve: -İS

⁴⁷⁹⁰ ve fitne-i sā'at ol dem bedīd: -YB, -MO

⁴⁷⁹¹ oldı: olup İS

⁴⁷⁹² gülzār-ı ḫüsnde: güzellikte İS

⁴⁷⁹³ ḫüb u dil-fikār: ḫüb 'ışḳa kār İÜ

⁴⁷⁹⁴ rüzgār: -İS

⁴⁷⁹⁵ bārı: fāmı İS

⁴⁷⁹⁶ leyl ü nehārı: eyyāmı İS

⁴⁷⁹⁷ rüzgār envār-ı āfitāb ruḫsārı çehre-i rüzgārı münevver ve bŷy-ı zŷlf-i 'anber yārı meşām leyl ü nehārı mu'aṭṭar itmişidi: aña hemvār bir dīdār getŷrmemişdi YB, MO

⁴⁷⁹⁸ serv-i ḫırām: ḫoş-ḫırām İÜ

⁴⁷⁹⁹ Zŷleyḫā: 'ālem-i ḫüsndidŷr tamām olmağın Zŷleyḫā İÜ

⁴⁸⁰⁰ dāye: bunca eyyām nāzla dāye İÜ

⁴⁸⁰¹ ol nāzenīni nāz ile: anı İÜ, anı nāzla İS

⁴⁸⁰² gün yüzini: yüzün İÜ, İS

⁴⁸⁰³ varduḳça: bŷyŷdŷkçe İS

⁴⁸⁰⁴ derd-i ḫandānuñ: ḡŷl-endāmuñ İS

⁴⁸⁰⁵ çŷn: -İS

⁴⁸⁰⁶ irdi: irdŷkde yüzi İS

⁴⁸⁰⁷ gün yüzü: -İS

silsilesi halk-ı ‘ālemi çāker itdi ve ol⁴⁸⁰⁹ gönça-i ter nerg̃isin nāzla mukahhal ve sünbülün seherle müselsel idüp gāh mesned-nişin-i ‘izzet ve gāh dil ü cān gibi şadr-ı zīnet olup bir niçe perī-i⁴⁸¹⁰ şüret şeh-zāde ve melek-şifat melik-zāde ol [İS63a] serv-i āzāde yār ü üftāde olup her gün⁴⁸¹¹ bir bāğ-ı dil-güşāda ve büstān-ı [MO47b] cennetāsāda kalbi naqş-ı cihāndan sāde ve cānı ğam-ı cānāndan āzāde kimisi⁴⁸¹² sözde pür-melāhat ve kimi gözde ‘ayn-ı āfet kızlarla⁴⁸¹³ kamerveş⁴⁸¹⁴ etrāfında yılduzlarla⁴⁸¹⁵ fırsat el virdükçe yaz u kış hemişe işi⁴⁸¹⁶ ‘işret ü ‘ayş iken ittifağ ol mäh-peykerlerün Züleyhā’sı bir gice döşegin hırmen-i⁴⁸¹⁷ gül yaşadığın ravza-i sünbül idüp bu keşif⁴⁸¹⁸ içre ol nigār-ı laṭif şafāyla⁴⁸¹⁹ h̃āb-ı hafif iderken seyrinde bir hūb-cemāl-i⁴⁸²⁰ şāhib-i celāl seyr itdi ki cemālinden celāli yūzi ğālib ve hūsn-i şüretde⁴⁸²¹ ‘acāyibden ‘acāyib rüy-i⁴⁸²² bī-hemtāsı āfitāb-ı ‘ālem nūr u sīmā-yı⁴⁸²³ zībāsı gūyā bāğ-ı [YB058b] sürür ve kıdd-i bālāsı naḥl-i ravza-i melekūt ve mīvesi ğarrāsı⁴⁸²⁴ luṭf-ı ḥāzret-i lāhūt⁴⁸²⁵ çün Züleyhā böyle⁴⁸²⁶ bir hūb-manzar ve nūrun ‘alā nūrı⁴⁸²⁷ muşavver görüp alur göziyle⁴⁸²⁸ bir kaç⁴⁸²⁹ nazār şaldı vücūdından eşer kalmayup özinden⁴⁸³⁰ bī-ḥaber oldı [İS63b] ve yüz cānla varın fenāya virüp maḥabbet müşterisi gönlin aldı ve yolına başın⁴⁸³¹ kırbān⁴⁸³²

4808 olup: ve İS

4809 ol: o YB

4810 perī: yüz perī İS

4811 yār ü üftāde olup her gün: muḳārenet idüp İS

4812 kimisi: bir ālāy kimisi İS

4813 kızlarla: kızlar ile İÜ

4814 kızlarla kamerveş: kızlar kamer İS

4815 yılduzlarla: yılduzlar ile İÜ, yılduzlar gibi İS

4816 yaz u kış hemişe işi: işi yaz u kış İÜ, hemişe yaz u kış işi İS

4817 hırmen-i: hırmen-i MO

4818 keşif: keşf YB, MO

4819 laṭif şafāyla: luṭfla İS

4820 hūb-cemāl-i: cemāl-i İS

4821 hūsn-i şüretde: güzellikde İS

4822 rüy-ı: şüret-i İS

4823 sīmā-yı: -İS

4824 ğarrāsı: -YB, -MO

4825 ḥāzret-i lāhūt: ‘ālem-i lāhūt İÜ

4826 böyle: -İS, ḥufte iken böyle İÜ

4827 nūrun ‘alā nūrı: nūr-ı İS

4828 göziyle: göz ile İÜ

4829 bir kaç: bu cemāl-i bī-mişāle İS

4830 özinden: kendüzinden İS

4831 başın: -İS

4832 kırbān: -İÜ

itmege⁴⁸³³ cānı kılca kaldı ve berg-i hazān⁴⁸³⁴ gibi teni lertzān ve çeşmi çeşme-i kan oldu⁴⁸³⁵ gerçi nergisi bīmārı⁴⁸³⁶ h̄'āb içinde zār idi.⁴⁸³⁷ Lākin dīde-i kalbi bī-dār ve 'aql u cānı⁴⁸³⁸ ser-mest-i bāde-i dīdār oldu.

BEYT⁴⁸³⁹

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ūlün]

Şakın aldanma dünyā zīnetine

Ki degmez şevk u zevki miḥnetine⁴⁸⁴⁰

Seherī dāye yüz⁴⁸⁴¹ süriyi çün sāye⁴⁸⁴² ayağına gelüp cemāli bāğına medḥ ü senā kılduğında⁴⁸⁴³ nergisi h̄'āb ü hayālden uyanup fi'l-hāl eṭrāfına⁴⁸⁴⁴ nazar-ı celāl⁴⁸⁴⁵ şaldı. Baḥr-i 'ışkına⁴⁸⁴⁶ şöyle [MO48a] ğarīk ve nār-ı şevkine bir mertebe ḥarīk⁴⁸⁴⁷ olmuş idi⁴⁸⁴⁸ ki hayālini taḥkīk şanup ol zībā cemāli⁴⁸⁴⁹ yanında görmeyicek dünyāca mālī elinden gitmiş gibi⁴⁸⁵⁰ şitābından⁴⁸⁵¹ bir zamān dembeste vü ḥayrān kaldı. Hemān diledi ki bī-bāk şevkden⁴⁸⁵² yaqasın çāk ide⁴⁸⁵³ velī dest-i ğayret māni' olup ol ḥayretten kendüyi ğayretle⁴⁸⁵⁴ cem' itdi. Keşf-i esrār ve

⁴⁸³³ itmege: olmağa İS

⁴⁸³⁴ ve berg-i hazān: hazān yaprağı gibi İS

⁴⁸³⁵ lertzān ve çeşmi çeşme-i kan oldu: lertzān olup gözleri kan yaşla tıldı İS

⁴⁸³⁶ gerçi nergisi bīmārı: -İS

⁴⁸³⁷ gerçi nergisi bīmārı h̄'āb içinde zār idi: egerçi dil-ārāmsız ārām-ı dil müyesser ve dīdār yarsız bir an şabr u qarār mutaşavver degüldi nā-çār çeşm-i ḥünbārı İS

⁴⁸³⁸ 'aql u cānı: dil u cānı İÜ

⁴⁸³⁹ Beyt: -YB, -MO, -İS

⁴⁸⁴⁰ Şakın aldanma dünyā zīnetine / Ki degmez şevk u zevki miḥnetine: -YB, -MO, -İS

⁴⁸⁴¹ yüz: ḥalk nigāh Züleyhā'ya yüz İÜ

⁴⁸⁴² çün sāye: sāye gibi İS

⁴⁸⁴³ kılduğında: güllerin şaçdıqda İÜ

⁴⁸⁴⁴ eṭrāfına: her kenāra İÜ

⁴⁸⁴⁵ nazar-ı celāl: nazar İS

⁴⁸⁴⁶ 'ışkına: şevkine İS

⁴⁸⁴⁷ ve nār-ı şevkine bir mertebe ḥarīk: -İS

⁴⁸⁴⁸ olmuş idi: olmuşıdı İÜ

⁴⁸⁴⁹ ol zībā cemāli: cemāl-i yārini İS

⁴⁸⁵⁰ dünyāca mālī elinden gitmiş gibi: -İS

⁴⁸⁵¹ şitābından: kaşāvetinden İÜ

⁴⁸⁵² Hemān diledi ki bī-bāk şevkden: Şevkden der-hāl diledi ki bī-bāk İS

⁴⁸⁵³ ide: -YB

⁴⁸⁵⁴ ol ḥayretten kendüyi ğayretle: ğayretle kendüyi İS

hālinden kimseyi⁴⁸⁵⁵ haberdār itmeyüp⁴⁸⁵⁶ bađrınıñ⁴⁸⁵⁷ kanı kaynaduqça dehānı
ğoncaveş⁴⁸⁵⁸ yumup ayağın [YB059a] [İS64a] dāmen-i şabra şardı gerçi ki⁴⁸⁵⁹ gāh
būlbūl gibi⁴⁸⁶⁰ gū tekellüm ve dem-be-dem⁴⁸⁶¹ ğonçaveş⁴⁸⁶² tebessüm idüp zāhirā
vücūdı serv-i āzāde gibi⁴⁸⁶³ seyr-i⁴⁸⁶⁴ şahrāda idi ammā qalbi ğuşşadan⁴⁸⁶⁵ qa‘r-ı
deryāya olup⁴⁸⁶⁶ teni aşhābıyla ‘işretde⁴⁸⁶⁷ ammā cānı ol ‘işden şikāyetde olup⁴⁸⁶⁸
gördüğü ađyārı yāri zann idüp ve⁴⁸⁶⁹ her naqşı nigārı şanurdı kimseye rāz
açmađdan ihtirāz idüp⁴⁸⁷⁰ rūz-ı hasretten şebe irince cānı hezār kerre lebe geldi
umardı ki ol bedr-cemāl bir dağı h‘āb u hayāl gösterüp⁴⁸⁷¹ ‘arz-ı vişāl⁴⁸⁷² ide
Züleyhā-yı dil-ārām⁴⁸⁷³ çün gördi ki⁴⁸⁷⁴ gündüz gidüp⁴⁸⁷⁵ ahşām geldi⁴⁸⁷⁶ Züleyhā
zāra gelüp yüzün dīvāra urdı⁴⁸⁷⁷ bu sevdā-yı muhālle⁴⁸⁷⁸ gözlerine uyđu girmeyüp
lisān-ı hālde gördüğü⁴⁸⁷⁹ h‘ābını zıkr ve seyrindeki seyrini fikr⁴⁸⁸⁰ iderdi ve tenhā
yārin añup dem-be-dem⁴⁸⁸¹ ağlardı ve seyl-āb-ı eşk dīde-i ğam-dīdesini [MO48b]

4855 hālinden kimseyi: kimseyi hālinden İÜ

4856 itmeyüp: itmezdi İÜ

4857 bađrınıñ: ve müdām dil-ārāmsız ārām dil müyesser ve dīdar-ı yārsız şabr u qarārı mutaşavver degildi nā-çār bađrınıñ İS

4858 dehānı ğoncaveş: ğoncaveş dehānı İÜ, İS

4859 gerçi ki: eger çi ki İÜ

4860 būlbūl gibi: çün būlbūl İÜ

4861 dem-be-dem: gāh gāh İS

4862 ğonçaveş: ğonçaāsā İÜ

4863 serv-i āzāde gibi: servāsā YB, MO. // vücūdı serv-i āzāde gibi: serv gibi İS

4864 seyr-i: -İÜ

4865 qalbi ğuşşadan: qalbi ğuşşadan İS

4866 qa‘r-ı deryāya olup: qa‘r-ı deryāda idi İÜ

4867 ‘işretde: ‘işret İS

4868 şikāyetde olup: şikāyetde idi YB, MO, şikāyet iderdi İS

4869 ve: -YB, -MO

4870 ihtirāz idüp: ihtirāz iderdi İÜ. // yāri zann idüp ve her naqşı nigārı şanurdı kimseye rāz açmağdan ihtirāz idüp: yāri ve her naqşı nigārı şanup rāzın kimseye açmazdı İS

4871 hayāl gösterüp: hayālde yüz gösterüp İÜ

4872 h‘āb u hayāl gösterüp ‘arz-ı vişāl: düşine girüp aña ‘arz-ı hāl İS

4873 Züleyhā-yı dil-ārām: -YB, -MO

4874 gördi ki: -YB, -MO

4875 Züleyhā-yı dil-ārām çün gördi ki gündüz gidüp: -İS

4876 geldi: irdi YB, MO, iricek İS

4877 Züleyhā zāra gelüp yüzün dīvāra urdı: bī-ārām olup müdām zāra ve yüzün dīvāra urdı İÜ

4878 bu sevdā-yı muhālle: anuñ sevdāsıyla İS

4879 lisān-ı hālde gördüğü: muttaşıl lisān-ı hālde İS

4880 fikr: kemer İS

4881 dem-be-dem: -İS

açup her dem çağlardı⁴⁸⁸² ve yabana⁴⁸⁸³ açar şu gibi bu resme⁴⁸⁸⁴ efsâne deyü bu serv-i dile⁴⁸⁸⁵ müterennim ve bu edâ ile mütekellim olurdu.

NAZM⁴⁸⁸⁶

[İÜ60b]

[mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün]

Eyâ hüsn ilinüñ tâze civânı

Eyâ dil mülkünüñ genc-i nihânı

Ne şehrüñ mâhısın bildür beyân it

Ne burcuñ âfitâbısın 'ayân it [İS64b]

Ne 'âlemdesin ey sulţân-ı hûbân

Ne kânuñ gevherisin kılma pinhân⁴⁸⁸⁷

[YB059b]

NEŞR⁴⁸⁸⁸

El-kışşa her zamân⁴⁸⁸⁹ bu nev'le sühândân olup her an⁴⁸⁹⁰ âh u efgân ve çeşmini çeşme-i kan itdi ve naqş u nigâr-ı yâdına gelüp⁴⁸⁹¹ dehân-ı dürbârdan⁴⁸⁹² bu gevheri⁴⁸⁹³ nişâr itdürdi⁴⁸⁹⁴ ki ey beni derdle belâya⁴⁸⁹⁵ ve nâr-ı 'ışkla⁴⁸⁹⁶ yaçup

⁴⁸⁸² seyl-âb-ı eşk dîde-i gam-dîdesini açup her dem çağlardı: seyl-âb-ı eşk dîdesi her-dem çağlardı İÜ, gözleriniñ yaşı seyl gibi çağlardı İS

⁴⁸⁸³ yabana: -İS

⁴⁸⁸⁴ bu resme: -İÜ

⁴⁸⁸⁵ efsâne diyü bu serv-i dile: yabana söyleyüp bu sürürle İS

⁴⁸⁸⁶ Nazm: nazm-ı Yahyâ İS

⁴⁸⁸⁷ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 1615-1617, s. 56, 57.

⁴⁸⁸⁸ Neşr: -İÜ

⁴⁸⁸⁹ El-kışşa her zamân: -YB, -MO, -İS

⁴⁸⁹⁰ her an: -YB, -MO. // bu nev'le sühândân olup her an: bunu duyup İS

⁴⁸⁹¹ âh u efgân ve çeşmini çeşme-i kan itdi ve naqş-ı nigâr yâdına gelüp: âh u efgân iderdi ve efkâr-ı naqş-ı nigâr itdükçe İÜ. // gelüp: geldükçe İS

⁴⁸⁹² dehân-ı dürbârdan: dehân-ı deründan her bâr İÜ, -İS

⁴⁸⁹³ gevheri: gevherleri İÜ, sözleri İS

⁴⁸⁹⁴ itdürdi: iddürdi İÜ, İS

⁴⁸⁹⁵ beni derdle belâya: beni derde bırağup belâya İÜ

⁴⁸⁹⁶ derdle belâya ve nâr-ı 'ışkla: derde bırağup belâya ve 'ışk odına İS

hevāya şalan şeh-zād aduñı⁴⁸⁹⁷ bilmezem ki her dem yād ve göñlümi yāduñla⁴⁸⁹⁸ şād kılam çün hayālüñ āşikār ve dil ü cānı⁴⁸⁹⁹ bir lu'ble şikār itdüñ. Ey şāh-ı 'ālem demüñden dem ve oñulmaz⁴⁹⁰⁰ yareme ger⁴⁹⁰¹ merhem irmezse senden⁴⁹⁰² bir pāre⁴⁹⁰³ bilürem baña benden ne çāre.⁴⁹⁰⁴ Pes⁴⁹⁰⁵ el-kışşa⁴⁹⁰⁶ bu resme serv-i dile ülfet⁴⁹⁰⁷ ve her gice⁴⁹⁰⁸ şubha degin derdle meşakkat⁴⁹⁰⁹ ve āh-ı serdle⁴⁹¹⁰ miḥnet⁴⁹¹¹ içinde hayāl-i yārla şoḥbet⁴⁹¹² idüp gāh āhla⁴⁹¹³ odın yaqup derünün göyündürürdi gāh şīşe-i dīdeden dile şu şaçup nārın⁴⁹¹⁴ söyündürürdi. Giceler dā'imā⁴⁹¹⁵ giryān ve gündüzler zāhirā ḥandān olup bu hicrānla⁴⁹¹⁶ bir nice zamān geçdi⁴⁹¹⁷ ve ḥayrān qaldı⁴⁹¹⁸ varduqça 'ışk-ı Züleyhā'ya eşer idüp 'aql u dil⁴⁹¹⁹ milkin yağmāya virdi. Güneşi balçığıla şaklamak ve tevseni bir kılla [MO49a] bağlamak diledi.⁴⁹²⁰ Süñi āḥir çuvala ve mevc-i deryā sıfāle şıgmayup ayuñ on dördi iken hilāle döndi

⁴⁸⁹⁷ aduñı: adıñı MO, nāmuñı İS

⁴⁸⁹⁸ yāduñla: zikrūñle İS

⁴⁸⁹⁹ dil ü cānı: beni İS

⁴⁹⁰⁰ ey şāh-ı 'ālem demüñden dem ve oñulmaz: -YB, -MO

⁴⁹⁰¹ ger: -İÜ

⁴⁹⁰² merhem irmezse senden: senden merhem irmezse İÜ

⁴⁹⁰³ Ey şāh-ı 'ālem demüñden dem ve oñulmaz yareme ger merhem irmezse senden bir pāre: baña senden meded irmeyicek İS

⁴⁹⁰⁴ ne çāre: çāre yokdur İS

⁴⁹⁰⁵ Pes: -YB, -MO, -İS

⁴⁹⁰⁶ el-kışşa: -İÜ

⁴⁹⁰⁷ ülfet: şoḥbet İÜ

⁴⁹⁰⁸ gice: şeb İÜ. // bu resme serv-i dile ülfet ve her gice: giçeler İS

⁴⁹⁰⁹ meşakkat: miḥnet İÜ, İS

⁴⁹¹⁰ serdle: serd ile MO

⁴⁹¹¹ miḥnet: meşakkat İÜ, İS

⁴⁹¹² şoḥbet: ülfet İÜ

⁴⁹¹³ āhla: āhla İÜ, -İS

⁴⁹¹⁴ nārın: -İS

⁴⁹¹⁵ dā'imā: -YB, -MO

⁴⁹¹⁶ hicrānla: hicrān ile İÜ

⁴⁹¹⁷ geçdi: denk İÜ

⁴⁹¹⁸ ve ḥayrān qaldı: -YB, -MO. Giceler dā'imā giryān ve gündüzler zāhirā ḥandān olup bu hicrānla bir nice zamān geçdi ve ḥayrān qaldı: -İS

⁴⁹¹⁹ 'aql u dil: göñli İÜ, 'aqlı İS

⁴⁹²⁰ diledi: dilerdi İS

āhir⁴⁹²¹ [İÜ61a] derūnuñ tābı⁴⁹²² ve çeşminüñ ābı tuğyān idüp⁴⁹²³ aşhābı icinde⁴⁹²⁴
gizlü hāli⁴⁹²⁵ ‘ayān oldı ve ol nāzenīn bir gül rengīn iken mānend-nesrīn şoldı.⁴⁹²⁶

NAZM⁴⁹²⁷

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Ne deñlü şaklasa ‘ışk ehli rāzı [İS65a]

[YB060a] Tıyurur rāzını āh u niyāzı⁴⁹²⁸

Kimüñ ‘ālemde āh-ı serdi vardur

Gören bilür ki anuñ derdi vardur⁴⁹²⁹

NEŞR⁴⁹³⁰

BU FAŞL DĀYE ZÜLEYHĀ GÜŞINA NAŞĪHAT DÜRLERİN AŞUP ZÜLEYHĀ'NUÑ HİTĀBINA CEVĀB VİRDÜGİDÜR⁴⁹³¹

Gerçi dāyeler⁴⁹³² anuñ⁴⁹³³ bu hāletini görüp cānlarından bezdiler⁴⁹³⁴ ammā
‘illetini fehm itmeyüp her biri bir dürlü⁴⁹³⁵ hāl sezdiler⁴⁹³⁶ ve bir biriyle kıl ü kāl
kıldılar ki⁴⁹³⁷ bu hāl⁴⁹³⁸ sihr eşeridür⁴⁹³⁹ veya⁴⁹⁴⁰ bed-bīnūñ⁴⁹⁴¹ kem-nazarıdur

⁴⁹²¹ āhir: ‘ākıbet İÜ, -İS

⁴⁹²² tābı: bābı MO

⁴⁹²³ ve çeşminüñ ābı tuğyān idüp: tıyulup İS

⁴⁹²⁴ icinde: kıanda MO

⁴⁹²⁵ hāli: rāzı İÜ

⁴⁹²⁶ ve ol nāzenīn bir gül rengīn iken mānend-nesrīn şoldı: -İS

⁴⁹²⁷ Nazm: li-ibni Kemāl Pāşā İS

⁴⁹²⁸ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 1711, s. 59. Şiirdeki “āh u” ibaresi Kemāl Paşā-zāde’nin eserinde
“āhir” şeklinde geçmektedir.

⁴⁹²⁹ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 1726, s. 59.

⁴⁹³⁰ Neşr: -İÜ

⁴⁹³¹ Bu faşl dāye züleyhā güşına naşīhat dürlerin aşup züleyhā’nuñ hitābına cevāb virdigidür: -YB, -
MO, -İS

⁴⁹³² Gerçi dāyeler: dāyeler gerçi İÜ

⁴⁹³³ anuñ: -İÜ

⁴⁹³⁴ görüp cānlarından bezdiler: bildiler YB, MO. // bezdiler: añladılar İS

⁴⁹³⁵ dürlü: güne İÜ, -İS

⁴⁹³⁶ sezdiler: -İS

⁴⁹³⁷ kıldılar ki: idüp İÜ, eylediler ki İS

⁴⁹³⁸ hāl: -İS

⁴⁹³⁹ sihr eşeridür: sihr eşeri YB, MO, İS

⁴⁹⁴⁰ veyā: veyā infī‘āli bir İÜ, veyā kimsenüñ İS

⁴⁹⁴¹ bed-bīnūñ: -İS

veyahud⁴⁹⁴² perī hayāli⁴⁹⁴³ ya⁴⁹⁴⁴ ʿışk hālidür⁴⁹⁴⁵ diyüp⁴⁹⁴⁶ her biri⁴⁹⁴⁷ taḥkīki zāhir ve sözi bir yere āhir itmediler. Züleyhā gerçi⁴⁹⁴⁸ ʿışka⁴⁹⁴⁹ giriftār idi lākin⁴⁹⁵⁰ hālinden ve mā fi'l-bālinden kimseyi⁴⁹⁵¹ haberdār ve⁴⁹⁵² izhār-ı⁴⁹⁵³ esrār itmezdi. Meger dāyelerden bir dāye var idi ki⁴⁹⁵⁴ efsūnla aya sihr iderdi⁴⁹⁵⁵ nice⁴⁹⁵⁶ def'a ma'şūk u ʿāşık ve ṭavr-ı ʿışkda⁴⁹⁵⁷ fāyık olmuşdı.⁴⁹⁵⁸ Züleyhā'yı kendü cānından ve sīnede imānından yig severdi⁴⁹⁵⁹ bu kerre anuñ⁴⁹⁶⁰ hālını gāyet⁴⁹⁶¹ mükedder ve gül-i ter gibi⁴⁹⁶² peykerin⁴⁹⁶³ mānend-i nīlūfer gördi. Hemīn ol dāye⁴⁹⁶⁴ tenhā⁴⁹⁶⁵ Züleyhā'ya şeker gibi şīrīn sözleri mükerrer idüp hālın [İS65b] şordı⁴⁹⁶⁶ ve dil-güşā sözler ile gönlin⁴⁹⁶⁷ şād ve eski hizmetlerini yād idüp sevķ-i kelāmıla⁴⁹⁶⁸ eyitdi⁴⁹⁶⁹ [İÜ62a] ey nigār-ı nāzenīn ve ey gülzār-ı⁴⁹⁷⁰ meh-cebīn⁴⁹⁷¹ niçün⁴⁹⁷² ḥüsn ü

⁴⁹⁴² veyahud: yaḥud İÜ

⁴⁹⁴³ hayāli: hayālidür İS

⁴⁹⁴⁴ ya: veyā İÜ

⁴⁹⁴⁵ hālidür: hayālidür İS

⁴⁹⁴⁶ diyüp: -YB, -MO, didiler İS

⁴⁹⁴⁷ her biri: illā İS

⁴⁹⁴⁸ Züleyhā gerçi: gerçi Züleyhā İS

⁴⁹⁴⁹ ʿışka: kemend-i ʿışka İÜ

⁴⁹⁵⁰ lākin: ammā İÜ

⁴⁹⁵¹ ve mā fi'l-bālinden kimseyi: kimse İS

⁴⁹⁵² ve mā fi'l-bālinden kimseyi haberdār ve: kimesne bī-haberdār ve mā fi'l-bālinden İÜ

⁴⁹⁵³ izhār-ı: diyü keşf İS

⁴⁹⁵⁴ var idi ki: vardı ki YB, -İÜ, ki İS

⁴⁹⁵⁵ iderdi: iderdi ve fūnūn-ı mekrde māhir ve fūsūn-ı sihrde şāni-i sāmīrī sāhi idi İÜ, iderdi ve fiten-i mekrde māhir ve sihr ü efsūnda şāni-i sāmīrī sāhir idi İS

⁴⁹⁵⁶ nice: niçe MO, İS

⁴⁹⁵⁷ ṭavr-ı ʿışkda: ʿışk feninde İÜ, ṭavrında İS

⁴⁹⁵⁸ olmuşdı: olmuşdı İÜ

⁴⁹⁵⁹ Züleyhā'yı kendü cānından ve sīnede imānından yig severdi: Züleyhā'yı zamānı bedende cānı ve sīnede imānı gibi severdi İÜ, Züleyhā'yı cānı ve sīnede imānı gibi severdi İS

⁴⁹⁶⁰ anuñ: -İÜ, -İS

⁴⁹⁶¹ gāyet: -YB, -MO

⁴⁹⁶² ter gibi: ter iken İÜ, İS

⁴⁹⁶³ peykerin: -İÜ, -İS

⁴⁹⁶⁴ ol dāye: -İÜ, -İS. // hemīn ol dāye: hemīn şandūķ-ı mekr açdı ve metā'-ı fikr-i tezvīri döküp şaçdı İS

⁴⁹⁶⁵ tenhā: maḥfī İÜ

⁴⁹⁶⁶ Züleyhā'ya şeker gibi şīrīn sözleri mükerrer idüp hālın şordı: Züleyhā'nuñ ḥātırın şorup İS

⁴⁹⁶⁷ gönlin: anı İS

⁴⁹⁶⁸ sevķ-i kelāmıla: ešnā-yı kelāmıda İS

⁴⁹⁶⁹ Züleyhā'ya şeker gibi şīrīn sözleri mükerrer idüp hālın şordı ve dil-güşā sözler ile gönlin şād ve eski hizmetlerini yād idüp sevķ-i kelāmıla eyitdi: Züleyhā'nuñ ḥātırın şorup şandūķ-ı mekr u taķrīri açdı ve metā'-ı fikr u tezvīri döküp şaçdı ve dil-güşā sözler ile anı şād ve eski hizmetlerini yād idüp eyitdi İÜ

⁴⁹⁷⁰ gülzār-ı: dildār-ı İÜ

cemālũñ zevāle ve ƙadd-i nihālũñ dāle⁴⁹⁷³ dönüp beñzer ki kemend-i ‘ıřƙa [MO49b] giriftār ve bir dil-ber-i fettāna ‘āřıř-ı zārsın ki bũlbũl gibi nevāya ve evrāk-ı [YB060b] gũl gibi hevāya uymışsın. İmdi⁴⁹⁷⁴ saña kār eyleyen nice āteř ü dilũñ zār iden ƙanƙı⁴⁹⁷⁵ dem-keř⁴⁹⁷⁶ ise⁴⁹⁷⁷ bir bir ‘ayān idüp şüret-i rāzuñı benden nihān ve toğrıyum baña egri gũmān itme ki göñlüñ el-ān eger firişte ve zātı envārla sirişte ise anı ĥikmetle⁴⁹⁷⁸ da‘vet ve himmetle⁴⁹⁷⁹ nũr-şıfat gökden indirüp emrũne⁴⁹⁸⁰ müsahħar ve āsitānuñda boynı bağlu çāker idem ve eger kũh-ı Ƙāf içre perĩveř güzel ve ĥüsn-i⁴⁹⁸¹ lāf içre bĩ-bedel ise⁴⁹⁸² veya ol Leylā-şüret ādemĩ-zād olup Ĥüsrev-i dehr olursa⁴⁹⁸³ Mecnũn-şıfat leb-i řĩrĩnũne anı Ferhād ƙılam.⁴⁹⁸⁴

BEYT⁴⁹⁸⁵

[mefā‘ĩlũn/mefā‘ĩlũn/fe‘ũlũn]

Egerçi ‘ıřƙ içinde şabr olur ‘ār

Velĩkin şabrla ĥāřıl olur kār⁴⁹⁸⁶

Çũn [İS66a] ol dil-ārām dāyeden bu ma‘ƙũle⁴⁹⁸⁷ řĩrĩn-keleām⁴⁹⁸⁸ iřitdi hezār nāz ile⁴⁹⁸⁹ dehen açup keř-i rāz ve açmazdan ‘arż-ı niyāz itdi ki ey dāye-i hem-rāz

⁴⁹⁷¹ meh-cebĩn: meh-cebĩnĩn İS, meh-cebĩn bĩmār- ĥāne-i dũnyāda her derd içün bir devā mu‘ayyen ve her renc içün ƙānũn-ı ĥikmetden bir řifā mübeyyen iken İÜ

⁴⁹⁷² niçün: niçün bu āfitāb-ı İÜ, niçün bu İS

⁴⁹⁷³ dāle: hilāle İS

⁴⁹⁷⁴ imdi: pes İÜ

⁴⁹⁷⁵ ƙanƙı: ƙanđı İÜ

⁴⁹⁷⁶ dem-keş: ser-keş İÜ

⁴⁹⁷⁷ ise: idüğĩn İS

⁴⁹⁷⁸ ĥikmetle: efsũn-ı ĥikmetle İÜ

⁴⁹⁷⁹ himmetle: gũnā-gũn himmetle İS

⁴⁹⁸⁰ emrũne: saña İS

⁴⁹⁸¹ ĥüsn-i: ĥüsn ü İS

⁴⁹⁸² ĥüsn-i lāf içre bĩ-bedel ise: ĥüsn ü cemālle bĩ-bedel İÜ

⁴⁹⁸³ Ĥüsrev-i dehr olursa: Ĥüsrev u Behzād ise İÜ

⁴⁹⁸⁴ ƙılam: ƙılam ki her derd içün bĩmār-ĥāne-i dũnyā deyr devā-yı mu‘ayyen ve her renc içün ƙānũn-ı ĥikmetden bir řifā-yı mübeyyendür İS

⁴⁹⁸⁵ Beyt: -YB, -MO, -İS

⁴⁹⁸⁶ Egerçi ‘ıřƙ içinde şabr olur ‘ār / Velĩkin şabrla ĥāřıl olur kār: -YB, -MO, -İS; Tekin, ř, Tekin, G. A, a.g.e., b. 2731, 6657, s. 213.

⁴⁹⁸⁷ bu ma‘ƙũle: böyle İÜ

⁴⁹⁸⁸ řĩrĩn-keleām: keleām İS

⁴⁹⁸⁹ nāz ile: nāzla İÜ, İS

benüm bu genc-i nihānum derūnumda cānum gibi pinhāndur.⁴⁹⁹⁰ Āh kim bu gencüñ kilīdi [İÜ62a] perişān⁴⁹⁹¹ ve bu rencüñ devāsı bī-nişāndur. Saña ne kufl açam ki dilüm yandı⁴⁹⁹² ve cānum pāresin baña añdurma ki yüregüm yāresin tāze itdi. Bu kināyeden⁴⁹⁹³ dāye bildi ki Züleyhā'nuñ gizlü sözi ve derūnunda 'ışk odıyla sözi vardır⁴⁹⁹⁴ hemīn⁴⁹⁹⁵ sīnede dağı tāzelenüp ⁴⁹⁹⁶ey bahtum çerāđı derdüñle bađrumuñ⁴⁹⁹⁷ yağı erimedim [YB061a] bayađı⁴⁹⁹⁸ rāz-ı nihānuñı beyān⁴⁹⁹⁹ eyle ki ser virüp sırruñı 'ayān itmeyem didi.⁵⁰⁰⁰ Bī-ihtiyār ol gül-i gülzār bāđ-ı bahār⁵⁰⁰¹ [MO50a] güftāre gelüp eyitdi ey dāye-i vefādār saña derdüm deryāsından bir kaçre⁵⁰⁰² izhār ideyüm ki h'ābda⁵⁰⁰³ bir perī ruhsār gördüm ki gaybdan āşikār olup gönül murğın şikār itdi ve ol şeh-bāz beni gird-āb-ı belāya⁵⁰⁰⁴ şalup yine pervāz kıldı.

BEYT⁵⁰⁰⁵

[fe'ilātün/mefā'ilün/fe'ilün]

Cānuma oğ urıldı yāresi yok

'İşkuñ ölmekden özge çāresi yok⁵⁰⁰⁶

NESR⁵⁰⁰⁷

⁴⁹⁹⁰ pinhāndur: gizlüdür İS

⁴⁹⁹¹ perişān: pinhān İS

⁴⁹⁹² yandı: bitdi YB, MO, yetdi İS

⁴⁹⁹³ bu kināyeden: bunu İÜ, -İS

⁴⁹⁹⁴ Züleyhā'nuñ gizlü sözi ve derūnunda 'ışk odıyla sözi vardır: Züleyhā'ya 'ışk eşer idüp bu sevdāyı ifşāya mahrem arzū 'ışk odıyla derūnında olan sözi ve gizlü sözi var İÜ

⁴⁹⁹⁵ hemīn: hemīn dāyenüñ İÜ

⁴⁹⁹⁶ sīnede dağı tāzelenüp: yalvarup eyitdi İS

⁴⁹⁹⁷ bađrumuñ: bađrımıñ İÜ

⁴⁹⁹⁸ bayağı: -İÜ, -İS

⁴⁹⁹⁹ beyān: baña beyān İS

⁵⁰⁰⁰ didi: -İS

⁵⁰⁰¹ bāđ-ı bahār: -İS

⁵⁰⁰² deryāsından bir kaçre: derdüm deryāsınuñ bir kaçresin İS

⁵⁰⁰³ h'ābda: gice h'ābda İS

⁵⁰⁰⁴ gird-āb-ı belāya: gird-āba İS

⁵⁰⁰⁵ Beyt: nazm-ı Hāmdī İS

⁵⁰⁰⁶ Mehmet Cihat Üstün, a.g.e., b. 2546, s. 421.

⁵⁰⁰⁷ Nesr: -İÜ

Bu haber-i dāye [İS66b] işidicek guşşalardan ser-māye kazanup haber-i h̄'āb anı h̄'ābından uyardı ve⁵⁰⁰⁸ bu cevābından dil-haste ve goncaveş⁵⁰⁰⁹ gamından dem-beste oldu. Yā ilāhī ḳanḳı⁵⁰¹⁰ mekkār anı bu derde giriftār itdi deyü efkār baħrine ḫaldı⁵⁰¹¹ yine tekrār bu resme güftār itdi ki⁵⁰¹² ey gön̄lüm⁵⁰¹³ temennāsı ol düşde gördüğün beḳası yok naḳşa ḫālib ve zevāle sebep olan muḫāle rāḡib [İÜ62b] olma ve perīveş dīvāne olup şu gibi dürlü naḳşla ḫolma zīrā gön̄l bir āyīne-i mücellādur ki hezār naḳş⁵⁰¹⁴ anda hüveydā olur⁵⁰¹⁵ vücūdı olmayan şūrete aldanmaḳ 'āḳıllar işi ve ḫayāli ḫaḳīḳat şanmaḳ⁵⁰¹⁶ kāmiller cünbişi degüldür.

BEYT⁵⁰¹⁷

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Yüri dün u gün sa'ādet yolın izle

Bu genci şöyle kim cān içre gizle⁵⁰¹⁸

Züleyhā eyitdi [YB061b] ey dāye-i ḡam-h̄'ār n'ideyüm ki elümde ihtiyār ve bende⁵⁰¹⁹ şabr u ḳarār yokdur ki gön̄lüm⁵⁰²⁰ ol⁵⁰²¹ yāre mübtelā olalı derde giriftār olup *ke-naḳşin fi'l-aḫcāri* 'ıḡḳı ḳalbümde⁵⁰²² ḳarār ḫutdı ve sevdāsı hümāyün-ı ḫāli'üm şūm ve hümā idüm⁵⁰²³ beni büm itdi ki güneş yüzün görmedin maḫrüm ve

⁵⁰⁰⁸ uyardı ve: uyarup İS

⁵⁰⁰⁹ goncaveş: gonçaveş MO

⁵⁰¹⁰ ḳanḳı: ḳanḡı YB, İÜ

⁵⁰¹¹ efkār baħrine ḫaldı: ḡarīḳ-i baħr-i efkār olup İÜ

⁵⁰¹² deyü efkār baħrine ḫaldı yine tekrār bu resme güftār itdi ki: diyüp yine tekrār eyitdi İS

⁵⁰¹³ gön̄lüm: gön̄lümün İS

⁵⁰¹⁴ naḳş: naḳş u nigār İÜ

⁵⁰¹⁵ hüveydā olur: hüveydādur İÜ.

⁵⁰¹⁶ ḫaḳīḳat şanmaḳ: taḫḳīḳ şatmaḳ İÜ.

⁵⁰¹⁷ Beyt: -YB, -MO, -İS

⁵⁰¹⁸ Yüri dün u gün sa'ādet yolın izle / Bu genci şöyle kim cān içre gizle: -İS

⁵⁰¹⁹ bende: dilümde İÜ.

⁵⁰²⁰ gön̄lüm: bu dil İÜ.

⁵⁰²¹ ol: āvāre ol İÜ

⁵⁰²² 'ıḡḳı ḳalbümde: ḳalbümde 'ıḡḳı İÜ.

⁵⁰²³ hümā idüm: hümāydum YB.

nā-murād u mağmūm oldum⁵⁰²⁴ aşlā⁵⁰²⁵ bir dem hayāli hātırumdan gitmek muḥāl ve ansız⁵⁰²⁶ ārām [MO50b] itmek ne ihtimāldür.

BEYT⁵⁰²⁷

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Dil ü cān bülbülin 'ışk itdi ḥuffāş

Neler göre daḥı bu oñmaduḡ baş⁵⁰²⁸

NEŞR⁵⁰²⁹

Yine dāye pend idüp Züleyhā'ya eyitdi ey gül-i nā-şüküfte ve gevher-i nā-süfte semenzār ü yāsemenvār-ı hevā ile⁵⁰³⁰ hevādār olma⁵⁰³¹ [İS67a] ve ḳaddüñ nihāli hilāle dönmedin egri hayāli başuñdan çıkar ki egri hayāle yār olursañ göz⁵⁰³² gibi bī-mār olursın. Bu kāra bu kāra şabrdan⁵⁰³³ ḡayri⁵⁰³⁴ çāre yoḡdur didi.⁵⁰³⁵

BEYT⁵⁰³⁶

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Egerçi şabr olur aḡudan acı

Velī derd ehlinüñ oldur 'ilācı⁵⁰³⁷

NEŞR⁵⁰³⁸

⁵⁰²⁴ oldum: olup İÜ.i // ve sevdası hümāyün-ı ḡālī'üm şüm ve hümā idüm beni büm itdi ki güneş yüzün görmedin maḥrūm ve nā-murād u mağmūm oldum: -İS

⁵⁰²⁵ aşlā: şöyle ki İS

⁵⁰²⁶ ansız: ansız bir nefes şabr ve İÜ

⁵⁰²⁷ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6834, s. 219. // Beyt: -İS

⁵⁰²⁸ Dil ü cān bülbülin 'ışk itdi ḥuffāş / Neler göre daḥı bu oñmaduḡ baş: -İS

⁵⁰²⁹ Neşr: -İÜ, -İS

⁵⁰³⁰ hevā ile: hevāyla İÜ

⁵⁰³¹ hevā ile hevādār olma: her ḡāh hevāya tābi' olup gümrāh olmaya İS

⁵⁰³² göz: gözün İÜ, İS

⁵⁰³³ bu kāra şabrdan: bu kāra nā-hemvāra şabr u taḥammülden İÜ

⁵⁰³⁴ ḡayri: ḡayri bir İÜ

⁵⁰³⁵ didi: -İÜ, -İS

⁵⁰³⁶ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6723, s. 215. //Beyt: -İS

⁵⁰³⁷ Egerçi şabr olur aḡudan acı / Velī derd ehlinüñ oldur 'ilācı: -İS

El-kıřřa bunuñ emřali nice mekr ü tezviri nigār-ı dil-pezīr kenārında taqrīr idüp⁵⁰³⁹ addini ĥum ve siyāhlar giyüp ĥayli mātem itdi ve⁵⁰⁴⁰ kem-nazar cānına eřer itdi diyü⁵⁰⁴¹ ta‘vīz ve efsūnlar⁵⁰⁴² ouyup dūrlü buĥūrlar yadı. ‘Āıbet derdine dermān [YB062a] ve řıĥhatine imkān bulmayup gūn geldükce⁵⁰⁴³ ğalebe-i cūnūnla ‘ıřqa zebūn⁵⁰⁴⁴ oldu ve deryā-yı⁵⁰⁴⁵ maĥabbet⁵⁰⁴⁶ bařdan ařup řařlarla dögünmege bařladı. Bu sevdā ile⁵⁰⁴⁷ ‘alı⁵⁰⁴⁸ řařup⁵⁰⁴⁹ der ü dīvār ile⁵⁰⁵⁰ söyleřür oldu.

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Leb-i yāūtı oldu la‘l-i asfar

Siriřki dūrleri yāūt aĥmer

Begenmezken teni dībā abāyı

Düřündi būriyā giyüp ‘abāyı⁵⁰⁵¹

BU FAřL AYMŪS'UÑ ZŪLEYĥĀ'YA NAřĤATI VE ĀĥİR-İ CŪNŪNLA TŌĥMETİDŪR⁵⁰⁵²

ün dāye bunca efsūnla ol aya ve dūrlü ‘ilāc ü devāya madūrın řarf idüp bu belāya⁵⁰⁵³ bir⁵⁰⁵⁴ āre bulmadı. Nā-ār řehriyārı bu esrāra⁵⁰⁵⁵ ĥaberdār ve bu

⁵⁰³⁸ Neqr: -İŪ, -İS

⁵⁰³⁹ El-kışşa bunuñ emşali nice mekr ü tezviri nigār-ı dil-pezīr kenārında taqrīr idüp: El-kışşa her end ki kelām-ı dil-peziri taqrīr iın fenn-i ĥile kitābın adı ve ol māĥi teřĥir iın dām-ı tezvire fikr ve tedbīr dānelerin şadı bu kāra āre dil ‘āciz alup hemīn ol dem İŪ. // kenārında taqrīr idüp: öñinde taqrīre her end ki fenn-i ĥile kitābın adı ve ol māĥi teřĥir iın rām-ı tezvire fikr ve tedbīr dānelerin döküp şadı bu kāra āreden ‘āciz alup nā-ār İS

⁵⁰⁴⁰ ve: ve buña İS

⁵⁰⁴¹ eşer itdi deyü: degmişdi diyüp İS

⁵⁰⁴² efsūnlar: efsūn İS

⁵⁰⁴³ geldükce: geldükçe YB, İS

⁵⁰⁴⁴ ğalebe-i cūnūnla ‘ıřqa zebūn: cūnūnu artup ‘ıřqınuñ zebūnu İS

⁵⁰⁴⁵ deryā-yı: baĥr-i İS

⁵⁰⁴⁶ deryā-yı maĥabbet: maĥabbet deryası İS

⁵⁰⁴⁷ sevdāyla: sevdā ile MO

⁵⁰⁴⁸ ‘alı: ‘alın İS, ‘al u fikri İŪ

⁵⁰⁴⁹ şaşup: şaşurup İS

⁵⁰⁵⁰ dīvār ile: dīvārla İS

⁵⁰⁵¹ Leb-i yāūtı oldu la‘l-i asfar/Siriřki dūrleri yāūt aĥmer/Begenmezken teni dībā abāyı/Düřündi būriyā giyüp ‘abāyı: -İS

⁵⁰⁵² Bu fařl aymūs'uñ Zūleyĥā'ya nařĥati ve āĥir-i cūnūnla tŌĥmetidūr: -YB, -MO, -İS

rāzı sır⁵⁰⁵⁶ itmeyüp izhār⁵⁰⁵⁷ itdi. Taymūs Züleyhâ'nuñ vişâliyle me'nūs olup cemâli cānınuñ [İS67b] şıhhati ve vişâli gönünün rāhatı idi ve andan artuq evlâdı [MO51a] olmayup⁵⁰⁵⁸ kalbine şādī andan irerdi. Anuñ bu hāletini görüp⁵⁰⁵⁹ gönül ferāgatini bile⁵⁰⁶⁰ virüp cānı dehāna⁵⁰⁶¹ geldi ve gözünden revnaq-ı⁵⁰⁶² cihān uçup übüvvet mihriyle cānı pür-āteş ve dil-fikār ü dil-i müşevveş oldu. Bir gün nihānī ol [İÜ63b] gül-i handānı⁵⁰⁶³ pür-ḥayret görüp yanına da'vet itdi ve luṭf u şefkatle⁵⁰⁶⁴ eyitdi ey maḥdūme-i cihān ve muḥaddere-i zamān dilden böyle fiğān nedendür⁵⁰⁶⁵ ve ey 'ömrümüñ varı sende bu āh u zārī nedür.⁵⁰⁶⁶ Saña ḥod esbāb-ı devlet āmāde ve ebvāb-ı rāhat güşāde iken bilā-sebeeb evhām-ı hāmle bunca belā ve ta'ḥ çekmege 'aceb ne güne⁵⁰⁶⁷ nesne sebebdür.⁵⁰⁶⁸ İmdi⁵⁰⁶⁹ nergisün ḥ'ābı neden müşevveş ve⁵⁰⁷⁰ sinenün tābı nice āteş idügin ey cān-ı pederin müşfikünden ḥazer itmeyüp [YB062b] sırr-ı nihānuñı 'ayān ve derd-i dil ü cānuñı birbir beyān ile ve serv-ḳaddüñi nihāl-i za'ıf ve mäh-ı bedrüñi⁵⁰⁷¹ hilāl-i naḥīf iden kimdür⁵⁰⁷² söyle.

BEYT⁵⁰⁷³

[fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün]

Kim ḡamuñdan dilde yaḡum⁵⁰⁷⁴ ḳalmadı

⁵⁰⁵³ bu belāya: -YB, -MO

⁵⁰⁵⁴ ve dürlü 'ilāc ü devāya maḳdürün şarf idüp bu belāya bir: -İS

⁵⁰⁵⁵ şehriyārı bu esrāra: bu esrāra şehriyārı İÜ, şāhı bu ḥāle İS

⁵⁰⁵⁶ sır: setr İÜ

⁵⁰⁵⁷ ve bu rāzı sır itmeyüp izhār: -İS

⁵⁰⁵⁸ olmayup: olmamaḡın İS

⁵⁰⁵⁹ görüp: işitdükde İS

⁵⁰⁶⁰ bile: yile İÜ, İS

⁵⁰⁶¹ dehāna: aḡzına İS

⁵⁰⁶² revnaq-ı: -İS

⁵⁰⁶³ ḥandānı : ḥandānı böyle İÜ, ḥandāna İS

⁵⁰⁶⁴ pür-ḥayret görüp yanına da'vet itdi ve luṭf u şefkatle: -İS

⁵⁰⁶⁵ nedendür: nedür İS

⁵⁰⁶⁶ nedür: nedendür İS

⁵⁰⁶⁷ güne: maḳūle İS

⁵⁰⁶⁸ Saña ḥod esbāb-ı devlet āmāde ve ebvāb-ı rāhat güşāde iken bilā-sebeeb evhām-ı hāmle bunca belā ve ta'ḥ çekmege 'aceb ne güne nesne sebebdür.: -YB, -MO. // sebebdür: sebep olmuştur İS

⁵⁰⁶⁹ İmdi: ve bu İS

⁵⁰⁷⁰ neden müşevveş ve: gidüp İS

⁵⁰⁷¹ bedrüñi: bedriñi İÜ

⁵⁰⁷² kimdür: kim idügin İS

⁵⁰⁷³ Beyt: nazm İÜ, nazm-ı Yaḡyā İS

Sinede nūr-ı çerāğum kalmadı

NEŞR⁵⁰⁷⁵

Hemīn⁵⁰⁷⁶ ol gül-i zībā bülbül-i [İS68a] gūyā gibi bī-pervā gonça-i dehānın açup āşikāre⁵⁰⁷⁷ dāstānın oğumağa başladı ki ey cānumdan müşfik pederüm⁵⁰⁷⁸ uşda⁵⁰⁷⁹ şemşirūñ işte⁵⁰⁸⁰ serm şanma ki bu şüm⁵⁰⁸¹ haberüm senden⁵⁰⁸² nihān ve halka dāstān ola. Benüm ‘illetüme⁵⁰⁸³ budur ‘illet ki h̄‘ābda⁵⁰⁸⁴ bir h̄üb-şüret görüp anuñ hayālinden bir hayāl ve şu‘le-i cemālinden āşüfte-ḥāl oldum. ‘Işkı beni esīr⁵⁰⁸⁵ ve nālemi⁵⁰⁸⁶ nāle-i nefir itdi. Ben dilerüm ki bu sırrı⁵⁰⁸⁷ kimseye beyān⁵⁰⁸⁸ itmeyüp nihān idem⁵⁰⁸⁹ illā n’ideyüm ki [MO51b] şabrum dükenüp ‘ayān ve cümle ‘āleme dāstān⁵⁰⁹⁰ oldı ve içüm taşum anuñ şem‘a-i cemāli ve lem‘a-i vişāli birle⁵⁰⁹¹ tıldı. [İÜ64a] Çün⁵⁰⁹² Ṭaymūs Züleyhā’nuñ bu resme⁵⁰⁹³ söz ü sāzın diñledi. Ḥayretinden āh idüp ka‘r-ı dilden iñledi ve ol sulṭān ırzın şaķınup bu ḥāli kimseye dāstān itmeñ ki buña⁵⁰⁹⁴ tedbīr çün⁵⁰⁹⁵ çāre itmedi⁵⁰⁹⁶ görelüm taķdīr ne gösterür didi.⁵⁰⁹⁷

5074 yāğum: cānum MO

5075 Neşr: -İÜ

5076 Hemīn: hemān İÜ

5077 āşikāre: -İS

5078 cānumdan müşfik pederüm: ata İS

5079 uşda: işte MO, İÜ

5080 işte: işde İS

5081 şüm: -İÜ, -İS

5082 senden: cenābuñdan İÜ

5083 ‘illetüme: zilletüme İÜ

5084 h̄‘ābda: h̄‘ābda YB

5085 esīr: esīr-i zencīr İÜ

5086 nālemi: ḥālümü İS

5087 sırrı: ḥāli İS

5088 kimseye beyān: -İS

5089 idem: kılam İS

5090 ve cümle ‘āleme dāstān: -İS

5091 birle: ile İS

5092 çün: ṭurmuşum emriñ ne ise gerek öldür gerek aş çün İS

5093 resme: güne İS

5094 buña: umūr-ı dünyeviyye teķādīr-i ilāhiyyeye müte‘allikdūr. Benī ādemüñ cedd ü cehdinüñ medḥali yokdur buña İÜ

5095 çün: -İS

5096 itmedi: itmeyicek İS

5097 ne gösterür didi: nice tedbīr ider didi İÜ, ne yüz gösterür didi İS

BEYT⁵⁰⁹⁸

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Dil-i 'āşık kim⁵⁰⁹⁹ olmuşdur ğam-ābād

Düşle ya hayālle⁵¹⁰⁰ olur şād

NEŞR⁵¹⁰¹

**BU FAŞL NEVBET-İ ŞĀNİYEDE ZÜLEYHĀ 'ĀLEM-İ MA'NĀDA
CEMĀL-İ YŪSUF'I MÜŞĀHEDE İTDÜGİDÜR⁵¹⁰²**

El-kışşa Züleyhā'nuñ derdine [YB063a] kimseden dermān irişmeyüp bir nice⁵¹⁰³ zamān giryān ü nālān kaldı. Bir gice ol bülbül şohbet-i gül hāşıl olmaduğına⁵¹⁰⁴ feryāda gelüp didi⁵¹⁰⁵.

BEYT⁵¹⁰⁶ [İS68b]

[fā'īlātün/fā'īlātün/fā'īlün]

Cānumuñ eyā mekānı kandedür

Bilmem 'ankā āşiyānı kandedür

NEŞR⁵¹⁰⁷

Diyü nāle ile ağlarken⁵¹⁰⁸ hūb nergislerine h'āb havāle olup nice h'āb belki mest-i harāb yatup çün cihāndan göz yumdı. Def'a-i şānide hemān Yūsuf-ı Ken'an⁵¹⁰⁹ çün gül-i handān⁵¹¹⁰ hūsni niķābın açup evvelki şıfatla ol nūr yine ol⁵¹¹¹

⁵⁰⁹⁸ Beyt: -İS

⁵⁰⁹⁹ kim: ki İÜ

⁵¹⁰⁰ Düşle ya hayālle: düş-ile yā hayāliyle İÜ, İS

⁵¹⁰¹ neşr: -İÜ, -İS

⁵¹⁰² Bu faşl nevbet-i şāniyede Züleyhā 'ālem-i ma'nāda cemāl-i Yūsuf'ı müşāhede itdügüdür: YB, -MO, -İS

⁵¹⁰³ bir nice: bir niçe MO, nice İS

⁵¹⁰⁴ şohbet-i gül hāşıl olmaduğına: arzū-yı şohbet-i gül idüp yaturken bī-şabr u taħammül İÜ

⁵¹⁰⁵ didi: -YB, -MO. // feryāda gelüp didi: bu nev'le müterennim olup İS

⁵¹⁰⁶ Beyt: -İÜ

⁵¹⁰⁷ Neşr: -İÜ

⁵¹⁰⁸ nāle ile ağlarken: rikķatle ağlayup nāle iderken İS

⁵¹⁰⁹ Yūsuf-ı Ken'an: ol sultān-ı 'ālišān İÜ

şüretle zühür itdi. Pes Züleyhâ⁵¹¹² âyîne-i Ʒalbi ol tecelliden⁵¹¹³ mücellâ olup bayağı ol naşş-ı dil-ârâ anda peydâ olduƷda⁵¹¹⁴ ol ‘aşıƷ-ı miskîn anuñ gül yüzün göricek⁵¹¹⁵ fi'l-hâl⁵¹¹⁶ ârâmı [IÜ64b] gidüp bî-mecâl ve zülfi gibi pâyine düşüp pây-mâl oldı ve yüz yirde yalvarup zârî kıldı ki ey dil-ârāmum tende mecâl ve dilde şabr u ârāmum Ʒalmadı. Cemâlüñ gülistānınuñ bāğbān-ı Ʒudreti haƷƷıçün ki seni gül ve [MO52a] beni sen güle⁵¹¹⁷ bülbül idüp Ʒaddüñi naħl-i mîve-i cān ve lebüñe⁵¹¹⁸ āb-ı çeşme-i⁵¹¹⁹ hayvān itdi. Teşneyüm zülāl-i hitābuñla sîr-āb⁵¹²⁰ ve cevāb-ı pür-şavābuñla ben haste-dili⁵¹²¹ şihhat-nişāb it ki⁵¹²² cemālüñ ne gülzāruñ⁵¹²³ güli ve dilüñ ne⁵¹²⁴ gülistānuñ⁵¹²⁵ bülbülidür. Eger hān iseñ [YB063b] hānedāndan⁵¹²⁶ ve cān iseñ ne cihāndansın [İS69a] ‘ayān ve bu rāz-ı⁵¹²⁷ pinhānı beyān eyle. Çün şāhid-i ķayb bu sözleri hep işitdi. Bî-reyb dehānı sırrını keşf itdi ve gün⁵¹²⁸ cemāli gibi hāli⁵¹²⁹ rüşen Ʒılıp şükr ü dilden⁵¹³⁰ ol haste⁵¹³¹ dile⁵¹³² cevāb-ı⁵¹³³ şāfî virdi ki ey tālīb-i vişālüm ve müştāƷ-ı cemālüm olan⁵¹³⁴ Züleyhā-yı rüşen-dil ki⁵¹³⁵ ben⁵¹³⁶ ādemiyüm ve gül-i gülzār-ı ādem şebnemiyüm lākin⁵¹³⁷

⁵¹¹⁰ gül-i hāndān: -İS

⁵¹¹¹ evvelki şıfatla ol nūr yine ol: nūr-ı şıfat evvelki İS

⁵¹¹² Pes Züleyhā: Züleyhā'nuñ İÜ, İS

⁵¹¹³ tecelliden: tecellādan İÜ, -İS

⁵¹¹⁴ bayağı ol naşş-ı dil-ârâ anda peydâ olduƷda: anda peydâ olan naşş-ı dil-ârāyı temāşā itdükde İÜ

⁵¹¹⁵ göricek: görmekle İÜ

⁵¹¹⁶ fi'l-hāl: -İS

⁵¹¹⁷ sen güle: senüñle İÜ

⁵¹¹⁸ lebüñe: lebüñi pür İS

⁵¹¹⁹ çeşme-i: ser-çeşme-i İÜ

⁵¹²⁰ sîr-āb: şuvārup İS

⁵¹²¹ haste-dili: haste-dili YB, hasteye İS

⁵¹²² it ki: idüp haber vir ki İÜ. // şihhat-nişāb it ki: şifā Ʒıl ki İS

⁵¹²³ gülzāruñ: gülistānuñ İÜ

⁵¹²⁴ ne: nice İS

⁵¹²⁵ gülistānuñ: bustānuñ İÜ

⁵¹²⁶ hānedāndan: ne hānedāndan İÜ

⁵¹²⁷ rāz-ı: sırr-ı İS

⁵¹²⁸ gün: ve gizli hāli gün İÜ, -İS

⁵¹²⁹ hāli: hālin İS

⁵¹³⁰ şükr ü dilden: şükr-i dilden İÜ, İS

⁵¹³¹ haste: haste YB, hasteye İS

⁵¹³² dile: -İS

⁵¹³³ cevāb-ı: böyle cevāb-ı İÜ

⁵¹³⁴ olan: -İÜ

⁵¹³⁵ rüşen-dil ki: haste-dil şöyle bil ki İÜ

⁵¹³⁶ Züleyhā-yı rüşen-dil ki ben: Züleyhā bil ki İS

şehbâz-ı vişâlüm bülend-pervâz ve zamân-ı ittişâlüm⁵¹³⁸ tûl⁵¹³⁹ ü dirâz dur. Eger⁵¹⁴⁰ cânla cemâlüme⁵¹⁴¹ ‘aşık ve da‘vâ-yı ‘ışık içre şâdık iseñ ve her dem⁵¹⁴² benümle maḥrem ve hem⁵¹⁴³ Ka‘beveş muḥterem olmaḥ dilerseñ genc-i nihānuña mührümle mühr urasın ve ḥaḫ gözetmekde dāyim⁵¹⁴⁴ er gibi ḳāyim ṭurasın ve dehānuñı büse-i nā-maḥremden ḥıfz⁵¹⁴⁵ idüp muḥkem ḳufl urasın [İÜ65a] bu⁵¹⁴⁶ ikisi muḳaffel ṭurup tā ki⁵¹⁴⁷ benüm keşfüm evvel ola.

BEYT⁵¹⁴⁸

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Benem bāğ-ı cemālūñ bāğbānı

Taḥammül eyle kim vardur zamānı⁵¹⁴⁹

NEŞR⁵¹⁵⁰

Çün Züleyhâ-yı nigâr güş-ı güftâr-ı dildâr ile⁵¹⁵¹ bîdâr oldı. Yanında ne yâr ve ne⁵¹⁵² aḡyâr görmeyüp dildâr⁵¹⁵³ ḥiṭâbından⁵¹⁵⁴ ḥayrân⁵¹⁵⁵ ve zâr u bî-mâr iken⁵¹⁵⁶ [İS69b] daḥı bedter⁵¹⁵⁷ bîmâr olup⁵¹⁵⁸ yüzi âbından el yudı⁵¹⁵⁹ ve

⁵¹³⁷ lâkin: biraz İÜ, gerçi İS

⁵¹³⁸ ittişâlüm: ittişâm YB

⁵¹³⁹ tûl: dür İÜ

⁵¹⁴⁰ Eger: lâkin eger İS

⁵¹⁴¹ cemâlüme: cemâle İS

⁵¹⁴² her dem: -İS

⁵¹⁴³ ve hem: olup İS

⁵¹⁴⁴ dāyim: -İS

⁵¹⁴⁵ ḥıfz: ḥıfz u ḥırâset İS

⁵¹⁴⁶ bu: tā ki bu İÜ, ki bu İS

⁵¹⁴⁷ ṭurup tā ki: -İÜ, -İS

⁵¹⁴⁸ Beyt: nazm-ı Yahyâ İS

⁵¹⁴⁹ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 1813, s. 63.

⁵¹⁵⁰ Neşr: -İÜ

⁵¹⁵¹ dildâr ile: dildârı İÜ. // Züleyhâ-yı nigâr güş-ı güftâr-ı dildâr ile: ol lâle-ruḥsâr bu zevḳle uyḥudan İS

⁵¹⁵² ne: -İÜ

⁵¹⁵³ görmeyüp dildâr: görmeyicek dil-beri İS

⁵¹⁵⁴ ḥiṭâbından: ḥiṭâbından YB

⁵¹⁵⁵ ḥayrân: ḥayrân YB

⁵¹⁵⁶ bî-mâr iken: bî-mârken İS

⁵¹⁵⁷ bedter: -İS

⁵¹⁵⁸ olup: oldı İÜ

⁵¹⁵⁹ yudı: yuyup İÜ

h̄'abından⁵¹⁶⁰ [MO52b] gördüğü vaşluñ⁵¹⁶¹ hayāli gözünde ve yarıyla⁵¹⁶² olan⁵¹⁶³ maḳāli dilinde bākī⁵¹⁶⁴ olup gōncaveş⁵¹⁶⁵ girībānın çāk ve sebze gibi⁵¹⁶⁶ başını der-
hāk [YB064a] itdi ve şol ḳadar⁵¹⁶⁷ ḥadden bīrūn⁵¹⁶⁸ ağladı ki⁵¹⁶⁹ gözlerinden
dökülen⁵¹⁷⁰ ḥūn dāmenini lāleveş gül-gūn idüp teni ḥırmen⁵¹⁷¹ gibi pāre pāre ve
yüregi ḥūşe gibi yare yare oldu. Kūh ü seng-i āhene āheng⁵¹⁷² ve gezerken
gölgesiyle ceng idüp dīde-i ḡam⁵¹⁷³ dīdesini her-dem nemnāk ve dil-i elem-
keşīdesini dem-be-dem ḡamnāk ve endūhnāk⁵¹⁷⁴ oldu. Serv-ḳaddi çün sāye⁵¹⁷⁵
yire⁵¹⁷⁶ düşüp cümle⁵¹⁷⁷ dāye başına üşdi⁵¹⁷⁸ du'ā vü efsūn çāre⁵¹⁷⁹ idemeyüp ol⁵¹⁸⁰
meftūn-ı⁵¹⁸¹ Leylā-yı ḥüsn iken Mecnūn oldu. Şāh-ı Maḡrib anuñ bu mācerāsın
bilüp⁵¹⁸² 'ilāc ü devāsın bulmadı. Nār-ı ḥasret belini⁵¹⁸³ ḥam ḳılup nār-ı ḡayret
derūnın muḥkem yaḳdı. Āḥir bunı tedbīr itdi⁵¹⁸⁴ ki pāyına zencīr ura.⁵¹⁸⁵ Bir
gün⁵¹⁸⁶ Ṭaymūs ḥalvetine⁵¹⁸⁷ girüp⁵¹⁸⁸ Züleyhā'yı ḳatına oḳudu ve anuñ⁵¹⁸⁹ bu

5160 h̄'abından: h̄'abında İÜ, düşinde İS

5161 vaşluñ: vişālūñ İÜ

5162 yarıyla: yār ile İÜ

5163 olan: geçen İÜ

5164 bākī: -İÜ, -İS

5165 gōncaveş: ḡonçaveş MO

5166 sebze gibi: sebzevār İÜ, sebzeveş İS

5167 şol ḳadar: nāle ile İÜ, şol deñlü İS

5168 ḥadden bīrūn: āh u zārla İS

5169 ağladı ki: ağladığından İÜ

5170 dökülen: aḳan seyl-āb İÜ

5171 ḥırmen: ḥırmen YB

5172 Kūh ü seng-i āhene āheng: āhene taḡ ve taş āheng İS

5173 ceng idüp dīde-i ḡam: ceng dili dem-be-dem ḡamnāk İS

5174 ve endūhnāk: -YB, -MO. // ve dil-i elem-keşīdesini dem-be-dem ḡamnāk ve endūhnāk: -İS

5175 çün sāye: sāyeveş İS

5176 yire: ḥāk-i pāy İÜ

5177 cümle: ve cümle İÜ

5178 üşdi: üşüp ol meftūna İÜ. // dāye başına üşdi: dāyeler üstine üşdüler İS

5179 çāre: kār İS, aña çāre İS

5180 ol: vardıḳça ol İS

5181 ol meftūn-ı: -İÜ

5182 bilüp: bilüp aşlā İÜ, diyüp İS

5183 Nār-ı ḥasret belini: Bār-ı ḥayret ḳaddini İÜ, Bār-ı ḥayret belini İS

5184 itdi: ḳıldı İS

5185 ura: uralar İS

5186 Bir gün: pes İS

5187 ḥalvetine: ḥalvetine YB, ḥalvet-i ḥāsına İÜ

5188 girüp: girüp maḥfī İÜ

5189 anuñ: -İÜ

hâline müterahhim⁵¹⁹⁰ ve luṭfla⁵¹⁹¹ mütekellim olup⁵¹⁹² yine ne hâle [İS70a] düş⁵¹⁹³ olduñ diyü āh ü nâle ile⁵¹⁹⁴ [İÜ65b] hâlin su'âle başladı.⁵¹⁹⁵ Züleyhâ bir⁵¹⁹⁶ āh-ı derdnāk ve 'ismet perdesin çāk idüp eyitdi dün gice yine ol⁵¹⁹⁷ hayāl zāhir olup cismüme za'f ü melāl virdi ve yarem üstine yare urup ḳalbümi şad-pāre eyledi. Aña irişme ile şabrum dükenüp baña girişme ile⁵¹⁹⁸ nükteler söyledi. Şimden girü ve baña şabr it dimek teklîf-i mālâ yuṭāḳdur ki taḥammüle ṭākatüm ṭāḳdür.⁵¹⁹⁹ Ey peder şöyle ki eger şabrumuñ⁵²⁰⁰ [YB064b] merhemim bilmezseñ ve muḳayyed olup derdime⁵²⁰¹ çāre⁵²⁰² ḳılmazsañ ol yegdür ki beni baña ḳoyasın ve yüzüñ şuyıyla [MO53a] benden el yuyasın ve illā şevḳden ḡoncaveş⁵²⁰³ baḡrumı çāk ve yār-ı ḡam boynuña helāk olurum.⁵²⁰⁴ Pederi bî-ṭāḳat olup⁵²⁰⁵ eyitdi ey Züleyhâ pür-hayret bir⁵²⁰⁶ zamān-ı ḡayret birle⁵²⁰⁷ cānuña cebr ü rikḳat⁵²⁰⁸ ile derdüñe şabr eyle ve bu sevdāyı başuñdan ṭaḡıdup rüsvāy olma ki⁵²⁰⁹ nāmın şaḳlamayan müdām⁵²¹⁰ bed-nām ve fırsat-ı eyyāmın ḡözlemeyen rüsvā-yı⁵²¹¹ 'ām⁵²¹² olur. Her raḳam tedbîr ki ḳalem endîşe-i zamîrle levḫ-i renk-āmîz hayāle taḫrîr olma muvāfıḳ ṭāḳdîr olmayıcaḳ ḫarāblıḳ ābıyla maḫv olmaḳ muḳarrerdür ve her efsün ki anı neffāsāt-ı 'aḳl u ḫired 'aḳd eyleye. 'Azāyim-ḫ'ān ḳazā redd idicek efsāne rengin bulmaḳ muḳarrerdür. Pes muḫaḳḳaḳ oldur ki her ḡāh ki [İÜ66a] meşiyet-i

⁵¹⁹⁰ hâline müterahhim: hâletine terahḫum İS

⁵¹⁹¹ luṭfla: luṭfiyla YB

⁵¹⁹² mütekellim olup: tekellüm idüp İS

⁵¹⁹³ düş: ṭüş YB, İS

⁵¹⁹⁴ yine ne hâle düş olduñ deyü āh ü nâle ile: āh u nâle ile yine ne hâle uğraduñ deyü İÜ

⁵¹⁹⁵ hâlin su'âle başladı: hâlin iḳdām itdi İÜ, aḫvâlin şordı İS

⁵¹⁹⁶ bir: yine bir İS

⁵¹⁹⁷ ol: ol ḫāl ü İÜ

⁵¹⁹⁸ girişme ile: girişmeyle İS

⁵¹⁹⁹ Şimden girü ve baña şabr it dimek teklîf-i mālâ yuṭāḳdur ki taḥammül ṭākatüm ṭāḳdür:-YB, -MO

⁵²⁰⁰ eger şabrumuñ: zaḫmumuñ İÜ

⁵²⁰¹ bilmezseñ ve muḳayyed olup derdime: bilüp baña bir İS

⁵²⁰² çāre: bir çāre İÜ

⁵²⁰³ ḡoncaveş: ḡonçaveş MO

⁵²⁰⁴ ve yār-ı ḡam boynuña helāk olurum: -İÜ

⁵²⁰⁵ bî-ṭāḳat olup: -İS

⁵²⁰⁶ bir: biraz İÜ

⁵²⁰⁷ ḡayret birle: ḡayretle İÜ

⁵²⁰⁸ cebr ü rikḳat: cebr ü diḳḳatle İÜ, cebr ü derdüñe İS

⁵²⁰⁹ olma ki: irtikāb itme ki İS

⁵²¹⁰ müdām: -İÜ

⁵²¹¹ rüsvā-yı: müdām rüsvā-yı İÜ

⁵²¹² 'ām: ḫāşş u 'ām İÜ

haḳ bir kimsenüñ maḥlabına müte‘allıḳ ola bî-kesb ü ta‘b belki bî-sebḳat ḥaleb elbette ḥāşıl ve vāḳi‘ olur ve çün irâdet cevâd-ı muḥlaḳ bâḥıl u zâyi‘ olur. Lâ-cerem ḳazâ-yı Rabbü'l-‘ibâda itâ‘at ve inḳiyâd idüp sırr-ı tesellümi ḥaḥḥ-ı taḳdîre ḳomadan ğayrı çâre yoḳdur.⁵²¹³

NAZM⁵²¹⁴

[mefâ‘îlün/mefâ‘îlün/fe‘ülün]

Yeli esdürmeyince ḳudretu’llâh

Ḳımıldamaz bir ḥirmen içre bir gâh

Muḥaşşal esb-i maḳşüduñ ‘inânı

Yed-i ḳudretdedür fehm eyle anı⁵²¹⁵

Bilürsin her ne kim ḥükm-i ḳazâdur

Anuñ dermânı teslîm ü rızâdur⁵²¹⁶

Kişi sengîn gerek mânend-i kühsâr

Gerekmez yil gibi olmaḳ sebükbâr⁵²¹⁷

⁵²¹³ Her raḳam tedbîr ki ḳalem endîşe-i zamîrle levḥ-i renk-âmîz ḥayâle taḥrîr olına muvâfıḳ taḳdîr olmayıcaḳ ḥarâblıḳ âbıyla maḥv olmaḳ muḳarrerdür ve her efsün ki anı neffâsât-ı ‘aḳl u ḥired ‘aḳd eyleye. ‘Azâyim-ḥ‘ân ḳazâ redd idicek efsâne rengin bulmaḳ muḳarrerdür. Pes muḥaḳḳaḳ oldur ki her gâh ki meşıyyet-i haḳ bir kimsenüñ maḥlabına müte‘allıḳ ola bî-kesb ü ta‘b belki bî-sebḳat ḥaleb elbette ḥāşıl ve vāḳi‘ olur ve çün irâdet cevâd-ı muḥlaḳ bâḥıl u zâyi‘ olur. Lâ-cerem ḳazâ-yı Rabbü'l-‘ibâda itâ‘at ve inḳiyâd idüp sırr-ı tesellümi ḥaḥḥ-ı taḳdîre ḳomadan ğayrı çâre yoḳdur: -YB, -MO, -İS

⁵²¹⁴ Nazm: Beyt YB, MO, İS

⁵²¹⁵ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 1176, 1177, s. 42.

⁵²¹⁶ Yeli esdürmeyince ḳudretu’llâh/Ḳımıldamaz bir ḥirmen içre bir gâh/Muḥaşşal esb-i maḳşüduñ ‘inânı/Yed-i ḳudretdedür fehm eyle anı/Bilürsin her ne kim ḥükm-i ḳazâdur/Anuñ dermânı teslîm ü rızâdur: -YB, -MO, -İS

⁵²¹⁷ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6729, s. 216. Şiirdeki “sebükbâr” ibaresi Kemâl Paşâ-zâde’nin eserinde “sebüksâr” şeklinde geçmektedir.

NEŞR⁵²¹⁸

BU FAŞL ZÜLEYHÂ RÜ'YÂ GÖRÜP YÛSUF AÑA MIŞR'I İLKÂ
İTDÜGİDÜR⁵²¹⁹

El-kışsa Züleyhâ'ya pend⁵²²⁰ aşşı [İS70b] itmeyüp zülfi gibi sevdâ başına
çıķup şeydâ oldı ve aña cünün ğalebe idüp sevdâ-yı⁵²²¹ 'ışkı⁵²²² anı zebün itdi.
Mecnün-şıfat bir nice⁵²²³ müddet yabana söyleyüp giceler şubha degin sāyeveş
yaturdı. Her kaçan⁵²²⁴ dāye anı yoķlayup⁵²²⁵ şanurdı ki gözi açık uyuklardı. Ol ğod
söz diñlemeyüp tırmaz⁵²²⁶ şayıķlardı. Dilinde dildarı nāmından ğayri söz⁵²²⁷
olmayup derdle bu ğüftarı dirdi ki⁵²²⁸ ey baña derdi⁵²²⁹ bī-nihāyet ve ğöñlüm
kişverin ğāret ve beni 'ālemlere melāmet iden yārim niçün ğam virüp ğam-
ğüsārum ve naķşı [İÜ66b] geçdük⁵²³⁰ nigārum olmazsın. Aduñ⁵²³¹ bilmezem ki
evrādum olup⁵²³² yāduñla [YB065a] müşerref olam ve Ka'be kapuñ ķandedür ki
revān anda ğacc idüp cānumı ķurbān kılam. Kimseler⁵²³³ bencileyin zār ve seyl-āb-
ı eşk-i dīdem gibi⁵²³⁴ bī-ķarār olmasun diyü zār zār ağlardı. Ğāh rüzğār-ı bedkāra
ve ğāh mihr ü⁵²³⁵ māh u seyyāre ğiṭāb idüp ašlā birinden cevāb gelmezdi.
[MO53b] İki yıl temām⁵²³⁶ ol mehüñ⁵²³⁷ hilāli bedr ve ğüni 'id ve derünü⁵²³⁸ ķadr

5218 Neşr: -İÜ

5219 Bu faşl Züleyhâ rü'yâ görüp Yūsuf aña Mışr'ı ilkā itdügidür: -YB, -MO, -İS

5220 pend: pendden ašlā İÜ

5221 aña cünün ğalebe idüp sevdâ-yı: ve ğalebe-i cününla İÜ

5222 sevdâ-yı 'ışkı: 'ışkı sevdāsı İS

5223 nice: niçe İÜ, İS

5224 Her kaçan: -YB, -MO

5225 yoķlayup: yoķlardı ki İÜ

5226 tırmaz: durmaz MO

5227 söz: kelām-ı derdbarı İÜ

5228 giceler şubha degin sāyeveş yaturdı. Her kaçan dāye anı yoķlayup şanurdı ki gözi açık uyuklardı. Ol ğod söz diñlemeyüp tırmaz şayıķlardı. Dilinde dildarı nāmından ğayri söz olmayup derdle bu ğüftarı dirdi ki: -İS

5229 derdi: cūdı İS

5230 geçdük: geçüp İÜ

5231 Aduñ: özüñ İÜ

5232 evrādum olup: evrāduña meşğül olup İS

5233 Kimseler: kimse İS

5234 seyl-āb-ı eşk-i dīdem gibi: yıl gibi İS

5235 zār zār ağlardı ğāh rüzğār-ı bedkāra ve ğāh mihr ü: bu nev'le zārī irtikāb ve rüzğār rüzğāra ve mihr ü māh u seyyāre İÜ

5236 temām: bilā-'özü İÜ

5237 ol mehüñ: ol meh felek şadruñ İS

olmayup derdine dermān ve bir ‘ilāca imkān bulmadı.⁵²³⁹ Bir gice hemān ‘ilm-i nihān katında⁵²⁴⁰ gündən ‘ayān ve cümle cihān⁵²⁴¹ hükmine fermān olan Hūdā-yı Yezdān⁵²⁴² dergāhına dest-i du‘āyı ref‘ ü cebīn niyāzı zemīn huşū‘ üzre vaz‘ idüp *emmen yucību’l-mużtarra izā de‘āhu*⁵²⁴³ cenābına⁵²⁴⁴ bu resme münācāta ve derūn-ı cāndan ‘arz-ı hācāta başladı ki

NAZM⁵²⁴⁵

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

İlāhī derdmendüm eyle ihsān

Tapuñdan⁵²⁴⁶ özge yoqdur baña dermān

Çapuñdur gice gündüz çāre sāzum

İşidirsin münācāt ü niyāzum⁵²⁴⁷ [İS71a]

Çarīb ü haste vü zāram senedsüz

Kime yalvarayum qaldum mededsüz⁵²⁴⁸

NESR⁵²⁴⁹

Bu yüzden dergāh-ı Hāqqa murādın⁵²⁵⁰ i‘lām ve cān u⁵²⁵¹ dilden tazarru‘-ı tām iderken gözleri hayālle⁵²⁵² h‘āb-ālūd ve vücūdı ‘aql⁵²⁵³ ü dil ‘āleminde nābūd

⁵²³⁸ derūnı: dūni İÜ, gicesi İS

⁵²³⁹ bulmadı: bulmayup İS

⁵²⁴⁰ ‘ilm-i nihān katında: katında sırr-ı nihān İÜ

⁵²⁴¹ cümle cihān: kevn ü mekān İÜ

⁵²⁴² Yezdān: Cihān İÜ

⁵²⁴³ “Yahut kendisine dua ettiği zaman zorda kalmışa...”, Kur‘ān-ı Kerīm, 27/62.

⁵²⁴⁴ ‘ilm-i nihān katında gündən ‘ayān ve cümle cihān hükmine fermān olan Hūdā-yı Yezdān dergāhına dest-i du‘āyı ref‘ ü cebīn niyāzı zemīn huşū‘ üzre vaz‘ idüp *emmen yucību’l-mużtarra izā de‘āhu* cenābına: -İS

⁵²⁴⁵ Nazm: -İÜ, nazm-ı Yaḥyā İS

⁵²⁴⁶ Tapuñdan: çapuñdan İÜ

⁵²⁴⁷ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 1950, s. 68. Beyit Yahya Bey’in eserinde “Tapuñdur çāresüzler çāresāzı/İşidüsin münācāt u niyāzı” şeklinde geçmektedir.

⁵²⁴⁸ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 1959, s. 68.

⁵²⁴⁹ Nesr: -İÜ

⁵²⁵⁰ dergāh-ı Hāqqa: kelām-ı mā-fi’l-merāmın İÜ

⁵²⁵¹ cān u: -YB, -MO, -İS

⁵²⁵² hayālle: hayāl-i yārla İÜ

oldı. Çün perde-i ğayb⁵²⁵⁴ cān gözünden⁵²⁵⁵ bī-reyb⁵²⁵⁶ gidüp şāhid-i ğayb yüzün açdı. Revān-ı⁵²⁵⁷ cān gülistānını seyrān iderken hemān def‘a-i şālişde⁵²⁵⁸ ol sultān-ı [İÜ67a] hūbān Ṭāvus-ı cinān gibi vaşf olunmaz cemālle cevelān itdi. [YB065b]

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Beyān olmaz anuñ hūsn-i kitābı

Dil-ile şerḥ olunmaz faşl u bābı

Yazılsa hūsninüñ şerḥinde ebvāb

Sekiz cennet olurdı anda bir bāb⁵²⁵⁹

Züleyhā gördi ki ol verd-i ḥandānuñ çehre-i münevverinde⁵²⁶⁰ eşer-i maḥabbet peydā ve şānında⁵²⁶¹ nişān-ı şefkat hüveydā hemīn derdle āh ü enīn idüp⁵²⁶² göz yaşların⁵²⁶³ dökdi ve ol ğamze-i ğammāzla⁵²⁶⁴ ‘arz-ı niyāz ü nāzla⁵²⁶⁵ keşf-i rāz itdi ki⁵²⁶⁶ ey murād-ı nihān bunca zamān eglenüp dilde şabr ve dīdede kan kalmadı. Ey beni cemālle⁵²⁶⁷ şayd ve ḥayālle⁵²⁶⁸ kayd iden rüy-ı celāl⁵²⁶⁹ cemālün gülşenine izhār-ı⁵²⁷⁰ kudretle zīnet viren ve livā-yı devletle başuña evc-i āsmāna irgüren bāğ-ı cemāl içre nihāl-i sa‘ādetüñde şemere-i kām-rān bitüren⁵²⁷¹

⁵²⁵³ ‘aql: cān İÜ

⁵²⁵⁴ ğayb: reyb İS

⁵²⁵⁵ gözünden: yüzünden İÜ

⁵²⁵⁶ bī-reyb:-İS

⁵²⁵⁷ Revān-ı: ve anı İÜ

⁵²⁵⁸ şālişde: şālişede İÜ

⁵²⁵⁹ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6109, 6110, s. 196.// Beyān olmaz anuñ hūsn-i kitābı/Dil-ile şerḥ olunmaz faşl u bābı//Yazılsa hūsninüñ şerḥinde ebvāb/Sekiz cennet olurdı anda bir bāb: -YB, -MO, -İS

⁵²⁶⁰ verd-i ḥandānuñ çehre-i münevverinde: dil-ārā hūsninde İÜ, verd-i ḥandānuñ çehresinde İS

⁵²⁶¹ şānında: zātında İS

⁵²⁶² idüp: idüp ḥāk-i pāyine İS

⁵²⁶³ yaşların: yaşları İS

⁵²⁶⁴ ğammāzla: ğammāz ile MO, ğammāz envā‘-ı ‘izz u nāzla İÜ. // ve ol ğamze-i ğammāzla: -İS

⁵²⁶⁵ niyāz ü nāzla: niyāz u ešnāf-ı sūz u sāz ile İÜ

⁵²⁶⁶ ‘arz-ı niyāz ü nāzla keşf-i rāz itdi ki: keşf-i rāz ve ‘arz-ı niyāz itdi ki İS

⁵²⁶⁷ cemālle: cemāliyle İÜ

⁵²⁶⁸ ḥayālle: ‘arz-ı ḥayāliyle İÜ

⁵²⁶⁹ rüy-ı celāl: sultān-ı ‘ālīşāñ İÜ

⁵²⁷⁰ izhār-ı: şun‘-ı İÜ

⁵²⁷¹ ve livā-yı devletle başuña evc-i āsmāna irgüren bāğ-ı cemāl içre nihāl-i sa‘ādetüñde şemere-i kām-rān bitüren: -YB, -MO, -İS

Ḥudā-yı [MO54a] celle celāluhu⁵²⁷² ḥaḳkıçün ki yüziñi rengin-i gül ve dilüni cân gülistānında bülbül itdi⁵²⁷³ ve cenābuñdan⁵²⁷⁴ emān dilerem ki⁵²⁷⁵ [İS71b] bir laḫza gözden nihān olmayup nām ü nişānuñ ‘ayān idesin.⁵²⁷⁶

NAZM⁵²⁷⁷

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Baña bildür nedür nām ü nişānuñ

Ne gülşende biter serv-i revānuñ⁵²⁷⁸

Ḥudā ḥaḳkıçün ey ḥazret-i⁵²⁷⁹ zamāne

Mekānuñdan baña vir bir nişāne⁵²⁸⁰

NEŞR⁵²⁸¹

Pes ol maḥbüb rāz-ı pinhānī ve ol serv-i riyāz-ı Ken‘anī Züleyhā‘dan⁵²⁸² bu nāle vü efgānı güş idicek⁵²⁸³ sırrı perdesin hemin⁵²⁸⁴ bī-bāk⁵²⁸⁵ gonça-i⁵²⁸⁶ gül gibi çāk idüp ḥāline teraḥḫum⁵²⁸⁷ ve bu nev‘le tekellüm itdi ki ben diyār-ı Ken‘an‘da ḥāşıl ve şehr-i⁵²⁸⁸ Mışır‘a nāzil olup çün⁵²⁸⁹ bahtuñ ḳand-rizi ve Mışır‘a⁵²⁹⁰ ḥüsnüñ ‘aziziyüm. [İÜ67b] Zamānla sen benüm enisüm ve şabrla celisüm olasin ve ‘āḳıbet

⁵²⁷² Ḥudā-yı celle celāluhu: Ḥudā-yı kevn ü mekān İÜ, Rabb-i celil İS

⁵²⁷³ itdi: yaratdı İS

⁵²⁷⁴ ve cenābuñdan: fermānuñdan İÜ

⁵²⁷⁵ ve cenābuñdan emān dilerem ki: -İS

⁵²⁷⁶ ‘ayān idesin: ‘ayān vāşıl-ı mekānuğı beyān idesin İÜ, ‘ayān eyle İS

⁵²⁷⁷ Nazm: Kemāl Pāşā İS

⁵²⁷⁸ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 2238, s. 76.

⁵²⁷⁹ ḥazret-i: ḥızr-ı İS

⁵²⁸⁰ Nazm. Baña bildür nedür nām ü nişānuñ/Ne gülşende biter serv-i revānuñ/Ḥudā ḥaḳkıçün ey ḥazret-i zamāne/Mekānuñdan baña vir bir nişāne: -İÜ

⁵²⁸¹ Neşr: -İÜ

⁵²⁸² Züleyhā‘dan: çün Züleyhā‘dan İÜ

⁵²⁸³ güş idicek: işğā itdi İÜ

⁵²⁸⁴ hemin: -İÜ

⁵²⁸⁵ bī-bāk: bī-pāk İS

⁵²⁸⁶ gonça-i: -İS

⁵²⁸⁷ teraḥḫüm: teraḥḫümle İÜ

⁵²⁸⁸ şehr-i: āḫir şehr-i İÜ

⁵²⁸⁹ çün: ḥün İÜ, İS

⁵²⁹⁰ Mışır‘a: Mışır İÜ

mülk-i⁵²⁹¹ Mışr'a gelüp beni bulasın. Çün Züleyhâ yarinüñ⁵²⁹² [YB066a] nişânın ve dildârınuñ şân-ı⁵²⁹³ periŝânın⁵²⁹⁴ bulup dehânınuñ râz-ı pinhânın aldı. Göñli⁵²⁹⁵ bend-i terahdan hâlâŝ olup⁵²⁹⁶ sürür ü ferahdan içi taldı ŝanasın⁵²⁹⁷ lebinden âb-ı hayvân irüp mürde cismine tâze cân girdi. Nesim-i luğf-ı dil-ber aña irmekle ol ğonça-i ter çın seher bu şevkle çün verd-i aħmer canibinden⁵²⁹⁸ bîdâr oldu.⁵²⁹⁹ Yârinüñ [İS72a] hiğâbından ħalb-i maħzûnını mesrûr ve serây-ı ħüsni gibi göñli ma'mûr⁵³⁰⁰ ve pür-nûr buldı.⁵³⁰¹ Bî-pervâ⁵³⁰² yerinden tûrup nâzla şadâ ve âvâzla ŝadâ⁵³⁰³ itdükde dâyeler niyâzla ħâk-i pâyine geldiler.⁵³⁰⁴ [MO54b] Anuñ bu sürürin⁵³⁰⁵ görüp cümlesi şad ve belâ-yı ğuŝadan⁵³⁰⁶ âzâd oldılar. Züleyhâ anlara vecd ü şafâ gösterüp⁵³⁰⁷ muŝtilân⁵³⁰⁸ beni ŝâha⁵³⁰⁹ şükr ü minnet⁵³¹⁰ Allâh'a ki bî-nişân dostdan nişân aldum ve perişân göñlümi ħandân ve oñulmaz derdüme dermân buldum didi.⁵³¹¹ Dâyeler segirdüp⁵³¹² Taymûs'a müjde haberin virüp çok müjdegânîsin aldılar. şâh bu ħâle şükr idüp⁵³¹³ Ĥudâ-yı⁵³¹⁴ Zü'l-celâle ħavâle kıldı.⁵³¹⁵

5291 mülk-i: -İÜ

5292 yarinüñ: yâr-i 'âlîŝânınuñ İÜ

5293 şân-ı: 'ünvân-ı İÜ

5294 ve dildârınuñ şân-ı periŝânın: -İS

5295 göñli: hemân İÜ

5296 hâlâŝ olup: âzâd ve dil ü yârânı İÜ

5297 içi taldı şanasın: oldu şanasın İÜ

5298 aħmer canibinden: ħandân olup ħâbından İS

5299 oldu: olmuş İÜ

5300 ma'mûr: ma'mûr buldı İÜ

5301 pür-nûr buldı: -İÜ. // mesrûr ve serây-ı ħüsni gibi göñli ma'mûr ve pür-nûr buldı: pür-nûr ve serây-ı ħüsni gibi göñli ma'mûr buldı İS

5302 Bî-pervâ: hemîn İS

5303 şadâ: nidâ İS

5304 geldiler: yüz urdılar İÜ

5305 bu sürürin: gül gibi ğuŝad olduĝın İÜ

5306 belâ-yı ğuŝadan: bend ü belâ ve ğuŝadan İÜ

5307 vecd ü şafâ gösterüp: hiğâb itdi ki İS

5308 muŝtilân: muŝtulân İÜ

5309 şâha: ol şâha İÜ, şehin-şâha İS

5310 minnet: minnet olsun İS

5311 ve perişân göñlümi ħandân ve oñulmaz derdüme dermân buldum didi: -İS

5312 segirdüp: fi'l-ħâl 'azîmet-i kâmile ile 'ale'l-isti'câl İÜ, hemîn İS

5313 şükr idüp: vâkıf olup İS

5314 Ĥudâ-yı: Kudret-i İÜ

5315 ħavâle kıldı: ŝükürler kıldı İS

Şİ‘R⁵³¹⁶

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

İyü olmuş çiger-güşem mizācı

Hakīm-i lā-yezāl itmiş ‘ilācı⁵³¹⁷

NEŞR⁵³¹⁸

Diyüp bu şükrāneye⁵³¹⁹ nice⁵³²⁰ kurbānlar [İÜ68a] ve bezl-i ihsānlar itdi.⁵³²¹ Züleyhā evvelkileyin⁵³²² gonçaveş kat kat libās⁵³²³ giyüp derdinüñ devāsın bulmuş gibi kendüsin⁵³²⁴ tezyīn [YB066b] itdi. Yine hem-nişīni olan kızlar anı ortaya almış⁵³²⁵ yılduzlar gibi seyr ü şafāya ve ‘işret-i cān-fezāya başlayup gāh zemīnden hikāyet ve gāh zamāndan şikāyet iderlerdi.⁵³²⁶ Her ne yir añlasa Züleyhā⁵³²⁷ yüz döndürüp kaçardı ve şām-ı rüm zıkrin şüm tutardı⁵³²⁸ ammā yanında⁵³²⁹ Nīl yād [İS72b] olinsa gözlerinüñ yaşı seyl olup⁵³³⁰ aқardı ve⁵³³¹ her kaçan mükerrer Mışr'ı añardı şevkle⁵³³² ağızından şekerler⁵³³³ şaçardı ve Mışr'a gül gibi güş tutup қand şerbetler⁵³³⁴ nüş ider gibi pür-cüş ve illā goncaveş pür-cüş⁵³³⁵ olurdu. Şubh u

⁵³¹⁶ şî‘r: beyt MO, -İÜ, nazm-ı Yahyā İS

⁵³¹⁷ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 2006, s. 70.

⁵³¹⁸ neşr: -İÜ, -İS

⁵³¹⁹ Diyüp bu şükrāneye: -İS

⁵³²⁰ nice: niçe MO, bunca İS

⁵³²¹ ve bezl-i ihsānlar itdi: demini revān ve bezl-i ihsān firāvān itdi İÜ

⁵³²² evvelkileyin: evvelki gibi İÜ

⁵³²³ libās: libāsın MO

⁵³²⁴ kendüsin: қadd-i bālāsın İÜ, kendüyi İS

⁵³²⁵ anı ortaya almış: қamer etrafında İÜ, қameri çevre almış İS

⁵³²⁶ iderlerdi: iderdi İÜ

⁵³²⁷ Züleyhā: -YB, -MO

⁵³²⁸ ve şām-ı rüm zıkrin şüm tutardı: -İS

⁵³²⁹ yanında: öñinde İS

⁵³³⁰ seyl olup: seyl gibi İS

⁵³³¹ ve: ve şām u rüm zıkrin şüm dutup İS

⁵³³² añardı şevkle: añılduқda İS

⁵³³³ şekerler: şeker İS

⁵³³⁴ şerbetler: şerbetlerin İS

⁵³³⁵ pür-cüş: hāmüş İS

şām⁵³³⁶ dilinde nām-ı ‘Azīz ve esīr-i dām-ı ‘Azīz oldu. Gāh yārin ve gāh diyārın zıkr idüp⁵³³⁷ rüzgārın bu efkārıyla⁵³³⁸ geçirürdi.⁵³³⁹

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Yine ‘izz u şeref kandīli yandı

Yine bezm-i şafā şem‘i uyandı⁵³⁴⁰

BU FAŞL ZÜLEYHĀ HULK-I ‘AZĪM İLE MEŞHÜR HEFT-İKLİM OLMAĞIN YİDİ ŞĀHDAN RESŪL GELŪP ŦALEB-İ İCĀB U KABŪL İTDŪKLERİDŪR⁵³⁴¹

Bu⁵³⁴² hāletle bir niçe müddet⁵³⁴³ Züleyhā’nuñ dil-i ğam-dīdesi⁵³⁴⁴ ğam-ı zahmetden ve elem-i şıķletden⁵³⁴⁵ āzād ve ümīd-i vaşlla hurrem⁵³⁴⁶ ü şād ve⁵³⁴⁷ hüsni-i cemāli günden güne ziyād⁵³⁴⁸ olup⁵³⁴⁹ hüsni kitābınuñ her āyeti dillerde ezber ve cemāli āfitābınuñ [MO55a] leţāfeti her ağızda mükerrer oldu. İttifāk⁵³⁵⁰ ol nūr-ı pür-sürür⁵³⁵¹ melāhatle ma‘mūr ve hālāvetle bī-kuşūr olduğı heft iķlīmde⁵³⁵²

⁵³³⁶ Şubh u şām: gice ve gündüz İS

⁵³³⁷ zıkr idüp: añup İS

⁵³³⁸ bu efkārıyla: bunuñla İS

⁵³³⁹ Her ne yir añlasa Züleyhā yüz döndürüp kaçardı ve şām-ı rüm zıkrın şüm tıtarıdı ammā yanında Nīl yād olınsa gözlerinüñ yaşı seyl olup aķardı ve her kaçan mükerrer Mışr’ı añardı şevķle ağzından şekerler şaçardı ve Mışr’a gül gibi gūş tıutup kand şerbetler nūş ider gibi pür-cūş ve illā ğoncaveş pür-cūş olurıdı. Şubh u şām dilinde nām-ı ‘Azīz ve esīr-i dām-ı ‘Azīz oldu. Gāh yārin ve gāh diyārın zıkr idüp rüzgārın bu efkārıyla geçirirdi: Ammā Mışr añladuķça ağzından şehd ü şeker şaçardı şubh u şām dilinde nām-ı ‘Azīz ve esīr-i dām-ı ‘Azīz oldu gāh yārin gāh diyārın zıkr idüp rüzgārın bu efkārıla sürerdi ve YB, MO

⁵³⁴⁰ Yine ‘izz u şeref kandīli yandı/ Yine bezm-i şafā şem‘i uyandı: -YB, -MO, -İS

⁵³⁴¹ Bu faşl Züleyhā hulķ-ı ‘azīm ile meşhūr heft-iķlīm olmağın yidi şāhdan resŪl gelŪp Ŧaleb-i icāb u kabŪl itdŪkleridŪr: -YB, -MO, -İS

⁵³⁴² Bu: pes bu İŪ

⁵³⁴³ müddet: müddet dağı İŪ

⁵³⁴⁴ dil-i ğam-dīdesi: serv-ķaddi İS

⁵³⁴⁵ zahmetden ve elem-i şıķletden: elemden İŪ. // ve elem-i şıķletden: -İS

⁵³⁴⁶ hurrem: hurrem MO

⁵³⁴⁷ şād ve: şād olup İŪ

⁵³⁴⁸ ziyād: ziyāde İS

⁵³⁴⁹ olup: buldı İŪ

⁵³⁵⁰ İttifāk: bi’l-cümle İS

⁵³⁵¹ pür-sürür: -İS

⁵³⁵² nūr-ı pür-sürür melāhatle ma‘mūr ve hālāvetle bī-kuşūr olduğı heft iķlīmde: nūr-ı melāhatle mesrūr ve zarāfetle ma‘mūr olduğı eķālīm-i seb‘ada İŪ

[İÜ68b] meşhür olmağın evşâf-ı hamīdesin⁵³⁵³ gūş idenler⁵³⁵⁴ kulakdan ‘aşık oldu⁵³⁵⁵ ve ihsân ü in‘amiyle⁵³⁵⁶ ‘âlem taldı. Ol sebebden hâk-i pây-i⁵³⁵⁷ pâdişâha ve bârgâh-ı şehin-şâha⁵³⁵⁸ yidi iklīmūn şâhı⁵³⁵⁹ elçiler şalup ol mihri mehrle⁵³⁶⁰ temennâ itdiler. İsteyü gelen resûl ve bunca ehl-i kabûl red olunup me‘yûs u [İS73a] melâl⁵³⁶¹ giderlerdi. Bu kadar⁵³⁶² şehriyâr u melik-i diyâr aña cân u dilden⁵³⁶³ harīdâr⁵³⁶⁴ olduğın⁵³⁶⁵ ol dildâr [YB067a] haberdâr olduqda bu haber kalbini zîr ü zeber itdi. Bu endîşe içre derd-i sırrı bu idi ki eyâ Mış’uñ dağı haberi var mı ola.⁵³⁶⁶ Zîrâ anuñ akşâ-yı⁵³⁶⁷ maqşadı kâşid ‘Azîz ve⁵³⁶⁸ ğayrılardan ol azîz idi.⁵³⁶⁹ Ehl-i ‘ışka⁵³⁷⁰ seg-i⁵³⁷¹ maħalle-i yâr dil ü cāndan şād bār ‘azîz olur. Pes⁵³⁷² ol tāvûs bu hevāda uçarken⁵³⁷³ Taymûs anı luṭfla da‘vet⁵³⁷⁴ idüp eyitdi ey nūr-ı dīde-i cân-ı tâcdārân-ı dārü'l-emān⁵³⁷⁵ sulṭānlarından ve cihāngirân-ı devr-i zamān hānlarından⁵³⁷⁶ yidi resûl-i sūhāndān ve merd-i şāhib-i lisān gelüp her birisin⁵³⁷⁷ cānāne⁵³⁷⁸ cāndan ṭālebkār ve dünyā⁵³⁷⁹ mālını iṣār u nişār⁵³⁸⁰ iderler. Kimi Şām u

⁵³⁵³ hamīdesin: hamīdesini İÜ

⁵³⁵⁴ gūş idenler: işidenler İS

⁵³⁵⁵ ‘aşık oldu: ‘aşık ve ‘izârı ‘izârın görmege vāmıq oldu İÜ

⁵³⁵⁶ ve ihsân ü in‘amiyle: ve elṭāf u ihsānuyla cümle İS

⁵³⁵⁷ hâk-i pây-i: dergâh-ı İÜ, -İS

⁵³⁵⁸ pâdişâha ve bârgâh-ı şehin-şâha: -İS

⁵³⁵⁹ şâhı: sulṭānları İÜ

⁵³⁶⁰ mehrle: mehriyle MO, mihr-i enverî İÜ. // mihri mehrle: mâhı ḥelālîğa İS

⁵³⁶¹ melâl: melûl İÜ, İS

⁵³⁶² Bu kadar: anca İÜ, bunca İS

⁵³⁶³ cân u dilden: cāndan İÜ. // u melik-i diyâr aña cân u dilden: -İS

⁵³⁶⁴ harīdâr: ṭālebkār İS

⁵³⁶⁵ olduğın: olup İÜ

⁵³⁶⁶ var mı ola: varmıdur İS

⁵³⁶⁷ akşâ-yı: -İS

⁵³⁶⁸ ve: idi ki İÜ

⁵³⁶⁹ idi: idi ki İS

⁵³⁷⁰ Ehl-i ‘ışka: şöyle ki ‘aşıka İÜ

⁵³⁷¹ seg-i: sen İS

⁵³⁷² pes: -İS

⁵³⁷³ uçarken: uçup ‘ırz u nāmûs perdesinde iken İÜ

⁵³⁷⁴ da‘vet: yanına da‘vet ve serây-ı sa‘âdetde ḥalvet İÜ

⁵³⁷⁵ dārü'l-emān: cihān İÜ

⁵³⁷⁶ ve cihāngirân-ı devr-i zamān hānlarından: -İÜ. // dārü'l-emān sulṭānlarından ve cihāngirân-ı devr-i zamān hānlarından: mülk-i cihān olan İS

⁵³⁷⁷ resûl-i sūhāndān ve merd-i şāhib-i lisān gelüp her birisin: sulṭān elçiler gönderüp sen İS

⁵³⁷⁸ cānāne: cāna İÜ

⁵³⁷⁹ ṭālebkār ve dünyā: harīdâr ve cihān İS

⁵³⁸⁰ u nişār: -İS

‘Irāk u Hind u ‘Aden⁵³⁸¹ şāhı kimi⁵³⁸² Rüm u Efrenc u Yemen⁵³⁸³ pādişāhidur. Bu cümleden birer resül gelüp⁵³⁸⁴ [İÜ69a] recāları⁵³⁸⁵ icāb u kabüldür. İçlerinden birine mâyil ve çiftüñ olmağa kıyıl iseñ hātırüñ [MO55b] meyl itdüğü iqlime seni⁵³⁸⁶ ser-hiyel⁵³⁸⁷ idem.⁵³⁸⁸ Gerçi⁵³⁸⁹ Züleyhā penefşeāsā baş egüp bu sözlere⁵³⁹⁰ güş tutardı⁵³⁹¹ ve gıncavār ağzın yumup şehriyār [İS73b] söyler ol diñlerdi ammā şehir-i Mısr'ı kaçan⁵³⁹² aña diyü kulağı çıñlardı. Bu kelām mihr-engiz tamām⁵³⁹³ olup nām-ı ‘Aziz zıkr olunmayacak⁵³⁹⁴ Züleyhā⁵³⁹⁵ yakın⁵³⁹⁶ bildi ki⁵³⁹⁷ Mısr'ıñ resüli yokdur. Hemān⁵³⁹⁸ arām u temkin bulmayup⁵³⁹⁹ kalbi perişān ve sögüt yaprağı gibi teni [YB067b] lertzān olup nevmid⁵⁴⁰⁰ ve me'yūs atası⁵⁴⁰¹ Taymūs⁵⁴⁰² huzürından⁵⁴⁰³ gitdi⁵⁴⁰⁴ ve⁵⁴⁰⁵ kara bahtına itāb ve tāb-ı dilden devr-i⁵⁴⁰⁶ rüzgāra⁵⁴⁰⁷ hitāb itdi ki⁵⁴⁰⁸ ey gerdün saña n'etdüm ki hālüm diger-gün ve gıncā-i⁵⁴⁰⁹ lāleveş⁵⁴¹⁰ bağrumı hün itdün. Āh kim vaşl-ı dildāra⁵⁴¹¹ bir çāre bulmayup⁵⁴¹²

5381 ‘Aden: Yemen İÜ

5382 kimi: ve kimi İS

5383 Yemen: ‘Aden İÜ

5384 gelüp: ehl-i uşul gelüp İÜ

5385 ricāları: temennāları İS

5386 seni: seni şāh-ı İÜ

5387 ser-hiyel: setr-i hiyel İS

5388 idem: kılam İS

5389 Gerçi: bu sözleri İS

5390 baş egüp bu sözlere: -İS

5391 bu sözlere güş tutardı: bu sözleri iz‘ān iderdi İÜ. // güş tutardı: güş idüp İS

5392 ammā şehir-i Mısr'ı kaçan: kaçan Mısr'ı İS

5393 tamām: hatm İS

5394 zıkr olunmayacak: añılmayacak İS

5395 Züleyhā: Züleyhā giriyan ve sögüt yaprağı gibi lertzān olup İS

5396 yakın: ‘ilme'l-yakın İÜ

5397 ki: ki hemin İÜ

5398 Hemān: -İÜ, pes İS

5399 arām u temkin bulmayup: -YB, -MO

5400 olup nevmid: oldı ve nā-ümid İÜ

5401 atası: -YB, -MO

5402 arām u temkin bulmayup kalbi perişān ve sögüt yaprağı gibi teni lertzān olup nevmid ve me'yūs atası Taymūs: nevmid ve bi-huzür atası İS

5403 huzürından: husürından YB

5404 gitdi: kalkup gitdi İÜ

5405 ve: ve hayret irüp ‘aklı mülkin yağma itdi ve İS

5406 devr-i: -İÜ

5407 devr-i rüzgāra: -İS

5408 itdi ki: iderdi ki İS

5409 gıncā-i: gıncā-i MO

5410 lāleveş: lālevār İÜ. // hālüm diger-gün ve gıncā-i lāleveş: gıncāveş İS

5411 vaşl-ı dildāra: vaşla İS

bilmezem ben āvāre kime yalvarayum⁵⁴¹³ kāşki anamdan ʔoġmamış ve ʔadīmī cānumdan⁵⁴¹⁴ gelmemiş olaydum didi ve dimāġı muhtel olup ‘aġlı mülkine ʔalel irdi.⁵⁴¹⁵

[mefā‘īlün/mefā‘īlün/fe‘ülün]

Yaraşur eşk-i ‘aşıġ olsa cārī

Biñāruñ şu iledür i‘tibārı⁵⁴¹⁶

BU FAŞL ŞĀH-I MAĠRĪB ‘AZĪZ-İ MIŞR'A ʔĀŞIDLA NĀME GÖNDERDÜĠDÜR⁵⁴¹⁷

Ṭaymūs anuñ böyle müşevveş⁵⁴¹⁸ ʔālin⁵⁴¹⁹ ve ‘aziz-i Mışr için gönlünüñ melālin görüp⁵⁴²⁰ bu maġūle ʔāl ü ʔālin gūş itdükde ʔalb-i meyyālin ʔoş idüp⁵⁴²¹ eyitdi⁵⁴²² ey nev-resīde-i⁵⁴²³ nūr-i [İÜ69b] dīde ve ey ārām-ı dil-i ġam-dīde⁵⁴²⁴ böyle⁵⁴²⁵ melül olma ki Mışr'dan resül gelmedise⁵⁴²⁶ ben ‘Azize bir⁵⁴²⁷ merd-i ehl-i uşūl⁵⁴²⁸ gönderüp⁵⁴²⁹ murāduñı⁵⁴³⁰ ʔuşūle mevşūl idem.⁵⁴³¹

[mefā‘īlün/mefā‘īlün/fe‘ülün]

Senüñ gönlüñ olupdur Mışr'a māyil

⁵⁴¹² bir çāre bulmayup: çāre olmayup İS

⁵⁴¹³ kime yalvarayum: neyleyem İS

⁵⁴¹⁴ ʔadīmī cānumdan ʔadīmī ʔānemden MO

⁵⁴¹⁵ dimāġı muhtel olup ‘aġlı mülkine ʔalel irdi: ‘aġlı mülkine ʔalel irüp dimāġı muhtel olup ve gözlerinin yaşı ‘ālemlere meşel oldı İÜ

⁵⁴¹⁶ Çavuşoġlu, M. (1979), a.g.e., b. 4448, s. 158. // Yaraşur eşk-i ‘aşıġ olsa cārī/ Biñāruñ şu iledür i‘tibārı: -YB, -MO, -İS

⁵⁴¹⁷ Bu faşl şāh-ı Maġrib ‘Aziz-i Mışr'a ʔāşidla nāme gönderdüġdür: -YB, -MO, -İS

⁵⁴¹⁸ böyle müşevveş: bu İS

⁵⁴¹⁹ ʔālin: -İÜ

⁵⁴²⁰ görüp: āteşveş görüp İÜ

⁵⁴²¹ ʔalb-i meyyālin ʔoş idüp: -İS

⁵⁴²² ʔalb-i meyyālin ʔoş idüp eyitdi: ʔalbi pür-ʔuş olup İÜ

⁵⁴²³ nev-resīde-i: -İS

⁵⁴²⁴ ġam-dīde: ġam-dīdesin bu demde İÜ

⁵⁴²⁵ böyle: -İS

⁵⁴²⁶ gelmedise: geldise YB

⁵⁴²⁷ bir: -İS

⁵⁴²⁸ uşūl: hüner İS

⁵⁴²⁹ gönderüp: gönderem ki İÜ

⁵⁴³⁰ murāduñı: murādıñı MO, aġvālüñi İS

⁵⁴³¹ ʔuşūle mevşūl idem: ʔaber vireyüm ki İS

Açılmaz ğayrı bāğda ğonca-i dil⁵⁴³²

Pes gelen⁵⁴³³ elçilere şāhāne hil'at⁵⁴³⁴ virüp emirāne⁵⁴³⁵ ziyāfet ve edā-yı nev'-i⁵⁴³⁶ hizmet itdi ve hāk-i [İS74a] 'özre 'izārın koyup⁵⁴³⁷ varın dirīğ itmezem illā bendeyem ki sa'y-i belīğ ile⁵⁴³⁸ sizden evvel [MO56a] 'aziz-i Mışr anı⁵⁴³⁹ dileyüp çok⁵⁴⁴⁰ armağanı cenābuma irsāl ve bunca mālī pāy-māl itdi. 'Ahd ile⁵⁴⁴¹ nām-zed-i 'Aziz olup ayrığ dönme ve söz üstine söz dinmek olmaz didi ve hezār 'özr ü luṭfla⁵⁴⁴² her birine hiṭāb [YB068a] idüp şān-ı şāha revāne ise⁵⁴⁴³ cevāb virdi.⁵⁴⁴⁴ Elçiler⁵⁴⁴⁵ ol temennādan fāriğ olup⁵⁴⁴⁶ dilleri ğavġādan berī⁵⁴⁴⁷ oldu. Ammā ḥasret-i yār⁵⁴⁴⁸ dil-fikāruñ baġrına⁵⁴⁴⁹ dāğ urup ğünden ğüne baġrı hūn⁵⁴⁵⁰ ve ğuşsa ve ğam-efzūn oldu.⁵⁴⁵¹ Nā-çār şehriyār⁵⁴⁵² Züleyhā'ya rahm idüp 'ahd ve ikrār⁵⁴⁵³ üzre rāya⁵⁴⁵⁴ başladı. Diyār-ı Mışr'a hemān⁵⁴⁵⁵ elçi⁵⁴⁵⁶ yaraġına⁵⁴⁵⁷ sa'y-i firāvān⁵⁴⁵⁸ idüp bī-pāyān tuḥfe-i 'acibe ve 'aṭiyye-i ġaribe ġaydın ġördi.⁵⁴⁵⁹ Andan

⁵⁴³² Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 2358, s. 80. Şiirdeki "senün" kelimesi Kemāl Pařā-zāde'nin eserinde "benüm", "ġayrı" kelimesi ise "özge" şeklinde geçmektedir. // Senün gönlün olupdur Mışr'a māyıl/ Açılmaz ğayrı bāğda ğonca-i dil: -YB, -MO

⁵⁴³³ gelen: -İS

⁵⁴³⁴ hil'at: hil'at YB

⁵⁴³⁵ virüp emirāne: giydürüp 'ālī İS

⁵⁴³⁶ edā-yı nev'-i: envā'-ı İS

⁵⁴³⁷ koyup: koyup bu emr üzre İÜ

⁵⁴³⁸ sa'y-i belīğ ile: -İS

⁵⁴³⁹ anı: anı mehr ile İÜ

⁵⁴⁴⁰ çok: çokluk İÜ

⁵⁴⁴¹ 'Ahd ile: 'Ahdle İS

⁵⁴⁴² 'özr ü luṭfla: 'özr ile İÜ, luṭf u 'özrle İS

⁵⁴⁴³ şān-ı şāha revāne ise: cenāb-ı devlet iktisābına sezā vü şavāb her ne ise İÜ

⁵⁴⁴⁴ her birine hiṭāb idüp şān-ı şāha revāne ise cevāb virdi: hiṭāb ve her biriniñ şānına lāyık cevāb virüp İS

⁵⁴⁴⁵ elçiler: elciler YB

⁵⁴⁴⁶ fāriğ olup: dönüp İS

⁵⁴⁴⁷ berī: fāriğ İS

⁵⁴⁴⁸ yār: nūr-ı çeşm-i çerāğ ol İÜi, yār ol İS

⁵⁴⁴⁹ baġrına: içine İS

⁵⁴⁵⁰ baġrına dāğ urup ğünden ğüne baġrı hūn: baġrında yaġ ġomayup muḥkem dāğ urmaġa eşk-i dīdesi ırmağ oldu İÜ. // baġrı hūn: ḥālī diġer ğün İS

⁵⁴⁵¹ oldu: olmaġla baġrı hūn ṭoldı İÜ

⁵⁴⁵² Nā-çār şehriyār: Daymūs İS

⁵⁴⁵³ ve ikrār: -İS

⁵⁴⁵⁴ rāya: dāye YB, devāya İÜ

⁵⁴⁵⁵ Diyār-ı Mışr'a hemān: hemān Mışr'a İS

⁵⁴⁵⁶ elçi: elci MO

⁵⁴⁵⁷ yaraġına: irsāline İÜ, yaraġın İS

⁵⁴⁵⁸ sa'y-i firāvān: revān İS

risālete kâbil bir merd-i fâzıl ve hıredmend ehl-i dil [İÜ70a] ve şâhib-i firâset⁵⁴⁶⁰ ve kâmil kimseyi elçi⁵⁴⁶¹ ta'yîn itdi ki⁵⁴⁶² muqaddemât-ı risālete kıyâm ve itmâm-ı maşlahata ihtimâm ide ve bu yüzden⁵⁴⁶³ nâme yazdı ki⁵⁴⁶⁴ ey mülk-i rif'at ve fülk-i zînet libâs her mürîd⁵⁴⁶⁵ cedîd⁵⁴⁶⁶ oldukça hil'at-ı sa'îd⁵⁴⁶⁷ saña⁵⁴⁶⁸ mezîd olsun. Sipih-r-i behcetde bir günüm vardur ki hüs-n-i şüretde aya ta'n ider şît ü şadâsı 'âleme şâyi' ve cemâl-i bî-hemtâsı gün gibi [İS74b] lâmi' olup şevki cihâna gâvğâlar şalup dârâları hevâdârı⁵⁴⁶⁹ oldu. Hâşâyil-i hamîdesine had ve şemâ'il-i pesen-dîdesine 'ad olmamağın⁵⁴⁷⁰ bunca kişverden elçiler tapuma yağmur gibi yağup kapuma günde biñ tâlîbi gelür. Birine⁵⁴⁷¹ mâ'il olmayup⁵⁴⁷² ol cânibe⁵⁴⁷³ [MO56b] cânın sebîl ve Mışır⁵⁴⁷⁴ için eşk-i dîdesin Nîl⁵⁴⁷⁵ itdi.⁵⁴⁷⁶ Bilmezem anda bunuñ [YB068b] hevâsı ve nice⁵⁴⁷⁷ sa'y itmeden şafâsı nedür qalbi yaprağı Mışır'a şol kadar⁵⁴⁷⁸ uzanur ki anı çeken ya şuyı yâ toprağıdur bî-ihtiyâr cenâb-ı sa'âdet-şî'ârînuza⁵⁴⁷⁹ ol bî-çarârı⁵⁴⁸⁰ sezâdâr⁵⁴⁸¹ gördüm bârî za'fla hâli harâb ve hecrle⁵⁴⁸² bağıri kebâb olmadın⁵⁴⁸³ 'arz-ı hâle şâfî cevâb buyuruñ.⁵⁴⁸⁴

⁵⁴⁵⁹ 'acîbe ve 'aşıyye-i garîbe kaydın gördi: hâzır itdi İS

⁵⁴⁶⁰ bir merd-i fâzıl ve hıredmend ehl-i dil ve şâhib-i firâset: bir dâna ve 'âkil ve ehl-i firâset İS

⁵⁴⁶¹ elçi: elci MO

⁵⁴⁶² itdi ki: idüp İÜ, İS

⁵⁴⁶³ muqaddemât-ı risālete kıyâm ve itmâm-ı maşlahata ihtimâm ide ve bu yüzden: -İS

⁵⁴⁶⁴ bu yüzden nâme yazdı ki: bu 'ibâretle bir nâme kitâbet itdi ki İÜ

⁵⁴⁶⁵ mürîd: halk İS

⁵⁴⁶⁶ mürîd cedîd: rûz 'îd İÜ

⁵⁴⁶⁷ sa'îd: 'izzet İS

⁵⁴⁶⁸ saña: cenâbuña İÜ

⁵⁴⁶⁹ dârâları hevâdârı: dârâlar dârı İÜ

⁵⁴⁷⁰ Hâşâyil-i hamîdesine had ve şemâ'il-i pesen-dîdesine 'ad olmamağın: -İS

⁵⁴⁷¹ Birine: birisine İÜ, illâ kimseye İS

⁵⁴⁷² mâ'il olmayup: baş egmeyüp İS

⁵⁴⁷³ ol cânibe: Mışır'a İÜ

⁵⁴⁷⁴ Mışır: Nîl İÜ

⁵⁴⁷⁵ Nîl: seyl İÜ

⁵⁴⁷⁶ itdi: idüp İS

⁵⁴⁷⁷ nice: bu deñlü İÜ, bunca İS

⁵⁴⁷⁸ qalbi yaprağı Mışır'a şol kadar: Mışır'a şol mertebe qalbinüñ yaprağı İÜ

⁵⁴⁷⁹ sa'âdet-şî'ârînuza: sa'âdet-şî'âra İÜ

⁵⁴⁸⁰ cenâb-ı sa'âdet-şî'ârînuza ol bî-çarârı: size çift olmağa anı İS

⁵⁴⁸¹ sezâdâr: sezâvâr İS

⁵⁴⁸² hecrle: hecriyle MO, qahr ile İÜ

⁵⁴⁸³ hâli harâb ve hecrle bağıri kebâb olmadın: ol bî-çarârüñ hâli yebâb olmadın İS

⁵⁴⁸⁴ buyuruñ: buyur ki İÜ

BEYT⁵⁴⁸⁵

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Yeter 'izzet cihānda bu kenīze

K'ide hizmet ölince sen 'Azīz'e⁵⁴⁸⁶

NEŞR⁵⁴⁸⁷

Çün nāme bu nev'le itmāma ve risālet kaydı encāma irüp⁵⁴⁸⁸ seherden⁵⁴⁸⁹ elçi himmetle edā-yı hizmete ve diqqatle⁵⁴⁹⁰ diyār-ı Mısr'a 'azīmete iqdām itdi.⁵⁴⁹¹ [İÜ70b] *Ke'l-berki'l-hatifi ve'r-rihi'l-āşifi*⁵⁴⁹² segirdüp⁵⁴⁹³ biraz müddetden⁵⁴⁹⁴ sonra bir⁵⁴⁹⁵ gün diyār-ı Mısr'ı maqām itdi.⁵⁴⁹⁶ Şāhuñ⁵⁴⁹⁷ selāmıyla nāmeyi⁵⁴⁹⁸ der-hāl cenāb-ı 'Azīze īşāl ve irsāl olunan esbāb-ı tuhfī īşāl⁵⁴⁹⁹ idüp⁵⁵⁰⁰ ol ki hizmet-i risāletdür⁵⁵⁰¹ ibtidāsından [İS75a] intihāsına degin edā-yı melīh ve beyān-ı faşih ile bir bir 'ayān itdi. Hezār rağbet⁵⁵⁰² tekrīm ü maḥabbet ve ta'zīm birle 'Azīz nāmeyi alup tūtiyā yerine gözlerine sürdi ve açup bildi ki⁵⁵⁰³ bir⁵⁵⁰⁴ muḥaddere-i ḥüsnā ve

⁵⁴⁸⁵ Beyt: nazm İÜ, li-ibni Kemāl İS

⁵⁴⁸⁶ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 2460, s. 83.

⁵⁴⁸⁷ Neşr: -İÜ

⁵⁴⁸⁸ İrüp: irişüp İS

⁵⁴⁸⁹ seherden: seherī İÜ

⁵⁴⁹⁰ diqqatle: riqqatle MO

⁵⁴⁹¹ himmetle edā-yı hizmete ve diqqatle diyār-ı Mısr'a 'azīmete iqdām itdi: edā-yı merāma yümn-i bereketle hareket ve ol nesne ki muqtezā-yı risāletdür itmāmında ihtimām 'azīmet itdi İÜ, edā-yı merāma yümn-i bereketle hareket ve ol nesne ki muqtezā-yı maqāldür itmāmında ihtimām himmetle Mısr'a 'azīmet itdi İS

⁵⁴⁹² "Göz kamaştıran şimşek ve şiddetli esen fırtına gibi."

⁵⁴⁹³ *Ke'l-berki'l-hatifi ve'r-rihi'l-āşifi* segirdüp: -İS

⁵⁴⁹⁴ segirdüp biraz müddetden: bir zamān murūr itdükden İÜ

⁵⁴⁹⁵ bir: günlerde bir İS

⁵⁴⁹⁶ Mısr'ı maqām: Mısr'a yetdi İÜ, İS

⁵⁴⁹⁷ şāhuñ: şāha MO, ve yol cāmesin istibdāl ve Taymūs'uñ İÜ

⁵⁴⁹⁸ nāmeyi: nāmesin İÜ

⁵⁴⁹⁹ irsāl olunan esbāb-ı tuhfī īşāl: emvāl-i tuhfī irsāl İÜ

⁵⁵⁰⁰ Şāhuñ selāmıyla nāmeyi der-hāl cenāb-ı 'Azīze īşāl ve irsāl olunan esbāb-ı tuhfī īşāl idüp: der-hāl yol cāmesin istibdāl ve şāhuñ selāmıyla nāmesin 'Azīz'e īşāl ve bī-nihāyete armagan irsāl idüp İS

⁵⁵⁰¹ hizmet-i risāletdür: levāzım-ı muqtezā-yı maqāmdur İÜ

⁵⁵⁰² rağbet: rağbet ve İS

⁵⁵⁰³ tūtiyā yerine gözlerine sürdi ve açup bildi ki: tūtiyā-yı çeşm idindi ve neşr idüp gördi ki İÜ, 'izzetle yüzine sürdi ve neşr idüp gördi ki İS

⁵⁵⁰⁴ bir: -YB, -MO

bir ‘arūs-ı zībādur. Sürürundan ‘aqlın yād kıldı⁵⁵⁰⁵ ve ol kitāb-ı müşkīn⁵⁵⁰⁶ niķābuñ hiķāb-ı müsteķābına muķtali‘ olup⁵⁵⁰⁷ ol-dem derünunda derd-i ‘ıřķ muķkem oldı⁵⁵⁰⁸ ve mihr ü maķabbet birle⁵⁵⁰⁹ cān-ı ‘azīzi⁵⁵¹⁰ ķoldı. Zīrā⁵⁵¹¹ her řerhiyāruñ⁵⁵¹² ‘ünvān-ı⁵⁵¹³ girdārı ve maźmūn-ı meknūn esrārı resūlünüñ güftār-ı dürerbārından ve reftār-ı hemvārından⁵⁵¹⁴ ma‘lūm olmaķ müyesserdür eger andan ķaķā u ķabķ u sehv u ğalaķ cihetinden bir nādir řādır olsa pādiřāha sebep sū’-i ķann ve bā’iř-i daķl u ķa’n olmaķ muķarrerdür. Ol vaķt bu resūlden her ne fażīlet ķuhūr⁵⁵¹⁵ ve ef‘āl-i pesendīde ve aķvāl-i sūtūde řudūr bulmağla Mağrib řāhınuñ⁵⁵¹⁶ ķüsni ihtiyār⁵⁵¹⁷ kemāl-i merd-i řinā silkine istidlāl ķılup⁵⁵¹⁸ fi’l-ķāl envā‘-ı ta’ķīm ve iclāl ile⁵⁵¹⁹ ol sā‘at⁵⁵²⁰ ķāşıd ķānı yanına da‘vet ve taķtı [YB069a] üstinde [İÜ71a] [İS75b] ‘ālī [MO57a] ziyāfet idüp ol řāh-ı nīk-nāme⁵⁵²¹ tīz cevāb-ı nāme yazdurdı⁵⁵²² ve ol himmet cānına minnet olduğın bildürdi ve murādına⁵⁵²³ vesīle iķün bunca⁵⁵²⁴ ‘aķā ve ķil‘atler gönderdi.

⁵⁵⁰⁵ sürürundan ‘aqlın yād kıldı: řafādan ‘aqlınuñ mülki hebā oldı İÜ, sürürundan kendüzün yāv kıldı İS

⁵⁵⁰⁶ müşkīn: miskīn YB, MO, İÜ

⁵⁵⁰⁷ olup: mefhūmunı ma‘lūm itdükde İS

⁵⁵⁰⁸ müsteķābına muķtali‘ olup ol-dem derünunda derd-i ‘ıřķ muķkem oldı: müsteķābını ma‘lūm ve cevāb-ı pür-řavābını mefhūm itdükde ğalebe-i ‘ıřķla mağmūm oldı İÜ

⁵⁵⁰⁹ maķabbet birle: maķabbetle İS

⁵⁵¹⁰ cān-ı ‘azīzi: zāķir u bāķını İÜ

⁵⁵¹¹ Zīrā: ve bu hoş ķaberin ğonķaveř dürriye şığmaz olup bād-ı seķerden ğibi aķıldı ki İS

⁵⁵¹² řerhiyāruñ: pādiřāhuñ İS

⁵⁵¹³ ‘ünvān-ı: ‘ünvān-nāme-i İS

⁵⁵¹⁴ dürerbārından ve reftār-ı hemvārından: reftārından İS

⁵⁵¹⁵ ķaķā u ķabķ u sehv u ğalaķ cihetinden bir nādir řādır olsa pādiřāha sebep sū’-i ķann ve bā’iř-i daķl u ķa’n olmaķ muķarrerdür. Ol vaķt bu resūlden her ne fażīlet ķuhūr: eger andan bir ķüner ve fażīlet zāķir olsa İS

⁵⁵¹⁶ bulmağla Mağrib řāhınuñ: bulup pādiřāhuñ İS

⁵⁵¹⁷ ihtiyār: ihtiyār ve İS

⁵⁵¹⁸ ķılup: ķılurlar İS

⁵⁵¹⁹ Zīrā her řerhiyāruñ ‘ünvān-ı girdārı ve maźmūn-ı meknūn esrārı resūlünüñ güftār-ı dürerbārından ve reftār-ı hemvārından ma‘lūm olmaķ müyesserdür eger andan ķaķā u ķabķ u sehv u ğalaķ cihetinden bir nādir řādır olsa pādiřāha sebep sū’-i ķann ve bā’iř-i daķl u ķa’n olmaķ muķarrerdür. Ol vaķt bu resūlden her ne fażīlet ķuhūr ve ef‘āl-i pesendīde ve aķvāl-i sūtūde řudūr bulmağla Mağrib řāhınuñ ķüsni ihtiyār kemāl-i merd-i řinā silkine istidlāl ķılup fi’l-ķāl envā‘-ı ta’ķīm ve iclāl ile: -YB, -MO

⁵⁵²⁰ ol sā‘at: -İÜ. // fi’l-ķāl envā‘-ı ta’ķīm ve iclāl ile ol sā‘at: ve eger andan ķaķā vü ķabķ u sehv ü ğalaķ cihetinden bir iř řādır olsa umūr-ı salķanatına ve re’y-i pādiřāhiye layıķ olmazdı İS

⁵⁵²¹ nīk-nāme: be-nāme İS

⁵⁵²² yazdurdı: iderdi İÜ

⁵⁵²³ murādına: taķşīl-i merāma İÜ

⁵⁵²⁴ bunca: çok İÜ

[fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün]

Kām hāşıl eyledi tedbîrle

Zürbâzû itmedin şemşîrle⁵⁵²⁵

**BU FAŞL MIŞR'DAN RESÛL 'AVDET VE ŞİTÂBLA ZÜLEYHÂ MIŞR'A
'AZÎMET İTDÜGİDÜR⁵⁵²⁶**

Pes⁵⁵²⁷ hizmet-i⁵⁵²⁸ risâlet tamâm olduḡda⁵⁵²⁹ kâşid hân⁵⁵³⁰ mürûra me'mûr olup hemân mesrûr⁵⁵³¹ ü hândân çün peyk-i Süleymân uçup gitdi. Bu qarâr üzre bir müddet⁵⁵³² rûzgâr 'ubûr ve leyl ü nehâr mürûr itdükde⁵⁵³³ bir sehergeh⁵⁵³⁴ ki beste diller açılup⁵⁵³⁵ eṡrâf-ı 'âleme⁵⁵³⁶ nûr-ı rahmet saçıldı. Ol ân resûl-i sühândân⁵⁵³⁷ cenâb-ı 'azîzden⁵⁵³⁸ 'izzetle ve nâz ü niyâz ve şevketle irişüp⁵⁵³⁹ kıyâm itdi.⁵⁵⁴⁰ Bu haber-i peygâm⁵⁵⁴¹ ṡaymûs'a i'lâm olunduḡda cümle hâşla⁵⁵⁴² 'âm istikbâle ikdâm idüp bunca i'zâz u ikrâm⁵⁵⁴³ ve biñ dürlü terḡib ü⁵⁵⁴⁴ ihtirâmla⁵⁵⁴⁵ serây-ı şehriyâra getürdiler. Şâh⁵⁵⁴⁶ elçinüñ⁵⁵⁴⁷ maḡdemine hâzır olup başına⁵⁵⁴⁸ vâfir dürr ü cevâhir nişâr itdi.⁵⁵⁴⁹ Resûl-i⁵⁵⁵⁰ sühândân daḡı⁵⁵⁵¹ kâ'ide-i

⁵⁵²⁵ Kām hāşıl eyledi tedbîrle/ Zorbâzû itmedin şemşîrle: -YB, -MO, -İS

⁵⁵²⁶ Bu faşl Mışr'dan resûl 'avdet ve şitâbla Züleyhâ Mışr'a 'azîmet itdügüdür: -YB, -MO, -İS

⁵⁵²⁷ Pes: çün İÜ

⁵⁵²⁸ hizmet-i: hizmet-i YB

⁵⁵²⁹ tamâm olduḡda: bî-kuşûr itmâm buldı İÜ

⁵⁵³⁰ hân: hân YB. // kâşid hân: resûl binâ kayd İÜ

⁵⁵³¹ hizmet-i risâlet tamâm olduḡda kâşid hân mürûra me'mûr olup hemân mesrûr: kâşid hân⁵⁵³¹ risâlet hizmetin edâ itdükde şâd İS

⁵⁵³² bir müddet: biraz İÜ

⁵⁵³³ Bu qarâr üzre bir müddet rûzgâr 'ubûr ve leyl ü nehâr mürûr itdükde: -İS

⁵⁵³⁴ seher-geh: seher İÜ

⁵⁵³⁵ açılup: açıldı İÜ

⁵⁵³⁶ 'âleme: cihâna İÜ

⁵⁵³⁷ Ol ân resûl-i sühândân: Resûl-i nîk-nâm daḡı İÜ

⁵⁵³⁸ Ol ân resûl-i sühândân cenâb-ı 'azîzden: ol gün 'Azîz'den resûl İS

⁵⁵³⁹ 'izzetle ve nâz ü niyâz ve şevketle irişüp: 'izzet-i tâm ve dürlü şevket ü ikrâmla İÜ

⁵⁵⁴⁰ kıyâm itdi: -İS

⁵⁵⁴¹ Bu haber-i peygâm: bu peygâm-ber İS

⁵⁵⁴² hâşla: hâşıl-ı İS

⁵⁵⁴³ i'zâz u ikrâm: 'izzet ü hürmetle İS

⁵⁵⁴⁴ ikrâm ve biñ dürlü terḡib ü: -İÜ

⁵⁵⁴⁵ ihtirâmla: ihtirâmla YB. // terḡib ü ihtirâmla: raḡbet ü şöhretle İS

⁵⁵⁴⁶ şâh: şâh-ı 'âlî câh bu haberden âḡâh olduḡda İÜ

⁵⁵⁴⁷ elçinüñ: -İÜ

⁵⁵⁴⁸ başına: üstine İS

⁵⁵⁴⁹ nişâr itdi: saçdı İÜ, İS

şāhān ve resm-i pādīşāhān mūcibince zemīn-i hīzmete yüz urup ‘Azīz’uñ du‘ā ve selāmın ve murād u⁵⁵⁵² peyāmın ‘arza⁵⁵⁵³ kıldı. Ahvāl-i mā-cerā her ne kim vāki‘ olmışdur⁵⁵⁵⁴ hikāyet eyledi ve tafşil ü icmāl-i hasb-i hāl⁵⁵⁵⁵ ne ise söyledi [IÜ71b] [İS76a] ve gül-i ter gibi şirīn haberler ile şāhuñ⁵⁵⁵⁶ gönlin [YB069b] güşāde⁵⁵⁵⁷ eyledi.⁵⁵⁵⁸ Netīce-i kelām⁵⁵⁵⁹ işüñ tamām olduğın⁵⁵⁶⁰ i‘lām itdükde sevincinden⁵⁵⁶¹ şāh⁵⁵⁶² hayli in‘ām itdi. Bu beşāret haberinden⁵⁵⁶³ Züleyhā’nuñ nārına [MO57b] bir miqdār⁵⁵⁶⁴ şu sepilüp başına kutlu gün o⁵⁵⁶⁵ gün⁵⁵⁶⁶ toğdı.⁵⁵⁶⁷ Dem-be-dem eşk-i⁵⁵⁶⁸ dīdesi hūn-rīz iken güft ü gūsı nām-ı ‘azīz oldı.

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Kimüñ kim dehre peyker bir kıızı var

Felek olsa hilālī boynuzı var⁵⁵⁶⁹

Pederi anı dil-şād ü handān⁵⁵⁷⁰ göricek cihāz⁵⁵⁷¹ için firāvān kumāşlar ve zibā firāşlar ve zerrīn dībā⁵⁵⁷² ve la‘līn kabālar ve bī-pāyān ser-ā-ser şīb⁵⁵⁷³ hil‘atler ve ğarā’ib tuhfeler ve reng-ā-reng hālīler⁵⁵⁷⁴ ve zerkeş nihālīler ve bī-nihāye kenz ve kenīz-i hūb-niğār ve hezār ğulām-ı esb-süvār ihzār idüp ‘ālī cem‘iyyete ikdām

⁵⁵⁵⁰ Resül-i: ol an resül-i İS

⁵⁵⁵¹ dağı: dağı hemān İS

⁵⁵⁵² murād u: müzd IÜ

⁵⁵⁵³ ‘arza: ‘arşa YB

⁵⁵⁵⁴ her ne kim vāki‘ olmuşdur: -IÜ

⁵⁵⁵⁵ hāl: hāl her IÜ

⁵⁵⁵⁶ şāhuñ: şāhın MO

⁵⁵⁵⁷ güşāde: -IÜ

⁵⁵⁵⁸ güşāde eyledi: açdı İS

⁵⁵⁵⁹ Netīce-i kelām: muhaşşal-ıl kelām İS

⁵⁵⁶⁰ olduğın: oldı YB, encāmın IÜ

⁵⁵⁶¹ itdükde sevincinden: itmekle sevindüğinden IÜ, ve sevincinden İS

⁵⁵⁶² şāh: şeh İS

⁵⁵⁶³ beşāret haberinden: beşāret-nümā haberden IÜ, haberden İS

⁵⁵⁶⁴ nārına bir miqdār: āteşine IÜ

⁵⁵⁶⁵ nārına bir miqdār şu sepilüp başına kutlu gün o: kalbine şu sepilüp başına İS

⁵⁵⁶⁶ o gün: -IÜ

⁵⁵⁶⁷ toğdı: toğdı ve sürür u şafādan ğoncaveş derisine şıgmaş olup bād-ı şeherden gül gibi açıldı IÜ

⁵⁵⁶⁸ eşk-i: eşkden IÜ

⁵⁵⁶⁹ Kimüñ kim dehre peyker bir kıızı var/Felek olsa hilālī boynuzı var:- YB, -MO, -İS

⁵⁵⁷⁰ Pederi anı dil-şād ü handān: Mağrib sultānı ol şeh-hübānı böyle IÜ

⁵⁵⁷¹ cihāz: çihāz MO

⁵⁵⁷² dībā: dībālar İS

⁵⁵⁷³ şīb: muraşşa‘ İS

⁵⁵⁷⁴ hāliler: hāliler MO

ve ümerā ve mevālī cem‘ine ihtimām itdi.⁵⁵⁷⁵ Çün hāşla⁵⁵⁷⁶ ‘ām bir nice eyyām ‘iṣ-i müdām idüp ziyāfet⁵⁵⁷⁷ emri tamām oldu. Bir sa‘d-sā‘at⁵⁵⁷⁸ ve rüz-ı pīrüzda ol mihr-i cihān-süz çün bu niyetle⁵⁵⁷⁹ şehirden çıkup himmetle⁵⁵⁸⁰ Mışr'a⁵⁵⁸¹ ‘azîmet itdi. Şān⁵⁵⁸² āhālī-i vilāyet başına kıyāmet kōpup eşk-i firķat dōkdiler⁵⁵⁸³ [İÜ72a] ve başların yol taşlarıyla dōgüp göz yaşlarıyla her-cāyı⁵⁵⁸⁴ nemnāk ve āh-ı [İS76b] derdüñle⁵⁵⁸⁵ rāhı hākden⁵⁵⁸⁶ pāk itdüler.⁵⁵⁸⁷

BEYT

[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]

Şāz kıyāmet kōpdı çalķandı cihān

Hep ayāğ üstine geldi ins ü cān⁵⁵⁸⁸

Ve⁵⁵⁸⁹ bir zemān⁵⁵⁹⁰ hayretle⁵⁵⁹¹ revān olup ḥasretle vedā‘-ı cānān⁵⁵⁹² itdüklerinde ol⁵⁵⁹³ ḥurşid-i raḥşān revān ve ḥalk⁵⁵⁹⁴ yıldız gibi perişān oldılar.

⁵⁵⁷⁵ zībā firāşlar ve zerrīn dībā ve la‘līn kabālar ve bī-pāyān ser-ā-ser şīb hil‘atler ve ğarā‘ib tuḥfeler ve reng-ā-reng ḥālīler ve zerkeş nihālīler ve bī-nihāye kenz ve kenīz-i ḥüb-nigār ve hezār ğulām-ı esb-süvār ihzār idüp ‘ālī cem‘iyyete iķdām ve ümerā ve mevālī cem‘ine ihtimām itdi: ve eşkāl-i elvānla bī-pāyān firāşlar ve zībā vü zerrīn ü sīmīn dībālar ve ğarrā vü rengīn u la‘līn kabālar ve bīr ü peleng mişāl reng-ā-reng zerkeş ḥālīler ve derūnuñ sırrınuñ sīmkeş nihālīler ve reng-āmīz hezār yādigār ve kenīz ü perestār bī-şumār ğulām u esb-rehvār ol nigārı için ihzār idüp ‘ālī cem‘iyyete iķdām ve ümerā ve mevālī ziyāfetine ihtimām itdi İÜ

⁵⁵⁷⁶ hāşla: ḥāşıl-ı İS

⁵⁵⁷⁷ ziyāfet: ‘iṣret İÜ

⁵⁵⁷⁸ sa‘d-sā‘at: sa‘d-sā‘atde İÜ

⁵⁵⁷⁹ çün bu niyetle: yümñ-i himmetle İÜ, -İS

⁵⁵⁸⁰ himmetle: çün İS

⁵⁵⁸¹ himmetle Mışr'a: ḥayr niyyetle diyār-ı Mışr'a İÜ

⁵⁵⁸² Şān: şān ol sā‘at İÜ

⁵⁵⁸³ eşk-i firķat dōkdiler: gözlerinden aķan seylmānend Nīl oldu İÜ, gözlerinden eşk-i ḥasret dōkdiler İS

⁵⁵⁸⁴ her-cāyı: yolların İS

⁵⁵⁸⁵ derdüñle: derdnākde İÜ, İS

⁵⁵⁸⁶ rāhı hākden: her menzil u me‘vā-yı ḥüsrev ḥāşākden İÜ

⁵⁵⁸⁷ itdüler: itdiler MO

⁵⁵⁸⁸ Beyt. Şāz kıyāmet kōpdı çalķandı cihān/ Hep ayāğ üstine geldi ins ü cān: -YB, -MO, -İS

⁵⁵⁸⁹ ve: Pes āfitāb ardınca çün sāye biraz yir ol aya uyup ve İÜ

⁵⁵⁹⁰ ve bir zemān: -İÜ

⁵⁵⁹¹ hayretle: hayretle YB

⁵⁵⁹² revān olup ḥasretle vedā‘-ı cānān: gidüp firķatle vedā‘ İS

⁵⁵⁹³ ol: -İS

⁵⁵⁹⁴ ḥalk: anlar İS

[YB070a] Pes ol nigār-ı lāle-‘izār⁵⁵⁹⁵ çün murğ-ı tîz-reftâr ve seyyârevâr⁵⁵⁹⁶ seyr⁵⁵⁹⁷ idüp⁵⁵⁹⁸ hezâr serv ü şimşād ve şanavber ve semenzâr gibi pür-sitâr mehûñ yanınca encüm var gidüp⁵⁵⁹⁹ seherden şāma dek ol bedr-i kāmîl mihrveş қағ‘-ı menāzil idüp [MO58a] aḥşam irdükde⁵⁶⁰⁰ kām nā-kām⁵⁶⁰¹ ārām⁵⁶⁰² iderdi. Gāh şahrā gāh tağ geçüp gözine tağ üsti bāğ görünürdi.⁵⁶⁰³ Güle oynayı bî-bedel köyünde⁵⁶⁰⁴ ḥādimler ve güzel sāzende kızlar ile dūn ü gün⁵⁶⁰⁵ ‘işret ü şafā ve şöḥbet-i cān-fezā iderek⁵⁶⁰⁶ kona göçe⁵⁶⁰⁷ bir gün cānān iline vāşıl ve zemīn-i⁵⁶⁰⁸ Mışr'a dāḥil oldı.⁵⁶⁰⁹ Çün şedāyid-i seferden āsāyiş buldılar.⁵⁶¹⁰ Ol mesken-i ‘ālīde⁵⁶¹¹ gubār-ı çeşm-i⁵⁶¹² rüzgārdan sālīm ve ümīd-i muşāḥabet-i⁵⁶¹³ yār ve muvāfaqat-i diyārla ḡānim ve rüz u şeb recā-yı temāşā-yı [IÜ72b] cemāl ve [İS77a] şükr-i vişāle muvāzabet ve müdāvim⁵⁶¹⁴ oldılar.⁵⁶¹⁵

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Firāvān eylediler şükr-i Yezdān

Virüp her bire nezīrin itdi qurbān⁵⁶¹⁶

⁵⁵⁹⁵ Pes ol nigār-ı lāle-‘izār: ve ol ḥūn nigār İS

⁵⁵⁹⁶ seyyârevâr: seyyârevâr müddet-i bisyārla İÜ

⁵⁵⁹⁷ seyr: seyr-i diyār İÜ, seyr ü sefer İS

⁵⁵⁹⁸ idüp: idüp müddet-i bisyār İS

⁵⁵⁹⁹ gidüp: reftâr ve seyyârevâr dūr iderek İÜ

⁵⁶⁰⁰ irdükde: irişdükde İS

⁵⁶⁰¹ kām nā-kām: -İS

⁵⁶⁰² ārām: biraz ārām İÜ

⁵⁶⁰³ Gāh şahrā gāh tağ geçüp gözine tağ üsti bāğ görünürdi: Şahrā vü tağ geçdükce nergis mestine gāh tağ üsti bāğ ve gāh lāle tek bağrında dağ görünürdi İÜ

⁵⁶⁰⁴ köyünde: -İÜ

⁵⁶⁰⁵ dūn ü gün: şubḥ u mesā İÜ

⁵⁶⁰⁶ iderek: ile giderek İÜ

⁵⁶⁰⁷ kona göçe: ve nişīb ü firār ve mesāfe-i dūr u dırāz қағ‘ iderek İÜ, ile giderek ve nişīb ü firār ve mesāfe-i dūr u dırāz қағ‘ iderek İS

⁵⁶⁰⁸ zemīn-i: ‘arz-ı İS

⁵⁶⁰⁹ oldı: oldılar İÜ

⁵⁶¹⁰ buldılar: buldı İS

⁵⁶¹¹ ‘ālīde: me’mende İS

⁵⁶¹² çeşm-i: zaḥm-ı İS

⁵⁶¹³ muşāḥabet-i: muşāḥib-i İS

⁵⁶¹⁴ müdāvim: müdāvemet İS

⁵⁶¹⁵ Çün şedāyid-i seferden āsāyiş buldılar. Ol mesken-i ‘ālīde gubār-ı çeşm-i rüzgārdan sālīm ve ümīd-i muşāḥabet-i yār ve muvāfaqat-i diyārla ḡānim ve rüz u şeb ricā-yı temāşā-yı cemāl ve şükr-i vişāle muvāzabet ve müdāvim oldılar: -YB, -MO. // oldılar: oldı İS

⁵⁶¹⁶ Firāvān eylediler şükr-i Yezdān/ Virüp her bire nezīrin itdi qurbān: -YB, -MO, -İS

BU FAŞL ‘AZİZ-İ MIŞR KUDŪM-I ZÜLEYHĀ'YA MUṬṬALİ‘
OLDUĞIDUR VE ZÜLEYHĀ ANI GÖRŪP ĀH U VĀH İTDÜĞİDÜR⁵⁶¹⁷

O zamān meger⁵⁶¹⁸ vaqt-i pīrüz⁵⁶¹⁹ rüz-ı nev-rüz olmuş idi ki Mışr-ı cihān-süz sürür ü ħubŭrla⁵⁶²⁰ tölmişdi.⁵⁶²¹ ‘Aziz-i Mışr-ı ‘Arab bu ‘ayş u t̄arab⁵⁶²² encāmın hep⁵⁶²³ derŭn-ı cāndan t̄aleb idüp her⁵⁶²⁴ şām ü seher yollara nazār iderdi ve bu resme terāne ile gönlin eglardi ki⁵⁶²⁵ ‘acabā⁵⁶²⁶ ol şanem bu diyāra ne vaqt irişe ve eyā⁵⁶²⁷ def^{c-i}⁵⁶²⁸ ğam bu kenāra gelüp⁵⁶²⁹ ne demde⁵⁶³⁰ el virişe bu⁵⁶³¹ şevkle nüş-ı cām⁵⁶³² iderken nā-gehān peygām irdi. Çün ħaber-i⁵⁶³³ müjde ‘Aziz’üñ ğuşına girdi. Haste-dil cüllāb-ı terden ħaṭ ider gibi bu pür-meserret ħaberden cānı ħayāt-ı cāvidānī⁵⁶³⁴ bulup çok müjdegānī virdi.⁵⁶³⁵ Hemīn⁵⁶³⁶ ol [YB070b] seher ‘asker-i⁵⁶³⁷ Mışr’a ħaber olup ol kişver āvāz-ı süz ü sāzla⁵⁶³⁸ tölup ħāşla⁵⁶³⁹ ‘ām istikbāl için tamām Züleyhā cānibine kıyām itdi.⁵⁶⁴⁰ Halk⁵⁶⁴¹ cihāna ‘azīm velvele virdi. Zemīne⁵⁶⁴² delīm zelzele düşüp zümre-i⁵⁶⁴³ ‘asker fevc fevc ve ādem deñizi

⁵⁶¹⁷ Bu faşl ‘Aziz-i Mışr kudŭm-ı Züleyhā'ya muṭṭalī‘ olduğıdur ve Züleyhā anı görüp āh u vāh itdüğıdur: -YB, -MO, -İS

⁵⁶¹⁸ O zamān meger: meger ol zamān İÜ

⁵⁶¹⁹ vaqt-i pīrüz: -İS

⁵⁶²⁰ sürür ü ħubŭrla: sürŭrla dübdüz İÜ, şafāyla İS

⁵⁶²¹ tölmişdi: tölmişdi MO

⁵⁶²² ‘ayş u t̄arab: işüñ İS

⁵⁶²³ hep: müretteb İÜ

⁵⁶²⁴ her: -İS

⁵⁶²⁵ ve bu resme terāne ile gönlin eglardi ki: -İS

⁵⁶²⁶ ‘acabā: eyā İS

⁵⁶²⁷ eyā: veyā İÜ, ‘aceb İS

⁵⁶²⁸ def^{c-i}: dāfi^{c-i} İÜ

⁵⁶²⁹ gelüp: irüp İÜ. // def^{c-i} ğam bu kenāra gelüp: ‘aqlum el-ān baña İS

⁵⁶³⁰ demde: dem İÜ

⁵⁶³¹ bu: deyü bu İS

⁵⁶³² nüş-ı cām: cām nüş İS

⁵⁶³³ ħaber-i: bu İS

⁵⁶³⁴ cāvidānī: nev İÜ

⁵⁶³⁵ bu pür-meserret ħaberden cānı ħayāt-ı cāvidānī bulup çok müjdegānī virdi: bu ħaberden şafā kesb idüp muştıclara çok müjdegānī virdi İS

⁵⁶³⁶ Hemīn: -İÜ, hemān İS

⁵⁶³⁷ ‘asker-i: leşker-i İS

⁵⁶³⁸ āvāz-ı süz ü sāzla: velvele-i enāmı İÜ, āvāzla İS

⁵⁶³⁹ ħāşla: ħāşla YB, ħāş u İS

⁵⁶⁴⁰ istikbāl için tamām Züleyhā cānibine kıyām itdi: Züleyhā seyrine kıyām gösterdiler İÜ, istikbāl için tamām Züleyhā’dan yaña ikdām itdi İS

⁵⁶⁴¹ Halk: -İS

⁵⁶⁴² velvele virdi. Zemīne: velvele ve zemīn ü zamāna İÜ

⁵⁶⁴³ zümre-i: -İS

her cānibe⁵⁶⁴⁴ mevc urdı.⁵⁶⁴⁵ Bu şevket ve şalābetle⁵⁶⁴⁶ çün iki cānibūñ ‘askeri⁵⁶⁴⁷ birbirine yetdi. Hemīn⁵⁶⁴⁸ keşret keşrete qarışup⁵⁶⁴⁹ [MO58b] vaḥdet itdi. ‘Azīz ol bārgāhı seyr idüp⁵⁶⁵⁰ külāhı göge atdı ve ḳalbi⁵⁶⁵¹ nūr-ı ziyā ile⁵⁶⁵² ṭolup⁵⁶⁵³ [İÜ73a] derūnı sürūr ü şafāyla⁵⁶⁵⁴ pūr oldı.⁵⁶⁵⁵ [İS77b] Cümle ekābir-i dergāh aña qarşu gelüp yarıcuñ Allāh didiler. Ḥayr-ı maḳdem āvāzesi ve ehlen ve sehlen şadāsı birle ‘ālem ṭoldı. La‘līn ve zer kāseler ṭolu yāḳūt u⁵⁶⁵⁶ gevheri nişār ve sīm ü zeri ḳum gibi ḥāksār itmekden elleri yoruldı. Bu ikrām i‘zāzla çün Züleyḫā⁵⁶⁵⁷ ‘Azīz’üñ sarāyı ḳurbına irdi.

[mefā‘īlün/mefā‘īlün/fe‘ülün]

Yüzüñ sever kim ḥarīm-i pāke irdiñ

Uyandı ṭālī‘üñ eflāke irdiñ⁵⁶⁵⁸

Ol ‘aşırda⁵⁶⁵⁹ diyār-ı Mışr-ābādda⁵⁶⁶⁰ mu‘tād bu idi ki⁵⁶⁶¹ ümerā için üstād⁵⁶⁶² bir sarāy bünyād ve der ü dīvārın naḳş u zīverle⁵⁶⁶³ ābād itse aşḫābınuñ⁵⁶⁶⁴ adı yād olmağıçün der-i dāruñ üstinde⁵⁶⁶⁵ ṭasvīrin yazup⁵⁶⁶⁶ ism ü

⁵⁶⁴⁴ cānibe: yaña İS

⁵⁶⁴⁵ her cānibe mevc urdı: mevc mevc oldı İÜ

⁵⁶⁴⁶ şalābetle: heybetle İÜ, İS

⁵⁶⁴⁷ cānibūñ ‘askeri: iki ‘asker İÜ, İS

⁵⁶⁴⁸ Hemīn: Hemīn sā‘at İÜ

⁵⁶⁴⁹ qarışup: ḳatılup İÜ

⁵⁶⁵⁰ seyr idüp: görüp başından İÜ

⁵⁶⁵¹ ḳalbi: sīnesi İÜ

⁵⁶⁵² nūr-ı ziyā ile: şafāyla İS

⁵⁶⁵³ ṭolup: hoş-ḫāl ve İÜ

⁵⁶⁵⁴ şafāyla: şafā ile MO

⁵⁶⁵⁵ pūr oldı: māl-ā-māl oldı İÜ. // derūnı sürūr ü şafāyla pūr oldı: -İS

⁵⁶⁵⁶ kāseler ṭolu yāḳūt u: kāselerle dürr ü İÜ, kāselerle yāḳūt u İS

⁵⁶⁵⁷ Bu ikrām i‘zāzla çün Züleyḫā: bu ‘izzetle Züleyḫā çün İS

⁵⁶⁵⁸ Yüzüñ sever kim ḥarīm pāke irdiñ/ Uyandı ṭālī‘üñ eflāke irdiñ: -YB, -MO, -İS

⁵⁶⁵⁹ Ol ‘aşırda: meger İÜ, ol zamānda İS

⁵⁶⁶⁰ Mışr-ābādda: Mışr’da İS

⁵⁶⁶¹ idi ki: ol ‘aşırda İÜ

⁵⁶⁶² ümerā için üstād: üstād ümerā için İÜ, ümerādan biri İS

⁵⁶⁶³ naḳş u zīverle: -YB, -MO

⁵⁶⁶⁴ ve der ü dīvārın naḳş u zīverle ābād itse aşḫābınuñ: eylese kendünüñ İS

⁵⁶⁶⁵ der-i dāruñ üstinde: kitābe-i bābda İS

⁵⁶⁶⁶ yazup: yazdurup İS

resmin azurdu.⁵⁶⁶⁷ Züleyhā nā-gāh ‘Azīz’uñ bārgāhı bābına⁵⁶⁶⁸ nigāh itdükde nazarı⁵⁶⁶⁹ ekl-i ‘Azīz’e tüş⁵⁶⁷⁰ olup güyā zehr-i ātıl nüş itdi. Şüret-i zışt u zāg zillet-i⁵⁶⁷¹ sirişt gibi⁵⁶⁷² bir ruhsār-ı⁵⁶⁷³ nā-hemvār⁵⁶⁷⁴ gördi⁵⁶⁷⁵ ki řakalı⁵⁶⁷⁶ [YB071a] řadrı⁵⁶⁷⁷ üzre tār u mār ve her bir bıyık⁵⁶⁷⁸ bir arış var ve ol surh-rūda olan gözler⁵⁶⁷⁹ yanar oda ve ebrūları⁵⁶⁸⁰ siyāh dūda beñzer. Züleyhā-yı bī-arār ol tařvīrūñ ařlından⁵⁶⁸¹ ĥaberdār olıca⁵⁶⁸² añsızın [İÜ73b] mār görmiş gibi⁵⁶⁸³ feryād ü zār idüp āhı göklere ağıdı. Vallāhi⁵⁶⁸⁴ dūřümde⁵⁶⁸⁵ gördüğüm⁵⁶⁸⁶ meh-rū⁵⁶⁸⁷ degüldür bu diyü şağı řağı⁵⁶⁸⁸ ve gözlerinde yaşı yağımur gibi yagdı.⁵⁶⁸⁹ Fiğān idüp didi derdiyle derd ki bu derde devā olmadı peydā⁵⁶⁹⁰ ammā ba‘z rāvī eyitdi.⁵⁶⁹¹ Ol zamān kim ıtfır Züleyhā‘ya⁵⁶⁹² bir iki [İS78a] fersa yir⁵⁶⁹³ arřu ıķup viřāl-i řevķiyle ve dildārına ittiřāl zevķiyle ‘ayř u nüş iderek⁵⁶⁹⁴ giderken nā-gehān [MO59a] zātü’l-bürüc āsumān gibi⁵⁶⁹⁵ bir zemīne ĥurūc idüp hemān⁵⁶⁹⁶

⁵⁶⁶⁷ azurdu: azıdı YB, azudurdu İS. // der-i dāruñ üstinde tařvīrin yazup ism ü resmin azurdu: kitābe-i der-i dārda şekl ü řemā’ilin tařvīr idüp yazarlardı ve ism ü resmin taħrīr ılup sikke-i mermerde azırlardı İÜ

⁵⁶⁶⁸ Züleyhā nā-gāh ‘Azīz’uñ bārgāhı bābına: ‘Azīz’uñ bārgāhı bābına nā-gāh Züleyhā İÜ, ‘Azīz’uñ dergāhına İS

⁵⁶⁶⁹ nazarı: gözleri İS

⁵⁶⁷⁰ tüş: dūř MO, İÜ

⁵⁶⁷¹ zillet-i: zulmet-i İS

⁵⁶⁷² Şüret-i zışt u zāg zillet-i sirişt gibi: -YB, -MO

⁵⁶⁷³ ruhsār-ı: dīdār-ı İÜ, dīzār İS

⁵⁶⁷⁴ nā-hemvār: nā-hemvār ve sīmā-i bed-girdār İÜ

⁵⁶⁷⁵ gördi: seyr itdi İS

⁵⁶⁷⁶ şakalı: rīři İÜ

⁵⁶⁷⁷ şadrı: sīnesi İS

⁵⁶⁷⁸ bıyık: bıyıqları İS

⁵⁶⁷⁹ gözler: dīde İÜ

⁵⁶⁸⁰ ebrūları: aşları İS

⁵⁶⁸¹ aşlından: ĥālinden İÜ

⁵⁶⁸² olıca: olduda İÜ

⁵⁶⁸³ añsızın mār görmiş gibi: -İS

⁵⁶⁸⁴ Vallāhi: ve and içüp vallāhi İÜ, -İS

⁵⁶⁸⁵ dūřümde: uyħuda İÜ

⁵⁶⁸⁶ gördüğüm: gördüğüm MO

⁵⁶⁸⁷ meh-rū: meh-rū ve ĥonçasından bulduğüm gül bu İÜ

⁵⁶⁸⁸ şağı şağı: ağıladı YB

⁵⁶⁸⁹ ve gözlerinde yaşı yağımur gibi yagdı: -YB, -MO, -İS

⁵⁶⁹⁰ Fiğān idüp didi derdiyle derd ki bu derde devā olmadı peydā: -YB, -MO, -İS

⁵⁶⁹¹ ammā ba‘z rāvī eyitdi: bir rivāyetde İS

⁵⁶⁹² ıtfır Züleyhā‘ya: Züleyhā‘yı istiķbāl için İS

⁵⁶⁹³ yir: pīr İÜ

⁵⁶⁹⁴ dildārına ittiřāl zevķiyle ‘iş u nüş iderek: ‘iş u nüş zevķiyle İÜ, ‘iş u nüş zevķiyle seyr iderek İS

⁵⁶⁹⁵ gibi: mānend İS

meşāmına bŷy-1 cennetden eŷer ve cānına ve⁵⁶⁹⁷ rŷy-1 vuŷlatdan haber⁵⁶⁹⁸ irdŷkde ŷu gibi ol cānibe⁵⁶⁹⁹ revān ve yil⁵⁷⁰⁰ gibi ŷitābān oldı.⁵⁷⁰¹ Bir iki tağ ve beyābān geędŷkde karŷuda⁵⁷⁰² bir hŷb ŷahrā-yı cennetāsā gŷrdi ki nŷrdan ŷubbelerle⁵⁷⁰³ māl-ā-māl bir muręzār-1 bāę-1⁵⁷⁰⁴ cemāldŷr ki gŷyā gŷgŷŷn yilduzları yere inmiŷ ve⁵⁷⁰⁵ bu nŷcŷm ięinde⁵⁷⁰⁶ māhveŷ⁵⁷⁰⁷ bir ŷubbe-i nŷr beyt-i Ma‘mŷr gibi eṯrāfın melekler⁵⁷⁰⁸ ṯavāf iderler ve ḥavlısı ęevresinde bunca gŷlmān u ḥŷr⁵⁷⁰⁹ gŷrŷp ol menba‘-1 nŷr anda⁵⁷¹⁰ mestŷr⁵⁷¹¹ idŷgin bildi. ŷubḥveŷ mesrŷr⁵⁷¹² atından nŷzŷl idŷp⁵⁷¹³ ḥŷsrevāne nigāruñ menzilgāhına⁵⁷¹⁴ [YB071b] revān oldı. Cŷmle erbāb-1 iķbāl ve aŷḥāb-1 iclāl⁵⁷¹⁵ envā‘-1 ikrāmıla⁵⁷¹⁶ istiķbāl idŷp bende-miŷāl ŷnŷnde ŷaf ŷaf ṯurdılar. ‘Aziz anlara vecd ŷ ŷafā gŷsterŷp merḥabā ḥoŷ geldŷñŷz⁵⁷¹⁷ diyŷ yŷz luṯfla [Iŷ74a] [Iŷ78b] yŷzlerine gŷldi. Yol zaḥmetinden ve sefer ŷiddetinden yār-1 laṯifŷñ mizāc-1 ŷerifin ŷorup tesellā buldı⁵⁷¹⁸ ve ol arada ŷubḥa değin ŷafāda ve⁵⁷¹⁹ ‘iŷret-i cān-fezāda olup ḳaldı.⁵⁷²⁰ Zŷleyḥā daḥı⁵⁷²¹ yārıla⁵⁷²² hem-sāye olduğına mesrŷr ve gŷneŷ gibi içi pŷr-nŷr oldı. Zerreveŷ ŷabr u ḳarār⁵⁷²³ ḳalmayup gŷn

⁵⁶⁹⁶ hemān: -İS

⁵⁶⁹⁷ ve: -İŷ

⁵⁶⁹⁸ bŷy-1 cennetden eŷer ve cānına ve rŷy-1 vuŷlatdan haber: cennet ve cānına vuŷlat ḳoḥŷsı İS

⁵⁶⁹⁹ ve rŷy-1 vuŷlatdan haber irdŷkde ŷu gibi ol cānibe: -MO

⁵⁷⁰⁰ yil: nil YB

⁵⁷⁰¹ oldı: olup İS

⁵⁷⁰² karŷuda: karŷudan İS

⁵⁷⁰³ ŷubbelerle: ŷubbeler ile İS

⁵⁷⁰⁴ bāę-1: -MO

⁵⁷⁰⁵ ve: -YB, -MO

⁵⁷⁰⁶ içinde: arasında İS

⁵⁷⁰⁷ māhveŷ: māh-miŷāl İS

⁵⁷⁰⁸ beyt-i Ma‘mŷr gibi eṯrāfın melekler: eṯrāfın melekler beyt-i ma‘mŷr gibi İŷ

⁵⁷⁰⁹ ḥŷr: ḥŷri İŷ

⁵⁷¹⁰ anda: bu ŷubbede İŷ

⁵⁷¹¹ mestŷr: -İS

⁵⁷¹² mesrŷr: -İŷ. // ŷubḥveŷ mesrŷr: hemān ŷubḥveŷ mesrŷr u ḥandān İS

⁵⁷¹³ nŷzŷl idŷp: inŷp İS

⁵⁷¹⁴ menzilgāhına: menzilgāḥı cānibine İS

⁵⁷¹⁵ iclāl: kemāl İS

⁵⁷¹⁶ ikrāmıla: ta‘zīm ile İŷ, ta‘zīm ve iclāl ile İS

⁵⁷¹⁷ geldŷñŷz: geldiñŷz MO

⁵⁷¹⁸ ŷorup tesellā buldı: temāmet tefahḥuŷ idŷp rāḥat oldı İS

⁵⁷¹⁹ ve: -İŷ

⁵⁷²⁰ olup ḳaldı: istirāḥat buldı İS

⁵⁷²¹ Zŷleyḥā daḥı: ęŷn Zŷleyḥā İS

⁵⁷²² yārıla: yār ile MO

⁵⁷²³ ḳarār: ḳarārı İŷ, İS

yüzlü yâri görmek diledi. Hemân râz-ı⁵⁷²⁴ pinhânın dâyesine ‘ayân idüp demidür ki baña bir⁵⁷²⁵ dermân idesin didi. Dâye anı muztarib göricek [MO59b] derdi ne idügin bilüp dermânı derdine düşdi. Hemîn haymenüñ bir kenârın çâk idüp şikâf-ı haymeden yârin gösterdi. Çün⁵⁷²⁶ ol şeh-i hübân teferrüc-i cânân itmege fürce bulup Kıtfır'ün yüzine nigâr itdi. Kışşadan âgâh olup dil-i gam-dîdesinden âh itdi ve hezâr feryâd u zârla⁵⁷²⁷ bağrın yare yare ve gül yüzün pâre pâre idüp⁵⁷²⁸ ey dirîgâ ben âvâre ne müşkil kâre giriftâr oldum ki hergiz ol gül-i bu hâre ve düşümde gördüğüm⁵⁷²⁹ yâre [İS79a] ve ‘ışkına cânla dil virdüğüm⁵⁷³⁰ dildâre beñzemez. Hayf⁵⁷³¹ [YB072a] benim çekdüğüm⁵⁷³² bunca derd-i sere ki sa‘y ve⁵⁷³³ tohmın kuru yere eküp rûz-ı bahtum siyâh ve dün u gün işüm âh oldı. Gül umarken naşibüm hâr ve genc ararken⁵⁷³⁴ tâli‘üm mâr ve murâdum nürken⁵⁷³⁵ nâr oldı ve yaşum eşmesi⁵⁷³⁶ çeşmesâr⁵⁷³⁷ olup bî-şabr u bî-çarâr oldum⁵⁷³⁸ [İÜ74b] diyü gâh⁵⁷³⁹ çarh-ı bî-vefâya hitâb ve gâh sitâre-i şümuna⁵⁷⁴⁰ ‘itâb iderdi ve⁵⁷⁴¹ gâh kara bahtından şikâyet ve gâh tâli‘ünüñ şe‘âmetinden⁵⁷⁴² hikâyet idüp dem-be-dem eşk-i çeşmin⁵⁷⁴³ cüybâr ve devrân elinden bu resme⁵⁷⁴⁴ âh u⁵⁷⁴⁵ zâr iderdi.

⁵⁷²⁴ râz-ı: zâr-ı İS

⁵⁷²⁵ bir: -İS

⁵⁷²⁶ Çün: vaqtâ ki İÜ

⁵⁷²⁷ zârla: zâr ile MO

⁵⁷²⁸ ve hezâr feryâd u zârla bağrın yare yare ve gül yüzün pâre pâre idüp: ve gül yüzün yâre ve sine-i pür süzün pâre pâre idüp hezâr feryâd u zâra başladı ki İÜ

⁵⁷²⁹ gördüğüm: görgigüm MO

⁵⁷³⁰ cânla dil virdüğüm: cân virdigim İÜ, cânla gönül virdüğüm İS

⁵⁷³¹ Hayf: hayflar İÜ

⁵⁷³² çekdüğüm: çekdigüm MO, çekdigim İÜ

⁵⁷³³ ve: -İÜ

⁵⁷³⁴ ararken: isterken İS

⁵⁷³⁵ nürken: nür iken MO, İÜ

⁵⁷³⁶ eşmesi: eşmesinüñ İÜ

⁵⁷³⁷ çeşmesâr: çeşmesârı İÜ

⁵⁷³⁸ olup bî-şabr u bî-çarâr oldum: soğulup hüsniñ bağ u bahârı şoldı İÜ. // nâr oldı ve yaşum eşmesi çeşmesâr olup bî-şabr u bî-çarâr oldum: nâr ve bî-şabr u bî-çarâr ve yaşum eşmesi çeşmesâr oldı İS

⁵⁷³⁹ gâh: -İÜ

⁵⁷⁴⁰ sitâre-i şümuna: sitâresine İÜ, İS

⁵⁷⁴¹ ve: -İÜ

⁵⁷⁴² tâli‘ünüñ şe‘âmetinden: ser-güzeştinden İÜ, tâli‘ şümundan İS

⁵⁷⁴³ eşk-i çeşmin: sirişk-i dîdesin İÜ

⁵⁷⁴⁴ bu resme: -İS

⁵⁷⁴⁵ âh u: -YB, -MO

KİT' A⁵⁷⁴⁶

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Gül isterdüm yirüm hār itdi devrān

Beni bülbül gibi zār itdi devrān

Ḥabīb isterdüm uğradum raq̄ibe

Başuma 'ālemi tār itdi devrān⁵⁷⁴⁷

NESR⁵⁷⁴⁸

BU FAŞL ZÜLEYHĀ FİRĀKAT BERESİNE ŞABR İDÜP RĀH-I MAŞŪDA YŪZ TŪTDUĞIDUR⁵⁷⁴⁹

El-kışsa ol şem'-i şeb-efrüz derdle nice⁵⁷⁵⁰ bunuñ gibi eş'ār-ı dil-süz⁵⁷⁵¹ diyüp ve bunca göyneklü [MO60a] sözler ile 'ışk āyetin ezber okuyup lāleveş başın⁵⁷⁵² nedāmet taşına urup ve sāyeveş yüzün⁵⁷⁵³ mezellet hākine⁵⁷⁵⁴ sürüp bī-hod yatdı⁵⁷⁵⁵ ve başından 'aql u hūşı gidüp yuvasından gönül kuşu⁵⁷⁵⁶ [İS79b] pervāz urdı. Nā-gāh sürüş-ı ğaybdan gūşına⁵⁷⁵⁷ bu āvāz irdi ki ey Züleyhā luṭf-ı Ḥudā'dan recā elin⁵⁷⁵⁸ kesmeyüp derd-i firākla⁵⁷⁵⁹ dermāna şabr ve nār-ı iştiyākla cāna cebr eyle ki bu ol şemsün sāyesi ve metā'-ı vuşlatuñ⁵⁷⁶⁰ sermāyesidür.

⁵⁷⁴⁶ kıt'a: nazm MO, beyt İÜ, li-ibni Kemal Pāşā İS

⁵⁷⁴⁷ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 2701, 2707, s. 91.

⁵⁷⁴⁸ neşr: -İÜ

⁵⁷⁴⁹ Bu faşl Züleyhā firakat beresine şabr idüp rāh-ı maşūda yüz tūtduğidur: -YB, -MO, -İS

⁵⁷⁵⁰ nice: niçe MO, İÜ, İS

⁵⁷⁵¹ dil-süz: dil-düz İÜ

⁵⁷⁵² okuyup lāleveş başın: okurdı ve baş lāleveş İS

⁵⁷⁵³ sāyeveş yüzün: yüzün sāye gibi İS

⁵⁷⁵⁴ hākine: hākine YB

⁵⁷⁵⁵ bī-hod yatdı: pür hayret tūrdı İÜ

⁵⁷⁵⁶ yuvasından gönül kuşu: gönül kuşu yuvasından İS

⁵⁷⁵⁷ gūşına: kulağına İS

⁵⁷⁵⁸ ricā elin: dest-i ricā-yı İÜ, ümīd İS

⁵⁷⁵⁹ firākla: firāk ile MO

⁵⁷⁶⁰ vuşlatuñ: vaşlınuñ İÜ

[YB072b] İvmek olmaz ki her işüñ evvelinde⁵⁷⁶¹ aşlı ve her firākuñ şoñunda vaşlı vardır. Zaḥmet-i ḥār⁵⁷⁶² çekmeyince vaşl-ı gülzār ele girmez.⁵⁷⁶³

NAZM⁵⁷⁶⁴

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Egerçi bu degül gönülñ murādı

Velī ansuz açılmaz bāb-ı şādī [İÜ75a]

Vesīledür vişāl-i dil-bere ol

Anuñla küy-ı yāre fetḥ olur yol⁵⁷⁶⁵

NEŞR⁵⁷⁶⁶

Çün Züleyhā hātifden⁵⁷⁶⁷ böyle ḥiṭāb güş itdi.⁵⁷⁶⁸ Şanasın⁵⁷⁶⁹ çeşme-i ḥayātdan āb⁵⁷⁷⁰ nüş itdi ve ol şadā-yı raḥmānī idüğini⁵⁷⁷¹ fehm idüp mürde cānı ḥayāt-ı cāvidānī⁵⁷⁷² buldı ve gönli gözi açılıp gül gibi şād serv ü⁵⁷⁷³ bālāsı gamdan āzād oldı⁵⁷⁷⁴ her ān ḥayāl-i dil-beri der-āgüş ve her zemān cān u cihānı firāmüş idüp merdānevār şabra bil bağladı ve şükr yüzün yir yüzüne urup⁵⁷⁷⁵ tevekkül⁵⁷⁷⁶ emrine muntazır ṭurdı.

BEYT⁵⁷⁷⁷

[fā'īlātün/fā'īlātün/fā'īlün]

⁵⁷⁶¹ ki her işüñ evvelinde: saña ki her kārūñ öñünde İÜ. // evvelinde: -İS

⁵⁷⁶² Zaḥmet-i ḥār: bir miqdār zaḥmet-i ḥār İÜ

⁵⁷⁶³ ele girmez: ele girmek ḳatı düşvārdur İÜ

⁵⁷⁶⁴ Nazm: Meşnevī YB, nazm-ı li-ibni Kemāl Pāşā İS

⁵⁷⁶⁵ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 2731, 2732, s. 92.

⁵⁷⁶⁶ Neşr: -İÜ

⁵⁷⁶⁷ hātifden: sürüş-ı gaybdan İÜ

⁵⁷⁶⁸ Çün Züleyhā hātifden böyle ḥiṭāb güş itdi: bu ḥiṭābı hātifden güş idicek İS

⁵⁷⁶⁹ Şanasın: şan İÜ

⁵⁷⁷⁰ çeşme-i ḥayātdan āb: āb-ı ḥayāt İS

⁵⁷⁷¹ idüğini: idüğün İS

⁵⁷⁷² idüğünü fehm idüp mürde cānı ḥayāt-ı cāvidānī: -MO

⁵⁷⁷³ serv ü: ḳadd-i İÜ, ve serv-i İS

⁵⁷⁷⁴ oldı: oldı ve İÜ

⁵⁷⁷⁵ yer yüzüne urup: yere ḳoyup İÜ

⁵⁷⁷⁶ tevekkül: Ḥaḳḳ'uñ İS

⁵⁷⁷⁷ Beyt: nazm-ı Lāmi'ī İS

Çäre yokdur çünki taqđırüñdür iş

Olacaq āhir olur yüz biñ dürîş⁵⁷⁷⁸[İS80a]

NEŞR⁵⁷⁷⁹

Seher irdükde⁵⁷⁸⁰ yine deryā-şifat⁵⁷⁸¹ ‘asker⁵⁷⁸² ber-mertebe⁵⁷⁸³ temevvüc ve sol resme hürüc itdiler ki ğubār-ı rāh-ı evce ‘urüc itdi. Pes [MO60b] seyyāre-i⁵⁷⁸⁴ felek ayı ortaya olduğı⁵⁷⁸⁵ gibi ‘asker Züleyhā’yı ihāta idüp bu ‘iş u zīnetle⁵⁷⁸⁶ sâhil-i⁵⁷⁸⁷ Nîl’e irdiler. Ser-ā-ser⁵⁷⁸⁸ Mısr’uñ ulu hātūnları hāzır ve ol mehūñ maqdemine nāzır olmuşlardı. Bi’l-ittifāk rikābınca⁵⁷⁸⁹ yayağ olup⁵⁷⁹⁰ cemālin görmege [YB073a] müştāk ve vişāline irmege cāndan ‘uşşāk oldılar⁵⁷⁹¹ ve her biri⁵⁷⁹² nāzla niķābın ve kimi i‘zāzla rikābın tūtop⁵⁷⁹³ yüz biñ söz ü sāzla⁵⁷⁹⁴ ve nağme-i dil-nüvāz ile⁵⁷⁹⁵ ol hūrī cemāli cennet-misāli⁵⁷⁹⁶ bir rüşen ve ‘ālī sarāya⁵⁷⁹⁷ getürdiler. Züleyhā’ya ol⁵⁷⁹⁸ taht menzilgāh olup⁵⁷⁹⁹ du‘ā-yı devlet ü baht eflāke⁵⁸⁰⁰ çıqđı.

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Güneş oldu bulutdan āşikāre [İÜ75b]

⁵⁷⁷⁸ dürîş: dervîş İS

⁵⁷⁷⁹ neşr: -İÜ

⁵⁷⁸⁰ irdükde: irişdükde İS

⁵⁷⁸¹ yine deryā-şifat: deryā qadr-i ‘asker İÜ

⁵⁷⁸² ‘asker: -YB

⁵⁷⁸³ ber-mertebe: -İS

⁵⁷⁸⁴ seyyāre-i: seyyāregān İÜ

⁵⁷⁸⁵ ortaya olduğı: orta aldıkları İS

⁵⁷⁸⁶ zīnetle: zeynle İS

⁵⁷⁸⁷ sâhil-i: sâhil-i YB, MO

⁵⁷⁸⁸ Ser-ā-ser: anda vāfir İS

⁵⁷⁸⁹ rikābınca: önince İS

⁵⁷⁹⁰ olup: yürüyüp İÜ

⁵⁷⁹¹ ve vişāline irmege cāndan ‘uşşāk oldılar: -YB, -MO. // cemālin görmege müştāk ve vişāline irmege cāndan ‘uşşāk oldılar: -İS

⁵⁷⁹² ve her biri: kimi İS

⁵⁷⁹³ tūtop: dutup İS

⁵⁷⁹⁴ söz ü sāzla: nāz u niyāzla İÜ

⁵⁷⁹⁵ dil-nüvāz ile: dil-nüvāzla İÜ. // ve nağme-i dil-nüvāz ile: -İS

⁵⁷⁹⁶ cennet-misāli: bihişt-mişāli İS

⁵⁷⁹⁷ bir rüşen ve ‘ālī sarāya: bir serāy-ı ‘ālīye İS

⁵⁷⁹⁸ Züleyhā’ya ol: dilerüz Züleyhā’ya ol zerrīn İÜ

⁵⁷⁹⁹ menzilgāh olup: menzil olıcağ İÜ

⁵⁸⁰⁰ eflāke: göge İS

Göründi ol cemāl-i ‘ālem-ārā⁵⁸⁰¹

Çün ‘Azīz bu sa‘dle mesrūr ve sarā-yı dil ü cānı⁵⁸⁰² ziyā-yı rüy-ı⁵⁸⁰³ Züleyhā ile pür-nūr⁵⁸⁰⁴ olup ḥalvetgāhına⁵⁸⁰⁵ girmege destūr aldı. Hemān cān⁵⁸⁰⁶ gülistānına girüp ve ol şāh-ı ḥübānuñ vaşlına⁵⁸⁰⁷ irüp ve biñ cānla⁵⁸⁰⁸ rızāsına⁵⁸⁰⁹ gönül⁵⁸¹⁰ virüp āsitānında kul ve cemāli gülşeninde bülbül oldı. Bir mertebe maḥabbet-i⁵⁸¹¹ pāk itdi ki bir naẓar yüzün görmese gözün nemnāk ve özin [İS80b] helāk iderdı. Ammā Züleyhā’nuñ aşlā⁵⁸¹² ḥicābı açılmayup berā-yı maşlahat ‘azabı çekerdi. Bir gice ‘Azīz izhār-ı kudretle ‘ālem-i vuşlata cür’et ve⁵⁸¹³ her ne kadar kemāl-i diğkatle şarf-ı himmet⁵⁸¹⁴ itdise kaç‘ā⁵⁸¹⁵ mücāma‘at müyesser olmadı.⁵⁸¹⁶ ‘Azīz bu ḥāle ta‘accub⁵⁸¹⁷ idüp ḥikmete ḥavāle kıldı.

BEYT⁵⁸¹⁸

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Ḥudā dercine bir kufl eylemiş derc

Ki fetḥ olmaz cihānı eyleseñ ḥarac⁵⁸¹⁹

Zuhūra gelmeyince emr-i tağdīr

5801 Güneş oldı bulutdan aşikāra/Göründi ol cemāl-i ‘ālem-ārā: -YB, -MO, -İS

5802 cānı: cān MO

5803 rüy-ı: sīmā-i İÜ

5804 ve sarā-yı dil ü cānı ziyā-yı rüy-ı Züleyhā ile pür-nūr: -İS

5805 ḥalvetgāhına: Züleyhā’nuñ ḥalk niğahına İS

5806 Hemān cān: revān cān İS

5807 vaşlına: vişāline İÜ

5808 cānla: cān ile İÜ

5809 biñ cānla rızāsına: aña yüz cānla İS

5810 gönül: dil İÜ

5811 maḥabbet-i: zevk-i İÜ

5812 aşlā: -İS

5813 izhār-ı kudretle ‘ālem-i vuşlata cür’et ve: izhār-ı kudret şüretin gösterüp vuşlat ‘ālemine cür’et itdükde İS

5814 kemāl-i diğkatle şarf-ı himmet: diğkate himmet YB, MO, diğkat İS

5815 kaç‘ā: aşlā İS

5816 müyesser olmadı: emrine kabiliyyet olmadı İÜ

5817 ta‘accub: müte‘accib İÜ

5818 Beyt: müfred YB, nazm-ı Yahyā Çelebi İS

5819 Ḥudā dercine bir kufl eylemiş derc/Ki fetḥ olmaz cihānı eyleseñ ḥarac: -YB, -MO, -İS

İrişmez menzil-i maqşuduna tîr⁵⁸²⁰

NEŞR⁵⁸²¹

Pes⁵⁸²² bu sevdâdan ferâğat ve sâde pehlüya kana'ât idüp 'ışk-ı pâki füzûn ve mihr-i ferahnâkı⁵⁸²³ hâdden birûn oldı ve Züleyhâ-yı⁵⁸²⁴ Leylâ-nümûn⁵⁸²⁵ [MO61a] gitdükce⁵⁸²⁶ anı⁵⁸²⁷ Mecnûn idüp himmet-i dÛn ve hizmet-i [YB073b] efvûn ile ziyâde⁵⁸²⁸ utandırmış ve anı hicâba düşürmişdi. Ol ecilden 'Azîz Züleyhâ'dan hicâb ve⁵⁸²⁹ çok⁵⁸³⁰ teklîfden ictinâb iderdi. Bir rivâyetde⁵⁸³¹ 'Azîz gerçi Züleyhâ'ya müdâm 'izzet-i tām⁵⁸³² itmişdi. [İÜ76a] Velî⁵⁸³³ 'innîn ve⁵⁸³⁴ süst-endâm olmağın tamām⁵⁸³⁵ ol dil-ārāmla dili ārām ve⁵⁸³⁶ vuşlat-ı tām⁵⁸³⁷ bulmamışdı⁵⁸³⁸ ve ol mehûn mihriyle nice⁵⁸³⁹ renc çeküp 'ākîbet ol genc mihriyle kalmışdı.⁵⁸⁴⁰ Bir rivâyetde her kaçan Kıtîr Züleyhâ-yı bî-naẓîr⁵⁸⁴¹ vaşlına dāmen-gîr olsa sîmā-i⁵⁸⁴² Züleyhâ'da bir perî hāzır olup 'Azîz⁵⁸⁴³ [İS81a] anuñla⁵⁸⁴⁴ zevk-āmîz olurdu.⁵⁸⁴⁵ El-kışşa ümerā-yı⁵⁸⁴⁶ Mısr'uñ duğterlerinden⁵⁸⁴⁷ nāz ü na'îm ile

5820 Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 2242, s. 78.

5821 neşr: -İÜ

5822 Pes: 'ākîbet İÜ

5823 mihr-i ferahnâkı: mihr ü mağabbeti İÜ, İS

5824 ve Züleyhâ-yı: ve ol İÜ, İS

5825 Leylâ-nümûn: Leylâ çehre İS

5826 gitdükce: -İS

5827 anı: 'Azîz'i İÜ

5828 himmet-i dÛn ve hizmet-i efvûn ile ziyâde: firāvān 'izzetle ve bî-pāyān hizmetle İS

5829 Züleyhâ'dan hicâb ve: Züleyhâ'ya İS

5830 çok: çokluk İÜ, İS

5831 Bir rivâyetde: -İÜ

5832 müdâm 'izzet-i tām: tamām-ı mağabbet İS

5833 Velî: lākin İS

5834 'innîn ve: -YB, -MO

5835 tamām: -İÜ

5836 tamām ol dil-ārāmla dili ārām ve: -İS

5837 tām: tamām İÜ

5838 bulmamışdı: bulmamışdı MO

5839 nice: niçe İS

5840 ve ol mehûn mihriyle nice renc çeküp 'ākîbet ol genc mihriyle kalmışdı: -İÜ

5841 Züleyhâ-yı bî-naẓîr: Züleyhâ'nuñ İS

5842 sîmā-i: şekl-i İÜ, şüret-i İS

5843 'Azîz: 'Azîz anı Züleyhâ şanup İS

5844 olup 'Azîz anuñla: hergiz anuñla 'Azîz İÜ

5845 olurdu: olurdu tıutup İÜ

5846 Ümerā-yı: bu fikr üzre ārām hayālî birle gecdi niçe eyyām pes Ümerā-yı İÜ

5847 duğterlerinden: kızlarından İS

perveriş olmuş⁵⁸⁴⁸ bir niçe bî-teşvîş bânûlar ‘işret ü ‘îş için⁵⁸⁴⁹ ol serv-i nâze⁵⁸⁵⁰ hem-ser olup dūn u⁵⁸⁵¹ gūn gül gibi gülşende dili pūr-gam dehānı⁵⁸⁵² pūr-ħande gündüzler dil-i ġamnāk⁵⁸⁵³ ‘iřķ-ı pākin nihān giceler⁵⁸⁵⁴ řubħa degin ħayāl-i cānānla⁵⁸⁵⁵ řeřm-i nemnākın giryān iderdi.⁵⁸⁵⁶ ‘Ayn-ı intizārın ħapuya diküp muttařıl yārin fikr itmekle⁵⁸⁵⁷ gerçi ġonçaveř ħār-ı elemden açılmayıp her dem⁵⁸⁵⁸ pūr-ġam idi. Lākin hem-zādı⁵⁸⁵⁹ olan perīlerūñ ħātırın gözleyüp ġāħ bülbül gibi tekellüm ve ġāħ ġonca-i⁵⁸⁶⁰ gül gibi⁵⁸⁶¹ tebessüm iderdi. İktizā-yı ħazā-yı ħikmetle⁵⁸⁶² berā-yı mařlahat zāhıran⁵⁸⁶³ her biriyle řoħbete giderdi.⁵⁸⁶⁴ Ammā ħāl [YB074a] diliyle yāre böyle⁵⁸⁶⁵ ħiřāb iderdi ki ey beni vařanumdan⁵⁸⁶⁶ ġarīb ve gül iken ħaste ‘andelīb iden dil-ārāmum řāħ-ı Mıřr‘um [MO61b] ‘Aziz‘dür nāmum dir idūñ. Anuñçün ben diyār-ı⁵⁸⁶⁷ Mıřr‘a ġarīb gelüp vuřlatuñ ‘āleminden⁵⁸⁶⁸ bî-nařīb oldum. Ĥasretūñden gözlerüm⁵⁸⁶⁹ tār ve řeř cihet⁵⁸⁷⁰ gözlemekden çār oldu. Ey gözlerüme⁵⁸⁷¹ nūr ve sīne-i [İÜ76b] mecrūħuma sürür⁵⁸⁷² vařtidür ki ben mehcūr

5848 olmuş: bulmuş İÜ

5849 nāz ü na‘īm ile perveriş olmuş bir niçe bî-teşvîş bânûlar ‘işret ü ‘îş için: bir niçe nāz u ni‘met ehli bânûlar İS

5850 serv-i nāze: serv-i nāz pervere İÜ

5851 dūn u: -İS

5852 dehānı: ve dehānı İÜ

5853 dil-i ġamnāk: -İÜ. // gündüzler dil-i ġamnāk: oturup her an İS

5854 giceler: ve giceler İS

5855 cānānla: cānān ile İÜ

5856 şeşm-i nemnākın giryān iderdi: nālān olurdu İS

5857 itmekle: iderdi İS

5858 her dem: dem-be-dem İS

5859 Lākin hem-zādı: velī hem-zārı İÜ

5860 ġonca-i: ġonça-i MO

5861 ġonca-i gül gibi: ġoncaveř İS

5862 ħazā-yı ħikmetle: ħikmet böyle İS

5863 zāhıran: zāhıran egerçi İÜ

5864 her biriyle řoħbete giderdi: anlarla řoħbet idüp İS

5865 böyle: -İS

5866 beni vaşanumdan: vaşanumdan beni İS

5867 diyār-ı: -İS

5868 vuřlatuñ ‘āleminden: vuřlatuñdan İS

5869 Ĥasretūñden gözlerüm: gözlerüm ħasretūñden İS

5870 cihet: -İÜ

5871 gözlerüme: gözlerime MO, İÜ

5872 ve sīne-i mecrūħuma sürür: -YB, -MO, -İS

bu dil ü cānı⁵⁸⁷³ gün yüzüñle pür-nür⁵⁸⁷⁴ ve sükker⁵⁸⁷⁵ sözüñle ma‘mür idem⁵⁸⁷⁶
[İS81b] ve gökde istedügimi⁵⁸⁷⁷ yerde bulup huzūr itdüm.⁵⁸⁷⁸

[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]

Nā-mübārek ṭali‘üm bir laḫza güldürmez beni

Cān virirsem beni öldür diyü öldürmez beni⁵⁸⁷⁹

BU FAŞL ḤAZRET-İ MONLĀ CĀMĪ TAHRİR İTDÜĞİ ÜZRE DİYĀR-I MIŞR'DA ḤAZRET-İ YŪSUF'I TEMĀŞĀ İTDİĞİDÜR⁵⁸⁸⁰

El-kıṣṣa⁵⁸⁸¹ māh ü sālī ve eyyām ü leyālī⁵⁸⁸² ‘ale't-tevālī bu ḫayālle⁵⁸⁸³
geçerdi.⁵⁸⁸⁴ Her ḫande bir dil-ārām iṣitse tā görmeyince ārām⁵⁸⁸⁵ itmezdi. Ḥazret-i
Cāmī bu Gülistān'ı nazm idüp bu maḫalde bu hoş dāstānı bu vechle taḫrīr itmiş ki
ittifāḫ ol vaḫt Yūsuf'la Mālik biraz müddet rāh-ı Mıṣr'a sālīk olmuşlardı ve pey-ā-
pey niçe menāzil ṭayy idüp ‘ākībet şehr-i Mıṣr'a irmişler idi. Meger Züleyḫā derc-i
Mıṣr'a gevher dāḫil olduğundan ḡafil olup dāyimā ḫālī perişān iken nā-gehān def-
i ḡam için ḡöñli seyrān özledi. Pes mişezār u şahrāda seyr idüp ḡöñli ḡonçasın
ḡüşāde itdükden soñra aḫşam ḫarīb olup ārām için ol māh ‘azm-i menzilḡāh
itdükde ve gün yüzün gören insān mest ü ḫayrān olurdu. Züleyḫā ol büt-ḫānenüñ
aşlın şordukda aşl u faşlın beyān idüp eyitdiler. Bir bāzārgāndur adı Mālik ve rāh-
ı ticārete peyk-i revān gibi [İÜ77a] sālīk her diyāruñ envā‘-ı metā‘ını almış ve bir
mihr-i münīr peyker ve lā-naẓīr çāker bulup Mıṣr'a gelmiş. Züleyḫā eyitdi ḫiç

⁵⁸⁷³ bu dil ü cānı: -İS

⁵⁸⁷⁴ pür-nür: ḫurrem İS

⁵⁸⁷⁵ sükker: şirīn İÜ, şeker İS

⁵⁸⁷⁶ idem: eyleye İÜ. // ma‘mür idem: bī-ḡam olam İS

⁵⁸⁷⁷ istedügümi: istedigümi MO

⁵⁸⁷⁸ ve gökde istedügimi yerde bulup huzūr itdüm: -İÜ. // bulup huzūr itdüm: bulam deyü derd-i ḫasret çekerci İS

⁵⁸⁷⁹ Nā-mübārek ṭali‘üm bir laḫza güldürmez beni/Cān virsem beni öldür deyü öldürmez beni: -YB, -MO, -İS

⁵⁸⁸⁰ Bu faşl ḫazret-i Monlā Cāmī taḫrīr itdüğü üzre diyār-ı Mıṣr'da ḫazret-i Yūsuf'ı temāşā itdüğüdür: -YB, -MO, -İS

⁵⁸⁸¹ El-kıṣṣa: -İS

⁵⁸⁸² māh ü sālī ve eyyām ü leyālī: eyyām ü leyālī ve māh ü sālī İÜ, İS

⁵⁸⁸³ ḫayālle: ṭavırla İS

⁵⁸⁸⁴ bu ḫayālle geçerdi: bu maḫüle ḫayālī ḫātırından gidermeyüp İÜ

⁵⁸⁸⁵ ārām: dili ārām İÜ

görülmemişdür seyri ve iyü görmenüñ çok hayrı vardır biz de anı bir görelüm ve aşlı nedür ol gönça lebi bir şoralum. Pes ilerü vardıklarında ol perî-rû hemân karşıdan gün gibi ‘ayân oldu. Züleyhâ ırakdan diğkatle nigâh idüp anuñ dahı gün yüzi pertev şaldıkda mâh-ı nev gibi Züleyhâ maḥv oldu. Yaḳî bildi ki ḥ‘âbında gördüğü ḥüb-rû ve arzû itdiği gül budur ve qarârı ḥürmenine âteş uran mâh-rûdur. Hemîn elden varup eli ve ayağı ‘amelden kaldı ve yine cigerde ‘ışık derdi tâzelenüp bâğ-ı dilde maḥabbet verdi güşâde oldu didi. Yâ Rabb ḥayâlim mi bu ḥâl ḥ‘âb mıdur yoḥsa bu rûz vişâl çün gözden ol perî-zâd tolandı. Züleyhâ’nuñ içinden feryâd kopup kara zülfi gibi qarârı berbâd oldu ve figân u zârî ile atından yıkılıp perî urmuş gibi teni lerzân oldu. Bu râz nihânî kimseye ‘ayân itmedin dâye anı serâyona götürdi. Tâ şubḥ olunca ḥayâtdan âşâr görünmeyüp cism-i bî-cân gibi deng ü ḥayrân yatdı. Vaḳt-i seḥergâh kendü ḥâlinden âgâh olduḳda dâye nâ-gâh yanına gelüp ḥâlin şordı. Züleyhâ eyitdi şol gördüğüm gulâm-ı ‘anberîn ḥâl uyḥuda ‘aqlum alup beni âşufte ḥâl iden ḥüb-cemâl ve [İÜ77b] ḥamîde-ḥişâldür. Anuñ derdi beni bî-mecâl ü gârîb illerde pây-mâl ve âşufte-ḥâl itdi. Niçe mâh u sâldür ki hecrüñ ḥârın çeküp bug ün cemâli lâlezârın buldum. Lâkin bilmezem ki ruḥları ne gülşenüñ güli ve dili kaḅı bâğüñ bülbüli olıserdür. Dâye ol söz nihânî bilüp sem‘veş zebânî dirâz eyitdi ki ey şem‘-i şeb-efrûz böyle sözi kesüp şeb u rûz micmer gibi bu sözi derûnuñda muḥafaza it ki çoğı gidüp azı kaldı. Biraz gün şabr ve ḍayyık gönüñe Cebrâyil’e ümîdvârdur ki yâre vâşıl ve şabrıla dürr-i maḳşûdı ḥâşıl kılasın

NAZM

[mefâ‘îlün/mefâ‘îlün/fe‘ülün]

Taḥammüldür bir iki gün ‘ilâcı

Virür âşimâ seyrin şabr ağacı

Çün bu yüzen dâye naşîḥat dürlerin ol meh-liḳâya şaçdı. Nâ-çâr Züleyhâ’ya bir miḳdâr sükün u qarâr geldi ammâ Ḥamdî nazm itdi ki kitâb-ı dil-pezirinde bu

maḥalde şöyle taḳrīr itmiş ki çün⁵⁸⁸⁶ āḥir Yūsuf çün nūr-i bāhir⁵⁸⁸⁷ diyār-ı Mıṣr'a müsāfir gelüp edānī vü ekābir anı seyr için Mālik'ün kenārında⁵⁸⁸⁸ ḥāzır ve maḳdemine nāzır⁵⁸⁸⁹ oldılar. Pes⁵⁸⁹⁰ Yūsuf'uñ evşāfın⁵⁸⁹¹ eyledin işidüp cān ü dilden ol dildār-ı ḥamīde menāḳıb-ı ḥüsni seyrānına⁵⁸⁹² ṭālib ve cemālin görmege rāḡıb oldu. Zīrā her ne an⁵⁸⁹³ ki anuñ medḥi⁵⁸⁹⁴ diñlerdi. Çeşmi segriyüp ḳulaḡı çıñlardı ve bī-sebeb dilde şevḳ u şeḡab ziyāde olup bī-iḥtiyār dilde bunu tekrār⁵⁸⁹⁵ iderdi.

BEYT⁵⁸⁹⁶

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

‘Acebdür ol benüm māhum degülse

Göñül taḥtındaki şāhum degülse⁵⁸⁹⁷

NEŞR

Çın seḡer ol nigār yerinden şevḳle reftār ü ‘azm-i teferrüc-i [YB074b] dīdār itdi ve hem-demi olan ḥāş dāyesin bile uydurup gitdi.⁵⁸⁹⁸ Ol dem⁵⁸⁹⁹ ‘Azīz Mālik'e tīz bir ādem şalup bu dem ol ḡulāmı⁵⁹⁰⁰ ‘arz itsün didi. Fi'l-ḥāl Mālik⁵⁹⁰¹ ol ḥüb-cemāl⁵⁹⁰² ḥalvetine girüp ḥazretine ‘arz-ı ḥāl itdi ki⁵⁹⁰³ cümle Mıṣr'uñ [İS82a] a‘yānı ve mīr u sulṭānı seyrüñe⁵⁹⁰⁴ meyyāl olup⁵⁹⁰⁵ [MO62a] ‘arżgāh-ı cemāl [İÜ78a] ehl-i

⁵⁸⁸⁶ Ḥazret-i Cāmī buşöyle taḳrīr itmiş ki çün: -YB, -MO, -İS

⁵⁸⁸⁷ āḥir Yūsuf çün nūr-i bāhir: Yūsuf ‘aleyhi's-selām İÜ, Yūsuf İS

⁵⁸⁸⁸ kenārında: ḥuzūrında İÜ, öñinde İS

⁵⁸⁸⁹ maḳdemine nāzır: muḳaddem Yūsuf'a muntazır İÜ, maḳdemine muntazır İS

⁵⁸⁹⁰ Pes: Züleyḥā daḡı İS

⁵⁸⁹¹ evşāfın: vaşfın İS

⁵⁸⁹² ḥüsni seyrānına: ‘izārı seyrine İS

⁵⁸⁹³ her ne an: her dem ki İS

⁵⁸⁹⁴ medḥi: medḥini İS

⁵⁸⁹⁵ bī-iḥtiyār dilde bunu tekrār: -İS

⁵⁸⁹⁶ Beyt: li-ibni Kemāl Pāşā İS

⁵⁸⁹⁷ Tekin, Ş, Tekin, G. A., a.g.e., b. 3536, s. 117.

⁵⁸⁹⁸ Pes Yūsuf'uñ evşāfın..... dāyesin bile uydurup gitdi: -İÜ

⁵⁸⁹⁹ Ol dem: -İÜ, -İS

⁵⁹⁰⁰ ḡulāmı: ḡulām-ı muḥterem cemālini İÜ

⁵⁹⁰¹ Fi'l-ḥāl Mālik: Mālik fi'l-ḥāl İÜ

⁵⁹⁰² ḥüb-cemāl: bülbül-i bāḡ-ı cemāl İÜ, ḥüb-cemālin İS

⁵⁹⁰³ ‘arz-ı ḥāl itdi ki: eyitdi İS

⁵⁹⁰⁴ seyrüñe: seyrüñe İÜ

şevkle māl-ā-māl oldu. Dilerüm ki bu dem seni ‘arz idüp bahāñı bulam ve semenüñle h̄āce-i ‘ālem olam. Şāyed⁵⁹⁰⁶ ki ğulām şāh ve buñ deminde baña penāh olasin ve şehr-i Mışr içre ser-efrāz⁵⁹⁰⁷ ve dürlü ‘izzetle mümtāz olup devlet ü rif‘at bulasin.⁵⁹⁰⁸ Zīrā ey maħbūbü'l-ķulūb ol dem ki ebnā-yı Ya‘ķūb⁵⁹⁰⁹ seni baña şatmışlardı ve ķıymetüñ bilmeyüp yabana atmışlardı.⁵⁹¹⁰ Ben seni ticāret ve semenüñi bizā‘at için almışdum⁵⁹¹¹ didi.⁵⁹¹² Yūsuf Mālik'üñ bu sözün ğuş idicek eşk-i ħasret iki gözin⁵⁹¹³ pür idüp eyitdi ey h̄āce-i kerem-nihād baña Ya‘ķūb'üñ adını yād itme ki⁵⁹¹⁴ anuñ adı işümi telh ve aşımı⁵⁹¹⁵ bī-dād⁵⁹¹⁶ ve yādı beni nā-şād ider ve yanumda⁵⁹¹⁷ anuñ ebnāsın añup gönülümde⁵⁹¹⁸ ğam pasın tāze ķılma. Bu yeter ki ebnā-yı Ya‘ķūb baña bunca zulm ü āşüb idüp bu şiddet-i ğurbet⁵⁹¹⁹ ve belā-yı rıķķıyyet baña anlardan irdi. [YB075a] Ben ğulām-ı ħalāyık degülüm kendümi⁵⁹²⁰ bende-i⁵⁹²¹ ħālik bilürüm. Çün alnıma ħükm-i taķdīrle⁵⁹²² bu raķam taħrīr olup⁵⁹²³ ceff-i ķalem böyle ise pes [İS82b] yā ne ķılam. Mālik eyitdi dilerüm ki ħālüñi nihān itmeyüp řapuñ kim idügin beyān⁵⁹²⁴ idesin. Yūsuf eyitdi çün beni mezād idüp şatasın ve aşşı ķılup murāduña yitesin. Ol dem řapuña diyem ki ķul olup řapuña nice⁵⁹²⁵ düşmişem. Pes⁵⁹²⁶ [İÜ78b] Mālik ol bedr-i tamāma tāb virmegiçün⁵⁹²⁷ ħammāma koyup a‘zā-yı şerīfin pāk ve binā-yı vücūd-ı laşifin bī-

⁵⁹⁰⁵ seyrüñe meyyāl olup: ħāzır olup İS

⁵⁹⁰⁶ Şāyed: sen daħı şāyed İS

⁵⁹⁰⁷ ser-efrāz: ser-firāz İS

⁵⁹⁰⁸ rif‘at bulasin: rif‘ate yitesin İS

⁵⁹⁰⁹ Ya‘ķūb: ħazret-i Ya‘ķūb İS

⁵⁹¹⁰ atmışlardı: atmışar idi İÜ. // ve ķıymetüñ bilmeyüp yabana atmışlardı: -İS

⁵⁹¹¹ almışdum: almışıdum MO

⁵⁹¹² almışdum didi: almış idüm İS

⁵⁹¹³ gözin: gözlerin İÜ

⁵⁹¹⁴ itme ki: eyleme ki İS

⁵⁹¹⁵ adı işimi telh ve aşımı: adı ‘aşımı telh ve aşımı İÜ

⁵⁹¹⁶ aşımı bī-dād: -İS

⁵⁹¹⁷ yanumda: şatumda İS

⁵⁹¹⁸ gönülümde: gönlüme İS

⁵⁹¹⁹ şiddet-i ğurbet: şiddet ü ğarīb İS

⁵⁹²⁰ kendümi: kendimi MO

⁵⁹²¹ bende-i: ğulām-ı İS

⁵⁹²² taķdīrle: taķdīr ile İÜ

⁵⁹²³ taħrīr olup: yazılup İS

⁵⁹²⁴ beyān: baña beyān İS

⁵⁹²⁵ nice: niçe MO. // řapuña nice: ne belāyla řapuña İS

⁵⁹²⁶ Pes: el-ķışşa İS

⁵⁹²⁷ virmegiçün: virmegçün YB

bāk gül-ābla nemnāk itdükden şoñra endāmına gül gibi cāme giydürdi. [MO62b] Pes ol şeh-süvār bir semend-i bād-reftāra süvār ve kıbbe bābında⁵⁹²⁸ h̄āceler rikābında hizmetkār olup bu ferr ü şevketle ve biñ dürlü rağbetle⁵⁹²⁹ ‘arzgāh-ı hüsne getürdiler⁵⁹³⁰ çün⁵⁹³¹ bu ‘izzet-i tām ol hayrül-enāma müyesser oldı.⁵⁹³² Peyk-i hāzret semādan selām idüp⁵⁹³³ eyitdi⁵⁹³⁴ ey Yūsuf⁵⁹³⁵ luṭf-ı Hudāyı ve mübtelāya cezāyı gördüñ mi eger⁵⁹³⁶ belālarına şabr u tevekkül ve kazālarına bir dem taḥammül iderseñ⁵⁹³⁷ zümre-i enbiyā defterine giresin ve cerīde-i nübüvvetde ismüñ resm olup fırka-i aşfiyā şafālarına iresin. Yūsuf bu ḥiṭābı güş idüp [İS83a] hemīn [YB075b] şadaқа'llāhu ve'r-resülü āmīn didi. Pes sağ u solda hācīler⁵⁹³⁸ yügrişüp du‘ā-yı ṭālibler göge çıkdı. Ehl-i Mısr içre şādīler ṭolup münādīler nidā itdiler ki ol emīr-i cemāl ve mażhar-ı hüsñ şāni‘-i müte‘āl geldi. Cemālin görenlerüñ gözleri nūrla rüşen ve dilleri sürürla gülşen ola. Bu nidāyı güş iden ṭālib-i dīdārın görmege dilden rāğīb olup⁵⁹³⁹ eṭrāf-ı cevānib ṭoldı.⁵⁹⁴⁰ Çünkü ol māh taḥt-ı zerrīn üzre qarār ve bulut gibi nā-gāh perde yüzinden firār itdi ve gün yüzi tecellā idüp [İÜ79a] ‘arz-ı hüsñ itdi. Cümle cemāline müştāk olan ‘uşşāk na‘ra urup şadā-yı hevāyla⁵⁹⁴¹ āfāk ṭoldı. Hüsni metā‘ın seyr iden⁵⁹⁴² ehl-i bāzār kıumāşdan kıamusı bīzār oldı. Kimi ‘ışkıyla⁵⁹⁴³ meftūn ve la‘li şevkıne ciger⁵⁹⁴⁴- hūn [MO63a] olup kendüden gitdi ve kimi dehān açup hayrān ve hāli⁵⁹⁴⁵ perişān oldı. Çün Züleyhā‘nuñ meşāmına būy-ı dil-ber irüp⁵⁹⁴⁶ rūy-ı Yūsuf’a nażar itdi.

⁵⁹²⁸ bir semend-i bād-reftāra süvār ve kıbbe bābında: kıbbe bābında bir ata süvār ve İS

⁵⁹²⁹ rağbetle: rağbet ve ‘izzetle İS

⁵⁹³⁰ ‘arzgāh-ı hüsne getürdiler: ‘arzgāha geldi İS

⁵⁹³¹ çün: -İS

⁵⁹³² oldı: olduḳda İS

⁵⁹³³ idüp: virüp İÜ

⁵⁹³⁴ eyitdi: eyitdi ki İS

⁵⁹³⁵ Yūsuf: Yūsuf ‘aleyhi's-selām İÜ

⁵⁹³⁶ eger: -İS

⁵⁹³⁷ iderseñ: itdürseñ YB

⁵⁹³⁸ sağ u solda hācīler: hācīler sağ u solda İS

⁵⁹³⁹ olup: oldı İS

⁵⁹⁴⁰ eṭrāf-ı cevānib ṭoldı: -İS

⁵⁹⁴¹ hevāyla: hevā ile MO, İÜ, İS

⁵⁹⁴² seyr iden: gören İS

⁵⁹⁴³ ‘ışkıyla: ‘ışkla İÜ

⁵⁹⁴⁴ ciger: ciger MO

⁵⁹⁴⁵ hāli: cāmı İS

⁵⁹⁴⁶ irüp: idüp YB

Āşinālıklar⁵⁹⁴⁷ nişanı zāhir ü bāhir olup kanı kaynadı. Yaķın bildi ki [İS83b] kendünüñ sürürü ve melāhat burcunuñ māh-peykeridür. Hemān ka‘r-ı dilden fiğān idüp çün berg-i hazān lertzān oldı. Dāye⁵⁹⁴⁸ üstine gelüp anı pür-tāb u tāb göricek şīşe-i dīdeden gül-āb saçup ‘aklı geldükde derdle ağlamağa başladı. Hāş dāye [YB076a] halvet ol aya eyitdi. Ey māh-ı tal‘at yine saña n'oldı ve bülbül gibi işüñ neden gulğul⁵⁹⁴⁹ oldı. Züleyhā eyitdi ol bağruma oddan yāre ve beni Mağrib'den āvāre ve derdle⁵⁹⁵⁰ bī-çāre idüp h‘āb içinde naķş-ı cemāl gibi bir hayāl gösteren ve ol ala gözler ile⁵⁹⁵¹ al ve beni kaşı gibi hilāl ve Mışır içinde ‘ahd-i vişāl iden bu görinen hūb-cemāldür. Ey dāye Hāķķ'a şükr ü minnet ki ol aya irdüm tırılmaz⁵⁹⁵² başumda ğavğāsı artup sevdāsı beni dīvānesi⁵⁹⁵³ itdi. Dilegüm senden budur ki haberüm aña irgüresin. ‘Aziz-i Mışır'ıñ hatūnı [İÜ79b] seni oğul idinmek diler. Eger ağyār aña müşteri olursa zinhār her haridāra⁵⁹⁵⁴ itmesün ikrār diyesin ve⁵⁹⁵⁵ cevheri heykel ki kıymeti⁵⁹⁵⁶ yirmi biñ [İS84a] dirhem zer idi. Dāyesine ücret-i kadem virdi⁵⁹⁵⁷ ve hüsn-i va‘deler itdi ki eger varup anuñ cevābın⁵⁹⁵⁸ [MO63b] baña getirürseñ bir kelāmına biñ güher vireyüm.⁵⁹⁵⁹ Ne güher belki cānla ser vireyüm. Hemīn dāye⁵⁹⁶⁰ perde altında çün sāye şüretin tebdil⁵⁹⁶¹ idüp āb-ı Nıl⁵⁹⁶² gibi aķdı ve söz gevherin⁵⁹⁶³ şeh kulağına daķdı. Bu⁵⁹⁶⁴ hıtab Yūsuf'a iricek hastesine böyle cevāb virdi ki benden Züleyhā'ya⁵⁹⁶⁵ selām ve bu nev‘le

⁵⁹⁴⁷ āşinālıklar: āşinānlık YB

⁵⁹⁴⁸ Dāye: dāyeler İS

⁵⁹⁴⁹ gulğul: gulğule İÜ

⁵⁹⁵⁰ derdle: derd ile MO

⁵⁹⁵¹ gözler ile: gözleriyle İS

⁵⁹⁵² tırılmaz: durma YB, durmaz İS

⁵⁹⁵³ dīvānesi: dīvāne İÜ, İS

⁵⁹⁵⁴ her haridāra: rāzī olup İS

⁵⁹⁵⁵ ve: didi ve İS

⁵⁹⁵⁶ kıymeti: bahāsı İS

⁵⁹⁵⁷ virdi: virüp İS

⁵⁹⁵⁸ cevābın: cevābını İS

⁵⁹⁵⁹ vireyüm: -İS

⁵⁹⁶⁰ dāye: ol dāye İS

⁵⁹⁶¹ çün sāye şüretin tebdil: sāye gibi tebdil-i şüret İS

⁵⁹⁶² āb-ı Nıl: şu İS

⁵⁹⁶³ gevherin: gevherini İS

⁵⁹⁶⁴ Bu: -İS

⁵⁹⁶⁵ benden Züleyhā'ya: Züleyhā'ya benden İS

kelām idesin ki⁵⁹⁶⁶ ben anuñ ser-encāmını⁵⁹⁶⁷ tamām bilürem. Zīrā haqīkat-ı hāl⁵⁹⁶⁸ ol bedr-i cemāl yedi yaşında [YB076b] iken naqş-ı hayālümle hilāl olup ben⁵⁹⁶⁹ anı ol dem ru'yāda görüp sinem üzre muhkem dāğ-ı elem urmuşdum. Bu dem⁵⁹⁷⁰ n'ideyüm ki bu nice⁵⁹⁷¹ sāl çok dürlü melāl çekilmeyince mecāl ü vişāl muhāldür. Dāye Yūsuf'dan böyle maqāl⁵⁹⁷² güş idüp fi'l-hāl Züleyhā'ya işāl itdi.⁵⁹⁷³ Bu haberden Züleyhā özinden⁵⁹⁷⁴ bī-haber olup kendüden gitdi ve teni⁵⁹⁷⁵ ditrer yaprağa ve gül iken beñzi⁵⁹⁷⁶ toprağa dönüp āh ü figānla⁵⁹⁷⁷ ol cānān yere öyle⁵⁹⁷⁸ düşdi ki şan⁵⁹⁷⁹ teninden cān revān itdi.⁵⁹⁸⁰ Dāyesi gül yüzine gül-āb⁵⁹⁸¹ şaçup çün mest-i harāb⁵⁹⁸² [İS84b] yerinden tırdı. Bu cevāba⁵⁹⁸³ ol miskīn hayrān ve hazīn⁵⁹⁸⁴ olup [IÜ80a] seng-i darbla şadrın⁵⁹⁸⁵ döğdi. Gerçi didārın görmekle 'ışk bāzārın germ idüp zārın artırdı.⁵⁹⁸⁶ Lākin anuñ tecellāsından gönül tesellāsın buldı.⁵⁹⁸⁷ Pes⁵⁹⁸⁸ Mālik-i Mısr kavmine Yūsuf'ı ta'rif ve evşāf-ı hamīdesin tavşif idüp küllī bahā teklif itdükde Yūsuf böyle maqāl [MO64a] güş idüp pür-melāl oldı⁵⁹⁸⁹ ve murād-ı mā-fi'z-zamīrin⁵⁹⁹⁰ añlayup⁵⁹⁹¹ lisān-ı hālle⁵⁹⁹² eyitdi Mālik ihvetümden

⁵⁹⁶⁶ selām ve bu nev'le kelām idesin ki: selā idüp diyesin ki İS

⁵⁹⁶⁷ ben anuñ ser-encāmını: her ne ise ben anuñ hālını İS

⁵⁹⁶⁸ haqīkat-ı hāl: -İS

⁵⁹⁶⁹ olup ben: olduqda ben de İS

⁵⁹⁷⁰ Bu dem: illā İS

⁵⁹⁷¹ bu nice: bu niçe MO, bir niçe IÜ

⁵⁹⁷² Yūsuf'dan böyle maqāl: bu maqāli İS

⁵⁹⁷³ fi'l-hāl Züleyhā'ya işāl itdi: Züleyhā'ya hālī haber virdi ki İS

⁵⁹⁷⁴ Bu haberden Züleyhā özinden: Züleyhā bu haberden İS

⁵⁹⁷⁵ ve teni: -YB

⁵⁹⁷⁶ beñzi: -YB

⁵⁹⁷⁷ figānla: figān ile MO, IÜ

⁵⁹⁷⁸ öyle: eyle İS

⁵⁹⁷⁹ şan: şan ki İS

⁵⁹⁸⁰ itdi: oldı IÜ. // revān itdi: qalmadı İS

⁵⁹⁸¹ gül-āb: buhūr İS

⁵⁹⁸² harāb: maħmūr İS

⁵⁹⁸³ cevāba: habere İS

⁵⁹⁸⁴ hayrān ve hazīn: ta'accüp İS

⁵⁹⁸⁵ darbla şadrın: darbiyla sinesin İS

⁵⁹⁸⁶ zārın artırdı: ziyāde gamgīn olurdu İS

⁵⁹⁸⁷ buldı: bulurdu İS

⁵⁹⁸⁸ Pes: el-kıssa İS

⁵⁹⁸⁹ ve evşāf-ı hamīdesin tavşif idüp küllī bahā teklif itdükde Yūsuf böyle maqāl güş idüp pür-melāl oldı: idüp 'arz-ı bahā itdükde bu vaşfi Yūsuf işidüp pür-melāl oldı ve taqrir-i dil-pezirin mefhüm ve İS

⁵⁹⁹⁰ Kalbde ve gönülde olan şeyler.

⁵⁹⁹¹ añlayup: ma'lüm idüp İS

baña⁵⁹⁹³ on yedi aqçe ile mālīk⁵⁹⁹⁴ ola şimdi hōd⁵⁹⁹⁵ bu za‘fla ol kıymete daħı⁵⁹⁹⁶ kim ala. Hātīfden sem‘ine bu nidā irdi ki⁵⁹⁹⁷ ey Yūsuf çün zātuñı⁵⁹⁹⁸ [YB077a] pür-kuşūr ve kıymetüñi hōr gördüñ ‘izzetüm haqkıçün seni bir bahāya çıkarım ki semenüñe⁵⁹⁹⁹ nihāyet bulunmayup kimseler kudret yetirmeye.⁶⁰⁰⁰ Fe-lā-cerem her saġır ü kebır ve ġaniyy ü faķır ki özin hōr u haķır görüp mūr-ı za‘if gibi kendüzin haķıf ü naķıf bile.⁶⁰⁰¹ Ben anı ‘azız ve şerif iderüm. El-kışşa⁶⁰⁰² çün Yūsuf’uñ bāzarı germ olup cümle ‘alem anuñ haridarı⁶⁰⁰³ oldu ve Mışır halkı bu şem‘üñ nūrına⁶⁰⁰⁴ pervāne gibi⁶⁰⁰⁵ bāzār içine tōldı. [İS85a] İki cānibden iki ehl-i nidā şadā ile⁶⁰⁰⁶ medħ ü şenā idüp evvelā⁶⁰⁰⁷ biri eyitdi işbu habıbi ve sükker lebıbi kim alursa⁶⁰⁰⁸ cān ü dil şafāsına vāsıl⁶⁰⁰⁹ ol olur ki Mışır’la⁶⁰¹⁰ Şām belki hāşla ‘ām içinde buña mānend bir ġulām yoķdur⁶⁰¹¹.

NAZM⁶⁰¹²

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Sa‘ādet ġurresi alında t̄ali‘

Leṭāfet pertevi yüzinde lāmi‘ [İÜ80a]

Yüzi şems alnı bedr ü qaşı ġurre

⁵⁹⁹² hālle: hāl ile İS

⁵⁹⁹³ baña: beni İS

⁵⁹⁹⁴ aqçe ile mālīk: aqçeye almış ola İS

⁵⁹⁹⁵ hōd: hōd YB

⁵⁹⁹⁶ kıymete daħı: bahā ile İS

⁵⁹⁹⁷ Hātīfden sem‘ine bu nidā irdi ki: sem‘ine hātīfden nidā irişdi ki İS

⁵⁹⁹⁸ çün zātuñı: çün sen bu ġün kendüñi İS

⁵⁹⁹⁹ semenüñe: kıymetüñe İS

⁶⁰⁰⁰ yetirmeye: yitiştirmeye İS

⁶⁰⁰¹ Fe-lā-cerem her saġır ü kebır ve ġaniyy ü faķır ki özin hōr u haķır görüp mūr-ı za‘if gibi kendüzin haķıf ü naķıf bile: ve bunu bileler her kim kendüzin hōr u za‘if göre İS

⁶⁰⁰² El-kışşa: -İS

⁶⁰⁰³ haridarı: haridarı YB

⁶⁰⁰⁴ Mışır halkı bu şem‘üñ nūrına: bu şem‘üñ nūrına Mışır’uñ halkı İS

⁶⁰⁰⁵ gibi: gibi olup İS

⁶⁰⁰⁶ şadā ile: çağırıp İS

⁶⁰⁰⁷ idüp evvelā: ile İS

⁶⁰⁰⁸ kim alursa: her kim dileyüp bahāsın virürse İS

⁶⁰⁰⁹ vāsıl: -İS

⁶⁰¹⁰ Mışır’la: Mışrile MO

⁶⁰¹¹ ki Mışır’la Şām belki hāşla ‘ām içinde buña mānend bir ġulām yoķdur: -İS

⁶⁰¹² Nazm: Meşnevī YB, -İS

Teninde ‘ayb yok miqdār-ı zerre⁶⁰¹³

NEŞR⁶⁰¹⁴

Bu maqāldan Yūsuf pür-melāl olup eyitdi⁶⁰¹⁵ ey dellāl bu maqūle k̄l̄ u k̄āl ile beni āşüfte-hāl itme belki bu diyār-ı ğurbete düşen ğarībi⁶⁰¹⁶ ve arzū-yı vaṭandan bī-naşibi kim alur diyü çağır. Dellāl eyitdi öyle⁶⁰¹⁷ nice diyeyin⁶⁰¹⁸ ve āşikāre yalan mı söyleyeyin⁶⁰¹⁹ ki [MO64b] böyle⁶⁰²⁰ hūsn-i ‘acīb zāhir iken [YB077b] saña nice ğarīb diyeyin.⁶⁰²¹ Yūsuf eyitdi gözümdeki yaşum görmez misin ki taşum gözlersin⁶⁰²² gel gönül belālarını bil⁶⁰²³ nidālarını aña göre kıl ki bu derd-i nihān ‘ayān olsa nidā yerine fiġān ve yaş yerine gözleründen⁶⁰²⁴ kan revān ideydün ve bir münādī daḥı böyle nidā ve bu yüzden⁶⁰²⁵ du‘ā itdi ki buncılayın⁶⁰²⁶ cemāl-i şarīhi ve ‘andelīb-i faşīhi kim alur ve böyle hūb cemāl için māl ü menāl virüp sürūrla māl-ā-māl kim olur.

NAZM⁶⁰²⁷

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Şalāh envāri sīmāsında zāhir

Felāh āşarı⁶⁰²⁸ gün yüzinde bāhir⁶⁰²⁹

Kuşūrı yok-durur çün bedr-i kāmil

⁶⁰¹³ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 3612, 3616, s. 119. // Sa‘ādet ğurresi alnında ṭālī‘/Letāfet pertevi yüzinde lāmi‘/Yüzi şems alnı bedr ü kaşı ğurre/Teninde ‘ayb yok miqdār-ı zerre: -İS

⁶⁰¹⁴ Neşr: -İÜ, -İS

⁶⁰¹⁵ Bu maqāldan Yūsuf pür-melāl olup eyitdi: Yūsuf eyitdi İS

⁶⁰¹⁶ diyār-ı ğurbete düşen ğarībi: bu ğarībi İS

⁶⁰¹⁷ öyle: eyle YB, anı İS

⁶⁰¹⁸ diyeyin: diyeyim İS

⁶⁰¹⁹ söyleyeyin: söyleyeyim İS

⁶⁰²⁰ böyle: bu resme İS

⁶⁰²¹ diyeyin: diyeyim İS

⁶⁰²² gözlersin: gözsün YB

⁶⁰²³ yaşum görmez misin ki taşum gözlersin gel gönül belālarını bil: yaşı görmeyüp taşumu gözlersiz evvelā gün ki belālarını görüp İS

⁶⁰²⁴ gözleründen: -İS

⁶⁰²⁵ yüzden: resme İS

⁶⁰²⁶ buncılayın: -İS

⁶⁰²⁷ Nazm: meşnevī YB, -İS

⁶⁰²⁸ āşarı: envāri YB

⁶⁰²⁹ Tekin, Şinasi ve Tekin, A. T., a.g.e, b. 3611, s. 119.

Ƙamu dillededür maƙbül u muƙbil⁶⁰³⁰

NEŞR⁶⁰³¹

Yūsuf aña daħı güftār itdi ki⁶⁰³² ey yār baña bu ħayfı zinhār itme⁶⁰³³ belki mübtelā-yı zūlm-i⁶⁰³⁴ şariħi ve bī-günāh şatılan maẓlūm-ı şaħiħi⁶⁰³⁵ kim alur diyü söyle. Pes bu vechle ol āzādenüñ⁶⁰³⁶ [İS85b] t̄alibi ziyāde olup⁶⁰³⁷ metā⁶⁰³⁷-ı ‘izzeti mezāda çıƙduƙda hemān buy-ı gül gibi dehān açup māh-ı Ken‘ān’ı [İÜ81a] on biñ altuna diledi ve biri on beş⁶⁰³⁸ biñ altūna ve aƣzınca dürr-i meknūn ve⁶⁰³⁹ diş bile⁶⁰⁴⁰ ve biri fi'l-ħāl arturup on ol ƙadr māl ‘arza⁶⁰⁴¹ ƙıldı.⁶⁰⁴² Ol ešnāda⁶⁰⁴³ ‘aşaya dayanur bir fütāde ƙarı⁶⁰⁴⁴ bir keleb iplik ile arada t̄urup feryāda başladı ve elinde ipliği⁶⁰⁴⁵ bahāne idüp bende⁶⁰⁴⁶ müşteriyüm ol civāna didi. [YB078a] Pes⁶⁰⁴⁷ bu vechle her birisi teraƙķi idüp⁶⁰⁴⁸ ol ayuñ müşterisi oldı. Āħir⁶⁰⁴⁹ bunca tācla bāc⁶⁰⁵⁰ virilüp ol ser-tācuñ⁶⁰⁵¹ [MO65a] ƙıymeti ħarāc olduƙda Züleyhā ħaber alup cümleñ üstine serir oldı ve ol arada ol serv-i āzāde⁶⁰⁵² her ne virdilerse bu ol

⁶⁰³⁰ Tekin, Şinasi ve Tekin, A. T., a.g.e, b. 3615, s. 119.// Şalāħ envāri sīmāsında zāhir/Felāħ āşarı gün yüzinde bāhir/Ƙuşūrı yok-durur çün bedr-i kāmil/Ƙamu dillededür maƙbül u muƙbil: -İS

⁶⁰³¹ Neşr: -İÜ, -İS

⁶⁰³² güftār itdi ki: cevāb virdi ki İS

⁶⁰³³ ey yār baña bu ħayfı zinhār itme: baña bu ħayfı taleb eyle İS

⁶⁰³⁴ zūlm-i: belā-yı zūlm-i İS

⁶⁰³⁵ ve bī-günāh şatılan maẓlūm-ı şaħiħi: -İS

⁶⁰³⁶ āzādenüñ: āzādenin İS

⁶⁰³⁷ olup: -İS

⁶⁰³⁸ on beş: on İÜ

⁶⁰³⁹ ve biri on beş biñ altūna ve aƣzınca dürr-i meknūn ve: -YB

⁶⁰⁴⁰ diş bile⁶⁰⁴⁰: beş bile⁶⁰⁴⁰ MO, -YB

⁶⁰⁴¹ ‘arza: ‘arşa YB

⁶⁰⁴² çıƙduƙda hemān buy-ı gül gibi dehān açup māh-ı Ken‘ān’ı on biñ altuna diledi ve biri on beş biñ altūna ve aƣzınca dürr-i meknūn ve diş bile⁶⁰⁴⁰ ve biri fi'l-ħāl arturup on ol ƙadr māl ‘arza ƙıldı: çıƙup ol ħayru'l-‘ibāda bahā virdüklerinde evvelā gül gibi biri dehān açup māh-ı Ken‘ān aƣrı altuna çıƙdı ve biri fi'l-ħāl ziyāde on ol ƙadar māl virdi ve biri yüz biñ altuna ve aƣrınca dürr-i meknūn diledi İS

⁶⁰⁴³ Ol ešnāda: rivāyetdür ki ol ešnāda İS

⁶⁰⁴⁴ ƙarı: ƙarıcık İS

⁶⁰⁴⁵ ipliği: ipligini İS

⁶⁰⁴⁶ bende: ben daħı İS

⁶⁰⁴⁷ Pes: el-ƙışşa İS

⁶⁰⁴⁸ vechle her birisi teraƙķi idüp: vechiyle teraƙķi idüp her birisi İS

⁶⁰⁴⁹ Āħir: ‘āķibet İS

⁶⁰⁵⁰ tācla bāc: tāc bāc ile İS

⁶⁰⁵¹ virilüp ol ser-tācuñ: Yūsuf’uñ İS

⁶⁰⁵² Züleyhā ħaber alup cümleñ üstine serir oldı ve ol arada ol serv-i āzāde: Züleyhā’yı tevaƙķuf ol ‘ālī neĵāda İS

deñlü ziyāde kıldı. Sā'ir⁶⁰⁵³ ʔalıbler⁶⁰⁵⁴ bu ħalı ʔuyup ħiç birisinüñ terakķiye mecālī kılmadı. Rivāyetdür⁶⁰⁵⁵ ki Şeddād ibn ʔĀd neslinden diyār-ı Mıřr-ābād'da Bāziġa⁶⁰⁵⁶ bir dil-ārām serv-i ħıram var idi ki leʔāfetde pür-řıve-i ġülfām⁶⁰⁵⁷ ve ħüsn-i melāġatde nāzla mümtāz bir dil-ārām idi. Mülk ü mālī bī-řumār ve hezār ʔizzetle kāmķār olup⁶⁰⁵⁸ atası ʔAmālīķa ķavmine Şāġ-ı Faġfūr ve nāmına⁶⁰⁵⁹ Melik-i ʔapūr dirlerdi. Ol ʔařırda diyār-ı Mıřr'da ħübluķ ʔāleminde Bāziġa řöyle⁶⁰⁶⁰ bī-nazīr idi ki nice emīr-i kebīr cemālī seyrine⁶⁰⁶¹ esīr olmuřdı.⁶⁰⁶² Ćün Yūsuf'üñ cemālī vařfın iřitdi. ġayālī fikrin ġice ve ġündüz iř itdi ve dīdārın ġörmeġe⁶⁰⁶³ ķulakdan ʔařıķ ve ʔözr-i i'zārın seyr [İÜ81b] itmeġe dilden⁶⁰⁶⁴ vāmıķ⁶⁰⁶⁵ oldu. Bir ġün ele⁶⁰⁶⁶ āyīne alup cemālī āyīne manzūr iken leʔāfet-i ebrūsına⁶⁰⁶⁷ maġrūr⁶⁰⁶⁸ ve ġöñli ġözi ġüřāde ve cānı mesrūr oldu ve enāniyyetle⁶⁰⁶⁹ da'vā-yı ħüsn idüp eyitdi irte varup rüy-ı ġandānumı māġ-ı Ken'ān'a seyrān itdireyin cihānda⁶⁰⁷⁰ [YB078b] řah-ı ġübān kimdür⁶⁰⁷¹ ġörüp ġayrān olsun. [İS87a] Derġāl⁶⁰⁷² ʔiřķumdan ķaddi lāl ve bi'z-żarūrī cemālūme⁶⁰⁷³ meyyāl olıķ cümle varum aña iřār ve ķār u bārum yolına niřār idüp mālūñdan ġārīdār olam.⁶⁰⁷⁴ [MO65b] Bu meserret ü řādī ile⁶⁰⁷⁵

⁶⁰⁵³ Sā'ir: -İS

⁶⁰⁵⁴ her ne virdilerse bu ol deñkü ziyāde kıldı sā'ir ʔalıbler: -YB

⁶⁰⁵⁵ İS nüshasında "Şeddād ibn ʔĀd" kıssası ile "Züleyġā'da mezād āġır olup" şeklinde başlayan bölüm takdim teġir yapılmıştır.

⁶⁰⁵⁶ Bāziġa: Bāriġa İÜ, Bāziġa nām İS

⁶⁰⁵⁷ pür-şıve-i ġülfām: pür-şıve İS

⁶⁰⁵⁸ ħüsn-i melāġatde nāzla mümtāz bir dil-ārām idi. Mülk ü mālī bī-řumār ve hezār ʔizzetle kāmķār olup: nāz u ħüsn ü melāġatde bīrün mümtāz olduġundan ġayrı māl ü menālī bī-řumār ve ʔizzetle kāmķār idi İS

⁶⁰⁵⁹ nāmına: adına İS

⁶⁰⁶⁰ diyār-ı Mışr'da ġübluķ ʔāleminde Bāziġa şöyle: Bāziġa ġübluķ ʔāleminde bir mertebe İS

⁶⁰⁶¹ cemālī seyrine: aña İS

⁶⁰⁶² olmuşdı: olmuşıdı MO

⁶⁰⁶³ dīdārın ġörmeġe: dīdārına İS

⁶⁰⁶⁴ seyr itmeġe dilden: ġörmeġe İS

⁶⁰⁶⁵ vāmıķ: varmaķ YB

⁶⁰⁶⁶ ele: eline İS

⁶⁰⁶⁷ manzūr iken leʔāfet-i ebrūsına: naźar iderken kendünüñ leʔāfet ve ġalāvetine İS

⁶⁰⁶⁸ maġrūr: maķrūr YB

⁶⁰⁶⁹ enāniyyetle: -İS

⁶⁰⁷⁰ itdireyin cihānda: itdüreyüm ʔālemde İS

⁶⁰⁷¹ kimdür: nice imiş İS

⁶⁰⁷² Derġāl: muķarrerdür ki İS

⁶⁰⁷³ cemālūme: baña İS

⁶⁰⁷⁴ aña iřār ve ķār u bārum yolına niřār idüp mālūñdan ġārīdār olam: fedā ve mālūñdan anı iřtirā idem İS

⁶⁰⁷⁵ Bu meserret ü řādī ile: hemīn İS

egnine hil‘at-ı ‘adī ve kisvet-i⁶⁰⁷⁶ Şeddādī giyüp zer⁶⁰⁷⁷ ü zīvere ğarķ oldu⁶⁰⁷⁸ ve merdānevār bir esb-i bād-reftāra⁶⁰⁷⁹ süvār olup hezār kīse dīnār ve bī-şümār⁶⁰⁸⁰ la‘l-i ābdār ve dürr-i şehvār ve yüz nefer civārı ve hizmetkār⁶⁰⁸¹ uydurup⁶⁰⁸² şol dem ki Yūsuf’uñ dīdārı envārıyla⁶⁰⁸³ ‘ālem-güşād ve adınuñ yādıyla⁶⁰⁸⁴ t̄alibler şād olup mezād için ehl-i nidā⁶⁰⁸⁵ feryād iderlerdi. Bāziġa bunca ħayl ü ħaşem ile hemān dem ol meydāna ķadem başıdı. Ol gün Yūsuf’uñ nūr-ı ħüsni zevķinüñ⁶⁰⁸⁶ şevķi anda mevcūd olan ħalkı mestānevār bir mertebe⁶⁰⁸⁷ ħayrān⁶⁰⁸⁸ u zār itmiş idi ki aşlā Bāziġa’nuñ cemālüne ve bunca mālına kimse i‘tibār itmedi. Ammā Bāziġa ol mihr u māh cemālüne niġāh idicek⁶⁰⁸⁹ ħayretinden⁶⁰⁹⁰ kendü ħālin tebāh idüp ħāmüş⁶⁰⁹¹ u mest bī-hüş oldu. Ne bir daġı anuñ gibi [İÜ82a] cemāl-i bī-mişāl⁶⁰⁹² görmişdi. Belki⁶⁰⁹³ ħayāline irmek⁶⁰⁹⁴ muġāl olmuşdı.⁶⁰⁹⁵ Pes⁶⁰⁹⁶ bir miķdār ħayrān⁶⁰⁹⁷ u zār ve⁶⁰⁹⁸ mebhüt u bī-ķarār [İS87b] olup āġir-i ķār ol māh-ı ruġsār [YB079a] kenārında izġār-ı⁶⁰⁹⁹ dīdār itdi. Yūsuf ħicābından dür gibi derler döküp⁶¹⁰⁰ ol cānibe nazār itmege dīde-i başar açmadıķda Bāziġa-i niġār bir miķdār⁶¹⁰¹ ħaddin⁶¹⁰² bilüp bī-miķdār ve şerminden gül-i ruġsār oldu. Lākin

⁶⁰⁷⁶ kisvet-i: kisvedet İS

⁶⁰⁷⁷ zer: kendüzin zer İS

⁶⁰⁷⁸ oldu: itdi İS

⁶⁰⁷⁹ esb-i bād-reftāra: ata İS

⁶⁰⁸⁰ bī-şümār: -İS

⁶⁰⁸¹ hizmetkār: hizmetkār YB, hizmetkār ile İS

⁶⁰⁸² uydurup: -İS

⁶⁰⁸³ dīdārı envārıyla: ħüsni nūrıyla İS

⁶⁰⁸⁴ adınuñ yādıyla: -İS

⁶⁰⁸⁵ mezād için ehl-i nidā: ehl-i nidā anı mezād için İS

⁶⁰⁸⁶ nūr-ı ħüsni zevķinüñ: dīdārı nūrınuñ İS

⁶⁰⁸⁷ mestānevār bir mertebe: bir mertebe mestānevār İS

⁶⁰⁸⁸ ħayrān: ħayrān YB

⁶⁰⁸⁹ mihr u māh cemālüne niġāh idicek: māhuñ ħüsni cemālın göricek İS

⁶⁰⁹⁰ ħayretinden: ħayretinden YB

⁶⁰⁹¹ tebāh idüp ħāmüş: yitürüp medhüş İS

⁶⁰⁹² bī-mişāl: bī-kemāl İÜ

⁶⁰⁹³ görmişdi. Belki: ne görmüş ve ne İS

⁶⁰⁹⁴ irmek: irmişdi İS

⁶⁰⁹⁵ olmuşdı: olmuşdı MO

⁶⁰⁹⁶ muġāl olmuşdı. Pes: -İS

⁶⁰⁹⁷ ħayrān: ħayrān YB

⁶⁰⁹⁸ ħayrān u zār ve: -İS

⁶⁰⁹⁹ ruġsār kenārında izġār-ı: ruġsāra ķarşu keşf-i: İS

⁶¹⁰⁰ ħicābından dür gibi derler döküp: Ħudā’dan ħazer idüp aşlā İS

⁶¹⁰¹ niġār bir miķdār: -İS

⁶¹⁰² ħaddin: ħaddin YB

açmazdan evvel gönca-i⁶¹⁰³ nâzdan râz olmağıçün biraz⁶¹⁰⁴ bülbülveş ‘arz-ı niyâz itdi ki ey şeh-bâz-ı hümâ-pervâz⁶¹⁰⁵ bu hüsnele bu hulķı saña [MO66a] kim viridi ve bu leţâfet ve melâhat nereden⁶¹⁰⁶ irdi. Hâliķuñ kim ve ne mülke hâkimdür didi. Yûsuf bu kelimâtı gûş ve baħr-i ħikmeti cûş itdi ve ħaķâyıķ dürcin açup daķâyıķ dürlerin şaçdı ki hâliķum Ĥudâ-yı cihândur kim dâyimdür ve kevn u mekân anuñ emriyle ķayimdür. ‘Azamet ü kudretine nihâyet ve ħikmeti baħrinüñ ğavrına ħadd ü⁶¹⁰⁷ ğâyet yoķdur ki mihr ü mâhı ħikmetiyle⁶¹⁰⁸ yüridür ve ‘arş u ferşi kudretiyle ħurıdur ve⁶¹⁰⁹ cümle-i mevcüd⁶¹¹⁰ her dem⁶¹¹¹ aña bende-i bî-vücüd ve ol ma‘būd ķatında⁶¹¹² zerre-i nâ-büddur. Göñlüñi ‘akse virüp maġrūr olma ki ‘âķıbet bî-nür olur. Eger beķâ-yı ebed⁶¹¹³ isterseñ aşla meded bulmaġa muķayyed olup⁶¹¹⁴ [İS88a] göñlüñi muġkem bend u ķayd bend-i⁶¹¹⁵ aşilla peyvend eyle didi. Yûsuf ġüftâr dürbârla esrâr-ı Perverdigârı izħâr itdüķde [İÜ82b] ol nigâr râz-ı hüsñünden ħaberdâr [YB079b] olup ‘ışķ-ı ġaffârla⁶¹¹⁶ gözi rüşen keşf-i envârla ķalbi ġülşen oldı. Cân ü dilden cümle varını târ mâr ve her menâhiden tevbe ve istiġfâr itdi ve dil-i mâ’ilden mihr-i Yûsuf zâ’il ve dâr-ı ħaķîķate dâħil olup râh-ı vilâyete ķadem başdı ve bümveş bir vîrânede maķâm ħutup şubġ u şâm şıyâm u kıyâm Rabbü'l-enâm içün bir şavme‘a bünyâd ve ķalb-i vîrânın⁶¹¹⁷ nür-ı tevġidle âbâd ve ķayd-ı cihândan cânın âzâd itdi. Emr-i Rabb-i ‘izzete iţâ‘atden ve müddet-i ‘ömrin fâ‘atden ġayriye şarf itmeyüp cümle evķâtde ‘ibâdetden bir nefes hâlî olmadı.⁶¹¹⁸ [MO66b] El-ķışşâ⁶¹¹⁹ çün Züleyġâ‘da mezâd âħir olup murâd üzre dil-

⁶¹⁰³ gönca-i: gönça-i MO

⁶¹⁰⁴ olmağıçün biraz: içün almaķ ol şeh-bâz İS

⁶¹⁰⁵ ey şeh-bâz-ı hümâ-pervâz: ey âf-tâb ‘âlem-tâb İS

⁶¹⁰⁶ nereden: ne yirden İS

⁶¹⁰⁷ ħadd ü: -İS

⁶¹⁰⁸ ħikmetiyle: ħikmetle MO, İÜ

⁶¹⁰⁹ ve: ve mütebâhî İS

⁶¹¹⁰ mevcüd: mevcüdât İS

⁶¹¹¹ her dem: -İS

⁶¹¹² ol ma‘būd ķatında: -İS

⁶¹¹³ beķâ-yı ebed: beķâ İS

⁶¹¹⁴ meded bulmaġa muķayyed olup: sa’y idüp İS

⁶¹¹⁵ ķayd bend-i: -İS

⁶¹¹⁶ ġaffârla: ġaffâr ile İÜ

⁶¹¹⁷ vîrânın: vîrâyın YB

⁶¹¹⁸ Yûsuf ġüftâr bir nefes hâlî olmadı: Yûsuf bu kelimât-ı ħikmet fîķâtdan anı behremend ve cevâhir pendini gûş hüşına bend ü peyvend itdüġi bî-iġtiyâr Bâziġa hüsni sırrından ħaberdâr olup ‘ışķ-ı Ĥudâ’yla gözi rüşen ve keşfle ķalbi ġülşen oldı. Cân u dilden cümle ne ķadar ma‘hüdü ve

şād⁶¹²⁰ oldu. Dāyesin ‘Azīz’e gönderüp diyesin⁶¹²¹ ol cihāndāra ki çün şulbümüzden Hūdā bize ferzend virmedi.⁶¹²² Bārī bu ğulāmu alsun ki⁶¹²³ anlara kul ve ben kemīneye oğul olsun didi.⁶¹²⁴ Dāye ‘Azīz’e recāya gelüp⁶¹²⁵ [İS86a] ‘Azīz’ün hod söz söylemege yüzi ve bahāneye sözi yoğdı.⁶¹²⁶ İbrāma duymayup⁶¹²⁷ zarūretinden zāhir ırzā şüretin gösterdi ammā⁶¹²⁸ bende ol kudret yoğdur ki temāmet aña kıymet virem didi. Anuñ bu meylin Züleyhā⁶¹²⁹ ğuş idicek bir miğdār odı⁶¹³⁰ hamuş⁶¹³¹ olup yine [YB080a] dāye ile haber şaldı ki⁶¹³² içi tolu māl bir hazīnem ve dürr ü cevāhir ile⁶¹³³ māl-ā-māl bir defīnem vardır. [İÜ83a] Murād üzre andan alsun ki ol hüsn-i cemāl için pāy-māl olsun. ‘Azīz anı dağı redd idüp bu ‘illete zāhib oldu ki⁶¹³⁴ ol ğulāma⁶¹³⁵ sulţān rāğıb iken vācib midür⁶¹³⁶ ki biz aña t̄alib olavüz. Züleyhā ‘Azīz’ün bu ‘özrin dağı redd idüp eyitdi⁶¹³⁷ ol sulţāna varsun ‘azīm⁶¹³⁸ minnetle bunı⁶¹³⁹ bahāne kılsun ki⁶¹⁴⁰ şāh-ı ‘ālem devletinde her murādum müyesser ve her neye kaşd itdümse himmetinde müsaħħar ve muğarrer oldu. Mücerred⁶¹⁴¹ bu arzūm kaldı ki oğul görmek müteşavver ve

sāyir esbāb-ı mevcūdı tār u mār ve menāhīden tevbe ve istiğfār kıldı ve ğönlünden ‘ışk-ı Yūsuf zāyil ve rāh-ı haķıqate vāşıl olup hemān-dem vilāyete kadem başdı ve bümveş bir virānede maķām dutup şubħ u şām ‘ale’-d-devām ‘ibādet-i Rabbü’l-enām için bir şavma’a bünyād ve ğalb-i vīrānın nūr-ı tevħidle ābād ve ğayd-ı cihāndan cānın āzād itdi. Baķıyye-i ‘ömrin t̄ā’ate ve cümle evķātın ‘ibādete şarf kıldı İS

⁶¹¹⁹ El-kışşa: -İS

⁶¹²⁰ murād üzre dil-şād: ber-murād ve t̄ab‘ı ğuşād İS

⁶¹²¹ diyesin: eyitdi dāyesin İS

⁶¹²² virmedi: itmedi İÜ. // şulbümüzden Hūdā bize ferzend virmedi: bizden evlād gelmedi İS

⁶¹²³ alsun ki: alavüz kim İS

⁶¹²⁴ olsun didi: ola İS

⁶¹²⁵ Dāye ‘Azīz’e ricāya gelüp: dāye gelüp ‘Azīz’e ibrām itdükde İS

⁶¹²⁶ yoğdı: yoğıdi MO, İÜ

⁶¹²⁷ İbrāma duymayup: -İS

⁶¹²⁸ gösterdi ammā: gösterüp lākin İS

⁶¹²⁹ Züleyhā: -İS

⁶¹³⁰ odı: Züleyhā’nuñ odı İS

⁶¹³¹ hamuş: sākin İS

⁶¹³² yine dāye ile haber şaldı ki: eyitdi İS

⁶¹³³ cevāhir ile: cevāhirle İS

⁶¹³⁴ ‘illete zāhib oldu ki: ‘illet itdi ki İS

⁶¹³⁵ ğulāma: bendeye İS

⁶¹³⁶ vācib midür: ‘aybdur ki İS

⁶¹³⁷ dağı redd idüp eyitdi: revā görmeyüp eyitdi varsun İS

⁶¹³⁸ varsun ‘azīm: firāvān İS

⁶¹³⁹ minnetle bunı: minnet idüp İS

⁶¹⁴⁰ ki: ki çün İS

⁶¹⁴¹ Mücerred: hemāñ İS

şulbünden gelmek⁶¹⁴² muḳadder olmadı. Bārī malumdan müyesser olsun ve sarāyuñ içi ol ayuñ nūrıyla ṭolsun. Böyle deyüp firāvān yalvarsun ve riḳḳat⁶¹⁴³ idüp anı almağa icāzet alsun.⁶¹⁴⁴ ‘Azīz Züleyhā’nuñ [MO67a] bu recāsın ma‘ḳūl ve iltimāsın maḳbūl görüp itmāmına⁶¹⁴⁵[İS86b] meşgūl oldu. Evvel⁶¹⁴⁶ varup şāhuñ rızāsın aldı.⁶¹⁴⁷ Andan Mālik’e ol māhuñ bahāsın edā kıldı.⁶¹⁴⁸ Mālik bunca⁶¹⁴⁹ mālā mālīk olduḳda⁶¹⁵⁰ mesrūr u ḥandān māl-ı firāvānı⁶¹⁵¹ seyrān iderken nā-gehān māl-ı Ken‘ān yüzün görüp beñzinde ḳan⁶¹⁵² ve teninde cān ḳalmadı [YB080b] ve nāle-i nefīrle⁶¹⁵³ ser-ḥoş mānend yere düşüp mürdeveş bir zamān ḥāmūş ü mest-i bī-hūş yatduḳdan şoñra ‘aḳl u hūş yine yerine gelüp ‘Azīz’e⁶¹⁵⁴ eyitdi ey şāh-ı ‘ālem⁶¹⁵⁵ eger ol gün⁶¹⁵⁶ cemālī bir dem⁶¹⁵⁷ ben göreydüm ḥāşā ki bunca [İÜ83b] mālī alup anı cānana⁶¹⁵⁸ vireydüm. Kemāl-i luḳfuñdan recā ve cān u dilden temennā iderem ki anı baña girü i‘ṭā idesin ve virdigūñ māl-ı firāvānı ve sermāyemden aşşı vü ziyānı nem var ise alup gidesin. ‘Azīz eyitdi ey Mālik Bu'l-heves ṭama‘ elin andan kes⁶¹⁵⁹ ki⁶¹⁶⁰ saña feryād-res olmağı herkes unuttı. Seni şayd iden pā-bendini⁶¹⁶¹ daḥı ḳayd bend itdi. Mālik eyitdi imdi ‘izz-i ḥuzūr müstevcibü’s-sürürdan mercū ve me’müldür ki beni ma‘zūr ṭutup destūr viresiz ki ol lāmī‘u’n-nūra mestūr bir iki söz dimekle me‘cūr olam.⁶¹⁶² Çün firḳat

⁶¹⁴² şulbünden gelmek: bilümden olmaḳ İS

⁶¹⁴³ riḳḳat: diḳḳat MO

⁶¹⁴⁴ Böyle deyüp firāvān yalvarsun ve riḳḳat idüp anı almağa icāzet alsun: -İS

⁶¹⁴⁵ itmāmına: işüñ itmāmına İÜ, İS

⁶¹⁴⁶ Evvel: Evvelā İS

⁶¹⁴⁷ aldı: alup İS

⁶¹⁴⁸ edā kıldı: virdi İS

⁶¹⁴⁹ Mālik bunca: çün Mālik Yūsuf’ı Mışır’a virüp bunca İS

⁶¹⁵⁰ olduḳda: oldı hemān İS

⁶¹⁵¹ māl-ı firāvānı: ol mālī İS

⁶¹⁵² ḳan: ḳanı İS

⁶¹⁵³ nefīrle: nefrīn ile İÜ

⁶¹⁵⁴ ve nāle-i nefīrle ser-ḥoş mānend yere düşüp mürdeveş bir zamān ḥāmūş ü mest-i bī-hūş yatduḳdan şoñra ‘aḳl u hūş yine yerine gelüp ‘Azīz’e: ve feryād u āhla ‘Azīz’e nā-gāh niḡāh idüp İS

⁶¹⁵⁵ şāh-ı ‘ālem: şāh İS

⁶¹⁵⁶ ol gün: evvel İS

⁶¹⁵⁷ bir dem: -İS

⁶¹⁵⁸ ḥāşā ki bunca mālī alup anı cānana: bunca mālī almaḳ degül ḥāşā ki anı cāna İS

⁶¹⁵⁹ kes: -YB, -MO

⁶¹⁶⁰ ki: ki herkes İÜ

⁶¹⁶¹ pā-bendini: yanında beni YB

⁶¹⁶² Kemāl-i luḳfuñdan ricā dimekle me‘cūr olam: Ammā ‘azze ḥuzürdan me’müldür ki mestūr aña bir iki söz söylemege destūr viresiz İS

muḳarrerdür bārī tedrīciyle müyesser olsun. ‘Azīz ol arada nev‘ā müsā‘ade idüp⁶¹⁶³ Mālik Yūsuf'a tenhā⁶¹⁶⁴ eyitdi ey ehl-i şıdḳ u şafā rāzuñ⁶¹⁶⁵ baña ifşā itmege va‘de itmiş [MO67b] idüñ be-ḫaḳḳ-ı Ḥudā ol ‘ahde vefā kııl⁶¹⁶⁶ ki ḫaṭırum tesellā bula. Māh-ı Ken‘ān zāhıran ḫālin ‘ayān ve sırr-ı mā-fi'l-bālin beyān idüp ben Yūsuf nebiyyu'llāh [YB081a] ibn-i Ya‘ḳūb İsrā'īlu'llāh ibni İshāḳ zebīḫu'llāh ibni İbrāhīm Ḥalīlu'llāhum. Zinhār bu rāzı aḡyāra izhār ve nādānī ḫālümnden ḫaberdār itmeyesin didi.⁶¹⁶⁷ Mālik bu ḫāle āḡāh olıcaḳ rıḳḳatle⁶¹⁶⁸ eyitdi yā Nebiyya'llāh ben cemāl-i Ya‘ḳūb'ı görüp evşāf-ı pīr-i mergūbı işitmişem.⁶¹⁶⁹ Dilerüm ki ey sülāle-i [İS89b] nūr benüm ḳuşūrımı ma‘zūr ṭutasın ki cehlle zuhūr bulan⁶¹⁷⁰ ḫaṭā ehl-i şıdḳ u şafā ḳatında revādur ve benüm için bir ḫayr [İÜ84a] du‘ā temennā iderem ki Rabbü'l-‘ibād beni evlād-ı ḫayru'l-ḫalef birle şād idüp *nüsellimü ilā yeomi'l-mī‘ādi yeomen fe-yeomen*⁶¹⁷¹ yād ola.⁶¹⁷² Yūsuf aña du‘ā ve Ḥudā-yı dānā du‘āsını revā idüp zıkr⁶¹⁷³ olunur ki mālīkū'l-mülk Zü'l-celāl Mālik'e ḫüsn-i ḫulḳla māl-ā-māl⁶¹⁷⁴ ṭurup⁶¹⁷⁵ dört zībā ‘iyāl virüp nesilleri sāl-be-sāl munḳaṭı‘ olmadı.⁶¹⁷⁶ Yūsuf⁶¹⁷⁷ Mālik'e eyitdi ol zamān⁶¹⁷⁸ ki ihvān-i bī-vefā beni bey‘a⁶¹⁷⁹ rızā virüp bir dest-i ḫaṭ ‘aṭā itmişlerdi. Ṭapuñdan temennā ve luṭfuñdan

⁶¹⁶³ ol arada nev‘ā müsā‘ade idüp: aña ruḫşat virüp İS

⁶¹⁶⁴ Yūsuf'a tenhā: tenhā Yūsuf'a İS

⁶¹⁶⁵ rāzuñ: sırruñı İS

⁶¹⁶⁶ kııl: eyle İS

⁶¹⁶⁷ Māh-ı Ken‘ān zāhıran ḫālin ‘ayān ve sırr-ı mā-fi'l-bālin beyān idüp ben Yūsuf nebiyyu'llāh ibn-i Ya‘ḳūb İsrā'īlu'llāh ibni İshāḳ zebīḫu'llāh ibni İbrāhīm Ḥalīlu'llāhum. Zinhār bu rāzı aḡyāra izhār ve nādānī ḫālümnden ḫaberdār itmeyesin didi: hemān māh-ı Ken‘ān rāz-ı pinhānın ‘ayān idüp şarṭ itdi ki kimseye destān itmeye İS

⁶¹⁶⁸ rıḳḳatle: aḡlayup İS

⁶¹⁶⁹ evşāf-ı pīr-i mergūbı işitmişem: ol pūr-kemāl-i mergūbı güş itmişem İS

⁶¹⁷⁰ bulan: iden İÜ. // zuhūr bulan: vāḳı‘ olan İS

⁶¹⁷¹ “Kıyamet gününe kadar her gün (ona) selam ederim.”

⁶¹⁷² ve benüm için bir ḫayr du‘ā temennā iderem ki rabbü'l-‘ibād beni evlād-ı ḫayru'l-ḫalef birle şād idüp *nüsellimü ilā yeomi'l-mī‘ādi yeomen fe-yeomen* yād ola: -İS

⁶¹⁷³ zıkr: zıkr YB

⁶¹⁷⁴ māl-ā-māl: mālāl YB

⁶¹⁷⁵ ṭurup: -MO, -İÜ

⁶¹⁷⁶ Yūsuf aña du‘ā ve Ḥudā-yı dānā du‘āsını revā idüp zıkr olunur ki mālīkū'l-mülk Zü'l-celāl Mālik'e ḫüsn-i ḫulḳla māl-ā-māl ṭurup dört zībā ‘iyāl virüp nesilleri sāl-be-sāl munḳaṭı‘ olmadı. Yūsuf Mālik'e: Yūsuf aña du‘ā idüp eyitdi İS

⁶¹⁷⁷ Yūsuf: Yūsuf ‘āleyhi's-selām İÜ

⁶¹⁷⁸ ol zamān: şol dem İS

⁶¹⁷⁹ bey‘a: bey‘ itmege İS

recā iderem ki ol haṭṭı baña viresin.⁶¹⁸⁰ Mālik anı getirüp nihānī mäh-ı Ken‘ān'ı tesellī⁶¹⁸¹ itdi ve nebī ibn-i nebī⁶¹⁸² idügin bilüp⁶¹⁸³ ol māl-ı bī-ḥaddi [YB081b] girü⁶¹⁸⁴ ‘Azīz'e redd itdi.⁶¹⁸⁵ Ben anuñçün⁶¹⁸⁶ yigirmi direm virüp ṭururum⁶¹⁸⁷ ğayrısın n'ideyüm⁶¹⁸⁸ didi.⁶¹⁸⁹ Bir rivāyetde cümle varın rızā-yı Perverdigār için işār ve kār ü bārın [MO68a] fuḳarāya nişār idüp⁶¹⁹⁰ diyār-ı Şām'a ‘azīmet ve riyāzāt ve ‘uzlet ile ‘ākībet⁶¹⁹¹ dār-ı ‘uḳbāya rıḥlet itdi.

Bir rivāyet daḥı vardır ki ‘Azīz-i Mışr-ı ‘Arab ḥazāne-i Bu'l-‘aceb zuhūra getirüp Yūsuf için müretteb Mālik'e teslīm itdükde ‘asākir-i Mışr anı ta‘ayyüb idüp eyitdiler. Bunca ḥazāyin ve mālā şāh-ı memālik mālīk iken şimdi Mālik mālīk oldı. Ba‘de'l-yevm görelüm zabt-ı memālik ḳudretine bile⁶¹⁹² malik olur. Bu sözler ‘Azīz'üñ cānına eşer idüp ḳasāvet-i mizācına keder [İÜ84b] virdi çün nedāmetle ḥazānesine girdi cümle māl ü menālī kemā yenbağī yerlü yerinde gördi. Güyā ki aşlā bir ḥabbe alınmamışdı ve kenz-i bī-ḥadle⁶¹⁹³ māl-ā-māl olup ḳaṭ‘a noḳşān bulmamışdı.⁶¹⁹⁴ *Ve ḳāle ellezī iştērāhü min mışra li-imra‘etihi ekrimī meşvāhu ‘asā en yenfe‘anā ev netteḥizēhü veleden ve kezālike mekkennā li-Yūsufe fi'l-arḳı ve li-nu‘allimehü min te‘vīli'l-eḥādīşi vallāhu ḡālibün ‘alā emrihi ve lākinne [İS88b] ekşera'n-nāsi lā ya‘lemün.*⁶¹⁹⁵ Çün ‘Azīz [YB082a] Mālik'e bahā virüp şan bunca memālike mālīk oldı.⁶¹⁹⁶ Sürür ve şafā ile⁶¹⁹⁷ sarāya gelüp ol anı⁶¹⁹⁸ Züleyḥā'ya teslīm ḳıldı⁶¹⁹⁹ ve

⁶¹⁸⁰ viresin: virüp şikeste ḥāṭırum idesin İS

⁶¹⁸¹ tesellā: anuñla tesellī İS

⁶¹⁸² nebī ibn-i nebī: nesl-i enbiyā İS

⁶¹⁸³ bilüp: bildükde İS

⁶¹⁸⁴ girü: -İS

⁶¹⁸⁵ itdi: idüp İS

⁶¹⁸⁶ anuñçün: bunuñ için İS

⁶¹⁸⁷ ṭururum: dururum İS

⁶¹⁸⁸ n'ideyüm: n'iderem İÜ

⁶¹⁸⁹ ğayrısın n'ideyüm didi: anı baña virüñ ğayrıyın n'iderüm didi İS

⁶¹⁹⁰ varın rızā-yı Perverdigār için işār ve kār ü bārın fuḳarāya nişār idüp: māl u mülkin yağma idüp İS

⁶¹⁹¹ riyāzāt ve ‘uzlet ile ‘ākībet: bir aydan şofıra İS

⁶¹⁹² bile: ne ile İÜ

⁶¹⁹³ bī-ḥadle: bī-ḥad ile İÜ

⁶¹⁹⁴ bulmamışdı: bulmamışdı MO, bulmamış idi İÜ

⁶¹⁹⁵ “O’nu satın alan Mısırlı ḳişi hanımına dedi ki: “Ona iyi bak. Belki bize yararı dokunur veya onu evlat ediniz.” İşte böylece biz Yūsuf’u o yere (Mısır’a) yerleştirdik ve ona (rüyadaki) olayların yorumunu öğretilim diye böyle yaptık. Allah işinde galiptir, fakat insanların çoğu bunu bilmezler.”, Kur‘ân-ı Kerīm, 12/21.

⁶¹⁹⁶ Mālik'e bahā virüp şan bunca memālike mālīk oldı: mäh-ı Ken‘ān'ı aldı İS

yüz luṭfile⁶²⁰⁰ eyitdi *ekrimī meṣvāhū* fehvāsınca bu māh nūr-ı çeşmüñdür⁶²⁰¹ ikrām u ri‘āyet ve in‘ām ü ḥimāyet eyle ki alnında envār-ı sa‘ādet tābān ve rüyında āṣār-ı siyādet dıraḥşāndur. Umaram⁶²⁰² cānumuza nef‘i⁶²⁰³ ḥāşıl ve ḥānedānumuza bereketi dāḥil olup şehr-i Mıṣr'a şeref⁶²⁰⁴ ve bize ḥayrū'l-ḥalef olmağla iki cihān maḫşūduna vāşıl [MO68b] olavüz.⁶²⁰⁵ İktizā-yı ḥikmetdür ki ‘Azīz Yūsuf'a ‘izzet itmegi cānına minnet bilürdi ve kıyāsdan efzūn ta‘zīm ve ḥadden bīrūn tekrīm kııurdu.⁶²⁰⁶ Ğālibā⁶²⁰⁷ Rabb-i raḥīm⁶²⁰⁸ Yūsuf'ı kerāmetle kerīm ve ta‘bīr-i ru'yāya ‘alīm ve ehl-i Mıṣr'a ḥākim-i kavīm idecegin ‘Azīz'e ilhāmı ta‘līm itmiş idi ki dāyim⁶²⁰⁹ Züleyḥā'ya naşīhat ve dürlü diḳḳatle himmet⁶²¹⁰ idüp bu ferzend-i devletmendüñ⁶²¹¹ merātibini kerāmet [IÜ85a] ve şānına lāyıḳ ḥizmetini rif‘at [İS89a] bil dir⁶²¹² idi.⁶²¹³

BEYT⁶²¹⁴

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Helālin gösteren bir nev-cevāne

Ne var dönse ‘aceb mi⁶²¹⁵ gergedane⁶²¹⁶

⁶¹⁹⁷ şafā ile: şafāyla İÜ

⁶¹⁹⁸ ol anı: -MO

⁶¹⁹⁹ Sürür ve şafā ile sarāya gelüp ol anı Züleyḥā'ya teslīm kııdı: serāya getürüp fi'l-ḥāl Züleyḥā'ya işāl itdi İS

⁶²⁰⁰ luṭfile: luṭfla MO, İÜ, İS

⁶²⁰¹ bu māh nūr-ı çeşmüñdür: -İS

⁶²⁰² Umaram: Umaram ki İS

⁶²⁰³ nef‘i: -İÜ

⁶²⁰⁴ şeref: şeref vire İS

⁶²⁰⁵ bize ḥayrū'l-ḥalef olmağla iki cihān maḫşūduna vāşıl olavüz: ve zamāne bizden rü döndüricek ol gül-bü yerimüzi dutup bize ḥayr-ı ḥalef ve ālāmumuz ber-ḫaraf olmağla dünyāda maḫbūl-i enām ve uḫrāda bize sebep-i ‘izz-i ihtişām ola İS

⁶²⁰⁶ ve kıyāsdan efzūn ta‘zīm ve ḥadden bīrūn tekrīm kııurdu: -İS

⁶²⁰⁷ Ğālibā: zīrā İS

⁶²⁰⁸ raḥīm: ‘izzet İS

⁶²⁰⁹ Mıṣr'a ḥākim-i kavīm idecegin ‘Azīz'e ilhāmı ta‘līm itmiş idi ki dāyim: Mıṣr üzre ḥākim idecegin Ğālibā ‘Azīz'ün ḳalbine ilhām itmiş idi ki müdām İS

⁶²¹⁰ ve dürlü diḳḳatle himmet: -İS

⁶²¹¹ bu ferzend-i devletmendüñ: bunuñ İS

⁶²¹² şānına lāyıḳ ḥizmetini rif‘at bil dir: maḳāmını rif‘at üzre tüt İS

⁶²¹³ İktizā-yı ḥikmetdür ki ‘Azīz Yūsuf'a şeklinde başlayan kısım diğēr nüshalardan farklı olarak İS nüshasında şiirden sonraki kısımda yer almaktadır.

⁶²¹⁴ Beyt: nazm İÜ, nazm-ı Yahyā İS

NEŞR⁶²¹⁷

Çün ol bedr-i kâmil Züleyhâ'ya vâşıl ve murâdı hâşıl oldı.⁶²¹⁸ *Ekrimî meşvâhu* emrin Züleyhâ güş itmekle şevk-i hamrın⁶²¹⁹ nüş ve ol zevkle⁶²²⁰ [YB082b] derün-ı cândan cüş u hurüş itdi. Rüz u şeb ol serve sâyeveş [İS90a] mülâzım olup dâ'im kulluğunda kâ'im olmağı lâzım bildi.⁶²²¹ Cemâlüne gâhî nigâh⁶²²² itdüke yâ ilâhî 'aceb bir dem âşikâre hâl yoħsa bu 'âlem h'âb ü hayâl midür. Rabb-i 'izzet vahdâniyyetine yüz biñ şükr ü minnet ki şeb-i firkat pâyâna irüp gönlüm râhat⁶²²³ oldı ve Mısr cânda 'azîzini buldı diyü bu şükrâneye kurbânlar ve 'aşıyye vü ihsânlar kıldı ve Yûsuf'a müretteb libâs⁶²²⁴ heb⁶²²⁵ kayırup müzehheb câmeler ve la'lîn kabâlar⁶²²⁶ ve zerrîn kemerleri mükerrer idüp ol sîm-endâma gül-i nesrîn gibi rengîn câme giydirüp zîbâ dîbâlar ile⁶²²⁷ tezyîñ iderdi.⁶²²⁸ Zînet emrin tamâm idüp müdâm⁶²²⁹ dest-i lufla ta'am yidürürdi [MO69a] ve nâz u ni'metde ihtimâm idüp dildâr dilye diyü kuş südinden berisin⁶²³⁰ ihzâr⁶²³¹ iderdi ve her bâr pür-settâr gibi⁶²³² leyl ü nehâr⁶²³³ ol serv-i hüş-reftâra hevâdâr olup bânü-yı 'azîz iken [İS90b] ol ehl-i temeyyüz Yûsuf'uñ eline hem-çün kenîz şu koyardı. [İÜ85b] Gerçi⁶²³⁴ Züleyhâ'nuñ kârı Yûsuf'uñ temâşa-yı dîdarı idi. Lâkin⁶²³⁵ habîbine râz-ı

⁶²¹⁵ Ne var dönse 'aceb mi: n'ola kendi dönerse İÜ, 'aceb mi dönerise İS

⁶²¹⁶ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 2444, s. 85.

⁶²¹⁷ Neşr: -İÜ, -İS

⁶²¹⁸ Çün ol bedr-i kâmil Züleyhâ'ya vâşıl ve murâdı hâşıl oldı: çün Züleyhâ vaşl-ı Yûsuf ile bermurâd ol hayru'l-'ibâdla dil-şâd oldı İS

⁶²¹⁹ hamrın: haberin YB

⁶²²⁰ zevkle: zevk ile İS

⁶²²¹ Rüz u şeb ol serve sâyeveş mülâzım olup dâ'im kulluğunda kâ'im olmağı lâzım bildi: leyl ü nehâr pür-sitâr gibi her bâr kulluğunda kâyim ve ol serve sâyeveş mülâzım olup İS

⁶²²² nigâh: nazar İS

⁶²²³ râhat: şâd İS

⁶²²⁴ libâs: libâsın İS

⁶²²⁵ heb: -MO

⁶²²⁶ ve la'lîn kabâlar: -İS

⁶²²⁷ zîbâ dîbâlar ile: -İS

⁶²²⁸ iderdi: iderdi seher mihr-i pertev urduķca olma nevbüne hil'at giyerdi ve meşâ-ı hâver başın kıldırdı ve gonca başına bir dürlü efser giydürdi İS

⁶²²⁹ müdâm: -YB, -MO

⁶²³⁰ berisin: ğayrısın İÜ

⁶²³¹ ihzâr: ihşâr YB

⁶²³² her bâr pür-settâr gibi: pür-settâr gibi her bâr İS

⁶²³³ leyl ü nehâr: -İS

⁶²³⁴ Gerçi: rüz u şeb İS

⁶²³⁵ Lâkin: ammâ İS

niķābın açmaķdan iħtirāz⁶²³⁶ iderdi. Ħicābından ‘ıřķını aña bildürmiř ve perde-i ‘arı yırtılmıř [YB083a] degildi.⁶²³⁷ Niķāb-ı ‘ıřķın güřāde⁶²³⁸ idemedüğinden⁶²³⁹ ħavfla recāda ķalmıřdı.⁶²⁴⁰ Zıkr olunur ki⁶²⁴¹ Züleyĥa'ya vařl-ı dil-ber⁶²⁴² müyesser olmadın gerçi dā'imü'd-dehr⁶²⁴³ ĥāli mükedder idi ve her nefes hicrūñ belāsn çeküp derdinüñ devāsın bilmezdi ammā bir gün göñlünüñ melāli ĥadden bīrūn ve periřān ĥāli efzūn ve⁶²⁴⁴ dīger-gūn oldu. Gāh nesrīn gibi beñzi řararup gāhī nergis gibi gözi ķarardı ve dem-be-dem vařl-ı yārla ĥurrem⁶²⁴⁵ olmaduđına⁶²⁴⁶ āteř-i ġam derūnını muĥkem yaķup cānda ĥuzūr ve dilde būy-ı surūr ķalmadı. Rūz-ı rūřen⁶²⁴⁷ anuñ gözine nār⁶²⁴⁸ u řoĥbet-i [İS91a] gülřen aña ĥār olup bī-iħtiyār herbār⁶²⁴⁹ zār zār ađlardı⁶²⁵⁰ ve derūnında sözi artup⁶²⁵¹ bir nice rūzı bu řavrla⁶²⁵² geđerdi. Dāye ol günlerde anuñ bu ĥālini göricek me‘ālini řorup⁶²⁵³ ey gül-i gülzār bāğ-ı İrem gün yüzüñ her dem⁶²⁵⁴ ĥurrem⁶²⁵⁵ iken bilmezem⁶²⁵⁶ bu ġam saña neden irdi. Dilerem ki bu elem n'idüğün bilüp def‘-i ġam için bir emsem bulam.⁶²⁵⁷ Hemin Züleyĥā'nuñ [MO69b] eřk-i çeřmi ĥunīn olup āh u enīn ile⁶²⁵⁸

⁶²³⁶ iħtirāz: iħtirāz YB

⁶²³⁷ degildi: degil idi MO

⁶²³⁸ güřāde: güřād İÜ

⁶²³⁹ idemedüğinden: idemeyüp MO

⁶²⁴⁰ ķalmıřdı: ķalmıřdı MO

⁶²⁴¹ Zıkr olunur ki: Züleyĥā'nuñ ķıřřasın ĥikāyet iden bir ‘aceb ġuřřasın rivāyet ider ki İS

⁶²⁴² dil-ber: Yūsuf İS

⁶²⁴³ dā'imü'd-dehr: dā'imā İS

⁶²⁴⁴ efzūn ve: -İS

⁶²⁴⁵ ĥurrem: ĥurrem MO

⁶²⁴⁶ olmaduğına: olmadığına MO

⁶²⁴⁷ Rūz-ı rūřen: ne serāyında muķī olmađla görñli güřād buldı ve ne çemen seyrine varmađla ġamdan āzād oldu. Rūz-ı rūřen İS

⁶²⁴⁸ gözine nār: gözine tār İÜ, gör ne tār İS

⁶²⁴⁹ herbār: dāyimā İS

⁶²⁵⁰ ağlardı: ağlardı ve eser yel gibi varı tār u mār ve aķar sel mānend bī-ķarār olup fiğānla felek řāķın baķardı İS

⁶²⁵¹ artup: eksilmeyüp İS

⁶²⁵² şavrla: şavrla MO, şarzla İÜ, resmle İS

⁶²⁵³ şorup: şorup eyitdi İS

⁶²⁵⁴ ey gül-i gülzār bāğ-ı İrem gün yüzüñ her dem: gül yüzüñ dāyim İS

⁶²⁵⁵ ĥurrem: ĥurrem YB

⁶²⁵⁶ bilmezem: -İÜ

⁶²⁵⁷ elem n'idüğün bilüp def‘-i ġam için bir emsem bulam: elemüne vāķıf olup řāyed ġamuña bir çāre bulam İS

⁶²⁵⁸ āh u enīn ile: -İS

eyitdi ey dāye-i hem-niṣ̄n bu gün⁶²⁵⁹ ben daḥı aña ḥayretüm⁶²⁶⁰ ki beni⁶²⁶¹ ne nesne ser-gerdān itdi. [İÜ86a] Şöyle ki yil gibi qarārüm ve āb-ı Nil gibi ihtiyārüm kalmayup [YB083b] bī-ṣabr u bī-qarār ve ṭatlu⁶²⁶² cānumdan bīzār oldum. Çün⁶²⁶³ Yūsuf-ı Ken‘ān şan mürde cisme tāze cān⁶²⁶⁴ diyār-ı⁶²⁶⁵ Mıṣr'a revān [İS91b] olup Züleyhā anuñla dem-sāz u dehānı⁶²⁶⁶ ḡoncasıyla⁶²⁶⁷ hem-rāz⁶²⁶⁸ oldı. Bir gice yüzi ayınuñ⁶²⁶⁹ şevķiyle ḥurrem ve zülfi bũyınuñ⁶²⁷⁰ zevķiyle hem-dem iken ol⁶²⁷¹ serv-kaddũn ser-gũzeştin⁶²⁷² ve cihān gülzārında⁶²⁷³ seyr ü geştin⁶²⁷⁴ şordı. Yūsuf daḥı derdi kitābın aḫub faşl u bābın⁶²⁷⁵ derd-i firākla oḫudı ve sīne-i pür-iḥtirākla bir bir şerḥ u beyān kıldı⁶²⁷⁶ ve kelāmını tamām⁶²⁷⁷ ‘alā-mā-hüve’l-merām söyledi. Çün Züleyhā rāhda nā-gāḥ gördüğü⁶²⁷⁸ belāyı ve çāhda⁶²⁷⁹ ol māḥ çekdüğü⁶²⁸⁰ ibtilāyı işidüp⁶²⁸¹ ay u günin ḥesāb itdi. Muḫaddem⁶²⁸² aña efkār-ı ḡam ziyāde elem virdüğü⁶²⁸³ dem ol dem idüğü serden āḡāḥ⁶²⁸⁴ olup işi güci āḥ oldı⁶²⁸⁵ ve ḡöñülden ḡöñüle rāḥ vardur⁶²⁸⁶ bildi. Bir gün māḥ-ı Ken‘ān Züleyhā’nuñ keşret-i⁶²⁸⁷

⁶²⁵⁹ bu gün: eger derūnumdaki sūz u tābumuñ aşlın ve bu ızṭrābumuñ bāb u faşlın şorarsañ bu gün İS

⁶²⁶⁰ ḥayretüm: ḥayretüm YB

⁶²⁶¹ beni: beni bilmem İS

⁶²⁶² ṭatlu: datlu İS

⁶²⁶³ Çün: pes bu ḥāletle biraz zamān gecüp cün İS

⁶²⁶⁴ cān: cān gibi İS

⁶²⁶⁵ diyār-ı: - İS

⁶²⁶⁶ dehānı: dilem ney İS

⁶²⁶⁷ ḡoncasıyla: ḡonçasıyla MO

⁶²⁶⁸ hem-rāz: hemzār MO

⁶²⁶⁹ ayınuñ: -İS

⁶²⁷⁰ zülfi bũyınuñ: bũy-ı zülfi İS

⁶²⁷¹ ol: -YB

⁶²⁷² ser-gũzeştin: ser-gũzeşti YB, iyü yatlu ser-gũzeştin İS

⁶²⁷³ gülzārında: gülzārı iḫre acı ṭatlu İS

⁶²⁷⁴ ve cihān gülzārında seyr ü geştin: -İÜ

⁶²⁷⁵ faşl u bābın: miḥnetinüñ vaşl-ı bābın İS

⁶²⁷⁶ bir bir şerḥ u beyān kıldı: aḫvāl-i rāḥı ve kışşayı bir bir şerḥ eyledi İS

⁶²⁷⁷ tamām: tamām ve ser-encāmını İS

⁶²⁷⁸ gördüğü: gördüğü MO. // Çün Züleyhā rāhda nā-gāḥ gördüğü: Züleyhā çün rāhda cekilen İS

⁶²⁷⁹ çāhda: cāhda YB, çah iinde İS

⁶²⁸⁰ çekdüğü: çekdüğü MO. // ol māḥ çekdüğü: māḥa olan İS

⁶²⁸¹ işidüp: ol işidüp İS

⁶²⁸² Muḫaddem: nā-gāḥ İS

⁶²⁸³ virdüğü: virdüğü MO, ve ol mihre zevāl irdüğü İS

⁶²⁸⁴ āḡāḥ: şübhesiz āḡāḥ İS

⁶²⁸⁵ olup işi güci āḥ oldı: bir āḥ itdi İS

⁶²⁸⁶ vardur: var idüğü İS

⁶²⁸⁷ keşret-i: ḡalebe-i İS

iltifâtından hayrân⁶²⁸⁸ ve vefret-i⁶²⁸⁹ luğfindan istihsân idüb ‘Azîz’üñ ‘izzetiyle⁶²⁹⁰ kâm-rân iken ğurbeti⁶²⁹¹ hâlinüñ zikri ‘aqlın⁶²⁹² aldı⁶²⁹³ [İS92a] ve ruqyeti me’âlinüñ fikri baħrine cânı taldı. Pes bî-niyâze⁶²⁹⁴ bu resme⁶²⁹⁵ niyâz ve ‘âlem-i dilde keşf-i râz itdi ki ey nidâ-yı zamîr ğuş ve nâle-i haķîri⁶²⁹⁶ ħamuş ve ğâh pür-cüş⁶²⁹⁷ [MO70a] iden Ħayy ve⁶²⁹⁸ Ħayyüm [YB084a] ser-ġuzeştüm cenâbuña ma’lûmdur dilerüm ħâzretüñden ki pederüm pîre ħaberüm [İÜ86b] ve ħasretinde⁶²⁹⁹ derd-i serüm bildüresin. Fi’l-hâl Ħudâ-yı⁶³⁰⁰ Zü’l-celâl dergâhında du’âsı derece-i kemâl bulup mâ-cerâsı bu hâl üzre⁶³⁰¹ Ya’ķub’a irsâl oldı ki bir A’râbî-i şâlih ba’z meşâlih görmege meger Ken’an’dan Mışr’a sefer itmişdi.⁶³⁰² İřin⁶³⁰³ bitürüb eve⁶³⁰⁴ ġitmege iverken deve⁶³⁰⁵ ġerden-keş olub tırdı. A’râbî her ne ħadar döġdiyse⁶³⁰⁶ çâre idemeyüp âhir-i kâr ihtiyâruñ zimâmın⁶³⁰⁷ nâ-çâr nâķa boynına şaldı. Çün⁶³⁰⁸ ol üstür-i ser-keş yol buldı hemân⁶³⁰⁹ yel gibi bâb-ı ‘Azîz’e revân oldı. Rüy-yı Yûsuf’ı ġördükde küçekin bulmuş mâye gibi ol aya ħarşu enîn ü ħanîn ile vâya başladı ve zemîne yüzini⁶³¹⁰ sürüp vech-i [İS92b] Yûsuf’dan ġözin ayırmadı. Yûsuf ol nâķayı bu hâletle⁶³¹¹ ġöricek ħasretle bî-şabr u bî-ķarâr olup zâr zâr aġladı ve aġyâr ħaberdâr olmadın ol A’râbî-i üstür-süvârdan İberî ‘ibâretle

⁶²⁸⁸ ħayrân: ħayrân YB, İS

⁶²⁸⁹ vefret-i: izdiyâd-ı İS

⁶²⁹⁰ ‘Azîz’üñ ‘izzetiyle: ‘Azîz’le İS

⁶²⁹¹ ġurbeti: deryâ-yı fikre taldı ve ġurbeti İS

⁶²⁹² ‘aqlın: ‘aqlını İÜ

⁶²⁹³ hâlinüñ zikri ‘aqlın aldı: hâlin zikr İS

⁶²⁹⁴ bî-niyâze: -MO, -İÜ

⁶²⁹⁵ me’âlinüñ fikri baħrine cânı taldı. Pes bî-niyâze bu resme: me’âlin fikr idüp cenâb-ı ħâzrete İS

⁶²⁹⁶ haķîri: faķîri İS

⁶²⁹⁷ ve ġâh pür-cüş: -İS

⁶²⁹⁸ ve: -İS

⁶²⁹⁹ ħasretinde: ħasretinden İS

⁶³⁰⁰ Ħudâ-yı: -YB

⁶³⁰¹ hâl üzre: hâl İS

⁶³⁰² itmişdi: itmişdi İÜ

⁶³⁰³ işin: meşâlih İS

⁶³⁰⁴ eve: menziline İÜ

⁶³⁰⁵ deve: bindüġi deve İS

⁶³⁰⁶ döġdiyse: döġdise İÜ

⁶³⁰⁷ ihtiyâruñ zimâmın: zimâm-ı ihtiyârî İÜ, ihtiyârın zimâmın İS

⁶³⁰⁸ Çün: cün İS

⁶³⁰⁹ hemân: hemîn İS

⁶³¹⁰ yüzini: yüzin İÜ. // enîn ü ħanîn ile vâya başladı ve zemîne yüzini: ħarşu üstür-miskîn aġlayup enîn ü ħanîn itdi ve dâmân-ı pâkine yüzin İS

⁶³¹¹ ol nâķayı bu hâletle: anı İS

aḥbār şordı. A‘rābī bī-iḥtiyār dehānın şadefvār açub dürr-i semīnin izhār itdi ki mevlidüm Ken‘ān ili ve vālidem⁶³¹² ol ilüñ kāmildür. Bu yerde bir oğlum [YB084b] təcirdür ki anı görmekiçün bunda misāfir geldüm. Yūsuf eyitdi ol şehrde bir şecer-i⁶³¹³ bārver gördüñ mi ki on iki şāḥı var⁶³¹⁴ birin āfet-i şarşar⁶³¹⁵ kıparup aşı-şecer⁶³¹⁶ şām u seḥer⁶³¹⁷ ārzü-yı [MO70b] fer‘le pejmürde ve bunca günler⁶³¹⁸ iştıyāk-ı şāḥsārla⁶³¹⁹ efsürde olmuşdur. [İÜ87a] A‘rābī eyitdi bu nükte beñzer ki⁶³²⁰ aḥvāl-i Ya‘kūb‘dan kināyedür⁶³²¹ ki on iki ‘ayāl-i nev-resin⁶³²² nihālinden biri nā-bedīd olmağla müddet-i medīd ü ‘ahd-i ba‘iddür ki ḥarāreti mezīd ve dāyire-i ‘aqlıdan ba‘īd olup kendin bilmez ve⁶³²³ fiğān⁶³²⁴ u ‘alālası ta‘bīre ve feryād u nālesi taqrīre gelmez. Yūsuf A‘rābī‘den⁶³²⁵ bu tafşılı gūş idüb⁶³²⁶ girye ile pür-cūş ve zemīne düşüp bī-hūş [İS93a] oldı. Kıṭfīr Şiddīk‘a⁶³²⁷ eyitdi ey velīyy-i kebīr bu māyenüñ ta‘bına⁶³²⁸ sebep senüñle āşinā mıdur ‘aceb ki sāyeñe irmekle böyle enīn eyler.⁶³²⁹ Yūsuf eyitdi belī. Ey server⁶³³⁰ evvelden⁶³³¹ ki peder baña şefkatle nazar eylerdi.⁶³³² Bu nāqa meger anda baқardı ki bundan böyle ḥanīn eyler.⁶³³³ A‘rābī Yūsuf‘ı⁶³³⁴ zer ü zīverle⁶³³⁵ pür-zeyn ve aḥsenü‘l-vech- i ekḫalü‘l-‘ayneyn görüp

⁶³¹² vālidem: ceddüm İS

⁶³¹³ şehrde bir şecer-i: diyārda bir dıraḥt-ı İS

⁶³¹⁴ şāḥı var: budağı vardur İS

⁶³¹⁵ āfet-i şarşar: şarşar-ı āfet İS

⁶³¹⁶ şecer: dıraḥt İS

⁶³¹⁷ şām u seḥer: -İS

⁶³¹⁸ ve bunca günler: -İS

⁶³¹⁹ şāḥsārla: şāḥsār ile İÜ

⁶³²⁰ beñzer ki: -İS

⁶³²¹ kināyedür: kināyetdür İS

⁶³²² nev-resin: nev-res MO

⁶³²³ ‘ayāl-i nev-resin⁶³²³ nihālinden biri nā-bedīd olmağla müddet-i medīd ü ‘ahd-i ba‘iddür ki ḥarāreti mezīd ve dāyire-i ‘aqlıdan ba‘īd olup kendin bilmez ve: oğlından biri ğaybet itmekle ḥalā bir müddetdür ki kışavetden İS

⁶³²⁴ fiğān: feryād İS

⁶³²⁵ A‘rābī‘den: ‘Arab‘dan İS

⁶³²⁶ idüb: itdükde İS

⁶³²⁷ Şiddīk‘a: bu kışşaya nazır idüp Şiddīk‘a İS

⁶³²⁸ ta‘bına: nālesine İS

⁶³²⁹ eyler: anlar YB. // irmekle böyle enīn eyler: irüp hemīn enīn ü ḥanīn itdi İS

⁶³³⁰ Ey server: -İS

⁶³³¹ evvelden: ol dem İÜ, İS

⁶³³² eylerdi: iderdi İÜ

⁶³³³ Bu nāqa meger anda baқardı ki bundan böyle ḥanīn eyler: bu üstür-miskīn beni görmüş idi ki bu dem böyle ḥazīn oldı İS

⁶³³⁴ Yūsuf‘ı: Yūsuf‘ı böyle İS

⁶³³⁵ zīverle: zīverler YB

eyitdi ey cevān-ı ‘ālī-şān atañ böyle bir hān⁶³³⁶ ve sen bu kadar ‘unvān sürüp⁶³³⁷ serīr-i ‘izzetinde⁶³³⁸ kām-rān iken ne derd-i serüñ [YB085a] vardur ki böyle⁶³³⁹ giryānın⁶³⁴⁰ ve bulutlar gibi yaşıñ revān olup böyle hātır-ı perīşānsın.⁶³⁴¹ Kıtıfır eyitdi ey mihr⁶³⁴² bu gördüğüñ⁶³⁴³ şāhib zīver-i mälla⁶³⁴⁴ alınmuş bir⁶³⁴⁵ çākerdür. A‘rābī eyitdi ey kāşki ben de bu kapuya bende olaydum ki kişi bī-devlete emīr olmağdan devlet issine⁶³⁴⁶ esīr olmağ yegdür. Pes müdām-ı devlet ü ‘izzet buña rām ve böyle sa‘ādetle pür-ihtirām ve bāb-ı salṭanatda [İÜ87b] be-nām [MO71a] iken rikḳatle bu ğulām niye [İS93b] ağlar.⁶³⁴⁷ Yūsuf eyitdi şafḫa-i çehremde⁶³⁴⁸ şerḫ-i miḫnetüm merḳüm u zāhirümde bāṭınım keyfiyeti ma‘lüm iken zer-keşümi⁶³⁴⁹ gözlersin. Bāṭınumdaki āteşümi gel gör ki derdle⁶³⁵⁰ bağrum lāleveş şerḫa şerḫa olmışdur. Eger ol şerḫalaruñ birin saña şerḫ eylesem sen de nākañ gibi enīn u ḫanīn⁶³⁵¹ idesin ve devr elinden cigerde olan dāğumı⁶³⁵² bilüp hemīn⁶³⁵³ mülk-i Ken‘ān'a ḫazīn⁶³⁵⁴ gidesin. A‘rābī dem-i fırsat bulup ḫalvet-i⁶³⁵⁵ Yūsuf'a ḫālīn şordı. Sen kimsin ne yerdür vaṭanuñ ve atañ ve anañ kimdür senüñ.⁶³⁵⁶ Bu diyār-ı ğurbete varağ olup bunca rikḳate neden düşdüñ didi.⁶³⁵⁷ Yūsuf eyitdi⁶³⁵⁸

⁶³³⁶ hān: hān YB. // atañ böyle bir hān: pederüñ buncılayn sulṭān İS

⁶³³⁷ ‘unvān sürüp: zeyyin ve libāsla İS

⁶³³⁸ ‘izzetinde: ‘izzetde İS

⁶³³⁹ böyle: böyle ser-gerdān ve rikḳatle İS

⁶³⁴⁰ giryānın: giryānsın İÜ, İS

⁶³⁴¹ ve bulutlar gibi yaşıñ revān olup böyle hātır-ı perīşānsın: -İS

⁶³⁴² mihr: mihter İÜ

⁶³⁴³ gördüğüñ: gördüğüñ MO

⁶³⁴⁴ şāhib zīver-i mälla: püser mälla İS

⁶³⁴⁵ bir: bu YB

⁶³⁴⁶ issine: ehline İS

⁶³⁴⁷ Pes müdām-ı devlet ü ‘izzet buña rām ve böyle sa‘ādetle pür-ihtirām ve bāb-ı salṭanatda be-nām iken rikḳatle bu ğulām niye ağlar: Pes bu maḳüle sa‘ādetle be-nām u devlet ü ‘izzet buña rām iken böyle rikḳatle bu ğulām niçün ağlar İS

⁶³⁴⁸ şafḫa-i çehremde: beni görmekle bu şütür niçün yaşla gözleri pür olduğın ‘aceblemeyüp benümçün ağlayan ḫayvāna ben de giryān olsam yine ‘aceblersin ve şafḫa-i çehremde İS

⁶³⁴⁹ zer-keşümi: egnümdeki zer-keşümi İS

⁶³⁵⁰ derdle: -İS

⁶³⁵¹ enīn u ḫanīn: ḫanīn ü enīn İS

⁶³⁵² dāğumı: dāğı MO, İÜ

⁶³⁵³ hemīn: -İS

⁶³⁵⁴ ḫazīn: ağlayu İS

⁶³⁵⁵ ḫalvet-i: ḫalvet-i YB

⁶³⁵⁶ kimdür senüñ: senüñ kimdür İS

⁶³⁵⁷ didi: ve bu şiddete ḫikmet nedür didi İS

⁶³⁵⁸ eyitdi: cevābın vech-i şavāb üzre aḫvālını ber-sebīl-i tafşīl ta‘bīr-i dil-pezir ile takrīr idüp eyitdi İS

ben Yūsuf ibni Ya'kūb'um ve mübtelā-yı [İS94a] belā-yı āşūbam ki⁶³⁵⁹ ihvetüm baña çok cefālar ve ğurbete şatup belālar⁶³⁶⁰ itdiler. Mülk-i Ken'an'dan [YB086a] āvāre ve ğarīb ü bī-çāre diyār-ı Mışr'a düşdim. Adum seyyid iken ğulām ve kuşca cānum esir-i dām oldu. Kimesnem yok ki bu dār-ı⁶³⁶¹ ğurbetde baña hem-dem olup aña hālüm añam. Peder cemālini görmiyelden bilmezem hālini⁶³⁶² nice olmuşdur. Ğālibā beni⁶³⁶³ yitürelden aşlā benden nām u nişān bulmamışdur.⁶³⁶⁴ Ol A'rābī⁶³⁶⁵ Yūsuf'ı bildükde gözleri nemnāk olup⁶³⁶⁶ eyitdi ey sülāle-i pāk-i nebī⁶³⁶⁷ beni ma'zūr tut ki⁶³⁶⁸ seni idrāk itmedüm. Şimdi bildüm ki ey maḥbūbū'l-ḳulūb sen Yūsuf ibni Ya'kūb'sın. [İÜ88a] İsrā'īl seni yitürelden⁶³⁶⁹ günden güne za'if ü 'alīl ve gözlerinüñ yaşı mānend-i Nīl⁶³⁷⁰ olup [MO71b] ne günü gün ve ne⁶³⁷¹ gicesi gicedür. Anuñ hālın işit nicedür ki pīrāhenüñde dem⁶³⁷² görelden dem-be-dem ağlamak ile dīde-i pūr-nemde⁶³⁷³ nūr [İS94a] ve dil-i ğam-dīdede⁶³⁷⁴ būy-ı sürür ḳalmayup ḥasretüñden ḳaddi kemān u oḳ gibi āhı ğoñüllere revān oldu. Şehr-i⁶³⁷⁵ Ken'an'ı ḳoyup zıkr-i yā esefā ile⁶³⁷⁶ beytü'l-ḥazānı⁶³⁷⁷ me'vā itdi ve her şām u seḥergāh⁶³⁷⁸ ümīdi luḫf-i İlāh ve hem-nişānı nāle ve āh oldu. Yūsuf⁶³⁷⁹ A'rābī'nüñ⁶³⁸⁰ bu maḳālini ve pederinüñ böyle hālini ğuş idicek nār-ı ḥasretle⁶³⁸¹ ḳalbi pūr-cūş

⁶³⁵⁹ ki: -İS

⁶³⁶⁰ belālar: ezālar İS

⁶³⁶¹ dār-ı: derd-i İS

⁶³⁶² hālini: hālini ki İS

⁶³⁶³ Ğālibā beni: ve beni İS

⁶³⁶⁴ aşlā benden nām u nişān bulmamışdur: pederüm ğālibā haber almamışdur İS

⁶³⁶⁵ Ol A'rābī: sābıḳan anuñ pederinüñ ḥuzūrına ḥāzır olup ol güher-şadef melāḥati ğuşe-i Ya'kūb ḥaste dilde müşāhede itmişdi bu def'a ol A'rābī İS

⁶³⁶⁶ gözleri nemnāk olup: ağlayup İS

⁶³⁶⁷ pāk-i nebī: pāk İS

⁶³⁶⁸ beni ma'zūr tut ki: 'özrümi ḳabül it ki İS

⁶³⁶⁹ İsrā'īl seni yitürelden: ḥazret-i İsrā'īl ḫapuñ yitürelden İS

⁶³⁷⁰ ve gözlerinüñ yaşı mānend-i Nīl: -İS

⁶³⁷¹ ne: -YB, -MO

⁶³⁷² pīrāhenüñde dem: demle pīrāhenüñ İS

⁶³⁷³ ağlamak ile dīde-i pūr-nemde: ağlamağla dīdede İS

⁶³⁷⁴ dil-i ğam-dīdede: dilde İS

⁶³⁷⁵ Şehr-i: ve şehr-i İS

⁶³⁷⁶ ḳoyup zıkr-i yā esefā ile: terk idüp yā esefā zıkrıyla İS

⁶³⁷⁷ beytü'l-ḥazānı: beytü'l-aḫzānı İS

⁶³⁷⁸ her şām u seḥergāh: rüz u şeb İS

⁶³⁷⁹ Yūsuf: Yūsuf'uñ MO

⁶³⁸⁰ A'rābī'nüñ: anuñ İS

⁶³⁸¹ idicek nār-ı ḥasretle: idüp ḥasret ve firḳatle İS

oldı ve ol A‘rābī’ye bahāda⁶³⁸² yigirmi biñ aqçeden ziyāde⁶³⁸³ bir yāqūt hībe idüp maḥfī⁶³⁸⁴ izhār-ı rāz [YB086b] ve bu yüzden ‘arz-ı⁶³⁸⁵ niyāz⁶³⁸⁶ itdi ki çün⁶³⁸⁷ diyār-ı Ken‘ān'a iresin. Gice ile ḥalvet beytül-aḥzāna varasın ve pederüm qatına girüp ḥazretine⁶³⁸⁸ ḥaberüm şöyle viresin ki ey derd-i⁶³⁸⁹ firāqla sīnesini maḥrūr⁶³⁹⁰ ve enbiyā içre ḥüznle meşhūr yitüp ġā’ib olan ġarībūñden ve āvāre ‘andelībūñden saña ḥaber getürdüm⁶³⁹¹ ki ol bedr-i tamām şatılıp Mışr'a ġulām ve uyḥu ġözine ḥarām olmış. Gāh dellāl elinde lāl ve ḥālā ḥizmetde⁶³⁹² hilāl olup nāz u ni‘metle perveriş kılduġuñ⁶³⁹³ ciger-gūşeñ [İS95a] yüzini eşigüñe ḥāk ve ‘arz-ı aḥvāl-i [İÜ88b] derdnāk idi.⁶³⁹⁴ Ḥālā⁶³⁹⁵ ḥālin şorarsañ sürürın ġama tebdīl idüp Mışr içinde şehd ü sükker⁶³⁹⁶ aña semm-i⁶³⁹⁷ qātil ve āb-ı Nīl zehr-i helāhildür.⁶³⁹⁸

BEYT⁶³⁹⁹

[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]

Bu ruḥ-ı zerdümde çün gördüñ sirişküñ ālūmi

Vālidüm bīmāra bu reng-ile bildür ḥālūmi [MO72a]

NEŞR⁶⁴⁰⁰

Çün A‘rābī⁶⁴⁰¹ bu ḥaberi alup hemīn gitmek ve edā-yı ḥizmet için sefere ‘azm itmek diledi.⁶⁴⁰² Ol üştür-i ser-keş girü gerden-keş olup tırdı. Ne

⁶³⁸² bahāda: kıymetde İS

⁶³⁸³ aqçeden ziyāde: dirhem gümüş bahā ider İS

⁶³⁸⁴ maḥfī: keşf-i zār ve maḥfī İS

⁶³⁸⁵ izhār-ı rāz ve bu yüzden ‘arz-ı: -İS

⁶³⁸⁶ niyāz: niyār YB

⁶³⁸⁷ çün: çün menzilden gidüp İS

⁶³⁸⁸ Gice ile ḥalvet beytül-aḥzāna varasın ve pederüm qatına girüp ḥazretine: gice varup beytül-aḥzān'a giresin pederüm rüyın görüp aña İS

⁶³⁸⁹ derd-i: -İS

⁶³⁹⁰ maḥrūr: maḥzūn İÜ

⁶³⁹¹ getürdüm: getürem YB

⁶³⁹² ḥizmetde: ḥizmetde YB

⁶³⁹³ kılduġuñ: kıldıġuñ MO

⁶³⁹⁴ idi: itdi İS

⁶³⁹⁵ Ḥālā: anuñm İS

⁶³⁹⁶ sükker: şekker İS

⁶³⁹⁷ semm-i: zehr-i İS

⁶³⁹⁸ āb-ı Nīl zehr-i helāhildür: ve kand-ı mükerrer setm-i helāhil olmuşdur İS

⁶³⁹⁹ Beyt: nazm İÜ

⁶⁴⁰⁰ Neşr: -İÜ, -İS

sürmekle⁶⁴⁰³ revān ve ne dögmekle devān⁶⁴⁰⁴ olup belki hemān Hūdā-yı yezdān ol nāḳaya lisān virdi. Nā-gāh asumāna⁶⁴⁰⁵ nigāh idüp *Lā ilāhe illa'llāh* didi. Ba'd-ez-in nuṭḳ-ı faṣīḥle⁶⁴⁰⁶ A'rābī'ye [YB087a] 'itāb-ı şariḥ itdi ki ey merd-i cefākār-ı bī-ār⁶⁴⁰⁷ zulmle zinhār⁶⁴⁰⁸ nā-tüvān-āzār olma ki⁶⁴⁰⁹ ben seni hoş⁶⁴¹⁰ du'āya ve buncılayın hūb-liḳāya [İS95b] irgüreyim.⁶⁴¹¹ Haberiniñ resūli ve kereminüñ ḳabūli olduñ. Eger sa'yüñle bu haber pīr-i Ken'an'a irerse maḳarr-ı Ya'ḳūb 'ālī-naẓar⁶⁴¹² bir du'ā ide ki iki 'ālemde her maṭlūb saña müyesser ve fermānuña müsahḫar⁶⁴¹³ ola. Ey benī Ādem sende hīç luṭf u⁶⁴¹⁴ kerem yok mıdur ki bende du'ā-yı ḫayra irem. A'rābī bu verhemi gūş idüp ḫayretde vālih ü medhūş ḳaldı⁶⁴¹⁵ ve du'ā için Şiddīḳ el açup⁶⁴¹⁶ nāḳa ḫucetin taşdıḳ ḳıldı. Nāḳaya murād-ı dil⁶⁴¹⁷ ḫāşıl olıcaḳ yil gibi rāḫil ve seyl gibi⁶⁴¹⁸ mülk-i Ken'an'a dāḫil⁶⁴¹⁹ oldu. Pes çın seḫer⁶⁴²⁰ [İÜ89a] İşrā'īl⁶⁴²¹ virdle⁶⁴²² meşḡül-i Rabb-i celīl iken A'rābī beytü'l-ḫüznde revzen ḳatına varup⁶⁴²³ Ya'ḳūb'a selām ve beşāretle Yūsuf'dan kelām itdi.⁶⁴²⁴ Çün pīr-i nīk-nām bu müferraḫ peyām⁶⁴²⁵ gūş itdi.⁶⁴²⁶ ḫayretinden pūr-cūş⁶⁴²⁷ ve⁶⁴²⁸ bir zamān

⁶⁴⁰¹ Çün A'rābī: biyü bir mertebe feryād u mātem itdi ki gālebe-i bükādan ol dem gözlerinden gelen nem şāfī dem oldu ve kelāmın bu nev'le temām idüp eyitdi A'rābī İS

⁶⁴⁰² diledi: diledükde İS

⁶⁴⁰³ Ne sürmekle: A'rābī çekmekle İS

⁶⁴⁰⁴ devān: revān İS

⁶⁴⁰⁵ asumāna: gök yüzine İS

⁶⁴⁰⁶ faṣīḥle: faṣīḥ ile İS

⁶⁴⁰⁷ merd-i cefākār-ı bī-ār: kişi İS

⁶⁴⁰⁸ zulmle zinhār: zinhār zulmle İS

⁶⁴⁰⁹ āzār olma ki: āzād olma kim İS

⁶⁴¹⁰ hoş: cūş MO, ḫūş YB

⁶⁴¹¹ irgüreyim: irgürdüm İÜ, İS

⁶⁴¹² maḳarr-ı Ya'ḳūb 'ālī-naẓar: ḫazret-i Ya'ḳūb muḳarrer İS

⁶⁴¹³ ve fermānuña müsahḫar: -İS

⁶⁴¹⁴ luṭf u: -İS

⁶⁴¹⁵ ḳaldı: oldu MO

⁶⁴¹⁶ açup: götürüp İS

⁶⁴¹⁷ murād-ı dil: murād İS

⁶⁴¹⁸ rāḫil ve seyl gibi: yil gibi gidüp İS

⁶⁴¹⁹ dāḫil: vāşıl İS

⁶⁴²⁰ Pes çın seḫer: vaḳt-i seḫer İS

⁶⁴²¹ İşrā'īl: ḫazret-i İşrā'īl İS

⁶⁴²² virdle: vird ile MO, -İS

⁶⁴²³ varup: irüp İS

⁶⁴²⁴ beşāretle Yūsuf'dan kelām itdi: Yūsuf'dan peyḡām virdi İS

⁶⁴²⁵ peyāmı: peyām YB, MO

⁶⁴²⁶ Çün pīr-i nīk-nām bu müferraḫ peyām gūş itdi: çün Ya'ḳūb bu ḫaberi gūş ve İS

⁶⁴²⁷ pūr-cūş: pūr-cūş itdi İS

hāmūş ve dem-beste⁶⁴²⁹ ve bî-hüş⁶⁴³⁰ olup taşarruf ‘āleminden gitdi.⁶⁴³¹ Şoñra bir miqdār⁶⁴³² [MO72b] ‘aqlı tene⁶⁴³³ gelüp yine suhana başladı ki⁶⁴³⁴ ey gūyā kimsin āyā ki⁶⁴³⁵ bî-pervā ben⁶⁴³⁶ haste-cāna bir⁶⁴³⁷ sihr-i cüllāb-ı ter şunup ve bu kıddi kemāna⁶⁴³⁸ oğ gibi ıoğrı [YB087b] haber virdüñ. Ne hoş bu tenhālıkdan ğarīb nüvāzlık [İS96a] idüp ol edā ile⁶⁴³⁹ beni yād ve aqşā-yı murādla⁶⁴⁴⁰ göñlüm⁶⁴⁴¹ şād itdüñ. Ne kışisin ve bu diyārda⁶⁴⁴² kimüñ bilişisin. Yūsuf’ı görmege ‘aceb dīvān-ı kızādān⁶⁴⁴³ ne nesne sebeb oldı.⁶⁴⁴⁴ Hākıķat eger gördüñse⁶⁴⁴⁵ anı⁶⁴⁴⁶ di nişānlarını ki göñül gümānlarını def‘ idem.⁶⁴⁴⁷ Hemān A‘rābī dehān açup suhandān oldı ki⁶⁴⁴⁸ ey pīr-i ‘ālī-şān gerçi ben A‘rābīyüm vaţanum Ken‘ān’dur ammā⁶⁴⁴⁹ şehr-i⁶⁴⁵⁰ Mışır’ı seyrān iderken nā-gehān anda bir tāze⁶⁴⁵¹ cevān gördüm ki liķāsı mürde cisme tāze cān bağışlar. Tamāmet hüsñ ü hulkı nūr-ı leţāfet ve cemāl-i bā-kemālī reşk-i hūr-ı cennet beni yanına da‘vet ve hasb-i hālüm suāle himmet idüp andan mizācuñuz infi‘ālin ve evlād u ezvācuñuz ef‘ālin ‘alā vechi’l-icmāl istiħbār-ı hāl itdi.⁶⁴⁵² Ben daħı izhār-ı⁶⁴⁵³ aħvāl idüp [İÜ89b] bildüğüm⁶⁴⁵⁴ kıadar ol çeşme-i

6428 ve: -İS

6429 ve dem-beste: -İS

6430 ve dem-beste ve bî-hüş: -İÜ

6431 olup taşarruf ‘āleminden gitdi: kendüden gitdi İS

6432 bir miqdār: -İS

6433 tene: başına İÜ, -İS

6434 yine suhana başladı ki: çağırdı ki İS

6435 kimsin āyā ki: ‘aceb kimsin ki İS

6436 ben: -İÜ

6437 bir: bu İÜ

6438 cüllāb-ı ter şunup ve bu kıddi kemāna: -İS

6439 edā ile: edāyla MO, İÜ. // ol edā ile: işbu İS

6440 murādla: murād ile MO, İÜ

6441 aqşā-yı murādla göñlüm: haber-i hayr ile İS

6442 bu diyārda: bunda İS

6443 dīvān-ı kızādān: -İS

6444 oldı: olmuşdur İS

6445 gördüñse: gördüñ ise İÜ

6446 Hākıķat eger gördüñse anı: eger anı gördüñse İS

6447 idem: ide İS

6448 Hemān A‘rābī dehān açup suhandān oldı ki: A‘rābī eyitdi İS

6449 ammā: lākin İS

6450 şehr-i: taraf-ı İS

6451 tāze: -İS

6452 Tamāmet hüsñ ü hulkı nūr-ı leţāfet ve cemāl-i bā-kemālī reşk-i hūr-ı cennet beni yanına da‘vet ve hasb-i hālüm suāle himmet idüp andan mizācuñuz infi‘ālin ve evlād u ezvācuñuz ef‘ālin ‘alā vechi’l-icmāl istiħbār-ı hāl itdi: ve halkı ‘ālem nūr-ı leţāfet ve cemāl-i pā-kemālī reşk-i hūr-i

zülâle icmâl itdüm.⁶⁴⁵⁵ Cûşa gelüp bir gözinden ceyhûn ve birinden hûn-ı gül-gûn aqđı. Ya'kûb'a bu resme haber⁶⁴⁵⁶ irdükde özinden bî-haber olup⁶⁴⁵⁷ zemîn üzre zîr ü zeber⁶⁴⁵⁸ düşdi. Şubhğâh⁶⁴⁵⁹ yerinden tırıcak nâ-gâh⁶⁴⁶⁰ işi [İS96b] güci yine⁶⁴⁶¹ âh oldı. Şoñra A'râbî'ye nidâ ve hayırla añup şenâ itdi ve cân u dil sürürına [YB088a] 'illet için⁶⁴⁶² anı huzûrına [MO73a] da'vet idüp halvet söyletdi tekrâr.⁶⁴⁶³ A'râbî Yûsuf'uñ haberin mükerrer idüp⁶⁴⁶⁴ pîrûñ cigerin odlara yaqđı. Ve âh u zârî ile bu güftârı didi ki⁶⁴⁶⁵ yâ esefâ ey Yûsuf ne müşkil dâma ve cevr-i eyyâma düşmişsin. Ben umardum ki tãpuñ cihân mülkine şâh ve tãpuñ halk-ı 'âleme secdegâh olaydı ammâ ezelden muqadder imiş ki⁶⁴⁶⁶ hükmi-ı kazâ vü kader⁶⁴⁶⁷ seni çâkerî⁶⁴⁶⁸ şâha çâker eylemiş. Evvelden gün yüzüñ gözlerüme nûr ve guşşalu sîneme sürür iken hâlâ yâdlar tãbancasın yer misin ve âyâ hûr-ı yâdlar şikencesin çeker misin ki ben seni gül ile urmazdum⁶⁴⁶⁹ ve incine diyü iş buyurmazdum ve bir kılunuñ cihâna belki câna⁶⁴⁷⁰ virmezdüm. Şimdi zulmle guş-mâl u hizmetle⁶⁴⁷¹ [İS97a] bî-mecâl iderler mi ola. Çâre ne. Çün taqđîr beni derde seni 'Azîz'e esîr itdi. Ümîzdür⁶⁴⁷² ki luftından ol 'alîm ü habîr-i 'âkıbet seni mülk-i Mışr'a emîr kıla diyüp kemâl-i [İÜ90a] infi'al bulup muţtaribü'l-hâl ve münkesirü'l-bâl oldı. Fi'l-vâki' bu firâka bir hûnîn-i ciger vâkıfdur ki dil-i pâre pâresini bir ferzend-i dil-bendüñ dâğ-ı ğamı harâretinden yanmış ola ve yâ bir sühte-dil 'ârifdür ki naql-i

cennetdür beni gördükde çağırıp hasb-i hâlüm su'âl ve seni bilüp mizâcuñuñ infi'âlin ve evlâduñuñ ef'alın 'alâ vechi'l-istifsâr-ı hâl itdi İS

⁶⁴⁵³ izhâr-ı: keşf-i İS

⁶⁴⁵⁴ bildügüm: bildigim MO, İÜ

⁶⁴⁵⁵ çeşme-i zülâle icmâl itdüm: servere haber virdügümde İS

⁶⁴⁵⁶ haber: peygâm İS

⁶⁴⁵⁷ özinden bî-haber olup: -İÜ

⁶⁴⁵⁸ özinden bî-haber olup zemîn üzre zîr ü zeber: bî-ârâm olup zemîne İS

⁶⁴⁵⁹ Şubhğâh: bî-hod yatup şubhğâh İS

⁶⁴⁶⁰ nâ-gâh: evvel İS

⁶⁴⁶¹ güci yine: -İS

⁶⁴⁶² için: olmağa İS

⁶⁴⁶³ halvet söyletdi tekrâr: tekrâr söyledi İS

⁶⁴⁶⁴ mükerrer idüp: ol İS

⁶⁴⁶⁵ âh u zârî ile bu güftârı didi ki: na'ra urup İS

⁶⁴⁶⁶ ezelden muqadder imiş ki: hikmet budur ki İS

⁶⁴⁶⁷ kazâ vü kader: kader ve kazâ İS

⁶⁴⁶⁸ çâkerî: çâker MO

⁶⁴⁶⁹ urmazdum: umazdum YB

⁶⁴⁷⁰ belki câna: -İÜ

⁶⁴⁷¹ hizmetle: hizmetle YB

⁶⁴⁷² Ümîzdür: ümîddür İÜ

hayātınıñ bir budağı tāze iken şarşar-ı hevā-yı muḥālifden⁶⁴⁷³ [YB089b] şınmış ola. El-kışşa Yā'ķūb'uñ⁶⁴⁷⁴ feryād u vāveylası gūş-ı ebnāsına girüp fitne vü ğavġası başına üşdi. Heb⁶⁴⁷⁵ gelüp A'rābī'yi yalanladılar ve işidüp söyleyenlerüñ dillerin⁶⁴⁷⁶ gümānladılar ammā⁶⁴⁷⁷ Ya'ķūb [MO73b] pāk i'tikād ve şādık-nihād⁶⁴⁷⁸ olmaġın evlād-ı bī-dād⁶⁴⁷⁹ kelāmına⁶⁴⁸⁰ i'timād itmeyüp A'rābī'ye ḥüsn-i zannı ziyād⁶⁴⁸¹ oldı. Zīrā⁶⁴⁸² bundan esbaķ böyle⁶⁴⁸³ rü'yā görmiş idi ki Nīl ırmaġı tuġyān idüp⁶⁴⁸⁴ şuyuñ⁶⁴⁸⁵ ayaġı Ya'ķūb'uñ bayaġı ķapusından⁶⁴⁸⁶ revān oldı⁶⁴⁸⁷ ve bir cevān keştībān ol āb-ı revān üzre revān iken⁶⁴⁸⁸ aña bir verd-i ḥandān virdi⁶⁴⁸⁹ ve bir ḥāl⁶⁴⁹⁰ daġı budur ki⁶⁴⁹¹ eţfāl külbe-i aḥzāna gelüp⁶⁴⁹² içlerinden biri eyitdi Pīr-i⁶⁴⁹³ Rūşen-zamīr ḥük-m-i⁶⁴⁹⁴ taķdīrle⁶⁴⁹⁵ Yūsuf'uñ mülk-i Mışr'a emīr olmuş.⁶⁴⁹⁶ Ba'īd olmaya ki 'an-ķarīb ol ḥabīb-i ġarīb⁶⁴⁹⁷ mülākāt⁶⁴⁹⁸ [İS97b] naşīb ola. Pīr-i Rūşen-zamīr ķatı yaydan çün tīr atılup ol şaġīrūñ zamīrin tıttı. Bu ḥaberi kimden

⁶⁴⁷³ muḥālifden: muḥālifdür MO

⁶⁴⁷⁴ Evvelden gün yüzüñ gözlerüme nūr El-kışşa Yā'ķūb'uñ: ümīzdür ki luţfından ol 'alīm u ḥabīr 'āķibet seni mülk-i Mışr'a emīr kıla ḥālā çāre nedür çün taķdīr beni derde seni 'Azīz'e esīr itdi. Ezelden gün yüzüñ gözlerüme nūr ve ġuşşalı sebebine mesrūr iken 'acabā yādlar tıbınca sen yirmisin ve ḥor yādlar şikence sen çeker misin ki ben seni gül ile urmazdum ve incine deyü iş buyurmazdum ve bir kıluñı cihāna belki cāna virmezdim. Şimdi zülme gūş-māl ve ḥizmetle bī-mecāl iderler mi evlād bu kemāl infi'āl bulup mużtaribu'l-ḥāl ve müşevvişu'l-aḥvāl oldı ve derūnında āteş-i ġam istikbāl ve İS

⁶⁴⁷⁵ feryād u vāveylası gūş-ı ebnāsına girüp fitne vü ğavġası başına üşdi. Heb: feryād u na'rası derece-i kemāl buldı ebnāsı anı işidüp fi'l-ḥāl fitne ğavġası cihāna tıldı cümlesi yüġrüşü İS

⁶⁴⁷⁶ işidüp söyleyenlerüñ dillerin: ve hünerinüñ dilin İS

⁶⁴⁷⁷ ammā: lākin İS

⁶⁴⁷⁸ şādık-nihād: şāfi-nihād İS

⁶⁴⁷⁹ evlād-ı bī-dād: evlādını dād YB, evlādı İS

⁶⁴⁸⁰ kelāmına: sözine İS

⁶⁴⁸¹ ziyād: ziyāde İS

⁶⁴⁸² Zīrā: ve ḥizmetini cānına minnet bilüp cennet ile beşāret kıldı zīrā İS

⁶⁴⁸³ esbaķ böyle: öġerdi İS

⁶⁴⁸⁴ tuġyān idüp: tışup İS

⁶⁴⁸⁵ şuyuñ: şunuñ MO

⁶⁴⁸⁶ Ya'ķūb'uñ bayaġı ķapusından: ķapusu öñünden İS

⁶⁴⁸⁷ oldı: olmuş İS

⁶⁴⁸⁸ keştībān ol āb-ı revān üzre revān iken: bir şandan ile gelüp İS

⁶⁴⁸⁹ virdi: virmiş İS

⁶⁴⁹⁰ ḥāl: -YB, -MO

⁶⁴⁹¹ ve bir ḥāl daġı budur ki: ve bundan ġayrı bir ḥāl daġı oldı ki İS

⁶⁴⁹² gelüp: cem' olup İS

⁶⁴⁹³ Pīr-i: ey pīr-i İS

⁶⁴⁹⁴ ḥük-m-i: emr-i İS

⁶⁴⁹⁵ taķdīrle: taķdīrle 'asirüñ yesīr İÜ, İS

⁶⁴⁹⁶ olmuş: oldı İS

⁶⁴⁹⁷ ġarīb: ġarīb ile MO. // ol ḥabīb-i ġarīb: anuñla İS

⁶⁴⁹⁸ mülākāt: mülākī olmak İS

alduñ diyü muhkem⁶⁴⁹⁹ tefahhuş itdi. Ol şabî eyitdi [IÜ90b] menāmumda baña ilhām-ı Rabbü'l-enām olmağın bî-şabr u ārām olup⁶⁵⁰⁰ tapuña i'lām itdüm. Pes hātifden⁶⁵⁰¹ āvāz gibi dehān-ı tıfldan bu rāz keşf olup kendünün⁶⁵⁰² h'ābı ve A'rābî'nün cevābı [YB090a] hayāt-ı Yūsuf'ını⁶⁵⁰³ taşdıķ itmegın şıhhatını⁶⁵⁰⁴ taħķıķ bildi. Gerçi arayup bulmağa niyyet ve her yeri teccessüse himmet⁶⁵⁰⁵ itmişdi.⁶⁵⁰⁶ Lākin Cenāb-ı Rabb-i 'İzzet'den⁶⁵⁰⁷ icāzet olmamağın rüz u vişāle işāret ümīdine muntaẓır tırdı.⁶⁵⁰⁸ Rivāyetdür ki Ya'ķüb ol A'rābî'ye eyitdi çün bu haber-i müjde ile cān hazīneme teskīn [MO74a] ve zülāl-ı lafz-ı güherbāruñla nār-ı hicrānuma temkīn virdüñ. Bu şükrāneye benden ne dilersin. A'rābî eyitdi ey pīr-i handān-ı Hālīl ve ey zübde-i āl-i İsrā'īl dünyā murādın Yūsuf'dan hāşıl itdüm. Cenābuñdan necāt-ı mülk-i 'uķbā için du'ā istid'ā iderüm ki hālā hırmen-i icābet-i du'ādur. Ya'ķüb dergāh-ı Kibriyā-yı penāhdan⁶⁵⁰⁹ istimdād idüp İlāhī bu bende-i sekerāt-ı mevtden āzād ve duhūl-i cennet ile ber-murād eyle ve bu nāķayı cennet nāķalarından 'add idüp sebzzār-ı na'īmde tana'um naşīb it ve esīr olan ferzend-i dil-bendümi⁶⁵¹⁰ maṭlūbına vāşıl ve cemī'ci murādın hāşıl eyle didi.⁶⁵¹¹ Mervīdür ki⁶⁵¹² Ya'ķüb'la Yūsuf beyninde⁶⁵¹³ seksen fersaḥ⁶⁵¹⁴ mā-beyn olup Yūsuf hālinden Ya'ķüb⁶⁵¹⁵ bî-haber idi. Ammā Yūsuf haberdār olup her [IÜ91a] kaçan pederine

⁶⁴⁹⁹ Pīr-i Rūşen-zamīr kaçı yaydan çün tīr atılop ol şağīrūñ zamīrin tıtdı. Bu haberi kimden alduñ deyü muhkem: Ya'ķüb der-'aķab yerinden koyup ol tıflıñ gözinde öpdı ve bunı neden bildüñ deyü İS

⁶⁵⁰⁰ menāmumda baña ilhām-ı Rabbü'l-enām olmağın bî-şabr u ārām olup: bu kelām baña Hāķ'dan ilhām olmağın bî'z-zarūri İS

⁶⁵⁰¹ hātifden: ğaybdan İS

⁶⁵⁰² kendünün: gördü ki İS

⁶⁵⁰³ Yūsuf'ını: Yūsuf'ı İS

⁶⁵⁰⁴ itmegın şıhhatını: kılmağın kemāl-i şıhhatını İS

⁶⁵⁰⁵ ve her yeri teccessüse himmet: -İS

⁶⁵⁰⁶ itmişdi: itmişdi MO

⁶⁵⁰⁷ Rabb-i 'İzzet'den: Hāķ'dan İS

⁶⁵⁰⁸ tırdı: tırudı İS

⁶⁵⁰⁹ dergāh-ı Kibriyā-yı penāhdan: dergāhdan YB, MO

⁶⁵¹⁰ dil-bendümi: dil-bendimi İÜ

⁶⁵¹¹ Rivāyetdür ki Ya'ķüb ol A'rābî'ye..... cemī'ci murādın hāşıl eyle didi: -İS

⁶⁵¹² Mervīdür ki: rivāyetdür ki İS

⁶⁵¹³ beyninde: arasında yalnız İS

⁶⁵¹⁴ fersaḥ: fersaḥ YB

⁶⁵¹⁵ olup Yūsuf hālinden Ya'ķüb: vardı ki sekiz merhāledür Ya'ķüb Yūsuf'uñ hālinden İS

kendü haberin i'lāma eline⁶⁵¹⁶ hāme alurdu⁶⁵¹⁷ ki ol nīk-nāma tesellī için⁶⁵¹⁸ nāme yazup [YB090b] ol maḳāma göndere. Cibrīl⁶⁵¹⁹ 'aleyhi's-selāma emr olup⁶⁵²⁰ elin dutardı ve ol bedr-i tamāma⁶⁵²¹ eydürdi ki Rabbü'l-enām ṭapuña⁶⁵²² selām idüp buyurur ki ḥükmüme inḳiyād ve ḳazāya rızā virüp emrime⁶⁵²³ [İS98a] istinād itsün ki 'adl ü dādum⁶⁵²⁴ ḥaḳḳıçün tā ol şabī māderiyle yek-dil⁶⁵²⁵ olmayınca ol pederine vāşıl ve murād-ı cān u dil aşlā⁶⁵²⁶ ḥāşıl olmaz. Bu ḥiṭāb Yūsuf'a nāzil olıcaḳ fermān-ı Ḥaḳḳ'a ḳāyil oldı.⁶⁵²⁷

BEYT⁶⁵²⁸

[fe'ılātün/mefā'ilün/fe'ilün]

Merddür ol kim⁶⁵²⁹ ola şabra mā'il [MO74b]

Şabrla⁶⁵³⁰ her murād olur ḥāşıl⁶⁵³¹

NEŞR⁶⁵³²

El-ḳışşa ḳaçan⁶⁵³³ ol A'rābī ḥüzn-i⁶⁵³⁴ Ya'ḳüb'ı Yūsuf'a ḥaber virdi.⁶⁵³⁵ Yūsuf bu bārid ḥaberden⁶⁵³⁶ maḥzūn u muḫṭarr iken Züleyhā Yūsuf'uñ yüzi ayına nazar

⁶⁵¹⁶ her ḳaçan pederine kendü haberin i'lāma eline: kendü haberin pederine i'lām itmege her ḳaçan eline İS

⁶⁵¹⁷ alurdu: alsa İÜ

⁶⁵¹⁸ ol nīk-nāma tesellī için: -İS

⁶⁵¹⁹ Cibrīl: Cebrā'il İÜ, hemīn Cibrīl İS

⁶⁵²⁰ 'aleyhi's-selāma emr olup: irüp İS

⁶⁵²¹ ol bedr-i tamāma: -İS

⁶⁵²² ṭapuña: saña İS

⁶⁵²³ ḳazāya rızā virüp emrime: taşarrufuma İS

⁶⁵²⁴ 'adl ü dādum: 'izzetüm İS

⁶⁵²⁵ şabī māderiyle yek-dil: dört yaşar ma'şūm māderine ma'lūm İS

⁶⁵²⁶ murād-ı cān u dil aşlā: murād dek İS

⁶⁵²⁷ Bu ḥiṭāb Yūsuf'a nāzil olıcaḳ fermān-ı Ḥaḳḳ'a ḳāyil oldı: Yūsuf bu ḥiṭābı işidicek şabra meşgūl oldı İS

⁶⁵²⁸ Beyt: nazm İÜ, -İS

⁶⁵²⁹ Merddür ol kim: merd oldur ki İÜ

⁶⁵³⁰ Şabrla: Şabr ile MO

⁶⁵³¹ Merddür ol kim ola şabra mā'il/Şabrla her murād olur ḥāşıl: -İS

⁶⁵³² Neşr: -İÜ, -İS

⁶⁵³³ El-ḳışşa ḳaçan: -İS

⁶⁵³⁴ ḥüzn-i: ḥazīn MO, gelüp ḥüzn-i İS

⁶⁵³⁵ virdi: virdükde İS

⁶⁵³⁶ bu bārid ḥaberden: -İS

idüp melâletden⁶⁵³⁷ eșer ve çeşminde kaçre kaçre eșker gördükde yemînler virüp melâletinüñ me'âlin ve⁶⁵³⁸ ağlamak hâletininüñ așlın ŝorup⁶⁵³⁹ ey Yûsuf mizâc-ı lañifünde bu taħallüf⁶⁵⁴⁰ nedür ve derünüñda ne fikrüñ ve ne derd-i serüñ vardur ki böyle ağlamıș ve cân u ciger⁶⁵⁴¹ tağlamıșsin didi.⁶⁵⁴² Yûsuf dañı ser-güzeștinden biraz söz açup⁶⁵⁴³ zâhıran bir tâze şabî ve bî-ħaķîkatden⁶⁵⁴⁴ nebî oğlı nebî olduğın ve⁶⁵⁴⁵ ol A'râbî'den ișitdüđi pederininüñ fûrkatini⁶⁵⁴⁶ ve ğurbet âteșinde⁶⁵⁴⁷ çekdüği miħnetini bir bir zıkr itdi [YB091a] [İÜ91b] [İS98b] ve fûrkatle bî-iħtiyâr zâr zâr ağlayup ħasretle eyitdi.⁶⁵⁴⁸

NAZM⁶⁵⁴⁹

[mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün]

Yarașur baña ağlarsam ğarîbem

Atamuñ⁶⁵⁵⁰ vușlatından bî-nașîbem

Bu ğün olmağdan ise Mıșr'a sultân

Yeg idi kim olam derviș-i Ken'an⁶⁵⁵¹

NESR⁶⁵⁵²

Çün Züleyhâ Yûsuf'uñ bu gizlü râzın ğuș idi. Tazarru' u niyâzın arturup⁶⁵⁵³ ey şehbâz-ı hüma-pervâz⁶⁵⁵⁴ çün resül ibni resülsin. Benüm için bir du'â it kim⁶⁵⁵⁵

⁶⁵³⁷ melâletden: izârında melâletden İS

⁶⁵³⁸ me'âlin ve: -İS

⁶⁵³⁹ şorup: şordı ki İS

⁶⁵⁴⁰ taħallüf: taħallüf YB

⁶⁵⁴¹ ciger: cigerler İS

⁶⁵⁴² didi: -İS

⁶⁵⁴³ ser-güzeștinden biraz söz açup: bî-tevaķķuf ser-encâmın tamâm ve İS

⁶⁵⁴⁴ bî-ħaķîkatden: velî ħaķîkatde İÜ, İS

⁶⁵⁴⁵ ve: i'lâm idüp İS

⁶⁵⁴⁶ fûrkatini: fûrkati YB

⁶⁵⁴⁷ ğurbet âteșinde: âteș-i ğurbetle İS

⁶⁵⁴⁸ ve fûrkatle bî-iħtiyâr zâr zâr ağlayup ħasretle eyitdi: ve ol mihr-raħșân yașı yıldızların perîșân idüp ve bî-iħtiyâr zâr zâr ağlayup eyitdi İS

⁶⁵⁴⁹ Nazm: Meșnevî YB, nazm-ı Yahyâ İS

⁶⁵⁵⁰ Atamuñ: eyyâmuñ İS

⁶⁵⁵¹ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 2677, s. 93.

⁶⁵⁵² Nesr: -İÜ

⁶⁵⁵³ arturup: artup İÜ, artup eyitdi İS

hâcetüm kabûl olup murâduma⁶⁵⁵⁶ vüŝül bulam. Yûsuf Züleyhâ'da nev'â maḥabbet sezüp bir hâlle du'âyı ihmâl itdi.⁶⁵⁵⁷ Ammâ Züleyhâ Yûsuf'a tesellâ virüp eyitdi atañ⁶⁵⁵⁸ Ya'qûb'a bir nâme⁶⁵⁵⁹ gönderüp⁶⁵⁶⁰ anı bu maḳâma da'vet idelüm. 'Azîmete himmet itdükde bî-zaḥmet [MO75a] sen anı ve ol seni ziyâret ide⁶⁵⁶¹ ki bir işüñ dermânı âsân olıcaḳ insân aña ne melâlet çeker.⁶⁵⁶² Muḥaŝŝal-ı kelâm Züleyhâ birçaç⁶⁵⁶³ eyyâm mühlet alup ve bu hizmetüñ itmâmına bir ğulâm⁶⁵⁶⁴ şalup zarâfete iḳdâm itdi.⁶⁵⁶⁵

NAZM⁶⁵⁶⁶ [İS99a]

[mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün]

Olur 'avratlaruñ mekri ziyâde

Mübâŝir olsalar qaşd-ı fesâda⁶⁵⁶⁷

Anı kim egriden ḥalk itdi Mevlâ⁶⁵⁶⁸

Ḳomaz egriligin aşlâ vü qaṭ'a⁶⁵⁶⁹

NEŞR⁶⁵⁷⁰

Bir gice Züleyhâ sevḳ-i kelâmla⁶⁵⁷¹ dâye-i ḥâŝŝına⁶⁵⁷² eyitdi ey dâye Yûsuf'uñ göñli⁶⁵⁷³ buraya yaḳıŝmayup ikide bir kendü bilâdın⁶⁵⁷⁴ yâd ve ensâbı⁶⁵⁷⁵

⁶⁵⁵⁴ ey şehbâz-ı hüma-pervâz: -İS

⁶⁵⁵⁵ kim: ki İS

⁶⁵⁵⁶ murâduma: murâdıma İÜ

⁶⁵⁵⁷ bir hâlle du'âyı ihmâl itdi: fi'l-ḥâl bir vechle du'âya ihmâl itdi İS

⁶⁵⁵⁸ atañ: ḥazret-i İS

⁶⁵⁵⁹ bir nâme: bir mü'ekked nâme İS

⁶⁵⁶⁰ gönderüp: yazup İS

⁶⁵⁶¹ ide: eyleye İS

⁶⁵⁶² çeker: çekmez İS

⁶⁵⁶³ birçaç: bir nice İS

⁶⁵⁶⁴ ğulâm: kimse İS

⁶⁵⁶⁵ itdi: ve ḥîleye ihtimâm itdi İS

⁶⁵⁶⁶ Nazm: beyt MO, meŝnevî YB, nazm-ı Yaḥyâ İS

⁶⁵⁶⁷ Çavuşoĝlu, M. (1979), a.g.e., b. 2705, s. 94.

⁶⁵⁶⁸ Mevlâ: Te'âlâ İS

⁶⁵⁶⁹ Çavuşoĝlu, M. (1979), a.g.e., b. 2707, s. 94.

⁶⁵⁷⁰ Neşr: -İÜ

⁶⁵⁷¹ kelâmla: kelim ile MO. // sevḳ-i kelâmla: -İS

⁶⁵⁷² ḥâŝŝına: ḥâŝŝa YB

⁶⁵⁷³ göñli: gözi göñli İS

hasretinden āh u feryād [YB091b] ider. Ğayrıdan ‘alāka⁶⁵⁷⁶ kesmek için bu⁶⁵⁷⁷ nifāka sālîk olup fevt olmuş Ya‘kūb diyelüm ola⁶⁵⁷⁸ ki anlaruñ⁶⁵⁷⁹ [İÜ92a] efkārı⁶⁵⁸⁰ ğamından hālāş olup bize iħtişāş⁶⁵⁸¹ bula.

BEYT⁶⁵⁸²

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

‘Aceb olmaz bu deñlü re’y-i tedbīr⁶⁵⁸³

İder ‘ışk ādemi çübān-ı hıznīr⁶⁵⁸⁴

NEŞR⁶⁵⁸⁵

Bir müddetden soñra dāye bir hecīni toza ğark idüp bir merd-i haşīni aña sūvār itdi⁶⁵⁸⁶ ve ol Ken‘ān'a giden geldi diyü iştihār virüp her kes haberdār oldı⁶⁵⁸⁷ ve Yūsuf'uñ yakınına gelüp āh u enīnine⁶⁵⁸⁸ başladı ki Pīr-i Ken‘ān ve ol řāvus-ı kuds āşiyān-ı sākīn beytū'l-aħzān iken ārzū-yı vaşl-ı cānānla⁶⁵⁸⁹ teslīm-i naqd-i cān [İS99b] itmiş ve beşāret-i Ravza-i Rıdvān'la⁶⁵⁹⁰ müteveccih gülşen-i cinān ve Firdevs-i berīne⁶⁵⁹¹ revān olmuş ‘aleyhi'r-raħmeti ve'l-ğufrān ve hānmānı vīrān ve cümle akırabası perīşān olup terk-i evřān itmiş didi.⁶⁵⁹² Māh-ı Ken‘ān [MO75b]

⁶⁵⁷⁴ bilādın: diyārın İS

⁶⁵⁷⁵ ensābı: atası İÜ

⁶⁵⁷⁶ ‘alāka: ‘alākayı İÜ

⁶⁵⁷⁷ bu: bāri bu İS

⁶⁵⁷⁸ ola: ol YB

⁶⁵⁷⁹ anlaruñ: anuñ İS

⁶⁵⁸⁰ efkārı: -İS

⁶⁵⁸¹ iħtişāş: iħtisās YB

⁶⁵⁸² Beyt: nazm- Yahyā İS

⁶⁵⁸³ re’y-i tedbīr: re’y u tedbīr MO; Mısradaki bu ibare Yahyā Bey’in Yūsuf ve Zelīhâ adlı eserinde rāy-ı tezvīr şeklinde geçmektedir.

⁶⁵⁸⁴ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 2718, s. 94.

⁶⁵⁸⁵ Neşr: -İÜ

⁶⁵⁸⁶ sūvār itdi: bindirdi İS

⁶⁵⁸⁷ iştihār virüp her kes haberdār oldı: bildürdi İS

⁶⁵⁸⁸ enīnine: enīne İÜ

⁶⁵⁸⁹ cānānla: cānān ile İS

⁶⁵⁹⁰ Rıdvān'la: Rıdvān ile İS

⁶⁵⁹¹ berīne: yerine İS

⁶⁵⁹² didi: -İS

bu⁶⁵⁹³ muş̄ibet haberin iz‘ān itdükde⁶⁵⁹⁴ çün⁶⁵⁹⁵ berg-i hazān⁶⁵⁹⁶ a‘zāsı lertzān ve çeşmi⁶⁵⁹⁷ çeşme-i kan olup feryād u fiğān itdi ki.

MİŞRA⁶⁵⁹⁸

[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]

Kāşki hergiz toğmayaydum māder-i eyyāmdan

NEŞR⁶⁵⁹⁹

Hayfā ol kān-ı himmet-i fūrkatümle dünyādan rıhlet ve ḥasretümle mülk-i ‘uqbādan⁶⁶⁰⁰ ‘azīmet idüp dirīgā kārüm ne⁶⁶⁰¹ gāyet⁶⁶⁰² müşkil oldı ki rüz-gārüm [YB092a] beni ğurbet evinde⁶⁶⁰³ koyup ḥāk-i pāyın ziyāret itmege tākāt komadı.⁶⁶⁰⁴

NAZM⁶⁶⁰⁵

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Bu devrānuñ elinden dād u feryād

Ki cānum olmamışdur bir nefes şād⁶⁶⁰⁶

Dirīgā defter-i şādī dūrüldi

Sa‘ādet efseri yire uruldu⁶⁶⁰⁷

NEŞR⁶⁶⁰⁸

⁶⁵⁹³ bu: çün bu İS

⁶⁵⁹⁴ itdükde: itdi İS

⁶⁵⁹⁵ çün: -İS

⁶⁵⁹⁶ hazān: hazān gibi İS

⁶⁵⁹⁷ çeşmi: dīdesi İS

⁶⁵⁹⁸ Mışra‘: -MO, -İÜ

⁶⁵⁹⁹ Neşr: -İÜ, -İS

⁶⁶⁰⁰ mülk-i ‘uqbādan: ‘uqbāya İS

⁶⁶⁰¹ ne: -İS

⁶⁶⁰² gāyet: ‘āyet YB

⁶⁶⁰³ ğurbet evinde: ğurbetde İS

⁶⁶⁰⁴ ḥāk-i pāyın ziyāret itmege tākāt komadı: anı ziyāret idemedüm İS

⁶⁶⁰⁵ Nazm: Meşnevī YB, -İÜ, nazm-ı Yaḥyā İS

⁶⁶⁰⁶ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 2739, s. 95.

⁶⁶⁰⁷ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 4994, s. 176.

⁶⁶⁰⁸ Neşr: -İÜ

El-kıışsa bu mâtem Yûsuf'a kâr itdükce⁶⁶⁰⁹ her bār Züleyhâ anı [İÜ92b] hezâr-ı şîrîn-güftârla⁶⁶¹⁰ oyalardı ve yanınca bile yana yana ağlayup⁶⁶¹¹ ğam-ı Ya'küb'ı [İS100a] bahâne iderdi. Yûsuf ğamġin⁶⁶¹² olduġca⁶⁶¹³ bî-tekellûf Züleyhâ ġâh ruġsârın⁶⁶¹⁴ u ġâh elin öperdi. Vara vara cünbüşin⁶⁶¹⁵ azıdup ol serv-i cüybârı⁶⁶¹⁶ kenâra çekmek diledükde vişâli şoġbetine şevġi⁶⁶¹⁷ duyulup celâlî şüretle Züleyhâ'ya yıraġdan⁶⁶¹⁸ merġabâya başladı. Her bār ki Züleyhâ şevġi destânın bülbül gibi oġurdu. Ol gül dâ'im ta'allül idüp aġmâz-ı 'ayn iderdi ve⁶⁶¹⁹ ol mâhuñ⁶⁶²⁰ mir'ât-ı cemâli ġaġâ-puş olmaġın bu ġâli Züleyhâ'nuñ yüzine urmayup bilmezlik yüzinden doġardı⁶⁶²¹ ve ol bî-bedel daġı Yûsuf'dan biraz el çeküp vişâl⁶⁶²² ġaydı şöyle mücmel ve cemâl-i seyri beher-ġâl müşevveş ü muġtel⁶⁶²³ ġaldı. [MO76a] *Ve lemmâ beleġa eşuddehü âteynâhu ġukmen ve 'ilmen ve kezâlike neczi'l-muġsinîn.*⁶⁶²⁴ Ğün Yûsuf on beş yaşından tecävüz idüp ġadd-i bulûġa yetdi. Ĥudâ-yı bî-niyâz anı efser-i kerâmet birle ser-efrâz⁶⁶²⁵ ve 'ilm-i ġikmet [YB092b] ve nûr-ı nübüvvetle mümtâz itdüġinden⁶⁶²⁶ ġayrı kemâl-i 'aġl ve fehm u zekâ ve ġüsn-i cemâl-i bî-hem-tâ 'aġâ itdi.⁶⁶²⁷ Pes ol şadef-i gevher-i risâlet ve nihâl-i şükûfe-i bâġ-ı nübüvvet⁶⁶²⁸ her ġaçan ġande ile güftâr-ı dürbâr izġâr⁶⁶²⁹ itse

⁶⁶⁰⁹ itdükce: itdükçe YB

⁶⁶¹⁰ şîrîn-güftârla: güftârla İS

⁶⁶¹¹ ağlayup: ağlaşup İS

⁶⁶¹² ġamġin: maġzûn İS

⁶⁶¹³ olduġca: olduġça YB

⁶⁶¹⁴ ruġsârın: 'izârın İS

⁶⁶¹⁵ cünbüşin: sözün İS

⁶⁶¹⁶ ol serv-i cüybârı: ol gül-i ruġsâra yüzün sürmek ve miyânın İS

⁶⁶¹⁷ vişâli şoġbetine şevġi: şevġ-i vişâli İS

⁶⁶¹⁸ yıraġdan: irâġdan MO, İÜ

⁶⁶¹⁹ Her bār ki Züleyhâ şevġi destânın bülbül gibi oġurdu. Ol gül dâ'im ta'allül idüp aġmâz-ı 'ayn iderdi ve: -İS

⁶⁶²⁰ ol mâhuñ: ammâ ol mihrûn İS

⁶⁶²¹ doġardı: ġururdu İS

⁶⁶²² vişâl: ġâl-i muġtel vişâl İS

⁶⁶²³ ve cemâl-i seyri beher-ġâl müşevveş ü muġtel: -İS

⁶⁶²⁴ "Olgunluk çağına erişince O'na hikmet ve ilim verdik. İşte biz, iyi davrananları böyle mükâfatlandırırız.", Kur'ân-ı Kerîm, 12/22.

⁶⁶²⁵ efser-i kerâmet birle ser-efrâz: anı ikrâm u aġrâzla mümtâz İS

⁶⁶²⁶ mümtâz itdüġinden: ser-firâz ġılduġından İS

⁶⁶²⁷ itdi: idüp İS

⁶⁶²⁸ Pes ol şadef-i gevher-i risâlet ve nihâl-i şükûfe-i bâġ-ı nübüvvet: -İS

⁶⁶²⁹ ġande ile güftâr-ı dürbâr izġâr: güftâr İS

dendânında olan envâr-ı der u dîvârı şu'ledâr [İS100b] iderdi.⁶⁶³⁰ Züleyhâ anı görüp bî-ihtiyâr zâr u bîmârken⁶⁶³¹ dağı bedter bîmâr oldu. [İÜ93a] Def'-i hicâb ve 'âra ber-vechle çäre bulmayup nâ-çâr dâye-i vefâdârla⁶⁶³² kavlı ü qarâr itdi ki⁶⁶³³ ol mâh-ruhsâr ziyâde şâhib-i⁶⁶³⁴ 'ârdur. Hicâb def'ine⁶⁶³⁵ şarâb-ı nâbla dâm qurub⁶⁶³⁶ âlla arslanı râm idelüm ki her ne deñlü dil-ber serd ü zâlim olsa bâde-i gül-rengle⁶⁶³⁷ biraz mülâyim olur. Çün bu rengin zarâfetle şîrîn tedbîr ve nezâketle⁶⁶³⁸ dâm-ı tezvîr qurdılar. Ol gice Züleyhâ âlât-ı 'işreti⁶⁶³⁹ müheyâ ve esbâb-ı bezm-i şöbete peydâ ve müntehâ⁶⁶⁴⁰ idüp dürlü⁶⁶⁴¹ nefâyis-i bî-şumâr ve hezâr 'unvânla⁶⁶⁴² mecâlis⁶⁶⁴³ ihzâr itdi⁶⁶⁴⁴ ve mümtâz u serv-i nâz sâzendeler ellerine sâz alup ve ser-efrâz ve⁶⁶⁴⁵ hoş-âvâz güyendeler terennüme âğâz ve⁶⁶⁴⁶ büselik maqâmında pervâz idüp şeh-nâz yüzün gösterdiler.⁶⁶⁴⁷ Züleyhâ-yı dil-ârâm bu zevkle⁶⁶⁴⁸ eline bir tolu [İS101a] câm alup bâdeyi hayli ta'rîf ve⁶⁶⁴⁹ [MO76b] Yûsuf'a [YB093a] şevkle⁶⁶⁵⁰ teklîf itdi ve şevkle söze girüp cûş u hurûş itdi ki.⁶⁶⁵¹

NAZM⁶⁶⁵²

[mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün]

⁶⁶³⁰ iderdi: ve her bâr ki ol gül-i bî-hâr mesken gül-zârından taşra giderdi her kenârdan şıgâr u kibâr hâk-i pâyine hezâr cân u dil nişâr iderdi İS

⁶⁶³¹ bîmârken: bîmâr iken İÜ, İS

⁶⁶³² vefâdârla: vefâdâr ile MO, İÜ

⁶⁶³³ Def'-i hicâb ve 'âra ber-vechle çäre bulmayup nâ-çâr dâye-i vefâdârla kavlı ü qarâr itdi ki: hiçbir vechle hicâb def'ine çäre bulmayınca nâ-çâr dâye ile yek güftâr olup kavlı ü qarâr itdiler ki İS

⁶⁶³⁴ şâhib-i: ehl-i İS

⁶⁶³⁵ Hicâb def'ine: def'-i hicâb için İS

⁶⁶³⁶ dâm qurub: aña dâm İS

⁶⁶³⁷ bâde-i gül-rengle: bâde ile İS

⁶⁶³⁸ bu rengin zarâfetle şîrîn tedbîr ve nezâketle: bu vechle tedbîr İS

⁶⁶³⁹ 'işreti: şöbete İS

⁶⁶⁴⁰ müntehâ: hüveydâ İÜ. // esbâb-ı bezm-i şöbete peydâ ve müntehâ: ve envâ'-ı ni'meti peydâh İS

⁶⁶⁴¹ dürlü: her dürlü İS

⁶⁶⁴² hezâr 'unvânla: bir kaç yirde İS

⁶⁶⁴³ mecâlis: meclis İÜ

⁶⁶⁴⁴ itdi: oldı İS

⁶⁶⁴⁵ ser-efrâz ve: -İS

⁶⁶⁴⁶ âğâz ve: âğâz idüp İS

⁶⁶⁴⁷ maqâmında pervâz idüp şeh-nâz yüzün gösterdiler: maqâmından âvâz virdiler İS

⁶⁶⁴⁸ bu zevkle: -İS

⁶⁶⁴⁹ ve: ve ol câmı İS

⁶⁶⁵⁰ şevkle: -İS

⁶⁶⁵¹ şevkle söze girüp cûş u hurûş itdi ki: şevkten çûşa gelüp eyitdi İS

⁶⁶⁵² Nazm: nazm-ı Yahyâ İS

Budur bâğ-ı vefâda⁶⁶⁵³ verd-i aḥmer⁶⁶⁵⁴

Ki ḥamrında ‘ızār-ı yāre beñzer⁶⁶⁵⁵

Cihānda⁶⁶⁵⁶ bā‘iş-i luṭf u keremdür

Melâli olana cārüb-ı ğamdur⁶⁶⁵⁷

NEŞR⁶⁶⁵⁸

Yūsuf bu ğüftār-ı nā-hemvārı aşğā⁶⁶⁵⁹ idüp eyitdi ey Züleyhâ bâde ki ḥirmen-i ‘ömri bâde virüp⁶⁶⁶⁰ adı ümmü'l-ḥabā’iş ve her fitneye bādī ve bā‘iş ola ḥiredmend-i⁶⁶⁶¹ bā-endīşe⁶⁶⁶² bir avuc ḥün-ı ḥünzīri hemīşe nüş itmegi pīşe ider mi. Verd-i aḥmer didüğüñ cām-ı sâğar meger [IÜ93b] qārüre-i bīmāra beñzer.

NAZM⁶⁶⁶³

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

İden oldur ḳamu idrāki talan⁶⁶⁶⁴

Ḳılur insānı ḥayvānile yeksān⁶⁶⁶⁵

Ḳararur yüzi kim nüş itse anı

Urur yüzine her ‘ayb-ı nihānı⁶⁶⁶⁶

NEŞR⁶⁶⁶⁷

⁶⁶⁵³ vefâda: şafâda İÜ

⁶⁶⁵⁴ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 2785, s. 97.

⁶⁶⁵⁵ Bu mısra Yahyâ Bey’in Yūsuf u Zelîhâ adlı eserinde geçmemektedir.

⁶⁶⁵⁶ cihānda: dem-â-dem YB, MO, İÜ

⁶⁶⁵⁷ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 2790, s. 97; Eserde geçen “Dem-â-dem bā‘iş-i luṭf u keremdür” mısrağı Yahyâ Bey’in Yūsuf u Zelîhâ adlı eserinde “Cihānda bā‘iş-i luṭf u keremdür” şeklinde geçmektedir.

⁶⁶⁵⁸ Neşr: -İÜ

⁶⁶⁵⁹ ğüftār-ı nā-hemvārı aşğā: ğüftārı ğüş İS

⁶⁶⁶⁰ bâde ki ḥirmen-i ‘ömri bâde virüp: bir fi’l ḥāşā ki İS

⁶⁶⁶¹ ḥired: ḥired YB

⁶⁶⁶² ḥiredmend-i bā-endīşe: ‘âḳil olan İS

⁶⁶⁶³ Nazm: beyt MO, nazm-ı Yahyâ İS

⁶⁶⁶⁴ “İden oldur ḳamu idrāki talan” mısrağı Yahyâ Bey’in Yūsuf u Zelîhâ adlı eserinde “İder bu cevher-i idrāki talan” şeklinde geçmektedir.// talan: nālān İS

⁶⁶⁶⁵ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 2799, s. 97.

⁶⁶⁶⁶ Ḳızarur yüzi kim nüş itse anı / Urur yüzine her ‘ayb-ı nihānı: -YB; nihānı: pinhān MO; Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 2808, s. 98.

Bu nev'le h amrı⁶⁶⁶⁸ bir mertebe ta k ir itdi ki tam am⁶⁶⁶⁹ Z uleyh a'ya te's ir id up n a-g ah der un-ı dilden  ah ve bi't- tab⁶⁶⁷⁰ b adeden ikr ah itdi ve⁶⁶⁷¹  l at-ı c urm   g n ahı  a ıdup⁶⁶⁷²  azm-i bezm-i [ S101b]  l ah i sevd asın dutd ı⁶⁶⁷³ ve Y suf'a bu y zden fet -i kel m id up n zla⁶⁶⁷⁴ eyitdi⁶⁶⁷⁵ ey y r-ı su anver Şimden gir  sen nle bezm-i d ger ve  azm-i Őo bet-i  har id up⁶⁶⁷⁶ h l-i cih andan Őik yet ve ge miŐ zam ndan⁶⁶⁷⁷ birer h k yet s yleyel m. Pes Z uleyh a m n sebetle s ze gir p⁶⁶⁷⁸ r v -yi g lz r-ı su andan⁶⁶⁷⁹ ve n k l-i⁶⁶⁸⁰ a b r-ı a v l-i⁶⁶⁸¹ k henden b yle⁶⁶⁸² haber virdi ki zam nla meger bir z b  ve du ter-i  Aden [YB093b] Şehrine z b   z ver vir p kem l-i k y fetle⁶⁶⁸³ [MO77a] m sellem ve h sn-i le  fetle⁶⁶⁸⁴ c n-ı  alem olma ın nev'-i⁶⁶⁸⁵ ben  Adem h snin n meft n  ve cih n leyl leri anu  mecn n  oldu. Amm  ol serv-i b g-ı mel hat  aŐıkların n birin⁶⁶⁸⁶ ma b l-i⁶⁶⁸⁷ h zret ve ma f  anu la Őo bet id p bir mecma'-i Őaf da ve meclis-i dil-g Ő ada⁶⁶⁸⁸ giceler fursat el vird kce⁶⁶⁸⁹ her b r y semenv r birbiriyle r zg r s rerlerdi ve dilden h vf   haŐyeti g t r p⁶⁶⁹⁰ zam rlerinde olan fikr   niyeti ortaya get r rlerdi.⁶⁶⁹¹ Atası bir ulu Şehr-i y r-ı Ő hib-i  ar idi. K zın n esr rından

⁶⁶⁶⁷ Neşr: -  

⁶⁶⁶⁸ Bu nev'le h amrı: el-k ŐŐa Y suf Őar b   S

⁶⁶⁶⁹ tam m: bi'z-zar r   S

⁶⁶⁷⁰ bi't- tab': n - ar  S

⁶⁶⁷¹ ve: ve hem n  S

⁶⁶⁷²  a ıdup: da ıdup YB

⁶⁶⁷³ sevd asın dutd ı: atd ı  S

⁶⁶⁷⁴ n zla: n z ile MO

⁶⁶⁷⁵ ve Y suf'a bu y zden fet -i kel m id p n zla eyitdi: ve Y suf'la lu fla h t b itdi ki  S

⁶⁶⁷⁶ ve  azm-i Őo bet-i  har id p: id p ge miŐ zam ndan riv yet ve  S

⁶⁶⁷⁷ Őik yet ve ge miŐ zam ndan: - S

⁶⁶⁷⁸ m n sebetle s ze gir p: - S

⁶⁶⁷⁹ su andan: su andan YB

⁶⁶⁸⁰ n k l-i: - S

⁶⁶⁸¹ a v l-i: -  

⁶⁶⁸² b yle: bu resme  S

⁶⁶⁸³ k y fetle: mel hatle   , h snle  S

⁶⁶⁸⁴ h sn-i le  fetle: her vechle  S

⁶⁶⁸⁵ nev'-i: c mle-i  S

⁶⁶⁸⁶ birin: birini  S

⁶⁶⁸⁷ ma b l-i: ma m n-ı   

⁶⁶⁸⁸ bir mecma'-i Őaf da ve meclis-i dil-g Ő ada: - S

⁶⁶⁸⁹ vird kce: vird k e YB

⁶⁶⁹⁰ g t r p:  ıkarup MO

⁶⁶⁹¹ zam rlerinde olan fikr   niyeti ortaya get r rlerdi: -YB. // ve dilden h vf   haŐyeti g t r p zam rlerinde olan fikr   niyeti ortaya get r rlerdi: -  , - S

haber dār ve ‘ārından şermsār olup çār u nā-çār terk-i⁶⁶⁹² diyār-ı ihtiyār itdi ve umūr-ı memleketin⁶⁶⁹³ āhara ta’yīn idüp [İÜ94a] müte‘allikātın bir⁶⁶⁹⁴ sefīneye koyup⁶⁶⁹⁵ [İS102a] diyār-ı Hind'e gitdi. Üftādesi bī-çāre⁶⁶⁹⁶ dahı bedter āvāre⁶⁶⁹⁷ olup yārinūñ zāt u şifātından nişān bulmayıcağ ğamdan⁶⁶⁹⁸ hūn-feşān oldı. ‘Āķibet fūrķatine ğayret idemeyüp ğasretine tākāt getürmedüğinden⁶⁶⁹⁹ bir fūrķate ile ol āfet ardınca diyār-ı ğurbete ‘azīmet itdi. Qazā ile⁶⁷⁰⁰ bād-ı ‘āşif peydā ve rüzġār-ı muhālif hüveydā olup varduķca⁶⁷⁰¹ deryā kaynayup kımlar oynadı. Āķir-i kār nigār keştīsın⁶⁷⁰² rüzġār tā Maġrib-i zemīne ve üftādesin⁶⁷⁰³ ser-ġadd-i Çīn'e [YB094a] sürdi. Pes ol ‘āşık-ı pāk-dīde⁶⁷⁰⁴ nemnāk ve sīne-çāk⁶⁷⁰⁵ Çīn ilinde⁶⁷⁰⁶ iki yıl oturmağla naķķāşlıġa mā‘il olup naķş⁶⁷⁰⁷ ‘ilmin hāşıl ve her fenni⁶⁷⁰⁸ yazmağā ķābil oldı.⁶⁷⁰⁹ Şöyle ki ol üstād-ı kāmīl⁶⁷¹⁰ mecnūn resmin naķş eylese tıyūr [MO77b] kısmın başına üşürirdi. Āķir-i kār Çīn içinde ķarār idemeyüp terk-i diyār itdi.⁶⁷¹¹

BEYT⁶⁷¹²

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Turur⁶⁷¹³ mı yārsuz ğurbetde ādem

⁶⁶⁹² terk-i: terk ve YB

⁶⁶⁹³ memleketin: salţanatın İS

⁶⁶⁹⁴ bir: alup bir İS

⁶⁶⁹⁵ sefīneye koyup: sefīne ile İS

⁶⁶⁹⁶ Üftādesi bī-çāre: bī-çāre üftādesi İS

⁶⁶⁹⁷ āvāre: āvār YB

⁶⁶⁹⁸ ğamdan: gice ġündüz ğamdan İS

⁶⁶⁹⁹ getürmedüğinden: getürmediginden MO.// ğayret idemeyüp ğasretine tākāt getürmedüğinden: tākāt getürmeyüp İS

⁶⁷⁰⁰ Qazā ile: Qazāyla İÜ, İS

⁶⁷⁰¹ varduķca: varduķça YB

⁶⁷⁰² keştīsın: sefīnesin İS

⁶⁷⁰³ üftādesin: ‘āşık-ı İS

⁶⁷⁰⁴ pāk-dīde: pāk-dīdesi İS

⁶⁷⁰⁵ sīne-çāk: sīnesi-çāk İS

⁶⁷⁰⁶ ilinde: içinde İS

⁶⁷⁰⁷ oturmağla naķķāşlıġa mā‘il olup naķş: oturup naķķāşlıġ İS

⁶⁷⁰⁸ fenni: vādiyi İÜ

⁶⁷⁰⁹ hāşıl ve her fenni yazmağā ķābil oldı: hāşıl itdi İS

⁶⁷¹⁰ kāmīl: kābil İÜ. // ol üstād-ı kāmīl: -İS

⁶⁷¹¹ Āķir-i kār Çīn içinde ķarār idemeyüp terk-i diyār itdi: Muġaşşıl şan‘atında māhir olduğda āķir diyār-ı Hind'e koyup gitdi İS

⁶⁷¹² Beyt: nazm-ı Yahyā İS

Olur dildârsuz cennet cehennem⁶⁷¹⁴

NEŞR⁶⁷¹⁵

Pes⁶⁷¹⁶ mülket-i dünyâyı ser-â-ser seyr idüp her⁶⁷¹⁷ der ü dîvâra kendü⁶⁷¹⁸
[İS102b] taşvîrin yâriyle⁶⁷¹⁹ resm ider gezerdi ve her girizgâhda birbirine karşı iki
şekl⁶⁷²⁰ taşvîr ve yanına işbu beyti taḥrîr iderdi.⁶⁷²¹

BEYT⁶⁷²²

[mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün]

Bu taşvîrûñ gelürse yâr-ı cânı

‘Ayân itsün burada bir nişâni⁶⁷²³

NEŞR⁶⁷²⁴

Bu nev'le yedi iklîmi toḡuz tolaşup her bâr mânend-i pürkâr bir yazduḡını
[İÜ94b] tekrâr leyl ü nehâr⁶⁷²⁵ yoḡlardı. Hîçbir bir yerde karar itmeyüp⁶⁷²⁶ vâfir
vilâyet gezdükden soñra âḡar-ı zemîn⁶⁷²⁷ Maḡrib'e müsâfir oldu. Anda daḡı ol
cihân-ârâyı⁶⁷²⁸ her⁶⁷²⁹ edâyı⁶⁷³⁰ temâşâ idüp⁶⁷³¹ kemâ-kân her güşede bir⁶⁷³² nişân

⁶⁷¹³ ḡurur mı ibaresi Yahyâ Bey'in Yûsuf u Zelîhâ'sında ḡuramaz şeklinde geçmektedir.

⁶⁷¹⁴ Çavuşoḡlu, M. (1979), a.g.e., b. 2835, s. 99.

⁶⁷¹⁵ Neşr: -İÜ

⁶⁷¹⁶ Pes: el-ḡışşa İS

⁶⁷¹⁷ seyr idüp her: gezüp İS

⁶⁷¹⁸ dîvâra kendü: dîvârına kendüyi İS

⁶⁷¹⁹ yâriyle: yâr ile MO

⁶⁷²⁰ şekl: şekli İÜ

⁶⁷²¹ taşvîrin yâriyle resm ider gezerdi ve her girizgâhda birbirine karşı iki şekl taşvîr ve yanına işbu beyti taḥrîr iderdi: yâriyle yazup her girizgâhda iki şekli bir yerde taşvîr ve yanına bu sîti taḥrîr ve taşvîr iderdi İS

⁶⁷²² Beyt: -İÜ, nazm-ı Yahyâ İS

⁶⁷²³ Çavuşoḡlu, M. (1979), a.g.e., b. 2840, s. 99; " 'Ayân itsün burada bir nişâni" mısraḡı Yahya Bey'in Yûsuf u Zelîhâ'sında "Kosun gördüḡi gibi bir nişâni" şeklinde geçmektedir.

⁶⁷²⁴ Neşr: -İÜ

⁶⁷²⁵ leyl ü nehâr: -İS

⁶⁷²⁶ itmeyüp: idemeyüp MO, İÜ

⁶⁷²⁷ vâfir vilâyet gezdükden soñra âḡar-ı zemîn: âḡir-i diyâr İS

⁶⁷²⁸ cihân-ârâyı: cihân-ârâ YB, İÜ

⁶⁷²⁹ her: -MO

⁶⁷³⁰ edâyı: ârâyı İÜ

⁶⁷³¹ ol cihân-ârâyı her edâyı temâşâ idüp: gezüp her şehri seyrân iderken İS

⁶⁷³² bir: -İÜ

kodu. İttifâkla ma‘şûkası olan yâr-ı cemîle diyâr-ı Mağrib'de maqbûl kabîle olup bir gün ârzü-yı seyrle⁶⁷³³ temâşâ yerlerin gezerken kendü⁶⁷³⁴ naqşını rûşen fark idüp Leylî [YB094b] vü Mecnûn-şifat bir yerde iki şüret gördi. Ol sâ‘at⁶⁷³⁵ hayret parmağın ışırup ğarîk-i baħr-i ğayret ve ħarîk-i nâr-ı fikret oldu⁶⁷³⁶ ve ol beyti okuyup vaşla⁶⁷³⁷ devâ için hemîn ol dil-ârâ anda bir nişânın peydâ itdi ve maqdem-i yâre ħâzır olmağa⁶⁷³⁸ dâyesin nâzır idüp gelecek müsâfire muntazır tırurken⁶⁷³⁹ şâhib-i taşvîr nâ-gâh gelüp [İS103a] nişân-ı yâre nigâh itdükde [MO78a] kışşadan âgâh olup derûn-ı cândan⁶⁷⁴⁰ âh itdi. Yâr-ı şadıķum ve dildâr-ı muvâfıķum kâdadur diyü ol demde gözlerinden yaş yerine dem gelüp⁶⁷⁴¹ taşvîr-i yâre karşı sâyeveş bî-hüş yatdı.⁶⁷⁴² Meger dildârûñ atası şehr-i yâr ‘azm-i dâru'l-ķarâr idüp⁶⁷⁴³ nigâr-ı gül-i bî-ħâr gibi bî-ağyâr⁶⁷⁴⁴ kalmışdı⁶⁷⁴⁵ ve diyâr-ı ğurbetde nâ-ķâr ķarâr idüp⁶⁷⁴⁶ intizâr-ı yâr-ı cânına kâr kılmışdı.⁶⁷⁴⁷ Ve'l-ħâşıl iki ħasret birbirine mâ‘il olup cân-ı cânâneye vâşıl ve nikâħla murâd-ı cân u dil ħâşıl oldu.⁶⁷⁴⁸ [İÜ95a] Ħikâyet bunda nihâyet bulup Yûsuf'a aşlâ sirâyet itmedi.⁶⁷⁴⁹

BEYT⁶⁷⁵⁰

[mefâ‘îlün/mefâ‘îlün/fe‘ûlün]

O şâlihde kim ola ‘işmet-i Ħaķ

⁶⁷³³ ârzü-yı seyrle: seyr-i tarîķle İS

⁶⁷³⁴ kendü: kendünün İS

⁶⁷³⁵ Ol sâ‘at: -İS

⁶⁷³⁶ ışırup ğarîk-i baħr-i ğayret ve ħarîk-i nâr-ı fikret oldu: ağzına alup fikr-i dendânile cinedi İS

⁶⁷³⁷ vaşla: derd-i vaşla İS

⁶⁷³⁸ olmağa: olmağičün İS

⁶⁷³⁹ tırurken: dururken YB

⁶⁷⁴⁰ cândan: dilden İS

⁶⁷⁴¹ gözlerinden yaş yerine dem gelüp: -İS

⁶⁷⁴² bî-hüş yatdı: yatup bî-hüş oldu İS

⁶⁷⁴³ ‘azm-i dâru'l-ķarâr idüp: fevt olmuş İS

⁶⁷⁴⁴ bî-ağyâr: ağyâr İS

⁶⁷⁴⁵ kalmışdı: kalmışdı MO

⁶⁷⁴⁶ diyâr-ı ğurbetde nâ-ķâr ķarâr idüp: -İS

⁶⁷⁴⁷ kılmışdı: kılmışdı MO

⁶⁷⁴⁸ iki ħasret birbirine mâ‘il olup cân-ı cânâneye vâşıl ve nikâħla murâd-ı cân u dil ħâşıl oldu: cânânına vâşıl u nikâħ olup her birinün murâdı ħâşıl oldu İS

⁶⁷⁴⁹ itmedi: itmedi bu nev‘le her gün bir ħikâyet-i dil-pezîr ve bir efsâne-i lâ-nażîr taķrîr ve kilik-i ta‘bîrle şafha-i zâmîine nikât-ı ğarîbe ve ħikâyet-ı ‘acîbe taķrîr ve taşvîr iderdi nâ-geh bu vesîle ile maħrem-i ħâşş ola ve bu maħremiyet esrârıyla ihtîşâş bula İS

⁶⁷⁵⁰ Beyt: nazm-ı Yahyâ İS

Olur izlāl-i zālīm pend-i muṭlaḳ⁶⁷⁵¹

NEŞR⁶⁷⁵²

Nevbet-i⁶⁷⁵³ Yūsuf'a döñüp āh u riḳḳatle⁶⁷⁵⁴ bu kışşayı rivāyet-i şaḫīḥ ve naḳl-i şarīḥle⁶⁷⁵⁵ [İS103b] taşriḥ⁶⁷⁵⁶ itdi ki eyyām-ı [YB095a] sābıḳda⁶⁷⁵⁷ ceddüm İbrāhīm Ḥalīl fermān-ı Rabb-i Celīl ile Ka'betu'llāh'da sākin⁶⁷⁵⁸ iken bir gün oğlu İsmā'īl şaydgāhdan ruḥsārı ğubār-ālūdla atası İbrāhīm⁶⁷⁵⁹ ḥuzūrına geldükde İbrāhīm nazār-ı iltifātla şaḫīfe-i ruḥsārın muṭāla'a kıılırken⁶⁷⁶⁰ lezzet-i dīdārına ve temāşā-yı ruḥsārına naḳd-i vücūdnuñ cümle varın⁶⁷⁶¹ şarf idüp vālih ü şeydā oldı. Hemīn ğayret-i 'ışḳ-ı İlāhī müteḥarrık olup maḥabbet-i mecāzīnūñ inḳıṭā'ı lāzım gelmegin rü'yāsında dīvān-ı ḳazādan fermān oldı ki ciger ğüşesi⁶⁷⁶² İsmā'īl'i ḳurbān [MO78b] eyleye. Hemān uyḫudan⁶⁷⁶³ bīdār olup Hācer'e eyitdi ey hem-ser-i mihrbān tecdīd-i libāsıyla⁶⁷⁶⁴ İsmā'īl'i⁶⁷⁶⁵ ḫandān it ki dost ziyāfethānesinde mihmān olıser.⁶⁷⁶⁶ Hemān⁶⁷⁶⁷ Hācer⁶⁷⁶⁸ bi-ḫasebi'l-fermān ol ḫurşid-i āsmān leṭāfetūñ ğīsū-yı müşkbārın şāneleyüp ve endām-ı⁶⁷⁶⁹ pür-envārın [İS104a] libās-ı mülevven ile müzeyyen kılduḳdan soñra İbrāhīm'e⁶⁷⁷⁰ eyitdi ey şāliḫ oğlum Rabb-i 'izzet seni ğülzār-ı cennetine da'vet ider. Şaḳın naḳd-i ḫayāta ḫisset itme ki bu dār-ı fenāda ikāmet [İÜ95b] iden girü mülk-i beḳāya 'avdet ider.⁶⁷⁷¹ Pes⁶⁷⁷² Hācer'e

⁶⁷⁵¹ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 2866, s. 100.

⁶⁷⁵² Neşr: -İÜ

⁶⁷⁵³ Nevbet-i: Pes nevbet-i İS

⁶⁷⁵⁴ riḳḳatle: riḳḳat ile İS

⁶⁷⁵⁵ bu kışşayı rivāyet-i şaḫīḥ ve naḳl-i şarīḥle: şarīḥ-i naḳl ve şaḫīḥ rivāyetle bu ser-ğüzeşti İS

⁶⁷⁵⁶ taşriḥ: ḫikāyet İS

⁶⁷⁵⁷ sābıḳda: sābıḳada İÜ. // eyyām-ı sābıḳda: -İS

⁶⁷⁵⁸ sākin: mihmān İS

⁶⁷⁵⁹ İbrāhīm: -İS

⁶⁷⁶⁰ kıılırken: kıılır dāmen-i himmetle mir'āt-ı 'izārından ğıyārın silerken İS

⁶⁷⁶¹ vücūdnuñ cümle varın: vücūdın İS

⁶⁷⁶² dīvān-ı ḳazādan fermān oldı ki ciger ğüşesi: ḫıṭāb-ı emr-i Yezdān irdi ki oğlu İS

⁶⁷⁶³ uyḫudan: uyḫudan MO

⁶⁷⁶⁴ tecdīd-i libāsıyla: -İÜ

⁶⁷⁶⁵ tecdīd-i libāsıyla İsmā'īl'i: İsmā'īl'i tecdīd-i libāsı İS

⁶⁷⁶⁶ olıser: olıserdür İS

⁶⁷⁶⁷ hemān: -YB, -İS

⁶⁷⁶⁸ Hācer: -MO, -İÜ

⁶⁷⁶⁹ endām-ı: ve ol servī büstān-ı leṭāfetūñ endām-ı İS

⁶⁷⁷⁰ İbrāhīm'e: İsmā'īl'e İÜ, İbrāhīm İS

⁶⁷⁷¹ bu dār-ı fenāda ikāmet iden girü mülk-i beḳāya 'avdet ider: ve ṭarīḳ-i mevlāya gitmekde ḫavf ve ḫaşyet itme ki bu fāniye gelen girü ol bāḳiye mürāca'at idecekdür İS

vedā' idüp 'azîmete himmet itdüklerinde⁶⁷⁷³ Hâcer varṭa-i fikrete⁶⁷⁷⁴ düşüp hayretde iken İblîs-i la'în ki müteḥarrîk-i silsile-i fesād ve mü'essîs-i binâ-yı 'udvân [YB095b] ve 'inâddur. Furşat bulup diledi ki ḥîle ile ḥānedân-ı ḥulleti⁶⁷⁷⁵ Ya'kûb⁶⁷⁷⁶ ma'mûre-i nübüvveti yıka. Pes bir pîr-i 'âkîl⁶⁷⁷⁷ şüretine mütemessîl olup Hâcer'üñ menziline⁶⁷⁷⁸ geldi ve teğâfûl-i şekle⁶⁷⁷⁹ eyitdi ey şâliḥa-i kâmil⁶⁷⁸⁰ bilür misin İbrâhîm ve İsmâ'îl ne yere gitdiler.⁶⁷⁸¹ Hâcer eyitdi bir dost ziyâfete da'vet idüp icâbete 'azîmet itdiler.⁶⁷⁸² Ol bâṭıl⁶⁷⁸³ eyitdi ey gâfil-i gâlaṭ-ı ḥayâl ve fikr-i muḥâl itdüñ⁶⁷⁸⁴ ki şüret-i ḥâlden [İS104b] keyfiyet-i me'âl bilmede imhâl ü ihmâl itdüñ.⁶⁷⁸⁵ Âgâḥ ol ki Ḥalîlu'llâḥ İsmâ'îl'i nâ-gâḥ ḳurbân itmege gider ve bî-günâḥ ol ma'sûmı⁶⁷⁸⁶ yitirüb⁶⁷⁸⁷ çerâğ-ı enbiyâyı söyündürmek diler. Ol rûḥ-ı revân elden giderse şoñ peşimân ne aşşı ider. Bu sözlerden⁶⁷⁸⁸ İblîs'üñ müdde'âsı [MO79a] bu idi ki cemâ'at-i nisâ rikḳat-i ḳalble ma'rûf ve ḳillet-i şabrıla⁶⁷⁸⁹ mevşüfdur. Olâ ki Hâcer bu ḥaberden⁶⁷⁹⁰ müte'essir olup ıztırâba düşe ve Ḥalîl'üñ 'azîmetine mâni' olmağa der-'aḳab irişe. Hâcer eyitdi ey pîr-i telḥ-zebân⁶⁷⁹¹ 'acebdür ki sen Şeyṭân olmayasın. Zîrâ Ḥalîl her bâr ḳatl-i âğyardan⁶⁷⁹² [İÜ96a] firâr iderken İsmâ'îl gibi yâr-ı vefâdâr⁶⁷⁹³ cefâsın ihtiyâr mı ider. Ol müdebbir⁶⁷⁹⁴

⁶⁷⁷² Pes: el-kıṣṣa İS

⁶⁷⁷³ 'azîmete himmet itdüklerinde: böyle revân olduklarında İS

⁶⁷⁷⁴ fikrete: tefekküre İS

⁶⁷⁷⁵ ḥulleti: ḥalîli MO

⁶⁷⁷⁶ Ya'kûb: Ya'kûb ve İS

⁶⁷⁷⁷ 'âkîl: şâliḥ İS

⁶⁷⁷⁸ menziline: ḥizmetine İS

⁶⁷⁷⁹ teğâfûl-i şekle: teğâfûl şekliyle İÜ, şüret-i tecâhülle İS

⁶⁷⁸⁰ kâmil: kâmile İÜ, -İS

⁶⁷⁸¹ gitdiler: gidiler YB

⁶⁷⁸² 'azîmet itdiler: gitdiler İS

⁶⁷⁸³ Ol bâṭıl: İblîs İS

⁶⁷⁸⁴ itdüñ: itmişsin İS

⁶⁷⁸⁵ bilmede imhâl ü ihmâl itdüñ: ne idigün bilmedüñ İS

⁶⁷⁸⁶ bî-günâḥ ol ma'sûmı: ol ma'sûm-ı bî-günâḥ İÜ

⁶⁷⁸⁷ gider ve bî-günâḥ ol ma'sûmı yitirüb: gidüp İS

⁶⁷⁸⁸ sözlerden: güftârdan İS

⁶⁷⁸⁹ şabrıla: şabrıla MO, şabr ile İÜ

⁶⁷⁹⁰ ḥaberden: ḥaberden YB

⁶⁷⁹¹ ey pîr-i telḥ-zebân: ey pîr-i bî-emân ve bed-zebân İS

⁶⁷⁹² her bâr ḳatl-i âğyardan: âğyar ḳatlinden İS

⁶⁷⁹³ vefâdâr: vefâdâra İS

⁶⁷⁹⁴ Ol müdebbir: İblîs İS

eyitdi ey Hācer rü'yāsında⁶⁷⁹⁵ bu emrle⁶⁷⁹⁶ me'mūr olmuşdur. Hācer eyitdi [YB096a] çün fermān-ı Rabb-i ğāfūr şudūr u işāret böyle zühūr itdiyse bizden⁶⁷⁹⁷ muhalefete istiṭā'a yoĝdur sem'an ve ṭā'a.

BEYT⁶⁷⁹⁸

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Ne kim emr itse Hāĝ fermān anuñdur [İS105a]

Cihānda ħul anuñ ħurbān anuñdur⁶⁷⁹⁹

NEŞR⁶⁸⁰⁰

İblīs-i pūr-mekr ü füsūs⁶⁸⁰¹ Hācer'den nevmīd⁶⁸⁰² ü me'yūs⁶⁸⁰³ olup fi'l-ħāl Hālīl'i izlāl içün reh-güzārına gelüp eyitdi ey 'aql-ı zamān ve⁶⁸⁰⁴ efdāl ehl-i cihān nice⁶⁸⁰⁵ revā görürsin ki gülzār-ı nübüvvetüñ nihāl-i nūrısın vesvese-i ħ'āb u ħayālle āzürde-i tīşe-i cefā kılasın ve şadef-i risāletüñ⁶⁸⁰⁶ gevher-i⁶⁸⁰⁷ tābnākin daĝdaĝa-i fikr-i muħālle gird-āb-ı belāya şalup müteħayyir ve müte'essif olasın. Hālīl⁶⁸⁰⁸ bildi ki ol bed-baĝt İblīs'dür. Eyitdi ey cāhil⁶⁸⁰⁹ egerçi İsmā'īl mīve-i naĝl-i ħayātum ve cevher-i gencīne-i zātumdur lākin

⁶⁷⁹⁵ rü'yāsında: rü'yāsına YB, vāĝı'asında İS

⁶⁷⁹⁶ emrle: emr ile MO, emre İS

⁶⁷⁹⁷ çün fermān-ı Rabb-i ğāfūr şudūr u işāret böyle zühūr itdiyse bizden: fermān-ı ilāh bu ħuşuşda şudūr bulup cānib-i Hāĝ'dan işāret böyle olduysa benden İS

⁶⁷⁹⁸ Beyt: -İÜ, şı'r-i Fuzūlī

⁶⁷⁹⁹ Ne kim emr itse Hāĝ fermān anuñdur/Cihānda ħul anuñ ħurbān anuñdur: Cānıla bizden eger ħoşnūd ola cānānumuz/Cāna minnetdür anuñ ħurbānı olsun cānumuz İS. Şeyma Güngör, *Fuzūlī Hadikatü's-Sü'edâ*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987, s.38.

⁶⁸⁰⁰ Neşr: -İÜ

⁶⁸⁰¹ pūr-mekr ü füsūs: -İS

⁶⁸⁰² nevmīd: na-ümīd MO, nevmīz İS

⁶⁸⁰³ ü me'yūs: -İS

⁶⁸⁰⁴ ve: ve ey İS

⁶⁸⁰⁵ nice: ne İS

⁶⁸⁰⁶ risāletüñ: nübüvvetüñ İS

⁶⁸⁰⁷ gevher-i: nihāl nūrısın vesvese-i ħ'āb u ħayālle āzürde-i tīşe-i cefā kılasın ve şıdĝ-ı risāletüñ gevher-i İS

⁶⁸⁰⁸ Hālīl: ħāzret-i Hālīl İS

⁶⁸⁰⁹ cāhil: müdebbir İS

BEYT⁶⁸¹⁰

[fā'ilātün/fā'ilatün/fā'ilātün/fā'ilün]

Cānla bizden eger rāzī ola cānānumuz

Cāna minnetdür hemān qurbānı olsun cānumuz

NEŞR⁶⁸¹¹

Andan daḥı İblīs melūl ü me'yūs gidüp İsmā'īl tıfldur diyü⁶⁸¹² firibe qābil-i [MO79b] taşavvur idüp⁶⁸¹³ eyitdi ey gül-i gülzār-ı nübüvvet⁶⁸¹⁴ ne cānibe⁶⁸¹⁵ 'azīmet idersin. İsmā'īl eyitdi bir dost mihmānḥānesine da'vet idüp ziyāfetine⁶⁸¹⁶ [İS105b] giderüz. Ol qallāş eyitdi [İÜ96b] gāfil [YB096b] mebāş İbrāhīm seni zebḥ-i⁶⁸¹⁷ 'azīm itmek diler. Zinhār güftārına⁶⁸¹⁸ i'tibār itme ki vaḥdet şarābı anı şöyle⁶⁸¹⁹ mest itmişdür ki⁶⁸²⁰ ḥaḫādan şavābı fark itmez oldu. Bu kār-ı nā-şavāba niçün uyar⁶⁸²¹ ki⁶⁸²² şoñra ıztırāba düşer.⁶⁸²³ Ḥazret-i⁶⁸²⁴ İbrāhīm eyitdi bu şeyṭān-ı racīm evlād-ı ādeme āşikāre 'adū-yı 'azīmdür. Bunuñ şerr ü şūrından iḥtirāz⁶⁸²⁵ ve durūğ-ı bī-fürūğından iğmāz ile İsmā'īl cānib-i İblīs'e seng-i ictināb atup 'ayn-ı la'īni kör itdi ve⁶⁸²⁶ gāzabla⁶⁸²⁷ eyitdi yā mel'ün kızble⁶⁸²⁸ yanuma gelme ki

⁶⁸¹⁰ Beyt: müfred YB, şi'r-i Fuzūlī. // Cānla bizden eger ḥoşnūd ola cānānumuz/Cāna minnetdür anuñ qurbānı olsun cānumuz: Ne kim emr itse Ḥaḫ fermān anuñdur/Cihānda qul anuñ qurbān anuñdur İS. Şeyma Güngör, *Fuzûlî Hadikatü's-Sü'edâ*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987, s.38.

⁶⁸¹¹ Neşr: -İÜ

⁶⁸¹² deyü: -YB, -MO. // Andan daḥı İblīs melūl ü me'yūs gidüp İsmā'īl tıfldur deyü: İblīs-i pür-telbīs andan daḥı me'yūs olup İsmā'īl'i tıfl görüp İS

⁶⁸¹³ idüp: kırup İS

⁶⁸¹⁴ nübüvvet: nübüvvet ve ey nihāl-i ravza-i risālet İS

⁶⁸¹⁵ cānibe: ṭarafa İS

⁶⁸¹⁶ bir dost mihmānḥānesine da'vet idüp ziyāfetine: dost da'vetine icābete İS

⁶⁸¹⁷ zebḥ-i: zebḥ-i YB

⁶⁸¹⁸ güftārına: sözine İS

⁶⁸¹⁹ şöyle: -İS

⁶⁸²⁰ itmişdür ki: idüp İS

⁶⁸²¹ uyar: iver YB

⁶⁸²² niçün uyar ki: şurū' idüp İS

⁶⁸²³ düşer: düşecekdür İS

⁶⁸²⁴ Ḥazret-i: -YB, -MO, -İS

⁶⁸²⁵ iḥtirāz: iḥtirāz YB

⁶⁸²⁶ racīm evlād-ı ādeme āşikāre 'adū-yı 'azīmdür. Bunuñ şerr ü şūrından iḥtirāz ve durūğ-ı bī-fürūğından iğmāz ile İsmā'īl cānib-i İblīs'e seng-i ictināb atup 'ayn-ı la'īni kör itdi ve: racīmdür anuñ ḥīle-i telbīsünden hezr ile İsmā'īl ol la'īne İS

enbiyâyı Hudâ⁶⁸²⁹ haḫâdan hıfz idüp umür-ı nâ-sezâyı ilkâ⁶⁸³⁰ itmez. Çün bendesin Mevlâ da‘vet ide.⁶⁸³¹ *semi‘nâ ve aḫa‘nâ*.⁶⁸³²

BEYT⁶⁸³³

[fâ‘ilâtün/fâ‘ilâtün/fâ‘ilâtün/fâ‘ilün]

Cānumı cānān eger isterse minnet cānuma

Cān nedür kim anı ḫurbān itmiyem cānānuma⁶⁸³⁴

NEŞR⁶⁸³⁵

Çün⁶⁸³⁶ vālid-i şālīḫ veled-i ḫalef ile meşālīḫ görmege⁶⁸³⁷ ittifāḫla Mina'ya geldiler. İbrāhīm miyān-ı bendinden⁶⁸³⁸ tīg u resen çıkarup eyitdi ey ferzend-i sa‘ādetmend ḫikmet-i Rabb-i ‘izzetden zebḫuḫna fermān olubdur. [İS106a] Şalāḫuḫ nedür İsmā‘īl ol vāḫı‘ayı emr-i taḫdīr-i Perverdigār⁶⁸³⁹ kendüye şeref-i rüzgār bilüp eyitdi *yā ebeti if‘āl mā-tu’meru*.⁶⁸⁴⁰ İbrāhīm eyitdi ey ferzend-i kirāmī baḫa ḫiç vaşiyetüñ var mı. İsmā‘īl eyitdi ey [YB097a] peder vaşiyetümden [MO80a] birkaç haber diyeyim.⁶⁸⁴¹ Evvelā ḫurbān itdügüñ⁶⁸⁴² dem elüm ayağum [İÜ97a] muḫkem bend idesin ki⁶⁸⁴³ tīgdan elüm yitdükde endāmum ḫarekātından cenābuḫna dem şıçrayup mürtekib-i ‘iṣyān olam⁶⁸⁴⁴ ve bir vaşiyetüm budur ki

⁶⁸²⁷ ğazabla: ğazab ile İS

⁶⁸²⁸ kızble: kız ile MO

⁶⁸²⁹ enbiyâyı Hudâ: ḫaḫ te‘ālā enbiyā-yı İS

⁶⁸³⁰ ilkā: anlara ilkā İS

⁶⁸³¹ ide: ide sözümüz yok İS

⁶⁸³² “...işittik ve itaat ettik...” Kur‘ân-ı Kerîm, 2/285.

⁶⁸³³ Beyt: -İÜ, şî‘r-i Fuzûlî

⁶⁸³⁴ Şeyma Güngör, *Fuzûlî Hadikatü’s-Sü‘edâ*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987, s.39.

⁶⁸³⁵ Neşr: -İÜ

⁶⁸³⁶ Çün: cānib-i İblīs’e seng-i ictināb atup ‘ayn-ı la‘îni kör itdi. Çün İS

⁶⁸³⁷ ile meşālīḫ görmege: -İS

⁶⁸³⁸ miyān-ı bendinden: bilinden İS

⁶⁸³⁹ Perverdigār: Perverdigār ile MO, İÜ. // ol vāḫı‘ayı emr-i taḫdīr-i Perverdigār: emr-i taḫdīrle ol vāḫı‘ayı İS

⁶⁸⁴⁰ “...Babacığım, emrolunduğu şeyi yap...”, Kur‘ân-ı Kerîm, 37/102.

⁶⁸⁴¹ vaşiyetümden birkaç haber diyeyim: saḫa bir ḫaç vaşiyetüm vardur İS

⁶⁸⁴² itdügüñ: itdigüñ MO

⁶⁸⁴³ bend idesin ki: bağlayasın ki İS

⁶⁸⁴⁴ yitdükde endāmum ḫarekātından cenābuḫna dem şıçrayup mürtekib-i ‘iṣyān olam: irişdükde bî-iḫtiyār cism-i za‘îfimi izḫrāba şalup ḫarekātumdan saḫa elüm yitüp mücib-i ‘iṣyān ola İS

zamān-ı zebhümde⁶⁸⁴⁵ bir⁶⁸⁴⁶ ruhsār-ı hūn-ālūdumı hāke döndüresin⁶⁸⁴⁷ veyā ridāñla⁶⁸⁴⁸ ‘ızārumı⁶⁸⁴⁹ setr idesin ki bilürem⁶⁸⁵⁰ şefkatüñ gālibdür. Cāyiz ki⁶⁸⁵¹ müṭāla‘a-i şafha-i dīdārum⁶⁸⁵² icrā-yı hūkme māni‘ olup taqşır-i itā‘atle müttehem olasın ve bir vaşiyetüm budur ki rūhum teslīm olduğda Hudā-yı bī-zevāl emrine imtişāl idüp fi'l-hāl zīr-i hākde cesedümi⁶⁸⁵³ işāl-i vişāl-i Zū'l-celāl⁶⁸⁵⁴ idesin ki emr-i Rabbāni‘de ihmāl-i bī-ihtimāl [İS106b] ola⁶⁸⁵⁵ ve bir vaşiyetüm budur ki ‘uzlet-hāneñe mürāca‘at müyesser olduğda⁶⁸⁵⁶ vālide-i mihrbānumı tesellī idüp hātırın⁶⁸⁵⁷ ri‘āyet ve şabr u şükr tarīkine hidāyet kılasın. Veşāyā tamām olduğda İbrāhīm İsmā‘il’üñ dest ü pāsın⁶⁸⁵⁸ muhkem bend idüp⁶⁸⁵⁹ heybetle tīg-ı bī-dirīğin çıkarup hiddetle çaldıkda⁶⁸⁶⁰ kaṭ‘ā bir kılına zarar itmeyüp tīguñ yüzi ardına döndi. Nā-çār tīguñ ucıyla tekrār şancup girü şapına degin kuruldı.⁶⁸⁶¹ Melā’ike-i zemīn ü āsmān bu vākı‘aya hayrān⁶⁸⁶² olup hurūşa ve⁶⁸⁶³ çarḥ-ı devrān⁶⁸⁶⁴ cūşa [YB097b] gelüp ey Hudāvend-i Yezdān⁶⁸⁶⁵ bu ne bende-i ‘azīmü’ş-şān ve muhliş-i ‘adīmü’l-akrāndur ki tarīk-i maḥabbetde āteş-i sūzāna bıraqsalar tefāvüt kılmaz [İÜ97b] ve ciger-güşesinüñ katline hūkm iderler⁶⁸⁶⁶ mütezaccır⁶⁸⁶⁷ olmaz. El-kışşa

⁶⁸⁴⁵ zebhümde: zebhümde YB

⁶⁸⁴⁶ bir: -İÜ, -İS

⁶⁸⁴⁷ hūn-ālūdumı hāke döndüresin: zerdümi yir yüzine bırağup İS

⁶⁸⁴⁸ ridāñla: ridāñ ile MO

⁶⁸⁴⁹ ‘ızārumı: ‘ızārımı MO. // ridāñla ‘ızārumı: ḥod ridāñla İS

⁶⁸⁵⁰ bilürem: -YB

⁶⁸⁵¹ cāyiz ki: -MO, el-vāre İS

⁶⁸⁵² dīdārum: ruhsārım İS

⁶⁸⁵³ cesedümi: cesedimi MO

⁶⁸⁵⁴ Hudā-yı bī-zevāl emrine imtişāl idüp fi'l-hāl zīr-i hākde cesedümi işāl-i vişāl-i Zū'l-celāl: libāsumdan tenimi cüdā itdükden şoñra fi'l-hāl defn İS

⁶⁸⁵⁵ bī-ihtimāl ola: olunmayup vişāl-i Zū'l-celāl müyesser ola İS

⁶⁸⁵⁶ ‘uzlet-hāneñe mürāca‘at müyesser olduğda: dāru's-sa‘adetüñe mürāca‘at kılduğında İS

⁶⁸⁵⁷ hātırın: hātırın YB

⁶⁸⁵⁸ dest ü pāsın: ellerin ve ayakların İS

⁶⁸⁵⁹ bend idüp: bağlayup İS

⁶⁸⁶⁰ çaldıkda: ḥalk-ı mübarekine çaldıkda İS

⁶⁸⁶¹ kaṭ‘ā bir kılına zarar itmeyüp tīguñ yüzi ardına döndi. Nā-çār tīguñ ucıyla tekrār şancup girü şapına degin kuruldı: -İS

⁶⁸⁶² hayrān: hayrān YB

⁶⁸⁶³ ve: -YB

⁶⁸⁶⁴ devrān: felek İS

⁶⁸⁶⁵ ey Hudāvend-i Yezdān: nidā itdiler ki yā Rabb İS

⁶⁸⁶⁶ iderler: iderler aşlā İS

⁶⁸⁶⁷ mütezaccır: münzecir İS

İbrāhīm yetmiş nevbet-i tîğ çalup [MO80b] sa'y-ı belîğ itdi.⁶⁸⁶⁸ Kaṭ'a bir kılın⁶⁸⁶⁹ kaṭ' itmedi ve ol cism-i laṭife tîğ-ı bî-dirîğden⁶⁸⁷⁰ zarar yetmedi. Ḥalîlu'llāh hıṣmnāk olup ol tîği bir taşa çaldı. Fi'l-hāl ol taşı⁶⁸⁷¹ naḳḳāre mişāl⁶⁸⁷² iki pāre kıldı. [İS107a] Ḥalîl bu ḥayretde iken⁶⁸⁷³ Cebrā'îl bir ḳurbānla⁶⁸⁷⁴ nāzil olup eyitdi ey Ḥalîl-i Rabb-i Celîl⁶⁸⁷⁵ *ḳad ṣaddaḳte'r-ru'yā*⁶⁸⁷⁶ beşāret saña ki ḳurbānuñ maḳbûl⁶⁸⁷⁷ oldu ve 'ibādetuñ derece-i ḳabûl buldı. Bu kebş-i 'azîmü'l-berekātı İsmā'îl 'ivażına⁶⁸⁷⁸ ḳurbān eyle. Hemān İbrāhīm ol ḳoçı⁶⁸⁷⁹ ḳurbān idüp ol bend-i belādan İsmā'îl āzād olmağla⁶⁸⁸⁰ cümlesi⁶⁸⁸¹ şād ve şükûfe-i nev-bahār gibi güşād oldılar.⁶⁸⁸² İmdi⁶⁸⁸³ Züleyhā-yı bülend-himmet⁶⁸⁸⁴ gerçi her ḥizmetüñ⁶⁸⁸⁵ ibtidāsı⁶⁸⁸⁶ belā ve meşāḳḳatdür. Ammā intihāsı şafā ve meserretdür. Merd-i İlāhî olan menāhî ḳurbından⁶⁸⁸⁷ ḳaçup fikr-i günāhu ḥātırına⁶⁸⁸⁸ getürmez ve her dem cenāb-ı Ḥaḳḳ'a i'timādın muḥkem kırup müfsidüñ [YB098a] āline ve İblîs'üñ izlāline aldanmaz.

NAZM⁶⁸⁸⁹

[mefā'îlün/mefā'îlün/fe'ülün]

Cefāsı ḥazret-i Ḥaḳḳ'uñ vefādur

⁶⁸⁶⁸ sa'y-ı belîğ itdi: -İS

⁶⁸⁶⁹ bir kılın: -İS

⁶⁸⁷⁰ bî-dirîğden: tîzden İS

⁶⁸⁷¹ çaldı. Fi'l-hāl ol taşı: çalup diledi İS

⁶⁸⁷² mişāl: gibi İS

⁶⁸⁷³ Ḥalîl bu ḥayretde iken: ol ḥinde İbrāhīm müteḥayyir iken İS

⁶⁸⁷⁴ ḳurbānla: ḳoc İS

⁶⁸⁷⁵ Rabb-i Celîl: -İS

⁶⁸⁷⁶ "Gördüğün rüyanın hükmünü yerine getirdin", Kur'ân-ı Kerîm, 37/105.

⁶⁸⁷⁷ maḳbûl: ḳabûl İS

⁶⁸⁷⁸ 'ivażına: 'ivaza YB

⁶⁸⁷⁹ ḳoçı: ḳocı MO

⁶⁸⁸⁰ olmağla: olmağa İÜ

⁶⁸⁸¹ ol bend-i belādan İsmā'îl āzād olmağla cümlesi: İsmā'îl āzād bend-i belādan ve vālideyni İS

⁶⁸⁸² şād ve şükûfe-i nev-bahār gibi güşād oldılar: şād oldu İS

⁶⁸⁸³ İmdi: İmdi ey İÜ, İS

⁶⁸⁸⁴ bülend-himmet: -İS

⁶⁸⁸⁵ ḥizmetüñ: işüñ İS

⁶⁸⁸⁶ ibtidāsı: iptidāsı YB

⁶⁸⁸⁷ menāhî ḳurbından: menāhîden İS

⁶⁸⁸⁸ ḥātırına: ḳalbine İS

⁶⁸⁸⁹ Nazm: kıt'a YB, nazm-ı Yahyā İS

Belâsı imtiyhân-ı enbiyâdur⁶⁸⁹⁰

Nebîler şabrına taḥsîn ü sâbâş

Ḥaḳ'uñ tîğ-i celâline açar baş⁶⁸⁹¹

NEŞR⁶⁸⁹²

Bu ḥikâyet⁶⁸⁹³ Züleyhâ'ya ḥayli ḥâlet virdi. Lâkin derd-i 'ışkı bî-şumâr olup bî-ihtiyâr esrâr-ı 'ışkı [IÜ98a] izhâr itmege [İS107b] başladı. Birgün yine 'arz-ı merâma sevḳ-i kelâm idüp ŝevḳle⁶⁸⁹⁴ ol şâh-ı be-nâma birinden vâfir şikâyet itdi ki ey serv-i bâg-ı⁶⁸⁹⁵ melâḥat bu vilâyetde bir ḥurşid-ṭal'at cihân⁶⁸⁹⁶ ḥalkınuñ yerlerin nâr idüp her kes içinden bî-zâr oldı. [MO81a] Bir nicesi⁶⁸⁹⁷ ol mehüñ mübtelâsı olmağın dâ'im anlara cefâsı artup ḥaṭâsı n'idügin⁶⁸⁹⁸ ol çeşm-i fettân bilmeyüp nâ-ḥaḳ yere çok ḳan eyler. Pend⁶⁸⁹⁹ itseler 'inâdı artup şimdi adı bî-cefâya⁶⁹⁰⁰ çıḳdı. Ṭapuñdan⁶⁹⁰¹ icâzet olursa getürsünler naŝîḥat buyuruñ gerçi dil uciyla ol dildâr izne iḳrâr virüp⁶⁹⁰² velî gönline nice efkâr geldi. Meger Züleyhâ bir ḥüb tedbîr ya'nî cemâl-i Yûsuf'ı taşvîr itmişdi.⁶⁹⁰³ Bî- ihtiyâr ol şüreti Yûsuf'a şunup âŝüb-ı ḥufte-i bîdâr⁶⁹⁰⁴ ve râz-ı nühüfte-i izhâr itdi ve ol verd-i ḥandân nâzla tebessüm [YB098b] idüp ol an eyitdi ey Züleyhâ-yı zamân vaḳti gelmedin gül [İS108a] güşâde olsa 'ömri hürmetin bâda virür ve şadef ağzın açup dendânın gösterse hemîn⁶⁹⁰⁵ dürr-i meknûnın alup bağrın delerler. Zinhâr nefsi emmâre saña mâr

⁶⁸⁹⁰ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 2933, s. 102; Beytte geöen "ḥazret-i" ibaresi Yahyâ Bey'in Yûsuf u Zelîhâ'sında "cânib-i" şeklinde geömektedir.

⁶⁸⁹¹ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 2936, s. 102; Beytte geöen "Nebîler şabrına" ibaresi Yahyâ Bey'in Yûsuf u Zelîhâ'sında "Erenler cündine" şeklinde geömektedir.

⁶⁸⁹² Neşr: -IÜ

⁶⁸⁹³ ḥikâyet: ḥikâyet gerçi İS

⁶⁸⁹⁴ ŝevḳle: -İS

⁶⁸⁹⁵ bâg-ı: mülk-i İS

⁶⁸⁹⁶ cihân: vardur ki cihân İS

⁶⁸⁹⁷ nicesi: niöesi MO

⁶⁸⁹⁸ n'idügin: ne idigün İS

⁶⁸⁹⁹ Pend: naŝîḥat İS

⁶⁹⁰⁰ bî-cefâya: bî-vefâya IÜ, İS

⁶⁹⁰¹ Ṭapuñdan: ḥazretüñden İS

⁶⁹⁰² virüp: virdi IÜ. // izne iḳrâr virüp: izn virüp İS

⁶⁹⁰³ itmişdi: itmişidi MO, IÜ

⁶⁹⁰⁴ ḥufte-i bîdâr: fitne-i bîdâr IÜ

⁶⁹⁰⁵ hemîn: -İS

olup⁶⁹⁰⁶ ol nā-be-kār seni ehl-i nār itmesün ki⁶⁹⁰⁷ şoñra bī-zār olmayasın ve nār-ı melāmeti zülāl-i ğayretle söyündürüp da‘vā-yı maħabbet [İÜ98b] mücāz⁶⁹⁰⁸ itme ki ‘aķıbet evc-i ‘izzete pervāz idemeyüp müte’essif olmasın.⁶⁹⁰⁹

BEYT⁶⁹¹⁰

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Hevāya tābi‘ olur dūd-ı memdūd

İder yüzi қarası anı merdūd⁶⁹¹¹

NEŞR⁶⁹¹²

El-ķışşā Züleyhā’nuñ cevābı kesāda⁶⁹¹³ düşüp Yūsuf’uñ ‘itābı ziyāde ve dāyimā istiğnāda olup rüz u şeb ‘ibādet-i Ĥudā’da taķşır kılmazdı.⁶⁹¹⁴ Nübüvvet nūrı yüzinde bāhir ve vilāyet sırrı sözinde zāhir idi. Her kaçan ol dil-ārām anı şayd için şirīn [MO81b] kelāmla⁶⁹¹⁵ dām қurup yem yerine gözlerinden nem şaçardı. Ol murğ-i çālāk dām-ı ‘işyāndan ĥazernāk olup aña meyl itmeden⁶⁹¹⁶ kaçardı. [İS108b] Ol eşkiyā mā-cerāsın söyledükçe⁶⁹¹⁷ bu enbiyā ser-güzeştin zıkr idüp nice⁶⁹¹⁸ demler birbirine elemler ve dürlü ğamlar virürlerdi.⁶⁹¹⁹ Evvelki gibi Züleyhā’nuñ iltiyāmına⁶⁹²⁰ iltifāt olmayup Yūsuf’dan [YB099a] yüz bulmayıcaķ nā-çār müşāhede-i dīdāra қanā‘at ve rızā-yı⁶⁹²¹ yāre itā‘at idüp ihtiyārın meh-i

⁶⁹⁰⁶ olup: olur İS

⁶⁹⁰⁷ ki: -YB

⁶⁹⁰⁸ mücāz: -İS

⁶⁹⁰⁹ evc-i ‘izzete pervāz idemeyüp müte’essif olmasın: nedāmet cekmeyesin İS

⁶⁹¹⁰ Beyt: -İÜ, nazm-ı Yaħyā İS

⁶⁹¹¹ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 2885, s. 104

⁶⁹¹² Neşr: -İÜ

⁶⁹¹³ cevābı kesāda: sözi ğüşāde İS

⁶⁹¹⁴ ‘ibādet-i Ĥudā’da taķşır kılmazdı: kendü tātine müdāvemet ve her ne vaķt riyāzet ile Rabb-i ‘izzete ‘ibādet iderdi İS

⁶⁹¹⁵ kelāmla: kelām ile İS

⁶⁹¹⁶ meyl itmeden: rām olmadan İS

⁶⁹¹⁷ söyledükçe: söyledükce MO

⁶⁹¹⁸ nice: niçe MO, İÜ

⁶⁹¹⁹ virürlerdi: virürlerdi Züleyhā’ya İS

⁶⁹²⁰ Züleyhā’nuñ iltiyāmına: -İS

⁶⁹²¹ rızā-yı: rışā-yı YB

Ken‘ān'a ve cümle kārīn-i Ḥudā-yı Yezdān'a ışmarladı.⁶⁹²² Pes meh-i Ken‘ān ol zamān-ı⁶⁹²³ cihān bāğında verd-i ḥandān gibi⁶⁹²⁴ kām-rān iken biraz zamān⁶⁹²⁵ çobān olmağ bābında fırsat gözleyüp ḥaḳīḳat cümle-i enbiyā rā‘iyān-ı ümmet ve çobānlık anlara pīşe ve ‘adet olmağın bu ḥükme Züleyḥā’dan temennā-yı icāzet⁶⁹²⁶ itdi. Züleyḥā daḥı ḥabībiniñ rızāsın⁶⁹²⁷ ma‘ḳül görüp recāsın ḳabül itdi ve ol gül-i ḥandānı tesellī itmege⁶⁹²⁸ cāndan [İÜ99a] bende-i fermānı olup ol temennānuñ esbābın mürettib ne ḳaydı var ise⁶⁹²⁹ hep gördi ve⁶⁹³⁰ bir süri ağnāmu fi'l-ḥāl cānib-i⁶⁹³¹ Yūsuf'a irsāl itdi. Māh-ı Ken‘ān çiçek⁶⁹³² [İS109a] içinde řan gül-i ḥandān ve yā ḥamel burcında ḥurşīd-i tābān⁶⁹³³ gibi ğanem içre řitābān oldu. Gerçi ol perī-zād seyr-i ağnāmıla dil-řād idi ammā⁶⁹³⁴ çobānlıđdan ve şehlükden āzād⁶⁹³⁵ itdi.⁶⁹³⁶ Pes Züleyḥā-yı nigārın⁶⁹³⁷ bir niçe emīn gözciler ta‘yīn idüp hemīn ol yār-ı güzīni izlerlerdi.⁶⁹³⁸ Ol zamān Züleyḥā’nuñ derūnına⁶⁹³⁹ bīm-i hicrān [MO82a] düşüp ğam göñül şehrin vīrān itdi. Dāyimā ibtilāda ve ‘ömri ğuni belāda geçüp dem-ā-dem [YB099b] gözleriniñ yaşı ḳaṭre ḳaṭre revān olurdu.⁶⁹⁴⁰ İki ‘ālemde ārzūsı hemān bir kerre yārın ‘ayān görüp yolına biñ cān⁶⁹⁴¹ revān ve ol ‘ide cānın⁶⁹⁴² ḳurbān itmek idi.⁶⁹⁴³ Ammā nām u niřān⁶⁹⁴⁴ görmeyüp ḥayāl ü ḥ‘ābla cān

⁶⁹²² ışmarladı: tefvīz itdi İS

⁶⁹²³ meh-i Ken‘ān ol zamān-ı: ol zamān meh-i Ken‘ān İS

⁶⁹²⁴ bāğında verd-i ḥandān gibi: bāğından İS

⁶⁹²⁵ biraz zamān: bir ḳaç ğün İS

⁶⁹²⁶ temennā-yı icāzet: icāzet iltimās İS

⁶⁹²⁷ rızāsın: muḳteżāsın İS

⁶⁹²⁸ ol gül-i ḥandānı tesellī itmege: -İS

⁶⁹²⁹ var ise: varısa YB, İÜ

⁶⁹³⁰ gördi ve: düzetdi ve řafā-yı ḥāṭır ile İS

⁶⁹³¹ cānib-i: cenāb-ı İS

⁶⁹³² çiçek: çemen İÜ

⁶⁹³³ tābān: dirāřřān MO

⁶⁹³⁴ perī-zād seyr-i ağnāmıla dil-řād idi ammā: perī-zāda İS

⁶⁹³⁵ āzād: āzād YB, arar İS

⁶⁹³⁶ itdi: idi İÜ, İS

⁶⁹³⁷ Pes Züleyḥā-yı nigārın: lākin Züleyḥā İS

⁶⁹³⁸ izlerlerdi: gözlerdi İÜ

⁶⁹³⁹ derūnına: içine İS

⁶⁹⁴⁰ revān olurdu: aḳardı İS

⁶⁹⁴¹ biñ cān: cānın İÜ

⁶⁹⁴² cānın: kendüzün İS

⁶⁹⁴³ idi: ammā İS

⁶⁹⁴⁴ niřān: niřānın İÜ, İS

eglerdi. Şöyle deng ü hayrân⁶⁹⁴⁵ olmuş idi⁶⁹⁴⁶ ki nedür⁶⁹⁴⁷ derdine dermân bilmezdi.⁶⁹⁴⁸

BEYT⁶⁹⁴⁹

[mefā'îlün/mefā'îlün/fe'ülün]

Belâdur ıışk işi başa belâdur

Bilür bu hâli ol kim mübtelâdur⁶⁹⁵⁰

NEŞR⁶⁹⁵¹

El-kıışsa Yūsuf bir niçe eyyām zabt-ı⁶⁹⁵² aġnāmla dili⁶⁹⁵³ ārām itmişken⁶⁹⁵⁴ [İS109b] Züleyhā girü ibrām idüp ol serv-i hırāmānı⁶⁹⁵⁵ kendüye rām itmege şarf-ı iġdām itdi.⁶⁹⁵⁶ Hemîn yine⁶⁹⁵⁷ gözün būs ve kenāra diküp diledi ki serv-dālın⁶⁹⁵⁸ çenāra⁶⁹⁵⁹ ŧolaya. Min ba'd ol mihr-i enverden yüz bulmayup [İÜ99b] ħüsnini⁶⁹⁶⁰ zer ü ziverden yudı ve taşarruf-ı ıışkuñ olduġın⁶⁹⁶¹ fehm idüp⁶⁹⁶² kendüzin⁶⁹⁶³ yav kıldı⁶⁹⁶⁴ ve cemāl-i gülşeninüñ ābı ve yañaġı güllerinüñ tābı gidüp yüzi gül gibi rengin iken⁶⁹⁶⁵ nesrin oldı⁶⁹⁶⁶ ve bu derd-i elemden cānı buñalup bār-ı⁶⁹⁶⁷ ġamdan ħaddi büküldi.

⁶⁹⁴⁵ hayrân: hayrân MO, İS

⁶⁹⁴⁶ olmuş idi: olmuşıdı MO

⁶⁹⁴⁷ nedür: ne YB, -İS

⁶⁹⁴⁸ bilmezdi: nedür bilmezdi İS

⁶⁹⁴⁹ Beyt: Müfred YB, nazm İÜ, li-ibni Kemāl İS

⁶⁹⁵⁰ Tekin, Şinasi ve Tekin, A. T., a.g.e, b. 1641, s. 57.

⁶⁹⁵¹ Neşr: -İÜ

⁶⁹⁵² zabt-ı: -İS

⁶⁹⁵³ dili: -İS

⁶⁹⁵⁴ itmişken: itmişiken MO

⁶⁹⁵⁵ hırāmānı: hırāmı İÜ

⁶⁹⁵⁶ ol serv-i hırāmānı kendüye rām itmege şarf-ı iġdām itdi: vişāl-i yāre icicek İS

⁶⁹⁵⁷ Hemîn yine: yine hemîn İÜ, hemîn İS

⁶⁹⁵⁸ serv-dālın: serv-dālını İÜ, -İS

⁶⁹⁵⁹ çenāra: kenāra İÜ

⁶⁹⁶⁰ ħüsnini: yüzini İÜ

⁶⁹⁶¹ olduġın: olduġını İÜ

⁶⁹⁶² fehm idüp: bilüp İS

⁶⁹⁶³ kendüzin: kendüsini İÜ

⁶⁹⁶⁴ yav kıldı: yavi kıldı İÜ

⁶⁹⁶⁵ iken: -İÜ

⁶⁹⁶⁶ oldı: olup şoldı İS

BEYT⁶⁹⁶⁸

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Belī böyle-durur dehr içre ‘adet

Kişi bulduğına kılmaz kanā‘at⁶⁹⁶⁹

Hele göz görmeyicek şabr ider dil

Velâkin göz görürken şabr müşkil⁶⁹⁷⁰

Dāye gördi ki ol bedr-cemāl gün geldükçe hilāl ü ‘işmeti ‘ırzı pāy-māl u ğamdan lāl⁶⁹⁷¹ oldı.⁶⁹⁷² Hemīn⁶⁹⁷³ sāyveş ol serv-i bālāya⁶⁹⁷⁴ karīn olup [İS110a] eyitdi ey giryān⁶⁹⁷⁵ [YB100a] gözlerüme⁶⁹⁷⁶ nūr u sūzān sīneme⁶⁹⁷⁷ sürürına neden rencūr u bī-ħuzürsın ki dil-ārāmuñ emrūñe rām ve ma‘şūkuñ müdām kapuñda ğulām iken cānuñ [MO82b] n’içün⁶⁹⁷⁸ ārām itmeye ve buncılayın melek-ħū dilber ve perī-rū bir rūh-ı muşavver saña kemterīn⁶⁹⁷⁹ çāker ü vaşlı her dem müyesser iken aşlı yoğdur ki sīneñüñ sūzı artup böyle pā-māl ü aşüfte-ħāl olasın. ‘Uşşāk içinde kime müyesser olmuşdur ki ma‘şūkı aña böyle musahhar ola. N’içün bu ħāle⁶⁹⁸⁰ şükr ü minnet eylemezsin. Mübādā⁶⁹⁸¹ eldeki fırsat fevt olup nedāmet çekesin. Bilürsın ki inķılāb-ı çarħ-ı gerdün cihān⁶⁹⁸² ħālını her gün dīger-gün

⁶⁹⁶⁷ bār-ı: yār-ı İS

⁶⁹⁶⁸ Beyt: -YB, -MO, -İÜ

⁶⁹⁶⁹ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 3987, s. 130.

⁶⁹⁷⁰ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 4115, s. 135. // Belī böyle-durur dehr içre ‘adet/Kişi bulduğına kılmaz kanā‘at/Hele göz görmeyicek şabr ider dil/Velâkin göz görürken şabr müşkil: -YB, -MO, -İÜ

⁶⁹⁷¹ lāl: bili bükülüp lāl İS

⁶⁹⁷² oldı: oldı ve ağlamağla ol dīde-i siyeh-rū gönlinüñ ocağına şü koydı İS

⁶⁹⁷³ Hemīn: hemān İÜ

⁶⁹⁷⁴ serv-i bālāya: āya İS

⁶⁹⁷⁵ giryān: gūyān İS

⁶⁹⁷⁶ gözlerüme: gözlerime MO, İÜ

⁶⁹⁷⁷ nūr u sūzān sīneme: sūzlaruñ nūr u sūzān sīneme ve ruħlaruñ İS

⁶⁹⁷⁸ cānuñ n’içün: niçün cān İS

⁶⁹⁷⁹ kemterīn: bende-i İS

⁶⁹⁸⁰ ħāle: ħāline İS

⁶⁹⁸¹ Mübādā: mābāzā İS

⁶⁹⁸² cihān: -İÜ

itmeden hālī degüldür. Maḥall-i fırsatda leb-i cān-perverinden kām olup müdām rām-ı dil-ārāmla cān u dili⁶⁹⁸³ ārām eyle.

BEYT⁶⁹⁸⁴

[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]

Dost odur kim⁶⁹⁸⁵ saña toğrusın diye

Ol degül kim saña toğrusın diye⁶⁹⁸⁶

NEŞR⁶⁹⁸⁷

[İÜ100a] Çün dāye bu yüzden ol āya pend ü naşīhat⁶⁹⁸⁸ dürlerin şaçdı ve sırrı hālinden bu resme [İS110b] haberlerin açdı. Züleyhā dāyesin kendüye müşfik ve her hālîne yār u muvāfık fehmi idüp⁶⁹⁸⁹ ol daḥı perde-i sırrın açdı ki ey māder sen meger benüm bu elem-i dirāzuma ‘ārif⁶⁹⁹⁰ ve gizlü rāzuma vākıf degülsin ki baña ta‘n idüp sūz-ı dilüm [YB100b] arturursın. Derūnumda ne var idügin ve yār benümle aḡyār gibi ne gūne bāzār itdügin⁶⁹⁹¹ gel yüregüm yār⁶⁹⁹² gör ki derūnum nār-ı ‘ışkına⁶⁹⁹³ yanıp hākister ve cānum buḥūr-ı şevkine nice⁶⁹⁹⁴ micmer oldı. Bunca sa‘yüm kıatında yabana gidüp⁶⁹⁹⁵ ve zaḥmetüm hizmetinde⁶⁹⁹⁶ beyābāna yüz tıttup⁶⁹⁹⁷ taḥammül-i gönlümi şad-pāre ve āvāre iken daḥı bedter āvāre⁶⁹⁹⁸ itdi. Egerçi nev⁶⁹⁹⁹-bahār-ı vaşlı ele girdi velī ne aşşı ki maḫşūd-ı aşlı ḥāşıl⁷⁰⁰⁰

⁶⁹⁸³ dil-ārāmla cān u dili: dil-ārām ile cānuñı İS

⁶⁹⁸⁴ Beyt: -İÜ, -İS

⁶⁹⁸⁵ kim: -İÜ

⁶⁹⁸⁶ Dost odur kim saña toğrusın diye/Ol degül kim saña toğrusın diye: -İS

⁶⁹⁸⁷ Neşr: -İÜ, -İS

⁶⁹⁸⁸ naşīhat: nuşhat YB

⁶⁹⁸⁹ fehmi idüp: görüp İS

⁶⁹⁹⁰ ‘ārif: ve ḡamı bī-endāzeme ‘ārif İS

⁶⁹⁹¹ gibi ne gūne bāzār itdügin: olduḡın İS

⁶⁹⁹² yār: yāre İS

⁶⁹⁹³ derūnum nār-ı ‘ışkına: bir bī-vefā yāre ve bend-i belāya giriftār olduḡumdan tenüm nār-ı şevkine İS

⁶⁹⁹⁴ şevkine nice: ‘ışkına İS

⁶⁹⁹⁵ gidüp: -İS

⁶⁹⁹⁶ hizmetinde: hizmetinde YB

⁶⁹⁹⁷ yüz tıttup: gidüp İS

⁶⁹⁹⁸ iken daḥı bedter āvāre: -MO, -İÜ

⁶⁹⁹⁹ nev: bu YB

⁷⁰⁰⁰ ḥāşıl: olan gülzār vaşlı ḥāşıl İS

olmayup gül yerine h̄ar [MO83a] virdi ve āb-ı revāna irmekden fāyide ne ki teşne-i cāna bir içim şu yirine ol verd-i⁷⁰⁰¹ nev-bahār-ı verdī hezārbār-ı zehr-i mār virdi.⁷⁰⁰² Eger senden baña bir himmet irmezse bār-ı miḥnet [İS11a] ḳaddümi⁷⁰⁰³ lāl⁷⁰⁰⁴ ü ‘işmetüm ‘ırzını pāy-māl itmek ne⁷⁰⁰⁵ ihtimāldür.⁷⁰⁰⁶ Ey vaqt-i ḡuşşada yār-ı vefādārum ve āteşüme dilden yanan⁷⁰⁰⁷ hevādārum demidür ki baña ehl-i rāz ve yine derdüme⁷⁰⁰⁸ çāre-sāz olasın ve cenāb-ı cānāna varup benüm aḡzumdan ol şīrīn-zebāna bu göynüklü sözlerüm yana yana taḳrīr ve ḡüsn-i ta‘bīr idesin ki⁷⁰⁰⁹

BEYT⁷⁰¹⁰

[mefā‘īlün/mefā‘īlün/fe‘ülün]

Dükendi⁷⁰¹¹ ṭāḳatüm ḳaldum ‘amelden⁷⁰¹² [İÜ100b]

Meded irgürmez iseñ düşdim elden

NEŞR⁷⁰¹³

Dāye yine aḡvāl-i Züleyhā'ya vāḳıf olup ol bedr-i āya ne müşkil⁷⁰¹⁴ ḡāl oldı diyü āhla vāya iştiḡāl itdi ve anı pür⁷⁰¹⁵ sāz⁷⁰¹⁶ [YB101a] u söz görüp ol şem‘-i şeb-efrüz daḡı gözlerinden eşk-i dil-düz dökdi.⁷⁰¹⁷ Pes varup Yūsuf'a ‘arz-ı ḡāl ve bu nev‘le maḳāl itdi ki ey şüküfe-i bahāristān-ı ‘işmet ve ey⁷⁰¹⁸ gül-bün-i ḡonça-i ‘iffet

⁷⁰⁰¹ verd-i: -YB

⁷⁰⁰² ol verd-i nev-bahār-ı verdī hezārbār-ı zehr-i mār virdi: zehr-i mār virdi ol nev-bahār-ı verdī hezār bār İS

⁷⁰⁰³ ḳaddümi: ḳaddimi MO

⁷⁰⁰⁴ lāl: dāl MO

⁷⁰⁰⁵ ne: -YB

⁷⁰⁰⁶ ‘işmetüm ‘ırzını pāy-māl itmek ne ihtimāldür: ‘işmet ve ḡimmetümi pāy-māl itmek muḳarrerdür İS

⁷⁰⁰⁷ āteşüme dilden yanan: dilden yanan āteşüme İÜ

⁷⁰⁰⁸ yine derdüme: derdüme yine İÜ

⁷⁰⁰⁹ ki: -YB, -MO

⁷⁰¹⁰ Beyt: -İÜ, nazm-ı Lāmi‘ī İS

⁷⁰¹¹ Dükendi: tükendi MO

⁷⁰¹² ‘amelden: ḡamdan İS

⁷⁰¹³ Neşr: -İÜ

⁷⁰¹⁴ müşkil: ṭurfa İS

⁷⁰¹⁵ pür: bir YB

⁷⁰¹⁶ pür sāz: -MO

⁷⁰¹⁷ ve anı pür sāz u söz görüp ol şem‘-i şeb-efrüz daḡı gözlerinden eşk-i dil-düz dökdi: -İS

⁷⁰¹⁸ ve ey: ve anı pür-sāz u söz görüp şem‘-i şeb-efrüz gibi ol daḡı gözlerinden eşk-i dil-düz dökdi ve ey İS

çün Rabb-i 'izzetsin. Ayı⁷⁰¹⁹ felek-pāye ve metā'-ı 'izzete ser-māye kıldı. N'ola zıllu'llāh gibi Züleyhā'ya penāh ve hāl-i pür-melāline āgāh olsañ ki seni üç⁷⁰²⁰ kerre⁷⁰²¹ h'āb [İS111b] içre görmekle 'ömri 'azāb içre geçdi. El-ān cefāñla cān virmedin demidür ki ol derdmendüñe⁷⁰²² sehāb-ı⁷⁰²³ şefkatüñden bārān-ı rahmet⁷⁰²⁴ yağıdurup müstmendüñe⁷⁰²⁵ himāyet idesin.⁷⁰²⁶ Zülālüñe teşnegī āb-ı hayāt-ı cān-bahşüñle kandursañ ve zekāt-ı [MO83b] hüsñüñi gedāña virüp ol mübtelāña nazār-ı 'ināyet kılsañ 'izzetüñden ne eksilürdi.⁷⁰²⁷ Ol hod keçi başından 'ışkuñla⁷⁰²⁸ baş koşup az yaş içinde gözlerinden çok yaş dökmişdür ve hālā bunca dārāt u 'izzetle 'azīz iken yoluñda⁷⁰²⁹ kendüzin⁷⁰³⁰ hizmetle keniz itmişdür ve devlet-i mülāzemetüñ temennāsında terk-i vañan-ı aşlı idüp hevā-yı hizmetüñ tevellāsında⁷⁰³¹ muķim-i diyār-ı [İÜ101a] ğurbet olmuşdur.

BEYT⁷⁰³²

[fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün]

Bī-vefā olmaķ yaraşmaz erlere

Hıç degülse bī-vefādur dirlere⁷⁰³³

NESR⁷⁰³⁴

Yüsuf⁷⁰³⁵ dāyeden⁷⁰³⁶ bu ğüftarı işitdükde⁷⁰³⁷ la'l-i dürbārı [İS112a] açup eyitdi ey dāye-i şahib-i rāz [YB101b] bu ğüne⁷⁰³⁸ efsūna āğāz idüp haste⁷⁰³⁹

⁷⁰¹⁹ 'izzetsin. Ayı: 'izzet seni MO

⁷⁰²⁰ üç: üç MO

⁷⁰²¹ kerre: def'a İS

⁷⁰²² derdmendüñe: derdmendiñe İÜ

⁷⁰²³ sehāb-ı: sehāb-ı İS

⁷⁰²⁴ rahmet: merhamet MO, İÜ, şefā'at İS

⁷⁰²⁵ müstmendüñe: müstmendiñe İÜ

⁷⁰²⁶ idesin: idesin ki İS

⁷⁰²⁷ eksilürdi: eksilür YB

⁷⁰²⁸ 'ışkuñla: 'ışkuñile İS

⁷⁰²⁹ yoluñda: yoluñdan YB

⁷⁰³⁰ kendüzin: kendüsin İÜ

⁷⁰³¹ tevellāsında: tevellāsında YB

⁷⁰³² Beyt: -İÜ, -İS

⁷⁰³³ Bī-vefā olmaķ yaraşmaz erlere/Hıç degülse bī-vefādur dirlere: Dilerseñ hüsñ-i mülkinde imāret/Göñül virāne sen eyle 'imāret İS

⁷⁰³⁴ Nesr: -İÜ, -İS

gönlüme ğamsāz olma ki Züleyhā beni bunca mälla iştirā itmiş ve etüm anuñ ni‘metiyle bitmiş ve bunca⁷⁰⁴⁰ müddet baña edeb öğretmiş⁷⁰⁴¹ bir çāker-i⁷⁰⁴² kemter iken ne serüm vardır ki ol serv-қadd-i semen-bere ben hem-ser⁷⁰⁴³ olam. Gerçi baña vācibdür ki her anda ŧenā‘atden ğayrı cümle fermānda aña rām olam ve kām u nā-kām edā-yı merāma ihtimām kılam.⁷⁰⁴⁴ Lākin anuñ ‘abd-i hāŧı oldumsa⁷⁰⁴⁵ ma‘āŧī irtikāb ider ba‘z emriyle beni ‘āŧī itmesün. ‘Ale'l-huŧuŧ beni ‘Azīz kendüye menfa‘at-engīz için alup hānesine⁷⁰⁴⁶ emānetkār ve bunca ‘izzete sezāvār itmiş iken⁷⁰⁴⁷ ve beni ferzend idüp *ekrimī meŧvāhu*⁷⁰⁴⁸ dimişken⁷⁰⁴⁹ hāŧa li’llāh⁷⁰⁵⁰ ki ben aña hayin ve bed-h‘āh olup hıyānetle haremine kaŧd-ı ihānet⁷⁰⁵¹ eyleyem. Zāt-ı pāküm hod Ḥalīl’e mazhar ve cümle-i hālüm Ḥalīl’e⁷⁰⁵² manzar iken ol қavme rāh olmayan menzilgāha⁷⁰⁵³ ma‘āza’llāh ben gitmezem [MO84a] ve ğül-i⁷⁰⁵⁴ [İS112b] nefse uyup beyābān-ı dālaletde uyumazam. Züleyhā’ya diyesin⁷⁰⁵⁵ ey dāye⁷⁰⁵⁶ ki kereminden beni ma‘zūr tūtup⁷⁰⁵⁷ benden dūr olsun. [İÜ101b] Umarum Rabb-i⁷⁰⁵⁸ ‘izzetden ki luḡfından⁷⁰⁵⁹ beni esirgeyüp⁷⁰⁶⁰ rāh-ı iŧmetden ayırmaya. Ey dāye sen

⁷⁰³⁵ Yūsuf: çün dāye tābesine beyāna ve āb-ı dīde ile zebāna gelüp ğüne ğüne efsāne söyledi Yūsuf İS

⁷⁰³⁶ dāyeden: -İS

⁷⁰³⁷ iŧitdükde: iŧidicek İS

⁷⁰³⁸ ğüne: -İS

⁷⁰³⁹ hāste: hāste YB

⁷⁰⁴⁰ bunca: nice İS

⁷⁰⁴¹ edeb öğretmiş: terbiyetler itmiş İS

⁷⁰⁴² çāker-i: bende-i İS

⁷⁰⁴³ serv-қadd-i semen-bere ben hem-ser: serv-қadde hem-ser İS

⁷⁰⁴⁴ kılam: idem İS

⁷⁰⁴⁵ oldumsa: oldum ise İÜ

⁷⁰⁴⁶ hānesine: hānesine YB

⁷⁰⁴⁷ itmiş iken: itmişiken MO

⁷⁰⁴⁸ “...Ona iyi bak...”, Kur’ân-ı Kerīm, 12/21.

⁷⁰⁴⁹ dimişken: dimişiken MO, İÜ, dirken İS

⁷⁰⁵⁰ li’llāh: Allāh İS

⁷⁰⁵¹ ihānet: -İS

⁷⁰⁵² Ḥalīl’e: Celīle MO, İS

⁷⁰⁵³ menzilgāha: menzilgehe MO

⁷⁰⁵⁴ ğül-i: ŧol İS

⁷⁰⁵⁵ Züleyhā’ya diyesin: ve kārbandan yol azup zār u mehcūr menzilimden dūr olmazam bilürsin ki bu dünyāmuz ra‘tde her kim ki tohm āzār eger zārardan ğayrı bir görmez ve her kim nihāl-i menfe‘at diğer hayırdan ğayrı ŧemer virmez Züleyhā’ya diyesin İS

⁷⁰⁵⁶ ey dāye: -İS

⁷⁰⁵⁷ tūtup: dutup İS

⁷⁰⁵⁸ Rabb-i: luḡf-ı Rabb-i İS

⁷⁰⁵⁹ luḡfından: -İS

de bu bābda [YB102a] Züleyhā'ya uyma ve bu derdüñ çāresine hārīṣ olup bir za'īf kul ile Mevlā arasına girme ki nār-ı 'iṣyānla⁷⁰⁶¹ ülfet iden ehl-i ma'ṣiyet rüyına humret gelüp ol fi'l-i fāsīd sebebiyle mücrimlere sīmāsı ṣāhid olur.

Nazm⁷⁰⁶²

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Bu olmaz kim uyam mekr-i zenāna

İhānet kaṣd idem bu ḥanedāna

Murād idinme bu emr-i muḥāli

Unut gitsün bu fikr ü bu ḥayāli⁷⁰⁶³

NEŞR⁷⁰⁶⁴

Çün dāye gelüp bu kara ḥaberleri ol mübtelāya nakl⁷⁰⁶⁵ idüp ir gic⁷⁰⁶⁶ bu hevādan gec ki ol bī-vefādan⁷⁰⁶⁷ saña vefā yoḡdur [İS113a] didi. Züleyhā'nuñ rüy-ı zerdi ṭutulmuş⁷⁰⁶⁸ aya dönüp ḡamdan ḡāh kızardı ḡāh qarardı ve tedārikden ḡalup 'aqlın ṣaşırdı. Āḡir-i kār bī-ṣabr u bī-ḡarār olup nāzla⁷⁰⁶⁹ yerinden ṭurdu ve yāre⁷⁰⁷⁰ varup niyāz ve keṣf-i rāz itmek diledükde ceybinüñ ruḡsārın⁷⁰⁷¹ görüp cümle ḡüftārın⁷⁰⁷² ferāmüş itdi ve sāyeveṣ yere düşüp⁷⁰⁷³ aṣlā kıyāma ve fetḡ-i kelāma iḡtidārı ḡalmayup⁷⁰⁷⁴ nuṭḡa mecāli olmadı⁷⁰⁷⁵ ve ḡāhī bulut gibi āhı göklere aḡup

⁷⁰⁶⁰ esirgeyüp: -İS

⁷⁰⁶¹ 'iṣyānla: 'iṣyān ile İÜ

⁷⁰⁶² Nazm: meṣnevī YB, nazm-ı Yahyā İS

⁷⁰⁶³ Çavuşoḡlu, M. (1979), a.g.e., b. 3202-3203, s. 112.

⁷⁰⁶⁴ Neşr: -İÜ

⁷⁰⁶⁵ nakl: tafşil İS

⁷⁰⁶⁶ ir gic: eydür ki İS

⁷⁰⁶⁷ bī-vefādan: pür-cefādan İS

⁷⁰⁶⁸ ṭutulmuş: duyulmuş İS

⁷⁰⁶⁹ nāzla: nāz ile MO

⁷⁰⁷⁰ yāre: yāruñ ayaḡına sāyevār İS

⁷⁰⁷¹ ruḡsārın: ruḡsārın YB. // ceybinüñ ruḡsārın: sevgininüñ peykerin İS

⁷⁰⁷² ḡüftārın: sözlerin İS

⁷⁰⁷³ sāyeveṣ yere düşüp: yir yüzine yakılup İS

⁷⁰⁷⁴ iḡtidārı ḡalmayup: ḡādir olmayup İS

⁷⁰⁷⁵ olmadı: ḡalmadı İS

ve dīde-i hūnbārından yaş⁷⁰⁷⁶ yağmur gibi yağup teni bārān-ı belāya ğark oldu. Yūsuf⁷⁰⁷⁷ Züleyhā'yı böyle⁷⁰⁷⁸ zār göricek [YB102b] [İÜ102a] anuñ daħı gözleri ebr-i bahār gibi [MO84b] eşkbār olup bī-ihtiyār ol bīmārı hākden⁷⁰⁷⁹ götürdi.⁷⁰⁸⁰ Züleyhā Yūsuf'ı giryān⁷⁰⁸¹ gördükde cānna od⁷⁰⁸² düşüp cānānına qarşu ol odla tutuşup⁷⁰⁸³ yana yana eyitdi.

Nazm⁷⁰⁸⁴

[fe'ilatün/mefā'ilün/fe'ilün]

Ağlama ağlamak baña yaraşur [İS113b]

Gül ki gülmek hemīn saña yaraşur

Güli gülmek için yaratdı İlāh

Yaraşur bülbül itse nāle vü āh⁷⁰⁸⁵

NEŞR⁷⁰⁸⁶

Pes ol şehvār⁷⁰⁸⁷ gördi ki Züleyhā'da şabr u qarār yok. Anun daħı gül ruhsārı tekrār gözinden dürbār olup eyitdi⁷⁰⁸⁸ ey yār saña ağlarum ki başuñda sevdā-yı 'ışkum var. Beni sevmekde⁷⁰⁸⁹ fitneler bisyār ve derd ü miñnetler⁷⁰⁹⁰ bī-şumārdur ve baña dil virenler tā olinca mesrūrü'l-bāl olmağ muhāl ve vuşlatum 'idına irmek ne ihtimāldür. Zīrā beni evvel⁷⁰⁹¹ dil-şād idenler āħir gönlümi derd ü

⁷⁰⁷⁶ dīde-i hūnbārından yaş: gözlerinüñ yaşı İS

⁷⁰⁷⁷ Yūsuf: ve Yūsuf İÜ

⁷⁰⁷⁸ böyle: bu hālle İS

⁷⁰⁷⁹ hākden: hākden MO, YB

⁷⁰⁸⁰ anuñ daħı gözleri ebr-i bahār gibi eşkbār olup bī-ihtiyār ol bīmārı hākden götürdi: ol daħı nā-çār 'ırk-ı hacālet bī-şumār ve ebr-i bahār gibi dīdeleri eşkbār oldu ve qandīl-i ka'be-şifat derünunda nār-ı şefkat pār pār yandı giryān u zār olup ol nā-tüvānı hākden götürdi İS

⁷⁰⁸¹ Yūsuf'ı giryān: anı ağlar İS

⁷⁰⁸² od: odlar İS

⁷⁰⁸³ tutuşup: dutuşup İS

⁷⁰⁸⁴ Nazm: -İÜ, nazm-ı Hamdī İS

⁷⁰⁸⁵ Mehmet Cihat Üstün, a.g.e., b. 3977, 3978, s. 529.

⁷⁰⁸⁶ Neşr: -İÜ

⁷⁰⁸⁷ şehvār: şeh-süvār İS

⁷⁰⁸⁸ eyitdi: izhār-ı ğādrıla eyitdi İS

⁷⁰⁸⁹ sevmekde: sevmekden MO

⁷⁰⁹⁰ miñnetler: miñnetler MO

⁷⁰⁹¹ evvel: evvelā İS

ğama⁷⁰⁹² mu'tād itmişlerdür ki 'ammum⁷⁰⁹³ beni kendüye yār itmişken⁷⁰⁹⁴ ahir-i kār baña iftirā idüp⁷⁰⁹⁵ bu devr-i rüzgārdan zār gitdi ve pederüm beni ihvetümden terciḥ ve cūduma⁷⁰⁹⁶ maḥabbet-i şahīḥ itmekle⁷⁰⁹⁷ 'ākıbet anlar baña zulm-i şariḥ idüp şatdılar ve⁷⁰⁹⁸ mülk-i Ken'an'dan dūr ve hicrle⁷⁰⁹⁹ mehcūr idüp diyār-ı Mış'a atdılar. Anuñiçün⁷¹⁰⁰ gözlerümden yaşum dem-be-dem revān ve ğarīb başum ne murğa āşyān [YB103a] olacağdur [İS113b] ve 'ıřkuñla⁷¹⁰¹ kim bile⁷¹⁰² ne varşalara uğrayacağdur. Eger yolumda maḥabbet-i řādık ve [İÜ102b] da'vā-yı 'ışık içre⁷¹⁰³ fāyiķ iseñ dāyim muķtezā-yı rızām üzre ķāyim olup ben bendeyi her demde luřfuñla şermende itmeyesin.⁷¹⁰⁴

NAZM⁷¹⁰⁵

[mefā'ılün/mefā'ılün/fe'ülün]

şabır ķıl kim her işüñ başıdur şabr

Maḥabbet ḥastesinüñ aşıdur şabr

Olur şabr-ıla ḥāřıl devlet-i vaşıl [MO85a]

Gerek tedric-ile devlet budur ařıl⁷¹⁰⁶

NEŞR⁷¹⁰⁷

⁷⁰⁹² ğama: ğuşşa ile İS

⁷⁰⁹³ 'ammum: ğamum İS

⁷⁰⁹⁴ itmişken: itmişiken MO, İS

⁷⁰⁹⁵ idüp: ķılup İS

⁷⁰⁹⁶ beni ihvetümden terciḥ ve cūduma: baña İS

⁷⁰⁹⁷ itmekle: ve ihvetümden beni terciḥ itmekle İS

⁷⁰⁹⁸ ve: ve beni İS

⁷⁰⁹⁹ hicrle: hicriyle MO

⁷¹⁰⁰ Anuñiçün: anuñiçün MO, İÜ

⁷¹⁰¹ 'ıřkuñla: izḥār ķıldığuñ 'ıřkuñla İS

⁷¹⁰² bile: bilür İS

⁷¹⁰³ 'ışık içre: 'ışkımda İS

⁷¹⁰⁴ itmeyesin: itmeyesin. Ki mihr u maḥabbet bu belā-yı nā-geḥānīdür/Kime ulaşa anı miḥnetde ķor. 'Aķıl olan ḥuřul-i murād nefsi emmārda ḥırmen-i ömr-i azizi bād-ı hevāya virmez ve fikri būd u nā-büddan çendān ğam u ğuşşa yimez İS

⁷¹⁰⁵ Nazm: -İÜ

⁷¹⁰⁶ Tekin, ř, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6737, 6738, s. 216. şiirdeki "aşıdur" ibaresi Kemal pařā-zāde'nin eserinde "işıdır" şeklinde geçmektedir.

⁷¹⁰⁷ Neşr: -İÜ, -İS

Çün Züleyhâ Yûsuf'dan bu yüzden⁷¹⁰⁸ cevâb gûş itdi. Şabra bil bağlayup hāmûş ve mest-i bî-hûş oldı. Kışaş-ı sālifeden⁷¹⁰⁹ rivāyet iden eydür.⁷¹¹⁰ Yûsuf'a⁷¹¹¹ 'âdet olmuş idi⁷¹¹² ki her vaqt şuhuf-ı İbrâhîm'i tilâvet iderdi. Birgün yine 'âdet-i pür-leţâfet üzre⁷¹¹³ hûsn-i aşvâtle⁷¹¹⁴ kırâ'at iderken âteş-i şabr u karar Züleyhâ'nuñ [İS114b] cânına kâr idüp⁷¹¹⁵ gelüp yanına güftâr itdi ki ey serv-i hoş-reftâr bu 'ibâretden beni haberdâr it ki 'acâyib sûz u hâleti var. Züleyhâ teksîr-i merâma⁷¹¹⁶ bahâne arayup bu maķûle kelâma⁷¹¹⁷ t̄alib olmaķdan murâdı Yûsuf'la ittiḥâdı teraķķî bulmaķ idi. Pes bu dilden⁷¹¹⁸ ol dildâr ânı haberdâr itmekiçün⁷¹¹⁹ hezâr iḥbâr-ı izḥâr ve ta'lim-i esrâr itdi. Züleyhâ'nuñ⁷¹²⁰ elfâz-ı dürbârınuñ belâgatinde bî-ķarâr ve güftâr-ı gevher-nişârınuñ [YB103b] feşâhatinden ḥayrân u zâr olup iki sözinüñ birinde âh ve râz-ı pinhânından âgâh iderdi ve anı tekrâr söyletmek için işitmezlenmek⁷¹²¹ aña kâr idüp⁷¹²² ol [İÜ103a] sükkerbâruñ⁷¹²³ mükerrer sözleri dil ü câna her bâr⁷¹²⁴ lezzet-i bî-şumâr virürdi.⁷¹²⁵ Ammâ Yûsuf şüret-i tecâhülden teġâfûl itmeyüp tekâsül⁷¹²⁶ [İS115a] itdükçe⁷¹²⁷ Züleyhâ'nuñ şalâhiyyeti ġâlib ve taḥşîl-i kemâle t̄alib olmaġın Yûsuf ol âfete⁷¹²⁸ ḥayli raġbet ve himmetle⁷¹²⁹ imâna da'vet idüp mâlikü'l-mülki hemân⁷¹³⁰ [MO85b] bir bil ki

⁷¹⁰⁸ yüzden: maķûle İS

⁷¹⁰⁹ sālifeden: sālifden YB

⁷¹¹⁰ Kışaş-ı sālifeden rivāyet iden eydür: rivāyetdür ki İS

⁷¹¹¹ Yûsuf'a: ḥazret-i Yûsuf'a İS

⁷¹¹² olmuş idi: olmuşidi MO, İÜ

⁷¹¹³ 'âdet-i pür-leţâfet üzre: -İS

⁷¹¹⁴ aşvâtle: şavtla İS

⁷¹¹⁵ idüp: ve İS

⁷¹¹⁶ merâma: kelâma İS

⁷¹¹⁷ maķûle kelâma: merâma İS

⁷¹¹⁸ Pes bu dilden: çün ol cenâb-ı kerîme minnet-i 'azîm itdi ki şuhuf-ı İbrâhîm'üñ ma'nâsını ta'lim ve lûġatinüñ mefhûmını tefhîm itmede luṭf-ı 'amîm ve ni'met-i cesîm dirîġ buyurıla bî-iḥtiyâr bu dilden İS

⁷¹¹⁹ itmekiçün: itmekçün MO, İÜ

⁷¹²⁰ Züleyhâ'nuñ: Züleyhâ anuñ İS

⁷¹²¹ işitmezlenmek: işitmezlik MO

⁷¹²² idüp: olup İÜ, İS

⁷¹²³ sükkerbâruñ: şekerbâruñ İÜ

⁷¹²⁴ câna her bâr: cânına hezâr İS

⁷¹²⁵ virürdi: virdi YB

⁷¹²⁶ şüret-i tecâhülden teġâfûl itmeyüp tekâsül: tecâhül şüretin gösterüp aġmâz-ı 'ayn İS

⁷¹²⁷ itdükçe: itdükce MO, İÜ

⁷¹²⁸ âfete: mâha İS

⁷¹²⁹ ve himmetle: ve ol gün İS

⁷¹³⁰ hemân: -İS

muṭlāk⁷¹³¹ kevn ü mekānuñ sulṭānı ve ins ü cānı⁷¹³² vāhibü'l-iḥsānı⁷¹³³ oldur. Ol ḥazrete ṭoġrı⁷¹³⁴ varan yol o yoldur. Aşnāma iltifāt ve i'timād itmeyüp dīn-i İslām'a muṭī⁷¹³⁵ ve münkād ol didi. Çün Züleyhā Yūsuf'uñ bu⁷¹³⁶ kelimātın güş ve nikāt-ı zülāl-i ḥayātın nüş itdi. Ḥ'āb-ı ḥayretten⁷¹³⁷ cān gözin uyarup eyitdi bu göñlüm ğayra 'āşık ve ṭapuñdan özgeyle āşnālık dilemez. Cemālūñ görelı şüret-perest ve şarāb-ı 'ışķla⁷¹³⁸ mest oldum. Aña qaldı ki ortaya baş qoyup şanem kim idüġin 'āleme fāş idem.⁷¹³⁹ Muḥaşşal bu vechle dimāġı muḥtell olup her sözinden cünün fehm olunup Leylā-yı ḥüsn iken Mecnün gibi⁷¹⁴⁰ [YB104a] kendüzinden⁷¹⁴¹ geçdi. Gerçi⁷¹⁴² Yūsuf Züleyhā'nuñ bu maķüle⁷¹⁴³ kelāmın müşāhede ve sevdā-yı ḥāmın mülāḥaza [İS115b] itdükçe⁷¹⁴⁴ şecere-i qalbinde⁷¹⁴⁵ semere-i şefkat biterdi. Lākin ğayret-i 'işmet māni' olup aġmāz yüzinden sırr-ı⁷¹⁴⁶ rāz itdürdi.⁷¹⁴⁷ Gitdükçe⁷¹⁴⁸ Züleyhā'nuñ niyāzı ḥadden aşup ihtirāzı lāzım olmaġın Yūsuf anuñ şoḥbetin pür-elem⁷¹⁴⁹ ve müriş-i ġam görmegin⁷¹⁵⁰ [İÜ103b] fürqatin ehem bilüp bāġbānlık ḥizmetin⁷¹⁵¹ istedi.⁷¹⁵² Züleyhā anuñ bu murādından şafā idüp⁷¹⁵³ kendü rızāsından ferāġat ve rızā-yı yāre irādet virdi. Şan dünyā anuñ olmuş gibi şād ve göñül⁷¹⁵⁴ gözi güşād oldı. Ya'nı bu re'yi ta'aķķul itdi ki şāyed Yūsuf bu belāya

⁷¹³¹ muṭlāk: cemī'-i İS

⁷¹³² cānı: cānuñ MO, İÜ. // ins ü cānı: -İS

⁷¹³³ vāhibü'l-iḥsānı: vāhibü'l-iḥsān İS

⁷¹³⁴ ṭoġrı: ṭoġru İS

⁷¹³⁵ muṭī': -MO

⁷¹³⁶ bu: -İS

⁷¹³⁷ ḥayretten: ġafletten İS

⁷¹³⁸ 'ışķla: 'ışķuñla İS

⁷¹³⁹ idem: eyleyem İS

⁷¹⁴⁰ Leylā-yı ḥüsn iken Mecnün gibi: -İS

⁷¹⁴¹ kendüzinden: kendüsinden İÜ

⁷¹⁴² Gerçi: -İS

⁷¹⁴³ maķüle: kelāmın İS

⁷¹⁴⁴ itdükçe: itdükde İÜ, idüp İS

⁷¹⁴⁵ qalbinde: zamīrinde İS

⁷¹⁴⁶ sırr-ı: setr-i İS

⁷¹⁴⁷ itdürdi: iderdi İÜ, itdi İS

⁷¹⁴⁸ Gitdükçe: ammā İS

⁷¹⁴⁹ pür-elem: elem İS

⁷¹⁵⁰ müriş-i ġam görmegin: -İS

⁷¹⁵¹ ḥizmetin: ḥizmetin MO

⁷¹⁵² istedi: ricā kıldı İS

⁷¹⁵³ Züleyhā anuñ bu murādından şafā idüp: anuñ bu murādına Züleyhā vāķıf olup İS

⁷¹⁵⁴ göñül: göñli İÜ

taḥammül idemeyüp semt-i şafāya⁷¹⁵⁵ temeyyül ide. Muḥaşşal⁷¹⁵⁶ Züleyhā'nuñ bī-mişl ü bī-bedel ve cennetāsā bir güzel [MO86a] bāğı vardı. Yūsuf-ı Ken'ān⁷¹⁵⁷ Züleyhā kırbından ucmağa murğ-ı cinān gibi⁷¹⁵⁸ cān virmegin ol bāğa bāğbān olmağa şu gibi revān oldu. Züleyhā vişāle meded ümīdine⁷¹⁵⁹ yüz 'aded bī-mişl ü⁷¹⁶⁰ bī-mānend kızları ne gözler görmiş ve ne eller degmiş ol zībā güzelleri Yūsuf'a hizmet için⁷¹⁶¹ ta'yīn [İS116a] idüp meserret ü beşāşetle⁷¹⁶² eyitdi işbu birkaç kenīzūñ ḳademūñ [YB104b] ḥākine⁷¹⁶³ mübārek olsun ki her biri bī-bedel ve yüzi⁷¹⁶⁴ birbirinden güzeldür. Çün vişālüm lezzetin kendüñe ḥarām itdüñ. Bu⁷¹⁶⁵ kızlar yoluña pā-māl ü hizmetleri⁷¹⁶⁶ cenābuña ḥelāl olsun. Vaḳt-i kām-rānī ve mevsim-i cevānīdür. Her⁷¹⁶⁷ biriyle 'ālem ve şoḥbetleriyle⁷¹⁶⁸ def-i ḡam ile ve ol perestāruñ her birine naşīḥat⁷¹⁶⁹ ve te'kīdle⁷¹⁷⁰ muḥkem vaşīyyet itdi ki bu şāh-ı 'āleme mülāzım ve rüz u şeb dā'im hizmeti fırsatına lāzım⁷¹⁷¹ oluñ ve her sözünü cānla ḡuş ve virdüğü zehr olursa nūş [İÜ104a] eyleñ ve ne emr iderse vaḳtinde⁷¹⁷² inḳiyād ve ḡam deminde ḡöñlüni şād idüñ. Ammā bu şartla⁷¹⁷³ ki her kime ol māh mā'il olup cān u dilden nigāh iderse⁷¹⁷⁴ evvelā beni āḡāh idesüz ki sırrı ḥāline rāh bulam. Bu intibāh emrinden⁷¹⁷⁵ Züleyhā'nuñ murādı⁷¹⁷⁶ sırta ḥīle idi ki⁷¹⁷⁷ eger

⁷¹⁵⁵ şafāya: vefāya İÜ

⁷¹⁵⁶ Muḥaşşal: -İS

⁷¹⁵⁷ Yūsuf-ı Ken'ān: sultān-ı ḥübān İS

⁷¹⁵⁸ murğ-ı cinān gibi: -İS

⁷¹⁵⁹ meded ümīdine: meded arayup İS

⁷¹⁶⁰ bī-mişl ü: -İS

⁷¹⁶¹ hizmet için: hizmetiçün MO

⁷¹⁶² meserret ü beşāşetle: luḡfla İS

⁷¹⁶³ ḥākine: ḥākine YB. // ḳademūñ ḥākine: ḥazretüñe İS

⁷¹⁶⁴ yüzi: cemāli İS

⁷¹⁶⁵ Bu: bāri bu İS

⁷¹⁶⁶ hizmetleri: hizmetleri YB

⁷¹⁶⁷ Her: bu fānī 'ālemūñ her İS

⁷¹⁶⁸ şoḥbetleriyle: şoḥbetiyle İS

⁷¹⁶⁹ naşīḥat: nuşahḥat YB

⁷¹⁷⁰ te'kīdle: te'kīd ile MO

⁷¹⁷¹ ol perestāruñ her birine naşīḥat ve te'kīdle muḥkem vaşīyyet itdi ki bu şāh-ı 'āleme mülāzım ve rüz u şeb dā'im hizmeti fırsatına lāzım: ol civāriye daḡı muḥkem naşīḥat ve her birine dürlü vaşīyyet ḳıldı ki dāyim bu şāh-ı 'āleme lāzım ve hizmeti fırsatına mülāzım İS

⁷¹⁷² vaḳtinde: -İS

⁷¹⁷³ şartla: şart ile İS

⁷¹⁷⁴ olup cān u dilden nigāh iderse: olursa İS

⁷¹⁷⁵ intibāh emrinden: intibāhdan İS

⁷¹⁷⁶ murādı: 'arzı İS

⁷¹⁷⁷ ki: -YB

Yūsuf anlaruñ [İS116b] birine mā'il ve murād-ı dil hāsıl itmege kâ'il⁷¹⁷⁸ olursa⁷¹⁷⁹ anuñ yirine cān atup 'ale't-ta'cīl kendüyi ol şekle tebdīl ve ol şüretle⁷¹⁸⁰ pinhānı vaşl-ı cānānı [MO86b] taḥşīl ide. Pes ol bāğ-ı rāğda Yūsuf gūşe-i ferāğda oturup ol cāriyeler ḥulle-i nāzla⁷¹⁸¹ karşı ṭurup servāsā şaf şaf ol bāğa şeref virdiler⁷¹⁸² ve her biri güftāra gelüp nāzükāne⁷¹⁸³ 'arż-ı 'arīz eylediler. Cümleñ [YB105a] ihtiyārı elden gidüp ıztırārı⁷¹⁸⁴ her dem kendü nefslerin muḳaddem bildiler ve gāh ol ğamze-i ğammāzla⁷¹⁸⁵ Yūsuf'a nāz ve vaşl için niyāz idüp⁷¹⁸⁶ şafā eyyāmı⁷¹⁸⁷ ve 'işret hengāmıdır⁷¹⁸⁸ āvān-ı⁷¹⁸⁹ fırsatı ğanīmet bil diyü dīde-i mestle⁷¹⁹⁰ işret iderlerdi. Anlar yalvarup zār itdükce⁷¹⁹¹ Yūsuf yüzlerinden bī-zār olup sözlerine i'tibār itmezdi. Nā-çār⁷¹⁹² anları daḥı esrār-ı ḥikmetden ḥaberdār itmek için eyitdi⁷¹⁹³ ey kenīzān Ḥudā-yı 'izzet ehli iken rüsvāy olmañuz ve bī-hüde kelāmla evḳatı zāyi' ve taṭvīl-i [İÜ104b] merāmla beni taşdı' itmeñüz ki ol Ḥayy u Ḳādir her [İS117a] yerde ḥāzır ve ef'alüñüze dā'im⁷¹⁹⁴ nāzırdur. Toğrı yolu koyup egriye⁷¹⁹⁵ şapmaḳ ve ma'būdu bi'l-ḥaḳ ve feyyāz-ı muṭlaḳ varken⁷¹⁹⁶ ğayrıya ṭapmaḳ kār-ı aḥmaḳdur ki bay u yoḥsul ḳamusı ol Ḥudāvend'e⁷¹⁹⁷ ḳuldur ve rāh-ı müstaḳīme varan yol o yoldur. Her kes ḥāline şākir ve her nefis ni'metlerini zākir

⁷¹⁷⁸ kâ'il: ḳābil YB

⁷¹⁷⁹ mā'il ve murād-ı dil hāsıl itmege kâ'il olursa: meyl iderse İS

⁷¹⁸⁰ şüretle: şüret ile İÜ

⁷¹⁸¹ nāzla: nāz ile MO, İÜ

⁷¹⁸² Pes ol bāğ-ı rāğda Yūsuf gūşe-i ferāğda oturup ol cāriyeler ḥulle-i nāzla karşı ṭurup servāsā şaf şaf ol bāğa şeref virdiler: el-ḳışşa ḥulle-i nāzla cāriyeler Yūsuf'a karşı servāsā şaf şaf ṭurup ol bāğa şeref virdiler İS

⁷¹⁸³ nāzükāne: -İS

⁷¹⁸⁴ ıztırārı: -İS

⁷¹⁸⁵ ol ğamze-i ğammāzla: -İS

⁷¹⁸⁶ idüp: eylediler İÜ

⁷¹⁸⁷ eyyāmı: hengāmı İÜ

⁷¹⁸⁸ hengāmıdır: eyyāmıdır İÜ

⁷¹⁸⁹ āvān-ı: -İS

⁷¹⁹⁰ dīde-i mestle: gözleriyle İS

⁷¹⁹¹ itdükce: itdükçe YB, itdüğü İS

⁷¹⁹² Nā-çār: nā-cār YB

⁷¹⁹³ Nā-çār anları daḥı esrār-ı ḥikmetden ḥaberdār itmek için eyitdi: Dönüp anlara luṭfla söylerdi ki İS

⁷¹⁹⁴ ef'alüñüze dā'im: aḥvālüñüze İS

⁷¹⁹⁵ egriye: Ḥaḳ'dan İS

⁷¹⁹⁶ varken: var iken MO. // ma'būdu bi'l-ḥaḳ ve feyyāz-ı muṭlaḳ varken: ma'būdu bi'l-ḥaḳdan ve feyyāz-ı muṭlaḳdan İS

⁷¹⁹⁷ Ḥudāvend'e: Ḥudāvend'e YB

gerekdür. Gelün imdi bize tã‘at için tãkat viren⁷¹⁹⁸ Rabb-i ‘izzet emrine⁷¹⁹⁹ itã‘at ve rüz u şeb ‘ibâdet⁷²⁰⁰ idüp sâyeveş toprağa⁷²⁰¹ yüz uralum⁷²⁰² ki bizi sâyevâr⁷²⁰³ tenümüzü⁷²⁰⁴ cânsuz halk⁷²⁰⁵ itmedi. Hâkîkat her kârda⁷²⁰⁶ fã‘il-i muhtâr bir perverdgârdur ki⁷²⁰⁷ [MO87a] cümle ‘âlemi yoqdan⁷²⁰⁸ var eyledi. Giru gösgötürü *dünyâ ve mâ-fihâ*⁷²⁰⁹ anuñ [YB105b] emriyle fenâ bulup ol beķa olur.⁷²¹⁰ [İS117b] Nice⁷²¹¹ bir yel gibi ser-gerdân ve hevâya uyup hayrân ve ebrveş perîşân⁷²¹² olalum didi. Tã âşâr-ı⁷²¹³ sehergâh irince ol mâh⁷²¹⁴ irşâd şem‘ini bu vechle uyardı ve sırr-ı Mesîhâ gibi irüp mürde iken anları ihyâ itdi.

[mefã‘îlün/mefã‘îlün/fe‘ülün]

Göge irgürse bende ķadr-ıla baş

Efendisi çanağından yemez aş⁷²¹⁵

Yaraşmaz benbe-i huşk-ile âteş

Degül miskün hevây-ile başı hoş

‘İbâdet aña lâyıķdur cihânda

⁷¹⁹⁸ viren: vireñ MO

⁷¹⁹⁹ ve rãh-ı müstaķîme varan yol o yoldur. Her kes hãline şãkir ve her nefis ni‘metlerini zãkir gerekdür. Gelün imdi bize tã‘at için tãkat viren Rabb-i ‘izzet emrine: herkes esrâr-ı Hãķķ’a nãzır olup ve her yerde âşârını hãzır bilüp dâyim hãline şãkir ve her nefes ni‘metlerini zãkir olup tãkat yitdükçe emr-i Hãķķ’a İS

⁷²⁰⁰ ‘ibâdet: itã‘at İS

⁷²⁰¹ toprağa: zemîne İS

⁷²⁰² uralum: urmaķ lâzımdur İS

⁷²⁰³ sâyevâr: sâye gibi İS

⁷²⁰⁴ tenümüzü: -İS

⁷²⁰⁵ halk: halk YB

⁷²⁰⁶ kârda: işde İS

⁷²⁰⁷ bir perverdgârdur ki: oldur ki İS

⁷²⁰⁸ ‘âlemi yoqdan: mihrlle mâhu ve mehden tãb-mãhu yoğken İS

⁷²⁰⁹ “Dünya ve onun içindekiler”.

⁷²¹⁰ beķa olur: beķalar MO, İÜ. // Giru gösgötürü *dünyâ ve mâ-fihâ* anuñ emriyle fenâ bulup ol beķa olur: giru bu ‘âlem fãnî olup ol bãķî kalıserdür. ‘Aķıl olan dünyãnuñ talebine çendãn mâyil olmaz ve bu cifenüñ ki tãlibi gül-âb ve âhir harãb ve âhiretde mücib-i hisãb ve ‘azãb ola iktisãbını irtikãb kılmaz İS

⁷²¹¹ Nice: niçe YB, İÜ, pes çün nice İS

⁷²¹² ve ebrveş perîşân: -İS

⁷²¹³ âşâr-ı: âhir-i İÜ

⁷²¹⁴ ol mâh: -İÜ

⁷²¹⁵ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 4242, s. 139.

Ki fermānı revāndur ins ü cānda

Dilerseñ hışm u qahrından hālāşı

Qıl anuñ t̄a'atine ihtişāşı⁷²¹⁶

Çün⁷²¹⁷ cümlesin imāna da'vet ve dürlü fevāyidle⁷²¹⁸ va'z u naşihāt⁷²¹⁹ idüp Rabb-i 'izzet⁷²²⁰ vaḥdāniyyetin taşdīk ve sırr-ı tevḥīdi 'alāniyete⁷²²¹ taḥkīk kıldı. Hemān nesīm-i şubḥ-ı imān anlara güzerān⁷²²² idüp gözleri nergis gibi açıldı⁷²²³ ve hidāyet-i 'ibāret-i eḥadiyyet birle⁷²²⁴ Yūsuf'uñ ḥāk-i qademine⁷²²⁵ ser-i minnet koyup kelime-i [İÜ105a] şehādet getürdiler ve erkān-ı⁷²²⁶ dīn-i İslām'a rāh bulup⁷²²⁷ *lā ilāhe illa'llāh*⁷²²⁸ didiler ve⁷²²⁹ ol pāk-zātuñ kerāmāt-ı keşiretü'l-berekātiyla⁷²³⁰ Lāt u Menāt'ı yabana atdılar. Bu cānibde⁷²³¹ nār-ı fūrkat-i yār Züleyhā'nuñ [İS118a] cānına kār idüp şöyle mehcūr ve bī-qarār oldu ki anı gören⁷²³² rencūr u bīmār şanurdu. Nā-çār⁷²³³ yüzün eline alup bād-ı şehervār ol bāğa günle⁷²³⁴ bile toğdı. Gördi ki ol cāriyeler⁷²³⁵ māh-ı Ken'an civārında nücüm⁷²³⁶ gibi cem' olup kiminüñ⁷²³⁷ bülbül dilini zıkr alup ve kimi benefşevār baş aşağı⁷²³⁸ fikre talup bülend-āvāzla tekbīr ü tehlīl ve edā-yı zıkr-i Rabb-i

⁷²¹⁶ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 4446, 4455, s. 145. // 'İbādet aña lāyıkdur cihānda/Ki fermānı revāndur ins ü cānda/Dilerseñ hışm u qahrından hālāşı/Qıl anuñ t̄a'atine ihtişāşı: -YB, -MO, -İÜ.

⁷²¹⁷ çün: -İS

⁷²¹⁸ fevāyidle: -İS

⁷²¹⁹ naşihāt: nuşahāt YB

⁷²²⁰ Rabb-i 'izzet: Ḥudā'nuñ İS

⁷²²¹ 'alāniyete: anlara İS

⁷²²² güzerān: güzerān YB, eşer İS

⁷²²³ açıldı: cehl uyḥusunda İS

⁷²²⁴ ve hidāyet-i 'ibāret-i eḥadiyyet birle: hidāyet-i Rabb-i 'izzet ile İS

⁷²²⁵ ḥāk-i qademine: ayağına İS

⁷²²⁶ erkān-ı: -İS

⁷²²⁷ bulup: yol YB

⁷²²⁸ "Allah'dan başka ilah yoktur."

⁷²²⁹ ve: pes İS

⁷²³⁰ kerāmāt-ı keşiretü'l-berekātiyla: mu'cizātı zāhir olup İS

⁷²³¹ Bu cānibde: ammā İS

⁷²³² anı gören: gören anı İS

⁷²³³ Nā-çār: nā-cār MO, İS

⁷²³⁴ günle: gün ile İÜ

⁷²³⁵ cāriyeler: civārı YB, MO, İÜ

⁷²³⁶ Ken'an civārında nücüm: Ken'an'ın çevresinde yıldızlar İS

⁷²³⁷ kiminüñ: kimi MO

⁷²³⁸ baş aşağı: -İS

[YB106a] celîl iderler. Züleyhâ anlara nigerân ve derûndan âh u fiğân⁷²³⁹ idüp ey şeh-i hûbân seni ben gerçi bu bâğa bâğbân itdüm.⁷²⁴⁰ Lâkin bilmezlügle kendüm⁷²⁴¹ kendüme⁷²⁴² [MO87b] ziyân itdüm ki rüy-ı handānuñ⁷²⁴³ gözlerümden nihân ve fūrkatüñle ebrveş⁷²⁴⁴ ‘aqlum⁷²⁴⁵ perîşân oldı diyü nice⁷²⁴⁶ efsâneler ve bunca⁷²⁴⁷ nükteler söyleyüp ve dürlü ‘işvelerle dil-pezîr⁷²⁴⁸ sözler⁷²⁴⁹ açup diledi ki ol gönçe-leb dağı açılıp muşâhabete sebep ola.⁷²⁵⁰ Yūsuf aña cevāba mültefit olmayup⁷²⁵¹ ammā Züleyhâ'nuñ itdüğü dürlü ‘işvelere ve güne güne nâz u şîvelere hayrân⁷²⁵² u deng ıalup⁷²⁵³ hayādan ruhsarı⁷²⁵⁴ gül-reng oldı. [İS118b] Âhir Züleyhâ gördi ki⁷²⁵⁵ Yūsuf aşlâ söylemez ve ağzın yumup hîç tekellüm eylemez. Şabra kararî ıalmayup [İÜ105b] eyitdi ey gül-i gülzâr-ı şâhib-i ‘âr⁷²⁵⁶ gönçeveş hāmüş olup beni bî-mikdâr ve bir söz söylemekden ‘âr itme ne var⁷²⁵⁷ ‘işkuñ gedası oldımsa gedānuñ da⁷²⁵⁸ Hudâ'sı var.⁷²⁵⁹ Baña da lebüñ esrârını ta‘bîr ve hüsünüñ envârını taqrîr eyle. Ola ki mürşid-i hüsünüñ delâlet idüp azgun gönülüm⁷²⁶⁰ hidâyet bula. Züleyhâ bu yoldan fetḥ-i bâb idicek Yūsuf bî-irtiyâb⁷²⁶¹ gül gibi tebesüm ve bülbülveş tekellüm itdi.⁷²⁶² Züleyhâ'nuñ⁷²⁶³ odına gerçi

⁷²³⁹ âh u fiğân: bir âh İS

⁷²⁴⁰ seni ben gerçi bu bâğa bâğbân itdüm: hür u rıdvân gibi seni ben gerçi bu bâğ-ı cennet-i elvâna bâğbân itdüm İS

⁷²⁴¹ kendüm: -İS

⁷²⁴² kendüme: kendime MO

⁷²⁴³ handānuñ: raşşānuñ İÜ. // rüy-ı handānuñ: cemālūñ İS

⁷²⁴⁴ ebrveş: -İS

⁷²⁴⁵ ‘aqlum: ‘ilm İS

⁷²⁴⁶ nice: niçe İS

⁷²⁴⁷ bunca: niçe İS

⁷²⁴⁸ dil-pezîr: dil-pezîr YB, MO

⁷²⁴⁹ ‘işvelerle dil-pezîr sözler: ‘işveler ile açup İS

⁷²⁵⁰ muşâhabete sebep ola: bir söz söyleye İS

⁷²⁵¹ Yūsuf aña cevāba mültefit olmayup: velî Yūsuf aña aşlâ nażar itmeyüp İS

⁷²⁵² hayrân: hayrân YB

⁷²⁵³ ammā Züleyhâ'nuñ itdüğü dürlü ‘işvelere ve güne güne nâz u şîvelere hayrân u deng ıalup: -İS

⁷²⁵⁴ hayādan ruhsarı: ruhsarı hayādan İS

⁷²⁵⁵ Âhir Züleyhâ gördi ki: ve baş kaldırup kelâmın güş ve hâtırın hoş itmeyicek Züleyhâ dağı zâr u medhüş oldı ve bir mikdâr zamân hayrân ve perîşân kaldı âhir gördi ki İS

⁷²⁵⁶ gülzâr-ı şâhib-i ‘âr: -İS

⁷²⁵⁷ ne var: n'ola İS

⁷²⁵⁸ da: dağı İS

⁷²⁵⁹ var: vardur İS

⁷²⁶⁰ gönülüm: gönül İS

⁷²⁶¹ Yūsuf bî-irtiyâb: bî-iḥtiyâr İS

⁷²⁶² itdi: eyledi İÜ

biraz⁷²⁶⁴ ŧu sepilüp teskîn buldı.⁷²⁶⁵ Lâkin⁷²⁶⁶ [YB106b] yana yana ol cān-ı cihāna⁷²⁶⁷ [İS119a] vedā‘ idüp girü mekânına⁷²⁶⁸ revāne oldu ve⁷²⁶⁹ yārinüñ bār-ı melāli ol serv-ķadd-i nihāli dāl-ı derd gibi⁷²⁷⁰ iki ķat idüp ğayretinden ol māhuñ hilāli oldu ve ŧoĥbet-i dildārdan⁷²⁷¹ ümīd ķať idüp bir zamān ĥayrān u perīŧān ķaldı ve sāyeveŧ yire düşüp ĥāk-ālūd ve ‘aķl u dil ‘āleminde⁷²⁷² [MO88a] nā-būd oldu. Dāye anı⁷²⁷³ ĥāk üzre hem-ķü sāye görünce ĥālin ŧordı. Züleyĥā başın ķaldurup anca göz yaşın dökdi ve firāvān⁷²⁷⁴ yalvarup eyitdi ey dāye-i müşfik⁷²⁷⁵ sen baña țarıķ-i miĥnetde refiķ ve dem-i ĥayretde yār-ı ŧādıķın⁷²⁷⁶ demidür ki baña bir dermān ve müşkil işümi āsān idesin ki bu ‘ıŧķ beni bir oñulmaz derde uğratdı ve baĝrumı⁷²⁷⁷ ğam tıĝına doĝratdı. Ĥāra düşdüm baña bir ķāre eyle ki yār [İÜ106a] benden dūr ve dīdemden mestūr oldu. Dāye anuñ ĥāline firāvān rahm idüp oñulmaz⁷²⁷⁸ derdinüñ dermānında ĥayrān ķaldı. Bir zamān⁷²⁷⁹ te‘emmül idüp ta‘aķķul deryāsına⁷²⁸⁰ țaldı ve tefekkür dūrlerin cem‘ idüp bir kaçın aĝzına aldı ki⁷²⁸¹ [İS119b] ey⁷²⁸² gözüm nūrı odlara yakma cān-ı mehcūrı ki göñlüme bir mübārek kār geldi. Umarum ki anuñla ķarār bulasın. Eger āteŧin ŧöyinüp ĥātır-ı ‘āțırūñ [YB107a] bī-ĝam ve zamīr ü münīrūñ ĥurrem olduĝın dilerseñ ŧu gibi māl-i ĥarc olunup țarĥ-ı zībā ve resm-i a‘lā ile birbiri içinde yedi ĥāne bünyād ve der ü

⁷²⁶³ Züleyĥā’nuñ: ve her ne deñlü Züleyĥā luțfla datlu su’āl idüp ol ŧeker lebinden mihter leb cevāb-ı telĥ işitdi Züleyĥā’nuñ İS

⁷²⁶⁴ odına gerçi biraz: gerçi odına bir miķdār İS

⁷²⁶⁵ teskîn buldı: -İS

⁷²⁶⁶ Lâkin: ammā İS

⁷²⁶⁷ cān-ı cihāna: cānāna İS

⁷²⁶⁸ mekânına: menzilĝāhına İS

⁷²⁶⁹ ve: -İS

⁷²⁷⁰ dāl-ı derd gibi: -İS

⁷²⁷¹ ŧoĥbet-i dildārdan: yār ŧoĥbetinden İS

⁷²⁷² ümīd ķať idüp bir zamān ĥayrān u perīŧān ķaldı ve sāyeveŧ yire düşüp ĥāk-ālūd ve ‘aķl u dil ‘āleminde: ümīzin kesüp dāl-i derd gibi sücüd ve āh-ı serd gibi İS

⁷²⁷³ anı: -İS

⁷²⁷⁴ firāvān: bī-ĥadd İS

⁷²⁷⁵ müşfik: müşfiķa İÜ

⁷²⁷⁶ ŧādıķın: ŧefiķsin İÜ, ŧādıķsın İS

⁷²⁷⁷ baĝrumı: baĝrımı MO

⁷²⁷⁸ oñulmaz: deryā-yı tefekküre oñulmaz İS

⁷²⁷⁹ Bir zamān: biraz zamān MO

⁷²⁸⁰ ta‘aķķul deryāsına: deryā-yı tefekküre İS

⁷²⁸¹ ve tefekkür dūrlerin cem‘ idüp bir kaçın aĝzına aldı ki: āĥir bunu taŧavvur idüp İS

⁷²⁸² ey: eyitdi ey İS

dīvārın zer ü zīverle ābād idüp⁷²⁸³ cā-be-cā ehl-i nuķūş resmüñi⁷²⁸⁴ Yūsuf'la hem-
āğūş yazup⁷²⁸⁵ dāyim iki naķş⁷²⁸⁶ bir yirde ķāyim ıuralar ve ba'z yirde⁷²⁸⁷ birbirine
ķol ıolayup ve zūlfüñ aña⁷²⁸⁸ meftül olup zevķ u 'işretde⁷²⁸⁹ her ne dürlü şüret var
ise orada derc ve şoĥbet-i⁷²⁹⁰ cān-fezāda ne gūne şan'at [MO88b] mümkün ise ĥarc
ideler. Yūsuf anı gördüğünce cānı ıalbinup yüregi oynaya ola ki her ıarafdan ol
māh-ı enver⁷²⁹¹ bu zevķ u şafāya⁷²⁹² nazār itdüğünce⁷²⁹³ mihriñ cānına eşer eyleye
ki göz görürken gönülden şabr u ķarār mümkün⁷²⁹⁴ olmaz çün dāye tāb-ı sīne ile
beyāna ve āb-ı dīde ile zebāna gelüp gūne gūne efsāne ile yana yana böyle sözler
söyledi ve⁷²⁹⁵ [İÜ106b] [İS120a] ol aya böyle efsün⁷²⁹⁶ okuyup cennetü'l-me'vāya
beñzer bir ķaşr bünyād itmeği irşād eyledi.⁷²⁹⁷ Bu re'y ü⁷²⁹⁸ tedbīr Züleyhā'ya ĥoş
gelüp sīm ü zerden ser-māye ne var ise⁷²⁹⁹ dāye taşarrufına revān idüp demidür ki
baña bir dermān idesin didi. Meger ol zamān⁷³⁰⁰ bir hünerver üstād-ı ķābil ve
mu'teber mi'mār-ı kāmīl [YB107b] vardı.⁷³⁰¹ Dāye ĥükmiyle ol bī-bedel serāyı resm
idüp mükemmel bünyādına el ve Züleyhā nāmına temel urdı. Az zamānda
birbirinden güzel yedi ĥāne binā olup her birinüñ reng ü nūrı ve her evüñ bir⁷³⁰²
sürürü şanem-ĥāne-i diyār-ı Frenk gibi reng-ā-reng eşķāl-i ĥarībe ve evzā'-ı 'acībe
ile her ārā-yı hezār ĥaı u ĥāl ve nuķūş-ı bī-mişāl ile ĥurdeler geçdiler ki

⁷²⁸³ idüp: ideler İS

⁷²⁸⁴ resmüñi: ıapuñı İS

⁷²⁸⁵ yazup: naķş idüp İS

⁷²⁸⁶ iki naķş: -İS

⁷²⁸⁷ ıuralar ve ba'z yirde: olalar ve gāh İS

⁷²⁸⁸ ve zūlfüñ aña: zūlfüñ boynına İS

⁷²⁸⁹ 'işretde: şafāda İS

⁷²⁹⁰ şoĥbet-i: 'iret-i İS

⁷²⁹¹ ol māh-ı enver: -İS

⁷²⁹² bu zevķ u şafāya: bu zevķe İS

⁷²⁹³ itdüğünce: itdükce MO

⁷²⁹⁴ mümkün: -İS

⁷²⁹⁵ ve: -İÜ. // tāb-ı sīne ile beyāna ve āb-ı dīde ile zebāna gelüp gūne gūne efsāne ile yana yana böyle sözler söyledi ve: -İS

⁷²⁹⁶ ol aya böyle efsün: bu efsünü ol aya İS

⁷²⁹⁷ eyledi: itdi İS

⁷²⁹⁸ re'y ü: -İS

⁷²⁹⁹ var ise: varsa İS

⁷³⁰⁰ zamān: zamānda İÜ, İS

⁷³⁰¹ vardı: var idi MO, İS, İÜ

⁷³⁰² bir: bir dürlü İS

görenlerün bağırn deler ve yirir.⁷³⁰³ Yūsuf u⁷³⁰⁴ Züleyhā taşvīrin resm idüp⁷³⁰⁵ naqşa bir mertebe şüret virdiler ki eger her⁷³⁰⁶ rûh-ı muşavver mutaşavver olsa ancak müyesser olaydı⁷³⁰⁷ ve⁷³⁰⁸ yedinci hāneyi [İS120b] mir'ātmānend bir vechle cilā ile muşaffī⁷³⁰⁹ itdiler ki eger⁷³¹⁰ ol hāne ortasına bir dāne gül qosalardı⁷³¹¹ şahn-ı gülistāna dönerdi veyā bir ādem yārin der-āgüş idüp⁷³¹² dem sürse yüz yirde⁷³¹³ bu 'ālem der ü dīvārın [MO89a] pür iderdi. Çün Züleyhā cennetāsā bir⁷³¹⁴ maqām-ı dil-güşā ve cemāl-i bā-kemāliyle⁷³¹⁵ naqş-ı⁷³¹⁶ pür-hayāl temāşā idüp Beyt-i Ma'mūr gibi eṭrāfın münevver [İÜ107a] ve yemīn ü yesārın⁷³¹⁷ muşavver gördi. Alur göz ile⁷³¹⁸ naqşına nāzır olup gönlindekin⁷³¹⁹ anda hāzır bulıcaq ol meftūnuñ şevki füzūn olup hemīn der ü dīvārına yüzün sürdi ve her arayı tezyīn için şahn-ı serāyı sīmīn [YB108a] serīrlerle ve reşk-i hūr-i 'īn için⁷³²⁰ her cāy⁷³²¹ rengīn ü zerrīn ḥarīrlerle döşeyüp 'anberīn buḥūrlar yaqdı ve ol māh-ı ṭal'at- cemāli āftābına gül gibi zīnet virüp endāmına⁷³²² ser-ā-ser rengīn [İS121a] ve ter ü la'īn⁷³²³ kabālar ve başına envā'-ı şanāyi' birle⁷³²⁴ muşanna' ve dürr ü cevāhirle muraşşa' bir tāc-ı⁷³²⁵ mu'anber giydi.⁷³²⁶ Şafā esbābı heb bir⁷³²⁷ eksüksüz müretteb

⁷³⁰³ geçdiler ki görenlerün bağırn deler ve yirir: geçüp bir bir şekl-i İS

⁷³⁰⁴ Yūsuf u: Yūsuf'la İS

⁷³⁰⁵ taşvīrin resm idüp: naqş idüp İS

⁷³⁰⁶ her: -YB

⁷³⁰⁷ olaydı: ola idi İÜ

⁷³⁰⁸ ve: ammā İS

⁷³⁰⁹ muşaffī: mücellā İÜ

⁷³¹⁰ mir'ātmānend bir vechle cilā ile muşaffī itdiler ki eger: ol mühendi 'ibret-ārā ve cemāl-i bā-kemāl ile māl-ā-māl naqş-ı pür-hayāl mir'āt-mānend bir vechle mücellā itdilerki eger İS

⁷³¹¹ qosalardı: qonsa İS

⁷³¹² der-āgüş idüp: der-āğın itse İS

⁷³¹³ dem sürse yüz yirde: -İS

⁷³¹⁴ bir: -İS

⁷³¹⁵ bā-kemāliyle: bā-kemāl ile MO, İÜ, İS

⁷³¹⁶ naqş-ı: māl-ā-māl naqş-ı İS

⁷³¹⁷ yemīn ü yesārın: her cānibin İS

⁷³¹⁸ Alur göz ile: der ü dīvārın İS

⁷³¹⁹ gönlindekin: gönlindekini İÜ

⁷³²⁰ için: çün MO

⁷³²¹ cāy: şofayı İS

⁷³²² endāmına: egnine İS

⁷³²³ la'īn: -İS

⁷³²⁴ şanāyi' birle: tāc-ı İS

⁷³²⁵ tāc-ı: kaç İÜ

⁷³²⁶ bir tāc-ı mu'anber giydi: zerrīn efser giydi İS

⁷³²⁷ bir: -İS

olduğda nigārın şeker-leb eline bir ʔolu cām alup müdām nüş ve anuñla vaqtını hoş eyledi. Tā ki perde-i hayā vü⁷³²⁸ şerm gidüp⁷³²⁹ murādını yāre nerm ide. Çün hicāb niqābını⁷³³⁰ yüzinden ve hayāl-i⁷³³¹ neng⁷³³² ü ‘ārını gözinden şavurdu. Vişāli⁷³³³ şöhetine vāşıl olmağıçun⁷³³⁴ Yūsuf'uñ elin eline alup ālle⁷³³⁵ ol yedi hānenüñ evveline ilette ve ʔapusun ʔıfl-i Semerʔand'la⁷³³⁶ muhkem bend idüp ʔanda⁷³³⁷ dürcin açdı ve dilde olan cevherin dile getürüp mäh-ı Ken‘ān'a söz gevherin şaçdı ki ey serv-i semen-ber-i dil-ārāmum⁷³³⁸ vuşlatuñuz bende şabr ve tende ārāmum ʔalmadı. Beni vuşlatuñla⁷³³⁹ şād idüp maħrüm ve nā-murād [MO89b] itme ne var bir ʔatre cüduñ cüybārı bu ben teşne hāksārı sīr-āb itse⁷³⁴⁰ [IÜ107b] kemāl-i baħr-i hüsnüñe ne noqşān olurdu.

[İS121b] **BEYT**⁷³⁴¹

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Mürüvvet kānısın ihsān senüñdür

[YB108b] Ğarīb ü bī-kesüm fermān senüñdür⁷³⁴²

NEŞR⁷³⁴³

Pes Züleyhā süz-ı dilden bu resme dil-düz sözleriyle⁷³⁴⁴ āteşin germ itdükke⁷³⁴⁵ Yūsuf'uñ ʔalbi aña nerm olmayup⁷³⁴⁶ gül yüzi gül-āb⁷³⁴⁷ gibi dürler ve

⁷³²⁸ hayā vü: -İS

⁷³²⁹ gidüp: gidüp ve MO

⁷³³⁰ niqābını: izārını İS

⁷³³¹ hayāl-i: hayāl-i MO

⁷³³² neng: hayā neng İÜ

⁷³³³ Vişāli: ve vişāli İÜ

⁷³³⁴ vāşıl olmağıçun: irmekiçün İS

⁷³³⁵ Yūsuf'uñ elin eline alup ālle: ālle Yūsuf'uñ eline yapuşup İS

⁷³³⁶ Semerʔand'la: Semerʔand ile MO, İS

⁷³³⁷ ʔanda: ʔand MO, İÜ, İS

⁷³³⁸ dil-ārāmum: dil-ārām İÜ

⁷³³⁹ vuşlatuñla: vaşluñla İÜ

⁷³⁴⁰ sīr-āb itse: şu irse İS

⁷³⁴¹ Beyt: nazm İÜ, nazm-ı Lāmi‘ī İS

⁷³⁴² İsen, Mustafa- Kurnaz, Cemal (1990), Şeyhî Divanı, Ankara: Akçağ Yayınları, s.127.

⁷³⁴³ Neşr: -İÜ, -İS

⁷³⁴⁴ dil-düz sözleriyle: sözle ile İS

⁷³⁴⁵ itdükke: itdüğince İS

⁷³⁴⁶ olmayup: olmayıcağ İS

kaatre kaatre dürler dökdi⁷³⁴⁸ ve gâyet hicâbından ol mâh-peyker rûyî Züleyhâ'ya⁷³⁴⁹ dâide-i bâşar açmayup eṭrâf-ı hâneye nazâr itdükde her cânibin münakkaş ve her bir⁷³⁵⁰ yirde iki taşvîr-i dil-keş görüp ol rengin hâle ve Züleyhâ'nuñ itdüğü⁷³⁵¹ hayâle ta'accüb idüp Zü'l-celâl'e havâle itdi⁷³⁵² ve⁷³⁵³ mekr ü âle aldanmayup⁷³⁵⁴ hemîn münâcâta yüzün göge dutdı.⁷³⁵⁵ Sakf-ı hânede dahı kemâ-kân naqş-ı şüret-i bî-cân görüp *yâ hafıyye'l-eltâf neccinâ mimmâ neḥâf*⁷³⁵⁶ didi ve Züleyhâ'ya luṭfla söyledi ki

NAZM⁷³⁵⁷

[mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün]

Vaḳârum şîşesini taşa çalma

Yüzimüñ şuyını toprağa⁷³⁵⁸ şalma

Ol işi baña teklîf itme mâh⁷³⁵⁹

Ki benden gelmez ol estağfiru'llâh⁷³⁶⁰

NEŞR⁷³⁶¹

Züleyhâ'ya ol hânede vuşlat [İS122a] müyesser olmayıcaḳ Yûsuf'ı ikinci hâneye da'vet idüp girü rûy-ı meskeneti ḥâk-i mezellete sürdi.⁷³⁶² Veche-i 'ubüdiyyeti türâb-ı⁷³⁶³ hizmete urdı ve eski râzın yeñileyüp vefâ yüzinden niyâzın

⁷³⁴⁷ yüzi gül-âb: yüzünden dür gibi İS

⁷³⁴⁸ ve kaatre kaatre dürler dökdi: dökerdi İS

⁷³⁴⁹ rûyî Züleyhâ'ya: cemâline İS

⁷³⁵⁰ bir: -MO, -İÜ

⁷³⁵¹ itdüğü: itdigi MO

⁷³⁵² Zü'l-celâl'e havâle itdi: -İS

⁷³⁵³ ve: lâkin İS

⁷³⁵⁴ aldanmayup: aldanmadı İS

⁷³⁵⁵ dutdı: dutduḳda İS

⁷³⁵⁶ "Ey lütufları gizli olan Allah'ım, bizi korktuklarımızdan emin eyle" anlamında bir dua cümlesi.

⁷³⁵⁷ Nazm: -İÜ, nazm-ı Yahyâ İS

⁷³⁵⁸ toprağa: tobrağa MO

⁷³⁵⁹ mâh: ey mâh İÜ, İS

⁷³⁶⁰ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 3641,3642, s. 127.

⁷³⁶¹ Neşr: -İÜ

⁷³⁶² sürdi: -İS

⁷³⁶³ türâb-ı: türât-ı YB

arturdu ki ey maḥbūb-ı [YB109a] bā-kemāl ve aḥsen-i erbāb-ı cemāl⁷³⁶⁴ ve ḥamīde-
ḥiṣāl ben senūñ viṣālūñ için [İÜ108a] dürlü rençler çeküp serv-ḳadd⁷³⁶⁵
nihālūñiçün⁷³⁶⁶ nice⁷³⁶⁷ gençler virdüm ve kendümi dībā ile⁷³⁶⁸ zīb ü zībā ve cān u
teni saña⁷³⁶⁹ fidā idüp [MO90a] senden vuşlat ümīdine bu bī-çāre ğarīb ü āvāre
diyār-ı Mışr'a düşdüm. Sen beni aşlā şād ve bir nefes ğamdan āzād itmedüñ.⁷³⁷⁰
Hāşā ki itdügüñ cefālaruñ birinden incinüp senden yüz çevirem. Eger gül⁷³⁷¹
yüzüñ bir nefes görmesem gözüme cān gülistānı ḳafes görinüp⁷³⁷² derdüme
kimseler feryād-res olımaz.⁷³⁷³ Sensiz mülk-i cihān belki tende bu cān baña bir an
gerekmez.⁷³⁷⁴

NAZM⁷³⁷⁵

[mefā'ılün/mefā'ılün/fe'ülün]

Beni sen eyledüñ derde giriftār

Sen eyle kendü bīmāruña⁷³⁷⁶ tīmār

Saña bu derdmendüñden zarar yok

Benüm şāh-ı cihānum 'özre yir yok⁷³⁷⁷ [İS122b]

NEŞR⁷³⁷⁸

Yūsuf eyitdi ey evc-i 'izzet-hümāsi⁷³⁷⁹ ḥāşā ki ben çāker Allāh'a 'āsī olup⁷³⁸⁰
irtikāb-ı ma'āşī⁷³⁸¹ idem. Seyyidüm 'Azīz beni iştirā idüp bunca 'izzet itmişken⁷³⁸²

⁷³⁶⁴ erbāb-ı cemāl: erbāb-ı ḥüsn ü cemāl İÜ

⁷³⁶⁵ serv-ḳadd: -İS

⁷³⁶⁶ nihālūñiçün: bahāñiçün İS

⁷³⁶⁷ nice: niçe YB, İÜ

⁷³⁶⁸ dībā ile: -İS

⁷³⁶⁹ cān u teni saña: cānumı yoluña İS

⁷³⁷⁰ itmedüñ: itmiş iken İS

⁷³⁷¹ Eger gül: zīrā ki gönül İS

⁷³⁷² görinüp: görüp YB

⁷³⁷³ derdüme kimseler feryād-res olımaz: -İS

⁷³⁷⁴ bu cān baña bir an gerekmez: cānı neylerem İS

⁷³⁷⁵ Nazm: -İÜ, nazm-ı Yaḥyā İS

⁷³⁷⁶ bīmāruña: bīmārıña MO

⁷³⁷⁷ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 3653,3658, s. 128.

⁷³⁷⁸ Neşr: -İÜ, -İS

⁷³⁷⁹ ey evc-i 'izzet-hümāsi: ey server İS

ma‘āza’llāh ben anuñ hānedānına ‘adem-i emānetle kaçd-ı⁷³⁸³ hıyānet ve helāliyle nice mūcāma‘at idem⁷³⁸⁴ ki ehl-i zinā dem-i āhirde⁷³⁸⁵ derecāt ve mülk-i ‘uqbāda⁷³⁸⁶ ‘azāb-ı Hudā’dan⁷³⁸⁷ felāh u necāt bulmayıserdür.

Şİ‘R⁷³⁸⁸

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

[YB109b] Şabāveş ‘işmetüm dāmenin⁷³⁸⁹ açma

Kerem eyle dağı artuğa geçme

Melāmet okına olma nişāne

İrişme az tāmā’dan çok ziyāna⁷³⁹⁰

NEŞR⁷³⁹¹

*Verāvedethu’lletī huve fī-beytihā ‘an-nefsihi ve gallekati’l-ebvābe ve kālet heyte leke kāle ma‘āza’llāhi innehu [İÜ108b] rabbī aḥsene meşvāye innehu lā yuflīhu’z-zālimün.*⁷³⁹²
Züleyhā anda dağı derdine dermān bulmayıcağ hāne-i şālişe revān oldı.⁷³⁹³

El-kışşa her hāneye ki Yūsuf’la Züleyhā girdiler. Evvelā kapusın muḥkem bağlayup andan⁷³⁹⁴ Yūsuf’a hālin ağlardı. Çün ol [MO90b] mihr-i cemāl altı evden geçüp [İS123a] nevbetle yedincide vişāl umdı. Anı dağı evvelkileyin⁷³⁹⁵

⁷³⁸⁰ çāker Allāh’a ‘āsī olup: hāşā ki ben ‘āsī Allah’a ‘āsī olup MO

⁷³⁸¹ irtikāb-ı ma‘āşī: ma‘āşī irtikāb İS

⁷³⁸² itmişken: itmiş-iken MO, İS

⁷³⁸³ ‘adem-i emānetle kaçd-ı: -İS

⁷³⁸⁴ idem: kılam İS

⁷³⁸⁵ āhirde: āhiretde İÜ

⁷³⁸⁶ mülk-i ‘uqbāda: -İS

⁷³⁸⁷ Hudā’dan: Hudā’da MO, Allāh’dan İS

⁷³⁸⁸ Şi‘r: nazm MO, -İÜ, nazm-ı Yaḥyā İS

⁷³⁸⁹ dāmenin: dāmānın MO

⁷³⁹⁰ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 3668, 3673, s. 128.

⁷³⁹¹ Neşr: -YB, -MO, -İÜ

⁷³⁹² “Evinde bulunduğu kadın (gönlünü ona kaptırıp) ondan arzuladığı şeyi elde etmek istedi ve kapıları kilitleyerek "Haydi gelsene!" dedi. O ise, "Allah'a sığınırım, çünkü o (kocan) benim efendimdir, bana iyi baktı. Şüphesiz zalimler kurtuluşa eremezler" dedi.” Kur’ân-ı Kerîm, 12/23.

⁷³⁹³ “Züleyhā anda dağı derdine dermān bulmayıcağ hāne-i şālişe revān oldı” ayetin sonunda yer alan bu cümle İS nüshasında ayetin önünde yer almaktadır.

⁷³⁹⁴ andan: -İS

⁷³⁹⁵ evvelkileyin: evvelki gibi İÜ

muḳaffal⁷³⁹⁶ idüp ol ḥusrev-i ḥüsne karşı Ferhâdveş⁷³⁹⁷ cān-ı Şīrīn'inden feryād itdi ki ey cinān bāğında naḥl-i sükkerbārum ve ey serv-ḳadd-i dilberler⁷³⁹⁸ içre sīmīn-beden yārüm boyuñ servi birgün kenāra gele diyü leyl ü nehār⁷³⁹⁹ intizāra düşüp eşk-i çeşmüm cūybāra döndi. Benüm gibi perī-rū ins ü cānda belki cümle cihānda kim gördi. Halk-ı⁷⁴⁰⁰ ‘ālem saçum zencīrine dīvāne ve cemālüm şem‘ine⁷⁴⁰¹ pervāne iken sen benden firār ve vuşlatum ‘āleminden⁷⁴⁰² bī-zār olmaḳ ne müşkil bāzārdur. N'ola ger⁷⁴⁰³ gül gibi rengīn ve mül gibi şīrīn⁷⁴⁰⁴ olduñsa⁷⁴⁰⁵ iñende [YB110a] nergis gibi ḥod-bīn olma didi ve⁷⁴⁰⁶ ihtiyārı elden gidüp cān u dilden uydı⁷⁴⁰⁷ ulaşdı ve zülfi gibi ayağına dolaşdı.⁷⁴⁰⁸ ‘Āḳıbet ol Leylā-şüret⁷⁴⁰⁹ Mecnūn-şıfat ḥançerine dest urup kendüyi⁷⁴¹⁰ helāk itmek ḳaşd itdükde Yūsuf yirinden ṭurup tebessüm [İS123b] ile bilegin ṭutdı ve elinden⁷⁴¹¹ ḥançerin alup yabana atdı. Züleyhā Yūsuf'da⁷⁴¹² güler yüz [İÜ109a] göricek yalvarmanuñ⁷⁴¹³ biri yüz oldı ve bu mülāyemeti⁷⁴¹⁴ nev‘ā şefḳat zann idüp muḳarrer vaşl-ı⁷⁴¹⁵ dil-ber müyesser olmaḳ ümīdiyle vara vara cünbüşin azdurdı ve nāzükāne⁷⁴¹⁶ miyānın kenāra çeküp yine ol yāre bī-şümār⁷⁴¹⁷ yalvardı ki ‘ayn-ı ‘adlle ḥālūme ve mäh-peyker [MO91a] cemālūme nazar idüp ehl-i ḥālūñ adın yād ve nā-tüvān ve pāy-mālūñ dil-i nā-murādın şād⁷⁴¹⁸ eyle ve āb-ı zülāl-i leb-i cān-baḥşuñla bu teşne-dili

⁷³⁹⁶ evvelkileyin muḳaffal: muḥkem bend idüp İS

⁷³⁹⁷ Ferhâdveş: Ferhâd gibi İS

⁷³⁹⁸ serv-ḳadd-i dilberler: serv-ḳaddler İS

⁷³⁹⁹ leyl ü nehār: -İS

⁷⁴⁰⁰ Halk-ı: cümle İS

⁷⁴⁰¹ şem‘ine: sem‘ine MO

⁷⁴⁰² ‘āleminden: ‘īdinden İS

⁷⁴⁰³ ger: -İS

⁷⁴⁰⁴ mül gibi şīrīn: -İS

⁷⁴⁰⁵ olduñsa: olduñ ise İÜ

⁷⁴⁰⁶ didi ve: deyü İS

⁷⁴⁰⁷ uydı: -İS

⁷⁴⁰⁸ dolaşdı: ṭolaşdı MO

⁷⁴⁰⁹ ol Leylā-şüret: -İS

⁷⁴¹⁰ kendüyi: kendüzin İS

⁷⁴¹¹ elinden: luṭfla elinden İS

⁷⁴¹² Yūsuf'da: Yūsuf'dan İÜ, İS

⁷⁴¹³ yalvarmanuñ: yalvarmağuş İS

⁷⁴¹⁴ mülāyemeti: ḥāli İS

⁷⁴¹⁵ vaşl-ı: vuşlat-ı İS

⁷⁴¹⁶ nāzükāne: elden ihtiyārı gidüp bi'z-zarūrī şikārı yanına aldı ve nāzükāne İS

⁷⁴¹⁷ bī-şümār: bī-ḥadd İS

⁷⁴¹⁸ şād: ber-murā İS

kandurup Һarāb-ābād iken ābād eyle didi.⁷⁴¹⁹ Hezār zārī ve çeşm-i cūybārī ile
 Һasemler yād itdi. Çün şerm ü tekellüf aradan gitdi. Züleyhā dürlü telaţţuf yüzün
 gösterüp niçe nāz u nefirle⁷⁴²⁰ ve bunca güftar-ı dil-pezirle⁷⁴²¹ Yūsuf'ı seririne⁷⁴²²
 iledüp yirine oturdı ve bāl-i iştihāyı açup vişāl-i dil-rubāyı [İS124a] muƣarrer bildi.
 Yūsuf birƣaç def'a ta'allül ve bu ibrām-ı ğalīze taħammül idüp āħir vücūdı baħrine
 tezelzül itdükdēn⁷⁴²³ [YB110b] şerminden ferşe nazār idüp üstinde anuñ Yūsuf'la
 Züleyhā'nuñ şüretin ğördi ki birbirin şafā vü zevķle būs ve Һazƣ u şevķle der-āğuş
 iderler. Hemān nazārın⁷⁴²⁴ ol cānibden döndürüp bir ƣarafa daħı nigerān olduğda
 kemā-kān ol der ü dīvār-ı hezār bu resme bāzārla⁷⁴²⁵ pür olmuşdı. Yā Settār diyü
 zārī idüp yüzün yuğarı ƣıtdı ki bāzārı Perverdgār'la⁷⁴²⁶ ide. Һāne [İÜ109b]
 sağfında daħı ol temāşāya nazār idicek⁷⁴²⁷ bu efsün ol aya eşer idüp meyli
 Züleyhā'ya nerm ü ter oldu⁷⁴²⁸ ve hevā sultānı 'ağla ğalib gelüp⁷⁴²⁹ ol āħüya şirāne
 nazārlar şaldı.⁷⁴³⁰ [İS124b] Hemān ol 'aşığ-ı miskīn-zamīrin⁷⁴³¹ pür-ümīd itdi ki ol
 Һurşīd vefāsın mezīd ü cefāsın nā-bedīd [MO91b] ide. Girü Yūsuf dürlü telaţţuf
 idüp eyitdi. 'İffet Һicābın⁷⁴³² çāk ve 'işmet perdesin helāk itme eger bugün benden
 el çeküp mezra'-ı ƣalbūñe şabr toħmın⁷⁴³³ ekerseñ az zamān içinde ƣatuñda⁷⁴³⁴
 yārūñ ve zevķ-i vişālle⁷⁴³⁵ kāmķaruñ olup cām-ı la'lümi müdām nüş ve serv-
 ƣaddümi her laħza der-āğuş idesin. Zinhār emr-i şeytānı taħşil için bu murād-ı
 nihānī ta'cīl itme. Züleyhā [YB111a] bu va'deyi ğuş ve ƣa'r-ı dilden bu resme cüş

⁷⁴¹⁹ didi: deyü İS

⁷⁴²⁰ nefirle: nefir ile İÜ

⁷⁴²¹ dil-pezirle: dil-pezir ile İÜ

⁷⁴²² seririne: bāye-i seririne İS

⁷⁴²³ itdükdēn: itdükdē MO, İS

⁷⁴²⁴ Hemān nazārın: nazārın YB

⁷⁴²⁵ bāzārla: bāzār ile MO, İS

⁷⁴²⁶ Perverdgār'la: Perverdgār'la ile İÜ

⁷⁴²⁷ idicek: olıcağ İS

⁷⁴²⁸ meyli Züleyhā'ya nerm ü ter oldu: bi'z-zarūrī Züleyhā'ya nerm Һatır u ğönlünde meyl zāhir oldu
meylin Züleyhā'ya müsahħar oldu İS

⁷⁴²⁹ ğalib gelüp: ğalib gelüp ve vişāl-i nefis ƣalib İS

⁷⁴³⁰ nazārlar şaldı: iderse yüzine nazār özine nüh ƣar İS

⁷⁴³¹ miskīn-zamīrin: miskīn ğüler yüz ğoricek zamīrin İS

⁷⁴³² 'İffet Һicābın: ey Züleyhā çādde-i şavābı ƣoyup cānib-i Һatāya gitme ve hevā-yı nefse uyup bī-
te'ennī ve te'emmül bu emre şurū' itme hemişe şabrı nesfūñe pīşe ve 'adūyı endīşe ile ƣatı zūr ve
ƣuvvetūñe mağrūr olup 'iffet Һicābın İS

⁷⁴³³ toħmın: toħmını İü

⁷⁴³⁴ ƣatuñda: ƣatuñ YB

⁷⁴³⁵ vişālle: vaşluñla İS

itdi ki ben teşne-i pür-tâb [İS125a] bugün nüş itmege âb bulıcağ yâr⁷⁴³⁶ nice katlanayum. Cānum kenār-ı lebe gelüp intizār-ı şebe şabrum yokdur. Furşat maḥalli ele girmişken⁷⁴³⁷ bilmezem bu ḥayr işi te'ḥîr itmege senüñ māni'üñ ve bu tenhâ yirde dāfi'üñ kimdür. Yūsuf eyitdi murāduñ ḥāşıl itmege iki māni'-i ḳavî vardur.⁷⁴³⁸ Biri ḳahr-ı 'Azîz⁷⁴³⁹ ve biri ḥışm-ı Ḳahhâr'dur⁷⁴⁴⁰ ki eger 'aybum izhâr⁷⁴⁴¹ ve 'Azîz ḥaberdâr olursa tiz beni ḥor u dil-figâr ḳatlı veyâ berdâr idüp zehî ḥacletgeh-i rüz-ı ḳıyâmet zinākârlara 'azâmet olduḳda ben daḫı anlarla⁷⁴⁴²

BEYT⁷⁴⁴³

[mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün]

Göge irgürse bende ḳadr-ıla baş

Efendisi çanağından yemez aş⁷⁴⁴⁴

Yaraşmaz benbe-i ḥuşk-ile âteş

Degül misküñ hevây-ile başı hoş⁷⁴⁴⁵ melâmet⁷⁴⁴⁶ [İÜ110a] olam. Züleyhâ eyitdi ey [İS125b] yâr-ı cefākâr zinhâr benden firâr idüp işümden gücenme ve muḥâlif sözler ile⁷⁴⁴⁷ her yüzden baña döşenme ve dilden⁷⁴⁴⁸ ḥavfa düşüp düşmenden⁷⁴⁴⁹ üşenme. Ben aña mekrle⁷⁴⁵⁰ bir zehr nüş itdürem ki ḥaşre degin sekrle⁷⁴⁵¹ bi-hüş olup tâ şür çalınınca bezm-i 'ademde cānı maḥmûr yatup ayılmaya ve ḳıyâmetler ḳopup anuñ ḥumârı yazılmaya. Sen baña [MO92a] ḥod dir

⁷⁴³⁶ yâr: yârına MO, İÜ

⁷⁴³⁷ girmişken: girmişiken MO, İS

⁷⁴³⁸ vardur: zâhirdür İS

⁷⁴³⁹ 'Azîz: ḳâhir İS

⁷⁴⁴⁰ Ḳahhâr'dur: Ḳıttfir'dür İS

⁷⁴⁴¹ izhâr: âşikâr İÜ

⁷⁴⁴² anlarla: anlara ser-i defter yazup bu töhmetle İS

⁷⁴⁴³ Beyt: -YB, -MO, -İÜ

⁷⁴⁴⁴ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 4242, s. 139.

⁷⁴⁴⁵ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 5359, s. 173. // Göge irgürse bende ḳadr-ıla baş/Efendisi çanağından yemez aş/Yaraşmaz benbe-i ḥuşk-ile âteş/Degül misküñ hevây-ile başı hoş: -YB, -MO, -İÜ

⁷⁴⁴⁶ melâmet: ile melâmet İS

⁷⁴⁴⁷ sözler ile: sözler söyleyüp İS

⁷⁴⁴⁸ dilden: ve cümle 'âlem ağıyâr olursa sen baña yâr olıcağ ḳayıрма ve dilden İS

⁷⁴⁴⁹ düşmenden: hemîşe düşmenden İS

⁷⁴⁵⁰ mekrle: mekr ile İÜ

⁷⁴⁵¹ sekrle: sekr-ile MO, İÜ

idüñ⁷⁴⁵² kerīm İlāh'um ve ehl-i cürme raḥīm bir pādişāhum vardır.⁷⁴⁵³ İmdi ma'büduñ⁷⁴⁵⁴ ehl-i kerem olıcaḡ ne ġam ki le'ime t̄a'at itmeden kerīme⁷⁴⁵⁵ cināyet [YB111b] itmek⁷⁴⁵⁶ yegdür. Bā-ḡuşuş bu serāy içinde bir defīnem⁷⁴⁵⁷ ve dürr ü gevher ile pür bir⁷⁴⁵⁸ ḡazīnem vardır. Eger İlāh'uñ [İS126a] ḡuşm iderse⁷⁴⁵⁹ fidā-yı ġünāhuñ iderem ki 'öZR-ḡ'āhuñ ola. Māh-ı Ken'ān eyitdi baña iḡsān olmaġıçün⁷⁴⁶⁰ ḡāşā ki ben ġayra ziyān olduġın dileyüp evvelā zināyı ve ḡan dökmele⁷⁴⁶¹ rızāyı irtikāb idem ve hevā-yı nefis için dām-ı şeytāna uyup⁷⁴⁶² bir cismi bī-cān iden nā-dāna nice müslümān diyem. 'Azīz ḡod her yetīmüñ vālid ü vālidesi ve bay u yoḡsul anuñ iḡsān-dīdesi iken ve baña ḡahr u zillet itmeyüp dāyimü'd-dehr luḡ u mürüvvet iderken ehl-i iḡsānuma isā'et itmege nice cür'et idem⁷⁴⁶³ ve cümle ins ü cān bī-minnet cān virüp rızḡın ḡismet iden Rabb-i 'izzet ḡullarına⁷⁴⁶⁴ [İÜ110b] raḡmet veyā cināyet itmege rüşvet mi alur. Ey Züleyḡā eger āḡir ḡurrem olmak ehemmm ise kerem idüp bir dem [İS126b] taḡammül it ki ġöñlüñi şād ve vāşıl-ı ḡāşıl-ı⁷⁴⁶⁵ murād ideyüm. Züleyḡā⁷⁴⁶⁶ ġirü bu şīrīn kelāma maġrūr u ḡandān olup Yūsuf'ı kendüye māyil ü mihrbān şandı. Nice mekr ü destān ḡurup ey serv-i ġül-endām kām u nā-kām baña kāmum virmek gerek. Fi't-te'ḡīr⁷⁴⁶⁷ [YB112a] āfāt emr-i muḡarrer iken dimek işitmek ile evḡat [MO92b] n'içün zāyi' geḡer⁷⁴⁶⁸ diyü miyānın der-āġuş itmege fırsat bulup 'ālem-i vuşlata cür'et itdi. Lākin⁷⁴⁶⁹ ehl-i

⁷⁴⁵² ḡod dir idüñ: ḡod dāyim ḡudāvendüñi medḡ u ta'zīm idüp İS

⁷⁴⁵³ vardır: vardır ki zunüb baġışlayıcı bir settārü'l-'uyübdur dir idüñ İS

⁷⁴⁵⁴ ma'büduñ: sulḡānuñ böyle İS

⁷⁴⁵⁵ kerīme: kerīm önünde İS

⁷⁴⁵⁶ itmek: ḡılmaḡ İS

⁷⁴⁵⁷ bir defīnem: toḡtolu genc ile bir defīnem İS

⁷⁴⁵⁸ gevher ile pür bir: gevher bī-renc ile bir İS

⁷⁴⁵⁹ ḡuşm iderse: ḡuşm iderse Züleyḡā bu nev'le süḡendān olıcaḡ dutup şeytāna uyup İS

⁷⁴⁶⁰ iḡsān olmaġıçün: iḡsān için İS

⁷⁴⁶¹ dökmele: dökmege MO, İÜ

⁷⁴⁶² dām-ı şeytāna uyup: -İS

⁷⁴⁶³ idem: ḡılam İS

⁷⁴⁶⁴ ḡullarına: rüz-ı ḡıyāmet ḡāzī olıcaḡ bu ġün ḡatle rāzī olan ḡullarına İS

⁷⁴⁶⁵ vāşıl-ı ḡāşıl-ı: seni vāşıl-ı İÜ

⁷⁴⁶⁶ Züleyḡā: baña ġüc itme ey dil-dār dil-bend ḡulına ġüc buyurmadı ḡudāvend ḡo beni kendü ḡālümde olayın ki yek bilür kişi kendi ḡolayın Züleyḡā İS

⁷⁴⁶⁷ Fi't-te'ḡīr: ki dimek işitmek birle geçdi fi't-te'ḡīr İS

⁷⁴⁶⁸ emr-i muḡarrer iken dimek işitmek ile evḡat n'içün zāyi' geḡer: -İS

⁷⁴⁶⁹ Lākin: ġüneḡ-i Yūsuf nā-ġāḡ rüy-ı Züleyḡā'ya niġāḡ idüp ve būs u ġünāḡ ḡanā'at itmeyüp cān bāġına şāḡ-ı maḡabbet ve kömege himmet itdi beşeriyyet muḡteżāsınca ḡabī'at anuñ bu ḡāline şefḡat itdi lākin İS

haşyet⁷⁴⁷⁰ kaşd-ı ma‘şiyet itse hidāyet-i⁷⁴⁷¹ Rabb-i ‘izzet ol kabāhatden anı muhāfazat [İS127a] ider. *Ve lekad hemmet bihī ve hemme bihā lev lā en ra’ā burhāne Rabbihī kezālike li-naşrife ‘anhu’s-sū’e ve’l-fahşā’e innehū min-‘ibādina’l-muħleşīn.*⁷⁴⁷² Züleyhā Yūsuf’dan⁷⁴⁷³ inkiyād mülāhaza idüp⁷⁴⁷⁴ i‘timād itdi ki anı ber-murād ve ‘uqde-i rāzın güşād ve dil-i ğam-dīdesin şād ide. Tāife-i⁷⁴⁷⁵ zenān dām-ı Şeytān’dur. Evvel dil-ārāmı temām kendüye rām şanub rüz-ı nā-fercāmda fikr-i encām itmedin tāmā‘-ı hāmı la‘l-i cānāndan⁷⁴⁷⁶ kām almağa destür fehm idüp⁷⁴⁷⁷ Yūsuf’uñ izārı⁷⁴⁷⁸ uçkurına⁷⁴⁷⁹ dest urdı. Meger muqaddem uçkurın⁷⁴⁸⁰ muħkem bend idüp⁷⁴⁸¹ yedi bağ urmuşdı.⁷⁴⁸² Çözmek kināyesiyle Yūsuf esbāb-ı tevaqkuf arayup te’hīr u ‘avqa hīle düzerken hemān ğaybdan [İÜ111a] burhān u ‘işmet-i Yezdān irüp⁷⁴⁸³ Cebrā’īl’e fermān-ı Rabb-i celīl⁷⁴⁸⁴ oldı ki Yūsuf-ı şiddīk’ı hīle ile izlāl itmek dilerler. Der-hāl varup bilā-imhāl⁷⁴⁸⁵ [YB112b] hīlelerin ibtāl eyleye. Cebrā’īl nāzil [İS127b] olup şekl-i Ya‘kūb’a⁷⁴⁸⁶ mütemessil oldı ve hāne güşesinden Yūsuf’a görünüp hayret parmağın⁷⁴⁸⁷ ağızına aldı. Hudā-yı dānā⁷⁴⁸⁸ saña nām-ı enbiyā ‘aṭā itmişken⁷⁴⁸⁹ sen süfehā gibi bu dem kaşd-ı zinā mı⁷⁴⁹⁰ [MO93a] idersin diyü ‘itāb idüp kanadıyla⁷⁴⁹¹ göğsin şıgadı. Ol sâ‘at ayağı⁷⁴⁹² parmağlarından⁷⁴⁹³

⁷⁴⁷⁰ ehl-i haşyet: hidāyet irişen ehl-i haşyet İS

⁷⁴⁷¹ hidāyet-i: -İS

⁷⁴⁷² “Andolsun kadın ona (göz koyup) istek duymuştu. Eğer Rabbinin delilini görmemiş olsaydı Yūsuf da ona istek duyacaktı. Biz ondan kötülüğü ve fuşu uzaklaştırmak için işte böyle yaptık. Çünkü o, ihlāsa erdirilmiş kullarımızdandı”, Kur’ân-ı Kerīm, 12/24.

⁷⁴⁷³ Yūsuf’dan: Yūsuf’da İÜ, MO

⁷⁴⁷⁴ mülāhaza idüp: görüp İS

⁷⁴⁷⁵ Tāife-i: -YB

⁷⁴⁷⁶ cānāndan: cāndan İÜ

⁷⁴⁷⁷ fehm idüp: şanub İS

⁷⁴⁷⁸ izārı: tonı İS

⁷⁴⁷⁹ uçkurına: uçğurına MO

⁷⁴⁸⁰ uçkurın: uçğurın MO, Yūsuf uçkurın İS

⁷⁴⁸¹ bend idüp: diküp İS

⁷⁴⁸² urmuşdı: urmuşdı İÜ

⁷⁴⁸³ irüp: irişüp İS

⁷⁴⁸⁴ fermān-ı Rabb-i celīl: emr İS

⁷⁴⁸⁵ bilā-imhāl: der-hāl İS

⁷⁴⁸⁶ şekl-i Ya‘kūb’a: şüret-i İS

⁷⁴⁸⁷ parmağın: barmağın İÜ

⁷⁴⁸⁸ dānā: -İS

⁷⁴⁸⁹ itmişken: itmişken İÜ, MO. // ‘aṭā itmişken: virmiş iken İS

⁷⁴⁹⁰ kaşd-ı zinā mı: zibāya mı kaşd İS

⁷⁴⁹¹ idüp kanadıyla: boynında kanadıyla İS

⁷⁴⁹² ayağı: Yūsuf’uñ ayağı İS

şehvet çıkup gitdi. Bir rivāyetde birāder-i ‘Azīz’üñ bir ma‘şüm veledi ittifāk ol gün anda hāzır idi. Nuṭka gelüp ey Yūsuf Allāh dostları kās-d-ı zinā ider mi⁷⁴⁹⁴ didi. Bu kavlı eṣaḥdur.⁷⁴⁹⁵ Zīrā nuṭka geldügin Yūsuf gūş itmekle āḥir⁷⁴⁹⁶ ‘Azīz katında ol ma‘şümü şāhid ‘add ideserdür ve kendü pādişāh olduḡda aña vezāret virüserdür⁷⁴⁹⁷ ve bir rivāyetde ‘Azīz’üñ şüreti dīvārda görünüp⁷⁴⁹⁸ Yūsuf’a ‘unfla⁷⁴⁹⁹ ḥiṭāb itdi ki ey Yūsuf ben senüñ ḥaḡḡuñda kerāmet vaşiyet iderem. Sen benüm katumda⁷⁵⁰⁰ ḥıyānet mi idersin. Bir rivāyetde Yūsuf’uñ pehlūsından iki el zūḥūr idüp Yūsuf’uñ ellerin muḡkem dutdı.⁷⁵⁰¹ Bir rivāyetde ol ḥінде hātifden nidā irdi ki tevaḡḡuf it ey Yūsuf. Eger sen ol ḥaṭāyı revā görürseñ [YB113a] [İÜ111b] enbiyā cerīdesinde⁷⁵⁰² nāmuñ hebā olup sen de ol murḡ-ı hevāyī gibi olma ki per ü bālī dökilüp [İS127b] maḡmüm ve uçmaḡdan⁷⁵⁰³ maḡrüm oldı.⁷⁵⁰⁴ Bir rivāyetde ol dem⁷⁵⁰⁵ Züleyhā’da bir muraşsa‘ şanem⁷⁵⁰⁶ vardı ki⁷⁵⁰⁷ her ne yire gitse bile uydurup⁷⁵⁰⁸ vaḡt-i ḥācetde⁷⁵⁰⁹ aña ṭabardı.⁷⁵¹⁰ Ol gün ol şanem kenārında⁷⁵¹¹ günāḡkār olmadan ‘ār idüp perdedār olmaḡıçün öñine zar aşdı. Yūsuf Züleyhā’nuñ⁷⁵¹² bu gizlü ḥālin görüp me’ālin bilmek için eyitdi ey ḥūr-ı

⁷⁴⁹³ parmaḡlarından: barmaḡlarından İÜ

⁷⁴⁹⁴ kās-d-ı zinā ider mi: ziyāna kās ider mi İS

⁷⁴⁹⁵ kavlı eṣaḥdur: eṣaḡḡ kavldendür İS

⁷⁴⁹⁶ itmekle āḥir: itmegin soñra İS

⁷⁴⁹⁷ virüserdür: idiserdür İÜ

⁷⁴⁹⁸ görünüp: görünüp MO

⁷⁴⁹⁹ ‘unfla: ‘ışḡla YB

⁷⁵⁰⁰ katumda: katumda İÜ

⁷⁵⁰¹ dutdı: ṭutdı İÜ. // kendü pādişāh olduḡda aña vezāret virüserdür ve bir rivāyetde ‘Azīz’üñ şüreti dīvārda görünüp Yūsuf’a ‘unfla ḥiṭāb itdi ki ey Yūsuf ben senüñ ḥaḡḡuñda kerāmet vaşiyet iderem. Sen benüm katumda ḥıyānet mi idersin. Bir rivāyetde Yūsuf’uñ pehlūsından iki el zūḥūr idüp Yūsuf’uñ ellerin muḡkem dutdı: -İS

⁷⁵⁰² cerīdesinde: cerīdesinden İÜ, defterinde İS

⁷⁵⁰³ ol murḡ-ı hevāyī gibi olma ki per ü bālī dökilüp maḡmüm ve uçmaḡdan: -YB

⁷⁵⁰⁴ maḡrüm oldı: bu ibareden sonra, “bir rivāyetde ‘Azīz’üñ şüreti dīvārda görünüp Yūsuf’a ‘unfla ḥiṭāb itdi ki ey Yūsuf ben senüñ ḥaḡḡuñda kerāmet vaşiyet iderem. Sen benüm katumda ḥıyānet mi idersin. Bir rivāyetde Yūsuf’uñ pehlūsından iki el zūḥūr idüp Yūsuf’uñ ellerin muḡkem dutdı” şeklinde olan kısım diḡer üç nüshada iki rivāyet önce geçmektedir. Bu nedenle buraya tekrar alınmamıştır.

⁷⁵⁰⁵ ol dem: -İS

⁷⁵⁰⁶ bir muraşsa‘ şanem: meḡer bir şanem-i pür-cevher İS

⁷⁵⁰⁷ ki: -İS

⁷⁵⁰⁸ uydurup: uyurdup YB, götürüp İS

⁷⁵⁰⁹ vaḡt-i ḥācetde: -İS

⁷⁵¹⁰ ṭabardı: ṭapardı İÜ

⁷⁵¹¹ ol şanem kenārında: şaneme karşı İS

⁷⁵¹² Yūsuf Züleyhā’nuñ: -İS

mestür ol perde ile⁷⁵¹³ mestür [MO93b] olan ne nesnedür. Züleyhâ eyitdi ma'būd-ı bî-niyāzum ve her hâlde⁷⁵¹⁴ kâr-sāzumdur ki māl ü sāl pâyine rû-māl ve yüzi ayına āyine mişāl nażar idüp her demde bende gibi⁷⁵¹⁵ secde iderüm. Bu dem andan şerm idüp gizledüm ki rāzumuza 'arif [İS128b] ve günāhumuza vākıf olmaya. Egriden⁷⁵¹⁶ bu tođrı haber dil-i Yūsuf'a ođ gibi⁷⁵¹⁷ eşer idüp mūcib-i 'iber⁷⁵¹⁸ oldu.

BEYT⁷⁵¹⁹

[mefā'ılün/mefā'ılün/fe'ülün]

Kemāl-i ğayret-i Hāķ 'aqlın aldı

Halāş olmağa cānı kılca kıldı

NEŞR⁷⁵²⁰

Hemān baħr-i 'işmeti cūşa ve nehr-i 'iffeti ħurūşa⁷⁵²¹ ve cān u dilden hūşa⁷⁵²² gelüp bu bir cemādī⁷⁵²³ Hāyy u Hālik-i külli şey' şanup utanur.⁷⁵²⁴ Benüm ma'būd-ı bî-niyāzum⁷⁵²⁵ Rabb-i dānā ve maķşūd-ı çāre-sāzum⁷⁵²⁶ Hāyyu Kāyyüm tīvānā iken ve baña ol Hāyy-i Rab her şey'den akreb iken⁷⁵²⁷ n'içün ben andan şerm ü edeb⁷⁵²⁸ itmeyüm diyü elif kaddin lām-elifden [YB113b] ayurup [İÜ112a] ufkdan ħurşid-i eflāk gibi Züleyhā⁷⁵²⁹ kucağından çüst⁷⁵³⁰ ü çālāk şıçrayup⁷⁵³¹ āhū-

⁷⁵¹³ ħūr-ı mestür ol perde ile: ħūr bu perde ardında İS

⁷⁵¹⁴ hâlde: işde İS

⁷⁵¹⁵ māl ü sāl pâyine rû-māl ve yüzi ayına āyine mişāl nażar idüp her demde bende gibi: eyyām u leyāl ve māl u sāl pâyine rû-māl ve yüzi āyine bende-mişāl İS

⁷⁵¹⁶ Egriden: eger benden YB, çün egriden MO, İS

⁷⁵¹⁷ dil-i Yūsuf'a ođ gibi: ođ gibi Yūsuf'a İS

⁷⁵¹⁸ 'iber: 'ibret MO

⁷⁵¹⁹ Beyt: nazm İÜ, Yahyā İS

⁷⁵²⁰ Neşr: -İÜ

⁷⁵²¹ ve nehr-i 'iffeti ħurūşa: -İS

⁷⁵²² hūşa: ħurūşa İS

⁷⁵²³ cemādī: cansuz cemādī İS

⁷⁵²⁴ utanur: 'ār eyler İS

⁷⁵²⁵ bî-niyāzum: pür-virdkārüm İS

⁷⁵²⁶ dānā ve maķşūd-ı çāre-sāzum: dānā vü bīnā İS

⁷⁵²⁷ ve baña ol Hāyy-i Rab her şey'den akreb iken: -İS

⁷⁵²⁸ andan şerm ü edeb: ol Hāy'dan şerm ü ħayā İS

⁷⁵²⁹ Züleyhā: -İS

⁷⁵³⁰ çüst: cüst MO

yı cennet mişāl kaçdı ve irüşdüğü⁷⁵³² bağılu⁷⁵³³ kapularuñ perr ü kufli perrân olup kudret-i Yezdân ile⁷⁵³⁴ bir bir açdı. *Vestebeķā'l-bābe ve ķaddet ķamīşahu min dubūrin ve elfeyā seyyidehā ledā'l-bābi*⁷⁵³⁵ Züleyhā bu hālete hayrān⁷⁵³⁶ olup revān-ı Yūsuf⁷⁵³⁷ ardınca cān atdı ve yedinci kapu⁷⁵³⁸ içinde hemān yetdi⁷⁵³⁹ [İS129a] ve pīrāhen-i dāmenin⁷⁵⁴⁰ bī-bāk⁷⁵⁴¹ dutup gül gibi çāk itdi ve cān gibi ol tāze beden çıkup elden pāre-i dāmen ķaldı ve [MO94a] ol hümā-pervāzın şeh-bāz⁷⁵⁴² elden aldurduğına⁷⁵⁴³ eli ayağı ‘amelden ķalup yaķasın çāk ve yüzün sebzeveş hāk itdi ve fevt olan furşata te’essüfle ağlayup firāk-ı Yūsuf’la bağı⁷⁵⁴⁴ tağladı.⁷⁵⁴⁵

NAZM⁷⁵⁴⁶

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Neler eyler baña dün gün budur dem

Elümle ayağuma balta urdum⁷⁵⁴⁷

*Ķālet mā cezā’u men erāde bi-ehlīke sū’en illā en yuscene ev ‘azābun elīm*⁷⁵⁴⁸

Aħsen-i kaşāşa rāvi-yi hāş eydür⁷⁵⁴⁹ kaçan Yūsuf hālāş içün şīr-i nerden kaçır gibi dehān-ı ejder-i heft-serden ya‘nī ol yedi derden isti‘calle taşra çıkdı. Kapu öñinde ‘Azīz’e rāst gelüp [YB114a] şaşmayup tapu itdi.⁷⁵⁵⁰ Ķıtfīr deñeyüp Yūsuf’uñ cemāl-

⁷⁵³¹ şıçrayup: çıkup İS

⁷⁵³² irüşdüğü: irişdigi MO

⁷⁵³³ bağılu: bağı İÜ

⁷⁵³⁴ ile: -YB, MO

⁷⁵³⁵ “İkisi de kapıya koştular. Kadın Yūsuf’un gömleğini arkadan yırttı. Kapının yanında hanımın efendisine rastladılar”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/25.

⁷⁵³⁶ hayrān: nigerān İS

⁷⁵³⁷ Yūsuf: -İS

⁷⁵³⁸ kapu: kapunuñ İS

⁷⁵³⁹ yetdi: aña yetdi İS

⁷⁵⁴⁰ pīrāhen-i dāmenin: dāmen-i pīrāhenin MO

⁷⁵⁴¹ pīrāhen-i dāmenin bī-bāk: bī-bāk pīrāhenin İS

⁷⁵⁴² hümā-pervāzın şeh-bāz: hümā-pervāz şeh-bāzın İÜ

⁷⁵⁴³ ol hümā-pervāzın şeh-bāz elden aldurduğına: Züleyhā şeh-bāzın elden kaçurduğına İS

⁷⁵⁴⁴ bağı: cigerin İS

⁷⁵⁴⁵ bağı tağladı: bağıın dağladı İÜ, MO

⁷⁵⁴⁶ Nazm: müfred YB, -İS

⁷⁵⁴⁷ Neler eyler baña dün gün budur dem/Elümle ayağuma balta urdum: -İS

⁷⁵⁴⁸ “Kadın dedi ki: "Senin ailene kötülük yapmak isteyeninin cezası, ancak zindana atılmak veya can yakıcı bir azaptır”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/25.

⁷⁵⁴⁹ eydür: eydür ki İS

⁷⁵⁵⁰ tapu itdi: eski ‘ādetince tapu itdi İS

i bā-celālin⁷⁵⁵¹ pür-efkār ve gül-i gülzārın dürbār⁷⁵⁵² ve destār-ı perīṣānın o kār göricek ne hāl oldu diyü aṣlın su'āl itdi. 'Arūs-ı sırruñ [IÜ112b] niķābın açmayup 'arifāne⁷⁵⁵³ ol gül-i pāk [IS129b] bir hoş⁷⁵⁵⁴ cevābla bī-bāk anı eyle⁷⁵⁵⁵ şavdı ki sırrın⁷⁵⁵⁶ kimse idrāk itmedi. 'Azīz dürlü telatṭuf ile bī-tevaķķuf eline⁷⁵⁵⁷ Yūsuf elin⁷⁵⁵⁸ alup bī-tekellüf Züleyhā menziline⁷⁵⁵⁹ girdiler. O nigār anları⁷⁵⁶⁰ hem-güftār göricek bī-şabr u⁷⁵⁶¹ bī-ķarār oldu. Rāzın izhār⁷⁵⁶² itdi şanup āvāzın⁷⁵⁶³ şöyle ref' itdi⁷⁵⁶⁴ ki bu mürüvvetsüzüñ sezāsı ve hānuña hāyinüñ cezā⁷⁵⁶⁵ nedür ki⁷⁵⁶⁶ ey server sen bu 'İberī ğulāmı püser ve sırruña⁷⁵⁶⁷ ber-ā-ber itmişken⁷⁵⁶⁸ bugün bu serāy 'iffetde⁷⁵⁶⁹ ve cāy-ı hālvetde⁷⁵⁷⁰ dil-i [MO94b] ferāġat baħrine ṭalup ve gözlerümi⁷⁵⁷¹ h̄'āb-ı ğaflet alup⁷⁵⁷² bī-pervā 'uryān uyurken⁷⁵⁷³ uğrı gibi nihān [IS130a] bu⁷⁵⁷⁴ oġul idindüġüñ⁷⁵⁷⁵ ķul⁷⁵⁷⁶ semenüm hırmenine yol buldı.

BEYT⁷⁵⁷⁷

[fe'ilatün/mefā'ilün/fe'ilün]

⁷⁵⁵¹ cemāl-i bā-celālin: rüy-ı celālin İS

⁷⁵⁵² gül-i gülzārın dürbār: baħr-i cemālin dürer-bār İS

⁷⁵⁵³ 'arifāne: 'arifāne edāyla İS

⁷⁵⁵⁴ hoş: -İS

⁷⁵⁵⁵ eyle: öyle MO

⁷⁵⁵⁶ sırrın: sırrını İS

⁷⁵⁵⁷ eline: anuñ eline İS

⁷⁵⁵⁸ Yūsuf elin: -IÜ

⁷⁵⁵⁹ Züleyhā menziline: Züleyhā'nuñ ķatına İS

⁷⁵⁶⁰ anları: anları birbiriyle İS

⁷⁵⁶¹ bī-şabr u: nāra düşmüş gibi İS

⁷⁵⁶² izhār: keşf İS

⁷⁵⁶³ āvāzın: ķumrı gibi āvāzın İS

⁷⁵⁶⁴ itdi: ķıldı İS

⁷⁵⁶⁵ cezā: cezāsı MO, cezāsını İS

⁷⁵⁶⁶ nedür ki: nedür gerçi İS

⁷⁵⁶⁷ sırruña: sırruña IÜ, MO

⁷⁵⁶⁸ itmişken: itmişken IÜ, MO, itdün İS

⁷⁵⁶⁹ bugün bu serāy 'iffetde: lākin ol seni gözden şavar gözle işler bitürür ve bucaķda ṭurreveş ne başlar bitürür. 'Azīz eyitdi bu güftaruñ esrārın 'ayān ve her neye vāķıf olduñsa beyān eyle. Züleyhā du'ā-i 'izzet ü devlet idüp riķķatle eyitdi ben bu gün bu serāy-ı hālvetde İS

⁷⁵⁷⁰ hālvetde: ğafletde İS

⁷⁵⁷¹ gözlerümi: gözlerime IÜ

⁷⁵⁷² alup: gelüp IÜ

⁷⁵⁷³ uyurken: h̄'āb iderken İS

⁷⁵⁷⁴ bu: bir YB, MO

⁷⁵⁷⁵ idindüġüñ: idindigüñ IÜ, MO

⁷⁵⁷⁶ ķul: yanuma gelġp ķul İS

⁷⁵⁷⁷ Beyt: nazm IÜ, nazm-ı Yaħyā İS

Bāgbānı uyur bulan uğrı

Ola mı mīve almada ʔoğrı⁷⁵⁷⁸

NEŞR⁷⁵⁷⁹

Ve diledi ki ol bed-ḥ'āh dāmānuma nā-gāh el uzadup furşat⁷⁵⁸⁰ bulıcağ vaşlum gencin⁷⁵⁸¹ ğāret ide. Lebümnden⁷⁵⁸² buse alurken hemān bīdār⁷⁵⁸³ oldum. Feri qalmayup benden firār itdi. Hāḫırum cefāsından perişān olup revān [YB114b] irüp kafasından ʔutmaq⁷⁵⁸⁴ ʔaşd itdügümde elümden pāk ʔurtılup⁷⁵⁸⁵ bī-bāk dāmeni çāk oldı. Ger bu ʔula⁷⁵⁸⁶ siyāset itmezseñ bundan [İS130b] bedter bir daḫı⁷⁵⁸⁷ şenā'at itmek⁷⁵⁸⁸ muqarrerdür. Vācibdür ki bu kerre anı bend ve tenin ʔarbla kirşend idüp te'kīd⁷⁵⁸⁹ [İÜ113a] içün muḫkem tehdīd ü ḫabs-i medīd ideler tā ki Mısr içine ʔahruñla heybet düşüp bu siyāsetden ḫalk-ı 'ālem⁷⁵⁹⁰ 'ibret alalar. Çün 'Azīz ol⁷⁵⁹¹ fitne-engīzden böyle kelām işitdi. Derūnuna od düşüp nār-ı ğayretle cānı ʔutuşdı ve ḫışmla çeşminüñ ağı şan⁷⁵⁹² ʔan çanağı olup yañağı rengin iken nesrīn gibi şoldı.⁷⁵⁹³ Ğazabından nīze-i⁷⁵⁹⁴ melāmetle ʔa'n idüp ğarāmetle Yūsuf'a muḫkem 'itāb ve bu resme ḫiḫāb itdi ki 'afāka'llāh ey bed-ḥ'āh ben seni ferzend idüp ehlüme⁷⁵⁹⁵ *ekrimī meşvāhu* didüm ve gencīnemüñ gencini ḫālī idüp

⁷⁵⁷⁸ Mehmet Cihat Üstün, a.g.e., b. 4536, s. 571. Hamdī'nin eserinde ikinci mısra "Mīve almağda ola mı ʔoğrı" şeklinde geçmektedir. İS nüshasında nazm-ı Yahya yazmasına rağmen Yahya'nın eserinde şiir bulunamamıştır.

⁷⁵⁷⁹ Neşr: -İÜ

⁷⁵⁸⁰ furşat: gülistān vişālūme rāh kese ve gülşen ʔapusunün ʔuflın bozup ʔāmet-i dil arzūsın alma furşat İS

⁷⁵⁸¹ gencin: gencini İÜ

⁷⁵⁸² Lebümnden: bu ḫāletde 'ayn-ı 'ināyet Rabb-i 'izzetle gözümnden ḫ'āb-ı ğaflet zāyil olup lebümnden İS

⁷⁵⁸³ bīdār: ben bīdār İS

⁷⁵⁸⁴ ʔutmaq: güşād ber-keşān anı ʔutmaq İS

⁷⁵⁸⁵ pāk ʔurtılup: elümden ol zerd-i çālāk murğ-ı vaḫşī gibi ʔurtılup İS

⁷⁵⁸⁶ Ger bu ʔula: bu sözümüñ yalanı yoğdur ki şıdkımuñ nişānı anuñ çāk dāmānidur. Ger bu ʔula İS

⁷⁵⁸⁷ bundan bedter bir daḫı: bir daḫı bundan bedter İS

⁷⁵⁸⁸ itmek: daḫı itmek İÜ

⁷⁵⁸⁹ te'kīd: 'ibret İS

⁷⁵⁹⁰ ḫalk-ı 'ālem: cümle ḫalk İS

⁷⁵⁹¹ ol: bu İS

⁷⁵⁹² şan: bi-'ayna İS

⁷⁵⁹³ gibi şoldı: oldı İS

⁷⁵⁹⁴ nīze-i: neyyire İS

⁷⁵⁹⁵ ehlüme: ehlime İÜ

bunça genc ü mālī [MO95a] yoluña nişār itdüm ve yel gibi varum dağıdup⁷⁵⁹⁶ kār u bārum belki cümle ihtiyārum elüñe⁷⁵⁹⁷ virdüm ve [İS131a] cihān ayı⁷⁵⁹⁸ hüsnine kem-terin çāker⁷⁵⁹⁹ iken Züleyhā'yı saña hadim ve her emrüne mülāzım itdüm. Ol⁷⁶⁰⁰ hūrī-şüret⁷⁶⁰¹ dağı bunca nāz u ni'metle seni [YB115a] besleyüp envā'-ı 'izzetle⁷⁶⁰² hizmet itmişken⁷⁶⁰³ ve bu dehr-i pür-āfātda ihsāna ihsān-ı mükāfāt⁷⁶⁰⁴ iken⁷⁶⁰⁵ nān u nemek haqqın bilmeyüp kāse-i 'ırzum şımağ revā mıdur. Zehī luṭf u mürüvvet ki bu⁷⁶⁰⁶ kadar ihsāna küfr ile⁷⁶⁰⁷ isā'et idesin.

BEYT⁷⁶⁰⁸

[mefā'ılün/mefā'ılün/fe'ülün]

Çü küfrān-ile küfrüñ şığması⁷⁶⁰⁹ bir

Şığar mı bu şıfat İslām'a āhır⁷⁶¹⁰

NEŞR⁷⁶¹¹

Yūsuf bu 'itābı güş ve⁷⁶¹² baħr-i hayreti cüş idüp eyitdi ey 'Azīz şabr it⁷⁶¹³ āteşüñ tiz itme ve cān-ı ma'sūma⁷⁶¹⁴ [İS131b] tiz tıgınlı⁷⁶¹⁵ [İÜ113b] urup āşım ve

⁷⁵⁹⁶ dağıdup: tağıdup İÜ, MO

⁷⁵⁹⁷ elüñe: eliñe MO

⁷⁵⁹⁸ cihān ayı: ve seni şatun almağa yol bulmuşken kul itmeyüp cān u dilden ogül itdüm ve cihān İS

⁷⁵⁹⁹ çāker: kul İS

⁷⁶⁰⁰ Ol: ve ol İÜ

⁷⁶⁰¹ şüret: şıfat İÜ. // hūrī-şüret: -İS

⁷⁶⁰² 'izzetle: 'izzet ile İÜ, ri'āyetle İS

⁷⁶⁰³ itmişken: itmişken İÜ, MO, İS

⁷⁶⁰⁴ ihsān-ı mükāfāt: mükāfāt ihsān İÜ

⁷⁶⁰⁵ iken: olmuş iken İS

⁷⁶⁰⁶ bu: hayra şerle mekānāta cür'et ve bu İS

⁷⁶⁰⁷ küfr ile: küfrañ ile İÜ, küfrānla MO

⁷⁶⁰⁸ Beyt: -İÜ, -İS

⁷⁶⁰⁹ şığması: şığası İÜ. // şığması kelimesi Kemāl Paşā zāde'nin eserinde "şığarı" şeklinde geçmektedir.

⁷⁶¹⁰ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6570, s. 211. // Çü küfrān-ile küfrüñ şığması bir/Şığar mı bu şıfat İslām'a āhır: -İS

⁷⁶¹¹ Neşr: -İÜ

⁷⁶¹² Yūsuf bu 'itābı güş ve: Yūsuf 'Azīz'üñ bu nev'a dünyā pür-sitāñ cevābın ve şerāb-ı 'özürle mestāne hitābın güş ve hüşla diñleyüp çün böyle i'tikād-ı fāsidi sebebiyle zuhūr iden 'itābın añladı İS

⁷⁶¹³ it: idüp İS

⁷⁶¹⁴ āteşüñ tiz itme ve cān-ı ma'sūma: sen hod bir söz söylenmedin aşlın duyarsın böyle rengin söze niçün uyarsın luṭf idüp bu çāre ma'sūma İS

⁷⁶¹⁵ tıgınlı: ta'n İS

bu mazlūma zālīm olma ki Züleyhā sözinde kāzībdür⁷⁶¹⁶ ve ben kaçarum ol baña t̄alībdür. Baña gāh şağdan ve gāh şoldan irüp⁷⁶¹⁷ her yoldan mekr ü efsün okudı. Ben anuñ yüzine çeşm-i bed açup kem sözine uymadum. ‘Āķıbet āl idüp baña uydı ulaşdı ve beni h̄alvet-i serāyına koyup sāyeveş ayağuma t̄olaşdı ve vaşluma t̄alīb olup çok ibrām u la‘lūmden kām almağıçün temām⁷⁶¹⁸ sa‘y u iķdām itdi. Ben andan kaçup⁷⁶¹⁹ çün ardundan yetdi.⁷⁶²⁰ Gömlegüm⁷⁶²¹ dāmenin çāk ve kendü adın şimdi pāk itdi. İşde⁷⁶²² kılıcuñ işde⁷⁶²³ serüm. Toğrıdur bu haberüm [MO95b] ki muṭlak egrinüñ h̄ali yine egridür. Zīrā açılıp ‘avretleri⁷⁶²⁴ pehlü-yı [İS132a] çīden⁷⁶²⁵ h̄alk itdi. Ol sebebden [YB115b] bunlar rāst ve ber-ķarār degüldür. Zinhār egriden toğruluk⁷⁶²⁶ umma her bār ki

Şİ‘R⁷⁶²⁷

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Nisā h̄aķķında sultānū'n-nebiyyīn

Dimişdür nākışātü'l-‘aķlı⁷⁶²⁸ ve'd-dīn

Budur vāķi‘ olan ey şāh-ı ‘ālem

Didüm ben baķīsin Allāhu a‘lem⁷⁶²⁹

NEŞR⁷⁶³⁰

⁷⁶¹⁶ sözinde kāzībdür: sözinüñ kāzīb İS

⁷⁶¹⁷ irüp: irişüp İS

⁷⁶¹⁸ temām: diş bileyüp iş bitmege temām İS

⁷⁶¹⁹ kaçup: yıl gibi kaçup İS

⁷⁶²⁰ yetdi: yıl gibi yetdi İS

⁷⁶²¹ Gömlegüm: dırnağı ilüp gömlegüm İS

⁷⁶²² İşde: işte İÜ, MO

⁷⁶²³ işde: işte İÜ, MO

⁷⁶²⁴ ‘avretleri: zenleri İÜ. // açılıp ‘avretleri: h̄azret-i Rabb zenleri İS

⁷⁶²⁵ çepden: cebden YB, MO, çīden İÜ

⁷⁶²⁶ toğruluk: toğrılık İÜ, MO

⁷⁶²⁷ şī‘r: -İÜ, beyt MO, nazm-ı Lāmi‘ī İS

⁷⁶²⁸ nākışātü'l-‘aķlı: nākışātü'l-‘ayn İS

⁷⁶²⁹ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 5633, s. 182. Kemāl Paşa-zāde’nin eserinde şiiirin ilk beyti bulunmamaktadır. İkinci beytin ikinci mısrağı ise “Didüm ben bildüğüm “va'll'ahü a‘lem” şeklinde geçmektedir. // Didüm ben baķīsin Allāhu a‘lem: Didüm ben bildüğüm va'llahü a‘lem İS

⁷⁶³⁰ Neşr: -İÜ

Züleyhâ bu güftârı gûş u kızbi deryâsı cûş itdi ve hîlâf-ı ‘âdet yüzinde ‘ırk-ı⁷⁶³¹ hacâlet zâhir olup yine⁷⁶³² nâle vü feryâdıyla⁷⁶³³ Hudâ'nuñ adın⁷⁶³⁴ yâd ve şâh-ı devletine gîlâz u şeddâd kâsemeler yâd itdi.⁷⁶³⁵ Yûsuf baña qurı bühtân ider diyü gözyaşların revân ve yüzün yırtup çok figân itdi.

[mefâ‘îlün/mefâ‘îlün/fe‘ûlün]

Hem ider da‘veti hem içer andı

Sen ol bî-‘aql eri gör kim inandı⁷⁶³⁶

Çoğ olur ‘avretüñ mekrile âlı

Yemîne çekme aşhâbu'ş-şimâli⁷⁶³⁷

Bu girye [İÜ114a] ve yemîni [İS132b] ‘Azîz göricek şabrı terk idüp âteşi tîz oldı ve Züleyhâ'nuñ kızbine i‘timâd ve günâhı Yûsuf'a isnâd idüp gâzabla cellâda emr itdi⁷⁶³⁸ ki bu fesâd⁷⁶³⁹ için ol ser-âzâda⁷⁶⁴⁰ hadd⁷⁶⁴¹ urup ba‘d-ez-ân râz-ı pinhân ‘ayân⁷⁶⁴² olunca bend-i zindânla cezâ ideler.⁷⁶⁴³ Emr-i Kıtîfir'le⁷⁶⁴⁴ cellâd Yûsuf'a bî-dâd itmek diledükde Yûsuf bâb-ı ümîdin hâlâyıqdan yapup Hâlik'den istimdâd itdi ki ey kızbden şıdıkı fark ve şubh-ı şadıki nûra gark iden ‘Alîm ü

⁷⁶³¹ ‘ırk-ı: gark-ı YB

⁷⁶³² yine: derûnuna âteş düşdi bu acıqla şu gibi andlar içüp yine İS

⁷⁶³³ feryâdıyla: feryâd ile İS

⁷⁶³⁴ adın: pâk adın İS

⁷⁶³⁵ kâsemeler yâd itdi: ve çok yemîn itdi İS

⁷⁶³⁶ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 5646, s. 182.

⁷⁶³⁷ Hem ider da‘veti hem içer andı/Sen ol bî-‘aql eri gör kim inandı/Çoğ olur ‘avretüñ mekrile âlı/Yemîne çekme aşhâbu'ş-şimâli: -İS

⁷⁶³⁸ emr itdi: buyurdu İS

⁷⁶³⁹ fesâd: ifsâd İS

⁷⁶⁴⁰ ser-âzâda: âzâda YB, MO, İS

⁷⁶⁴¹ hadd: hadd-i bî-hadd İS

⁷⁶⁴² ‘ayân: zâhir İS

⁷⁶⁴³ zindânla cezâ ideler: zindân ile itdüğü işüñ cezâsın vire İS

⁷⁶⁴⁴ Kıtîfir'le: Kıtîfir ile İÜ

Settār benüm bu esrārımı ‘Azīz’e izhār idüp bu da‘vīme⁷⁶⁴⁵ rüşen⁷⁶⁴⁶ bir⁷⁶⁴⁷ şahid vir ki şıdķum güneş gibi āşikār⁷⁶⁴⁸ ola.

BEYT⁷⁶⁴⁹

[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]

Bilmezüm kendü ziyān u sūdumu

[YB116a] Pādişāhum yek bilür maķşūdumu⁷⁶⁵⁰

*Ķāle hiye rāvedetnī ‘an-nefsī [MO96a] ve şehide şahidun min-ehlihā in kāne Ķāmīşuhu Ķudde min-ķubulin fe-şadaķat ve huve mine’l-kāzibīn. Ve in kāne Ķāmīşuhu Ķudde min-duburin fe-kezebet ve huve mine’ş-şādiķīn.*⁷⁶⁵¹ Ķün Yūsuf himmet [İS133a] kemānın şādıķāne çeküp tīr-i du‘āyı nişāna irgürdi. Meger ol serāyda Züleyhā’yla⁷⁶⁵² hem-ser bir zen⁷⁶⁵³ vardı.⁷⁶⁵⁴ Hikmetu’llāh sevķ idüp nā-gāh bu ĶavĶāya rāst geldi. Ol zenüñ⁷⁶⁵⁵ elinde üç aylıķ bir veled vardı.⁷⁶⁵⁶ Yūsuf ol tıfl-ı nā-dāna nigāh itdükde ilhām-ı İlāh ile nuţķa gelüp şıdķ-ı şiddīķa Ķüvāh oldı ve ‘Azīz-i bī-emānuñ yüzine Ķözin diküp [İÜ114b] hitāb itdi ki ey Ķıţfir bī-günāha ‘azābuñı te’hīr eyle ki Yūsuf bu cezāya sezā ve müsteħaķķ-ı bükā degüldür. Şubhveş Ķülmek aña muvāfiķdur ki⁷⁶⁵⁷ Ķamu da‘vīsinde⁷⁶⁵⁸ şādıķdur⁷⁶⁵⁹ ve merħamet-i ‘Azīz’e lāyıķdur. ‘Azīz ol tıfluñ sözini diñleyüp⁷⁶⁶⁰ taħayyürden

⁷⁶⁴⁵ da‘vīme: da‘vāma İÜ

⁷⁶⁴⁶ rüşen: āşikār İS

⁷⁶⁴⁷ bir: pür İS

⁷⁶⁴⁸ āşikār: rüşen İS

⁷⁶⁴⁹ Beyt: -İÜ, -İS

⁷⁶⁵⁰ Bilmezüm kendü ziyān u sūdumu/Pādişāhum yek bilür maķşūdumu: -İS

⁷⁶⁵¹ “Yūsuf, "O benden arzusunu elde etmek istedi" dedi. Kadının ailesinden bir şahit de şöyle şahitlik etti: "Eğer onun gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, O (Yūsuf) yalancılardandır." , "Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa kadın yalan söylemiştir. O (Yūsuf) ise, doğru söyleyenlerdendir." , Kur’ân-ı Kerīm, 12/26,27.

⁷⁶⁵² Züleyhā’yla: Züleyhā ile İÜ

⁷⁶⁵³ zen: ‘avret İS

⁷⁶⁵⁴ vardı: var idi İÜ, MO

⁷⁶⁵⁵ zenüñ: zen İS

⁷⁶⁵⁶ vardı: var idi İÜ, MO. // veled vardı: bir ma‘şüm oĶlan dutardı İS

⁷⁶⁵⁷ Ķülmek aña muvāfiķdur ki: -İS

⁷⁶⁵⁸ da‘vīsinde: da‘vāsında İÜ

⁷⁶⁵⁹ şādıķdur: şādıķ İS

⁷⁶⁶⁰ diñleyüp: işidüp İS

kendüzini yav⁷⁶⁶¹ kıldı. Şoñra ‘aqlın cem‘ idüp itdügi iş haṭā idügin bildi ve ol ma‘şūmda söze kuvvet var idügin⁷⁶⁶² fehm idüp⁷⁶⁶³ eyitdi ey nev-bāde-i büstān-ı ‘ibret çün Rabb-i ‘izzet yüzüñi gül-i gülzār-ı [İS133b] kudret ü dilüñi⁷⁶⁶⁴ bülbül-i bāğ-ı feṣāḥat kıldı. Demīdür ki bu gōncenüñ⁷⁶⁶⁵ sırrın ‘ayān ve bu vāқи‘ [YB116b] olan aḥvāli beyān idesin. Pes⁷⁶⁶⁶ ol tūṭī-i şeker-dehān eyitdi ben⁷⁶⁶⁷ gāmmāz degülüm ki bu rāzı gānz idem. Velī fehm-i remz iderseñ dilden endīşeyi çıkarup⁷⁶⁶⁸ Yūsuf’uñ dāmānına nazar idesin.⁷⁶⁶⁹ Çāki eger⁷⁶⁷⁰ öñinde [MO96b] bulursañ Züleyhā-yı dāmen-i pāki da‘vīsinde⁷⁶⁷¹ şādık bilesin eger çāki ardında görürseñ⁷⁶⁷² Yūsuf-ı pāki ḥayin añlama ki Züleyhā kavlinde kāzibdür. ‘Azīz bu cevābı⁷⁶⁷³ gūş idüp izṭrābı bir miqdār qarār buldı.⁷⁶⁷⁴

BEYT⁷⁶⁷⁵

[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]

Ger sa‘ādetmende devlet yār ola

Vāqıf-ı sır kāşif-i esrār ola⁷⁶⁷⁶

Fe-lemmā ra’ā kamīşahu ḳudde min-duburin ḳāle innehu min-keydikunne inne keydekunne ‘azīm.⁷⁶⁷⁷ Yūsufu a‘rıḳ ‘an-hāzā ve’stağfirī li-zenbiki inneki kunti mine’l-ḥāṭi’in.⁷⁶⁷⁸ Hemīn Yūsuf-ı Ken‘ān’ı yoḳlayup⁷⁶⁷⁹ çāk-i [İÜ115a] dāmānı ardında

⁷⁶⁶¹ kendüzini yāv: kendisini yāvī İÜ

⁷⁶⁶² idügin: idüğini İÜ

⁷⁶⁶³ fehm idüp: görüp İS

⁷⁶⁶⁴ kudret ü dilüñi: -MO

⁷⁶⁶⁵ gōncenüñ: ḳāziyyenüñ İÜ

⁷⁶⁶⁶ pes: -İS

⁷⁶⁶⁷ ben: -YB

⁷⁶⁶⁸ dilden endīşeyi çıkarup: bu deñlü işāret ‘āriḳe besdür ki pes ve biş İS

⁷⁶⁶⁹ nazar idesin: tiş idüp İS

⁷⁶⁷⁰ eger: anuñ İS

⁷⁶⁷¹ da‘vīsinde: da‘vāsında İÜ

⁷⁶⁷² görürseñ: bulursañ İS

⁷⁶⁷³ cevābı: ḥiṭābı İS

⁷⁶⁷⁴ idüp izṭrābı bir miqdār qarār buldı: gūş idicek bir miqdār izṭrābı sākin oldı İS

⁷⁶⁷⁵ Beyt: -İÜ, -İS

⁷⁶⁷⁶ Ger sa‘ādetmende devlet yār ola/Vāqıf-ı sır kāşif-i esrār ola: -İS

⁷⁶⁷⁷ “Kadının kocası Yūsuf’un gömleğinin arkadan yırtıldığını görünce dedi ki: “Şüphesiz bu, siz kadınların tuzağıdır. Şüphesiz sizin tuzağınız çok büyüktür.”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/28.

⁷⁶⁷⁸ “Ey Yūsuf! Sen bundan sakın kimseye bahsetme. (Ey Kadın,) sen de günahının başışlanmasını dile. Çünkü sen günah işleyenlerdensin.”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/29.

bulduḡda⁷⁶⁸⁰ ol pāk-dāmānı ʔoḡrı [İS134a] bilup bu egrilik ol fitne başınuñ işidür⁷⁶⁸¹ diyü⁷⁶⁸² Züleyhā'ya⁷⁶⁸³ töhmet ve günāhuña tevbe ve nedāmet⁷⁶⁸⁴ eyle diyü naşihat itdi ve Yūsuf'a bī-ḡad 'özr idüp nevāziş⁷⁶⁸⁵ gösterdi ki bu⁷⁶⁸⁶ sırrı setr itmekle perde-püş ve bu rāzı diline almayup ḡamüş ola. Girü Züleyhā bükā-yı ḡālib ve yemīn-i kāzib birle⁷⁶⁸⁷ muḡkem feryād u mātem idüp⁷⁶⁸⁸ 'Azīz'e sū'-i zan virdi. Girü⁷⁶⁸⁹ Yūsuf eyitdi ey şāh-ı zamān kendüñi zann u ḡümāna düşürme [YB117a] ki ben ḡānedāna ḡaşd-ı ḡıyānet ve Züleyhā mekrine uyup fikr-i ḡalālet itmedüm. Anuñ kizbi yüzinden ve ḡarīb evzā⁷⁶⁹⁰ ve bī-hūde sözinden [İS134b] bellüdür ki ikide bir ḡasem yād ve bī-münāsebet āh u feryād ider. 'Azīz'e bu mażanne kār ve civārīsinden istifsār idüp cümlesi yemīn-i firāvān itdiler ki māh-ı Ken'ān senüñ yoluñda⁷⁶⁹¹ 'işyān ve ḡapuñda ḡaḡ'ā⁷⁶⁹² noḡşān itmedi. Züleyhā kendü⁷⁶⁹³ kārından ḡaberdār [MO97a] degüldür ki sīmāsında cünündan eşer vardır. 'Azīz ehl-i vaḡār olmaḡın beyne'l-aḡrān 'ār idüp nā-ḡār bu kārı⁷⁶⁹⁴ kimseye izḡār itmedi ve yanında Züleyhā'nuñ ḡālī bellü⁷⁶⁹⁵ iken girü⁷⁶⁹⁶ yaḡlu ballu⁷⁶⁹⁷ oldu.

BEYT

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Yaraşmaz erlere bī-ḡayret olmaḡ

⁷⁶⁷⁹ yoklayup: gül gibi tolanup İS

⁷⁶⁸⁰ bulduḡda: gördükde İS

⁷⁶⁸¹ işidür: başı altındandır İS

⁷⁶⁸² işidür deyü: oldıḡı zāhir oldı İÜ, işidür MO

⁷⁶⁸³ Züleyhā'ya: açı diller virüp ḡaḡrına ne geldi ise söyledi Züleyhā'ya nev'ā İS

⁷⁶⁸⁴ nedāmet: inābet İS

⁷⁶⁸⁵ nevāziş: luḡf yüzinden nevāziş İS

⁷⁶⁸⁶ bu: kereminden bu İS

⁷⁶⁸⁷ birle: ile İS

⁷⁶⁸⁸ idüp: ve dīdeleri pūr-nem başsız bir ata ḡasem idüp İS

⁷⁶⁸⁹ Girü: -İS

⁷⁶⁹⁰ evzā': imzā' İS

⁷⁶⁹¹ yoluñda: yolda İÜ

⁷⁶⁹² 'işyān ve ḡapuñda ḡaḡ'ā: -İS

⁷⁶⁹³ kendü: -İS

⁷⁶⁹⁴ nā-ḡār bu kārı: bu kārı nā-ḡār İS

⁷⁶⁹⁵ bellü: belli İÜ

⁷⁶⁹⁶ girü: o pes girü İS

⁷⁶⁹⁷ ballu: ballı İÜ

Çü ğayret olmaya yeg ‘avrat olmak⁷⁶⁹⁸

*Ve k̄āle nisvetun fi'l-medīnetimrā'etü'l-'azīzi [İÜ115b] turāvidu fetāhā 'an-nefsihī kad şegāfe-hā ḥubba innā le-nerāhā fī-dalālin mübīn.*⁷⁶⁹⁹ Çün Züleyhā Yūsuf'ı kendü cürmiyle⁷⁷⁰⁰ mücrim ve zulmiyle zālīm idüp böyle⁷⁷⁰¹ bed-nāmlık ve puhte iken ḥāmlık itdi. Ol ğaddārenüñ bu ğadri mestūr olmayup il içinde iftirāsı meşhūr oldı. Mışr'ıñ ulu ḥātūnlarından⁷⁷⁰² [İS135a] ‘ışk adın⁷⁷⁰³ işitmeyüp ağzı dādın⁷⁷⁰⁴ bilmeyenlerüñ ba‘zısı⁷⁷⁰⁵ Züleyhā'nuñ adın dile aldılar ve ol dil-ārānuñ⁷⁷⁰⁶ mā-cerāsın zikr idüp [YB117b] bu resme⁷⁷⁰⁷ ğıybet ve müsāvīsın söylediler ki⁷⁷⁰⁸ bir ‘İberī ğulāmı dildār u ‘ışkı cānına kār u dil ü dīni tār [u] mār itdi. Dīn ü dānişden ḥaberdār olaydı⁷⁷⁰⁹ ‘abd-i müşterāsın⁷⁷¹⁰ sevüp rüsvāy u şermsār olmayaydı.⁷⁷¹¹ Ol aña maḥabbet itdükçe ḥikmet budur ki ol andan nefret ider. Gerçi anuñ ‘ışkından āvāredür lākin her emek murāda irgürmez. Egdilikde⁷⁷¹² sitāre⁷⁷¹³ gerek tā ki vişāl-i yāre sa‘yıla bir çāre ola. Kātı müşkil kārdu ki kişi nā-çār bir vefāsuz [İS135b] dildāra⁷⁷¹⁴ cāndan ḥarīdār olup tağlar kadar derdin çekerken anuñ ğöñline kılca eşer itmeye. Egerçi ezelden vefāsuzlık güzelden eski ‘ādetdür velī her nesnenüñ [MO97b] oranı sa‘ādetdür⁷⁷¹⁵ meger Züleyhā'nuñ⁷⁷¹⁶ ānı yokdur.

⁷⁶⁹⁸ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 5740, s. 185. Bu şiir İS nüshasında “‘Azīz’e sū’-i zan virdi” ibaresinden sonra gelmektedir.

⁷⁶⁹⁹ “Şehirde bir takım kadınlar, "Aziz'in karısı, (hizmetçisi olan) delikanlısından murad almak istemiş. Ona olan aşkı yüreğine işlemiş. Şüphesiz biz onu açık bir sapıklık içinde görüyoruz" dediler”, Kur’ân-ı Kerīm, 12/30.

⁷⁷⁰⁰ Yūsuf'ı kendü cürmiyle: kendü cürmiyle Yūsuf'ı İS

⁷⁷⁰¹ böyle: böyle maḳūle İS

⁷⁷⁰² ḥātūnlarından: ḥātūnlarından şunlar ki İS

⁷⁷⁰³ ‘ışk adın: ‘ışkıñ ḥāli nedür bilüp ol zevālī çekme gelmişirdi ve ḥasret etini yiyüp maḥabbet şerbetini açmışlardı. Züleyhā'nuñ ‘ışk belāsıyla şafāsını añlayup aşlā tıñlamadılar ammā ‘ışk adın İS

⁷⁷⁰⁴ dādın: dārın İÜ

⁷⁷⁰⁵ ba‘zısı: ba‘zısı seni ki ḥar-mühre gibi ‘ış bi-behre idi İS

⁷⁷⁰⁶ ve ol dil-ārānuñ: ḥattā ol mekkārenüñ İS

⁷⁷⁰⁷ bu resme: -İS

⁷⁷⁰⁸ söylediler ki: kıldılar İS

⁷⁷⁰⁹ olaydı: ola idi İÜ, olsaydı İS

⁷⁷¹⁰ ‘abd-i müşterāsın: bendesin İS

⁷⁷¹¹ olmayaydı: olmazdı İS

⁷⁷¹² Egdilikde: egdilige İÜ, egdilike de MO, İS

⁷⁷¹³ sitāre: daḥı sitāre İÜ

⁷⁷¹⁴ dildāra: dil-bere İS

⁷⁷¹⁵ sa‘ādetdür: sefāhetdür İÜ, hoşdur İS

⁷⁷¹⁶ meger Züleyhā'nuñ: mekrüñ İS

Eger⁷⁷¹⁷ gözine şîrîn görüneydi⁷⁷¹⁸ her sözine uyup hem-nişîn idineydi⁷⁷¹⁹ añlaruz ki ol hûb-şemâyil bizi görseydi [İÜ116a] şu gibi mâyil ve Züleyhâ'yı koyup bize kâyil olaydı⁷⁷²⁰ ve İrem gülzârinuñ adın añmayup murâdın ve ağzı dadın⁷⁷²¹ bizde bulaydı didiler.⁷⁷²² *Fe-lemmā semi‘at bi-mekrihinne erselet ileyhinne ve a‘tedet lehunne mutteke‘en ve ātet kulle vāḥidetin minhunne sikkīnen ve kâleti‘hruc ‘aleyhinne.*⁷⁷²³ Züleyhâ'ya bu müsāvî haberler vâşıl olıcağ ol acı sözler [YB118a] hâtırın zîr ü zeber idüp ta‘n iden zenlerden⁷⁷²⁴ kîn almağıçün [İS136a] hîle yüzün gül gibi rengin idüp hemîn ‘işret esbâbın müheyyâ ve cem‘iyet emrin müntehâ itdi ki ol bânûları⁷⁷²⁵ ziyâfete da‘vet ve bir lu‘bla her birin fezâhat⁷⁷²⁶ ide. Çün şehr-i Mısr'ıñ meh-rûları⁷⁷²⁷ ve perî-hûb-rûları⁷⁷²⁸ ‘îş ü nûşa kıyâm idüp⁷⁷²⁹ şöbet emri temâm oldı. Züleyhâ⁷⁷³⁰ serv gibi hürâm ve şart-ı⁷⁷³¹ hizmete ihtimâm idüp iştiḥâyı kâyim ve imtilâtı⁷⁷³² hâzımdur diyü her⁷⁷³³ perî-rûnuñ⁷⁷³⁴ eline bir turuncile⁷⁷³⁵ bir bıcağ virdi ve gül-i ter gibi güler yüzle ve sükker-i mükerrer gibi tatlu sözle⁷⁷³⁶ eyitdi ey burc-ı ḥüsnüñ aḥterleri ve meclis-i ‘izz ü nâzuñ serverleri bu ben bî-dil⁷⁷³⁷ ü cānı zemm idüp sever bir gulâm-ı ‘İbrānî⁷⁷³⁸ dirsüz. Eger ‘ızārın ol hür u

⁷⁷¹⁷ Eger: zîrâ İS

⁷⁷¹⁸ görüneydi: gözükeydi İS

⁷⁷¹⁹ idineydi: idine idi İÜ, olurdu İS

⁷⁷²⁰ olaydı: ola idi İÜ

⁷⁷²¹ ve ağzı dadın: -İS

⁷⁷²² didiler: -İS

⁷⁷²³ “Kadın, bunların dedikodularını işitince haber gönderip onları çağırdı. (ziyafet düzenleyip) onlar için oturup yaslanacakları yer hazırladı. Her birine birer de bıcağ verdi ve Yûsuf’a, “Çık karşılarna” dedi”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/31.// İS nüshasında bu ayetin tamamı burada yer almaktadır. Ancak diğēr üç nüshada ayetin ilk kısmı burada bulunurken diğēr kısmı hikayenin akışına uygun olarak daha sonra gelmektedir.

⁷⁷²⁴ zenlerden: nâzeninlerden İS

⁷⁷²⁵ ol bânûları: -İÜ, zenleri İS

⁷⁷²⁶ fezâhat: feşâhat İS

⁷⁷²⁷ meh-rûları: meh-rûları İS

⁷⁷²⁸ perî-hûb-rûları: berî-hû hûb-rûları MO, perî şemâyil meh-rûları İS

⁷⁷²⁹ idüp: -İS

⁷⁷³⁰ Züleyhâ: ve Züleyhâ MO

⁷⁷³¹ şart-ı: -İS

⁷⁷³² imtilâtı: imtilâyı İÜ, İS

⁷⁷³³ her: müsâviden kulağına renc itmege bir yük tatlu nârenc getirdi ve her İS

⁷⁷³⁴ perî-rûnuñ: birinüñ İS

⁷⁷³⁵ turuncile: turuncla İS

⁷⁷³⁶ sözle: söz ile İÜ

⁷⁷³⁷ bî-dil: bî-bedel İS

⁷⁷³⁸ sever bir gulâm-ı ‘İbrānî: bir gulâm-ı ‘İbrānîyi sever İÜ

kamer ruhsārın⁷⁷³⁹ ol nūr⁷⁷⁴⁰ size ‘arz [MO98a] itse beni⁷⁷⁴¹ ma‘zūr tutarduñuz. Anlar pāy-ı hizmete ser-i⁷⁷⁴² minnet koyup eyitdiler cümlemüz aña müştāk ve gül yüzün [İS136b] görmege kem-terin ‘uşşakuz. İrağdan vaşfın işitmekle⁷⁷⁴³ yüzün görmeden⁷⁷⁴⁴ kulağdan ‘aşık olduk. Bir nazār [İÜ116b] gül-cemālin⁷⁷⁴⁵ bize göster ki kemālin bilüp⁷⁷⁴⁶ sāyeñüzde gözümüz nūr ve ehibbāmuz bizi mesrūr göre çün Züleyhā’nuñ hātır-ı ‘atırın güftār-ı şiriniyle⁷⁷⁴⁷ tesellā ve vişāl-i [YB118b] Yūsuf’ı temennā itdiler. Züleyhā dāyesine⁷⁷⁴⁸ yalvardı ki ‘ömri māyesine varup ibrām u hūrāmıyyla ol bezmi bāğ-ı İrem gibi⁷⁷⁴⁹ hurrem itmege ihtimām ide. Dāye varup ol aya hayli ibrām ve ol ārāyı kudüm-ı sa‘ādet-lüzümla⁷⁷⁵⁰ müşerref kılmağı ikdām-ı tām⁷⁷⁵¹ idüp Yūsuf aña rām olmadı. Züleyhā-yı dil-ārām bu muhālefeti⁷⁷⁵² işitdükde cānına od⁷⁷⁵³ düşüp bī-ārām Yūsuf’uñ yanına varup ayağına yüz sürdi ki ey serv-i cūybār-ı siyādet ü şüküfe-i nev-bahār-ı sa‘ādet⁷⁷⁵⁴ çün cānuma vişālün hārām ve beni rüsvā-yı ‘ām itdüñ. Şimdi dilerüm hāzretüñden ki katuñdan beni nevmīd⁷⁷⁵⁵ ve haqāretle⁷⁷⁵⁶ göndermeyüp demīdür ki dīdāruñla ziyāfet⁷⁷⁵⁷ idesin. El-kışsa Züleyhā sihr ü efsün kitābın açup faşl u bābın şoldeñlü oğudı ki bu lābe [İS137a] ve nālišler Yūsuf’uñ qalbini⁷⁷⁵⁸ germ iken nerm itdi. Andan Züleyhā cihānda mümkün olan zīb ü zīnetle Yūsuf’ı tezyin idüp eline bir simin taşla

⁷⁷³⁹ ol hūr u kamer ruhsārın: -İS

⁷⁷⁴⁰ hūr u kamer ruhsārın ol nūr: kamer-ruhsār İÜ

⁷⁷⁴¹ beni: ben garībi İS

⁷⁷⁴² ser-i: seri YB

⁷⁷⁴³ görmege kem-terin ‘uşşakuz. İrağdan vaşfın işitmekle: -İS

⁷⁷⁴⁴ görmeden: görmedin İÜ, MO

⁷⁷⁴⁵ gül-cemālin: cemālin İS

⁷⁷⁴⁶ bilüp: görüp İS

⁷⁷⁴⁷ şiriniyle: şirin ile İÜ. // hātır-ı ‘atırın güftār-ı şiriniyle: -İS

⁷⁷⁴⁸ dāyesine: girüp dāyesine İS

⁷⁷⁴⁹ bāğ-ı İrem gibi: -İS

⁷⁷⁵⁰ lüzümla: lüzümüyla İÜ

⁷⁷⁵¹ ol ārāyı kudüm-ı sa‘ādet-lüzümla⁷⁷⁵¹ müşerref kılmağı ikdām-ı tām: ol araya getürmege sa’y ü ikdām idüp İS

⁷⁷⁵² dil-ārām bu muhālefeti: -İS

⁷⁷⁵³ Od: ölüm YB

⁷⁷⁵⁴ serv-i cūybār-ı siyādet ü şüküfe-i nev-bahār-ı sa‘ādet: ey cānumuñ temennāsı ve dil-i gāmdīdemün dil-ārāsı İS

⁷⁷⁵⁵ nevmīd: bevmīd YB, katuñdan nevmiz İS

⁷⁷⁵⁶ haqāretle: hār İS

⁷⁷⁵⁷ demīdür ki dīdāruñla ziyāfet: keşf-i dīdār İS

⁷⁷⁵⁸ Yūsuf’uñ qalbini: Yūsuf’ı İS

ibrîk⁷⁷⁵⁹ [MO98b] virdi ve ol bânûlar mecma‘ına gönderdi.⁷⁷⁶⁰ *Fe-lemmâ ra‘eynehû ekbernehu ve ve kaţta‘ne eydiyehunne ve kulne hâşeli’llâhi mâ hâzâ beşerâ in hâzâ illâ melekun kerîm.*⁷⁷⁶¹ Kapudan⁷⁷⁶² içeri ‘işrethâneye qadem başduğı⁷⁷⁶³ [İÜ117a] dem Mısr'uhn mu‘azzam hâtûnları⁷⁷⁶⁴ cinân gülzârı [YB119a] gibi ol didârı görüp nâ-gâh bedr olmuş mâh tûlû‘ itdi şanup evvel-nazarda her birinûn ‘aql u fikri tebâh oldu ve turuncın kesmek diledüklerinde dillerin hayretten⁷⁷⁶⁵ per idüp ellerin togradılar ve ol bî-haber⁷⁷⁶⁶ turuncdan parmağların fark itmeyüp qana gark itdiler. Hâşâ ki bu nasıl beşer ola meger gökden inmiş ferîşteye beşer didiler.⁷⁷⁶⁷

[mefâ‘îlün/mefâ‘îlün/fe‘ülün]

Beyân almaz anuñ hüsn-i kitâbı [İS137b]

Dil-ile şerh olunmaz faşl u bâbı⁷⁷⁶⁸

Yûsuf bir kapudan girüp birinden taşra çıkdıqda ol zenler barmağlarınıñ⁷⁷⁶⁹ cerâhatin fark idüp câmelerin qana gark buldılar. Zıkr iderler ki⁷⁷⁷⁰ ol zenler arasında⁷⁷⁷¹ yetmiş nefer bākire⁷⁷⁷² kızlar vardı.⁷⁷⁷³ Yûsuf'uhn rüy-i gül-rengin gördükleri dem hayretten cümlesi⁷⁷⁷⁴ hayzların görüp tenleri⁷⁷⁷⁵ rengin ve tonları hünin oldu. ‘Aql u idrâk yine yâr olup özlerin şermsâr bulduklarında

⁷⁷⁵⁹ taşla ibriq: legençe İS

⁷⁷⁶⁰ ve ol bânûlar mecma‘ına gönderdi: -İS

⁷⁷⁶¹ “Kadınlar Yûsuf’u görünce onu pek büyüttüler ve şaşkınlıkla ellerini kestiler. "Haşa! Allah için, bu bir insan değil, ancak şerefli bir melektir" dediler.”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/31.// 31. ayetin ikinci yarısı üç nüshada burada yer alırken İS nüshasında burada yer almamaktadır. Çünkü bu nüshada, ayetin ikinci kısmı ilk kısmının geçtiği yerde verilmiştir.

⁷⁷⁶² Kapudan: hemîn kapudan İS

⁷⁷⁶³ başduğı: başdığı MO

⁷⁷⁶⁴ Mısr'uhn mu‘azzam hâtûnları: zinân-ı Mısr İS

⁷⁷⁶⁵ hayretten: hayretde İS

⁷⁷⁶⁶ bî-haber: bî-haberler İÜ, MO, İS

⁷⁷⁶⁷ Hâşâ ki bu nasıl beşer ola meger gökden inmiş ferîşteye beşer didiler: Züleyhâ hitâb idüp ey perî-zâde bu servere nesl-i beşer isnâd itme bu bedr-i nühüfte bir gül-i nev-şüküftedir. Hâşâ Allâh ki âb u gökden siriştedür meger gökden inmiş firiştedür didiler İS

⁷⁷⁶⁸ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6109, s. 196.// Beyân almaz anuñ hüsn-i kitâbı/Dil-ile şerh olunmaz faşl u bâbı: -YB, -MO, -İÜ

⁷⁷⁶⁹ barmağlarınıñ: parmağlarınıñ İÜ, parmağların İS

⁷⁷⁷⁰ Zıkr iderler ki: rivâyetdür ki İS

⁷⁷⁷¹ arasında: içinde İS

⁷⁷⁷² bākire: bîkr İS

⁷⁷⁷³ vardı: var idi İÜ, MO

⁷⁷⁷⁴ hayretten cümlesi: cümlesi hayretde İS

⁷⁷⁷⁵ tenleri: yüzleri İS

Settār⁷⁷⁷⁶ sırların āşikār itmeyüp ellerin toğramağla rüsvâyılıkların setr itdiler. *Ḳālet fe-zālīku'n-nellezī'lumtunnenī fīhi ve leḳad rāvedtuhu an-nefsihī festa'sam ve le in lem yef'al mā āmuruhu le-yuscenenne ve le yekūnen mine'ş-şāğūrīn.*⁷⁷⁷⁷ Züleyhā eyitdi budur o ğulām ki müdām baña töhmet ü 'ıŝkıyla melāmet itdünüz.⁷⁷⁷⁸ Ben anuñ cemālin cān u dilden sevüp [İS138a] vişālin ārzü itdükçe istignā idüp [MO99a] kaṭ'ā dilemez⁷⁷⁷⁹ ki vaşlı bāğına irem. [YB119b] Eger beni vişāline⁷⁷⁸⁰ vāşıl ve murād-ı dil hāşıl itmezse [İÜ117b] ḳa'r-ı zindān aña menzil olur.⁷⁷⁸¹ Cümle ol 'avratlar Yūsuf'uñ yüzün görmekle⁷⁷⁸² her biri kendüzin unudup⁷⁷⁸³ süküt itdiler ve keyfiyet-i Züleyhā'yı bilüp mebhüt oldılar. Kimi Yūsuf 'ıŝkından⁷⁷⁸⁴ sevdāyī ve ser ü pā bürehne rüsvāyī olup 'aḳılları bünyādına ḫalel gelüp tā ecel irince dīvāne oldılar. Kiminüñ baħr-i 'ıŝkı ṭaşup ve mevc-i belā başdan aşup bu ḫāline⁷⁷⁸⁵ ṭāḳat getürmemegin pür-ḫayret⁷⁷⁸⁶ ü bī-cān⁷⁷⁸⁷ cānān⁷⁷⁸⁸ önünde cānların teslīm⁷⁷⁸⁹ itdiler.⁷⁷⁹⁰ Kiminüñ 'aḳlı bir pāre gelüp Yūsuf ğamında āvāre ḳaldılar ve Züleyhā'ya hem-derd olup āhla vāya⁷⁷⁹¹ hem-nefes oldılar ve Züleyhā'yı anlar melāmet iderleriken⁷⁷⁹² kendüler⁷⁷⁹³ ḫalka [İS138b] 'alāmet oldılar. Pes⁷⁷⁹⁴ Yūsuf'uñ 'uşşāḳı çoğalup āvāz-ı na'raları āfāḳı ṭutdı ve Züleyhā'nuñ ğamı tazelēnüp mātemi daħı ziyāde⁷⁷⁹⁵ ve vücūdı ḫırmeni ber-bād oldı ve dimāğ-ı cānı

⁷⁷⁷⁶ Settār: Perverdigār İS

⁷⁷⁷⁷ "Bunun üzerine kadın onlara dedi ki: "İşte bu, beni hakkında kınadığınız kimsedir. Andolsun, ben ondan murad almak istedim. Fakat o iffetinden dolayı bundan kaçındı. Andolsun, eğer emrettiğimi yapmazsa mutlaka zindana atılacak ve zillete uğrayanlardan olacak.", Kur'ân-ı Kerîm, 12/32.

⁷⁷⁷⁸ itdünüz: itdiñüz MO

⁷⁷⁷⁹ dilemez: diñilemez MO

⁷⁷⁸⁰ vişāline: kendüye İS

⁷⁷⁸¹ olur: -MO

⁷⁷⁸² görmekle: göremege İÜ, MO

⁷⁷⁸³ unudup: unıdup İÜ

⁷⁷⁸⁴ 'ışkından: 'ıŝkında MO

⁷⁷⁸⁵ ḫāline: ḫālete İÜ

⁷⁷⁸⁶ pür-ḫayret: bī-ḫayret YB, İS

⁷⁷⁸⁷ bī-cān: bīm İS

⁷⁷⁸⁸ bī-cān cānān: bīm cānān YB, MO

⁷⁷⁸⁹ cānların teslīm: teslīm-i cān İÜ

⁷⁷⁹⁰ itdiler: ideler MO, ḳıldılar İS

⁷⁷⁹¹ vāya: ol aya MO

⁷⁷⁹² iderleriken: iderlerken İÜ, iderken İS

⁷⁷⁹³ kendüler: bu kerre kendülere İS

⁷⁷⁹⁴ Pes: çün evvelā bir metā'a çoḳ ḫarīdār olur ḳıymet ziyāde kerem bāzār. Pes İS

⁷⁷⁹⁵ ziyāde: ziyād İÜ, MO

şevk-i Yūsuf'la ʔoldı ve ol zenlere nidā⁷⁷⁹⁶ itdi ki ey gürüh-ı belā çün siz daħı derde mübtelā oldıñuz. Şimdengirü beni ma'zür bilüp küy-ı melāmetden dūr idüñ ve yāre sa'y idüp baña yār u buñ deminde mededkār ve ğam oldurmadın⁷⁷⁹⁷ ğam-ħ'ār oluñ ki sizüñle ayak başup [YB120a] el bir ve 'uqde ħallinden⁷⁷⁹⁸ bir tedbīr idelüm. Ola ki cümlemüz el üşürevüz ve ol murğ-ı vahşīyi dāma düşürevüz. Ol zenler eyitdiler [MO99b] ey bānū-yı 'ālem her fi'lüñ sözüñ gibi müsellemler olup [İÜ118a] bu belāda saña melāmet ve dil-i bī-iħtiyāra [İS139a] töhmet yoqdur ki bu felek-i devvār olalı ancılayın⁷⁷⁹⁹ bir melek-ruħsār kim gördi.⁷⁸⁰⁰ Anuñ yüzün görelisi biz daħı bī-mecāl ve derdüñi⁷⁸⁰¹ bilüp ehl-i ħāl olduk. Cümlemüz varalum aña pend ü pā-bendüñe⁷⁸⁰² tevseni bend idelüm tā ki ħāṭırı mihrüñle germ ve dil-i sengīni biraz⁷⁸⁰³ nerm ola. Pes ol 'avratlar⁷⁸⁰⁴ Yūsuf'a dil üşürüp ğüne ğüne naşihatler itdiler ki ey gül-i pāk Züleyhā senüñ yoluñda ħak ve dāmenüñ gibi bağrı çāk oldı.⁷⁸⁰⁵ N'ola ol ħāki yirden götürüp tā ki bir nefes ğamdan āzād ve vuşlatuñla şād olaydı. 'İzzetüñ ne noqşān bulaydı. N'ola ger bedr-cemāl olduñsa⁷⁸⁰⁶ bu ħüsn-i ğarrāya ğurre olma ki cihān bāğında niçe tāze güller⁷⁸⁰⁷ çağ geçirüp bülbül yirine zāğ koñdı. İmdi gülüñ bāğında [İS139b] iken ve bahār-ı ħüsnüñ çağında iken koñırsunlar ki gülzār-ı ħüsnüñ bülbülsüz ve bahār-ı bāğ-ı cemālüñ ğulğulesüz yaraşmaz. Cevānken⁷⁸⁰⁸ cihān lezzetin ğörmek ve cānla cānān şoħbetin sürmek gerek⁷⁸⁰⁹ iñende kühveş sengīn-dil ve⁷⁸¹⁰ yumuşaklıqdan ğāfil olma. Her dem āb-ı Nīl gibi alçağa⁷⁸¹¹ māyil ve Züleyhā emrine kāyil ol ki fırsat

⁷⁷⁹⁶ nidā: ħiṭāb İS

⁷⁷⁹⁷ oldurmadın: oldur İS

⁷⁷⁹⁸ ħallinden: ħallinde MO, İS

⁷⁷⁹⁹ ancılayın: anuñ gibi İÜ

⁷⁸⁰⁰ gördi: görmüşdür İS

⁷⁸⁰¹ derdüñi: derdiñi İÜ

⁷⁸⁰² pā-bendüñe: pā-bend ile MO, pendle İS

⁷⁸⁰³ biraz: saña İS

⁷⁸⁰⁴ Pes ol 'avratlar: Pes Züleyhā gidüp Yūsuf tenhā kalduqda ol 'avratlar müttefiqatü'l-kelime İS

⁷⁸⁰⁵ oldı: olmuşdur İS

⁷⁸⁰⁶ olduñsa: olduñsa İÜ

⁷⁸⁰⁷ güller: güllere İS

⁷⁸⁰⁸ Cevānken: cevān iken İÜ, MO, cevān ki İS

⁷⁸⁰⁹ gerek: gerekdür İS

⁷⁸¹⁰ ve: ve ğöñül İS

⁷⁸¹¹ alçağa: alçağa MO

[YB120b] bir⁷⁸¹² ğanīmetdür ‘āķil anı fevt itmez. Eger⁷⁸¹³ Züleyhā'yı yār itmezseñ bāri aramızdan birimüzi⁷⁸¹⁴ ihtiyār it ki hezārbār ‘ışķuña giriftār olduk. Yūsuf eyitdi ey bī-hūde-gūy u efsāne-cūylar Züleyhā'nuñ üzerümde [MO100a] bu ķadar⁷⁸¹⁵ haķķ-ı ni‘meti ve bunca [İÜ118b] zamān terbiyeti variken ben anuñ murādına muhālefet iderem. Siz ki bī-gānelersiz [İS140a] size nice mütāba‘at idem.⁷⁸¹⁶ Anlar eyitdiler imdi⁷⁸¹⁷ nūr-ı mestūr belki ol hūr ķatında cevriñ ma‘zūrdur ammā miħnet ve⁷⁸¹⁸ şūr-ı hadden aşıcak dem olur ki kişi datlu⁷⁸¹⁹ cānından el yur. Birgün⁷⁸²⁰ ola⁷⁸²¹ ki Züleyhā senüñ cevriñ odınuñ dūdına boyanup⁷⁸²² tatlı cānından uşanıcak ve acı cigerden geķüp bıcaķ üstühāna degicek şaķın kim senden yüz döndürüp yirüñ gülşen iken külhan eyler. Bilürsin ki dilde şiddet-i ğam ğālip olsa ādem kendü cānına kaşd itmege tālīb olur. ‘Āķıbet vaşluña yol bulmaz ise ol seni zindān-ı belāya mübtelā eyler. Ancılayın hāne-i belā hāşā ki sencileyin habāibe revā ola. El-hāşıl [İS140b] mekr ü telbīsüñ kitābın açup faşl u bābın tefsīr ve fikr-i tezvīrle⁷⁸²³ hīle sözlerin taķrīr itmekle umdılar ki ol māhu teşhīr⁷⁸²⁴ ideler. Aħmaķuñ cevābı sūkūtdur diyü Yūsuf ‘ıffet hiçābın gözinden ve ‘işmet niķābın yüzinden ayırmayup şöyle mebhūt tırdı.⁷⁸²⁵ [YB121a]

NAZM⁷⁸²⁶

[mefā‘ılün/mefā‘ılün/fe‘ülün]

O bir ķuşdur ki ķonmaz degme dala⁷⁸²⁷

⁷⁸¹² bir: -YB, -İS

⁷⁸¹³ Eger: zamān el virdügince birāz ‘işrete ķadem irgür yigitlik mevsimi her dem bulunmaz dem geķecek yine ol ‘ālem bulunmaz eger İS

⁷⁸¹⁴ birimüzi: birimizi İÜ, İS

⁷⁸¹⁵ bu ķadar: bunca İS

⁷⁸¹⁶ Siz ki bī-gānelersiz size nice mütāba‘at idem: -YB

⁷⁸¹⁷ imdi: ey İS

⁷⁸¹⁸ miħnet ve: -YB

⁷⁸¹⁹ datlu: tatlı İÜ, MO

⁷⁸²⁰ Birgün: dāyima servveş serkeş ve Züleyhā āb ise sen āteş olma ki āb u āteş bir yirde olsa birbirinüñ hālin müştveş ider birgün İS

⁷⁸²¹ ola: ol YB

⁷⁸²² boyanup: yanup YB

⁷⁸²³ tezvīrle: tezvīr ile MO

⁷⁸²⁴ teşhīr: teşhīr idüp hātırını ğāyet germ u mūmveş nerm İS

⁷⁸²⁵ şöyle mebhūt tırdı: şöyle sākıt-i mebhūt ve bī-ķāl ve dem-beste vü lāl tırdı İS

⁷⁸²⁶ nazm: -İÜ, beyt MO

İrem bāğında bitmiş bir nihāle

Hümādur ol ider göklerde pervāz

Kaçan murğ kafesle ola dem-sāz⁷⁸²⁸

*Ḳāle rabbi's-sicnu eḥabbu ileyye mimmā yed'ünenī ileyhi ve illā taşrif 'annī keydehunne aşbu ileyhinne ve ekun [İÜ119a] mine'l-cāhilīn.*⁷⁸²⁹ Çün Yūsuf bu⁷⁸³⁰ pend-i berīde⁷⁸³¹ destānı [MO100b] ol zenlerden işitdi ve ol nā-sāzlardan bu maḳūle söz ü sāz ve her birinden [İS141a] bir dürlü⁷⁸³² āvāz gūş itdi. Ol⁷⁸³³ gül-i nāz cümlesinden yüz çevirüp⁷⁸³⁴ bī-niyāza bu resme niyāz itdi ki ey ḳamu ḥācātı ḥuşūle mevşūl ve nāle-i münācātı ḳabūl iden Ḥudā-yı dānā⁷⁸³⁵ beni bu zenler zināya ve nāra iletür hevāya yeltürler ve dilerler ki ḳaşd-ı menahī ve 'azm-i⁷⁸³⁶ günāhı irtikāb idem. İlāhī anlara inşāf virüp beni anlaruñ keyd ü mekrinden emīn ve dilūme zıkr ü fikrūñ hem-nişīn it ki bir daḫı yüzlerin görüp⁷⁸³⁷ yalan yañlış sözlerin işitmeyem. Eger zindān anlaruñ mekrinden ḥalāşa dermānsa⁷⁸³⁸ ve rüz-ı ḥaşr zānīler zümresinde ḥaşr olmaḳdan ise anlaruñ şoḫbetinden ey Ḥannān baña gūşe-i zindān yegdür.

ḲİṬ' A⁷⁸³⁹

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Hāzer ḳıl dām-ı Şeyṭān' uñ sözinden

⁷⁸²⁷ dala: bir dala YB

⁷⁸²⁸ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6321, 6322, s. 203. Kemāl Paşâ-zâde'nin eserinde ilk beyit "O bir ḳuşdur ki ḳonmaz degme yire/İrem bāğın yir idinmeye yire" şeklinde geçmektedir.

⁷⁸²⁹ "Yūsuf, "Ey Rabbim! Zindan bana, bunların beni dâvet ettiği şeyden daha sevimlidir. Onların tuzaklarını benden uzaklaştırmazsan onlara meyleder ve cahillerden olurum" dedi.", Kur'ân-ı Kerîm, 12/33.

⁷⁸³⁰ bu: -YB

⁷⁸³¹ berīde: perīde İS

⁷⁸³² bir dürlü: bülbul nevā-sāz gibi bir dürlü İS

⁷⁸³³ Ol: ve ol MO

⁷⁸³⁴ yüz çevirüp: vaz gelüp İS

⁷⁸³⁵ Ḥudā-yı dānā: Zü'l-celāl İS

⁷⁸³⁶ 'azm-i: fikr-i İS

⁷⁸³⁷ görüp: görmeyüp İS

⁷⁸³⁸ dermānsa: dermān ise İÜ, MO, imkân ise İS

⁷⁸³⁹ Ḳıṭ'a: -İÜ, nazm İS

Gözüñi⁷⁸⁴⁰ şakla nā-mahrem yüzinden

Ƙılur cān gözin⁷⁸⁴¹ ol bir nazār kūr [İS141b]

Maƙāmın Haƙ cenābından ƙılur dūr⁷⁸⁴²

Festecābe lehu [YB121b] Rabbuhu fe-şarafe ‘anhu keydehunne innehu huve’s-semī‘u’l-‘alīm.⁷⁸⁴³ Yūsuf cevri-zindānı istid‘ā itdügiçün Hudā anı mübtelā ƙıldı. Tā ki zenlerden mazarrat irişmeyüp ‘işmet içinde ber-ƙarār u ‘iffetle pāydār ola. ‘Āƙıbet eceliçün du‘ā ideydi ħabs-i ğamdan müberrā olaydı. El-ƙışşa [İÜ119b] māh-ı Ken‘ān⁷⁸⁴⁴ bunca mekr ü destānı diñledükçe⁷⁸⁴⁵ ‘işmeti büstānı nev-cevān oldı. Nā-çār ol zenler dest-i ümīdlerin zeyl-i Yūsuf’dan kesüp me’yūs oldılar. Andan girü tezvīre dil⁷⁸⁴⁶ ü cāndan māyil olup Züleyhā’ya şikāyet ve mā-cerāyı ħikāyet idüp eyitdiler ey belālarda lāl ü müsteħaƙƙ-ı vişāl [MO101a] olan dildār-ı vefādār sen bu cefākāra hevādār olduñ ki ne⁷⁸⁴⁷ vaşluñ ƙadrin bilüp ne firākuñ⁷⁸⁴⁸ zaħmın añlar. [İS142a] Böyle derd-i ser⁷⁸⁴⁹ çekdüñ⁷⁸⁵⁰ ki yazıƙlar ki ol bī-ħaber eline senüñ gibi⁷⁸⁵¹ güher girmiş⁷⁸⁵² aĝmāz ve ħālin⁷⁸⁵³ bilmeyüp daħı nāz eyler. Söz yoƙ güzelliğe ğayet güzeldür ammā vefāsuzlıƙda bī-bedeldür. Tıtalum ol māhuñ başı āsmāna irüp şadāsı⁷⁸⁵⁴ kevn ü mekāna tolmuş saña rüşenāsı olmayup elüñ aña irmeyicek ne aşşı⁷⁸⁵⁵ ider. Cān u dilden aña bir⁷⁸⁵⁶ pend itmekde sözin

⁷⁸⁴⁰ Gözüñi: Göziñi MO

⁷⁸⁴¹ gözin: gözini İÜ

⁷⁸⁴² Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6343,6344, s. 204.

⁷⁸⁴³ “Rabbi onun duasını kabul etti ve kadınların tuzaklarını ondan uzaklaştırdı. Şüphesiz ki o, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.”, Kur’ân-ı Kerīm, 12/34. // *Festecābe lehu Rabbuhu fe-şarafe* ‘anhu keydehunne innehu huve’s-semī‘u’l-‘alīm: *Festecābe lehu İS*

⁷⁸⁴⁴ māh-ı Ken‘ān: ol gül-i gülzār Ken‘an’ı İS

⁷⁸⁴⁵ diñledükçe: diñledükce İÜ

⁷⁸⁴⁶ dil: dil uzadup ve telbīse dil İS

⁷⁸⁴⁷ ne: aĝyār gibi ne İS

⁷⁸⁴⁸ firākuñ: firāƙın MO

⁷⁸⁴⁹ böyle derd-i ser: düşmenden bed-terine buyruĝına fermān-ber ve ne hem-sırruñahem-ser olup başka baş çeker ve diledügi yire danışmadın gider derd-i ser İS

⁷⁸⁵⁰ çekdüñ: çekdiñ İÜ, MO

⁷⁸⁵¹ senüñ gibi: vişālüñ gibi İS

⁷⁸⁵² girmiş: girmişiken MO, İS

⁷⁸⁵³ ħālin: ƙadrin İS

⁷⁸⁵⁴ şadāsı: ziyāsı İÜ, İS, ziyāsı ile MO

⁷⁸⁵⁵ aşşı: aħtı İS

⁷⁸⁵⁶ bir: biz İÜ

[YB122a] tîz olduĝ ammā cevri⁷⁸⁵⁷ hergiz omayup⁷⁸⁵⁸ aqlā sz utmaz ve ser-keşligi aā unıtmaz. Her ne deqlū syledk ise⁷⁸⁵⁹ gř itmeyp b-hř gibi hmş oldu [S142b] n⁷⁸⁶⁰ iyilkle⁷⁸⁶¹ bařa varulmaz bri yavuzluĝla ana gř-ml virp zindnla germ⁷⁸⁶² it ki albi⁷⁸⁶³ bir pre nerm ola ve nr-ı miřnetle⁷⁸⁶⁴ taşşil-i mlyemet idp şnına bir biliyet gele ve zindn cefsıyla vařlu⁷⁸⁶⁵ şafsın [120a] alaya.⁷⁸⁶⁶

[mefln/mefln/feln]

Yok vefsı şafsı gme

Anı nerm it şovuk demr dgme⁷⁸⁶⁷

n bu yzden ‘acyib szleri [S143a] birbirine ulayup ok⁷⁸⁶⁸ ĝaryib sylediler. Bu⁷⁸⁶⁹ acı⁷⁸⁷⁰ szler Zleyha’nu mizcına⁷⁸⁷¹ keder virp cnına⁷⁸⁷² eşer itdi. Zir⁷⁸⁷³ Zleyha ‘ıřkla⁷⁸⁷⁴ şoyle maşv olmuş idi ki sehv⁷⁸⁷⁵ nedr bilmezdi. Geri Hud⁷⁸⁷⁶ ‘aqlını nkış yaratmışdı.⁷⁸⁷⁷ Lkin⁷⁸⁷⁸ hyretinden olanca ‘aqlı

⁷⁸⁵⁷ cevri: ol cevri MO

⁷⁸⁵⁸ omayup: unutmayup S

⁷⁸⁵⁹ syledk ise: syledkse S

⁷⁸⁶⁰ n: ve her ne vechle kem mezellet yzin mişrb aşiynesine urup yz yirde zr olduĝsa y ol kaqr ol dildr yzmzden b-zr olup air-i kr netice-i ĝftr urĝanda un var ma’nsıyla szmze i’tibr itmedi imdi bu sana besdr ki ol sana feryd-resin olmayıcaĝ z kes sen daı vaşlına heves itmeyp ol ĝiss snbl-bdan ekil ve ol ĝl hod-rdan zil kesil ki serd ahen dgmekden ne haşıl yhud grdk ki n S

⁷⁸⁶¹ iyilkle: uzluĝla S

⁷⁸⁶² germ: anı germ S

⁷⁸⁶³ albi: -YB, pld albi sana S

⁷⁸⁶⁴ nr-ı mişnetle: mişnet odıyla S

⁷⁸⁶⁵ vaşlu: şuffe-i vaşlu S

⁷⁸⁶⁶ alaya: alayup bile S

⁷⁸⁶⁷ Mehmet Cihat stn, a.g.e., b. 4816, s. 592. // Yok vefsı şafsı gme/Anı nerm it şovuk demr dgme: -YB, -MO, -

⁷⁸⁶⁸ ok: ok drl S

⁷⁸⁶⁹ Bu: ve şuret-i vk‘a-i ‘al m hve‘l-vk‘ beyn ıldılar bu S

⁷⁸⁷⁰ acı: maule acı S

⁷⁸⁷¹ mizcına: zamr-i mnrine S

⁷⁸⁷² cnına:  cnına S

⁷⁸⁷³ zir: -YB

⁷⁸⁷⁴ ‘ışkla: keml-i ‘ışkla S

⁷⁸⁷⁵ sehv: b-‘aql olduĝın sehv S

⁷⁸⁷⁶ Hud: Hud-y b-niyz anu S

⁷⁸⁷⁷ nkış yaratmışdı: nkış tretmişdi YB, nkış yaratmış idi S

⁷⁸⁷⁸ Lkin: amm S

gitmişdi.⁷⁸⁷⁹ Bir mertebe nār-ı maḥabbet anı⁷⁸⁸⁰ ḥarḳ idüp baḥr-i ‘ışḳa şöyle⁷⁸⁸¹ ğarḳ olmuş idi ki eyüden yavuzı⁷⁸⁸² farḳ itmeyüp her ne yüzden olursa meded isterdi [MO101b] ve vaşl⁷⁸⁸³ için her ne yol kim göstereşlerdi cehennemde⁷⁸⁸⁴ olsa⁷⁸⁸⁵ giderdi. [İS143b] Pes bu deñlü fehm eyledi ki ten zindānına cān ḥabs olmayınca vaşl-ı cānān ele girmez çün firāḳa ḥadd bulmadı.⁷⁸⁸⁶ Pā-bend-i zindānla⁷⁸⁸⁷ vaşla meded umup bu işe bel bağladı⁷⁸⁸⁸ ve bir gice ‘Azīz öñinde şem‘veş yanup⁷⁸⁸⁹ ḥālın ağladı ki bu ferzend⁷⁸⁹⁰ baña ziyāde pā-bend idüp beni il diline düşürdi.⁷⁸⁹¹ Halk sözlerinden muvāfiḳ olup Züleyhā [YB122b] bir ḳulina ‘aşıḳ [İS144a] oldu diyü⁷⁸⁹² ḥāşıla ‘ām içinde tamām rüsvāy u bed-nām oldum. Bu acı⁷⁸⁹³ dillerden ve bu bed-gümānı illerden def için bu ğulāmı ḥıyānet adıyla birḳaç münādiyle⁷⁸⁹⁴ siyāset ü teşhīr ü⁷⁸⁹⁵ cināyet⁷⁸⁹⁶ ideler ve melāmetle getirüp şiddetle [İS144b] ḥabse ḳoyalar. Böyle⁷⁸⁹⁷ ḥışmı iller göricek diller⁷⁸⁹⁸ tütülp⁷⁸⁹⁹ muḳarrer artuḳ beni

⁷⁸⁷⁹ gitmişdi: gitmişidi MO, İS

⁷⁸⁸⁰ anı: yār anı İS

⁷⁸⁸¹ şöyle: dildāra şöyle İS

⁷⁸⁸² yavuzı: yatlıyı İS

⁷⁸⁸³ vaşl: vişāl YB

⁷⁸⁸⁴ cehennemde: cehennemden İÜ, çāh-ı cehennemde İS

⁷⁸⁸⁵ olsa: olursa İS

⁷⁸⁸⁶ Pes bu deñlü fehm eyledi ki ten zindānına cān ḥabs olmayınca vaşl-ı cānān ele girmez çün firāḳa ḥadd bulmadı: -YB

⁷⁸⁸⁷ zindānla: zindān ile MO

⁷⁸⁸⁸ Pes bu deñlü fehm eyledi ki ten zindānına cān ḥabs olmayınca vaşl-ı cānān ele girmez çün firāḳa ḥadd bulmadı. Pā-bend-i zindānla vaşla meded umup bu işe bel bağladı: ve ḥayāl iḳlīmüne şöyle gitmiş idi ki iyü yavuz cihānı unutmışdı pes ol bānūlaruñ iġvāsıyla ve ol cāzūlaruñ fetvāsıyla Züleyhā zīr ü bālā eş‘ab turunduḳdan soñra kendü göñlünden bu deñlü fehm eyledi ki ten zindānına cān ḥabs olmayınca vaşl-ı cānān ele girmeye imkān yoḳdur hemān rüz u şeb maḥall-i fırsat gözedüp sevḳ-i kelāmıla ‘arz-ı şevḳ itmege müterāḳḳıb oldu ki murād el virüp maḳşüdü pend-i zindānla vaşla meded umup evvel ü āḥir bu işe mübāşir olup muḥkem bu işe bel bağladı İS

⁷⁸⁸⁹ şem‘veş yanup: diz çöküp İS

⁷⁸⁹⁰ bu ferzend: ey şāh-ı bī-mānend dāduñla aduñ bülend iken bu ferzend İS

⁷⁸⁹¹ diline düşürdi: dilinde bend ḳıldı İS

⁷⁸⁹² oldu deyü: oldu deyü ol oğlanla ādım söylenilden ve Züleyhā aña mübtelā olmuş dinilden nār-ı ğayret dilüm yaḳup kül itdi ağzum açup bir kelām dimege yüzüm ḳalmayup degüldür bir günde yüz biñ kerre ölürüm ‘āḳıbet gözüm yaşına bir gün ğarḳ olurum İS

⁷⁸⁹³ Bu acı: yaḳın ḳaldı ki bu derdden döşege düşüp zār ve gözlerüm gibi bīmār olam ey şehryār-ı ‘ālī miḳdār-ı luḳfuñla ben nā-çarı tımār idüp ayruḳ benümle anı bir evde oturmağa ve kapuñda anuñla bir yerde tırmağa rızā virmeyüp bu acı İS

⁷⁸⁹⁴ münādiyle: münādī ile İÜ

⁷⁸⁹⁵ siyāset ü teşhīr: siyāset ve fezāhatle şehri gezdürüp İS

⁷⁸⁹⁶ teşhīr ü cināyet: teşehhür-i cinānet YB

⁷⁸⁹⁷ Böyle: bu İS

⁷⁸⁹⁸ diller: dilleri MO

⁷⁸⁹⁹ tütülp: dutülp MO. // diller tütülp: -İS

ta'nla añmayalar didi [IÜ120b] ve ğamdan⁷⁹⁰⁰ gözleri pür-nem olup ne nem belki şāfī dem oldı. 'Azīz⁷⁹⁰¹ Züleyhā'nuñ bu qahrın göricek göñlinden mihrin⁷⁹⁰² giderdi şanup vāfir taħsīn itdi ve güler yüz gösterüp eyitdi ey Züleyhā ben daħı künhiyle āġāh oldum ki bāreka'llāh ol bed-ħ'āh haqqında eyü rāh bulduñ. Cezāka'llāh şimdiye deġin ben de bu baħr-i fikr-i 'atīka ġarīk olup bu daġdaġayı def'e taṛīk⁷⁹⁰³ nedür bilmezdüm.⁷⁹⁰⁴ İmdi anuñ 'azāmetini saña işmarladum ki haqqāretini [İS145a] qayurup siyāsetini buyurasın.⁷⁹⁰⁵ Züleyhā vaşl-ı Yūsuf'a⁷⁹⁰⁶ bir himmet ararken çün böyle⁷⁹⁰⁷ fırsat bulup⁷⁹⁰⁸ bu kadar ruḥşat gördi.⁷⁹⁰⁹ Cāy-ı⁷⁹¹⁰ [MO102a] ḥalvet-i serāyında Yūsuf'ı yine⁷⁹¹¹ da'vet ve şüret-i iltiyāmla dürlü naşīhat⁷⁹¹² ve taṛīk-i ibrāmıla anca diqqat idüp müşevveş sözler ile⁷⁹¹³ eyitdi ey serv-i ser-keş eger bu dem gerden-keş olup⁷⁹¹⁴ baña baş egmez iseñ⁷⁹¹⁵ yirüñ [YB123a] āteş veyā başuñ olup cism-i laṭīfüñ leş⁷⁹¹⁶ iderem. 'Ārif⁷⁹¹⁷ iseñ bu rāzı kāşif olmayup yā⁷⁹¹⁸ benümle rindāne şafā kıl yāħud⁷⁹¹⁹ zindāna girüp her

⁷⁹⁰⁰ ğamdan: -İS

⁷⁹⁰¹ 'Azīz: bu hāl añladuġınca bu miskīne bühtān itmişüz deyü qulaġum dinc olup dillerin pür-pāre bendin keseler sen daħı benden ötüri 'ār çeküp derūnuñda micmer gibi nār niçe bir yanar 'Azīz İS
⁷⁹⁰² göñlinden mihrin: mihrin göñlinden İS

⁷⁹⁰³ taṛīk: -IÜ

⁷⁹⁰⁴ ey Züleyhā ben daħı künhiyle āġāh oldum ki bāreka'llāh ol bed-ħ'āh haqqında eyü rāh bulduñ. Cezāka'llāh şimdiye deġin ben de bu baħr-i fikr-i 'atīka ġarīk olup bu daġdaġayı def'e taṛīk nedür bilmezdüm: bāreka'llāh mücib-i fikr nekīr kılduñ ey māh ki ben daħı her kār baħr-i efkāra ġarīk olup bu müşkili halle taṛīk nedür bilmezdüm ve senüñ didiġüne aşlā düşünmezdüm şimdi bu firāsetiñi ġayetle beġendüm İS

⁷⁹⁰⁵ haqqāretini qayurup siyāsetini buyurasın: nice lāyık görürseñ siyāsetini qayurup haqqāretini buyurasın İS

⁷⁹⁰⁶ Züleyhā vaşl-ı Yūsuf'a: kemend-i zülfüñile boynu baġlu kuluñdurur gerek öldür gerek koçun. Züleyhā ḥod-bīn nākışātu'l-'aqlı ve'd-dīn cām-ı cehālet encāmından mest-i bī-ḥod idi ve ol demde şeytān-ı insān aña yār ve bi-haqqı saltānat taħayyür nefsi-i ħun-ħ'ār meded-kār olup Yūsuf'ı 'azāba ġiriftār itmege murād nice ruḥşat ya'ni vaşl-ı Yūsuf'a İS

⁷⁹⁰⁷ bir himmet ararken çün böyle: -İS

⁷⁹⁰⁸ bulup: duldı İS

⁷⁹⁰⁹ bu kadar ruḥşat gördi: -İS

⁷⁹¹⁰ Cāy-ı: -MO

⁷⁹¹¹ Cāy-ı ḥalvet-i serāyında Yūsuf'ı yine: sürürla serāyında ḥalvet-i Yūsuf'ı yanına İS

⁷⁹¹² naşīhat: muşāḥabet İS

⁷⁹¹³ sözler ile: sözleriyle İÜ

⁷⁹¹⁴ anca diqqat idüp müşevveş sözler ile eyitdi ey serv-i ser-keş eger bu dem gerden-keş olup: diqqat itdi ki bu günden girü ey serv-i ser-keş İS

⁷⁹¹⁵ egmez iseñ: egmezseñ İS

⁷⁹¹⁶ veyā başuñ olup cism-i laṭīfüñ leş: -İS

⁷⁹¹⁷ 'Ārif: eger 'Ārif İS

⁷⁹¹⁸ yā: -İS

⁷⁹¹⁹ yāħud: illā İS

ezāy⁷⁹²⁰ cāna⁷⁹²¹ sezā bil.⁷⁹²² Şimden girü⁷⁹²³ ‘Azīz ‘izzetüñ⁷⁹²⁴ [İS145b] yire urup siyāsetüñ baña virdi.⁷⁹²⁵ Dilersem sāyeveş yüzüñ hāk veyā gün gibi yirüñ eflāk iderem.⁷⁹²⁶ Zindān cefāsın görmekten⁷⁹²⁷ gülşen-i vaşlum şafāsın sürmek yegdür. Şöyle ki irādetüñle gönülün⁷⁹²⁸ baña rām olmaz⁷⁹²⁹ ise⁷⁹³⁰ kām-nā-kām⁷⁹³¹ [İÜ121a] seni mübtelā-yı belā-yı dām-ı ālām iderem.

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Çıkar başdan kişi yavuzluğıla

Çıkar taşdan güher hoş uzluğıla⁷⁹³²

İşitmezsin çü pendin hayr-ḥāhuñ

Selāmet ol yüri var işde rāhuñ⁷⁹³³

Bu ‘itāb Yūsuf’uñ gūşına girmeyüp bilā-irtiyāb⁷⁹³⁴ Züleyhā’ya⁷⁹³⁵ ḥiṭāb⁷⁹³⁶ ve bildüğüñden ḳalma diyü cevāb⁷⁹³⁷ virdi. Pes⁷⁹³⁸ bu ‘inād Züleyhā’nuñ nihādında olan fesādın⁷⁹³⁹ ziyād ve ḥişm u ḳahr⁷⁹⁴⁰la Yūsuf’a bī-dād itmege ḳasem yād idüp ol fitne-engizüñ [İS146a] binā-yı ‘aḳidesi süst ü peymān u imānı nā-dürüst

⁷⁹²⁰ ezāy: ezānı YB, cefāyı İS

⁷⁹²¹ cāna: kendüñe İS

⁷⁹²² bil: bil ki İS

⁷⁹²³ Şimden girü: -İS

⁷⁹²⁴ ‘izzetüñ: ‘izzetüñi İS

⁷⁹²⁵ siyāsetüñ baña virdi: siyāsetüñi baña tağvīz itdi İS

⁷⁹²⁶ sāyeveş yüzüñ hāk veyā gün gibi yirüñ eflāk iderem: gün gibi yirüñ eflāk veyāḥud sāyeveş yirüñ hāk iderem İS

⁷⁹²⁷ görmekten: cekmekden İS

⁷⁹²⁸ Şöyle ki irādetüñle gönülün: eger ḥüsn-i rızāyla İS

⁷⁹²⁹ olmaz: bulmaz YB, İÜ

⁷⁹³⁰ ise: ve ḥüsn-i rızāñla bu dil-i bī-ārāmum MO, iseñ İS

⁷⁹³¹ olmaz ise kām-nā-kām: olmazsa ve ḥüsn-i rızāñla bu dil-i bī-ārāmum kām ve nā-kām İÜ, olmaz iseñ muḥaşşıl-ı kelām ve ḥulāşatihi mā fi’l-maḳām kām-nā-kām İS

⁷⁹³² Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6490, s. 208.

⁷⁹³³ Çıkar başdan kişi yavuzluğıla/Çıkar taşdan güher hoş uzluğıla/İşitmezsin çü pendin hayr-ḥu ahuñ/Selāmet ol yüri var işde rāhuñ: -YB, -MO, -İÜ

⁷⁹³⁴ girmeyüp bilā-irtiyāb: girdükde İS

⁷⁹³⁵ Züleyhā’ya: Züleyhā YB

⁷⁹³⁶ ḥiṭāb: ‘itāb İS

⁷⁹³⁷ cevāb: acı cevāb İS

⁷⁹³⁸ pes: -İS

⁷⁹³⁹ nihādında olan fesādın: guşşasın İS

⁷⁹⁴⁰ ḳahr⁷⁹⁴⁰la: ḳahrıyla MO

olmağın leb-i sihr-engiz açup bir iki hādimine tiz emr itdi.⁷⁹⁴¹ Hemīn⁷⁹⁴² Yūsuf'ın serinden efserin aldılar ve libās yirine cismine⁷⁹⁴³ köhne pelās⁷⁹⁴⁴ giydürüp beyne'n-nās horladılar⁷⁹⁴⁵ ve 'İsivār bir hāra⁷⁹⁴⁶ süvār idüp yemin ü yesār⁷⁹⁴⁷ şehir ü bāzār⁷⁹⁴⁸ gezdürdiler. [MO102b] Bir münādī nidāya cür'et itdi ki mevlāsı haremine hıyānet [YB123b] ve h'ācesi firāşına 'adem-i emānet iden bende-i bī- devlete siyāset budur ve bir münādī dağı dil uciyla⁷⁹⁴⁹ urdu feryādı ki⁷⁹⁵⁰ işbu ser-keş gulām seyyidi⁷⁹⁵¹ sırran perdesine ayak başmağa ikdām idüp haremī⁷⁹⁵² hürmetine ve hem-şoḥbetün halvetine gire. Bunuñ gibi cezā ol nā-sezāya⁷⁹⁵³ sezā ve zindān-ı belā ehl-i haṭāya revā olur diyü teşhīr ve bu resmle ta'zīr idüp tā bāb-ı⁷⁹⁵⁴ zindāna gelince bu nev'le [İS146b] ol şeh-i hūbāna cefā itdiler. Her⁷⁹⁵⁵ taraftan bu haḳāreti temāşā idenler hāşā şümme hāşā bu töhmet buña iftirādur ki hıyānetden mu'arrā ve cenābetden müberrādur ve [İÜ121b] hüyına rüyı hoş 'alāmetdür ki ferişte-şıfat şıfat-ı⁷⁹⁵⁶ şeyṭānet itmez ve murād-ı nefse mütebā'at idüp rāh-ı ḳalālete gitmez didiler⁷⁹⁵⁷ ve cümle ahālī-i⁷⁹⁵⁸ vilāyet Züleyhā'ya⁷⁹⁵⁹ la'net ve 'Azīz'den nefret itdiler.⁷⁹⁶⁰

BEYT⁷⁹⁶¹

[mefā'ılün/mefā'ılün/fe'ülün]

⁷⁹⁴¹ emr itdi: buyurup İS

⁷⁹⁴² Hemīn: -İS

⁷⁹⁴³ cismine: egnine İS

⁷⁹⁴⁴ pelās: libās MO

⁷⁹⁴⁵ horladılar: hor u haḳīr kıldılar İS

⁷⁹⁴⁶ hāra: merkebe İS

⁷⁹⁴⁷ yesār: yesār der-i YB

⁷⁹⁴⁸ şehir ü bāzār: şehir ü bāzārı YB

⁷⁹⁴⁹ dil uciyla: -İS

⁷⁹⁵⁰ feryādı ki: feryādıyla İS

⁷⁹⁵¹ seyyidi: mevlāsınun İS

⁷⁹⁵² haremī: cürm MO

⁷⁹⁵³ nā-sezāya: nā-girye İS

⁷⁹⁵⁴ bāb-ı: -İS

⁷⁹⁵⁵ her: ve her MO

⁷⁹⁵⁶ şıfat-ı: fi'l-i İS

⁷⁹⁵⁷ ve murād-ı nefse mütebā'at idüp rāh-ı ḳalālete gitmez didiler: -İS

⁷⁹⁵⁸ ahālī-i: ehl-i İS

⁷⁹⁵⁹ Züleyhā'ya: Züleyhā'yı nişān-ı seng-i İS

⁷⁹⁶⁰ itdiler: itdiler ve bi'z-żarūrī anlardan nefrīn lāzım olup buğzla kin dutdılar İS

⁷⁹⁶¹ Beyt: müfred YB, -İS

Ne ola ‘avratuñ ‘aqlı sözi ne

Er oldur uymaya ‘avrat sözine⁷⁹⁶²

*Şumme bedālehum min-ba‘di mā- ra’evu’l-āyāti le-yescununnehu hattā hīn*⁷⁹⁶³

Māh-ı Ken‘ān hīç bir ān hānedān-ı ‘Azīz’de ‘işıyān itmeyüp pākīze-dāmān olduĝın Hūdā-yı Yezdāñ zebān-ı tıfl-ı nā-dānla⁷⁹⁶⁴ beyān-ı burhān itdüĝi günden ‘ayān iken ve ıarıķ ü vefāda Yūsuf rāh-ı ‘Azīz’e [YB124a] cān fidā itmekle ‘Azīz kendüye yār u refīķ idinüp şıdkını dāyım taşdıķ iderken ve günāh⁷⁹⁶⁵ Züleyhā’nuñ olup şıddīķ-ı bī-günāh iken taħķīķ bilürken maħzā Züleyhā’nuñ hātırın ri‘āyet itmekiçün ‘Azīz [MO103a] Yūsuf’ı belā-yı zindāna ĝariķ ve cefā-yı nār-ı sūzāna hāriķ itmegi Züleyhā’ya ta‘līķ itdi. Pes Yūsuf bildi ki⁷⁹⁶⁶ perde-i hafāda mestür olan esrār-ı hikmet zühür bulsa gerekdür. Ol⁷⁹⁶⁷ ecilden⁷⁹⁶⁸ taħayyür ü tefekkür birle⁷⁹⁶⁹ şabra bel baĝladı. Fe-lā-cerem kavı-i każādan tır-i kader bir nişāneye güzer itse tedbır-i siper ‘adem-i vaşlına⁷⁹⁷⁰ çāreger olmaz ve güleşen-i taķdırde reyāhın-i umūra nesım-i va‘d⁷⁹⁷¹ mürür itse açılmaķdan⁷⁹⁷² tevaķķuf kılmaz.

BEYT⁷⁹⁷³

[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]

Ger każādan⁷⁹⁷⁴ oldı ise mübtelā-yı derd ü bım

⁷⁹⁶² Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 5604, s. 181.// Ne ola ‘avratuñ ‘aqlı sözi ne/Er oldur uymaya ‘avrat sözine: -İS

⁷⁹⁶³ “Sonra onlar, Yūsuf’un suçsuzluĝunu ortaya koyan delilleri gördükten sonra yine de mutlaka onu bir süre zindana atmayı uygun buldular.”, Kur‘ān-ı Kerım, 12/35.

⁷⁹⁶⁴ nā-dānla: nādān ile İÜ

⁷⁹⁶⁵ günāh: günāhı İÜ

⁷⁹⁶⁶ Māh-ı Ken‘ān hīç bir ān.....Yūsuf bildi ki: hāzret-i şıddīķ pāk ve pākize idüĝi taħķīķ iken ve beşikde yatan ma‘şüm anuñ şıdkını taşdıķ idüp günāh Züleyhā’nuñ idüĝin ‘Azīz yaķın bilmiş iken maħzā Züleyhā’nuñ hātırın tesellā itmek için Yūsuf’ı cefā-yı zindānla mübtelā itdi felā cerem kavı-ı każādan tır kadar bir nişāneye güzer itse tedbırı siper ‘adem-i vuşüline çāreger olmaz ve güleşen taķdırde reyāhın-i umūra nesım-i va‘de mürür ise açılmaķda tavaķķuf kılmaz ol ecilden Yūsuf bildi ki İS

⁷⁹⁶⁷ Ol: -YB

⁷⁹⁶⁸ gerekdür. Ol ecilden: bulacaķdur İS

⁷⁹⁶⁹ birle: ile İS

⁷⁹⁷⁰ vaşlına: vuşüline MO

⁷⁹⁷¹ va‘d: va‘de MO, İS

⁷⁹⁷² açılmaķdan: açılmaķda İS

⁷⁹⁷³ Beyt: -İÜ, -İS

Ġam degüldür dür şadef oldıysa ol dürr-i yetim⁷⁹⁷⁵

NEŞR⁷⁹⁷⁶

Bu dağı [İÜ122a] rivāyetdür ki⁷⁹⁷⁷ Züleyhā mücrim ü günāhkār ve ‘ışk-ı Yūsuf’a giriftār olduğundan⁷⁹⁷⁸ ‘Aziz haberdār olıcağ cānına kaçd-ı cefā idüp⁷⁹⁷⁹ diledi ki anı ma‘şukından⁷⁹⁸⁰ cüdā ve firāk-ı yārla⁷⁹⁸¹ mübtelā ide.⁷⁹⁸² Zīrā ehl-i ‘ışka fūrkat-i yārden düşvār ve hasret-i dildārdan muhriğ-i nār olmaz. Ol ecilden Züleyhā’ya bu yüzden ‘azāb u firāk-ı Yūsuf’la ‘itāb itdi.⁷⁹⁸³ Bir rivāyetde Züleyhā Yūsuf’uñ mihr ü maḥabbetin dilde pinhān itmeyüp [YB124b] ‘āleme destān itmekle [İS147b] ḥaḳārete istiḥkāk bulup⁷⁹⁸⁴ ‘Aziz aña ṭalāk virdi. El-kışsa Züleyhā’nuñ itdüğü iş⁷⁹⁸⁵ il yüzine itmiş olup cānına teşvīş bırakmağla⁷⁹⁸⁶ tenhā hemān-dem zindānbāna muḥkem tehdīdle⁷⁹⁸⁷ dil-pezir haberler gönderdi ki her⁷⁹⁸⁸ taḳdīr Yūsuf’ı ḥaḳīr görmeyüp boynına zencīr urmaya ve maḳāmın münevver ve ‘ūd u ‘anber ile mu‘aṭṭar idüp⁷⁹⁸⁹ şām u seḥer ri‘āyetin muḳarrer bile. Her nice işāret [MO103b] itdiyse itā‘at idüp temāmet emrin yirine ḳodılar. Pes Yūsuf⁷⁹⁹⁰ ferāğat menzilin ḥalvet bulup yirini mihrāb-ı ‘ibādet ve maḳām-ı ṭā‘at ḳıldı ve Züleyhā mekrinden ḥalāş ve Hudā emrine bende-i⁷⁹⁹¹ ḥaş olduğına ḥamd-

⁷⁹⁷⁴ ḳazādan: ḳafādan YB

⁷⁹⁷⁵ Ger ḳazādan oldı ise mübtelā-yı derd ü bīm/Ġam degüldür dür şadef oldıysa ol dürr-i yetim: - İS

⁷⁹⁷⁶ Neşr: -İÜ, -İS

⁷⁹⁷⁷ Bu dağı rivāyetdür ki: rivāyetde İS

⁷⁹⁷⁸ olduğundan: olduğın İS

⁷⁹⁷⁹ haberdār olıcağ cānına kaçd-ı cefā idüp: bildükde aña cefā kaçd idüp İS

⁷⁹⁸⁰ ma‘şukından: maḥbūbından İS

⁷⁹⁸¹ yārla: yār ile MO

⁷⁹⁸² ide: ḳıla İS

⁷⁹⁸³ Zīrā ehl-i ‘ışka fūrkat-i yārden düşvār ve hasret-i dildārdan muhriğ-i nār olmaz. Ol ecilden Züleyhā’ya bu yüzden ‘azāb u firāk-ı Yūsuf’la ‘itāb itdi: Zīrā dosta dost firākından şa‘b u miḥnet ü hasretinden bedter belā vü şiddet olmaz ol ecilden firāk Yūsuf’la Züleyhā’ya ‘azāb ve te‘essüfle muḥkem ‘itāb itdi İS

⁷⁹⁸⁴ ḥaḳārete istiḥkāk bulup: meşhūr āfāk olup ḥaḳāret istiḥkāk bulmağın İS

⁷⁹⁸⁵ El-kışsa Züleyhā’nuñ itdüğü iş: Ammā Züleyhā bu işi İS

⁷⁹⁸⁶ bırakmağla: bırakmağın İÜ, MO. // cānına teşvīş bırakmağla: nā-hūn melāmetle çehre-i nedāmeti ḥirāşa āğāz ḳıldı ve İS

⁷⁹⁸⁷ tehdīdle: tehdīd ile İÜ, MO, tenbīh ile İS

⁷⁹⁸⁸ her: beher İS

⁷⁹⁸⁹ idüp: ḳılup İS

⁷⁹⁹⁰ Yūsuf: -İS

⁷⁹⁹¹ Hudā emrine bende-i: ‘abdu’llāh-ı İS

i firāvān ve şükr-i Yezdān idüp⁷⁹⁹² itā'atle⁷⁹⁹³ meşgül-i tã'at ve kabül-i Hakk'la⁷⁹⁹⁴ maqbül-i hazret⁷⁹⁹⁵ [İS148a] oldu. Ol sã'at⁷⁹⁹⁶ ehl-i zindānla⁷⁹⁹⁷ ülfet ve tabi'atlerince⁷⁹⁹⁸ ünsiyyet idüp rü'yaların ta'bir ve kemāl-i 'ilmin⁷⁹⁹⁹ anlara taqrir iderdi. Anlar ki hemişe istimã'-ı ahvâl-i kıyâmete mâyl ve keyfiyet-i ehvâl-i haşri sâyil idi. Giceler şubha degin her birin irşād iderdi. Her kaçan bir mübtelâ bîmâr olsa ol aña lufla tîmâr idüp çâresüzlere kâr-sâz ve bî-keslere [İS148b] dil-nüvâz ve fuqarâ ile hem-râz ve ğurebâyla⁸⁰⁰⁰ dem-sâz olup her esîr-i ğuşşadan âzâd ve vîrân gönülleri [YB125a] âbâd oldu ve her zamân ehl-i zindân ol cānı cihānuñ şeref-i şöhbetiyle hândân olup giceleri kadre ve gündüzleri 'id ü sūra ve zindānuñ içi dârü's-sürûra döndi ve rüy-ı hândānuñ⁸⁰⁰¹ nûrî mâh-ı tâbân gibi zindānuñ için pür-leme'an⁸⁰⁰² idüp ol mâhuñ gün yüzün görmekle şafâlarından⁸⁰⁰³ cüş ve cefâ-yı zindānı ferāmüş itdiler.⁸⁰⁰⁴

NAZM⁸⁰⁰⁵

[mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün]

Ne yirde olsa bir gül yüzlü dil-dâr

Eger külhan olursa ola gülzâr⁸⁰⁰⁶

⁷⁹⁹² idüp: kılup İS

⁷⁹⁹³ itā'atle: huzûr-ı kalble İS

⁷⁹⁹⁴ Hakk'la: -İÜ, -MO

⁷⁹⁹⁵ hazret: -İS

⁷⁹⁹⁶ Ol sã'at: ve zindānuñ içi anuñ dîdārı nûrıyla taldı ve ol dil-dâr 'İberî güftâr her bâr müteşerri' ve dîndâr u müteverri' ve perhîzkâr olup ruz u şeb vezâyif-i 'ibādâta dâyim ve merâsim-i tã'ata 'ala vechil-ihlâş müdâvim idi libâs hâlini ednâs-ı 'alâyıkdan âb riyâzatla pāk ve âyîne-i bālîni jengâr 'avâyıkdan şaykal 'ibâretle tâb-nāk itmişdi Yûsuf her sã'at İS

⁷⁹⁹⁷ zindānla: zindân ile MO

⁷⁹⁹⁸ tabi'atlerince: her biriyle İS

⁷⁹⁹⁹ 'ilmin: 'ilmini İÜ

⁸⁰⁰⁰ ğurebâyla: ğurebâ ile İÜ, MO, İS

⁸⁰⁰¹ ol cānı cihānuñ şeref-i şöhbetiyle hândân olup giceleri kadre ve gündüzleri 'id ü sūra ve zindānuñ içi dârü's-sürûra döndi ve rüy-ı hândānuñ: anuñ şeref-i hîlm ü tevâzı'ıyla hândân olup muhaşşıl cümlesinüñ müşkilin hâll itmekle zevklerinden giceleri kadar ve kendirleri 'id ve sūra ve zindānuñ içi dârü's-sürûra döndi ve dîdārınuñ İS

⁸⁰⁰² pür-leme'an: leme'an YB, MO

⁸⁰⁰³ şafâlarından: -İS

⁸⁰⁰⁴ itdiler: itdiler pes her kime ki 'inâyet-i ezeli yâr u hidâyet idi mededkâr ola lâ-cerem fark himmeti tãc-ı tevâzı'la zînet bula ki hîlm u tevâzı' a'dâ-yı menzil ihtibâyı mertebe-i akrabaya götürür İS

⁸⁰⁰⁵ Nazm: ferd YB, beyt MO, nazm-ı li-ibni Kemâl İS

Çün Züleyhâ belâ-yı [İS149a] gayretle bî-ḥuzûr ve ğalebe-i ğafletle ḥüsn-i Yûsuf dan dūr olup gülşenin ol gülden ḥālî gördi ve maḳşûd elden gidüp nedâmet aña sûd itmeyicek hecrle bülbül gibi zâr [MO104a] ve gözlerine her kirpügi bir ḥâr oldı ve bu müşkil baña benden oldı diyü ağlamakdan gül ruḥsârı⁸⁰⁰⁸ pür-ḥûn⁸⁰⁰⁹ ve ḍarb-ı muşta şadrın⁸⁰¹⁰ la'l-gün idüp yârla⁸⁰¹¹ geçen demçün⁸⁰¹² dögünüp mâtemçün⁸⁰¹³ siyâhlar giydi ve zülfi gibi qara bahtın yâd itdükce şolqadar feryâd iderdi ki âhı odından [İÜ123a] düni gün ve odınuñ⁸⁰¹⁴ siyâh dūdından günü dün olup yumruğla gül yüzün⁸⁰¹⁵ ol kadar⁸⁰¹⁶ dögerdi ki ḥattâ benefşe gibi gögerdi. Âḥir derdine dermân bulmayıcaq vücūdınuñ ziyânına belki cânına qaşd idüp ḥancerin⁸⁰¹⁷ şadrına⁸⁰¹⁸ çekdi. Diledi ki [İS149b] cânını ğamdan [YB125b] ḥalâş ide. Hemân dâye-i ḥaş yitüp elin tutdı ve ayağın⁸⁰¹⁹ öpüp cân u dilden du'â ve bu pendlerle⁸⁰²⁰ derdine devâ itdi ki ey alnı ay ve⁸⁰²¹ yüzi gül 'aqlın dirüp bir dem te'emmül ü şabra yüz tutup⁸⁰²² taḥammül eyle ve re'yüm gözleyüp dâyim pendüm diñle ki bu işde ben pîrüm ve bu cünbüşde ḥayli⁸⁰²³ ehl-i tedbîrüm. Çün şoñı⁸⁰²⁴ fikr itmeyüp bir işdür işledüñ ve belâyı kendü⁸⁰²⁵ elüñle başuña alup każâyı gücle⁸⁰²⁶ isteyüp bulduñ ve ağyâra⁸⁰²⁷ uyup yâre böyle qahr itdüñ. Çäre

⁸⁰⁰⁶ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6537, s. 210.

⁸⁰⁰⁷ Neşr: -İÜ

⁸⁰⁰⁸ ruḥsârı: ruḥsârını İÜ, MO, İS

⁸⁰⁰⁹ pür-ḥûn: ğarq İS

⁸⁰¹⁰ şadrın: sînesin İS

⁸⁰¹¹ yârla: yâr ile İÜ, yâriyle MO

⁸⁰¹² demçün: dem için İÜ, MO

⁸⁰¹³ mâtemçün: mâtem için İÜ, MO

⁸⁰¹⁴ Odınuñ: ahınuñ İÜ

⁸⁰¹⁵ yüzün: yüzini İÜ

⁸⁰¹⁶ kadar: ḥadde İS

⁸⁰¹⁷ ḥancerin: ḥançerin İÜ, İS

⁸⁰¹⁸ şadrına: sîneye İS

⁸⁰¹⁹ ayağın: destin ü pâyin İS

⁸⁰²⁰ pendlerle: pendle İÜ, pend ile MO. // cân u dilden du'â ve bu pendlerle: du'â ve muḳteżâ-i maḳâma münâsib kelâma âğâz idüp pendle İS

⁸⁰²¹ ve: -İS

⁸⁰²² tutup: dutup İS

⁸⁰²³ bu cünbüşde ḥayli: -İS

⁸⁰²⁴ şoñı: şoñra İÜ, şoñın MO, İS

⁸⁰²⁵ kendü: kendi İÜ

⁸⁰²⁶ gücle: gücüyle MO

budur⁸⁰²⁸ ki bir pāre şabra sa'y idesin ki [İS150a] bu taqşir⁸⁰²⁹ saña senden olıcağ taħammülden⁸⁰³⁰ ğayrı ne tedbır didi. Bu taqrır-i dil-pezir⁸⁰³¹ Züleyhā'ya bir miqdār te'sir idüp⁸⁰³² cānına şabrı ser-māye itdi ve pāy-ı ğayreti dāmen-i taħammüle çeküp ibrām-ı dāye ile ol gül-endām biraz ārām itdi.⁸⁰³³

BEYT⁸⁰³⁴ [MO104b]

[mefā'ılün/mefā'ılün/fe'ülün]

Ṭutar⁸⁰³⁵ mı 'āşık olan şabrıla hū

Yanar od-ıla cem' olmaz aqar şu⁸⁰³⁶

NESR⁸⁰³⁷

Pes Züleyhā endişeye vardı ki 'acabā dār-ı melāl bu gice⁸⁰³⁸ Yūsuf'a⁸⁰³⁹ ne hāl itdi⁸⁰⁴⁰ ve anuñ şoħbetin kim sürüp⁸⁰⁴¹ hizmetin kim gördü diyü ol [İÜ123b] şebden birkaç⁸⁰⁴² sâ'at⁸⁰⁴³ geçince şeker-lebden⁸⁰⁴⁴ bu güne⁸⁰⁴⁵ dürler şaçdı ve ra'd gibi efgān ve bulutlar gibi giryān u perişān oldı.⁸⁰⁴⁶ Āħir⁸⁰⁴⁷ göñli ārām itmeyüp ol

⁸⁰²⁷ ve aġyāra: ve der-i maqşudı bulmuş iken yañı olup haṭāyla yāv kılduñ ve aġyāra İS

⁸⁰²⁸ budur: oldur İS

⁸⁰²⁹ bu taqşir: her ṭulūġuñ bir zevāli ve her şerefüñ bir vebāli muqadder ve her nüzülüñ bir intikāli ve her iķāmetüñ bir irtihāli muqarrerdür. Pes bu rence dārı şabrdan artuğ kånün-ı şifāda devā taqrır olmayup bu taqşir İS

⁸⁰³⁰ taħammülden: qazāya rızādan İS

⁸⁰³¹ taqrır-i dil-pezir: pend İS

⁸⁰³² bir miqdār te'sir idüp: te'sir kı lup İS

⁸⁰³³ çeküp ibrām-ı dāye ile ol gül-endām biraz ārām itdi: bu kelāmıla ol gül-endām biraz ārām itdi ve çehre-i hayreti nā-hün ğayretle hirāşa āġāz kıldı İS

⁸⁰³⁴ Beyt: nazm İÜ, nazm-ı li-ibni Kemāl Paşa İS

⁸⁰³⁵ Ṭutar: dutar İS

⁸⁰³⁶ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6747, s. 216. Kemāl Paşa-zāde'nin eserinde ilk mısra "Ṭutamaz 'āşık olan şabr-ıla hū" şeklinde geçmektedir.

⁸⁰³⁷ Neşr: -İÜ

⁸⁰³⁸ bu gice: -İÜ. // dār-ı melāl bu gice: bu gice dār-ı melāl İS

⁸⁰³⁹ Yūsuf'a: -İS

⁸⁰⁴⁰ itdi: itdi ola İÜ

⁸⁰⁴¹ sürüp: idüp İS

⁸⁰⁴² birkaç: bir nice İS

⁸⁰⁴³ sâ'at: sâ'at geçüp YB

⁸⁰⁴⁴ lebden: lebinden İÜ

⁸⁰⁴⁵ güne: maqūle İS

⁸⁰⁴⁶ ve ra'd gibi efgān ve bulutlar gibi giryān u perişān oldı: -İS

⁸⁰⁴⁷ Āħir: 'āķibet İS

dil-ārām serv gibi hırām itdi [YB126a] ve⁸⁰⁴⁸ yüregi yāresine çāre isteyü dāyesine yalvardı ki cānum⁸⁰⁴⁹ ana bu gice senüñle [İS150b] zindāna varup⁸⁰⁵⁰ ol şeh-i hūbāna girelüm⁸⁰⁵¹ ve daḥı bāḡınuñ çiçeklerin dirüp dil ü cāna hediyeler virelüm ki yārsuz baña bāḡ-ı cinān zindān ve ka‘r-ı zindān anuñla gülistāndur. Pes gice ile zindāna dāyesin yanına⁸⁰⁵² alup levendāne⁸⁰⁵³ tenhā zindāna⁸⁰⁵⁴ revāne oldılar ve nāzūkāne mīr-i zindānı da‘vet ve pinhānī işāret⁸⁰⁵⁵ idüp ḥabsgāha⁸⁰⁵⁶ girdiler ve ıraḡdan temāşā idüp gördiler ki nā-gāh ol luṭf-ı İlāh seccāde üzre çün māh-ı nūra müstaḡraḡ oturup Rabb-i ‘izzet kelāmını söyler ve şükr⁸⁰⁵⁷ idüp ni‘met-i Yezdān’ı⁸⁰⁵⁸ zıkr eyler. Züleyhā ol nūr lāmi‘ görüp uzaḡdan⁸⁰⁵⁹ bakmaḡa kāni‘ olmadı. Hemīn ol serve⁸⁰⁶⁰ yaḡın bir gūşede sāyeveş siñüp ṭurdı ve murādınca güneş yüzini gördi. Nedāmet taşlarıyla sīnesin dōḡup⁸⁰⁶¹ [İS151a] göḡsin geçürdi. Biraz⁸⁰⁶² zamān pervānevār nār-ı sūzına⁸⁰⁶³ yanup zār u ṭatlu cānından bī-zār oldu ve gözlerinden eşk-i ter döküp tā seḡer irince muṣṭarr ḡaldı. [MO105a] Şubḡdan eṡer⁸⁰⁶⁴ gördükde çeşm-i şeh-lāsın zindān işigine [İÜ124a] sürüp dil-ārāsın mevlāsına⁸⁰⁶⁵ ışmarladı ve rāzın⁸⁰⁶⁶ kimseye ṭuyurmadı.⁸⁰⁶⁷ ‘Ārifāne girü⁸⁰⁶⁸ [YB126b] serāyına revāne oldu ve şebistānında⁸⁰⁶⁹ zārıla⁸⁰⁷⁰ ve biñ dürlü efkārıla⁸⁰⁷¹

⁸⁰⁴⁸ dil-ārām serv gibi hırām itdi ve: serv-i hırām yüregi İS

⁸⁰⁴⁹ cānum: -İS

⁸⁰⁵⁰ varup: girüp İS

⁸⁰⁵¹ girelüm: irelüm İS

⁸⁰⁵² gice ile zindāna dāyesin yanına: gice dāyesin zindāna yanına İS

⁸⁰⁵³ levendāne: -İS

⁸⁰⁵⁴ zindāna: -İÜ

⁸⁰⁵⁵ işāret: aña işāret İS

⁸⁰⁵⁶ ḥabsgāha: iḡerü İS

⁸⁰⁵⁷ şükr: ḡamd İS

⁸⁰⁵⁸ ni‘met-i Yezdān’ı: Ḥudā-yı Rabbü'l-‘ālemīn’i İS

⁸⁰⁵⁹ uzaḡdan: yıraḡdan İS

⁸⁰⁶⁰ ol serve: aña İS

⁸⁰⁶¹ taşlarıyla sīnesin dōḡup: taşların sīnesine urup āh u vāhla İS

⁸⁰⁶² Biraz: ve bir İS

⁸⁰⁶³ pervānevār nār-ı sūzına: pervāneveş āteş-i sūzāna İS

⁸⁰⁶⁴ Şubḡdan eṡer: şubḡ āşārını İS

⁸⁰⁶⁵ mevlāsına: Ḥaḡḡ’a İS

⁸⁰⁶⁶ rāzın: bu rāzı İS

⁸⁰⁶⁷ ṭuyurmadı: ṭuyurmadın İÜ, MO, İS

⁸⁰⁶⁸ ‘Ārifāne girü: nāzūkāne çıḡup İS

⁸⁰⁶⁹ şebistānında: girüp İS

⁸⁰⁷⁰ zārıla: zār ile MO, İS

⁸⁰⁷¹ efkārıla: efkār ile MO, İS

karār kıldı.⁸⁰⁷² Bu arada ol cihānārā hayrān ve bī-dermān⁸⁰⁷³ alup amu re'y ü tedbīrin ferāmūş itdi⁸⁰⁷⁴ ve zindāna varmaqla nār-ı hicrāna bir are bulmayıca nā-ar hezār⁸⁰⁷⁵ dürlü ni'met⁸⁰⁷⁶ ihzār idüp bir maħrem ü rāzdār⁸⁰⁷⁷ Yūsuf'a gönderürdi.⁸⁰⁷⁸ Girü geldükde cānānuñ yüzün gördi diyü anuñ iki gözün būs idüp zamīr-i münīrin istifsār iderdi.⁸⁰⁷⁹ Gündüzler⁸⁰⁸⁰ giryān u zār ve dīvārlara⁸⁰⁸¹ [İS151b] arşu güftār ve giceler āşār-ı⁸⁰⁸² şubħa degin bīdār ve⁸⁰⁸³ dīdār-ı yār⁸⁰⁸⁴ bāzār iderdi ve gāh saı-ı⁸⁰⁸⁴ eyvāna ıup ol şeh-i ħübāna arşu manzarından bām-ı zindāna baardı ve nār-ı sūzāna yana yana aqlayup ve gūne gūne⁸⁰⁸⁵ efsāne⁸⁰⁸⁶ söyleyüp gāh ālī'ine ve ara baħtına sögerdi ve gāh delirüp dilerdi ki kendüyi pür-tāb ide. Dāye fi'l-ħāl sāye-mişāl irüp⁸⁰⁸⁷ yüzün pāyına sürdi⁸⁰⁸⁸ ve niyāz⁸⁰⁸⁹ idüp omazdı ki ol māh burcından düşe. Ve'l-ħāşıl-ı⁸⁰⁹⁰ kelām Züleyħā-yı dil-ārām ol serv-i hoş-ħurāma gāh vefā yüzün gösterüp gāh cefā şeklin utup hayretinden ne semt ullanacaın bilmezdi.⁸⁰⁹¹

ı'a⁸⁰⁹²

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ūlün]

ü vuşlat adrini bilmezdi ol māh

⁸⁰⁷² arār kıldı: oturdu İS

⁸⁰⁷³ bī-dermān: ser-gerdān İS

⁸⁰⁷⁴ ferāmūş itdi: unutdı İS

⁸⁰⁷⁵ hezār: -İS

⁸⁰⁷⁶ ni'met: ni'metler İS

⁸⁰⁷⁷ rāzdār⁸⁰⁷⁷: rāzdār ile MO

⁸⁰⁷⁸ gönderürdi: gönderdi İÜ

⁸⁰⁷⁹ būs idüp zamīr-i münīrin istifsār iderdi: öpüp ħāırın şorardı İS

⁸⁰⁸⁰ Gündüzler: Gündüz İS

⁸⁰⁸¹ dīvārlara: dīvāruñ İS

⁸⁰⁸² giceler āşār-ı: her gice İS

⁸⁰⁸³ bīdār ve: -İS

⁸⁰⁸⁴ saı-ı: -İS

⁸⁰⁸⁵ ve nār-ı sūzāna yana yana aqlayup ve gūne gūne: -İS

⁸⁰⁸⁶ efsāne: efsāneler İS

⁸⁰⁸⁷ fi'l-ħāl sāye-mişāl irüp: fi'l-ħāl irüp sāye mişāl İS

⁸⁰⁸⁸ sürdi: sürerdi İÜ, MO

⁸⁰⁸⁹ niyāz: feryād u āh İS

⁸⁰⁹⁰ Ve'l-ħāşıl-ı: ħāşıl-ı MO

⁸⁰⁹¹ Ve'l-ħāşıl-ı kelām Züleyħā-yı dil-ārām ol serv-i hoş-ħurāma gāh vefā yüzün gösterüp gāh cefā şeklin utup hayretinden ne semt ullanacaın bilmezdi: ve gāh ol yār gözine cefā aşdın idüp neyleyeceın bilmezdi İS

⁸⁰⁹² ı'a: -İÜ, beyt MO, -İS

O ni‘met şükürini kılmazdı ki gāh

[YB127a] Hūdā aldı elinden ni‘metini

[MO105b] Bedel kıldı firāka vuşlatını⁸⁰⁹³ [İÜ124b]

NEŞR⁸⁰⁹⁴

Rivāyetdür ki Züleyhā birgün zindāna ādem⁸⁰⁹⁵ gönderüp diledi ki⁸⁰⁹⁶ ol şāh-ı ‘ālem ne resme cefā vü elem ve ne gūne şıķlet ü⁸⁰⁹⁷ ğam çekdüğine vāķıf olup girü⁸⁰⁹⁸ aña haber vire. Varan ādem Yūsuf'ı gördükde hemān ol dem⁸⁰⁹⁹ gelüp eyitdi ey nigār-ı hurrem-rū ve dildār-ı müsellem-hū⁸¹⁰⁰ zindānuñ kilidi ol gül-bū⁸¹⁰¹ elinde ve Raḥmān'ıñ zıkr ü fikri⁸¹⁰² dilinde olup⁸¹⁰³ kimi dilerse āzād ve vīrān dillerin⁸¹⁰⁴ ābād ider⁸¹⁰⁵ ve pīrlere ḥällü ḥālince⁸¹⁰⁶ hoş tedbīr ve faķīrlər yirin⁸¹⁰⁷ ḥimāyetle⁸¹⁰⁸ ta‘mīr ve düşlerin hidāyetle⁸¹⁰⁹ [İS152a] ta‘bīr idüp temām her kes⁸¹¹⁰ ḥuzūr u ārām ve ol naḥlūñ sāyesinde⁸¹¹¹istirāḥat tamām⁸¹¹² bulmuş.

RUBĀ‘İ⁸¹¹³

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

İdüp zindānı gül yüzi gülistān

⁸⁰⁹³ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6651, 6652, s. 213. Kemāl Paşā-zāde'nin eserinde “ki gāh” ibaresi “her gāh” şeklinde geçmektedir. // Çü vuşlat kadrini bilmezdi ol mäh/O ni‘met şükürini kılmazdı ki gāh/Hūdā aldı elinden ni‘metini/Bedel kıldı firāka vuşlatını: -İS

⁸⁰⁹⁴ Neşr: -İÜ, -İS

⁸⁰⁹⁵ ādem: maḥreminden zindāna ḥuddāmından bir ādem İS

⁸⁰⁹⁶ diledi ki: tā ki İS

⁸⁰⁹⁷ resme cefā vü elem ve ne gūne şıķlet ü: ne gūne İS

⁸⁰⁹⁸ vāķıf olup girü: nażar idüp gelüp İS

⁸⁰⁹⁹ hemān ol dem: -İS

⁸¹⁰⁰ nigār-ı hurrem-rū ve dildār-ı müsellem-hū: -İS

⁸¹⁰¹ ol gül-bū: anuñ İS

⁸¹⁰² zıkr ü fikri: zıkrı İS

⁸¹⁰³ olup: bir ‘ālem miķdār ve bir zāhid kerāmet-i istihār olup İS

⁸¹⁰⁴ dillerin: güllerin İS

⁸¹⁰⁵ ider: iderler İS

⁸¹⁰⁶ ḥällü ḥālince: -İS

⁸¹⁰⁷ yirin: yirlerin MO

⁸¹⁰⁸ ḥimāyetle: -İS

⁸¹⁰⁹ hidāyetle: -YB, -İS

⁸¹¹⁰ her kes: -İS

⁸¹¹¹ ol naḥlūñ sāyesinde: -İS

⁸¹¹²istirāḥat tamām:istirāḥat-i tām İS

⁸¹¹³ Rubā‘ī: -İÜ, nazm MO, -İS

Olur ol gönçe-lebsüz bāğ zindān⁸¹¹⁴

Mülāzımdur sa‘ādet ol apuda

İder hızzmet urur her g n apuda⁸¹¹⁵

NEŞR⁸¹¹⁶

Bu haber Z leyh 'nuñ miz cına keder vir p biraz mużtarr oldu ve ahr⁸¹¹⁷ b ğından bira ‘ař  kesd r p maħf  y z d ne eřr f ⁸¹¹⁸ ile m r-i zind na g nderdi ve tenb h   te’k d itdi ki Y suf’a muħkem tehd d ve y z ‘aded arb-ı Őed dle miħnetin tecd d ide.⁸¹¹⁹ Zind nb n ziy de per ř n⁸¹²⁰ olup m -cer y  Y suf’a bey n itd kde⁸¹²¹ Y suf h km-i⁸¹²² az ya [YB127b] rız  vir p⁸¹²³ eyitdi Ő yed⁸¹²⁴ y z h d ayretine⁸¹²⁵ bende  at⁸¹²⁶ olmayup bu fel ket v c dum hel k ide h zret nden [I 125a] temenn -y  himmet ider m ki vaşiyet mi utup⁸¹²⁷ meyyit mi Ken‘ n der-v zesinde defn idesin t  ki peder-i ‘ l -nazar arafından nes m-i seher abr m  stine⁸¹²⁸ g zer id p dim ğ-ı [MO106a] c nı mu‘atar ıla [ S152b] ve seng-i mez ruma tesv d idesin ki bu abr-i ced d ol ferzend-i n -

⁸¹¹⁴ Tekin, Ő, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6890, s. 221.

⁸¹¹⁵ İder hızzmet urur her g n apuda: İder h dmetin urup ap da I , urur g n o apuda MO. // İd p zind nı g l y zi g list n/Olur ol gönçe-lebs z b ğ zind n/M l zımdur sa‘ det ol apuda/İder hızzmet urur her g n apuda: - S

⁸¹¹⁶ Neşr: -I , - S

⁸¹¹⁷ ahr⁸¹¹⁷: ahrıyla MO. // Bu haber Z leyh 'nuñ miz cına keder vir p biraz mużtarr oldu ve ahr⁸¹¹⁷: Z leyh  bu cev bdan nev‘  ızr b ek p  S

⁸¹¹⁸ eşr f : eşrefi I 

⁸¹¹⁹ kesd r p maħf  y z d ne eşr f  ile m r-i zind na g nderdi ve tenb h   te’k d itdi ki Y suf’a muħkem tehd d ve y z ‘aded arb-ı Őed dle miħnetin tecd d ide: kesd rdi ve m r-i zind n  get rd p eline y z d n r virdi ve m ’ekked tenb h idti ki Y suf’a y z h d ura  S

⁸¹²⁰ per ř n: mużtarr  S

⁸¹²¹ itd kde: vird kde  S

⁸¹²² h km-i: - S

⁸¹²³ vir p: g ster p  S

⁸¹²⁴ Ő yed:  n  d -i az  p r-h kmi imz  ve bir emri itiz  ıla c mle ves yiş s ış ve cem -i ves yil b til ve z yil olur. L -cerem az -i Rabb l-‘ib da i at ve iniy d id p ser tesl mi h t-ı tad re omad n ayrı  re yodur Ő yed  S

⁸¹²⁵ ayretine: tem met  S

⁸¹²⁶  at: Şabra  at  S

⁸¹²⁷ bu fel ket v c dum hel k ide h zret nden temenn -y  himmet ider m ki vaşiyet mi utup: hel k olam vaşiyet m budur ki ben m  S

⁸¹²⁸  stine:  zerine  S

bedīdündür ki evlāduñ anı⁸¹²⁹ birkaç geçmez aqçeye bāzār idüp bendevār⁸¹³⁰ şatdılar ve ol nā-be-kārlar uḥuvvet ḥaqqın gözetmeyüp yoḡ bahā ile ol bī-çāreyi diyār-ı ğurbete atdılar⁸¹³¹ ve Ken‘ān diyārına giden kārbānla⁸¹³² pederüm pīre derd-i serüm eşerinden⁸¹³³ zāhirüm pīşesin ḥaber viresin ki vuşlat endīşesin dilden⁸¹³⁴ çıkarup ciger-ġüşesin du‘ādan ferāmūş itmeye ve Züleyḥā-yı dāmen-i pāke⁸¹³⁵ diyesin ki bu dil-i ġamnāki⁸¹³⁶ bī-ġünāḥ böyle böyle⁸¹³⁷ derdnāk ve bu ġüne⁸¹³⁸ mekrle⁸¹³⁹ helāk itmek ezelden muḡadder ve levḥ-i ḳazā ve ḳaderde taḥrīr olan ḥaṭṭ muḳarrer⁸¹⁴⁰ olmaġın ḥālā müyesser oldı. Zindānbān bu ġüftār-ı pūr-sūzı⁸¹⁴¹ iz‘ān idüp ḥayretten⁸¹⁴² ‘aqlı perişān oldı ve şefḳatden bī-ṭāḳat olup⁸¹⁴³ eyitdi ḥāşā ki ben sen⁸¹⁴⁴ ġonçe-i⁸¹⁴⁵ ġül ile uram ammā bu kār-ı pinḥāna re’y [YB128a] ü dermān budur ki ben bir bālīn üzre ḍarb idüp sen fiġān idesin.⁸¹⁴⁶ Pes ‘aşāyla⁸¹⁴⁷ bālīne ḍarb-ı dād⁸¹⁴⁸ idüp ol ḥiyelü'l-‘ibād murādınca feryād⁸¹⁴⁹ itdükde Züleyḥā ġüş idüp bī-hūş [İS153a] oldı ve şabra mecāl muḥāl olup fi'l-ḥāl ḥādim⁸¹⁵⁰

⁸¹²⁹ seng-i mezāruma tesvīd idesin ki bu ḳabr-i cedīd ol ferzend-i nā-bedīdündür ki evlāduñ anı: ve mezārum ṭaşına yazasın ki bu mezār ol bī-çāre oġluñ Yūsuf ġam-ġüsāruñdur ki ol bīmārı birāderleri İS

⁸¹³⁰ bendevār: yoḡ bahāya İS

⁸¹³¹ ve ol nā-be-kārlar uḥuvvet ḥaqqın gözetmeyüp yoḡ bahā ile ol bī-çāreyi diyār-ı ğurbete atdılar: -İS

⁸¹³² kārbānla: kārbān ile İÜ, ḳāşıd ile İS

⁸¹³³ derd-i serüm eşerinden: -İS

⁸¹³⁴ dilden: ḥāṭırdan İS

⁸¹³⁵ Züleyḥā-yı dāmen-i pāke: Züleyḥā'ya İS

⁸¹³⁶ bu dil-i ġamnāki: ben İS

⁸¹³⁷ böyle: -MO, İÜ. // böyle böyle: -İS

⁸¹³⁸ ġüne: ḳadar İS

⁸¹³⁹ mekrle: mekriyle MO

⁸¹⁴⁰ muḳarrer: muḳadder İS

⁸¹⁴¹ ġüftār-ı pūr-sūzı: sözleri İS

⁸¹⁴² ḥayretten: -YB, ḥayretde İS

⁸¹⁴³ bī-ṭāḳat olup: özi göyinüp İS

⁸¹⁴⁴ sen: seni İS

⁸¹⁴⁵ ġonçe-i: ġonca-i İÜ, -İS

⁸¹⁴⁶ bu kār-ı pinḥāna re’y ü dermān budur ki ben bir bālīn üzre ḍarb idüp sen fiġān idesin: tedbīr-i üstād budur ki ben bir yaşduġa urup sen feryād idesin İS

⁸¹⁴⁷ ‘aşāyla: ‘aşā ile İÜ

⁸¹⁴⁸ dād: bī-dād İÜ, MO

⁸¹⁴⁹ Pes ‘aşāyla bālīne ḍarb-ı dād idüp ol ḥiyelü'l-‘ibād murādınca feryād: nā-ġāḥ yaşduġa urup Yūsuf āḥ İS

⁸¹⁵⁰ şabra mecāl muḥāl olup fi'l-ḥāl ḥādim: der-ḥāl ādem İS

irsāl itdi ki zinhār [İÜ125b] anuñ niyāzın arturmaya ki ğaraż-ı āvāzın ğuş itmekdi.⁸¹⁵¹ Murād hāşıl ve dil ü cān⁸¹⁵² maḫşūdına vāşıl oldı.

MİŞRA⁸¹⁵³

[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]

Merd olan ma‘şūka cevır itmez meger nā-merd ola

NEŞR⁸¹⁵⁴

El-ķışsa Züleyhā'da⁸¹⁵⁵ medār⁸¹⁵⁶ itmege iḳtidār⁸¹⁵⁷ uçup ve her ğünü ol māhuñ⁸¹⁵⁸ [MO106b] derdinde geĉüp ğam cānına⁸¹⁵⁹ kār u zār u bī-ķarār itdi. Şöyle ki ol za‘if-mizāc birğün ķan almağa muhtāc oldı.⁸¹⁶⁰ Ķanı yire şaĉıldıķda hemīn rūy-ı zemīn nām-ı Yūsuf'la rengīn oldı.⁸¹⁶¹ ‘Işķ Züleyhā'yı şöyle ser-ħoş ve mest-i⁸¹⁶² bī-ħuş itmiş idi⁸¹⁶³ ki her kaçan⁸¹⁶⁴ hādimler [İS153b] anuñ ķatına gelüp ğazretine söz söyleselerdi bir nice⁸¹⁶⁵ kez çağururlar andan aħvāli ğaber virürlerdi. Zāhir ü bāḫın yār⁸¹⁶⁶ ḫolup evvel ü āḫir yār oldı ve ğönlinden dār u diyār sevdāsı çıķup⁸¹⁶⁷ hemān şüret-i yār ķaldı ve söze gelse dilinde yār ve nażar itse ğözinde yār ve cümle diyār⁸¹⁶⁸ aña ağyār olsa ne var ki⁸¹⁶⁹ *leyse fi'd-dāri ğayruhu*⁸¹⁷⁰ *deyyār*⁸¹⁷¹ [YB128b]

⁸¹⁵¹ itmekdi: itmek idi İÜ, MO, İS

⁸¹⁵² ü cān: -İS

⁸¹⁵³ mışra‘: -İÜ, -MO

⁸¹⁵⁴ Neşr: -İÜ, -MO, -İS

⁸¹⁵⁵ Züleyhā'da: Züleyhā'nuñ İS

⁸¹⁵⁶ medār: şabr İÜ

⁸¹⁵⁷ iḳtidār: iḳtidarı İS

⁸¹⁵⁸ māhuñ: şeh-süvāruñ İS

⁸¹⁵⁹ cānına: anuñ cānına İS

⁸¹⁶⁰ oldı.: olduķda ĉün İS

⁸¹⁶¹ rūy-ı zemīn nām-ı Yūsuf'la rengīn oldı: nām-ı Yūsuf'la zemīn ķalemsüz yazıldı İS

⁸¹⁶² mest-i: mest ü MO

⁸¹⁶³ idi: itdi YB, İÜ

⁸¹⁶⁴ her kaçan: etin kesseler kaç‘ā duymazdı veyā şaĉından aşşalar aşlā duymazdı ne ma‘dūd ve ne mevcūd hemān sāyeveş şöyle bī-ħod ḫururdu ne yemek yerdi ve ne şu iĉerdi ve ne uyur ve ne ğözün açardı ğidā-yı rūḫdan lezzet alup sāyire rağbetden kesilmişdi her kaçan İS

⁸¹⁶⁵ nice: niĉe İS

⁸¹⁶⁶ yār⁸¹⁶⁶: yārıyla MO

⁸¹⁶⁷ çıķup: ğidüp İS

⁸¹⁶⁸ diyār: -İS

⁸¹⁶⁹ olsa ne var ki: -İS

BEYT⁸¹⁷²

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Yiri od olmasun mı ol ğarībūñ

Yüzin görmez anuñ gibi ħabībūñ⁸¹⁷³

*Ve deħale me'ahu's-sicne feteyāni.*⁸¹⁷⁴ Mülk-i Reyḡān muḡarriblerinden iki cevān ol zamān biri Reyḡān'uñ sāḡīsi ve biri çāşnigīr başısıydı.⁸¹⁷⁵ Meger⁸¹⁷⁶ şāh-ı mülk-i Yemen mülk-i Reyḡān'a düşmen idi. Sāḡī ile çāşnigīre nihānī ħaber gönderdi ki Reyḡān'uñ ta'ām u⁸¹⁷⁷ şarābını zehrñāk [İS154a] ve⁸¹⁷⁸ yidürüp helāk ideler. Vilāyet-i Mışr'a⁸¹⁷⁹ ser-ā-ser ol şāha müsaħħar [İÜ126a] olduḡda anlaruñ her biri bir ḡavme server ola. Pes ħabbāzla⁸¹⁸⁰ şarābdār birbiriyle ḡavl ü ḡarār ve yemīn-i Perverdigār itdüklerinden soñra ħabbāz ta'āma zehrden biraz⁸¹⁸¹ ḡatup sāḡī iħtirāz itdi ve 'āḡibet-endīş olup⁸¹⁸² evvel fikr itdüġi⁸¹⁸³ iş ḡalbine teşvīş virüp⁸¹⁸⁴ peşimān oldu. Çün Reyḡān'uñ simāḡı çekülüp [MO107a] şofrası⁸¹⁸⁵ ħāzır ve ta'ām u şarāb vāfir⁸¹⁸⁶ geldi. Sāḡī evvel itdüġi⁸¹⁸⁷ ittifāḡı Reyḡān'a diyüp ta'āmu tenāvülden⁸¹⁸⁸ men' itdi. Reyḡān ta'ām u şarābı ikisine cebr idüp sāḡī şarābı

⁸¹⁷⁰ ġayrehu: ġayrına YB

⁸¹⁷¹ "Evde ondan (Allah'tan) başka kimse yoktur"

⁸¹⁷² Beyt: -İÜ, -İS

⁸¹⁷³ Yiri od olmasun mı ol ğarībūñ/Yüzin görmez anuñ gibi ħabībūñ: -İS

⁸¹⁷⁴ "Onunla beraber zindana iki delikanlı daha girdi." Kur'ân-ı Kerīm, 12/36.// *Ve deħale me'ahu's-sicne feteyāni: Ve deħale me'ahu's-sicne feteyāni ḡāle eħadühümā innī erānī a'şiru ħamran* İS

⁸¹⁷⁵ başısıydı: başısı idi MO, İS

⁸¹⁷⁶ Meger: ve her biri sultān ḡatında rüz u şeb şoħbetinde iken çeşm-i bed-bīn nā-gāħ irişüp az cürmle şāh bunlara çok çeşmle kīn itdi. ḡışşası budur ki rāwī eyitdi meger İS

⁸¹⁷⁷ u: -YB

⁸¹⁷⁸ ve: -MO

⁸¹⁷⁹ Mışr'a: Mışr MO. // Vilāyet-i Mışr'a: ve vilāyet-i Mışr İS

⁸¹⁸⁰ ħabbāzla: ħabbāz ile MO, ħabbāz İS

⁸¹⁸¹ zehrden biraz: bir ağır zehr İS

⁸¹⁸² 'āḡibet-endīş olup: 'āḡibetin fikr idüp İS

⁸¹⁸³ itdüġi: itdüġi MO

⁸¹⁸⁴ evvel fikr itdüġi iş ḡalbine teşvīş virüp: evvel itdüġi endīşeden İS

⁸¹⁸⁵ şofrası: -İS

⁸¹⁸⁶ vāfir: ħuzūrına vāfir İS

⁸¹⁸⁷ itdüġi: itdükleri İS

⁸¹⁸⁸ ta'āmu tenāvülden: ol ta'āmdan İS

içüp⁸¹⁸⁹ ḥabbāz ta‘ām yimekten ihtirāz itdi. Anuñ cürmi zāhir olıcaḵ zehrnāk ta‘āmı bir ite virdiler helāk oldı. Reyyān ḥabbāzı ḳatlı buyurup⁸¹⁹⁰ ḥabbāz eyitdi bu kārda ben deyyār degülem [YB129a] şarābdār benümle yār u hemkār olup ḳavl ü ḳarārda⁸¹⁹¹ yek-dil ve yek-güftār olmağın bu cürmi anuñ meşveretle⁸¹⁹² ihtiyār itdük.⁸¹⁹³ Pes bu [İS154b] ‘iştānçün⁸¹⁹⁴ nīrān-ı belā tuğyān idüp Reyyān⁸¹⁹⁵ anları gülşen-i⁸¹⁹⁶ şafādan sürüp⁸¹⁹⁷ zindān-ı belāda mesken virdi. Anlar anda maḥbūs ve necātdan me’yūs iken⁸¹⁹⁸ ittifākā⁸¹⁹⁹ Yūsuf daḫı ol zamāna⁸²⁰⁰ zindāna girdi.⁸²⁰¹ Bu⁸²⁰² iki ādem birinüñ ismi Eşkem ve biri Ebḳam. Yūsuf’la⁸²⁰³ yār u hem-dem ü hem-giriftār u maḥrem iken beş yıldan soñra bir gice ikisi birer vāḳı‘a görüp hemİN ḳorḫularından bīdār olup efkāra vardılar.⁸²⁰⁴ Seḫerī⁸²⁰⁵ rü’yāların⁸²⁰⁶ ta‘bīr itdürmege⁸²⁰⁷ [İÜ126b] Yūsuf ḳatına⁸²⁰⁸ geldiler.⁸²⁰⁹ *Ḳāle eḫaduhumā innī erānī a‘şıru ḫamran.*⁸²¹⁰ Sāḳī eyitdi ittifāḳı bu gice seyrümde⁸²¹¹ bir zībā bāğı seyr idüp⁸²¹² gördüm ki bir aşmanuñ üç budağı var ve her budağında üçer şalḳım üzüm kemāl ü çağında [İS155a] bī-tekellüf⁸²¹³ irüp her birin ḳopardum ve bir kāseye⁸²¹⁴ şıḳup

⁸¹⁸⁹ içüp: için YB

⁸¹⁹⁰ buyurup: idüp MO

⁸¹⁹¹ yār u hemkār olup ḳavl ü ḳarārda: ḳavl ü ḳarār idüp İS

⁸¹⁹² meşveretle: meşveretiyle İÜ, MO, İS

⁸¹⁹³ itdük: itdüm İS

⁸¹⁹⁴ ‘iştānçün: ‘iştān için MO, İS

⁸¹⁹⁵ Reyyān: tārın İS

⁸¹⁹⁶ gülşen-i: gülzār-ı İS

⁸¹⁹⁷ sürüp: -İÜ

⁸¹⁹⁸ Anlar anda maḥbūs ve necātdan me’yūs iken: -YB. // me’yūs iken: me’yūs olup İS

⁸¹⁹⁹ ittifākā: ittifāk İÜ, ittifāk ḫazret-i İS

⁸²⁰⁰ zamāna: zamānda MO, İS

⁸²⁰¹ girdi: virdi İÜ

⁸²⁰² Bu: pes bu İS

⁸²⁰³ Yūsuf’la: kār-ı devrāndan derd ü elem ve ḫabs-i zindāndan miḫnet u ḡam çekmekte her-dem Yūsuf’la İS

⁸²⁰⁴ bīdār olup efkāra vardılar: belikleyüp uyḫularından uyandılar İS

⁸²⁰⁵ Seḫerī: bir rivāyetde bu iki cevān Yūsuf’ı imtihān için yalan rü’yā peydā idüp görelüm bu düzme güftāra vāḳıf olurdu deyü fikre vardılar. Seḫerī İS

⁸²⁰⁶ rü’yāların: ḫābların İS

⁸²⁰⁷ itdürmege: itdürmege ittifāḳı İS

⁸²⁰⁸ ḳatına: fitne İÜ

⁸²⁰⁹ geldiler: gelüp İS

⁸²¹⁰ “Biri, "Ben rüyamda şaraplık üzüm sıkığımı gördüm" dedi.”, Kur’ân-ı Kerīm, 12/36.// *Ḳāle eḫaduhumā innī erānī a‘şıru ḫamran:* -İS

⁸²¹¹ ittifāḳı bu gice seyrümde: bu gice rü’yāda İS

⁸²¹² seyr idüp: -İS

⁸²¹³ bī-tekellüf: pes İS

şuyın şāha içürdüm. *Ve k̄āle'l-āharu innī erānī aḥmilu fevka ra'sī ḥubzen* [MO107b] *te'kulu't-ṭayru minhu nebbi'nā bi-te'vīlīhī innā nerāke mine'l-muḥsinīn.*⁸²¹⁵ Ol ḥabbāz eyitdi ben daḥı rü'yā gördüm ki üç demir tennūr muḳābilümde ṭurup⁸²¹⁶ ben içinde⁸²¹⁷ etmek pişürüp⁸²¹⁸ seped ile başumda ol nāndan⁸²¹⁹ götürürken āsmāndan kuşlar nüzül idüp⁸²²⁰ başumda⁸²²¹ nānı yediler. Ey ḥayrū'l-beşer [YB129b] bu rü'yāda ḥikmet nedür⁸²²² bize ḥaber vir didiler. Yūsuf ol sā'at ḳuvvet-i nübüvvetle ve ilhām-ı Rabb-i 'izzetle bildi ki gördükleri rü'yādan birine nikbet ve birine rif'at muḳārenet idecekdür. Bir müddet baḥr-i efkāra ṭalup biraz başın şaldı ve her birin ehl-i firāset añlayup düşlerinüñ ta'bīrine mühlet diledi tā ki evvelā kendü nesebinden anları ḥaberdār ve nübüvvet-i esrārın anlara izhār idüp taşdıḳ-i ḳalble Perverdigār'uñ vaḥdāniyyetine ikrār itdüklerinden soñra āyīn ü erkān-ı dīni ṭarīḳ-i İslām u ĩmānı anlara iş'ār ide. Andan düşlerinüñ ta'bīri her ne ise söyleye. Muḳaddem rü'yāların ta'bīr itmegi [İÜ127a] revā görmedi.⁸²²³ Zīrā cāyiz ki itdügi ta'bīr⁸²²⁴ anlara [İS155b] düşvār geleydi.⁸²²⁵ *Ḳāle lā-ye'tikumā ṭa'āmun turzekānihī illā nebbe'tukumā bi-te'vīlīhī ḳable en ye'tiyekumā zālikumā mimmā 'allemenī rabbī innī teraktu millete kavmin lā yu'minūne billāhi ve hum bi'l-āḥiratihum kāfirūn.*⁸²²⁶

⁸²¹⁴ ve bir kāseye: hemīn bir ḳadeḥe İS

⁸²¹⁵ "Diğeri, "Ben de rüyamda başımın üzerinde, kuşların yediği bir ekmek taşıdığımı gördüm. Bize bunun yorumunu haber ver. Şüphesiz biz seni iyilik yapanlardan görüyoruz" dedi.", Kur'ân-ı Kerīm, 12/36.

⁸²¹⁶ ṭurup: ṭurur MO. // muḳābilümde ṭurup: benüm önümde ṭurur İS

⁸²¹⁷ içinde: anlarda İS

⁸²¹⁸ pişürüp: bişürüp İÜ, MO

⁸²¹⁹ başumda ol nāndan: ol nāndan başumda İS

⁸²²⁰ nüzül idüp: inüp İS

⁸²²¹ başumda: -İS

⁸²²² rü'yāda ḥikmet nedür: bu rü'yā te'vīlinden İS

⁸²²³ Yūsuf ol sā'at ḳuvvet-i nübüvvetle..... revā görmedi: Yūsuf biraz baḥr-i fikre ṭalup ta'accüble başın şaldı ve anlara ne ḥal olacağın nūr-ı nübüvvet ile bildi ve her birin ehl-i firāset görüp düşlerinüñ ta'bīrine mühlet istesi tā ki evvelā kendünün nesebinden anları ḥaberdār ve nübüvvetin izhār idüp taşdıḳ-i ḳalble Perverdigāra ikrār itdüklerinden soñra dīn-i islāmı izhār ve düşlerinüñ ta'bīrin iş'ār ide İS

⁸²²⁴ itdügi ta'bīr: bu ta'bīr İS

⁸²²⁵ düşvār geleydi: düşvār gele bir rivāyetde Yūsuf ehl-i zindānuñ rü'yāların naḳīr ü ḳıtmīr ḥüsn-i tedbīr ile ta'bīr ve her ne vechle te'vīl ve taḳrīr iderse 'aynı ile rast geldüğine mezbūrlar vāḳıf olduklarında ḥayrete varup birbiriyle meşveret itdiler ki birer düzme rü'yā beyān ve Yūsuf'ı anuñla imtihān ideler İS

⁸²²⁶ "Yūsuf dedi ki: "Sizin yiyeceğiniz yemek size gelmeden önce onun ne olduğunu bildiririm. Bu, bana Rabbimin öğrettiklerindedir. Ben, Allah'a inanmayan ve ahireti inkar eden bir milletin dinini bıraktım.", Kur'ân-ı Kerīm, 12/37.

Ol zamān⁸²²⁷ zindānda biñ dōrt yüz nüfūs-ı maḥbūs⁸²²⁸ idi. Yūsuf ehl-i zindānuñ cümlesine⁸²²⁹ ḥiṭāb iderdi ki irte size gelen ni‘metüñ⁸²³⁰ nev‘ini ve gelmezden muḳaddem ne⁸²³¹ geleceğini ve istimā‘ olınacaḳ⁸²³² ḥaberlerüñ aṣl u fer‘ini bir bir size ḥaber virürüm. [YB130a] Anlar eyitdiler sen [MO108a] kāhin ü saḥḥār⁸²³³ degülsin ki kār-ı ḡāyibden⁸²³⁴ ḥaberdār olasin. Yūsuf eyitdi Perverdgār beni bu esrāra⁸²³⁵ ḥaberdār [İS156a] itmegin vaḥdāniyyetin taṣdīḳ ve ‘aẓamet ü ḳudretin⁸²³⁶ taḥḳīḳ itmeyen⁸²³⁷ ḳavm-i eşḳiyānuñ āyīn ü erkānından⁸²³⁸ ben bī-zārūm ki anlar ḥaṣr u neṣri⁸²³⁹ inkār iderler. Fi'l-vāḳi‘ her bār anlara iḳrār itdügi hezār dürlü aṭ‘imeyi irtesi izḥār idüp cümlesi ifṭār iderlerdi ve Perverdgār'dan ṣūkrin dilerlerdi. *Ve't-teba‘tu millete ābā’i İbrāhīme ve İshāḳa ve Ya‘ḳūb mā-kāne lenā en-nuṣrike bi’llāhi min-ṣey’in zālīke min-faḍli’llāhi ‘aleynā ve ‘alā’n-nāsi ve lākinne ekṣere’n-nāsi lā-yeṣkurūn.*⁸²⁴⁰ Ve nübüvvetin⁸²⁴¹ izḥār u risāletin āṣikār idüp eydürdi⁸²⁴² ben⁸²⁴³ ol bāṭıllardan nefret ve pederüm⁸²⁴⁴ milletine mütāba‘at itdüm⁸²⁴⁵ ki ol millet-i İbrāhīm ü İshāḳ u Ya‘ḳūb'dur. [İÜ127b] Revā degüldür ki ol mālīkū'l-mülk ve'l-melekūta⁸²⁴⁶ ṣerīḳ ḳoşup ‘ibādeti ma‘būd-ı bāṭıla idevüz. Rabb-i

⁸²²⁷ zamān: vakt İS

⁸²²⁸ nüfūs-ı maḥbūs: nüfūs u maḥbūs YB

⁸²²⁹ ehl-i zindānuñ cümlesine: anlara ve cümle ehl-i zindāna İS

⁸²³⁰ ki irte size gelen ni‘metüñ: ṣol nevāle ki ḥızāne-i ḡaybdan size ḥavāle olur bize ol eṭ‘imenüñ İS

⁸²³¹ ne: ḳaçan İS

⁸²³² istimā‘ olınacaḳ: gelecek İS

⁸²³³ kāhin ü saḥḥār: seḥḥār u mekkār İS

⁸²³⁴ kār-ı ḡāyibden: bu aḥvālden İS

⁸²³⁵ esrāra: esrārda MO. //bu esrāra: -İS

⁸²³⁶ ‘aẓamet ü ḳudretin: ‘aẓametin İS

⁸²³⁷ itmeyen: itdüm MO

⁸²³⁸ ḳavm-i eşḳiyānuñ āyīn ü erkānından: dīninden İS

⁸²³⁹ ḥaṣr u neṣri: aḥireti İS

⁸²⁴⁰ ""Atalarım İbrahim, İshak ve Yakub'un dinine uydum. Bizim Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmamız (söz konusu) olamaz. Bu, bize ve insanlara Allah'ın bir lütfudur, fakat insanların çoğu şükretmezler.", Kur‘ân-ı Kerīm, 12/38.

⁸²⁴¹ nübüvvetin: nübüvvet MO

⁸²⁴² Fi'l-vāḳi‘ her bār anlara..... āṣikār idüp eydürdi: deyü anlara nübüvvetin izḥār u risāletin āṣikār idüp eydürdi ve her bār anlara iḳrār itdügi ta‘āmları irtesi izḥār idüp cümlesi ifṭār iderdi. *Ve't-teba‘tu millete ābā’i İbrāhīme ve İshāḳa ve Ya‘ḳūb mā-kāne lenā en-nuṣrike bi’llāhi min-ṣey’in zālīke min-faḍli’llāhi ‘aleynā ve ‘alā’n-nāsi ve lākinne ekṣere’n-nāsi lā-yeṣkurūn* İS

⁸²⁴³ ben: ve ben İS

⁸²⁴⁴ pederüm: babam İS

⁸²⁴⁵ itdüm: ḳıldum İS

⁸²⁴⁶ ve'l-melekūta: ve'l-melekūt ḥazretine İÜ, -İS

‘izzet⁸²⁴⁷ kendü fazl u hikmetinden⁸²⁴⁸ bize nübüvvetin hidāyet ve risāletin ‘ināyet idüp kulların dīn-i İslām'a da‘vet için irsāl itdi. Velī ahālī-i Mıṣr⁸²⁴⁹ ĩmān qādrin bilmezler⁸²⁵⁰ ve āyīn-i erkān kıymetin añlamayup⁸²⁵¹ [YB130b] bu ni‘mete űkr-i Yezdān kılmazlar [İS156b] çün Yūsuf zindān halkına⁸²⁵² milletin izhār ve nübüvvetin āşikār itdi. Andan ‘ale'l-istikbāl⁸²⁵³ sākī ile ḥabbāzı dīne da‘vet idüp eyitdi. *Yā űāḥibeyi's-sicni e erbābun muteferriķūne ḥayrun emi'llāhu'l-vāḥidu'l-ķahhār.*⁸²⁵⁴ Ey dār-ı belāda ben mübtelāya [MO108b] hem-dem ve bu miḥnet-ābādda bu dil-i pür-‘itāba maḥrem ol.⁸²⁵⁵ Perākende aṣnām-ı bāṭıla iṭā‘at mi⁸²⁵⁶ aķbeldür yoḥsa⁸²⁵⁷ ma‘būd-ı bī-zevāle tā‘at mi⁸²⁵⁸ efzaldür. Ol Allāhu eḥad űol ferd-i űameddür ki ‘azametine⁸²⁵⁹ nihāyet ve ķudretine ḥadd ü ğāyet [İS157a] yoķdur ve bī-űebīḥ ü bī-naṣīr bir ķahhār-ı bī-vezīrdür ki mütekebbirleri ve ‘ibādetden a‘rāz iden kāfirleri bī-bāk zecr u⁸²⁶⁰ ķahrla helāk ider.⁸²⁶¹ *Mā ta‘budūne min-dūnihī illā esmā‘en semmeytumūhā entum ve ābā‘ukum mā-enzel-Allāhu bi-hā min-sultān ini'l-ḥukmu illā li'llāh emere ellā ta‘budū illā iyyāhu zālīke'd-dīnu'-l-ķayyimu ve lākinne ekṱere'n-nāsi lā-ya‘lemūn.*⁸²⁶² Siz ilāh ittiḥāz idüp ve⁸²⁶³ abā vü ecdāduñuz

⁸²⁴⁷ Rabb-i ‘izzet: Ḥaķķ te‘ālā İS

⁸²⁴⁸ fazl u hikmetinden: fazlından İS

⁸²⁴⁹ Velī ahālī-i Mıṣr: lākin Mıṣr'uñ ahālisi İS

⁸²⁵⁰ bilmezler: bilüp İS

⁸²⁵¹ ve āyīn-i erkān kıymetin añlamayup: -İS

⁸²⁵² zindān halkına: -İS

⁸²⁵³ ‘ale'l-istikbāl: -İS

⁸²⁵⁴ ""Ey zindan arkadaşlarım! Aynı ayrı ilahlar mı daha iyidir, yoksa mutlak hakimiyet sahibi olan tek Allah mı?", Kur‘ân-ı Kerīm, 12/39.

⁸²⁵⁵ ol: olan muűāḥiblerüm ol İS

⁸²⁵⁶ iṭā‘at mi: iṭā‘at itmek mi İS

⁸²⁵⁷ yoḥsa: yoķsa İS

⁸²⁵⁸ tā‘at mi: tā‘at kılmāķ mı İS

⁸²⁵⁹ ‘azametine: ḥiķbir zerre anuñ ḥūn-ı iḥsān ve sofrā-i in‘āmından bī-behre olmaķmüyesser degüldür ve ol miķdār rūziña ‘ilm-i ezeli ve emr-i lem-yezelide muķarrer ve muķadder olmuűdur ziyāde ve noķűān pezīr olmaķ mutaűavver degüldür ve Allah'uñ dergāḥ-ı felek iűtibāḥında bilan ķavī heykelüñ piűe ķadar miķdārı ve Sımurĝ kūḥ-ı peykerüñ meks deñlü i‘tibārı yoķdur ‘azametine İS

⁸²⁶⁰ zecr u: -İS

⁸²⁶¹ ider: eyler İS

⁸²⁶² ""Siz Allah'ı bırakıp; sadece sizin ve atalarınızın taktığı bir takım isimlere (düzmece ilahlara) tapıyorsunuz. Allah onlar hakkında ḥiķbir delil indirmemiűtir. Hüküm ancak Allah'a aittir. O, kendisinden başka ḥiķbir űeye tapmamanızı emretmiűtir. İűte en doĝru din budur. Fakat insanların çoĝu bilmezler.", Kur‘ân-ı Kerīm, 12/40.

⁸²⁶³ ve: ve ol İS

ilāh tesmiye kıldıđı⁸²⁶⁴ şey' için Allāh tarafından [İÜ128a] huccet ü bürhān nāzil olmadı ki temessük idüp anuñla 'āmil olasuz. Belki ol fikr-i fāsüdünüzle 'özr⁸²⁶⁵ dilemege [YB131a] dilünüz yokdur. İmdi Hālīk-i kevn ü mekān ve Rāzıq-ı⁸²⁶⁶ ins ü cān olan Yezdān hāzretine⁸²⁶⁷ 'ibādet kitāb-ı kerīmde⁸²⁶⁸ ruḥṣat yokdur ki ḥaḳīḳat-i ḳavī millet-i⁸²⁶⁹ dīn-i İslām'a mütāba'atdür.⁸²⁷⁰ Pes ehl-i zindān bu pend ü⁸²⁷¹ naṣīhatle ṣādān olup ve bu kerāmetleri 'ayān gördüklerinden⁸²⁷² hemān cān u dilden⁸²⁷³ [İS157b] Müslümān oldılar ve şeref-i imān buldılar ve güftāra gelüp eyitdiler⁸²⁷⁴ biz bu bütlerden bī-zār olup senün dīnün ihtiyār ve vaḥdāniyyet-i Perverdgar'a⁸²⁷⁵ iḳrār itdük. Andan Yūsuf eyitdi imdi sizden her kim zindāndan çıḳmaḳ dilerse çıḳsun ki ḳufl-ı zindānuñ⁸²⁷⁶ dili benüm elümeddür. [MO109a] Necāt dileyen āzād⁸²⁷⁷ olsun ve benümle mülākātđan dil-ṣād olan ṣabra 'arz-ı iṣtiyāk itsün ki müddet-i firāk itmām bulduḳda Hāllāk bizi dağı iṭlāk ide. Maḥbūs⁸²⁷⁸ eyitdiler ey kāṣif-i rumüz ehl-i naẓar gerçi bizi ḥalāṣa⁸²⁷⁹ gücün yiter lākin ṭaşrada duran⁸²⁸⁰ mihter bizi ṭutup girü ḥabs ider. Yūsuf eyitdi ol nāşır u ḳadīr her ḥāle ḥabīrdür ki ḳıyāfetünüzü tağyīr idüp nāzır olanlar sizi teṣḫīṣe ḳadīr olmayalar. Pes Yūsuf'uñ du'āsı der-ḥāl dergāh-ı Zü'l-celālde⁸²⁸¹ derece-i kemāl

⁸²⁶⁴ kıldığı: kıldığı MO

⁸²⁶⁵ 'özr: bir 'özr İS

⁸²⁶⁶ Rāzıq-ı: Rezzāq-ı İS

⁸²⁶⁷ Yezdān hāzretine: Yezdān hāzretinden ğayrıya İÜ, MO, Hāḳ'dan ve Feyyāz-ı muṭlaḳđan ğayrıya İS

⁸²⁶⁸ kerīmde: kerīmde MO, İS

⁸²⁶⁹ ḳavī millet-i: millet ḳavī İS

⁸²⁷⁰ İslām'a mütāba'atdür: İslām-ı nebevīdür İS

⁸²⁷¹ pend ü: -İS

⁸²⁷² gördüklerinden: gördüklerinde MO, müṣāhede ḳırup İS

⁸²⁷³ hemān cān u dilden: -İS

⁸²⁷⁴ gelüp eyitdiler: geldiler ki İS

⁸²⁷⁵ Perverdgar'a: Hāḳḳ'a İS

⁸²⁷⁶ ḳufl-ı zindānuñ: zindāndan kilidinün İS

⁸²⁷⁷ Necāt dileyen āzād: isteyen ḥalāṣ İS

⁸²⁷⁸ mülākātđan dil-ṣād olan ṣabra 'arz-ı iṣtiyāk itsün ki müddet-i firāk itmām bulduḳda Hāllāk bizi dađı iṭlāk ide. Maḥbūs: ḳalmaḳ dileyen ṣol vaḳte deġin ṣabr itsün ki Hāllāk'dan bize iṭlāk müyesser ola cümlesi İS

⁸²⁷⁹ ḥalāṣa: iṭlāḳa İS

⁸²⁸⁰ duran: ṭuran İÜ, MO

⁸²⁸¹ Yūsuf eyitdi ol nāşır u ḳadīr her ḥāle ḥabīrdür ki ḳıyāfetünüzü tağyīr idüp nāzır olanlar sizi teṣḫīṣe ḳadīr olmayalar. Pes Yūsuf'uñ du'āsı der-ḥāl dergāh-ı Zü'l-celālde: Yūsuf eyitdi nāzır olanlar sizi teṣḫīṣ itmeyeler der-ḥāl Yūsuf du'ā idüp Zü'l-celāl dergāhında du'āsı İS

bulup nā-gāh [YB131b] beyāzlar⁸²⁸² siyāh ve siyāhlar beyāz⁸²⁸³ kudretu'llāh⁸²⁸⁴ [İÜ128b] oldılar ve pīrler tāze cevāna ve cevānlar⁸²⁸⁵ pīr-i nā-tüvāna [İS158a] dönüp biñ⁸²⁸⁶ nefer ādem hemān oldem ārzū-yı hānmāna qādem başdılar.⁸²⁸⁷ Anlaruñ bir niçesi⁸²⁸⁸ yigirmi yıldan mütecāviz cefā-yı zindāna mübtelā olmuşlardı.⁸²⁸⁹ Yūsuf'dan icāzet alup vañanlarına 'azīmet itdiler ammā⁸²⁹⁰ tarīk-i vefāda s̄abit-qādem olan dört yüz nefer kimesneler Yūsuf'la hem-niñin olmağı⁸²⁹¹ muqarrer idüp vişālinden ayrılmağı⁸²⁹² ihtiyār itmediler.⁸²⁹³

BEYT⁸²⁹⁴

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ūlün]

Ḥakīm-i lā-yezālūñdür taşarruf

Bilinmez hikmet-i ahvāl-i Yūsuf⁸²⁹⁵

*Yā şāhibeyi's-sicni emmā eḥadukumā fe-yeskī Rabbehu ḥamren.*⁸²⁹⁶ Andan Yūsuf ol iki cevānuñ⁸²⁹⁷ gördüğü rü'yā ta'bīrine⁸²⁹⁸ rızā gösterüp evvelā sākīye eyitdi ol üç daldan üzüm almaq ve [İS158b] şıqup şuyını bir kāse ile şāha şunmaq⁸²⁹⁹

⁸²⁸² beyāzlar: aq olanlar İS

⁸²⁸³ beyāz: aq İS

⁸²⁸⁴ kudretu'llāh: -İÜ, -İS

⁸²⁸⁵ tāze cevāna ve cevānlar: cevān ve yigitler İS

⁸²⁸⁶ biñ: içlerinden biñ İS

⁸²⁸⁷ ārzū-yı hānmāna qādem başdılar: hānmān ārzūsın itdiler ve İS

⁸²⁸⁸ Anlaruñ bir niçesi: anlardan bir niçeler İS

⁸²⁸⁹ zindāna mübtelā olmuşlardı: zindān çekerlerdi İS

⁸²⁹⁰ ammā: -İS

⁸²⁹¹ hem-niñin olmağı: qalmağı İS

⁸²⁹² ayrılmağı: ayırmağı İS

⁸²⁹³ itmediler: itmediler andan şofıra Yūsuf İS

⁸²⁹⁴ Beyt: -İÜ, -İS

⁸²⁹⁵ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 1178, s. 42. // Ḥakīm-i lā-yezālūñdür taşarruf/Bilinmez hikmet-i ahvāl-i Yūsuf: -İS

⁸²⁹⁶ "Ey zindan arkadaşlarım! (Rüyanızın yorumuna gelince,) biriniz efendisine şarap sunacak.....", Kur'an-ı Kerim, 12/41. // Yā şāhibeyi's-sicni emmā eḥadukumā fe-yeskī: Yā şāhibeyi's-sicni emmā eḥadukumā fe-yeskī Rabbehu ḥamren İS

⁸²⁹⁷ Andan Yūsuf ol iki cevānuñ: Yūsuf bunlara bir hoş nuş u pend idüp umardı ki gayrı kelām gūş itmekle dillerin pür-hoş ve ricā-i ta'bīrlerin ferāmuş ideler. Aşlā çāre olmayup varduqça ta'bīr-i rü'yāda hırşların ziyāde itdi. 'Aqibet gördi ki hūlāşa çāre yok ol iki cevānuñ İS

⁸²⁹⁸ rü'yā ta'bīrine: rü'yāyı ta'bīre MO. // gördüğü rü'yā ta'bīrine: rü'yāların ta'bīrine İS

⁸²⁹⁹ üzüm almaq ve şıqup şuyını bir kāse ile şāha şunmaq: aldudıñ üç salqım üzümü bir qādehe şıqup şuyunu şāhuñ içirmek İS

delâlet ider ki ittifâkî⁸³⁰⁰ üç günden sonra zindānuñ ıtlâkıyla⁸³⁰¹ [MO109b] murāduña mülâkî olup⁸³⁰² Reyân'a girü sâkî olasin çün merâtibüñe vâsıl olup murād-ı cān u dili hâsıl bulasin. Şāhdan şefâ'at⁸³⁰³ idüp diyesin ki nişāb-ı⁸³⁰⁴ ma'aletden bî-naşīb zindānda [YB132a] bir esîr-i ğarīb vardur ki aña zūlm-i 'acīb itmişler⁸³⁰⁵ ve hōr u maḫhūr gūşe-i zindānda mehcūr ḫalup hiç günāh itmedin hergün āh idüp anuñ⁸³⁰⁶ ḫasb-ı ḫālî budur ki dilden melâli gitmeyüp gözleri yaşınıñ alı aḫmaḫdan⁸³⁰⁷ bir dem ḫālî degüldür. Bu⁸³⁰⁸ yüzden Yūsuf [İÜ129a] her ne didiyse bî-tekellūf ḫabūl idüp ye's itme ki 'ale'r-re'si ben kimesneye⁸³⁰⁹ murāduñ her ne [İS159a] ise yirine ḫoyam didi.⁸³¹⁰

BEYT⁸³¹¹

[mefā'îlün/mefā'îlün/fe'ülün]

Bu 'ahdi anuñ ile⁸³¹² muḫkem itdi

Vefā hengāmı geldükde unutdı⁸³¹³

Ḫaçan 'ālî maḫāma irse ednā

Ḫulaĝı ṣaĝır olur gözi a'mā⁸³¹⁴

⁸³⁰⁰ ittifâkî: -İS

⁸³⁰¹ ıtlâkıyla: ıtlâkı ile İÜ, MO

⁸³⁰² ıtlâkıyla murāduña mülâkî olup: ıtlâkı saña müyesser İS

⁸³⁰³ sâkî olasin çün merâtibüñe vâsıl olup murād-ı cān u dili hâsıl bulasin. Şāhdan şefâ'at: olmaḫ muḫarrer ola ve murāduñ hâsıl ve merâtibüñe vâsıl olup şāha söz añağa ḫābil maḫall-i fırsat bulicaḫ ḫatuñdan yitecek ḫācet budur ki benüm bî-dādımı yāre diḫḫat ve şāhdan beni şefâ'at İS

⁸³⁰⁴ nişāb-ı: sultān-ı 'adl u dād ne şafā remiñe zamān-ı 'ahdinde nişāb-ı İS

⁸³⁰⁵ itmişler: itmişlerdür İS

⁸³⁰⁶ anuñ: -İS

⁸³⁰⁷ dilden melâli gitmeyüp gözleri yaşınıñ alı aḫmaḫdan: girye vü zārīden İS

⁸³⁰⁸ Bu: el-ḫışsa bu İS

⁸³⁰⁹ kimesneye: kemīneye İÜ, kemīne İS

⁸³¹⁰ didi: didi gerçi fırḫa-i enbiyā vü evliyā muḫarreb ḫurb-ı mevlā olmaĝla her şafā vü belāyı anlar Ḫudā-yı dānādan bilüp maḫlūḫa ilticāyı revā görmezler. Pes Yūsuf'uñ ḫātırına ḫuzūr itdi ki Rabb-i ğafūr bir bendesin belādan dūr itmek dilese bilā-reyb zāhirā bir şey' sebep ider ḫāḫikīde müteesebbibü'l-esbāb Rabbü'l-erbābdur ki her ḫiṣiye ṣevāb u 'iḫāb andan irer. Şāyed zindāndan Yūsuf'uñ ıtlâkı Reyân ḫatında kelām-ı sâkî bā'îṣ u bādī olmuṣ ola deyü sâḫiye ḫālin 'arz itdi. Sâḫi daḫı bu meşāliḫiñ itmāmını kendüye farz bildi İS

⁸³¹¹ Beyt: -İÜ, li-ibni Kemāl Pāşā İS

⁸³¹² anuñ ile: anuñ-ile İÜ, YB, İS

⁸³¹³ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6990, s. 224.

⁸³¹⁴ Ḫaçan 'ālî maḫāma irse ednā/Ḫulaĝı ṣaĝır olur gözi a'mā: -YB, -MO, -İÜ

*Ve emmā'l-aḥāru fe-yuṣlebu fe-te'kulu't-ṭayru min-ra'sihī kuḍiye'l-emrullezī fīhi testeftiyāni.*⁸³¹⁵ Ve ol ḥabbāza⁸³¹⁶ eyitdi üç⁸³¹⁷ sepet ile başuñda⁸³¹⁸ nān [İS159b] götürürken āsmāndan⁸³¹⁹ kuşlar nüzül⁸³²⁰ ve ol nānı tenāvül itmek⁸³²¹ aña işaretdür ki üç gün ḥabsgāhda⁸³²² qarār idüp andan berdār⁸³²³ olasin ve ḥevādan tıyūr⁸³²⁴ inüp başuñda beynüñ fuṭūr ideler çün Yūsuf rü'yāların bu te'vīlle⁸³²⁵ tamām eyledi⁸³²⁶ ve zamīr-i münīrine ilhām olanı 'alā mā-hüve'l-merām bir bir söyledi.⁸³²⁷ Ol bī-ārlar⁸³²⁸ rü'yāların inkār idüp murādumuz hemān⁸³²⁹ seni imtihān idi didiler. Yūsuf eyitdi siz rü'yā ta'bīrin⁸³³⁰ temennā itdüğüñüz⁸³³¹ emr üzre ḥükm-i każā ve kaderde⁸³³² muḳadder olmaḳ muḳarrerdür. Gerekse [YB132b] siz ol ḥ'ābı⁸³³³ [MO110a] görüñ gerek görmeñ kelāmum⁸³³⁴ yine müncer olur görüñ.⁸³³⁵ Fi'l-ḥaḳīka üç gün geçdükte⁸³³⁶ biri berdār ve birisi maḳbül-i şehryār oldu.

MÜFRED⁸³³⁷

[fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün]

Ḥayr u şer ehline elbet ecr olur

⁸³¹⁵ "....., diğeri ise asılacak ve kuşlar başından yiyecektir. Yorumunu sorduğunuz iş böylece kesinleşmiştir", Kur'ân-ı Kerim, 12/41. // *Ve emmā'l-aḥāru fe-yuṣlebu fe-te'kulu't-ṭayru min-ra'sihī kuḍiye'l-emrullezī fīhi testeftiyāni*: *Ve emmā'l-aḥāru fe-yuṣlebu*, ilā āḥirihi İS

⁸³¹⁶ ḥabbāza: ḥabbāz YB

⁸³¹⁷ üç: ol üç İS

⁸³¹⁸ başuñda: -İS

⁸³¹⁹ āsmāndan: āsmānda YB, İÜ, āsmān tarafından İS

⁸³²⁰ nüzül: gelüp İS

⁸³²¹ tenāvül itmek: yimek İS

⁸³²² ḥabsgāhda: ḥabsde İS

⁸³²³ berdār: ıtlāḳ ve berdār İS

⁸³²⁴ tıyūr: cumhūr-ı tıyūr İS

⁸³²⁵ te'vīlle: te'evvütte YB

⁸³²⁶ rü'yāların bu te'vīlle tamām eyledi: düşleri ta'bīrin anlara iş'ār İS

⁸³²⁷ 'alā mā-hüve'l-merām bir bir söyledi: izḥār itdi İS

⁸³²⁸ Ol bī-ārlar: ol iki nā-be-kār İS

⁸³²⁹ hemān: -İS

⁸³³⁰ rü'yā ta'bīrin: rü'yā gördük deyü benden ta'bīr İS

⁸³³¹ itdüğüñüz: itdüğüñüz İÜ, MO

⁸³³² każā ve kaderde: -İS

⁸³³³ ḥ'ābı: cevābı YB. // Gerekse siz ol ḥ'ābı: siz ol vāḳı'ayı gerek İS

⁸³³⁴ kelāmum: elbette kelāmum İS

⁸³³⁵ yine müncer olur görüñ: yerine geliserdür İS

⁸³³⁶ geçdükte: günden soñra İS

⁸³³⁷ Müfred: -İÜ, beyt MO, -İS

Bunda ger luṭfise anda zecr olur⁸³³⁸

Ve *ḳāle li'llezī ḳanne ennehu nācin min-humā'zḳur-nī 'inde-Rabbi-ke fe-ensāhu'ş-şeyṭānu zikre Rabbihī fe-lebişe fī's-sicni biḍ'a sinīn.*⁸³³⁹ Çün ol [İS160a] cevān⁸³⁴⁰ zindāndan ḫalāş ve yine sultāna 'abd-i ḫāş [İÜ129b] olup taḫt u baḫt üzre ber-ḳarār ve devlet ü 'izzet aña yār oldı. Yūsuf Perverdgār'ı yād itmeyüp mededi aġyārdan istimdād itdügiçün⁸³⁴¹ ġalebe-i nisyān ve mekr-i şeyṭān sebebiyle sāḳī 'ahdin ferāmūş idüp⁸³⁴² ol ṫāvus⁸³⁴³ bu va'dinden⁸³⁴⁴ me'yūs ḳa'r-ı zindānda maḫbūs ḳaldı. Ğayra⁸³⁴⁵ iḫtiyāc-ı 'arż⁸³⁴⁶ itmekle Zü'l-celāl⁸³⁴⁷ aña ġuş-māl ve ḳahrnuñ bir demini niçe sāl itdi.

BEYT⁸³⁴⁸

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Tevekkül eyleyen zāt-ı Hudā'ya

Elini açmak olmaz mā-sivāya⁸³⁴⁹

NEŞR⁸³⁵⁰

Cebrā'īl⁸³⁵¹ ol ḫinde nāzil olup fetḫ-i kelām⁸³⁵² itdi ki ey resül-i enām ol 'Alīm ü 'Allām⁸³⁵³ saña selām idüp buyurur ki benden ḫicāb itmeyüp⁸³⁵⁴ bir

⁸³³⁸ Ḫayr u şer ehline elbet ecr olur/Bunda ger luṭfise anda zecr olur: -İS

⁸³³⁹ "Yūsuf, onlardan kurtulacaġını düşündüġü kişiyе, "Efendinin yanında beni an", dedi. Fakat şeytan O'nu efendisine hatırlatmayı unutturdu da bu yüzden o, birkaç yıl daha zindanda kaldı.", Kur'ân-ı Kerîm, 12/42.

⁸³⁴⁰ cevān: ḫabbāz İS

⁸³⁴¹ itdügiçün: itdigiçün MO, itdügiçün vaşiyyeti Zü'l-celāl İS

⁸³⁴² mededi aġyārdan istimdād itdügiçün ġalebe-i nisyān ve mekr-i şeyṭān sebebiyle sāḳī 'ahdin ferāmūş idüp: -İÜ

⁸³⁴³ ṫāvus: ṫāvus-ı ḳuddūs İÜ

⁸³⁴⁴ va'dinden: va'deden İÜ, MO. // sāḳī 'ahdin ferāmūş idüp ol ṫāvus bu va'dinden: bir niçe sāl sāḳīye ferāmūş itdürüp Yüüf bu va'deden İS

⁸³⁴⁵ Ğayra: ġayrıya İS

⁸³⁴⁶ iḫtiyāc-ı 'arż: 'arż-ı iḫtiyāc MO, İS

⁸³⁴⁷ Zü'l-celāl: Ḫāliḳ-i müte'al İS

⁸³⁴⁸ Beyt: -İÜ, nazm-ı Yahyā İS

⁸³⁴⁹ Çavuşoġlu, M. (1979), a.g.e., b. 4265, s. 150.

⁸³⁵⁰ Neşr: -İÜ, -MO

⁸³⁵¹ Cebrā'īl: ḫāzret-i Cebrā'īl İS

⁸³⁵² fetḫ-i kelām: bu nev'e kelām İS

⁸³⁵³ ey resül-i enām ol 'Alīm ü 'Allām: Rabbü'l-enām İS

mahlûkdan şefâ‘at irtikâb ider.⁸³⁵⁵ [İS160b] ‘İzzetüm⁸³⁵⁶ haqqıçün ağıyardan⁸³⁵⁷ [YB132b] me’yûs olunca zindânda anı⁸³⁵⁸ maḥbûs koyam. Yûsuf Cebrâ’îl'den bu takriri işitdükde tebdîri koyup taḥdîri gözledi ve Allâh'dan⁸³⁵⁹ özge püşt ü penâh bulmayup nice mâh u sâl⁸³⁶⁰ fazlu'llâh'a⁸³⁶¹ yüz tıtdı ve günâhı ‘afv olmak ümîdine cefâ-yı zindâna [MO110b] râzî olup eyitdi yâ Cebrâ’îl bi-haqqın ḥânedân-ı Ḥalîl eger ḥâzret-i Rabb-i Celîl beni yetmiş⁸³⁶² yıl zindânda⁸³⁶³ qarâr itdürürse⁸³⁶⁴ râzîyüm tek benden âzâr olmasun. Andan şoñra bir an şükri şikâyete mübeddel olmayup⁸³⁶⁵ binâ-yı i‘tikâdı tezelsül bulmadı. [İS161a] Ol⁸³⁶⁶ vaḥt Yûsuf zindâna dâḥil olalı beş yıl olmuşdı.⁸³⁶⁷ *Uzḳur-nî ‘inde Rabbi-ke*⁸³⁶⁸ on iki ḥurûfdur. Lisân-ı Yûsuf'a⁸³⁶⁹ cârî olduğıçün her bir ḥarf bir yıla ḥükm idüp yedi yıl daḥı sâkin oldı.⁸³⁷⁰ Cümle [İÜ130a] on iki yıl zindânda mütemekkin ḳaldı.⁸³⁷¹ Müddet temâm olup Rabbül-enâm anı zindândan ḥalâş itmek diledükde Reyân'ın rü'yâsın sebeb-i necât ḳıldı.

[mefâ‘îlün/mefâ‘îlün/fe‘ülün]

Ḥakîm-i lâ-yezâlüñdür taşarruf

Bilinmez ḥikmet-i aḥvâl-i Yûsuf⁸³⁷²

⁸³⁵⁴ benden ḥicâb itmeyüp: benden edeb itmedüñ mi beni koyup İS

⁸³⁵⁵ ider: idersin İS

⁸³⁵⁶ ‘İzzetüm: ve ben dâyim ḥâzır iken ḡayrıdan ḥâcet dilersin. ‘İzzetüm İS

⁸³⁵⁷ ağıyardan: ḡayrdan İS

⁸³⁵⁸ anı: seni İS

⁸³⁵⁹ Allâh'dan: Ḥaḳ'dan İS

⁸³⁶⁰ mâh u sâl: sâlle mâh İÜ, İS, sâlle ol mâh MO

⁸³⁶¹ fazlu'llâh'a: fazl-ı Ḥaḳ'a İS

⁸³⁶² eyitdi yâ Cebrâ’îl bi-haqqın ḥânedân-ı Ḥalîl eger ḥâzret-i Rabb-i Celîl beni yetmiş: Cebrâ’îl'e eyitdi bilürem ki çehre-yi ḥaḳâyıḳ umûr-ı ḥicâb ḳazâ vü ḳaderle mestürdur ḥalâyıḳ-ı cumḥür-ı kemâl ḥaḳı bî-ḳuşûr itse anda medḥali yoḳdur yâ Cebrâ’îl beni yetmiş İS

⁸³⁶³ zindânda: ḥâzret-i Celîl zindânda İS

⁸³⁶⁴ itdürürse: itdirürse MO

⁸³⁶⁵ olmayup: olmadı İS

⁸³⁶⁶ Ol: sır i‘timâdı teslim ve inḳiyâda koyup ḳazâ Rabbül'-ibâda rızâ virdi ol İS

⁸³⁶⁷ olmuşdı: olmuşıdı İÜ, MO, -İS

⁸³⁶⁸ “Efendinin yanında beni an”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/42.

⁸³⁶⁹ Lisân-ı Yûsuf'a: ḥâzret-i Yûsuf diline İS

⁸³⁷⁰ oldı: -İS

⁸³⁷¹ ḳaldı: oldı İS

⁸³⁷² Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 1178, s. 42.// Ḥakîm-i lâ-yezâlüñdür taşarruf/Bilinmez ḥikmet-i aḥvâl-i Yûsuf: -İS

Ve *ḳāle'l-meliku innī erā seb'a baḳarātin simānin ye'kuluhunne seb'un 'icāfun ve seb'a sunbulātin huḍrin ve uḫara yābisāt yā eyyuhāl mele'u eftūnī fī-ru'yāye in-kuntum li'r-ru'yā ta'burūn.*⁸³⁷³ Meger [İS161b] Mıṣr'a⁸³⁷⁴ server olan Reyḡān bin Velīd bir vaḳt-i cedīd ve ŧeb-i sa'īdde [YB133a] ŧebistānında⁸³⁷⁵ ḫ'āb-ālūd ve 'aḳl u dil 'āleminde nā-būd⁸³⁷⁶ iken rü'yāsında Nīl ırmağında yedi öküz 'ayān olup⁸³⁷⁷ Reyḡān anları seyrān iderken ve kenār-ı Nīl'i geḳup giderken nā-gehān⁸³⁷⁸ Nīl⁸³⁷⁹ ŧoğulup bī-āb oldu ve andan⁸³⁸⁰ yedi lāğar baḳar⁸³⁸¹ ḳıḳup yemīn ü yesāra⁸³⁸² baḳup ol yedi gāv-ı semīni bir bir yedi ve yerde üstüḫ'ānın ve⁸³⁸³ zerrece niŧānın [İS162a] ḳomadı. ŧehinŧāh bu ḫālete ḫayretle⁸³⁸⁴ niğāh iderken⁸³⁸⁵ nā-gāh yedi⁸³⁸⁶ dāne ter ü tāze sūnbüleler yerden bitüp der-'aḳab yedi 'aded ḫuŧḳ bitüp [MO111a] sūnbüle bitüp⁸³⁸⁷ ol tāze sūnbülāta dolaŧup⁸³⁸⁸ cümlesin ḫuŧḳ⁸³⁸⁹ itdi. Bu düşüñ teŧvīŧi ŧehryāruñ cānına kār idüp hemīn uyḫu gözinden gidüp bīdār oldu ve deryā-yı⁸³⁹⁰ endīŧeye ḳalup ŧabāḫ olunca cānı ḳılca ḳaldı.⁸³⁹¹ *Ḳālū aḳğāsu aḫlām ve mā-naḫnu bi-te'vīli'l-aḫlāmi bi'ālimīn.*⁸³⁹² Çın⁸³⁹³ seḫer Mıṣr'⁸³⁹⁴ iḳinde her ne ḳadar

⁸³⁷³ "Kral, "Ben rüyamda yedi semiz ineği, yedi zayıf ineğin yediğini; ayrıca yedi yeşil başak ve yedi de kuru başak görüyorum. Ey ileri gelenler! Eğer rüya yorumluyorsanız, rüyamı bana yorumlayın" dedi.", Kur'ân-ı Kerîm, 12/43.

⁸³⁷⁴ Mıṣr'a: ŧehr-i Mıṣr'a MO. // Meger Mıṣr'a: meger settāre sa'īd ile müddet-i medīd ŧehr-i Mıṣr'a İS

⁸³⁷⁵ ŧebistānında: ŧebistānda MO

⁸³⁷⁶ nā-būd: bā-būd YB

⁸³⁷⁷ bir vaḳt-i cedīd ve ŧeb-i sa'īdde ŧebistānında ḫ'āb-ālūd ve 'aḳl u dil 'āleminde nā-būd iken rü'yāsında Nīl ırmağında yedi öküz 'ayān olup: ŧoḫbet-i mezīd ile dūni ḳadar ve gūni 'īd iken ittīfāḳ bir gice ŧebistānında ḫalvet yatup gözi ḫayalle ḫ'āb-ālūd ve özi ma'dümü'l-vücūd gibi nā-būd oldu hemīn rü'yāsında gördi ki Mıṣr'uñ eḫrāfī mānend-i cinān bitmiş otları ve Nīl ırmağında yedi semiz özkü 'ayān olmuş otları ve Nīl'üñ cūyī pür-keḡŧer ŧūyī olup İS

⁸³⁷⁸ nā-gehān: nā-gāh İS

⁸³⁷⁹ Nīl: -MO

⁸³⁸⁰ andan: dibinden İS

⁸³⁸¹ baḳar: öküzler İS

⁸³⁸² yemīn ü yesāra: eḫrāf u eknāfa İS

⁸³⁸³ ve yerde üstüḫ'ānın ve: üstüḫ'ānın ve yerde İS

⁸³⁸⁴ ḫālete ḫayretle: ḫālet ḫayretinde İS

⁸³⁸⁵ niğāh iderken: -İS

⁸³⁸⁶ yedi: būy-ı nihāl sev-i nāza beñzer yedi İS

⁸³⁸⁷ yedi 'aded ḫuŧḳ bitüp sūnbüle bitüp: ŧusuzluḳdan ŧararmış idi 'aded ḫuŧḳ sūnbüleler yitüp İS

⁸³⁸⁸ dolaŧup: ḳolaŧup MO

⁸³⁸⁹ ḫuŧḳ: ḫufte iken ḫuŧḳ İS

⁸³⁹⁰ deryā-yı: bu İS

⁸³⁹¹ ḳaldı: ḳaldı ve melālinden göñli ŧanup būdveŧ ta'bīrini maḳŧūd idindi İS

⁸³⁹² "Dediler ki: "Bunlar karma karışık düşlerdir. Biz böyle düşlerin yorumunu bilmiyoruz.", Kur'ân-ı Kerîm, 12/44.

haber-ber fenninde⁸³⁹⁵ mu‘teber ehl-i hüner [İÜ130b] varise haber virüp [İS162b] her bir feylesof ve ehl-i vuķūf-ı mu‘abbirden ta‘bīr taleb itdükde cümlesi şihhat-ı⁸³⁹⁶ ta‘bīrde ‘āciz u kâşır⁸³⁹⁷ olup hergiz şāfī⁸³⁹⁸ cevāba [YB133b] kâdir olmadılar. Ehl-i nücüm bi'l-ittifāk hücum idüp bu vāķı‘aya⁸³⁹⁹ kām u nā-kām adğās u ahlām didiler. Reyyān bu ta‘bīre⁸⁴⁰⁰ rāzī ve te‘vīlātla⁸⁴⁰¹ mütesellī olmayup be-gāyet⁸⁴⁰² hışımla cümlesin kenārından sürdi. Gerü emr itdi ki bu iş mülket-i Mışr‘da⁸⁴⁰³ muhkem teftiş olına ve her nerede bir şāhib-i re‘y ü tedbīr ü zū-fünūn⁸⁴⁰⁴ mu‘abbir [İS163a] varise aranub bulına.⁸⁴⁰⁵ *Ve kâle‘llezī necā minhumā ve‘ddekere ba‘de ummetin ene unebbi‘ukum bi-te‘vīlihī fe-ersilūni.*⁸⁴⁰⁶ Çün ehl-i hikmet olana çok rağbet ve bu rü’yā ta‘bīrine bir ehl-i firāset hācet oldı. İttifākī Yūsuf’a ‘ahd iden sākī itdügi ‘ahd-i mīşākı ol hinde⁸⁴⁰⁷ yād idüp şāh-ı kerem-nihād öninde⁸⁴⁰⁸ söze geldi ki ehl-i zindān arasında hūb-rū bir cevān gördüm ki aña ‘ālem-i ğayb keşf ü ‘ayān⁸⁴⁰⁹ olup kamu h‘ābı hūb beyān ider⁸⁴¹⁰ ve ‘ilm-i rü’yāya⁸⁴¹¹ tercemān olup⁸⁴¹² [MO111b] ehl-i zindānuñ dillerin bir hoş ta‘bīrle añlar.⁸⁴¹³ Eger hāzret-i şāh [İS163b] rü’yā te‘vīline⁸⁴¹⁴ āğāh olmaķ dilerse özini dil-rīş itmeyüp⁸⁴¹⁵ bī-teşvīş

⁸³⁹³ Çın-ı: hīn-i MO

⁸³⁹⁴ Mışr: ol sürūr Mışr İS

⁸³⁹⁵ haber-ber fenninde: -İS

⁸³⁹⁶ şihhat-ı: arıķ öküç gibi ‘amelden kalup ve şihhat-ı İS

⁸³⁹⁷ u kâşır: -İS

⁸³⁹⁸ şāfī: tabīb-i hāzıķ gibi nabz-ı bīmāra muvāfıķ şāfī şarāb ve şāfī İS

⁸³⁹⁹ vāķı‘aya: mesāma İS

⁸⁴⁰⁰ bu ta‘bīre: anlaruñ ta‘bīrlere İS

⁸⁴⁰¹ te‘vīlātla: te‘vīlāt ile MO, bu te‘bīlāt ile İS

⁸⁴⁰² be-gāyet: bildi ki kelāmları maħz-ı kuşūr himmetden nāşī bir vehm-i mütelāşīdür ve bir ta‘allül-i ‘alīl ve müdde‘ā-yı delīldür be-gāyet İS

⁸⁴⁰³ mülket-i Mışr‘da: -İS

⁸⁴⁰⁴ bir şāhib-i re‘y ü tedbīr ü zū-fünūn: bir kavm-i şāhib-i re‘y keşf-i rāz ider İS

⁸⁴⁰⁵ bulına: bulına ve feylesof kār-fermā ki cünbiş-i çarħ-ı kīne-sāz ve gerdiş-i çarħ-ı dūr süfle nüvāz mubaşşırılıķda dīde-i ulu‘l-ebşār ve hurda-bīnlikde nūr-ı çeşm-i rüzgārdur İS

⁸⁴⁰⁶ "Zindandaki iki kişiden kurtulmuş olanı, nice zamandan sonra (Yūsuf‘u) hatırladı ve, "Ben size onun yorumunu haber veririm, hemen beni (zindana) gönderin" dedi.", Kur‘ān-ı Kerīm, 12/45.

⁸⁴⁰⁷ itdügi ‘ahd-i mīşākı ol hinde: hūsn-i va‘desin İS

⁸⁴⁰⁸ öninde: hūzūrında İS

⁸⁴⁰⁹ aña ‘ālem-i ğayb keşf ü ‘ayān: bī-reyb aña ‘ālem-i ğayb keşf İS

⁸⁴¹⁰ beyān ider: ta‘bīr İS

⁸⁴¹¹ rü’yāya: rü’yāyı İS

⁸⁴¹² tercemān olup: -İS

⁸⁴¹³ ehl-i zindānuñ dillerin bir hoş ta‘bīrle añlar: ehl-i zindāna hoş takrīr ider İS

⁸⁴¹⁴ rü’yā te‘vīline: çarīķ-i şavāb üzre h‘āb te‘vīline İS

⁸⁴¹⁵ itmeyüp: kılmayup İS

beni bu iş için⁸⁴¹⁶ zindāna irsāl ideler⁸⁴¹⁷ ki varup ol ehl-i kemālden⁸⁴¹⁸ su'āl idem.
Reyyān [YB134a] rü'yāsı ta'bīrine dermān ararken nā-gehān [İÜ131a] beşāretten
nişān işitdükde hemān cān u dilden fermān itdi.⁸⁴¹⁹

BEYT⁸⁴²⁰

[mefā'ılün/mefā'ılün/fe'ülün]

Şular kim her işüñ kaydın yimişler

Er ol baş yār tek iş bitür dimişler⁸⁴²¹

*Yūsufu eyyuhā's-şiddīku eftinā fī-seb'ı baqarātin simānin ye'kuluhunne seb'un
'icāfun ve seb'ı sunbulātin huğrin ve uhare yābisātin le'allī erci'u ilā'n-nāsi le'allehum
ya'lemün.*⁸⁴²² Çün ol cevān zindāna cān atup Yūsuf'⁸⁴²³ 'ayān gördi. [İS164a] İki
elleriyle⁸⁴²⁴ yüzün örtüp hiçāb u edeble biraz taqşīrinüñ 'özrin dileyüp recā-yı 'afv
itdi.⁸⁴²⁵ Ba'd-ez-in Reyyān'ın selāmın beyān⁸⁴²⁶ ve⁸⁴²⁷ rü'yā gördüğün 'ayān
idüp⁸⁴²⁸ yedi semīn ve yedi lāğar baqarıyla⁸⁴²⁹ yedişer huşk u ter sünbüleler
ta'bīrinden haber şordı.⁸⁴³⁰ Yūsuf'ın şahīfe-i şohbeti⁸⁴³¹ naqş-ı hīleden mu'arrā ve
cerīde-i ülfeti tarz-ı hud'adan müberrā olup hadd-i zātında hem gāyetle ehl-i

⁸⁴¹⁶ beni bu iş için: ol müşkil güşadı dūr eyyāma bu menāmu i'lāma der-hāl beni İS

⁸⁴¹⁷ ideler: buyurular İS

⁸⁴¹⁸ ol ehl-i kemālden: andan İS

⁸⁴¹⁹ Reyyān rü'yāsı ta'bīrine dermān ararken nā-gehān beşāretten nişān işitdükde hemān cān u
dilden fermān itdi: -İS

⁸⁴²⁰ Beyt: Müfred YB, -İS

⁸⁴²¹ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 7076, s. 227. // Şular kim her işüñ kaydın yimişler/Er ol baş yār
tek iş bitür dimişler: -İS

⁸⁴²² "(Zindana varınca), "Yūsuf! Ey doğru sözlü! Rüyada yedi semiz ineği yedi zayıf ineğin yemesi,
bir de yedi yeşil başakla diğer yedi kuru başak hakkında bize yorum yap. Ümid ederim ki
(vereceğin bilgi ile) insanlara dönerim de onlar da (senin değerini) bilirler" dedi.", Kur'ân-ı Kerîm,
12/46.

⁸⁴²³ Yūsuf'ı: Yūsuf-ı Ken'an'ı İÜ, MO

⁸⁴²⁴ Çün ol cevān zindāna cān atup Yūsuf'ı 'ayān gördi. İki elleriyle: hemān Reyyān h'ābınuñ ta'bīri
tedbīrini naķır ü kıtmīr müşīr-i şākīb zamīrūñ re'y-i izābet-pezīrine taqviż idüp ol cevān daħı
zindāna cān atdı ve ol serv-i tāz perverūñ hāk-i pāyine şanavber gibi el kaşşurup ayağ üzre tırdı
ve merāsım-i ta'zīm ü tekrīmi taqđīm itdükden şoñra iki elleriyle İS

⁸⁴²⁵ ricā-yı 'afv itdi: inşāf yönünden ricā-yı mu'āf itdi İS

⁸⁴²⁶ beyān: 'ayān İS

⁸⁴²⁷ ve: -YB

⁸⁴²⁸ rü'yā gördüğün 'ayān idüp: rü'yāsın beyān itdi İS

⁸⁴²⁹ baqarıyla: baqar ile İÜ, MO, İS

⁸⁴³⁰ ta'bīrinden haber şordı: ta'bīrin şordı İS

⁸⁴³¹ şohbeti: sīnesi İÜ

kerem olmağın ol dem⁸⁴³² anuñ fevāyid-i dünyeviyye va‘desiçün mekr-i şeytānla⁸⁴³³ ve galebe-i nisyānla⁸⁴³⁴ vāqi‘ olan ‘özrin қабул idüp eyitdi *Ḳāle tezra‘üne seb‘a sinīne de‘eben fe-mā-ḥaşadtum fe-zerūhu fī-sunbulihī illā ḳalīlen [İS164b] mim mā te‘külün.*⁸⁴³⁵ Bu sünbülāt u⁸⁴³⁶ baқarāt [YB134b] sällerden ba‘z ḥāletdür⁸⁴³⁷ ki tāze sünbülāt ve gāv-ı semīn sāl [MO112a] ü si‘ate delālet ider⁸⁴³⁸ ve⁸⁴³⁹ ni‘met⁸⁴⁴⁰ ü berekete ‘alāmetdür ve ḳurı sünbülāt ve lāgar baқar rüşendür ki қаḫt sällerinden ḥaber ider.⁸⁴⁴¹ Evvelā yedi yıllar gele ki [İÜ131b] iller ni‘mete ḡarḳ olalar ve āb u dāne şol ḥadde⁸⁴⁴² efvün ola ki ḫās-ı gerdün ni‘metle ḫola. *Ṣumme ye’tī min-ba‘di zālīke seb‘un şidādun ye’kulne mā-ḳaddemtum lehunne illā ḳalīlen mim mā tuḫşinūn.*⁸⁴⁴³ Bu yedi yılıñ ḥükmi nihāyet bulduḳda⁸⁴⁴⁴ yedi yıl daḫı gele be-gāyet қаḫt u teng ola. Şöyle ki nān içün ḥalḳuñ fiğānı⁸⁴⁴⁵ āsmāna ire ve yirde eşer-i nem ḳalmayup cümle ‘ālem şuşuzlıḳdan ḳurıya. Ol vaḳt [İS165a] sebḳat iden sinīnden⁸⁴⁴⁶ taḫşil itdükleri⁸⁴⁴⁷ ni‘metden birer miḳdār zaḫīre idüp ḳuvvet ü lā-yemūt⁸⁴⁴⁸ geçineler. *Ṣumme ye’tī min-ba‘di zālīke ‘āmun fihi yuḡāsu’n-nāsu ve fihi ya‘şırūn.*⁸⁴⁴⁹ Ol sāl şiddetūñ⁸⁴⁵⁰ müddeti tamām olduḳda bārān-ı raḫmet⁸⁴⁵¹ yaḡup

⁸⁴³² ol dem: hemān dem İS

⁸⁴³³ şeytānla: şeytān ile MO

⁸⁴³⁴ nisyānla: nisyān ile İÜ, MO

⁸⁴³⁵ “Yūsuf dedi ki: "Yedi yıl âdetiniz üzere ekin ekeceksiniz. Yiyeceğiniz az bir miktar hariç, biçtiklerinizi başağında bırakın.", Kur’ân-ı Kerîm, 12/47. Ayette geçen “te’külün” kelimesi nüshada “taḫşinūn” şeklinde yanlış yazılmıştır.

⁸⁴³⁶ u: -YB

⁸⁴³⁷ ḥāletdür: ḥālātdür MO

⁸⁴³⁸ ider: -YB. // delālet ider: delāletdür MO

⁸⁴³⁹ ve: -MO

⁸⁴⁴⁰ ider ve ni‘met: -İS

⁸⁴⁴¹ ider: ular İÜ, ola MO, virür İS

⁸⁴⁴² ḥadde: deñlü İS

⁸⁴⁴³ “Sonra bunun ardından yedi kurak yıl gelecek, saklayacağınız az bir miktar hariç bu yıllar için biriktirdiklerinizi yiyip bitirecek.”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/48. // Ayette geçen “tuḫşinūn” ibaresi İS nüshasında “te’kilūn” şeklinde yanlış yazılmıştır.

⁸⁴⁴⁴ bulduḳda: bulduḳdan soñra İS

⁸⁴⁴⁵ fiğānı: feryād u fiğānı İS

⁸⁴⁴⁶ sebḳat iden sinīnden: evvel senelerde İS

⁸⁴⁴⁷ taḫşil itdükleri: taḫşil ü ḫıfz u ḫarāşet itdükleri İS

⁸⁴⁴⁸ lā-yemūt: ḳanā‘at İS

⁸⁴⁴⁹ “Sonra bunun ardından insanların yağmura kavuşacağı bir yıl gelecek. O zaman (bol rızka kavuşup) sıra ve yağ sıkacaklar.”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/49.

⁸⁴⁵⁰ şiddetūñ: şedīdūñ İÜ

⁸⁴⁵¹ Ol sāl şiddetūñ müddeti tamām olduḳda bārān-ı raḫmet: ol şidde yılları geçdükdən soñra ḥācet yaḡmurları İS

yazı yüzi ekin ile ʔola ve firāvān-ı ni‘met ve bī-pāyān-ı bereket hāşıl⁸⁴⁵² ola çün sākī-i rüŝen-zamīr Yūsuf’dan böyle ta‘bīr iŝidüp gelüp emīr-i Mıŝr’a taqrīr itdi.⁸⁴⁵³ Bu te’vīli gāyet⁸⁴⁵⁴ begenüp mesrūrü'l-bāl oldu ve⁸⁴⁵⁵ gonce-miŝāl⁸⁴⁵⁶ hātırı güŝād olup⁸⁴⁵⁷ fe-hüve'l-murād [YB135a] diyü gül gibi güldi.⁸⁴⁵⁸ *Ve k̄ale'l-meliku'tünī bihī fe-lemmā cā'ehu'r-resūlu*⁸⁴⁵⁹ ve Yūsuf’la müŝāhib olmağa⁸⁴⁶⁰ ʔālib ü raĝbet⁸⁴⁶¹ olup⁸⁴⁶² varuñ ol ŝāhib-kemāli⁸⁴⁶³ bunda getirüñ⁸⁴⁶⁴ dilinden ol maķāli iŝideyüm⁸⁴⁶⁵ ve h̄‘ābum⁸⁴⁶⁶ cevābını kendüden [İS165b] ŝorup ol belādan anı hālāŝ ve meclisden⁸⁴⁶⁷ nedīm-i hāŝ [MO112b] idem.⁸⁴⁶⁸ Def‘ī⁸⁴⁶⁹ ol cevān yine ‘azm-i cānib-i zindān idüp Yūsuf’ı serāy-ı ŝāha da‘vet itdi⁸⁴⁷⁰ [İÜ132a] ve haber-i beŝāret⁸⁴⁷¹ virüp eyitdi ey serv-i ravza-i hikmet sözüñden rüĝ-ı kudsī ‘ibret alup ŝāh-ı vilāyet⁸⁴⁷² sāye-i ‘izzetüñe raĝbet⁸⁴⁷³ ve ŝoĝbet-i vuŝlatuña maĝabbet itdi.⁸⁴⁷⁴ Kudüm-ı sa‘ādet⁸⁴⁷⁵ lüzümüñla meclisin müŝerref kıl ki maķdemüñe⁸⁴⁷⁶ muntazırdur.

⁸⁴⁵² firāvān-ı ni‘met ve bī-pāyān-ı bereket hāşıl: ni‘met-i firāvān ve bereket-i bī-pāyān İS

⁸⁴⁵³ sākī-i rüŝen-zamīr Yūsuf’dan böyle ta‘bīr iŝidüp gelüp emīr-i Mıŝr’a taqrīr itdi: ol cevān bu ta‘bīri Yūsuf taqrīrinden güŝ idüp ŝāh öñinde bir hoŝ tefsīr itdi mesīhā-ŝıfat dil-i mürdesine ħayāt-ı tāze ve rüĝ pür mürdesine neŝāʔ-ı bī-endāze virdi ve İS

⁸⁴⁵⁴ gāyet: be- gāyet MO

⁸⁴⁵⁵ mesrūrü'l-bāl oldu ve: fe-hüve'l-murād deyü İS

⁸⁴⁵⁶ gonce-miŝāl: gonce-miŝāl MO, İS

⁸⁴⁵⁷ olup: oldu İS

⁸⁴⁵⁸ fe-hüve'l-murād deyü gül gibi güldi: ol h̄ñ iz‘ānına taĝsīn idüp İS

⁸⁴⁵⁹ “Kral, "Onu bana getirin" dedi. Elçi Yūsuf’a gelince ...”, Kur’ān-ı Kerīm, 12/50.

⁸⁴⁶⁰ Yūsuf’la müŝāhib olmağa: ol ħayru'l-‘ibād ŝoĝbetine İS

⁸⁴⁶¹ raĝbet: rāĝīb MO

⁸⁴⁶² olup: olup eyitdi İS

⁸⁴⁶³ ol ŝāhib-kemāli: anı İS

⁸⁴⁶⁴ getirüñ: getirüñ ki MO

⁸⁴⁶⁵ işideyüm: iŝitek MO. // dilinden ol maķāli işideyüm: -İS

⁸⁴⁶⁶ h̄‘ābum: h̄‘ābumuñ İÜ

⁸⁴⁶⁷ meclisden: meclisde MO, meclisimde İS

⁸⁴⁶⁸ idem: eyleyem İS

⁸⁴⁶⁹ Def‘ī: Def‘a MO

⁸⁴⁷⁰ itdi: kıldı İS

⁸⁴⁷¹ haber-i beŝāret: beŝāret haberin İS

⁸⁴⁷² ŝāh-ı vilāyet: Mışr ŝāhı İS

⁸⁴⁷³ raĝbet: ʔālib İS

⁸⁴⁷⁴ maĝabbet itdi: rāĝīb oldu İS

⁸⁴⁷⁵ sa‘ādet: -YB

⁸⁴⁷⁶ Kudüm-ı sa‘ādet lüzümüñla meclisin müşerref kıl ki maķdemüñe: maķdemüñle meclisine ŝerref vir ki ʔapuña İS

MÜFRED⁸⁴⁷⁷

[fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün]

Zılletiyle⁸⁴⁷⁸ lezzeti olmaz hayātuñ dostum

BEYT⁸⁴⁷⁹

[fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün]

Geldi ol dem kim dil-i ğam-dīdeyi şād idesin

Mısr-ı dilde bir bināyı⁸⁴⁸⁰ 'işret-ābād idesin⁸⁴⁸¹

Ḳāle'rci' ilā-rabbike fes'elhu mā bālu'n-nisveti'lletī⁸⁴⁸² kaṭṭa'ne eydiyehunne inne rabbī bi-keydihinne 'alīm⁸⁴⁸³ Bu haberden sāķī umardı ki Yūsuf ğāyetle kerem olup sürürından⁸⁴⁸⁴ ayağ üzre ıura ve şabr u taḥammül şışesin ıaşa ura aşlā⁸⁴⁸⁵ Yūsuf mülk-i Reyyan'ıñ vişāline rağbet itmeyüp şüret-i ferāğat birle⁸⁴⁸⁶ Fazlu'llāh'a tevessül [İS166a] ve luṭf-ı Hūdā'ya tevekkül idüp eyitdi cānib-i ḥāna cānum nice revāne olsun ki bunca zamāna degin⁸⁴⁸⁷ beni [YB135b] bu zindāna maḥbūs itmekle zulmine⁸⁴⁸⁸ me'nūs ve 'adl ü dādından me'yūs oldum.⁸⁴⁸⁹ İmdi⁸⁴⁹⁰ eger şānında 'adālet ve re'āyāya ri'āyet varise ve muṭlaķ⁸⁴⁹¹ benüm ḥālümnden degül belki her ḥālden ḥaberdārsa⁸⁴⁹² ve ḳapusından⁸⁴⁹³ dād götürülmeyüp pāy-ı taḥtında böyle

⁸⁴⁷⁷ Müfred: mısrā' MO, İS, -İÜ

⁸⁴⁷⁸ Zılletiyle: Zıllet ile MO

⁸⁴⁷⁹ Beyt: -YB, -İÜ, -İS

⁸⁴⁸⁰ bināyı: serāy İÜ

⁸⁴⁸¹ Geldi ol dem kim dil-i ğam-dīdeyi şād idesin/Mısr-ı dilde bir bināyı 'işret-ābād idesin: -İS

⁸⁴⁸² Ayetteki "elletī" kelimesi YB nüshasında "ellātī" şeklinde yanlış yazılmıştır.

⁸⁴⁸³ "...(Yūsuf) dedi ki: "Efendine dön de ellerini kesen o kadınların derdi ne idi, diye sor. Şüphesiz Rabbim onların hilesini hakkıyla bilendir.", Kur'an-ı Kerim, 12/50. Ayetteki "'alīm" kelimesi İÜ ve İS nüshasında "'azīm" olarak yanlış yazılmıştır.

⁸⁴⁸⁴ sürürından: sevincinden MO, İS

⁸⁴⁸⁵ Yūsuf ğāyetle kerem olup sürürından ayağ üzre ıura ve şabr ve taḥammül şışesin ıaşa ura aşlā: -YB

⁸⁴⁸⁶ birle: ile İS

⁸⁴⁸⁷ degin: deg MO. // cānib-i ḥāna cānum nice revāne olsun ki bunca zamāna degin: ben ol ḥāna nice varam ki bunca yıldan beru İS

⁸⁴⁸⁸ itmekle zulmine: ve zulmle İS

⁸⁴⁸⁹ oldum: itmişdi İS

⁸⁴⁹⁰ İmdi: -İS

⁸⁴⁹¹ muṭlaķ: -İS

⁸⁴⁹² ḥaberdārsa: ḥaberdār ise İÜ, MO, āğāh ise İS

bî-dād olduğına rızası yoğsa⁸⁴⁹⁴ ben⁸⁴⁹⁵ bu zindānı terk itmezem. Tā şāhuñ fermānı zuhūr idüp⁸⁴⁹⁶ ol ellerin kaç^ç iden zenleri cem^ç idüp mā-cerālarını⁸⁴⁹⁷ ve ben giriftāra iftirālarını ‘adlle teftiř eyleye [IÜ132b] ki dāmenüm [MO113a] hıyānetden pāk iken pes ne ‘illetden çāk olduğu kıřşaya vākıf olup bu guřşaya bā‘iř nedür⁸⁴⁹⁸ bile. Andan ‘adline her⁸⁴⁹⁹ ne řığarsa anı kıla ki baña böyle iftirā [İS166b] olmağdan cān u⁸⁵⁰⁰ tenümden cüdā olmağ çok evlādur.⁸⁵⁰¹ *Ķāle mā hařbukunne iz rāvedtunne Yūsufe ‘an nefsihī Ķulne hāře li’llāhi mā-‘alimnā ‘aleyhi min-sū’in Ķālet-imrā’etu’l-‘azīzil-āne hařhařa’l-hařķu ene rāvedtuhu ‘an-nefsi-hī ve inne-hu le-mine’ř-řādikīn.*⁸⁵⁰² Bu verhem řāha irdükde zenleri hemāndem⁸⁵⁰³ dergāha⁸⁵⁰⁴ da‘vet itdi. Fermāna⁸⁵⁰⁵ itā‘at idüp Yūsuf’a tōhmet ve hařķında ihānet iden zenler temāmet hıřmet-i řāha geldiler. řāh [İS167a] nařar-ı hařāretle anları bir bir teftiř itdi ve ĝařab u kīn ile⁸⁵⁰⁶ āteřin diller [YB136a] uzadup řem‘aveř lem‘alar virdi.⁸⁵⁰⁷ Ol řeh-i hūbān ne cürm ü ziyān itdi ki aña bend ü zindān lāyık ola didi.⁸⁵⁰⁸ Cümle Yūsuf’a⁸⁵⁰⁹ tōhmet ve hařķında ĝıybet iden bānūlar mülk-i Reyyan’a řapular idüp eyitdiler ne revādur⁸⁵¹⁰ ki⁸⁵¹¹ aña böyle řulm ü tōhmet ola. Dāmeni hıyānetden pāk

⁸⁴⁹³ şapusından: şapusında IÜ

⁸⁴⁹⁴ yoğsa: yoğısa IÜ, MO

⁸⁴⁹⁵ ben: ben dağı İS

⁸⁴⁹⁶ zuhūr idüp: cārī olup İS

⁸⁴⁹⁷ mā-cerālarını: mā-cerāların MO

⁸⁴⁹⁸ nedür: ne idigün İS

⁸⁴⁹⁹ Andan ‘adline her: ve ‘ādline İS

⁸⁵⁰⁰ u: -IÜ

⁸⁵⁰¹ çok evlādur: yegdür İS

⁸⁵⁰² “Kral kadınlara, “Yūsuf’tan murad almak istediğınız zaman derdiniz ne idi?” dedi. Kadınlar, “Hařa! Allah için, biz onun bir kötülüğünü bilmiyoruz” dediler. Aziz’in karısı ise, “şimdi gerçek ortaya çıktı. Ondan ben murad almak istedim. şüphesiz Yūsuf doğru söyleyenlerdendir” dedi.”, Kur’ân-ı Kerīm, 12/51.

⁸⁵⁰³ Bu verhem řāha irdükde zenleri hemāndem: řubh-dem řāh-ı ‘ālem ve derdine emsem iriřup bağrını ol dem pūr dem itdi ve ağzına mühr-i sükūt urup ebkem gibi biraz dem isem řururken hemān-dem merhem yerine zařmete sem urulmuş gibi hıřmı nerm iken muřkem germ oldu ve Yūsuf’a elem viren zenleri ol dem İS

⁸⁵⁰⁴ dergāha: dergāhına IÜ, İS

⁸⁵⁰⁵ Fermāna: ol sā‘at fermāna İS

⁸⁵⁰⁶ ĝařab u kīn ile: ĝařabla İS

⁸⁵⁰⁷ āteřin diller [YB136a] uzadup şem‘aveş lem‘alar virdi: şem‘aveş āteřin diller uzatdı ki İS

⁸⁵⁰⁸ didi: -İS

⁸⁵⁰⁹ Yūsuf’a: aña İS

⁸⁵¹⁰ revādur: vādur YB

⁸⁵¹¹ ne revādur ki: revā degüldür ki İS

ve albi ıll u ışdan tbnk"dur. Zleyh daı ol maalde⁸⁵¹² hzır ve bu geen m-cerya nzır idi. *El-ne haşhaşa'l-hau*⁸⁵¹³ diyu mulak crmine itirf idp⁸⁵¹⁴ el-ha Ysuf'da zerre adar⁸⁵¹⁵ ha ve gnh yodur ki⁸⁵¹⁶ 'ışıyla ben gm-rh olup vişlini cndan şaleb itdm n baa andan [I133a] meyl olmayıca germ olup ol amhne anu albini nerm ide diy bel-y zindna şaldum. şf drr gibi [IS167b] cevher⁸⁵¹⁷ ve ıll u ışdan mberr bir gevherdr. [MO113b] Her szde şad ve her hnerde fy ve meclis-i şha laykdur n ol ictim'dan bu gvh sultn istim' itdi. Andan⁸⁵¹⁸ hsn-i znn lib ve dil  cndan vaşl- Ysuf'a şalib olup ol zenlere hşm itdi ve işret idp env'- melmet ve bi drl hor⁸⁵¹⁹ u haretle derghdan srdi⁸⁵²⁰ ve hemn buyurdu ki Ysuf ol amhneden hlaş ve her dem řha⁸⁵²¹ [YB136b] marem-i hş ola.⁸⁵²²

MFRED⁸⁵²³

[fe'ilatn/mef'iln/fe'iln]

Mekr bnyd stvr olmaz

Hle şr pydr olmaz⁸⁵²⁴

NEQR⁸⁵²⁵

[IS168a] Rivyetdr ki⁸⁵²⁶ Ysuf zindndan ıma fermn olduda Reyyn cmle der-i zindn olan hl mh- Kenn hrmetine zd ve amgn dillerin

⁸⁵¹² ol maalde: anda I, yirde IS

⁸⁵¹³ "...şimdi gerek ortaya ıkt", Kuran- Kerm, 12/51.

⁸⁵¹⁴ idp: itdi ki IS

⁸⁵¹⁵ zerre adar: -IS

⁸⁵¹⁶ ki: -IS

⁸⁵¹⁷ cevher: pk cevher IS

⁸⁵¹⁸ Andan: aa I

⁸⁵¹⁹ hor: cevr I

⁸⁵²⁰ ol zenlere hşm itdi ve işret idp env'- melmet ve bi drl hor⁸⁵²⁰ u haretle derghdan srdi: horlula ol zenleri atından srdi ve Ysuf hzrında her birine 'ubet olma buyurdu IS

⁸⁵²¹ her dem şha: şha her dem IS

⁸⁵²² ola: hemdem şhib-i itişş ola IS

⁸⁵²³ Mfred: -I, beyt MO, -IS

⁸⁵²⁴ Mekr bnyd stvr olmaz/Hle şr pydr olmaz: -IS

⁸⁵²⁵ Neqr: -I, -IS

şād⁸⁵²⁷ itmişdi.⁸⁵²⁸ Hemîn Yūsuf tazarru‘ elin⁸⁵²⁹ du‘āya qaldurup enīn ü hanīn ile eyitdi yā İlāhe'l-‘ālemīn⁸⁵³⁰ ehl-i zindān hāqkında qılup şālihīni müşfik ve dillerini hāllerine muṭābık eyle ki her sâ‘at anlara⁸⁵³¹ şefkat ve buñ deminde⁸⁵³² muvāfaqat ideler ve her haberi bunlardan hafī itme tā ki her kesden muḳaddem⁸⁵³³ vuḳūfı ola. Bu du‘ā ve enīne cümlesi āmīn diyüp hemīn recāsı huşūle mevşūl oldı ve du‘āsı derece-i qabūl buldı.⁸⁵³⁴ Aña binā‘en⁸⁵³⁵ ehl-i zindān hālāşıçūn şulehā-yı zamān⁸⁵³⁶ her ān du‘āyı [IÜ132b] firāvān iderler⁸⁵³⁷ ve her haber ki zuhūr ider⁸⁵³⁸ hālka şāyi‘ olmadın evvelā ehl-i zindān muṭṭali‘ olurlar. El-kışşa Yūsuf‘dan su‘āl itdiler ki turunc yirine [İS168b] eller kesen zenler teftiş olmayınca zindāndan çıkmamağa rızā virmedüğüne⁸⁵³⁹ bā‘iş ne idi.⁸⁵⁴⁰ *Zālike li-ya‘leme [MO114a] ennī lem-eḥun-hu bi'l-ğaybi ve enn‘allāhe lā-yehdī keyde‘l-hā‘inīn.*⁸⁵⁴¹ Yūsuf⁸⁵⁴² eyitdi⁸⁵⁴³ yā⁸⁵⁴⁴ ‘Aziz⁸⁵⁴⁵ bilsün ki kendü ğaybetinden⁸⁵⁴⁶ ben anuñ hānedānına hıyanetle

⁸⁵²⁶ Rivāyetdür ki: Pes her kimsenüñ qadem-i yaqīnī maḳām-ı tevekkülde rāsih ve binā-yı ‘āqīde mekân teslīm ve rızāda şāmiḥ ola maḳāşid-ı dīn ü dünyā aña sühütle el vire ve niqāb-ı arzūdan şāhid murādı aḥsen-i vech üzre yüz göstere. Rivāyetdür ki İS

⁸⁵²⁷ Reyyān cümle der-i zindān olan hālki mäh-ı Ken‘ān hürmetine āzād ve ğamgīn dillerin şād: Reyyān revā görmedi ki sāyir maḥbūslar zindānda me‘yūs qaldı cümle ehl-i zindānı mäh-ı Ken‘ān yūzi şuyına āzād İS

⁸⁵²⁸ itmişdi: itmişdi İÜ, MO

⁸⁵²⁹ elin: elini İÜ

⁸⁵³⁰ Hemīn Yūsuf tazarru‘ elin du‘āya qaldurup enīn ü hanīn ile eyitdi yā İlāhe'l-‘ālemīn: hemīn Yūsuf du‘ā vü enīn idüp ve ehl-i zindāndan āmīn diyüp ilāhī şulehā-yı İS

⁸⁵³¹ qılup şālihīni müşfik ve dillerini hāllerine muṭābık eyle ki her sâ‘at anlara: Allāhümme a‘ṭafa ḳulūbu'l-aḥyār min müşfik ve ḳalbleri hāllerine muvāfık eyle ki anlara İS

⁸⁵³² muṭābık eyle ki her sâ‘at anlara şefkat ve buñ deminde: -YB

⁸⁵³³ itme tā ki her kesden muḳaddem: dutma ki her birinüñ İS

⁸⁵³⁴ Bu du‘ā ve enīne cümlesi āmīn diyüp hemīn ricāsı huşūle mevşūl oldı ve du‘āsı derece-i qabūl buldı: dergāh-ı Hāq‘da du‘āsı maḳbūl ve derece-i qabūl bulup İS

⁸⁵³⁵ Aña binā‘en: ol ecilden İS

⁸⁵³⁶ ehl-i zindān hālāşıçūn şulehā-yı zamān: şulehā-yı zamān ehl-i zindāndan hālāşıçūn İS

⁸⁵³⁷ du‘āyı firāvān iderler: du‘ādan hālī olmazlar İS

⁸⁵³⁸ ki zuhūr ider: -İS

⁸⁵³⁹ rızā virmedüğüne: -İÜ

⁸⁵⁴⁰ El-kışşa Yūsuf‘dan su‘āl itdiler ki turunc yirine eller kesen zenler teftiş olmayınca zindāndan çıkmamağa rızā virmedüğüne bā‘iş ne idi: rivāyetdür ki Yūsuf‘ı zindāndan hālāşa fermān buyurduḳda Yūsuf‘a şordılar ki ol ellerin kes zenler teftiş olmayınca çıkmam dimege bā‘iş ne idi cevāb virdi ki şāh-ı vilāyet ol zenlere siyāset buyurmuş revā görmezem ki ben zindāndan ḳurtulup ayrıḳlar benüm sebebimden belāya mübtelā olalar maḥzā murādum bu idi iki İS

⁸⁵⁴¹ “(Yūsuf), "Benim böyle yapmam, Aziz'in; yokluğunda, benim kendisine hainlik etmediğimi ve Allah'ın, hainlerin tuzaklarını başarıya ulaştırmayacağını bilmesi içindi" dedi.", Kur‘ān-ı Kerīm, 12/52.

⁸⁵⁴² Yūsuf: -YB

⁸⁵⁴³ Yūsuf eyitdi: -İS

⁸⁵⁴⁴ yā: tā İÜ, İS

nazar ve ‘adem-i emānetle dīde-i bařar açup [YB137a] ıařd-ı⁸⁵⁴⁷ zarar itmedüm. Zīrā hāyinler ıurb-ı Hāı’dan dūr ve zāniler feyyāz-ı muılaı feyzinden⁸⁵⁴⁸ mehcūr olurlar. İbn-i ‘Abbās rađiya’llāhu ‘anh⁸⁵⁴⁹ eydür Yūsuf’dan bu kelām řadır olduıda Cebrā’ıl ‘aleyhi’s-selām hāzır olup eyitdi [İS169a] ferāmūř⁸⁵⁵⁰ itme ol gūn⁸⁵⁵¹ ki senden⁸⁵⁵² ıařd-ı mūlāyemet řadır oldu.⁸⁵⁵³ Yūsuf ol dem cevāb virūp eyitdi.⁸⁵⁵⁴ *Ve mā-uberriū nefsi inne’n-nefse le-emmāretun bi’s-sū’i illā mā-raııme Rabbī inne Rabbī ğafūrun raıım.*⁸⁵⁵⁵ Ben dimezüm ki ol benden gelen ıařddan gönlüm arı ve meylden nefsum berī⁸⁵⁵⁶ ola. Zīrā bu nefsi emmāre māyil-i řehvet ve řālib-i ma’siyyetdür ve řerr-i nefsi řeytāndan⁸⁵⁵⁷ anlar emīnlerdür ki Rabb-i ‘izzet kendü raımetinden⁸⁵⁵⁸ ‘iřmet-i müyesser ve hidāyetinden ‘iffet-i muıarrer ider.⁸⁵⁵⁹ Pes Rabbüm bir ğafūrdur ki ol ıařd için bu bendesine⁸⁵⁶⁰ maıfired ve bir raıımdür ki dāyim merıametle⁸⁵⁶¹ tevbe ‘ināyet kıldı. [İÜ133a] Mezıurdur⁸⁵⁶² ki Resūl-i ‘aleyhi’s-selām⁸⁵⁶³ buyurdu ben Yūsuf’uñ řabr u taıammüline⁸⁵⁶⁴ ta’accüb iderüm. Eger ben olaydum hın-i da’vetde bilā-ihmāl ü imhāl⁸⁵⁶⁵ zindāndan fi’l-hāl⁸⁵⁶⁶ [İS169b] ııkardum.⁸⁵⁶⁷ Belki tā zindāndan⁸⁵⁶⁸ ııkımayınca rü’yānuñ⁸⁵⁶⁹ ta’bīrin

8545 ‘Azīz: ‘Azīz-i Mışr İS

8546 ğaybetinden: ğaybetinde MO, İS

8547 dīde-i başar açup ıaşd-ı:-İS

8548 muılaı feyzinden: muılaıdan İS

8549 rağiya’llāhu ‘anh: r.ı İS

8550 ferāmūř: gūř-mālle ferāmūř İS

8551 gūn: gūni İÜ, MO, İS

8552 senden: anda senden İS

8553 mūlāyemet řadır oldu: muıālefet bulundu İS

8554 ol dem cevāb virūp eyitdi: cevāb virdi ki İS

8555 ""Ben nefsimi temize ııkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariı, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. şüphesiz Rabbim çok baıışlayandır, çok merhamet edendir" dedi." , Kur’ān-ı Kerīm, 12/53.

8556 gönlüm arı ve meylden nefsum berī: ıaşddan berī ve nefsum andan arı İS

8557 nefsi řeytāndan: nefsdan İS

8558 kendü raımetinden: anlara İS

8559 muıarrer ider: muıarrerdür İÜ.// hidāyetinden ‘iffet-i muıarrer ider: hidāyet muıarrer eyleye İS

8560 bu bendesine: baıa İS

8561 merıametle: raımet idüp İS

8562 Mezıurdur: rivāyetdür İS

8563 ‘aleyhi’s-selām: -İS

8564 şabr u taıammüline: şabrına İS

8565 bilā-ihmāl ü imhāl: bilā-ihmāl ü ihmāl İÜ, ihmāl itmeyüp İS

8566 zindāndan fi’l-hāl: fi’l-hāl zindāndan İS

8567 ııkardum: ber-vech-i isti’cāl ııkardum İS

8568 zindāndan: -İS

Reyyān'a te'vīl itmege cür'et itmezdüm.⁸⁵⁷⁰ Rabb-i 'izzet anı ğarīķ-i [YB137b] envār-ı⁸⁵⁷¹ rahmet ve müsteħaķķ-ı⁸⁵⁷² maġfired itsün ki 'aceb şabrı şāfī ve keremi vāfī imiş⁸⁵⁷³ ki bī-günāh zülmen ħabs olunduġı⁸⁵⁷⁴ 'özrin izhār [MO114b] itmeyince ıtlāķı⁸⁵⁷⁵ ihtiyār itmedi. İbn-i 'Abbās⁸⁵⁷⁶ eyitdi⁸⁵⁷⁷ eger 'özrin⁸⁵⁷⁸ beyān itmeden⁸⁵⁷⁹ çıķaydı.⁸⁵⁸⁰ Reyyān'ıñ göñlinde biraz şübhe ķalaydı⁸⁵⁸¹ ve Yūsuf'a isnād itdükleri cürmi⁸⁵⁸² gerçek şanaydı.

BEYT⁸⁵⁸³

[mefā'ılün/mefā'ılün/fe'ülün]

Ķatı müşkildür olmaķ ķişı bed-nām

Gerekse yiri Mışr olsun gerek Şām⁸⁵⁸⁴

*Ve ķāle'l-meliku'tünī bihī estahlişhu li-nefsī fe-lemmā kellemeħu ķāle inneke'l-yeħme ledeynā meķīnun emīn.*⁸⁵⁸⁵ Pes Yūsuf'ıñ tālī' baħtı⁸⁵⁸⁶ rücū' u aħter-i devleti tūlū' idüp erbāb-ı devlet ve a'yān-ı millet fermān-ı Reyyān'a itā'at idüp temāmet Yūsuf'a [İS170a] ri'āyet⁸⁵⁸⁷ iķün envā'-ı raġbetle⁸⁵⁸⁸ istiķbāl ve eşnāf-ı zīnetle⁸⁵⁸⁹

⁸⁵⁶⁹ rü'yānuñ: ol rü'yānuñ İS

⁸⁵⁷⁰ te'vīl itmege cür'et itmezdüm: ħaber virmezdüm İS

⁸⁵⁷¹ anı ğarīķ-i envār-ı: aña İS

⁸⁵⁷² müsteħaķķ-ı: -İS

⁸⁵⁷³ şabrı şāfī ve keremi vāfī imiş: şabrla keremi varmuş tā İS

⁸⁵⁷⁴ olunduġı: olunduġına İS

⁸⁵⁷⁵ ıtlāķı: zindāndan çıķmaġı İS

⁸⁵⁷⁶ İbn-i 'Abbās: İbn-i 'Abbās rağıya'llāhu 'anh İÜ, İbn-i 'Abbās r.d. İS

⁸⁵⁷⁷ eyitdi: eydür İS

⁸⁵⁷⁸ 'özrin: Yūsuf 'özrin İS

⁸⁵⁷⁹ itmeden: itmedin MO

⁸⁵⁸⁰ çıķaydı: ħabsden çıķaydı İS

⁸⁵⁸¹ ķalaydı: bāķī ķalaydı İS

⁸⁵⁸² itdükleri cürmi: itdüklerini İS

⁸⁵⁸³ Beyt: nazm İÜ, -İS

⁸⁵⁸⁴ Ķatı müşkildür olmaķ ķişı bed-nām/Gerekse yiri Mışr olsun gerek Şām: -İS

⁸⁵⁸⁵ "Kral, "Onu bana getirin, onu özel olarak yanıma alayım", dedi. Onunla konuşunca dedi ki: "Şüphesiz bugün sen yanımızda yüksek makam sahibi ve güvenilir bir kişisin.", Kur'an-ı Kerim, 12/54.

⁸⁵⁸⁶ baħtı: naħsı İÜ

⁸⁵⁸⁷ ri'āyet: 'izzet İS

⁸⁵⁸⁸ raġbetle: ziyetle İS

⁸⁵⁸⁹ eşnāf-ı zīnetle: -İS

ta'zīm ve iclāl idüp eyvān-ı Reyvān'dan kurb-ı⁸⁵⁹⁰ zindāna varınca birbirine karşı 'asker iki şaf tırurdılar ve Mısr'ıñ eşrafından şıgār u kibār⁸⁵⁹¹ bī-ḥadd ü bī-şumār bedevī⁸⁵⁹² atlara süvār olup yemīn ü yesār ellerine⁸⁵⁹³ [İÜ134b] nişār alup maqdemine intizār oldılar. Ol şehvār⁸⁵⁹⁴ daḡı emīrāne ḡil'at ü mülükāne zīnetle ve envā'-ı şevket ü eşnāf-ı ḡürmetle⁸⁵⁹⁵ kaşr-ı şāha revāne olup çün bārgāha yakın geldiler. Hemīn ḡādimler⁸⁵⁹⁶ rüy-ı zemīn üzre⁸⁵⁹⁷ dībālar döşediler. Şāh Yūsuf'ıñ [YB138a] maqdeminden āgāḡ olduḡda nā-gāḡ gelen devlet gibi karşı varup ehlen ve sehlen diyü Yūsuf'ı kenār ve resm-i ikrāmı bī-şumār itdi ve yüzinde fālin mübārek görüp bir ḡoş [İS170b] ḡālin şordı ve taḡtı üstine tekliḡ idüp⁸⁵⁹⁸ dil ü cāndan hem-ḡüftār u ḡikmetden hezār aḡbār⁸⁵⁹⁹ u esrāra ḡaberdār oldu ve rü'yāsınuñ⁸⁶⁰⁰ te'vīl ü ta'bīrin şorup taḡrīr-i dil-pezirin⁸⁶⁰¹ ḡüş itdükde ol taḡdīr vāḡi' olıcaḡ ḡalkıñ ḡayātına ne tedbīr didi. [MO115a] Yūsuf eyitdi çün ucuzluk yıllara iresüz buyuruñ illere siz ekini vāfir eküp şāḡrā ve yazı yüzün pūr ideler. ḡāşıl [İS171a] olduḡda⁸⁶⁰² dökmedin dāneleri sünbüle ile ḡāneleri māl-ā-māl idüp kaḡt u ḡalā⁸⁶⁰³ sālleri irişdükde ḡalk ol zaḡīreden azıḡlanalar⁸⁶⁰⁴ ammā zaḡīre emrine bir emīn gerekdür ki ḡıfz içinde ferīd-i zemīn ve fuḡarāya zıllu'llāh-i fi'l-arzeyn⁸⁶⁰⁵ ola. Melik-i Reyvān Yūsuf'ıñ kelām-ı mu'ciz-nizām dil-pezirin ve zülāl-i 'ibārāt-ı lā-nazirin ḡüş itdükde firāsetine taḡsīn ve kelimāt-ı pūr-leḡāfetine āferīn

⁸⁵⁹⁰ kurb-ı: bāb-ı İÜ

⁸⁵⁹¹ eşrafından şıgār u kibār: uluları İS

⁸⁵⁹² bedevī: bedrī İÜ

⁸⁵⁹³ ellerine: her biri ellerine İS

⁸⁵⁹⁴ Ol şehvār: evvelā şehsüvār ḡammāma kāikāne girüp yundı İS

⁸⁵⁹⁵ ü mülükāne zīnetle ve envā'-ı şevket ü eşnāf-ı ḡürmetle: şāḡāne ziyet ve envā'-ı şevket ile İS

⁸⁵⁹⁶ ḡādimler: ḡādimler yūḡrüşüp İS

⁸⁵⁹⁷ zemīn üzre: zemīne İS

⁸⁵⁹⁸ idüp: kırup İS

⁸⁵⁹⁹ aḡbār: aḡmār YB

⁸⁶⁰⁰ rü'yāsınuñ: rü'yānuñ İÜ

⁸⁶⁰¹ dil ü cāndan hem-ḡüftār u ḡikmetden hezār aḡbār u esrār ḡaberdār oldu ve rü'yāsınuñ te'vīl ü ta'bīrin şorup taḡrīr-i dil-pezirin: hezār aḡbār u esrār istifsār itdükden şoñra dil ü cāndan hem-ḡüftār oldu ve gördü ki rü'yānuñ te'vīlin şorup ḡüb ta'bīrin İS

⁸⁶⁰² ḡāşıl olduḡda: Yūsuf ber mücib-i 'ādet-i mülük ve muḡtezā-yı ḡizmet sülük tekellüm idüp ey şāḡ yegāne minnet ḡudā-yı cihāna ki size buyruk virdi zamīr-i münīre ki mir'āt-ı ḡāḡayıḡ u müşḡāt u fāyıḡdur püşide olmaya ki şāḡlar 'avāḡıb-ı umürdan ḡāfil ve mühimmāt-ı mülke dīde-i istihḡārla nāzır olmayalar ki āḡir bir ḡādişe-i 'azāmī zāḡir ola çün göresiz ki ucuzluk yıllara iresiz buyuruñ illere siz ekini vāfir eküp şāḡrāları pūr ideler. ḡāşıl olduḡda İS

⁸⁶⁰³ māl-ā-māl idüp kaḡt u ḡalā: taldurup ḡıfz ideler tā ki kaḡt İS

⁸⁶⁰⁴ ḡalk ol zaḡīreden azıḡlanalar: ḡalka zaḡīre olup ḡeçineler İS

⁸⁶⁰⁵ ve fuḡarāya zıllu'llāh-i fi'l-arzeyn: -İS

[İÜ135a] idüp aña yetmiş dürlü nikāb⁸⁶⁰⁶ söyledi. Her ne lisānla suḥandān oldıysa bilā-tercemān Yūsuf iz‘ān idüp Reyyān'dan [YB138b] artuḵ nüktedān oldı ve⁸⁶⁰⁷ Reyyān'a ‘İberī ‘ibāretle zebān depredüp⁸⁶⁰⁸ Reyyān fehm⁸⁶⁰⁹ itmeyüp bu ne lisāndur didi. Yūsuf eyitdi benüm ecdād-ı kirāmum⁸⁶¹⁰ tekellüm itdügi dildür⁸⁶¹¹ ki anlar İbrāhīm ü İshāḵ u İsrā’īl’dür. Der-‘aḳab⁸⁶¹² Yūsuf lisān-ı ‘Arab tekellüm idüp⁸⁶¹³ anı daḫı Reyyān ḳaṭ‘ā iz‘ān idemeyüp⁸⁶¹⁴ bu ne lisāndur didi. Yūsuf eyitti bu dil [İS171b] ‘ammum⁸⁶¹⁵ İsmā‘īl dilidür. *Ḳālec‘alnī ‘alā ḥazāini’l-ard innī ḥafīzun ‘alīm.*⁸⁶¹⁶ Yūsuf Reyyān'a eyitdi bu mülk⁸⁶¹⁷ Mıṣr’uñ ḥazāine-i ‘āmiresine müte‘allıḳ ḥarāc u bācī ve mīriye ‘āyid māl u gencī umūrına beni ḥafız eyle ki irād u maṣārif aḫvāline ‘ārifüm.⁸⁶¹⁸ Zīrā esrār-ı ḥikmet baña maḥfī olmaz ve feyz-i ‘işmet beni ālüde-i ḡaflet ḳılmaz. Yūsuf Reyyān'dan bu ḥizmet-i emāneti anuñçün temennā itdi ki ḥalḳa nāfi‘ olan umūrı nübüvvet nūriyla fehm idüp [MO115b] ḡanīmet sālinde⁸⁶¹⁹ maḥşüller nice zabṭ olunup ḳaḥṭ ‘āmında⁸⁶²⁰ ne iḳdāmla şarf ḳılınduḡın⁸⁶²¹ Rabbü'l-enām⁸⁶²² aña ilhāmla i‘lām itmişdi.⁸⁶²³ El-ḳıṣṣa Reyyān Yūsuf’uñ cebhesinde envār-ı siyādet tābān⁸⁶²⁴ ve çehresinde āṣār-ı sa‘ādet⁸⁶²⁵

⁸⁶⁰⁶ nikāb: nikāt İS

⁸⁶⁰⁷ Her ne lisānla suḥandān oldıysa bilā-tercemān Yūsuf iz‘ān idüp Reyyān'dan artuḵ nüktedān oldı ve: cümle ziyānın Yūsuf iz‘ān idüp her ne dil ‘arz eylediye cevāb itdükden şoñra Yūsuf İS

⁸⁶⁰⁸ ‘İberī ‘ibāretle zebān depredüp: ‘ibrānī zebānın söyledi İS

⁸⁶⁰⁹ fehm: anı fehm İS

⁸⁶¹⁰ ecdād-ı kirāmum: ebā vü ecdādum İS

⁸⁶¹¹ itdügi dildür: dilidür ki İS

⁸⁶¹² Der-‘aḳab: girü İS

⁸⁶¹³ lisān-ı ‘Arab tekellüm idüp: ‘arab lisānın söyleyüp İS

⁸⁶¹⁴ ḳaṭ‘ā iz‘ān idemeyüp: iz‘ān itmeyüp İS

⁸⁶¹⁵ ‘ammum: lisān-ı ‘ammum İS

⁸⁶¹⁶ “Yūsuf, "Beni ülkenin hazinelerine bakmakla görevlendir. Çünkü ben iyi koruyucu ve bilgili bir kişiyim" dedi.”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/55.

⁸⁶¹⁷ bu mülk: -YB

⁸⁶¹⁸ ḥazāine-i ‘āmiresine müte‘allıḳ ḥarāc u bācī ve mīriye ‘āyid māl u gencī umūrına beni ḥafız eyle ki irād u maṣārif aḫvāline ‘ārifüm: ḥarācını ve defāyini ve bāc u ḥazāyini üzre ḥafız ile irād ve maṣārif aḫvāline ‘ārifüm İS

⁸⁶¹⁹ Yūsuf Reyyān'dan bu ḥizmet-i emāneti anuñçün temennā itdi ki ḥalḳa nāfi‘ olan umūrı nübüvvet nūriyla fehm idüp ḡanīmet sālinde: bāylara bahā ile ri‘āyet ve gedālara ‘aṭā ile ḥimāyet idesin Yūsuf bu sözi Reyyān'a anuñçün didi ki ḥalḳa enfa‘ olanı nūr-ı nübüvvetle fehm idüp ucuzluḳ sāllerinde İS

⁸⁶²⁰ ‘āmında: yılında İS

⁸⁶²¹ ḳılınduḡın: ḳılınur İS

⁸⁶²² Rabbü'l-enām: ol ‘Alīm u ‘Allām İS

⁸⁶²³ itmişdi: itmişidi İÜ

⁸⁶²⁴ siyādet-tābān: sa‘ādet-tābān İS

⁸⁶²⁵ sa‘ādet: siyādet İS

firāvān olup [İS172a] böyle⁸⁶²⁶ re'y-i [İÜ135b] 'ālemārāsını gördi ve her umūrda [YB139a] dīde-i başiretle cünbüşini seyr idüp hezār tecrube ile cün⁸⁶²⁷ dānişini bildi. Kamu işini aña tefvīz idüp⁸⁶²⁸ mülk-i Mışr içre ser-firāz⁸⁶²⁹ ve cümle aḥkāmına kār-sāz ve her erkānından anı mümtāz kıldı. Yūsuf tekeffül idüp bilā-ta'allül inşā'allāh her⁸⁶³⁰ iş benüm boynuma ey⁸⁶³¹ şāh didi. Pes cemī⁸⁶³² bende ve sipāh u ḥāşla 'ām⁸⁶³³ Yūsuf'uñ emrine⁸⁶³⁴ rām ve zīr-i destinde ḥuzūr⁸⁶³⁵ u ārām idüp ṭarāf⁸⁶³⁶ u eknāf vüs'ate ve her ra'ıyyet ri'āyete irdi

BEYT⁸⁶³⁷

[fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün]

Bende kılmışdı şehāsı ādemi

Lutfi ma'mūr itmişidi 'ālemi⁸⁶³⁸

Ve⁸⁶³⁹ Mışr'uñ 'Azīz'i vefāt idüp⁸⁶⁴⁰ Yūsuf 'azīz-i Mışr oldı ve⁸⁶⁴¹ āşār-ı 'izzeti diyār-ı Mışr'a ṭoldı. Pes⁸⁶⁴² salṭanat bünyānınuñ bünyādı ve dīn ü devlet eyvānınuñ 'imādı olup şadā-yı⁸⁶⁴³ 'adl u dādı dehre şāyi' ve sürür-ı şādī gün gibi⁸⁶⁴⁴ Mışr'a⁸⁶⁴⁵ lāmi' olup⁸⁶⁴⁶ her bilādı 'adlle ma'mūr ve her nā-murādı⁸⁶⁴⁷ bezlle

⁸⁶²⁶ böyle: her yüzden böyle İS

⁸⁶²⁷ dīde-i başiretle cünbüşini seyr idüp hezār tecrube ile cün: cünbüşini seyr idüp dīde-i başiretle İS

⁸⁶²⁸ tefvīz idüp: ısmarlayup İS

⁸⁶²⁹ ser-firāz: ser-efrāz MO

⁸⁶³⁰ bilā-ta'allül inşā'allāh her: inşā'allāhu te'ālā bu İS

⁸⁶³¹ ey: olsun ey İS

⁸⁶³² Pes cemī': bu kāra iltizām idüğü şehriyāra hoş gelüp gāyet şād oldı. Rāvī eydü resül-i 'aleyhi's-selām buyurdu ki eger Yūsuf ol vaḫt zabṭ-ı vilāyet dilemeyeydi Reyyān ol sāt virürdi cün kendü diliyle diledi bir yıl mühlet dutup envā'-ı tecrube ile andan vilāyeti aña ısmarladı ve kendüñün ez dirāyet ü kifāyetde muraşsa' kılıçın anuñ biline ve kemer kuşağı biline kuşandı. Pes cemī' İS

⁸⁶³³ u ḥāşla 'ām: -İS

⁸⁶³⁴ emrine: hükmine İS

⁸⁶³⁵ ḥuzūr: ḥuşūr YB

⁸⁶³⁶ ṭarāf: eṭrāf İS

⁸⁶³⁷ Beyt: -YB, -MO, -İÜ

⁸⁶³⁸ Bende kılmışdı şehāsı ādemi/Lutfi ma'mūr itmişidi 'ālemi: -YB, -MO, -İÜ

⁸⁶³⁹ Ve: ol vaḫt İS

⁸⁶⁴⁰ idüp: itmegin İS

⁸⁶⁴¹ Yūsuf 'azīz-i Mışr oldı ve: Yūsuf'uñ İS

⁸⁶⁴² ṭoldı. Pes: ṭolup 'Azīz'i Mışr oldı İS

⁸⁶⁴³ şadā-yı: memālik-i Mışr'la mülk-i cemāle mālīk olmağla şadā-yı İS

⁸⁶⁴⁴ sürür-ı şādī gün gibi: gün gibi sürür-ı şādī İS

⁸⁶⁴⁵ Mışr'a: şehre İS

mesrūr itmegın şubḥ-ı şādık gıbi⁸⁶⁴⁸ şadākatle meşḥūr oldı. Kādemi berekātından⁸⁶⁴⁹ temāmet yedi yıl [İS173a] zemīn pūr-ni‘met olup ve illere münādīler şalup nidā itdürdi ki herkes ekin ekmege heves ide. Bu işārātı ahālī-i vilāyet⁸⁶⁵⁰ işıtdükde temāmet zirā‘ate⁸⁶⁵¹ mübāşeret idüp hırāşete cūr’et idenlere⁸⁶⁵² Rabb-i ‘izzet [YB139b] bārān-ı⁸⁶⁵³ rahmet virüp ḥadden ziyāde⁸⁶⁵⁴ Nīl taşdı ve [MO116a] keşret-i bārāndan⁸⁶⁵⁵ vefret-i seyl [İÜ136a] başdan aşdı ve ḥubūbāt bitüp şahrā ve yazılar ḡanīmetle ve nebātāt yitüp⁸⁶⁵⁶ il u⁸⁶⁵⁷ vilāyet ni‘metle māl-ā-māl oldı. Yūsuf ḥıfz-ı ḡallātçün⁸⁶⁵⁸ maḥzenler icād ve nice anbārlar⁸⁶⁵⁹ bünyād idüp kaḥṭ u⁸⁶⁶⁰ ḡalā sāllerine⁸⁶⁶¹ kifāyet kadar ḡallātı sünbülātla ol anbārları pūr itdi ve muḥāfazat bābında⁸⁶⁶² envā‘-ı dīdebān ve muḥāşarat emrinde⁸⁶⁶³ eşnāf-ı [İS173b] pāsban naşb⁸⁶⁶⁴ idüp her an ḥāzır ve her zamān nāzır oldılar.⁸⁶⁶⁵ Pes ol sāl ki⁸⁶⁶⁶ ‘Azīz dünyādan intikāl⁸⁶⁶⁷ itdi. Züleyḥā’nuñ ḡamı hezār ve mātemi bī-şumār olup⁸⁶⁶⁸ esbāb-ı devleti gitdi.⁸⁶⁶⁹ Yūsuf yolına māl-i mülkin⁸⁶⁷⁰ sebīl⁸⁶⁷¹ idüp fakīr ü zelīl oldı⁸⁶⁷² ve yaşı göz yaşıyla

⁸⁶⁴⁶ olup: oldı İÜ

⁸⁶⁴⁷ her nā-murādı: cümle ḥalkı İS

⁸⁶⁴⁸ şubḥ-ı şādık gıbi: -İS

⁸⁶⁴⁹ berekātından: berekātında İÜ, mübarekinde İS

⁸⁶⁵⁰ işārātı ahālī-i vilāyet: şadā-yı Mışr’uñ ahālisi İS

⁸⁶⁵¹ temāmet zirā‘ate: cümlesi zirā‘a İS

⁸⁶⁵² idenlere: idüp İS

⁸⁶⁵³ bārān-ı: bir mertebe bārān-ı İS

⁸⁶⁵⁴ virüp ḥadden ziyāde: ‘aṭā kıldı ki İS

⁸⁶⁵⁵ keşret-i bārāndan: rüz u şeb yağmūr yağup İS

⁸⁶⁵⁶ şahrā vü yazılar ḡanīmetle ve nebātāt yitüp: -İÜ. // yitüp: nübüvvet İS

⁸⁶⁵⁷ u: -YB

⁸⁶⁵⁸ ḡallātçün: ḡallāt için İÜ, MO

⁸⁶⁵⁹ Yūsuf ḥıfz-ı ḡallātçün maḥzenler icād ve nice anbārlar: Yūsuf eṭrāfı taş dīvārı bir ‘ālī ḥışār icād ve içinde bir niçe anbār İS

⁸⁶⁶⁰ u: -YB

⁸⁶⁶¹ kaḥṭ u ḡalā sāllerine: kaḥṭ yıllarına İS

⁸⁶⁶² muḥāfazat bābında: muḥāfazaya İS

⁸⁶⁶³ muḥāşarat emrinde: muḥāşaraya İS

⁸⁶⁶⁴ naşb: ta‘yīn İS

⁸⁶⁶⁵ her an ḥāzır ve her zamān nāzır oldılar: ellerinde kılıçları ‘üryān her dem ḥāzır ve rüz u şeb nāzır ṭurdılar İS

⁸⁶⁶⁶ Pes ol sāl ki: rivāyetdür ol zamān kim İS

⁸⁶⁶⁷ intikāl: naḳl İS

⁸⁶⁶⁸ olup: oldı ve İS

⁸⁶⁶⁹ gitdi: gidüp baḡrı kanla ṭoldı İS

⁸⁶⁷⁰ māl-i mülkin: mā-mülkin YB

⁸⁶⁷¹ sebīl: ḥarc İS

geçüp çerâğ-ı hüsnî inţifâ buldı.⁸⁶⁷³ Yâr u hem-demleri⁸⁶⁷⁴ yanından tağılup ve ğam-güsâr u maħremleri⁸⁶⁷⁵ andan yüz çevirüp⁸⁶⁷⁶ halk-ı ‘âlem anı ferâmüş itdi. Gerçi mürûr-ı ezmânla⁸⁶⁷⁷ pîr-i⁸⁶⁷⁸ nâ-tüvân oldı. Ammâ ‘ışkı varduqça⁸⁶⁷⁹ nevcevân oldı. Yûsuf’uñ hâlin haber virenlere cümle⁸⁶⁸⁰ mâlin müjde virüp bu hâlle niçe sâl geçdükde⁸⁶⁸¹ māl ü menāl qalmadı⁸⁶⁸² ve bî-ħulle ve tâc bir [İS174a] ħabbeye [YB140a] muħtâc-ı zebûn u ac oldı.⁸⁶⁸³ Âhir-i kâr hâl-i Yûsuf’dan aħbâr bilmez⁸⁶⁸⁴ olup gûşe-i ferâgatden⁸⁶⁸⁵ ferd ve tenhâ ‘amelden qaldı. Bârî⁸⁶⁸⁶ Yûsuf’dan ki gâh haber almaq için⁸⁶⁸⁷ der-kenâr-ı râh neyden bir menzilgâh yapup nâyveş nâle vü âh iderdi.

BEYT⁸⁶⁸⁸

[mefâ‘îlün/mefâ‘îlün/fe‘ülün]

Ne güçdür devlete öğrenmiş âdem

Düşe devletden ola ħ‘âr u pür-ğam⁸⁶⁸⁹ [İÜ136b]

NEŞR⁸⁶⁹⁰

Pes oldem⁸⁶⁹¹ Yûsuf’uñ raħş-ı Rüstem gibi çüst ve her hünerde dürüst bir ablaq⁸⁶⁹² atı var idi⁸⁶⁹³ ki ħarekât ü sekenâtı⁸⁶⁹⁴ şanki bād ve hey’etde [MO116b]

⁸⁶⁷² oldı: qaldı İS

⁸⁶⁷³ inţifâ buldı: söyindi İS

⁸⁶⁷⁴ hem-demleri: hem-dem İS

⁸⁶⁷⁵ yanından tağılup ve ğam-güsâr u maħremleri: ğam-güsâr u maħremleri yanından tağılup İS

⁸⁶⁷⁶ andan yüz çevirüp: -İS

⁸⁶⁷⁷ Gerçi mürûr-ı ezmânla: gerçi Züleyhâ İS

⁸⁶⁷⁸ pîr-i: pîr u MO

⁸⁶⁷⁹ varduqça: varduqça tazelenüp İS

⁸⁶⁸⁰ cümle: cemî‘ İS

⁸⁶⁸¹ geçdükde: geççek İS

⁸⁶⁸² qalmadı: qalmayup İS

⁸⁶⁸³ muħtâc-ı zebûn u ac oldı: muħtâc qaldı İS

⁸⁶⁸⁴ Âhir-i kâr hâl-i Yûsuf’dan aħbâr bilmez: âhir Yûsuf’uñ haberi gelmez İS

⁸⁶⁸⁵ ferâgatden: ferâgatde İÜ, MO. // gûşe-i ferâgatden: bir buqaqda İS

⁸⁶⁸⁶ Bârî: nâ-çâr İS

⁸⁶⁸⁷ ki gâh haber almaq için: haberdâr olmağičün İS

⁸⁶⁸⁸ beyt: -İS

⁸⁶⁸⁹ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 6664, s. 214. // Ne güçdür devlete öğrenmiş âdem/Düşe devletden ola ħ‘âr u pür-ğam: -İS

⁸⁶⁹⁰ Neşr: -İÜ, -İS

felek-nihād idi. Yūsuf şikār kaşdıyla ol ata süvār olduqça her gāh rikābınca⁸⁶⁹⁵ [İS174b] cümle sipāh cem‘ olurlardı ve yüzi āftābına⁸⁶⁹⁶ medḥ ü senā gül-ābın şaçarlardı.⁸⁶⁹⁷ Züleyhā ol cem‘uñ şadāsın gūş⁸⁶⁹⁸ ve ḥāne-i neyden ḥurūş idüp intizār⁸⁶⁹⁹ maqdem-i şāha cān atup ser-i rāha revān olurdu ve biraz nāle ve efgān⁸⁷⁰⁰ idüp du‘ā-yı firāvānla⁸⁷⁰¹ döner gümeltesine⁸⁷⁰² giderdi. Yine ‘ādetince⁸⁷⁰³ bir vaqt Yūsuf rikābınca⁸⁷⁰⁴ kırk biñden ziyāde kimi süvār ve⁸⁷⁰⁵ kimi piyāde ‘asker-i muẓaffer⁸⁷⁰⁶ ile Züleyhā kenārından⁸⁷⁰⁷ geçerken ol mübtelā ‘acze⁸⁷⁰⁸ yüzün ḥāke sürüp İzed-i pāke bu resme⁸⁷⁰⁹ senā itdi ki ḥamd-i firāvān ve şükr-i bī-pāyān ol kamu rāz-ı nihāna [YB140b] vāqıf olan Ḥudāvend-i cihān ve ḥālik-i ins ü⁸⁷¹⁰ cān ḥazretin⁸⁷¹¹ ki emrine muṭī‘ olan kemter bendesin sulṭān eyler ve şehvete tābi‘ [İS175a] olan sulṭānı efkar⁸⁷¹² ve ḥākle ber-ā-ber ider. Gāhī ‘asker ol rāhu geçerken Yūsuf bile dir diyü Züleyhā'ya āl ü kızble izlāl iderlerdi. Züleyhā feryād u⁸⁷¹³ zār idüp kızbi āşikār itmeñüz ki meşāmuma peyk-i büy-ı yār gelmedi dirdi⁸⁷¹⁴ ve her kaçan ol cümhūr girü Yūsuf'la mürür itseler⁸⁷¹⁵ Züleyhā'yı aldamaq kaşdıyla dirlerdi ey Züleyhā recā-yı dilden buña bu gürüh [İÜ137a] içre

⁸⁶⁹¹ Pes oldem: ve her eser yilde eser ve rāh-revlerden ḥaber almak için gül yüzün lāleveş kane yuyup iki gözün nergis āyın bula degmişdi ve rāh-ı derd ü ḡamda fikr-i intizār dīdesin na‘lvār çār itmişdi oldem İS

⁸⁶⁹² bir ablaq: tevārīḥde şıfātı şerḥ olunmuş bir ablaq İS

⁸⁶⁹³ var idi: var-idi İÜ

⁸⁶⁹⁴ ḥarekāt ü sekenāti: ḥarekāti İS

⁸⁶⁹⁵ her gāh rikābınca: gāh ‘azm-i rāh itse ol atuñ şahīlinden şeh-süvār rikābına İS

⁸⁶⁹⁶ āftābına: āftāba MO

⁸⁶⁹⁷ medḥ ü senā gül-ābın şaçarlardı: medḥ oqurlardı İS

⁸⁶⁹⁸ şadāsın gūş: şadāsın İÜ, şadās YB

⁸⁶⁹⁹ intizār: intizār ile MO, intizāra İS

⁸⁷⁰⁰ ve efgān: -İS

⁸⁷⁰¹ firāvānla: firāvān ile İÜ. // du‘ā-yı firāvānla: du‘ā vü medḥle İS

⁸⁷⁰² gümeltesine: gümüldüsine MO

⁸⁷⁰³ ‘ādetince: -İS

⁸⁷⁰⁴ rikābınca: önince İS

⁸⁷⁰⁵ ve: -İS

⁸⁷⁰⁶ muẓaffer: -İS

⁸⁷⁰⁷ kenārından: öninden İS

⁸⁷⁰⁸ ‘acze: ‘acziyle MO

⁸⁷⁰⁹ resme: nev‘a İS

⁸⁷¹⁰ ü: -YB

⁸⁷¹¹ ḥazretin: ḥazretine İÜ, MO, İS

⁸⁷¹² efkar: çāker İS

⁸⁷¹³ feryād u: -YB, -MO, -İS

⁸⁷¹⁴ dirdi: dir idi İS

⁸⁷¹⁵ itseler: itse İS

ol meh-rū bile degüldür. Züleyhā⁸⁷¹⁶ cevāb viridi ki rüy-ı āsmāna қақарāt-ı bārān māyil ve büy-ı cānāna kevn ü mekān hāyil olmaz ve ayağ üzre тұrup biraz Yūsuf'a ta'zīm ü niyāz iderdi. Niçe⁸⁷¹⁷ bir işigüñden⁸⁷¹⁸ dūr ve miḥnet ü derde şabūr olayum ben mehcūr diyü düşe тұra yine neyden⁸⁷¹⁹ hānesine revāne olurdı.⁸⁷²⁰ [İS175b] Bir gice⁸⁷²¹ Züleyhā vecde gelüp şevqden pūtı öñinde secde itdi ve derün-ı dilden⁸⁷²² қан [MO117a] ағlayup eyitdi ey қible-i münācātum ve қаbūl idici hācātum 'ibādetüñe 'ömr ḥarc idüp bu dem ḥāzretüñe yüz urdum ki gözüm gevherine fer ve rüy-ı Yūsuf'ı görmege bir⁸⁷²³ naḥar viresin ki anuñ adından ḡayrı yādum ve vaşlından [YB141a] özge senden bir murādum yoқdur. Eger ol mihri virmege⁸⁷²⁴ māhir ve қadre irgürmege қādir iseñ demidür⁸⁷²⁵ ki bu dil-i ḡam-dīdemi⁸⁷²⁶ gird-āb-ı elemden ve iztirāb-ı ḡamdan āzād ve vaşl-ı yārla⁸⁷²⁷ şād idesin. Bu yüzden şubḥa deḡin yüzün rüy-ı hāke sürüp du'āsı sūzın arturdı.⁸⁷²⁸ Çın⁸⁷²⁹ seḥer ol māh-ı enverle niçe biñ [İS176a] 'asker ol yoldan geçerken ve na'ra-i çāvuşla eṭrāf-ı 'ālem cūş iderken ol miskīn hāne-i neyden yel gibi çıkup pūr-enīn oldı ve şitābla ser-i rāha revān ve maқdem-i şāha nigerān iken hemān⁸⁷³⁰ Yūsuf irüp bu eṣnāda ol za'īf⁸⁷³¹ feryāda başladı. Keşret-i cūş ceyš ü⁸⁷³² [İÜ137b] çāvuşdan Yūsuf ol bī-hūşuñ ḥurūşın⁸⁷³³ ḡuş itmeyüp gözi ḥāline tūş⁸⁷³⁴ olmayıcaқ Züleyhā nevmīd ü āvāre vü dīde giryān ve sīne şad-pāre oldı. Hemīn⁸⁷³⁵ nāle-i āteşīn ile ol miskīn hāne-i nāye girüp pūr-enīn ü zār u ḥāzīn қaldı ve ḡöñlinüñ

⁸⁷¹⁶ Züleyhā: -MO

⁸⁷¹⁷ Niçe: ki niçe İÜ

⁸⁷¹⁸ bir işigüñden: baḥr-i eşküñden MO

⁸⁷¹⁹ neyden: nāyden İS

⁸⁷²⁰ revāne olurdı: giderdi İS

⁸⁷²¹ gice: giçe YB, İÜ

⁸⁷²² derün-ı dilden: derūndan İS

⁸⁷²³ bir: -İS

⁸⁷²⁴ virmege: baña virmege İS

⁸⁷²⁵ demidür: gerekdür İÜ

⁸⁷²⁶ ḡam-dīdemi: ḡam-gīni İS

⁸⁷²⁷ yārla: yār ile MO

⁸⁷²⁸ arturdı: -İS

⁸⁷²⁹ Çın: ḥīn-i MO

⁸⁷³⁰ hemān: -İS

⁸⁷³¹ za'īf: za'īfe İÜ

⁸⁷³² ceyš ü: ceyšın İÜ

⁸⁷³³ ḥurūşın: ḥurūş YB. // ol bī-hūşuñ ḥurūşın: anı İS

⁸⁷³⁴ tūş: dūş MO

⁸⁷³⁵ Hemīn: ve hemīn İS

elemi sâkin olmak için hışmla ol şanemi eline alup⁸⁷³⁶ evvelâ⁸⁷³⁷ söğmege ağız açdı [İS176b] ve dilinden⁸⁷³⁸ bu nev'a odlar saçdı ki ey hâcer sen benüm⁸⁷³⁹ nice ilâhumsın meger dost yolında seng-i râhumsın. Hâyfâ şimdiye degin [YB141b] seni Hâk şanup itdügüm münâcâta ve 'arz-ı hâcâta diyü dilde olan gamı bir pâre⁸⁷⁴⁰ sâkin olmağičün ol şanemi yire urup [MO117b] pâre pâre itdi ve tazarru'la rüy-ı hâke yüz urup İzed-i pâke bu güftârla⁸⁷⁴¹ yalvardı ki ey 'Alîm ü Settâr bu kimesne⁸⁷⁴² perestâr⁸⁷⁴³ gerçi nefsüme çok cefâlar ve pûta tapup bunca⁸⁷⁴⁴ hağalar itdüm⁸⁷⁴⁵ hâlâ bâtlı koyup Hâk-perest ve câm-ı fazluñla mest oldum.⁸⁷⁴⁶ İlâhî ol hağaları yarlığayup cefâlara vefâ kıl didi.⁸⁷⁴⁷ Bu du'â Züleyhâ'nuñ derdine devâ olup Yûsuf seyrden serâya döndükde bindügi at cüşla eyle⁸⁷⁴⁸ kişnedi ki altı cihât üniyle⁸⁷⁴⁹ [İS177a] ðoldı. Züleyhâ râh-ı cânâna cân atup 'arz-ı hâl için figâna⁸⁷⁵⁰ başladukda⁸⁷⁵¹ bu nidâ⁸⁷⁵² Yûsuf'a eşer ve heybete düşüp hâzer key itdi. Hemîn [İÜ138a] huddâmuñ⁸⁷⁵³ birine eyitdi ey şâhib⁸⁷⁵⁴ bugün bu iş saña vâcib olsun ki bu tesbîh-i hûnı huzûruma getirüp cümle maşşüdını bitüresin ki luğf u 'adlle bî-dâdını⁸⁷⁵⁵ şorup her ne ise murâdını görem. Sînesinde 'aceb ne⁸⁷⁵⁶ âteşi vardır ki tesbîhinüñ sûzı cânuma kâr itdi.⁸⁷⁵⁷ Çün cem'ıyyet-i dîvân şavulup⁸⁷⁵⁸ hâşla 'âm

⁸⁷³⁶ alup: aldı İS

⁸⁷³⁷ evvelâ: evvelâ bu resme İS

⁸⁷³⁸ dilinden: dilinde İÜ

⁸⁷³⁹ benüm: -İS

⁸⁷⁴⁰ dilde olan gamı bir pâre: bir pâre dilde gamı İS

⁸⁷⁴¹ bu güftârla: -İS

⁸⁷⁴² kimesne: kemîne İÜ

⁸⁷⁴³ ey 'Alîm ü Settâr bu kimesne perestâr: -İS

⁸⁷⁴⁴ bunca: çok İS

⁸⁷⁴⁵ itdüm: eyledüm İS

⁸⁷⁴⁶ hâlâ bâtlı koyup Hâk-perest ve câm-ı fazluñla mest oldum: hâlâ câm-ı fazluñla mest ve bâtlı koyup Hâk perest oldum İS

⁸⁷⁴⁷ didi: -İS

⁸⁷⁴⁸ eyle: -İÜ

⁸⁷⁴⁹ altı cihât üniyle: cihât-ı sitte âvâzla İÜ

⁸⁷⁵⁰ figâna: 'İberî dilince figâna İS

⁸⁷⁵¹ başladukda: başladı MO

⁸⁷⁵² bu nidâ: bu şadâya nâzar idince bi'z-zarûrî İS

⁸⁷⁵³ huddâmuñ: hâdiminüñ İS

⁸⁷⁵⁴ şâhib: hâcib İS

⁸⁷⁵⁵ bî-dâdını: dâdını MO, hâlini İS

⁸⁷⁵⁶ ne: -İÜ

⁸⁷⁵⁷ itdi: eyledi İÜ

⁸⁷⁵⁸ Çün cem'ıyyet-i dîvân şavulup: çün gavğâ tağılıp İS

maḳāmlu maḳāmına⁸⁷⁵⁹ gitdi. Züleyhā bu⁸⁷⁶⁰ kârdan ḥaberdâr [YB142a] olup ‘azm-i cānib-i yâr itdi. Yūsuf ferd ü tenhâ [İS177b] ḥalvet-serâda⁸⁷⁶¹ otururken⁸⁷⁶² ol ḥācib pây-ı serîr⁸⁷⁶³ öpüp ol zen-i pîr ṭapuda⁸⁷⁶⁴ ḥāzırdur didi.⁸⁷⁶⁵ Yūsuf eyitdi imdi var cümle ḥācetin revâ ve ḥāṭırın şorup pür-şafâ eyle. Ḥācib eyitdi ‘arz-ı ḥāl itmege destûr ister ki şāh ḳatında murâdı var mestûr. Pes Züleyhā'ya ruḥşat virüp Yūsuf'uñ ḥalvet-ḥānesine⁸⁷⁶⁶ girdi ve gül gibi güler yüzle hemîn ḡonçesin⁸⁷⁶⁷ açdı ve şeh yüzine du‘â güllerin şaçdı. Çün Yūsuf anuñ sözün ḡuş idüp⁸⁷⁶⁸ āšnâ gördi [MO118a] kimsin diyü adın ve maḥfî murâdın şordı. Züleyhā zârla⁸⁷⁶⁹ ağlayup eyitdi ben ol giriftâr-ı bî-‘ār ve⁸⁷⁷⁰ bî-ḳarârüm ki varumı bahāña virüp cānumı hevāña vaḳf itdüm. Senüñ derdüñ benüm tâzeligüm [İS178a] bâda virüp beni pîr ü zarîr ü⁸⁷⁷¹ üftâde itdi. Sen beni aşlâ⁸⁷⁷² bir kez yâda ve ḡönlümü hergiz şâda [İÜ138b] heves itmedüñ.⁸⁷⁷³ Yūsuf anı bu ḥâlde görüp bilicek⁸⁷⁷⁴ girye ile zâra ve esirgeyüp tekrâr ḡüftâra geldi ki ey Züleyhā ne müşkil ḥâle ve ḡüneş iken zevâle irmişsin. Yūsuf Züleyhā'nuñ adın yād itmekle anuñ ‘ışkı âteşin⁸⁷⁷⁵ ziyâd idüp [YB142b] cānını lezzet-i ḥiṭâb-ı ḥabîb bir mertebe ḡarîb itdi ki ‘aḳl u dil ‘āleminden bî-naşîb oldı. Yine ‘aḳl u cānı tene geldükde Yūsuf anuñla suḥana başlayup ey Züleyhā ḳanı [İS178b] ḥüsn ü cemâl ve bunca māl ü menâl. Züleyhā eyitdi cümle varumı⁸⁷⁷⁶ yoluña işâr idüp her bār ki senden ḥaberdâr olsam. Ḥaber ḡetürenlere

⁸⁷⁵⁹ maḳāmlu maḳāmına: yirlü yirine MO

⁸⁷⁶⁰ bu: -İS

⁸⁷⁶¹ Yūsuf ferd ü tenhâ ḥalvet-serâda: ḥalvet-serâda Yūsuf tenhâ İS

⁸⁷⁶² otururken: iken İS

⁸⁷⁶³ serîr: serîri MO

⁸⁷⁶⁴ ṭapuda: ḳapuda İS

⁸⁷⁶⁵ ḥāzırdur didi: ḥāzır ṭururdu MO

⁸⁷⁶⁶ ḥalvet-ḥānesine: serâyına ḥalvet İS

⁸⁷⁶⁷ ḡonçesin: ḡoncesin İS

⁸⁷⁶⁸ anuñ sözün ḡuş idüp: anı diñleyüp İS

⁸⁷⁶⁹ zârla: zâr ile MO

⁸⁷⁷⁰ bî-‘ār ve: -İS

⁸⁷⁷¹ zarîr ü: -YB

⁸⁷⁷² Sen beni aşlâ: müddet-i medîdedür ki aşlâ beni İS

⁸⁷⁷³ heves itmedüñ: ḡelüp dîde-i aḥbâbı envâr-ı ṭal‘atüñle ḡüşâde itmedüñ egerçi bu dil-i mehcür bi'l-âfât zâhirinden dūr idi ammâ mu‘ayyende ḥâne-i ḥarâba dil ḥayâl-i dîdâr-ı dildârı ma‘mûr idi İS

⁸⁷⁷⁴ bu ḥâlde görüp bilicek: anı ḡücle bilüp İS

⁸⁷⁷⁵ âteşin: âteş İÜ. // anuñ ‘ışkı âteşin: Züleyhā'nuñ âteş-i ‘ışkın İS

⁸⁷⁷⁶ varumı: varımı İÜ

bunca sîm ü⁸⁷⁷⁷ zer ne zer⁸⁷⁷⁸ belki cānla ser virdüm. Gerçi bu dem sîm ü zerden tehî-destüm ğam degül çünkim⁸⁷⁷⁹ ğamuñla ser-mestüm. Yūsuf eyitdi benden talebüñ var ise⁸⁷⁸⁰ tekellüf olmasun bî-tevaḳḳuf her ne ise murāduñ ḥāşıl idem çün Züleyhā maḳşūdın recā itmege cā⁸⁷⁸¹ buldı. Şafā-yı ḥāḫırla temennā idüp eyitdi ey cevher-i ‘ummān-ı ḥayā dilerüm ki yine nev-cevān u ḥüsne gün gibi ‘ayān olup mükerrer çeşmüme nūrla fer gele ki cemālūñ ayına naḫar idem.⁸⁷⁸² Yūsuf lebleri ser-çeşmesinden⁸⁷⁸³ āb-ı ḥayāt aḫıdup bu ḥācāt üzre cān u dilden⁸⁷⁸⁴ tazarru‘ ve şıdkla [MO118b] Ḥaḫ'dan tevaḳḳu‘ itdi.⁸⁷⁸⁵ Züleyhā hemān çün gül-i ḥandān⁸⁷⁸⁶ açılıp nev-cevān ve ruḫları tāze gülistān oldı [İÜ139a] ve mürde cismi zinde ve pejmürde rüyı ferḫunde olup⁸⁷⁸⁷ pîr-i fertüte-i bî-fer iken bā-fer on sekiz yaşında [YB143a] bir ter duḫter oldı. ‘Allāmu'l-ġuyūb ve Settāru'l-‘uyūb⁸⁷⁸⁸ anuñ ḥüsniñi ḥüb ve evvelkiden daḫı maḫbūb itdi. Girü [İS179b] Yūsuf⁸⁷⁸⁹ Züleyhā'ya luḫfla eyitdi ey rūḫ-ı muşavver⁸⁷⁹⁰ söyle daḫı murāduñ varise eger⁸⁷⁹¹ Züleyhā eyitdi ḥāḫır-ı şāha keder irmezse ḥācetüm her ne ise gizlemeyüp dirüm ve incinmem ki zāmin olup and⁸⁷⁹² içerseñ ‘arz-ı ḥāl iderüm ve illā yine eski derdüm çekmege giderüm. Yūsuf ḫasem-yād idüp dehre bünyād uran Rābb-i celīl ve ḥānedān-ı Ḥalīl ḫaḫḫıçün murāduñ benden [İS179a] gizleme. Elümden her ne gelürse⁸⁷⁹³ bî-

⁸⁷⁷⁷ ü: ile İÜ, MO

⁸⁷⁷⁸ sîm ü zer ne zer: sîmle zer İS

⁸⁷⁷⁹ çünkim: çünki İÜ

⁸⁷⁸⁰ benden talebüñ var ise: talebüñ her ne ise İS

⁸⁷⁸¹ cā: yol İS

⁸⁷⁸² buldı. Şafā-yı ḥāḫırla temennā idüp eyitdi ey cevher-i ‘ummān-ı ḥayā dilerüm ki yine nev-cevān u ḥüsne gün gibi ‘ayān olup mükerrer çeşmüme nūrla fer gele ki cemālūñ ayına naḫar idem: bulup eyitdi dilerüm ki gözümüne nūrla fer gele cemālūñ ayına naḫar idem ve ehl-i cennet gibi genc olup genc-i bî-renc bulam İS

⁸⁷⁸³ ser-çeşmesinden: çeşmesinden İÜ

⁸⁷⁸⁴ cān u dilden: -İS

⁸⁷⁸⁵ itdi: kıldı İS

⁸⁷⁸⁶ çün gül-i ḥandān: gül-i ḥandān gibi İS

⁸⁷⁸⁷ mürde cismi zinde ve pejmürde rüyı ferḫunde olup: -İS

⁸⁷⁸⁸ ‘Allāmu'l-ġuyūb ve Settāru'l-‘uyūb: ḫazret-i Ḥaḫ İS

⁸⁷⁸⁹ Girü Yūsuf: ve ol ān tebessüm idüp derd-i şādīger şa‘şa‘ası cemāl-i Yūsuf'ı hezīmet itdi. Yūsuf İS

⁸⁷⁹⁰ rūḫ-ı muşavver: server İS

⁸⁷⁹¹ eger: -YB

⁸⁷⁹² and: eger and İS

⁸⁷⁹³ her ne gelürse: geleni İS

dirîğ⁸⁷⁹⁴ hâcetüñ bitürmege⁸⁷⁹⁵ sa'y-ı belîğ idem. Züleyhâ eyitdi bundan özge⁸⁷⁹⁶ murâd qalmadı ki harâb-âbâd olan dil-i nâ-şâdumu vaşluñla âbâd idesin.⁸⁷⁹⁷ Bunca müddetdür⁸⁷⁹⁸ teşne-i zilâl-i vişâl ve müştâk-ı pertev-i cemâl olmuşam.⁸⁷⁹⁹ Vaqtdür ki şerbet-i vişâlüñ merhem-i dâğ-ı firâk ve pertev-i cemâlüñ şem'ı-i şebistân-ı iştîyâk idesin. Bu murâdın⁸⁸⁰⁰ Yûsuf gûş idüp biraz⁸⁸⁰¹ [İS180a] murâkıb u hâmüş oldu ve cânib-i ğayba dîde-i cân dutdı⁸⁸⁰² ki⁸⁸⁰³ tâ peyk-i hazret-i Raḥmân⁸⁸⁰⁴ nüzül itdi ve Yûsuf'a eyitdi⁸⁸⁰⁵ ey şaff-ı âşfiyâya⁸⁸⁰⁶ imâm Rabb-i enâm tapuña selâm idüp buyurur ki gûş luḥfem [YB143b] Züleyhâ niyâzın gûş ve deryâ-yı raḥmetüm cûş itdi [İÜ139b] ve 'arşum üzre huḥbe-i 'aḳd okınup ol 'âcize vişâlüñi naḳd virdüm. Sen daḥı⁸⁸⁰⁷ 'aḳd-i nikâh ve meclis-i şoḥbetüñde mişbâh eyle.⁸⁸⁰⁸ Yûsuf [MO119a] bildi ki emr-i Ḥudâvend Züleyhâ'yla⁸⁸⁰⁹ peyvend itmekdür. Tamâmet sâdât-ı Mışr'ı eyvâna da'vet ve pâdişâhâne⁸⁸¹⁰ [İS180b] ziyâfet eyledi çün hâşla⁸⁸¹¹ 'âm cem' olup 'işret emri tamâm oldı. Hemîn⁸⁸¹² dîn-i Ḥalîl ve âyîn-i İsrâ'îl üzre bi-emr-i Fettâh Yûsuf Züleyhâ'ya 'aḳd-i nikâh itdi. Ba'z râvî

⁸⁷⁹⁴ bî-dirîğ: bî-dirîğ itmeyüp İS

⁸⁷⁹⁵ bitürmege: revâ itmege İS

⁸⁷⁹⁶ bundan özge: ey âl-i Ḥalîl adında ḥayru'l-'ibâd ben zelîl mihâdında bundan özge İS

⁸⁷⁹⁷ harâb-âbâd olan dil-i nâ-şâdumu vaşluñla âbâd idesin: benden ğayrı bir yâd saña çift olmayup vaşluñla göñlümi şâd kılasın İS

⁸⁷⁹⁸ olmasun bî-tevaḳḳuf.....bunca müddetdür: bu kısımda İS nüshasındaki hikaye akışı diğeri üç nüsha ile farklılık göstermektedir. İS nüshasında cümleler arasında takdim tehir bulunmaktadır.

⁸⁷⁹⁹ müştâk-ı pertev-i cemâl olmuşam: müştâk u âfitâb-ı cemâlüm İS

⁸⁸⁰⁰ Bu murâdın: ki müddet-i 'ömrümde sezâ-yı vaşluña bânü olup giçe ḥizmetüñden mihmân ve gündüzler cemâlüne ḥayrân olam. Bu murâdın İS

⁸⁸⁰¹ gûş idüp biraz: gûş idicek me'âlin aňlayup İS

⁸⁸⁰² dutdı: tutdı MO

⁸⁸⁰³ dutdı: -MO

⁸⁸⁰⁴ cânib-i ğayba dîde-i cân dutdı ki tâ peyk-i hazret-i Raḥmân: cânib-i fermân Ḥaḳḳ'a intizârla nidâ-yı ğayba dîde-i cân dutdı ki tâ şadâ-yı perr-i peyk-i Yezdân İS

⁸⁸⁰⁵ eyitdi: peyâm getürüp eyitdi İS

⁸⁸⁰⁶ âşfiyâya: aşdikâya İÜ

⁸⁸⁰⁷ Sen daḥı: vaşl-ı iftitâh için gerekdür ki şer'le sen daḥı İS

⁸⁸⁰⁸ mişbâh eyle: mişbâh idesin ve bâb-ı iḥsânüñ ḳufle mürüvvetüñ miftâh idüp ni'met-i vaşlın mübâh bilesin İS

⁸⁸⁰⁹ Züleyhâ'yla: Züleyhâ YB, Züleyhâ ile İS

⁸⁸¹⁰ pâdişâhâne: erkân-ı devlet-i pâdişâhâne İS

⁸⁸¹¹ çün hâşla: ve ber mücib-i "ve-in te'uddü ni'mete'llâhi lâ tuḥşühâ" cem'iyet emrin müntehâ kıilup çün hâşla İS. // "ve-in te'uddü ni'mete'llâhi lâ tuḥşühâ", "Eger Allah'ın nimetlerini saymaya kalkışsanız sayamazsınız.", Kur'ân-ı Kerîm, 14/34. Ayetteki "ve-in" ibaresi nüshada "fe-in" şeklinde yanlış yazılmıştır.

⁸⁸¹² Hemîn: ve âdâb-ı luḥf u mürüvvet her ne ise yerlü yirin buldı hemîn İS

eyitdi⁸⁸¹³ Züleyhâ yine⁸⁸¹⁴ nev-cevân olduḡda evvelkinden ziyâde kâmrân ve ḡaddi naḡl-i mîve-i cân oldu. Hemân⁸⁸¹⁵ Rabb-i celîl anuñ ‘ışḡını Yūsuf’a tebdîl idüp bu kez Yūsuf niyâz itdükce Züleyhâ nâz u aḡmâz iderdi.⁸⁸¹⁶ Yūsuf Reyyân’ı vesîle idüp ol verd-i ḡandânı da‘vet⁸⁸¹⁷ ve Yūsuf’a ḡelâllıḡcun⁸⁸¹⁸ šefâ‘at itdükde ašlâ icâbet bulmadı.⁸⁸¹⁹ İntizâr-ı zamân-ı višâl ve müterašşsıd-ı müjde-i ittišâlden kırḡ günde Yūsuf’uñ ‘ışḡı bir ḡadde vardı ki Züleyhâ’nuñ kırḡ yıl çekdüḡi mihr ü maḡabbet⁸⁸²⁰ miḡnetinden ziyâde oldu.

[mefâ‘îlün/mefâ‘îlün/fe‘ülün]

Višâle ol ki kendin lâyıḡ eyler [İS181a]

šoñında sevdüḡini ‘ašıḡ eyler⁸⁸²¹

‘Āḡıbet⁸⁸²² peyk-i ḡazret⁸⁸²³ semâdan yire ‘azîmet idüp⁸⁸²⁴ eyitdi [YB144a] ey⁸⁸²⁵ Yūsuf kırḡ def‘a⁸⁸²⁶ minnet-i Reyyân’la⁸⁸²⁷ maḡšûl⁸⁸²⁸ olmayan murâda bir kerre Rabb-i raḡmân adınuñ yâdıyla vušûl bulasın.⁸⁸²⁹ Pes Yūsuf Züleyhâ’yı rüšen-nihâdı iršâd için bir kez Ḥudâ adın yâd ve ḡuḡbe-i ‘aḡdle peyvend itmegi murâd itdükde cân u [İÜ140a] dilden muḡı‘ ve münḡâd oldu. Hemîn cihâz emrinde ḡâbil olan diḡḡate himmet idüp bî-ḡušûr ḡašr-ı ḡâša ‘avdet itdi.⁸⁸³⁰ Ḣün Züleyhâ

⁸⁸¹³ Ba‘z râvî eyitdi: bir rivâyetde İS

⁸⁸¹⁴ yine: -İS

⁸⁸¹⁵ Hemân: -İS

⁸⁸¹⁶ aḡmâz iderdi: aḡâz ider oldu İS

⁸⁸¹⁷ da‘vet: kırḡ kerre da‘vet İS

⁸⁸¹⁸ Yūsuf’a ḡelâllıḡcun: Yūsuf için ḡelâllıḡa İS

⁸⁸¹⁹ bulmadı: -İS

⁸⁸²⁰ mihr ü maḡabbet: -İS

⁸⁸²¹ Ḣavušoḡlu, M. (1979), a.g.e., b. 4561, s. 161.// Višâle ol ki kendin lâyıḡ eyler/šoñında sevdüḡini ‘ašıḡ eyler: -YB, -MO, -İÜ

⁸⁸²² ‘Āḡıbet: ‘Āḡıbet İS

⁸⁸²³ ḡazret: celîl İÜ

⁸⁸²⁴ semâdan yire ‘azîmet idüp: nâzil olup İS

⁸⁸²⁵ ey: yâ İS

⁸⁸²⁶ def‘a: kerre İS

⁸⁸²⁷ Reyyân’la: Reyyân ile İÜ

⁸⁸²⁸ minnet-i Reyyân’la maḡšûl: Reyyân šefâ‘atiyle ḡâsıl İS

⁸⁸²⁹ murâda bir kerre Rabb-i raḡmân adınuñ yâdıyla vušûl bulasın: murâd bir kez Raḡmân adıyla ber-murâd olasın İS

⁸⁸³⁰ Pes Yūsuf Züleyhâ’yı rüšen-nihâdı iršâd için bir kez Ḥudâ adın yâd ve ḡuḡbe-i ‘aḡdle peyvend itmegi murâd itdükde cân u dilden muḡı‘ ve münḡâd oldu. Hemîn cihâz emrinde ḡâbil olan diḡḡate himmet idüp bî-ḡušûr ḡašr-ı ḡâša ‘avdet itdi: Yūsuf emmen yucübü’l-muḡḡarra izâ de‘ahû cenâbına

şebistânına ‘azîmet ve şerâbistânına riħlet⁸⁸³¹ idüp yine⁸⁸³² devrân böyle şüret gösterdi. Hemân sîm endâmına [MO119b] ħulle-i zer ü sîmîn câmeler ve zîbâ dîbâlar ile la‘lîn kabâlar⁸⁸³³ giyüp envâ‘-ı zîb ü zîverle bir iki râzdâr ve maħrem ü hevâdâr⁸⁸³⁴ u hem-dem ile ol serây-ı feraħ-fezâ-yı ‘işretde perde-i ħâş içre [İS181b] oturup⁸⁸³⁵ cānı cemāl-i yāre pür-intizārken⁸⁸³⁶ ve feraħdan gāh güler ve gāh ağlarken ve dil ü cānı⁸⁸³⁷ ümîd-i vaşla bağlarken aħşām irüp⁸⁸³⁸ ins ü cinn ārām itdükde nā-gāh perde açılıp ol luṭf-ı İlāh çün mihrlle māh⁸⁸³⁹ zāhir oldı. Aftāb cemālinden Züleyhâ'ya⁸⁸⁴⁰ ħayret irüp mānend-i sāye bî-ħod yire düşdi. Yūsuf anı bu ħāletle gördükde şefkatle götürüp taht-ı zerrîne getirdi ve yüzine acmaduđı⁸⁸⁴¹ gözi açup [YB144b] ‘ömrinde görmedüğü yüzi gördi. Ħüsni bāđına bāđbān ve tāze şef-tālū⁸⁸⁴² rāygān oldı. Yūsuf⁸⁸⁴³ Züleyhâ'yı mihriyle bulup luṭf u mülāyemet ve ħüsni mükālemet birle⁸⁸⁴⁴ bekāret-i⁸⁸⁴⁵ ħikmetin şordı. Züleyhâ böyle⁸⁸⁴⁶ cevāb virdi ki cānum seni ħ‘āb içre görüp beni bu gence emîn ve fikr-i zikrūñle hem-nişîn⁸⁸⁴⁷ itmiş⁸⁸⁴⁸ idüñ ħadd-i zātında Kıtḫır dağı ‘innîn [İÜ140b] olmađın⁸⁸⁴⁹ bi-ħamdi'llāh dest-i ħayr [İS182a] irmeyüp issine bu genc⁸⁸⁵⁰ teslîm olunca hezār

dest-i du‘ā-i ref‘ ve cebîn-i niyāzı zemîn-i ħuşū‘ üzre vaz‘ idüp Züleyhâ'ya bir kerre Ħudâ'nuñ adın yād ve anı ħelālîğa murād itdükde cān u dilden muṭî‘ ve münkād olup ‘ale-ş-şabāħ be-fermān fāliķu'l-eşbāħ ‘akd-i nikāħ itdi ve çihāz emrin kayurup kaşr-ı ħāşşa gönderdi İS. // “emmen yucübü'l-mużṭarra izā de‘āhū”, “Yahut kendisine dua ettiği zaman zorda kalmışa cevap veren”, Kur‘ân-ı Kerîm, 27/62. Ayetteki “emmen” ibaresi nüshada “efemen” şeklinde yanlış yazılmıştır.

⁸⁸³¹ şerâbistânına riħlet: -YB. // şebistânına ‘azîmet ve şerâbistânına riħlet: şerâbistânına riħlet ve şebistânına ‘azîmet İS

⁸⁸³² yine: -YB

⁸⁸³³ ve zîbâ dîbâlar ile la‘lîn kabâlar: -İS

⁸⁸³⁴ ü hevâdâr: aña yār İS

⁸⁸³⁵ oturup: ħalvet oturup İS

⁸⁸³⁶ pür-intizārken: pür-intizāriken İÜ, İS

⁸⁸³⁷ dil ü cānı: göñlin İS

⁸⁸³⁸ irüp: irişüp İS

⁸⁸³⁹ çün mihrlle māh: -İS

⁸⁸⁴⁰ Züleyhâ'ya: Züleyhâ İS

⁸⁸⁴¹ acmaduğı: acmadığı İÜ

⁸⁸⁴² şeft-ālū: şeft-ālūlar MO

⁸⁸⁴³ Yūsuf: ve mā-cerā-yı istivā neyl-i maħabbet taşup deryā oldı Yūsuf İS

⁸⁸⁴⁴ birle: ile İS

⁸⁸⁴⁵ bekāret-i: -İS

⁸⁸⁴⁶ böyle: -İS

⁸⁸⁴⁷ ve fikr-i zikrūñle hem-nişîn: -İS

⁸⁸⁴⁸ itmiş: kılmış İS

⁸⁸⁴⁹ olmağın: olup İÜ

⁸⁸⁵⁰ issine bu genc: tā genc issine İS

zaḥmet ü renc ile⁸⁸⁵¹ bīm çekdüm. Yūsuf bu rāzı⁸⁸⁵² gūş idicek cān u dilden cūş ve ḥurūş u cān çeşmesinden āb-ı zülāl nūş idüp ḳalbi ğāyet şād ve mihrı mihr üstine ziyād oldı. Şöyle ki bir dem⁸⁸⁵³ yüzün görmese ruḥ-ı ‘ālem çeşmine tar olup her bār seyr-i temāşā-yı dīdārla ḳarar bulurdı.⁸⁸⁵⁴

NAZM⁸⁸⁵⁵

[mefā‘īlün/mefā‘īlün/fe‘ülün]

İrişdi birbirine ol iki yār

Ne mekr-i müdde‘ī ne ḥavf-i aġyār⁸⁸⁵⁶

Yuyup ‘ışḳ-ı mecāzīden elin pāk

Ḥaḳīḳī ‘ışḳ yolında oldılar ḥāk⁸⁸⁵⁷

NEŞR⁸⁸⁵⁸

El-ḳışşa [MO120a] niçe müddet envā‘-ı ta‘zīm ve ri‘āyet birle birbiriyle ülfet ve rüz u şeb ‘iş ü ‘işret iderlerdi.

BEYT⁸⁸⁵⁹

[mefā‘īlün/mefā‘īlün/fe‘ülün]

İdüp bir bürci iki meh-liḳā zeyn

Ḳırān itdi şeref bürcinde sa‘deyn⁸⁸⁶⁰

NEŞR⁸⁸⁶¹

⁸⁸⁵¹ zaḥmet ü renc ile: renc ü zaḥmet ve İS

⁸⁸⁵² bu rāzı: bunu İS

⁸⁸⁵³ Şöyle ki bir dem: bu mertebe Züleyhā'ya maḥabbet itmiş idi ki bir dem İS

⁸⁸⁵⁴ ruḥ-ı ‘ālem çeşmine tar olup her bār seyr-i temāşā-yı dīdārla ḳarar bulurdı: rāḥat olmazdı İS

⁸⁸⁵⁵ Nazm: beyt YB, MO, nazm-ı li-ibni Kemāl Paşā İS

⁸⁸⁵⁶ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 7586, s. 242.

⁸⁸⁵⁷ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 7598, s. 243. Kemāl Paşā-zāde'nin eserinde “oldılar” ibaresi “olur” şeklinde geçmektedir. // Yuyup ‘ışḳ-ı mecāzīden elin pāk/Ḥaḳīḳī ‘ışḳ yolında oldılar ḥāk: -İS

⁸⁸⁵⁸ Neşr: -İÜ

⁸⁸⁵⁹ Beyt: -YB, -MO, -İÜ

⁸⁸⁶⁰ Çavuşoġlu, M. (1979), a.g.e., b. 4545, s. 160. // İdüp bir bürci iki meh-liḳā zeyn/Ḳırān itdi şeref bürcinde sa‘deyn: -İS

Bir gice vaşl-ı Yūsuf'dan kaçarken Züleyhâ'yı⁸⁸⁶² Yūsuf ardından yitüp bî-
bâk pîrehen dâmenin⁸⁸⁶³ gül gibi çâk itdi.⁸⁸⁶⁴ Yüz nâzla⁸⁸⁶⁵ ol hümâ-pervâz⁸⁸⁶⁶ çün
ğonçe-i nâz [YB145a] tebessüm ile râz açdı ki ey şehbâz-ı 'anķâ-pervâz⁸⁸⁶⁷ egerçi
ben⁸⁸⁶⁸ [İS182b] dest-i râz⁸⁸⁶⁹ olup ezelden biraz dāmānıñı⁸⁸⁷⁰ çâk itmişdüm.⁸⁸⁷¹
İşde⁸⁸⁷² cürmümün cezāsına bu işde el-ān senüñle⁸⁸⁷³ yeksân olduk. El-kışsa
mürür-ı ezmānla⁸⁸⁷⁴ hâlet-i 'ışķ Züleyhâ'yı zinde ve hâzret-i Hūdāvend'e⁸⁸⁷⁵ bende
itmekle⁸⁸⁷⁶ çerāğı nūr-ı Hâķ'la yanup her nesneden firāğı olmağın⁸⁸⁷⁷ 'ışķ-ı mecāzî
zāyil ve t̄at-i hâķîķate⁸⁸⁷⁸ māyil olup maḥabbet-i dünyāyı 'ibādet-i [İÜ141a]
'uķbāya⁸⁸⁷⁹ tebdîl itdi.⁸⁸⁸⁰ Yūsuf Züleyhâ için bir 'ibādeḥāne icād ve envā'-ı⁸⁸⁸¹
şanāyi' üstādıyla⁸⁸⁸² bünyād u⁸⁸⁸³ ābād idüp ba'de't-temām⁸⁸⁸⁴ itdi.⁸⁸⁸⁵ Ey dil-ārām-
ı serv-i⁸⁸⁸⁶ hırām⁸⁸⁸⁷ ol zamān ki kapuñda çāker ve keremün dīdesine manzar
idüm. 'İşretçün⁸⁸⁸⁸ bir hāne ve cennetāsā⁸⁸⁸⁹ bir kâşāne binā itdün⁸⁸⁹⁰ idi ol luḫfuña

8861 Neşr: -YB, -MO, -İÜ

8862 kaçarken Züleyhâ'yı: Züleyhâ kaçarken MO, İS

8863 pîrehen dâmenin: dâmen-i pîrāhenin MO, İS

8864 gül gibi çâk itdi: çeküp çâk itdi İS

8865 nâzla: nâz ile MO

8866 hümâ-pervâz: ser-firâz İS

8867 'anķâ-pervâz: hümâ-pervâz İS

8868 ben: biz YB

8869 dest-i râz: dest-i dirâz İS

8870 dāmānıñı: dāmuñı YB

8871 itmişdüm: itmişidüm İÜ

8872 İşde: işte İÜ

8873 bu işde el-ān senüñle: el-ān senüñle bu işde İS

8874 El-kışsa mürür-ı ezmānla: meger ol zamān İS

8875 Hūdāvend'e: Mevlā'ya İS

8876 itmekle: itmişdi İS

8877 çerāğı nūr-ı Hâķ'la yanup her nesneden firāğı olmağın: -İS

8878 hâķîķate: hâķîķiye İÜ

8879 'uķbāya: Hūdā'ya İÜ

8880 itdi: kılmışdı İS

8881 ve envā'-ı: -İÜ, -MO

8882 üstādıyla: üstādla MO. // şanāyi' üstādıyla: şanāyi'le İS

8883 bünyād u: -İS

8884 ba'de't-temām: ba'de'l-itmām İÜ

8885 ba'de't-temām itdi: eyitdi İS

8886 serv-i: hoş İÜ

8887 Ey dil-ārām-ı serv-i hırām: ey perî-zād İS

8888 'İşretçün: 'İşret için İÜ, şafā için baña İS

8889 cennetāsā: cennet mişāl İS

8890 binā itdün: yapduñ İS

‘avz ey mäh senüñçün⁸⁸⁹¹ ben de bir menzilgāh yapdum varup anda dāyim nām-
ı⁸⁸⁹² Hudā'yı zıkr ve virdigi⁸⁸⁹³ her ‘aṭāyı fikr idesin ki köhne pīrken⁸⁸⁹⁴ nev-cevān
ve faķırken⁸⁸⁹⁵ kāmran itdi ve nergisün bī-nürken⁸⁸⁹⁶ pür-nür olup ğuşsa yirine
sürür ıoldı. Züleyhā bu naşıhat dürlerin⁸⁸⁹⁷ ğuş idüp mengüş yirine ğuşına aşdı ve
ķalbi emvāc-ı baħr-i nür-ı hikmetle [İS183a] pür-cüş [MO120b] olup⁸⁸⁹⁸ [YB145b]
cümle mā-sivādan ve kār-ı bār-ı dünyā ve mā-fihādan el çekdi ve cān u dilden
hāne-i ‘ibādetde ‘ömri ṭā‘atde geçdi.

FERD⁸⁸⁹⁹

[mefā‘ilün/mefā‘ilün/fe‘ülün]

Çeküp her kişiden dest-i recāyı⁸⁹⁰⁰

Ferāğat ‘ālemine başdı pāyı⁸⁹⁰¹

NEŞR⁸⁹⁰²

Pes Züleyhā’dan⁸⁹⁰³ Yūsuf’a Mīşā ve İbrāhīm nām iki ferzend-i mu‘teber ve
Raħime nām duħter müyesser oldı. Çün yedi yıllar ğanımetle nihāyet buldı.⁸⁹⁰⁴ Ol
sā‘at⁸⁹⁰⁵ kaħt u ğalā sālleri ğālib ve rüy-ı semāda⁸⁹⁰⁶ bulutlar ğāyib olup

⁸⁸⁹¹ senüñçün: -İS

⁸⁸⁹² nām-ı: -İS

⁸⁸⁹³ virdigi: -İS

⁸⁸⁹⁴ pīrken: pīr iken İÜ, MO, İS

⁸⁸⁹⁵ faķırken: faķır iken İÜ, MO, İS

⁸⁸⁹⁶ bī-nürken: bī-nüriken İÜ, İS

⁸⁸⁹⁷ naşıhat dürlerin: naşıhati İS

⁸⁸⁹⁸ ğuş idüp mengüş yirine ğuşına aşdı ve ķalbi emvāc-ı baħr-i nür-ı hikmetle pür-cüş olup: ğuş ve
ķalbinde deryā-yı nür cüş idüp bir hoş İS

⁸⁸⁹⁹ Ferd: -İÜ, beyt MO, li-ibni Kemāl Pāşā İS

⁸⁹⁰⁰ dest-i ricāyı: dest ü cānı YB

⁸⁹⁰¹ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 4592, s. 162. Şiirdeki “dest ü cānı” ibaresi Yahyā Bey’in eserinde
“dest-i recāyı” şeklinde geçmektedir. İS nüshasında şiirin Kemāl Pāşā’ya ait olduğu belirtilmişse de
incelemelerimizde şiire rastlanılmamıştır. Ancak şiir Yahya’nın eserinde vardır.

⁸⁹⁰² Neşr: -İÜ, -İS

⁸⁹⁰³ Züleyhā’dan: Züleyhā MO

⁸⁹⁰⁴ Pes Züleyhā’dan Yūsuf’a Mīşā ve İbrāhīm nām iki ferzend-i mu‘teber ve Raħime nām duħter
müyesser oldı. Çün yedi yıllar ğanımetle nihāyet buldı: Rivāyetdür ki ğazret-i Yūsuf’uñ
Züleyhā’dan iki oğlı ve bir kıızı oldı oğullarınuñ adı Mīşā ve İbrāhīm ve kıızınuñ adı Raħime idi çün
ol yedi ğanımet yılları āħire irişdi İS

⁸⁹⁰⁵ Ol sā‘at: hemīn İS

⁸⁹⁰⁶ rüy-ı semāda: gökde İS

Yūsuf'uñ⁸⁹⁰⁷ cemī' ef'ali mezāhir-i esrār-ı hikmet ve cümle a'māli⁸⁹⁰⁸ meṭāli'-i envār-ı kudret olmağın nidā [IÜ141b] itdürdi ki şimden girü⁸⁹⁰⁹ ayruḡ⁸⁹¹⁰ hirāsete cür'et ve zirā'ate mübāşeret itmeyeler.⁸⁹¹¹ Zīrā ḡāḡ maḡşül virmeyüp⁸⁹¹² toḡmlar helāk olacağın⁸⁹¹³ bilmege İzed-i pāk aña idrāk virmişdi.⁸⁹¹⁴ Bu daḡı rivāyetdür ki⁸⁹¹⁵ bir gice Cebrā'īl'e Rabb-i Celīl⁸⁹¹⁶ emr idüp [İS183b] dünyāya ḡaḡḡla⁸⁹¹⁷ nidā ḡıl ki bu 'āşī⁸⁹¹⁸ ḡullaruma 'aṡā itdügüm envā'-ı ni'meti tenāvül idüp⁸⁹¹⁹ küfrānu'n-ni'me olduḡlarıçün dilerüm ki yedi sāle⁸⁹²⁰ degin ḡaḡḡ-ı ni'metle⁸⁹²¹ anlara 'uḡūbet idem. Pes nişf-ı şāmda ins ü cinn ārāmda iken Cebrā'īl-i Ḥudā şadā-yı mehīble⁸⁹²² nidā itdi ki *yā ma'sere'l-ḡalāyıḡ* [YB146a] *cū'ū fe-inne Allāh'e sallaṡa'l-ḡaḡḡı 'aleyküim seb'a sinīne*.⁸⁹²³ Bu şadā-yı pür-heybet temāmet ehl-i vilāyete sirāyet ve her birinde açlıḡdan 'alāmet zuḡūr idüp *el-cū'* diyü ṡa'ām ṡalebine rücū' itdiler.⁸⁹²⁴ Mülk-i Reyḡān'da ḡā'ide ve uşül bu idi ki her bār ṡa'āmu nişf-ı nehārda tenāvül iderdi.⁸⁹²⁵ Açlıḡ sā'ati irdükde⁸⁹²⁶ Yūsuf şehryār için ni'met-i bī-şumār⁸⁹²⁷ iḡzār itdürdi çün Reyḡān⁸⁹²⁸ cāme ḡābından ciy'ān ḡalḡup⁸⁹²⁹ cū'dan fiḡān itdi. Simāṡ⁸⁹³⁰ ḡāzır

⁸⁹⁰⁷ Yūsuf'uñ: ḡalāvetinüñ sāl ḡalḡ-ı 'ālemi bed-ḡāl ve pāy-māl itdükde Yūsuf'uñ İS

⁸⁹⁰⁸ cümle a'māli: -İS

⁸⁹⁰⁹ şimden girü: -İS

⁸⁹¹⁰ ayruḡ: ḡayrı İÜ, ayruḡ kimse İS

⁸⁹¹¹ itmeyeler: itmeye İS

⁸⁹¹² maḡşül virmeyüp: nesne bitürmeyüp İS

⁸⁹¹³ olacağın: olacağın YB

⁸⁹¹⁴ virmişdi: itmişdi İS

⁸⁹¹⁵ Bu daḡı rivāyetdür ki: bir rivāyetde İS

⁸⁹¹⁶ Cebrā'īl'e Rabb-i Celīl: Rabb-i Celīl bülbül-i Ḳuds Cebrā'īl'e İS

⁸⁹¹⁷ dünyāya ḡaḡḡla: ḡaḡḡla dünyāya İS

⁸⁹¹⁸ 'āşī: -İS

⁸⁹¹⁹ 'aṡā itdügüm envā'-ı ni'meti tenāvül idüp: virdügüm ni'metleri yiyüp İS

⁸⁹²⁰ sāle: yıla İS

⁸⁹²¹ ḡaḡḡ-ı ni'metle: ḡaḡḡla İS

⁸⁹²² Pes nişf-ı şāmda ins ü cinn ārāmda iken Cebrā'īl-i Ḥudā şadā-yı mehīble: hemīn nişfu'l-leylde Cebrā'īl İS

⁸⁹²³ "Ey halklar az yiyin. Çünkü Allah kılığı size yedi yıl musallat kılacak." Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebu Bekr el-Kurtubî, *el-Cāmiu Li-Aḡḡāmi'l-Kur'ān*, 1. baskı, Beyrut 2006, Müessesetü'r-Risāle, C. 11, s. 388.

⁸⁹²⁴ Bu şadā-yı pür-heybet temāmet ehl-i vilāyete sirāyet ve her birinde açlıḡdan 'alāmet zuḡūr idüp *el-cū'* deyü ṡa'ām ṡalebine rücū' itdiler: bu şadā ḡalḡuñ ḡuşına girdükde düşlerinden şıçrayup *el-cū' el-cū'* deyü feryāda rücū' itdiler İS

⁸⁹²⁵ Mülk-i Reyḡān'da ḡā'ide ve uşül bu idi ki her bār ṡa'āmu nişf-ı nehārda tenāvül iderdi: mülk-i Reyḡān'uñ 'ādeti idi ki ṡa'āmu öyle vaḡtinde yirdi İS

⁸⁹²⁶ irdükde: irüşdükde İS

⁸⁹²⁷ ni'met-i bī-şumār: ṡa'ām İS

⁸⁹²⁸ Reyḡān: -İÜ

olmağın hemān⁸⁹³¹ [MO121a] huzūrına getürdiler. Reyyān eyitdi cū‘umı neden bildüñüz ki öñinden ta‘ām ihzār itdüñüz.⁸⁹³² Anlar Yūsuf'uñ re'yiyle itdük didiler.⁸⁹³³ Reyyān Yūsuf'uñ yüzinde devlet kevkebin t̄ali‘ ve alnında sa‘adet ğurresin [İS184a] lāmi‘ görüp [İÜ142a] bildi ki ol bir⁸⁹³⁴ şadr-ı ‘ālī-ğadrdur kim⁸⁹³⁵ cevāhir ü zevāhir-i ma‘ārif-i ādābla ārāste ve dūrer-i ğurer-i şerīf neseb ü haseble pīrāste ve qalbi pūr-esrār-ı İlāhī ve mecma‘-ı fūnūn-ı nā-mütenāhīdür. Umūr-ı⁸⁹³⁶ salṭanatın bilā-ta‘rīz istiqlāl⁸⁹³⁷ Yūsuf'a⁸⁹³⁸ tefvīz idüp memālik-i Mışr'a⁸⁹³⁹ nidā itdürdi ki Yūsuf⁸⁹⁴⁰ Mışr tahtına⁸⁹⁴¹ mālīk olup cümle⁸⁹⁴² taşarrufāt-ı memālik aña temlīk [YB146b] oldı.⁸⁹⁴³ Ba‘de'l-yevm umūrında her kavm⁸⁹⁴⁴ aña mūrāca‘at ve ‘arz-ı hācet eyleyeler.⁸⁹⁴⁵ Pes kaḥṭ-ı ni‘metden cümle⁸⁹⁴⁶ vilāyet feryād u şikāyet idüp hiçbirine kanā‘at gelmeyicek berāy-ı meşveret Reyyān⁸⁹⁴⁷ Yūsuf'ı ḥalvetine da‘vet ve açlık⁸⁹⁴⁸ ḥālin ḥikāyet itdi. Yūsuf İslām'a da‘vet ü⁸⁹⁴⁹ rağbet gösterüp Reyyān'ı⁸⁹⁵⁰ imāna da‘vet kıldı. Ol şāh-ı vilāyet erkān-ı İslām'a ri‘āyet itdükde ṭabī‘atinde⁸⁹⁵¹ [İS184b] cū‘dan zaḥmet⁸⁹⁵² qalmayup Rabb-i ‘izzete çok şükr ü

⁸⁹²⁹ ciy‘ān kılup: ṭurup İS

⁸⁹³⁰ Simāt: ta‘ām İS

⁸⁹³¹ hemān: fi'l-ḥāl İS

⁸⁹³² ihzār itdüñüz: ḥāzır kılduñuz İS

⁸⁹³³ Anlar Yūsuf'uñ re'yiyle itdük didiler: eyitdiler Yūsuf'uñ re'yiyle itdük İS

⁸⁹³⁴ bir: bir şāḥib-i İS

⁸⁹³⁵ kim: ki İÜ, İS

⁸⁹³⁶ Umūr-ı: ber-vech-i istiqlāl umūr-ı İS

⁸⁹³⁷ bilā-ta‘rīz istiqlāl: -İS

⁸⁹³⁸ Yūsuf'a: aña İS

⁸⁹³⁹ idüp memālik-i Mışr'a: kılup Mışr'uñ ḥalkına İS

⁸⁹⁴⁰ Yūsuf: bu gündən soñra Yūsuf İS

⁸⁹⁴¹ tefvīz idüp memālik-i Mışr'a nidā itdürdi ki Yūsuf Mışr tahtına: -İÜ, -MO

⁸⁹⁴² cümle: cemī‘ İS

⁸⁹⁴³ temlīk oldı: ıdmarlandı İS

⁸⁹⁴⁴ Ba‘de'l-yevm umūrında her kavm: şimden soñra her umūrda İS

⁸⁹⁴⁵ eyleyeler: eyleye İÜ, MO

⁸⁹⁴⁶ Pes kaḥṭ-ı ni‘metden cümle: el-kışşa çün ḥāl bir kaç gün bu minvāl üzre geçdi ‘ākıbet kaḥṭdan cümle İS

⁸⁹⁴⁷ berāy-ı meşveret Reyyān: Reyyān meşveret için İS

⁸⁹⁴⁸ açlık: açlık İÜ

⁸⁹⁴⁹ da‘vet ü: -İÜ, -MO, -İS

⁸⁹⁵⁰ Reyyān'ı: anı İS

⁸⁹⁵¹ Ol şāh-ı vilāyet erkān-ı İslām'a ri‘āyet itdükde ṭabī‘atinde: ol sürür hemīn imāna rağbet gösterüp *tübtü ileyke ve ene evvelü'l-mü'minīn* āyetiyle münācāt ve gönül ṭavrında āh u enīn ü nāle ḥüzniyle ‘arz-ı hācāt itdükde teninde İS

⁸⁹⁵² zaḥmet: eşer İS

minnet⁸⁹⁵³ itdi.⁸⁹⁵⁴ Çün kahta biraz⁸⁹⁵⁵ müddet geçüp il vilāyet zaḥīrelerin⁸⁹⁵⁶ temāmet yediler nice⁸⁹⁵⁷ şāhib-i ṭāc nān-pāreye⁸⁹⁵⁸ muhtāc olup zebūn u ac Reyḡān'a ser-fürū itdiler. Ol zamān Yūsuf'uñ 'adl ü dādıyla Mış cihān-ı meřhūr-ı devrān⁸⁹⁵⁹ olup eyü adıyla zemīn ü zamān ṭolmuşdı.⁸⁹⁶⁰ Nān için cümle ḡāşla 'ām gelüp⁸⁹⁶¹ iřtirā-yı ni'mete⁸⁹⁶² izdiḡām itdiler. Sāl-i evvelde cümle nuḡūd u dīnārın ve ḡalle için varın virdiler. Sāl-i şānīde cevāhir ü zevāhirin⁸⁹⁶³ sāl-i şālīşde ṭavar⁸⁹⁶⁴ u esīrlerin⁸⁹⁶⁵ [MO121b] bey' idüp sāl-i rābi'de [İÜ142b] aḡmāl ü iřḡāl ü raḡt u baḡtın⁸⁹⁶⁶ sāl-i ḡāmisde emlāk u⁸⁹⁶⁷ tīmārların⁸⁹⁶⁸ şatdılar. Sāl-i sādīşde evlād u ḡardeşin⁸⁹⁶⁹ sāl-i sābi'de nān için başın virüp ḡamusı bende ve boynı baḡlu ser-figende [İS185a] oldılar. Ḥāzret-i Şiddīḡ ḡazīne māle ḡarīḡ olduḡın [YB147a] Reyḡān'a ḡaber virüp ol Ḥālīḡu'l-beşer luṭfın muḡadder ve ehl-i Mış'ı baña müsahḡar itdi.⁸⁹⁷⁰ Emr⁸⁹⁷¹ şāh-ı kişverindür didi. Reyḡān ḡāyet ḡandān olup eyitdi re'y ü tedbīr senüñdür ki ma'nāda⁸⁹⁷² mülk-i Mış'a emīr sensin. Yūsuf'uñ ḡātırı ḡüşād olup cümle Mış ehlin āzād itdi ve māl ü esbābın⁸⁹⁷³ girü aşḡābına red' idüp şol şarṭla ki rāh-ı ḡalāleti terk ideler ve şerī'atımı 'ādet idüp ṭarīḡatimi ṭā'at bileler. Bu ḡavle ḡavm-i bilād rāzī⁸⁹⁷⁴ u dil-şād olup 'ıṭḡ-nāmesi ellerine ḡirmiş 'ibād gibi bend-i teraḡdan āzād oldılar ve sürūr u feraḡdan pīr ü cevān

⁸⁹⁵³ Rabb-i 'izzete ḡoḡ şükr ü minnet: Ḥaḡḡ'a şükr ü minnetler İS

⁸⁹⁵⁴ itdi: eyledi İÜ

⁸⁹⁵⁵ biraz: bir İS

⁸⁹⁵⁶ zaḡīrelerin: cümle zaḡīrelerin İS

⁸⁹⁵⁷ nice: niḡe MO, İS

⁸⁹⁵⁸ nān-pāreye: bir pāre etmeḡe İS

⁸⁹⁵⁹ Mıř cihān-ı meřhūr-ı devrān: Reyḡān meřhūr-ı cihān İS

⁸⁹⁶⁰ ṭolmuşdı: ṭolmuşıd MO

⁸⁹⁶¹ gelüp: müřterī olup İS

⁸⁹⁶² ni'mete: ṭā'āma İS

⁸⁹⁶³ cevāhir ü zevāhirin: herkes cevāhirin İS

⁸⁹⁶⁴ ṭavar: ṭavarın MO

⁸⁹⁶⁵ ṭavar u esīrlerin: cümle ṭavarın İS

⁸⁹⁶⁶ baḡtın: baḡtların İÜ. // aḡmāl ü iřḡāl ü raḡt u baḡtın: esīrlerin İS

⁸⁹⁶⁷ u: -YB

⁸⁹⁶⁸ emlāk u tīmārların: mülklerin İS

⁸⁹⁶⁹ ḡardeşin: ḡarındaşın MO

⁸⁹⁷⁰ itdi: eyledi İÜ, ḡıldı İS

⁸⁹⁷¹ Emr: bu işde emr İS

⁸⁹⁷² ma'nāda: ma'nīde İÜ, MO

⁸⁹⁷³ esbābın: eşvābın MO

⁸⁹⁷⁴ rāzī: -YB

ķāyil nām-ı rahmān olup Mışr içi ĥidāyet-i imān ile⁸⁹⁷⁵ ıoldı ve her gūşe meşid ü miĥrāb ve kilīsālar ĥarāb u yebāb oldı. Her diyāruñ ķārbānı gelüp Mışr'dan ġalle ve nānı alurdı.⁸⁹⁷⁶ Rābb-i [İS185b] celīl ol anbārlara bereket-i Ĥalīl virüp ařlā ziyān olmazdı⁸⁹⁷⁷ ve her ġün ġalle alınup ķaıā noķřān bulmazdı.⁸⁹⁷⁸

BEYT⁸⁹⁷⁹

[fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün]

N'ola ger en'ām-ı 'āmından yir ise ĥāř u 'ām

Maıbaĥ-ı ġaybuñ řa'āmı ĥıĥ dūkenmez řubĥ u řām⁸⁹⁸⁰

[İÜ143a] *Ve kezālike mekkennā li-Yūsufe fı'ldardi yetebevve'u minhā ĥayřu yeřā'u nuřıbu bi-rahmetinā men-neřā'u ve [MO122a] lā-nuđı'u ecre'l-muĥsinīn⁸⁹⁸¹ ve le-ecru'l-āĥıratı ĥayrun li'l-lezīne āmenū ve kānū yetteķūn.⁸⁹⁸² Ĥudā-yı Yezdān⁸⁹⁸³ Yūsuf-ı Ken'an'a iĥsān⁸⁹⁸⁴ [YB147b] itdüġi fażl u 'aıāyı⁸⁹⁸⁵ beyān ider ki Yūsuf fermānumuzla zindān-ı belādan⁸⁹⁸⁶ ĥurūc ve evc-i rif'ate⁸⁹⁸⁷ 'urūc idüp luıfumuzla⁸⁹⁸⁸ nübüvvet pāyesin müyesser ve zemīn-i⁸⁹⁸⁹ Mıřr'a anı server itdük.⁸⁹⁹⁰ Pes řeref-i dīn ü erkānla ve⁸⁹⁹¹ ĥil'at-i İslām u imānla dār-ı⁸⁹⁹² dūnyāda*

⁸⁹⁷⁵ ile: -YB

⁸⁹⁷⁶ alurdı: alurlardı MO. // Mışr'dan ġalle ve nānı alurdı: ġalle ve nānı Mışr'dan alurlardı İS

⁸⁹⁷⁷ ziyān olmazdı: noķřān bulmazdı İÜ

⁸⁹⁷⁸ noķřān bulmazdı: ziyān gelmezdi İÜ

⁸⁹⁷⁹ Beyt: nazm İÜ, -İS

⁸⁹⁸⁰ N'ola ger en'ām-ı 'āmından yir ise ĥāř u 'ām/Maıbaĥ-ı ġaybuñ řa'āmı ĥıĥ dūkenmez řubĥ u řām: -İS

⁸⁹⁸¹ "Böylece Yūsuf'a, dilediġi yerde oturmak üzere ũlkede imkan ve iktidar verdik. Biz rahmetimizi istediġimize veririz ve iyi davrananların mükāfatını zayı etmeyiz.", Kur'an-ı Kerīm, 12/56.

⁸⁹⁸² "Elbette ki, ahiret mükāfatı, inananlar ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha iyidir.", Kur'an-ı Kerīm, 12/57.

⁸⁹⁸³ Ĥudā-yı Yezdān: ĥāzret-i Rahmān İS

⁸⁹⁸⁴ iĥsān: -İS

⁸⁹⁸⁵ 'aıāyı: iĥsānını İS

⁸⁹⁸⁶ Yūsuf fermānumuzla zindān-ı belādan: biz Yūsuf'ı zindāndan İS

⁸⁹⁸⁷ rif'ate: 'izzete İS

⁸⁹⁸⁸ luıfumuzla: fażlumuzla İÜ, -İS

⁸⁹⁸⁹ nübüvvet pāyesin müyesser ve zemīn-i: nübüvvetin müyesser ve arz-ı İS

⁸⁹⁹⁰ itdük: kılduķ İS

⁸⁹⁹¹ şeref-i dīn ü erkānla ve: -İS

⁸⁹⁹² İslām u imānla dār-ı: İslāmı dūnyāda İS

ser-efrāz ve niçe mükāfātla mülk-i⁸⁹⁹³ ‘uḡbāda mümtāz olduđı gibi küfr ü dālāletden i‘rāz idüp Rabbü'l-‘ibād⁸⁹⁹⁴ emrine cān u dilden⁸⁹⁹⁵ muṭī‘ ü münḡād olanları dađı dünyāda virilen ecr ü⁸⁹⁹⁶ şevāblardan efḡal mükāfāt-ı āḡiretle mükemmel⁸⁹⁹⁷ itmemüz muḡarrerdür. Zıkr olunur ki sāl-i huşkuñ intihāsında⁸⁹⁹⁸ anbārlarda [İS186a] ġallāt⁸⁹⁹⁹ az ḡalmađın Yūsuf'a gelüp ‘arz-ı niyāz iderlerdi. Yūsuf dergāh-ı Ḥudā'yı⁹⁰⁰⁰ penāh idüp eydüirdi.⁹⁰⁰¹ İlāhī sen a‘lemsin ki⁹⁰⁰² riyāzete bu fuḡarānuñ ṡāḡatleri azdur⁹⁰⁰³ yā ṡāḡatlerince miḡnet muḡarrer it yā miḡnetlerince ṡāḡat müyesser it. Bu du‘ādan⁹⁰⁰⁴ şoñra her ḡaçan nāsa acılıđ ġalebe itse ḡamu⁹⁰⁰⁵ cīy‘ān olan insān cānib-i⁹⁰⁰⁶ Yūsuf'a cān atarlardı. Ol melek-peyker niḡābın ref‘⁹⁰⁰⁷ [İÜ143b] idüp⁹⁰⁰⁸ münevver cemālin ‘arz itdükce naḡar idenlerüñ cisminde cū‘dan eşer ḡalmazdı. Bir mertebe⁹⁰⁰⁹ ol ġül yüzden ḡazḡ alurlardı ki görmele ġözden ṡoyarlardı. Çün Züleyḡā maṡlūba vāşıl olup nübüvvet vişāl Ya‘ḡūb'a geldi. Bir seḡer pīr-i Ken‘ān [YB148a] hecr elinden āh u fiġān idüp beytü'l-aḡzān içinde⁹⁰¹⁰ ġam-ı Yūsuf'la nālān iken diyār-ı Mışr'dan kārbān gelüp Yūsuf'üñ ‘izzetini [MO122b] ve cümle ‘āleme [İS186b] himmetini beyān⁹⁰¹¹ itdiler. Bu ḡaberi Ya‘ḡūb⁹⁰¹² işidüp bu ḡaşlet-i mergūb ġālibā ‘alāmet-i enbiyā ve bu kerem-i ḡūb zāhir-i⁹⁰¹³ kerāmet-i evliyādur. Kāşki ben ol kerīme⁹⁰¹⁴ irüp derdüm aḡbārın aña virsem şāyed Yūsuf ol şāhuñ ḡatında ḡul ve ḡizmetinde maḡbūl ola

⁸⁹⁹³ mülk-i: -İS

⁸⁹⁹⁴ Rabbü'l-‘ibād: Rabbü'l-‘ibāda İS

⁸⁹⁹⁵ emrine cān u dilden: -İS

⁸⁹⁹⁶ ecr ü: -İS

⁸⁹⁹⁷ mükāfāt-ı āḡiretle mükemmel: ecr-i āḡire ile ber-murā İS

⁸⁹⁹⁸ Zıkr olunur ki sāl-i huşkuñ intihāsında: rivāyetdür ki ḡaḡṡ sāllerinüñ āḡirinde İS

⁸⁹⁹⁹ ġallāt: ġalle İS

⁹⁰⁰⁰ Ḥudā'yı: -YB, -MO

⁹⁰⁰¹ dergāh-ı Ḥudā'yı penāh idüp eydüirdi: el du‘āya ḡaldurup eydüirdi ki İS

⁹⁰⁰² sen a‘lemsin ki: bilürsin İS

⁹⁰⁰³ azdur: yoḡdur İS

⁹⁰⁰⁴ Bu du‘ādan: bundan şoñra İS

⁹⁰⁰⁵ ḡamu: ḡamusı İS

⁹⁰⁰⁶ cīy‘ān olan insān cānib-i: -İS

⁹⁰⁰⁷ ref‘: def‘ İÜ

⁹⁰⁰⁸ niḡābın ref‘ idüp: şāḡrāda niḡābın ḡaldırup İS

⁹⁰⁰⁹ Bir mertebe: ve liḡāsı herkesüñ ġıdāsı olup bir mertebe İS

⁹⁰¹⁰ beytü'l-aḡzān içinde: beytü'l-aḡzānda bunca zamān İS

⁹⁰¹¹ beyān: zıkr İS

⁹⁰¹² Bu ḡaberi Ya‘ḡūb: Ya‘ḡūb bu ḡaberi İS

⁹⁰¹³ zāhir-i: zāhiren İÜ, MO

⁹⁰¹⁴ kerīme: devlet-mende İÜ

diyü bu endîşede iken⁹⁰¹⁵ evlâdı Ya'küb'üñ huzûrına gelüp her biri 'ayâl-i⁹⁰¹⁶ nevr-es-i nihâlin bile getürüp kıtlık hâlin 'arz itdiler. Bu kaht kuvvetümüz komayup ma'şetümüz katı⁹⁰¹⁷ teng itdi didiler. Ya'küb eyitdi baña bu seher bir hayr haber irişdi ki hâlâ Mısr'a 'Azîz olan server anda varanlara küllî himmetler ve envâ'-i⁹⁰¹⁸ ni'metle 'âlî ziyâfetler idermiş. Siz dañı sa'y idüp cem'-i mâl ve ol şâha varup 'arz-ı hâl eyleñ ve benden aña selâm vâşıl ve ni'met alup murâd hâşıl [İS187a] idüñ. Evlâdı eyitdi bizde mâl ü kuvvet ve aña lâyıķ [İÜ144a] bizâ'at yokdur. Ya'küb eyitdi 'arz-ı hasb u ni'mete nesebünüzi⁹⁰¹⁹ sebep idüñ. Anlar eyitdiler nesebe hürmet itmezse⁹⁰²⁰ talebe 'aceb neyi sebep idelüm.

NAZM⁹⁰²¹

[mefâ'îlün/mefâ'îlün/fe'ülün]

Didi irsâl⁹⁰²² idüñ aña peyâmum

Dañı vaşf eyleñ ecdâd-ı kirâmum

[YB148b] Ola kim anda⁹⁰²³ ol hayr issi sulţân

Sizüñ az mâlünüze çokluk⁹⁰²⁴ ihşân⁹⁰²⁵

NEŞR⁹⁰²⁶

Ya'küb'üñ 'ayâli çün bu maķâli güş itdiler.⁹⁰²⁷ Pîrüñ himmetin 'âlî görüp cümlesi taraf-ı Mısr'a gitdiler. Pes⁹⁰²⁸ dervâze-i Mısr'da Ken'an⁹⁰²⁹ cânibine

⁹⁰¹⁵ endîşede iken: fikr iderken İS

⁹⁰¹⁶ 'ayâl-i: 'ayân İÜ

⁹⁰¹⁷ katı: -İÜ

⁹⁰¹⁸ envâ'-ı: -İS

⁹⁰¹⁹ nesebünüzi: nesebi İS

⁹⁰²⁰ itmezse: itmez ise İS

⁹⁰²¹ Nazm: beyt YB, MO

⁹⁰²² irsâl: işâl İÜ

⁹⁰²³ anda: ide MO

⁹⁰²⁴ çokluk: çok İÜ

⁹⁰²⁵ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 635, 4636, s. 163.

⁹⁰²⁶ Neşr: -İÜ

⁹⁰²⁷ güş itdiler: işitdiler İS

⁹⁰²⁸ Pes: rivâyetdür ki İS

⁹⁰²⁹ Ken'an: Ken'an'dan İS

vāki⁹⁰³⁰ olan⁹⁰³¹ ğurfede⁹⁰³² Yūsuf qarār idüp qahtuñ ikinci sâlinde qarındaşlarına intizâr üzre⁹⁰³³ iken⁹⁰³⁴ ve Ya'qûb'uñ fūrkatın fikr idüp [MO123a] aĝlarken Cebrâ'îl⁹⁰³⁵ semâdan nâzil olup Ken'an'da olan evlâd-ı Ya'qûb bu cānibe mâyil⁹⁰³⁶ ve on iki günde⁹⁰³⁷ Mısr'a dâhil [İS187b] olacaqların haber virdi. Yūsuf mesrûrû'l-bâl olup on iki gün geçdükde⁹⁰³⁸ der-hâl şikâr bahânesine 'âdet üzre seyrâna süvâr oldı.⁹⁰³⁹ Bir niçe âdem ve⁹⁰⁴⁰ hayl ü haşem ile qâdem qâdem yürüdüklerinde hemân dem bir cây-ı hurremde⁹⁰⁴¹ Ken'an'dan gelen kervānuñ⁹⁰⁴² maqdemine yetdiler.⁹⁰⁴³ Yūsuf ol cānibe⁹⁰⁴⁴ nigerân iken nâ-gehân gördi ki kervān⁹⁰⁴⁵ evvelinde⁹⁰⁴⁶ ihvân ber-şekl-i⁹⁰⁴⁷ dervîşân Mısr'a revāñ olurlar.⁹⁰⁴⁸ Her birinüñ ruhsâr-ı pür-envârî âlüde-i ğubâr-ı rāh ve başlarında birer kiçe külâh. Yūsuf anlara harîş olup her birin teşhîş itdi. Anlar dâde-i başar açup Yūsuf'dan [İÜ144b] haber bilmediler. Yūsuf'la gelen 'asker anlaruñ kamer-peykerlerine nazâr idüp hayret barmaĝın ışırdılar.⁹⁰⁴⁹ Yūsuf'uñ ferzendi Mîşâ-yı nâmdâr ol arada süvâr idi.⁹⁰⁵⁰ Dâde-i

⁹⁰³⁰ vāki': -İÜ

⁹⁰³¹ cānibine vāki' olan: cānibe bir İS

⁹⁰³² ğurfede: ğurvede YB, ğarqada bir gün İS

⁹⁰³³ üzre: -YB

⁹⁰³⁴ qarındaşlarına intizâr üzre iken: qarındaşlarınıuñ geleceğine intizâr iken İS

⁹⁰³⁵ Cebrâ'îl: hazret İS

⁹⁰³⁶ nâzil olup Ken'an'da olan evlâd-ı Ya'qûb bu cānibe mâyil: evlâd-ı Ya'qûb Ken'an'dan çıkdıkların İS

⁹⁰³⁷ günde: günden şoñra İS

⁹⁰³⁸ on iki gün geçdükde: on üçüncü gün İS

⁹⁰³⁹ süvâr oldı: çıkdı İS

⁹⁰⁴⁰ âdem ve: -İS

⁹⁰⁴¹ qâdem qâdem yürüdüklerinde hemân dem bir cây-ı hurremde: biraz yir gitdükleri dem İS

⁹⁰⁴² kervānuñ: kârbānuñ İÜ, MO

⁹⁰⁴³ kervānuñ maqdemine yetdiler: kervāna rast geldiler İS

⁹⁰⁴⁴ ol cānibe: anlardan yaña İS

⁹⁰⁴⁵ kervān: kârvān İÜ, kârbān MO

⁹⁰⁴⁶ evvelinde: önünde İS

⁹⁰⁴⁷ ber-şekl-i: pür-şekl-i İS

⁹⁰⁴⁸ Mısr'a revāñ olurlar: gelürler İS

⁹⁰⁴⁹ Her birinüñ ruhsâr-ı pür-envârî âlüde-i ğubâr-ı rāh ve başlarında birer kiçe külâh. Yūsuf anlara harîş olup her birin teşhîş itdi. Anlar dâde-i başar açup Yūsuf'dan haber bilmediler. Yūsuf'la gelen 'asker anlaruñ kamer-peykerlerine nazâr idüp hayret barmaĝın ışırdılar: Yūsuf anları teftîş itmedin bilüp anlar Yūsuf'ı teşhîş itmediler her biri toza ğarq olup başlarında birer kiçe külâh ammâ yüzleri güyâ bedr olmuş mâhdur 'asker anlaruñ tal'at-i münevverlerine nazâr idüp engüşt hayreti dendân fikretle ışırdılar İS

⁹⁰⁵⁰ Yūsuf'uñ ferzendi Mîşâ-yı nâmdâr ol arada süvâr idi: ol vaqt Mîşâ-yı nâmdâr ki Yūsuf'uñ 'ayâlidür saĝ yanında süvâr idi İS

başıretle⁹⁰⁵¹ [YB149a] ol dil-āverlere nazār idüp gördi⁹⁰⁵² ve⁹⁰⁵³ Yūsuf'a baqardı. [İS188a] Yūsuf acmazdan bu diqqatle nazāruñ⁹⁰⁵⁴ aşlın şorup Mīşā eyitdi ey peder-i ālī-şān bu on nefer cevānān sīmāda hemān cenābuñuzla yeksāndur.⁹⁰⁵⁵ Yūsuf çeşm-i giryānla⁹⁰⁵⁶ pinhān oğlına eyitdi ey verd-i ḥandān ol gördüğüñ⁹⁰⁵⁷ müsāfirān senüñ 'ammūlaruñ⁹⁰⁵⁸ ve benüm ihvānumdur ammā bu rāzı ifşāya rızā-yı Ḥudā lāzımdur.⁹⁰⁵⁹ Senden temennā iderüm ki kendü ḥalvet-serāñı ol ğarīblere me'vā idesin⁹⁰⁶⁰ ve şānlarına münāsib ri'āyeti kendüñe⁹⁰⁶¹ vācib bilesin ve rağbet-i bī-nihāyetle⁹⁰⁶² 'ālī ziyāfet idüp vīrān dillerin ābād ve rāh-ı meşakḳatle mu'tād olan nihādların ḥüsn-i ittihādla⁹⁰⁶³ şād idesin.⁹⁰⁶⁴

MÜFRED⁹⁰⁶⁵ [MO123b]

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ūlün]

Zahīrūmsin n'ola bārum⁹⁰⁶⁶ götürseñ

Gülimsin rāhdan ḥārum götürseñ⁹⁰⁶⁷

*Ve cā'e ihvetu Yūsufe fe-deḥalū 'aleyhi fe-'arafehum ve hum lehu munkirūn.*⁹⁰⁶⁸ Meger vilāyet-i⁹⁰⁶⁹ Mışr'da 'ādet bu idi ki her kim Mışr'uñ ḳapusına gelse Yūsuf'uñ

⁹⁰⁵¹ Dīde-i başiretle: başiret göziyle İS

⁹⁰⁵² gördi: girü rüy-ı İÜ, MO

⁹⁰⁵³ ol dil-āverlere nazār idüp gördi ve: bī-iḥtiyār bir ol dil-āverlere nazār ve dönüp bir İS

⁹⁰⁵⁴ acmazdan bu diqqatle nazāruñ: bu diqqat nazāruñ İS

⁹⁰⁵⁵ peder-i ālī-şān bu on nefer cevānān sīmāda hemān cenābuñuzla yeksāndur: serve ol on nefer yigitler şeklen sizlere beñzerler İS

⁹⁰⁵⁶ çeşm-i giryānla: giryān olup İS

⁹⁰⁵⁷ gördüğüñ: gördüğüñ İÜ

⁹⁰⁵⁸ 'ammūlaruñ: 'ammīlerüñ İÜ, MO

⁹⁰⁵⁹ müsāfirān senüñ 'ammūlaruñ ve benüm ihvānumdur ammā bu rāzı ifşāya rızā-yı Ḥudā lāzımdur: cevānān benüm birāderlerüm ve senüñ 'ammīlerüñdür lākin bu sırrı ifşā itme ki rızā-yı Ḥudā gerekdür İS

⁹⁰⁶⁰ Senden temennā iderüm ki kendü ḥalvet-serāñı ol ğarīblere me'vā idesin: ol ğarībleri saña ışmarladum ki kendü ḥücreñi anlara me'vā idesin İS

⁹⁰⁶¹ kendüñe: -İS

⁹⁰⁶² rağbet-i bī-nihāyetle: -İS

⁹⁰⁶³ ittihādla: ittihād ile MO

⁹⁰⁶⁴ vīrān dillerin ābād ve rāh-ı meşakḳatle mu'tād olan nihādların ḥüsn-i ittihādla şād idesin: göñüllerin mütesellī kılasın İS

⁹⁰⁶⁵ Müfred: beyt İÜ, MO, -İS

⁹⁰⁶⁶ bārum: yārüm İÜ

⁹⁰⁶⁷ Zahīrūmsin n'ola bārum götürseñ/Gülimsin rāhdan ḥārum götürseñ: -İS

tapusına ‘arz olmayınca⁹⁰⁷⁰ ve hâli teftîş olup bāy u ger dervîş gibi bilinmeyince şehre girmeye icâzet virmezlerdi.⁹⁰⁷¹ Çün şehri Mısr'a bu cumhūr⁹⁰⁷² irüp ‘arz-ı hâle destūr [İS188b] aldılar.⁹⁰⁷³ [İÜ145a] Mîşâ anları hücre-i hâşına⁹⁰⁷⁴ da‘vet ve pey-â-pey üç⁹⁰⁷⁵ gün ziyâfet itdi. Anlar bu in‘âmı ve kendülere olan⁹⁰⁷⁶ rağbet-i temâmı görüp birbirine bu kelâmı didiler ki⁹⁰⁷⁷ âyâ⁹⁰⁷⁸ bizüm gibi ehl-i ğurbetle şâh-ı vilâyet [YB149b] beyninde⁹⁰⁷⁹ vesîlet nedür ki bu kadar ‘izzete⁹⁰⁸⁰ delâlet ide. Biri⁹⁰⁸¹ eyitdi bunu firâset iderüm ki bize itdükleri şefkat ğâlibâ⁹⁰⁸² ğurbetümüze himâyeten ve müsâferetümüze ri‘âyetendür ola.⁹⁰⁸³ Biri eyitdi zannum budur ki⁹⁰⁸⁴ atamuza hürmet ve nübüvvetine rağbet⁹⁰⁸⁵ için bizüm hâlümüze merhâmet⁹⁰⁸⁶ itdiler ve biri eyitdi bize olan hizmete bu ‘illetdür ki⁹⁰⁸⁷ vâlî-i vilâyet⁹⁰⁸⁸ bizümle hem-milletdür ve hikmet-i Rabb-i ‘izzetdür ki ni‘met-i vefretle vilâyetümüze ‘avdet itmege ‘alâmetdür⁹⁰⁸⁹ ve bi'l-cümle sırrın fehm itmeyüp⁹⁰⁹⁰ her biri bir niçe⁹⁰⁹¹ efkârla üç⁹⁰⁹² güne degin intizârla⁹⁰⁹³ dillerine⁹⁰⁹⁴ korhu düşdi ki şâyed

⁹⁰⁶⁸ “(Derken) Yûsuf'un kardeşleri çıkageldiler ve yanına girdiler. Yûsuf onları tanıdı, onlar ise Yûsuf'u tanımıyorlardı.”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/58.

⁹⁰⁶⁹ vilâyet-i: -İS

⁹⁰⁷⁰ olmayınca: iderler idi İÜ

⁹⁰⁷¹ girmeye icâzet virmezlerdi: girmezlerdi İS. // “Mısr'da ‘âdet bu idi.... girmezlerdi”, bu kısım YB, MO ve İÜ nüshalarında ayetten önce, İS nüshasına ise ayetten sonra gelmektedir.

⁹⁰⁷² şehri Mısr'a bu cumhūr: bu cumhūr mahrûse-i Mısr'a İS

⁹⁰⁷³ aldılar: dilediler İS

⁹⁰⁷⁴ hücre-i hâşına: hâş hücreye İS

⁹⁰⁷⁵ üç: üç İÜ

⁹⁰⁷⁶ kendülere olan: -İS

⁹⁰⁷⁷ bu kelâmı didiler ki: eyitdiler İS

⁹⁰⁷⁸ âyâ: ‘acabâ İS

⁹⁰⁷⁹ beyninde: mâ-beyninde İS

⁹⁰⁸⁰ ‘izzete: ‘izzet ü şefkate İS

⁹⁰⁸¹ Biri: ba‘zıları İS

⁹⁰⁸² bunu firâset iderüm ki bize itdükleri şefkat ğâlibâ: -İS

⁹⁰⁸³ ve müsâferetümüze ri‘âyetendür ola: hâlümüze merhâmet itdiler İS

⁹⁰⁸⁴ zannum budur ki: -İS

⁹⁰⁸⁵ ve nübüvvetine rağbet: -İS

⁹⁰⁸⁶ bizüm hâlümüze merhâmet: bize bunca ri‘âyet İS

⁹⁰⁸⁷ olan hizmete bu ‘illetdür ki: -İS

⁹⁰⁸⁸ vilâyet: memleket İS

⁹⁰⁸⁹ ve hikmet-i Rabb-i ‘izzetdür ki ni‘met-i vefretle vilâyetümüze ‘avdet itmege ‘alâmetdür: ki bize olan ‘izzetine bu ‘illetdür İS

⁹⁰⁹⁰ sırrın fehm itmeyüp: -İS

⁹⁰⁹¹ bir niçe: niçe dürlü İS

⁹⁰⁹² üç: üç İÜ

⁹⁰⁹³ intizârla: intizâr ile İÜ, intizâr çeküp İS

⁹⁰⁹⁴ dillerine: gönüllerine İS

şehryār fi'llerinden haberdār ola.⁹⁰⁵ Dördinci gün çün⁹⁰⁶ dīvān-ı sulţānī ve maḥkeme-i cihānbānīye ekābir ü edānī⁹⁰⁷ ḥāzır oldılar. Bunlar daḥı⁹⁰⁸ ādāb-ı selāţin-i zevi'l-ıktidār ve rūsūm-ı ḥavāķin-i ulu'l-ebşār [İS189a] muķtezāsınca 'ubūdiyet çehresin mezellet-i ḥākine sürdiler ve ḥizmet-i sırrın salţanat [MO124a] bārgāhına urdılar ve baķup gördiler ki Yūsuf⁹⁰⁹ taḥt-ı zerrin üzre niķābla⁹¹⁰ cülūs idüp⁹¹¹ başında efser-i şāh ve ḥizmetinde leşker ü sipāh saġ u şoldan niçe biñ ğilmān ellerinde [İÜ145b] ķılıcları 'uryān şaf şaf her cānibe nigārān iken⁹¹² bu zīnet-i şāhāndur⁹¹³ dīvān-ı [YB150a] dīn u devlet ve erkān-ı āyīn-i salţanat⁹¹⁴ seyr itdüklerinde heybetlerine dehşet itdiler. Bir zamān ne nuţķa mecāl ve ne teneffüse iḥtimāl şöyle ki⁹¹⁵ dem-beste ve lāl ü ḥayrān ve mużţaribü'l-bāl ũurdılar. Çün iznle ũapusına girdiler. 'İzzet ü ikrāmla selām virüp raġbet ü⁹¹⁶ iltiyāmla kelām itdiler ki ey şāh-ı vilāyet ve ey pādişāh-ı mülk ü millet⁹¹⁷ perişān hālümüze merḥamet⁹¹⁸ eyle ki āl-i resülüz ve devām-ı devlet du'āsına⁹¹⁹ meşġülüz diyü neseblerini ve ḥizmetine gelmege sebeblerini [İS189b] 'İberī 'ibāretle 'arz-ı 'ubūdiyet⁹¹¹⁰ itdiler. Yūsuf-ı Ken'an 'Umrān dilin⁹¹¹¹ 'ayān bilürken kendüyi setr⁹¹¹² için tercemān getürdi ve niķāb altından anlara ḥiddetle nazār idüp töhmetle eyitdi. Ḥāşā ki siz nesl-i enbiyā olasuz ya'lema'llāhu fırķa-i pür-cefā ve zümre-i eşķiyāsuz ki yüzünüzde dālaletden eşer görünüp gözüñüz dāde-i cāsūsa beñzer belki cümleñüz⁹¹¹³ cāsūs olup mülk-i⁹¹¹⁴ Mışr'a mekr ü füsūs itmege

⁹⁰⁵ şehryār fi'llerinden haberdār ola: fi'llerine şāh vāķıf ola İS

⁹⁰⁶ çün: -İÜ, -MO

⁹⁰⁷ ekābir ü edānī: -İS

⁹⁰⁸ Bunlar daḥı: -İS

⁹⁰⁹ Yūsuf: ḥāzret-i Yūsuf İS

⁹¹⁰ niķābla: muķābele YB

⁹¹¹ cülūs idüp: oturup İS

⁹¹² şaf şaf her cānibe nigārān iken: ũururken İS

⁹¹³ şāhāndur: şāhāne ile İÜ, şāhānla MO. // bu zīnet-i şāhāndur: -İS

⁹¹⁴ salţanat: salţanatı İÜ. // āyīn-i salţanat: sa'ādet İS

⁹¹⁵ ki: -MO

⁹¹⁶ raġbet ü: -İS

⁹¹⁷ ve ey pādişāh-ı mülk ü millet: -İS

⁹¹⁸ merḥamet: ḥimāyet İS

⁹¹⁹ devām-ı devlet du'āsına: du'ā-yı devlete İS

⁹¹¹⁰ 'İberī 'ibāretle 'arz-ı 'ubūdiyet: 'Umrān dili üzre 'arz itdile İS

⁹¹¹¹ Ken'an 'Umrān dilin: dillerin İS

⁹¹¹² setr: sırr İS

⁹¹¹³ belki cümleñüz: -İS

geldüñüz.⁹¹¹⁵ Ta‘ām için iki⁹¹¹⁶ kişi tamām iken cümleñüz gelmege ne ikdāmdur. Añlarum ki kaçd-ı merāmuñuz memālik hālin düşmenlere i‘lāmdur. Pes bu iş tefahhuş olunup yād u biliş ve bāy u dervīş oldukları muhkem teftiş olunup⁹¹¹⁷ habse emr itdi. Anlar nālişler ile dil-rīş sözler [İÜ146a] söyleyüp [YB150b] ‘işret ü⁹¹¹⁸ ‘iş umarlarken [MO124b] böyle teşvīş gördüklerin⁹¹¹⁹ nāle ve āh idüp ma‘āza’llāh ey şāh-ı ‘ālem-penāh⁹¹²⁰ bize bu töhmetle nigāh ve isnād-ı günāh itme ki āl-i Ya‘kūb’uz ve şalāh u zühdle⁹¹²¹ memdūh-ı mergūbuz. Şāh şanmāşun ki [İS190a] aşhāb-ı şerr ü şūr u āşūbuz. Rabb-i ‘izzetçün⁹¹²² bizi böyle töhmetçün⁹¹²³ belā-yı habsle mübtelā itme ki⁹¹²⁴ biz bunda fitne ve fesād ve ta‘zīb-i ‘ibād u tahrib-i bilād için gelmedük. Belki şalāh u sedād ve ümīd-i ‘adl u dād⁹¹²⁵ için geldük. Eger⁹¹²⁶ atamuzuñ kerāmetini ve hasret ü⁹¹²⁷ hüzn içre hāletini hazret-i şāh-ı ‘adālet-nihād⁹¹²⁸ bilseydi hayırla adımız yād ve bī-tevaqquf ber-murād ideydi. Yūsuf eyitdi ehl-i şafā n’içün maḥzūn ve mübtelādur meger siz aña cefā idersiz ola. Anlar eyitdiler ḥāşā-li’llāh ey server ki bizden peder cefā vü zarar göre. İllā⁹¹²⁹ evlādından bir püser şahrāda koyun güderken kurd anı yiyüp⁹¹³⁰ hūnīn⁹¹³¹ gömlegin pedere virdügümüzde⁹¹³² bu rengīn hāle⁹¹³³ ziyāde maḥzūn ve gāyetle⁹¹³⁴ hāli diğere-gün oldı. Şimdi eger bizden daḥı dūr olursa ‘ayāndur ki

⁹¹¹⁴ mülk-i: şehri İS

⁹¹¹⁵ geldüñüz: geldiñüz İÜ

⁹¹¹⁶ iki: bir iki MO

⁹¹¹⁷ olunup: olunca İÜ, MO. // Pes bu iş tefahhuş olunup yād u biliş ve bāy u dervīş oldukları muhkem teftiş olunup: deyü ‘unf u şiddetle cümlesin İS

⁹¹¹⁸ ü: -YB

⁹¹¹⁹ gördüklerin: gördüklerinde MO. // nālişler ile dil-rīş sözler söyleyüp ‘işret ü ‘iş umarlarken böyle teşvīş gördüklerin: -İS

⁹¹²⁰ ey şāh-ı ‘ālem-penāh: ey şāh İS

⁹¹²¹ zühdle: zühd ile MO

⁹¹²² ‘izzetçün: ‘izzetiçün MO

⁹¹²³ töhmetçün: töhmetiçün İÜ, MO, töhmet için gelmedük İS

⁹¹²⁴ ki: -İS

⁹¹²⁵ ve ümīd-i ‘adl u dād: -İS

⁹¹²⁶ Eger: ve ümīd-i ‘adl u dād eger İS

⁹¹²⁷ ü: -YB

⁹¹²⁸ şāh-ı ‘adālet-nihād: şāh İS

⁹¹²⁹ illā: -İÜ

⁹¹³⁰ yiyüp: ekl idüp İS

⁹¹³¹ hūnīn: kanlı İS

⁹¹³² virdügümüzde: iletügümüzde İS

⁹¹³³ bu rengīn hāle: -İS

⁹¹³⁴ gāyetle: -İS

cān⁹¹³⁵ tenden [İS190b] nefür⁹¹³⁶ ide. Yūsuf eyitdi pes⁹¹³⁷ yā n'îçün ol pîri pîrânını⁹¹³⁸ tenhâ ve hâzîn koyup biriñüz aña qarîn olmaduñuz. Eyitdiler bir birâderümüz⁹¹³⁹ anuñ qatında [YB151a] anasıyla⁹¹⁴⁰ hizmetinde kendü tã'atdedür⁹¹⁴¹ meger pederleriyle evde qalan Yūsuf'la ana ata bir qarındaş olan İbni Yâmin idi [İÜ146b] ki Yūsuf çâha atıldıqda⁹¹⁴² ol mâh⁹¹⁴³ anda hâzır degildi. *Ve lemmâ*⁹¹⁴⁴ *cehhezehum bi-cehâzihim kâle'tünî bi-añin lekum min-ebîkum elâ-tereve* *ennî üfî'l-keyle ve ene hayru'l-munzilîn.*⁹¹⁴⁵ Yūsuf anlara qaşd-ı intikâm itmeyüp niçe⁹¹⁴⁶ şîrîn kelâmıyla⁹¹⁴⁷ tekellüm eyledi ve tebessümle ta'zîm [MO125a] ü ikrâm ve anlar için ta'yîn-i maqâm itdürüp tekrâr envâ'-ı ta'âmla ziyâfetin 'âm itdükden⁹¹⁴⁸ soñra her birine birer yük galle⁹¹⁴⁹ in'âm idüp eyitdi. Eger sizde hîle ve âl yoğsa⁹¹⁵⁰ ve aqvâl bu beyân [İS191a] olunan maqâl üzre⁹¹⁵¹ ise itmînân-ı⁹¹⁵² qalb için biriñüz bunda qalsun ve⁹¹⁵³ gayrıñuz gidüp⁹¹⁵⁴ anda qalan birâderiñüzi alup bunda gelsün. Eger ki⁹¹⁵⁵ şıdquñuz⁹¹⁵⁶ qatında 'ayân ola şânuñuza⁹¹⁵⁷ lâyıq

⁹¹³⁵ cān: cānı İÜ

⁹¹³⁶ nefür: nüfüz İÜ, MO

⁹¹³⁷ pes: -İS

⁹¹³⁸ pîrânını: -İS

⁹¹³⁹ birâderümüz: birâderimüz İÜ, birimüz İS

⁹¹⁴⁰ anasıyla: anasıyla YB

⁹¹⁴¹ hizmetinde kendü tã'atdedür: hizmetündedir ki anuñla eglenür İS

⁹¹⁴² atıldıqda: atıldıqında İS

⁹¹⁴³ mâh: -İS

⁹¹⁴⁴ Ayette geçen "Ve lemmâ" ibaresi, YB, İÜ ve İS nüshalarında "Fe-lemmâ" şeklinde yanlış yazılmıştır.

⁹¹⁴⁵ "Yūsuf onların yüklerini hazırlatınca dedi ki: "Sizin baba bir kardeşinizi de bana getirin. Görmüyor musunuz, ölçęi tam dolduruyorum ve ben misafir ağırlayanların en iyisiyim.", Kur'ân-ı Kerîm, 12/59.

⁹¹⁴⁶ niçe: belki niçe İS

⁹¹⁴⁷ kelâmıyla: kelâm ile İÜ, MO, İS

⁹¹⁴⁸ tekellüm eyledi ve tebessümle ta'zîm ü ikrâm ve anlar için ta'yîn-i maqâm itdürüp tekrâr envâ'-ı ta'âmla ziyâfete 'âm itdükden: anlar için ta'yîn-i maqâm ve ta'zîm ü ikrâm ve tekrâr envâ'-ı ta'âmla her birin ziyâfete ikdâm itdükden İS

⁹¹⁴⁹ yük galle: deve yüki ziyâde buğdây İS

⁹¹⁵⁰ yoğsa: yoksa İÜ, yoğısa MO

⁹¹⁵¹ maqâl üzre: gibi İS

⁹¹⁵² itmînân-ı: taşdıq-ı İS

⁹¹⁵³ qalsun ve: rehn qalup İS

⁹¹⁵⁴ gidüp: gitsün tã ki varup İS

⁹¹⁵⁵ alup bunda gelsün. Eger ki: getirüp İS

⁹¹⁵⁶ şıdquñuz: şadıquñuz YB

⁹¹⁵⁷ ola şânuñuza: olursa size İS

bunca ni‘met-i firāvān ihsān ola.⁹¹⁵⁸ *Fe-in-lem te’tūnī bi-hī fe-lā keyle lekum ‘indī ve lā-taḫrabūni.*⁹¹⁵⁹ Şöyle ki varup ol birāderiñüzi⁹¹⁶⁰ bir çāre ile bu diyāra⁹¹⁶¹ getürmeyesiz muḫarrerdür ki hergiz⁹¹⁶² ni‘met ü ḫurbetümi görmeyesiz.⁹¹⁶³ *Ḳālū se-nurāvidu ‘anhu ebāhu ve innā le-fā’ilūn.*⁹¹⁶⁴ Anlar eyitdiler işbu ḫizmetçün⁹¹⁶⁵ atamuza minnet⁹¹⁶⁶ idüp cidd-i ḡāyetle⁹¹⁶⁷ anı terḡīb ḫılavuz [YB151b] [İS191b] ve ‘an-ḫarīb İbni Yāmin'i alup girü bunda⁹¹⁶⁸ gelevüz. Ḥālā şehryār⁹¹⁶⁹ bizden her ḫanḡımızu ihtiyār iderse taşdıḡ-i ḫalb için alıḫosunlar.⁹¹⁷⁰ Pes her birine ḫur‘a bıraḡup fāl⁹¹⁷¹ Şem‘ün'a düşdi. Ba‘zılar eyitdi [İÜ147a] Yūsuf Yehūdā'yı ihtiyār itdi.⁹¹⁷² *Ve ḫāle li-fityāni-hi’c’alū biḏā’atehum fī-riḫāli-him le’allehum ya’rifūne-hā izā’nḫalebū ilā-ehlihīm le’allehum yerci’ün.*⁹¹⁷³ Ḥuddāmına⁹¹⁷⁴ fermān itdi ki ḡılāl için⁹¹⁷⁵ virdükleri mällarını girü cuvāllarında⁹¹⁷⁶ pinhān ideler tā ki aşḫāb u āli ḫatında bu aḫvāli añup anlara⁹¹⁷⁷ [İS192a] itdügümüz⁹¹⁷⁸ ta’zīm ü iclāli zıkr ve⁹¹⁷⁹ girü bunda gelmeḡi fikr ideler. Mervīdür⁹¹⁸⁰ ki Yūsuf anlar ile bu ittiḫādı⁹¹⁸¹

⁹¹⁵⁸ ni‘met-i firāvān ihsān ola: ni‘metler ihsān ḫılam İS

⁹¹⁵⁹ “Eḡer onu bana getirmezsensiz, artık benim yanımda size verilecek tek ölçek (zahire) bile yoktur ve bir daha da bana yaklaşmayın.”, Kur’ân-ı Kerīm, 12/60.

⁹¹⁶⁰ ol birāderiñüzi: anı İS

⁹¹⁶¹ bir çāre ile bu diyāra: bunda İS

⁹¹⁶² muḫarrerdür ki hergiz: muḫarrer İS

⁹¹⁶³ görmeyesiz: görmeyesiz zīrā her kimse ki çehre-i ‘ahd-i vefāyı nāḫın ‘özü ve cefāyla ḫarāş ide kātib-i dehr kezālik ḫahrıla raḫam vücūdını şafḫa-i defter rüzḡardan tırāş ide İS

⁹¹⁶⁴ “Dediler ki: “Onu babasından isteyeceḡiz ve muḫakkak bunu yaparız.”, Kur’ân-ı Kerīm, 12/61.

⁹¹⁶⁵ ḫizmetçün: ḫizmet için İÜ, MO

⁹¹⁶⁶ minnet: küllī minnet MO. // işbu ḫizmetçün atamuza minnet: ey efdāl-i sülūk-ı selāḫin ve a’ḫal-ı mülūk ‘adl-i āyīn biz cümlemüz hemīn bu ḫizmet için babamuza küllī minnet İS

⁹¹⁶⁷ ḡāyetle: ceḫd ile İS

⁹¹⁶⁸ girü bunda: -İS

⁹¹⁶⁹ şehryār: -İS

⁹¹⁷⁰ iderse taşdıḡ-i ḫalb için alıḫosunlar: iderseñüz ḫalbüñüz muḫḫma’in olmaḡ için alıḫoyasuz İS

⁹¹⁷¹ fāl: ḫāl İÜ

⁹¹⁷² Pes her birine ḫur‘a bıraḡup fāl Şem‘ün'a düşdi. Ba‘zılar eyitdi Yūsuf Yehūdā'yı ihtiyār itdi: meşām dil-i Yūsuf ihvāndan bü-yı şıḫ istişmām idüp talaḫḫuf ḫarīḫiyle buyurdı ki bī-tevaḫḫuf ser-i menzile ḫuşūl-i maḫşūda vuşūl bulalar. Pes mābeynlerinde ḫur‘a bıraḡup ḫur‘a Şem‘ün'a düşdüḡde anı ihtiyār idüp alıḫodı. Bir rivāyetde Yehūdā'yı alıḫodılar İS

⁹¹⁷³ “Yūsuf adamlarına dedi ki: “Onların ödedikleri zahire bedellerini yüklerinin içine koyun. Umulur ki ailelerine varınca onu anlarlar da belki yine dönüp gelirler.”, Kur’ân-ı Kerīm, 12/62.

⁹¹⁷⁴ Ḥuddāmına: Yūsuf ḫuddāmına MO

⁹¹⁷⁵ Ḥuddāmına fermān itdi ki ḡılāl için: Yūsuf nigerlerine ışmarladı ki ol buḡdāy için İS

⁹¹⁷⁶ cuvāllarında: anlaruñ çuvallarına İS

⁹¹⁷⁷ ki aşḫāb u āli ḫatında bu aḫvāli añup anlara: ehl ü ‘ayāli ḫatına varduḫlarında bizüm anlara İS

⁹¹⁷⁸ itdügümüz: itdigimiz İÜ

⁹¹⁷⁹ ve: -İÜ. // zıkr ve: zıkr idüp İS

⁹¹⁸⁰ Mervīdür: rivāyetdür ki İS

itmekden iki murādı vardı.⁹¹⁸² Biri pederinüñ ğayrı mālî yok zann⁹¹⁸³ [MO125b] idüp umardı ki birāderleri⁹¹⁸⁴ mālî varıcağ pederleri girü isti'calle anları ğalle almağa irsāl ide ve biri ğılāl içinde virdükleri māl zuhūr idicek sehve⁹¹⁸⁵ buğdayla⁹¹⁸⁶ ölçülmiş zann idüp ol māl anlara helāl olmamağ iḥtimālinden⁹¹⁸⁷ girü 'ayālin Mısr'a irsāl itmek⁹¹⁸⁸ lâzım gele.⁹¹⁸⁹ *Fe-lemmā race'ū ilā ebihim kālū yā ebā-nā muni'a minnā'l-keylu fe-ersil me'anā eḥānā nektel ve innā lehu le-ḥāfizūn.*⁹¹⁹⁰ Evlād-ı Ya'kūb çün [YB152a] girü Ken'an'a irüp rüy-i⁹¹⁹¹ pederlerin gördiler. Bu geçen⁹¹⁹² haberlerin nakl⁹¹⁹³ idüp İbni Yāmin'i bizümle vilāyet-i Mısr'a muvāsalat eyle ki⁹¹⁹⁴ biz anı ḥıfz u ḥırāset idüp ḥācet vaḳtinde ḥimāyet ve her ḥāline ri'āyet itmekde fevt-i⁹¹⁹⁵ fırsat itmezüz didiler ve bu yüzden niçe iltiyāmla⁹¹⁹⁶ çok⁹¹⁹⁷ minnetler itdiler. Ya'kūb [İÜ147b] [İS192b] evlādından⁹¹⁹⁸ böyle haber güş⁹¹⁹⁹ itdükde hemīn⁹²⁰⁰ cüş idüp⁹²⁰¹ *Ḳāle hel-āmenu-kum 'aleyhi illā kemā emintukum 'alā aḥlihi min-ḳablu f'allāhu ḥayrun ḥāfizā ve huve erḥamu'r-rāḥimīn.*⁹²⁰² Eyitdi ben size

⁹¹⁸¹ anlar ile bu ittihādı: böyle İS

⁹¹⁸² vardı: vardı İÜ, MO

⁹¹⁸³ zann: fehm İS

⁹¹⁸⁴ birāderleri: karındaşları İS

⁹¹⁸⁵ sehve: sehve İÜ, MO. // ğılāl içinde virdükleri māl zuhūr idicek sehve: ğalle içinde mālın bulıcağ İS

⁹¹⁸⁶ buğdayla: buğday ile İÜ, buğdayla bile İS

⁹¹⁸⁷ ol māl anlara helāl olmamağ iḥtimālinden: bu bize helāl degüldür deyü İS

⁹¹⁸⁸ itmek: eylemek İÜ

⁹¹⁸⁹ irsāl itmek lâzım gele: göndere İS

⁹¹⁹⁰ "Onlar, babalarına döndüklerinde, "Ey babamız! Bize artık zahire verilmeyecek. Kardeşimizi (Bünyamin'i) bizimle gönder ki zahire alalım. Onu biz elbette koruruz" dediler.", Kur'an-ı Kerim, 12/63.

⁹¹⁹¹ rüy-ı: -İS

⁹¹⁹² geçen: gecen MO

⁹¹⁹³ nakl: hikāyet İS

⁹¹⁹⁴ vilāyet-i Mısr'a muvāsalat eyle ki: Mısr'a gönder ki İS

⁹¹⁹⁵ fevt-i: kuvvet-i YB

⁹¹⁹⁶ iltiyāmla: iltiyām ile MO

⁹¹⁹⁷ ḥıfz u ḥırāset idüp ḥācet vaḳtinde ḥimāyet ve her ḥāline ri'āyet itmekde fevt-i fırsat itmezüz didiler ve bu yüzden niçe iltiyāmla çok: ḥıfz itmekde daḳıka fevt itmezüz deyü İS

⁹¹⁹⁸ evlādından: evlādlarından MO

⁹¹⁹⁹ böyle haber güş: bu haberi istimā' İS

⁹²⁰⁰ hemīn:-İÜ

⁹²⁰¹ hemīn cüş idüp: -İS

⁹²⁰² "Yakub onlara, "Onun hakkında size ancak, daha önce kardeşi hakkında güvendiğim kadar güvenebilirim! Allah en iyi koruyandır ve O, merhametlilerin en merhametlisidir" dedi.", Kur'an-ı Kerim, 12/64.

İbni⁹²⁰³ Yâmin'i⁹²⁰⁴ nice inanayım ve firâkına anuñ niçeye dek⁹²⁰⁵ katlanayım. Bundan evvel birâderini alup⁹²⁰⁶ n'eyledüñüz⁹²⁰⁷ baña haber virüñ ki ol mihr-i enverüñ⁹²⁰⁸ derdi⁹²⁰⁹ baña derd-i ser oldu. Zannum budur ki siz aña nice himâyet⁹²¹⁰ itdüñüz⁹²¹¹ ise İbni Yâmin'e⁹²¹² dağı eyle⁹²¹³ ri'âyet idersüz.⁹²¹⁴ Haķıķat keşret-i muhâfazatda hâzret-i Rabb-i 'izzet emrinde hikmet-i bî-nihâyetdür ki kullarını bî-minnet şefkatinden⁹²¹⁵ ve her vaķt muhâfazatdan hâlî olmaz. Size havâle itmek vebâl ve emrini zevâle imtişâl bir hoş hâldür. Cümle 'ayâl Ya'ķüb'dan böyle maķâl güş itmekle mebhüt ve⁹²¹⁶ lâl ü muztaribü'l-bâl olup⁹²¹⁷ pîrüñ bu hiddetinden fi'l-hâl [MO126a] şaşdılar⁹²¹⁸ ve cevâba kâdir olmayup katından [YB152b] kaçdılar. *Ve lemmâ fetahû metâ'a-hum vecedû biđâ'ate-hum ruddet ileyhim [İS193a] kâlû yâ ebâ-nâ mâ-nebġî hâzihi biđâ'atunâ ruddet ileynâ ve nemîru ehlenâ ve nahfazû ehânâ ve nezdâdu keyle be'îr zâlike keylun yesîr.*⁹²¹⁹ Çün ġalle çüvâlların açdılar ni'mete virdükleri mâlları çüvâllarında zuhûr idüp huzûr-ı pîre cümlesi mesrûr ve bu ni'mete pür-ħubûr geldiler ve hayr-ħaberden eşer gösterüp eyitdiler⁹²²⁰ ey peder hâlâ Mışr'a⁹²²¹ 'Azîz [İÜ148a] olan server bize bir mertebe

⁹²⁰³ İbni: -İÜ

⁹²⁰⁴ ben size İbni Yâmin'i: size anı İS

⁹²⁰⁵ anuñ niçeye dek: niçe bir İS

⁹²⁰⁶ Bundan evvel birâderini alup: anuñ birâderini İS

⁹²⁰⁷ n'eyledüñüz: n'eylediñüz İÜ

⁹²⁰⁸ ol mihr-i enverüñ: - İS

⁹²⁰⁹ derdi: kırķ yıldır derdi İS

⁹²¹⁰ himâyet: -İÜ

⁹²¹¹ Zannum budur ki siz aña nice himâyet itdüñüz: añlarum ki siz anı niçe şakladuñuz İS

⁹²¹² Yâmin'e: Yâmin'i İS

⁹²¹³ eyle: öyle İÜ

⁹²¹⁴ ri'âyet idersüz: şaklırsız İS

⁹²¹⁵ şefkatinden: şefkatden MO

⁹²¹⁶ mebhüt ve: -İÜ

⁹²¹⁷ Haķıķat keşret-i muhâfazatda muztaribü'l-bâl olup: Haķ te'âlâ her kez sizden evlâ hâfızdur ki kullarını muhâfazatından dâyimâ merħametden hâlî degüldür ben anı size işmarlamaz Hudâ-yı niyâza işmarlarum. Anlar sükût u müteħayyir ü mebhüt olup İS

⁹²¹⁸ fi'l-hâl şaşdılar: cümlesi şaşdılar İS

⁹²¹⁹ "Yüklerini açıp zahire bedellerinin kendilerine geri verildiğini gördüler. "Ey babamız! Daha ne isteriz? İşte ödediğimiz bedeller de bize geri verilmiş. Onunla yine ailemize yiyecek getirir, kardeşimizi korur ve bir deve yükü zahire de fazladan alırız. Çünkü bu getirdiğimiz az bir zahiredir" dediler.", Kur'ân-ı Kerîm, 12/65.

⁹²²⁰ zuhûr idüp huzûr-ı pîre cümlesi mesrûr ve bu ni'mete pür-ħubûr geldiler ve hayr-ħaberden eşer gösterüp eyitdiler: zuhûra gelüp cümlesi bu nîmete şadân olup girü pîr-i Ken'ân huzûrına geldiler ve luğfla eyitdiler İS

⁹²²¹ Mışr'a: diyâr-ı Mışr'a İS

‘izzetler itdi ki anı kimseye ne birāder ider⁹²²² ne peder. İmdi eger katında hürmetümüz olmayadı biḍā‘atümüz alup girü bize red itmeyeydi⁹²²³ bu def‘a bizümle diyār-ı Mısr'a İbni Yāmin bile gelsün ki anı beklemekte emīn olup şaklamaḡda ‘ahd ü yemīn idelüm.⁹²²⁴ Umaruz ki ‘Azīz bize vefretle ri‘āyet ve ni‘meti çok virüp keşretle hürmet ide.⁹²²⁵ *Ḳāle len-ursile-hu me‘akum hattā tu’tūni mevşikan min-Allāhi le-te’tunne-nī bi-hī illā en-yuḡāta bikum [İS193b] fe-lemmā ātevhū mevşikahum ḳāl’allāhu ‘alā-mā-neḳūlu vekīl.*⁹²²⁶ Ya‘ḳūb eyitdi redd-i mālı siz ‘ālī görüp⁹²²⁷ luḡ u kerem şanursız ammā ben derd ü elem bilürüm.⁹²²⁸ Zīrā eger⁹²²⁹ anuñ katında hürmetüñüz olaydı biḍā‘atüñüz redd itmeyüp cān u dilden⁹²³⁰ alaydı ki ḳabūl-i bidā‘at nişān-ı [YB153a] raḡbet⁹²³¹ ve redd-i ni‘met⁹²³² zillete ‘alāmetdür. Cāyiz ki⁹²³³ ihānet idüp sizi dergāhdan sürdi ve virdüğüñüz⁹²³⁴ mālı begenmeyüp yüziñüze urdı ammā eger sizde şadāḳat olup kelāmuñuz ḡaḳīḳat ise⁹²³⁵ tā öñümde muḡkem yemīn idüp göñlüm emīn⁹²³⁶ olmayınca⁹²³⁷ İbni Yāmin [MO126b] sizüñle gitmez. ‘Ahd idüñ ki anı baña şaḡ⁹²³⁸ u sālīm getürüp zarar u ziyān irişdirmeyesiz. Cümlesi bu⁹²³⁹ emānet⁹²⁴⁰ üzre ĩmān-ı şidād ile⁹²⁴¹ ḳasem yād

⁹²²² ider: ider ve İÜ

⁹²²³ bize red itmeyeydi: virmeyeydi İS

⁹²²⁴ bu def‘a bizümle diyār-ı Mısr'a İbni Yāmin bile gelsün ki anı beklemekte emīn olup şaklamaḡda ‘ahd ü yemīn idelüm: İbn Yāmin bizümle gelsün ki bu kez anı şaklamaḡda emīn olalum İS

⁹²²⁵ vefretle ri‘āyet ve ni‘meti çok virüp keşretle hürmet ide: ‘izzet ü ni‘meti çok virüp yine ri‘āyet eyleye İS

⁹²²⁶ “Babaları, "Kuşatılıp çaresiz durumda kalmanız hariç, onu bana geri getireceğinize dair Allah adına sağlam bir söz vermedikçe, onu sizinle göndermeyeceğim" dedi. Ona güvencelerini verdiklerinde, "Allah söylediklerimize vekildir" dedi.", Kur‘ân-ı Kerīm, 12/66.

⁹²²⁷ redd-i mālı siz ‘ālī görüp: siz anı İS

⁹²²⁸ bilürüm: görürüm İS

⁹²²⁹ Zīrā eger: belki İS

⁹²³⁰ cān u dilden: -İS

⁹²³¹ raḡbet: rif‘at İS

⁹²³² ni‘met: bizā‘at İS

⁹²³³ Cāyiz ki: ve ḡazret-i Rabb-i ‘izzet daḡı ḳabūl-i ḡā‘at ḳılduḡın şāḡib-i rif‘at idüp mehcūr-ı dergāḡ olanuñ cümle ‘ibādetin redd ider. Cāyiz ki İS

⁹²³⁴ virdüğüñüz: virdigüñüz İÜ, MO

⁹²³⁵ ihānet idüp sizi dergāhdan sürdi ve virdüğüñüz mālı begenmeyüp yüziñüze urdı ammā eger sizde şadāḳat olup kelāmuñuz ḡaḳīḳat ise: ol şāḡ sizi dergāhdan sürüp bizā‘atüñüz yüzüñüze urdı evvelā imdi eger ḡaḳīḳatin zıkr itdüñüz ise İS

⁹²³⁶ emīn: -İÜ

⁹²³⁷ olmayınca: olunca İÜ. // yemīn idüp göñlüm emīn olmayınca: ‘ahd ü yemīn itmeyince İS

⁹²³⁸ şaḡ: emīn İS

⁹²³⁹ Cümlesi bu: cümle İÜ

⁹²⁴⁰ emānet: ‘ahd İS

[İS194a] itdüklerinde⁹²⁴² Ya'küb İbni Yâmin'ün elin tutup qarındaşlarına eyitdi [İÜ148b] benümle itdügünüz⁹²⁴³ hüsni-i va'denün hilâfın itmege tefekkür ü taḥayyül itmeyüp her belâya taḥammül ve emr-i Hudâ'ya tevekkül idesiz.⁹²⁴⁴ *Ve kâle yâ beniiye lâ-tedhulû min-bâbin vâhidin vedhulû min-ebvâbin muferrikatın ve mâ-uğnî 'ankum min-Allâhi min-şey'in ini'l-hukmu illâ li'llâh 'aleyhi tevekkeltu ve 'aleyhi fel'yetevakkeli'l-mutevakkilün.*⁹²⁴⁵ Pes 'ayâliyle⁹²⁴⁶ bir mil miqdârı menzil gidüp Şecerü'l-vedâ'a vâşıl olduklarında İsrâ'îl⁹²⁴⁷ eyitdi ey evlâd-ı Kâbil naşihatümle 'âmil olup gâfil olmayasız ki⁹²⁴⁸ çün bâb-ı Mışr'a iresiz olmasun ki cümleñüz bir kapudan giresiz müteferriḳ bir nice⁹²⁴⁹ derden⁹²⁵⁰ ve münâsib⁹²⁵¹ olan yirden giresiz⁹²⁵² ki bed-nazardan⁹²⁵³ ol Mu'în sizi luṭfiyla⁹²⁵⁴ emîn eyleye. Ya'küb evlâdına bu vaşiyeti⁹²⁵⁵ [YB153b] anuñçün eyitdi ki⁹²⁵⁶ her biri mâh-peyker birbirine beñzer birer nür-ı [İS194b] muşavver idiler. Hâzer itdi ki⁹²⁵⁷ anlara bed-nazar degüp bir zarar irişe. Girü eyitdi benüm ḳudretüm yitmez ki levḥ-i ḳazâ ve ḳaderde taḥrîr olan taḳdîri tedbîrle def' ve yâ ḥud teşhîrle⁹²⁵⁸ def'⁹²⁵⁹ idem ki⁹²⁶⁰ el-

⁹²⁴¹ İmân-ı şidâd ile: -İS

⁹²⁴² itdüklerinde: idüp muḥkem yemîn itdüklerinden şofra İS

⁹²⁴³ itdügünüz: itdügünüz MO

⁹²⁴⁴ benümle itdügünüz hüsni-i va'denün hilâfın itmege tefekkür ü taḥayyül itmeyüp her belâya taḥammül ve emr-i Hudâ'ya tevekkül idesiz: her işde Haḳḳ'a tevekkül idüp benümle itdügünüz ḳavl ü 'ahde vefâ ḳılasuz İS

⁹²⁴⁵ "Sonra da, "Ey oğullarım! Bir kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin. Ama Allah'tan gelecek hiçbir şeyi sizden uzaklaştıramam. Hüküm ancak Allah'ındır. Ben ona tevekkül ettim. Tevekkül edenler de yalnız ona tevekkül etsinler" dedi.", Kur'ân-ı Kerîm, 12/67.

⁹²⁴⁶ 'ayâliyle: âli ile İÜ

⁹²⁴⁷ Pes 'ayâliyle bir mil miqdârı menzil gidüp Şecerü'l-vedâ'a vâşıl olduklarında İsrâ'îl: andan bir mil miqdârı menzil oğullarıyla yürüyüp nâme-i İbn Yâmin'i teslîm ḳıldı v tazarru'la İS

⁹²⁴⁸ ey evlâd-ı Kâbil naşihatümle 'âmil olup gâfil olmayasız ki: -İS

⁹²⁴⁹ nice: niçe MO

⁹²⁵⁰ derden: dârdan MO

⁹²⁵¹ münâsib: ḳâbil İS

⁹²⁵² giresiz: dâhil olasız İS

⁹²⁵³ nazardan: nazardan sizi İÜ

⁹²⁵⁴ luṭfiyla: -İS

⁹²⁵⁵ bu vaşiyeti: -İS

⁹²⁵⁶ anuñçün eyitdi ki: anuñçün böyle işmarladı ki İS

⁹²⁵⁷ Hâzer itdi ki: câyiz ki İS

⁹²⁵⁸ teşhîrle: teşhîr ile MO

⁹²⁵⁹ def: ref' İÜ, MO

⁹²⁶⁰ benüm ḳudretüm yitmez ki levḥ-i ḳazâ ve ḳaderde taḥrîr olan taḳdîri tedbîrle def' ve yâ ḥud teşhîrle def' idem ki: Haḳ te'âlâ ḥükm-i ezelişine benüm gücüm yitmez k hîle ile def' veyâ bir tedârükle ref' idem ki İS

*abdu yüdebbiru va'llāhu yuḡaddiru.*⁹²⁶¹ Pes i'timādı Rabb-i Hādī ḡazretine idüp evlādını⁹²⁶² cānib-ı Mıṣr'a gönderdi.⁹²⁶³ Anlar daḡı⁹²⁶⁴ pervīnveṣ pīrūn yanında cem' iken nebātü'n-na'ş gibi müteferriḡ olup gitdiler.⁹²⁶⁵ *Ve lemmā deḡalū min-ḡayṣu emerehum ebūhum mā-kāne yuḡnī 'anhum min-Allāhi min-şey'in illā ḡāceten fī-nefsi Ya'ḡūbe [İÜ149a] ḡadā-hā ve innehu le zū-'ilmin [MO127a] limā 'allemnā-hu ve lākinne ekşere'n-nāsi lā-ya'lemūn.*⁹²⁶⁶ Çün şehr-i Mıṣr'a dāḡil oldılar⁹²⁶⁷ vaşıyyet-i peder yādlarında olup⁹²⁶⁸ her biri müteferriḡ derden⁹²⁶⁹ girdiler. Yine⁹²⁷⁰ Yūsuf ḡatına varup vuşlatı ziyāfetine müstaḡraḡ olduklarında Yūsuf bir iki sâ'at [İS195a] anlara kelām u iltifāt itmedi.⁹²⁷¹ Şoñra dīde-i başar ile naḡar idüp⁹²⁷² içlerinde İbni Yāmin'i göricek⁹²⁷³ aña meylini ziyāde itdi ve oturmaḡa yir üzre⁹²⁷⁴ ḡomayup serir üzre teklif ve envā'-ı ta'zīmle⁹²⁷⁵ teşrif ḡıldı⁹²⁷⁶ ve giydüḡi libāsına [YB154a] baḡup⁹²⁷⁷ ḡaḡ-ı nām-ı Yūsuf'la müzeyyen⁹²⁷⁸ gördükde teḡāfül ile⁹²⁷⁹ ol mülevven cāmenūñ⁹²⁸⁰ aslın şordı. İbni Yāmin āh u enin idüp⁹²⁸¹ eyitdi ezel⁹²⁸² bir ḡāyet güzel ve ḡüblıḡdan⁹²⁸³ bī-bedel ḡarındaşum vardı.⁹²⁸⁴ Yazıda⁹²⁸⁵ ḡurd anı yiyüp

⁹²⁶¹ "Kul tedbir alır, Allah takdir eder".

⁹²⁶² evlādını: evlādı YB. // Rabb-i Hādī ḡazretine idüp evlādını: ḡazret-i ḡudā-yı ḡadiye ḡıluḡ oḡulları İS

⁹²⁶³ gönderdi: teveccüh ḡıldılar İS

⁹²⁶⁴ Anlar daḡı: -İS

⁹²⁶⁵ olup gitdiler: oldılar İS

⁹²⁶⁶ "Babalarının emrettiḡi şekilde (ayrı kapılardan) girdiklerinde (bile) bu, Allah'tan gelecek ḡiçbir şeyi onlardan uzaklaştıracak deḡildi. Sadece Yakub içindeki bir dileḡi ortaya koymuş oldu. Şüphesiz o, biz kendisine öğrettiḡimiz için bilgi sahibidir. Fakat insanların çoḡu bilmezler.", Kur'ân-ı Kerim, 12/68.

⁹²⁶⁷ dāḡil oldılar: irdiler İS

⁹²⁶⁸ yādlarında olup: yādlarına gelüp ol emr üzre İS

⁹²⁶⁹ derden: -İS

⁹²⁷⁰ Yine: -İS

⁹²⁷¹ bir iki sâ'at anlara kelām u iltifāt itmedi: üç sâ'ate deḡin anlarla kelimāt itmedi İS

⁹²⁷² Şoñra dīde-i başar ile naḡar idüp: -İS

⁹²⁷³ göricek: görüp İS

⁹²⁷⁴ oturmaḡa yir üzre: anı yir üzre oturmaḡa İS

⁹²⁷⁵ ta'zīmle: ta'zīm ile MO

⁹²⁷⁶ ḡıldı: -MO

⁹²⁷⁷ baḡup: naḡar idüp İS

⁹²⁷⁸ ḡaḡ-ı nām-ı Yūsuf'la müzeyyen: nām-ı Yūsuf'la pür-ḡaḡ İS

⁹²⁷⁹ teḡāfül ile: teḡāfülle İS

⁹²⁸⁰ ol mülevven cāmenūñ: -İS

⁹²⁸¹ enin idüp: nāle ile İS

⁹²⁸² ezel: ol İÜ

⁹²⁸³ ḡüblıḡdan: ḡüblıḡda MO

⁹²⁸⁴ vardı: var idi İÜ, MO

hünin⁹²⁸⁶ gömleğin birâderler peder-i pîre⁹²⁸⁷ getürmişlerdi. Bu yazı⁹²⁸⁸ anuñ adıdur ki her dem⁹²⁸⁹ adını yād itdükçe⁹²⁹⁰ bu yazuya baķup biraz odum söyünür. Bu güftaruñ sūzına Yūsuf'uñ özi göyünüp⁹²⁹¹ cānına kār⁹²⁹² ve eşk-i dīdesin çeşmesār itdi⁹²⁹³ ve zār⁹²⁹⁴ eyitdi bu belāya⁹²⁹⁵ şahrāda mübtelā⁹²⁹⁶ olduķda ol ibtilāda sen böyle miydüñ⁹²⁹⁷ eyitdi⁹²⁹⁸ ben [İS195b] anda hāzır ve bu mā-cerāya nāzır degüldüm. Lākin birâderlerüm gelüp babam pîr öñinde⁹²⁹⁹ böyle taķrîr itdiler. Yūsuf anlara⁹³⁰⁰ hıķāb idüp şıķhat-i maķāle cevāp isteyicek cümlesi⁹³⁰¹ [İÜ149b] bu sözi taķķık ve İbni Yāmin'i taşdıķ itdiler. Yūsuf eyitdi⁹³⁰² eger ol rengin pîrehen⁹³⁰³ bunda mevcūd olsaydı anı neniñ kanı [MO127b] idügin fark itmek olurdu.⁹³⁰⁴ İbni Yāmin eyitdi ol günden ki⁹³⁰⁵ ben anuñ firāķı odına yandum⁹³⁰⁶ ve nār-ı iştiyāķı dūdına boyandum.⁹³⁰⁷ Bir dem ol ķamīşi yanumdan gidermeyüp işbu dem benümle hem-demdür ki Yūsuf'uñ rüyın añduķça büyın andan alurın.⁹³⁰⁸ [YB154b] Pes Yūsuf ol gömleği şemm idüp eyitdi⁹³⁰⁹ bu hün-

⁹²⁸⁵ Yazıda: nā-gāh anı yazıda İS

⁹²⁸⁶ anı yiyüp hünin: alup kanlı İS

⁹²⁸⁷ birâderler peder-i pîre: -İS

⁹²⁸⁸ yazı: yazı İÜ

⁹²⁸⁹ her dem: -İS

⁹²⁹⁰ itdükçe: itdükce İÜ. / yād itdükçe: yād idüp özüm göyündükçe İS

⁹²⁹¹ Bu güftaruñ sūzına Yūsuf'uñ özi göyünüp: bu güftār Yūsuf'uñ İS

⁹²⁹² kār: kār idüp İS

⁹²⁹³ itdi: oldı İS

⁹²⁹⁴ zār: zār ile MO, zār idüp İS

⁹²⁹⁵ belāya: belā İS

⁹²⁹⁶ mübtelā: aña vāķi' İS

⁹²⁹⁷ böyle miydüñ: böyle mi idüñ İÜ. // ibtilāda sen böyle miydüñ: ol arada sen hāzır mıydüñ İS

⁹²⁹⁸ eyitdi: İbn Yāmin eyitdi İS

⁹²⁹⁹ gelüp babam pîr öñinde: -İS

⁹³⁰⁰ anlara: dönüp anlara İS

⁹³⁰¹ idüp şıķhat-i maķāle cevāp isteyicek cümlesi: idicek cümlesi cevāb virüp İS

⁹³⁰² eyitdi: anlara eyitdi İS

⁹³⁰³ rengin pîrehen: gömlek İS

⁹³⁰⁴ mevcūd olsaydı anı neniñ kanı idügin fark itmek olurdu: hāzır ve ben aña nāzır olup bilürdüm ki ol kan ne aşl kandur İS

⁹³⁰⁵ ki: berü ki İS

⁹³⁰⁶ firāķı odına yandum: firāķına mübtelā oldum İS

⁹³⁰⁷ ve nār-ı iştiyāķı dūdına boyandum: -İS

⁹³⁰⁸ Bir dem ol ķamīşi yanumdan gidermeyüp işbu dem benümle hem-demdür ki Yūsuf'uñ rüyın añduķça büyın andan alurın: bir an ol gömleği yanumdan cüdā itmeyüp el-ān benümle biledür ki Yūsuf büyın andan alurum İS

⁹³⁰⁹ şemm idüp eyitdi: Yūsuf eline alup ķoķuladıķda İbn Yāmin'e hıķāb itdi ki İS

rengin bir büzgâlenüdüdür ki⁹³¹⁰ kardeşler⁹³¹¹ inşafı elden koyup hilâfı ihtiyâr⁹³¹² itmişler bî-tehallûf el-ân Yûsuf zindedür⁹³¹³ ammâ şimdi⁹³¹⁴ dimezüm ki kâdadur. Birâderler eyitdiler⁹³¹⁵ ey server bu kırk yıllık bir efsâne [İS196a] haberdür hattâ⁹³¹⁶ hazret-i peder⁹³¹⁷ küniyle vâkıflardur ki⁹³¹⁸ Yûsuf'ı kurd yidüğü muqarrerdür. Yûsuf anları ilzâmçün⁹³¹⁹ eyitdi siz kaç nefer yigitlersiz⁹³²⁰ eyitdiler biz⁹³²¹ onbir birâderüz. Yûsuf eyitdi baña⁹³²² şöyle haber irdi ki içünüzde bir er şol meretebe dil-âver ve ehl-i hüner⁹³²³ imiş ki eger bir şecer-i 'azîme⁹³²⁴ zür itse yirinden ayurur⁹³²⁵ imiş. Cümlesi bu hâli⁹³²⁶ gerçekleyüp Rübîl'i⁹³²⁷ gösterdiler. Girü⁹³²⁸ Yûsuf eyitdi sizde bir dilîr varmış ki kaplan u şîr ol dilîrün öñinden kaçsa ardından yitüp bî-havf u bîm ol pehlevân-ı 'azîm anı ağızından⁹³²⁹ ayurup dü-nîm [İÜ150a] idermiş. Bunu dağı taşdik idüp Şem'un'ı gösterdiler. Yine⁹³³⁰ Yûsuf eyitdi içünüzde bir şâhib-i nefîr⁹³³¹ varmış⁹³³² ki hışmı⁹³³³ [İS196b] vaktinde na'ra ura güş idenler medhüş olup⁹³³⁴ zehreleri çäk ve cesedleri⁹³³⁵ helâk olurmış ve ol şadâ heybetinden hâmil 'avretler veledin⁹³³⁶ düşürürlerimiş⁹³³⁷ bu ma'nâyı dağı⁹³³⁸

⁹³¹⁰ bu hün-rengin bir büzgâlenüdüdür ki: bu kan Yûsuf'un degüldür bir oğlak kanıdır İS

⁹³¹¹ kardeşler: karındaşlar İÜ, İS

⁹³¹² inşafı elden koyup hilâfı ihtiyâr: hilâf İS

⁹³¹³ bî-tehallûf el-ân Yûsuf zindedür: ki Yûsuf hâlâ zindedür İS

⁹³¹⁴ şimdi: -İS

⁹³¹⁵ Birâderler eyitdiler: karındaşları eyitdi İS

⁹³¹⁶ hattâ: ki İS

⁹³¹⁷ peder: peder dağı İS

⁹³¹⁸ ki: ve İS

⁹³¹⁹ ilzâmçün: ilzâmiçün İÜ, MO. // anları ilzâmçün: -İS

⁹³²⁰ nefer yigitlersiz: nefersiz İS

⁹³²¹ biz: -İS

⁹³²² baña: bize İS

⁹³²³ ehl-i hüner: ve kuvvetde ferîd-i dehr İS

⁹³²⁴ bir şecer-i 'azîme: yüz yıllık bir kökli ağaca İS

⁹³²⁵ yirinden ayurur: çeküp yerden koparır İS

⁹³²⁶ Cümlesi bu hâli: bu sözi İS

⁹³²⁷ Rübîl'i: cümlesi Rübîl'i İS

⁹³²⁸ Girü: -İS

⁹³²⁹ anı ağızından: çenesinden İS

⁹³³⁰ Yine: girü İS

⁹³³¹ nefîr: nağîr İÜ

⁹³³² varmış: varımış İÜ, MO

⁹³³³ hışmı: mesâfe-i dür u dırâzdan âvâz idüp veyâ hışmı İS

⁹³³⁴ olup: kalup İS

⁹³³⁵ cesedleri: cesedleri İS

⁹³³⁶ ol şadâ heybetinden hâmil 'avretler veledin: yüklü 'avratlar ol şadâ heybetinden hamllerin İS

gerçekleyüp Yehūdâ'yı gösterdiler. [YB155a] Girü⁹³³⁹ Yūsuf eyitdi arañuzda⁹³⁴⁰ bir kemāndār varmış ki her bār⁹³⁴¹ [MO128a] kaçd-ı şikār için tīr⁹³⁴² atsa bir fersah yirden ol tīrle cān-āveri⁹³⁴³ yire şancar imiş. Bu da'vīyi⁹³⁴⁴ diñleyüp⁹³⁴⁵ Lāvī'yi gösterdiler. Yine Yūsuf eyitdi cümleñüzüñ yüzi ağı kimdür ki ol bir tağı yirinden ayurup⁹³⁴⁶ kırk mil yire⁹³⁴⁷ atarmış. Bu güftarı işidüp⁹³⁴⁸ Yestacer'i gösterdiler. Yine⁹³⁴⁹ Yūsuf eyitdi sizden birüñüz bir mil⁹³⁵⁰ yirden pīli⁹³⁵¹ şavurup⁹³⁵² geri⁹³⁵³ çekermiş. Bu kânūnı [İS197a] ikrār idüp⁹³⁵⁴ Zebālūn'ı gösterdiler. Girü⁹³⁵⁵ Yūsuf eyitdi içüñüzde biriñüz bir pūlād örse yumruğla ursa⁹³⁵⁶ hamīr gibi ol örsi⁹³⁵⁷ yabyaşşı idermiş. Birinüñ⁹³⁵⁸ inkāra mecālī kalmayup Kāl'i gösterdiler. Yine Yūsuf eyitdi içüñüzde⁹³⁵⁹ bir arkadaş⁹³⁶⁰ eger yirlü bir taş görüp⁹³⁶¹ bir depme ursa ayağı dize⁹³⁶² degin o kayaya⁹³⁶³ gömülürmiş. Anı dağı gerçekleyüp Dān'ı gösterdiler. Gene Yūsuf [İÜ150b] eyitdi arañuzda⁹³⁶⁴ bir zī-kuvvet⁹³⁶⁵ varmış⁹³⁶⁶ ki furşat⁹³⁶⁷

⁹³³⁷ ve ol şadā heybetinden hāmīl 'avretler veledin düşürürlerimiş: -YB. //düşürürlerimiş: düşürürmiş İS

⁹³³⁸ dağı: -YB

⁹³³⁹ Girü: ve İS

⁹³⁴⁰ arañuzda: içiñüzde İS

⁹³⁴¹ bār: kaçan İS

⁹³⁴² kaçd-ı şikār için tīr: şikār kaçdına ok İS

⁹³⁴³ ol tīrle cān-āveri: cān-āveri okla İS

⁹³⁴⁴ da'vīyi: da'vāyi İÜ

⁹³⁴⁵ diñleyüp: dağı taşdıķ idüp İS

⁹³⁴⁶ ayurup: koparup İS

⁹³⁴⁷ yire: yıraķ İS

⁹³⁴⁸ işidüp: gerçekleyüp İS

⁹³⁴⁹ Yine: gene İS

⁹³⁵⁰ mil: fersah İS

⁹³⁵¹ pīli: fīli İÜ

⁹³⁵² şavurup YB, sürüp İÜ

⁹³⁵³ geri: giri MO, kendüye İS

⁹³⁵⁴ ikrār idüp: dağı gerçekleyüp İS

⁹³⁵⁵ Girü: ve İS

⁹³⁵⁶ ursa: -İS

⁹³⁵⁷ ol örsi: -İS

⁹³⁵⁸ Birinüñ: -İS

⁹³⁵⁹ içüñüzde: arañuzda İS

⁹³⁶⁰ arkadaş: karındaş MO, arkadaşñuz İS

⁹³⁶¹ yirlü bir taş görüp: bir taşa İS

⁹³⁶² dize: dizine İÜ

⁹³⁶³ kayaya: kaya YB

⁹³⁶⁴ arañuzda: içiñüzde İS

⁹³⁶⁵ zī-kuvvet: er İS

⁹³⁶⁶ varmış: varımış İÜ, MO

⁹³⁶⁷ furşat: hācet İS

deminde demiyle⁹³⁶⁸ ejdehāyı çeküp kademiyle⁹³⁶⁹ başın⁹³⁷⁰ ezermiş.⁹³⁷¹ Bu ma'nāyı işidüp⁹³⁷² Estirkağa'yı⁹³⁷³ gösterdiler. Girü⁹³⁷⁴ Yūsuf eyitdi arañuzdan⁹³⁷⁵ biri kırk kat zenciri zūr idüp kırarmış.⁹³⁷⁶ Bu hāli daħı⁹³⁷⁷ gerçekleyüp Neftāl'i⁹³⁷⁸ gösterdiler [YB155b] çün Yūsuf⁹³⁷⁹ anlaruñ [İS197b] bu yüzden kelimātın tamām diñleyüp açmazdan beyān itdükleri dil-āverlik nikātın fehm itdi. İhānetle eyitdi bu ikrārla⁹³⁸⁰ her biriñüz muşaddağ ve⁹³⁸¹ bu hāl eger muħaḳḳağ ise pes anı ḳurd yimek⁹³⁸² muḫāl veyā ḥarāmī ḳatlı itmek ne ihtimāldür. Bā-ḥuşuş pederüñüz peygām-ber olıcağ bu iki ḥālden biri müyesser olsaydı⁹³⁸³ aña Ḥaḳ'dan vaḫiyle⁹³⁸⁴ [MO128b] ḥaber nāzil olmak⁹³⁸⁵ muḳarrer idi. Bu ilzāmıyla⁹³⁸⁶ cümlesi cevāba ḳādir olmayup ser-nigün u bī-ḳāl⁹³⁸⁷ ü mülzem ü mebhüt u lāl⁹³⁸⁸ oldılar. Bu esnāda⁹³⁸⁹ Şāh'uñ fermānıyla dergāhuñ simātı çıkup eṭrāfa⁹³⁹⁰ baḫş olduḳda çāşnigīrlar her iki ḳardaşa⁹³⁹¹ bir şofra virdiler. İbni Yāmin tek u tenhā⁹³⁹² ḳalıcāḳ hemīn ḳa'r-ı dilden enīn⁹³⁹³ idüp rikḳatle⁹³⁹⁴ eyitdi eger benüm daħı bir

⁹³⁶⁸ demiyle: -İÜ

⁹³⁶⁹ çeküp kademiyle: kendüye çeküp İS

⁹³⁷⁰ başın: başını İÜ

⁹³⁷¹ ezermiş: teninden cüdā idermiş İS

⁹³⁷² işidüp: daħı gerçekleyüp İS

⁹³⁷³ Estirkağa'yı: Estirkağa'yı İÜ

⁹³⁷⁴ Girü: giri İÜ

⁹³⁷⁵ arañuzdan: içiñüzden İS

⁹³⁷⁶ zūr idüp kırarmış: çeküp kırar imiş cümlesi İS

⁹³⁷⁷ daħı: -İS

⁹³⁷⁸ Neftāl'i: Neḳtāl YB, MO, İÜ

⁹³⁷⁹ çün Yūsuf: bu kerre Yūsuf temām İS

⁹³⁸⁰ ikrārla: ikrār ile MO

⁹³⁸¹ ve: -İÜ, -MO

⁹³⁸² bu yüzden kelimātın tamām diñleyüp açmazdan beyān itdükleri dil-āverlik nikātın fehm itdi. İhānetle eyitdi bu ikrārla her biriñüz muşaddağ ve bu hāl eger muħaḳḳağ ise pes anı ḳurd yimek: bu ikrārların aldıḳdan şofra eyitdi imdi bu hāl muħaḳḳağ ve bu maḳūle muşaddağ ise arañuzdan anı ḳurd almak İS

⁹³⁸³ Bā-ḥuşuş pederüñüz peygām-ber olıcağ bu iki ḥālden biri müyesser olsaydı: evvelā bu iki ḥālden biri vāḳi' olsaydı pederiñüz peygām-ber olıcağ İS

⁹³⁸⁴ vaḫiyle: vaḫy ile İÜ, MO, İS

⁹³⁸⁵ nāzil olmak: itmek İS

⁹³⁸⁶ bu ilzāmıyla: bu ilzāmı İÜ, -İS

⁹³⁸⁷ ser-nigün u bī-ḳāl: süküt ve ser-nigün İS

⁹³⁸⁸ u lāl: -İS

⁹³⁸⁹ Bu esnāda: 'āḳibet İS

⁹³⁹⁰ eṭrāfa: herkese İS

⁹³⁹¹ ḳardaşa: ḳarındaşa İÜ, MO. // her iki ḳardaşa: ḳardeşler İS

⁹³⁹² tek u tenhā: yalıñuz İS

⁹³⁹³ enīn: āh u enīn İS

9395 olaydı bu kuru başum tek mi kalaydı.⁹³⁹⁶ Yūsuf aña⁹³⁹⁷ şefkat ve
 h̄ʿānına⁹³⁹⁸ daʿvet idüp⁹³⁹⁹ dirīgā Mısr'a⁹⁴⁰⁰ geldünse⁹⁴⁰¹ ğarīb mi olduñ tek aşuñı
 göz yaşıyla yeme. Ben saña yoldaş u kardaş⁹⁴⁰² [İS198a] olayum [İÜ151a] didi.⁹⁴⁰³
 Çün ʿāma ol Şāh-ı güzīn el şundi. İbni Yāmīn Şāh'uñ elin görüp göz yaşların
 dökdi. Yūsuf bu giryenüñ sebebin şorup İbni Yāmin eyitdi ey Şāh-ı felek-temkīn
 mübārek destüñi [YB156a] göricek şandum ki qarındaşum elidür neler añar bu
 dilüm ʿaceb delidür. *Ve lemmā dehalū aʿlā-Yūsufe āwā ileyhi eḥā-hu kāle innī ene aḥū-ke*
*fe lā-tebteʿis bi-mā kānū yaʿmelūn.*⁹⁴⁰⁴ Bu eṣer-i tāb kalb-i Şāh'a ıztırāb virüp
 nezāketle⁹⁴⁰⁵ taraf-ı niqāb açdı. Ğam-ı firākla⁹⁴⁰⁶ yiter dökdüñ yaş ki ol
 yitürdüğüñ⁹⁴⁰⁷ kardaş⁹⁴⁰⁸ benem. Bu sırrı⁹⁴⁰⁹ fāş itme⁹⁴¹⁰ bize emr-i Sübhānī budur
 ki ğayrı ihvānı ḥaberdār ve bu rāzı⁹⁴¹¹ zinhār⁹⁴¹² anlara ızhār itmeyevüz didi. İbni
 Yāmin Yūsuf'uñ münevver cemālin görüp bildi. Hemīn ʿaql u dil mülkin yağmā
 kıldı. Pes Yūsuf emr idüp her iki kardaşa⁹⁴¹³ ol gice bir⁹⁴¹⁴ firāş⁹⁴¹⁵ virdiler [İS198b]
 çün her firāşa ikişer qarındaş⁹⁴¹⁶ girdiler.⁹⁴¹⁷ [MO129a] İbni Yāmin yalnız kalup
 ğamgīn oldı.⁹⁴¹⁸ Yūsuf fırsatı⁹⁴¹⁹ ğanīmet bilüp anı kendü cāme-h̄ʿābına daʿvet ve

⁹³⁹⁴ rikkatle: -İS

⁹³⁹⁵ kardaşım: qarındaşım İÜ, MO

⁹³⁹⁶ kalaydı: kalurdu İÜ

⁹³⁹⁷ aña: -İÜ

⁹³⁹⁸ h̄ʿānına: ḥūnına YB

⁹³⁹⁹ idüp: idüp eyitdi İS

⁹⁴⁰⁰ Mısr'a: diyār-ı Mısr'a İS

⁹⁴⁰¹ geldünse: geldün ise İÜ

⁹⁴⁰² kardaş: qarındaş MO

⁹⁴⁰³ didi: -İS

⁹⁴⁰⁴ "Yūsuf'un huzuruna girdiklerinde; o, kardeşi Bünyamin'i yanına bağına bastı ve (gizlice)
 "Haberin olsun ben senin kardeşimim, artık onların yaptıklarına üzülme" dedi.", Kurʿān-ı Kerīm,
 12/69.

⁹⁴⁰⁵ nezāketle: nāziklü gele İS

⁹⁴⁰⁶ firākla: firāḫ ile MO

⁹⁴⁰⁷ yitürdüğüñ: yitürdigün MO

⁹⁴⁰⁸ kardaş: qarındaş İÜ, MO

⁹⁴⁰⁹ Bu sırrı: bunu İS

⁹⁴¹⁰ itme: itme zinhār İS

⁹⁴¹¹ rāzı: esrāi İS

⁹⁴¹² zinhār: -İS

⁹⁴¹³ kardaşa: qarındaşa İÜ, MO

⁹⁴¹⁴ bir: birer İS

⁹⁴¹⁵ firāş: kardaş YB

⁹⁴¹⁶ qarındaş: kardaş İS

⁹⁴¹⁷ firāşa ikişer qarındaş girdiler: kardaş bir yirde oldılar YB

⁹⁴¹⁸ ğamgīn oldı: yine āh u enīn itdi İS

iki Һasret birbiriyle  lfet itdi.⁹⁴²⁰ Sev -i kel mıyla⁹⁴²¹ Y suf  bni Y min' n Һ l-i m -fi'l-b lin su' l id p na ir   kıtm r n m  l   'ay lin bir bir bilmek mur d idind kde⁹⁴²²  bni Y min eyitdi on iki ferzend-i dil-bend m vardur ki Y suf' n ser-enc mın zikr⁹⁴²³ [ U151b] id p c mlesin n n mın anu n d st nına muv fık belki ser-enc mına mu tabık vird m.⁹⁴²⁴ [YB156b] Me el  evvel⁹⁴²⁵ o lumu n adı Dery 'dur ki z r  Y suf bizden c d  d  d kde ben anı her yire⁹⁴²⁶ tefah u  id p bir g n ken r-ı bahri⁹⁴²⁷ tecess s iderken  ordum ki ey bahr-ı 'ami k v c d-ı Y suf sende⁹⁴²⁸  ari  oldu mı.  ad ⁹⁴²⁹ geldi ki l  v'all hi ben andan  g h deg l m. Eger ol serv-k met⁹⁴³⁰ bende [ S199a] olaydı bir demde  na  ar ar  fetden nekbet⁹⁴³¹ iri d rmey p b - i hat u sel met sa na tesl m iderd m. Bu kel mdan⁹⁴³²  alb me ma abbet-i t m ir p  na Dery  n m vird m.  kinci veled m n adı Gurg olma a⁹⁴³³ Һikmet budur ki  n  hvet gir  eve 'avdet⁹⁴³⁴ id p Y suf'ı  urd yidi diy  bir  urdı get rdiler. Peder ol  urddan to rı Һaber  ordu da lis n-ı  ari  ve zeb n-ı fa i  ile⁹⁴³⁵ Һaber-i  ahi  virdi ki ol te ri Һa k i n ki sen anu n Һa  pey am-berisin. Eger ol ferzend n dest   p sın bend id p ba na virselerdi⁹⁴³⁶ ben  na zarar u gezend iri d rmemek mu arrer idi.⁹⁴³⁷ Bu nev'a kel m dil-i b -temkin me  r m virmegin⁹⁴³⁸ o luma  urd n m vird m.  c nci⁹⁴³⁹ veled m n

⁹⁴¹⁹ fursatı: bu fursatı  S

⁹⁴²⁰  lfet itdi:  lfet    nsiyyet kıldı  S

⁹⁴²¹ kel mıyla: kel mla  U, kel m ile MO. // Sev -i kel mıyla: e n -yı kel mda  S

⁹⁴²² su' l id p na ir   kıtm r n m  l   'ay lin bir bir bilmek mur d idind kde: ve ehl   'iy lin ve her evl dın n bir bir adın istifs r id p  S

⁹⁴²³ zikr: fikr  S

⁹⁴²⁴ muv fık belki ser-enc mına mu tabık vird m: muv fık  odum  S

⁹⁴²⁵ evvel: ibtid   U, MO, evvelki  S

⁹⁴²⁶ yire: yirde MO. // her yire: - S

⁹⁴²⁷ id p bir g n ken r-ı bahri: i n s -be-s  gezerken ve yem n   yes rın c st   c  i n dery  ken rın  S

⁹⁴²⁸ v c d-ı Y suf sende: sende Y suf  ari   S

⁹⁴²⁹  ad :  v z  S

⁹⁴³⁰ serv-k met: - S

⁹⁴³¹  ar ar  fetden nekbet:  fet  S

⁹⁴³² kel mdan:  ad dan  S

⁹⁴³³ Gurg olma a: Gurg  odum  na  S

⁹⁴³⁴ gir  eve 'avdet: eve m r ca'at  S

⁹⁴³⁵ to rı Һaber  ordu da lis n-ı  ari  ve zeb n-ı fa i  ile: Һaber  orup fa i  dille  S

⁹⁴³⁶ virselerdi: virseler idi  U. // ba na virselerdi:  n mde  osalar  S

⁹⁴³⁷ iri d rmemek mu arrer idi: iri d rmezd m  S

⁹⁴³⁸ Bu nev'a kel m dil-i b -temkin me  r m virmegin: bu kel m g nl me tem m-ı ma abbet bira up  S

nāmına⁹⁴⁴⁰ bā'ış budur ki çün⁹⁴⁴¹ Yūsuf gāyib oldı ben anı bulmağa t̄alib olup taşavvur itdüm ki⁹⁴⁴² çāha atılmış ola bu endiše ile hemān bir çāh kırbına cān atup [İÜ152a] kenārında⁹⁴⁴³ Yūsuf'uñ⁹⁴⁴⁴ [YB157a] adın zıkr ve dil-i⁹⁴⁴⁵ nā-şādın fikr iderken dehān-ı çāhdan sem'ime⁹⁴⁴⁶ bir āvāz irüp keşf-i rāz [İS199b] itdi ki ol hümā-pervāz üc gün t̄ül-i dırāz bunda Hāķķ'a niyāz⁹⁴⁴⁷ idüp biraz hāķķdan bī-niyāz⁹⁴⁴⁸ iken hālā nā-ma'lūm ve dīdārın görmeden gözüm maħrūm oldı. Nā-gāh bu haber-i siyāh gūşuma girdükde dilden⁹⁴⁴⁹ āh idüp oğlum adın Çāh kıodum. Dördinci veledüm dünyāya kıadem başduğı⁹⁴⁵⁰ dem adına Dem dimege bā'ış bu idi ki hūnīn gömlegine dīde-i dikķatle nazār iderken ol demden böyle haber gūş itdüm ki ben dem-i Yūsuf degülüm dem-i büzgāleyüm hemāndem⁹⁴⁵¹ hāķķrum hurrem olup oğlum adın Dem kıodum. Beşinci veledüñ⁹⁴⁵² adı Vādī'dür ki bu dil-i nā-şādüñ⁹⁴⁵³ murādı bu idi ki Yūsuf'uñ vüçüdü nā-būd⁹⁴⁵⁴ olduķda ben yazı⁹⁴⁵⁵ vü vādī gezerken anda bu feryādı işitdüm ki bu şahrāda⁹⁴⁵⁶ Yūsuf'a kıazā-yı kıudretten hāķā irmeyüp⁹⁴⁵⁷ bī-melāl ü āsüde-hāl gitdi. Bu şādānuñ dādını dilümde bulup veledüm⁹⁴⁵⁸ adını Vādī kıodum. Altıncı oğlumüñ⁹⁴⁵⁹ nāmına⁹⁴⁶⁰ bu

⁹⁴³⁹ Ücünci: şālīs İÜ, MO

⁹⁴⁴⁰ veledümüñ nāmına: oğlumüñ adın Çāh kıodum āna İS

⁹⁴⁴¹ çün: -İS

⁹⁴⁴² oldı ben anı bulmağa t̄alib olup taşavvur itdüm ki: olduķda endiše itdüm ki Yūsuf İS

⁹⁴⁴³ endiše ile hemān bir çāh kırbına cān atup kenārında: hemīn bir çāh kıırañında İS

⁹⁴⁴⁴ Yūsuf'uñ: Yūsuf MO

⁹⁴⁴⁵ dil-i: hāl-i İS

⁹⁴⁴⁶ dehān-ı çāhdan sem'ime: -İS

⁹⁴⁴⁷ niyāz: namāz YB

⁹⁴⁴⁸ bī-niyāz: bī-niyār YB

⁹⁴⁴⁹ ol hümā-pervāz üc gün t̄ül-i dırāz bunda Hāķķ'a niyāz idüp biraz hāķķdan bī-niyāz iken hālā nā-ma'lūm ve dīdārın görmeden gözüm maħrūm oldı. Nā-gāh bu haber-i siyāh gūşuma girdükde dilden: Yūsuf üc gün bende nā-ma'lūm t̄urup dördüncü gün andan maħrūm oldum nā-gāh bu habere İS

⁹⁴⁵⁰ veledüm dünyāya kıadem başduğı: oğlum t̄oğduğı İS

⁹⁴⁵¹ adına Dem dimege bā'ış bu idi ki hūnīn gömlegine dīde-i dikķatle nazār iderken ol demden böyle haber gūş itdüm ki ben dem-i Yūsuf degülüm dem-i büzgāleyüm hemāndem: adını Dem kıodum sebeb-i 'illet budur ki Yūsuf'uñ kıanlı gömlegine başiretle nazār itdügümde ol kıandan haber işitdüm ki ben buzgāla kıanıyum Yūsuf'uñ kıanı degülem bu söze İS

⁹⁴⁵² veledüñ: oğlumüñ İS

⁹⁴⁵³ ki bu dil-i nā-şādüñ: bundan göñlümüñ İS

⁹⁴⁵⁴ Yūsuf'uñ vüçüdü nā-būd: Yūsuf nā-bedīd İS

⁹⁴⁵⁵ ben yazı: anı arayı şahrā İS

⁹⁴⁵⁶ anda bu feryādı işitdüm ki bu şahrāda: kıuağum bu feryādı işitdi ki bu vādīde İS

⁹⁴⁵⁷ kıazā-yı kıudretten hāķā irmeyüp: belā vü kıazā irişmeyüp İS

⁹⁴⁵⁸ veledüm: oğlumüñ İS

⁹⁴⁵⁹ oğlumüñ: ferzendimüñ İS

bahâne⁹⁴⁶¹ oldu ki Yūsuf'uñ hāli mechül olup⁹⁴⁶² birgün anı maḥşül için [İS200a] mezāristānda sağla şol gözedürken⁹⁴⁶³ hātıruma⁹⁴⁶⁴ huṭūr itdi ki ‘acabā ol nūr toprak [YB157b] altında mestūr ola.⁹⁴⁶⁵ Gūşuma bir şadā-yı pür-sürür itdi⁹⁴⁶⁶ ki Yūsuf [İÜ152b] el-ān⁹⁴⁶⁷ zindedür ammā bilmezüm ki kãdadur. Bu izhār-ı esrār-ı pür-intizāra⁹⁴⁶⁸ şabr idüp oğlum⁹⁴⁶⁹ [MO130a] adın Qabr qodum. Yedinci veledüme Şir dimege⁹⁴⁷⁰ nazir budur ki birgün qaşd-ı⁹⁴⁷¹ şikār için⁹⁴⁷² şaydgāha varup⁹⁴⁷³ nā-gāh bir arslan yavrusın şayd ve zencirle⁹⁴⁷⁴ muḥkem kayd itdüm. Der-‘aḳab anası gelüp⁹⁴⁷⁵ lisān-ı hālle eyitdi fürqat cerāhatinden sende ‘alāmet yok mıdur⁹⁴⁷⁶ ki beni oğluma ḥasret idersin. Hemīn deryā-yı şefqatüm temevvüc idüp şirūñ⁹⁴⁷⁷ yavrusın şalivirdüm ve⁹⁴⁷⁸ oldem⁹⁴⁷⁹ oğlumuñ adın Şir virdüm.⁹⁴⁸⁰ Sekizinci [İS200b] evlādumuñ adı Kehf olmağa⁹⁴⁸¹ bā‘iş ü bādī bu oldu⁹⁴⁸² ki Yūsuf'uñ firāqından göñlüm perişān olup nām⁹⁴⁸³ u nişānından bir nişān bulmağa eṭrāf-ı ‘ālemi⁹⁴⁸⁴ seyrān ve tağdan tağa tayrān⁹⁴⁸⁵ iderken bir küh-ı felek burūca ‘urūc ve anda bir mağāraya ḥurūc itdüm ki içi mişāl-i cūbb-i Ken‘ān ve mānend-i

⁹⁴⁶⁰ nāmına: nāmına Qabr dirler aña İS

⁹⁴⁶¹ bu bahāne: bahāne bu İS

⁹⁴⁶² mechül olup: ma‘lüm olmadıkda İS

⁹⁴⁶³ anı maḥşül için mezāristānda sağla şol gözedürken: mezāristānda gezen İS

⁹⁴⁶⁴ hātıruma: hātırıma İÜ, MO

⁹⁴⁶⁵ mestūr ola: mestūr mudur İS

⁹⁴⁶⁶ itdi: irdi MO

⁹⁴⁶⁷ şadā-yı pür-sürür itdi ki Yūsuf el-ān: şadā irdi ki el-ān Yūsuf İS

⁹⁴⁶⁸ izhār-ı esrār-ı pür-intizāra: ḥabere İS

⁹⁴⁶⁹ oğlum: oğlumuñ İS

⁹⁴⁷⁰ dimege: dirler aña daḥı İS

⁹⁴⁷¹ qaşd-ı: niyyet-i İS

⁹⁴⁷² için: için bir gün İÜ

⁹⁴⁷³ şaydgāha varup: ‘azm-i şahrā vü kühsār itdüm İS

⁹⁴⁷⁴ zencirle: zencir ile MO

⁹⁴⁷⁵ bir arslan yavrusın şayd ve zencirle muḥkem kayd itdüm. Der-‘aḳab anası gelüp: yolum bir sebzevār bihişt āsāra irüp anda bir arslan beççesi görüp şayd u dest ü pās muḥkem kayd itdüm. Hemān bir arslan-ı mehīb irüp meger anası imiş beççesin bi-ḥacirvār giriftār göricek bi-iḥtiyār nālān u zār ardimuzca gelüp İS

⁹⁴⁷⁶ cerāhatinden sende ‘alāmet yok mıdur: cerāhatin bilmez misin İS

⁹⁴⁷⁷ deryā-yı şefqatüm temevvüc idüp şirūñ: hemīn aña şefqatüm gālib olup oldem İS

⁹⁴⁷⁸ ve: -İÜ, MO

⁹⁴⁷⁹ oldem: -İS

⁹⁴⁸⁰ virdüm: qodum İS

⁹⁴⁸¹ olmağa: dirler aña İS

⁹⁴⁸² bu oldu: budur İS

⁹⁴⁸³ nām: anuñ nām İS

⁹⁴⁸⁴ ‘ālemi. kāyinātı İS

⁹⁴⁸⁵ tayrān: şirān YB

zindāndur. Hemān feryād u fiğān itdüm ki ey mağāra-i Ken‘ān Yūsuf sende pinhān ise nağd-i hālinden nişān ve ‘ağd-i mā-fi'l-bālinden beyān vir. Pes⁹⁴⁸⁶ ol kehf-i şikeste-zebān faşihū'l-lisān ve şahihū'l-beyān⁹⁴⁸⁷ olup eyitdi iñende nālān olma ki el-ān ol verd-i ḥandān⁹⁴⁸⁸ gözden [YB158a] nihān ise āḥir şīr-i cihān ve şeh-süvār-ı zamān ola. Hemān⁹⁴⁸⁹ ol şadā-yı rāḥatı⁹⁴⁹⁰ cāndan şādmān olup⁹⁴⁹¹ oğlum adın⁹⁴⁹² [İÜ153a] Kehf ḳodum. Toḳuzıncı veledimüñ⁹⁴⁹³ adı Ecīr olmağa ‘illet ü bādī bu idi ki⁹⁴⁹⁴ Yūsuf ğaybet itdükde⁹⁴⁹⁵ taşavvur itdüm ki esīr-i dār-ı ğurbet olup ücretle⁹⁴⁹⁶ [İS201a] ḥızmet ide aña muvāfaḳat için adını⁹⁴⁹⁷ Ecīr ḳodum. Onıncı veledüñ adı Ğarīb'dür ki Yūsuf ğāyib⁹⁴⁹⁸ olduḳda [MO130b] ğarāyib-endişler idüp⁹⁴⁹⁹ diyār-ı ğurbetde ğarīb olmaḳ ‘ağla ḳarīb olmağın⁹⁵⁰⁰ oğlum adın Ğarīb virdüm.⁹⁵⁰¹ On birinci ferzendüñ⁹⁵⁰² adı Ḥazīn'dür ki Yūsuf bizden cüdā düşmekle⁹⁵⁰³ dāyimā zār u ḥazīn olup āh u enīn ider diyü⁹⁵⁰⁴ oğlumüñ adın Ḥazīn virdüm.⁹⁵⁰⁵ On ikinci ferzendümüñ ismi⁹⁵⁰⁶ Bende'dür. Tefekkür itdüm bende ki şāyed Yūsuf esīr ü giriftār bend ü zencīr ola. Pes ḳulluğı şānına revā görmeyüp ol demde veledüm nāmın Bende virdüm. Yūsuf Bende nāmın güş itdükde bī-hüş olup bükā ile eyitdi vāḳı‘ā sözüñ ḥaḳdur ki çāha atdılar ve bende nāmıyla⁹⁵⁰⁷ diyār-ı ğurbete şatdılar. Pes birbiriyle şarmaşup bir mertebe

⁹⁴⁸⁶ Pes: der-ān İS

⁹⁴⁸⁷ ve şahihū'l-beyān: -İS

⁹⁴⁸⁸ iñende nālān olma ki el-ān ol verd-i ḥandān: ğam yime ki ḥālā İS

⁹⁴⁸⁹ Hemān: pes İS

⁹⁴⁹⁰ rāḥatı: rāḥat-resānı işidüp MO

⁹⁴⁹¹ şadā-yı rāḥatı cāndan şādmān olup: şadā sevincinden İS

⁹⁴⁹² adın: adını İS

⁹⁴⁹³ veledimüñ: veledüñ YB, oğlumüñ İS

⁹⁴⁹⁴ Ecīr olmağa ‘illet ü bādī bu idi ki: Ecir'dür ki İS

⁹⁴⁹⁵ itdükde: itdi İS

⁹⁴⁹⁶ ücretle: cāyız ki ücretle İS

⁹⁴⁹⁷ adını: oğlum adını İS

⁹⁴⁹⁸ ğāyib: nā-bedīd İS

⁹⁴⁹⁹ ğarāyib-endişler idüp: -İS

⁹⁵⁰⁰ olmaḳ ‘ağla ḳarīb olmağın: olmağın fikr idüp İS

⁹⁵⁰¹ virdüm: ḳodum İS

⁹⁵⁰² ferzendüñ: ferzedimüñ İS

⁹⁵⁰³ ki Yūsuf bizden cüdā düşmekle: endişe itdüm ki bizden ayru İS

⁹⁵⁰⁴ enīn ider deyü: enīnden ḥālī degüldür ol ecilden İS

⁹⁵⁰⁵ virdüm: ḳodum İS

⁹⁵⁰⁶ ismi: adı İS

⁹⁵⁰⁷ Yūsuf esīr ü giriftār bend ü zencīr ola. Pes ḳulluğı şānına revā görmeyüp ol demde veledüm nāmın Bende virdüm. Yūsuf Bende nāmın güş itdükde bī-hüş olup bükā ile eyitdi vāḳı‘ā sözüñ

efgān itdiler ki zemīn⁹⁵⁰⁸ ü zamān⁹⁵⁰⁹ lerzān oldı. *Fe-lemmā [İS201b] cehhezehum bi cehâzihim ceales sikâyetefî rahli ahîhi [YB158b] şumme ezzene mu'ezzinun eyyetu-hâ'l-îru innukum le-sâriķūn.*⁹⁵¹⁰ Çün Yūsuf⁹⁵¹¹ ihvetine açmazdan⁹⁵¹² ri'āyet ve kerāmet-i nübüvvetle her birin⁹⁵¹³ ziyāfet itdi. Girü vilāyetlerine 'avdet itmege [İÜ153b] iltimās icāzet itdiler.⁹⁵¹⁴ Yūsuf emr itdi ki anlaruñ yüklerin⁹⁵¹⁵ düzmege ihtimām ve dem-i vişāle devām için hīle hāline iķdām ideler. İbni Yāmin vuşlat-ı Yūsuf'dan cüdā düşmegi revā görmeyüp ve fūrķate ķalbi⁹⁵¹⁶ rizā virmeyüp tenhā eyitdi ey birāder-i pūr-ħaķīķat bende ger ķudret olaydı ķapuñdan müfāraķat itmezdüm. Bilmem ne çāre ķılsam ki ķapuñdan müfāraķat⁹⁵¹⁷ olmasam. Yūsuf eyitdi ol cumhūr beni mekrle⁹⁵¹⁸ atamdan dūr u hecrle⁹⁵¹⁹ mehcūr itdükleri gibi ben daķı keydle⁹⁵²⁰ anları ķayd u⁹⁵²¹ cevheri şa'la seni⁹⁵²² şayd idem ammā bu sır⁹⁵²³ mā-beynümüzde [MO131a] [İS0202a] mestūr tūrur⁹⁵²⁴ tā⁹⁵²⁵ Rabb-i ğafūr iķşāya destūr virmeyince⁹⁵²⁶ meşhūr itmeyevüz. İbni Yāmin bu hāle ğöñlin emīn idüp 'ale's-seħer ol ħayru'l-beşer zād u zevādı birāderlerine muķarrer idüp 'azm-i sefer ķaydın ğördiler ve maħfī İbni Yāmin bārında şā'ın nihān idüp⁹⁵²⁷ yola revān

ħaķdur ki çāha atdılar ve bende nāmıyla: bende ki şāyed ķul deyü şatılmış ola ķulluğı aña revā görmeyüp ferzendimūñ adın 'Abd ķodum. Yūsuf ķulluķ nāmın ğüş idüp giriyan oldı ve eyitdi ğerçek dırsın ki çāha atdılar ve ķul isnādın idüp İS

⁹⁵⁰⁸ zemīn: şayħadan zemīn İS

⁹⁵⁰⁹ zamān: zamānlar İÜ

⁹⁵¹⁰ "Yūsuf onların yüklerini hazırlatırken su kabını kardeşinin yüküne koydurdu. Sonra da bir çağırıcı şöyle seslendi: "Ey kervancılar! Siz hırsızısınız.", Kur'ân-ı Kerīm, 12/70.

⁹⁵¹¹ Yūsuf: -YB

⁹⁵¹² açmazdan: küllī İS

⁹⁵¹³ kerāmet-i nübüvvetle her birin: bu resme kerāmetle İS

⁹⁵¹⁴ 'avdet itmege iltimās icāzet itdiler: gitmege icāzet ricā idüp İS

⁹⁵¹⁵ yüklerin: yüzlerin İS

⁹⁵¹⁶ ķalbi: ğöñli İS

⁹⁵¹⁷ müfāraķat: āvāre İÜ, MO. // ķapuñdan müfāraķat: ķapuñdan āvāre İS

⁹⁵¹⁸ mekrle: -İÜ, mekr ile MO

⁹⁵¹⁹ hecrle: hecriyle MO

⁹⁵²⁰ keydle: keyd ile MO

⁹⁵²¹ ķayd u: ķayd itmegi için İS

⁹⁵²² şa'la seni: şa'lası MO, şağla İÜ

⁹⁵²³ bu sır: bu hāl İS

⁹⁵²⁴ tūrur: durup İS

⁹⁵²⁵ tā: yā İS

⁹⁵²⁶ ğafūr iķşāya destūr virmeyince: ğafūrdan destūr olmayınca İS

⁹⁵²⁷ ğöñlin emīn idüp 'ale's-seħer ol ħayru'l-beşer zād u zevādı birāderlerine muķarrer idüp 'azm-i sefer ķaydın ğördiler ve maħfī İbni Yāmin bārında şā'ın nihān idüp: rızā şüretin ğösterüp seħer irüşdükde ol ħayru'l-'ibās anlara murādlarınca zād u zevād virdi ve kimse ğörmedin cevheri şā'ın İbn Yāmin'ün bārında nihān idüp İS

oldılar. Yūsuf oğlu İbrāhīm'e ve çākeri⁹⁵²⁸ Beşīr'e ve birkac⁹⁵²⁹ huddāmına emr itdi ki semend-i bād-pālara süvār olup⁹⁵³⁰ qarındaşlarınıñ ardına düşdiler.⁹⁵³¹ Der-‘aķab⁹⁵³² irişıp dād u feryād [YB159a] eyitdiler ki⁹⁵³³ bizi adıñuzla⁹⁵³⁴ aldayup Şāh'uñ şā‘ın alduñuz ve āl idüp uğrılayın n'içün çalduñuz. Hān'uñ bunca⁹⁵³⁵ ihsānına sezāmıdır ki şerrüñüz⁹⁵³⁶ aña cezā idesiz. *Ķālū [İÜ154a] ve aķbelū ‘aleyhim māzā tefķidūn.*⁹⁵³⁷ Evlād-ı Ya‘ķūb ol şadā heybetinden buñalup girü döndiler ve⁹⁵³⁸ [İS202b] qarşı gelüp bizden nesne⁹⁵³⁹ talep itmege sebep nedür ‘aceb⁹⁵⁴⁰ didiler. *Ķālū nefķidu şuvā‘a’l-meliki ve li-men cā’e bi-hī ħımlu be‘īrin ve ene bihī za‘īm.*⁹⁵⁴¹ Anlar eyitdiler her kim Şāh'uñ şā‘ından ħaberdār olup⁹⁵⁴² bize vāşıl itmege ķābil⁹⁵⁴³ olursa mütekeffil olalum ki aña bir yük ğalle⁹⁵⁴⁴ ħāşıl ola.⁹⁵⁴⁵ *Ķālū tallāhi leķad ‘alimtum mā-ci’nā li-nuşside fı’l-arđı ve mā-kunnā sārīķin.*⁹⁵⁴⁶ Anlar giryeye⁹⁵⁴⁷ āĝāz ve bu resme niyāz idüp⁹⁵⁴⁸ ma‘āz‘allāh ki şā‘-ı ħazret-i Şāh'ı biz penāh idevüz.⁹⁵⁴⁹ Biz

⁹⁵²⁸ çākeri: ķulı İS

⁹⁵²⁹ birkac: nice İS

⁹⁵³⁰ emr itdi ki semend-i bād-pālara süvār olup: buyurdı ki birer yügrük atla qarındaşlarınıñ İS

⁹⁵³¹ düşdiler: düşeler İÜ

⁹⁵³² Der-‘aķab: hemīn İS

⁹⁵³³ dād u feryād eyitdiler ki: na‘ra urdılar ki İS

⁹⁵³⁴ adıñuzla: adıñuz ki YB

⁹⁵³⁵ bunca: bu ķadar İS

⁹⁵³⁶ şerrüñüz: şerriñüz İÜ, MO

⁹⁵³⁷ “Yūsuf'un kardeşleri onlara dönerek, "Ne yitirdiniz?" dediler.", Kur‘ân-ı Kerīm, 12/71.

⁹⁵³⁸ ol şadā heybetinden buñalup girü döndiler ve: ol münādiler İS

⁹⁵³⁹ nesne: -İÜ

⁹⁵⁴⁰ ‘aceb: -İS

⁹⁵⁴¹ “Onlar, "Hükümdar'ın su kabını yitirdik. Onu getirene bir deve yükü ödül var. Ben buna kefilim" dediler., Kur‘ân-ı Kerīm, 12/72.

⁹⁵⁴² ħaberdār olup: -İS

⁹⁵⁴³ ķābil: māyil İS

⁹⁵⁴⁴ ğalle: buĝday İS

⁹⁵⁴⁵ Yūsuf oğlu İbrāhīm'e ve çākeri.... yük ğalle ħāşıl ola: *Ķālū ve aķbelū ‘aleyhim māzā tefķidūn. Ķālū nefķidu şuvā‘a’l-meliki ve li-men cā’e bi-hī ħımlu be‘īrin ve ene bihī za‘īm.* Yūsuf oğlu İbrāhīm'e ve çākeri Beşīr'e ve birkac huddāmına emr itdi ki semend-i bād-pālara süvār olup qarındaşlarınıñ ardına düşdiler. Der-‘aķab irişıp dād u feryād eyitdiler ki bizi adıñuzla aldayup Şāh'uñ şā‘ın alduñuz ve āl idüp uğrılayın n'içün çalduñuz. Hān'uñ bunca ihsānına sezāmıdır ki şerrüñüz aña cezā idesiz. Evlād-ı Ya‘ķūb ol şadā heybetinden buñalup girü döndiler ve qarşı gelüp bizden nesne talep itmege sebep nedür ‘aceb didiler. *Ķālū nefķidu şuvā‘a’l-meliki ve li-men cā’e bi-hī ħımlu be‘īrin ve ene bihī za‘īm.* Anlar eyitdiler her kim Şāh'uñ şā‘ından ħaberdār olup bize vāşıl itmege ķābil olursa mütekeffil olalum ki aña bir yük ğalle ħāşıl ola İS

⁹⁵⁴⁶ “Dediler ki: "Allah'a andolsun, siz de biliyorsunuz ki biz bu ülkede fesat çıkarmaya gelmedik, hırsız da değiliz.", Kur‘ân-ı Kerīm, 12/73.

⁹⁵⁴⁷ giryeye: giryeye YB

⁹⁵⁴⁸ giryeye āĝāz ve bu resme niyāz idüp: bī-iĥtirāz feryāda āĝāz idüp İS

⁹⁵⁴⁹ Şāh'ı biz penāh idevüz: şāh bide ola İS

Şāh'ũñ şā'ı ve ʔođrusıyuz.⁹⁵⁵⁰ Bize isnād itmeñüz⁹⁵⁵¹ ki anuñ şā'ı uğrusıyuz biz bu iklıme zād u zevāde⁹⁵⁵² için geldük. Şāh şanmasun ki fesād için geldük. *Ķālū fe mā-cezā'uhū in-kuntum kāzibīn.*⁹⁵⁵³ Ķullar anlara⁹⁵⁵⁴ eyitdiler [MO131b] eger sözüñüzde⁹⁵⁵⁵ yalan ve şā' sizde 'ayān olursa kendü āyīn-i⁹⁵⁵⁶ şer'atüñüz⁹⁵⁵⁷ üzre⁹⁵⁵⁸ ne 'aķāba lāyık ve ne gūne⁹⁵⁵⁹ 'itāba müsteħaķ olasız. *Ķālū cezā'u-hu [YB159b] men-vucide [İS203a] fī-raħlihī fe-huve cezā'u-hu kezālike neczī'z-zālimīn.*⁹⁵⁶⁰ Anlar⁹⁵⁶¹ eyitdiler her kimüñ bārında şā'dan eđer zuhūr iderse⁹⁵⁶² şer'-i resül üzre uđrı⁹⁵⁶³ ol şā' issine ķul ola.⁹⁵⁶⁴ Bu ķavl üzre ol ķullar anlaruñ yüklerin çözüp bir bir⁹⁵⁶⁵ yoķlamađa başladılar. *Fe bede'e bi-ev'ıyeti-him ķable vi'ā'i aħī-hi [İÜ154b] şumme'staħrace-hā min-vi'āi aħī-hi.*⁹⁵⁶⁶ Ve āllerin setr⁹⁵⁶⁷ için İbni Yāmīn bārından muķaddem ğayruñ üvālların arayup⁹⁵⁶⁸ hiçbirinde zuhūr itmeyiceķ⁹⁵⁶⁹ şüret-i teđāfülle her birinden⁹⁵⁷⁰ helāllık dilediler. Evlād-ı Ya'ķüb muħkem ibrām idüp⁹⁵⁷¹ eyitdiler İbni Yāmīn'üñ bārın dağı görüñ ki⁹⁵⁷² şübheñüz zāyil ve Şāh'a ʔođru⁹⁵⁷³

⁹⁵⁵⁰ ʔođrusıyuz: uğrusıyuz İÜ

⁹⁵⁵¹ itmeñüz: itmeñ İÜ

⁹⁵⁵² zevāde: zevād İÜ

⁹⁵⁵³ "Onlar, "Eğer yalancı iseniz, hırsızlığın cezası nedir?" dediler.", Kur'ân-ı Kerīm, 12/74.

⁹⁵⁵⁴ Ķullar anlara: Yūsuf'ũñ ķulları İS

⁹⁵⁵⁵ sözüñüzde: söziñüzde MO, söziñüz İS

⁹⁵⁵⁶ āyīn-i: -İS

⁹⁵⁵⁷ şer'atüñüz: şer'iñüz İÜ, MO

⁹⁵⁵⁸ üzre: mücibince İS

⁹⁵⁵⁹ gūne: -İS

⁹⁵⁶⁰ "Onlar da: "Cezası, su kabı kimin yükünde bulunursa o kimsenin kendisi(nin alıkonması) onun cezasıdır. Biz zalimleri böyle cezalandırırız" dediler.", Kur'ân-ı Kerīm, 12/75.

⁹⁵⁶¹ Anlar: -İS

⁹⁵⁶² şā'dan eđer zuhūr iderse: zāhir olursa İS

⁹⁵⁶³ uğrı: cezāsı budur ki uğrı İS

⁹⁵⁶⁴ issine ķul ola: issi ķul idine İS

⁹⁵⁶⁵ anlaruñ yüklerin çözüp bir bir: araya girüp İS

⁹⁵⁶⁶ "Bunun üzerine Yūsuf, kardeşinin yükünden önce onların yüklerini aramaya başladı. Sonra su kabını kardeşinin yükünden çıkardı....", Kur'ân-ı Kerīm, 12/76.// Fe bede'e bi-ev'ıyeti-him ķable vi'ā'i aħī-hi şumme'staħrace-hā min-vi'āi aħī-hi: -İS

⁹⁵⁶⁷ setr: sırr İS

⁹⁵⁶⁸ İbni Yāmīn bārından muķaddem ğayruñ üvālların arayup: evvelā İbn Yāmīn'den evvel ğayrınıñ çuvalların bir bir arayup İS

⁹⁵⁶⁹ zuhūr itmeyiceķ: zāhir olmayıcaķ İS

⁹⁵⁷⁰ her birinden: anlardan İS

⁹⁵⁷¹ muħkem ibrām idüp: -İS

⁹⁵⁷² ki: -YB. // görüñ ki: yoķlañuz ki İS

⁹⁵⁷³ ʔođru: ʔođrı İÜ

haber⁹⁵⁷⁴ virmege kâbil ola. Anlar eyitdiler sizüñ⁹⁵⁷⁵ çüvâluñuzda⁹⁵⁷⁶ bulunmak muhâl olıcağ İbni Yâmin hod mazlûmü'l-hâldür anuñ bārında bulunmak ne ihtimâldür.⁹⁵⁷⁷ Cümle evlâd bir ağızdan⁹⁵⁷⁸ ĩnâd itdiler ki elbette biz bu müsâmahaya [İS203b] rāzî ve ol bār dağı görülmeyince⁹⁵⁷⁹ mütesellî olmazuz. Bizden artuğ anda ne fazîlet vardur ki bārı⁹⁵⁸⁰ aranmamağa ĩllet ola. Anı dağı görüñ ki⁹⁵⁸¹ töhmetden berî ve ihânetden ‘arî⁹⁵⁸² olavuz. *Kezâlike kidnâ li-Yûsuf mâ-kâne li-ye’huze eĥâ-hu fî-dîni’l-meliki illâ en-yeşâ’Allâhu nerfe‘u deracâtin men-neşâ’u ve fevka kulli [YB160a] zî-‘ilmin ‘alîm.*⁹⁵⁸³ ‘Ākıbet İbni Yâmin’üñ [MO132a] bārın yoqlarken sâ‘ zâhir olduĥda⁹⁵⁸⁴ hacâlet cümlesin melâmet idüp kes düşdiler ve dilleri pür-melâlet olup⁹⁵⁸⁵ şiddetle İbni Yâmin’üñ başına üşdiler ve güne güne ihânetler ve⁹⁵⁸⁶ ta‘n-âmîz sözler söyleyüp ey ĥademsüzler sizüñ şüm ĥademüñüzle⁹⁵⁸⁷ ‘ömrümüzde bir dem bî-ĥam olmaduğ.⁹⁵⁸⁸ Sözüñ toğrusın dirüz ki sen uğrı ĥardaşı⁹⁵⁸⁹ uğrısın. İbni Yâmin eyitdi ey birâderler ĥışmla beni niye âzarlarsız. [İÜ155a] İñende⁹⁵⁹⁰ pür-âzâr⁹⁵⁹¹ olmañuz ki evvel⁹⁵⁹² bārıñuzda dîñaruñuzı⁹⁵⁹³ şaĥlayup âşikâre esrârıñuzı⁹⁵⁹⁴ size⁹⁵⁹⁵ izhâr eyleyen⁹⁵⁹⁶ belki

⁹⁵⁷⁴ toğru haber: cevâb İS

⁹⁵⁷⁵ sizüñ: çün sizüñ İS

⁹⁵⁷⁶ çüvâluñuzda: bārıñuzda İS

⁹⁵⁷⁷ mazlûmü'l-hâldür anuñ bārında bulunmak ne ihtimâldür: mazlûmdur ne ihtimâldür ki anuñ çuvalından bulına İS

⁹⁵⁷⁸ bir ağızdan: -İS

⁹⁵⁷⁹ görülmeyince: yoqlanmayınca İS

⁹⁵⁸⁰ bārı: anuñ bārı İS

⁹⁵⁸¹ görüñ ki: arañuz ki İS

⁹⁵⁸² ve ihânetden ‘arî: -YB, -İS

⁹⁵⁸³ "...İşte biz Yûsuf'a böyle bir plan öğrettik. Yoksa kralın kanunlarına göre kardeşini alıkoyamazdı. Ancak Allah'ın dilemesi başka. Biz dilediğimiz kimsenin derecelerini yükseltiriz. Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bir bilen vardır.", Kur'ân-ı Kerîm, 12/76. // *Kezâlike kidnâ li-Yûsuf mâ-kâne li-ye’huze eĥâ-hu fî-dîni’l-meliki illâ en-yeşâ’Allâhu nerfe‘u deracâtin men-neşâ’u ve fevka kulli zî-‘ilmin ‘alîm:* -İS

⁹⁵⁸⁴ zâhir olduĥda: zuhûra geldükde İS

⁹⁵⁸⁵ dilleri pür-melâlet olup: -İS

⁹⁵⁸⁶ ihânetler ve: töhmetler ile İS

⁹⁵⁸⁷ ĥademüñüzle: ĥademüñüz bizi İS

⁹⁵⁸⁸ bir dem bî-ĥam olmaduğ: ĥamsuz ĥomadı İS

⁹⁵⁸⁹ ĥardaşı: ĥarındaşı MO

⁹⁵⁹⁰ beni niye âzarlarsız. İñende: -İS

⁹⁵⁹¹ pür-âzâr: pür-âzârlar İS

⁹⁵⁹² evvel: -İS

⁹⁵⁹³ dîñaruñuzı: dîñarıñuzı MO, mâlıñuzı İS

⁹⁵⁹⁴ esrârıñuz: esrârıñuz MO, kendü ĥâliñuzı İS

⁹⁵⁹⁵ size : -YB

bārumda şā'ı gizleyen oldur ki böyle işler⁹⁵⁹⁷ 'ayān itmekle bilmezem ki ne imtihān eyler.⁹⁵⁹⁸ Ġālibā sizde bir hayāl añlar ki bu vechle mekr ü āl eyler. Beşīr eyitdi⁹⁵⁹⁹ ey merdān-ı pūr-ḥiddet girü bu [İS204a] töhmete 'illet siz olduñuz⁹⁶⁰⁰ ki İbni Yāmin⁹⁶⁰¹ bārını yoqlatmağa ibrām-ı ġālīz itdüñüz belki ol bī-ḥaber iken siz aña kaşd-ı zarar idüp⁹⁶⁰² şā'ı bārında⁹⁶⁰³ pinhān itdüñüz⁹⁶⁰⁴ ki 'aybını⁹⁶⁰⁵ ḥalka dāstān ola. Beşīr'le⁹⁶⁰⁶ İbni Yāmin böyle edā-yı rengin idüp⁹⁶⁰⁷ anları bir pāre teskīn itdi.⁹⁶⁰⁸ Bu hayretle hemān girü⁹⁶⁰⁹ bārgāh-ı Şāh'a revān oldılar ve i'tizār için⁹⁶¹⁰ çün iznle⁹⁶¹¹ şehryār [YB160b] kenārına irdiler.⁹⁶¹² Yūsuf anları gördükde dehān-ı ḥiddet açup zebān-ı⁹⁶¹³ töhmetle anlara ḥiṭāb ve bu resme⁹⁶¹⁴ 'itāb itdi ki benüm dürüst firāsetümi gördiñüz mi sizi ben göricek uğrı didüm idi. Benüm sözüm āḥir nice⁹⁶¹⁵ ṭoğrı çıkdı. Pes⁹⁶¹⁶ benüm [İS204b] şā'um sizüñ esrārıñuzdan⁹⁶¹⁷ haberdārdur ki anda ḥikmetden eşer vardır ki⁹⁶¹⁸ tā şā'adan ḥaḳīḳatle⁹⁶¹⁹ haber almayınca size selāmetle [MO132b] sefer müyesser degüldür. *Ḳālū in-yesriḳ fe-ḳad serāḳa aḥun lehu min-ḳablu fe-eserra-hā Yūsufu fī-nefsihī ve lem yubdi-hā lehum ḳāle*

⁹⁵⁹⁶ izhār eyleyen: söyleyen İS

⁹⁵⁹⁷ böyle işler: bunları İS

⁹⁵⁹⁸ eyler: ider İS

⁹⁵⁹⁹ Beşīr eyitdi: Beşīr daḥı böyle taḳrīr itdi ki İS

⁹⁶⁰⁰ siz olduñuz: sizsiñüz İS

⁹⁶⁰¹ İbni Yāmin: ḳarındaşıñuz İS

⁹⁶⁰² kaşd-ı zarar idüp: zarar kaşdıyla İS

⁹⁶⁰³ şā'ı bārında: şā'ı alup anuñ bārında İS

⁹⁶⁰⁴ itdüñüz: itdiñüz İÜ

⁹⁶⁰⁵ 'aybını: 'aybı İS

⁹⁶⁰⁶ Beşīr'le: Beşīr ile İÜ

⁹⁶⁰⁷ edā-yı rengin idüp: dimekle İS

⁹⁶⁰⁸ itdi: itdi Fe bedē'e bi-ev'ıyeti-him ḳable vi'ā'i aḥī-hi şumme'staḥrace-hā min-vi'āi aḥī-hi. Kezālike kidnā li-Yūsuf mā-kāne li-ye'ḥuze eḥā-hu fī-dīni'l-meliki illā en-yeşā'Allāhu nerfe'u deracātin men-neşā'u ve fevḳa kulli zī-'ilmin 'alīm: İS

⁹⁶⁰⁹ hemān girü: dönüp hemān İS

⁹⁶¹⁰ i'tizār için: ḥāzretine i'tizār itmek için İS

⁹⁶¹¹ iznle: izn ile MO

⁹⁶¹² şehryār kenārına irdiler: ḳatına girdiler İS

⁹⁶¹³ zebān-ı: lisān-ı İS

⁹⁶¹⁴ bu resme: oḳ gibi İS

⁹⁶¹⁵ nice: -İS

⁹⁶¹⁶ Pes: imdi İS

⁹⁶¹⁷ esrārıñuzdan: sırrıñuzdan İS

⁹⁶¹⁸ ki: -İÜ, -MO. // ki anda ḥikmetden eşer vardır ki: -İS

⁹⁶¹⁹ tā şā'adan ḥaḳīḳatle: tā ol şā'adan şaḳ İS

entum [IÜ155b] şerrun mekânen v'allâhu a'lemu bimâ taşîfün.⁹⁶²⁰ Pes ihvân feryâd u fiğân idüp ey Şâh-ı cihân⁹⁶²¹ eger İbni Yâmin uğrısı⁹⁶²² hem-çünin qardaşı⁹⁶²³ dağı uğrıdı.⁹⁶²⁴ Uğrıçün⁹⁶²⁵ toğrıya⁹⁶²⁶ egri nigâh idüp nâ-gâh⁹⁶²⁷ yire⁹⁶²⁸ Zeyd için 'Ömer'i kınama ey Şâh didiler. Anlaruñ Yûsuf'a bu töhmeti sâbıkan zıkr olınan kemer hikâyetdür.⁹⁶²⁹ Yûsuf anlaruñ iftirâlarına şabr idüp mâ-cerâlarına dil uzatmadı ammâ sırrla⁹⁶³⁰ sizsiñüz şerrir ki sırrımızı 'Alîm ü Hâbir bilür didi. İbni Cüreyh'den mervîdür ki Yûsuf qarındaşlarına şordı ki Yûsuf sizden ne aldı ki⁹⁶³¹ aña sâriğ isnâdını lâyıq görürsüz eyitdiler ceddininüñ zer-i hâlişden bir şanemin⁹⁶³² [YB161a] [İS205a] uğurılayın alup zîr-i zemînde defn itdi. Yûsuf eyitdi siz andan bedter uğrılırsız ki eger ol hadd-i tufüliyetde büt uğurıladısa siz qarındaşuñuzı⁹⁶³³ şatup hürü'l-aşl iken bahâsın alduñuz.⁹⁶³⁴ Anlar bu 'itâbı⁹⁶³⁵ işidüp 'acze⁹⁶³⁶ birbirine eyitdiler. Bu melik bizüm mu'amelemüzden⁹⁶³⁷ bir bir haber virür 'aceb hâlimüzi aña kim bildürür.⁹⁶³⁸ Pes efgânla eyitdiler ey melikü'z-zamân eger bilmezlikle bizden işyân şadır oldısa siz anı eyidüñ ki şân-ı şerîfüñüze⁹⁶³⁹ lâyıqdur. Yûsuf⁹⁶⁴⁰ bir hâş-ı emînine işâret idüp âlle⁹⁶⁴¹ der-hâl [IÜ156a] şâ'dan bunlaruñ haberlerin al didi.⁹⁶⁴² Meger ol şâ'-ı muraşşâ' zer-i hâlişden muşanna'

⁹⁶²⁰ "Dediler ki: "Eğer o çalmışsa, daha önce onun bir kardeşi de çalmıştı." Yûsuf bunu içinde sakladı ve onlara belli etmedi. İçinden, "Siz kötü bir durumdasınız; anlattığınızı Allah çok daha iyi biliyor" dedi.", Kur'ân-ı Kerîm, 12/77.

⁹⁶²¹ Pes ihvân feryâd u fiğân idüp ey Şâh-ı cihân: cümle ihvân âh u efgân idüp İS

⁹⁶²² uğrısı: uğrı ise MO

⁹⁶²³ qardaşı: qarındaşı İÜ, İS, qarındaşları MO

⁹⁶²⁴ uğrıdı: uğrı idi İÜ, MO, İS

⁹⁶²⁵ Uğrıçün: Uğrı için bize İÜ

⁹⁶²⁶ toğrıya: -İS

⁹⁶²⁷ nâ-gâh: nigâh MO

⁹⁶²⁸ nâ-gâh yire: -İS

⁹⁶²⁹ hikâyetdür: hikâyetidür İÜ, MO

⁹⁶³⁰ sırrla: sırr ile İÜ, sırrıyla MO

⁹⁶³¹ sizden ne aldı ki: ne uğrıladı ki İS

⁹⁶³² şanemin: bütini İS

⁹⁶³³ qarındaşuñuzı: âzâdı İÜ, bir âzâdı MO, İS

⁹⁶³⁴ alduñuz: aldıñuz İÜ, MO

⁹⁶³⁵ bu 'itâbı: bunu İS

⁹⁶³⁶ 'acze: 'aciz ile MO

⁹⁶³⁷ mu'amelemüzden: mu'amelemüzi İS

⁹⁶³⁸ bildürür: bildirür MO

⁹⁶³⁹ şân-ı şerîfüñüze: şanıñuza İS

⁹⁶⁴⁰ Yûsuf: hemîn Yûsuf İS

⁹⁶⁴¹ işâret idüp âlle: -İS

⁹⁶⁴² al didi: al şağın ihmâl itme didi İS

bir⁹⁶⁴³ taş idi ki ğallāt-ı hāş ol taşla ölçilürdi.⁹⁶⁴⁴ Şāhuñ emīn-i hāşı bir kez⁹⁶⁴⁵ ol taşı çalup taş çıñladı ve kulağ⁹⁶⁴⁶ [MO133a] urup biraz diñledi [İS205b] ve⁹⁶⁴⁷ şāha müteveccih olup⁹⁶⁴⁸ söyledi ki ey Server bu taş öyle⁹⁶⁴⁹ haber ider ki⁹⁶⁵⁰ ‘aceblerüm bunlardan sizler toğrı haber dilersiz.⁹⁶⁵¹ Bu kişiler ğod ezelden uğrılardur. Hāşā ki⁹⁶⁵² bunlar toğrılardur. Atası seyyid iken⁹⁶⁵³ bir yetimi uğrıluyup ğürr iken⁹⁶⁵⁴ ğorladılar ve zūr u zār⁹⁶⁵⁵ diyār-ı ğurbete şatup giriftār eylediler. Girü⁹⁶⁵⁶ Yūsuf ol emīn-i hāşā⁹⁶⁵⁷ ğıṭāb idüp⁹⁶⁵⁸ ol [YB161b] taşā bir dağı ur bunlar için girü⁹⁶⁵⁹ neler söyler diñle gör didi.⁹⁶⁶⁰ Yine Şāh'ıñ sırdār-ı ğavāşşı⁹⁶⁶¹ olan⁹⁶⁶² emīn-i hāşı ikinci def'a ol taşı urup⁹⁶⁶³ tās çıñladı ve yine ğüş urup⁹⁶⁶⁴ bir ğoş diñledi ve rüy-ı Yūsuf'a dīde-i başar açup⁹⁶⁶⁵ eyitdi ey Server bunlaruñ zāhirlerine nazar itme ki bunlar ğavf-i Ħudā'dan bī-ğaber⁹⁶⁶⁶ ve derūnları pūr-şūr u şerdür ve evvelden kāzibler ve ğıleye rāğıblardur ve⁹⁶⁶⁷ ol birāderüñe ğurd yidi dirler.⁹⁶⁶⁸ ‘Āşī olup Allāh'a ol māhı zulmle bir [İS206a] çāha atmışlar.⁹⁶⁶⁹ Şoñra⁹⁶⁷⁰ ğelüp kızble⁹⁶⁷¹

⁹⁶⁴³ şā'-ı muraşşā' zer-i ğālīşden muşanna' bir: şā' zer-i hāşsan bir cevherī İS

⁹⁶⁴⁴ ölçilürdi: ölçülürdi İS

⁹⁶⁴⁵ bir kez: hemīn İS

⁹⁶⁴⁶ kulağ: kulağ İS

⁹⁶⁴⁷ ve: ve dönüp İS

⁹⁶⁴⁸ müteveccih olup: -İS

⁹⁶⁴⁹ taş öyle: taşıla YB

⁹⁶⁵⁰ öyle haber ider ki: dir ki İS

⁹⁶⁵¹ bunlardan sizler toğrı haber dilersiz: sizleri ki bunlardan toğrı haber şorarsız İS

⁹⁶⁵² Hāşā ki: şanmasun ki İS

⁹⁶⁵³ Atası seyyid iken: ğürr iken İS

⁹⁶⁵⁴ ğürr iken: atası seyyid iken İS

⁹⁶⁵⁵ zār: zār ile İÜ, MO

⁹⁶⁵⁶ Girü: -İS

⁹⁶⁵⁷ emīn-i hāşā: emīre İÜ

⁹⁶⁵⁸ ğıṭāb idüp: eyitdi girü İS

⁹⁶⁵⁹ girü: -İS

⁹⁶⁶⁰ didi: -İS

⁹⁶⁶¹ ğavāşşı: hāşı MO

⁹⁶⁶² sırdār-ı ğavāşşı olan: -İS

⁹⁶⁶³ urup: bir kez urup İS

⁹⁶⁶⁴ urup: dutup İS

⁹⁶⁶⁵ dīde-i başar açup: nigāh idüp İS

⁹⁶⁶⁶ ğavf-i Ħudā'dan bī-ğaber: Ħudā'dan bī-ğazer İS

⁹⁶⁶⁷ ve evvelden kāzibler ve ğıleye rāğıblardur ve: -İS

⁹⁶⁶⁸ ol birāderüñe ğurd yidi dirler: ol birāderlerine saña ğurd yidi dirlerdi İS

⁹⁶⁶⁹ ‘Āşī olup Allāh'a ol māhı zulmle bir çāha atmışlar: ol māha zulm idüp çāha atmışlar İS

⁹⁶⁷⁰ Şoñra: ve İS

⁹⁶⁷¹ kızble: kızb ile MO

pederlerin⁹⁶⁷² aldatmışlar ammā şā‘dan sağ haber budur ki Yūsuf dağı [İÜ156b] sağmış⁹⁶⁷³ velī pederinden yırağmış⁹⁶⁷⁴ ve ol pīri dem-be-dem darīr⁹⁶⁷⁵ ü haste ve hüznle⁹⁶⁷⁶ hātır-şikeste iden bunlar imiş. El-kışsa tāsdan ol emīn-i hāş haber aldıkça bunlar tās tās zehrlere nūş idüp⁹⁶⁷⁷ şerm-i hayretten⁹⁶⁷⁸ hāmūş ve mest-i⁹⁶⁷⁹ bī-hūş oldılar ve tāsdan cānlarını tāsā⁹⁶⁸⁰ tutup⁹⁶⁸¹ nihānlarını ‘ayān bulduklarında⁹⁶⁸² cümlesi⁹⁶⁸³ bed-nām [İS206b] u rüsvā-yı ‘ām oldılar. *Qālū yā eyyuhā’l-‘azīzu [MO133b] inne lehū eben şeyhan kebīran fe huz ehade-nā mekānehu innā nerāke mine’l-muhsinīn.*⁹⁶⁸⁴ Āhīr⁹⁶⁸⁵ Şāh’uñ kademī hākine düşüp yüz süriyü⁹⁶⁸⁶ Allāh’uñ [YB162a] ism-i pākine and virdiler.⁹⁶⁸⁷ Hudā-yı ‘azīzūñ ‘izzeti ve hāzretüñe ‘atā⁹⁶⁸⁸ olan ‘ināyeti hākkıçün luṭf⁹⁶⁸⁹ u ihsān idüp şırrumuzu ‘ayān ve gizlü destānumuzu halka dāstān itme.⁹⁶⁹⁰ Eger āl-i Ya‘kūb hāṭā ve āşüb itdilerse⁹⁶⁹¹ ey baḥr-i luṭf u kerem bu dem hāmūş ve dāmān-ı luṭfuñla hāṭā-pūş ol ve ol pīr-i

⁹⁶⁷² pederlerin: ataların İS

⁹⁶⁷³ sağmış: sağımış İÜ, MO

⁹⁶⁷⁴ yırağmış: ırağ imiş MO

⁹⁶⁷⁵ darīr: hāzīn İÜ

⁹⁶⁷⁶ hüznle: hüzn ile MO

⁹⁶⁷⁷ idüp: itdiler İS

⁹⁶⁷⁸ şerm-i hayretten: şüm u hayretten İÜ

⁹⁶⁷⁹ mest-i: mest ü MO

⁹⁶⁸⁰ tāsā: tāsā İÜ

⁹⁶⁸¹ tutup: dönüp YB, dutup İS

⁹⁶⁸² bulduklarında: buldular İS

⁹⁶⁸³ cümlesi: cümle İS

⁹⁶⁸⁴ “Onlar, Yūsuf’a: “Ey güçlü vezir! Bunun çok yaşlı bir babası var. Onun yerine bizden birini alıkoy. Şüphesiz biz senin iyilik edenlerden olduğunu görüyoruz” dediler.”, Kur’ān-ı Kerīm, 12/78.

⁹⁶⁸⁵ Āhīr:āhīrūñ YB

⁹⁶⁸⁶ kademī hākine düşüp yüz süriyü: pāyine dönülp İS

⁹⁶⁸⁷ virdiler: virdiler ki MO. // pākine and virdiler: pākin zıkr itdiler ki İS

⁹⁶⁸⁸ ‘atā: -İS

⁹⁶⁸⁹ luṭf: ey zahīr derd-menan gerçi bizde noḫşān bī-hādd ve bī-pāyandur luṭf İS

⁹⁶⁹⁰ pederlerin aldatmışlardestānumuzu halka dāstān itme: tekrār tāsı üçüncü def’a çaldurup himmetle añladı ve çañ gibi ol tās katı cınladı ve yine kulağ urup diñledi ve eyitdi bu tās dir ki bunlar kardaşın ol cāhdan çıkarup māl ki yigirmi akçeye satdılar ve kaçğandır deyü yed ü pāyin bağladılar ammā haber-i şā‘ budur ki dağı Yūsuf sağmış velī pederinden ırağmış ve ol pīri dāyım zarīr ve haste ve hüznle şikeste iden bunlar imiş ihvet-i Yūsuf bunu gūş olmayup şerm ü hayretde hāmūş oldılar. *Qālū yā eyyuhā’l-‘azīzu inne lehū eben şeyhan kebīran fe huz ehade-nā mekānehu innā nerāke mine’l-muhsinīn.* Çün tāsından cānlarını tāsā dutup nihānlarını ‘ayān buldular cümle bed-nām ve rüsvā-yı ‘ām oldılar ve tāsdan ol emīn-i hāş haber aldıkça bunlar tās tās zehrlere nūş itdiler. Āhīr Şāh’uñ dönülp Allāh’uñ ism-i pākine zıkr itdiler ki Hudā-yı ‘azīzūñ ‘izzeti ve hāzretüñe olan ‘ināyeti hākkıçün zahīr derd-mendān gerçi bizde noḫşān bī-hādd ve bī-pāyandur luṭf u ihsān idüp şırrumuzu ‘ayān ve gizlü destānumuzu halka dāstān itme İS

⁹⁶⁹¹ itdilerse: itdiler ise MO

rüşen-zamîri⁹⁶⁹² esirgeyüp ciger-güşesinden dūr ve daħı bed-ter-i rencūr itme ve İbni Yāmin yirine birimizi bedel ve aduñuzı⁹⁶⁹³ dāduñuzla bî-ħalel idüp tā ecel irince ħapuñda el ħavşura. *Ķāle ma‘āz‘Allāhi en-ne‘ħuze illā men-vedednā metā‘anā [İS207a] ‘indehū innā izen le-zālimūn.*⁹⁶⁹⁴ Yūsuf anlaruñ sözlerini ħabūl itmeyüp bu mıdur ħarîħ-i resūl ki zūlm idüp baña vācib olmayanı ħuşūle mevşūl [İÜ157a] idem. Ma‘āza’llāh ben kimseyi bî-günāh aħz itmezem ammā sizūñ şerī‘atūñuz ħūkmince⁹⁶⁹⁵ o⁹⁶⁹⁶ ser-bülendi ħulluħla bend iderem ki metā‘um anuñ ħatında bulundu. Yehūdā Yūsuf’dan bu reddi gūş ve deryā-yı ħışmı⁹⁶⁹⁷ cūş idüp teninde ħılları⁹⁶⁹⁸ nişter⁹⁶⁹⁹ ve çeşmi yāħūt-ı aħmere⁹⁷⁰⁰ döndi. Yūsuf bildi ki anuñ ħazābı⁹⁷⁰¹ sebebiyle çok fesād olacaħdur⁹⁷⁰² ve āvāz-ı na‘rası diyār-ı Mışr’a ħolacaħdur⁹⁷⁰³ [YB162b] bî-ārām olup Mīşā nām ferzendine tenbīh itdi ki vara Yehūdā tenine elin degüre çün varup ol ciger-güşe elin⁹⁷⁰⁴ degürdi hemīn cigerdeki cūşa teskīn irdi. Dil-i Yehūdā’ya şübhe düşüp diħħatle [MO134a] ol aya⁹⁷⁰⁵ nazār itdi ki ‘acabā ħazret-i Şāh āl-i Ya‘ħūb olup bu māh bizüm neslümüz mi⁹⁷⁰⁶ ola. *Fe-lemmāstey’esū min-hu ħalaşū [İS207b] neciyā ħāle kebīruhum e-lem ta‘lemū enne ebākum ħad ehaze ‘aleykum mevşīkan mina’llāhi ve min-ħablu mā-ferraṭtum fī-Yūsufe fe-len ebraħa’l-arḏa ħattā ye’zene lī-ebī ev yaħkuma’llāhu lī ve huve ħayru’l-ħākimīn.*⁹⁷⁰⁷ Çün şer‘-i şerīf-i İllāhī ve ħānūn-ı münīf-i pādīşāhī ħūkmince İbni

⁹⁶⁹² rüşen-zamîri: bî-taħşîri İS

⁹⁶⁹³ aduñuzı: eriñizi MO

⁹⁶⁹⁴ “Yūsuf, "Malımızı yanında bulduğumuz kimseden başkasını tutmaktan Allah'a sığırırız. Şüphesiz biz o takdirde zulmetmiş oluruz" dedi.", Kur’ân-ı Kerīm, 12/79.

⁹⁶⁹⁵ şerī‘atūñuz ħūkmince: ħūkmūñuz üzre İS

⁹⁶⁹⁶ o: ol İÜ, MO

⁹⁶⁹⁷ deryā-yı ħışmı: ħışmı deryāy-yı İS

⁹⁶⁹⁸ ħılları: -İS

⁹⁶⁹⁹ nişter: niştere İÜ, MO

⁹⁷⁰⁰ yāħūt-ı aħmere: tāħūt-ı aħmere YB

⁹⁷⁰¹ ħazābı: -İS

⁹⁷⁰² olacaħdur: olıserdür İS

⁹⁷⁰³ āvāz-ı na‘rası diyār-ı Mışr’a ħolacaħdur: diyār-ı Mışr’a āvāz-ı na‘rası ħolıserdür İS

⁹⁷⁰⁴ varup ol ciger-güşe elin: ol ciger-güşe varup elin İS

⁹⁷⁰⁵ düşüp diħħatle ol aya: düşüp biraz fikre vardı ve bir kez ol āya diħħatle İS

⁹⁷⁰⁶ mi: -YB

⁹⁷⁰⁷ “Ondan ümitlerini kesince, kendi aralarında konuşmak üzere bir kenara çekildiler. Büyükleri dedi ki: "Babanızın Allah adına sizden söz aldığı, daha önce de Yūsuf hakkında işlediğiniz kusuru bilmiyor musunuz? Artık babam bana izin verinceye veya Allah, hakkımda hükmedinceye kadar buradan asla ayrılmayacağım. O, hükmedenlerin en hayırlısıdır.", Kur’ân-ı Kerīm, 12/80.

Yâmin Yûsuf'a kûl olup ihvân⁹⁷⁰⁸ andan recâ elin kesdiler ve qahrla⁹⁷⁰⁹ almaqdan ğayrı çâre olmaduĝın⁹⁷¹⁰ bildiler. Hemîn sâ'at varup bir yirde hâlvet oturup⁹⁷¹¹ bir biriyle⁹⁷¹² meşveret kıldılar ki böyle zillet ile atamız katına ne şüretle mürâca'at idelüm.⁹⁷¹³ Şem'ûn anlara şüret-i naşîhatıla eyitdi⁹⁷¹⁴ bilmez misiz ki atamız [İÜ157b] katında⁹⁷¹⁵ Allâh hazretine 'ahd idüp 'uhdemüze almış idik⁹⁷¹⁶ ki İbni Yâmin'i girü şihhatle aña teslîm idevüz. Bundan evvel hûd 'ahde vefâ itmeyüp taqşîrâtumuz 'ayân iken şimdi ne 'illet beyân idelüm ve yüzine ne göz ile⁹⁷¹⁷ [YB163a] [İS208a] nazâr idüp ne⁹⁷¹⁸ dille haber virelüm. Hele ben bu yirde der-be-der gezerin⁹⁷¹⁹ tâ ki peder iznle⁹⁷²⁰ baña haber gönderüp yâ Müfettiha'l-ebvâb'dan hîtâb irüp kıtâlâle şehri Mısr-ı harâb idevüz. Bu haber-i meşveret⁹⁷²¹ Yûsuf'a mün'akis olduqda⁹⁷²² cümlesin girü dergâha da'vet itdi ve semt-i⁹⁷²³ mülâyemetle eyitdi baña izhâr-ı şecâ'at mi⁹⁷²⁴ idersiz. Sizde ne mertebede kuvvet⁹⁷²⁵ vardır ki bu vilâyet içre sizüñle⁹⁷²⁶ muqâbeleye cür'et⁹⁷²⁷ ider bulunmaya. Anlar sâbıqan [MO134b] zıkr olunduĝı üzre naķîr ü kıtmîr mehâbetlerin⁹⁷²⁸ taķrîr itdiler. Yûsuf eyitdi bu şehride⁹⁷²⁹ bir [İS208b] ferzend-i cevân-merd⁹⁷³⁰ vardır ki sizüñ bir

⁹⁷⁰⁸ ihvân: bunlar İS

⁹⁷⁰⁹ qahrla: qahrıla MO

⁹⁷¹⁰ olmaduĝın: olmadıĝın MO

⁹⁷¹¹ ve qahrla almaqdan ğayrı çâre olmaduĝın bildiler. Hemîn sâ'at varup bir yirde hâlvet oturup: ve bu endîşe ile maħûn u melûl bir ğüşede nüzûl idüp İS

⁹⁷¹² biriyle: bir YB

⁹⁷¹³ böyle zillet ile atamız katına ne şüretle mürâca'at idelüm: atamız katına böyle zilletle ne yüzle mürâca'at kılavüz İS

⁹⁷¹⁴ Şem'ûn anlara şüret-i naşîhatıla eyitdi: Şem'ûn ki ekber-i evlâd idi anları irşâd yüzinden eyitdi İS

⁹⁷¹⁵ katında: katına varup İS

⁹⁷¹⁶ idik: idük İS

⁹⁷¹⁷ ne göz ile: nice İS

⁹⁷¹⁸ ne: aña ne İS

⁹⁷¹⁹ der-be-der gezerin: qalurn İS

⁹⁷²⁰ iznle: izn ile MO

⁹⁷²¹ Bu haber-i meşveret: Rivâyetdür ki evlâd-ı Ya'ķûb'uñ her biri bir merd-i şâhib-i tedbîr itdi ki bir fikr-i işâbet-pezirle niçe iķlîm ü mülk-i 'azîmi zabt ve teşhîr ve bir re'y-i şavâb-nümâyla niçe 'askeri perişân ve haķîr ve bunca kişveri vîrân ve qara bîr itmege qadırlardı. Bu haber-i meşveret İS

⁹⁷²² mün'akis olduqda: vâşıl olup İS

⁹⁷²³ semt-i: -İS

⁹⁷²⁴ izhâr-ı şecâ'at mi: şecâ'at mi izhâr idersiz İS

⁹⁷²⁵ kuvvet: kuvvetiñüz İS

⁹⁷²⁶ vilâyet içre sizüñle: bu şehride size İS

⁹⁷²⁷ muqâbeleye cür'et: muqâbele ider İS

⁹⁷²⁸ mehâbetlerin: şecâ'atlerin İS

⁹⁷²⁹ bu şehride: bunda İS

kaçuñuzdan dönmez⁹⁷³¹ belki cümleñüzden yüz döndürmez. Pes bu takrîble hizmet-i mülâzemetinde olan⁹⁷³² oğlı Mîşâ'ya işâret itdükde böyle ruḥşatla ol daḥı ızhâr-ı kemâl-i şecâ'at⁹⁷³³ idüp bir⁹⁷³⁴ eliyle Yehūdâ'nuñ miyân-bendin⁹⁷³⁵ ve bir eliyle Şem'ün'ün kemerin⁹⁷³⁶ muḥkem tıutup kırk ḥaṭve miḳdârı⁹⁷³⁷ yire atdı. Sâyırleri anda böyle kuvvet-i pây⁹⁷³⁸ görüp hezîmete 'azîmet itdiler ve⁹⁷³⁹ Yûsuf'ün serây meydânında bir seng-i [İÜ158a] 'azîmü'l-hey'et var idi ki ṭabl-ı nevbet ol ḥacer üzre⁹⁷⁴⁰ oyulurdu. Yûsuf kuvvetin⁹⁷⁴¹ anlara ta'rif için ol sengi ḳaldırmaḳ⁹⁷⁴² teklîf [YB163b] itdi. Cümlesi zûr idüp⁹⁷⁴³ aşlâ yirinden ırmadılar. Yûsuf⁹⁷⁴⁴ bir ayağıyla⁹⁷⁴⁵ ḳaḳup meydânuñ nihâyetine⁹⁷⁴⁶ degin fırlatdı⁹⁷⁴⁷ ve na'ra urup heybetinden cümle birâderler bî-hüş⁹⁷⁴⁸ yire düşdiler. 'Aḳılları yine 'avdet itdikde⁹⁷⁴⁹ zûr u kuvvet müfîd olmaduğın⁹⁷⁵⁰ tamâm bilüp yine ibrâma⁹⁷⁵¹ iḳdâm [İS209a] itdiler. Aşlâ tazarru'ları te'sîr itmeyicek⁹⁷⁵² Şâh'dan destür alup mülk-i Ken'an'a mestûr gitdiler. *Irci'ü ilâ ebî-kum fe-ḳulû yâ ebâ-nâ inne'bneke sereḳa ve mâ-şehid-nâ illâ bimâ 'alimnâ ve mâ-künnâ li'l-ğaybi ḥâfizîne.*⁹⁷⁵³ *Ves'eli'l-ḳaryete'l-letî*

⁹⁷³⁰ cevân-merd: -İS

⁹⁷³¹ dönmez: dönmez bile İÜ

⁹⁷³² olan: -İÜ. // Pes bu takrîble hizmet-i mülâzemetinde olan: ol sâ'at İS

⁹⁷³³ itdükde böyle ruḥşatla ol daḥı ızhâr-ı kemâl-i şecâ'at idüp: -İS

⁹⁷³⁴ bir: hemîn bir İS

⁹⁷³⁵ Yehūdâ'nuñ miyân-bendin: Yehūdâ kemerin İS

⁹⁷³⁶ kemerin: miyân-bendin İS

⁹⁷³⁷ ḥaṭve miḳdârı: adım İS

⁹⁷³⁸ pây: -İÜ, -MO. // anda böyle kuvvet-i pây: bu kuvveti İS

⁹⁷³⁹ ve: pes İS

⁹⁷⁴⁰ ḥacer üzre: taş üzerinde İS

⁹⁷⁴¹ kuvvetin: kendü kuvvetin İS

⁹⁷⁴² ḳaldırmaḳ: ḳaldıruñ deyü İS

⁹⁷⁴³ zûr idüp: var kuvveti bázüya getirüp İS

⁹⁷⁴⁴ Yûsuf: Yûsuf ḳalkup İÜ

⁹⁷⁴⁵ bir ayağıyla: ayağı uciyla İS

⁹⁷⁴⁶ nihâyetine: bi başından tâ nihâyetine İS

⁹⁷⁴⁷ fırlatdı: gitdi ve Yûsuf İS

⁹⁷⁴⁸ bî-hüş: bî-hüş olup İS

⁹⁷⁴⁹ yine 'avdet itdikde: geldükde İS

⁹⁷⁵⁰ müfîd olmaduğın: aşşı itmedüğün İS

⁹⁷⁵¹ yine ibrâma: girü iltiyâma İS

⁹⁷⁵² Aşlâ tazarru'ları te'sîr itmeyicek: aşlâ müfîd olmayıcaḳ İbn Yâmin ḳalup sâyiri İS

⁹⁷⁵³ "Siz babanıza dönün ve deyin ki: "Ey babamız! Şüphesiz oğlun hırsızlık etti, biz ancak bildiğimize şahitlik ettik. (Sana söz verdiğimiz zaman) gaybı (oğlunun hırsızlık edeceğini) bilemezdik.", Kur'an-ı Kerîm, 12/81.

*kunnā fihā ve'l-īra'lletī akbelnā fī-hā ve innā le-şādiķūne.*⁹⁷⁵⁴ Yehūdā ile Şem'un Mışr'da alup Ken'an'a giden birāderlerine ımarladılar ki ser-i hānedān-ı pedere varup İbni Yāmin kışşasın beyān idesiz eger şıdķuñuza inanup [MO135a] sizi ođru⁹⁷⁵⁵ şanmazsa bu sefer de nā-gāh⁹⁷⁵⁶ bizümle⁹⁷⁵⁷ hem-rāh olan güvāhdan şorsun ve yāhud⁹⁷⁵⁸ Mışr'a bir mu'temed ādem şalup anda veledi n'eyledi görsün. Andan hemān⁹⁷⁵⁹ sekiz nefer ihvān⁹⁷⁶⁰ sür'atle yola revān olup vaanlarına cān atdılar. ün⁹⁷⁶¹ diyār-ı⁹⁷⁶² Ken'an'a dāhil ve beytü'l-hazān'a⁹⁷⁶³ vāşıl olup pederlerinüñ⁹⁷⁶⁴ cemālin gördiler. Bir uğrıdan fiğān u na'ra [YB164a] urdılar ki cenābuña [İÜ158b] karşı⁹⁷⁶⁵ [İS209b] sözümüz ve yüzüñe⁹⁷⁶⁶ bakmağa yüzümüz almadı ki felek bizi⁹⁷⁶⁷ nār-ı 'atıķa harıķ ve baħr-i 'amıķa ğariķ idüp gözümüz yaşı gibi bağrumuz başı⁹⁷⁶⁸ ok oldı ve miħnet-i mücedded⁹⁷⁶⁹ yüz⁹⁷⁷⁰ gösterüp belā-yı ğayr mükerrer zuhūra geldi didiler ve⁹⁷⁷¹ mā-cerālarını bir bir⁹⁷⁷² haber virdiler. Bu derd-i ser Ya'ķub'ı ğāyet mużtarr idüp bī-'aql u idrāk⁹⁷⁷³ düşüp hāk üzre⁹⁷⁷⁴ derdnāk oldı. *āle bel sevelet lekum enfusu-kum emren fe şabrun cemīlun 'asā' llāhu en ye'tiye-nī bi-him cemī'an innehu huve'l-'alīmu'l-ħakīm.*⁹⁷⁷⁵ Yine 'aql u cān nite

⁹⁷⁵⁴ "Bulunduğumuz kent halkına ve aralarında olduğumuz kervana da sor. Şüphesiz biz doğru söyleyenleriz.", Kur'an-ı Kerīm, 12/82.

⁹⁷⁵⁵ oğru: oğru İS

⁹⁷⁵⁶ nā-gāh: -İS

⁹⁷⁵⁷ bizümle: bize İS

⁹⁷⁵⁸ ve yāhud: ve yā İS

⁹⁷⁵⁹ Andan hemān: pes İS

⁹⁷⁶⁰ ihvān: birāderler İS

⁹⁷⁶¹ sür'atle yola revān olup vaanlarına cān atdılar. ün: -İS

⁹⁷⁶² diyār-ı: şehir-i İS

⁹⁷⁶³ beytü'l-hazān'a: beytü'l-aħzān'a İÜ, MO

⁹⁷⁶⁴ pederlerinüñ: ün pederlerinüñ İS

⁹⁷⁶⁵ Bir uğrıdan fiğān u na'ra urdılar ki cenābuña karşı: muħkem fiğān ve mātem kıldılar ki senüñ atuñda İS

⁹⁷⁶⁶ yüzüñe: yüzüñe MO

⁹⁷⁶⁷ bizi: bizi yine İS

⁹⁷⁶⁸ bağrumuz başı: derdimüz İS

⁹⁷⁶⁹ Mücedded: müceddeden İÜ

⁹⁷⁷⁰ yüz: yine yüz İS

⁹⁷⁷¹ didiler ve: deyü İS

⁹⁷⁷² bir bir: -İS

⁹⁷⁷³ idrāk: bī-idrāk İS

⁹⁷⁷⁴ hāk üzre: -İS

⁹⁷⁷⁵ "Yakup, "Nefisleriniz sizi bir iş yapmağa sürükledi. Artık bana düşen, güzel bir sabırdır. Umulur ki Allah onların hepsini bana getirir. ünkü O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir" dedi.", Kur'an-ı Kerīm, 12/83.

geldükde girye ile suhana başlayup⁹⁷⁷⁶ İbni Yâmin'i bühtânla zâr itdiler diyü bu⁹⁷⁷⁷ töhmetden ziyâde⁹⁷⁷⁸ ‘âr ve bu bârid haberden bî-şabr⁹⁷⁷⁹ u bî-ķarâr oldı ve evlâdınıñ⁹⁷⁸⁰ kelimâtın ve beyân itdükleri nikâtın tevcih-i bî-ma‘nâ ve te‘vîl-i mālâ-ya‘nî mülâhaza idüp hiddetle⁹⁷⁸¹ eyitdi siz şol birbirin yiyen ķurdlara [İS210a] döndüñüz⁹⁷⁸² ki her gitdükçe arañuzdan⁹⁷⁸³ biriñüzi ğayb itdüñüz⁹⁷⁸⁴ çün bu maķûle ef‘âle⁹⁷⁸⁵ cür‘et ve böyle mu‘âmeleye⁹⁷⁸⁶ mübâşeret nefsuñüze lezzet ve cānuñuza⁹⁷⁸⁷ ħalâvet virür. Pes eşer-i şefķat [MO135b] sizde ma‘düm olduğı baña ma‘lüm oldı felâ-cerem⁹⁷⁸⁸ [YB164b] lâzım geldi ki kimseye şikâyet itmeyüp şabr-ı cemîle müdâvemem gösterem tâ ki Ĥudâ-yı⁹⁷⁸⁹ Zü‘l-celâl girü anları baña İşâl ide ki ķanda idüklerin bilür ve ħükmi ğâlibdür diledüĝin ķılır böyle diyüp evlâdından i‘râz [İÜ159a] u ihtiyâr-ı ħalvet-i ħâş itdi. *Ve tevellâ ‘an-hum ve ķâlê yâ esefâ ‘alâ Yūsufe ve‘byadđat ‘ayna-hû mine‘l-ħuzni fe-huve kazîm.*⁹⁷⁹⁰ Ve ol pîr-i bā-şafâ beytü'l-ħazânında⁹⁷⁹¹ yâ esefâ diyü bir mertebe girye ve zârî itdi ki gözlerininñ bîñarı⁹⁷⁹² soĝladı ve derünü⁹⁷⁹³ ğuşşa ile māl-â-mâl iken aşlâ kimseye izħâr-ı melâl itmezdi.⁹⁷⁹⁴ Ĥasan-ı Başrî'den [İS210b] mervîdür ki Ya‘ķûb müdâm sözlerini⁹⁷⁹⁵ pinhân tıutup seksen yıl temâm⁹⁷⁹⁶ firâķ-ı Yūsuf'la⁹⁷⁹⁷ maħzûn ve gözlerininñ yaşı

⁹⁷⁷⁶ Yine ‘aql u cān nite geldükde girye ile suhana başlayup: ‘aqlı başına geldükde İS

⁹⁷⁷⁷ bu: -İÜ, -MO

⁹⁷⁷⁸ ziyâde: ziyâd MO

⁹⁷⁷⁹ bî-şabr: zâr İS

⁹⁷⁸⁰ evlâdınıñ: anlarıñ İS

⁹⁷⁸¹ hiddetle: töhmetle İS

⁹⁷⁸² Döndüñüz: döniñüz İÜ, MO

⁹⁷⁸³ arañuzdan: -İS

⁹⁷⁸⁴ itdüñüz: itdiñüz MO

⁹⁷⁸⁵ ef‘âle: fi‘le İS

⁹⁷⁸⁶ cür‘et ve böyle mu‘âmeleye: -İS

⁹⁷⁸⁷ cānuñuza: göñlüñüze İS

⁹⁷⁸⁸ felâ-cerem: lâ-cerem İS

⁹⁷⁸⁹ Ĥudâ-yı: Melik-i İS

⁹⁷⁹⁰ “Onlardan yüz çevirdi ve, "Vah! Yūsuf'a vah!" dedi ve üzüntüden iki gözüne ak düştü. O artık acısını içinde saklıyordu.”, Kur‘ân-ı Kerîm, 12/84. Ayette geķen “ve tevellâ” ibaresi İÜ nüshasında “fe-tevallâ” şeklinde yanlış yazılmıştır.

⁹⁷⁹¹ beytü'l-ħazânında: beytü'l-aħzânında İÜ, MO, İS

⁹⁷⁹² bîñarı: iki bîñarı İS

⁹⁷⁹³ derünü: göñli İS

⁹⁷⁹⁴ itmezdi: itmez oldı İS

⁹⁷⁹⁵ Sözlerini: söz dilini İÜ, MO

⁹⁷⁹⁶ seksen yıl temâm: temâm seksen yıl İS

⁹⁷⁹⁷ firâķ-ı Yūsuf'la: firâķla İS

ceyhün oldu ve gönçe-i lālevār va‘de-i nev-behāra⁹⁷⁹⁸ intizār çeküp ber-ķarār⁹⁷⁹⁹ tūrdı. Hālā ki ol ‘aşrda yiryüzinde andan eşbeh ‘inde’llāh⁹⁸⁰⁰ muķarreb-i dergāh-ı rüzgāra bir ķul gelmemişdi⁹⁸⁰¹ ve andan emlah oğul⁹⁸⁰² māder-i eyyāmdan mütevellid olmamışdı.

NAZM⁹⁸⁰³

[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]

Artursın ey felek evlād-ı peyğam-ber ğamın

Tāze eylersin dem-ā-dem beytü'l-ħazān⁹⁸⁰⁴ mātemin⁹⁸⁰⁵

*Ķālū t'allāhi teftē'u tezkuru Yūsufe ħattā teküne ħarađan ev teküne mine'l-hālikān.*⁹⁸⁰⁶ Evlād-ı [YB165a] Ya'ķüb atalarınıñ girye ve firāķından ve nār-ı iştiyāķından müte'ezzī olup bir gün bir yire cem' oldılar ve ittifāķla⁹⁸⁰⁷ pīr-i maħzūn bir gün⁹⁸⁰⁸ ķatına gelüp şefķatle ħazretine⁹⁸⁰⁹ eyitdiler ey peder⁹⁸¹⁰ bir dem nām-ı Yūsuf'ı [MO136a] ferāmüş ve cüş-ı deryā-yı dūrri ħāmüş idüp nāzūk-mizācuñı bīmār itme ki şāyed cāna ķār idüp ķābil-i tīmār olmaya⁹⁸¹¹ [İS211a] ķorķaruz ki bu vücūd-ı pāk ğuşşadan ta'abnāk ve birgün⁹⁸¹² [İÜ159b] helāk ola. *Ķāle innemā eşķū beşsi ve ħuznī ilā'llāhi ve a'lemu min- Allāhi mā-lā-ta'lemün.*⁹⁸¹³ Ya'ķüb eyitdi dāyimā derūn-ı dilde⁹⁸¹⁴ ħācetüm ve ħūzn-i ğamda şikāyetüm ol

⁹⁷⁹⁸ nev-behāra: nev-nehāra YB

⁹⁷⁹⁹ intizār çeküp ber-ķarār: muntaẓır İS

⁹⁸⁰⁰ andan eşbeh 'inde'llāh: 'inde'llāh andan eşbeh İS

⁹⁸⁰¹ dergāh-ı rüzgāra bir ķul gelmemişdi: dergāh ķul yoğdı İS

⁹⁸⁰² oğul: bir oğul İS

⁹⁸⁰³ Nazm: -İÜ, beyt MO, -İS

⁹⁸⁰⁴ beytü'l-ħazān: beytü'l-aħzān İÜ, MO

⁹⁸⁰⁵ Artursın ey felek evlād-ı peyğam-ber ğamın/Tāze eylersin dem-ā-dem beytü'l-ħazān mātemin: -İS

⁹⁸⁰⁶ "Oğulları, "Allah'a yemin ederiz ki, sen hālā Yūsuf'u anıp duruyorsun. Sonunda üzüntüden eriyip gideceksin veya helāk olacaksın" dediler.", Kur'ân-ı Kerīm, 12/85.

⁹⁸⁰⁷ ittifāķla: -İS

⁹⁸⁰⁸ bir gün: -İÜ, -MO, -İS

⁹⁸⁰⁹ Ħazretine: ħazrına YB

⁹⁸¹⁰ peder: ata İS

⁹⁸¹¹ olmaya: olmayasın İS

⁹⁸¹² ta'abnāk ve birgün: -İS

⁹⁸¹³ "Yakub, "Ben tasa ve üzüntümü ancak Allah'a arz ederim. Ben Allah tarafından sizin bilmediğiniz şeyleri bilirim" dedi.", Kur'ân-ı Kerīm, 12/86.

⁹⁸¹⁴ dāyimā derūn-ı dilde: benüm dāyimā rüy-ı İS

kādiyyü'l-hācātadur ki ḫalüme vākıf ve sırr-ı mā-fi'l-bālüme 'ārifdür ve ben anuñ kemāl-i rahmetini ve deryā-yı⁹⁸¹⁵ vüs'atini bilürem. Siz baña böyle⁹⁸¹⁶ ta'n-āmiz söz dimeñüz ki kizbüñüze cānum toyup yüziñüze baqmadan fāriğum. Siz de benden ferāğat ve şoḫbetüme gelmeden 'uzlet eyleñ. Ḥaḳīkat⁹⁸¹⁷ Yūsuf rü'ya görelden berü Ya'ḳüb netice-i ḫ'āba⁹⁸¹⁸ muntazır turup⁹⁸¹⁹ bilürdi ki rü'yā-yı enbiyā ašlā bāḫıl olmaz. Ol ecilden⁹⁸²⁰ evlādına dāyim dir idi ki baña bir 'ilm ḫāşıl olmuşdur ki siz aña 'ālim degülsiz. Bir gün Ya'ḳüb 'ālem-i ğuyüb seyr iderken [YB165b] sırrına 'Azrā'ıl ḫāzır olup İsrā'ıl anı teşḫiş itmedi.⁹⁸²¹ Şoñra⁹⁸²² şorup⁹⁸²³ [İS211b] bildükde deründan āh itdi.⁹⁸²⁴ 'Azrā'ıl eyitdi yā Nebiyya'llāh niye nigāh itdün nā-gāh⁹⁸²⁵ böyle āh itdün. Ya'ḳüb esrār-ı⁹⁸²⁶ derd-i dilin ve keyfiyyet-i mā-fi'z-zamirin dile getirüp eyitdi ümmidvār idüm ki bu⁹⁸²⁷ cān tenden cüdā düşmedin girü⁹⁸²⁸ rüy-ı Yūsuf'ı⁹⁸²⁹ temāşā ideydüm⁹⁸³⁰ bu dem ecel irüp ümüdümden maḫrüm oldum.⁹⁸³¹ 'Azrā'ıl eyitdi yā İsrā'ıl⁹⁸³² ben muşibet için nāzil olmadum.⁹⁸³³ Belki ḫaber-i beşāret çün cenābuña vāşıl oldum.⁹⁸³⁴ Ya'ḳüb eyitdi [MO136b] çok dem idi ki ümüd-i [İÜ160a] vaşluñ derünümde muḫkem idi dileridüm⁹⁸³⁵ seni göreydüm ve senden Yūsuf'uñ şıḫhatini şoraydum. Ol Ḥudā-yı Ḥālik ḫaḳḳıçün ki seni yaratdı ve dīdāruñ görmege beni lāyık itdi ve cām-ı mevti

⁹⁸¹⁵ deryā-yı: baḫr-i İS

⁹⁸¹⁶ böyle: maḳüle İS

⁹⁸¹⁷ Ḥaḳīkat: rivāyetdür ki İS

⁹⁸¹⁸ netice-i ḫ'āba: neticesine İS

⁹⁸¹⁹ turup: olup İS

⁹⁸²⁰ Ol ecilden: -İS

⁹⁸²¹ teşḫiş itmedi: bilmedi İS

⁹⁸²² Şoñra: -İS

⁹⁸²³ Şoñra şorup: şorup şoñra İÜ

⁹⁸²⁴ itdi: idüp İS

⁹⁸²⁵ itdün nā-gāh: itdün ki İS

⁹⁸²⁶ esrār-ı: -İS

⁹⁸²⁷ bu: -İS

⁹⁸²⁸ düşmedin girü: olmadın İS

⁹⁸²⁹ Yūsuf'ı: Yūsuf'ımı MO

⁹⁸³⁰ İdeydüm: idem İÜ

⁹⁸³¹ ümüdümden maḫrüm oldum: ümüdüme irişmedüm İS

⁹⁸³² İsrā'ıl: Ya'ḳüb İS

⁹⁸³³ muşibet için nāzil olmadum: muşibete geldüm İS

⁹⁸³⁴ beşāret çün cenābuña vāşıl oldum: beşārete geldüm İS

⁹⁸³⁵ dileridüm: dilerdüm İS

eşbâha şunmak için cümle ervâha⁹⁸³⁶ seni musallağ kıldı. Baña hayât-ı Yûsuf'ı⁹⁸³⁷ bildür ki biraz te'essüfümü⁹⁸³⁸ def^c idem. Eger sağsa⁹⁸³⁹ yel gibi yolında⁹⁸⁴⁰ esem ve eger [İS212a] ölüp vücudı toprağsa⁹⁸⁴¹ recâ elin andan kesem. Melekü'l-mevt eyitdi gerçi Yûsuf fevt olmayup zindedür ammâ⁹⁸⁴² tâ icâzet olmayınca dimezüm ki⁹⁸⁴³ kandedür. Beşâret olsun kim⁹⁸⁴⁴ dem-i vuşlat [YB166a] yakındur.⁹⁸⁴⁵ Ya'küb 'âlemi şehâdete gelicek Rabb-i 'izzete yalvarup eyitdi ey⁹⁸⁴⁶ vâkıf-ı esrâr-ı nihân hayâtum ahirinde beni giryân ve bulutlar gibi hâtır-ı⁹⁸⁴⁷ perîşân itme kerem-i bî-illetüñden mutazarrı' ve cüd-ı bî-minnetüñden mütevaqqı'dur ki cünüd-ı enbiyâ ve vücud-ı evliyâ hürmetine vîrân⁹⁸⁴⁸ göñlümi âbâd ve dil-i ğam-dîdemi luţfuñla⁹⁸⁴⁹ şâd eyle ve bu rikkatüme rahmet ve şeybetüme nazâr-ı⁹⁸⁵⁰ 'inâyet kıl ki derd-i hasretle⁹⁸⁵¹ gözüm⁹⁸⁵² nûrı söyündi⁹⁸⁵³ ve nâr-ı firkatle bağrum yağı göyündi.⁹⁸⁵⁴ Bârî cānum tenden cüdâ olmadın baña ol bî-nişānumı ve ten helāk olmadın cānumı bulivir. Bu du'ā vü enīn pāyāna irmedin hemīn semādan⁹⁸⁵⁵ Rūhü'l-emīn⁹⁸⁵⁶ [İS212b] nāzil olup eyitdi ey imām-ı enām Hūdā-yı lā-yenām beşâretle saña selām u kelām ider ki⁹⁸⁵⁷ çeşm-i sīmīnūñi güher ve ol güher-rüy-ı Yûsuf'a nazâr idiser.⁹⁸⁵⁸ [İÜ160b] Çün bu haber sem'ı Ya'küb'a⁹⁸⁵⁹ irdi. Güyâ

⁹⁸³⁶ ervâha: revâha İS

⁹⁸³⁷ Baña hayât-ı Yûsuf'ı: hayât-ı Yûsuf'ı baña İS

⁹⁸³⁸ te'essüfümü: te'essüfi İÜ, MO

⁹⁸³⁹ sağsa: sağ ise MO, İS

⁹⁸⁴⁰ Yolında: önünde İÜ

⁹⁸⁴¹ Toprağsa: toprağa girdise İÜ, toprağa girdi ise MO. // ölüp vücudı toprağsa: ölmüş ise İS

⁹⁸⁴² gerçi Yûsuf fevt olmayup zindedür amm: gerçi 'âlemde Yûsuf dağı zindedür İS

⁹⁸⁴³ dimezüm ki: dimen İS

⁹⁸⁴⁴ kim: ki MO, İS

⁹⁸⁴⁵ yakındur: yakındadır MO, yakın gelmişdür İS

⁹⁸⁴⁶ Ey: -YB

⁹⁸⁴⁷ hâtır-ı: hâtırım İÜ

⁹⁸⁴⁸ vîrân: yıkılmış İS

⁹⁸⁴⁹ ğam-dîdemi luţfuñla: ğam-dîde İS

⁹⁸⁵⁰ nazâr-ı: -İÜ

⁹⁸⁵¹ derd-i hasretle: -İS

⁹⁸⁵² gözüm: gözümüñ İS

⁹⁸⁵³ söyündi: söyündürdün İS

⁹⁸⁵⁴ nâr-ı firkatle bağrum yağı göyündi: bağrumı derdle göyündürdün İS

⁹⁸⁵⁵ semādan: -İS

⁹⁸⁵⁶ Rūhü'l-emīn: Rūh-ı Emīn İS

⁹⁸⁵⁷ ider ki: idüp der ki İS

⁹⁸⁵⁸ İdiser: idüp mesrūr olasıñ İÜ

⁹⁸⁵⁹ sem'ı Ya'küb'a: Ya'küb'uñ sem'ine İS

mürde cismine taze cān girüp rûha rāhat⁹⁸⁶⁰ virdi niçe qurbān-ı [MO137a] dimen-
revān ve bezl-i māl-i⁹⁸⁶¹ firāvān itdi.

BEYT⁹⁸⁶²

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Ayaqda qalmıŝ idim ben faqirūn

Elüm alduñ Haq olsun destgirūn⁹⁸⁶³

*Yā beniyye'zhebū fe teħassesū min-Yūsufe ve aħī-hi ve lā-tey'esū min-ravħi'llāh
inne-hu lā-yey'esu min-ravħi'llāhi illā'l-kaḡmu'l-kāfirūn.*⁹⁸⁶⁴ Evlādına eyitdi [YB166b]
yine diyār-ı⁹⁸⁶⁵ Mıŝr'a gidūn ve anda sa'yıla tefahhuŝ ve her yiri teccsüs idūn ola
ki qardaŝıyla Yūsuf'ı⁹⁸⁶⁶ hāŝıl ve ben nā-murādı murāda vāŝıl idüp⁹⁸⁶⁷ her dem
luḡf-ı Raħmān'dan ümīd kesmeñ⁹⁸⁶⁸ ki andan size raħmet ve luḡfından nazār-ı
'ināyet iriŝe. Anlar⁹⁸⁶⁹ eyitdiler⁹⁸⁷⁰ ey peder Yūsuf birāder⁹⁸⁷¹ çoqdan [İS213a]
ölmiŝdür. Kimdür ol ki ölmüş bulmuşdur velī şehr-i Mışr içre ihvān⁹⁸⁷² hāzır ve
maqdemümüze muntazırdır. Eger hażret-i pīr bize himmet ve tedbirümüze
taqdīr-i muvāfaqat iderse umaruz ki yine āstān-ı ŝāh'a irüp sa'yıla dergāha
girdügümüzde⁹⁸⁷³ hażretüne hürmet ve haşretüni iŝidüp ŝefkat ide.⁹⁸⁷⁴ Pes 'arż-ı
hāl itmege Ya'kūb derd ü firāqla⁹⁸⁷⁵ ŝāh'a bir mektüb yazup 'unvān-nāmeyi ŝöyle

⁹⁸⁶⁰ rûha rāhat: rāhat-ı rûh İS

⁹⁸⁶¹ māl-i: -İS

⁹⁸⁶² Beyt: -İS

⁹⁸⁶³ Ayaqda qalmıŝ idim ben faqirūn/Elüm alduñ Haq olsun destgirūn: -İS

⁹⁸⁶⁴ "Ey oğullarım! Gidin Yūsuf'u ve kardeŝini araŝtırın. Allah'ın raħmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan baŝkası Allah'ın raħmetinden ümidini kesmez.", Kur'ân-ı Kerîm, 12/87.

⁹⁸⁶⁵ diyār-ı: -YB

⁹⁸⁶⁶ Yūsuf'ı: -İS

⁹⁸⁶⁷ idüp: idesiz ve İS

⁹⁸⁶⁸ kesmeñ: kesmem MO

⁹⁸⁶⁹ Anlar: ebnâsı İS

⁹⁸⁷⁰ eyitdiler: eyitdi İS

⁹⁸⁷¹ birāder: -İS

⁹⁸⁷² ihvān: aħaveyn İS

⁹⁸⁷³ Girdügümüzde: girdigümüzde İÜ

⁹⁸⁷⁴ ide: eyleye İS

⁹⁸⁷⁵ firāqla: firāq ile MO

tahrīr itdi ki bedā'et be-bi'smi'llāh ki oldır her⁹⁸⁷⁶ za'if ü zelīle püşt ü penāh. Eger
 Һazret-i Şāh hāl-i pür-melālümnden su'āl iderse hecr⁹⁸⁷⁷ ü elem ocağı ve derd ü ğam
 bucağı olan [İÜ161a] hānedānumda her demüm miһnetle geçüp hem-demüm⁹⁸⁷⁸
 nāle vü āh oldı ve cedd-i a'lām-ı Hālīl İbrāhīm'dür ki [İS213b] mübtelā-yı belā-yı
 nār-ı 'azīm iken luṭf-ı Һazret-i Cebbār ile⁹⁸⁷⁹ ol nār aña gülzār oldı ve ol Rabb-i Bākī
 emr-i zebhile atam İshāk'ı mübtelā itmiş iken fedā⁹⁸⁸⁰ için ol kādıyyü'l-Һacāt⁹⁸⁸¹
 [MO137b] bir kebş-i 'azīmü'l-berekāt gönderüp [YB167a] ol belādan aña necāt
 virdi. Ben dağı mübtelā-yı belā-yı hicrānum ve dürd-i derdle⁹⁸⁸² mest ü Һayrānum
 ki 'ömrümün hāşılın bāda virmele şabr u üftāde Һalup gözlerimün nūrı nā-bedīd
 ve ağlamağdan dīdelerüm sepīd oldı. Arayup anı sağ bulmağ ve baht-ı siyāhum
 ağ olmağ umarken bir ciger-güşem dağı sende Һabs olaldan derd ü ğam
 tazelenele ile pür-cüşum ki bu mātem baña ziyāde elem virdi. Gönlüm büy-ı
 Yūsuf'ı andan alurdı ve rüy-ı Yūsuf'ı anuñla görürdi. Ol dağı gitmele ben
 [İS214a] bī-çāre Һatı āvāre oldum.⁹⁸⁸³ Luṭf idüp beni bir pāre⁹⁸⁸⁴ esirge⁹⁸⁸⁵ ki bi-
 Һağğ-ı nūr-ı Aħmed⁹⁸⁸⁶ benden uğrı veled gelmedi. Baña böyle töhmet⁹⁸⁸⁷ ve
 evlāduma Һaşd-ı ihānet⁹⁸⁸⁸ itme ki rüz-ı 'araşāt⁹⁸⁸⁹ zulmuñ neticesi zulumāt
 olıserdür.

BEYT⁹⁸⁹⁰

[mefā'ılün/mefā'ılün/fe'ülün]

Dil-i ğam-ğınüm eyle luṭfla şād

⁹⁸⁷⁶ her: 'ālem-i esrārından āġāh ve her İS

⁹⁸⁷⁷ hecr: ba'de't-temāyā 'arz-ı hāl budur ki hecr İS

⁹⁸⁷⁸ hem-demüm: her demüm İÜ

⁹⁸⁷⁹ Cebbār ile: Cebbār irişüp İS

⁹⁸⁸⁰ fedā: 'aķibet fedā İS

⁹⁸⁸¹ ol kādıyyü'l-Һacāt: -İS

⁹⁸⁸² dürd-i derdle: derd-i derle MO

⁹⁸⁸³ oldum: Һaldum İS

⁹⁸⁸⁴ bir pāre: bir tāze İÜ

⁹⁸⁸⁵ bir pāre esirge: esirge bir pāre İS

⁹⁸⁸⁶ bi-Һağğ-ı nūr-ı Aħmed: bi-Һağğ-ı bu rāhid YB. // Aħmed: aħad İS

⁹⁸⁸⁷ böyle töhmet: zulm İS

⁹⁸⁸⁸ ihānet: emānet İS

⁹⁸⁸⁹ 'araşāt: 'arazāt İÜ

⁹⁸⁹⁰ Beyt: -İÜ, Һamdī İS

‘Ömr ü devlet hemîşe kıyım⁹⁸⁹¹ bād⁹⁸⁹²

*Fe-lemmā dehalū ‘aleyhi kālū yā eyyuhā’l-‘azīzu messenā ve ehlenā’d-ḍurru ve ci’nā bi biḍā‘atin muzcātin fe-evfi lenā’l-keyle ve teşaddak ‘aleynā inna’llāhe yeczī’l-muteşaddikīn.*⁹⁸⁹³ Evlād-ı⁹⁸⁹⁴ Ya‘kūb sefer-i yarağın görüp nāmeyi pederlerinden [IÜ161b] aldılar ve rāh-ı Mıṣr’ı ḥayy idüp def‘a-i şālīşde burc-ı Şāh’a geldiler ve bāb-ı dergāha irüp devlet ü rif‘at du‘āların⁹⁸⁹⁵ iderek [YB167b] destūrla [İS214b] kıatına girdiler ve ‘arz-ı niyāzla⁹⁸⁹⁶ keşf-i rāz itdiler ki ey Sultān-ı kām-yāb ve ey ḥākān-ı ‘ālī-cenāb cū‘dan ḥālümüz ḥarāb ve ḥaḥḥ elinden ciger kebāb oldu. Şabr u şavma ḥākatümüz ve size lāyık biḍā‘atümüz yokdur. Bize faqr u fenā biḍā‘at [MO138a] ve size luḥf u ‘aḥā kerāmetdür. Ol hüdāyiçün⁹⁸⁹⁷ sizden ricā-yı ‘ināyet⁹⁸⁹⁸ iderüz ki bu biḍā‘at içün bizi redd itmeyüp⁹⁸⁹⁹ şadaḳātle behremend idesiz⁹⁹⁰⁰ tā ki müfettiḥa’l-ebvāb ehl-i iḥsāna bī-ḥisāb ecr ü şevāb ‘aḥā ide.⁹⁹⁰¹ Yūsuf bu niyāzı gūş ve deryā-yı şefḳati cūş idüp anlardan pīr-i maḥzūnuñ ḥālin şordı. Bu sevkle nāmeyi⁹⁹⁰² şevkle [İS215a] şundılar. Aḥup çünkim oḳıdı⁹⁹⁰³ nāmenüñ odı Yūsuf’uñ cigerin dāğladı ve mefhūmına muḥḥali‘ olup⁹⁹⁰⁴ āşikāre zār zār ağladı. Eşnā-yı kelāmda eyitdi ḥazīnemüzde ‘İmrān dili üzre bir varaḳ bulundu.⁹⁹⁰⁵ İçüñüzde bir gūşāde-ḥāḥır⁹⁹⁰⁶ var mıdur ki ol ḥaḥḥı kırā’ate kādır⁹⁹⁰⁷ ola. Bu māhirdür⁹⁹⁰⁸ diyü

⁹⁸⁹¹ kıyım: dāyim İS

⁹⁸⁹² Mehmet Cihat Üstün, a.g.e., b. 5951, s. 676. Şiirdeki “kıyım bād” ibaresi Hamdī’nin eserinde “dāyim-bād” şeklinde geçmektedir.

⁹⁸⁹³ “Bunun üzerine (Mısır’a dönüp) Yūsuf’un yanına girdiklerinde, "Ey güçlü vezir! Bize ve ailemize darlık ve sıkıntı dokundu. Değersiz bir sermaye ile geldik. Zahiremizi tam ölç, ayrıca bize sadaka ver. Şüphesiz Allah sadaka verenleri mükafatlandırır" dediler.”, Kur’ân-ı Kerīm, 12/88.

⁹⁸⁹⁴ Evlād-ı: çün pīr-i şāfī şüret-i vākı‘a-i naḥır ü kıḥmīr taḥrīr ü taşvīr itdi. Evlād-ı İS

⁹⁸⁹⁵ du‘āların: du‘ā İS

⁹⁸⁹⁶ niyāzla: niyāz ile MO

⁹⁸⁹⁷ hüdāyiçün: hidāyet içün IÜ, kerāmet içün İS

⁹⁸⁹⁸ ricā-yı ‘ināyet: ‘ināyet ricā İS

⁹⁸⁹⁹ redd itmeyüp: nā-murād göndermeyüp İS

⁹⁹⁰⁰ behremend idesiz: dil-şād ve İbn Yāmin’i āzād idesiz İS

⁹⁹⁰¹ ide: eyleye İS

⁹⁹⁰² Bu sevkle nāmeyi: bu kāle nāmeyi çıkarup İS

⁹⁹⁰³ çünkim oḳıdı: oḳuduḳda İS

⁹⁹⁰⁴ olup: olup bi’z-zarūrī İS

⁹⁹⁰⁵ varaḳ bulundu: varaḳ defter bulunup İS

⁹⁹⁰⁶ gūşāde-ḥāḥır: er İS

⁹⁹⁰⁷ kırā’ate kādır: oḳumağa māhir İS

⁹⁹⁰⁸ māhirdür: kādirdür İS

Yehūdā'yı gösterdiler. Yehūdā ol defteri⁹⁹⁰⁹ gördükde bildi ki kendünün dest-i haṭṭıdur.⁹⁹¹⁰ Muğber olup eyitdi sâbıkan bir ḳulumuzı bey^ç idüp müşteriye [İÜ162a] bunu temessük için ḥucdet virmiş idük.⁹⁹¹¹ Yūsuf eyitdi [YB168a] aşikâre kızb idersiz ki ol âzâde merdüm-zâde iken ziyâde ḳulm-i bî-dâd ile birâderünüze⁹⁹¹² ḳul⁹⁹¹³ isnâd idüp yok bahâya şatduñuz.⁹⁹¹⁴ Baña ma'lûm oldu ki atañuza 'âḳ olmışsınız ve 'uḳûbete⁹⁹¹⁵ istihḳâḳ bulmuşsınız. İmdi ben mu'âḳıb olup sizden intikâm almayınca ârâm itmezem⁹⁹¹⁶ diyü emr itdi ki [İS216a] cellâd cümlesine bî-dâd ide.⁹⁹¹⁷ Anlar feryâd ve dergâhdan⁹⁹¹⁸ istimdâd idüp ḥâk-i⁹⁹¹⁹ pây-ı Şâh'a yüz urdılar. Eger⁹⁹²⁰ bize şefkat itmezseñ peder-i⁹⁹²¹ pîre merḥamet eyle ki bir oğlı için bunca yıl ḥasret çeküp ḥüznle gözyaşların döker. Eger cümle 'ayâli [MO138b] helâk olursa anuñ ḥâli mükedder olmaḳ muḳarrerdür didiler. Yūsuf anlaruñ kelimâtına⁹⁹²² iltifât itmeyüp ḥâcibler⁹⁹²³ anları envâ^ç-ı ḥâḳâretle dîvân-ı Şâhî'den sürmek şadedinde iken⁹⁹²⁴ bildiler ki kendü elleriyle⁹⁹²⁵ belâyı şatun almışlar ve ayaklarıyla cây-ı cefâya gelüp başların dâm-ı 'anâya⁹⁹²⁶ şalmışlar

⁹⁹⁰⁹ Yehūdā ol defteri: Yehūdā alup İS

⁹⁹¹⁰ kendünün dest-i haṭṭıdur: kendü haṭṭıdur İS

⁹⁹¹¹ Muğber olup eyitdi sâbıkan bir ḳulumuzı bey^ç idüp müşteriye bunu temessük için ḥucdet virmiş idük: Yūsuf'ı bey^ç itdüklerinde Mâlik'e bey^ç-nâme virmişlerdi ta'accüb idüp bildi kikendü yazduğı ḥucdetdür. Fikre vardı ki Mâlik Mısr ehlinden idi. Elden ele bu kâğıd pādşâh eline düşdi. Pes inkâre mecâli ḳalmayup eyitdi sâbıkan bir ḳulumuzı bey^ç idüp müşteriye ḥucdet virmiş idük ol ḥucdet budur. Yūsuf eyitdi imdi oḳuñ işideyüm. Anlar daḥı oḳuyup yazmışlar ki bi'smi ilâh-ı İbrâhîm hâzâ mâ işterâ Mâlik bin Dağıyyü'l-Ḥayy a'nî min âl-i Ya'ḳûb yemlâ mâ yukâlu lehu Yūsuf bi-'işrine dirhemen ve nuḳide lehumu's-semen ve zûmine'd-derk ve eşhedü va'llâhi te'âlâ bi-zâlike 'alâ enfüsehum ve kefâ bi'llâhi şehîdâ İS

⁹⁹¹² Yūsuf eyitdi aşikâre kızb idersiz ki ol âzâde merdüm-zâde iken ziyâde ḳulm-i bî-dâd ile birâderünüze: Yūsuf eyitdi siz baña didiñüz ki ḳarındaşımız Yūsuf'ı ḳurd yidi bunda yazmışsınız ki Yūsuf ḳulumuz idi şatduḳ 'aceb yalan söylersiz ki ol âzâde seyyid zâde iken ziyâde ḳulm-i bî-dâd ile ḳarındaşıñuza İS

⁹⁹¹³ ḳul: ḳulluḳ İÜ

⁹⁹¹⁴ şatduñuz: şatduñuz İÜ, MO

⁹⁹¹⁵ 'uḳûbete: ziyâde 'uḳûbete İS

⁹⁹¹⁶ sizden intikâm almayınca ârâm itmezem: anlaruñ kinelerin sizden alivireyüm İS

⁹⁹¹⁷ ide: eyleye İÜ. // cümlesine bî-dâd ide: cümlesin ḳatlı eyleye İS

⁹⁹¹⁸ dergâhdan: şâhdan İS

⁹⁹¹⁹ ḥâk-i: -İS

⁹⁹²⁰ Eger: -İS

⁹⁹²¹ peder-i: atamız İS

⁹⁹²² kelimâtına: sözlerine İS

⁹⁹²³ ḥâcibler: çavuşlar İS

⁹⁹²⁴ şadedinde iken: diledükde İS

⁹⁹²⁵ elleriyle: ellerine İS

⁹⁹²⁶ 'anâya: 'itâba İÜ

ve velî⁹⁹²⁷ ğayret yüzinden kendülere tezelzül virmeyüp eyitdiler ey Şâh-ı kişver bizi katl itmek eger⁹⁹²⁸ muqarrer ise tonumuz hûna⁹⁹²⁹ bulayup⁹⁹³⁰ [İS216b] pederümüze⁹⁹³¹ gönder ki evlâdından haţtı⁹⁹³² hemân qan bulaşmış qaftân olsun. Bu fiġân ġuş-ı [YB168b] Yûsuf'a girüp hemân kendüzin⁹⁹³³ [İÜ162b] 'ayân ve cümlesin şâdmân itmege⁹⁹³⁴ müteraqqıb fermân-ı Yezdân iken Cebrâ'îl-i⁹⁹³⁵ emîn ez-Rabbü'l-'âlemîn⁹⁹³⁶ gelüp eyitdi ey Yûsuf her belâya bir⁹⁹³⁷ cezâ muqadder ve her 'itâba⁹⁹³⁸ bir 'aţâ muqarrerdür ihvet⁹⁹³⁹ hakkında taġvîf nihâyet buldı ve müddet-i miġnet⁹⁹⁴⁰ tamâm oldu. Şimden girü icâzetdür ki kendüni anlara izhâr ve aġvâlüñden haberdâr idesin. Yûsuf hemân ġicâbı⁹⁹⁴¹ üzerinden def' ve niqâbı yüzinden ref' idüp eyitdi. *Qâle hel 'alimtum mâ fe'altum bi-Yûsufe ve aġî-hi iz entum câhilün.*⁹⁹⁴² Bilür misiz ki⁹⁹⁴³ Yûsuf'la qardaşa⁹⁹⁴⁴ neler itdüñüz. Ol dem sırta [İS217a] vuqûfuñuz⁹⁹⁴⁵ olmamaġla bu dem cehlüñüz size muġkem 'özr oldu. Başuñuz qaldurup yüzüme nazâr idüñ eger tevbe⁹⁹⁴⁶ ve inşâf iderseñüz peder⁹⁹⁴⁷ hürmetine sizi mu'âf idem çün dîde-i başâr açup diġkatle cemâl-i Yûsuf'a nazâr

⁹⁹²⁷ ve velî: lâkin İS

⁹⁹²⁸ bizi katl itmek eger: eger bizi katl itmek İS

⁹⁹²⁹ hûna: qana İS

⁹⁹³⁰ bulayup: bulaşdurup İS

⁹⁹³¹ pederümüze: pederimüze MO

⁹⁹³² haţtı: anuñ haţtı İS

⁹⁹³³ kendüzin: kendüsin İÜ

⁹⁹³⁴ şâdmân itmege: ġandân itmek şadedinde İS

⁹⁹³⁵ Cebrâ'îl-i: Cibrîl-i İS

⁹⁹³⁶ ez-Rabbü'l-'âlemîn: Rabbü'l-'âlemînden İÜ, ez-ġazret-i Rabbü'l-'âlemîn İS

⁹⁹³⁷ bir: -İÜ

⁹⁹³⁸ 'itâba: 'anâya İÜ, İS

⁹⁹³⁹ muqarrerdür ihvet: muqarrer olmaġın bunlaruñ İS

⁹⁹⁴⁰ miġnet: maġabbet İÜ

⁹⁹⁴¹ ġicâbı: bād-ı ehle irüp ġicâbı İS

⁹⁹⁴² "Yûsuf dedi ki: "Siz (henüz) cahil kimseler iken Yûsuf ve kardeşine neler yaptığınızı biliyor musunuz?", Kur'ân-ı Kerîm, 12/89. // Yûsuf hemân ġicâbı üzerinden def' ve niqâbı yüzünden ref' idüp eyitdi. *Qâle hel 'alimtum mâ fe'altum bi-Yûsufe ve aġî-hi iz entum câhilün. Qâle hel 'alimtum mâ fe'altum bi-Yûsufe ve aġî-hi iz entum câhilün.* Yûsuf hemân ġicâbı üzerinden def' ve niqâbı yüzünden ref' idüp eyitdi İS

⁹⁹⁴³ ki: -YB

⁹⁹⁴⁴ qardaşa: qarındaşa İÜ, qarındaşına MO, İS

⁹⁹⁴⁵ vuqûfuñuz: vâkıf İS

⁹⁹⁴⁶ tevbe: maġâm-ı itâ'atde qâyim ve itdügüñüz cezâyime nâdim olup vâkı' olan qabâyîġa i'tirâfa ve muzîq-i ġallâfdan qarîq-i tevbe İS

⁹⁹⁴⁷ inşâf iderseñüz peder: inşâfa gelesüz ol pîr İS

itdiler.⁹⁹⁴⁸ Dilde şübheleri⁹⁹⁴⁹ def^c için eyitdiler. *Ḳālū e inne-ke le-ente Yūsuf ḳāle ene Yūsufu ve hāzā aḫī ḳad menn'allāhu* 'aleyne inne-hu men-yetteḳi ve yaşbir fe-innallāhe lā-yudī^cu ecre'l-muḫsinīn.⁹⁹⁵⁰ Yoksa⁹⁹⁵¹ taḫḳīḳ⁹⁹⁵² [MO139a] sen misin Yūsuf-ı Şiddīḳ. Yūsuf eyitdi benüm Yūsuf bu ḳarındaşumdur. Rabb-i 'izzet baña⁹⁹⁵³ 'ināyet ve çok 'aṭāyla⁹⁹⁵⁴ faẓl u minnet idüp [YB169a] siz faẓl itdügüñüzi ol⁹⁹⁵⁵ vaşl [İS217b] itdi.⁹⁹⁵⁶ Şanmañuz ki evḳatın ta'ṭīl itmeyüp⁹⁹⁵⁷ şabr u taḳvāya bil bağlayanuñ⁹⁹⁵⁸ ecrini⁹⁹⁵⁹ Rabb-i celīl [İÜ163a] zāyi^c idüp⁹⁹⁶⁰ şevāb-ı cezīl müyesser itmeye.⁹⁹⁶¹ Pes Yūsuf⁹⁹⁶² gizlü gencin anlara⁹⁹⁶³ fāş itdükde ol on iki ḳardaş⁹⁹⁶⁴ bir yire cem^c olup⁹⁹⁶⁵ gözlerinden ḳanlı yaş döktiler ve itdükleri cürm ü günāhı zıkr itmekle⁹⁹⁶⁶ her birinüñ ol gün āhı göklere⁹⁹⁶⁷ çıḳup rüy-ı siyāhı yirlere sürdiler.⁹⁹⁶⁸

BEYT⁹⁹⁶⁹

[fā'īlātün/fā'īlātün/fā'īlün]

Her kesüñ āhı sirāyetsüz degül

Ġam yiter pāyāna ğāyetsüz degül⁹⁹⁷⁰

⁹⁹⁴⁸ dīde-i başar açup diḳḳatle cemāl-i Yūsuf'a naẓar itdiler: çün aşıḳāre ol arada cemāl-i Yūsuf'ı müşāhede itdiler İS

⁹⁹⁴⁹ şübheleri: şübhelerin İÜ, MO, İS

⁹⁹⁵⁰ "Kardeşleri, "Yoksa sen, sen Yūsuf musun?" dediler. O da, "Ben Yūsuf'um, bu da kardeşim. Allah bize iyilikte bulundu. Çünkü, kim kötülükten sakınır ve sabrederse şüphesiz Allah iyilik yapanların mükafatını zayi etmez" dedi.", Kur'ân-ı Kerīm, 12/90.

⁹⁹⁵¹ yoksa: yoḫsa İÜ, MO

⁹⁹⁵² Yoksa taḫḳīḳ: taḫḳīḳ yoksa İS

⁹⁹⁵³ Rabb-i 'izzet baña: ḫāzret-i 'izzet bize İS

⁹⁹⁵⁴ 'aṭāyla: 'aṭā ile MO

⁹⁹⁵⁵ ol: anlar YB, MO

⁹⁹⁵⁶ itdi: eyledi İS

⁹⁹⁵⁷ evḳatın ta'ṭīl itmeyüp: -İS

⁹⁹⁵⁸ bağlayanuñ: bağladı İS

⁹⁹⁵⁹ ecrini: bende anuñ ecrini İS

⁹⁹⁶⁰ idüp: ide İS

⁹⁹⁶¹ şevāb-ı cezīl müyesser itmeye: -İS

⁹⁹⁶² Yūsuf: -İS

⁹⁹⁶³ anlara: ol şeh-süvār anlara İS

⁹⁹⁶⁴ ḳardaş: ḳarındaş MO

⁹⁹⁶⁵ yire cem^c olup: araya gelüp İS

⁹⁹⁶⁶ zıkr itmekle: añup İS

⁹⁹⁶⁷ göklere: 'ayyūḳa İS

⁹⁹⁶⁸ rüy-ı siyāhı yirlere sürdiler: şabāhdan aḫşāma degin ağladılar ve rüy-ı siyāhı yerlere sürüp ciğerlerin tağladılar İS

⁹⁹⁶⁹ Beyt: -İÜ, -İS

*Ḳālū tallāhi leḳad āşerekellāhu ‘aleynā ve in-kunnā le-ḥatī‘īn.*⁹⁹⁷¹ Ve itdükleri ḳabāḥate nedāmet idüp eyitdiler çün bu ‘aṭāyı Ḥudā-yı bī-hem-tā⁹⁹⁷² kereminden saña ‘aṭā⁹⁹⁷³ itdi. Ṭapuñdan recā ve mürüvvetüñden temennā⁹⁹⁷⁴ iderüz ki ‘aybumuzı dāmān-ı ‘afvla⁹⁹⁷⁵ setr idüp⁹⁹⁷⁶ bizi bed-nām ve ḳaşd-ı intikāmıla⁹⁹⁷⁷ ilzām⁹⁹⁷⁸ ve ḳabāḥatümüzı ḥalḳa i‘lāmıla⁹⁹⁷⁹ bizi⁹⁹⁸⁰ rüsvāy-ı ‘ām itmeyesin ve peder-i pīre⁹⁹⁸¹ mülākī olduḡumuzda bākī aḥvālümüzı ḥüsn-i ta‘bīrle⁹⁹⁸² taḳrīr idesin ve cümlemüz taşdıḳ iderüz ki⁹⁹⁸³ taḥḳīḳ ‘ināyet-i ezeli muḳārin olıcaḳ⁹⁹⁸⁴ bendeye ‘amelī aşşı itmez imiş. Zīrā biz ḥaṭā vü taḳşīr ile tedbīr itdük idi⁹⁹⁸⁵ ki [YB169b] [İS218a] taḳdīri taḡyīr ide idük.⁹⁹⁸⁶ Lākin⁹⁹⁸⁷ ol ‘Alīm ü Ḥabīr ‘ākībet şerrimüzı ḥayra mübeddel ḳılıp⁹⁹⁸⁸ seni mükemmel ve cümlemüzden mufazżal itdi. [MO139b] *Ḳāle lā-tesrībe ‘aleykumu’l-yeḳme yaḡfiru’llāhu lekum ve huve erḥamu’ r-rāḥimīn.*⁹⁹⁸⁹ Yūsuf ṭarīḳ-i⁹⁹⁹⁰ Ḥaḳḳ’a inḳıyād ile her birin⁹⁹⁹¹ irşād ve ‘adl u dādla⁹⁹⁹² dillerin⁹⁹⁹³ şād idüp⁹⁹⁹⁴ [İÜ163b] eyitdi benden ḥavf u ḥaşyet itmeñüz ki⁹⁹⁹⁵ ben

⁹⁹⁷⁰ Her kesün āḥı sirāyetsüz degül/Ġam yiter pāyāna ḡāyetsüz degül: -İS

⁹⁹⁷¹ “Dediler ki: "Allah'a andolsun, gerçekten Allah seni bize üstün kıldı. Gerçekten biz suç işlemiştik.", Kur’ân-ı Kerîm, 12/91.

⁹⁹⁷² bī-hem-tā: -İS

⁹⁹⁷³ ‘aṭā: müyesser İS

⁹⁹⁷⁴ Ṭapuñdan ricā ve mürüvvetüñden temennā: ricā İS

⁹⁹⁷⁵ ‘afvla: ‘afv ile İÜ, MO

⁹⁹⁷⁶ ‘aybumuzı dāmān-ı ‘afvla setr idüp: -İS

⁹⁹⁷⁷ intikāmıla: intikām ile MO

⁹⁹⁷⁸ ve ḳaşd-ı intikāmıla ilzām: -İS

⁹⁹⁷⁹ i‘lāmıla: i‘lām ile MO, i‘lām İS

⁹⁹⁸⁰ bizi: -İS

⁹⁹⁸¹ peder-i pīre: pedere İS

⁹⁹⁸² ta‘bīrle: ta‘bīr ile İÜ, MO

⁹⁹⁸³ cümlemüz taşdıḳ iderüz ki: -İS

⁹⁹⁸⁴ olıcaḳ: olmayıcaḳ İS

⁹⁹⁸⁵ idi: -İS

⁹⁹⁸⁶ ide idük: ideydük MO, İS

⁹⁹⁸⁷ Lākin: illā İS

⁹⁹⁸⁸ şerrimüzı ḥayra mübeddel ḳılıp: -İS

⁹⁹⁸⁹ “Yūsuf dedi ki: "Bugün size kınama yok. Allah sizi baḡışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir.", Kur’ân-ı Kerîm, 12/92.

⁹⁹⁹⁰ Yūsuf ṭarīḳ-i: ḥazret-i Yūsuf İS

⁹⁹⁹¹ ile her birin: ve anları İS

⁹⁹⁹² dādla: dād ile MO

⁹⁹⁹³ irşād ve ‘adl u dādla dillerin: -İS

⁹⁹⁹⁴ idüp: itdi ki İS

⁹⁹⁹⁵ eyitdi benden ḥavf u ḥaşyet itmeñüz ki: -İS

sizi ‘ukūbetle⁹⁹⁹⁶ melāmet ve ‘adāvetle zulm u⁹⁹⁹⁷ tōhmet itmezem. Belki Rabb-i ‘izzetden mağfiredet recā iderem ki⁹⁹⁹⁸ bu zilletden geçe ve fazlıla⁹⁹⁹⁹ size bāb-ı raḥmetin açā. Andan ‘ālī ziyāfetlere küllī himmetler idüp her birin müzeyyen itmege ‘izz u ikbāller ve ser-ā-ser mülevven zībā dībālar¹⁰⁰⁰⁰ giydürüp envā‘-ı ri‘āyetler itdükden şoñra firāk-ı kemāle irmegin¹⁰⁰⁰¹ diledi ki iştiyāk-ı vişāle mübeddel ola. *İzhebū bi-ḳamīšī hāzā fe-elḳū-hu ‘alā vechi ebī ye’ti başīrān ve’tünī bi ehli-kum ecma‘īn.*¹⁰⁰⁰² Hemīn¹⁰⁰⁰³ sābıḳan melāmet gömleğin pedere götürün.¹⁰⁰⁰⁴ Yehūdā nām birādere beşāret ḳamīşin teslīm idüp eyitdi evvelki zillate i‘tizār için¹⁰⁰⁰⁵ pedere varup [İS218b] pīrāhenümi vāşıl ve cānuñuza iki cihān şevābın ḥāşıl idüñ tā ki peder anı yüzine örtüp gözine¹⁰⁰⁰⁶ nūrla fer gele ve cümle itbā‘uñuzla bu vilāyete ḳadem başup¹⁰⁰⁰⁷ [YB170a] diyār-ı rāḫata iresiz ve ḳillet¹⁰⁰⁰⁸ nihāyete irişüp¹⁰⁰⁰⁹ deryā-yı ni‘mete ḡārḳ olasız. Bu ol ḳamīsdür¹⁰⁰¹⁰ ki peyk-i Celīl bülbül-i ḳuds¹⁰⁰¹¹ Cebrā‘īl anı cennetden getirüp Ḥalīl giydükde āteş aña gülistān olmışdı.¹⁰⁰¹² Şoñra¹⁰⁰¹³ İshāk’a ve andan Ya‘ḳūb’a intikāl idüp Ya‘ḳūb anı¹⁰⁰¹⁴ Yūsuf’uñ bāzūsına heykel itmişdi.¹⁰⁰¹⁵ Cennet libāsına zevāl irmek muḫāl olmağın bunca sāl¹⁰⁰¹⁶ Yūsuf’da [İÜ164a] mestürü'l-ḫāl ṫurdu.¹⁰⁰¹⁷ Pes māh-ı Ken‘ān

⁹⁹⁹⁶ ‘ukūbetle: -İS

⁹⁹⁹⁷ ‘adāvetle zulm u: cevri ü zulmle İS

⁹⁹⁹⁸ mağfiredet ricā iderem ki: dilerem ki luḫf idüp İS

⁹⁹⁹⁹ fazlıla: -İS

¹⁰⁰⁰⁰ zībā dībālar: zībālar İÜ. // Andan ‘ālī ziyāfetlere küllī himmetler idüp her birin müzeyyen itmege ‘izz u ikbāller ve ser-ā-ser mülevven zībā dībālar: anlara nefis ta‘āmāl yidürüp ve ser-ā-ser cāmeler ve müzehheb ḫil‘atler İS

¹⁰⁰⁰¹ irmegin: irişmegin İS

¹⁰⁰⁰² “Bu gömleğimi götürün de babamın yüzüne koyun ki, gözleri açılınsın ve bütün ailenizi bana getirin” dedi.”, Kur’ân-ı Kerīm, 12/93.

¹⁰⁰⁰³ Hemīn: -İS

¹⁰⁰⁰⁴ götürün: iletin İS

¹⁰⁰⁰⁵ için: olmağıçün İS

¹⁰⁰⁰⁶ gözine: yine gözine İS

¹⁰⁰⁰⁷ ḳadem başup: gelüp İS

¹⁰⁰⁰⁸ ḳillet: ḳalb YB

¹⁰⁰⁰⁹ diyār-ı rāḫata iresiz ve ḳillet nihāyete irişüp: -İS

¹⁰⁰¹⁰ ḳamīsdür: gömlekdür İS

¹⁰⁰¹¹ ḳuds: bāğ-ı ḳuds İS

¹⁰⁰¹² olmuşdı: olmuşdı İÜ, MO

¹⁰⁰¹³ Şoñra: andan İS

¹⁰⁰¹⁴ intikāl idüp Ya‘ḳūb anı: ḳalup anı Ya‘ḳūb İS

¹⁰⁰¹⁵ itmişdi: itmişdi İÜ

¹⁰⁰¹⁶ bunca sāl: ol vaḳtten berü İS

¹⁰⁰¹⁷ ṫurdu: ṫururdu MO, dururdu İS

iḥvānına firāvān ğalle ve nān u¹⁰⁰¹⁸ ni‘met-i bī-pāyān [MO140a] iḥsān idüp kifāyet miḳdārı ādem¹⁰⁰¹⁹ ü ḥayl ü ḥaṣem ile yola revān oldılar. *Ve lemmā faṣalati'l-‘îru ḳāle ebū-hum innī le-ecidu rīḥa Yūsufe lev-lâ en tufennidūni.*¹⁰⁰²⁰ Çün Mısr'dan kârbān yola revān olup¹⁰⁰²¹ Ken‘ān'a sekiz günlük [İS219a] rāh ḳaldı. Bi-izni'llāh rāyiḥa-i ḳamīṣi¹⁰⁰²² bād-ı seḥergāh Ya‘ḳūb'uhn meṣāmına irgürdi. Ḥaber-i vaṣl-ı dil-ber dāde-i ‘uṣṣāḳı münevver itdügi gibi bûy-ı Yūsuf daḥı dimāğ-ı pīr-i müştāḳı mu‘aṭṭar idüp sürür u ṣafāsı mükerrer oldı.¹⁰⁰²³ Ebnā-yı benī Ya‘ḳūb ol gün anda¹⁰⁰²⁴ ḥāzır ve pīrūñ¹⁰⁰²⁵ bu ṣafāsın¹⁰⁰²⁶ nāzır olup¹⁰⁰²⁷ sebebin ṣordu.¹⁰⁰²⁸ Pīr anlara ḥiṭāb itdi ki [YB170b] ey ‘ayāl-i nev-res-nihāl¹⁰⁰²⁹ eger siz beni cehle ve zevāl-i ‘aḳla ḳıyās itmezseñüz bu dem bûy-ı Yūsuf meṣāmuma¹⁰⁰³⁰ irdi ve ārzū-yı rûy-ı Yūsuf¹⁰⁰³¹ dimāğ-ı cānuma girdi. *Ḳālū tallāhi inne-ke le-fi ḳalālike'l-ḳadīm.*¹⁰⁰³² Anlar eyitdiler ey ebā ṣiddīḳ¹⁰⁰³³ cümlemüz taṣdīḳ iderüz ki taḥḳīḳ sen¹⁰⁰³⁴ ol ḳadīmü'z-zemān maḥabbeti bāğında¹⁰⁰³⁵ cevelān idersin. Beñzer ki ‘aḳluña¹⁰⁰³⁶ noḳṣān irüp sözlerūñ perīṣān söylersin umar mısın ki bir daḥı çeṣmūñ rûy-ı Yūsuf'ı göre ve yā bûy-ı Yūsuf dimāğ-ı cānuña¹⁰⁰³⁷ ire.¹⁰⁰³⁸ Vehb ibn¹⁰⁰³⁹ [İS219b] Münebbih'den mervīdür ki¹⁰⁰⁴⁰ ḳaçan Yūsuf gömlegin Ya‘ḳūb'a¹⁰⁰⁴¹ irsāl itmek¹⁰⁰⁴²

¹⁰⁰¹⁸ firāvān ğalle ve nān u: firāvān develer yüki İS

¹⁰⁰¹⁹ kifāyet miḳdārı ādem: kendüye maḥrem olan bir niçe ādem İS

¹⁰⁰²⁰ “Kervan (Mısr'dan) ayrılınca babaları, "Bana bunak demezseniz, şüphesiz ben Yūsuf'un kokusunu alıyorum" dedi.”, Kur‘ân-ı Kerīm, 12/94.

¹⁰⁰²¹ yola revān olup: ayrılıp İS

¹⁰⁰²² Bi-izni'llāh rāyiḥa-i ḳamīṣi: bi-emri'llāh ol ḳamīṣde rāyiḥasını İS

¹⁰⁰²³ sürür u ṣafāsı mükerrer oldı: cānı ṣafāyla ṭoldı İS

¹⁰⁰²⁴ Ebnā-yı benī Ya‘ḳūb ol gün anda: ol gün ebnā-yı benī Ya‘ḳūb ol arada İS

¹⁰⁰²⁵ pīrūñ: ḥāzret-i pīrūñ İS

¹⁰⁰²⁶ ṣafāsın: ṣafāsına İÜ, MO, İS

¹⁰⁰²⁷ olup: oldı İÜ, olmuşlardı İS

¹⁰⁰²⁸ sebebin ṣordu: -İS

¹⁰⁰²⁹ ‘ayāl-i nev-res-nihāl: oğlanlarum İS

¹⁰⁰³⁰ meṣāmuma: bañā İS

¹⁰⁰³¹ ārzū-yı rûy-ı Yūsuf: meṣāmuma bile ki İS

¹⁰⁰³² “Onlar da, "Allah'a yemin ederiz ki sen hâlâ eski şaşkınlığındasın" dediler.”, Kur‘ân-ı Kerīm, 12/95.

¹⁰⁰³³ ey ebā ṣiddīḳ: pīr-i ṣiddīḳ biz İS

¹⁰⁰³⁴ sen: va'llāhi sen İS

¹⁰⁰³⁵ maḥabbeti bāğında: maḥabbetinde İS

¹⁰⁰³⁶ ‘aḳluña: kemāl-i ‘aḳl u fehmuña İS

¹⁰⁰³⁷ dimāğ-ı cānuña: meṣāmuña İS

¹⁰⁰³⁸ ire: gire İS

¹⁰⁰³⁹ ibn: bin İÜ

¹⁰⁰⁴⁰ Vehb ibn Münebbih'den mervīdür ki: rivāyetdür Vehb ibn Münebbih'den ki İS

diledi. [IÜ164b] Ol ħin Cebrā'īl-i¹⁰⁰⁴³ emīn nāzil olup¹⁰⁰⁴⁴ eyitdi Ḥallāk-ı cümle-i 'ālem ve rezzāk-ı benī Ādem bu dem¹⁰⁰⁴⁵ buyurur ki beşāret-i¹⁰⁰⁴⁶ beşīre muvāfık ve işāret-i mübeşşere¹⁰⁰⁴⁷ muṭābık olmağın ḳamīşi Beşīr'e vir ki taḳdīre rāst gele.¹⁰⁰⁴⁸ Zīrā sen Mışr'a gelmege ol bahāne¹⁰⁰⁴⁹ olduğı gibi girü ve¹⁰⁰⁵⁰ [MO140b] ol Ken'an'a revāne olmayınca¹⁰⁰⁵¹ ve māderi anı bulmayınca¹⁰⁰⁵² pederüñ¹⁰⁰⁵³ seni görmek ve vuşlatuñ 'idine irmek aşlā müyesser ve bir vechle¹⁰⁰⁵⁴ mutaşavver degüldür. Bu ol Beşīr idi ki¹⁰⁰⁵⁵ Yūsuf dāyesinüñ veledi idi. Ya'ḳūb anı¹⁰⁰⁵⁶ anasından ayırup südi Yūsuf'a çok olmasın diledi. [YB171a] Mürür-ı eyyāmdan soñra Ken'an'dan diyār-ı Mışr'a şatılıp 'āḳıbet Yūsuf'a ḳul olmuşdı.¹⁰⁰⁵⁷ Pes Yūsuf¹⁰⁰⁵⁸ ol ḳamīşi¹⁰⁰⁵⁹ Beşīr'e [İS220a] virüp eyitdi çün bidāyetde¹⁰⁰⁶⁰ mūcib-i miḥnet sen idüñ¹⁰⁰⁶¹ nihāyetde¹⁰⁰⁶² sebeb-i rāhat sen olasin. Fermān mäh-ı Ken'an mūcibince hemān¹⁰⁰⁶³ Beşīr yola revān olup dervāze-i Ken'an ḳurbında gördi ki bir pīre-zen feryād u enīn idüp yā ḡayyāşa'l-mustağīşin dir.¹⁰⁰⁶⁴ Beşīr anı görüp ve

¹⁰⁰⁴¹ Ya'ḳūb'a: ḫāzret-i Ya'ḳūb'a İS

¹⁰⁰⁴² irsāl itmek: göndermek İS

¹⁰⁰⁴³ Cebrā'īl-i: Cibrīl-i İS

¹⁰⁰⁴⁴ nāzil olup: gelüp İS

¹⁰⁰⁴⁵ Ḥallāk-ı cümle-i 'ālem ve rezzāk-ı benī Ādem bu dem: ey Yūsuf Cebbār-ı 'ālem İS

¹⁰⁰⁴⁶ beşāret-i: bu beşāret-i İS

¹⁰⁰⁴⁷ muvāfık ve işāret-i mübeşşere: -İS

¹⁰⁰⁴⁸ ḳamīşi Beşīr'e vir ki taḳdīre rāst gele: ol ḳamīşi 'abd-i müşterek olan Beşīr'e viresin ki taḳdīre muvāfık ola İS

¹⁰⁰⁴⁹ ol bahāne: ol 'illet-i müstaḳille İS

¹⁰⁰⁵⁰ ve: -YB, -MO

¹⁰⁰⁵¹ revāne olmayınca: irmeyince İS

¹⁰⁰⁵² ve māderi anı bulmayınca: -İS

¹⁰⁰⁵³ pederüñ: atası İS

¹⁰⁰⁵⁴ ve vuşlatuñ 'idine irmek aşlā müyesser ve bir vechle: müyesser ve vuşlatuñ 'idine irmek İS

¹⁰⁰⁵⁵ Beşīr idi ki: Beşīr'dür ki İS

¹⁰⁰⁵⁶ anı: ol zamān ol veledi İS

¹⁰⁰⁵⁷ olmuşdı: olmuşdı MO. // südi Yūsuf'a çok olmasın diledi. Mürür-ı eyyāmdan soñra Ken'an'dan diyār-ı Mışr'a şatılıp 'āḳıbet Yūsuf'a ḳul olmuşdı: diledi ki anuñ südi temām Yūsuf'a ḳala 'āḳıbet Ken'an'dan Mışr'a şatılıp mürür-ı eyyāmdan soñra Yūsuf anı iştirā itmişdi İS

¹⁰⁰⁵⁸ Pes Yūsuf: ammā ol ana degin aḫvāline vāḳıf olmayup tā ḫāzret-i Cibrīl anı ḳāşif oldı. Pes Yūsuf İS

¹⁰⁰⁵⁹ ḳamīşi: pīreheni İS

¹⁰⁰⁶⁰ bidāyetde: evvelā İS

¹⁰⁰⁶¹ idüñ: itdüñ IÜ

¹⁰⁰⁶² nihāyetde: nihāyetde de MO, girü İS

¹⁰⁰⁶³ Fermān mäh-ı Ken'an mūcibince hemān: -İS

¹⁰⁰⁶⁴ dervāze-i Ken'an ḳurbında gördi ki bir pīre-zen feryād u enīn idüp yā ḡayyāşa'l-mustağīşin dir: Ken'an dervāzesine irdükde anda bir pīre-zen-i za'ifeye rāst geldi ki eydürdi a'senī yā ḡayyāşa'l-mustağīşin İS

kelām-ı şefkatle¹⁰⁰⁶⁵ selām virüp nazār-ı merḥametle ḥālin su’āl itdi.¹⁰⁰⁶⁶ Ol zen nā-tevān āh u fiğānla¹⁰⁰⁶⁷ eyitdi ey cevān-merdān Ḥudā-yı Yezdān¹⁰⁰⁶⁸ baña¹⁰⁰⁶⁹ iki derd-i bī-dermān iḥsān itmişdür ki¹⁰⁰⁷⁰ biri mātem-i hicrān ve birisi¹⁰⁰⁷¹ [İÜ165a] ğam-ı nānla ḥātır-ı perişān.¹⁰⁰⁷² Beşīr aña biraz dīnār-ı himmet idüp ey mübtelā-yı belā-yı fūrkat birḳac müddet bunuñla¹⁰⁰⁷³ ḳanā’at it ki Rabb-i ‘izzet def’-i melālete daḥı ‘ināyet ide¹⁰⁰⁷⁴ didi.¹⁰⁰⁷⁵ Bu ešnāda ol zen-i fertüte¹⁰⁰⁷⁶ Beşīr'den ḥaber şorup¹⁰⁰⁷⁷ ‘azmūñ ne cānibe seferdür didi.¹⁰⁰⁷⁸ Beşīr dildeki rāzın güşād idüp bu bilāda gelmekden aḳşā-yı murād ḥazret-i Ya’ḳūb'la ittihād ve ḥaber-i beşāretle ḥātırın şād itmekdür didi.¹⁰⁰⁷⁹ Pīre-zen¹⁰⁰⁸⁰ eyitdi ol bī-ḥürmete böyle ḥızmete¹⁰⁰⁸¹ n'içün¹⁰⁰⁸² gidersin. Beşīr eyitdi hey ana¹⁰⁰⁸³ [YB171b] [MO141a] saña ne bahāne oldı ki yabāna söyleyüp böyle güstāḥāne kelāmı lisāna alursın.¹⁰⁰⁸⁴ [İS220b] Pīre-zen eyitdi ben bī-mededūñ bir veledin āḥar bilāda şatup benden cüdā ve bunca yıldan berü firāḳına mübtelā itdi.¹⁰⁰⁸⁵ Beşīr eyitdi¹⁰⁰⁸⁶ oğluñ ne ḫarafa ‘ubūr¹⁰⁰⁸⁷ ve ne ḳadar¹⁰⁰⁸⁸ zemān mürür idüğü¹⁰⁰⁸⁹ ḥātırıña¹⁰⁰⁹⁰ ḥuḫūr ider mi.¹⁰⁰⁹¹ Ol pūr-

¹⁰⁰⁶⁵ anı görüp ve kelām-ı şefkatle: aña şefkatle İS

¹⁰⁰⁶⁶ su’āl itdi: şordı İS

¹⁰⁰⁶⁷ fiğānla: fiğān ile İÜ, MO. // zen nā-tevān āh u fiğānla: bī-çāre İS

¹⁰⁰⁶⁸ ey cevān-merdān Ḥudā-yı Yezdān: -İS

¹⁰⁰⁶⁹ baña: bende İS

¹⁰⁰⁷⁰ iḥsān itmişdür ki: vardır ki İS

¹⁰⁰⁷¹ birisi: biri İÜ

¹⁰⁰⁷² nānla ḥātır-ı perişān: nān İS

¹⁰⁰⁷³ biraz dīnār-ı himmet idüp ey mübtelā-yı belā-yı fūrkat birḳac müddet bunuñla: bir altūn virüp eyitdi ey māder bunuñla biraz müddet İS

¹⁰⁰⁷⁴ ‘ināyet: ‘inā ide İÜ

¹⁰⁰⁷⁵ didi: -İS

¹⁰⁰⁷⁶ ol zen-i fertüte: -İS

¹⁰⁰⁷⁷ şorup: şorup ve MO

¹⁰⁰⁷⁸ Beşīr'den ḥaber şorup ‘azmūñ ne cānibe seferdür didi: Beşīr'e şordı ki ḳande gidersin İS

¹⁰⁰⁷⁹ Beşīr dildeki rāzın güşād idüp bu bilāda gelmekden aḳşā-yı murād ḥazret-i Ya’ḳūb'la ittihād ve ḥaber-i beşāretle ḥātırın şād itmekdür didi: Beşīr eyitdi Ya’ḳūb nebiye giderüm İS

¹⁰⁰⁸⁰ Pīre-zen: ol za’ife İS

¹⁰⁰⁸¹ böyle ḥızmete: -İS

¹⁰⁰⁸² n'içün: niye İS

¹⁰⁰⁸³ hey ana: -İS

¹⁰⁰⁸⁴ bahāne oldı ki yabāna söyleyüp böyle güstāḥāne kelāmı lisāna alursın: saña ne ḥürmetsizlik itdi ki ḥaḳḳında böyle türrehāt ve bī-edibāne kelimāt söylersin İS

¹⁰⁰⁸⁵ ben bī-mededūñ bir veledin āḥar bilāda şatup benden cüdā ve bunca yıldan berü firāḳına mübtelā itdi: benüm bir oğlum benden cüdā ve şatup firāḳına mübtelā ḳıldı İS

¹⁰⁰⁸⁶ eyitdi: şordı ki İS

¹⁰⁰⁸⁷ ḫarafa ‘ubūr: cānibe şatıldı İS

¹⁰⁰⁸⁸ ve ne ḳadar: ve şimdiye degin ne ḳadar İS

fütür¹⁰⁰⁹² eyitdi diyār-ı Mıŝr'a ŝatıldıđından¹⁰⁰⁹³ ħaberdārum ve benden dūr olalı¹⁰⁰⁹⁴ seksen yıldır ki anuñ ħayāt u memātından bī-ħaberüm ammā ‘acebdür ki bu dem anuñ rāyiĥa-i viŝāli dimāğ-ı cānuma irdi¹⁰⁰⁹⁵ ve cism-i nā-tevānuma rāĥat-ı rūĥ viridi.¹⁰⁰⁹⁶ Ol ħīn ‘ilme'-l-yaĥīn Beŝir'e i‘timād geldi ki ol faĥire anuñ māder-i¹⁰⁰⁹⁷ [İÜ165b] mihrbānıdır. Hemān-dem nāĥadan rüy-ı zemīne ĥadem baŝup¹⁰⁰⁹⁸ ey māder-i mükerrerem bundan aĥdem¹⁰⁰⁹⁹ nā-bedīd¹⁰¹⁰⁰ olan ferzendüñ¹⁰¹⁰¹ benüm diyü ŝol ĥadde girye ve mātem itdiler ki dem-be-dem gözlerinden nem yirine dem geldi ve¹⁰¹⁰² birbirine ŝarmaŝup¹⁰¹⁰³ sürürlarından ağlaŝırlarken¹⁰¹⁰⁴ Ĥudā-yı ekber pīre-zenüñ dīdelerine¹⁰¹⁰⁵ nūr-ı baŝar müyesser idüp¹⁰¹⁰⁶ fertüte-i bī-fer iken¹⁰¹⁰⁷ bā-fer ve ŝāĥib-nazar oldı¹⁰¹⁰⁸ ve niyāz elin du‘āya¹⁰¹⁰⁹ ĥaldurup dergāh-ı Ĥudā'ya yüz tıtdı ki İlähī benüm maĥŝūdumu nice ĥāŝıl itdüñse¹⁰¹¹⁰ Ya‘ĥüb'ı dağı ĥasretine vāŝıl ve her murādın ĥayrla ĥāŝıl eyle.¹⁰¹¹¹

NAZM¹⁰¹¹²

[YB172a]

¹⁰⁰⁸⁹ idügi: itdügi İÜ, MO, itdi İS

¹⁰⁰⁹⁰ ĥātrıruña: ĥātrıruña MO

¹⁰⁰⁹¹ ĥātrıruña ĥuĥūr ider mi: -İS

¹⁰⁰⁹² pūr-fütür: faĥire İS

¹⁰⁰⁹³ ŝatıldıđından: ŝatıldıđından MO

¹⁰⁰⁹⁴ ŝatıldıđından ĥaberdārum ve benden dūr olalı: ŝatılıp ĥālā İS

¹⁰⁰⁹⁵ rāyiĥa-i viŝāli dimāğ-ı cānuma irdi: rāyiĥasın duydum İS

¹⁰⁰⁹⁶ ve cism-i nā-tevānuma rāĥat-ı rūĥ viridi: -İS

¹⁰⁰⁹⁷ Ol ħīn ‘ilme'-l-yaĥīn Beşir'e i‘timād geldi ki ol faĥire anuñ māder-i: Beşir taĥĥīĥ bildi ki ol bī-ĥāre anuñ vālide-i İS

¹⁰⁰⁹⁸ nāĥadan rüy-ı zemīne ĥadem başup: deveden inüp İS

¹⁰⁰⁹⁹ ey māder-i mükerrerem bundan aĥdem: -İS

¹⁰¹⁰⁰ nā-bedīd: ĥayib İS

¹⁰¹⁰¹ ferzendüñ: ođluñ İS

¹⁰¹⁰² şol ĥadde girye ve mātem itdiler ki dem-be-dem gözlerinden nem yirine dem geldi ve: -İS

¹⁰¹⁰³ şarmaşup: şarmaşup görüşdiler İS

¹⁰¹⁰⁴ sürürlarından ağlaŝırlarken: -İS

¹⁰¹⁰⁵ pīre-zenüñ dīdelerine: ol derd-mendüñ gözlerine İS

¹⁰¹⁰⁶ nūr-ı baŝar müyesser idüp: nūr u fer virüp İS

¹⁰¹⁰⁷ fertüte-i bī-fer iken: -İS

¹⁰¹⁰⁸ bā-fer ve ŝāĥib-nazar oldı: girü bīnā ve tevānā oldı İS

¹⁰¹⁰⁹ ve niyāz elin du‘āya: ve el İS

¹⁰¹¹⁰ itdüñse: itdüñ ise İÜ

¹⁰¹¹¹ dergāh-ı Ĥudā'ya yüz tıtdı ki İlähī benüm maĥŝūdumu nice ĥāŝıl itdüñse Ya‘ĥüb'ı dağı ĥasretine vāŝıl ve her murādın ĥayrla ĥāŝıl eyle: Ya‘ĥüb'a du‘ā vü ŝenā kıldı İS

¹⁰¹¹² Nazm: -İÜ, beyt MO, beyt İS

[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]

Şabr kılsuñ seng-i la‘l-i nāb olur

Gülşen-i ebr şabrđan sîr-âb olur

*Fe lemmā en-cā’e’l-beşîru elkā-hu ‘alā vechi-hî fertedde başîran.*¹⁰¹¹³ Pîr-i Ken‘ân¹⁰¹¹⁴ [İS221a] büy-ı Yûsuf’la ĥandân ve rûy-ı Yûsuf’ı görmek ârzûsıyla deng ü ĥayrân iken¹⁰¹¹⁵ nâ-gehân bir seĥer beşâret ħamîşîyle¹⁰¹¹⁶ Beşîr irüp ve bâb-ı beytü’l-aĥzâna girüp¹⁰¹¹⁷ vech-i Ya‘ħûb [MO141b] üzre ilkâ¹⁰¹¹⁸ itdi. ‘Alâ külli şey’in ħadîr ħudretiyle dîde-i ĥazret-i pîr nûrla¹⁰¹¹⁹ bâhir ve rûy-ı ebnâsına sürûrla¹⁰¹²⁰ nâzır olup eyitdi.¹⁰¹²¹ *Ķāle elem eħul lekum in-nî a‘lemu min-Allāhi mā-lā-ta‘lemün.*¹⁰¹²² Ey ‘ayāl-i ferĥunde fāl¹⁰¹²³ her mâh u sâl ben ĥâl-i mā-fi’l-bâlümden maħâl açup¹⁰¹²⁴ her biriñüzle ħîl ü ħâl itmez miydüm¹⁰¹²⁵ ki Zü’l-celâl¹⁰¹²⁶ cihetinden ba‘z mükâşefe¹⁰¹²⁷ kâşifüm¹⁰¹²⁸ ki siz aña vâħıf degülsiz. [İÜ166a] Zîrâ Yûsuf’uñ ĥayâtı ‘ilminüñ esrârından ĥaberdâr iken¹⁰¹²⁹ siz her bâr¹⁰¹³⁰ memâtı aĥbârın izĥâr¹⁰¹³¹

¹⁰¹¹³ “Müjdeci gelip gömleği Yakub’un yüzüne koyunca gözleri açılıverdi.....”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/96. // Şabr kılsuñ seng-i la‘l-i nāb olur /Gülşen-i ebr şabrđan sîr-âb olur. *Fe lemmā en-cā’e’l-beşîru elkā-hu ‘alā vechi-hî fertedde başîran: Fe lemmā en-cā’e’l-beşîru elkā-hu ‘alā vechi-hî fertedde başîran.* Şabr kılsuñ seng-i la‘l-i nāb olur /Gülşen-i ebr şabrđan sîr-âb olur İS

¹⁰¹¹⁴ Pîr-i Ken‘ân: bir seĥer Pîr-i Ken‘ân fikr-i İS

¹⁰¹¹⁵ ve rûy-ı Yûsuf’ı görmek ârzûsıyla deng ü ĥayrân iken: -İS

¹⁰¹¹⁶ beşâret ħamîşîyle: beşâret-i ħamîş ile MO

¹⁰¹¹⁷ bir seĥer beşâret ħamîşîyle Beşîr irüp ve bâb-ı beytü’l-aĥzâna girüp: Beşîr pîrehenle beytü’l-aĥzâna gelüp İS

¹⁰¹¹⁸ ilkâ: anı ilkâ İS

¹⁰¹¹⁹ nûrla: nûr ile MO

¹⁰¹²⁰ sürûrla: sürûr ile MO

¹⁰¹²¹ ‘Alâ külli şey’in ħadîr ħudretiyle dîde-i ĥazret-i pîr nûrla bâhir ve rûy-ı ebnâsına sürûrla nâzır olup eyitdi: hemîn ħudret-i Rabbü’l-‘âlemîn ile pîrñ gözlerine nûr-ı başar irüp evlâdı yüzine nazır itdükde İS

¹⁰¹²² “....Yakup, "Ben size, Allah tarafından, sizin bilemeyeceğiniz şeyleri bilirim demedim mi?" dedi.", Kur’ân-ı Kerîm, 12/96.

¹⁰¹²³ fāl: ħâl İÜ

¹⁰¹²⁴ Ey ‘ayāl-i ferĥunde fāl her mâh u sâl ben ĥâl-i mā-fi’l-bâlümden maħâl açup: -İS

¹⁰¹²⁵ itmez miydüm: itmez mi idüm İÜ. // her biriñüzle ħîl ü ħâl itmez miydüm: eyitdi size dâyimâ dimezmiydüm İS

¹⁰¹²⁶ Zü’l-celâl: Rabbü’l-‘izze İS

¹⁰¹²⁷ mükâşefe: mükâşefeyi İÜ, MO

¹⁰¹²⁸ kâşifüm: ‘ârifüm İS

¹⁰¹²⁹ ‘ilminüñ esrârından ĥaberdâr iken: baña ilĥâm olur iken İS

¹⁰¹³⁰ her bâr: dâyimâ İS

¹⁰¹³¹ aĥbârın izĥâr: ĥaberin i‘lâm İS

iderdiñüz. Yehūdā bu ḥālī āşikāre göricek beşāsetle güftāra geldi ki¹⁰¹³² ey peder saña çok beşāretler olsun ki fūrkatler¹⁰¹³³ āḥir ve meserretler zāhir oldı ve ‘ayān bilindi ki ḥalkā iḥsān¹⁰¹³⁴ iden sulṭān Yūsuf-ı Ken‘ān imiş. Bizi cümleten ol vilāyete da‘vet ve ġarīḳ-i envā‘-ı himmet¹⁰¹³⁵ ider. Pīr-i [İS221b] Ken‘ān bu ‘aṭā-yı firāvāna şükr-i Yezdān [YB172b] ve nā-gehānī iḥsāna bī-ḥad ḳurbān itdi.¹⁰¹³⁶ *Ḳālū yā ebānāstağfir lenā zunūbe-nā innā kunnā ḥāṭi’in.*¹⁰¹³⁷ Çün rāz-ı pinhān¹⁰¹³⁸ pederleri ḳatında ‘ayān oldı. Her biri maḥcūb u şermsār pīr öñinde yüz yire urup i‘tizār itdiler.¹⁰¹³⁹ Ey peder biz senüñ ḳatuñda¹⁰¹⁴⁰ çok¹⁰¹⁴¹ ḥaṭālar ve dürlü cefā ile nā-sezā işler¹⁰¹⁴² itdük¹⁰¹⁴³ ṭapuñdan dilerüz ki ḳapuñdan bizi dūr¹⁰¹⁴⁴ itmeyüp temennā-yı mağfiret¹⁰¹⁴⁵ idesin ki ol Ğafūr¹⁰¹⁴⁶ ‘uyūbumuzı mestūr ve günāhdan¹⁰¹⁴⁷ bizi mağfūr eyleye.¹⁰¹⁴⁸ *Ḳāle seufe estağfiru lekum Rabbī inne-hu huve’l-ğafūru’r-rahīm.*¹⁰¹⁴⁹ Ya‘ḳūb anlaruñ i‘tizārın ve ḥaṭālarına¹⁰¹⁵⁰ iḳrārın ġuş itdükde anlar için istiğfārın te’ḥīr itdi. Zīrā der-vaḳt-i eşḫār istiğfār-ı ebrār maḳbūl-i Girdgār olmağın anlara eyitdi¹⁰¹⁵¹ bir miḳdār [MO142a] şabrı iḥtiyār¹⁰¹⁵² idüñ tā ki

¹⁰¹³² geldi ki: gelüp eyitdi İS

¹⁰¹³³ fūrkatler: ḥasretle İS

¹⁰¹³⁴ halkā iḥsān: cümle cihāna luṭf ü iḥsān İS

¹⁰¹³⁵ himmet: ni‘met İÜ, MO

¹⁰¹³⁶ Bizi cümleten ol vilāyete da‘vet ve ġarīḳ-i envā‘-ı himmet ider. Pīr-i Ken‘ān bu ‘aṭā-yı firāvāna şükr-i Yezdān ve nā-gehānī iḥsāna bī-ḥad ḳurbān itdi: esbāb-ı riḫlet için māl-ı firāvān gönderüp sizi ol diyāra da‘vet ve cümlemüzi ġarīḳ-i ni‘met itmek diler Ken‘ān bu beşāret-fezāya şükr-i Yezdān ve nā-gehānī ‘aṭāya ḥamd-i firāvān itdi İS

¹⁰¹³⁷ “Oğulları, “Ey babamız! Allah'tan suçlarımızın bağışlanmasını dile. Biz gerçekten suçlu idik” dediler.”, Kur‘ân-ı Kerîm, 12/97.

¹⁰¹³⁸ Çün rāz-ı pinhān: çün evlād-ı Ya‘ḳūb’uñ rāz-ı pinhānları İS

¹⁰¹³⁹ Her biri maḥcūb u şermsār pīr öñinde yüz yire urup i‘tizār itdiler: maḥcūb u şermsār ‘özrlerin dileyüp ḥazretine yüz urdılar ki İS

¹⁰¹⁴⁰ biz senüñ ḳatuñda: senüñ ḳatuñda biz İS

¹⁰¹⁴¹ çok: -İS

¹⁰¹⁴² dürlü cefā ile nā-sezā işler: bunca günāhlar İS

¹⁰¹⁴³ itdük: eyledük İÜ

¹⁰¹⁴⁴ dūr: redd İS

¹⁰¹⁴⁵ mağfiret: istiğfār İS

¹⁰¹⁴⁶ ol Ğafūr: ol Settār u Ğafūr İS

¹⁰¹⁴⁷ günāhdan: -İS

¹⁰¹⁴⁸ eyleye: eyle YB

¹⁰¹⁴⁹ “Yakub, “Rabbimden sizin bağışlanmanızı dileyeceğim. Şüphesiz O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir” dedi.”, Kur‘ân-ı Kerîm, 12/98.

¹⁰¹⁵⁰ ḥaṭālarına: günāhlarına İS

¹⁰¹⁵¹ eyitdi: -İS

¹⁰¹⁵² iḥtiyār: -İS

[İÜ166b] sizüñçün¹⁰¹⁵³ recā-yı istiğfār¹⁰¹⁵⁴ [İS22a] idem ki Rabb-i Kerīm Ğafūr-ı Raḥīmdür. Pes¹⁰¹⁵⁵ der-ḥāl diyār-ı Mıŝr'a irtihāl için¹⁰¹⁵⁶ iḥmāl ve iŝkāl kaydın görüp kār u bār¹⁰¹⁵⁷ 'azm-i rāha¹⁰¹⁵⁸ süvār oldılar. Ba'zı 'ulemā-yı kibār aḥbārda şöyle iŝ'ār iderler ki¹⁰¹⁵⁹ ehl-i beyt-i Ya'ḳūb cem'an dört yüz nāmdār¹⁰¹⁶⁰ idi. Ammā 'Abdu'llāh ibni Mes'ūd rivāyetinde cümle mü'enneṣ ü müzekker [YB173a] yetmiş üç nefer idiler ki arz-ı Ken'an'dan diyār-ı Mıŝr'a sefer itdiler.¹⁰¹⁶¹ Hemān ahālī-i Ken'an¹⁰¹⁶² pīr ü cevān 'aḳablarınca¹⁰¹⁶³ feryād u fiğān idüp intihā-yı ŝehre degin revān oldılar.¹⁰¹⁶⁴ Ḥāzret-i İsrā'īl¹⁰¹⁶⁵ tevābi'iyile menāzil ḳaṭ' idüp¹⁰¹⁶⁶ Mıŝr'a vāŝıl olunca¹⁰¹⁶⁷ hevāda pervāz iden¹⁰¹⁶⁸ gürūh-ı tıyūrla¹⁰¹⁶⁹ tevḥid ve dūd u¹⁰¹⁷⁰ eyyām-ı leyālī 'ale't-tevālī taḥmīd-i vācibū'l-vücūd iderlerdi.¹⁰¹⁷¹ Çün zemīn-i¹⁰¹⁷² Mıŝr'a ḳadem baŝup ŝehre¹⁰¹⁷³ ḳarīb geldükleri dem hemīn ŝāh'a müjde ḥaberin virüp¹⁰¹⁷⁴ der-ḥāl gürūh-ı¹⁰¹⁷⁵ Ya'ḳūb'ı istiḳbāl için erbāb-ı iclāl ve aŝḥāb-ı iḳbāl üç yüz biñden ziyāde kimi süvār ve¹⁰¹⁷⁶ kimi piyāde ŝehryār öñince¹⁰¹⁷⁷ hezār ta'zīm ü vaḳār birle¹⁰¹⁷⁸ seyl-i revān ḳaviyyū'l-ceryān [İS222b] gibi revān¹⁰¹⁷⁹ oldı¹⁰¹⁸⁰ ve

¹⁰¹⁵³ sizüñçün: sizüñ için İÜ, MO

¹⁰¹⁵⁴ istiğfār: mağfiret İS

¹⁰¹⁵⁵ Pes: el-ḳıŝŝa İS

¹⁰¹⁵⁶ diyār-ı Mışr'a irtihāl için: irtihāl yarağın ḳayırup İS

¹⁰¹⁵⁷ bār: bārıyla MO, İS

¹⁰¹⁵⁸ 'azm-i rāha: diyār-ı Mışr'a İS

¹⁰¹⁵⁹ aḥbārda şöyle iş'ār iderler ki: -İS

¹⁰¹⁶⁰ nāmdār: nefer İS

¹⁰¹⁶¹ ki arz-ı Ken'an'dan diyār-ı Mışr'a sefer itdiler: -İS

¹⁰¹⁶² Hemān ahālī-i Ken'an: ehl-i Ken'an İS

¹⁰¹⁶³ 'aḳablarınca: anlarıñ ardınca İS

¹⁰¹⁶⁴ revān oldılar: gönder ve çıktılar İS

¹⁰¹⁶⁵ İsrā'īl: Ya'ḳūb İS

¹⁰¹⁶⁶ tevābi'iyile menāzil ḳaṭ' idüp: yolda giderken İS

¹⁰¹⁶⁷ vāŝıl olınca: varınca İS

¹⁰¹⁶⁸ pervāz iden: uçan İS

¹⁰¹⁶⁹ gürūh-ı tıyūrla: ḳuŝlar ile İS

¹⁰¹⁷⁰ tevḥid ve dūd u: ma'an zıḳru'llāh idüp İS

¹⁰¹⁷¹ vācibū'l-vücūd iderlerdi: tevḥide meŝğūl olurlar İS

¹⁰¹⁷² zemīn-i: şehr-i İS

¹⁰¹⁷³ ḳadem başup şehre: -İS

¹⁰¹⁷⁴ ḳarīb geldükleri dem hemīn ŝāh'a müjde ḥaberin virüp: yaḳīn gelürler hemīn ŝāha ḥabe olup İS

¹⁰¹⁷⁵ gürūh-ı: -İS

¹⁰¹⁷⁶ ve: -MO

¹⁰¹⁷⁷ erbāb-ı iclāl ve aŝḥāb-ı iḳbāl üç yüz biñden ziyāde kimi süvār ve kimi piyāde ŝehryār öñince: ŝehryār Yūsuf'la atlara süvār olup üç yüz biñ 'asker-i nāmdār İS

¹⁰¹⁷⁸ vaḳār birle: vaḳārla İS

şadâyı cüş-ı ceyşle¹⁰¹⁸¹ zemîn ü zemân ʔoldı. Bir ʔarafda¹⁰¹⁸² gürüh-ı hānedān-ı
Ḥalīl zıkr ü tesbīḥ-i Rabb-i celīl ile¹⁰¹⁸³ birbirine muḳābil olduklarında¹⁰¹⁸⁴ İsrāʔīl
böyle tekrīm u¹⁰¹⁸⁵ tebcīl¹⁰¹⁸⁶ görüp ğamın sürūra tebdīl itdi.¹⁰¹⁸⁷ [İÜ167a] Cebrāʔīl
ol ḥīnde¹⁰¹⁸⁸ nāzil olup eyitdi¹⁰¹⁸⁹ Yā nebīya'llāh rüy-ı [MO142b] semāya nigāh eyle
ki yirle¹⁰¹⁹⁰ gök mā-beyni ferişte-i¹⁰¹⁹¹ Zü'l-celāl ile māl-ā-māl olup firāḳuñ için
cümlesi pür-melāl olmuşken¹⁰¹⁹² [YB173b] bu vişāl anları bī-melāl ve mesrürü'l-
bāl¹⁰¹⁹³ itmişdür. Hemān Ḥudā-yı Yezdān¹⁰¹⁹⁴ ğubār-ı zulumāt¹⁰¹⁹⁵ ḥicābın ref¹⁰¹⁹⁶
idüp Yūsuf-ı Kenʔān bedr olmuş mäh-ı tābān gibi ʔayān olduḳda Yaʔḳüb
Cebrāʔīl'den şordı ki Yūsuf'um ʔandadır. Cebrāʔīl Yūsuf'uñ çetr-i humāyūnına
işāret idüp üstinde sayebānı¹⁰¹⁹⁷ bir bölük ebr-i nūrānīdür didi. Hemīn Yaʔḳüb ol
bedr-i ayuñ rüyın¹⁰¹⁹⁸ görüp ʔaqlın¹⁰¹⁹⁹ [İS223a] yitürdi ve at üstinden¹⁰²⁰⁰ sāyeveş
kendüzin zemīne atduḳda¹⁰²⁰¹ Yūsuf¹⁰²⁰² daḫı süvār¹⁰²⁰³ iken yayaḳ¹⁰²⁰⁴ olup iki
cānibden iki¹⁰²⁰⁵ müştāḳ niçe müddetden berü mübtelā-yı firāḳ olup¹⁰²⁰⁶ birbirine

10179 revān: dīvān İÜ

10180 oldı: olup İS

10181 ve şadâyı cüş-ı ceyşle: āvāz-ı ceyşle İS

10182 ʔarafda: ʔarafdan MO

10183 celīl ile: celīl idüp İS

10184 olduklarında: geldüklerinde İS

10185 u: -YB

10186 İsrāʔīl böyle tekrīm u tebcīl: ḥazret-i İsrāʔīl bu taʔzīm u tebcīli İS

10187 itdi: ʔıldı İS

10188 ol ḥīnde: anda İS

10189 eyitdi: Yaʔḳüb'a eyitdi İS

10190 yirle: yir ü İS

10191 ferişte-i: melāʔike-i İS

10192 olmuşken: olmuş iken İÜ, MO, İS

10193 mesrürü'l-bāl: ḥoş ḥāl İS

10194 Hemān Ḥudā-yı Yezdān: oldem Cebbār-ı ʔālem İS

10195 ğubār-ı zulumāt: zulumet ğubār-ı İS

10196 ref^c: def^c İÜ

10197 sayebānı: zıll-ı Yezdānı gibi sayebānı İS

10198 rüyın: yüzün İS

10199 ʔaqlın: özin İS

10200 üstinden: üstinde İÜ

10201 ve at üstinden sāyeveş kendüzin zemīne atduḳda: ve sāyeveş yire düşüp kendüzin yāv ʔıldı
dem-i vuşlatda nūr-ı Raḥmān gibi İS

10202 Yūsuf: mäh-ı Kenʔān İS

10203 süvār: kemāl-i ʔizzetden süvār İS

10204 yayaḳ: atından yayaḳ İS

10205 iki: ol iki İS

10206 müddetden berü mübtelā-yı firāḳ olup: müddet mübtelā-yı belā-yı firāḳ iken İS

irişdiler ve girye vü efgānla¹⁰²⁰⁷ şarmaşup görüşdiler.¹⁰²⁰⁸ Bu hāli görüp cümle ins ü cānı¹⁰²⁰⁹ cūşa ve ol şayhadan zemīn ü zemān hūrūşa geldi. Cihānı gıriv-i nefir tıttup¹⁰²¹⁰ gökyüzi na'ra-i tekbirle tıtdı. Şadā-yı hā-yı hū'yla yirle¹⁰²¹¹ gök mā-beyni pür olup ol demde şanki rüz-ı haşr oldı.

BEYT¹⁰²¹²

[mefā'ılün/mefā'ılün/fe'ülün]

Du'ālar müstecāb oldı orada

Niçe bī-çāreler irdi murāda¹⁰²¹³

NESR¹⁰²¹⁴

İlāhī ol vuşlat haqqıçün bizi dağı lāyık-ı rahmet ve cenāb-ı kırbetünde [İÜ167b] müsteħakk-ı vuşlat [YB174a] eyle.¹⁰²¹⁵ Pes¹⁰²¹⁶ Yūsuf'a vuşlat-ı peder müyesser olduqdan şoñra leşker qarşularında şaf şaf tıttup dīvāna şeref virdiler. Yūsuf ol [İS223b] 'askere nazār idüp cümlesin pederi¹⁰²¹⁷ şerefine āzād itmek qaşdıyla anlara şordı ki siz kimlersiz eyitdiler cümlemüz kapuñda bende-i kemter¹⁰²¹⁸ ve tapuñda [MO143a] keremün dīdesine manzar bir bölük¹⁰²¹⁹ 'abd-i çākerüz.¹⁰²²⁰ Yūsuf eyitdi¹⁰²²¹ imdi peder-i 'azizüm hürmetine cümleñüzi āzād itdüm çün¹⁰²²² şoruşmaq ve¹⁰²²³ görüşmek emri tamām oldı.¹⁰²²⁴ 'Ālī ziyāfete iqdām olup¹⁰²²⁵

¹⁰²⁰⁷ efgānla: efgān ile İÜ

¹⁰²⁰⁸ şarmaşup görüşdiler: şarmaşup belā-yı firqat aħvālin şoruşdılar İS

¹⁰²⁰⁹ cānı: cān MO

¹⁰²¹⁰ tıttup: dutup İS

¹⁰²¹¹ yirle: yir ü İS

¹⁰²¹² Beyt: beyt-i Yahyā İS

¹⁰²¹³ Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 4914, s. 173.

¹⁰²¹⁴ Neşr: -İÜ, -MO

¹⁰²¹⁵ İlāhī ol vuşlat haqqıçün bizi dağı lāyık-ı rahmet ve cenāb-ı kırbetünde müsteħakk-ı vuşlat eyle: -İS

¹⁰²¹⁶ pes: -İS

¹⁰²¹⁷ pederi: atası İS

¹⁰²¹⁸ kemter: çāker İS

¹⁰²¹⁹ keremün dīdesine manzar bir bölük: -İS

¹⁰²²⁰ 'abd-i çākerüz: bende-i kemterüz İS

¹⁰²²¹ eyitdi: -İÜ

¹⁰²²² çün: pes İS

¹⁰²²³ şoruşmaq ve: -YB

¹⁰²²⁴ oldı: olup İS

cümle hâşla ‘ām¹⁰²²⁶ ol ziyāfetden behre olup ferr ü şevketle şehre geldiler.¹⁰²²⁷ *Fe-lemmā dehalū a‘lā Yūsufe āvā-ileyhi ebeveyhi ve kâle’dhulū mışra inşā’allāhu āminîn.*¹⁰²²⁸ Yūsuf ehl-i beyt-i Ya‘küb’la buluşup peder ü māderine ikrām kılduğdan şöıra eyitdi çün sa‘ādetle¹⁰²²⁹ bu cānibe¹⁰²³⁰ vāşıl ve şehir-i Mısr’a dāhıl olduñuz¹⁰²³¹ inşā’allāh¹⁰²³² şimden girü belā-i cū’dan emīn ve kaht u¹⁰²³³ gālā havfından¹⁰²³⁴ sālīmīn olasız. *Ve rafe‘a ebeveyhi‘ alā’l-‘arşı ve harrū lehu succeden.*¹⁰²³⁵ Yūsuf Ya‘küb’ı [İS224a] tahtı üstine¹⁰²³⁶ da‘vet ve hadden bīrūn-ı hürmet ü rağbet¹⁰²³⁷ idüp sağ yanına aldı¹⁰²³⁸ ve İlyā nām dāyizesi ki¹⁰²³⁹ vālidesi¹⁰²⁴⁰ [YB174b] yirinde vālidinūñ¹⁰²⁴¹ helāli idi. Anı şol yanına geçirdi hemīn on bir birāderler qarşularına gelüp şehir [IÜ168a] öninde ol vaht halka ‘ādet olan secde-i taḥiyyat itdüklerinde Yūsuf Rabb-i ‘izzetūñ¹⁰²⁴² virdügi¹⁰²⁴³ ni‘met ü devleti pederine vaşf¹⁰²⁴⁴ idüp eyitdi. *Ve kâle yā ebeti hāzā te’vīlu ru’yāye min-kaḥlu kad ce‘ale-hā Rabbī ḥaḥkan ve kad aḥsene bī iz aḥrace-nī mine’s-sicni ve cā’e bi-kūm mine’l-bedvi min-ba‘di en-nezeğa’ş-şeytānu beynī ve beyne iḥvetī inne Rabbī laḥifun li-mā-yeşā’u inne-hu huve’l-‘alīmu’l-ḥakīm.*¹⁰²⁴⁵ Ey emīr-i kebīr ol geçen h‘ābuma budur ta‘bīr ki Rabbüm baña

¹⁰²²⁵ olup: itdi İS

¹⁰²²⁶ cümle hâşla ‘ām: cümlesi İS

¹⁰²²⁷ geldiler: girdiler İS

¹⁰²²⁸ “(Mısr’a gidip) Yūsuf’un huzuruna girdiklerinde; Yūsuf ana babasını bağrına bastı ve "Allah'ın iradesi ile güven içinde Mısr’a girin" dedi.”, Kur’ân-ı Kerīm, 12/99.

¹⁰²²⁹ çün sa‘ādetle: ey peder çün sa‘ādetle İS

¹⁰²³⁰ bu cānibe: bize İS

¹⁰²³¹ olduñuz: olduñuz İÜ, MO

¹⁰²³² inşā’allāh: inşā’allāh te‘ālā İS

¹⁰²³³ u: -YB. // kaht: havf-ı kaht İS

¹⁰²³⁴ gālā havfından: gālā vü hüznden İS

¹⁰²³⁵ “Ana babasını tahtın üzerine çıkardı. Hepsi ona (Yūsuf’a) saygı ile eğildiler.....”, Kur’ân-ı Kerīm, 12/100.

¹⁰²³⁶ tahtı üstine: kendü tahtına İS

¹⁰²³⁷ hadden bīrūn-ı hürmet ü rağbet: ikrām u ‘izzet İS

¹⁰²³⁸ aldı: oturdu İS

¹⁰²³⁹ dāyizesi ki: teyzesi ki İÜ

¹⁰²⁴⁰ vālidesi: İlyā bint-i Leyyān bin Tenvīl bin Nāḥurāḥ İbrāhīm ‘aleyhi’s-selām vālidesi İS

¹⁰²⁴¹ vālidinūñ: atasınūñ İS

¹⁰²⁴² Rabb-i ‘izzetūñ: Ḥaḥ te‘ālānūñ İS

¹⁰²⁴³ virdügi: virdiği MO

¹⁰²⁴⁴ vaşf: taḥrīr İS

¹⁰²⁴⁵ “Yūsuf dedi ki: "Babacığım! İşte bu, daha önce gördüğüm rüyanın yorumudur. Rabbim onu gerçekleştirdi. Şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra; Rabbim beni zindandan çıkararak ve sizi çölden getirerek bana çok iyilikte bulundu. Şüphesiz Rabbim, dilediği şeyde nice incelikler sergileyendir. Şüphesiz O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”, Kur’ân-ı Kerīm, 12/100. // ve kad aḥsene bī iz aḥrace-nī mine’s-sicni ve cā’e bi-kūm mine’l-bedvi min-ba‘di

firāvān¹⁰²⁴⁶ ihsān idüp mübtelā-yı belā-yı zindān [MO143b] iken ḥalāşla¹⁰²⁴⁷ ḥandān itdi ve İblīs-i bed-liḳā¹⁰²⁴⁸ benümle iḥvetüm¹⁰²⁴⁹ arasında iğvā ve fesādı anlara¹⁰²⁵⁰ ilkā [İS224b] itmişken¹⁰²⁵¹ ḥālā hoş-şafā ile bize¹⁰²⁵² ilticā iderler. Mervīdür ki¹⁰²⁵³ bir gün Ya'ḳūb Yūsuf'la mükāleme idüp 'acabā¹⁰²⁵⁴ mā-beynümüzde vāḳi' olan bunca ta'ab ü firifte¹⁰²⁵⁵ sebep-i ḥikmet¹⁰²⁵⁶ ne idi ve ḥaṭā vü taḳşir ḳanḳımızdan şudür buldı.¹⁰²⁵⁷ Yūsuf eyitdi ḳabāḥat benden idi¹⁰²⁵⁸ ki fermānuña muḥālefet¹⁰²⁵⁹ idüp rü'yāmı iḥvetüme ifşā itmek¹⁰²⁶⁰ sebebiyle sen daḥı¹⁰²⁶¹ miḥnete mübtelā olduñ.¹⁰²⁶² Ya'ḳūb eyitdi ḥıyānet¹⁰²⁶³ bende idi ki gürg¹⁰²⁶⁴ [YB175a] şerrinden ḥavf idüp şadākat fehm itdügüm iḥvetüñe seni emānet virmekle anlar ḳaşd-ı mażarrat itdiler.¹⁰²⁶⁵ Peyk-i Rabb-i 'izzet¹⁰²⁶⁶ nāzil olup ḥaber-i beşāret virdi ki¹⁰²⁶⁷ çün inşāf¹⁰²⁶⁸ [İÜ168b] yöninden birbiriñüze¹⁰²⁶⁹ [İS225a] izāfet-i ḥaṭi'et¹⁰²⁷⁰ itdüñüz. Rabb-i 'izzet size mağfiret idüp günāhu

en-nezeġa'ş-şeyṭānu beynī ve beyne iḥvetī inne Rabbī laṭifun li-mā-yeşā'u inne-hu huve'l-'alīmu'l-ḥakīm: -İS

¹⁰²⁴⁶ firāvān: mekr-i zināndan emn ü emāñ virüp başuma tāc-ı şāhān girdi ve firāvān İS

¹⁰²⁴⁷ ḥalāşla: ḥalāş ile MO

¹⁰²⁴⁸ bed-liḳā: pür-telbīs İS

¹⁰²⁴⁹ iḥvetüm: üḥuvvātum YB

¹⁰²⁵⁰ anlara: -İS

¹⁰²⁵¹ itmişken: itmiş iken İÜ

¹⁰²⁵² bize: ḥuzūruma İS

¹⁰²⁵³ Mervīdür ki: *ve ḳad aḥsene bī iz aḥrace-nī mine's-sicni ve cā'e bi-küm mine'l-bedoi min-ba'di en-nezeġa'ş-şeyṭānu beynī ve beyne iḥvetī inne Rabbī laṭifun li-mā-yeşā'u inne-hu huve'l-'alīmu'l-ḥakīm.* Rivāyetdür ki: İS

¹⁰²⁵⁴ bir gün Ya'ḳūb Yūsuf'la mükāleme idüp 'acabā: eṣnā-yı kelāmda Ya'ḳūb Yūsuf'a ibrām idüp bilmek diledi ki 'aceb İS

¹⁰²⁵⁵ firifte: fūrḳate İÜ, MO

¹⁰²⁵⁶ sebep-i ḥikmet: sebep İS

¹⁰²⁵⁷ buldı: bulmuşıdi İÜ, MO. // ḥaṭā vü taḳşir ḳanḳımızdan şudür buldı: ve ikimizden günāhkār olan ḳanḳımız idi İS

¹⁰²⁵⁸ ḳabāḥat benden idi: günāhkār ben idüm İS

¹⁰²⁵⁹ muḥālefet: muḥālif İÜ

¹⁰²⁶⁰ itmek: ḳılmaḳ İS

¹⁰²⁶¹ sen daḥı: sened-i YB, -İÜ, senede MO

¹⁰²⁶² olduñ: olduḳ İÜ

¹⁰²⁶³ ḥıyānet: günāh İS

¹⁰²⁶⁴ gürg: ḳurd İS

¹⁰²⁶⁵ şadākat fehm itdügüm iḥvetüñe seni emānet virmekle anlar ḳaşd-ı mażarrat itdiler: evlāduma işmarladum benüm evcümden sen daḥı anlarıñ keydine mübtelā olduñ İS

¹⁰²⁶⁶ Peyk-i Rabb-i 'izzet: hemīn Cibrīl-i emīn İS

¹⁰²⁶⁷ ḥaber-i beşāret virdi ki: eyitdi İS

¹⁰²⁶⁸ inşāf: ikiñüz daḥı inşāf İS

¹⁰²⁶⁹ birbiriñüze: günāhu kendüñüze İS

¹⁰²⁷⁰ ḥaṭi'et: -İS

İblīs'e¹⁰²⁷¹ havāle itdi.¹⁰²⁷² El-kıışsa çün Ya'kūb'a bu vişāl müyesser olup sūrūrla¹⁰²⁷³ niçe sāl mūrūr itdi¹⁰²⁷⁴ ve eyyām-ı miḥneti hengām-ı¹⁰²⁷⁵ rāḫata mübeddel oldı ve bir müddet mazḫar-ı āşār-ı ni'met ve muḫim-i gūşe-i ferāğat¹⁰²⁷⁶ olup istirāḫat buldı.¹⁰²⁷⁷ Dāyimā birbiriyle rāz-ı tevḫid-i kelāmın¹⁰²⁷⁸ söyleşüp sūrūrları mezīd ve¹⁰²⁷⁹ giceleri ḫadr ve gündüzleri 'id oldı. Gāḫ kibriyā-yı ḫādiyyü'l-ḫacāt ve gāḫ 'ilm-i ledünden kelimāt idüp dār-ı¹⁰²⁸⁰ dünyānuñ fenāsın zıkr ve mülk-i 'uḫbānuñ¹⁰²⁸¹ beḫāsın fikr iderlerdi. 'Ālem-i vuşlatda¹⁰²⁸² gāḫ fırḫat demlerin añup birbiriyle enīs ü maḫrem olmuşlardı.¹⁰²⁸³ Rūzgār sürdüklerince¹⁰²⁸⁴ belā-yı ser-güzeştlerin ferāmūş [MO144a] idüp vaḫtların ḫoş geçürürlerdi.¹⁰²⁸⁵

BEYT¹⁰²⁸⁶

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Ne ḫoş 'āḫıl-durur şol kişi bāri¹⁰²⁸⁷

Ki ḫāl-i dehre itmez i'tibāri¹⁰²⁸⁸

NEŞR¹⁰²⁸⁹

Rivāyetdür ki Ya'kūb Mışr'a dāḫil olduḫda Yūsuf'la on yıl¹⁰²⁹⁰ bir rivāyetde yigirmi dört yıl bir rivāyetde tamām¹⁰²⁹¹ kırḫ yıl [YB175b] bir yirde sākin¹⁰²⁹²

¹⁰²⁷¹ İblīs'e: şeytāna İS

¹⁰²⁷² itdi: ḫıldı İS

¹⁰²⁷³ sūrūrla: sūrūr ile MO

¹⁰²⁷⁴ mūrūr itdi: geçdi İS

¹⁰²⁷⁵ hengām-ı: murūrla hengām-ı İS

¹⁰²⁷⁶ ferāğat: rāḫat İS

¹⁰²⁷⁷ istirāḫat buldı: -İS

¹⁰²⁷⁸ kelāmın: -İS

¹⁰²⁷⁹ sūrūrları mezīd ve: -İS

¹⁰²⁸⁰ dār-ı: -İS

¹⁰²⁸¹ mülk-i 'uḫbānuñ: uḫrānuñ İS

¹⁰²⁸² 'Ālem-i vuşlatda: -İS

¹⁰²⁸³ olmuşlardı: olmuşlaridi İÜ

¹⁰²⁸⁴ Rūzgār sürdüklerince: mūrūr-ı eyyāmla İS

¹⁰²⁸⁵ geçürürlerdi: geçürürler idi İÜ

¹⁰²⁸⁶ Beyt: -İÜ, -İS

¹⁰²⁸⁷ bāri: yāri YB

¹⁰²⁸⁸ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 7202, s. 231.// Ne ḫoş 'āḫıl-durur şol kişi bāri/Ki ḫāl-i dehre itmez i'tibāri: -İS

¹⁰²⁸⁹ Neşr: -İÜ, -İS

¹⁰²⁹⁰ on yıl: on yedi yıl İS

[İS225b] olup ‘ömri yüz kırk yaşına irdi.¹⁰²⁹³ Ba‘zı rivāyetde yüz kırk yedi yıl ‘ömr sürdi¹⁰²⁹⁴ ve Yūsuf yedi yaşında rü’yā görüp¹⁰²⁹⁵ Ya‘qūb’la mülākī olduğda¹⁰²⁹⁶ kırk yaşına girdi. Pes Ya‘qūb¹⁰²⁹⁷ [İÜ169a] pīr-i fānī olup her dem ihsās-ı irtihāl ve her an istiṣmām-ı rāyiha-i intikāl idüp fezā-yı ferāh-fezā-yı ğayba teveccüh itmek ve dār-ı fenādan mülk-i bekāya gitmek dā‘yesinde¹⁰²⁹⁸ iken bir gice nā-gāh¹⁰²⁹⁹ kudret-i¹⁰³⁰⁰ hikmetu’llāh anı ecelden āgāh itmegın seḫergāh tedbīr-i esbāb-ı intikāle ve tertīb-i ālāt-ı irtihāle iştiğāl idüp¹⁰³⁰¹ āl ü evlādın yanına da‘vet ve dürlü¹⁰³⁰² va‘z u naṣīhate kemāl-i himmetle eyitdi.¹⁰³⁰³ Va‘de-i müfāraḫat ḫarībdir ben dünyā-yı denīden rihlet ve ‘ālem-i bāḫīye¹⁰³⁰⁴ ‘azīmet itdükde¹⁰³⁰⁵ siz ḫanḫı¹⁰³⁰⁶ dīne itā‘at ve ne millet-i güzīne mutāba‘at idersiz. Eyitdiler ey peder sen ṫā‘at itdügün¹⁰³⁰⁷ [İS226a] ma‘būd-ı¹⁰³⁰⁸ ekbere biz daḫı ‘ibādet iderüz¹⁰³⁰⁹ ki ol ecdādumuzun İlāh’ı ve cümle ‘ālemün püşt ü penāhıdur.¹⁰³¹⁰ Ya‘qūb eyitdi imdi Rabbü’l-enām¹⁰³¹¹ size ‘ināyet-i dīn-i İslām idüp müdām erkān-ı dīni ri‘āyet ve ṣubḫ u ṣām āyīn-i ‘ibādet size ‘ādet olsun ve bir an¹⁰³¹² ve bir sā‘at Rabbü’l-‘izzete¹⁰³¹³ muṫāva‘atden muḫālefeti revā görmeyüp [MO144b] her vaḫt¹⁰³¹⁴ ṫarīḫ-i ṫā‘ate meslūk ve ḫā‘ide-i aḫkāmına bir mertebe [YB176a] sülūk idesiz ki

10291 tamām: -İS

10292 bir yirde sākin: -İS

10293 irdi: -İS

10294 yedi yıl ‘ömr sürdi: yediye irdi İS

10295 yedi yaşında rü’yā görüp: rü’yā gördükde yedi yaşında idi İS

10296 mülākī olduğda: mülākāt itdükde İS

10297 Ya‘qūb: ḫazret-i Ya‘qūb İS

10298 dā‘yesinde: mülāḫazasında İS

10299 bir gice nā-gāh: nā-gāh bir gice İS

10300 kudret-i: -İÜ

10301 idüp: olup İS

10302 da‘vet ve dürlü: da‘vet ve her birine İS

10303 naṣīhate kemāl-i himmetle eyitdi: naṣīḫat itdi ki İS

10304 bāḫīye: bekāya İS

10305 itdükde: itdügümde İS

10306 ḫanḫı: ne İS

10307 itdügün: itdügün MO. // ṫā‘at itdügün: ṫapduğun İS

10308 ma‘būd-ı: ḫudā-yı İS

10309 ‘ibādet iderüz: ṫaparuz İS

10310 püşt ü penāhıdur: pādiṣāḫıdur İS

10311 Rabbü’l-enām: Rabbü’l-‘ālemīn İS

10312 ‘ināyet-i dīn-i İslām idüp müdām erkān-ı dīni ri‘āyet ve ṣubḫ u ṣām āyīn-i ‘ibādet: dīn-i güzīn ‘ināyet idüp hemīşe ol dīni ri‘āyet size ‘ādet olsun İS

10313 Rabbü’l-‘izzete: Rabb-i ‘izzete İS

10314 her vaḫt: hemīşe İS

ef'ālūñüzden yevm-i kıyāmet baña hacālet gelmeye¹⁰³¹⁵ ve ihsānla¹⁰³¹⁶ size ni'met virenlere isā'etle muķābeleyle cür'et itmeyesiz ki ihsānuñ cezāsı yine¹⁰³¹⁷ ihsāndur. Zinhār zulm ehline mu'in ve fāsıkla hem-nişin [IÜ169b] olmañ ve hayf u günāh itmekden istikrāh idüp ehl-i ğurbete¹⁰³¹⁸ himāyet¹⁰³¹⁹ ve faķr u fāķa ile bī-tāķat olanlara mu'āvenete himmet¹⁰³²⁰ ve yetim ü¹⁰³²¹ bīmāra¹⁰³²² şefķat ve esir ü giriftār-ı güftāra¹⁰³²³ merħamet idüñ ve erāzil ü edānī şöħbetinden dūr [İS226b] ve¹⁰³²⁴ 'ayn-ı tāmā'la kāyināta manzūr olmaķdan maħzūr oluñ.¹⁰³²⁵ Ola ki¹⁰³²⁶ meķāyid-i İblīs'e giriftār ve muķārin-i āfet-i rüzgār olmağla¹⁰³²⁷ ħuzūr-ı Kirdgār'da şermsār olmayasız ve ħaşlet-i ħūbla¹⁰³²⁸ dāyim¹⁰³²⁹ maħbūbu'l-ķulūb ve Settāru'l-'uyūb olup irtikāb-ı zünūb itmeyesiz ki¹⁰³³⁰ birbirine hemişe 'adāveti pişe ve 'işret ü 'iş endişe iden āħir nedāmete düşe¹⁰³³¹ ve sa'ādet-i mülk-i¹⁰³³² 'uķbā devlet-i fānī-i dünyā ve mā-fihādan evlā olduğın muħaķķaķ bilüp her kaçan size Rabbü'r-rahīm¹⁰³³³ ecel göndere. Rūħuñuzı¹⁰³³⁴ İslām üzre teslīm idesiz. Pes kelimāt-ı¹⁰³³⁵ ħikmet-āmiz¹⁰³³⁶ itmām bulup [İS227a] vaşiyet bu nev'le¹⁰³³⁷ tamām olduķda

¹⁰³¹⁵ baña hacālet gelmey: beni şermsār eylemeye İS

¹⁰³¹⁶ ihsānla: ihsān idüp İS

¹⁰³¹⁷ yine: girü İS

¹⁰³¹⁸ ğurbete: ğarībe İS

¹⁰³¹⁹ himāyet: ri'āyet İS

¹⁰³²⁰ faķr u fāķa ile bī-tāķat olanlara mu'āvenete himmet: faķire himāyet İS

¹⁰³²¹ ü: -YB

¹⁰³²² yetim ü bīmāra: yetime İS

¹⁰³²³ esir ü giriftār-ı güftāra: esire İS

¹⁰³²⁴ dūr ve: dūr olup İS

¹⁰³²⁵ manzūr olmaķdan maħzūr oluñ: nazār itmekden ki ħazer eyleñ İS

¹⁰³²⁶ Ola ki: tā ki İS

¹⁰³²⁷ olmağla: olmayasız İS

¹⁰³²⁸ ħūbla: ħüb ile MO. // ħuzūr-ı Kirdgār'da şermsār olmayasız ve ħaşlet-i ħūbla: -İS

¹⁰³²⁹ dāyim: her dem İS

¹⁰³³⁰ irtikāb-ı zünūb itmeyesiz ki: -İS

¹⁰³³¹ birbirine hemişe 'adāveti pişe ve 'işret ü 'iş endişe iden āħir nedāmete düşe: biriñüze 'adāvet ve ħıyānetle muşāħabet itmeñ ki miħnetlere düşüp ihānetler bulmayasız İS

¹⁰³³² mülk-i: -İS

¹⁰³³³ size Rabbü'r-rahīm: Rabbü'r-rahīm size İS

¹⁰³³⁴ Rūħuñuzı: cānuñuzı İS

¹⁰³³⁵ Pes kelimāt-ı: eger benüm kelām-ı naşihāt encāmumı güş iz'ānla aşfā idesiz. ħüsn-i ķabülüñ fevāyid şemerātını 'ācilen ve ācilen size vaşıldur eger sem'-i ķabülle 'adem-i istimā' ve maźmūnuyla 'amelden imtinā' idesiz. Ben bāri mezheb-i dīn ve mürüvvetden müzevvir töhmet ü kuşürdan dūr olurum. Pes kelimāt-ı İS

¹⁰³³⁶ ħikmet-āmiz: ħikmet-āyīn İÜ

¹⁰³³⁷ vaşiyet bu nev'le: bu nev'le vaşiyet İS

müteraşşid-ı¹⁰³³⁸ peygām-ı vişāl ve muntazır-ı zamān-ı ittişāl oldu. Ba‘zıları rivāyetde Ya‘kūb müddet-i ‘ömrinüñ¹⁰³³⁹ [YB176b] nihāyetinde Ken‘ān vilāyetinde vefāt iden ta‘allukātın ziyāret¹⁰³⁴⁰ ārzū itmegin bu niyyetle diyār-ı Ken‘ān'a ‘azīmet itdi.¹⁰³⁴¹ Meger Ya‘kūb'ıñ qarındaşı ‘İş sābıkan Ya‘kūb'a inciyüp¹⁰³⁴² firār ve¹⁰³⁴³ terk-i diyār itmişdi¹⁰³⁴⁴ ve Rūm cānibin ihtiyār [MO145a] ve tamām¹⁰³⁴⁵ yüz yıl leyl ü nehār zemīn-i¹⁰³⁴⁶ Rūm'da [İÜ170a] qarār idüp rūzgār sürmüşdi.¹⁰³⁴⁷ Müddet-i¹⁰³⁴⁸ ‘ömri āhire irdükde Cebbār-ı ‘ālem Ya‘kūb'ıñ dīdāriyla hurrem olmaq sevdāsın¹⁰³⁴⁹ ‘İş'ıñ derūnında¹⁰³⁵⁰ muhkem idüp vuşlat ümīdine¹⁰³⁵¹ diyār-ı Rūm'dan Ken‘ān'a rihlet¹⁰³⁵² itdi ki birbiriyle ülfet ideler.¹⁰³⁵³ Pes diyār-ı Ken‘ān'a vāşıl olup¹⁰³⁵⁴ Ya‘kūb'ı anda bulmadıkda Mısr'da ikāmet itdüğinden¹⁰³⁵⁵ haberdār [İS227b] olıcağ¹⁰³⁵⁶ nā-çār¹⁰³⁵⁷ ol dağı Mısr'a süvār¹⁰³⁵⁸ oldu. Nısf-ı rāhı gezerken¹⁰³⁵⁹ bi-emr-i İllāhī yolda¹⁰³⁶⁰ birbirine rāst gelüp yakın¹⁰³⁶¹ irişdiler. Ya‘kūb qarşudan bakup¹⁰³⁶² ‘İş idüğün teşhīş itdükde hīle-i şer‘iyye ile peder du‘āsın¹⁰³⁶³ aldığı¹⁰³⁶⁴

¹⁰³³⁸ müteraşşid-ı: rivāyetdür ki müteraşşid-ı İS

¹⁰³³⁹ Ba‘zıları rivāyetde Ya‘kūb müddet-i ‘ömrinüñ: Ya‘kūb Yūsuf'la mülākāt idüp muğrak bil bile olduğdan şöñra müddet-i ‘ömrinüñ İS

¹⁰³⁴⁰ ziyāret kelimesi YB nüshasında ziyāt şeklinde yanlış yazılmıştır.

¹⁰³⁴¹ ārzū itmegin bu niyyetle diyār-ı Ken‘ān'a ‘azīmet itdi: niyyet idüp Ken‘ān'a da‘vet itdi İS

¹⁰³⁴² inciyüp: incinüp MO

¹⁰³⁴³ firār ve: -İS

¹⁰³⁴⁴ itmişdi: itmişidi İÜ

¹⁰³⁴⁵ tamām: -İS

¹⁰³⁴⁶ leyl ü nehār zemīn-i: -İS

¹⁰³⁴⁷ sürmüşdi: sürmüşidi İÜ, MO

¹⁰³⁴⁸ Müddet-i: -İS

¹⁰³⁴⁹ sevdāsın: ārzūsın İS

¹⁰³⁵⁰ derūnında: göñlünde İS

¹⁰³⁵¹ vuşlat ümīdine: -İS

¹⁰³⁵² rihlet: ‘azīmet İS

¹⁰³⁵³ birbiriyle ülfet ideler: birbiriyle muşāhabet ü ülfet ü helāllaşup ünsiyyet ideler İS

¹⁰³⁵⁴ diyār-ı Ken‘ān'a vāşıl olup: Ken‘ān'a gelüp İS

¹⁰³⁵⁵ Mısr'da ikāmet itdüğinden: ta‘allukātıyla Mısr'a müteveccih olduğundan İS

¹⁰³⁵⁶ haberdār olıcağ: haber alup İS

¹⁰³⁵⁷ nā-çār: -İS

¹⁰³⁵⁸ süvār: revān İS

¹⁰³⁵⁹ Nısf-ı rāhı gezerken: yarı yolda İS

¹⁰³⁶⁰ bi-emr-i İllāhī yolda: -İS

¹⁰³⁶¹ yakın: çün yakın İS

¹⁰³⁶² qarşudan bakup: yırakdan nazar idüp İS

¹⁰³⁶³ hīle-i şer‘iyye ile peder du‘āsın: pederi du‘āsın hīle-i şer‘iyye ile İS

¹⁰³⁶⁴ aldığı: aldığı İÜ, aldığın İS

yādına gelüp¹⁰³⁶⁵ şerminden kârbân içinden çıkup zeyl-i Kûh'a¹⁰³⁶⁶ revân oldu ve bir mağāraya girüp¹⁰³⁶⁷ ğalebe-i h̄'âb u hayâlde yatup¹⁰³⁶⁸ kendüzin¹⁰³⁶⁹ nihân¹⁰³⁷⁰ itdi. 'İş¹⁰³⁷¹ kâfileye¹⁰³⁷² mülhâk olduğda rāhile-i¹⁰³⁷³ Mısr idügin haber alup¹⁰³⁷⁴ Ya'kûb'ıñ keyfiyet-i¹⁰³⁷⁵ hâlin şordı. Cānib-i kûha mürûrından haber [YB177a] virdüklerinde der-'aķab ol mağāraya [İS228a] girüp Ya'kûb'ı uyħuda buldı.¹⁰³⁷⁶ Ol sâ'at deryâ-yı maħabbet-i uħuvvet temevvüc¹⁰³⁷⁷ idüp bî-iħtiyâr¹⁰³⁷⁸ yüzün yüzine¹⁰³⁷⁹ urdı¹⁰³⁸⁰ ve gözleri pür-nem olup¹⁰³⁸¹ riķķat-i ķalble muħkem sürûrla mātem itdi. Hemān-dem Cebbār-ı 'ālem melekü'l-mevte¹⁰³⁸² emr itdi ki ol iki ādem birbiriyle hem-dem ve vuşlatlarıyla ħurrem¹⁰³⁸³ olmadın rişte-i 'ömrlerin mıķrâz-ı¹⁰³⁸⁴ ecel [İÜ170b] birle ķaķ' idüp¹⁰³⁸⁵ kayd-ı 'ālemden ħalāş ide. Pes emr-i Zü'l-celāl'le¹⁰³⁸⁶ birbiriyle maķāl [MO145b] itmedin āħirete intikāl itdiler ve müddet-i 'ömrleri kemāle irmegin ziyāfethāne-i cennet 'azmine¹⁰³⁸⁷ kıyām gösterüp cenāb-ı dārü's-selāma gıtdiler.¹⁰³⁸⁸

¹⁰³⁶⁵ yādına gelüp: yād idüp İS

¹⁰³⁶⁶ zeyl-i Kûh'a: tağ cānibine İS

¹⁰³⁶⁷ bir mağāraya girüp: çün firāz-ı kûha geldi geşt ü güzār iderken ol tağda bir mağāra görüp içine girüp İS

¹⁰³⁶⁸ ğalebe-i h̄'âb u hayâlde yatup: -İS

¹⁰³⁶⁹ kendüzin: kendüsin İÜ

¹⁰³⁷⁰ nihân: pinhān İS

¹⁰³⁷¹ 'İş: ol an gözlerine h̄'âb ğalebe idüp hemān yatup uyudu. 'İş İS

¹⁰³⁷² kâfileye: gelüp kârbāna İS

¹⁰³⁷³ rāhile-i: istifsār-ı tamāmıla rāhile-i İS

¹⁰³⁷⁴ haber alup: bilüp İS

¹⁰³⁷⁵ keyfiyet-i: -İS

¹⁰³⁷⁶ Cānib-i kûha mürûrından haber virdüklerinde der-'aķab ol mağāraya girüp Ya'kûb'ı uyħuda buldı: tağ cānibine gıtdüğünden haber alup 'İş daħı Ya'kûb'ı arayı ol mağāraya girdi gördi ki Ya'kûb ol mağārada bir mıķdār yatup uyħuya varmış İS

¹⁰³⁷⁷ temevvüc: cüş İS

¹⁰³⁷⁸ bî-iħtiyâr: -İS

¹⁰³⁷⁹ yüzine: Ya'kûb yüzine İS

¹⁰³⁸⁰ urdı: urup İS

¹⁰³⁸¹ ve gözleri pür-nem olup: -İS

¹⁰³⁸² melekü'l-mevte: 'Azrāyil'e İS

¹⁰³⁸³ ve vuşlatlarıyla ħurrem: -İS

¹⁰³⁸⁴ mıķrâz-ı: mıķrâş-ı MO

¹⁰³⁸⁵ rişte-i 'ömrlerin mıķrâz-ı ecel birle ķaķ' idüp: ve yüz yigirmi yıl birbirin görmedin ikisinüñ daħı rûħların ķabz idüp İS

¹⁰³⁸⁶ Zü'l-celāl'le: Zü'l-celāl ile MO

¹⁰³⁸⁷ 'azmine: 'azîmetine İÜ

¹⁰³⁸⁸ Pes emr-i Zü'l-celāl'le birbiriyle maķāl itmedin āħirete intikāl itdiler ve müddet-i 'ömrleri kemāle irmegin ziyāfethāne-i cennet 'azmine kıyām gösterüp cenāb-ı dārü's-selāma gıtdiler: daħı birbiriyle ķıl ü ķāl itmedin der-ħāl melekü'l-mevt irüp ķabz-ı rûħ itdi ikisinüñ daħı müddet-i 'ömrü

BEYT¹⁰³⁸⁹

[fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün]

Kimdür ol kim 'arşa-i dünyāya geldi gitmedi

Kimdür ol kim bu ecel tahtını vīrān itmedi¹⁰³⁹⁰

NEŞR¹⁰³⁹¹

Kārbān halkı anlara intizār iken¹⁰³⁹² nā-çār¹⁰³⁹³ bir iki süvār ol cānibe ılgar idüp buldılar ki [İS228b] mağāra içinde birbirine yüz urup teslīm-i rūḥ itmişler ve bu fānī¹⁰³⁹⁴ cihānı koyup Firdevs-i berīne gitmişler. Fi'l-ḫāl¹⁰³⁹⁵ bu aḫvāl-i pürmelāl Yūsuf'a işāl için Mısr'a haber¹⁰³⁹⁶ irsāl itdiler.¹⁰³⁹⁷ Bu haber-i muşibet gūş-ı Yūsuf'a girdükde¹⁰³⁹⁸ bī-hūş olup serinden efserin¹⁰³⁹⁹ bıraḫdı ve 'asker-i zafer-rehberle¹⁰⁴⁰⁰ ser ü pā bürehne cān atup¹⁰⁴⁰¹ yola revān oldılar çün Yūsuf irişüp [YB177b] atasıyla 'ammisin o¹⁰⁴⁰² şıfatla¹⁰⁴⁰³ gördi nār-ı ḫasretle yanup sāyeveş kendüzin¹⁰⁴⁰⁴ yirlere urdı¹⁰⁴⁰⁵ ve ol mağāradan taşra çıkarup her birin kendü eliyle yudı ve iledüp Beytü'l-maḫdis'de ikisin [İS229a] bir ḫabrde defn itdi.¹⁰⁴⁰⁶

kemāle irişmegin vişāle Zū'l-celāle gitdi ve ziyāfet-ḫāne-i cennet 'azīmetine ḫıyām gösterüp 'azm-i dāru's-selām itdi İS

¹⁰³⁸⁹ Beyt: -İÜ, -İS

¹⁰³⁹⁰ Kimdür ol kim 'arşa-i dünyāya geldi gitmedi/Kimdür ol kim bu ecel tahtını vīrān itmedi: -İS

¹⁰³⁹¹ Neşr: -İÜ, -İS

¹⁰³⁹² iken: üzre iken MO

¹⁰³⁹³ intizār iken nā-çār: intizār ḫururlarken ekletdüklerin görüp nā-çār İS

¹⁰³⁹⁴ fānī: -YB

¹⁰³⁹⁵ bir iki süvār ol cānibe ılgar idüp buldılar ki mağāra içinde birbirine yüz urup teslīm-i rūḥ itmişler ve bu fānī cihānı koyup Firdevs-i berīne gitmişler. Fi'l-ḫāl: ardlarınca varup ol mağārada buldılar ki ikisi yüzlerin birbirine urup teslīm-i rūḥ itmişler ve bu fānī cihānı koyup cānib-i Firdevs-i cināna gitmişler. Der-ḫāl İS

¹⁰³⁹⁶ haber: ādem İS

¹⁰³⁹⁷ itdiler: iderler İS

¹⁰³⁹⁸ Bu haber-i muşibet gūş-ı Yūsuf'a girdükde: Yūsuf'a bu muşibet haberin gūş itdükde İS

¹⁰³⁹⁹ serinden efserin: egninden ḫullelerin ve baş tācın İS

¹⁰⁴⁰⁰ 'asker-i zafer-rehberle: cümle leşker ile İS

¹⁰⁴⁰¹ atup: alup İS

¹⁰⁴⁰² o: ol MO, İS

¹⁰⁴⁰³ şıfatla: şıfat üzre İS

¹⁰⁴⁰⁴ kendüzin: kendüsin İÜ

¹⁰⁴⁰⁵ yirlere urdı: yire bıraḫdı İÜ

¹⁰⁴⁰⁶ nār-ı ḫasretle yanup sāyeveş kendüzin yirlere urdı ve ol mağāradan taşra çıkarup her birin kendü eliyle yudı ve iledüp Beytü'l-maḫdis'de ikisin bir ḫabrde defn itdi: āteş-i derd-i ḫasret aña

Bidāyetde bir¹⁰⁴⁰⁷ qarında tev'emān¹⁰⁴⁰⁸ vücūda gelmişlerdi. Girü nihāyetde¹⁰⁴⁰⁹ ikisi bir mezāra girüp hākla yeksān oldılar.¹⁰⁴¹⁰

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Felek cellādı gāyet bī-emāndur

Ki mihri birle tev'emāndur¹⁰⁴¹¹

Yūsuf anları defn itdükden şöra¹⁰⁴¹² [İÜ171a] yine Mısr'a 'azīmet¹⁰⁴¹³ ve guşşadan bī-tākat oldı ve hergiz tebessüm itmeyüp şafīha-i hātırından gubār-ı küdüret¹⁰⁴¹⁴ gitmedi.

BEYT¹⁰⁴¹⁵

[fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün]

Åh kim dünyāda bir yār-ı muvāfıq kalmadı

Gam-güsār u mūnis ü gam-h'ār u müşfik kalmadı

*Rabbi qad ateyte-nī mine'l-mulki [İS229b] ve 'allemte-nī min-te'vīli'l-eḥādīsi fāṭira's-semāwāti ve'l-arḍi ente veliyyī fi'd-dunyā ve'l-āḥirati teveffe-nī muslimen ve elḥıq-nī bi's-şāliḥīn.*¹⁰⁴¹⁶ Bir gece kenār-ı [MO146a] Nīl'de Yūsuf seccāde üzre namāza niyyet ve Vācibü'l-vücūd'a sücüdla¹⁰⁴¹⁷ niyāza himmet ve dergāh-ı 'izzete ḥalvet-i 'arż-ı 'ubūdiyet itdi ki¹⁰⁴¹⁸ ey Ḥāliq-i kevn ü mekān ve ey Rāziq-ı ins ü cān çün bu 'abd-i

kār idüp zār zār ağladı āḥir-i kār anları ol mağāradan iḥrāc idüp ikisin daḥı Yūsuf kendü mübārek eliyle yudı ve namāzların kırup Beytü'l-maḥdis'de ikisin daḥı bir mezār içinde defn itdi İS

¹⁰⁴⁰⁷ bir: ikisi bir İS

¹⁰⁴⁰⁸ tev'emān: ikiz İS

¹⁰⁴⁰⁹ Girü nihāyetde: ve her biri yüz kırk yedi yıl 'ömri sürmüşlerdi nihāyetinde İS

¹⁰⁴¹⁰ mezāra girüp hākla yeksān oldılar: vaḳtde vefāt idüp bir ḳabre girdi İS

¹⁰⁴¹¹ Felek cellādı gāyet bī-emāndur/Ki mihri birle tev'emāndur: -YB, -MO, -İÜ

¹⁰⁴¹² defn itdükden şöra: defn idüp fāriğ oluḳdan şöra İS

¹⁰⁴¹³ 'azīmet: 'avdet İS

¹⁰⁴¹⁴ küdüret: kederet MO

¹⁰⁴¹⁵ Beyt: -İÜ

¹⁰⁴¹⁶ "Rabbim! Gerçekten bana mülk verdin ve bana sözlerin yorumunu öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada ve ahirette sen benim velimsin. Benim canımı müslüman olarak al ve beni iyilere kat.", Kur'ân-ı Kerîm, 12/101.

¹⁰⁴¹⁷ sücüdla: sücüd ile MO

¹⁰⁴¹⁸ Bir gece kenār-ı Nīl'de Yūsuf seccāde üzre namāza niyyet ve Vācibü'l-vücūd'a sücüdla niyāza himmet ve dergāh-ı 'izzete ḥalvet-i 'arż-ı 'ubūdiyet itdi ki: -İS

bî-ķarârı diyâr-ı MıŖ'a Ŗehryâr itmek¹⁰⁴¹⁹ muķadder ve 'ilm-i rü'yâyı müyesser itdüñ.¹⁰⁴²⁰ Dâr-ı dünyâda ve mülk-i 'uķbâda¹⁰⁴²¹ velî-ni'metüm sensin¹⁰⁴²² bunca iħsân u 'aķâ cenâbuñdan baña i'ķâ olup¹⁰⁴²³ girü 'avn ü 'inâyetüñ¹⁰⁴²⁴ [YB178a] recâ ve luķ u hidâyetüñ temennâ¹⁰⁴²⁵ iderüm ki bu 'abd-i ħavâŖuñı¹⁰⁴²⁶ tevĥîd-i iħlâŖ üzre¹⁰⁴²⁷ 'âķıbetüm ħayr idüp¹⁰⁴²⁸ ħüsn-i¹⁰⁴²⁹ ħâtime ile¹⁰⁴³⁰ rûĥumı İslâm'la¹⁰⁴³¹ teslîm itdügümde¹⁰⁴³² zümre-i Ŗâliĥîne ilĥâķ ve fırķa-i müttakîne ilŖâķ¹⁰⁴³³ idesin. Bu¹⁰⁴³⁴ du'â vü enîn¹⁰⁴³⁵ pâyâna irmedin Cibrîl-i emîn hemîn¹⁰⁴³⁶ nâzil olup ey Ŗaff-ı aŖfiyaya imâm-ı Rabbü'l-enâm Ŗapuña selâm idüp¹⁰⁴³⁷ buyurur ki tîr-i¹⁰⁴³⁸ du'â hedef-i icâbete yetdi¹⁰⁴³⁹ ve murġ-ı recâ evc-i [İS230a] raġbete irdi lâkin¹⁰⁴⁴⁰ peder ü 'ammiñuñ [İÜ171b] müddet-i 'ömrleri nihâyete irmekle¹⁰⁴⁴¹ birbiriyle mülâķât itdüklerinde bilâ mehil-i ħürmen-i 'ömrleri¹⁰⁴⁴² ecel talan idüp¹⁰⁴⁴³ bir ân emân u zamân virmedi ki birbiriyle hem-zebân olalar.¹⁰⁴⁴⁴ Henüz senüñ müddet-i¹⁰⁴⁴⁵ 'ömrüñ nihâyete ve zamân-ı selâmetüñ ġâyete irmedi.¹⁰⁴⁴⁶ Sen de anlar gibi riĥlet

¹⁰⁴¹⁹ bî-ķarârı diyâr-ı MıŖ'a Ŗehryâr itmek: bî-ķarârıña Ŗehr-i MıŖ'uñ Ŗehriyârlıġın İS

¹⁰⁴²⁰ itdüñ: ķılduñ İS

¹⁰⁴²¹ Dâr-ı dünyâda ve mülk-i 'uķbâda: dünyâ ve âhiretde İS

¹⁰⁴²² sensin: sensin ki baña İS

¹⁰⁴²³ iħsân u 'aķâ cenâbuñdan baña i'ķâ olup: 'aķâlar itdüñ İS

¹⁰⁴²⁴ 'avn ü 'inâyetüñ: 'aķâ-yı Ŗerîfüñ İS

¹⁰⁴²⁵ ve luķ u hidâyetüñ temennâ: -İS

¹⁰⁴²⁶ ħavâŖuñı: ħâŖuñı İÜ, MO

¹⁰⁴²⁷ iħlâŖ üzre: iħlâŖla İS

¹⁰⁴²⁸ idüp: idüp ve MO

¹⁰⁴²⁹ 'âķıbetüm ħayr idüp ħüsn-i: -İS

¹⁰⁴³⁰ ħâtime ile: ħatm idüp İS

¹⁰⁴³¹ İslâm'la: İslâm ile MO

¹⁰⁴³² itdügümde: itdigümde İÜ, MO. // İslâm'la teslîm itdügümde: -İS

¹⁰⁴³³ ve fırķa-i müttakîne ilŖâķ: -İS

¹⁰⁴³⁴ Bu: ecdâdum Ŗoĥbetine bu İS

¹⁰⁴³⁵ vü enîn: -İS

¹⁰⁴³⁶ hemîn: -İÜ. // Cibrîl-i emîn hemîn: semâdan peyk-i Ĥudâ İS

¹⁰⁴³⁷ ey Ŗaff-ı aŖfiyaya imâm-ı Rabbü'l-enâm Ŗapuña selâm idüp: -İS

¹⁰⁴³⁸ buyurur ki tîr-i: eyitdi ey Yûsuf tîr-i İS

¹⁰⁴³⁹ yetdi: -İS

¹⁰⁴⁴⁰ lâkin: ammâ İS

¹⁰⁴⁴¹ nihâyete irmekle: nihâyet bulmaġın İS

¹⁰⁴⁴² 'ömrleri: 'ömrlerin İÜ, MO. // ħürmen-i 'ömrleri: -İS

¹⁰⁴⁴³ ecel talan idüp: ecel irüp İS

¹⁰⁴⁴⁴ birbiriyle hem-zebân olalar: aġızlarından bir kelâm Ŗâdır ola İS

¹⁰⁴⁴⁵ müddet-i: -İS

¹⁰⁴⁴⁶ nihâyete ve zamân-ı selâmetüñ ġâyete irmedi: âĥire iriŖmedi İS

emrinün¹⁰⁴⁴⁷ taḥṣīline diḳḳat¹⁰⁴⁴⁸ idüp ḥāzır-ı rāh-ı Rabb-i ʿizzet¹⁰⁴⁴⁹ ol ki mevt-i muḳadderden eṣer bir emr-i muḳarrerdür ki¹⁰⁴⁵⁰ ne bir ān¹⁰⁴⁵¹ muḳaddem ve ne bir sāʿat¹⁰⁴⁵² muʿaḥḥar olur¹⁰⁴⁵³ ve geldükde ne¹⁰⁴⁵⁴ emān u mühlet virür ve ne zamān u müddet [MO146b] yüz gösterür.¹⁰⁴⁵⁵ Yūsuf¹⁰⁴⁵⁶ bu nevʿa tenbīh gūş itdükde¹⁰⁴⁵⁷ artuḳ taḥtına cülūs itmeyüp Yaʿḳūb'uñ firāḳından ḥazīn ve nār-ı iṣtiyākından pür-enīn oldı. Zīrā bundan aḳdem¹⁰⁴⁵⁸ [İS230b] pederi dīdārınuñ ōḥbetiyle¹⁰⁴⁵⁹ ḥurrem [YB178b] ve her dem vuşlatınuñ niʿmetiyle¹⁰⁴⁶⁰ hem-dem ve bī-ḡam¹⁰⁴⁶¹ iken cihān bāḡında¹⁰⁴⁶² artuḳ enīs ü maḥrem bulmaduḡına¹⁰⁴⁶³ ḡāyet elem çeküp dem-be-dem¹⁰⁴⁶⁴ pederiyle itdüḡi ʿālem ḥātırına ḥuṭūr¹⁰⁴⁶⁵ itdükçe pür-ḡam olurdu¹⁰⁴⁶⁶ çün firāḳ-ı ḥazret-i pīr vücūd-ı Yūsuf'a teʿṣīr idüp bu mātem-serāda bī-zahīr ü bī-destḡir ḳaldı. ʿĀḳıbet riyāsetden cānı uşanup salṭanatdan¹⁰⁴⁶⁷ el çekdi ve izdiḥām-ı nās sīḳlet-i bī-ḳıyās virmegin¹⁰⁴⁶⁸ [İS231a] her gice¹⁰⁴⁶⁹ egnine pelās giyüp ōubḥa deḡin taḥmīd-i sipāsla meşḡul-i namāz olurdu.¹⁰⁴⁷⁰ Rivāyetdür ki çün Yūsuf diyār-ı Mıṣr'a ʿazīz oldı ḥavf-ı [İÜ172a] Rabb-i celīl ile günden güne ʿalīl ve dünyādan

¹⁰⁴⁴⁷ emrinün: yaraḡınuñ İS

¹⁰⁴⁴⁸ diḳḳat: müdāvemet İS

¹⁰⁴⁴⁹ rāh-ı Rabb-i ʿizzet: -İS

¹⁰⁴⁵⁰ mevt-i muḳadderden eṣer bir emr-i muḳarrerdür ki: ecel geldükde İS

¹⁰⁴⁵¹ ān: sāʿat İS

¹⁰⁴⁵² sāʿat: ān İS

¹⁰⁴⁵³ olur: gelür İS

¹⁰⁴⁵⁴ ve geldükde ne: ve ne gelicek İS

¹⁰⁴⁵⁵ ve ne zamān u müddet yüz gösterür: -İS

¹⁰⁴⁵⁶ Yūsuf: fevḳa-i enbiyā ḥatimet ḥavfından erzān ve zümre-i evliyā ʿāḳıbet hevlerinden hirāsāt olmuşlardu. Yūsuf İS

¹⁰⁴⁵⁷ bu nevʿa tenbīh gūş itdükde: bunu iṣitdükde İS

¹⁰⁴⁵⁸ bundan aḳdem: -İS

¹⁰⁴⁵⁹ pederi dīdārınuñ ōḥbetiyle: pederinüñ ōḥbet-i dīdārıyla İS

¹⁰⁴⁶⁰ vuşlatınuñ niʿmetiyle: niʿmet vuşlatıyla İS

¹⁰⁴⁶¹ ve bī-ḡam: ve şafā vü dem İÜ, ḡam MO, -İS

¹⁰⁴⁶² iken cihān bāḡında: olmuş iken cihānda İS

¹⁰⁴⁶³ bulmaduḡına: bulmadıḡına MO

¹⁰⁴⁶⁴ ḡāyet elem çeküp dem-be-dem: giryān ve yaşaduḡça yaşı firāvān ve muḳaddem pederiyle İS

¹⁰⁴⁶⁵ ḥātırına ḥuṭūr: ḥāşırına ḥuṭūr YB

¹⁰⁴⁶⁶ ḥuṭūr itdükçe pür-ḡam olurdu: gelüp nālān ve zühr ü şalāḥı bir vechle kendüye ʿādet idinmiş idi ki he dem çeşm-i ḥaḳīḳat-bīnini eşk-i ṭahāret maşḥābu'l-bükā' min ḥaşyeti'llāh yuḥyi'l-ḳulūb birle ṭāhir ve pākize itmeden ḥālī degüldür olurdu İS

¹⁰⁴⁶⁷ salṭanatdan: umūr-ı salṭanatdan İS

¹⁰⁴⁶⁸ izdiḥām-ı nās sīḳlet-i bī-ḳıyās virmegin: -İS

¹⁰⁴⁶⁹ her gice: ʿādet idindi ki her gice İS

¹⁰⁴⁷⁰ taḥmīd-i sipāsla meşḡul-i namāz olurdu: sipās-ı bī-ḳıyās ile münācāt-ı ḳāḏīyyü'l-ḥācāta meşḡul olurdu İS

şafası kalîl olup hâlin su'âl idenlere aşlâ izhâr-ı melâl itmezdi. Bir gün ibrâm-ı gâlîz idüp eger bu za'fdan garaż maḥfî bir maraź ise eṭibbâ da'vet ve 'ilâca diḳḳat olınsun didiler. Yûsuf eyitdi benüm bu mizâcum za'finuñ aşlı cû'dandur ki ben Mış'a 'azîz olaldan yedi yıldır dâyimâ nefsum ârzü ider ki ben anı nân-ı şa'irle¹⁰⁴⁷¹ teskîn idem. Henüz ben nefsüme ʔoyınca arpa etmegın ğidâ virmedüm. Şordılar ki nefsüñe böyle meşaqḳat ne zaḫmetdür eyitdi aclara muvâfaḳat dilerüm ve ḫavf ü ḫaşyet iderüm ki bu vilâyetde bir faḳîr ac bulunup [YB179a] ben 'âḳ olam ve rüz-ı ḫaşr 'uḳûbete istiḫḳâḳ [MO147a] bulam ve hâl-i fuḳarâya nazar-ı ğafletle baḳduñ mülke meşğul olduñ diyü mes'ül olam.¹⁰⁴⁷² El-kıřşa¹⁰⁴⁷³ Ya'ḳûb'uß intikâlinden şoñra Yûsuf yigirmi üç yıl 'ömr sürüp ʔoḳsan iki yıl pâdişâh-ı Mıř¹⁰⁴⁷⁴ oldu. Yaşı yüz yigirmi sâle irdükde bir gice miḫrâbda sücüd u 'ibâdet-i Vâcibül'-vücüd iderken ḫ'âb-âlüd olup rü'yâ¹⁰⁴⁷⁵ gördi ki pederiyle mâderi mihr ü meh-şifat zuhûr idüp¹⁰⁴⁷⁶ *küllü maḫlûḳın yemût*¹⁰⁴⁷⁷ muḳteżâsınca ve *küllü merzûḳın yefût*¹⁰⁴⁷⁸ feḫvâsınca eyitdiler¹⁰⁴⁷⁹ ey ferzend-i mükerrem ḳayd-ı fânî¹⁰⁴⁸⁰ 'âlem içün derd ü elem¹⁰⁴⁸¹ çekmekden ḫazer ve dem-be-dem [İÜ172b] miḫnet ü ğam görmekten bâğ-ı İrem seyrine¹⁰⁴⁸² ğüzer ve beḳâ şaḫrâlarına sefer eyle tâ ki¹⁰⁴⁸³ üç ğünden şoñra cemâlünüñ müştâḳı olan ervâḫ-ı enbiyâya¹⁰⁴⁸⁴ mülâḳî olasın.

NAZM¹⁰⁴⁸⁵

[fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün]

Ḫasretüz¹⁰⁴⁸⁶ vaşluña mekânuña gel [İS231b]

¹⁰⁴⁷¹ şa'irle: şa'ir ile İÜ

¹⁰⁴⁷² Rivâyetdür ki çün Yûsuf diyâr-ı Mış'a meşğul olduñ deyü mes'ül olam: -İS

¹⁰⁴⁷³ El-kışşa: -İS

¹⁰⁴⁷⁴ Mış: memleket-i Mış İÜ, mülk-i Mış MO, memleket İS

¹⁰⁴⁷⁵ rü'yâ: -İS

¹⁰⁴⁷⁶ idüp: idüp eyitdiler İS

¹⁰⁴⁷⁷ "Bütün yaratılmışlar ölecektir."

¹⁰⁴⁷⁸ "Her nimet, rızık yok olur."

¹⁰⁴⁷⁹ eyitdiler: -İS

¹⁰⁴⁸⁰ fânî: -İS

¹⁰⁴⁸¹ derd ü elem: miḫnet ü ğam İS

¹⁰⁴⁸² ḫazer ve dem-be-dem miḫnet ü ğam görmekten bâğ-ı İrem seyrine: -İS

¹⁰⁴⁸³ eyle tâ ki: kıl ki dergâh-ı Rabbül'-'âlemînde cümle ervâḫu'n-nebiyyîn cemâlüküñ müştâḳıdur İS

¹⁰⁴⁸⁴ cemâlünüñ müştâḳı olan ervâḫ-ı enbiyâya: anlara İS

¹⁰⁴⁸⁵ Nazm: İÜ, beyt MO, Ḫamdî İS

Murğ-ı cennetsin āşyānuña gel¹⁰⁴⁸⁷

NEŞR¹⁰⁴⁸⁸

Çün Yūsuf ḥābından bīdār oldı. Yedi¹⁰⁴⁸⁹ iklīme şehryār olmış gibi dil-i bī-
karārı¹⁰⁴⁹⁰ envārla¹⁰⁴⁹¹ ṭoldı. Ol ān Züleyhā'nuñ ḥalvetgāhına cān atup¹⁰⁴⁹² gördüğü
rū'yāsın¹⁰⁴⁹³ beyān ve sīnesi şevķin 'ayān itdi çün Züleyhā bu kelām-ı miḥnet-
encāmı¹⁰⁴⁹⁴ işitdi¹⁰⁴⁹⁵ deryā-şifat derūnı kaynayup¹⁰⁴⁹⁶ [YB179b] cūş¹⁰⁴⁹⁷ itdi.¹⁰⁴⁹⁸
Bilürdi ki du'ā-yı resūl ḥayyīz-i qabūle¹⁰⁴⁹⁹ vuşūl bulacaqdur.¹⁰⁵⁰⁰ Hemīn¹⁰⁵⁰¹ bir
gūşede¹⁰⁵⁰² başı bir ḥāk ü girībānın¹⁰⁵⁰³ çāk idüp¹⁰⁵⁰⁴ ğamnāk oldı¹⁰⁵⁰⁵ ve rūy-ı¹⁰⁵⁰⁶
pākin bī-bāk¹⁰⁵⁰⁷ ḥāke sürüp eyitdi ey bī-çāreler derdine¹⁰⁵⁰⁸ dermān ve rāh-ı
meşakķati āsān iden Ḥudā-yı Yezdān¹⁰⁵⁰⁹ her ğarībīñ¹⁰⁵¹⁰ gizlü [MO147b] rāzın
bilüp mededsüzler niyāzın gūş idersin.¹⁰⁵¹¹ Ben mehcūrı¹⁰⁵¹² Yūsuf'dan dūr itme ki
dünyā-yı bī-ma'mūr baña ansuz¹⁰⁵¹³ menfūrdur. Bu¹⁰⁵¹⁴ güftārı diyüp şikeste ve

¹⁰⁴⁸⁶ ḥasretüz: ḥasretin İÜ, ḥasretiz MO

¹⁰⁴⁸⁷ Mehmet Cihat Üstün, a.g.e., b. 6095, s. 687.

¹⁰⁴⁸⁸ Neşr: -İÜ

¹⁰⁴⁸⁹ Yedi: -İS

¹⁰⁴⁹⁰ dil-i bī-karārı: qalbi maḥzūnı İS

¹⁰⁴⁹¹ envārla: envār ile MO

¹⁰⁴⁹² Ol ān Züleyhā'nuñ ḥalvetgāhına cān atup: hemān Züleyhā ḥalvetine revān olup İS

¹⁰⁴⁹³ rū'yāsın: dūşi İS

¹⁰⁴⁹⁴ miḥnet-encāmı: -İS

¹⁰⁴⁹⁵ işitdi: gūş İS

¹⁰⁴⁹⁶ derūnı kaynayup: -İS

¹⁰⁴⁹⁷ cūş: yine cūş İÜ, MO

¹⁰⁴⁹⁸ cūş itdi: cūş idüp İS

¹⁰⁴⁹⁹ qabūle: qabūl İÜ, MO

¹⁰⁵⁰⁰ bulacaqdur: bulıserdür İS

¹⁰⁵⁰¹ Hemīn: -İS

¹⁰⁵⁰² bir gūşede: bir gūşeye varup İS

¹⁰⁵⁰³ girībānın: germiyānın İÜ, MO

¹⁰⁵⁰⁴ idüp: itdi İS

¹⁰⁵⁰⁵ ğamnāk oldı: -İS

¹⁰⁵⁰⁶ rūy-ı: çehre-i İS

¹⁰⁵⁰⁷ bī-bāk: -İS

¹⁰⁵⁰⁸ bī-çāreler derdine: -İS

¹⁰⁵⁰⁹ Ḥudā-yı Yezdān: sulṭān İS

¹⁰⁵¹⁰ ğarībīñ: ğarınıñ YB

¹⁰⁵¹¹ gūş idersin: işidürsin İS

¹⁰⁵¹² mehcūrı: nā-tüvāmı İS

¹⁰⁵¹³ dünyā-yı bī-ma'mūr baña ansuz: dünyā ansız baña İS

¹⁰⁵¹⁴ Bu: el-kışşa bu İS

zār u [İS232a] melâlet cānına kār idüp dār-ı miḥnetde bīmārveş bî-ķarār oldı.¹⁰⁵¹⁵ Birgün Yūsuf semend-i bād-ı reftārına¹⁰⁵¹⁶ süvār olmağıçün rikābına ķadem başduğı dem ṭāvus-ı murğzār-ı bāğ-ı İrem gelüp¹⁰⁵¹⁷ eyitdi ey resūl-i mükerrerem¹⁰⁵¹⁸ vaķtdür¹⁰⁵¹⁹ ki ecel rikābına [İÜ173a] ķadem ķoyasın. Bu meserret-nümā¹⁰⁵²⁰ haber dil-i Yūsuf'a eşer ve Ḥaķķ'a çok şükr¹⁰⁵²¹ ü minnetler itdi ve kendü yirine¹⁰⁵²² umūr-ı hilāfete lāyık vāriş-i mülkden¹⁰⁵²³ bir ‘āķil ü şādık¹⁰⁵²⁴ kimseyi ‘aziz naşb idüp bir rivāyetde ķarındaşı Yehūdā'yı veliyy-i ‘ahd ķılup çok¹⁰⁵²⁵ vaşiyetler ve dürlü ḥikmetler söyledi ve¹⁰⁵²⁶ vedā‘ için¹⁰⁵²⁷ Züleyhā'yı da‘vet itdükde¹⁰⁵²⁸ Züleyhā'nuñ ğuşşadan bağı hün ve ķasāvetden¹⁰⁵²⁹ ğāyet zebündür. Ḥuzūruña¹⁰⁵³⁰ gelmege¹⁰⁵³¹ ṭāķat ve iftirāķuñ¹⁰⁵³² görmege cisminde¹⁰⁵³³ kuvvet [İS232b] yoķdur didiler. Pes Yūsuf pederinüñ [YB180a] vişāli ārzüsüyla dünyādan bir mertebe bî-zār oldı ki pederinüñ seksen yıl zār olduğından artuķ bî-ķarār oldı. Ol vaķt peyk-i ḥazret-i Rabb-i ‘izzet der-bāğ-ı cennet¹⁰⁵³⁴ bir elma getirüp Yūsuf anı istişmām ve ‘azm-i bezm-i dārü's-selām itdi ve bārgāh-ı ķurb-ı Mā‘būd'a yüz ṭutdı ve zevķ-i teķarrüb-dergāhla ol Şāh'uñ murğ-ı cānı dāmgāh-ı¹⁰⁵³⁵ tenden āzād ve rūḥ-ı revānı şād oldı. Bu mātem birle¹⁰⁵³⁶ ḥaķķ-ı ‘ālem pür-cüş olup āvāz-ı na‘raların Züleyhā ğuş itdükde şemme-i hüşla cānı feme geldi. Anda

¹⁰⁵¹⁵ diyüp şikeste ve zār u melâlet cānına kār idüp dār-ı miḥnetde bīmārveş bî-ķarār oldı: Züleyhā bî-ķarār idüp melâlet cānına kār ve şikeste vü zār itdi İS

¹⁰⁵¹⁶ semend-i bād-ı reftārına: atna İS

¹⁰⁵¹⁷ gelüp: nāzil olup İS

¹⁰⁵¹⁸ resūl-i mükerrerem: Yūsuf İS

¹⁰⁵¹⁹ vaķtdür: vaķtidür MO

¹⁰⁵²⁰ meserret-nümā: beşāret-nümā İS

¹⁰⁵²¹ şükr: ḥamd İS

¹⁰⁵²² kendü yirine: -İS

¹⁰⁵²³ vāriş-i mülkden: ve zabṭ-ı vilāyete müsteḥaķ kendü yirine vāriş-i mülkden İS

¹⁰⁵²⁴ şādık: bir ehl-i tedbîr İS

¹⁰⁵²⁵ çok: ri‘āyet-i ra‘iyyet ve ḥimāyet-i memleket bābında çok İS

¹⁰⁵²⁶ ve: -İÜ

¹⁰⁵²⁷ için: itmekiçün İS

¹⁰⁵²⁸ itdükde: itdükde eyitdiler İS

¹⁰⁵²⁹ ķasāvetden: ḥastelikden İS

¹⁰⁵³⁰ ḥuzūruña: ḥuzūriña MO

¹⁰⁵³¹ Ḥuzūruña gelmege: ayağ üzre ṭurmağa İS

¹⁰⁵³² iftirāķuñ: bu muşibeti İS

¹⁰⁵³³ cisminde: anda İS

¹⁰⁵³⁴ der-bāğ-ı cennet: bāğ-ı cennetden İÜ

¹⁰⁵³⁵ dāmgāh-ı: rāmgāh-ı YB

¹⁰⁵³⁶ birle: bir İÜ, MO

hâzır olanlardan haber şorup bu fiğân neden oldı ki kevn ü mekân [MO148a] ğavğâyyla¹⁰⁵³⁷ tıoldı. Eytidiler ol tãvûs-ı cinân terk-i ğam-ı cihân ve ‘azm-i iqlîm-i lâ-mekân itdi ve ‘âlem-i fâniden göz yumup tahtından tahtaya yüz tıtdı.

[IÜ173b] BEYT

[fâ‘ilâtün/fâ‘ilâtün/fâ‘ilün]

Gitdi ol kim dil-ârâmuñdı¹⁰⁵³⁸

Râhat-ı sîne-i dil-ârâmuñdı¹⁰⁵³⁹

NEŞR¹⁰⁵⁴⁰

Züleyhâ beyne'n-nâs böyle yas ihsâs idüp zehr-i kâtil nüş itmiş gibi biraz bî-hüş yatdı. Zıkr iderler ki Züleyhâ'nuñ başında yetmiş iki bölük saçı vardı.¹⁰⁵⁴¹ Cümlesin kesüp Yûsuf'uñ tãbütı pâyelerine bend itdi ve barmağıyla gözlerin çıkarup tãbüt üstine atdı. Dîdâr-ı yâri görmeyen çeşm-i hûnbârum devr-i rûzgârı dahı görmesün [YB180b] didi.

BEYT¹⁰⁵⁴²

[mefâ‘ilün/mefâ‘ilün/fe‘ülün]

Budur ‘âdet ezelden kim bu devrân

İde her genci bir toprağda pinhân

NEŞR¹⁰⁵⁴³

Kavm-i benî İsrâ‘îl Yûsuf'uñ tãbütın Ya‘qûb'uñ mezâristânında defn itmek murâd idüp ehl-i Mışır rızâ virmeyüp ihtilâfa düşdiler. Bereketi bize irişsün diyü her maħalle halkı kendü semtinde defn itmek kaçd idüp¹⁰⁵⁴⁴ muħkem cidâle

¹⁰⁵³⁷ ğavğâyyla: ğavğâ ile IÜ, MO

¹⁰⁵³⁸ dil-ârâmuñdı: dil-ârâmuñ idi MO

¹⁰⁵³⁹ dil-ârâmuñdı: dil-ârâmuñ idi MO

¹⁰⁵⁴⁰ neşr: -IÜ

¹⁰⁵⁴¹ vardı: varıdı IÜ, MO

¹⁰⁵⁴² Beyt: -IÜ

¹⁰⁵⁴³ Neşr: -IÜ

¹⁰⁵⁴⁴ idüp: idüp ve MO

‘azîmet belki kıtâle [İS233b] cür’et itdiler. ‘Âkıbet ba‘zı erbâb-ı hikmet muşâlahaya himmet idüp¹⁰⁵⁴⁵ cümle nâs ittifâkıyla Ümmü'l-kıyâs yirinde¹⁰⁵⁴⁶ defn itdiler. Züleyhâ temâm üç eyyâm ser-hoş gibi bî-‘aql u bî-hüş yatup yine şemme-i hüş geldükde¹⁰⁵⁴⁷ Yûsuf-ı Ken‘ân kara toprakda pinhân olduğın beyân itdiler.¹⁰⁵⁴⁸ Hemân şadrına müştler urup mezâr-ı Yûsuf'a revân ve şabr u qarârı gidüp zâr u giryân oldu ve âh-ı derdnâkle yaqasın [MO148b] çâk ve kâsd-ı [İÜ174a] helâkle yüzün pür-hâk itdi ve ol genc-i ma‘mûrı harâb ve mestûr-ı turâb göricek ditrer yaprak gibi pür-teb ü tâb¹⁰⁵⁴⁹ olup kara toprak üzre tenin pertâb itdi ve zârı ile ol mezârı kocup hemân teslîm-i cân ve ‘azm-i iklîm-i lâ-mekân itdi.¹⁰⁵⁵⁰

BEYT¹⁰⁵⁵¹ [İS234a]

[mefâ‘îlün/mefâ‘îlün/fe‘ûlün]

Bu ahvâl-ile nakl itdi Züleyhâ

‘Aleyhâ rahmetu’llâhi te‘âlâ¹⁰⁵⁵²

NEŞR¹⁰⁵⁵³

Züleyhâ Yûsuf’uñ¹⁰⁵⁵⁴ taht-ı nikâhında¹⁰⁵⁵⁵ on sekiz yıl baht sürüp ‘âkıbet terk-i [YB181a] raht u baht itdi ve taht-ı se‘âdetde bânû-yı vaqt iken âhir dünyâdan saht gitdi.¹⁰⁵⁵⁶

¹⁰⁵⁴⁵ ba‘zı erbâb-ı hikmet muşâlahaya himmet idüp: şulh idüp İS

¹⁰⁵⁴⁶ yirinde: nâm mevzi‘de İS

¹⁰⁵⁴⁷ temâm üç eyyâm ser-hoş gibi bî-‘aql u bî-hüş yatup yine şemme-i hüş geldükde: üç gün bî-‘aql u medhüş yatup andan şemme-i hüş geldükde İS

¹⁰⁵⁴⁸ beyân itdiler: iz‘ân idüp İS

¹⁰⁵⁴⁹ pür-teb ü tâb: pür-tâb YB

¹⁰⁵⁵⁰ Hemân şadrına müştler urup mezâr-ı Yûsuf'a revân ve şabr u qarârı gidüp zâr u giryân oldu ve âh-ı derdnâkle yaqasın çâk ve kâsd-ı helâkle yüzün pür-hâk itdi ve ol genc-i ma‘mûrı harâb ve mestûr-ı turâb göricek ditrer yaprak gibi pür-teb ü tâb olup kara toprak üzre tenin pertâb itdi ve zârı ile ol mezârı kocup hemân teslîm-i cân ve ‘azm-i iklîm-i lâ-mekân itdi: derdnâk ve girye ile yaqasın çâk itdi ve cânânı cihândan el çeküp gelmez yola revân olduğın ‘ayân bilicek ol daht şadrına müştler urup mezâr-ı Yûsuf'a revân ve şabr u qarârı koyup zâr u giryân oldu ve o genc ma‘mûrı harâb ve mestûr-ı turâb göricek teni yaprak gibi ditreyüp kara toprak üzre bî-hüş ol mezârı der-âgûş iderken irci‘î ile rabbike pervânesi yetişüp şem‘-i rûh-ı revânı küllü men ‘aleyhâ fân tünd adıyla söyümdi ve hürmen hayâtı şu‘le âteş hâdimü'l-lezzet ile göyünüp hemân teslîm-i cân ve ‘azm-i iklîm-i lâ-mekân kıldı ve zemîn-i kabre sücûdla bî-vücûd oldu İS

¹⁰⁵⁵¹ Beyt: -İÜ, nazm-ı Yahyâ İS

¹⁰⁵⁵² Çavuşoğlu, M. (1979), a.g.e., b. 5074, s. 178. “Yüce Allah’ın rahmeti onun üzerine olsun”.

¹⁰⁵⁵³ Negr: -İÜ

NAZM¹⁰⁵⁵⁷

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Ne gülbün dikdi dehrüñ bağbānı

Ki devr-i çarḥ yile virdi¹⁰⁵⁵⁸ anı

Ne oğlan besledi bu māder-i ḥāk

K'anı yutmadı ejderhā-yı eflāk¹⁰⁵⁵⁹

NESR¹⁰⁵⁶⁰

Rivāyetdür ki Ya'qūb peygām-ber āl ü evlādıyla¹⁰⁵⁶¹ Mıṣr'a sefer itdüklerinde yetmiş üç nefer idiler. Şoñra Fir'avn'a esīr¹⁰⁵⁶² olanlardan kaç'-ı nazar altı yüz yetmiş biñ er manşūr u muzaffer zemīn-i¹⁰⁵⁶³ Mıṣr'dan çıqup gitdiler ve Yūsuf'uñ tábütını bile¹⁰⁵⁶⁴ alup Ḥalīlu'r-raḥmān'da¹⁰⁵⁶⁵ Ya'qūb'uñ mezārı qurbında defn itdiler. Rāvī-i gülzār-ı süḥandan ve aḥvāl-i aḥbār-ı kühendenden mervīdür ki Ḥazret-i Mūsī-i kelīmu'llāh'a arz-ı Mıṣr'dan benī İsrā'īl'i¹⁰⁵⁶⁶ iḥrāc itmek fermān-ı İlāh olduḡda Yūsuf'uñ cesed-i şerīfin bile götürmek murād idinüp ne yirde medfūndur bilinmeyüp nām u nişānından [İÜ174b] kimse ḥaber virmedi. Meger ol 'aşrda diyār-ı Mıṣr'da 'ömri üç yüz sāle irmiş bir zen-i fertüte vardı ki mezār-ı Yūsuf'dan ḥaberdār idi. Pes bu esrārdan istifsār itdüklerinde [MO149a] güftāra gelüp eyitdi benüm daḥı andan bir¹⁰⁵⁶⁷ murādum var ki du'āsı maqḃül olup Ḥudā

¹⁰⁵⁵⁴ Yūsuf'uñ: ḥazret-i Yūsuf'uñ İS

¹⁰⁵⁵⁵ taḥt-ı nikāḥında: menkūḥası olduḡdan şoñra İS

¹⁰⁵⁵⁶ baḥt sürüp 'ākıbet terk-i raḥt u baḥt itdi ve taḥt-ı se'ādetde bānū-yı vaḡt iken āḥir dünyādan saḥt gitdi: Yūsuf'la dirlik idüp andan āḥirete gitmişdür. Budur 'ādet ezelden kim bu devrān/İde her genci bir toprakda pinhāñ İS

¹⁰⁵⁵⁷ Nazm: -İÜ, -İS

¹⁰⁵⁵⁸ virdi: virmedi YB, MO

¹⁰⁵⁵⁹ Tekin, Ş, Tekin, G. A, a.g.e., b. 7676, 7677, s. 245. // Ne gülbün dikdi dehrüñ bağbānı/Ki devr-i çarḥ yile virdi anı/Ne oğlan besledi bu māder-i ḥāk/K'anı yutmadı ejderhā-yı eflāk: -İS

¹⁰⁵⁶⁰ Neşr: -İÜ, -İS

¹⁰⁵⁶¹ Ya'qūb peygām-ber āl ü evlādıyla: āl-i Ya'qūb İS

¹⁰⁵⁶² esīr: elinde esīr İS

¹⁰⁵⁶³ zemīn-i: diyār-ı İS

¹⁰⁵⁶⁴ bile: -İS

¹⁰⁵⁶⁵ Ḥalīlu'r-raḥmān'da: -İS

¹⁰⁵⁶⁶ İsrā'īl'i: İsrā'īl MO

¹⁰⁵⁶⁷ andan bir: -İÜ

müeyesser iderse¹⁰⁵⁶⁸ maqşūdına¹⁰⁵⁶⁹ vuşul bulmaq muqarrerdir. Hazret-i [YB181b] Mūsī ol pīre-zenūñ murādın şordukda eyitdi dilerüm ki yine nev-cevān ve evvelki gibi kāmran olup rüy-ı handānuñı ‘ayān görem. Kelīmu'llāh du‘ā¹⁰⁵⁷⁰ için müteveccih-i dergāh-ı İlāh olup lebleri ser-çeşmesinden zülāl-i beķā revān itdükde hemān ol fertüte-i nā-tevān yine nev-cevān oldu ve Yūsuf'uñ¹⁰⁵⁷¹ mezāristānın¹⁰⁵⁷² ‘ayān ve ne yirde medfūn olduĝın beyān itdi. Hazret-i Mūsā cesed-i Yūsuf'ı tābūtıyla¹⁰⁵⁷³ kabrinden alup müteveccih-i Kud̄s-i Şerīf oldu. Halīlu'r-Raḥmān nām maķām-ı laṭīfde defn itmek fikrinde iken ilhām-ı Hudā-yı lā-yenām irüp yā Mūsī Yūsuf ehl-i ḥük̄m olmuşdur. Harem-i Cāmi‘-i Halīlu'r-Raḥmān ḥāricinde defn eyle. Pes fermān-ı Hudā-yı Yezdān olan mekānda āsūde olup el-ān müteberrikdür ziyāret olunur.

BEYT

[fā‘ilātün/fā‘ilātün/fā‘ilün]

Böyledür ḥālī cihānuñ her zamān

İnkılāb üstindedür kevn ü mekān¹⁰⁵⁷⁴

Zālike min enbā’i’l-ĝaybi nūḥī-hi ileyke ve mā-kunte ledey-him iz ecma‘ū [İÜ175a] emre-hum ve hum yemkurūn.¹⁰⁵⁷⁵ [İS234b]Ve mā ekşeru’n- nāsi ve lev ḥaraşte bi-mu’minīn.¹⁰⁵⁷⁶ Hazret-i Allāh¹⁰⁵⁷⁷ ḥikāyet-i Yūsuf'a¹⁰⁵⁷⁸ Resūlu'llāh'ı āĝāh idüp¹⁰⁵⁷⁹ buyurur ki bu kışsa-i pür-ḥişşeyi¹⁰⁵⁸⁰ bi-reyb bir¹⁰⁵⁸¹ ḥaber-i ĝaybdur ki ihvān-ı

¹⁰⁵⁶⁸ iderse: ider ki MO

¹⁰⁵⁶⁹ maqşūdına: murādına İÜ

¹⁰⁵⁷⁰ du‘ā: du‘ası MO

¹⁰⁵⁷¹ Yūsuf'uñ: Yūsuf-ı Ken‘ān'ıñ MO

¹⁰⁵⁷² mezāristānın: mezārın İÜ

¹⁰⁵⁷³ tābūtıyla: tābūt ile MO

¹⁰⁵⁷⁴ Rāvī-i gülzār-ı sūḥandanİnkılāb üstindedür kevn ü mekān: -İS

¹⁰⁵⁷⁵ “İşte bu (kıssa), ĝayb haberlerindedir. Onu sana biz vahiy yolu ile bildiriyoruz. Yoksa onlar tuzak kurarak işlerine karar verdikleri zaman sen onların yanında değildin.”, Kur‘ān-ı Kerīm, 12/102.

¹⁰⁵⁷⁶ “Sen ne kadar şiddetle arzu etsen de insanların çoĝu inanacak değillerdir.”, Kur‘ān-ı Kerīm, 12/103.

¹⁰⁵⁷⁷ Allāh: kādīyyü'l-ḥacāt İS

¹⁰⁵⁷⁸ ḥikāyet-i Yūsuf'a: bu kışsa-i Yūsuf'ı İS

¹⁰⁵⁷⁹ Resūlu'llāh'ı āĝāh idüp: Server-i kāyināt'a ḥaber virdükden soñra İS

¹⁰⁵⁸⁰ pür-ḥişşeyi: pür-ḥişşe MO

Yūsuf-ı Ken‘ān¹⁰⁵⁸² meger destānla¹⁰⁵⁸³ hāṭır-periṣān ve fikr-i hūsrānla [YB182a] Ya‘kūb'a ‘iṣyān ve ḳurda ḳurı bühtān¹⁰⁵⁸⁴ [MO149b] itdüklerinde sen anları nigerān olmadın tercemān-ı Hūdā-yı Yezdān olan ṭāvūs-ı ravza-i cinān anı vaḥyle saña beyān itdügi günden ‘ayāndur.¹⁰⁵⁸⁵ Sen¹⁰⁵⁸⁶ ümmetüñe anı tafṣıl itdügün¹⁰⁵⁸⁷ risāletüñe delil ve nübüvvetüñi tafṣıldür¹⁰⁵⁸⁸ ki ahālī-i¹⁰⁵⁸⁹ Mekke ḥuzūr-ı ṣerīfūñde ictimā‘ ve bu ḥikāyet-i pür-‘ibreti istimā‘ idüp şeref-i şoḥbetüñle vīrān¹⁰⁵⁹⁰ ḳalblerin ābād iderler¹⁰⁵⁹¹ ve cān u dilden āyīn ü erkāna i‘timād idüp şafā-yı hāṭırla¹⁰⁵⁹² dīn-i İslām u imāna¹⁰⁵⁹³ muṭī‘ ü münḳād olurlar.¹⁰⁵⁹⁴ *Ve mā-tes’eluhum ‘aleyhi min-ecrin in-huve illā zikrun li’l-‘ālemīn.*¹⁰⁵⁹⁵ Anları¹⁰⁵⁹⁶ imāna da‘vet ve İslām'a rağbet itmege ücret [İS235a] ṭaleb itmezsin ki icābet itmedüklerinden¹⁰⁵⁹⁷ bir mazarrat irişüp bā‘iṣ-i ḥacālet ola. Sen¹⁰⁵⁹⁸ da‘vetüñi beyān ve¹⁰⁵⁹⁹ risāletüñi ‘ayān eyle¹⁰⁶⁰⁰ ḳabül itmedüklerinden hāṭır-periṣān¹⁰⁶⁰¹ olma ki¹⁰⁶⁰² anlar senüñ rızḳuñı naḳṣ ve ziyād itmege her gāh ḳādir degüllerdür. *Er-rızḳu ‘ale’llāh.*¹⁰⁶⁰³ *Ve ke’eyyjin min-āyetin fi’-s-semāwāti ve’l-arḍı yemurrüne ‘aleyhā ve*

¹⁰⁵⁸¹ bir: -İS

¹⁰⁵⁸² Ken‘ān: -YB. // ihvān-ı Yūsuf-ı Ken‘ān: Yūsuf-ı Ken‘ān'a ihvān İS

¹⁰⁵⁸³ destānla: destān ile MO, İS

¹⁰⁵⁸⁴ ve fikr-i hūsrānla Ya‘kūb'a ‘iṣyān ve ḳurda ḳurı bühtān: -İS

¹⁰⁵⁸⁵ olmadın tercemān-ı Hūdā-yı Yezdān olan ṭāvūs-ı ravza-i cinān anı vaḥyle saña beyān itdügi günden ‘ayāndur: degül iken günden ‘ayāndur ki ṭāvūs-ı ravza-i cinān anı vaḥyle saña beyān itdi İS

¹⁰⁵⁸⁶ sen: pes YB

¹⁰⁵⁸⁷ itdügün: itdügün İÜ, MO

¹⁰⁵⁸⁸ tafṣıldür: tafzıldür İÜ

¹⁰⁵⁸⁹ ahālī-i: ehl-i İS

¹⁰⁵⁹⁰ vīrān: -İS

¹⁰⁵⁹¹ iderler: -İS

¹⁰⁵⁹² āyīn ü erkāna i‘timād idüp şafā-yı hāṭırla: -İS

¹⁰⁵⁹³ u imāna: -İS

¹⁰⁵⁹⁴ olurlar: ola İS

¹⁰⁵⁹⁵ “Halbuki sen buna karşılık onlardan bir ücret de istemiyorsun. O (Kur’ân) âlemler içinde ancak bir öğüttür.”, Kur’ân-ı Kerim, 12/104.

¹⁰⁵⁹⁶ Anları: ve anları İS

¹⁰⁵⁹⁷ itmedüklerinden: kılmaduklarından İS

¹⁰⁵⁹⁸ ola. Sen: olasin MO

¹⁰⁵⁹⁹ beyān ve: idüp İS

¹⁰⁶⁰⁰ ‘ayān eyle: haber vir İS

¹⁰⁶⁰¹ hāṭır-periṣān: muğber İS

¹⁰⁶⁰² ki: -İS

¹⁰⁶⁰³ “Rızık Allah’ın üzerinedir.” // Er-rızḳu ‘ale’llāh: Er-rızḳu ‘ale’llāh erzāk ḥalḳ-ı Hāḳḳ’uñ ḥızāne kereminden vāṣıldur İS

*hum an-hā mu'riḍūn.*¹⁰⁶⁰⁴ [İÜ175b] Ve āsmānda mevcūd olan¹⁰⁶⁰⁵ bunca maşnū'āt-
¹⁰⁶⁰⁶ 'acibe ve zemīn üzre zāhir olan cümle¹⁰⁶⁰⁷ 'alāmet-i ğarībe
vaḥdāniyyetümūze¹⁰⁶⁰⁸ delālet [YB182b] ve ferdāniyyetümūze¹⁰⁶⁰⁹ şehādet
iderlerken anlar bu ḥikmete dīde-i başıretle nazar-ı 'ibret itmezler¹⁰⁶¹⁰ ki sırrın¹⁰⁶¹¹
añlayup kızblerin terk ve dīn-i Ḥaḳḳ'a i'timādların terk¹⁰⁶¹² ideler.¹⁰⁶¹³ [İS235b] *Ve*
*mā-yu'minu ekşeru-hum bi'llāhi illā ve hum-muşrikūn.*¹⁰⁶¹⁴ Ve ol ḳavmūñ¹⁰⁶¹⁵
ba'zısı¹⁰⁶¹⁶ kevn ü mekānuñ Ḥālīḳ'i ve insle cānuñ¹⁰⁶¹⁷ Rāziḳ'i Rabb-i bāḳī idüĝin
i'tirāf itmiş iken¹⁰⁶¹⁸ ol ḫāyife-i bī-inşāf şoñradan ḫilāf idüp¹⁰⁶¹⁹ [MO150a]
şanemlerin Ḥudā'ya¹⁰⁶²⁰ şerīk ḳoşduḳlarından ğayrı¹⁰⁶²¹ ba'zı emrin¹⁰⁶²² taşḫīḳ ve
ba'zısın¹⁰⁶²³ tekzīb iderler.¹⁰⁶²⁴ *Efe eminū en te'tiye-hum ğāşiyetun min-azābi'llāhi ev*
*te'tiyehumu's-sā'atu baĝteten ve hum lā-yeş'urūn.*¹⁰⁶²⁵ Ümem-i sālīfe ḫaḳḳında şadır
olan 'azāb-ı elīmūñ bir pāresi emr-i Ḥudā-yı kerīm ile gelüp anları derdnāk ve
niçe¹⁰⁶²⁶ 'uḳūbetle¹⁰⁶²⁷ helāk itmekden ve¹⁰⁶²⁸ nā-gāḫ yevm-i mev'ūd¹⁰⁶²⁹ irişüp

¹⁰⁶⁰⁴ "Göklerde ve yerde nice deliller vardır ki yanlarına uğrarlar da onlardan yüzlerini çevirerek geçerler.", Kur'an-ı Kerīm, 12/105. // Ve ke'eyyin min-āyetin fi's-semāvāti ve'l-arḍı yemurrüne 'aleyhā ve hum an-hā mu'riḍūn: -İS

¹⁰⁶⁰⁵ Ve āsmānda mevcūd olan: ve yerlerde ve göklerde olan İS

¹⁰⁶⁰⁶ maşnū'āt-ı: mevcūdāt-ı İÜ

¹⁰⁶⁰⁷ zemīn üzre zāhir olan cümle: -İS

¹⁰⁶⁰⁸ vaḥdāniyyetümūze: vaḥdāniyyetümüz YB, cümlesi bizüm vaḥdāniyyetümūze İS

¹⁰⁶⁰⁹ ferdāniyyetümūze: zāt u şifātumuza İS

¹⁰⁶¹⁰ dīde-i başıretle nazar-ı 'ibret itmezler: bu ḫikmete nazar-ı 'ibret ile deryā-yı fikrete ğarḳ olmazlar İS

¹⁰⁶¹¹ sırrın: aḫvāli İS

¹⁰⁶¹² terk: berg MO

¹⁰⁶¹³ dīn-i Ḥaḳḳ'a i'timādların terk ideler: i'tiḳādların berk ideler şöyle bile belki ma'rifet-i rü'yet-i āyāta ve nazar-ı mu'cizātla degüldür belki netice-i irādet ve semere-i meşiyetdür İS

¹⁰⁶¹⁴ "Onların çoĝu Allah'a ancak ortak ḳoşarak inanırlar.", Kur'an-ı Kerīm, 12/106.

¹⁰⁶¹⁵ Ve ol: ḫattā anlarıñ İS

¹⁰⁶¹⁶ ba'zısı: ekşeri İS

¹⁰⁶¹⁷ insle cānuñ: ins ü cānuñ İS

¹⁰⁶¹⁸ Rabb-i bāḳī idüĝin i'tirāf itmiş iken: Allāh'dur deyü nā-gāḫ i'tirāf iderlerken İS

¹⁰⁶¹⁹ ol ḫāyife-i bī-inşāf şoñradan ḫilāf idüp: ḫilāf idüp ol bī-inşāf ḫāyife İS

¹⁰⁶²⁰ Ḥudā'ya: ol bī-naẓire İS

¹⁰⁶²¹ ḳoşduḳlarından ğayrı: şerīk ne fāyide İS

¹⁰⁶²² emrin: emirde İS

¹⁰⁶²³ ba'zısın: ba'zısında İS

¹⁰⁶²⁴ tekzīb iderler: tekzīb iderler ve başların küfr ü tuĝyān yaḳasına çekerler İS

¹⁰⁶²⁵ "Yoksa Allah tarafından kendilerini kuşatacak bir azabın gelmeyeceğinden veya onlar farkında olmadan kıyametin ansızın gelip çatmayacağından emin mi oldular?", Kur'an-ı Kerīm, 12/107.

¹⁰⁶²⁶ niçe: nice MO, İS

¹⁰⁶²⁷ 'uḳūbetle: 'iḳābla İS

‘azāb-ı¹⁰⁶³⁰ Vācibü'l-vücūd gelmekden¹⁰⁶³¹ [İS236a] ehl-i Mekke emîn¹⁰⁶³² mi olurlar. *Kul hāzihî sebîlî ed‘û ilā’llāhi ‘alā baṣīratin ene ve men-ittebe‘a-nî ve subḥān’allāhi ve mā-ene mine’l-muṣṣrikîn.*¹⁰⁶³³ Anlara i‘lām eyle ki bu hil‘at-i İslām’ı Rabbü'l-enām baña in‘ām idüp bu¹⁰⁶³⁴ dīn-i mübīn benüm āyīn-i güzīnūmdür ki kaffe-i enāmı şirkden tevḥīde ve ma‘şiyetden [YB183a] [İÜ176a] itā‘ate¹⁰⁶³⁵ ve küfrden imāna ve gümāndan yaḳīne ve muḥalefetden muvāfaḳate da‘vet ve dāyim¹⁰⁶³⁶ muvāzabet idiciyim ki cümle ‘āleme püşt ü penāh olan Allāh¹⁰⁶³⁷ şirkden münezzeh bir pādişāhdur. Ḥāṣā-li’llāh ki ben müşriklerün¹⁰⁶³⁸ bāṭıl dīnlerinde¹⁰⁶³⁹ şerīk olam. Küffār-ı Mekke¹⁰⁶⁴⁰ eyitdiler resül olanlar firiştelerden gerek idi.¹⁰⁶⁴¹ *Ve mā-erselnā min kabli-ke illā ricālen nūḥī ileyhim min-ehli’l-ḳurā e felem-yesīrū fī’l-arḍı [İS236b] fe-yanzurū keyfe kāne ‘ākıbetu’l-lezīne min-ḳabli-him ve le-dāru’l-āḫirati ḫayrun li’llezīne’tteḳaw efe-lâ-ta‘ḳılün.*¹⁰⁶⁴² Ey Resül-i mükerrem¹⁰⁶⁴³ senden muḳaddem gelen resülleri nesl-i Ādem'den ve kendü ḳurā¹⁰⁶⁴⁴ ve ḳabāyilinden¹⁰⁶⁴⁵ irsāl idüp zümre-i melā’ikden¹⁰⁶⁴⁶ işāl¹⁰⁶⁴⁷ itmedük¹⁰⁶⁴⁸ ve rüy-ı zemīnde vāḳi‘¹⁰⁶⁴⁹ olan maşnū‘atı [MO150b] anlar¹⁰⁶⁵⁰ seyr idüp muḳaddem¹⁰⁶⁵¹

¹⁰⁶²⁸ ve: ve yāḫūd İS

¹⁰⁶²⁹ mev‘ūd: ḳıyāmet ve rüz-ı āḫiret İS

¹⁰⁶³⁰ ‘azāb-ı: ‘azāb-ı mev‘ūd İS

¹⁰⁶³¹ gelmekden: yetişmekden İS

¹⁰⁶³² emîn: āmin İS

¹⁰⁶³³ “De ki: “İşte bu benim yolumdur. Ben ve bana uyanlar bilerek Allah'a çağırırız. Allah'ın şanı yücedir. Ben Allah'a ortak koşanlardan değilim.”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/108.

¹⁰⁶³⁴ idüp bu: itmegin ol İS

¹⁰⁶³⁵ itā‘ate: tā‘ate İS

¹⁰⁶³⁶ dāyim: -İS

¹⁰⁶³⁷ cümle ‘āleme püşt ü penāh olan Allāh: Ḥudā-yı te‘āla’llāh İS

¹⁰⁶³⁸ müşriklerün: müşrikünün İS

¹⁰⁶³⁹ dīnlerinde: dīnlerinden İÜ

¹⁰⁶⁴⁰ Küffār-ı Mekke: Rivāyetdür ki Küffār-ı Mekke resül-i ekreme İS

¹⁰⁶⁴¹ idi: idiler İS

¹⁰⁶⁴² “Biz senden önce de, memleketler halkından ancak kendilerine vahyettiğimiz birtakım erkekleri peygamber olarak gönderdik. Yeryüzünde dolaşıp da, kendilerinden önce gelenlerin akıbetlerinin nasıl olduğuna bakmadılar mı? Elbette ahiret yurdu Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için daha iyidir. Hâlâ aklınızı kullanmıyor musunuz?”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/109.

¹⁰⁶⁴³ Ey Resül-i mükerrem: yā Muḫammed İS

¹⁰⁶⁴⁴ ḳurā: ḳarye İS

¹⁰⁶⁴⁵ ḳabāyilinden: ḳabilelerinden İS

¹⁰⁶⁴⁶ melā’ikden: melā’ikeden İÜ

¹⁰⁶⁴⁷ işāl: irsāl İÜ

¹⁰⁶⁴⁸ işāl itmedük: göndermedük İS

¹⁰⁶⁴⁹ vāḳi‘: -İS

¹⁰⁶⁵⁰ anlar: -İS

gelen enbiyâyı tekzîb ü inkâr iden münâfıkîñ ü eşrâruñ hâlleri harâb ve ‘âkıbetleri¹⁰⁶⁵² yebâb olduğın güş itmediler mi ki¹⁰⁶⁵³ ‘ibret alup dillerine naşîhat ola. İmdi temettü‘ ü beķā dileyenlere âhîret bir fazîletdür.¹⁰⁶⁵⁴ Ehl-i tevĥîd¹⁰⁶⁵⁵ dâyimâ tâ‘ati ve Ĥaķķ’a itâ‘ati irtikâb idüp¹⁰⁶⁵⁶ bî-irtiyâb şirk-i tevvâbdan ictinâb ider¹⁰⁶⁵⁷ ve endîşe¹⁰⁶⁵⁸ idüp¹⁰⁶⁵⁹ [İS237a] bilmezler mi¹⁰⁶⁶⁰ [YB183b] dünyâ fânî ve ‘uķbâ¹⁰⁶⁶¹ bâķîdür. Pes¹⁰⁶⁶² bâķî fânîden hezâr kerre¹⁰⁶⁶³ efzâl iken n’içün bâķî üzerine fânîyi¹⁰⁶⁶⁴ terciĥ ü ihtiyâr iderler. *Ĥattâ izâstey’ese’r-rusulu [İÜ176b] ve zannü enne-hum ķad kuzibü cā’e-hum naşru-nâ fe nucciye men neşâ’u ve lâ-yureddu be’su-nâ ‘ani’l-ķavmi’l-mucrimîn.*¹⁰⁶⁶⁵ Ve muķaddem¹⁰⁶⁶⁶ gelen resüllere daĥı nuşretümüz te’ĥîr itdük¹⁰⁶⁶⁷ ĥattâ her birinüñ ķavmi da‘vete icâbet ve dîn-i İslâm’a muţâva‘at kılmalarından¹⁰⁶⁶⁸ resüller me’yûs¹⁰⁶⁶⁹ olup ümîdlerin ķaţ‘ idiler.¹⁰⁶⁷⁰ Ol ķavm zann iderlerdi ki anlara va‘de olınan ‘azâb kizb¹⁰⁶⁷¹ olup nuşret ü zafer te’ĥîr olmağla îmâna gelenler daĥı rücû‘ idüp resüllerin tekzîb idelerdi.¹⁰⁶⁷² Anlar zann u gümân [İS237b] içinde ĥayrânken¹⁰⁶⁷³ nâ-gehân nuşretümüz¹⁰⁶⁷⁴ enbiyâya¹⁰⁶⁷⁵

¹⁰⁶⁵¹ muķaddem: girü ve üzre aĥrâr ve muķaddem İS

¹⁰⁶⁵² ‘âkıbetleri: mütemerridüñ ‘âkıbetleri İS

¹⁰⁶⁵³ güş itmediler mi ki: görmezler mi ki İS

¹⁰⁶⁵⁴ dileyenlere âhîret bir fazîletdür: yöninden âhîret anlara ĥayırludur ki İS

¹⁰⁶⁵⁵ tevĥîd: tevĥîd olup İS

¹⁰⁶⁵⁶ tâ‘ati ve Ĥaķķ’a itâ‘ati irtikâb idüp: tâ‘at-i irtikâb İS

¹⁰⁶⁵⁷ bî-irtiyâb şirk-i tevvâbdan ictinâb ider: ve şirkden ictinâb idüp Ĥaķķ’a itâ‘at kıllalar İS

¹⁰⁶⁵⁸ endîşe: fikr İS

¹⁰⁶⁵⁹ idüp: iden YB

¹⁰⁶⁶⁰ mi: mi ki MO

¹⁰⁶⁶¹ ‘uķbâ: âhîret İS

¹⁰⁶⁶² Pes: lâ-cerem İS

¹⁰⁶⁶³ hezâr kerre: -İS

¹⁰⁶⁶⁴ bâķî üzerine fânîyi: fânîyi bâķî üzerine İS

¹⁰⁶⁶⁵ “Nihayet peygamberler ümitlerini kesecek hale gelip yalanlandıklarını düşündükleri sırada, onlara yardımımız geldi de, böylece dilediğimiz kimseler kurtuluşa erdirildi. Azabımız ise, suçlular topluluğundan geri çevrilemez.”, Kur’ân-ı Kerîm, 12/110.

¹⁰⁶⁶⁶ muķaddem: ilerü İS

¹⁰⁶⁶⁷ itdük: idük YB

¹⁰⁶⁶⁸ muţâva‘at kılmalarından: mütâba‘at itmeyüp tekzîb inkâr kılmadıklarıçün İS

¹⁰⁶⁶⁹ me’yûs: anlaruñ şalâhında me’yûs İS

¹⁰⁶⁷⁰ idiler: itdiler İÜ, -İS

¹⁰⁶⁷¹ kizb: yalan İS

¹⁰⁶⁷² idelerdi: ideler İS

¹⁰⁶⁷³ ĥayrânken: ĥayrân iken MO, İS

¹⁰⁶⁷⁴ nuşretümüz: zafer ü nuşretümüz İS

¹⁰⁶⁷⁵ enbiyâya: enbiyâ-yı güzîne İS

karin¹⁰⁶⁷⁶ olup küffarı¹⁰⁶⁷⁷ helāk itdiler¹⁰⁶⁷⁸ ve imāna gelenler fazlumuzla necāt bulup rāhat oldılar. Pes¹⁰⁶⁷⁹ dünyāda¹⁰⁶⁸⁰ ve ‘uqbāda mücrim olan küffārdan ‘aķābumuz ba‘id olmaz ve ‘azābumuzı anlardan kimse red kılmaz.¹⁰⁶⁸¹ *Leķad kāne fī-ķasası-him ‘ibratun li ulī’l-elbābi mā-kāne ḥadīsen yufterā ve lākin taşdıķ’allezī beyne yedey-hi ve tafşīle kulli şey’in* [MO151a] *ve huden ve rahmeten li ķarmin yu’minūn.*¹⁰⁶⁸² Taḥķīķ¹⁰⁶⁸³ [YB184a] kışsa-i Yūsuf’ı ḥikāyet itmekde ‘uķalāya¹⁰⁶⁸⁴ kemāl-i naşīḥat ve şuleḥāya niķe ‘ibret¹⁰⁶⁸⁵ vardır ki ehl-i firāset¹⁰⁶⁸⁶ bu kışşadan ḥişşe alup [İS238a] Aḥsenü’l-ķaşaş işāretin¹⁰⁶⁸⁷ mev‘izeyi ḥikmet idineler ve Yūsuf’uñ ḥüsn-i şüretine müşābehēt idemezler ise ḥüb sīretine [İÜ177a] mütāba‘at ve aḥlāk-ı ḥamīdesiyle taḥşīl-i münāsebet ideler ve bileler ki sīret-i Yūsuf şüretten ḥüb olmağın Settāru’l-‘uyūb anı maḥbūbū’l-ķulūb itdi ve diyār-ı Mışr’a anı server ü sipāh u ‘asākiri çāker ve cümle ḥalkı emrine müsahḥar idüp kışşasına Aḥsenü’l-ķaşaş buyurdu. Gerekdür kim her şahş cefā idenlere vefā idüp le‘im olanlara ḥüsn-i ḥulķla kerīm olalar ve iñende¹⁰⁶⁸⁸ cürm ehline¹⁰⁶⁸⁹ tōhmetle isā’eti revā ve ihānetle ‘uķūbeti sezā görmeyeler. Belki suçların tamām bilürken¹⁰⁶⁹⁰ ‘afv idüp ķaşd-ı intikāma iķdām itmeyeler¹⁰⁶⁹¹ ve her belāyı Ḥudā-yı dānādan¹⁰⁶⁹² bilüp şabrı pīşe ve taḥammüli endīşe ideler ve¹⁰⁶⁹³ mā-sivāya ‘arz-ı iḥtiyāc itmeyüp¹⁰⁶⁹⁴

¹⁰⁶⁷⁶ karin: karīb İÜ, muķārīn İS

¹⁰⁶⁷⁷ küffarı: kāfirleri İS

¹⁰⁶⁷⁸ itdiler: kırup İS

¹⁰⁶⁷⁹ oldılar. Pes: -İS

¹⁰⁶⁸⁰ dünyāda: dünyā İS

¹⁰⁶⁸¹ ‘azābumuzı anlardan kimse red kılmaz: kimse anlardan ‘azābumuz red kılmaz ḥiķ kimesnenüñ ķudreti bu ķadar benim ‘aķamı evliyāmdan men‘ ide ve def‘ veyā belāmu a‘vāmdan ref‘ ide İS

¹⁰⁶⁸² “Andolsun ki, onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır. Kur’ân uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat kendinden öncekileri tasdik eden, her şeyi ayrı ayrı açıklayan ve inanan bir toplum için de bir yol gösterici ve bir rahmettir.”, Kur’ân-ı Kerīm, 12/111.

¹⁰⁶⁸³ Taḥķīķ: Taḥķīķā İS

¹⁰⁶⁸⁴ ‘uķalāya: ‘aķıllara ‘ibret kāmilleri İS

¹⁰⁶⁸⁵ ve şuleḥāya niķe ‘ibret: -İS

¹⁰⁶⁸⁶ firāset: firāset olanlar İS

¹⁰⁶⁸⁷ işāretin: işāret-i İÜ

¹⁰⁶⁸⁸ Aḥsenü’l-ķaşaş işāretin.....olalar ve iñende: -İS

¹⁰⁶⁸⁹ cürm ehline: ehl-i cürme İS

¹⁰⁶⁹⁰ isā’eti revā ve ihānetle ‘uķūbeti sezā görmeyeler. Belki suçların tamām bilürken: isā’et itmeyeler ve suçların tamām İS

¹⁰⁶⁹¹ intikāma iķdām itmeyeler: intikām kılmayalar İS

¹⁰⁶⁹² Ḥudā-yı dānādan: Ḥudā’dan İS

¹⁰⁶⁹³ pīşe ve taḥammüli endīşe ideler ve: kendüye pīşe kırup İS

Ḥudā'ya muhtāc olalar ve şehvete mutāba'atdan¹⁰⁶⁹⁵ ictināb idüp eger bir günāhı irtikāb için zindānla¹⁰⁶⁹⁶ [YB184b] aña¹⁰⁶⁹⁷ 'azāb itseler¹⁰⁶⁹⁸ kaşd-ı ma'āşī için¹⁰⁶⁹⁹ Ḥaqq'a 'aşı olmayalar ve Ḥālik'i koyup maḥlūka¹⁰⁷⁰⁰ ilticā itmekle rüsvā olmaḡdan ībā ideler ve¹⁰⁷⁰¹ zīr-i destinde olanlara¹⁰⁷⁰² 'adl ü inşāfı elden kımayup eltafi terk¹⁰⁷⁰³ itmeyeler¹⁰⁷⁰⁴ ve eḥibbāya¹⁰⁷⁰⁵ ḥasedi¹⁰⁷⁰⁶ revā ve zu'afāya cefāyı sezā görmeyüp nā-gāh mürtekib-i [MO151b] günāh olsalar¹⁰⁷⁰⁷ Allāh¹⁰⁷⁰⁸ dostlarından şefā'ati temennā itmekden dāyimā ḥālī olmayalar. Ümīzdür¹⁰⁷⁰⁹ ki [IÜ177b] Rabbi'l-'ālemīn mü'minīne¹⁰⁷¹⁰ [İS238b] mu'īn olup dünyāda¹⁰⁷¹¹ envā'ı belādan emīn ve 'uqbāda¹⁰⁷¹² taht-ı livā-yı ḥātemü'n-nebiyyīnde sākinīn olan müslimīn¹⁰⁷¹³ ile hem-nişīn eyleye. Āmīn¹⁰⁷¹⁴ Yā Mu'īn¹⁰⁷¹⁵ *va'ḥşurnī fi-zümreti's-şāliḥīn.*¹⁰⁷¹⁶

NAZM

[mefā'īlün/mefā'īlün/fe'ülün]

Çün aḥsendür¹⁰⁷¹⁷ didi bu kışşaya Ḥaqq

Tamām itmege itdüm cehd-i muḥlak

¹⁰⁶⁹⁴ itmeyüp: itmeyeler İS

¹⁰⁶⁹⁵ Ḥudā'ya muhtāc olalar ve şehvete mutāba'atdan: şehvāya tābi' olmaḡdan İS

¹⁰⁶⁹⁶ zindānla: zindān ile MO

¹⁰⁶⁹⁷ zindānla aña: aña zindānla İS

¹⁰⁶⁹⁸ itseler: iderlerse İS

¹⁰⁶⁹⁹ kaşd-ı ma'āşī için: ma'āşī idüp Ḥaqq'a İS

¹⁰⁷⁰⁰ maḥlūka: maḥlūkdan İS

¹⁰⁷⁰¹ itmekle rüsvā olmaḡdan ībā ideler ve: ve temennā-yı mā-sivā itmeyeler İS

¹⁰⁷⁰² olanlara: olanlar İÜ, olan tevābi'ine İS

¹⁰⁷⁰³ terk: eksük İS

¹⁰⁷⁰⁴ itmeyeler: ve dem-i miḥnetde melāmet çekmeyeler ki miḥnet 'aḡabince rāḡat muḡarrerdür ve zamān-ı rāḡatda pīr-i meserret olmayalar ki meserret 'aḡabince āfet muḡaḡkaḡdur İS

¹⁰⁷⁰⁵ ve eḥibbā: -İS

¹⁰⁷⁰⁶ ḥasedi: cesedi YB, ḥased İS

¹⁰⁷⁰⁷ olsalar: olduklarında İS

¹⁰⁷⁰⁸ Allāh: Ḥudā İS

¹⁰⁷⁰⁹ ümīzdür: ümīddür İÜ, İS

¹⁰⁷¹⁰ Rabbi'l-'ālemīn mü'minīne: Rabb anlara İS

¹⁰⁷¹¹ dünyāda: -İS

¹⁰⁷¹² 'uqbāda: -İS

¹⁰⁷¹³ ḥātemü'n-nebiyyīnde sākinīn olan müslimīn: enbiyāda olan mü'minīn İS

¹⁰⁷¹⁴ Āmīn: -YB

¹⁰⁷¹⁵ Yā Mu'īn: -İS

¹⁰⁷¹⁶ "Bizi mahşerde salihler topluluḡu ile ḡaşr eyle"

¹⁰⁷¹⁷ aḥsendür: aḡsen YB, MO

Buña aḥsen diyicek Ḥaḫ te‘ālā

Kimüñ ne zehresi var kim diye lā

Ümīd-i mağfiret idüp Ḥudā'dan

Tamām itdüm bunu ber-vech-i aḥsen¹⁰⁷¹⁸

NEŞR¹⁰⁷¹⁹

Ve bi'l-cümle Ḥudā-yı bī-hem-tādan¹⁰⁷²⁰ bi‘ş-şubḥ ve'l-mesā du‘ā vü temennā iderdüm ki bu risālenüñ itmāmın müyesser ve ihtitāmın muḫarrer¹⁰⁷²¹ ideydi.¹⁰⁷²² Şükr-i lā-yuḥşā ve sipās-ı bilā-intihā ol Ḥayy u Ḳayyūm tevānā ḫāzretine ki¹⁰⁷²³ niyyet-i nihādum ve emniyyet-i mā-fi'l-fuādum muḫtezāsınca [YB185a] dergāh-ı mu‘allāsında tīr-i du‘ā hedef-i icābetine yetdi ve murğ-ı recā evc-i¹⁰⁷²⁴ rağbete irdi ki¹⁰⁷²⁵ [İS239a] **Aḥsen-i Ḳaşaş-ı Şerīf'e** 994¹⁰⁷²⁶ āḫir olduğı rüz-ı pīrüzı gözlerüm gördi.¹⁰⁷²⁷ Fi'l-cümle bu dil-i ğam-dīde maḫşūdına irdi.¹⁰⁷²⁸ İḫvān-ı bā-keremden mütevaḫḫi‘ ve yārān-ı pür-himemden¹⁰⁷²⁹ mutazarri‘dür ki¹⁰⁷³⁰ bu ‘abd-i muḫtācı ve marīz-i bī-‘ilācı du‘ā-yı ḫayrdan¹⁰⁷³¹ ferāmüş itmeyüp¹⁰⁷³² te‘līfe muḫāla‘a ḫılduḫlarınca vech-i aḥsen birle nāmumı yād ve rūḫ-ı revānum şād ḫılalar.¹⁰⁷³³

¹⁰⁷¹⁸ aḥsen: ḫüsn YB

¹⁰⁷¹⁹ Neşr: -İÜ, -İS

¹⁰⁷²⁰ Ve bi'l-cümle Ḥudā-yı bī-hem-tādan: ihtitām ve'l-ḫāşıl kelām-ı ḫāzret-i Rabb-i ‘izzetden İS

¹⁰⁷²¹ ihtitāmın muḫarrer: bu maḫālenüñ ihtitāmın muḫadder İS

¹⁰⁷²² ideydi: ide idi İÜ

¹⁰⁷²³ Ḥayy u Ḳayyūm tevānā ḫāzretine ki: Ḥudā-yı bī-hemt-tāya ki İS

¹⁰⁷²⁴ evc-i: -YB

¹⁰⁷²⁵ tīr-i du‘ā hedef-i icābetine yetdi ve murğ-ı ricā evc-i rağbete irdi ki: du‘ām ḫabül oldı ve sehm-i şenā icābet nişānın buldı ki İS

¹⁰⁷²⁶ 994: -İÜ, -MO

¹⁰⁷²⁷ gözlerüm gördi: gördüm İS

¹⁰⁷²⁸ bu dil-i ğam-dīde maḫşūdına irdi: murāduma irdüm ümīdüm İS

¹⁰⁷²⁹ pür-himemden: pür-himmetden İS, YB

¹⁰⁷³⁰ bā-keremden mütevaḫḫi‘ ve yārān-ı pür-himmetden mutazarri‘dür ki: bā-kerem ve ḫallā pür-himemden budur ki İS

¹⁰⁷³¹ du‘ā-yı ḫayrdan: du‘ādan İS

¹⁰⁷³² itmeyüp: itmeyeler İS

¹⁰⁷³³ te‘līfe muḫāla‘a ḫılduḫlarınca vech-i aḥsen birle nāmumı yād ve rūḫ-ı revānum şād ḫılalar: -İS

NAZM¹⁰⁷³⁴

[fā'ilātün/fā'ilātün/fā'ilün]

Her ki¹⁰⁷³⁵ bu neşri oğuyup seyr ide

Umarum ki bir du'ā-yı hayr ide

Rahmet-i Hağ irişe ol şālihe [İÜ178a]

Neşr idene oğuya bir Fātiha

¹⁰⁷³⁴ Nazm: nazmu'l-mü'ellif İS

¹⁰⁷³⁵ ki: kim MO

4.4. ÖZEL İSİMLER SÖZLÜĞÜ

‘Acem	:	Genelde Arapların Arap olmayanlara verdikleri isim, özelde ise İranlı.
‘Aden	:	Güney Arabistan'a bir şehir. Bugün Yemen'in başkenti, tarihî bir liman.
‘Alī	:	Hz. Peygamberin damadı, Hülefâ-yı Râşidîn'in dördüncüsü.
Amālîka	:	En eski Arap kabilesi olduğu kabul edilen yarı efsanevî göçebe Sâmi topluluğu.
‘Arîş	:	Sînâ yarımadasının kuzeyinde Akdeniz sahilinde kurulan şehir.
‘Aşkalân	:	Filistin'de Yafa'nın güneybatısında tarihî bir sahil şehri.
‘Aşer	:	Hz. Ya'kûb'un Bülhe isimli cariye olan çocuğunun ismi.
‘Āyişe	:	Hz. Ebû Bekir'in kızı ve Hz. Peygamber'in hanımı.
‘Azîz	:	Hazine bakanı.
‘Azrâ’îl	:	Dört büyük melekten biridir. Can almakla görevlidir.
‘Irâk	:	Ortadoğu'da bir ülke.
‘İmrân	:	İmran Hz. Musa ve Hz. Harun'un babası olup soyu Hz. Ya'kûb'a dayanmaktadır.
‘Osmân	:	Hülefâ-yı Râşidîn'in üçüncüsü.
A‘râbî	:	Çölde yaşıyan göçebe Arap.
‘Abdu’llâh ibni Mes‘ūd	:	İlk müslümanlardan ve aşere-i mübeşşereden biri, Kûfe tefsir ve fıkıh mekteplerinin kurucusu.
Ādem	:	Semavî kitaplara göre ilk insan ve ilk peygamberdir.
Ahmed	:	Herkesten daha çok öven ve övülen anlamlarına gelir. Hz. Muhammed'in isimlerinden biri.
Ahî Çelebi	:	Fâtih, II. Bayezid ve Kanûnî dönemlerinde yaşamış ve hekimbaşılık yapmış bir Türk tabibi.
Āl-i ‘Osmân	:	Osmanoğulları, Osmanlılar. Osmanlı Devleti.
Allâh	:	Kainatı yaratan ve idare eden en yüce varlık.
Bâziğa	:	Şeddâd b. Âd neslinden, Mısırlı, zengin ve güzel kız.
Bende	:	İbn Yâmin'in oğlu.
Beşîr	:	Hz. Yûsuf'un süt kardeşi.
Biyân	:	Şehir adı.
Bülhe	:	Hz. Ya'kûb'un Âşer ve Câd isimli çocuklarının

	:	annesi.
Büşrâ	:	Mâlik'in hizmetçisi.
Cād	:	Hz. Ya'kub'un Bülhe adlı cariyyeden olan çocuğunun ismi.
Câmî	:	Nakşibendî tarikatine mensup 15. yüzyılda yaşamış İranlı alim ve şair. Asıl adı Nureddin Abdurrahman b. Nizameddin Ahmed b. Muhammed el-Câmî.
Câmi'-i Halîlu'r-Raḥmân	:	Kudüs'e yarım saat mesafedeki El-Halil şehrinde, Hz.İbrahim ve ailesinin kabirlerinin bulunduğu Atababalar Mağarası üzerine kurulu cami.
Cebrâ'îl	:	İlahî emirleri meleklere ve peygamberlere getiren vahiy meleği.
Cehennem	:	İnkarcıların ve günahkar olanların âhirette cezalandırılacakları yer.
Cennet	:	Bütün dinî inanışlara göre müminlerin ölümden veya kıyametin kopmasından sonra sonsuz mutluluk içinde yaşayacakları yer.
Çāh	:	Hz. Yûsuf'un kardeşleri tarafından içine atıldığı kuyu.
Çâkerî	:	II. Bâyezid dönemi şairlerindedir. Asıl adı Yûsuf Sinan'dır. Yûsuf u Züleyhâ adlı eseri vardır.
Çîn	:	Asyanın doğusunda bir ülke.
Dān	:	Hz. Ya'kub'un Zülfe adlı cariyyeden olan çocuğunun ismi.
Dem	:	İbn Yâmin'in oğlu
Deryā	:	İbn Yâmin'in oğlu
Deyne	:	Hz. Ya'kûb'un Leyyâ'dan olan kızı.
Ebâbîl	:	Kur'ân-ı Kerîm'de Ebrehe'nin ordusunu helâk eden kuşlar hakkında kullanılan bir tabir.
Ebḳam	:	Hz. Yûsuf zamanında Mısır şahının samîmi bir adamı.
Ebū Bekr	:	Hülefâ-yı Râşidîn'in birincisi.
Ecîr	:	İbn Yâmin'in dokuzuncu oğlu.
Eflaḥ	:	Hz. Yûsuf'ı satın alan Mâlik'in kölesi.
Estirḳaḡa	:	Hz. Ya'kûb'un çocuğunun ismi.
Eşkem	:	Hz. Yûsuf devreinde Mısır kiralının samimi adamı.
Eyyüb	:	Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçen ve sabırlı insan örneği olarak gösterilen peygamberlerden biri.
Faḡfūr	:	Amâlika kavminin şahı.

Ferhād	:	Ferhat ile Şîrin adlı meşhur bir aşk hikâyesinin erkek kahramanı.
Fettāh	:	Allah'ın isimlerinden biri. İyilik kapılarını açan, bütün anlaşmazlıkların nihaî hakemliğini yapmak suretiyle mutlak adaleti gerçekleştiren, hak İle bātılı birbirinden ayırıp durumu açıklığa kavuşturan, mazlumlara yardım edip mümin kullarına zafer veren mânalarına gelir.
Fir'avn	:	Eski Mısır kırallarının ünvanı. Arap, Fars ve Türk klasik edebiyatlarında zalim, inatçı, kibirli ve gururlu gibi menfi vasıflarla ön plana çıkan Firavun genellikle Hz. Mûsâ ile birlikte anılır.
Ḥabeşî	:	Doğu Afrika'da bir ülke olan Habeşistan'a mensup olan.
Ḥaqq	:	Allah, Tanrı.
Ḥālîk	:	Allah
Ḥamdî	:	Mesnevileriyle tanınan Divan şairi.
Ġarîb	:	İbn Yâmin'in onuncu oğlu.
Ḥasan-ı Başrî	:	Basralı meşhur tâbiî, âlim ve zâhid.
Ḥavvâ	:	İlk kadın. Hz. Âdem'in eşi ve insanlığın annesi.
Gülistân	:	Sa'dî Şîrâzî'nin ünlü Farsça eseri.
Hâcer	:	Hız. İbrahim'in eşi ve Hız. İsmail'in annesi.
Ḥalîl	:	İbrahim peygamber.
Ḥâtem-i Ṭay	:	Câhiliye devrinin cömertliği ile tanınan ünlü şairi.
Hind	:	Hindistan.
Ḥudâ	:	Allah, Tanrı.
Ḥudâvend	:	Allah, Tanrı.
Ḥüsrev	:	Asıl adı Kîsrâ Enûşîrvân I. Hüsrev b. Kubâd'dır. Sâsânî hükümdarı. Adalet timsali kahraman hükümdar.
İblîs	:	İnsana musallat olup onu saptırmaya çalışan ruhanî varlık.
İbn-i Yâmin	:	Hız. Ya'kûb'un on ikinci çocuğu.
İbn-i 'Abbâs	:	Hız. Peygamber'in amcasının oğlu, tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite kabul edilen ve çok hadis rivayet edenler arasında yer alan sahâbî.
İbni Cüreyyh	:	Tefsir, hadis ve fıkıh âlimi, tâbiî. Asıl Ebü'l-Velîd Abdülmelik b. Abdilazîz b. Cüreyc el-Kureşî.
İbrâhîm	:	Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm'ın müştereken kabul ettiği büyük peygamber.
İberî	:	İbrânî, Yahudi.

İdrīs	:	Kur'ân ı Kerīm'de adı geçen peygamberlerden biri
İlyā	:	Hz. Yûsuf'un teyzesi.
İmām Hasan	:	Hz. Peygamber'in torunu, Hz. Fâtıma ile Hz. Ali'nin büyük oğlu.
İmām Hüseyin	:	Hz. Peygamber'in torunu, Hz. Fâtıma ile Hz. Ali'nin küçük oğlu, Kerbelâ şehidi.
İmām Rükne'd-dîn	:	Asıl adı Rukneddin Ebu Muhanimed Muhyissünne el Hüseyin b. Mesud b. Muhammed el-Beğavi'dir. Hadi ve tefsir ilmiyle temayüz etmiş Şâfiî fakihidir.
İnās	:	Hz. Yûsuf'un halası, süt annesi ve İshak peygamberin kızı.
İş	:	Hz. Ya'kûb'un ikiz kardeşi.
İshâk	:	Hz. İbrâhim'in oğlu, Kur'ân'da adı geçen peygamberlerden biri.
İslâm	:	Son ilahî din.
İsmâ'îl	:	Hz. İbrâhim'in oğlu, Kur'ân'da adı geçen bir peygamber.
İsrâ'îl	:	Ya'kûb peygamberin lakabı. Tevrat ve Kur'ân'da Hz. Ya'kub'un (İsrâil) çocuklarına ve onların soyundan gelenlere verilen ad.
İsrâfil	:	Sûra üflemeyle görevli dört büyük melekten biri.
Ka'be	:	Mekke'de bulunan kutsal bina. İslâm inancına göre yeryüzünde yapılan ilk mâbed, müslümanların kiblesi.
Kâbil	:	Hz. Âdem'in oğullarından birinin adı. Hâbil'in kardeşi.
Kabr	:	İbn Yâmin'in oğlu.
Kâf	:	Masallarda Zümürü-i Anka kuşunun yaşadığına inanılan yer. Klasik kozmos anlayışlarında arzı çevrelediği kabul edilen efsanevî dağ.
Kâl	:	Hz. Ya'kûb'un çocuğunun ismi.
Kârûn	:	Zenginliğiyle tanınan, Hz. Mûsâ ve Hârûn'un şahsında Allah'ın emirlerine karşı çıktığı için cezalandırılan kişi.
Kayyûm	:	Allah.
Kehf Sûresi	:	Kur'ân-ı Kerīm'in on sekizinci sûresi.
Ken'an	:	Kenan ili, Ya'kûb peygamberin memleketi. Filistin
Kıtfır	:	Züleyhâ'nın yanılarak evlendiği Mısır Azizi.
Kuds-i Şerif	:	Üç ilâhî dinde de önemli bir yere sahip olan ve kutsal sayılan şehir.

Lāt	:	İslâm öncesi Arap toplumundaki putlardan biri.
Lāvī	:	Hz. Ya'kûb'un çocuğunun ismi.
Leylâ	:	Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin kadın kahramanı.
Leyyâ	:	Hz. Ya'kûb'un eşi.
Lûṭ	:	Kur'ân'da adı geçen bir peygamber.
Mağrib	:	Mısır'dan Atlantik Okyanusu'na kadar uzanan Kuzey Afrika bölgesi ve Güney Sahrâ.
Mâlik	:	Hz. Yûsuf'u satın alan tüccar, kervancı.
Mecnûn	:	Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin erkek kahramanı.
Medīne-i Münevvere	:	Hz. Peygamber'in mescidiyle kabrinin bulunduğu hicret yurdu, İslâm'da iki Harem bölgesinden biri, Resûl-i Ekrem ve Hulefâ-yi Râşidîn döneminin başşehri.
Medyen	:	Akabe körfezinin doğu sahilinde bulunan bir şehir.
Mekke	:	Hicaz'da Kabe'nin bulunduğu ve Hz. Muhammed'in doğduğu şehir.
Menât	:	İslâm öncesi Arap toplumundaki putlardan biri.
Mesîhâ	:	İsâ peygamber.
Mevlânâ İbn-i Kemâl Pâşâ	:	Osmanlı şeyhülislamı, bilim adamı, divan şairi.
Mışr	:	Büyük bir kesimi Afrika'da, küçük bir kesimi (Sînâ yarımadası) Asya'da yer alan ülke.
Mina	:	Mekke yakınında bazı hac menâsikinin icra edildiği yer.
	:	
Mîşâ	:	Hz. Yûsuf'un Züleyhâ'dan olan oğlu.
Muḥammed	:	Son peygamber. Tekrar tekrar övülmüş anlamına gelir.
Muḥammed bin İbrâhîm	:	Yûsuf u Züleyhâ müellifi.
Müsâ	:	srâiloğulları'na gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen peygamber.
Muştafâ	:	Hz. Muhammed'in seçilmiş anlamına gelen isimlerinden biri.
Nâblus	:	Filistin'de tarihî bir şehir.
Neftâl	:	Hz. Ya'kûb'un Zülfe isimli cariye olan çocuğunun ismi
Nemrûd	:	Hz. İbrâhim döneminde tevhid inancının karşısındaki siyasal otoriteyi simgeleyen efsanevî kral. Babil hükümdarı.
Nîl	:	Mısır'ın hayat kaynağı olan nehir.
Niyân	:	Şehir adı.

Nūḥ	:	Büyük peygamberler arasında sayılan, kendisine inanmayan kavmi tûfan ile helâk edilen peygamber.
‘Oṣmān	:	Hulefâ-yi Râşidîn’in üçüncüsü.
‘Ömer İbnü'l-Ḥaṭṭāb	:	Hulefâ-yi Râşidîn’in ikincisi.
Rabb	:	Allah, terbiye eden, sahip.
Rāḥil	:	Hz. Ya'kûb'un eşi.
Raḥime	:	Hz. Yûsuf'un Züleyhâ'dan olan kızı.
Rıdḩvān	:	Cennetin muhafızı kabul edilen melek.
Resûl-i Ekrem	:	Hz. Muhammed.
Reyyān	:	Mısır ülkesinin padişahı.
Rûbîl	:	Hz. Ya'kûb'un çocuğunun ismi.
Rûm	:	Roma, Bizans, Rumlar ve Anadolu'yu ifade eden bir isim.
Rûmî	:	Süsleme sanatında hayvansal kaynaklı olduğu ileri sürülen, kullanım alanı çok geniş bir motif çeşidi.
Rüstem	:	İran millî destanının en güçlü kahramanı.
Semerḩand	:	Özbekistan'da tarihî bir şehir.
Selîm Ḥān	:	Osmanlı padişahı.
Sulṭān Murād Ḥān	:	Osmanlı padişahı.
Süleymān	:	Hz. Dâvûd'un oğlu, İsrâiloğulları'na gönderilen hükümdar-peygamber.
Şām	:	Şam. Sûriye'de bir şehir.
Şeddād ibn-i ‘Ād	:	Yemen'de Âd kavminin hükümdarı.
Şem‘ün	:	Hz. Ya'kûb'un çocuğunun ismi.
Şeyṭān	:	İnsana musallat olup onu saptırmaya çalışan ruhanî varlık.
Şîrîn	:	Ferhat ile Şîrîn adlı meşhur bir aşk hikâyesinin kadın kahramanı.
Şît	:	Hz. Âdem'in üçüncü oğlu.
Ṭaymûs	:	Züleyhâ'nın babası.
Tevrāt	:	Kur'ân-ı Kerîm'de yahudilerin kutsal kitabına verilen ad.
‘Unḩûd	:	Malik'in kölesi.
Ümmü'l-ḩurā	:	Mekke'nin Kur'ân'da zikredilen isimlerinden biri.
Vādî	:	İbn Yâmin'in çocuğu.
Vehb ibn Münebbih	:	Yemenli tâbiî. Asıl Adı Ebû Abdillâh Vehb b. Münebbih b. Kâmil es-San'ânî. Sika ravi.
Ya'ḩûb	:	Hz. İbrâhim'in torunu ve İsrâiloğulları'nın atası olan peygamber.

Yaḥyā	:	Kur'ân'da adı geçen, İsrâiloğulları'na gönderilen bir peygamber.
Yehūdā	:	Hz. Ya'kûb'un oğlu.
Yemen	:	Arap yarımadasının güneybatısında ülke.
Yestācer	:	Hz. Ya'kûb'un oğlu.
Yezdān	:	Mecûsîlik'te tanrılara verilen unvan, İslâm sonrası dönemde tek tanrıyı ifade eden Farsça kelime.
Yûsuf	:	Hz. Ya'kûb'un oğlu, İsrâiloğulları'na gönderilen bir peygamber. Güzelliğin sembolü ve Yûsuf u Züleyhâ hikâyesinin erkek kahramanı.
Zebālûn	:	Hz. Ya'kûb'un oğlu.
Züleyhâ	:	Yûsuf kıssasının kadın kahramanı.
Zülfe	:	Hz. Ya'kûb'un cariyesi. Hz. Ya'kûb'un oğlu Dâ'nın annesi.

4.5. ÖZEL İSİMLER İNDEKSİ

A

A'rābī	518, 519, 521, 522, 523, 524, 527, 529
Ādem	223, 284, 285, 292, 293, 311, 384, 523, 537, 705, 734
Ahmed	286, 698
Ahī Çelebi.....	252, 271
Āl-i 'Osmān.....	231, 270, 288
Āl-i 'Osmān' uñ	288
Allāh.....	289, 334, 350, 361, 376, 377, 423, 472, 487, 556, 572, 573, 579, 593, 619, 625, 654, 687, 688, 731, 733, 734, 737
Amālika	507

B

Bāziğa.....	507, 510
Bende	639, 680
Beşir.....	681, 682, 684, 706, 707, 708, 709
Biyān	430
Bülhe	290, 291
Büşrā	402, 404, 405, 406

C

Cād	291
Cāmī.....	497, 498
Cāmi'-i Ḥalīlu'r-Raḥmān.....	731
Cebrā'īl ...	223, 277, 279, 304, 330, 331, 347, 348, 349, 350, 377, 378, 380, 381, 405, 528, 546, 578, 625, 635, 653, 659, 701, 704, 705, 712
Cebrā'īl'den.....	350, 380, 405, 625, 712
Cebrā'īl'e.....	348, 381, 578, 653
Cebrā'īl'i	347, 349
Cebrā'īl-i emīn.....	701, 705
Cehennem	344, 409
Cennet.....	302, 330, 704
Cibrīl.....	277, 279, 302, 304, 330, 347, 349, 376, 405, 528, 701, 705, 706, 715, 723
Cibrīl-i Emīn	277, 302, 376, 405

Ç

Çāh	347, 351, 677
Çakerī.....	272
Çin.....	537, 538

D

Dān.....	291, 674
----------	----------

Dem.....	440, 483, 535, 677, 678
Deryā	676
Deyne.....	291, 334, 364, 365

E

Ebābīl	397
Ebqam.....	616
Ebū Bekr	270
Ecīr	679
Eflaḥ.....	416, 422, 425
Estirkāğa.....	674
Eşkem	616
Eyyüb.....	378

F

Fağfür	507
Ferhād.....	229, 455, 573
Ferhādveş.....	573
Fettāh	285, 648
Fir'avn.....	397, 730
Fir'avn'a.....	730
Fir'avn'ı.....	397

G

Ḥabeşī.....	404, 405
Ḥaḳḳ.....	273, 288, 324, 332, 333, 350, 352, 355, 357, 377, 379, 381, 388, 393, 397, 412, 446, 492, 502, 528, 547, 563, 606, 609, 618, 620, 625, 647, 655, 669, 677, 703, 727, 732, 733, 735, 737
Ḥamdī.....	272, 301, 411, 456, 498, 558, 698, 725
Ġarīb	469, 570, 679
Ḥasan-ı Başrī.....	693
Ḥasan-ı Başrī'den	693
Ḥavvā	223, 284
Gülistān	497

H

Hācer.....	541, 543
Ḥalīḳ	388, 580, 587, 619, 624, 695, 722, 733
Ḥalīl	290, 291, 330, 331, 341, 370, 375, 397, 427, 434, 527, 540, 543, 546, 556, 625, 647, 656, 697, 704, 711
Ḥalīl İbrāhīm	697
Ḥalīl İbrāhīm'dür	697
Ḥatem-i Tay	446
Hind.....	230, 475, 537, 538
Hindī.....	435, 436

Ḥudā 271, 273, 278, 279, 281, 282, 284, 287, 292, 304,
309, 332, 333, 338, 347, 352, 354, 356, 373, 375,
379, 380, 382, 383, 384, 389, 394, 397, 402, 403,
417, 420, 429, 432, 433, 446, 468, 470, 472, 491,
494, 508, 509, 510, 512, 518, 523, 533, 544, 545,
549, 563, 565, 566, 573, 578, 586, 597, 598, 599,
604, 606, 609, 611, 622, 624, 631, 637, 649, 652,
653, 657, 660, 667, 669, 687, 688, 693, 695, 702,
706, 708, 712, 717, 723, 726, 730, 732, 733, 734,
736, 737, 738

Ḥudā-perest 429
Ḥudāvend 287, 303, 311, 334, 446, 546, 563, 577,
642, 651

Ḥudāvend-i cihān 287, 642

Ḥudāvend-i Yezdān 546

Ḥudāvendle 303

Ḥüsrev 229, 455

Ḥüsrev-i dehr 229, 455

İ

İblīs.. 309, 342, 357, 398, 399, 541, 542, 543, 544, 545,
547, 715, 718

İbn-i ‘Abbās 324, 442, 635, 636

İbn-i ‘Abbās'dan 442

İbni Cüreyyh 685

İbn-i Yāmin 313

İbn-i Yāmin'le 313

İbrāhīm ... 252, 271, 285, 290, 302, 311, 330, 512, 540,
541, 544, 545, 546, 559, 560, 618, 638, 653, 681,
682, 697, 699, 714

İdrīs 284, 285

İlyā 714

İmām Ḥasan 277

İmām Ḥasan'ı 277

İmām Ḥüseyn 277

İmām Ḥüseyn'i 277

İmām Rükne'd-dīn 277

I

İnās 296, 297, 298

İ

İşhāk 285, 288, 289, 297, 302, 311, 421, 512, 618, 638,
697, 704

İslām 230, 269, 311, 560, 565, 584, 617, 620, 655, 657,
717, 723, 732

İsmā'īl 285, 330, 540, 541, 543, 544, 545, 547, 638

İsrā'īl 311, 377, 379, 380, 381, 397, 421, 512, 521, 527,
638, 648, 669, 695, 711, 712, 728, 730

İsrā'īl'dür 638

İsrā'īl'i 730

İsrāfīl 381

K

Ka'be 278, 439, 463, 468, 540

Ka'betu'llāh 278, 540

Ka'betu'llāh'da 278, 540

Ka'beveş 439, 463

Ḳābil 669

Ḳabr 678

Ḳāf 454

Kāl 674

Ḳārūn 441

Ḳayyūm 282, 518, 580, 738

Ken'an 226, 281, 285, 291, 294, 295, 307, 334, 362,
368, 371, 376, 387, 391, 393, 401, 402, 409, 416,
427, 431, 433, 435, 438, 439, 444, 462, 471, 506,
512, 514, 517, 523, 529, 531, 549, 559, 561, 565,
577, 589, 598, 604, 612, 628, 634, 657, 659, 663,
668, 704, 706, 709, 710, 711, 712, 719, 729, 731

Ken'an'a.. 294, 295, 362, 402, 507, 520, 523, 531, 549,
570, 657, 666, 705, 719, 731

Ken'an'da 226, 281, 334, 368, 392, 438, 471, 518, 559,
659, 706, 711

Ken'an'dan 226, 281, 334, 438, 518, 559, 659, 706,
711

Ken'an'ı... 285, 371, 376, 387, 391, 403, 409, 435, 444,
506, 514, 521, 589, 628

Ḳıṭfīr 444, 445, 488, 495, 519, 576, 581, 586, 587

Ḳuds-i Şerīf 731

L

Lāt 565

Lāwī 291, 318, 357, 673

Leylā 229, 455, 465, 495, 561, 574

Leylā-nümün 495

Leylā-şüret 229, 455, 574

Leylā-yı 465, 561

Leyyā 289, 290, 291

Lūt 285

M

Mağrib 445, 446, 465, 476, 481, 483, 502, 537, 539

Mālik 401, 402, 404, 405, 407, 411, 412, 413, 414, 415,
416, 422, 425, 434, 435, 437, 438, 440, 441, 443,
497, 499, 511, 512, 513, 514, 699

Mecnūn 229, 455, 465, 467, 495, 539, 561, 574

Mecnūn-şıfat 229, 455, 467, 539, 574

Medīne-i Münevvere 278

Medyen 401

Mekke	278, 285, 732, 734
Mekke-i Müşerrefe	278
Mekke-i Müşerrefe'den.....	278
Menât	565
Mesîhâ	564
Mevlânâ İbn-i Kemâl Pâşâ	272
Mısr . 220, 226, 281, 293, 318, 350, 390, 401, 406, 416, 421, 427, 434, 435, 436, 438, 439, 442, 443, 444, 467, 471, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 483, 485, 487, 495, 497, 498, 499, 504, 507, 511, 513, 514, 515, 524, 526, 529, 559, 572, 583, 590, 593, 615, 619, 626, 627, 630, 631, 635, 636, 637, 640, 648, 654, 655, 656, 657, 659, 660, 661, 666, 668, 675, 689, 697, 698, 699, 705, 706, 710, 711, 714, 716, 719, 721, 722, 725, 728, 730, 736	
Mısr-ı.....	485, 513, 631, 690
Mina	545
Mîşâ.....	653, 660, 661
Mîşâ-yı.....	660
Muhammed.....	221, 252, 269, 271, 275, 281, 734
Muhammed bin İbrâhîm	252, 271
Müsâ	290, 731
Muşafâ.....	271, 286

N

Nâblus.....	427, 429
Neftâl	291, 674
Nemrüd	341
Nîl..... 397, 434, 435, 442, 473, 479, 484, 493, 502, 521, 522, 526, 595, 626, 640, 722	
Nîl-i	434
Niyân	430
Nüh	284, 285, 342, 397

R

Rabb 223, 226, 233, 277, 280, 284, 292, 293, 302, 319, 324, 330, 331, 333, 342, 348, 351, 357, 370, 377, 379, 380, 381, 382, 420, 470, 498, 509, 514, 515, 523, 527, 540, 542, 545, 546, 549, 554, 556, 563, 565, 577, 578, 580, 583, 585, 588, 609, 617, 618, 622, 625, 635, 640, 647, 649, 653, 655, 662, 669, 670, 695, 697, 701, 703, 710, 714, 715, 717, 723, 727, 733, 737, 738	
Rabb-i..... 223, 226, 277, 280, 284, 292, 302, 319, 324, 330, 331, 333, 342, 348, 351, 357, 370, 377, 379, 380, 381, 382, 420, 470, 509, 514, 515, 523, 527, 540, 542, 545, 546, 549, 554, 556, 563, 565, 577, 578, 580, 583, 588, 609, 617, 618, 622, 625, 635, 640, 647, 649, 653, 655, 662, 669, 670, 695, 697, 701, 703, 710, 714, 715, 717, 723, 727, 733, 738	

Rabbü..... 277, 332, 341, 347, 350, 360, 376, 381, 466, 510, 527, 609, 612, 622, 625, 639, 657, 701, 709, 717, 718, 723, 725, 734	
Râhil..... 289, 290, 291, 296, 382	
Raħime..... 653	
Resûl-i Ekrem	278
Reyyân.... 436, 444, 615, 616, 621, 622, 625, 626, 628, 631, 634, 637, 638, 639, 648, 649, 654, 655	
Reyyân bin Velîd..... 626	
Rıdvân	532
Rübîl..... 291, 315, 335, 356, 672	
Rûm..... 230, 475, 719	
Rûmîlerüñ	288
Rüstem..... 642	

S

Şaymûs.... 445, 459, 461, 465, 472, 475, 476, 480, 482	
Selîm Hân..... 270	
Semerķand	570
Sultân Murâd Hân	270
Süleymân..... 481	

Ş

Şâm.. 230, 285, 288, 289, 294, 390, 402, 419, 436, 475, 504, 513, 636	
Şeddâd	351, 507
Şem'un	291, 315, 347, 355, 369, 665, 666, 689
Şem'un'a	665, 666
Şem'un'ı..... 673	
Şem'un'ıñ	690
Şeytân	542, 578, 597
şeytân-ı racîm	544
ŞEYTÂNLA..... 398	
Şîrîn..... 573	
Şît284, 285, 352	

T

Tevrât..... 221, 275, 276, 290	
Türki	272

V

Vadî..... 678	
Vehb ibn Münebbih	705
Vehb ibn Münebbih'den..... 705	

Y

Ya'küb..... 196, 202, 223, 281, 285, 288, 289, 290, 291, 294, 295, 296, 297, 298, 300, 302, 305, 307, 308, 309, 310, 312, 316, 319, 320, 321, 322, 323, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 334, 335, 336, 344, 349, 352, 354, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 383, 385, 387, 388, 393, 394, 395, 398, 399, 413, 500, 512, 518, 521, 523, 524, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 533, 541, 578, 618, 658, 659, 663, 682, 690, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 704, 705, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 714, 715, 716, 717, 719, 720, 724, 728, 730, 732

Ya'küb'a.. 287, 288, 290, 291, 297, 300, 308, 375, 376, 377, 379, 383, 387, 388, 518, 523, 530, 578, 658, 696, 704, 705, 708, 712, 715, 719, 732

Ya'küb'da..... 281, 291, 303, 349, 371, 519, 667

Ya'küb'dan 281, 291, 371, 519, 667

Ya'küb'ı... 287, 294, 382, 383, 394, 512, 529, 533, 692, 708, 711, 714, 719, 720

Ya'küb'la..... 352, 413, 528, 707, 714, 717

Ya'küb'uñ 290, 298, 299, 300, 303, 312, 319, 322, 327, 335, 344, 354, 362, 364, 366, 368, 373, 376, 378, 381, 394, 500, 526, 658, 659, 690, 696, 705, 710, 719, 724, 728, 730

Yaḥyā 272, 374, 450, 460, 463, 468, 472, 494, 514, 529, 530, 531, 532, 535, 538, 540, 547, 548, 556, 571, 572, 573, 580, 582, 624, 713, 729

Yehūdā.... 291, 317, 339, 340, 341, 357, 370, 395, 398, 408, 413, 418, 665, 666, 690, 699, 704, 709, 727

Yemen 230, 475, 615

Yestācer..... 291

Yezdān 279, 280, 343, 344, 387, 388, 427, 468, 485, 541, 546, 549, 578, 581, 606, 609, 619, 620, 647, 657, 701, 706, 710, 712, 726, 731, 732

Yūsuf 220, 224, 268, 269, 271, 272, 275, 278, 280, 282, 283, 291, 292, 293, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 311, 312, 313, 317, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 326, 327, 328, 329, 330, 332, 333, 334, 336, 337, 340, 341, 342, 344, 345, 346, 347, 349, 350, 351, 352, 354, 355, 358, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367,

368, 369, 372, 376, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 388, 392, 393, 395, 396, 398, 401, 403, 406, 407, 408, 411, 412, 414, 416, 417, 418, 420, 421, 422, 423, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 433, 436, 438, 439, 441, 442, 443, 461, 462, 467, 497, 498, 499, 500, 501, 503, 505, 506, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 519, 522, 524, 527, 528, 529, 530, 531, 533, 535, 536, 540, 548, 549, 551, 554, 555, 557, 558, 559, 561, 563, 565, 566, 568, 570, 571, 572, 573, 574, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 585, 586, 587, 589, 590, 592, 593, 595, 597, 598, 601, 602, 604, 605, 606, 607, 608, 611, 612, 613, 614, 616, 617, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 645, 647, 648, 649, 650, 651, 653, 654, 657, 659, 660, 661, 662, 666, 671, 672, 674, 676, 677, 678, 680, 682, 683, 684, 686, 688, 691, 693, 694, 695, 697, 699, 700, 701, 702, 703, 705, 706, 709, 711, 712, 713, 715, 716, 719, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731

Z

Zebālūn..... 291, 673

Züleyhā... 111, 268, 271, 283, 444, 445, 447, 449, 450, 452, 453, 454, 455, 457, 459, 461, 462, 463, 464, 467, 469, 471, 472, 473, 474, 478, 481, 483, 485, 486, 487, 488, 489, 491, 492, 493, 494, 495, 497, 498, 499, 501, 502, 503, 506, 507, 510, 514, 515, 516, 517, 529, 530, 531, 533, 535, 536, 547, 549, 550, 551, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 565, 566, 570, 571, 573, 575, 576, 577, 579, 580, 581, 582, 584, 585, 586, 587, 589, 590, 591, 593, 594, 595, 596, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 607, 608, 610, 611, 612, 613, 614, 633, 641, 642, 643, 646, 648, 649, 650, 651, 653, 658, 726, 728, 729

Züleyhā-yı..... 450, 463, 464, 488, 495, 534, 547, 548, 550, 588, 592, 610, 613

Zülfe..... 290, 291

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİ

Soyadı, Adı : Şahin Mehmet
Uyruğu : TC
Doğum Tarihi : 1975
Doğum Yeri : Kozan
Telefon : 0532 178 01 36
e-posta : menteslisahin@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Doktora	YBU Türk Dili ve Edebiyatı	2015
Yüksek Lisans	Ankara Üniv. İlahiyat Fak.	2006
Lisans	Ankara Üniv. İlahiyat Fak.	1999

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	Yer	Görev
2005-2015	TBMM	Memur
2005	Başbakanlık SYV Sincan Şubesi	Müdür

YABANCI DİLLER

Arapça (Çok iyi), İngilizce (İyi), Farsça (İyi)

YAYINLAR

1. *TBMM Albümü 1920-2010, I-IV* (TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2010, 1911 s.).
2. *Yüzyılın Türk Şairleri -Osmanlı Türkçesine Aktarma -* (Emrah Gökçe ile birlikte, Mavi Çizgi Ajans, Ankara, 2015, 605 s.)
3. *İstiklal Mahkemeleri* (TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2015, 329 s., K. Akar, H. Erkul, Ö. Kesikbaş, E. Ertüren, M. Çakmakçı, Ö. Yaydemir, S. Yıldız Aybak, A. Coşkun Tören ile birlikte).

4. *İstanbul İstiklal Mahkemesi* (TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2015, 286 s., K. Akar, H. Erkul, Ö. Kesikbaş, E. Ertüren, M. Çakmakçı, Ö. Yaydemir, S. Yıldız Aybak, A. Coşkun Tören ile birlikte).

5. *Elcezire İstiklal Mahkemesi* (TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2015, 289 s., K. Akar, H. Erkul, Ö. Kesikbaş, E. Ertüren, M. Çakmakçı, Ö. Yaydemir, S. Yıldız Aybak, A. Coşkun Tören ile birlikte).

6. *Eskişehir İstiklal Mahkemesi* (TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2015, 576 s., K. Akar, H. Erkul, Ö. Kesikbaş, E. Ertüren, M. Çakmakçı, Ö. Yaydemir, S. Yıldız Aybak, A. Coşkun Tören ile birlikte).

7. *Isparta İstiklal Mahkemesi* (TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2015, 576 s., K. Akar, H. Erkul, Ö. Kesikbaş, E. Ertüren, M. Çakmakçı, Ö. Yaydemir, S. Yıldız Aybak, A. Coşkun Tören ile birlikte) isimli kitapları bulunmaktadır.